·lyp·3.

31
6 E
12

SVMMA

THEOLOGICA
ET CANONICA
IOANNIS GERSON,
PRÆSTANTISSIMI,

AC CANCELLARII INSIGNIS ECCLESIAE
CATHEDRALIS PARISIEN.

IN SEX LIBROS DIGESTA.

Omnibus tum Theologis, tum Philoſophis, atque vniuerſis ſcientiarum, artiumq; ſtudioſis plurimum profutura.

Cui non modo Maiores Summæ Capitum, & Quæſtionum concluſiones acceſſerunt. Verumetiam in ea reſtituenda, ac recognoſcenda ea cura, ac diligentia adhibita eſt, vt iure optimo alia cenſeri poſſit.

Cum gemino Indice, altero quidem quæſtionum, altero verò rerum memorabilium.

SIXTI V. PONTIFICIS MAXIMI,
Fœliciſſimis Auſpicijs.

VENETIIS, M D LXXXVII.

Apud Dominicum Nicolinum.

SANCTISSIMO
DOMINO D. NOSTRO
SIXTO QVINTO
PONTIFICI MAXIMO.

QVOD mihi ab Illuſtriſsimo, ac Reuerendiſsimo Cardinale DECIO Azolino Sanctitatis veſtræ nomine fuit ſcriptum, tam gratum extitit, vt, quid gratius, atque optatius mihi contingere potuiſſet, profecto neſciam.

Illius enim litteræ, quam Sanctitati Veſtræ iucunda fuiſſent, & quam hilari animo accepiſſet Concilia illa Generalia, quæ ſibi dicaueram, ſignificabant. Qua ex re conijcere potui, tam præclare poſitam operam, diligentiamque meam fuiſſe, vt meæ tantæ impenſæ non pœniteret. Id cum mihi in mentem veniret, (non enim poſſum non perpetua memoria tenere) facile adduxit me, vt Sanctitati veſtrę IOANNIS GERSONIS opuſculum, quod pari diligentia imprimendum curaſſem, eidem Sanctitati Veſtræ, tanquam ſibi debitum, conſecrandum ſtatuerem: quod vtinam eodem vultu accipiat. Hoc ego munuſculo, mei, fortunarumque mearum, veteriſque meæ *ſeruitutis*, atque cultus in Sanctitatem veſtram memoriam commendatam volui, Dei Opt. Max. benignitatem, clementiamque obſecrans, vt Sanctitatem Veſtram ad noſtri ſeculi conſeruationem, & dignitatem tuendam,

dam,

dam, & ad optimos mores, ſanctiſsimamq́ue diſciplinam reuocandam diutius incolumem regnare permittat.

Venetijs. Idibus Octobris. M D LXXXVI.

Beatitudinis Veſtræ

Humillimus ſeruus,

Dominicus Nicolinus.

INDEX CAPITVM, ET QVÆSTIONVM,

quæ in hac ſumma continentur.

Liber primus.

DE Articulis fidei, lib. 1. Aut. implorat diuinũ auxilium. Libri inſcriptio, lib. 1. pag. 2
De neceſſitate fidei, lib. 1. pag. 3.
Determinat de ſingulis articulis fidei, lib 1. 4
Quæſtio quare dicatur articulus illud quĩ appropriatur patri, & non illud qui appropriatur filio, & ſpiritui ſancto, li. 1. 5
Quæſtio. de Verbo Aug. dicentis, quod credere in Deum, lib. 1. 6
Quæſtio. An exiſtens in peccato mortali poſſit dicere, credo in Deum, ſine peccato, lib 1. 6
Articulus ſecundus, lib. 1. 6
Articulus tertius, lib. 1. 6
Quæſtio. An Chriſtus habuerit veram carnem, lib. 1. 7
Quæſtio. Vtrum Chriſtus aſſumpſerit animã rationalem cum eius potentijs, li. 1. 7
Quæſtio. quę fuit præcipua cauſa incarnationis domini, lib. 1. 8
Quæſtio. quare filius potius ſit incarnatus quam pater, vel ſpiritus ſanctus, lib. 1. 8
Quæſtio. quare incarnationem filij Dei pręceſſit angelica annunciatio, lib. 1. 8
Quæſtio. quare Chriſtus tantum diſtulit incarnari, lib. 1. 9
Quæſtio. Vtrum aliqua pura creatura potuiſſet ſatisfacere pro toto humano genere, lib. 1. 10
Quæſtio. Vtrum maior congruitas ſit diuinæ naturę ad vnionem cum humana, quam cum angelica, lib. 1. 10
Quæſtio. quomodo intelligitur illud Apoſtoli, factum ſub lege, lib. 1. 10
Quæſtio. Vtrum Chriſtus aſſumpſerit omnes defectus noſtros, lib. 1. 11
Quęſtio. Vtrum in Chriſto fuerit defectus à natura, vel à voluntate, lib. 1. 11
Articulus quartus, lib 1. 11
De vita Iudę, lib. 1. 11
De vita Pilati, lib. 1. 12
De paſſione Chriſti, lib. 1. 13
Quæſtio. De voluntate Chriſti, lib. 1. 13
Quæſtio. Vtrum Chriſtus in omni oratione fuerit exauditus, lib. 1. 14
Quæſtio. Cum ratio ſciret ſenſualitatem, quare proponebat, lib. 1. 14
De effectu paſſionis Chriſti, lib. 1. 15
Quæſtio. Vtrum paſſio triſtitię fuerit in Chriſto, lib. 1. 16
Quæſtio. Vtrum paſsio iræ fuerit in Chriſto, lib. 1. 16
Quæſtio. Vtrum paſsio Chriſti liberauit nos à poteſtate Diaboli, lib. 1. 17
Quæſtio. Vtrum Chriſtus meruit nobis Ianuę vitę apertionem, lib. 1. 17
Quæſtio. quomodo intelligitur de clauſione, & apertione Ianuę, lib. 1. 18
Quæſtio. Vtrum per paſsionem liberemur à pœna peccati, lib. 1. 18
Quæſtio. Vtrum ſolus filius fuit redemptor, lib. 1. 19
Articulus quintus, lib. 1. 19
Articulus ſextus, lib 1 20
Quæſtio. quare tertia die reſurrexit, libro 1. 21
Quæſtio. qua hora reſurrexit dominus, libro 1. 21
Quæſtio. Ad quid poſtea deuenerint, libro 1. 21
Quæſtio. quare diſcipuli cognouerunt Chriſtum potius in fractione panis, quam alio actu, lib. 1. 21
Quæſtio. quare potius in domo quam in via, lib. 1. 21
Quæſtio. Vtrum Thomas tetigerit cicatrices, lib. 1. 21
Articulus ſeptimus, lib. 1. 22

Quæſtio. Aſcenſio Chriſti an fuerit motus naturalis, lib. 1. 22
Quæſtio. Secundum quam naturam Chriſtus aſcendit, & deſcendit, lib. 1. 22
Quæſtio. Quare quadrageſimo die aſcendit, lib. 1. pag. 23
Quæſtio. Vtrum aliqua noua iucunditas occurrerit Chriſto, lib. 1. 23
Articulus octauus, lib. 1. 24
Quæſtio. De veritate huius articuli, lib. 1. 24
Articulus nonus, lib. 1. 25
Articulus decimus, lib. 1. 25
Quæſtio. Quare Criſtianus dicat Credo ſanctam eccleſiam, lib. 1. 25
Quæſtio. Quare non dicatur in vnam ſanctam eccleſiam, lib. 1. 25
Articulus vndecimus, lib. 1. 25
Articulus duodecimus, lib. 1. 26
De articulis fidei quo ad illa, quę tenemur credere, lib. 1. 26
Quæſtio. Cum vnus ſit Deus, quare dantur tres articuli de Deo, lib. 1. 26
Quæſtio. Quare paſſus, crucifixus, mortuus, & ſepultus non faciunt quatuor articulos, lib. 1. 27
Quæſtio. Vtrum illos qui præceſſerunt aduentum Chriſti oportuerit credere articulos humanitatis, lib. 1. 27
Declaratur q pluribus modis accipitur fides, & quæ ſit eius definitio, lib. 1. pag. 28
De differentia inter latriam, & duliam, lib. 1. 29
Quæſtio. Vtrum Chriſtus inquantum homo ſit adorandus, lib. 1. 29
Quæſtio. Vtrum matri Chriſti debeatur latria, lib. 1. 29
Quæſtio. Vtrum cultus latriæ debeatur Cruci. 29
Quæſtio. Quare imagines introductę ſint, lib. 1. 30
Quæſtio. Vtrum cultus latriæ poſſit exhiberi aduerſario Chriſti.
Quęſtio. Quare Angelus prohibuit ſe adorari, lib. 1. 30
Declaratur effectus fidei, lib. 1. 30
Determinat de lege naturę, & lege ſcripta, lib 1. 33
Quæſtio. An prior ſit dilectio in Deum, quàm in proximum, lib 1. 36

Liber Secundus.

De conſilijs in genere, lib 2. 37
De conſilijs in ſpecie, lib. 2. 37

Liber Tertius.

De peccatis in generali, lib. 3. 41
Quid ſit peccatum veniale, & quid mortale, lib. 3. 41
Quæſtio. Quare Deus plaſmauit hominem, quem ſciebat peccaturum, lib. 3. 43
Quæſtio. An Adam vixiſſet in æternum, lib. 3. 43
De peccatis mortalibus in genere, lib. 3. 45
Quæſtio. An peccatum Adæ fuerit maximum, lib. 3. 46
Quæſtio. Quid appetijt Lucifer, lib. 3. 47
Quæſtio. Quis plus peccauit Adam, vel Eua, lib. 3. 47
Quæſtio. Vtrum opera facta in peccato mortali ſint meritoria, lib. 3. 49
Quæſtio. Vtrum pœnitentia reſtituat homini bona opera, lib. 3. 49
De ſuperbia, lib. 3. 50
De Accidia, lib. 3. 55
De Gula, lib. 3. 59
De Luxuria, lib. 3. 63
De Ira, lib. 3. 69
Quęſtio. An teneatur quis remittere iniuriam inimico potenti veniam, lib. 3. 73
Quæſtio. Quomodo intelligitur illud, diliges amicum tuum, lib. 3. 73
De Inuidia, lib. 3. 73
De Auaritia, lib. 3. 76
De Vſura, lib. 3. 77
Quando ſeptem vitia ſint mortalia, lib. 3. 89
De peccatis in ſpiritum ſanctum, lib. 3. pag. 91
De peccatis linguę, lib. 3. 93
De peccato veniali, lib. 3. 99
De ſententia excommunicationis, interdicti, & ſuſpenſionis, lib. 3. 104
Quęſtio. Quis poteſt excommunicare, lib. 3. 107

Quęſtio

Quæſtio. Vtrum excommunicatus poſſit ſępius excommunicari, lib.3. 107
Quæſtio. Quando quis dicatur excommunicatus, lib.3. 107
Quæſtio. Vtrum aliquis debeat excommunicari, lib.3. 108
Quæſtio. Vtrum excommunicatus poſſit excommunicare, lib 3. 108
Quæſtio vtrum parte contradicente aduerſa excommunicatus poſſit abſolui, libro 3. 109
Quæſtio. An qui eſt excommunicatus pluribus excommunicationibus poſſit ab vna abſolui, alia vel alijs remanentibus, lib.3. 109
De contumelia ipſorum, qui de facili excommunicant, lib.3. 110
De modo vitandi peccata, lib.3. 111
Quæſtio Vtrum Dęmones rimentur ſecreta cordium, lib.3. 114

Liber Quartus.

De ſacramentis, lib 4. 117
De ſacramento baptiſmi, lib.4. 118
Quæſtio. Nunquid omnis aqua poſſit eſſe materia baptiſmi, lib. 4. 119
Quæſtio. Quare magis ex aqua, quam ex alio elemento, ſit materia baptiſmi libro 4. 119
Quæſtio. An baptizans poſſit dicere, ego baptizo vos ſi ſint plures, lib.4. 119
Quæſtio. Nunquid poteſt dicere, lauo, intingo, lib. 4. 119
Quæſtio. An poſſit baptizari in nomine trinitatis, lib 4 119
Quæſtio. An Angeli poſſint baptizare, libro 4. 121
Quæſtio. An diabolus in ſpecie humana poſſit baptizare, lib. 4. 121
Quæſtio. Quid ſi baptizans dicendo in nomine patris, intelligat diabolum, libro 4. 121
Quæſtio. Vtrum baptizet ille qui non credit characterem imprimere, lib. 4. 121
Quæſtio. Nunquid mater in caſu neceſſitis poſſit baptizare partũ ſuũ, lib. 4. 122
Quæſtio. An duo homines poſſint vnum puerum baptizare, lib.4. 122
Quæſtio. Nunquid poteſt vnus puerum tenere, & baptizare, lib.4. 122
Quæſtio. Quot ſufficiant ad leuandum puerum ex ſacro fonte, lib. 4. 122
Quæſtio. Nunquid non baptizatus poſſit tenere aliquem ad baptiſmum, & ad cõfirmationem, lib 4. 122
Quæſtio. Quid iuris ſi ſacerdos ex ignorãtia baptizarėt puerum maſculum, quẽ credit fœminam eſſe, lib.4. 122
Quæſtio. Quid iuris ſi infans baptizandus emitterent ſuperfluum naturæ in fontem baptiſmalem, lib.4. 123
Quæſtio. Si mulier mortua fuerit, & credatur puerum viuere quid agendum, lib.4. 123
Quæſtio. Nunquid poteſt partus in ventre matris baptizari, lib.4. 123
Quæſtio. Nunquid fętus monſtruoſus poſſit baptizari, lib. 4. 123
Quæſtio. Nunquid poteſt laicus rebaptizare cauſa dubitationis, lib.4. 123
Quęſtio. Si defunctus reſuſcitetur an poſſit rebaptizari, lib. 4. 123
Quæſtio. Vtrum paruuli Iudęorum poſſint compelli ad baptiſmum, lib. 4. 124
Quæſtio. Nunquid poteſt dici baptizatus puer in mortis articulo proiectus in puteum, lib.4. 124
Qõ. Quoties dẽt puer immergi, li. 4. 124
Quæſtio. An adultus ficte accedens eſt baptizatus, lib.4. 124
Quæſtio. Vtrum omnes adulti æqualiter recipiunt ſacramẽtũ baptiſmi, lib. 4. 125
Quæſtio. vtrum baptiſmus æqualiter recipiatur ab omnibus paruulis, lib 4 125
Quęſtio. Vtrum ſantificatus in vtero teneatur ad baptiſmum, lib 4. 125
Quæſtio. Quot ſint de eſſentia baptiſmi, lib.4. 126
Quæſtio. Quando illud ſacramentum baptiſmi fuit inſtitutum, lib.4. 126
De ſacramento confirmationis, lib.4. 127
De ſacramento pœnitentię, lib. 4. 129
Quæſtio. Qualiter habet fieri hæc ſolennis pœnitentia, lib.4. 132
Quæſtio. An pœnitentiæ ſint tres partes, libro 4. 133
Quæſtio. Vtrum requiratur contritio vel ſufficiat attritio, lib.4. 134
Quæſtio. Vtrũ attritio fit cõtritio, li.4. 134

Quæſtio. Vtrum in damnatis ſit contritio, lib.4. 135
Quæſtio. quandiu quis de peccato debet doleri, lib.4. 135
Quæſtio, quando inſtituta fuit confeſſio, lib.4. 136
Quæſtio. Vtrum ſine pœnitentia peccator poſſit conſequi remiſſionem, lib.4. 138
Quæſtio. Vnde pœnitentia habet originem, lib.4. 139
Quæſtio. quare pœnitentia iteratur, lib.4. 139.
Quæſtio. Vtrum ſufficiat ſola contritio, lib.4. 140
Quæſtio. Vtrum poſſibile ſit in dolore cōtritionis cadere exceſſum, lib.4. 141
Quæſtio. Vtrum confeſſio ſit neceſſaria ad ſalutem, lib.4. 142
Quæſtio. Vtrum confeſſio ſit de iure naturali, lib.4. 142
Quæſtio. Vtrum omnes teneantur ad confeſſionem, lib.4. 143
Quæſtio. Vtrum poſſit diſpēſari cū aliquo, quod non cōfiteatur homini, lib.4. 144
Quæſtio. An ſacerdos teneatur reuelare confeſſionem, lib.4. 145
Quæſtio. Cui confeſſio ſit facienda, lib.4. 146.
Quæſtio. Si peccatum omnino ſit à Deo dimiſſum, quid poſtea dimittatur a ſacerdote, lib 4. 147
Quæſtio. Vtrum cuilibet ſacerdoti poſſit fieri confeſſio, lib.4. 148
Quæſtio. Vtrum peccator teneatur dicere peccatum quod non fecit, lib.4. 152
Quæſtio. Vtrum pœnitens teneatur nominare perſonā cū qua peccauit, lib.4. 152
Quæſtio. Nunquid ſtatim poſt peccatum cōmiſſum facienda ſit cōfeſſio, lib 4. 152
Quæſtio. Nunquid poteſt mulier confiteri ſacerdoti cum quo peccauit carnaliter, lib.4. 185
Quæſtio. Nunquid poteſt quis cōfiteri per nuntium, lib 4. 154
Quæſtio Nunquid confeſſio poſſit fieri per interpretem per ſigna, aut per ſcripturam, lib.4. 154
Quæſtio. Vtrum interpres teneatur celare confeſſionem, lib 4. 154
Queſtio. Vtrum adultus accedens ad baptiſmū debeat prius ſuſcipere ſacramētum pœnitentiæ, lib.4. 154
Quæſtio. Vtrum in furto, rapina, & huiuſmodi debeat fieri reſtitutio, lib.4. 155
Qō. An comittat furtū qs occulte accipiēs rem ſuam detētam ab alio. lib 4. 155
Quæſtio. De his qui rem ſuam apud aliū depoſitam accipiunt, lib 4. 156
Quæſtio. Nunquid poteſt aliquis rem iniuriantis accipere, lib.4. 156
Quæſtio. Vtrum rapina ſit grauius peccatum quam furtum, lib.4. 156
Qō. Vtrū vaſſallus teneatur Dn̄m ſuū iuuare proprijs ſumptibus, lib 4. 157
Qō. Nunquid ille qui mutuat, & dānum incurrit, poterit dānum repetere, li.4 159
Quæſtio. Nunquid obſequium pōt accipi pro pecunia mutuata, lib. 4 159
Qō. Nunquid oīa quæ lucrata ſunt ex pecunia vſurata ſunt reſtituēda, lib.4. 159
Quæſtio. Vtrum filij vſurariorum teneantur ad reſtituendas vſuras, lib.4. 160
Quæſtio Nunquid ſemper eſt facienda reſtitutio ei à quo res eſt ablata, vel ei cui damnum eſt illatum, lib.4. 160
Quæſtio. Vtrum ſtatim facienda ſit ſemper reſtitutio, lib.4. 161
Quæſtio. Vtrum mercatores teneantur ad reſtitutionem ſi committāt fraudē vendendo, & emendo, lib.4. 161
Quæſtio. quomodo vēditio eſt illicita per defectum rei, lib.4. 161
Qō. Nunquid venditor tenetur ſemper dicere vitium rei, quam vendit, lib.4. 162
Quæſtio. Nunquid poteſt, quis rem vendere pluſquam empta ſit, lib.4. 162
Quæſtio. Vtrum per præſcriptionem aliquis excepturetur a reſtitutione, li.4. 163
Quæſtio. quid iuris de reſtitutione nocumenti illati in perſonam, lib.4. 164
Quæſtio. Vtrum mulier quæ per adulterū ſuſcepit puerum, & dedit marito vt ſuū filiū, teneat ad reſtitutionē, li.4 168
Qō. qui pſcindit venas in fundo ſuo per quas deriuat aqua ad puteū vicini ſui, quid tenetur ad reſtitutionem, lib.4 168
Quæſtio. Vtrum caſu occidēs hominem teneatur homicida, lib.4. 169
Quæſtio. Vtrum poſſit fieri votum de malo ſicut de bono, lib.4. 170

Quæſtio.

Quæſtio. Nunquid tenetur vouens adimplere illud quod vouit,lib.4. 170
Quæſtio.qui ſunt illi qui poſſunt vouere, lib 4. 171
Quæſtio. Ad quos ſpectat votorum diſpenſatio,lib.4. 171
Quæſtio. Vtrum ſimplex ſacerdos peccat audiendo confeſſiones,lib.4. 175
Quæſtio. Vtrum malus ſacerdos communicet cum bono in poteſtate clauium, lib 4. 175
Quæſtio.Vtrum confeſſio in peccato mortali facta valeat,lib.4. 175
Quæſtio . Cum excommunicatio ſeparet hominē à ſacramentis, an debeat prius abſolui a ſentētia excommunicationis quam à peccatis,lib.4. 175
Quæſtio. Vtrum aliquis poſſit excommunicari,vel abſolui poſt mortē,lib.4. 176
Quæſtio. Nunquid poteſt iudex excommunicatū à peccato abſoluere pro quo contra eum tulit ſententiam, ſicut eum ab excōmunicatione abſoluit,lib.4. 177
Queſtio . Vtrum ſimplex ſacerdos poſſit abſoluere à minori excommunicatione,lib.4. 177
Queſtio.An ſacerdotes legales habuerint claues,lib.4. 177
Quæſtio.An ſoli ſacerdotes habeant iſtas claues,lib.4. 178
Queſtio . An peccata ſemel dimiſſa redeant,lib 4. 178
Queſtio . Vtrum pœnitentiæ ſint arbitrariæ,lib.4. 179
Queſtio. Vtrum pœnitentia ſit iniungenda morientibus ſeu infirmis,lib.4. 179
Quæſtio.Si aliquis fuerit mortuus ſine cōfeſſione quid iuris,lib.4. 179
Queſtio.An poſſibile ſit reconciliari Deo per ſatisfactionem,lib.4. 180
Queſtio.Vtrum extra charitatem abſtinētem à peccato poſſibile ſit ſatisfacere, lib.4. 180
Queſtio.Vtrum peccator qui non vult accipere condignam ſatisfactionē, peccet mortaliter, lib.4. 181
Queſtio. Vtrum poſt vitam poſſit remitti aliquod peccatum,lib.4. 181
Qō.An quis auctoritate ſua debeat abſtinere a perceptione ſcramētorū,li.4. 181
Queſtio. quid de ordine cōfitēdi,lib.4. 181
Queſtio. Vtrum aliquis poſſit in extremo vitæ ſuę pœnitere,lib.4. 181
Queſtio . Vtrum pœnitentia iniuncta alicui pœnitent, in peccato mortali completa,ſit reiteranda,lib 4. 181
Queſtio Vtrum pœnitens reſurgat in maiori gratia,lib.4. 183
Queſtio . Vtrum opera facta in peccato mortali,per ſequentem pęnitentiam reuiuiſcant,lib.4. 183
Queſtio. Vtrum opera in charitate facta per peccatum mortale ſequens poſſint mortificari,lib.4. 184
Queſtio. Vtrum opera mortificata per pęnitentiā poſſint viuificari,lib.4. 184
Queſtio . Vtrū remiſſio culpę, & infuſio gratię ſit vna ſimpliciter mutatio,lib.4. 186.
De ſatisfactione,lib.4. 188
Qō.In quot conſiſtit ſatisfactio, lib.4. 188
Queſtio. Pro quibus peccatis imponitur ſatisfactio,lib.4. 189
Quæſtio.An tanta pœnitentia iniungenda eſt pœnitenti quantum fuit peccatum, lib 4. 189
De eleemoſina,lib.4. 190
Queſtio . Nunquid danda ſit eleemoſina malis,lib.4. 192
Quæſtio. Nunquid poteſt aliquis ſibimet eleemoſinam facere,lib.4. 192
Queſtio. An qui ſunt alieno iuri ſubiecti poſſint eleemoſinas facere,lib.4. 193
Qō. An in Deo ſit miſericordia,lib.4. 195
Quæſtio.An iuſtitia ſit in Deo,lib.4. 195
De oratione,lib.4. 196
Queſtio . An ſolus Deus debeat orari, lib.4. 198
Quæſtio. An debeamus interpellare ſuperiores ſanctos tanquam Deo acceptiores,lib.4. 198
Quæſtio. Vtrum ſancti cognoſcant orationes noſtras,ilb 4. 199
Quæſtio. Pro quibus ſancti porrigunt preces,lib.4. 199
Quæſtio.An ſanctis qui ſunt in patria competit orare,lib.4. 199
Qō. An orare cadat ſub ꝑcepto,lib.4. 200
Quæſtio.quę ſunt præparatoria quę debēt præcedere orationem,lib.4. 209

Quæſtio. Quæ impediunt orationem, libro 4. 210
Quæſtio. Quando ſit orandum, lib. 4. 210
Quæſtio. Vbi ſit orandum, lib. 4. 210
Quæſtio. Quid ſit petendum in oratione, lib. 4. 210
Quæſtio. Vtrum in oratione ſint petenda temporalia, lib 4. 211
Quæſtio An debeat homo aliquid determinate petere in oratione, lib. 4. 211
De ieiunio lib. 4. 212
Quæſtio. Vtrum in ieiunijs ſit aliqua aceptio, lib. 4. 212
Quæſtio. Quid de prægnantibus, & nutricibus, lib 4. 212
Quæſtio. Vtrum paupertas excuſet à ieiunio, lib 4. 212
Quæſtio. Si dies Natiuitatis domini occurrat die Veneris, vtrum liceat carnes comedere, lib. 4. 213
Quæſtio. Quæ cibaria ſit comedenda diebus ieiunabilibus, lib. 4. 213
Queſtio. Quid dicendum ſit de ſeruitoribus nobilium, ſi ex cauſa neceſſaria aliquantulum præueniāt horam, lib. 4. 214
Quæſtio. An ſumptio medicinarum ſoluat ieiunium, lib. 4. 214
Queſtio. An dando eleemoſinam poſſit aliquis redimere ieiunium, lib. 4. 214
Queſtio Vtrum quis poſſit per alium ieiunare, lib. 4. 214
Quæſtio. An ſuffragia proſint defunctis, lib. 4. 215
Queſtio. Qui ſunt illi quibus ieiunia poſſunt prodeſſe, lib. 4. 216
Quæſtio. Vtrum exiſtentes in purgatorio poſſint ſcire ſuffragia quę fiunt pro eis, lib. 4. 218
Queſtio. Vtrum ſuffragia per vnum facta alteri proſint, lib. 4. 218
Queſtio. Vtrum ſuffragia per peccatores facta proſint mortuis, lib 4. 218
Queſtio. Vtrum ſuffragia proſint pueris in limbo exiſtentibus, lib. 4. 219
Queſtio. Vtrum ſuffragia quę fiunt pro vno defuncto magis proſint ei quam alijs, lib. 4. 220
Queſtio. Vtrum ſuffragia facta pro multis tantum valeant ſingulis ac ſi pro certo quoque ſingulariter herent, lib. 4. 220
Queſtio. Vtrum tantum valeant ſuffragia communia illis pro quibus ſpecialia nō fiunt, quantum valent illis pro quibus fiunt ſpecialia, & communia ſimul. libro 4. 220
Queſtio. Vtrum indulgentię proſint illis ad ſolutionem pœnę ad quam penitens eſt obligatus pro peccatis, lib. 4. 220
Queſtio. Quis ſit ille qui poteſt conferre tales indulgentias, lib. 4. 221
Queſtio. Vtrum voluntas ſufficiat ad conſequendum indulgentiam, lib. 4. 222
Queſtio. Vtrum indulgentię valeant prelato eas cōferenti, lib. 4. 222
Queſtio. Vtrum indulgentię tantum valeant quantum ſonant, lib. 4. 222
Queſtio. Vtrum diues, & pauper diſpoſiti ęqualiter conſequantur indulgentias, lib. 4. 222
Queſtio. Vnde indulgentię ſumpſerint originem. lib. 4. 223
Queſtio. Si Papa concedat indulgentiam in articulo mortis, & ille cui conceſſit talem indulgentiam, fuerit vſus pluries iſta gratia, queritur quid iuris. 223
De ſacramēto euchariſtię, lib. 4. 224
Queſtio. Quare Chriſtus in ꝓpria forma inſtituit ſacramētum baptiſmi, & illud ſacramentum, lib. 4. 225
Q[illegible] oblatione Abraham, lib. 4. 225
Queſtio. Quare illud ſacramentū debuit habere figuras, lib. 4. 226
Quæſtio. An panis, & vinum ſint materia huius ſacramenti, lib. 4. 226
Queſtio. Vtrum Chriſtus manducauerit ſeipſum in cœna, lib 4. 227
Queſtio. Vtrum Saluator in cœna dederit corpus ſuum Iudę, lib. 4. 228
Q[illegible] illud quod Ieſus dedit corpus ſuum Iudę ad perniciem. lib. 4. 228
Quæſtio. Quale corpus adminiſtrauit Chriſtus diſcipulis ſuis, lib. 4. 229
Quæſtio. Vtrum corpus ſub pixide poſitum in dię cœnæ, in craſtino moreretur in cruce, lib. 4. 229
Quæſtio. Quare Papa in altari frāgit ſpecies corporis, poſtea ad ſedem ſuam vadit, lib. 4. 229

Queſtio

Quæſtio. Quare non dicitur ſemper Kirie eleiſon, lib. 4. 231
Quæſtio. Quare ceſſat, gloria in excelſis à ſeptuageſima, lib 4. 231
Quæſtio. Quare, gloria ĩ excelſis ſubditur immediate, lib. 4. 231.
Quæſtio. Quare epiſcopus in prima vice dicit pax vobis, lib. 4. 132.
Quæſtio. Vtrum Sacerdos ſemper debeat dicere, dominus vobiſcum, lib 4 232
Quęſtio. quare orationes ſemper numero impari dicuntur, lib 4. 232
Quæſtio. quare epiſtola ſumitur de veteri teſtamento & aliquando de nouo, libro 4. 233
Quæſtio. quare oratio pręcedit epiſtolam lib. 4. 233
Quæſtio. quare epiſtola pręcedit euangelium, lib 4. 233
Quæſtio. quare epiſtola auditur ſedendo, lib. 4. 234
Quæſtio. quare tempore paſchali dimittitur reſponſorium, & verſus, lib. 4. 234
Quęſtio quare dum debet legi euangeliũ, liber a dextra in ſiniſtram partem portatur, lib 4. 235
Quęſtio. quare aliquando dicitur. initium ſancti Euangelij, aliquando ſequentia ſancti Euangelij, lib. 4. 235
Quæſtio. quare quando Euangelium legitur cerei accenduntur, lib. 4. 235
Quęſtio. quare crux præcedit Euangelium, lib. 4. 235
Quęſtio. quare lecturus Euangelium petit benedictionem, lib. 4. 235
Quęſtio. quare ſacerdos alta voce dat benedictionem Diacono, lib. 4. 235
Quęſtio. quare ſacerdos non dat ſic benedictionem ſubdiacono, lib. 4. 236
Quæſtio. quare Euangelium, in alto loco legitur, lib. 4. 236
Quęſtio. quare Subdiaconus librũ, & puluinar portat ante Diaconum lecturum euangelium, lib. 4. 230
Quæſtio. quare lecturus euangelium debet habere manus coniunctas ad pectus, lib. 4. 236
Quęſtio. quare in prin. euangelii dicitur. in illo tempore, lib. 4. 236
Quæſtio. quare epiſtola legitur in dextra parte altaris, lib. 4. 237
Quæſtio. quare portatur thus ante euangelium, lib. 4. 237
Quæſtio. quare dum legitur euangelium homines debent eſſe ſtantes, lib. 4 237
Quæſtio. quare deponuntur caputia, libro 4. 237
Quæſtio. quare ſymbolum apoſtolorum non dicitur in Miſſa, lib. 4. 238
Quæſtio. quare ſymbolũ apoſtolorũ dicitur ſub miſſa voce, lib. 4. 238
Quæſtio. quare dicit. in iſto ſymbolo quod dicitur in miſſa, lib. 4. 238
Quæſtio. quare non dicitur. in iſto ſymbolo patrem creatorem, lib. 4. 238
Quæſtio. quare filius non dicitur Spiritus ſancti filius, lib 4. 238
Quæſtio. quare crucifixus, mortuus, & ſepultus dicitur vnus articulus, lib. 4. 239
Quæſtio. quare non dicitur deſcendit ad inferna in illo ſymbolo, lib. 4. 239
Quæſtio. quare Chriſtus reſurexit, lib. 4. 239
Quæſtio. quare reſurrexit tertia die, libro 4. 239
Quæſtio. quare Chriſtus non expectauit communem reſurrectionem, lib. 4. 239
Quęſtio. quare dicitur in iſto ſymbolo, ſecundum ſcripturas, lib. 4. 219
Quæſtio. quare Chriſtus aſcẽdit, li. 4. 240
Quæſtio. quare non aſcendit ſtatim poſt reſurrectionem, lib. 4. 240
Quęſtio. quomodo intelligitur ſedet ad dexteram patris, lib. 4. 240
Quęſtio. An conueniat alij ſedere ad dexteram patris, lib 4. 240
Quęſtio. quare beatus Stephanus dicebat video cœlos apertos, &c. lib. 4. 240
Quæſtio. quare dicitur & iterũ. lib. 4. 240
Quæſtio. quare dicitur qui locutus eſt per profetas, lib. 4. 241
Quæſtio. quare nõ dicitur, & in vnam ſanctam eccleſiam catholicam. lib. 4. 241
Quęſtio. quare dicitur articulus, vnam ſanctam eccleſiam, lib. 4. 241
Quæſtio. quare dicitur, confiteor vnum baptiſma, lib. 4. 241
Quæſtio. quare dicitur, vnum baptiſmum libro 4. 242
Quæſtio. quare non dicitur, communionẽ

ſanctorũ ſicut in alio ſymbolo,lib.4 241
Queſtio.quare in canone nulla ſit mentio de confeſſione,lib.4. 244
Queſtio.quare iſti martyres potius nominantur in canone quam alij,lib.4. 244
Queſtio.quare ſacerdos incipit miſſam in dextra parte altaris,lib 4. 247
Quæſtio. quare ſunt ſex indumenta, & nõ plura nec pauciora,lib.4. 249
Queſtio.quare in ueteri teſtamento erant quatuor,lib 4. 249
Quæſtio. An ſacerdos ſine iſtis indumentis ſacerdotalibus poſſit celebrare, libro 4. 249
Quæſtio. An euchariſtia poſſit confici ex aceto,vel agreſta,lib.4. 252
Queſtio. Si aqua non admiſceatur vino, nunquid inpeditur celebratio,lib.4. 253
Quæſtio. Nunquid tantum poni debet de aqua,quantum de vino,lib 4. 253
Queſtio.quid demonſtrat pronomen,hoc lib 4. 253
Quæſtio.quare ponitur verbum iſtud,eſt, lib.4. 251
Queſtio. Vtrum hæc dictio,enim, ſit de eſſentia formæ,lib 4. 253
Queſtio. quare ponitur,corpus,lib.4. 253
Queſtio.quare ponitur,meum,lib.4. 253
Quæſtio.quare ponitur,hic,lib 4. 253
Queſtio.quare dicitur,noui,& æterni teſtamenti,lib.4. 255
Queſtio. quare ponitur, qui pro vobis, libro 4. 255
Quæſtio. Vtrum illa conuerſio ſit ſubita, lib.4. 255
Queſtio.Vtrum Chriſtus prius confecerit quam verbum protulit,lib.4. 255
Quæſtio. Vtrum panis conuertatur in totum Chriſtum,lib.4. 255
Quæſtio.Vtrum Chriſtus ſit tantus in hoſtia quantus fuit in cruce,lib. 4. 255
Quæſtio. Vtrum formę iſtę quę dicuntur ſuper panem, & ſuper vinũ expectẽt ſe in operando,lib.4. 256
Quæſtio. Vtrum in ſacramento euchariſtię ſint accidentia ſine ſubiecto, lib.4. 256
Quæſtio.Vtrum ſpecies huius ſacramenti poſſint nutrire,lib.4. 257
Qõ.An laicus poſſit conſecrare,lib.4. 257
Quæſtio.Vtrũ ſacerdotes hæretici, ſchiſmatici,& excoumunicati poſſint conſecrare,lib.4. 258
Queſtio. Vtrum miſſa boni ſacerdotis magis valeat,quàm miſſa mali,lib.4. 258
Quæſtio. An ſacerdos debet ſe determinare ad certum numerũ quando conſecrat,lib.4. 258
Quæſtio. quomodo Chriſtus poſſit eſſe in diuerſis locis,lib.4. 259
Quæſtio. An ſacerdos in peccato mortali exiſtens ad celebrandum accedens peccet grauiter,lib.4. 259
Quæſtio. An ſacerdos debet ſe à communione abſtinere,ſi peccatũ mortale eius memoriæ occurrerit,lib.4 259
Quæſtio.Si panis conuertatur in carnem, & vinum in ſanguinẽ, vtrum ſacerdos debeat ſumere,lib.4. 259
Quæſtio. An ſacerdos maculatus de nocte per pollutionem ſeminis dormiendo,dẽt à celebratione ceſſare,lib.4. 260
Quæſtio.Vtrum ſacerdos leproſus prohibeatur celebrare,lib 4. 260
Quæſtio. quot Miſſas debet cantare, ſeu celebrare ſacerdos in die,lib.4 261
Queſtio.An ſacerdos celebraturus plures Miſſas,in prima poteſt ſumere aliquid, lib 4. 261
Queſtio. quare vltimum vinum quod ponitur in calice poſt ſumptionem ſanguinis non tranſubſtantiatur in ſanguinem,lib.4. 262
Queſtio. quare ſacerdos non celebrat in paraſceue,lib 4. 262
Quæſtio.quare corpus ſub ſpecie panis reſeruat,lib.4. 263
Quæſtio. quare in tribus diebus tenebrę dicuntur,lib.4. 263
Quæſtio. quare officium tenebrarum dicitur alta voce,lib.4. 264
Queſtio.quare non pulſantur campanę in illis tribus diebus,lib.4. 264
Quæſtio.quid de candelis,lib.4. 264
Quæſtio. quare in principio tenebrarum non dicitur,Domine labia,lib.4. 264
Quæſtio.quare altaria denudantur in die cenæ,lib.4. 265
Quæſtio.quare vino,& aqua altare aſpergitur,lib.4. 265

Quæſtio.

Quæſtio. quare ramis altare cum vino, &, aqua ſpargitur,lib.4. 265
Quæſtio. qua hora miſſa eſt celebranda lib.4. 265
Quæſtio. Vbi ſacerdos debeat miſſam celebrare,lib.4. 265
Quæſtio. quid fiendum ſi ſacerdos poſt cõſecrationem recordetur, ſe comediſſe, aut bibiſſe,lib.4. 267
Quæſtio. quid fiendum ſi aranea, vel muſca,ceciderit in calice,lib.4. 167
Quæſtio. quid ſi ſacerdos faciendo ſigna propter frigus, vel alio modo dimittat hoſtiam cadere infra calicem, lib.4. 268
Quæſtio. quid fiendum ſi ſacerdos recordetur,ſe aliquid de verbis canonis omiſiſſe,lib.4. 268
Quæſtio. quid fiendum ſi aliqua beſtia ſumat ſpecies conſecratas,lib.4. 267
Quæſtio.quid iuris ſi ſacerdos ante conſecrationem corporis cognouit vinum,& aquam non eſſe in calice,lib.4. 269
Quæſtio.quid iuris ſi poſt conſecrationem ſanguinis aduertat ſacerdos aquam deficere,lib.4. 269
Quæſtio.quid iuris ſi perlecto canone,nec vinum, nec aqua reperiatur in calice, lib,4. 269
Quæſtio. quid iuris ſi aliquid de ſanguine ſtillauerit,lib.4. 269
Quæſtio. quid fiendum ſi quis euomerit ſacramentum,lib. 4. 270
Quæſtio.An Angelus,vel oculus glorificatus poſſit videre corpus Chriſti ſub ſacramento.lib.4. 271
Quæſtio. Anneceſſarium ſit accedere ad iſtud ſacramentum,lib.4. 273
Quæſtio. Vtrum peccator manducet corpus Chriſti ſacramentaliter, li.4. 273
Quæſtio. An Angelus poſſit manducare corpus Chriſti ſpiritualiter, lib.4. 274
Quæſtio.Vtrum hoc ſacramentum habeat efficatiam in aliquo peccatore, lib.4. 274
Quæſtio. Vtrum iſtud ſacrificium proſit beatis ad augmentum gloriæ, libro 4. 275
Quæſtio.Vtrum iſtud ſacramẽtum habeat efficaciam in viro iuſto,lib.4. 275
Quæſtio. Vtrum iuſtis ſit melius frequentare illud ſacramentum quam tardè accedere,lib.4. 875
Quæſtio. Vtrum peccator ſumendo corpus Chriſti ſemper mortaliter peccet, lib.4. 235
Quæſtio. Vtrum quis videns ſe incontritum debeat abſtinere a communione illius ſacramenti,lib.4. 276
Quæſtio.Vtrum manducare corpus Chriſti indignè ſit maximum peccatũ quod ſit,lib.4. 276
Quæſtio. Vtrum hæreticus manducans corpus Chriſti minus peccet,quam fidelis peccator,lib.4. 277
Quæſtio. An peccatori occulto in die paſchę ſit ſacramentum denegandum, libro 4. 278
Quæſtio. quid fiendum ſi quis petat in loco euchariſtiæ,quòd panis ſibi miniſtretur,lib.4. 278
Quæſtio. Vtrum corpus Chriſti ſit dandũ excommunicatis,lib.4. 278
Quæſtio.Vtrum hoc ſacramentum debeat dari hæreticis,lib.4. 278
Quæſtio.Vtrum debeat dari leproſis,ib.4. 278
Quæſtio. quare dicatur viaticum,libro 4. 278
De ſacramento extremæ vnctionis, lib. 4. 280
Queſtio. Vtrum iſtud ſacramentum poſſit dari ſæpe vni infirmanti,lib.4. 280
Quæſtio.Vtrum ſacerdos miniſtrans illud ſacramentum infirmis, debeat eis aliquid dicere de fide,lib4. 280
Quæſtio. quid fiendum de illis qui non habent illa membra,lib 4. 281
De ſacramento ordinis,lib 4. 281
Quæſtio.qui ſunt illi qui poſſunt conferre ordines,lib.4. 281
Quæſtio. quo tempore debent ordines cõferri,lib 4. 286
Quæſtio. qualiter ſit facienda promotio ordinandorum,lib 4. 286
Quæſtio. Vtrum epiſcopus debeat aliquem promouere ad ſacros ordines,libro 4. 287
Quæſtio. quid iuris ſi aliquis ſit epiſcopus prætermiſſo Diaconatus,

nunquid poterit conferre omnes ordines, lib. 4. 287
Quæſtio. quid fiendum ſi quis prius efficiatur ſacerdos, quam Diaconus, lib. 4. 287
Quæſtio. Vtrum non baptizatus, & non cõfirmatus poſſit baptizari, lib. 4. 288
Quæſtio. Vtrum hæretici ſchiſmatici de gratia poſſint cõferre ordines, li. 4. 288
Quæſtio. Vtrum leproſus poſſit eſſe prælatus, lib. 4. 288
Quæſtio. quot ſunt quæ impediunt ſuſceptionem ordinis, lib. 4. 288
Quæſtio. vtrum Papa poſſit alicui auferre poteſtatem quam conſequitur ex ſuo ordine, lib. 4. 289
Quæſtio. quales debeant eſſe ordinandi, lib. 4. 289
Quæſtio. qualiter accedendum ad ſuſceptionem ordinis, lib. 4. 290
Quæſtio. quid ſint ſponſalia, lib. 4. 291
De ſacramento matrimonij, lib. 4. 290
Quæſtio. An carnalis copula ſit de eſſentia ſacramenti, lib. 4. 291
Quæſtio. An cõueniens fuit quòd beata virgo nupſerit, lib. 4. 292
Quæſtio. quare beata virgo nupſit Ioſeph, lib. 4. 292
Quæſtio. Vtrum virginem glorioſam decuit vouere virginitatem, lib. 4. 293
Qõ. quid iuris in illis q ſunt muti, quia non poſſunt exprimere mentis conceptum, lib. 4. 293
Quæſtio. An per verba aliorum, quam nubentium poſſit effici matrimonium, libro 4. 293
Quæſtio. An furioſi poſſint cõtrahere matrimonium, lib. 4. 293
Quæſtio. An conſenſus conditionatus faciat matrimonium, lib. 4. 294
Quæſtio. An alter coniugum teneatur alteri reddere debitum, lib. 4. 294
Quæſtio. An vir teneatur reddere debitũ vxori non petenti, lib. 4. 294
Quæſtio. Vtrum viro leproſo petenti debitum teneatur vxor reddere, lib. 4. 295
Quæſtio. Vtrum à muliere monſtruoſa vir debeat petere debitum, lib. 4 295
Quæſtio. Vtrum liceat quærere debitum à muliere prægnante, lib. 4. 295
Quæſtio. Patres poſſint dare nuptu filios, & filias inuicem, lib. 4 296
Quæſtio. quæ ſint illa quę impediunt matrimonium, lib. 4. 297
Quæſtio. Nunquid poteſt liber ſine iudicio eccleſiæ dimittere ancillam, quam credebat eſſe liberam, lib. 4. 297
Quæſtio. Nunquid poteſt ſeruus contrahere matrimonium abſque conſenſu domini ſui, lib. 4. 298
Quæſtio. Nunquid poteſt vir ſe ſeruum facere inuita vxore, lib. 4. 298
Quæſtio. quid iuris ſi ſeruus filiũ generet, vtrum ſequatur conditiones patris aut matris, lib. 4 298
Quæſtio. Vtrum baptizans poſſit contrahere matrimonium cum illa quam baptizauit, lib. 6. 300
Quæſtio. cognatio ſpiritualis ab uno coniugum contracta poſſit in alterum tranſire, lib. 4. 300
Quæſtio. Verũ aliquis poſſit habere duas cõmatres in vxores vnam poſt aliam, libro 4. 300
Quæſtio. Vtrum aliqua cognatio ſpiritualis oriatur inter baptizãtem, & ſuſcipiẽtem puerum, lib. 4. 301
Quæſtio. quid iuris ſi vnus coniugum leuauerit filium ſuum de ſacro fonte ſiue baptizauerit, lib. 4. 301
Quæſtio. An quilibet tangens baptizandum ſit compater, vel cõmater, lib. 4. 301
Quæſtio. quid ſi quis leuauerit filiũ quem habet ex concubina ſua, lib. 4. 301
Quæſtio. quid ſi baptizandus ſit inuolutus lintheo, lib. 4. 302
Quæſtio. An Iudæus baptizando contrahat compaternitatem, lib. 4. 302
Quæſtio. An Iudæus tenendo puerum efficiatur compater, lib. 4. 302
Quæſtio. An excommunicati contrahant compaternitatem, lib. 4. 302
Quæſtio. quid de muto, li. 4. 302
Quæſtio. quid de monacis, lib. 4. 302
Quæſtio. An compaternitas contrahatur per procuratorem, lib. 4. 302
Quæſtio. An procurator tenens efficiatur compater, lib 4. 303
Qõ. An leuatus per me poſſit cũ filia mea illegitima contrahere, lib. 4. 303

Quæſtio.

Quæſtio. An leuatus per me poſſit cõtrahere cum adoptiuo meo.lib.4. 303
Quęſtio. An compaternitatem quam contraho leuando puerum alicuius communico concubinę meæ.lib.4. 303
Quęſtio. Nunquid tenetur fidelis conuerſus ab infideli coniuge diſcedere. lib. 4. 303
Quæſtio. Nunquid liceat fideli qui ab infideli diſceſſit aliud matrimonium contrahere,lib.4. 304
Quæſtio. An conuerſo ad fidem poſſit opponi fornicatio commiſſa tempore infidelitatis,lib.4. 305
Quęſtio. Vtrum parentes poſſint compellere liberos ſuos ad contrahendum,lib. 4. 305
Quæſtio. Vtrum credens maritum ſuum mortuum poſſit alteri nubere , libro 4. 305
Quæſtio. Vtrum primus vir teneatur recipere vxorem quę ſic contraxit cum ſecundo,lib.4. 306
Quęſtio. De affinitate,lib.4. 306
Quæſtio. quid ſi vir non poſſit cum virgine complere carnalem copulam, & poſſit eam complere cum corrupta , lib. 4. pag. 303
Quęſtio. quomodo poſſit cognoſci impedimentum frigiditatis eſſe perpetuum, lib 4. 308
Quæſtio. quomodo ſit ſeu celebratur diuortium in tali caſu,lib.4. 308
Quæſtio.quid ſi vir prouocat ad iudicium ſuam coniugem dicendo ſe non poſſe eam cognoſcere carnaliter, & illa dicat ſe cognitam ab eo fuiſſe,lib.4. 308
Quæſtio. Vnde procedat maleficium, lib. 4. 309
Quæſtio. quid de impedimento accidentali,lib.4. 309
Quæſtio. Vtrum vir propter crimen adulterij poſſint mulierem ſuam dimittere, & alteri nubere,lib.4. 310
Quæſtio. Vtrum vir poſſit propria auctoritate vxorem fornicantem dimitttere, lib 4. 310
Quæſtio. An mulier poſſit dimittere virũ ſuum,ſeu maritum ex cauſa fornicationis ſicut vir vxorem,lib.4. 310
Quęſtio. An ſemper vir poteſt vxorem fornicantem dimittere,lib.4. 310

Liber Quintus.

De virtutibus, & actibus virtuoſis, lib. 5. pag. 311
Quęſtio. quid dicendum de qualitate virtutum,lib.5. 311
Quęſtio. de Aequalitate virtutum , lib. 5. pag. 311
Quęſtio. De virtutum inęqualitate,lib.5. pag. 311
Quęſtio.quare unus polleat magis, quam alius uſu vnius uirtutis, lib. 5.312.
Quęſtio.An magnitudini ſcientię reſpondeat magnitudo uirtutis, lib. 5.313.
Quęſtio. De connexione uirtutum lib.5. pag. 313.
Quęſtio.quid de commendatione uirtutis lib.5. 314.
Quęſtio. quid de effectu uirtutum lib 5. pag. 314
Quęſtio.De merito uirtutum lib.5. 314
De fide lib. 5. 316
Quæſtio.Vtrum fides in patria enacuatur lib 5. 318.
De ſpe lib.5. 319.
Quæſtio.Vtrum ſpes euacuetur in gloria lib.5 320.
De charitate lib.5. 321.
Quęſtio. Motus charitatis ſit prior in Deum quam in proximum,lib.5. 322
Quęſtio. Vtrũ ſit perfectæ charitatis qui cupit diſſolui, & eſſe cum Chriſto li.5. pag. 322.
Quęſtio.Vtrum corpora ſint diligenda ex charitate lib 5. 323.
Quęſtio. Vtrum mali parentes ſint preferendi bonis extraneis in dilectione lib 5. 324.
Quęſtio Vtrum in patria obſeruetur ordo charitatis ſicut in uia lib.5. 324.
Quęſtio. Vtrum Deus magis diligat angelos quam homines lib.5. 325.
Quęſtio.Vtrum ordo charitatis attendatur penes affectus,uel penes, effectum, uel penes utrunque lib 5. 326.
Quęſtio qualiter quis poteſt ſcire utrum habeat charitatẽ,lib.5. 327.

Quæſtio. An creaturæ rationales diligendæ ſint ex charitate, lib. 5. 327
Quæſtio. Vtrum dęmones, & damnati ſint ex charitate diligendi, li. 5. 328
Quęſtio. An mali homines diligendi ſint ex charitate, lib. 5. 328
Quæſtio. An oẽs teneantur inimicos diligere quantum ad affectum, lib. 5. 328
Quęſtio. An omnes teneamur diligere inimicos quantum ad effectum, lib. 5. 329
Quæſtio. An charitas ſemel habita poſſit amitti, lib. 5. 329
Quæſtio. Vtrum cadens à charitate reporgat in æquali vel maiori, vel minori, libro 5. 330
Quęſtio. An ſpiritus ſanctus ſit charitas qua diligimus Deũ, & proximũ, li. 5. 330
Quęſtio. An charitas euacuetur in patria, lib. 5. 330
Quæſtio. An charitas in patria habet dilatari, lib. 5. 330
Quæſtio. Vtrum Deus velit omnes homines ſaluos fieri, lib. 5. 331
Quæſtio. An Deus æternaliter dilexit creaturas, lib. 5. 331
Qõ. An Deus diligat generaliter, li. 5. 331
De Virtutibus cardinalibus, lib. 5. 331
Quæſtio. An virtutes cardinales maneant in patria, lib 5. 332
De prudentia, lib. 5. 333
De iuſtitia, lib 5. 335
Quæſtio. quare iuſtitia dicatur perpetua, lib 5. 336
De fortitudine, lib. 5. 336
De temperantia, lib. 5. 338
De donis, & primo de dono timoris, lib. 5. 340
Quæſtio. An ſit differentia inter virtutes, & dona, lib. 5. 440
De miſericordia, lib. 5. 343
De dono ſcientiæ, lib. 5. 344
De dono fortitudinis, lib 5. 346
De dono conſilij, lib 5. 346
De dono intellectus, lib. 5. 348
De dono ſapientię, lib. 5. 349
De beatitudinibus, lib. 5. 350
De humilitate, lib. 5. 351
De paupertate, lib. 5. 352
De manſuetudine, lib. 5. 353
De luctu, lib. 5. 354
De mundicia cordis, virginitate, & caſtitate, lib 5. 356
De pace, lib. 5. 359
De patientia, lib. 5. 360
De miſericordia prout eſt beatitudo, libro 5. 355
De eſurie iuſtitiæ, lib. 5. 350
De obedientia, lib. 5. 366
De contemplatione, lib. 5. 369
De verecundia, lib. 5. 372
De veritate, lib. 5. 373
De modeſtia, lib 5. 373
De fidelitate, lib. 5. 375
De ingratitudine, lib. 5. 376
De diſcretione, lib. 5. 378
De prouidentia, lib. 5. 379
De largitate, lib. 5. 380
De prędicatione, & doctrina, lib. 5. 382
De correctione, lib. 5. 380
De perſeuerantia, lib. 5. 385
De cuſtodia quinque ſenſuum, libro 5. 389
De vigilia, lib. 5. 390
De fama, lib. 5. 391
De morte, lib. 5. 392
De pœnis infernis, lib. 5. 394
Quæſtio. An poſſibile ſit ſaluari aliquem decedentem in peccato mortali, lib. 5. 395
Quæſtio. Vtrum in deo miſericordia, & iuſtitia ſint idem, lib. 5. 395
Quęſtio. Vtrum in punitione malorum ex parte Dei concurrat miſericordia, lib. 5. 395
Quæſtio. Vtrum ignis infernalis ſit corporum conſumptiuus, lib. 5. 396
Quæſtio. Vtrum beati, & damnati ſe mutuo cognoſcant, lib. 5. 397
Quæſtio. Vtrum gloria ſanctorum minuatur viſa pœna reproborum, libro 5. 397
Quęſtio. An damnati ſciant quid agatur inter viuos, lib 5. 397
Quæſtio. quorum miniſterio iſta pœna infligatur, lib. 5. 398
Quæſtio. Vtrum, a ſuis receptaculis aliquando exeant, lib. 5. 399
Quęſtio. An damnati in inferno vellent omnes eſſe damnatos, lib 5. 400
Quęſtio. An punitio gehennalis ſit ſine

inter

inter miſſione,lib.5. 400
Quæſtio. Vtrum damnati vellent non eſſe lib.5. 401
Quæſtio. Vtrum omnis voluntas damnatorum ſit mala,lib.5. 401
Quæſtio. Vtrum damnati vellent ſe peccaſſe,lib.5. 401
Quæſtio. Vtrum damnati pœniteant, libro 5. 402
De pœnis purgatorij,lib.5. 401
Quæſtio. An pœna purgatorij ſit voluntaria,lib.5. 403
Quęſtio. Vbi ſit purgatorium,lib. 5. 404
Quæſtio. An in purgatorio ſit minor certitudo de gloria, quam in via, libro 5. 404
Quæſtio. Vtrum vnus ante alium liberetur,lib.5. 405
Quæſtio. Vtrum indulgentiæ papales proſint defunctis in purgatorio exiſtentibus,lib 5. 405
Quæſtio. Vtrum Papa poſſit abſoluere de functos à pœna purgatorij, lib.5. 405
Quæſtio. Vtrum illis quibus datur indulgentia poſſint eam alijs dare,lib. 5.445
De gaudijs paradiſi, lib.5. 406
Quæſtio. An corpora ſuperiora poſſint influere ſuper liberum arbitrium,libro 5. 406
Quæſtio. quę differentia eſt inter calidum formaliter, & virtualiter, libro 5. 408
Quęſtio.quid dicendum de prędationibus Angelorum.
Quęſtio.quid de cognitione Angelorum, lib 5. 409

Liber ſextus.

Quæſtio. quid de motu Angelorum,lib.6. 410
Quęſtio.An ſint plures Angeli ſub vna ſpecie,lib 6. 410
Quæſtio.quid de cuſtodia Angelorum,libro 6. 410
Quæſtio.Vtrum Antichriſtus habebit bonum Angelum,deputatum ad ſui cuſtodiam,lib.6. 410
Quęſtio. quis ſit effectus cuſtodię Angelicę,lib 6. 410
Quæſtio.Vtrum Chriſtus habuerit Angelum deputatum ad ſui cuſtodiam, lib.6. 411
Quęſtio. Vtrum ſinguli Angeli ſingulis hominibus, an vnus pluribus ad cuſtodiam, vel exercitium deputatus ſit, libro 6. 411
Quæſtio. An ex beatificatione cuſtoditi Angelo cuſtodienti amplificetur gaudium,lib.6. 412
Quæſtio.Vtrum ex damnatione cuſtoditi incurrat Angelus aliquod detrimentum,lib.6. 412
Quæſtio. Vtrum omnes Angeli mittantur.ad homines,lib.6. 413
Quęſtio. Vtrum Angeli accedant affectũ noſtrum,lib.6. 413
Quęſtio. de locutione Angelorum, lib.6. 413
Quæſtio. Vtrum Angeli poſſint aſſumere corpora,lib.6. 114
Quæſtio.Vtrum corpus quòd aſſumit Angelus fiat de natura cœleſti,aut elementari,lib 5. 414
Quæſtio.Vtrum Angeli in corporibus aſſumptis exerceant opera vegetatiua,libro 414 414
Quæſtio. in quo differt viſus Angeli ab eius auditu,lib.6. 415
Quæſtio. Vtrum Angelus, qui operatur hic, poſſit ſimul operari in Britania,libro 6. 415
Quęſtio. Vtrum Angelus ſit in loco, libro,6. 415
Quęſtio. Vtrũ boni Angeli omnia ſciant lib.6. 416
Quæſtio. Vtrum Angeli fuerint creati in beatitudine,lib 6. 406
Quęſtio. Vtrum Angeli fuerint creati in gratia,lib.6. 416
Quæſtio. Vtrum Angelus per cognitionẽ naturalem, diuinam eſſentiam cognouerit in ſe ipſa,lib 6. 416
Quæſtio. Vtrum data ſit Angelis futurę glorificationis pręſcientia, libro ſexto, 417
Quæſtio. quid de confirmatione Angelorum,lib.6. 417
Quæſtio.quare corpora modo ſunt tarda, & nunc agilia,lib.6. 420

De

De Aureolis,lib.6. 410
Quæſtio. quid de illa quæ corrũpitur violenter,lib 6. 421
Quæſtio. Vtrum electi memorabuntur malorum quæ perpetrauerunt, & a quibus liberati ſunt,lib.6. 421
Quæſtio. Vtrum peccata quæ fecerunt electi in iudicio prodeant in notitiam omnium,ſicut mala damnatorum,li.6. 423
Quæſtio. quid de illis qui in aduẽtu Chriſti reperientur viui,lib 6. 425
Quęſtio. qualis ętas vel ſtatura aſſignetur reſurgentibus,lib.6. 425
Quæſtio. Vtrum gigantes & alia monſtra reſurgant,lib.6. 427
Quæſtio. Vtrum capilli,vngues,humores, inteſtina,& ſpiritus reſurgant,lib 6. 427
Quæſtio. An reſurrectio erit omnium ſimul an ſucceſſiua,li.6. 427
Quæſtio. Vtrum Angeli operantur in illa generali reſurrectione,lib 6. 428
Quæſtio. An reſurget idem homo numero,lib.6. 428
Quæſtio. An fœminæ reſurgent,lib.6. 428
Quæſtio. An reſurrectio ſit naturalis, vel miraculoſa, lib.6. 429
Quæſtio. Vtrum tẽpus reſurrectionis ſit occultum.li.6. 429
Quæſtio. An media nocte ſit dominus venturus ad iudicium.lib.6. 430
Quæſtio. Vbi erit iudicium,lib.6. 430
Quæſtio. An in iudicio illa forma humana apparebit glorioſa ſicut nunc eſt, lib. 6. 431
Quæſtio. An ſenſus in patria habebũt ſuos actus,lib.6 432
Quæſtio. An corpus glorificatum ſit palpabile,lib.6. 432

FINIS.

INDEX RERVM MEMORABILIVM,

Quæ in hac ſumma continentur.

Abel reuelatum fuit quod primogenitus Dei filius humanum lapſum reparare debebat. pag. 225.
Abrahæ ſinus quid ſit. 19.
Abſolui, & excommunicari poteſt aliquis poſt mortem. 176.
Abſtinentia. 62.
Abſtinentia, eſt remedium contra luxuriam. 68.
Abſolui à peccato non poteſt quiquam inuitus. 177.
Abſtinentia contra gulam. 152.
Acceptio munerum inducitur ex auaritia. 82.
Accidentia ſunt ſine ſubiecto in ſacramento Euchariſtiæ. 256.
Accidia ex ſuo genere eſt peccatum veniale. 90.
Accidia quid. 201.
Accidiæ ſpecies. 54.
Accidię effectus. 58.
Accolitus quid. 283.
Acquiſita, & poſſeſſa ſub vſuræ titulo debent reſtitui principali domino. 159.
Acquiſitum malę tripliciter aliquid dicitur. 192.
Actio ſpiritualis non refertur vſque ad finem temporalem. 39.
Actus annexus fidei eſt quadruplex. 5.
Actus bonus vel malus dicitur ex fine. 316.
Actus inconueniens dicitur tripliciter. pag. 5.
Actus culpabiles pœnales, & inconuenientes in Deo non cadunt. 5.
Accuſatio falſa. 95.
Adam plus peccauit quam Euæ. 47.
Adæ peccatum fuit maximum. 46.
Adoptio quid. 299.
Adulatio. 95.
Adulter. 173.
Adulterium. 63.
Adulti ex ordinatione Eccleſiæ obligantur corpus Chriſti ſemel in anno recipere.
Adultus fictè accedens eſt baptizatus. 124.
Aeternum in Adam non ſignificat interminationem vitæ. 43.
Affectus eſt multiplex. 326.
Affectus noſter poteſt inflamari ab angelo ſicut ab excitante, & iuuante. 413.
Affinitas fit per coniunctionem carnalem. 306.
Alienum quid. 107.
Alienum quinque modis fit. 167.
Alienatio rei eccleſiaſticæ non tenet. pag. 166.
Alleluia ſequitur dicto verſu. 234.
Alleluia quid ſignificet. 231.
Altare ſumitur pluribus modis. 245.
Altare deſignat crucem. 249.
Altare debet eſſe de materia lapidea. 249.
Altare debet eſſe integrum. 250.
Altare ramis cum vino ſpargitur. 265.
Altaria nudantur in die cęnę 256.
Amicitia ficta. 36.
Amicus quid. 36.
Amictus quid. 247.
Amor pecuniæ eſt duplex. 86.
Amor, & beneuolentia poſſunt ex mutuo recipi. 159.

Amor naturalis quid. 312.
Amor naturalis diuiditur in amicitiam,& concupiſcentiam. 312.
Amor vitioſus. 322.
Amor eſt triplex. 322
Amor in Deum ſeptem requirit conditiones. 327.
Amor eſt duplex. 342.
Amoris diuini ſigna. 326.
Angelica annunciatio præceſſit incarnationem filij Dei. 8.
Angeli beati non debuerunt excludi in miniſterio incarnationis. 9.
Angeli non poſſunt baptizare. 121.
Angeli caſus fuit irreparabilis. 10.
Angelis non conuenit manducare hoc ſacramentum ſpiritualiter. 274.
Angeli cantauerunt, Gloria. 281.
Angeli. 408.
Angelicæ cuſtodiæ effectus. 410.
Angeli triplicem habent cognitionem. 409.
Angeli cognoſcunt remota ſicut propinqua. 409.
Angeli deſiderium non fruſtratur. 412.
Angeli ſeruiunt nobis. 411
Angeli plures non ſunt ſub vna ſpecie. 410.
Angeli nunquam nos deſerunt. 410.
Angeli inferiores mittuntur ad nos. 413.
Angeli ſuperiores mittuntur ad medios. 413.
Angeli in corporibus aſſumptis non exercent operationes potentiæ vegetatiuæ. 414.
Angeli poſſunt aſſumere corpora. 414.
Angeli plures poſſunt eſſe ſimul in minimo corporali loco. 415.
Angeli boni non omnia ſciunt. 415.
Angeli ſunt in loco. 415.
Angelis non fuit data futuræ glorificationis præſcientia. 416.
Angeli creati fuerunt in beatitudine. 416.
Angeli creati fuerunt in gratia. 416.
Angeli omnes operabuntur in illa generali reſurrectione. 427.
Angeli non habent dotes. 417.
Angeli deferent ſignum Crucis. 432.
Angelorum quidam præſunt regionibus, quidam eccleſijs, quidam hominibus. 418.
Angelorum motus eſt triplex. 410.
Angelorum conuerſio. 410.
Angelorum ruina reparabitur. 417.
Angelum vnum non eſt mirandum pluribus hominibus ad cuſtodiam deputari. 411.
Angelus quare incarnationem nunciauit virgini. 8.
Angelus quare prohibuit ſe adorari. 10.
Angelus ex damnatione cuſtoditi non incurrit aliquod detrimentum. 412.
Angelus non eodem modo loquitur Deo, Angelo,& homini. 413.
Angelus aſſumit corpus, quod fit de materia elementari. 414.
Angelus videt. 415.
Angelus præſentia, & futura intelligit. 415.
Angelus inferioris ordinis recipit illuminationem a ſuperiori. 415.
Angelus ſimul non poteſt operari in diuerſis locis. 415.
Angelus vnus magis diligit ſuperiorem. 415.
Angelus per cognitionem naturalem diuinam eſſentiam non cognouit in ſeipſa. 416.
Anima non eſt perſona. 10.
Anima Chriſti in limbo fuit. 19.
Anima loquitur angelo. 414.
Anima loquitur Deo. 414.
Animę bonę,& malę venient ad iudicium Generale. 399.
Animæ in purgatorio detinebuntur. 404.
Animæ poſt purgationem euolabunt ad gloriam. 404.
Antichriſti prædicatores, & miracula. 423.
Antichriſtus habebit angelum deputatum ad ſui cuſtodiam. 410.
Antichriſtus. 423.
Antichriſtus quatuor cornibus armabitur. 423.
Antichriſtus crudelior erit omnibus perſecutoribus. 424.
Antichriſtus ſimulabit ſe eſſe mortuum. 424.

Antichriſtus faciet interfici Enochi. 425.
Apprehenſiua quid. 917.
Apoſtoli fuerunt compoſitores articulorum. 4.
Apoſtoli fuerunt cauſa efficiens ſecundaria Symboli. 5.
Aqua debet poni in minima quantitate. 55.
Aqua non eſt de neceſſitate ſacramenti. 169.
Aquæ admixtio cum vino non eſt de eſſentia ſacramenti. 253.
Archangeli. 408.
Archangelorum officium. 408.
Articuli fidei quomodo credendi ſint. 4.
Articuli fidei dicuntur ſtellæ. 4.
Articuli ſecundi ſenſus. 6.
Articuli ſpectantes ad diuinitatem. 26.
Articuli ſpectantes ad humanitatem. 27.
Articulo eſt annexum, confitetur vnum baptiſma. 241.
Articulorum figura. 4.
Articulos fidei credere explicite non eſt de generali fidei neceſſitate. 3.
Articulum ſecundum compoſuit beatus Andreas. 6.
Articulum quartum compoſuit b. Ioannes Euangeliſta. 11.
Articulum quintum compoſuit beatus Philippus. 19.
Articulum ſextum compoſuit beatus Thomas. 20.
Articulum ſeptimum compoſuit beatus Bartholomeus. 22.
Articulum octauum compoſuit B. Mattheus. 24.
Articulum nonum compoſuit Iacobus minor. 25.
Articulum decimum compoſuit beatus Simon. 25.
Articulum vndecimum compoſuit Iudas frater Simonis. 25.
Articulum duodecimum compoſuit beatus Mathias. 26.
Articulus quid ſit. 5.
Articulus dicitur illud quod appropriatur patri. 5.
Articulus primus fidei eſt credere in Deū patrem, &c. 5.
Articulus ſecundus eſt de perſona filij. 6.
Articulus tertius. 6.
Aſcenſio Chriſti octo continet. 22.
Aſcenſio differt ab aſſumptione, & euolatione. 22.
Aſcenſio quare dilatata fuit. 23.
Aſcenſio Chriſti fuit angelis mirabilis. 23.
Aſcenſio fuit tam ad locum, quàm ad dignitatem. 24.
Aſtutiæ ſerpentis ſunt quinque. 334.
Attentio habitualis requiritur in oratione. 209.
Attritio quomodo fit contritio. 134.
Attritio differt à contritione. 134.
Auaritia quid ſit. 76.
Auaritia quid ſit. 90.
Auaritia conſiſtit in acquirendo. 90.
Auaritia conſiſtit quinque modis. 90.
Auaritia eſt peccatum mortale. 90.
Auaritia corpus auari euiſcerat. 84.
Auaritiæ ſpecies. 76.
Auaritiæ inconuenientia. 76.
Auarus exponit ſe periculo. 80.
Auarus eſt cæteris deterior. 380.
Auarus iniquus eſt ſibi. 83.
Auari ſimiles ſunt araneæ. 84.
Auarus quando eroget pauperibus. 84.
Auditus quid. 386.
Auditus refrenandus eſt. 389.
Auerſio quid. 396.
Aurea, aureola, & palma differunt. 420.
Aureola eſt in mente. 420.
Aureola quid. 420.
Aureola tribus generibus hominum debetur. 420.
Aureola virginitatis. 421.
Aureola debetur prædicatoribus. 421.
Auxilium diuinum in minimis quoq; implorandum eſt. 12.

B

Baptiſmi materia eſt aqua naturalis. pag. 119.
Baptiſmi forma. 119.
Baptiſmi forma poteſt variari quinque modis. 120.
Baptiſmi impedimenta. 120.
Baptiſmi virtus eſt cęli ianuā aperire. 148.

Baptiſmi ſacramentũ æqualiter recipiunt omnes adulti. 125.
Baptiſmum præcedunt exorciſmus, & cathechiſmus. 126.
Baptiſmus, confirmatio, & ordo non iterantur: pœnitentia, matrimonium. 117.
Baptiſmus eſt triplex. 118.
Baptiſmus quid ſit. 118.
Baptiſmus quando fuit inſtitutus. 1·6.
Baptiſmus nullum ſexum ſibi appropriat. 125.
Baptiſmus æqualiter recipitur ab omnibus paruulis. 125.
Baptiſmus ex paſſione Chriſti habet efficaciam. 4·9.
Baptiſmus eſt ſacramentum neceſſitatis. 147.
Baptizans poteſt dicere, ego baptizo uos ſi ſint plures. 120.
Baptizans non poteſt dicere lauo. 120.
Baptizare poteſt quilibet habens naturam humanam. 121.
Non baptizatus non poteſt tenere aliquem. 122.
Baptizato quomodo traditur paraclitus. 127.
Baptizat ille qui non intendit characterem imprimere. 121.
Baptizans non poteſt contrahere matrimonium cum illa quam baptizauit. 300.
Beata virgo nupſit.
Beata virgo ratione generis, & fidelitatis nubit Ioſeph. 292.
Beati vident damnatorum pœnas. 397.
Beatitudines ſunt ſeptem. 350.
Beatitudo patriæ. 350.
Beatitudo viæ. 350.
Beatitudo dicitur dupliciter. 416.
Beneficia homo amittit per ingratitudinem. 185.
Beneficium multipliciter poteſt impediri. 160.
Bella oriuntur ex auaritia. 83.
Bellum quot modis dicatur iuſtum. pag. 216.
Belli ſeptem ſunt ſpecies. 156.
Beſtia ſi ſumat ſpecies conſecratas debent extrahi illę ſpecies. 268.
Bigamia. 288.
Bilinguoſitas. 95.
Blaſphemia eſt filia iræ. 69.
Blaſphemia quid ſit. 95.
Blaſphemus. 182.
Bonum pro malo reddere eſt perfectionis.

B

Calicis forma. pag. 250.
Calix repræſentat ſepulchrum. 450.
Calidum formaliter differt à calido virtualiter. 408.
Campanæ non pulſantur illis tribus diebus. 264.
Candela vna poſt aliam extinguitur. 264.
Candelæ communiter ponuntur quindecim. 264.
Canon quid ſignificet. 242.
Canon quando incipit. 243.
Canon prius fuit æditus quam eccleſia memoriam confeſſorum celebraret. 243.
Character quomodo imprimatur. 284.
Carnes comedere licet ſi dies natiuitatis Domini occurrerit in die Veneris. 213.
Carnis concupiſcentia refrenatur per ieiunium. 211.
Caro concipitur in concupiſcentia, & libidine. 411.
Caſtitas quid. 356.
Caſtrati, & ſpadones ſi ſectio præceſſit matrimonium ſeparandi ſunt. 309.
Caſus in quibus eſt participandum cum excommunicatis. 105.
Caſuum exceptiones. 173.
Caſus in quibus poteſt quis confiteri alijs. 156.
Certitudo eſt multiplex. 319.
Charitas eſt finis præcepti. 324.
Charitas dicitur medium. 321.
Charitas dicitur finis conſummationis. 321.
Charitas dicitur forma virtutum. 321.
Charitas differt ab amore, & dilectione 322.
Charitas quandoque eſt habitus. 321.
Charitas differt ab alijs amoribus. 322.
Charitas ſemel habita poteſt amitti 3·9.

Charitas effectiuè dicitur tripliciter. 330.
Charitas non euacuatur in patria. 330.
Charitas in patria dilatatur. 330.
Charitatem habere quidam certi ſunt, vt quibus dominus reuelauit. 327.
Charitatem maiorem, vel minorem, vel æqualem poteſt habere cadens à charitate cum reſurgit. 330.
Charitatis motus prior eſt in Deū quam in proximum. 322.
Charitatis effectus eſt multiplex. 323.
Charitatis ordo reſpicit affectum, & effectum. 326.
Charitatis gradus. 330.
Charitatis ordo. 323.
Charitas perfecta quid. 322.
Charitatis ordo non obſeruatur in patria. 325.
Charitatis latitudo. 330.
Charitatis perfectio eſt duplex. 341.
Cherubim proprium. 408.
Chriſma ſoli epiſcopi poſſunt conferre. 127.
Chriſmatis vnctio fit tripliciter. 127.
Chriſti natiuitas eſt triplex. 10.
Chriſtum decuit orare. 14.
Chriſtus dicitur petra. 4.
Chriſtus veram carnem habuit. 7.
Chriſtus fuit perfectus homo. 5.
Chriſtus mediator eſt inter nos, & Deum. 8.
Chriſtus dicitur genitus, creatus, & factus. 9.
Chriſtus quare incarnari diſtulit. 9.
Chriſtus ſecundum quod homo non eſt perſona. 10.
Chriſtus ſecundum humanam naturam ita eſt genitus quod factus. 10.
Chriſtus fuit ſub lege quantum ad obſeruantiam. 11.
Chriſtus ſpontaneè ſeruauit legem. pag. 12.
Chriſtus non omnes defectus naturales aſſumpſit. 11.
Chriſtus timuit timore naturali. 13.
Chriſtus habuit dignitatē ſacerdotalem, & pontificalem. 14.
Chriſtus in omni oratione fuit exauditus. 14.
Chriſtus pro ſe & pro omnibus. 14.
Chriſtus paſſus eſt paſſione generali. pag. 14.
Chriſtus ſex vicibus ſanguinem ſuum ſudit. 15.
Chriſtus in cruce protulit ſeptem verba. 16.
Chriſtus inquantum viator meruit ſibi. 17.
Chriſtus quare deſcendit ad infera. 19.
Chriſtus in illo triduo non fuit homo. 20.
Chriſtus reſurrexit tertia die. 20.
Chriſtus mortuus in corpore deſcendit ad inferos. 20.
Chriſtus in illo triduo totus fuit in ſepulchro. 20.
Clementia quid. 339.
Chriſtus per Sanſonem deſignatur. 21.
Chriſtus quare reſurrexit tertia die. 21.
Chriſtus media nocte ſurrexit. 21.
Chriſtus propria virtute aſcendit. 22.
Chriſtus aſcendit, & deſcendit ſecundum humanam naturam. 22.
Chriſtus pluribus de cauſis aſcendit. 23.
Chriſtus aſcendit patenter. 24.
Chriſtus iudicabit viuos, & mortuos. 24.
Chriſtus quare dicitur ſedere ad dexteram Dei. 24.
Chriſtus eſt perfectus Deus, & perfectus homo. 29.
Chriſte, ora pro nobis quare non dicatur. 200.
Chriſtus in cœna inſtituit Euchariſtiam. 225.
Chriſtus euchariſtiam, & baptiſmum inſtituit in propria perſona. 225.
Chriſtus in cęna dedit corpus ſuum Iudę. 228.
Chriſtus mādúcauit ſeipſum in cęna 228.
Chriſtus pęnitentiam inſtituit. 136.
Chriſtus reſurrexit vt nos ad reſurgēdum prouocaret. 239.
Chriſtus tertia die reſurrexit. 239.
Chriſtus non expectauit communem reſurrectionem. 239.
Chriſtus aſcendit propter ianuę cœleſtis apertionem. 240.
Chriſtus non aſcendit ſtatim poſt reſurrectionem. 240.

Chriſto tantum conuenit ſedere ad dexteram patris. 240.
Chriſtus ſemel dicit verba. 255.
Chriſtus caput noſtrum nobis aufertur. 265.
Chriſtus ſub ſacraméto eſt ſupra omnium modum eſſendi. 275.
Chriſtus dicitur eſca Angelorum. 274.
Chriſtus non habuit Angelum deputatum ad ſui cuſtodiam. 410.
Chriſtus habuit Angelum ad tentandum exterius. 411.
Chriſtus in primo aduentu venit in perſona ſerui, in ſecundo in glorioſa forma. 439.
Chriſtus in iudicio apparebit in forma ſerui glorificata, & bonis, & malis. 430.
Cibaria quæ non mouent ad concupiſcentiam diebus ieiunij ſunt comedenda. 213.
Cingulum quid. 248.
Clauis ordinis reſpicit Eccleſiam triumphantem. 177.
Clauis eſt duplex. 176.
Clauis iuriſdictionis reſpicit Eccleſiam militantem. 177.
Claues non ſunt corporales. 178.
Cœleſtia corpora diuiduntur. 409.
Cœli ſunt decem. 406.
Cœleſtis Ianuæ apertio facta fuit in paſſione. 18.
Cœleſtis Hierarchia. 408.
Cœlum criſtalinum. 407.
Cœlum empireum. 407.
Cœlum eſt nobilius corporibus inferioribus. 407.
Cœlum ſignificat cœlum empireum, & ſpirituales creaturas. 6.
Cœlum tribus generibus aperitur. 216.
Cœlum eſt corpus primum. 407.
Cœlum factum eſt ad gaudendum, & laudandum. 435.
Cognatio ſpiritualis quid. 299.
Cognatio eſt triplex. 299.
Cognatio carnalis quid. 299.
Cognatio legalis quid. 299.
Cogitatio quid. 370.
Cognatio ſpiritualis ab vno coniugum contracta poteſt in alium tranſire. 300.
Cognatio compaternitatis. 300.
Cognatio ſpiritualis non oritur inter baptizantem, & ſuſcipientem puerum. 300.
Cognitio debeo eſt duplex. 318.
Cognitio naturalis eſt duplex. 318.
Coitus coniugalis. 46.
Combuſtores ſacrorum locorum. 164.
Commaternitas ſi præcedit matrimoniū licite aliquis poteſt duas commatres habere in vxorem, vnā poſt aliam 300.
Commixtio vnius partis quid ſignificet. 244.
Commutatio quando valeat. 215.
Compater eſt quilibet tangens baptizandum. 301.
Compater fit tangens lintheum quo imergitur. 302.
Compaternitas contrahitur per procuratorem. 302.
Compaternitatem quam contraho leuando puerum alicuius non communico concubinæ meę. 303.
Compoſitio proprie eſt corporum. 10.
Computatio in ſcriptura fit duobus modis. 21.
Concubinæ compater efficitur qui leuauerit filium quem habet ex concubina. 301.
Concubitus illicitus. 55.
Concupiſcibilis actus quid. 332.
Concupiſcentia carnis, & oculorum. 55.
Coniunctio corporis, & animæ. 10.
Confeſſio non eſt differenda. 56.
Confeſſio eſt contra imprudentiam. 131.
Contritio eſt contra delectationem. 131.
Confeſſio quando inſtituta fuit. 136.
Confeſſio diminuit peccata. 131.
Confeſſio generalis etiam mortalia delet. 137.
Confeſſio eſt de iure diuino. 144.
Confeſſio debet fieri ſtatim. 153.
Confeſſio non debet fieri per interpretem. 154.
Confeſſio non debet fieri per nuntium. 154.
Confeſſio in quibus caſibus ſit iteranda. 174.
Confeſſio facta in peccato mortali quomodo valeat. 175.

Confeſſio præcedit pœnitentiam. 981.
Confeſſio neceſſaria eſt. 103.
Confeſſio quid ſit. 136.
Confeſſio facienda eſt ſacerdoti. 146.
Confeſſio præfiguratur in ſuſcitatione Lazari. 146.
Confeſſio ſacramentalis accuſatio eſt. 146.
Confeſſio ad ſententiam ordinatur. 146.
Confeſſionis conditiones. 137.
Confeſſionis ſigillum 148.
Confeſſorem prudentem debet pœnitens eligere. 137.
Confeſſoris conditiones. 145.
Confidentia. 320.
Confirmatio quid. 127.
Confirmationis forma. 127.
Confirmationis multiplex eſt effectus. 128.
Confitens debet primo meditari crimina.
Confitens debent colligere peccata propria. 137.
Confitens non debet ſpõte celare aliquod crimen. 137.
Confitens debet ſuo confeſſori obedire. 138.
Confiteri peccata tenentur omnes. 144.
Conſanguinitas ſpiritualis oritur inter confirmandum, & confirmatum. 128.
Conſenſus eſt duplex. 704.
Conſenſus conditionatus quomodo faciat matrimonium. 291.
conſenſus coactus quid. 205.
Conſenſus quando ſufficit. 293.
Conſenſus per verba de præſenti facit matrimonium. 394.
Conſcientia dicitur erronea octo modis. 101.
Conſeruatio vitæ. 390.
Conſideratio quid. 368.
Conſilia differunt a præceptis. 37.
Conſilij quinque ſunt commendanda. 347.
Conſilio antiſtitis debet quis abſtinere à perceptione ſacramentorum. 181.
Conſilium quid. 37.
Conſilium primum. 37.
Conſilium ſecundum. 37.
Conſilium tertium. 37.
Conſilium quartum. 38.
Conſilium quintum. 38.
Conſilium ſextum. 38.
Conſilium ſeptimum. 39.
Conſilium nonum. 39.
Conſilium decimum. 39.
Conſilium vndecimum. 40.
Conſilium duodecimum. 40.
Conſilium tribus modis dicitur. 347.
Conſilium differt a prudentia. 347.
Conſtantia quid. 385.
Conſtantię requiritur ſtabilitas. 386.
Contemplatio in imaginatione verſatur. 369.
Contemplatio differt à conſideratione. 368.
Contemplatio quid. 368.
Contemplationis ſex ſunt ſpecies. 368.
Contemplationis genera. 369.
Contemplationis gradus. 370.
Contentio eſt ſpecies linguæ. 94.
Conteri oportet intenſius de vno q uam de alio. 140.
Continentia quid. 338.
Continentia vidualis quid. 357.
Contractio rei alienæ. 35.
Contritio quid ſit. 135.
Contritio, cõfeſſio, & ſatisfactio ſunt tres partes pœnitentiæ. 133.
Contritio non eſt in beatis, & damnatis. 135.
Contritio de venialibus. 202.
Contritio ſola quando non ſufficit. 139.
Contritio differt ab attritione. 134.
Contritio quando ſufficit. 134.
Contritionis duplex eſt dolor. 135.
Contritionis non datur exceſſus. 140.
Conuitium. 95.
Copula carnalis non eſt de eſſentia matrimonij. 292.
Corona duplex. 73.
Corpora noſtra ſunt diligenda ex charitate. 323.
Corpora cœleſtia non mutant hominis voluntatem. 407.
Corpora modo ſunt tarda, modo agilia. 420.
Corporalis machina in quo conſiſtit. 407.
Corporis ægritudo quid. 384.
Corpus excommunicati ſi fuerit humatum

tum in terra ſancta debet exhumari. 176.
Corpus ſub pixide poſitum in die cœnæ in craſtino mortuum eſt in Cruce. 229.
Corpus paſſibile Chriſtus adminiſtrauit diſcipulis ſuis. 229.
Corpus Chriſti miſticum eſt triplex. 245.
Corpus melius ponitur quam caro. 2.
Corpus Chriſti ſub altaris ſacramento poteſt eſſe in diuerſis locis. 259.
Corpus ſub ſpecie panis quare reſeruatur. 263.
Corpus Chriſti ſub ſacramento nec Angelus nec oculus glorificatus poteſt videre. 270.
Corpus Chriſti à viatoribus ſumitur quatuor modis. 273.
Corpus Chriſti datum eſt in cibum illis qui ſunt de corpore Chriſti. 244.
Corpus Chriſti manducare indigne, eſt maximum peccatum. 276.
Corpus Chriſti manducans infidelis indignior eſt quam fidelis peccator. 277.
Corpus Chriſti quomodo ſit ſumendum. 277.
Corpus Chriſti non eſt dandum excommunicatis. 278.
Corpus noſtrum continet bonum naturale. 323.
Corpus glorificatum eſt palpabile. 431.
Corpus quod aſſumit angelus fit de materia elementari. 414.
Correctio eſt triplex. 40.
Correctio fraterna eſt duplex. 194.
Correctio quæ eſt actus charitatis poteſt prætermitti ad tempus. 194.
Correctio quæ eſt actus iuſtitiæ nullo modo debet prætermitti. 194.
Corrigi poteſt publicè peccatum manifeſtum. 194.
Correctio quid. 384.
Correctio quomodo ſit facienda. 384.
Correctio Dei eſt ægritudo corporis. 384.
Corripere fratrem ſuum. 40.
Creatura pura non potuit ſatisfacere pro genere humano. 10.
Creaturæ irrationales diligendæ ſunt. 327.
Credere in Deum quid ſit. 55.
Credere Deum, credere Deo, & credere in Deum. 32.
Credo in vnum Deum quare dicatur. 238
Criminis qualitas conſideranda eſt. pag. 140.
Cruces vigintiquattuor ſunt in Miſſa. 246.
Crucifixus &c. dicitur vnus articulus. 23.
Cruci Chriſti in qua pependit debetur latria. 29.
Crucis ſunt quatuor brachia quæ ſignificant.
Crux quare cooperitur in quadrageſima. 263.
Crux Chriſti eſt duplex. 365.
Culpa quid ſit. 47.
Culpa omnis eſt a nobis. 47.
Cultus Deo debitus eſt triplex. 344.
Cupiditas habet duas ſpecies. 339.

D

Damnati pœnitent inquantum affliguntur de pœna. pag. 403.
Damnati quomodo ſciant quid agatur inter viuos. 397.
Damnati inquantum carent bono, vellent non eſſe. 401.
Damnati ſunt extra lucem. 397.
Damnati corpus ignominioſum. 399.
Damnati ſunt ligati. 399.
Damnati bonam voluntatem habere non poſſunt. 401.
Damnati minus inuidet propinquis quam alijs. 400.
Damnatis ad mortem niſi de gratia ſpeciali non datur corpus Chriſti. 278.
Damnatis diſplicet peccaſſe. 401.
Damnum quando repetendum ſit. 158.
Damnum in rebus eſt duplex. 160.
Dęmones, & damnati non ſunt diligendi ex charitate dicendę. 328.
Dęmones quandoq; ex permiſſione diuina bonos affligunt. 398.
Debitum tenetur reddere alter côiugum alteri de ratione præcepti. 294.
Debitum duplex. 73.
Delictum quo quis commiſit in ſe per baptiſmum

ptiſmum tollitur. 305.
Decimæ debent reddi. 158.
Defectus à natura non fuerunt in Chriſto. 11.
Defectus neceſſitate generationis non fuerunt in Chriſto. 11.
Defloratio quid. 168.
Defunctus ſi reſuſcitetur non poteſt rebaptizari. 123.
Deus multipliciter punit peccatores. 108.
Deus pater per filium omnia fecit. 8.
Deus homo factus eſt in ſexta ætate. 9.
Deus inſtituit ſacramenta. 116.
Deus quare plaſmauit hominem peccaturum. 45.
Deus per ſe peccata dimittit. 147.
Deus nulli gratiam denegat. 181.
Deus effectu diligit creaturas dupliciter. 325.
Deus quantum ad effectum dilectionis plus diligit angelos quam homines. 325.
Deus omnes equaliter diligit, quo ad actū volendi. 331.
Deus quoſdam odit, quoſdam diligit quo ad effectum gratię. 331.
Deriſio. 95.
Deſcenſus dupliciter dicitur. 22.
Deſperatio. 3.0.
Deſperatio eſt ſpecies accidiæ. 57.
Deſperatio eſt ſecundum peccatum in ſpiritum ſanctum. 98.
Deſperatio vnde prouenit. 57.
Deſperationis remedium. 57.
Detractio latens, & in aperto. 74.
Detractio. 98.
Detractionis ſunt ſex ſpecies. 94.
Diaboli duplex manus 37.
Diabolus quare tentauit mulierem. 8.
Diabolus in ſpecie humana non poteſt baptizare. 121.
Diabolum intelligens non baptizat. 121.
Diabolus non poteſt ſcire ſecreta cordium. 114.
Diabolus in nobis gerit ſerpentis officium. 115.
Diabolus loquitur homini dupliciter. 414
Diffamatio 95.
Differentia inter librum vitæ, ſpeculum, & exemplar. 112.
Diffidentia de Deo. 319.
Dilatio eſt ſpecies accidiæ. 56.
Dilectio Dei differt à dilectione proximi. 322.
Dilectio affectus eſt alia à dilectione effectus. 326.
Dilectio effectus eſt duplex. 326.
Dilectio ſummus quadrupliciter. 323.
Dilectio ſeruit prius in Deum, quam in proximum. 36.
Dilectionis effectus eſt præceptum. 38.
Dilectio quæ eſt dos, differt à dilectione quæ eſt virtus. 418.
Diligentia in bonis peragendis contra accidiam. 152.
Diligere de Deo interdum æternaliter, interdum temporaliter dicitur. 331.
Dimenſiones corporis Chriſti in ſacramento ſunt ſecundum ſubſtantiam. 256.
Diſcipuli cognouerunt Chriſtum in fractione panis. 21.
Diſcordia. 95.
Diſcretio vnde dicatur. 378.
Diſcretio quid. 378.
Diſcretus quid conſiderare debet. 378.
Diſſolutio eſt ſpecies accidiæ. 57.
Diſſipatio rei fit tripliciter. 3 5.
Diſtinctio triplex exigitur ad eſſe perſonæ. 10.
Diuinitas inanitione deſcendit. 21.
Diuortium quomodo fit. 308.
Diuinationum ſunt plures ſpecies. 51.
Diuinitatis prius quam humanitatis eſt in omnibus bene agere, & in nullo deuiare. 2.
Dolor naturalis non eſt meritorius. 135.
Dolor inuidiæ quid. 135.
Dominationum officium. 408.
Domus diſpoſitio. 391.
Dona ſpiritus ſancti ſunt ſeptem. 340.
Dona differunt à virtutibus. 340.
Dos in patria quid. 418.
Dos eſt dilectio. 418.
Dos animę eſt cognitio. 418.
Dos eſt comprehenſio. 418.
Dos propriæ eſt donatio. 418.
Dotes animæ ſunt tres. 418.
Dotes corporis. 419.
Dulia quid. 19.

tum in terra ſancta debet exhumari. 176.
Corpus ſub pixide poſitum in die cœnæ in craſtino mortuum eſt in Cruce. 229.
Corpus paſſibile Chriſtus adminiſtrauit diſcipulis ſuis. 229.
Corpus Chriſti miſticum eſt triplex. 245.
Corpus melius ponitur quam caro. 2.
Corpus Chriſti ſub altaris ſacramento poteſt eſſe in diuerſis locis. 259.
Corpus ſub ſpecie panis quare reſeruatur. 263.
Corpus Chriſti ſub ſacramento nec Angelus nec oculus glorificatus poteſt videre. 270.
Corpus Chriſti à viatoribus ſumitur quatuor modis. 273.
Corpus Chriſti datum eſt in cibum illis qui ſunt de corpore Chriſti. 244.
Corpus Chriſti manducare indigne, eſt maximum peccatum. 276.
Corpus Chriſti manducans infidelis indignior eſt quam fidelis peccator. 277.
Corpus Chriſti quomodo ſit ſumendum. 277.
Corpus Chriſti non eſt dandum excommunicatis. 278.
Corpus noſtrum continet bonum naturale. 323.
Corpus glorificatum eſt palpabile. 431.
Corpus quod aſſumit angelus ſit de materia elementari. 414.
Correctio eſt triplex. 40.
Correctio fraterna eſt duplex. 194.
Correctio quæ eſt actus charitatis poteſt prætermitti ad tempus. 194.
Correctio quæ eſt actus iuſtitiæ nullo modo debet prætermitti. 194.
Corrigi poteſt publicè peccatum manifeſtum. 194.
Correctio quid. 384.
Correctio quomodo ſit facienda. 384.
Correctio Dei eſt ægritudo corporis. 384.
Corripere fratrem ſuum. 40.
Creatura pura non potuit ſatisfacere pro genere humano. 10.
Creaturæ irrationales diligendæ ſunt. 327.
Credere in Deum quid ſit. 55.
Credere Deum, credere Deo, & credere in Deum. 32.
Credo in vnum Deum quare dicatur. 238
Criminis qualitas conſideranda eſt. pag. 140.
Cruces vigintiquattuor ſunt in Miſſa. 246.
Crucifixus &c. dicitur vnus articulus. 23.
Cruci Chriſti in qua pependit debetur latria. 29.
Crucis ſunt quatuor brachia quæ ſignificant.
Crux quare cooperitur in quadrageſima. 263.
Crux Chriſti eſt duplex. 365.
Culpa quid ſit. 47.
Culpa omnis eſt a nobis. 47.
Cultus Deo debitus eſt triplex. 344.
Cupiditas habet duas ſpecies. 339.

D

Damnati pœnitent inquantum affliguntur de pœna. pag. 402.
Damnati quomodo ſciant quid agatur inter viuos. 397.
Damnati inquantum carent bono, vellent non eſſe. 401.
Damnati ſunt extra lucem. 397.
Damnati corpus ignominioſum. 399.
Damnati ſunt ligati. 399.
Damnati bonam voluntatem habere non poſſunt. 401.
Damnati minus inuidét propinquis quam alijs. 400.
Damnatis ad mortem niſi de gratia ſpeciali non datur corpus Chriſti. 278.
Damnatis diſplicet peccaſſe. 401.
Damnum quando repetendum ſit. 158.
Damnum in rebus eſt duplex. 160.
Dęmones, & damnati non ſunt diligendi ex charitate dicendę. 328.
Dęmones quandoq; ex permiſſione diuina bonos affligunt. 398.
Debitum tenetur reddere alter cõiugum alteri de ratione præcepti. 194.
Debitum duplex. 73.
Delictum quo quis commiſit in ſe per baptiſmum

ptiſmum tollitur. 305.
Decimæ debent reddi. 158.
Defectus à natura non fuerunt in Chriſto. 11.
Defectus neceſſitate generationis non fuerunt in Chriſto. 11.
Defloratio quid. 168.
Defunctus ſi reſuſcitetur non poteſt rebaptizari. 123.
Deus multipliciter punit peccatores. 108.
Deus pater per filium omnia fecit. 8.
Deus homo factus eſt in ſexta ætate. 9.
Deus inſtituit ſacramenta. 116.
Deus quare plaſmauit hominem peccaturum. 45.
Deus per ſe peccata dimittit. 147.
Deus nulli gratiam denegat. 181.
Deus effectu diligit creaturas dupliciter. 325.
Deus quantum ad effectum dilectionis plus diligit angelos quam homines. 325.
Deus omnes æqualiter diligit, quo ad actū volendi. 331.
Deus quoſdam odit, quoſdam diligit quo ad effectum gratiæ. 331.
Denſio. 95.
Deſcenſus dupliciter dicitur. 22.
Deſperatio. 3.0.
Deſperatio eſt ſpecies accidiæ. 57.
Deſperatio eſt ſecundum peccatum in ſpiritum ſanctum. 92.
Deſperatio vnde prouenit. 57.
Deſperationis remedium. 57.
Detractio latens, & in aperto. 74.
Detractio. 98.
Detractionis ſunt ſex ſpecies. 94.
Diaboli duplex manus. 17.
Diabolus quare tentauit mulierem. 8.
Diabolus in ſpecie humana non poteſt baptizare. 121.
Diabolum intelligens non baptizat. 121.
Diabolus non poteſt ſcire ſecreta cordium. 114.
Diabolus in nobis gerit ſerpentis officium. 115.
Diabolus loquitur homini dupliciter. 414
Diffamatio 95.
Differentia inter librum vitæ, ſpeculum, & exemplar. 112.
Diffidentia de Deo. 319.
Dilatio eſt ſpecies accidiæ. 56.
Dilectio Dei differt à dilectione proximi. 32.
Dilectio affectus eſt alia à dilectione effectus. 326.
Dilectio eſt effectus eſt duplex. 326.
Dilectio ſummi quadrupliciter. 323.
Dilectio ſertur prius in Deum, quam in proximum. 36.
Dilectionis effectus eſt præceptum. 38.
Dilectio quæ eſt dos differt à dilectione quæ eſt virtus. 418.
Diligentia in bonis peragendis contra accidiam. 152.
Diligere de Deo interdum æternaliter, interdum temporaliter dicitur. 331.
Dimenſiones corporis Chriſti in ſacramento ſunt ſecundum ſubſtantiam 256.
Diſcipuli cognouerunt Chriſtum in fractione panis. 21.
Diſcordia. 95.
Diſcretio vnde dicatur. 378.
Diſcretio quid. 378.
Diſcretus quid conſiderare debet. 378.
Diſſolutio eſt ſpecies accidiæ. 57.
Diſſipatio rei fit tripliciter. 35.
Diſtinctio triplex exigitur ad eſſe perſonæ. 10.
Diuinitas inanitione deſcendit. 21.
Diuortium quomodo fit. 308.
Diuinationum ſunt plures ſpecies. 51.
Diuinitatis prius quam humanitatis eſt in omnibus bene agere, & in nullo deuiare. 2.
Dolor naturalis non eſt meritorius. 135.
Dolor inuidiæ quid. 133.
Dominationum officium. 408.
Domus diſpoſitio. 301.
Dona ſpiritus ſancti ſunt ſeptem. 340.
Dona differunt à virtutibus. 340.
Dos in patria quid. 41.
Dos eſt dilectio. 418.
Dos animæ eſt cognitio. 418.
Dos eſt comprehenſio. 418.
Dos propriæ eſt donatio. 418.
Dotes animæ ſunt tres. 418.
Dotes corporis. 419.
Dulia quid. 29.

Dotes a parte animæ ſunt. 417.
Dulia eſt duplex. 29.
Duo homines non poſſunt vnum baptizare. 122.
Dyaconatus quid. 283.

E

EBrietas. pag 61.
Eccleſia eſt vt caſtorum acies ordinata. 4.
Eccleſia dicitur mulier. 4.
Eccleſia quare cantat, libera animas omnium defunctorum. 20.
Eccleſia eſt corpus Chriſti miſticum. 25.
Eccleſiarum patrimonia ſunt pauperum. 86.
Eccleſia in excommunicatis diuinum iudicium imitatur. 108.
Eccleſia polluta. 249.
Eccleſia ſi eſt polluta cimiterium quoque eſt pollutum. 250.
Eccleſia inſtituit dictionem illam enim. 254.
Eccleſia non eſt finis vltimus. 241.
Eccleſia eſt corpus Chriſti miſticum. 241.
Eccleſiæ bona quadrupliciter diuiduntur. 86.
Eccleſiæ bona tribus modis poſſunt alienari. 166.
Eccleſiæ ordo vnde deriuatur. 257.
Electio diſcreti ſacerdotis. 151.
Electi memorabuntur omnia bona, & mala in quibus homines permanſerunt. 422.
Elementorum tranſmutationes terminabuntur in iudicio extremo. 433.
Eleemoſina quid ſit. 190.
Eleemoſina eſt duplex. 190.
Eleemoſina quibus ſit danda. 191.
Eleemoſina diuinitus eſt inſtituta. 193.
Eleemoſina danda eſt bonis, & malis. 192.
Eleemoſina de quo ſit facienda. 193.
Eleemoſina principaliter danda eſt amore Dei. 194.
Eleemoſina debet fieri dum homo eſt ſanus. 194.
Eleemoſinam ſibi facere nullus poteſt. 192.
Eleemoſinas facere ſine licentia ſuorum ſuperiorum non poſſunt qui ſunt ſub poteſtate conſtituti. 193.
Eleemoſinæ corporalis ſunt plures ſpecies. 190.
Eleemoſinę ſpiritualis ſunt ſeptem ſpecies. 190.
Eleemoſinæ conditiones. 191.
Eleemoſinæ vtilitates. 191.
Emanatio in diuinis eſt duplex. 6.
Epiſcopales caſus. 122.
Epiſcopi ſoli poſſunt conferre ordines. 281.
Epiſcopus prima vice dicit, pax vobis. 232.
Epiſcopus prætermiſſo ordine Dyaconatus & ſubdiaconatus non poteſt conferre omnes ordines. 287.
Epiſcopus non debet aliquem promouere ad ſacros ordines ſine titulo. 287.
Epiſtola ſumitur de veteri, & nouo teſtamento. 232.
Epiſtola quid ſignificat. 233.
Epiſtolæ Pauli in princi. habent, fratres. 233.
Epiſtola præcedit euangelium. 235.
Epiſtola auditur ſedendo. 234.
Epiſtola legitur in dextra. 237.
Errores hæreſis quid. 51.
Error gentiliū, qui non credunt in Deum. 5.
Erubeſcentia quid. 372.
Eſſentia diuina limpidius videbitur ab uno quam ab alio. 418.
Eſſentia diuina eſt medium ſufficiens cognoſcendi omnia. 199.
Eſuries iuſtitiæ quid. 366.
Eua plus peccauit quam Adam. 147.
Euchariſtiæ vſus eſt manducatio. 226.
Euchariſtiæ duplex eſt materia, panis & vinum ſunt materia huius ſacramenti. 226.
Euchariſtia debuit habere figuras. 226.
Euchariſtia quare celebratur. 229.
Euchariſtia non poteſt confici ex aceto, vel agreſta. 251.
Euchariſtia quare dicitur viaticum. 279.
Euchariſtiam ſuſcipientis conditiones. 271.
Euchariſtiæ materia eſt duplex. 252.

Eucharistiæ duplex eſt forma. 253.
Euchariſtiæ ſacramentum melius eſt frequentare, quam tarde accedere. 275.
Euangelica doctrina omnia velamina legis remouit. 137.
Euangelij doctrina omnes alias præcedere debet. 236.
Euangelium dum debet legi liber à dextra in ſiniſtram portatur. 235.
Euangelium interdum habet, initium ſancti Euangelij, interdum ſequentia 235.
Euangelium quando legitur cerei accenduntur. 235.
Euangelium lecturus debet eſſe ad minus diaconus. 136.
Euangelium continet doctrinam epiſtolarum. 239.
Euangelium in ſiniſtra. 237.
Excommunicatio quid. 104.
Excommunicatio minor. 105.
Excommunicatio quando ſit actus clauium. 107.
Excommunicatio minor. 177.
Excommunicationes rarò fiendæ ſunt. 110.
Excommunicationis inconuenientia. 104.
Excommunicati & hæretici contrahunt compaternitatem. 302.
Excommunicatus quid 104.
Excommunicatus poteſt ſępius excommunicari. 107.
Excommunicatus excommunicare non poteſt. 108.
Excommunicatus quando poteſt abſolui. 109.
Excommunicatus pluribus excommunicationibus poteſt ab vna abſolui alijs remanentibus. 109.
Extrema vnctio, & Euchariſtia iterantur. 117.
Excommunicatus prius abſoluendus à ſententia excommunicationis, quam abſolnatur à peccatis. 175.
Excommunicatum à peccato poſſunt abſoluere ſuperiores prælati. 176.
Exorciſta quid. 283.

F

Facere quod in ſe eſt. pag. 315.
Fama. 391.
Fidei neceſſitas. 3.
Fidei materia eſt veritas credita. 5.
Fidei diffinitio. 28.
Fidei effectus. 30.
Fidei perfectio. 32.
Fidelis conuerſus poteſt ab infideli coniuge diſcedere. 304.
Fidelitas quid ſit. 375.
Fidelitas in quibus conſiſtit. 375.
Fide mediatoris omnes ſaluantur. 27.
Fidem aliquis alteri debet in quatuor. 375.
Fidelitas eſt triplex. 375.
Fidelium inſtructio cauſa finalis eſt ſymboli. 5.
Fides eſt ſupra quam aliæ fundantur virtutes. 2.
Fides eſt primus habitus virtutum. 2
Fides dicitur corona. 4.
Fides iuncta charitati ordinat ad amandum Deum. 6.
Fides ſumitur tribus modis. 28.
Fides mortua quid. 30.
Fides eſt multiplex. 30.
Fides viua quid. 30.
Fides catholica quid profitetur. 238.
Fides non eſt de ijs quæ videntur. 270.
Fides quid. 317.
Fides multipliciter dicitur. 317.
Fides in patria euacuatur. 318.
Filij, & filiæ an teneantur promiſſis patrum in contrahendo matrimonio. 296.
Filius naturam humanam in vnitate perſonæ aſſumpſit. 7.
Filius eſt verbum Dei patris. 8.
Filius eſt ab alio, pater à nullo. 8.
Filius potius incarnatus eſt quam pater, vel ſpiritus ſanctus. 8.
Filius non dicitur filius ſpiritus ſancti 258.
Finis viæ hominis eſt mors. 10.
Firmamentum quid. 408.
Fletus corporalis in damnatis quomodo eſſe non poteſt, vel eſſe poteſt. 398.
Floretus dicitur, liber intitulatur. 2.
Flori tria competunt. 3.
Fœnus quid. 77
Fœtus monſtruoſus poteſt baptizari. 123.
Fomentum peccati triplex eſt. 49.
Forma corporis Chriſti quæ. 251.

Forma vnctionis extremæ. 281.
Formæ quæ dicuntur ſuper panem, & ſuper vinum non expectant ſe in operando. 256.
Fornicatio ſimplex. 63.
Fortitudo retificat iraſcibilem. 331.
Fortitudo quid. 336.
Fortitudinis effectus eſt multiplex. 337.
Fortitudo eſt duplex. 336.
Fortitudo vt donum quid. 346.
Fortitudo eſt in voluntate vt in ſubiecto. 346.
Fortitudinis partes. 337.
Fotum eſt duplex. 138.
Fractio eſt duplex. 255.
Fractio hoſtiæ quid ſignet. 244.
Frigiditas duplex. 307.
Fructus gloriæ. 422.
Furioſi & amentes ſi non habent lucida interualla non poſſunt contrahere matrimonium. 292.
Furtum quid. 77.193.

G

Gaudij quantitas duo requirit. pag. 325.
Gaudium accidentale amplificatur Angelo cuſtodienti. 412.
Generatio eſt emanatio per modum naturæ. 6.
Generatio, & corruptio ſunt duæ mutationes. 186
Gentilium error qui non credunt in Deū. 5.
Gloria in excelſis eſt ſignum lętitiæ. 231.
Gloria quare ceſſat à ſeptuageſima vſque ad diem cenæ. 231.
Gloria ſequitur poſt Kirie. 231.
Gloria ſanctorum non minuitur viſa pęna damnatorum. 397.
Gloria quadruplex. 26.
Glorificatio dicitur beatitudo. 417.
Gog, & Magog. 424.
Gradus affinitatum. 306.
Gratia in ſacramentis a capite deſcendit in membra. 146.
Gratia prius infunditur quam culpa remittatur. 187.
Gratia dicitur tripliciter. 183.
Gratia in vltima abſolutione habebit effectum ſuum. 223
Gratia quid. 335.
Gratia dicitur tripliciter. 416.
Gratiæ infuſio, & expulſio culpæ ſunt in eodem inſtanti. 187.
Gratiam Deus nulli denegat. 181.
Gula quid ſit. 59.
Gula blaſphemiam inducit. 61.
Gula eſt telum diaboli. 61.
Gula inducit obliuionem Dei. 61.
Gula duo complectitur. 60.
Gula primos parentes de paradiſo eiecit. 60.
Gula aggrauat ſpiritum. 60.
Gula inducit corporis feſtinationem. pag. 60.
Gula mortem naturæ, culpæ, & gehennæ inducit. 60.
Gula eſt ex ſuo genere peccatum veniale. 90.
Gulæ quinque ſunt filiæ. 60.
Gulæ ſunt nouem ſpecies. 59.
Guloſus quid. 61.
Guſtus, & tactus pertinent ad eſſe. pag. 387.
Guſtus quid. 28.328.

H

Habitus omnes dona Dei dici poſſunt. pag. 340.
Hæreticus. 172.
Hæreſis quid. 51.
Hæreticus quid. 51.
Hæretici & ſciſmaticis, & excommunicati poſſunt celebrare. 257.
Hæretici ſchiſmatici poſſunt conferre ordines. 287.
Homicida voluntarius. 169.
Homicidij genus eſt duplex. 34.
Homicidium ſpirituale. 35.
Homines debent eſſe parati ad prælium pro fide Chriſti obſeruanda. 237.
Homines omnes iudicabuntur iudicio retributionis. 432.
Homines ſicut reſurgent in diuerſis ſtaturis, ita in diuerſis ſexibus. 422.
Hominis peruerſitas. 19.
Hominis diſpoſitio ad moriendum. 391.

Homo

Homo perfectus non eſt ſine anima ratio- nali potentijſque eius. 7.
Homo quæ debet timere circa venialia. 102.
Homo per peccatum corruit in malitiam, & ignorantiam. 9.
Homo fuit conditus ſexta die. 9.
Homo ex ira diſplicet Deo. 70.
Homo pronior eſt ad malum quam ad bonum. 100.
Homo per peccatum offendit Deum eccleſiam & ſeipſum. 131.
Homo idem numero reſurget. 412.
Honeſtas vitæ. 390.
Honor duplex parentibus exhibendus. 54.
Honor proximi. 344.
Humilitas. 351.
Humilitas duplex. 52.
Humilitatis opera contra ſuperbiam iunguntur. 151.
Humilitatis ſcala habet duo latera. 352.
Humilitatis cauſæ. 352.
Hora comedendi eſt nona, vel circa. 213.
Horę quomodo dici debent. 286.
Horæ diuinæ quid ſignent. 285.
Hoſt a ſi ceciderit in calicē ſacerdos eam cum ſanguine ſumat. 268.
Hoſtia non conſecrata non eſt danda pro Hoſtia conſecrata. 278.
Hoſtiarius quid. 282.
Hoſtis eſt triplex. 111.

I

IActantia eſt ſpecies linguę. pag. 94.
Ieiunia quando laboratores frangere poſſunt. 212.
Ieiunij vtilitates. 214.
Ieiunium eſt de præcepto iuris diuini. 212.
Ieiunium frangere poſſunt prægnantes, & nutrices. 212.
Ieiunium eſt duplex. 214. 262.
Ieiunium, & eleemoſina ſacerdotis conſilio redimi poteſt. 214.
Ieiunium viui prodeſt mortuo. 214.
Ieiunium non ſoluit ſumptio medicinarum. 214.
Ieiunium eſt comendabile. 214.
Ieiunare poteſt aliquis per alium. pag. 214.
Ignauia eſt ſpecies accidiæ. 57.
Ignorantia eſt multiplex. 105.
Ignorantia craſſa quid. 346.
Ignorantia aſtuta quid. 346.
Ignis quare extinguitur. 265.
Ignis purgatorij. 402.
Ignis purgatorij, & inferni eſt idem ignis. 404.
Ignis infernalis quid. 396.
Igne purgatorij citius purgatur vnus quā alius. 405.
Ignis infernalis eſt inſtrumentum Dei. 396.
Ignis habebit officium quatuor ignium. 416.
Ignis præcedit faciem iudicij 426.
Illegitimi non debent promoueri. pag. 288.
Imago triplex eſt. 8.
Imagini Chriſti debetur cultus latriæ. 29.
Imagines quare introductę ſunt in eccleſia. 430.
Imago dicitur tripliciter. 112.
Impaſſibilitas ſanctorum differt ab impaſſibilitate Adæ. 419.
Imperſeuerantia eſt ſpecies accidiæ. pag. 56.
Impotentia coeundi. 307.
Improperium quid ſit. 95.
Impugnatio veritatis eſt quintum peccatum in ſpiritum ſanctum. 92.
Inanis gloriæ ſeptem ſunt ſpecies. 52.
Inanis gloria eſt duplex. 52.
Inanis gloria eſt ſpecies ſuperbiæ 52.
Inanis gloria quid. 53.
Incarnationem filij Dei tota trinitas operata eſt. 7.
Incarnationis opus quandoque attribuitur patri, quandoque filio, quandoque ſpiritui ſancto. 7.
Incarnationis pręcipua cauſa fuit reparatio generis humani. 8.
Incendiarius quid. 172.
Inceſtus. 64.
Inceſtus impedit matrimonium contrahendum. 303.

Iniuria eſt ſpecies accidiæ. 57.
Indeuotio eſt ſpecies accidiæ. 57.
Indiſcreta promiſſio. 96.
Indulgentias dare auctoritatis, & iuriſdictionis eſt. 405.
Indulgentias quibus datur eam alijs dare non poſſunt. 405.
Indulgentia eſt donum priuatiuum pœnæ. 405.
Intellectui noſtri bonum eſt verum. 381.
Indulgentias papa, & epiſcopus poteſt conferre. 221.
Indulgentiæ quibus proſunt. 220.
Indulgentiæ tantum ualent, quantum ſonant. 222.
Indulgentiæ formæ. 222.
Indulgentiæ a quo originantur. 222.
Indulgentiæ indirectè valent prælato eas conferenti. 222.
Indulgentiæ datæ à Pontificibus proſunt defunctis in purgatorio exiſtentib. 405.
Indumenta quatuor erant in veteri teſtamento. 248.
Indumentum ſacerdotis quid. 248.
Induratio eſt tertium peccatum in ſpiritum ſanctum. 92.
Infamia repellitur dupliciter. 104.
Infernus quadrupliciter diſtinguitur. 19.
Infernus damnatorum. 19.
Infernus dupliciter dici poteſt. 400.
Inferni pœnæ. 394.
Infernus damnatorum. 404.
Infirmi plures vtilitates conſequuntur ex extrema vnctione. 281.
Infirmitatis impedimentum per triénium cognoſcitur perpetuum. 308.
Infula. 248.
Ingratitudo quid. 376.
Ingratitudini octo ſunt neceſſaria. 376.
Ingratitudinis vilitas. 377.
Ingratitudinis mala. 377.
Inimicorum dilectio. 72.
Inimicos diligere omnes tenentur quantum ad affectum. 328.
Inimicus eſt duplex. 326.
Inimicos diligere tenemur exhibitione operis exterius. 329.
Iniuriatus debet quęrere reconciliationem. 73.
Inobedientia eſt ſpecies ſuperbiæ. 52.
Intellectus quid. 348.
Intellectus dicitur pluribus modis. 348.
Intellectus noſter quomodo intelligit. 413.
Interpres tenetur celare confeſſionem. 254.
Intentio differt ab attentione. 257.
Inuidentia eſt quartum peccatum in ſpiritum ſanctum. 92.
Inuidia aſſimilatur cani. 75.
Inuidia quid. 73.
Inuidia eſt ſicut vermis. 74.
Inuidia eſt peccatum mortale. 89.
Inuidia opponitur charitati. 207.
Inuidia bonum in malum conuertit. 207.
Inuidia malum dicitur. 207.
Inuidiæ ſpecies. 73.
Inuidiæ inconuenientia. 74.
Inuidi de ſanitate aliorum infirmantur. 74.
Inuidi faciunt contra charitatem. 74.
Inuidi ſocij ſunt diaboli. 75.
Inuidis dominus infert maledictionem. 75.
Inuidorum proprium. 208.
Inuidus aſſimilatur draconibus. 74.
Inuidus lumine cæcatus. 74.
Inuidus comparatur febricitanti. 75.
Ioannes quomodo deſcripſit myſterium incarnationis. 7.
Ira eſt quadruplex. 16.
Ira fuit in Chriſto. 16.
Ira eſt multiplex. 69.
Ira quid. 69.
Ira inducit homicidium. 70.
Ira nocet homini. 70.
Iracundus. 72.
Iræ filiæ. 69.
Iraſcibilis caſus quid. 331.
Iræ inconuenientia. 69.
Irremiſſibile dicitur tripliciter. 92.
Irreuerentia eſt ſpecies ſuperbiæ. 52.
Irriſor quid. 135.
Iudęus tenendo puerum non efficitur compater. 302.
Iudęus baptizando contrahit compaternitatem. 302.
Iudæ vita. 11.
Iudas matrem ſuam in vxorem duxit. 12.
Iudex. 335.

Iudi-

Iudicandi modi ſunt quinque. 430.
Iudicialia, ceremonialia, & moralia fuerunt in lege Moſaica. 37.
Iudicij extremi locus erit in valle Ioſaphat. 430.
Iudicium temerarium. 954.
Iudicium rationis eſt duplex. 334.
Iudicium eſt multiplex. 430.
Iudicium vltimum erit per ignem. 426.
Iudicium vltimum erit inexorabile. 430.
Iurare. 39.
Iuriſdictionem habentes in foro iudiciali excommunicare poſſunt. 106.
Iuris deceptores qui ſunt. 165.
iuſtificatio poteſt dupliciter accipi. 18.
iuſtificationi impij quatuor ſunt neceſſaria. 187.
iuſtitia diſtributiua quid. 195.
iuſtitia commutatiua quid. 195.
iuſtitia commutatiua eſt in Deo. 195.
iuſtitia diſtributiua eſt in Deo. 199.
iuſtitia eſt duplex. 195.
Iuſtitia publicæ honeſtatis quid. 317.
iuſtitia retificat omnes vires. 331.
iuſtitia quid. 335.
iuſtitia quare dicatur perpetua. 335.
iuſtitiæ effectus. 336
iuſtitia eſt multiplex. 366.
iuſtitia quid. 366.
iuſtitia duplex concurrit in punitione. 395.
iuſtitia Dei patebit in puniendo. 395.
iuſtitia,& miſericordia in Deo ſunt vnus, & idem actus. 395.

K

Kirieeleiſon dicitur ter. pag. 230.
Kirie quid ſignificet. 230.
Kirieeleiſon nouies dicitur. 230.
Kirie quare non dicitur ſine mutando. Kirie in Chriſte. 231.

L

Lachrymarum vtilitates. pag. 357.
Lachrymæ. 357.
Laicus non poteſt rebaptizare. 123.
Laicus non poteſt conſecrare. 257.
Lapides ſunt laici, & ſimplices. 4.
Largitas eſt contra auaritiam. 152.
Largitas, prodigalitas, & auaritia differunt. 380.
Largitas quid ſit. 380.
Latria quid ſit. 29.
Laus quadruplici fine. 89.
Laus diuerſimode acquiritur. 89.
Lectoratus quid. 282.
Leproſus non poteſt eſſe prælatus. 288.
Leuatus per me non poteſt cum filiâ mea contrahere. 303.
Lex Moſaica differt ab euangelica. 37.
Liber ſine iudicio eccleſiæ non poteſt mittere ancillam. 297
Limbus puerorum. 404.
Limbus ſanctorum patrum. 19.
Limbus puerorum. 19.
Lingua venenatur per iram. 71.
Lingua refrenanda eſt. 93.
Lingua lanbatur ſi aliquid de ſanguine ſtil lauerit in terra. 169.
Linguæ ſpecies peccatorum. 93.
Loci ſtabilitas. 386.
Luciſer appetiit eſſe ſui iuris. 46.
Lucis corporalis triplex eſt actus. 397.
Ludus inducitur ex auaritia. 83.
Luctus quid. 354.
Luctus eſt multiplex. 354.
Luctus vtilitates. 354.
Luctus impedimenta. 354.
Lumen Euangelium præcedit. 235.
Luna eſt infima inter planetas. 407.
Luſor ſeruituti ſe ſubijcit. 83.
Luxuria quid ſit. 63.
Luxuria tollit paradiſum. 66.
Luxuria ex ſuo genere eſt peccatum mortale. 90.
Luxuriæ ſpecies. 63.
Luxuriæ filiæ. 64.
Luxuriæ inconuenientia. 64.
Luxuriæ octo ſunt quæ præbent occaſioneni. 66
Luxuriæ concupiſcentia diſcernitur quinque modis. 91.
Luxurioſo debent iniungi ieiunia. 151.

M

Magdalena habuit charitatem. pag. 24.
Magnanimitas. 337.
Magnanimitas eſt triplex. 337.

Magi-

Magiſterij appetitos eſt culpabilis. 382.
Maledictio eſt duplex. 108
Maledictio. 96.
Maleficium procedit ex diabolo Deo permittente. 309.
Malum oritur ex triplici radice. 38.
Malum eſt à diabolo inuentum. 41.
Manipulus quid. 248.
Manſuetudo quid. 353.
Manſuetudo quomodo differat à patientia. 353.
Maria virgo tantum filium genuit. 7.
Maria virgo eſt ad dextram filij. 408.
Maria virgo meruit portare Chriſtum. 315.
Mars igneus apparet. 408.
Martyrio non debetur premium. 42.
Martyres iſti quare potius nominantur in Canone quàm alij. 244.
Matri debetur hyperdulia. 29.
Matrimonij errores ſunt quatuor. pag. 297.
Matrimonij inſtitutio. 291.
Matrimonij impedimenta. 297.
Matrimonij impedimenta. 304.
Matrimonium non poſſunt contrahere furioſi, & amentes ſi non habent lucida interualla. 293.
Matrimonium contractum, & contrahendum quomodo impediatur. 298.
Matrimonium duo includit. 297.
Matrimonium quare inſtitutum fuit. 291.
Matrimonium commendatur propter inſtituentem. 291.
Matrimonium quomodo contrahitur. pag. 292.
Matrimonium tria requirit. 304.
Matrimonium infidelium cum non ſit ratum per baptiſmum poteſt ſolui. 304.
Matrimonium vbi fuit inſtitutum. 391.
Matrimonium quid. 291.
Matrimonium quare dicatur. 291.
Meditatio quid. 370.
Meditationis quinque ſunt ſpecies. 362.
Medium eſt triplex. 418.
Medium multiplex. 418.
Mendacia ſequuntur multoties ex auaritia. 80.
Mendacij tres ſpecies. 97.
Mendacium. 96.
Meum dicitur in perſona Chriſti. 254
Mercatores quando teneantur ad reſtitutionem. 161.
Mercurius cum ſole graditur. 407.
Mereri dicitur tripliciter. 17.
Meretrix non poteſt facere ſacrificium ad altare de mercede proſtribuli. 193.
Meretrix non poteſt facere. 193.
Meritum quid. 314.
Meritum ſumitur tripliciter. 315.
Miniſtris eccleſiæ ex officio conuenit orare. 200.
Miraculum quid. 205.
Miſericordia quid. 195.343.
Miſericordiæ effectus quid. 343.
Miſericordiam homini aufert ira. 70.
Miſericordia eſt in Deo. 194.
Miſericordia quid. 365.
Miſericordia multiplex. 365.
Miſericordia ſemper concurrit in punitione malorum. 395.
Miſſa pro defunctis quare caret gloria. 230.
Miſſa quid. 230.
Miſſa dicitur tribus linguis. 230.
Miſſa diuiditur in quatuor partes. 230.
Miſſa boni ſacerdotis non magis valet quam miſſa mali. 258.
Miſſa æqualiter eſt bona. 158.
Miſſa boni ſacerdotis quomodo ſit melior, quam miſſa mali. 258.
Miſſam nullus debet dicere niſi ſemel in die. 261.
Miſſæ introitus vnde dicatur. 230.
Miſſæ priuatæ poſſunt dici ad libitum. 266.
Miſſæ tres celebrantur in die natiuitatis Domini. 261.
Miſſio eſt duplex. 413.
Mitti quid ſit. 7.
Modeſtia quid. 373.
Modeſtia in quo conſiſtat. 373.
Modeſtiæ cauſa, & effectus. 374.
Modeſtia quid. 339.
Modeſtia à quo dicatur. 374.
Mollicies eſt ſpecies accidiæ. 54.
Monaci ſi leuent oritur cognatio. 302.
Morbus ſpiritualis non curatur efficaciter niſi cognitus. 9.
Mors. 393.

Mors erit eorum, & reſurrectio qui viui reperientur in aduentu Christi. 415.
Mortuus ab eo debet abſolui, à quo potuit abſolui viuus. 176.
Motiua virtus quid. 197.
Motus duplex eſt in corpore. 420.
Motus primi mobilis, eſt motus planetarum. 407.
Mulier moritura debet aperiri, & puer extrahi, & baptizari. 123.
Mulier non debet confiteri ſacerdoti cum quo peccauit. 154.
Mulier non debet prodere ſuũ crimen. 168
Mulier ſiue vir ſi in caſu neceſſitatis filiũ ſuum baptizauerit non ſunt ſeparandi abinuicem. 301.
Mulier poteſt ex cauſa fornicationis dimittere virum ſuum. 310.

N

Natiuitas Chriſti eſt triplex. pag. 10.
Natura cœleſtis diuiditur in tres cœlos. 407.
Natura carnalis eſt nobis notior, quam ſpiritualis. 7.
Natura humana communicat cum omni creatura. 10.
Naturæ diuinæ maior eſt congruitas ad vnionem cum humana, quam cum Angelica. 10.
Naturæ bona ſunt duplicia. 55.
Naturæ conformitas mouet nos ad miſericordiam 365.
Negligentia eſt ſpecies accidiæ. 76.
Neceſſarium quid ſit. 3.
Neceſſitas mouet nos ad miſericordiam. 365.
Neceſſitas eſt duplex. 200.
Neophitus non poteſt promoueri. 288.
Nomen Dei multipliciter aſſumitur. 14.

O

Obedientia duplex. 37.
Obedientia quid ſit. 366.
Obedientia commendatur in ſacra ſcriptura. 366.
Obedientiæ gradus. 368.
Obedientiæ reprehenſibilis tres ſunt ſpecies. 368.
Obedientiæ multa aduerſantur. 368.
Obduratio cordis eſt ſpecies auaritiæ. 76.
Obſtinatio vſque ad mortem eſt ſextum peccatum in ſpiritum ſanctum. 92.
Obſtinationis ratio eadem eſt in hominibus damnatis, & angelis peccantibus. 10.
Occaſio peccandi. 39.
Occiſio iniuſta fit tripliciter. 34.
Odiendi ſunt homines mali ratione inordinationis. 328.
Odium eſt ſpecies inuidiæ. 73.
Odoratus quid. 486.
Officium tenebrarum dicitur alta uoce. 264.
Oliueti mons deſignat miſericordiam. 430.
Opera bona per accidens moriuntur. 49.
Opera facta in peccato mortali mortua ſemper erunt. 49.
Opera hominis triplici modo ſe habent. 49.
Opera carnis. 73.
Opera ſancta ſunt remedium contra accidiam. 58.
Opera mortificata, per pœnitentiam viuificantur. 185.
Opera ſunt mortua quia non ſunt à charitate. 183.
Opera bona in charitate facta manent in merendo. 185.
Opera prius viua non moriũtur per ſe, ſed per accidens. 186.
Opus meritorium quomodo. 315.
Opera bona meritoria non ſunt. 316.
Opus metaphoricè dicitur viuum. 186.
Orando tria petere poſſumus. 210.
Orando temporalia ſecundo ſunt petenda. 211.
Orando petendum eſt determinate. 211.
Orandum eſt ſemper. 210.
Orandum eſt vbique. 210.
Orare debemus & minores ſanctos. pag. 198.
Orare Deum eſt opus honorabile, vtile, & leue. 201.
Oratio eſt remedium contra accidiam. 58.

Oratio quid ſit. 196.
Oratio debet eſſe vocalis. 196.
Oratio ſumitur tripliciter. 196.
Oratio,& deprecatio differunt. 196.
Oratio eſt duplex. 197.
Oratio ſimulata quid. 197.
Oratio impropria quid. 197.
Oratio ridiculoſa. 197.
Oratio fructuoſa. 197.
Oratio non ſolum fit ad Deum,ſed ad ſanctos. 197.
Oratio porrigitur alicui dupliciter. 198.
Oratio eſt voluntatis. 200.
Oratio præcedit epiſtolam. 233.
Oratio debet eſſe mentalis. 243.
Oratio eſt operatiua. 253.
Oratio valet ad munditiam cordis. 357.
Orationem dominicam dicendo non peccat exiſtens in peccato mortali. 6.
Orationes noſtras cognoſcunt ſancti. 199.
Orationes miſſæ debent dici numero impari. 232.
Orationi vacandum eſt. 68.
Orationis prima petitio. 201.
Orationis ſecunda petitio. 201.
Orationis tertia petitio. 201.
Orationis quarta petitio. 202.
Orationis quinta petitio. 202.
Orationis ſexta petitio. 204.
Orationis ſeptima petitio. 202.
Orationis triplex eſt attentio. 209.
Orationis præparatio eſt duplex. 209.
Orationis impedimenta. 200.
Orationis vtilitates. 197.
Orationis alæ ſunt ieiunium,& eleemoſina. 197.
Orationis virtus. 206.
Orationis conditiones. 209.
Ordinandi prius debent examinari. 286.
Ordinandi debent eſſe pudici honeſtiq;. 280.
Ordinari non poteſt non baptizatus. 28.
Ordinem non debet quis ſuſcipere per ſaltum. 290.
Ordinem ſuſcipiens debet ſe præparare per confeſſionem. 290.
Ordines in iudicio erunt quatuor. 24.
Ordines ſacri quare ſint ſeptem. 282.
Ordines maiores in ſabbatis debent conferri. 286.
Ordines ſacri ſunt tres qui impediunt matrimonium. 306.
Ordinis ſuſceptionem multa impediunt. 288.
Ordo reparationis correſpondet ordini præuaricationis. 8.
Ordo ſemel habitus non amittitur. 250.
Ordo dupliciter dicitur. 284.
Oſtiarij. 179.
Otioſitas eſt ſpecies accidiæ. 55.
Otioſus quid. 55.
Otium. 66.

P

PAnni de qua materia debent eſſe. pag. 251.
Panis azimus eſt conuenientior materia. 251.
Panis ſumitur quadrupliciter. 202.
Panis naturæ quid. 202.
Panis doctrinæ quid. 202.
Panis gloriæ quid. 202.
Panis gratiæ quid. 202.
Panis & vinum eſt materia corporis Chriſti. 251.
Panis conuertitur in corpus Chriſti. pag. 255.
Panis ſi conuertatur in carnem, & vinum in ſanguinem tunc ſacerdos non debet ſumere. 259.
Pannus triplex. 250.
Papa quia Vicarius Chriſti ideo in altari frangit,& in ſede comedit. 229.
Papales caſus. 173.
Paradiſi gaudium. 406.
Paraſceue vnde dicitur. 243.
Parentes oblationes faciant pro mortuo ſine confeſſione. 179.
Parentes non poſſunt compellere liberos ſuos ad contrahendum. 305.
Parentes mali ſunt præferendi bonis extraneis in dilectione. 324.
Parentibus licet baptizare proprios. 122.
Partus in ventre matris non poteſt baptizari. 123.
Partus ſequitur ventrem quantum ad libertatem. 298.
Paſcha ſumitur multis modis. 251.
Paſchale tempus quid ſignificat. 234.

Paſſio

Paſſio Chriſti in tribus commendatur. 13.
Paſſio Chriſti fuit ignominioſa. 15.
Paſſio Chriſti nos liberauit à poteſtate diaboli. 17.
Paſſio Chriſti reparat ruinam angelorum. 15.
Paſſio Chriſti tollit ſeptem vitia. 15
Paſſio Chriſti continet ſeptem ſuauitates. 15.
Paſſio Chriſti in nobis operatur per ſacramentorum ſuſceptionem. 142.
Paſſione Chriſti liberentur à pęna oppreſſiua. 18.
Paſſionis Chriſti multiplex eſt effectus. 15.
Patena quid ſignet. 250.
Pater quare non eſt incarnatus. 8.
Pater præcipue dicitur homo. 34.
Patientia quid. 360.
Paternitas ſpiritualis impedit matrimonium. 309.
Patientia ſumitur dupliciter. 360
Patientia contra iram. 152.
Patientiam iuuat ſacra ſcriptura. 361.
Patientiam iuuat ſancta meditatio. 362.
Patientiæ actus. 360.
Papa poteſt abſoluere defunctos de theſauro eccleſiæ à pœna purgatorij. 405.
Patientiæ commendationes. 360.
Patientiæ effectus. 362.
Patientiæ vtilitates. 361.
Pauperes quomodo excuſantur à ieiunio. 213.
Paupertas eſt triplex. 351.
Paupertas ſæpe prouenit ex inuidia. 75.
Pauperes ſpiritu qui. 311.
Pax quid. 359.
Pax eſt triplex. 359.
Peccata venialia quomodo deleantur. 101.
Peccata ſemel dimiſſa nullo modo redeunt. 178.
Peccata redire exponitur. 179.
Peccata quę fecerunt electi, in iudicio non prodibunt in notitiam omnium. 423.
Peccati multiplex diſtinctio. 41.
Peccati actus differt ab habitu, & reatu. 42.
Peccati originalis remedium. 44.
Peccati mortalis effectus. 47.
Peccati in ſpiritum ſanctum ſunt ſex ſpecies. 91.
Peccati ſpecies. 49.
Peccati venialis effectus. 101.
Peccati tres ſunt differentiæ. 133.
Peccati deteſtatio debet eſſe perpetua. 135.
Peccati deteſtatio poteſt eſſe duplex. 135.
Peccato Adæ clauſus fuit paradiſus. 17.
Peccator in morte turbabitur. 48.
Peccator non tenetur dicere peccatum, quod non fecit. 152.
Peccator ſine pœnitentia non poteſt conſequi remiſſionem peccatorum. 137.
Peccator & iuſtus modo differenti ſumūt corpus Chriſti. 273.
Peccator ſumendo corpus Chriſti ſemper mortaliter peccat. 275.
Peccator occaſionaliter meretur. 315.
Peccatoribus manifeſtis non eſt adminiſtranda Euchariſtia. 277.
Peccatori occulto in die paſchæ ſacerdos non debet denegare Euchariſtiam. 277
Peccatorum diuiſiones. 49.
Peccatorum defenſio procedit ex ſuperbia. 94.
Peccatum diaboli fuit maximum. 46.
Peccatum dicitur maius alio extenſione. 46.
Peccatum multis nominibus nuncupatur. 42.
Peccatum dicitur nihil. 41.
Peccatum originale quid. 43.
Peccatum originale multis nominibus nominatur.
Peccatum veniale quatuor modis fit mortale. 44.
Peccatum veniale, & mortale ſunt diuerſæ ſpecies. 44.
Peccatum quomodo dicitur mortale. 44.
Peccatum veniale quid ſit. 44.
Peccatum mortale quid ſit 45.
Peccatum vnum dicitur maius alio. 46.
Peccatum peccati nocet. 48.
Peccatum poſt mortem premit multipliciter.
Peccatum mortale eſt peccatum in ſpiritum ſanctum. 91.
Peccatum veniale quid ſit. 99.
Peccatum veniale eſt tribus modis. 100.

Peccatum veniale quomodo conſumitur. 102.
Peccatum mortale non poteſt tolli niſi per pœnitentiam. 131.
Peccatum differt ab iniquitate. 169.
Peccatum veniale poteſt remitti poſt hanc vitam. 181.
Peccatum omne ad diſtinctionem trimem brem reducitur. 189.
Peccatum fuit indignum communione tribus modis. 276.
Percuſſor parentum. 172.
Periurium eſt ſpecies auaritiæ. 76.
Periurium. 97.
Periuriũ cõmittitur quatuor modis 171.
Periurus quid. 171.
Perſeuerantia eſt duplex. 385.
Perſeuerantia finalis eſt duplex. 385.
Perſeuerantia commendatur. 385.
Perſeuerantia quid. 385.
Perſeuerantiæ effectus. 385.
Pietas quid. 343.
Pietas Chriſti mouet nos ad miſericordiam. 356.
Pietatis effectus. 343
Pietatis donum conſiſtit in tribus. 344.
Pilati vita. 12.
Pilatus quare dicatur pontius. 13.
Pilatus,& Herodes facti ſunt inimici. 13.
Pilatus Iudam valde carum habuit. 13.
Planete dicuntur tropici. 407.
Pœna quid ſit. 47.
Pœna non ſemper eſt à nobis. 47.
Pœna correſpondet culpæ. 189.
Pœna duplex eſt. 18.
Pœna quot modis dicatur voluntaria. 182.
Pœna propriæ eſt triplex. 215.
Pœna eſt æterna licet peccatum ſit tranſitorium. 395.
Pœna purgatorij eſt voluntaria. 402.
Pœna duplex eſt in purgatorio. 401.
Pœna ſenſus. 402.
Pœna damni. 302.
Pœna tripliciter dicitur voluntaria. 403.
Pœna damni quid. 394.
Pœnalitates quomodo ſint in nobis contrariæ. 11.
Pœnarum damnatorum ſpecies. 396.
Pęnarum varietas. 401.
Pœnę quid ſint. 11.
Pœnæ damni ſpecies. 394.
Pœnitens non debet nominare perſonam cum qua peccauit. 152.
Pœnitens quando debet recurrere ad ſuperiorem. 151.
Pœnitens ſemper ſurgit ad maiorem gloriam. 183.
Pœnitentia fructifera. 131.
Pœnitentia ad quid ſit instituta. 102.
Pœnitentia vera. 131.
Pœnitentia quare fuit inuenta. 129.
Pęnitentia eſt multiplex. 131.
Pęnitentia eſt duplex. 132.
Pœnitentia exterior non debet eſſe perpetua. 132.
Pęnitentia priuata, & pęnitentia publica. 132.
Pœnitentia ſolennis quid. 132.
Pœnitentia integra quid ſit. 133.
Pœnitentia ſolennis quomodo fienda ſit. 133.
Pœnitentiæ integræ ſunt tres partes. 133.
Pœnitentia iteratur. 139.
Pœnitentia bonorum. 140.
Pœnitentia eſt ſacramentum neceſſitatis. 141.
Pęnitentia in adulto pręcedit baptiſmum. 155.
Pęnitentia non eſt iniungenda infirmis in periculo mortis poſitis. 179.
Pęnitentia quomodo facienda ſit. 181.
Pœnitentia facit reuiuiſcere opera mortificata, non mortua. 183.
Pœnitentia iniuncta. 206.
Pœnitentia imponenda illi qui cuomeit ſacramentum. 186.
Pœnitentiæ actus duplex. 132.
Pœnitentiæ origo effectiua eſt Deus. 139.
Pęnitentiæ ſunt arbitrariæ. 152.
Pœnitentiæ impedimenta. 153.
Pęnitentiæ debent eſſe arbitrariæ. 179.
Pœnitentiæ dignos fructus facere eſt pręceptum affirmatiuum. 189.
Pœnitentiæ tempus extenditur vſque in extremum articulum vitæ. 181.
Pęnitentiæ obiectum eſt pęna. 182.
Pœnitentię ſunt arbitrariæ. 189.
Pœnitentię ſacramentum eſt de neceſſitate ſalutis. 157.
Pęnitere quid ſit. 132.

Pœnitere accipitur quadrupliciter. 135.
Pœnitere de peccato poteſt dupliciter intelligi. 402.
Pollutio nocturna quomodo impedit. 260.
Pollutio nocturna ex pluribus cauſis procedit. 260.
Poteſtas duplex. 150.
Poteſtas quæ conſequitur iuriſdictionem poteſt auferri. 289
Poteſtates coercent poteſtates dęmonum. 408.
Presbyteratus quid. 283.
Presbyter dyaconus, & ſubdyaconus ad quæ dicenda teneantur. 285.
Præcepta alia affirmatiua alia negatiua. 33.
Præcepta ſecundæ tabulæ ordinant nos ad proximum. 39.
Præcepta decalogi vel ſunt data, vel innata. 33.
Præcepta primæ tabulæ ordinant nos ad Deum. 33.
Præcepta omnia reducuntur ad duo. 35.
Præcepta cuſtodiens non experietur quid quam mali. 36.
Præcepti tranſgreſſio eſt peccatum mortale. 5.
Præceptum quid. 33.
Præceptum primum. 33.
Præceptum ſecundum. 34.
Præceptum tertium. 34.
Præceptum quartum. 34.
Præceptum quintum. 34.
Præceptum ſextum. 35.
Præceptum ſeptimum. 35.
Præceptum octauum. 35.
Præceptum nonum. 35.
Præceptum decimum. 35.
Præceptum cuſtodiens non experietur quicquam mali. 2.
Præceptum de confeſſione à Deo inſtitutum fuit. 144.
Prædicandi neceſſitas. 383.
Prædicatio debet ſequi crucifixum. 235.
Prædicatores Euangelici debent habere auctoritatem prædicandi. 235.
Prædicator debet vitam ſuam cum bono opere Deo offerre. 236.
Prædicator debet præmittere orationem. 382.
Prædicatoris conditiones. 382.
Præfatio quando incipit. 243.
Prælatio in dęmonibus. 409.
Præmium ſanctorum eſt duplex. 275.
Pręſcriptio mala fide habita non valet.
Præſcriptio quid. 163.
Præſumptio eſt primum peccatum in ſpiritum ſanctum. 91.
Præfatio ſignificat ſtatum patriæ. 242.
Præſumptio. 310.
Presbyteratus dyaconatus, ſubdyaconatus ſunt digniores alijs quatuor. 282.
Priuilegium non poteſt indulgeri in pręiudicium alterius. 149.
Proceſſio eſt emanatio per modum voluntatis. 6.
Procurator tenens non efficitur compater. 303.
Prodigalitas quid. 380.
Proditor quid. 172.
Prolis interfector. 172.
Prouidentia quid. 379.
Prouidentia retificat rationalem. 331.
Prouidentia vnde dicatur. 379.
Prouidentiæ effectus. 279.
Proximus tripliciter lęditur opere. 33.
Prudentia quid. 333.
Prudentia mouet voluntatem. 333.
Prudentia, & ſcientia differunt. 333.
Prudentia eſt quadruplex. 333.
Prudentia carnis. 333.
Prudentia cordis, oris, & operis. 334.
Prudentia quomodo differat à ſciētia. 344.
Puerum ſuſcipientes de ſacro fonte debēt eſſe memores ſuorum factorum. 122.
Puer in mortis articulo proiectus in puteum dicēdo formam, & habendo intentionem non poteſt dici baptizatus. 124.
Puer ſemel debet immergi. 124.
Pueri iudęorum non ſunt compellendi ad baptiſmum. 124.
Pueri quando excuſantur a ieiunio. 212.
Punitio gehennalis eſt ſine intermiſſione. 395.
Purgatorium reperitur. 402.
Purgatorium pęna eſt voluntaria. 403.
Purgatorium continet certitudinem expectationis, & euacuationem timoris. 404.
Purgatorium eſt ſuper limbum. 404.

Quatuor

Q

Quatuor virtutes. pag. 16.
Quatuor ligna fuerunt in Cruce. pag. 16.

R

Radix peccati eſt duplex. pag 49.
Rapina quid. 77.
Rapina. 165.
Rapina quid ſit. 165.
Rapina eſt grauius peccatum quam furtum. 156.
Raptor. 165.
Raptus mulieris. 64.
Raptus quid. 168.
Reatus multipliciter accipitur. 42.
Rebellio ex ira aſcendit. 70.
Redemptor aliquis dicitur dupliciter. 19.
Regnum cœleſte paupertate acquiritur. 201.
Regreſſus non datur in via naturali. 20.
Religio quid. 335.
Remedia contra luxuriam. 67.
Remedia contra iram. 71.
Remedia contra gulam. 62.
Remedia contra inuidiam. 75.
Remedia contra auaritiam. 86.
Remedia linguæ. 98.
Remedia contra tentatores. 115.
Remedium triplex ne aliquis erret. 30.
Remedium triplex contra accidiam. 58.
Remiſſio eſt ſpecies accidiæ. 57.
Rem ſuam accipiens depoſitam apud aliū peccat. 156.
Remiſſio culpę & infuſio gratiæ non ſunt duæ mutationes reales. 156.
Res capitur tripliciter. 42.
Reſponſio mollis. 71.
Reſpōſorium dimittitur tempore paſchali. 234.
Reſtitutio eſt de neceſſitate ſalutis. 155.
Reſtitutio eſt triplex. 155.
Reſtitutio debet fieri in furto, & rapina. 155.
Reſtitutio facienda eſt ei à quo res ablata eſt. 160.
Reſtitutio non ſemper ſtatim eſt facienda. 161.
Reſtitutio quando nō poteſt fieri ad ęquale. 164.
Reſtitutio de re inuenta quomodo facienda ſit. 165.
Reſurrectio tria corriget in natura. 426.
Reſtitutioni qui tenentur. 167.
Reſurrectio domini multis modis probatur. 20.
Reſurrectionem probauit Dominus per Angelum. 20.
Reſurrectio Chriſti eſt cauſa, & figura noſtræ reſurrectionis. 21.
Reſurrectio eſt duplex ſicuti mors eſt duplex. 22.
Reſurrectio eſt multiplex. 22.
Reſurrectio omnium erit ſimul. 427.
Reſurrectio partim erit naturalis partim ſupra naturam, partim contra naturam. 429.
Reſurrectionis hora determinata pro certo ſciri non poteſt. 430.
Reſurrectionis tempus eſt hominibus occultum. 429.
Reſurgent omnia, quę habent coniunctionem cum vita. 427.
Reuelatio ſecreti. 96.
Ritus leproſi. 136.
Romani regni defectio. 423.
Rumor. 95.
Ruſticitas quid. 377.

S

Sacerdos ſumpſit initium à filijs Aaron. pag. 284.
Sacerdos caueat ne peccata pœnitentium alijs prodat. 145.
Sacerdos proprius quis. 149.
Sacerdos malus communicat cum bono in poteſtate clauium. 175.
Sacerdos ſimplex poteſt abſoluere à minori excommunicatione. 177.
Sacerdos ſi puer emitteret ſuperflua naturæ debet remouere illud de fonte. 125.
Sacerdos alta voce dat benedictionem diacono. 235.
Sacerdos ſemper dicere debet, Dominus vobiſcum. 232.
Sacerdos non dat benedictionem ſubdiacono. 236.

Sacerdos bis lauat manus. 242.
Sacerdos quare lauat manus. 242.
Sacerdos quare eleuat in altum. 244.
Sacerdos nouies oſculatur altare. 246.
Sacerdos ſepties ſalutat populum. 246.
Sacerdos celebrans miſſam incipit dextera parte altaris. 247.
Sacerdos non debet reuelare confeſſionem. 146.
Sacerdos quinquies vertit ſe. 246.
Sacerdos peccaret ſi celebraret ſine indumentis ſacerdotalibus. 219.
Sacerdos quando habet conſecrare, non ſe debet determinare ad certum numerum. 258.
Sacerdos non debet ſe abſtinere a celebratione. 259.
Sacerdos leproſus non debet in præſentia populi celebrare. 260.
Sacerdos eſt miniſter proprius euchariſtiæ. 257.
Sacerdos in die paraſceue non debet celebrare. 262.
Sacerdos in eccleſia debet celebrare. 366.
Sacerdos celebrans plures miſſas non debet poſt ſumptionem ſanguinis ſumere aliquid. 261.
Sacerdos ſi poſt conſecrationem recordatur ſe comediſſe, non debet pro tanto prætermittere ſacramentum. 267.
Sacerdos ſi certus fuerit quod aliquid dimiſerit de canone miſſæ, tenetur repetere. 268.
Sacerdos ſi perlecto canone, nec vinum, nec aqua reperiatur in calice, debet infundere vtrunque. 269.
Sacerdos ſi conſecrare intendit, debet aquam, & vinum apponere. 269.
Sacerdos vnus poteſt ſupplere miſſam per alium inceptam. 266.
Sacerdos ſi quis non haberet oculos, debet vngere illa loca in quib. fuerunt illa membra. 281.
Sacerdos ſi quis prius efficiatur quam diaconus, proximo ieiunio debet illum recipere. 287.
Sacerdos parochialis excommunicare nō poteſt. 107.
Sacerdotes legales non habuerunt claues. 177.
Sacerdotes ſoli habent claues. 178.
Sacerdotes debent iniungere pœnitentiā, quæ a iure conſtituta eſt. 189.
Sacerdoti proprio quilibet ſemel in anno tenetur confiteri. 148
Sacerdoti neceſſaria eſt ſcientia. 175
Sacerdotis poteſtas. 168.
Sacerdotis interpretatio. 283.
Sacerdotibus Deus commiſit poteſtatem ligandi, & ſoluendi. 147.
Sacerdotibus ſex ſunt officia debita. 149.
Sacramenta quare inſtituta ſint. 116.
Sacramenta in verbis, & elementis inſtituta ſunt. 147.
Sacramenta ſunt ſeptem. 117.
Sacramenta ſunt proteſtationes fidei. 143.
Sacramenti efficaciam duplici de cauſa non poteſt quis percipere. 228.
Sacramentorum inſtitutio poteſt eſſe multiplex. 227.
Sacramentum quid ſit. 116.
Sacramentum vnum dicitur maius alio quinque modis. 127.
Sacramentum Euchariſtiæ dicitur medicina. 227.
Sacramentum Euchariſtiæ poteſt dari leproſis niſi timeatur de vomitu. 278.
Sacramentum corporis Chriſti ſemper habet efficaciam in viro iuſto 275.
Sacramentum corporis Chriſti datum eſt in cibum illis qui ſunt de corpore Chriſti. 274.
Sacrificium ad altare de mercede proſtibuli. 193.
Sacrilegus quid. 172.
Sacrilegium. 64.
Salamandra. 396.
Salarij detentio prouenit ex auaritia. 84.
Sanguis duplex. 53.
Sanguis Chriſti ſignificatur in hoc ſacramento ideo ponitur hic. 254.
Sancti cognoſcunt orationes noſtras. 198.
Sancti in verbo vident vota, & orationes noſtras. 199.
Sanctis qui ſunt in patria competit pro nobis orare.
Sanctus dirigit noſtram petitionē in Dei uoluntatem. 199.
Sapientia, & bonitas non ſunt articuli. 5.
Sapientia differt ab intellectu. 349.

Sapientia quid. 349.
Sapientia eſt multiplex. 349.
Sapientia eſt habitus ſupernaturalis. 349
Sapientiæ conditiones, 360.
Sapientiæ obiectum eſt Deus. 349.
Sapientis eſt iudicare. 5.
Satisfacere nemo poteſt ſine charitate. 180
Satisfactio fit de iniuria, & de damno. 10.
Satisfactio contra perpetrationem. 136.
Satisfactio quid ſit. 136.
Satisfactio tanta debet eſſe quanta fuit of-ſenſa. 189.
Satisfactio orationis facta in peccato mortali debet reiterari. 182.
Satisfactio quid ſit. 183.
Satisfactio in tribus conſiſtit. 188.
Satisfactio in ſeptem conſiſtit. 188.
Satisfactio vna ſpecie, & numero ſatisfacit pro pluribus. 188.
Satisfactio reconciliat ſatisfacientē Deo. 188.
Satisfactio pro omnibus peccatis imponenda eſt. 189.
Satisfactionis partes principales. 136.
Satisfactionis effectus eſt duplex. 214.
Scientia vt donum quid. 345.
Scientiæ actus. 314.
Scurrilitas. 96.
Secretæ quot debent dici. 242.
Securitas quid 337.
Sedere ad dexteram quid ſignificat. 23.
Sedere ad dexteram quomodo intelligatur. 240.
Sententia excommunicationis quando legat. 107.
Sententia contra malos. 432.
Sententiæ duę ferunt in hoc iudicio. 432.
Sententiæ ſuſpenſionis. 106.
Senſualitas in ſtatu innocentiæ. 45.
Senſualitas quid. 45.
Seraphim, Cherubim, & Troni. 408.
Seraphim proprium. 408.
Sermo diuinus. 62.
Serpentis aſtutiæ ſunt quinque. 334.
Serui non debent contrahere ſine licentia dominorum ſuorum. 297.
Seruitores nobilium quando non peccant ſi præueniant horam nonam. 21.
Seruus non poteſt religionem vouere. 171.
Seruorum Dei, & diaboli differentia. 517
Silentium. 71.
Similitudo tripliciter. 46.
Simonia quid ſit. 164.
Simonia ſequitur ex auaritia. 80.
Simonia quid ſit. 80.
Simonia tribus modis contrahitur. 80.
Simoniaci deteriores ſunt Iuda. 80.
Simoniacus. 164.
Sobrietas quid. 338.
Sobrietas ſumitur quadrupliciter. 387.
Sobrietas commendatur. 388.
Sobrietas ingreſſum habet in bello ſpirituali. 388.
Sobrietatis exemplum. 388.
Sobrietatis vtilitates. 388.
Sodomia. 64.
Sol eſt in medio planetarum. 407.
Solis ſubſtantia cognoſcitur trinitas. 26.
Sollicitudo eſt triplex. 40.
Somnia obſeruanda non ſunt. 51.
Somniorum imagines fiunt ſex modis 51.
Somnolentia eſt ſpecies accidiæ. 54.
Sortilegus quid. 172.
Sors prohibetur. 51.
Spei plura aduerſantur. 319.
Spei certitudo ex tribus oritur. 319.
Spes quid. 319.
Spes beati Stephani, & Adæ. 319.
Spes non eſt in patria. 319.
Spes veniæ. 319.
Spes gloriæ. 319.
Spes gratiæ. 319.
Spes euacuatur in gloria. 319.
Species ſacramenti Euchariſtiæ poſſunt nutrire. 257.
Species ſi ſint putrefactæ quando non debent ſumi. 268.
Spiritus ſanctus non eſt filius. 6.
Spiritus ſanctus quare nō eſt incarnatus. 8
Spiritus ſanctus eſt finis vltimus, eccleſia vero non vltimus. 25.
Spiritus ſanctus ab vtroq; procedit. 25.
Spiritus ſanctus loquebatur per prophetas. 251.
Spiritus ſanctus effectiuè dicitur charitas. 330.
Sponſalia quæ. 291.
Sponſæ ornamenta ſunt tria. 296.
Sſponſus, & ſponſa quomodo poſſint abſoluere. 296.

Status

Status primi hominis fuerunt quinque. 10.
Stephanus Ieſum habebat propugnatoré, & ſuſceptorem. 240.
Stola quid. d48.
Subdiaconatus quid. 283.
Subſtantiam panis demonſtrat pronomen hoc. 353.
Subſtantia inter alia prędicamenta eſt nobilius. 156.
Subſtantia nõ eſt de ſe quid diuiſibile. 156
Sufficientia ſeptem articulorum. 26.
Suffragia proſunt defunctis. 215.
Suffragia non proſunt pueris exiſtentibus in limbo. 220.
Suffragia quę fiunt pro vno defuncto, magis proſunt ei, quàm alijs. 220.
Suffragia facta pro multis quomodo valeant. 220.
Suffragia quomodo poſſunt diſpẽſari. 220.
Suffragia quibus proſunt. 217.
Suffragia quomodo poſſint fieri ab exiſtentibus in purgatorio. 218.
Suffragia per vnũ alteri facta proſunt. 218.
Suffragia facta à peccatore quomodo ſunt valida. 218.
Suffragia poſſunt dupliciter conſiderari. 219.
Suffragia dupliciter proſunt illis qui ſunt in purgatorio. 401.
Suffragij præmium quando conſequatur. 219.
Suffragium quid ſit. 216.
Superbia eſt initium peccatorum actualium. 49.
Suberbia quid. 50.
Superbia non ignorantia facit hęreticum. 51.
Superbia Deo eſt odibilis. 54.
Superbia per humilitatem calcatur. 54.
Superbia gratia Dei hominem denudat. 54.
Superbia hominem ſtultum demonſtrat. 54.
Superbiæ ſpecies. 50.
Superbiæ reperiuntur duodecim gradus. 51.
Superbia dicitur maximum peccatum. 54.
Superbia eſt rex vitiorum. 54.
Superbus quid. 50.
Superbus quid odit. 151.
Superbus eſt ſeruus diaboli. 151.
Symbola tria ſunt. 27.
Symboli cauſa principalis efficiens eſt ſpiritus ſanctus. 5.
Symbolum Conſtantinopolitanum fuit factum ad elidendas multas hæreſes 238.
Symbolum Apoſtolorum dicitur ſubmiſſa uoce. 239.
Symbolum quid ſit. 4.

T

Tabulis ligneis pulſatur in illis tribus diebus pag 264.
Taciturnitas indiſcreta. 98.
Tactus quid. 386.
Tactus delectatio 389.
Tarditas eſt ſpecies accidiæ. 56.
Taxillorum ludus. 167.
Temperantia animam decorat. 339.
Temperantia quid. 338.
Temperantia quid. 386.
Temperantia delectationum. 389.
Temperantiæ tres ſunt ſpecies. 338.
Temporis obſeruatio nõ eſt diuinatio. 52.
Tenebræ in tribus diebus dicuntur. 263.
Tentatio diabolica præceſſit præuaricationem hominis. 8.
Tentatio quomodo ſit bona. 111.
Tentatio quando inchoatur. 112.
Tentatio a Deo ſemper eſt bona. 114.
Tentatio eſt triplex. 115.
Tentatio eſt multiplex. 115.
Tentatio eſt terrenæ cupiditatis. 205.
Tentatio tribus modis ſit. 204.
Tentatio corporeæ voluptatis. 205.
Tentatio fortuitæ calamitatis. 206.
Tentatio patienter ſuſtinenda. 206.
Tentationi reſiſtendum eſt. 68.
Tentationum quatuor ſunt ſpecies. 204.
Tentationum quatuor ſunt ſpecies. 116.
Tepiditas eſt ſpecies accidiæ. 54.
Teſtis falſus. 35 97.
Teſtis falſus tenetur ad reſtitutionem. 165
Thobiæ illuminatio. 363.
Thuribulum quomodo eſſe debeat. 257.
Thus ante euangelium portatur. 257.
Timor naturalis nou eſt meritorius, nec demeritorius. 13.
Timor naturalis dicitur à natura deſtituta. 13.
Timor triplex eſt. 13.

Timor naturalis eſt triplex. 13.
Timor quid. 340.
Timoris ſex ſunt ſpecies. 340.
Timor humanus quid. 341.
Timor ſeruilis quid. 341.
Timor initialis quid. 341.
Timor filialis. 341.
Timoris ſpecies ſunt ſex. 13.
Timoris effectus. 342.
Tollerantiæ prœmium. 72.
Tonſura, & dignitas epiſcopalis an ſint ordines. 284.
Tonſura quid. 284
Tranſgreſſio cuiuslibet præcepti eſt peccatum mortale. 5.
Tria genera hominum excluduntur ab eſu agni. 276.
Tribulatio iuuat ad proficiendum in charitate. 330.
Tribulatio quid. 362
Tribulationis effectus. 363.
Tribulationis vtilitates 363.
Trinitatis opera indiuiſa ſunt ad extra. 7.
Trinitatis inuocatio eſt de eſſentia baptiſmi. 126.
Trinitas glorioſa eſt in ſupremo cęlo 408.
Triſtitia fuit in Chriſto. 16.
Triſtitia eſt ſpecies accidiæ. 57.
Turpiloquium. 98.
Turpitudo. 91.

V

Vanagloria eſt peccatum ratione operis. pag.89.
Vanagloria eſt peccatum veniale. 89.
Vanagloria eſt peccatum mortale. 89.
Vaſallus tenetur dominum ſuum iuuare. 157.
Vendere res propter lucrum ſolum eſt inhoneſtum. 162.
Venditio multis modis dicitur illicita 161.
Venditor quando teneatur ad reſtitutionem. 162.
Venditor debet manifeſtare vitium rei emptori. 162.
Venus præcedit ſolem. 407.
Verba parentum computantur pro verbis puellæ 293.
Verboſitas ſpecies eſt linguæ. 94.
Verbum caro factum eſt quinq; modis. 5.
Verbum eſt triplex. 415.
Verbum otioſum. 97.
Verecundia & erubeſcentia differũt. 372.
Verecundia in adoleſcente eſt bonum ſignum. 372.
Verecundia quid. 372.
Verecundia eſt duplex. 372.
Veritas creata eſt materia fidei. 5.
Veritas eſt duplex. 371.
Veritas quid. 372.
Veritas creata eſt triplex. 372.
Veritas quæ eſt pars iuſtitiæ. 372.
Vermes ſi generantur ex illis ſpeciebus debent comburi. 269.
Veſtes ſacerdotales fuerunt figuratiuæ oſtenſæ Moyſi 247.
Viatores poſſunt iuuare exiſtentes in purgatorio. 405.
Victoriæ perfectio. 420.
Vidualis continentia quid. 357.
Vigilia quid. 389.
Vigiliæ vtilitates. 381.
Vino, & aqua altare ſpargitur. 265.
Vinum immodetate ſumptum quam plura incommoda affert. 61.
Vinum conuertitur in ſanguinem. 255.
Vinum vltimũ qui ponitur in calice, non tranſubſtantiatur in ſanguinem. 262.
Violentia ſequitur ex ira. 70.
Violentia eſt ſpecies auaritiæ. 76.
Vir ſine conſenſu mulieris continentiam vouere non poteſt 175.
Vir tenetur vxori non petenti reddere debitum. 294.
Vir non poteſt ſe ſeruum ſacere inuita vxore. 298.
Vir prouocans ad iudicium coniugem dicendo ſe non poſſe eam cognoſcere carnaliter, non eſt ei credendum. 307.
Vir quo ad torum poteſt auctoritate propria dimittere vxorem. 310.
Vir ſi non poteſt cum virgine complere carnalem copulam, & poſſit cum corrupta, ob id matrimonium non diſſolui. 307.
Vir non ſemper poteſt fornicantem dimittere. 310.
Virginitas quid. 356
Virginem glorioſam decuit vouere virginitatem. 293.
Viro licet petere debitum à muliere pregnante

gnante ſi poteſt reddi ſine periculo abortionis. 295.
Viro leproſo mulier tenetur petenti reddere debitum. 295.
Virtus quid. 2.311.
Virtus in medio conſiſtit. 312.
Virtus eſt maxime commendabilis. 314.
Virtutem vnam qui habet, omnes habet. 313.
Virtutes ſunt qualitates mentis. 2.
Virtutes diſponunt habentem ad melius pag. 2.
Virtutes ſunt æquales quo ad eſſentiam. 312.
Virtutes ſunt inęquales quo ad vſum. 313.
Virtutes ſunt in anima. 313.
Virtutes politicæ quæ. 316.
Virtutes Cardinales, & Theologales quomodo differant. 316.
Virtutes Cardinales. 332.
Virtutes Cardinales excellentiori modo manebunt in patria quam in via. 332.
Virtutes ſunt triplices. 380.
Virtutibus vnus magis quam alius ſemper pollet. 313.
Virtutis magnitudo reſpondet magnitudini ſcientiæ. 313.
Virtutis effectus eſt multiplex. 314.
Virtutis duplex eſt medium. 380.
Virtutis Theologicæ duplex eſt menſura. 381.
Virtutum intellectualium quædam ſunt praticæ, quædam ſpeculatiuæ. 381.
Virtutum ſpeculatiuarum materia. 381.
Virtutum Theologalium medium. 381.
Virtutum eſt docere prelatos. 408.
Viſus quid. 386.
Vis motiua ſenſibilis mouet ſpiritualiter, & corporaliter. 332.
Viſus, & tactus in patria habebunt ſuos actus. 432.
Vita actiua. 59.
Vita contemplatiua. 60.
Vita actiua quid. 371.
Vita contemplatiua quid. 371.
Vita actiua differt à contemplatiua. 371.
Vitæ tędium eſt ſpecies accidiæ. 57.
Vituperium. 90.
Voluntas duplex fuit in Chriſto. 13.
Voluntas rationis eſt duplex. 13.
Voluntas Chriſti tripliciter poteſt conſiderari. 13.
Voluntas beneplaciti eſt duplex. 13.
Voluntas quomodo ſit accepta Deo. 20.
Voluntas in non habentibus vnde impleât opus propter quod confertur indulgentia, non ſufficit ad conſequendam indulgentiam. 222.
Voluntas duplex fuit Chriſto. 341.
Voluntas naturalis in damnatis poteſt eſſe bona. 401.
Voluntas eſt duplex. 401.
Voluntas naturalis quid. 401.
Voluntas deliberatiua quid. 401.
Voluntate antecedente Deus vult omnes homines ſaluos fieri. 331.
Voluntates in Chriſto habuerunt conſonantiam. 13.
Vnctio extrema debet dari adultis non pueris. 280.
Vnctio extrema in vna infirmitate non eſt danda niſi ſemel. 380.
Vnctio extrema inſtituta fuit ab Apoſtolis. 281.
Vnctionem extremam miniſtrans infirmis, debet eis aliquid dicere de fide 280.
Vnctioni extremæ ſex ſunt neceſſaria. 284.
Vnctionis tria ſunt genera. 280.
Vnctionis extremæ quinque ſunt conditiones. 281.
Vnctionis extremæ materia eſt oleum oliuarum. 281.
Vnctionis extremæ forma. 281.
Vnguentum eſt triplex. 365.
Vnio in Chriſto fuit triplex. 10.
Vnio eſt diuinæ naturæ ad humanam. 10.
Vniuerſale non poteſt eſſe perſona. 10.
Vnus tantum, vel ad ſummum vnus, & vna ſufficiunt ad leuandum puerum ex ſacro fonte. 121.
Votorũ diſpenſatio principaliter pertinet ad ſummum pontificem. 171.
Votum quid. 169.
Votum eſt duplex. 169.
Votum ſingulare eſt duplex. 170.
Votum eſt alicuius boni. 170.
Votum non eſt de bono communi. 170.
Vouens tenetur adimplere illud quod vouit. 170.

Vouere non poſſunt qui ſunt in poteſtate alterius. 170.
Votum non eſt de impoſſibilibus. 170.
Votum non eſt de indifferenti. 170.
Votum impedit matrimonium contrahendum, ſed non dirimit iam contractum. 298.
Vox dicitur eſſe imperium Chriſti. 416.
Vſura quid ſit. 77.
Vſura deteſtatur. 77. 158.
Vſurarij manifeſti ad communionem recipi non debent. 78.
Vſurarij pœnam æternæ damnationis incurrunt. 79.
Vſurarij hæreditas non tranſit ad tertium hæredem. 79.
Vſurariorum filij ſunt cogendi ad reſtitutionem. 160.
Vſurarius deterior eſt Iuda. 77.
Vſurarius aſſimilatur latroni. 78.
Vſurarius aſſimilatur perdici. 78.
Vſurarum duæ ſunt ſpecies. 77.
Vſuræ palliatæ duæ ſunt ſpecies. 77.
Vſurę inconuenientia. 79.
Vſus iuriſdictionis. 109.
Vxorem tenetur recipere vir primus, quæ cum ſecundo contraxit per ignorãtiam probabilem. 306.
Vxori fluxum patienti naturaliter, vir non debet petere nec reddere. 306.

FINIS.

SVMMA IOHANNIS GERSON SACRÆ THEOLOGIÆ DOCTORIS PARISIENSIS

Cancellarij inſignis Eccleſiæ Cathedralis.

Apprimè vtilis, ac neceſſaria cùm vniuerſis Sacrarum literarum cultoribus, præcipuè diuini verbi præconibus.

Cui non modo capitum Summaria acceſſerunt, Verumetiam Concluſiones quæſtionum.

Nomine floretus liber incipit ad bona lectus.
Semper eris tutus eius documenta ſecutus.
Hic liber extractus ex pluribus eſt vocitatus.
Recte floretus, quia flos eſt inde receptus.
Et breuiter textus fragrat virtute repletus:
Collegi flores non omnes; ſed meliores.
Quos in virgultis domini vidi bene cultis:
Qui non marceſcunt ſeruando dandoq; creſcunt.
Ergo dilecte, valeas vt viuere recte,
Multis proficere domino ſemperque placere,
Suſcipe corde bono flores hos, quos tibi dono:
Tollent languores, tribuent tibi ſemper honores,
Si bene decoros flores retines, & odores
Summo cultore florum clementi datore.
Dogma ſacræ fidei ponit prius ordo libelli
Poſtea præcepta ponuntur parte ſecunda.

Tertia pars vere monſtrat peccata cauere:
Inde docet quarta pars eccleſiæ ſacramenta.
Virtutes quinta mores docet, & documenta.
Concludit ſexta de morte ſuaque ſequela.

Autor implorat diuinum auxilium, indicit proteſtationes, & huius ſummæ vtilitatem declarat.

ANtequàm lecturam comenti tam ſublimis, tamque profundæ indaginis aggredi præſumam (ſi lectura dici mereatur) tria ſeriatim habeo præponere. Primum diuinum implorare auxilium. Secundum proteſtationes indicere, prout qualitas ſuppetit vitium. Tertium comenti vtilitatum reſerare connubium. Quibus iuxta capacitatem mei ingenioli deductis; ad litteræ accedam elucidationem:

Quantum ad primum in quo habeo diuinum implorare auxilium, nedum in hac tenui, quantum ad me, compilatione, verum etiam in cuiuſque alterius operis valida inſtauratione, ſecundum Platonem in Thimeo. & recitare ſecundùm Boetiũ. 3. de cõſolatione. d. In minimis quoque rebus diuinum debet implo ari auxilium: quo prætermiſſo nullum rite fundatũ exordium. Cum ex nobis ſimus inſufficientes. 2. ad Corint. 3. non quòd ſufficientes ſimus aliquid à nobis quaſi ex nobis cogitare: ſed ſufficientia noſtra à Deo eſt & Io. 15. Sine me nihil poteſtis facere. Languens animus in mari lugubriter nauigando teterrimis agitatus fluctibus, nequiens de ſe rerum ſublimium optatum attingere portum, ſecundùm Boetium in 5. de conſolatione, ad Deum glorioſiſſimum, qui ſuæ virtutis, necnon inenarrabilis potentiæ diffuſione cuncta dirigit, & conſeruat in libro de intelligentijs. 20. c. humiliter anhelat ſuſpirando, tanquàm ad ſingulare refugium, cũ quo omnia, ſine quo nulla validum ſortiuntur effectum, ſecundum Philoſophum. 11. Philoſophiæ. primæ & Ia. 1. Omne datum optimum, & omne donum perfectũ de ſurſum eſt, vt mihi, qui ſquammis ignorãtiæ varijſq; facinoroſis irretitus maculis, veluti temerarius, autumo explanatiuam gloſſam ſuper comendabilem textum floreti compilare accumulando ea, quæ in meditatione ſacrarum inferuntur ſcripturarum, intentum ad initiandum adaperiat, ad meditandum cõfirmet, ad finemque peroptatum deducere concedat.

Quæ

Quæ licet non ſit digna prouidentia veſtra, tamen ſi ſyncero cordis ſcrinio recondatur, proculdubio non deſiſtet fructum afferre, quàm plurimum, ergo &c.

Regula cunctorum cuiuis dans dona ſophiæ. Lectura ſua perluſtres corda reorum. Te ſine ductore variet labor abſque valore. Catholico more lecturæ gloſſetur honore Præſens comentum mirum claudens documentum. Si bene retentum figatur cordi ſtudentum. Ergo Deus vere, qui curas quemque fouere, Lumine gloſſantis illuſtres intima mentis. Et hoc quo ad primum.

Venio ad ſecundum in quo habeo proteſtationes inſerere pro poſſe primitus proteſtando, ꝙ in executione præſentis lecturæ non intendo aliquid aſſerere, quod in aliquo videatur à recto tramite Chriſtianæ religionis deuiare: ſeu audientiū quouis modo pias aures offendere. Quod ſi ex ignorantia, inaduertentiave contigerit (quod abſit) ex nunc reuoco, retracto, anullo, & habeo pro non dicto: me ſubmittens in dictis, dicendiſque correctioni, necnon limpidæ determinationi omnium, & ſingulorum: quos inſtinctu charitatis volo habere exoratos, vt ſi quid reprehenſibile, minuſve eleganter expoſitum perſpexerint, ſublata prorſus inuidiæ falce dignentur in partem interpretari meliorem: imputando hoc potius gloſſantis ignorantię, inaduertentięve, quàm pertinaci malitiæ. & attento, quòd in omnibus benè agere, & in nullo deuiare potius ſit diuinitatis, quàm humanitatis. l. 2. §. ſed quia diuinæ. C. de ve. iur. enucle.

Si autem in præſenti compilatione aliquid ritè deductum reperitur, non mihi, ſed diuinæ maieſtati gratiarum actiones dignanter referant, à qua omnis ſapientia affluēter emanat. Eccl. 1 Prouer. 2. & Ia. 1. & hoc de 2.

Venio ad tertium in quo habeo vtilitates huius libelli declarare commendabiles, quarum aliquas elucidabo. Alias autem textuali committam diſcurſui.

Prima enim vtilitas poteſt dici fundamentum gratiæ, & gloriæ cū in hoc libello tractetur primitus de fide, quæ eſt primus habitus virtutum, non tempore, ſed natura, ſecundum Al. in 5. libro ſui compēdij. Ipſa enim eſt firma petra, ſupra quā aliæ fundantur virtutes, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo. ad Hęb. 11. ſine hoc enim fundamento, omne ædificium ruinoſum, vel nullum; cum vbi fundamentum non ſit, ſuper ædificari non

 poſſit.

Tertia pars vere monſtrat peccata cauere:
Inde docet quarta pars eccleſiæ ſacramenta.
Virtutes quinta mores docet, & documenta.
Concludit ſexta de morte ſuaque ſequela.

Autor implorat diuinum auxilium, indicit proteſtationes, & huius ſummæ vtilitatem declarat.

ANtequàm lecturam comenti tam ſublimis, tamque profundæ indaginis aggredi præſumam (ſi lectura dici mereatur) tria ſeriatim habeo præponere. Primum diuinum implorare auxilium. Secundum proteſtationes indicere, prout qualitas ſuppetit virium. Tertium comenti vtilitatum reſerare connubium. Quibus iuxta capacitatem mei ingenioli deductis; ad litteræ accedam elucidationem:

Quantum ad primum in quo habeo diuinum implorare auxilium, nedum in hac tenui, quantum ad me, compilatione, verum etiam in cuiuſque alterius operis valida inſtauratione, ſecundum Platonem in Thimeo. & recitare ſecundùm Boetiū. 3. de cōſolatione. d. In minimis quoque rebus diuinum debet implorari auxilium: quo prætermiſſo nullum rite fundatū exordium. Cum ex nobis ſimus inſufficientes. 2. ad Corint. 3. non quòd ſufficientes ſimus aliquid à nobis quaſi ex nobis cogitare: ſed ſufficientia noſtra à Deo eſt & Io. 15. Sine me nihil poteſtis facere. Languens animus in mari lugubriter nauigando teterrimis agitatus fluctibus, nequiens de ſe rerum ſublimium optatum attingere portum, ſecundùm Boetium in 5. de conſolatione, ad Deum glorioſiſſimum, qui ſuæ virtutis, necnon inenarrabilis potentiæ diffuſione cuncta dirigit, & conſeruat in libro de intelligentijs. 20. c. humiliter anhelat ſuſpirando, tanquàm ad ſingulare refugium, cū quo omnia, ſine quo nulla validum ſortiuntur effectum, ſecundum Philoſophum. 11. Philoſophiæ primæ & Ia. 1. Omne datum optimum, & omne donum perfectū de ſurſum eſt, vt mihi, qui ſquammis ignorātiæ varijſq; facinoroſis irretitus maculis, veluti temerarius, autumo explanatiuam gloſſam ſuper comendabilem textum floreti compilare accumulando ea, quæ in meditatione ſacrarum inferuntur ſcripturarum, intentum ad initiandum adaperiat, ad meditandum cōfirmet, ad finemque peroptatum deducere concedat.

Quæ licet non ſit digna prouidentia veſtra, tamen ſi ſyncero cordis ſcrinio recondatur, proculdubio non deſiſtet fructum afferre, quàm plurimum, ergo &c.

Regula cunctorum cuius dans dona ſophiæ. Lectura ſua perluſtres corda reorum. Te ſine ductore variet labor abſque valore. Catholico more lecturæ gloſſetur honore Præſens comentum mirum claudens documentum. Si bene retentum figatur cordi ſtudentum. Ergo Deus vere, qui curas quemque fouere, Lumine gloſſantis illuſtres intima mentis. Et hoc quo ad primum.

Venio ad ſecundum in quo habeo proteſtationes inſerere pro poſſe primitus proteſtando, q in executione præſentis lecturæ non intendo aliquid aſſerere, quod in aliquo videatur à recto tramite Chriſtianæ religionis deuiare: ſeu audientiũ quouis modo pias aures offendere. Quod ſi ex ignorantia, inaduertentiave contigerit (quod abſit) ex nunc reuoco, retracto, anullo, & habeo pro non dicto: me ſubmittens in dictis, dicendiſque correctioni, necnon limpidæ determinationi omnium, & ſingulorum: quos inſtinctu charitatis volo habere exoratos, vt ſi quid reprehenſibile, minusve eleganter expoſitum perſpexerint, ſublata prorſus inuidiæ falce dignentur in partem interpretari meliorem: imputando hoc potius gloſſantis ignorantię, inaduertentięve, quàm pertinaci malitiæ. & attento, quòd in omnibus benè agere, & in nullo deuiare potius ſit diuinitatis, quàm humanitatis. L. 2. §. ſed quia diuinæ. C. de ve.iur. enucle.

Si autem in præſenti compilatione aliquid ritè deductum reperitur, non mihi, ſed diuinæ maieſtati gratiarum actiones dignanter referant, à qua omnis ſapientia affluẽter emanat. Eccl. 1. Prouer. 2. & Ia. 1. & hoc de 2.

Venio ad tertium in quo habeo vtilitates huius libelli declarare commendabiles, quarum aliquas elucidabo. Alias autem textuali committam diſcurſui.

Prima enim vtilitas poteſt dici fundamentum gratiæ, & gloriæ cũ in hoc libello tractetur primitus de fide, quæ eſt primus habitus virtutum, non tempore, ſed natura, ſecundum Al. in 5. libro ſui compẽdij. Ipſa enim eſt firma petra, ſupra quã aliæ fundantur virtutes, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo. ad Hęb. 11. ſine hoc enim fundamento, omne ædificium ruinoſum, vel nullum; cum vbi fundamentum non ſit, ſuper ædificari non

 poſſit.

poſſit. de Presbyte.non baptiza. ca.veniens, & 1.q.1.cap.cum Paulus.

Alia vtilitas eſt ſalubris excitatio ad bonum, & obſeruantia à malo.cum hic tractetur de præceptis Decalogi, quæ quicunque cuſtodierit:non experietur quicquàm mali.Ecclesia. 8. Qui cuſtodit præceptum, non experietur quicquàm mali.

Alia vtilitas eſt inſtructio ad bene viuendum cum hic tractetur de virtutibus,quæ ſunt qualitates mentis:quibus rectè viuitur,& nemo male vtitur, ſecundum beatum Auguſtinum in libro de libero arbitro, & ſecundū Philoſophum 2.Ethicorū.c.5. vbi dicitur,Virtus eſt,quæ habentem perficit,& opus eius bonū reddit. Ipſe enim virtutes diſponunt habentem ad melius ſm Philoſophum 7.& 2.Ethicorum. Per ſcientiam enim huius libelli hortatur quiſque fidelis mala euitare, & bona feruentius operari,per quæ ad vitam introducitur æternam. Ergo qui tenuerit ſcientiam præſentis commenti,erit beatus.Prouer.3.

Aliæ vtilitates in proſecutione litteræ manifeſtabuntur, de quibus hic cauſa breuitatis ſuperſedeo.

Iſtis tribus punctis taliter,qualiter vt præmiſi deductis;venio ad litteræ elucidationem in hunc qui ſequitur modum.

Libri inſcriptio declaratur,nempe quare dicatur floretus.

I*Ncipit liber nomine floretus à Beato Bernardo Clareuallis* metricè accumulatus, ex pluribus ſacræ ſcripturæ voluminibus, ad eruditionem vniuſcuiuſq; in fide catholica. In cuius tituli continuatione quatuor tanguntur cauſæ.

Cauſa materialis cum dicit floretus.i. flos receptus, & accumulatus à pluribus ſacræ ſcripturæ voluminibus.

Cauſa formalis eſt duplex:ſcilicet forma tractandi, & forma tractatus, ſicut in alijs tractatibus, & iſta tangitur cum dicit, metricè.

Cauſa efficiens tangitur, per hoc quod dicit,Beatus Bernardus Clareuallis.

Cauſa finalis tragitur,per hoc quod dicit,ad eruditionem vniuſcuiuſq; in fide catholica,quæ eſt multiplex, vt in alijs libris, iſtud patet ſatis omni ſcientifico.

Cur floretus dicatur. Notanter enim intitulatur floretus:quia vt pręmiſi iuxta litterā, flos eſt,ex pluribus voluminibus ſacræ ſcripturę receptus, vel

vel intitulatur floretus, quaſi flos aptus ex parte ſui producere ſaltim inſtrumentaliter vnumquemque ad fructum incomparabilem, ſcilicet vitam æternam. Et recte floretus, propter tria, quæ flori videntur competere, quæ ſunt, lata odorum perfuſio. fructus præiudicatio, præfulgens compoſitio. Latus enim eſt ſcientiæ huius comenti ambitus, cum per vniuerſum orbem à cunctis Orthodoxis obſeruari nullatenus ambigatur. Cui niſi quiſque firmiter adhæſerit, ad vitam æternam peruenire non valebit. Secundum, eſt fructus præuiatio. illa enim viſio beatifica eſt fructus ille inæſtimabilis, quem præuiat hic flos immarceſſibilis, qui eſt ſcientia huius commenti. Tertium quod flori competere dignoſcitur, eſt præfulgens compoſitio. compilatio enim præſentis libelli præfulgens eſt varijs dogmatum coloribus, quibus veluti margaritis decoratur precioſiſſimis. ergo floretus recte eſt vocitatus, quæ fuerunt verba veſtris coram conſpectibus per me à principio propoſita, quæ quamuis rudi ſtylo contexta, dignemini gratanter ſupportare ſi placet.

Nomine floretus, &c. Diuiſio litteræ eſt plana.

Constructionem litteræ, & gloſſam interlinearem remitto peritiæ lectorum, cauſa euitandi faſtidium pluribus nimis inſtando.

De neceſſitate fidei, & de modo credendi.

Credere debemus, qui Chriſti nomen habemus
Doctrinam Chriſti; quia nemo ſecus placet iſti;
Nec poterit fieri ſaluus, nec ſanctus haberi.
Dicit enim Chriſtus ad cœlum mox rediturus,
Qui baptizatus fuerit, valet eſſe beatus
Si benè crediderit: aliter ſine fine peribit.
Ergo conſtanter credas, ac indubitanter
Quæ docet eccleſia Romana Petra ſolidata.

Iſte

ISte titulus vſque ad titulum ſequentem diuiditur prima ſui diuiſione in duas partes. In prima parte docet neceſſitatem,& modum credendi.In ſecunda parte determinat de ſingulis credendis. prima in principio.ſecunda ibi,Articuli fidei.

Iterum prima pars diuiditur in tres. In prima determinat de duodecim articulis fidei, habendo reſpectum ad eorum compoſitores,qui fuerunt duodecim Apoſtoli.

In ſecunda parte determinat de nouem articulis,habendo reſpectum ad illa,quæ radicaliter tenentur credere.

In tertia parte epilogat, docendo circumlocutiuè quid ſit fides.prima in principio.ſecunda ibi,Sed tamen hic aliqui. tertia ibi, Hæc eſt catholica.

Item prima pars diuiditur in tres. In prima facit quod dictũ eſt. In ſecunda aſſignat differentiam inter latriam, & duliam. In tertia docet effectum fidei.prima. Hæc eſt catholica.ſecunda Solus adorandus.tertia vera Fides ſaluat cum ſuis annexis; illa eſt diuiſio præſentis tituli ſub breuibus.

Prima pars continet duo membra.primum de neceſſitate credendi.ſecundum de modo credendi,ſecundum membrum ibi. Ergo conſtanter credas,quæ docet eccleſia.

Fides eſt neceſſaria.

Quo ad primum membrũ quod eſt de neceſſitate fidei, probo tali ratione.illud eſt neceſſarium,ſine quo nullus poteſt peruenire ad finem,ad quem tendit,& ordinatur.fides eſt huiuſmodi:ergo.maior eſt de ſe manifeſta, & minor probatur pluribus auctoritatibus.primo auctoritate Athanaſij in ſuo ſymbolo.d.

Hæc eſt fides catholica,quam niſi quiſque fideliter, firmiterque crediderit,ſaluus eſſe non poterit &c.Quod tangitur in littera auctoris quando dicit. nec poterit fieri ſaluus, &c. Et ad Hebreos.11.Sine fide impoſſibile eſt placere Deo. quod tangitur in littera aucto.quando dicit,quia nemo ſecus placet iſti. Et Iohán.3. Niſi quis renatus fuerit denuò, non poteſt videre regnum Dei.qui enim crediderit,& baptizatus fuerit ſaluus erit. qui vero non crediderit,condemnabitur.Marci.16.quod tangitur in littera auctoris quando dicit,qui baptizatus fuerit valet eſſe beatus.ergo apparet euidenter, ꝙ deſideranti peruenire ad finem peroptatum, qui eſt illa fruitio beatifica, in qua quieſcũt animæ ſanctorum:neceſſarium ſit catholica fide ſtabiliri.

Quantum ad ſecundum membrum, quod eſt de modo credendi. Eſt notandum,quòd credere articulos fidei explicite nõ

eſt

eſt de generali fidei neceſſitate.niſi illis, qui aſſumunt officium prædicandi, & docendi.

Ad cuius confirmationem præcipitur Deut.27.Illis,qui debebant legere,& docere, ꝙ lex lucidè, & apertè ſcriberetur ſuper lapides, qui lapides ſecundum gloſſam ſunt laici, & ſimplices. Articuli fidei quomodo credẽdi ſint.

Credere autem implicite omnes articulos non ſufficit ad ſalutem ijs, qui ratione vtuntur.

Credere autem quoſdam implicitè,& quoſdam explicite.eſt neceſſarium ad ſalutẽ fidei,ad illos enim tenentur ratione vtentes explicitè credẽdos,quos eccleſiaſticus vſus manifeſtat: ſicut eſt de vnitate,& Trinitate perſonarum, quem poſſunt noſcere ex ipſo actu conſignationis,ſcilicet.In nomine Patris,& Filij & Spiritusſancti.

Sic etiã de incarnatione, natiuitate, paſſione, reſurrectione, & peccatorum remiſſione:quos recognoſcere poſſunt ex ſolẽnitatibus, quas eccleſia celebrat,necnon ex actibus ſacerdotũ: nec in iſtis ignorantia excuſat: quia talis ignorantia non poteſt eſſe ſine negligentia,vel contemptu,vel vtroque.

Alios autem articulos non ita manifeſtos tenentur credere implicitè ſicut credit ſancta mater eccleſia. *Romana petra ſolidata.* idest claue non errante. Ita ꝙ in nullo imparticulari diſcrepent in c.firmiter credimus de ſumma Trinitate, & fide Catholica. Vnde gloſſa ſuper illud Iohan. *6.* Colligite, quæ ſuperauerunt fragmenta,dicit fragmenta, ſecreta, quæ populus communis non poteſt capere. & hæc ſecundum Bonauen. in 3.ſententia. hoc ſatis tangit auctor noſter in littera ſua per hoc quod dicit. *Quę docet eccleſia petra ſolidata.* petra enim dicitur Chriſtus,prima ad Corinthios 10. Petra autem erat Chriſtus.Sequitur textus.

Determinat de ſingulis articulis fidei.

Articuli fidei bis ſex ſunt corde tenendi,
Quos Chriſti ſocii docuerunt pneumate pleni.
Credo Deum Patrem Petrus inquit cuncta creantem.
Andreas dixit ego credo Deum fore Chriſtum.

Con-

Conceptum,natum Iacobus:paſſumque Iohannes.
Infera Philipus fregit: Thomaſque reuixit.
Scandit Bartholomęus, veniet cenſere Mathęus.
Pneuma minor Iacobus:Symon peccata remittit.
Reſtituit Iudas carnem:vitamque Mathias.

IN qua parte auctor noſter determinat de ſingulis articulis fidei habendo reſpectum ad eorum compoſitores,qui fuerunt duodecim Apoſtoli.d.ꝙ illo reſpectu ſunt duodecim articuli;prout conſtat in eorundem Apoſtolorum ſymbolo.

Credo in Deum Patrem omnipotentem,&c. Horum duodecim articulorum figura habetur Ioſue.10. & Apocalip.12. Ioſue decimo habetur,quòd duodecim viri, per quos figurantur duodecim Apoſtoli portauerunt de medio Iordanis alueo, ideſt de media ſcripturæ ſacræ profunditate vbi ſteterunt pedes ſacerdotum,ideſt affectiones ſanctorum patrum, duodecim lapides duriſſimos,per quos figurantur duodecim partes ſymboli,quæ ſunt firmæ,& immutabiles, & poſuerunt in loco vbi caſtrametati ſunt,ideſt in eccleſia,quæ eſt vt caſtrorum acies ordinata. Can.6. vt fideles reſiſtant Diabolo fortes in fide. prima Petri 5.Vigilate quia aduerſarius veſter Diabolus;tanquàm leo rugiens circuit quærens,quem deuoret, & ſequitur remedium, quando dicitur,Cui reſiſtite fortes in fide,&c.Apoca.12. habetur, ꝙ mulier amicta Sole, & Luna ſub pedibus eius habebat coronã duodecim Stellarũ.Mulier illa eſt eccleſia,quæ eſt eccleſia,quæ eſt amicta ſole.ideſt fulgida diuinitate Chriſti. Malach. 2.Orietur nobis timentibus Deum ſol iuſtitiæ. Corona dicitur fides,in qua micant duodecim Stellæ.i.duodecim articuli fidei, qui dicuntur Stellæ eoquòd illuminant obſcuritatem mentis.

A*Ntequàm aggrediar ſingulorum articulorum declarationem* intendo referare quid ſit ſymbolum, quid articulus, quæ ſint cauſæ ſymboli,contentorumve in eo,& quę ſint antecedentia fidem, ſequentia, & concurrentia cum fide.

Symbolũ, quid ſit. Quantum ad primum,eſt notandum, ꝙ ſymbolum eſt omnium Apoſtolorum ſimul vna ſententia:& dicitur à ſymbolum

quod eſt ſimul, & βουλὴ, ſententia: quaſi per vnicam Apoſtolorũ ſententiam conſtitutum, & totum à quolibet approbatum, ſecundum Bonauen.

Quantum ad ſecundum eſt notandum, quòd articulus eſt indicialis veritas de Deo arctans nos ad credendum. Articulus quid ſit.

Quantum ad tertium eſt notandum, quòd quadruplex cauſa reperitur iſtius ſymboli, materialis, efficiens, formalis, & finalis. Materialis fuit illa veritas quæ Deus eſt, & [illegible]. Vnde ſicut res viſa eſt materia viſionis, ita credita veritas eſt materia fidei, de qua veritate habetur Iohannis decimoſeptimo: Sermo tuus veritas eſt. & eodem. 8. Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi? Cauſa efficiens fuit duplex principalis, & ſecundaria. Principalis fuit Spiritusſanctus Act. ſecundo, Cęperunt loqui; prout ſpiritusſanctus dabat eloqui illis. Cauſa efficiens ſecundaria fuerunt Apoſtoli iuxta intitulationem ſymboli. Cauſa formalis fuit, eſt vnio cordium in veritate credita. Corda enim vnum ſunt: quando vni veritati eodem modo conſentiũt. Vnde Actuum decimo, Multitudinis credentium erat cor vnũ, & anima vna. Cauſa finalis fuit inſtructio fidelium in illis, quæ debent credere.

Quantum ad quartum, Notandum eſt, quod quædam ſunt antecedentia ad fidem; vt ea quæ ſunt de iure naturali, quæ exprimuntur in decalogo quæ tenemur credere: quia ſupponuntur à fide, vt quòd tranſgreſſio cuiuſlibet pręcepti ſit peccatum mortale. Quædam ſunt ſequentia fidem, & iſta ſunt in duplici differentia: quia quædam ſunt reducibilia ad articulos ſpeciali[illegible] eſſe vbique, quod reducitur [illegible] Deum patrem omnipotentem, &c. Alia [illegible] reducibilia ad articulos ſpecialiter, & tamen tenemur ea credere, cum ſint determinata ab eccleſia, vel in ſacra ſcriptura: vt Antichriſtum eſſe vẽturum: tamen poteſt reduci ad iſtum articulum, Eccleſiam catholicam: quia eccleſia catholica illud aſſerit eſſe verum. Quædam ſunt concurrentia ſimul cum ipſa fide, vt articuli. Nunc venio ad ſingulorum articulorum declamtionem di. iuxta litteram auctoris, quòd primus articulus eſt,

Credere in Deum patrem omnipotentem creatorem cœli, & terræ. Quem compoſuit beatus Petrus, de quo, Hiere. tertio Patrem vocabis me, & poſt me ingredi non ceſſabis. per illum primum articulum. Credo in Deum excluditur duplex error, 1. Articulus fidei.

ſcilicet error gentilium, qui non credunt in Deum: ſed in Idolum. Vnde pſalmus 113. Simulacra gentium, argentum & aurum. Item excluditur error Manicheorum, qui ponebant duo principia, ſiue duos Deos: ſcilicet Deum lucis, & Deum tenebrarum. vnum dicunt principium boni, aliud principium mali.

QVÆSTIO I.

Concluſio. Sapientia, & bonitas non ſunt articuli,

Q*Væritur cum tria ſint quę appropriantur tribus perſonis ſcilicet* potentia patri, ſapientia filio, bonitas ſpiritui ſancto, Quare dicitur eſſe articulus illud quod appropriatur patri. & non illud quod appropriatur filio, & Spiritui ſancto? nō enim dicitur filius ſapiēs eſſe articulus, nec Spiritusſanctus bonus. ſed benè dicitur pater omnipotens.

Solutio. Sapientia, & bonitas non dicuntur articuli eſſe: quia per appoſitos articulos intelligūtur. per incarnationem enim, & paſſionem ſapientia oſtenditur ſicut dicit Aug. ſuper Iohan. prudentia eius deuicit Diabolum, & ſuperbiam eius: Item in illo articulo, Iudicare viuos, & mortuos intelligitur ſapientia. Nam ſapientis eſt iudicare. Item in illis articulis, Remiſſionem peccatorum, Carnis reſurrectionem, Vitam æternam. intelligitur ſumma bonitas. Aliam cauſam remitto ſufficientiori.

Sed contra, Cum Deus non poſſit peccare, nec facere ſibi æqualem &c. videtur quòd non mereatur dici omnipotens.

Solutio. actus culpabiles in Deo non cadunt: vt peccare, & ſimilia, nec pœnales: vt metuere, dolere. Item actus inconuenientes non cadunt in Deo.

Actus incōueniēs dicitur tripliciter. Pro quo eſt notandum ꝙ actus dicitur inconueniens tripliciter. vno modo; quia contradicit diuinæ potentiæ, vt facere maiorem ſe, vel ſibi æqualem. Secundo modo: quia contradicit eius veritati. vt facere idem ſimul eſſe, & non eſſe, vel præteritum, futurum. Tertio modo: quia actus contradicit eius bonitati, vt damnare beatum Petrum, & ſaluare Iudam, & hoc ſecundùm Al. in ſuo compen. & Bonauen.

QVÆ-

QVÆSTIO II.

Concluſio. Quadruplex eſt actus annexus fidei.

QVæritur de verbo Aug. dicẽtis, ꝙ credere in Deum, eſt credendo eum amare, amando in eum ire, credendo adhærere, eiuſdem membris incorporari.

Solutio. Quadruplex eſt actus annexus fidei, ſecundum quod iungitur charitati. Nam fides prout eſt iuncta charitati ordinat ad amandum Deum, ad faciendum bonum, ad ſuſtinendum malum, ad diligendum proximum, quaſi dicat idem Aug. Credere in Deum, eſt credendo amare quantum ad affectum: amando ire in eum, quantum ad bonum opus: credendo adhærere, quantum ad tollerandum: eius incorporari membris, quantum ad dilectionem proximi, & hoc ſecundum Bonauenturam.

Sequitur illud, Creatorem cœli, & terræ quod ſumitur à primo capitulo Gen. vbi dicitur. In principio creauit Deus cęlum, & terram per cęlum intelligitur cęlum empireum, & ſpirituales creaturæ, quæ in ipſo continentur, per terram intelliguntur omnia viſibilia.

QVÆSTIO I.

Concluſio. Exiſtens in peccato mortali non mentitur dicendo Credo in Deum.

QVæritur, An exiſtens in peccato mortali poſſit dicere, Credo in Deum ſine peccato? & videtur quòd nõ, per gloſſam ſuper illud ad Romanos quarto. credenti in eum. vbi dicitur, ꝙ credere in eum eſt in eum ire credendo, & credendo amare, quod idem eſt, quòd eſſe in charitate, quod non competit exiſtenti in peccato mortali.

Solutio. Sicut exiſtens in ſuperno odio non peccat dicendo orationem dominicam: quia non dicit eam in perſona ſua: ſed in perſona eccleſiæ: ſic exiſtens in peccato mortali non mentitur dicendo, Credo in Deum. Similis reſponſio poteſt dari de malo paſtore. d. Ego ſum paſtor bonus.

ARTICVLVS II.

SEcundus articulus eſt de perſona filij ibi. Et in Ieſum Chriſtum filium eius vnicum Dominum noſtrum. Quem compoſuit beatus Andreas. De quo pſalmiſta pſalmo ſecũdo. Filius meus es tu, ego hodie genui te. Cuius articuli ſenſus eſt filium eius: id eſt patris vnicum, id eſt vnigenitum; in quo monſtratur, quod quamuis filius procedat a Patre, & Spiritusſanctus tamen Spiritusſanctus non eſt filius: quia non procedit per modum generationis.

Notandũ. Duplex emanatio in diuinis. Pro quo eſt notandum, quòd duplex eſt emanatio in diuinis, vna per modum naturæ, & hæc eſt generatio ſecundum quam filius eſt à patre. Alia emanatio eſt per modum voluntatis, & hæc dicitur proceſſio; ſeu ſpiratio: ſecundum quam Spiritusſanctus eſt à Patre, & filio: tanquàm ab vno principio, & dicitur illa emanatio per modum voluntatis, quia Spiritusſanctus amor eſt, & amor eſt ſecundum voluntatem, &c.

ARTICVLVS III.

TErtius articulus eſt credere conceptionem eius de Spiritusſancto, & natiuitatem ex Maria virgine ibi. Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto. natus ex Maria Virgine. Quẽ compoſuit Iacobus maior. De quo Eſ. ſeptimo. Ecce virgo cõcipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Tamen Bonauentura, & plures alij ſolemnes Doctores tenent, ꝙ concipi de Spũ ſancto & naſci de Maria virgine ſint duo articuli. Et licet dicatur conceptus de Spiritu ſancto, nõ tñ dicitur filius Spiritusſancti, vt habetur quarta di. tertij ſen. vbi dicitur, ꝙ Spiritusſanctus in inſtanti cumulauit in beata virgine, quod puriſſimum erat in ea. Indeque formauit corpus Chriſti, & eodem inſtanti anima fuit infuſa: vt ſtatim eſſet verus Deus, & verus homo. Non enim fuit infuſa anima circa quadrageſimam diẽ à conceptione, ſicut in alijs: immo filius Dei hominem uiuum aſſumpſit, per magiſtrum ſecunda diſtin. tertij ſentent. Et idem

Verbũ caro factum eſt quinq; modis. Auguſtinus in libro de fide ad Petrum. Vnde Gregorius. Angelo annunciante, & ſancto Spiritu adueniente: mox intra vterũ verbum factum eſt caro.

Pro quo eſt notandum, quòd verbum caro factum eſt quinque modis: ſecundum carnem: quia ſecundùm veritatem carnis

Eſaiæ quinquageſimotertio. præter carnem: quia præter operationem carnalem: Mathæi primo, Quod in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt. ſupra carnem quia meritis noſtris non exigentibus: ad Titum tertio, Non ex operibus iuſtitiæ, quę fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit. propter carnem: quia ad ſeruandum carnem, & hoc quãtum ad fideles efficienter, licet quantum ad omnes etiam ſufficienter: ideo vocatum eſt nomen eius Ieſus, quia ſaluum facit populum ſuum Lucæ ſecundo. contra carnem, quia ad maiorem damnationẽ infidelium. Vnde Iohannis decimoquinto, Si non veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent. Vnde Ieremiæ 31. Nouum faciet dominus ſuper terram, fœmina circundabit virum.

Et ſi aliquis argueret contra illum articulum. Natus ex Maria virgine. ſic Mathæi primo habetur peperit filium ſuum primogenitum. Sed primus dicitur reſpectu ſecundi. ergo Maria habuit alium filium à Chriſto. **Dubio.**

Solutio, primum dicitur duobus modis. Vno modo per abnegationem priorum, & ſic eſt ſenſus peperit filium ſuum primogenitum; ante quem nullum. i. ſolum vnicum. Aliomodo dicitur primum reſpectu poſterioris, & ſic eſt ſenſus peperit filium ſuum primogenitum, ideſt poſt quem peperit alium, & ſic non intelligitur. **Solutio.**

QVÆSTIO I.

Concluſio, Chriſtus veram carnem habuit.

Quæritur verum Chriſtus veram carnem habuerit.

Solutio dicendum eſt quod ſic, iuxta illud Luc. 24. palpate, & videte quoniam ſpiritus carnem, & oſſa non habet, ſicut me videtis habere.

QVÆSTIO II.

Concluſio, Chriſtus fuit perfectus homo.

Quæritur, vtrum Chriſtus aſſumpſerit animam rationalem cum potentijs eius?

Solutio dicendum eſt quòd ſic: vt habetur in ſymbolo Athanaſij vbi dicitur. Perfectus Deus, & perfectus homo &c. & Mathæi viceſimoſexto habetur, q̄ dominus noſter

noſter dixit. Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. Non enim eſſet perfectus homo ſine anima rationali, potentijsque eius. Item ſi diuinitas fuiſſet ei loco animæ. non dixiſſet, Triſtis eſt anima mea.

Et ſi obijciatur illud Iohannis primo. Verbum caro factum eſt.

Reſpondetur quòd Iohannes deſcripſit miſterium incarnationis ex parte carnis per ſynecdochem. Quia natura carnalis eſt nobis notior, quàm ſpiritualis: totum enim hominem aſſumpſit, vt totum curaret, & ſanctificaret. in tertio ſenten. Vnde Iohãnes Damaſc. Omnia, quæ in noſtra natura Deus plantauit Dei verbum aſſumpſit, corpus & animam intellectualem, &c. Vnde in concilio Niceno. ſ. Vnius ſubſtantiæ credimus Deum Patrem, & Filium, & Spiritumſanctum. non tamen dicimus; vt huius Trinitatis vnitatem Maria virgo genuerit: ſed tantum filium, qui ſolus naturam noſtram in vnitatem ſuæ perſonæ aſſumpſit. incarnationem quoque huius filij Dei totam Trinitatem operatam eſſe credendum eſt, &c. Quia opera Trinitatis indiuiſa ſunt ad extra, vt quidquid vna perſona operatur, & alia: exemplum habemus in tribus domicellis induentibus tertiam ipſarum veſtibus ſuis, de quibus poteſt dici, quòd quidquid facit vna, facit alia. Tamen vna ſola induitur. Sic ſolus filius incarnatur.

Pro quo eſt notandum, quòd opus incarnationis quandoque attribuitur patri, vt ad Galatas quarto. Quando venit plenitudo temporis miſit Deus filium ſuum. Quandoque attribuitur filio. Iohan. decimoſexto. Exiui à patre, & veni in mundum. Quandoque attribuitur Spirituiſancto, vt in ſymbolo. Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, &c. Et hoc ideo dicitur: quia opus incarnationis fuit maxime ſapientiæ, potentiæ, & bonitatis, quæ tribus perſonis attribuuntur.

Nota tamen ſuper iſtud Exiui à patre, & veni in mundum ꝙ nõ debet hic intelligi loci mutatio, ſed naturæ humanæ aſſumptio, quia ipſum mitti, non eſt eſſe vbi prius non fuit. Sed aliter, & hoc ratione naturæ aſſumptæ. vnde ſecũdum philo. in tertio Pyſicorũ, & in quarto. in loci mutatione exigitur eſſe vbi prius non erat, modo ſic de filio Dei non poteſt dici.

QVAESTIO III.

Concluſio. Præcipua cauſa incarnationis fuit reparatio generis humani.

Quæritur quæ fuit præcipua cauſa incarnationis Dñi. Solutio. reparatio humani generis fuit: quia niſi ouem ſuam Deus perdidiſſet, de cœlo ad terram non deſcendiſſet. vnde Auguſtinus ſuper illud Iohannis vndecimo. Ecce quem amas infirmatur. Si peccatores Deus non amaret de cęlo ad terram non deſcendiſſet. Et ſuper illud Mathæi decimooctauo. Venit filius hominis ſaluare quod perierat. Si homo non periſſet: filius hominis non veniſſet.

QVAESTIO IIII.

Concluſio. Congruentius fuit vt per filium repararetur genus humanum quàm per aliam in diuinis perſonam.

Quęritur quare filius potius ſit incarnatus quàm Pater, vel Spirituſſanctus.

Solutio ſecundum Auguſtinum, quia homo lapſus eſt appetēdo Dei ſimilitudinē, & æqualitatē, quæ filio attribuuntur reſpectu patris; ideo ſicut homo ſumpſit ab hoc occaſionem lapſus, ita debuit de congruitate ſumere reparationem, ſecundum Bernar. ſuper illud Ione primo. Tollite me, & mittite in mare, & ceſſabit tempeſtas &c.

Alia cauſa, quare filius potius incarnatus fuit, quia filius eſt verbum Dei Patris. Et ſicut ad intentionis manifeſtationem verbum intelligibile copulatur voci ſenſibili, ſic ad diuinam reuelationem verbum patris congruum fuit vniri carni vnde Iohannis decimoſeptimo. Pater manifeſtaui nomen tuum hominibus, &c.

Alia cauſa, quia conuenientius mittitur, qui eſt ab alio, ſicut filius, quàm qui eſt à nullo, vt eſt pater in diuinis. Etiam ſi pater fuiſſet incarnatus nulla perſona fuiſſet ſine principio. Alia cauſa: quia ſi Spirituſſanctus fuiſſet incarnatus: aut pater, tunc eſſent duo filij. Alia cauſa: quia medius inter perſonas debuit eſſe mediator Dei, & hominum, quia ſecundum magiſtrum ſententia-

ſententiarum Chriſtus ſecundum humanitatem, & non diuinitatem dicitur mediator inter nos, & Deum. Vnde Auguſtinus. Mediatorem inter nos, & Deum mortem oportuit habere tranſeuntem, & beatitudinem permanentem. & horum vterq; competit Chriſto ſecundum humanam naturam. Alia cauſa; quia imago debuit per imaginem reparari. Pro quo eſt notandũ: ꝙ triplex eſt imago ſcilicet equalitatis, vt filius: imitationis, vt homo: repræſentationis, vt mundus. Vnde Gen. primo: Faciamus hominem &c. Alia cauſa quia congruentius ſonat filium ſupplicare patri, quàm [illegible] perſonam. Alia ratio, quia Deus pater per ipſum omnia fecit Iohannis primo, & alibi, Omnia in ſapientia feciſti, id eſt in filio & ad Hæbreos ſecundo. Decebat enim eum per quem omnia, & propter quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat pro omnibus guſtaret mortem: ideo congruentius erat, vt per ipſum filium repararetur humanum genus. Item [illegible] quia filius erat in diuinitate, eſſet filius in humanitate.

QVÆSTIO I.

Angelica annunciatio congruenter incarnationem præcedere debuit.

QVæritur, quare incarnationem filij Dei præceſſit angelica annunciatio?

Solutio, dicendum quòd incarnationem debuit præcedere angelica annunciatio, ſicut hominis præuaricationem præceſſit diabolica tentatio: vt ſic ordo reparationis [illegible] ordini præuaricationis. Vnde ſicut Diabolus [illegible] mulierem: vt eam traheret ad dubitationem, & per dubitationem ad conſenſum, & per conſenſum ad lapſum: ſic Angelus annunciauit virgini, vt nunciando excitaret ad fidem, & per fidem ad conſenſum, & per conſenſum ad concipiendum Dei filium per Spiritum ſanctum. Alia cauſa poteſt eſſe: quia beata virgo tunc erat in ſtatu viatricis, & Angelus in ſtatu com[illegible] & ideo pro tunc clarius cognoſcebat, quàm beata [illegible] Deum videbat facie ad faciem. Beata autem virgo [illegible], & in ænigmate. Et ponitur iſta pro ſolutione [illegible] quæ poſſet fieri talis. Deus vicinior erat cordi beatæ Virginis ſecundum gratiam, quàm Angelicæ menti. ergo potius debuit [illegible] illuminatio per beatam virginem ad Angelum

gelum quàm econuerſo. Alia cauſa poteſt eſſe, ſeu congruentiæ ratio, quia incarnatio, & generis humani redemptio, nõ tantum faciebant ad reparationem lapſus humani, verum etiam ad reparationem Angelicæ ruinæ, & ideo Angeli beati non debuerunt excludi in miniſterio incarnationis, in quo fuit concurſus Angeli annunciantis, Virginis concipientis, & verbi Dei carnem aſſumentis.

QVÆSTIO II.

Chriſtus incarnationem ſuam diſtulit, vt iuſtitia diuina innoteſceret, homo ſuam miſeriam recognoſceret: maximum incarn. beneficium eluceſceret, ſexta etas congruè clauderetur, & potentia, ſapientia, ac bonitas Dei appareret.

QVæritur quare Chriſtus tantum diſtulit incarnari. Solutio, multiplex eſt cauſa, vna propter manifeſtationem diuinæ iuſtitiæ, quę tantos clamores, & luctus ſuſtinuit tanto tempore antequàm deſcenderet; vt peccatum hominis puniretur. Alia cauſa, vt homo de lege ſcripta, & naturali conuincentur, & ſic comperto, quòd nec ſic ſaluari, poterat cum omnes ad inferos deſcenderent; conuictus cõ fugeret ad diuinã gratiam, & ſic efficacius curaretur, quoniam morbus ſpiritualis non curatur efficaciter niſi cognitus.

Alia cauſa propter incarnationis beneficium amplius commendandum, quia quod diutius deſideratur pretioſus reputatur; dum obtinetur.

Alia cauſa: vt ſicut primus homo fuit conditus ſexta die ad totius mundi complementum: ſic Deus homo fieret in ſexta ætate ad totius creaturæ perfectionem. Per verbum enim incarnatum facta eſt humani generis reparatio: non quia aliter ſaluari non poſſet homo, ſed quia nullus alius modus ita congruus fuit. Vnde magiſter ſententiarum. Gratia tantum eſt aſſumpta illa anima, & illa caro à verbo Dei. Et Auguſtinus 13. de Trinitate. In rebus per tempus ortis illa ſumma gratia eſt, quòd homo in vnitate perſonæ coniunctus eſt Deo. & idem Auguſtinus ibidem de Trinitate. Poterat vtique Deus aliunde hominem ſuſcipere in quo eſſet mediator Dei, & hominum, non de genere illius Adæ, qui peccato ſuo obligauit genus humamanum: ſicut ipſum, quem prius creauerat: non de genere alicuius creauit, ergo de congruitate fuit ſic aſſumpta à filio Dei hu-

mana natura. Congruebat ille modus reparatori quoniam decebat oſtendere ſuam potentiam, Sapientiam, & bonitatem. Quid enim potentius, quàm coniungere duo extrema ſumme diſtan tia.i.creatorem,& creaturam? magna enim fuit potentia in coniunctione diſparium elementorum,maior in coniunctione illorum ad ſpiritum creatum, maxima in coniunctione illorum omnium ad ſpiritum increatum vbi eſt maxima diſparitas. Quid vero ſapientius, quàm quod ad perfectionem vniuerſi fieret coniunctio primi, & vltimi? hoc eſt verbi Dei, quod eſt omnium principium,humanæ naturæ,quæ in operibus ſex dierum fuit vltima omnium creaturarum,vt habetur Gen. 1. Quid enim beneuolentius,quàm ꝙ creator omnium rerum communicare ſe voluit rebus creatis?Congruebat etiam ille modus ipſi reparabili:quia homo per peccatum corruit in infirmitatem, malitiam, & ignorantiam per quæ ineptus factus eſt ad virtutē diuinam imitandam,ad veritatem cognoſcendam,& ad bonitatem diligendam,& ideo Deus homo factus eſt:per quod reddidit ſe homini imitabilem cognoſcibilem,& amabilem. Congruebat etiam ille modus reparationi noſtræ, quo dominus in forma ſerui procurauit ſalutem ſerui. Congruebat enim ſimiliter; quia ſicut præuaricator abſtulerat nobis Deum, reparator redderet nobis Deum.Item vt prophetiæ adimplerentur.Vnde Eſaiæ quinquageſimo ſecundo. Ego ipſe qui loquebar,ecce ad ſum.Abacuch.ſecundo capitulo,Apparebit in fine,& non mentietur.Item ad vitandum inconueniens:quia ſi dominus incarnari non potuit vel neſciuit,vel noluit,viderentur enim in ipſo impotentia,ignorantia,vel inuidia,quod abſit. Item alia cauſa incarnationis de congruitate poteſt eſſe; vt tanta eſſet humilitas in redemptore, quanta fuit ſuperbia in præuaricatore:quia quanta ſuperbia fuit in homine, vt vellet eſſe Deus. tanta eſſet humilitas in Deo:vt vellet fieri homo.Et quia nō potuit humiliari in natura diuina,aſſumpſit aliam naturam, ſcilicet humanam. Item vt noſtrum amorem excitaret, & ſpem erigeret fidem confirmaret. Item ſicut in diuinitate vna eſt eſſentia, & tres ſunt perſonæ:ita in Chriſto eſt econuerſo:ſcilicet vna perſona,& tres eſſentiæ;ſcilicet diuinitas,anima,& caro hoc eſt æternum,nouum, & antiquum. diuinitas eſt æterna, anima noua; quia in aſſumptione creata. caro vero antiqua, quia ab Adam propagata: Et Chriſtus ſecundum naturam diuinitatis eſt genitus,ſecundum animam creatus,ſecundum carnem factus.

Item

Item eſt notandum, ꝙ vnio fuit triplex in Chriſto, ſcilicet diuinitatis ad animam, & econuerſo: deitatis ad carnem: & animæ ad carnem. duæ primæ ſemper manſerunt, tertia ſepatata fuit in morte, & fuit hæc vnio in vnitate perſonæ, non humanæ, nec diuinæ; ſed perſonæ Filii. Pro quo eſt notandum, ꝙ ad eſſe perſonæ triplex exigitur diſtinctio. ſ. ſingularitas naturalis, incõmunicabilitas, & excellentia. Propter primum nullum vniuerſale eſt perſona, propter ſecundum anima non eſt perſona, propter tertium, Chriſtus ſecundum ꝙ homo non eſt perſona. Item eſt notandum ꝙ compoſitio propriè eſt corporum: coniunctio, corporis, & animæ: vnio eſt diuinæ naturæ ad humanam. Item eſt notandum, ꝙ quinq; fuerunt ſtatus primi hominis, & de quolibet ſtatu accepit Chriſtus aliquid. Primus ſtatus, fuit innocentiæ, de quo accepit immunitatem peccati. Secundus ſtatus fuit gratiæ, de quo accepit plenitudinem gratiæ. Tertius fuit culpæ, de quo accepit recompenſationẽ pęnæ. Quartus fuit pęnitentiæ, de quo accepit panem doloris, & triſtitiæ. Quintus fuit gloriæ, de quo accepit plenam fruitionem. Et quia dicitur in tertio articulo. Natus ex Maria virgine. Eſt notandũ ꝙ triplex eſt Chriſti natiuitas. diuina, humana, & gratuita. Prima eſt ex patre. Secunda ex matre. Tertia in mente fit. De patre naſcitur æternaliter. de matre temporaliter, in mente ſpiritualiter per gratiam. Has tres natiuitates repræſentat eccleſia in die natiuitatis Chriſti in tribus miſſis. In prima quæ dicitur in media nocte, &c. vide in capitulo de ſacramento Euchariſtiæ.

QVÆSTIO I.

Concluſio. Nulla creatura potuiſſet ſatisfacere pro humano genere.

QVæritur, vtrum aliqua pura creatura potuiſſet ſatisfacere pro toto humano genere?

Solutio, de duobus conſueuit fieri ſatisfactio, ſcilicet de iniuria, & de damno. Iniuriam Deo factam nulla creatura potuiſſet, nec poſſet recompenſare ob excellentiſſimã eius diuinitatem. De damno nullus purus homo potuiſſet, nec poſſet ſatisfacere: quia non potuiſſet, nec poſſet toti humano generi æquipollere: nec ſimiliter alia pura creatura poſſet damnum recompenſare, quod ſi poſſet, non tamen ſatisfacere: quia ad illum ſpectat ſatisfactio, ad quem ſpectat transgreſſio, &c.

QVÆSTIO II.

Concluſio. Maior congruitas eſt diuinæ naturæ ad unionem cum humana, quàm cum Angelica.

QVæritur, vtrum maior congruitas ſit diuinæ naturę ad vnionem cum humana, quàm cum angelica?

Solutio, dicendum eſt ꝙ ſic. Primo: quia homo magis indigebat; quia totus lapſus erat. Item quia Angelus ſine medio ſuggerente eleuatus in ſuperbiam cecidit: homo autem Diabolica ſuggeſtione corruit. Item homo non fuit obſtinatus, ſicut Angeli mali. ſed ſuam culpam cognouit, pœnitentiam egit, modo diuina miſericordia non liberat eos; qui nolunt pœnitere. vnde Aug. Quæ creauit te, ſine te, non iuſtificabit te, ſine te. Item dicit Greg. quòd natura humana communicat cum omni creatura, & ſic omnis natura exaltatur, dum in ſuo ſimili diuinitati vnitur. Item quia quando aliquis deuenit ad terminum viæ ſuæ, non poteſt deflecti ab illo fine, cui inhæſit ſiue ſit bonus, ſiue ſit malus. Finis autem viæ hominis eſt mors ſua. finis autem Angeli eſt terminus ſuæ electionis, qua bono adhæſit, ſiue malo. Vnde ſicut homines in bono, vel in malo confirmantur poſt mortem: ita Angeli poſt conuerſionẽ, vel auerſionem. Vnde eadem ratio obſtinationis inuenitur in in hominibus damnatis, & Angelis peccantibus, quia ſecundũ Damaſcenum quod eſt in Angelis caſus, hoc eſt in hominibus mors: & ideo Angeli caſus fuit irreparabilis, &c.

QVÆSTIO I.

Concluſio. Chriſtus ſecundum humanam naturam: ita eſt genitus quòd factus.

QVæritur, quomodo intelligitur illud Apoſtoli ad Galatas quarto. & Epheſios primo, Factum ſub lege, quia dicitur in ſymbolo genitum non factum?

Solutio. Chriſtus ſecundum diuinam naturam eſt genitus, non factus: quia non eſt creatura: ſed ſecundum humanam naturam. ita eſt genitus, quòd etiam factus, faciente diuina virtute. Item Chriſtus non fuit ſub lege. quantum ad cauſam,

ſam, ſicut illi, qui nati ſunt ſub peccato, nec ad motiuum ſicut illi, qui timore ſeruiunt: ſed ſolum fuit ſub lege quantum ad obſeruantiam, aliter tamen quàm alij homines, qui ſeruant legem propter obedientiam obligatoriam: quia Chriſtus ſeruauit legē quantum ad obedientiam ſpontaneam propter exemplum obedientiæ.

QVÆSTIO II.

Concluſio. Chriſtus defectus naturales aſſumpſit non tamen omnes.

Quæritur, vtrum Chriſtus aſſumpſerit omnes defectus noſtros?

Solutio, Chriſtus erat miniſter iuſtitiæ ſegregatus à peccato: ideo non ſumpſit defectus, qui ſunt via ad culpam: vt prontas ad malum, difficultas ad bonum, & ſimilia, &c. Defectus vero naturales aſſumpſit, vt famem, ſitim &c. ſecundum compendium Theologiæ: cum pœnæ ſint exercitatiuæ virtutis perfectæ, & teſtificatiuę humanæ naturæ, nō ſimulate aſſumpſit pœnalitates, tam corporales, quàm ſpirituales, quæ reſpiciunt naturam noſtram in communi, ſicut famem, & ſitim in abſentia alimenti: calorem, frigus, fatigationem, & huiuſmodi: nec tamen omnes defectus corporales aſſumpſit, vt ægritudines multiformes, neque omnes defectus ſpirituales, ſicut ſunt peccatum, ignorantia, rebellio carnis ad Spiritum, &c. Chriſtus enim ſic pęnalitates ſuſcepit voluntariè, & nullo modo inuitè.

QVAESTIO III.

Concluſio. In Chriſto non fuerunt defectus à natura, ſed à voluntate.

Quæritur, vtrum in Chriſto fuerint defectus à natura, vel à voluntate?

Solutio, pœnalitates ſunt in nobis contractæ ex concurſu duorum: videlicet propagationis naturæ, & corporis concupiſcentiæ, quorum neutrum fuit in Chriſto. Et ideo non fuerunt in Chriſto defectus neceſſitate generationis: ſed voluntate diſpenſationis: voluntate inquam diuina præueniente: voluntate humana concomitante, &c.

AR-

ARTICVLVS IIII.

QVartus articulus eſt credere in eius paſſionem, ibi, Paſſus ſub Pontio Pilato crucifixus, mortuus, & ſepultus. Quem compoſuit ſanctus Iohãnes Euangeliſta. de quo Daniel. nono. Poſt hebdomadas. 62. occidetur Chriſtus, quem Iudas Scarioth tradidit, & Pontius Pilatus morti adiudicauit. Legitur enim de Iuda in quadam hiſtoria licet apocripha, ꝙ fuit quidam vir in Ieruſalem nomine Ruben, qui alio nomine dictus eſt Simeon de tribu Iuda, vel ſm Hieronimũ de tribu Iſſachar. qui habebat vxorem nuncupatam Ciboream. quadam ergo nocte cum ſibi debitum mutuo exſoluiſſent, Ciborea obdormiens ſomnum vidit, quod perterrita gemitibus, & ſuſpirijs viro ſuo retulit di. videbatur mihi ꝙ filiũ flagitioſiſſimum parerem, qui totius gentis noſtræ perditionis cauſa exiſteret. Cui Ruben. nephariam inquit rem, nec relatu dignã profaris, & Spiritu (vt puto) Phitonico raperis. Cui illa, ſi me cõcepiſſe ſenſero, & filium pepercro, abſq; dubio non Spiritus Phitonicus extitit: ſed releuatio certa fuit. Procedente igitur tẽpore cum filium peperiſſet parentes plurimum timuerunt, & quid de eo facerent cogitare cœperunt. Cumque filium occidere abhorrerent, nec vellent deſtructorem ſui generis enutrire, ipſum in fiſcella poſitum mari exponunt, quem marini fluctus ad inſulam, quæ Scarioth dicitur pertulerunt, & ab illa inſula Iudas Scarioth appellatur. Regina autem loci illius carens liberis ad litus maris cauſa ſpatiandi proceſſit, & filium a marinis fluctibus iactari videns ipſam aperiri fecit, inueniensq; ibidem puerum elegantis formæ, ſuſpirans ait. O ſi ſolatij tantæ ſubleuarer ſobolis, nõ regni mei ſucceſſore priuarer. Puerum igitur ſecreto nutriri fecit, & ſe grauidam ſimulauit. tandem ſe filium peperiſſe mentitur, & per totum Regnum hæc fama celebris diuulgatur. Princeps pro ſuſcepta prole vehementer exultauit, & ingenti gaudio plebs lætatur, ipſumque ſecundum magnificentiam regiam educari fecit. Non poſt multum temporis Regina de Rege concepit, & ſuo tempore filium peperit. Cum autem vterque aliquantulum creuiſſent, adinuicem ſæpius colludebant. Et puerum Regium Iudas crebris iniurijs moleſtabat, & ad fletum ſæpius prouocabat. Regina au-

tem

tem hoc moleſtè ferens, & Iudam ad ſe non pertinere ſciens, ipſum crebrius verberabat, ſed nec ſic à moleſtia pueri deſiſtebat. Tandem res panditur, & Iudam non Reginæ filiũ, ſed inuentum fuiſſe aperitur. Quod Iudas vt comperit vehementer erubuit, & fratrem ſuum putatiuum Regis filium occidit: latenter ob hoc capitalem ſententiam timens, cum tributarijs in Ieruſalem aufugit, ſeque Pilati obſequijs tunc præſidis mancipauit. & quoniam res ſibi ſimiles ſunt amicabiles, Pilatum Iudam ſuis moribus inuenit congruere, & ideo cœpit ipſum valde charum habere. Vniuerſę ergo curiæ Pilati Iudas præficitur, & ad eius nutum omnia diſponuntur. Quâdam autem die Pilatus de palatio ſuo in quoddam pomerium aſpiciens illorum pomorum tanto deſiderio captus eſt; vt penè deficere videretur. Erat autem illud pomertum Ruben patris Iudæ, ſed nec Iudas patrem, nec Ruben filium cognoſcebat, quia Ruben ipſum in marinis fluctibus periſſe iampridem putabat. & quis pater, aut quæ patria ſua Iudas penitus, ignorabat. Pilato itaque accerſito Iuda; ait, tanto illorum fructuum captus ſum deſiderio, quòd ſi ijs fruſtratus fuero, Spiritum exhalabo. Concitus autem Iudas in pomerium inſilijt, & velocius mala carpit. Interea Ruben venit, & Iudam mala ſua carpentem inuenit, fortiterque ambo contendunt, & iurgia ſuperaddunt poſt iurgia, ſurgunt ad verba, & mutuis ſe iniurijs affecerunt. Tandem Iudas Ruben in ea parte, qua ceruix collo connectitur lapide percuſſit pariter, & occidit. Poma ergo ſuſtulit, & Pilato quid acciderat enarrauit. Iam die inclinante, & nocte ſuperueniente Ruben mortuus inuenitur, & ſubitanea morte præuentus putatur. Tunc Pilatus omnes facultates Ruben Iudæ tradidit, & Ciboream vxorem Ruben in coniugem Iudæ dedit. Quadam autem die dum Ciborea grauiter ſuſpiraret, & Iudas vir eius quid haberet diligenter interrogaret, ipſa reſpondit. Heu infeliciſſima ſum omnium fœminarum: quia infantulum meum marinis fluctibus ſubmerſi, & virum meum morte præuentum inueni, ſed & dolori miſeræ Pilatus addidit dolorem, qui me meſtiſſimam nuptui tradidit, & inuitiſſimam me tibi in coniugem copulauit. Cumque omnia illa de infantulo illo enarraſſet, & Iudas illa quę ſibi acciderant retuliſſet, inuentum eſt quòd Iudas matrem ſuam in vxorem duxerat, & patrem occiderat. Pœnitentia ergo ductus ſuadente Ciborea dominum noſtrum Ieſum

Chriſtum adijt, & ſuorum delictorum veniam poſtulauit. Dominus autem eum ſuum fecit diſcipulum, & de diſcipulo eum fecit Apoſtolum ſuum, deinde procuratorem, quem poſtmodū pertulit proditorem: portabat enim loculos, & ea quæ Chriſto dabantur furabatur, vide paſſionem domini ſuper reſiduo.

DE Pilato etiā legitur, quòd fuit quidam Rex nomine Titus, qui quandam puellam nomine Pilam filiam cuiuſdā molendinarij nomine Atus carnaliter cognouit, & de ea filium habuit. Pyla autem ex nomine ſuo, & ex nomine patris ſui, qui dicebatur Atus vnum nomen compoſuit. & nato puero impoſuit nomen Pilatus. Cum autem Pilatus tres annos haberet: ipſum ad regem patrem ſuum tranſmiſit. Habebat autem Rex filium de Regina coniuge ſua, qui ferè Pilato coetaneus videbatur. Iſti dum annos diſcretionis attigiſſent ſæpius luctamine, & pugna, & funda adinuicem colludebant: ſed regis legitimus filius, vt genere erat nobilior; ſic in omni genere certamini aptior ob hoc, Pilatus inuidiæ liuore motus, nimio dolore ſtimulatus, fratrem ſuum latenter occidit. Quod Rex audiens vehementer doluit, & concione conuocata quid de ſcelerato, & homicida faciendum ſit filio requiſiuit. Cui omnes eum eſſe reū mortis acclamauerunt vnanimiter. Rex autem ad ſe reuerſus iniquitatem iniquitati noluit addere, ſed ipſum pro tributo, quod annuatim debebat Romanis in obſidem miſit. tum vt eſſet innoxius ab occiſione filii. tum vt tributo Romanorum ſatisfaceret. Tunc temporis erat Romæ filius Regis Francorum, quem ſimiliter regi Romanorum miſerat pro tributis. Huic Pilatus aſſociatus, cum ſe ab eo moribus, & induſtria præcelli videret eum, inuidiæ ſtimulis agitatus, occidit. Sed cum Romani quid de eo faciendum eſſet inquirerent conſilium habuerunt tale. Hic ſi ſuperuixerit, qui fratrem necauit, obſidem iugulauit, reipublicæ quàmplurimum vtilis erit, & colla ferocium hoſtium ferox ipſe domabit. Dixerunt ergo eum reum mortis, & edicto in Pontum inſulā relegarūt gētibusq; illis, qui nullū patiuntur iudicē, præfecerunt dicentes, ſi forte eius nequitia ipſorum contumacia edometur, ſi non, quod meruit patiatur. Miſſus ergo Pilatus ad gentem ferocem, & ſuorum iudicum peremptricem non iuſtus ad quos miſſus ſit: ſed quàm pendula vitæ ſententia tacitè ſecum conſiderans, vitam ſeruare voluit, & gentem nequàm ipſe minis, & promiſſis, ſupplicio & precio peritus ſubiugauit. quia igitur tam duræ gentis extitit victor, à Ponto inſula

Pontius

Pontius Pilatus nomen accepit. Herodes autem hominis illius induſtriam vt audiuit, eius verſutiis congaudens, ipſe verſutus eum ad ſe muneribus, & internutiis inuitauit, & ſuper Iudeam, & Ieruſalem poteſtatem, & vicem ſuam ei tradidit. Qui cum pecuniam innumerabilem congregaſſet: neſciente Herode Romā adiit, & infinitam pecuniam Tyberio Imperatori contulit, & ab eo ſibi dari quod ab Herode tenebat muneribus impetrauit. Huiuſcemodi cauſa facti ſunt inimici Pilatus & Herodes, quo ad vſque ad Paſſionem Domini. Tunc autem Pilatus miſit dominum noſtrum ad Hrodem, & facti ſunt amici &c. vide reſiduum in Paſſione Domini noſtri.

Inimicitiæ cauſa fuit, eo quia Pilatus iuſſerat occidi quoſdam Galileos ſacrificantes & cōmiſcentes proprium ſanguinē cum eorū ſacrificio.

De Paſſione Chriſti.

PASSIO Domini noſtri Ieſu Chriſti commendatur in opere per patientiam inſuperabilem, in modo per humilitatem admirabilē, in cauſa per charitatem inæſtimabilē.

Quantum ad primum. Chriſtus ſuſtinuit in tactu clauorum aſperitatem: in auditu opprobriorum confuſionem: in odoratu ſputorum fœditatem; in guſtu, fellis & aceti amaritudinem: in oculis lacrimarum effuſionem: in corde timorem. Nota ergo, quòd Chriſtus timuit.

Pro quo eſt notandum quòd ſex ſunt ſpecies timoris vt inferius in capitulo de donis titulo de dono timoris. Sed Chriſtus timuit timore naturali, quo quilibet timet nocumentum naturæ & ille timor nec eſt meritorius, nec demeritorius; quia non ſubiacet libero arbitrio. Et dicitur naturalis non à natura inſtituta ſed deſtituta quia ille timor eſt pœna pro peccato primorum parentum inflicta. vnde Marci 14. Cœpit Ieſus pauere, &c.

Dub. Sed contra hoc poteſt argui ſic. Perfecta charitas foras mittit timorem. prima Iohannis quarto. Sed Chriſtus habuit perfectiſſimam charitatem ergo videtur quòd non timuerit. Item dicit Auguſtin. quòd ſignum perfectionis eſt nullus timor: ſed in Chriſto fuit ſumma perfectio: ergo nullus in eo fuit timor.

Solutio. Solutio, aliqui doctores diſtinguunt dicentes, quòd triplex eſt timor, gratuitus, libidinoſus, & naturalis. Item timor naturalis eſt triplex. Nam quidam eſt timor pœnę, quidam timor offenſæ, quidam timor reuerentiæ primus & ſecundus non fuerunt in Chriſto, eo quòd perfecta charitas foras mittit timorem. Tertio autem fuit in Chriſto quia ſic à perfecta charitate

non expellitur, ſed conſummitur, ſecundum illud Eſaiæ 11. Replebit eum Spiritus timoris domini.

Sed quia in eiuſdem Eſaiæ 53. habetur. Oblatus eſt, quia voluit, & Mathæi viceſimoſexto habetur contrarium: quia dicit Pater ſi poſſibile eſt tranſeat à me calix iſte.

QVÆSTIO I.

Concluſio. Sicut voluit ſacrificium pro peccatoribus offerre, ita voluit pro ipſis orare.

QVæritur de voluntate Chriſti, pro quo eſt notandum, ꝙ duplex voluntas fuit in Chriſto, ſ. increata, & creata, increata eſt duplex, ſ. voluntas ſigni, & voluntas beneplaciti, voluntas ſigni, quandoque manet inexpleta, quia ſic voluntas dicitur methaphiſicè. Alio modo dicitur voluntas Dei propriè, & ſic eſt voluntas beneplaciti. Capiendo propriè, velle Dei eſt ipſe Deus. Sed capiendo methaphiſicè eſt ſe habere ad modum voluntatis. Et hoc velle non eſt Deus: tamen hæc diuiſio non rei, ſed vocis eſt. Voluntas beneplaciti eſt duplex, ſcilicet antecedens, quæ ſæpe non expletur: & cõſequẽs quæ nunquàm remanet inexpleta. Voluntas creata ſecundum compendium Theologiæ eſt duplex, ſcilicet rationis, & ſenſualitatis. Item voluntas rationis eſt duplex, ſcilicet rationis: vt ratio eſt: & voluntas rationis, vt natura eſt, voluntate rationis, vt ratio eſt, conformauit ſe voluntati increatæ, ſed voluntate rationis, vt natura eſt, & voluntate ſenſualitatis voluit aliquid proprium, quod non voluit voluntate rationis vt ratio eſt, ſcilicet non mori. Secundum vero Bonauen. voluntas Chriſti tripliciter poteſt conſiderari: primo ſecundum duas naturas, ſcilicet diuinam, & humanam: ſic habet duas voluntas vt diuidit Damaſce. Secundo conſideratur voluntas ſecundum potentias, per quas quis vult, & ſic fuit in Chriſto potentia diuina, potentia rationalis creata, & potentia ſenſuum, per quarum quamlibet exibat in actum volendi, & ſic diuidit Magiſter ſententiarum. tertio conſideratur voluntas Chriſti per comparationem voluntatis quantum ad modum volendi, & ſic voluntas Chriſti diuiditur quadrupliciter ſecundum Hugo. d. ſic. In Chriſto fuit voluntas diuinitatis, voluntas rationis, voluntas pietatis, & voluntas carnis. Voluntas diuinitatis per iuſtitiam ſententiam dictabat

ctabat: Voluntas rationis per obedientiam veritatem approbabat: Voluntas pietatis per compaſſionem in malo alieno ſuſpiſpirabat, & voluntas carnis per paſſionem in malo proprio gemebat. Et licet diuerſa eſſent volita, voluntates tamen in Chriſto habuerunt conſonantiam, voluntas enim ſuperior non vult inferiorem velle, quod ipſa vult, ſed magis vult eam velle contrarium. Et ſic eſt ei ſubiecta, & ſic patet quòd Chriſtus in oratione cum dixit. Non ſicut ego volo &c. & quando flebat ſuper Ieruſalem, non repugnabat diuinæ voluntati. erat enim conformitas in ratione volendi: quamuis non eſſet in volito, quòd enim ſic vellet, habebat à Deo, & Deus volebat eum ſic velle. Voluntate patientis, & pietatis, nec tamen caro Chriſti concupiuit aduerſus Spiritum, nec ſenſualitas rebellauit rationi. quia deſcenſus ſenſualitatis ad rationem poteſt eſſe, & quantum ad volitum, & quantum ad actum volendi, & hoc patet ad naturã lapſam per culpam, & pœnam, & eſt ponere conſenſum quantum ad vtrũque, ita ꝙ ſenſualitas ſubiaceat rationi, & hoc pertinet ad naturam inſtitutam, & eſt ponere medium: ita ꝙ ratio conſentiat ſenſualitati reſpectu actus volendi, ſed non reſpectu voliti, & hoc pertinet ad naturam habentem pœnam abſque culpa, qualis fuit natura à Chriſto aſſumpta, quę habuit aliquid de natura inſtituta, & aliquid de natura lapſa, &c.

Sed quia fit mẽtiò Mathæi. 26. De oratione ſaluatoris noſtri, Eſt notandum quòd decuit Chriſtum orare propter meritum, quia ſua oratione meruit nobis, vt eſſemus idonei ad ſuſceptionem beneficiorum Dei. Secundò propter exemplum virtutum, vt nos inuitaret ad orationis ſtudium, cuius exercitio maximè ſuperatur aduerſarius. Tertio propter veritatis articulum, vt oſtenderet ſe verum hominem, & vere a Deo miſſum, vnde Iohannes 11. Gratias tibi ago domine, quoniam audiſti me; Ego autem ſciebam, quia ſemper me audis, ſed propter populum, qui circunſtat, dixi vt credant, quia tu me miſiſti. Quarto propter officium implendum, quia Chriſtus habebat dignitatem ſacerdotalem, & pontificalem, vnde ſicut obtulit ſacrificium pro peccatoribus; ita orauit pro ipſis: ad Hebræos quinto. Omnis Pontifex offerat dona, & ſacrificia pro peccatis.

QVÆSTIO I.

Concluſio. Chriſtus ſemper exauditus fuit in oratione, quæ procedebat à voluntate.

QVæritur, vtrum Chriſtus in omni oratione fuerit exauditus?

Solutio, in oratione quæ procedebat à voluntate rationis ſemper exauditus fuit. Iohan. 11. Ego autem ſciebã, quia ſemper me audis: in oratione vero quę procedebat ex voluntate carnis, & pietatis non ſemper exaudiebatur: ſic enim magis petebat, vt nos erudiret, quàm vt Deum patrem ad petitionem ſuam inclinaret: petiuit enim calicem à ſe transferri, & crucifixoribus condonari, &c. Sed talis oratio erat ſenſualitatis, tamen dicitur quòd fuit ſenſualitas quo ad naturam, rationis quo ad formã, ſenſualitatis vt à quo, rationis vt pro quo: ſenſualitatis vt mouentis, rationis vt proponentis.

QVÆSTIO II.

Concluſio. Ratio propter tria proponebat, nempe propter manifeſtandam veritatem naturæ aſſumptæ. Secundo ad confirmandam noſtram imbecillitatem. Tertio vt oſtendere voluntatem noſtram ſubijciendam eſſe voluntati diuinæ.

QVæritur, cum ratio ſciret ſenſualitatem in hac petitione non exaudiendam quare proponebat?

Solutio. proponebat propter tria. Primo propter manifeſtandam veritatem naturæ aſſumptæ, quæ naturaliter abhorruit paſſionem. & in hoc erudiuit fidem noſtram. Secundo ad confirmandam noſtram imbecillitatem; vt non diffidamus ſi paſſionum pericula ſubeamus: & in hoc erexit ſpem noſtram. Tertio vt oſtenderet voluntatem noſtram omnino voluntati diuinæ ſubijciendam: quod oſtendit in conditione appoſita, non ſicut ego volo, &c. ſed ſicut tu; & in hoc ordinauit charitatem, quæ affectum diuinæ voluntati per omnia ſubiicere conatur. Sed ſecundum formam orationis orauit pro ſe, ſed ſecundum intentionem orauit pro nobis &c.

De modo patiendi Chriſti. Quantum ad ſecundum in modo patiendi tenendum eſt, ꝙ Chriſtus paſſus eſt Paſſione generali, quia ſ͠m omnia membra

corporis.

corporis. Eſa. 80. Non eſt ei ſpecies, neque decor. Item Paſſione acerba Tren. 1. O vos omnes, qui tranſitis per viam, attendite, & videte ſi eſt dolor ſimilis, &c. Paſſio enim Chriſti fuit maxime pœnalis: Tum ratione intentionis propter optimam diſpoſitionem ipſius patientis: tum propter eius innocentiam: tum propter honorum eius excellentiam. Honorabilis enim ſi confunditur plus læditur, & præcipue inter ſuos. Vilis autem hō de morte ſua dolore non debet: cum turpitudo ſua tunc finem accipiat. Fuit enim Paſſio ſua ignominioſa, quia crucis patibulo, quæ erat peſſimorum ſupplicium, in conſortio iniquorum, ſcilicet latronum cum quibus erat deputatus. Quantum ad tertium ſcilicet in cauſa attenditur charitas maxima, qua nos liberauit ab Inferno dando animam ſuam: qua mundum renouauit largiendo gratiam: qua cœlum aperuit conferendo gloriā. Hæc tria notantur in titulo Crucis. Nam propter primum dicitur Ieſus, propter ſecundum, Nazarenus, propter tertium, Rex Iudæorum. Chriſtus ſex vicibus ſanguinem ſuum fudit, quinquies in vita, & ſemel in morte. In uita: in circumciſione, in oratione, in coronatione, in flagellatione, & in crucifixione: & in morte, In lanceatione. Per primum docemur peccata abiicere: per ſecundum mentis anguſtiam pro ſalute noſtra tenere: per tertium animam noſtram virtutibus ornare: per quartum carnem noſtram domare: per quintum membra noſtra mandatis Dei ligare: per ſextum, vulneratum cor, eleuatum in Dei amore habere.

Circa illud, ꝙ ſeparata anima à corpore remanſit diuinitas immediate vnita corpori, & animæ. Nota quia quod ſemel aſſumpſit nunquàm dimiſit, aſſumpſit coniunctim ſupple.

De effectu Paſſionis Chriſti, &c.

EFFECTVS Paſſionis Chriſti multiplex eſt. Paſſio Chriſti virtutem dæmonū debilitat. Iob 40. Quaſi hamo capiet Leuiatam. Spoliat infernū. Eſa. 8. Voca nomen eius accelera, ſpolia detrahe.

Format per exemplum, prima Petri. 5. Chriſtus pro nobis eſt paſſus eſt vobis relinquens exēplū. vñ Ber. Sup oīa te reddis mihi amabilē bone Ieſu, Calix quē bibiſti opus rēdēptionis nr̃æ eſt.

Paſſio Chriſti, reparat ruinā Angelorū: Ipſe enim Chriſtus lapis eſt angularis, qui fecit vtraq; vnum: ſcilicet pacē inter Deū, & hominem: inter Angelum, & hominem: inter hominem, & hominem.

hominem. Vnde Eccleſia.44. In tempore iracundiæ factus eſt reconciliatio.

Arma contra mundum carnem, & Diabolum, quod ſignificatur per clypeum, quod leuauit Ioſue contra Ha. Ioſue 8.

Sanat ſcilicet mentis vulnera. Vnde Numeri. 21. Aſpicientes ſerpentem æneum ſanabantur.

Viuificat, ſcilicet ſpiritualiter. ad Epheſios 2. Cum eſſemus mortui peccatis, conuiuificabit nos Chriſtus.

Dulcorat exemplo de ligno miſſo in aquas amaras. Exo. 15.

Reſerat, ſcilicet cœlum. Eſa. 22. Dabo clauem domus Dauid ſuper humerum eius & aperiet, & non erit qui claudat, claudet & non erit qui aperiet.

Tollit enim Paſſio Chriſti ſeptem vitia capitalia: Superbiam tollit capitis inclinatio, per quam videbatur titulum crucis declinare in quo ſcriptum eſt, Rex Iudæorum. Inuidiam, brachiorum extenſio ad amplexum nos inuitans. Auaritiam munerũ erogatio, quæ in paſſione dedit. vnde Bernar. Diſce Chriſtiane quantum debeas diligere Chriſtum, qui dedit nobis carnem ſuam in cibum, ſanguinem in potum, animam in pretium, aquã lateris in lauacrum: veſtem crucifixoribus, corpus diſcipulis, matrem Iohanni. Accidiam tollit feſtinatio ad paſſionem. Iram, mollis reſponſio. Gulam, fellis, & aceti potatio. Luxuriam, lateris vulneratio. Circa Paſſionẽ nota ſeptem ſuauitates: ſcilicet capitis inclinationem, ad oſculum, in ſignum noſtræ reconciliationis: brachiorum extenſionem ad amplexum, in ſignum redemptionis redeuntis de peccato in gratiam: lateris apertionem, propter effuſionem pretii noſtræ redemptionis, & ablutionis: exiuit enim ex latere Chriſti ſanguis, & aqua. Clauorum in manibus, & pedibus fixionem, propter memoriam noſtræ recõciliationis. Corporis denudationem, in exemplũ noſtræ cõfeſſionis, quę debet eſſe nuda. Crucis portationem, in exemplũ ſuæ imitationis. Coronæ ſpineæ impoſitionem, in figuram noſtræ glorificationis. In redemptione noſtra fuit mira gratia. primo ex parte motus: quia charitas Dei vidit quòd neque per amicos, nec per precium poteramus redimi: ideo fratrem noſtrum ſe fecit noſtram naturam aſſumendo, & pretium reddidit ſanguinem pro nobis fundendo. Vnde Pſalmus 87. Miſerere mei quia vnicus. i. non habens amicos, & pauper ſum ego. i. pretium non habens, ſecundo ex parte redimentis, qui cum liberare nos poſſet ex potentia, potius voluit nos redimere ex miſericordia;

ſericordia;vt ad amorem nos aſtringeret, & Dei iuſtitiæ ſatiſ-faceret. tertio ex parte redempti, qui opprimebatur criminum ſeruitute,& detinebatur in carcere. Quantum ad primum videamus quàm mirum ſit,vt filius Dei,qui erat liberrimus fieret ſeruus. Quantum ad ſecundum quòd Dominus ad carcerem deſcenderit:vt ſeruus inde exiret. Item ex parte iuſtitiæ: quia nulla iuſtitia dictabat,vt innocens puniretur pro reo. Item ex parte excellentiæ diuinæ:quia mirum erat, quod impretiabile ponebatur ſub pretio vilis creaturæ. Item ex parte pretij dati: quia ſi redemiſſet nos ſolo corpore, adhuc ad gratias teneremur. Nunc autem redemit nos anima,corpore,& vita,vt nihil horum ſubtraheremus ei. In Cruce Chriſti nota, quæ ſequuntur,ſupplicium, quo nullum maius,nec æquale: Tren. 1. O vos omnes,qui tranſitis per viam,attendite &c. Dico notanter quo nullum maius,ex eo quòd ipſe iuſtiſſimus paſſus eſt pro iniuſtis, ab iniuſtis,cum iniuſtis,ex iniuſtis cauſis,iniuſtis iudicibus,& iniuſtis pœnis. Opprobrium quo nullum vilius:Sap.2.cap.Morte turpiſſima condemnemus eum.Pretium quo nullum conueniẽtius, quia ſicut per lignum venit culpa, ſic per lignum redemptio. Miſterium quo nullo profundius: ad Ephe.3. Vt poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis,quæ ſit latitudo,longitudo,ſublimitas,& profundum: etiam ſupereminentem ſcientiæ charitatem Chriſti, &c. Exemplum quo nullum perfectius. prima Petr. 2. Chriſtus paſſus eſt pro nobis, uobis relinquens exemplum.Chriſtus etiam in cruce protulit ſeptem uerba. Primum pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt: Luce. 23. Secundum uerbum:quando dixit Latroni, Hodie mecum eris in Paradiſo. Lucæ.23. Tertium. Ecce mulier filius tuus Io.19. Quartum, ſitio. Io.eodem. Quintum Hely, Hely Lamazabathani Mathæi. 27. Sextum, Pater in manus tuas commendo Spiritum meum. Lucæ 23. Septimum, conſummatum eſt. Iohan.19. Per primum uerbum docemur iniurias dimittere. Per ſecundum,petentes exaudire. Per tertium,parentes honorare. Per quartum ſalutem noſtram deſiderare. Per quintum ad Deum in neceſſitatibus clamare. Per ſextum auxilium noſtrum in Deum ponere. Per ſeptimum uitam noſtram fine determinato & debito cõſummare. In Cruce enim sũt quatuor brachia,quæ ſignant quatuor uirtutes, quibus extendi debet noſter homo interior.Pars ſuperior ſignat charitatem, inferior humilitatem,dextra obedientiam,ſiniſtra patientiam. In qua-

tuor

tuor brachijs charitatis notantur quatuor beneficia charitatis. Pars ſuperior ſignat ianuæ cœleſtis apertionem: Inferior inferni deſtructionem: dextera gratiæ collationem, ſiniſtra peccatorum remiſſionem. Dicit enim magiſter in hiſtoriis & quòd quatuor ligna fuerunt in Cruce: pes fuit de cedro, per quam cedrũ ſignificatur altitudo contemplationis: ſtipes de cipreſſo, per quam deſignatur fama bonæ opinionis: tranſuerſale de Palma, per quam deſignatur fructus iuſtitiæ: tabula de oliua, per quam deſignatur lenitas miſericordiæ.

QVÆSTIO I.

Concluſio. In Chriſto fuit triſtitia ſicut dictabat ratio.

Quæritur, vtrum Paſſio triſtitiæ fuerit in Chiſto? Solutio. dicendum eſt, quòd eſt triſtitia præter rationis imperium communis bonis, & malis, ſapiētibus, & inſipientibus: quæ conſurgit ex quadam neceſſitate, & triſtitia contra rationis iudicium rectum, in qua ratio ſubijcitur ſenſualitati, & non tantũ turbatur: ſed etiam perturbatur. Item eſt triſtitia ſecundum iudicium rationis rectum, cũ quis triſtatur ratione dictante de qua ad Roma. 12. Flere cum flentibus, &c. Et hoc tertio modo fuit triſtitia in Chriſto, quia de nullo triſtis fuit, niſi ſecundum quòd dictabat ratio, & hoc innuitur Io. 11. Ieſus autē infremuit Spiritu, & turbauit ſemet ipſum, & de hac triſtitia dicitur Mathe. 26. Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. Et Luce. 20. Fleuit ſuper Hieruſalem, Et ſi obiiclatur illud Iſa. 2. 3. Non erat triſtis. dicendum, eſt quòd loquebatur de triſtitia perturbante.

QVÆSTIO I.

Concluſio. Ira cum deteſtatione mali fuit in Chriſto.

Dub. Solutio. Quæritur, vtrum paſſio, vel afflictio iræ fuerit in Chriſto? Solutio ira reperitur in quadruplici differentia. Vno modo dicit purè affectum deteſtantis mali, & ſic potuiſſet fuiſſe in Adam. Alio modo dicit deteſtationem mali cum inquietatione, & turbatione ſenſualitatis, & ſic fuit in Chriſto. Alio modo dicit affectum deteſtationis, nõ ſolum par-

tis ſenſualis,ſed & rationis ad tempus.& hoc modo reperitur in viris iuſtis.Quarto modo dicit affectum deteſtationis cum commotione ſenſualitatis,& etiam rationis,ſeu mentis, ita ꝙ commotio illa habet perturbationem mentis annexam,& ſic eſt ira per vitium,& eſt in peccatoribus.vnde Iob.5.virum ſtultum interficit iracundia. Ad hoc Greg.concordat.d. Ira per vitium, oculum mentis excæcat:Ira per zelum turbat.

QVÆSTIO II.

Concluſio. Chriſti Paſſio nos liberauit à poteſtate Diaboli.

QVæritur, vtrum paſſio Chriſti liberauit nos à poteſtate Diaboli. Dub.

Solutio. Diabolus ante paſſionem habebat duplicē manum,ſ.manum attrahentem, & manum impellentem.Manus attrahens traxit ad Limbū etiam iuſtos, & ſanctos,hæc fuit amputata omnino per paſſionem. Manus impellens pœnæ,omnes præcipitabat in malum,vel aſtutia, vel violentia, quia tentabat:vt draco,& leo.hæc debilitata eſt per paſſionem,vt nullum poſſit ſeducere,vel violenter ſubiugare: niſi noſtra negligentia interueniat,vel peruerſitas requirat, ſi reſiſtere negligamus. Iam enim apparuit lumen veritatis interius per diuinam inſpirationem,& exterius per humanam inſtructionem contra diabolicam fraudulentiam.Infuſa eſt etiam gratia Spiritusſancti.quæ reprimit cōcupiſcentiam.Datum eſt etiam Angelicum præſidium,quod reprimit poteſtates aduerſas, & hoc fit virtute,& merito paſſionis Chriſti.Vnde diabolus ſuper omnia timet memoriam paſſionis Chriſti, & ſignū crucis per quæ ſumus à poteſtate eius liberati.cuius etiam protectio ſe extendit ad infideles,vt patet in Dialogo Gre.de Iudeo, quem diaboli dixerunt vas vacuum,ſed ſignatū.Vnde Apoc.20. Vidi Angelum deſcendentem de cęlo,& apprehendit draconem, qui eſt Diabolus.per Angelum intelligitur Chriſtus. Solutio.

Et ſi obiiciatur, quòd diabolus ante paſſionem nullum poterat tentare ſine conſenſu,ſicut poſt paſſionem. Dub.

Dicendum eſt, ꝙ Deus iuſto iudicio ipſum amplius tentare permittebat,& conſenſus noſter ei amplius ſubiacebat ex vitio noſtro,propter hoc regnabat ignorantia,& concupiſcentia,deficiebat virtus.veritas,& gratia. Vnde Io.1. Lex per Moyſen data eſt.Gratia,& veritas per Chriſtum. Solutio.

QVAESTIO III.

Concluſio. Chriſtus meruit nobis ianuæ vitæ aquiſitionem.

QVæritur, Vtrum Chriſtus meruit nobis ianuæ vitæ apertionem?

Solutio. Adam peccante ex ſententia diuini decreti clauſus fuit Paradiſus terreſtris in ſignum clauſionis ianuæ Paradiſi cœleſtis, q̃ eſt aperta Dei viſio. Decreuerat enim Deus neminē ad ſui aſpectum admittere, niſi eſſet ſibi facta emenda pro peccato, ſeu peccatis illis, &c. Et quoniam Chriſtus ſatisfecit, meruit nobis ianuæ apertionem, vnde Aug. non potuit nobis aperiri aditus, & fieri ſalus; niſi per mortem vnigeniti. Cuius tanta fuit humilitas, vt eius merito pateret credentibus Regni aditus.

Chriſti meritum. Et quia fit hic mentio de merito. Eſt notandum, quòd Chriſtus inquantum comprehenſor non meruit ſibi, ſed inquantū viator. Secundum magiſtrum ſen. meruit captiuorum redemptionem, Regni reſerationem, ſui corporis impaſſibilitatem & immortalitatem, iudiciariæ poteſtatis dignitatem, & glorificationem ac manifeſtationem ſui nominis, &c. Vnde ad Phili. 2. c. Chriſtus factus eſt pro nobis obediens vſque ad mortem. propter qued exaltauit illum, & dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, cæleſtiū, terreſtrium, & infernorum, &c. Vnde ad illam auctoritatem proficiebat ſapientia, & ætate coram Deo, & hominibus, reſpōdetur, quòd intelligitur ad illum ſenſum, qui ſequitur, quòd in ſe non proficiebat; quia ſcientia ab inſtanti conceptionis ſuæ fuit plenus, quia vt Deus, eius cognitionem ſcientiam &c. non amiſit propter aſſumptionem humanæ naturæ, &c. Sed potius proficiebat in aliis, qui doctrina ſua, & exemplo profecerunt, & hoc coram Deo. i. ad gloriam Dei, & hominibus. i. ad vtilitatem hominum, &c. De merito autem fit talis declaratio ſecundum Doctores, ꝙ aliquis dicitur mereri tripliciter. vno modo de nō debito faciendo debitum: vt in infuſione gratiæ, & motu li. ar. vel de debito faciēdo magis debitū, vel de vno modo debito faciendo alio modo debitum. primo, & ſecundo modo ſibi non meruit, cum à principio fuerit perfectiſſimus, tertio modo ſibi

meruit.

meruit;quia bonum gloriæ quod ſibi fuit debitum,per gratiam vnionis fecit ſibi debitum. Alio modo, ſ.per meritum bonæ actionis.Meruit enim ſibi vitam æternam iam habitam,ſicut nobis habendam,ſecundum compen. Theolo.lib.4. Adhuc ſuper hoc reſtat amplior diſtinctio quoniam mereri contingit tripliciter:vno modo abuſiue,ſicut facere opus de genere bonorum praua intentione,ſicut facere eleemoſinam cum murmure: & talia aliquando remunerantur ex liberalitate diuinæ miſericordiæ,& vocatur tale meritum interpretatiuum meritum. Secundo modo dicitur mereri,partim abuſiuè, & partim propriè; ſicut facere opus de genere bonorum bona intentione, ſed non ex charitate; & tale meritum dicitur meritum congrui. Tertio modo dicitur aliquid mereri ſimpliciter,& propriè: ſicut facere opus de genere bona intentione,& ex charitate, & tale meritū dicitur meritum condigni.Et adhuc contingit mereri ex condigno tripliciter,vno modo faciendo de indebito debitum; vt ſupra dictum eſt:vt in infuſione gratiæ, & motu li. ar. alio modo faciendo de debito vno modo,debitum alio modo, ſicut de debito per habitum,faciendo debitum per actum,& de vno debito per actum,faciendo aliud debitum per actum æquè bonum. His tribus meruit Chriſtus nobis gratiæ infuſionem, gratiæ promotionem,& bonorum operum multiplicationem, ſecundum Bonauen.ſibi autem non meruit niſi tertio modo, tamen poſt conceptionem ipſe non potuit de indebito ſibi facere debitum,cum omni bono eſſet plenus,nec potuit ſibi de debito, facere magis debitum,cum eſſet ab inſtanti conceptionis omni gratia plenus:ſed quod erat debitum vno modo,fecit debitum pluribus modis,& ita ſibi meruit ſecūdum tertium modum dicendi meritum; & hoc non fuit propter perfectionem à parte meriti: ſed propter perfectionem à parte merentis, & hoc dicit Mag.ſentent. non profecit ſecundum meritum, quantum ad virtutem meriti: profecit tamen quantum ad numerum meritorum,& ſequitur quo ad hoc,plura tamen habuit in Paſſione merita, quàm in conceptione, ſecundum dictum Bonauentura.

QVÆSTIO I.

Concluſio. Virtus baptiſmi eſt cœli ianuam aperire.

QVæritur, cum fiat mentio de clauſione, & apertione ianuæ Paradiſi: quomodo hoc intelligitur?

Solutio per ianuæ cœleſtis clauſionem ſpiritualiter intelligitur prohibenda illa, propter quæ nullus poterat ingredi ad Dei aſpectum, illa autem prohibenda erant à diuina iuſtitia iuſtè puniente, & à peccato primi hominis promerente &c. Aperitio ianuæ cæleſtis videtur facta fuiſſe in paſſione: quia habetur in glo. Colo. 1. pacificans per ſanguinē crucis eius ſiue quæ in cęlis, ſiue quæ in terris ſunt, &c. patet p̱ paſſionem introitus in cœlum: tam ſ͠m Bedam ſupra Lucam habetur, dum ille iordanis aquas ſubiit, nobis cœli ianuam pandit. exponens illud Lucæ 4. Ieſu baptizato, & orante apertum eſt cęlum. per quod videtur, ꝙ per baptiſmum fuerit aperta cœli ianua. per orationem tñ quæ cantatur in die reſurrectionis videtur, ꝙ in reſurrectione fuerit aperta, qua dicit: Deus, qui hodierna die per vnigenitū tuū æternitatis nobis aditum deuicta morte reſeraſti. Super præmiſſis eſt tenendum, ꝙ obſtaculum culpæ amouebat baptiſmus. obſtaculum debiti ratione offenſæ amouit paſſio, vbi facta fuit ſatisfactio: obſtaculum mortis, Chriſti reſurrectio: & ita ianuæ apertio inchoari dicitur in baptiſmo perfectionem habere in paſſione, complemētum in reſurrectione, manifeſtationem in aſcenſione. Et quoniam hæc iam facta ſunt, ideo virtus baptiſmi eſt ianuam aperire, non per ſe tantū: ſed propter hoc, ꝙ iam facta eſt oblatio hoſtiæ veræ.

QVÆSTIO II.

Concluſio. Per Paſſionem liberamur à pœna oppreſſiua.

Dub. QVæritur, vtrum per paſſionem liberemur à pęna peccati?

Solutio. Solutio. duplex eſt pęna, ſ. oppreſſiua, & promotiua, à pęna promotiua non liberat, ſed animat, & animando facit vt non poſſit opprimere illa pœna, ſed vt exerceamur per illam ad patientiam, & miſericordiā. A pęna vero oppreſſiua liberat, quæ eſt pęna ſenſus, ſ. à morte æterna, quæ eſt

etiã pœna damni, quæ eſt carentia viſionis diu inæ. liberat etiã à pena ſatiſfactoria: ſicut patet in ſacramento baptiſmi. liberabit etiam in futuro ab omni pœna, famæ, ſitis &c. vnde prima Pe. 1 1. Peccata noſtra pertulit in corpore ſuo ſuper ligno. peccata. i. pœnam peccatorum, ſecundum glo. & Eſ. 5 3. Vere languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit: vulneratus eſt propter iniquitates noſtras.

QVAESTIO III.

Concluſio. Solus filius per humilitatem fuit redemptor.

QVæritur, Vtrum ſolus filius fuerit redemptor?

Solutio dupliciter poteſt aliquis dici redemptor, aut ab auctoritate: aut ab executione. Si primo modo non tantum competit opus redemptionis filio, ſed patri & ſſ. Si ſecundo modo ſic reſpicit humilitatẽ, quæ aſſumpta eſt à ſolo filio, & ſic competit ſoli filio. Apoc. 5. Redemiſti nos in ſanguine tuo: Quomodo competit patri habetur Io. 3. Sic Deus dilexit mundum; vt filium ſuum vnigenitum daret. Quomodo competit. ſſ. patet in illa parte ſymboli. Qui conceptus eſt de ſſ. &c.

ARTICVLVS V.

QVINTVS Articulus eſt credere, ꝙ deſcenderit ad inferna ſecundum animam: ibi, Deſcendit ad inferna: quẽ compoſuit beatus Philippus, de quo Oſeæ 13. O mors ero mors tua, morſus tuus ero inferne. Hic attendenda eſt homnis peruerſitas, qui non vult ſequi in cœlum, Deum qui hominem ſecutus eſt in infernum. anima Chriſti poſt mortem deſcendit ad inferna, ſiue ad Limbum ad liberationem eorum, quæ Chriſti membra exiſtentes de hoc ſeculo tranſierant, Diabolus enim dum in eum manum extendit, in quo nihil iuris habebat, merito amiſit in aliis poteſtatem. Iſta fuit vna cauſa, quare Chriſtus deſcendit ad inferna. Alia cauſa: vt tantus fuiſſet deſcenſus, quantus fuit lberandorum caſus: primus enim hõ ſic in ſtatu liberi arb. poſitus fuerat; vt poſſet ad vitã aſcẽdere vel ad mortẽ deſcẽdere, prout vellet, ſed peccato ꝑpetrato, ſic v-nũ brachiũ ſtaterę per onus culpæ depreſſũ eſt, vt eſſet ĩ imo inferni,

ferni,alterum vero brachium in ſummo cœli:non enim deſcē-
deret brachium depreſſum: niſi aſcenderet aliud brachium. de-
ſcendit enim Dominus vſque ad infernum, vt hominem capti-
uum eleuaret vſque ad cœlum.alia cauſa quare Christus deſcen-
dit ad infernum,ut ſicut viuus fuerat lumen mundi per præſen-
tiam corporalem,ita mortuus eſſet lumen inferni per diuinita-
tis maieſtatem. Alia cauſa vt idem Chriſtus hoc exequeretur ꝑ
efficaciam,quod paſſione ſua meruerat per ſufferentiam. me-
ruit enim nobis principaliter duo per ſuam paſſionem, ſ.pecca-
ti ſatisfactionem, & ianuæ apertionem, & ideo hæc duo effecit
in deſcenſu ſuo ad inferos:quia per ſatisfactionem ſoluta ſunt
vincula captiuitatis,per apertionem autem ianuæ facta eſt illu-
minatio ipſius carceris;etiam ſecundum lucem exteriorem. Li-
berauit autem Chriſtus omnes illos,qui meriti ſui fuerunt capa
ces, ſicut fuerunt Sancti Patres, qui non propter reatum per-
ſonæ;ſed tantum propter reatum naturæ detinebantur:damna
ti enim huius meriti non erant capaces &c. Anima enim Chri-
ſti per triduum mortis ſuę cum Sanctis patribus in Limbo fuit,
ibidem fuit anima Latronis, cui dixit dominus hodie mecum
eris in Paradiſo, & nomine Paradiſi notatur Dei fruitio: quia
peracta Paſſione,tam Latro,quàm alii,qui erant in Limbo vide
runt Deum per eſſentiam. Sed quia dicitur,deſcendit ad infer-
na,nota quòd nomen inferni ſumitur dupliciter,ſ.pro pœna, &
pro loco pœnæ,ſecundum primum modum dicitur, ꝙ dæmo-
nes ſemper infernum ſecum portauit,ſed inquantum infernus
ſumitur pro loco pęnæ, infernus quadrupliciter diſtinguitur:
Infernus quadrupliciter diſtinguit? quoniam vnus eſt infernus damnatorum, in quo eſt pœna ſen-
ſus,& damni,ac tenebræ exteriores,& interiores.i. abſentia gra
tiæ,&c.ſuper iſtum infernum ſeu locum eſt Limbus puerorum
ibi eſt pęna damni,& non ſenſus,& ſunt ibi tenebrę exteriores,
& interiores.Super hunc locum eſt purgatorius locus, in quo
eſt pęna ſenſus,& damni ad tempus,& ſunt ibi tenebre exterio-
res,ſed non interiores, quia per gratiam habent lucem interio-
rem.Supremus locus inter hæc eſt Limbus ſanctorum patrum:
vbi fuit pœna damnati,& non ſenſus; & fuerunt ibi tenebræ
exteriores;ſed non tenebræ priuationis gratiæ. Ad hunc locum
Chriſtus deſcendit,& ſuos inde liberauit, & ſic infernum mo-
mordit: quia partem abſtulit,partem reliquit. mortē verò quò
ad electos Chriſtus pęnitus deſtruxit, ſicut dicitur in Oſeæ. O
mors,ero morſus tuus.Hic quoque locus,ſinus Abrahę diceba-
tur; quia

tur;quia ibi Abraham fuit·ſed nunc cœlum empireum eſt ſinus Abrahæ: quia ibi eſt Abraham. Item à nullo prædictorum locorum eſt tranſitus ad alium niſi à purgatorio ad Limbum ſanctorum patrum. Ex prædictis patet quare cantat Sancta mater eccleſia. Libera animas omnium defunctorum de manu inferni,& de profunda lacu.vbi infernus ſumitur pro purgatorio: ſicut quando dicitur, ꝙ Chriſtus deſcendit ad inferna intelligitur ad Limbum ſanctorum patrum.Item ex præmiſſis eſt notãdum,quòd Chriſtus mortuus in corpore, deſcendit ad inferos in anima, & ſurrexit in vtroque. Item eſt tenendum, quòd Chriſtus in illo triduo totus fuit in ſepulcro: ſed non totum: quia totus dicit perſonam,totum vero naturam. Item eſt notandum,quòd cum vnio animæ cum corpore faciat hominem, Chriſtus in illo triduo non fuit homo; licet caro vnita eſſet cum verbo.

Sed videtur, quòd Credere Chriſtum deſcendiſſe ad inferna non ſit articulus,nam dubitare de articulis infidelitas eſt: cum ergo Iohannes Baptiſta de hoc dubitauerit, & Io. fidelis fuerit & ſanctus,videtur quòd non fuerit articulus: quòd dubitauerit apparet.Math.11.ca.Tu es, qui venturus es, an alium expectamus? Glo.Non ait,quæ veniſti.q.dic.cum ad inferna deſcenſurus ſim, debeo nunciare te inferis, qui te nunciaui ſuper terris, dubitauit ergo Iohan. vtrum Chriſtus deſcenſurus eſſet ad inferos. Solutio.

Solutio duplex eſt: dubitatio quædam infidelitatis, de qua Math.12. generatio adultera ſignum quærit. Alia eſt dubitãtio pietatis,vel cõpaſſionis,de qua habetur Math.decimoſexto. Dixit Chriſtus Petro,& diſcipulis,ſcilicet quòd oportebat eum pati,& occidi à ſcribis,& Principibus Sacerdotum,& tertia die reſurgere à mortuis: ciu Petrus abſit hoc à te Domine. Primo modo non dubitauit Io.cum eſſet fidelis, & credere Chriſtum deſcenſurum ad inferos,ſed ſecundo modo dubitauit ex amore,& compaſſione conſiderans,quæ paſſurus erat, ſicut mulier videns infantem ſuum mortuum, quærit ex compaſſione, es ne mortuus fili mi? & hoc eſt quod dicit Gloſa. Non fide, ſed pietate dubitauit. Dub.

ARTI-

ARTICVLVS VI.

SEXTVS Articulus eſt credere, quòd tertia die reſurrexit à mortuis, quem compoſuit beatus Thomas, de quo Oſeę ſexto. In die tertia ſuſcitabo eum;& Zacha.ſecundo.Sileat omnis terra à facie Domini,qui conſurrexit de habitaculo ſancto ſuo. Chriſtus reſurrexit teria die à mortuis reſumendo corpus,non tale quale prius habuit: ſed impaſſibile,& immortale. Caro enim Chriſti,quæ in natiuitate floruit, in Paſſione cecidit,& in Reſurrectione refloruit,tunc viuificatum eſt granũ frumenti,quod cadens in terra mortuum fuerat:tamẽ ſine corruptione corporis,vnde Pſalmus 15. Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem. Probauit enim Dominus Reſurrectionẽ eſſe veram per Angelos,qui non mentiuntur.Math.28.Reſpondens autem Angelus mulieribus dixit.Nolite timere ſcio enim, quòd Ieſum,qui crucifixus eſt quæritis ſurrexit,ſicut dixit, & Io. 20. Item probauit per inimicos quorum validiſſimum eſt teſtimonium Mat.28. Angelus quoſdam de cuſtodibus terruit, qui venerunt in ciuitatem,&c.Et nunciauerunt principibus ſacerdotum,&c.Item probauit eam non arte magica facta, & hoc per commeſtionem.Lucæ 24. & cum manducaſſet coràm eis. Item probauit eam eſſe factam in eodem corpore, & hoc per oſtenſionem cicatricum Io.20.Item probauit eam eſſe factam in corpore glorificato vnitó ſemper diuinitati, & hoc per ingreſſum ad diſcipulos ianuis clauſis. Io.20.Cum eſſet ſero, & fores eſſent clauſæ,vbi erant diſcipuli congregati propter metum Iudæorum,venit Ieſus,& ſtetit in medio. Item probauit eam dominus multis aliis apparitionibus,apparuit enim ipſa die reſurrectionis quinquies Mariæ Magdalenę,vt tenetur communiter ab eccleſia.Item Petro,ſed nõ inuenitur modus. Item apparuit Diſcipulis euntibus in Emaus Lucæ 24.Item ianuis clauſis, quãdo Thomas erat cum aliis diſcipulis Io.20. Item apparuit inter Reſurrectionem, & Aſcenſionem pluries ad mare Tiberiadis Io.21.in monte Thabor,Math.vltimo.In Hieruſalem, quando comedit cum diſcipulis, Lucæ 24. in monte Olueti,quando aſcendit in cœlum Act.1.videntibus illis eleuatus eſt, & Lucæ. Multis de cauſis dominus ſurrexit à mortuis. vna vt ſcripturas impleret:quoniam dixerat,ecce aſcendimus Hieroſolimam, & filius hominis tradetur principibus ſacerdotum, & ſcribis, &

condemnabunt eum morte, & ſequitur, tertia die reſurget. Item vt nos ſpiritualiter prouocaret, quia turpe eſt: vt ſedeat ſeruus: quando coram eo ſurgit Dominus. Item vt futuram reſurrectionem eſſe probaret. Item: vt potentiam ſuæ diuinitatis oſtẽderet: quia mortuos viuificare, non eſt opus naturæ; ſed potentiæ diuinæ. Non eſt enim regreſſus de priuatione ad habitum in via naturali. Item, vt nos ad contemnendum terrena pro adipiſcẽda cœleſti gloria animaret, &c. reſurrexit ergo tertia die: nam ſicut ianuis clauſis ad diſcipulos intrauit, & ſicut ſalua virginitate de vtero matris exiuit, ſic eum mortuum, nec petra in qua iacuit, nec militum cuſtodia potuit retinere.

BIBLIO. NAZ. VITTORIO EMANUELE

QVÆSTIO L

Concluſio. Ut probaretur vere mortuus reſurrexit tertia die.

QVæritur, quare tertia die reſurrexit? Dub.

Solutio, vt probaretur vere mortuus. Et ſicut in ore trium teſtium ſtat omne verbum. ita. de teſti. & Mathæi. 18. ſic in tribus diebus experitur omne factum. primæ ad Corin. 15. Reſurrexit tertia die Gloſa. probata vera morte. Solutio.

Et ſi argueretur ſic; Sicut fuit Ionas in ventre &c. Mat. 12. tribus diebus, & tribus noctibus, & poſtea reſurrexit: ſic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus. hoc eſt in ſepulcro, & poſtea reſurget. ſed Chriſtus non fuit tribus diebus & tribus noctibus in ſepulcro per illud quod habetur ad Ro. 6. Scientes, quòd vetus homo noſter crucifixus eſt. ibi. d. glo. Aug. quòd vna die, & duabus noctibus fuit Chriſtus in ſepulcro, ergo &c.

Solutio, computatio in ſcriptura fit duobus modis. vno modo cum præciſione, vt tantum ita eſt, ꝙ nec plus nec minus; & ita dicit Aug. ſuper illud ad Rom. 6. Scientes quòd homo crucifixus eſt, qui vna die, & duabus noctibus iacuit in ſepulcro: alio modo fit computatio per ſynecdochem: ita vt per partem intelligatur totum: & ita intelligitur auctoritas Beati Mathæi, &c. Solutio.

QVÆSTIO II.

Concluſio. Chriſtus media nocte reſurrexit.

QVæritur, qua hora reſurrexit Dominus?

Quidam dicunt, quod media nocte, quod probant per illud Iudicum 6. Dormiuit Sanſon vſque ad mediā noctem. Glo. Sanſon media nocte: non ſolum exiuit, ſed & portas tulit. ſic ſaluator noſter, non tantum liber exiuit de inferno: ſed & clauſtra inferni confregit, & habetur per glo. quòd Chriſtus per Sanſonem deſignatur, ergo media nocte. Alij dicunt, quod reſurrexit diluculo iuxta illud. i. Mach. 3. elegit Liſias Ptolomeum Glo. ab hora mortis Chriſti, vſque ad horam reſurrectionis 40. horę computantur. ergo diluculo reſurrexit. Nam 40. horę ſunt ab hora nonæ paraſceues, vſque ad diluculum diei dominicæ. Ad hoc reſpōdent illi primæ opinionis, quod non ſurrexit diluculo, ſed debet intelligi illud de manifeſtatione reſurrectionis: non de tempore, & ſic tenent, ꝙ ſurrexit media nocte: ſed eius reſurrectio non fuit manifeſta vſque diluculo. Mater noſtra eccleſia videtur tenere, quòd diluculo ſurrexit, & idem tenet beatus Aug. in l. de Trin. Sed quia dicitur quòd multa corpora ſanctorum ſurrexerunt cum eo.

Dub. Quæritur ad quid poſtea deuenerint?

Solutio. Solutio. dicendum eſt quòd poſtea redacta ſunt in puluerem. Vnde Aug. Corpora ſanctorum de monumentis venientia ſe retraxerunt, vt vltimam reſurrectionem expectent: quamuis aliqui fantaſtici tenuerint, ꝙ reſurrectio eorum fuerit fantaſtica, contra quos Io. in 6. ca. teſtes non eſſent niſi vera eſſet eorum reſurrectio.

Dub. Quæritur quare diſcipuli cognouerunt Chriſtum potius in fractione panis, quàm in alio actu?

Solutio. Solutio. quia fractio Chriſti erat ſicut cultelli ciſſio.

Dub. Quæritur vlterius quare potius in domo, quàm in via?

Solutio. Solutio ſecundum Bonauen. quia veritas melius operando, quàm audiendo intelligitur.

Dub. Quæritur, vtrum Thomas tetigerit cicatrices Chriſti, aut ſolum viderit?

Solutio. Solutio ad ſuā fidem ſibi ſuffecit videre: ſed propter noſtram fidem

fidem tetigit. vnde dominus Thomæ Ioh. 20. quia vidiſti me Thoma credidiſti: non enim dicit, quia tetigiſti.

Nota, quòd reſurrectio Chriſti eſt cauſa, & figura noſtræ reſurrectionis: cauſa ſupple inotiua comparatione noſtri. dum enim conſideramus gloriam reſurrectionis Chriſti, mouemur ad reſurgendum in nouitate vitæ. Figura enim fuit: quia ſicut Chriſtus reſurrexit in nouitate vitæ: ita, & nos in nouitate vitæ ambulemus. Item ſicut diem reſurrectionis Chriſti præceſſit dies mortis in paſſione, & dies quietis in ſabbato ſequenti; ita gloriam noſtræ reſurrectionis præcedet in nobis mortificatio vitiorum, & quies contemplationis æternorum. Item eſt notandum quòd ſicut duplex eſt mors. ſ. animæ per culpam, & corporis per extinctionem, ita duplex eſt reſurrectio, ſ. animæ per gratiã, & corporis per gloriã. Et ſicut animę mors cauſauit mortẽ corporis: vt habetur Gen. 2. e conuerſo animæ reſurrectio cauſabit reſurrectionem corporis glorioſam. Item ſciendum eſt, quòd quidam reſuſcitant fictè, ſicut Samuel, vt dicitur in hiſtoria eccleſiaſtica, quidam imperfectè, vt Lazarus iterum moriturus, quidam perfectè ſicut Chriſtus, ſemper victurus. prima reſurrectio ſignificat cõuerſionem Hypocritarum. ſecunda recidiuantium conuerſionem. tertia conuerſionem perſeuerantium. &c.

ARTICVLVS VI.

SEPTIMVS Articulus eſt credere, q aſcenderit ad cœlos & quòd ſedeat ad dexteram Dei patris omnipotentis, quẽ compoſuit beatus Bartholomeus, de quo Amos 9. Qui ædificat in cœlo aſcenſionem ſuam. & Micheæ 2. Aſcendit iter pandens ante eos. vnde differentia eſt inter aſcenſionem, aſſumptionẽ, & euolationẽ, ſeu eleuationem, quoniam aſcenſio pertinet ad Chriſtum, aſſumptio ad beatam Virginem. euolatio, ſiue eleuatio ad alios ſanctos. Ratio huius eſt. quia aſcenſio fit propria virtute aſcendentis. aſſumptio vero virtute Dei aſſumentis: quia filius obſequitur matri. euolatio, ſeu eleuatio fit miniſterio Angelorum. Item eſt notandum, quòd in loco eleuatorum eſt diſtinctio chororum. locus aſſumptæ virginis eſt ſuper omnes choros. locus Chriſti aſcẽdentis ſupra locum aſſumptæ virginis.

QVÆSTIO I.

Concluſio. Propria virtute Chriſtus aſcendit.

Dub. QVæritur, vtrum Aſcenſio Chriſti fuerit motus naturalis, vel violentus?

Solutio. Solutio, Chriſtus propria virtute aſcēdit Eſa. 63. Quis eſt iſte, qui venit de Edon, & ſequitur, gradiens in multitudine virtutis ſuæ. illud autem quod dicit Glo. ſuper illud pſalmus 90. Angelis ſuis mandauit de te, ſ. ꝙ manibus Angelorum ſublatus eſt Chriſtus in cœlum, intelligitur de obſequio venerationis, ſicut Rex fertur à militibus, Papa ab Epiſcopis, vel ſimilibus. vnde Leo Papa cum audis eleuatum, agnoſce militię cęleſtis obſequium. vnde pſal. 65. Currus Dei decem millibus multiplex millia lætantium.

QVÆSTIO II.

Concluſio. Chriſtus aſcendit, & deſcendit ſecundum humanam naturam.

Dub. QVæritur, ſecundum quam naturam Chriſtus deſcendit, & aſcendit?

Solutio. Solutio, deſcenſus dicitur dupliciter, ſ. improprie, & proprie. improprie dicitur deſcenſus de Chriſto ſ'm diuinitatem, deſcendit quidem diuinitas, non localiter, ſed inanitione; qua exinaniuit ſemetipſum formam ſerui accipiens, ad Phi. 2. Et hæc deſcenſio non ponit motum; ſed terminum vnionis. Glo. ſuper illud Ephe. 10. Deſcendit in inferiores partes terræ. Deſcenſus aūt proprie eſt proprietaris ſubſtantiæ diffinibilis in loco, ſ'm ꝙ dicit Io. Damaſce. Deſcendit enim ſ'm animam ad inferos, quamuis diuinitas fuerit coniuncta animæ, & corpori. ſ'm corpus, & animam aſcendit ad cęlos, & ſic vtraque fuit ſecundum humanam naturam, quia diuinitas eſt vbique.

Circa aſcenſionem Chriſti ſunt octo conſideranda, quæ circunſtant aſcenſioni, & colliguntur in officio. de aſcenſione. Primum eſt ꝙ videntibus diſcipulis eleuatus eſt, vt deſiderium veniendi ad ipſum excitaretur in eis. Secundum, ꝙ nubes clara ſuſcepit eum ab oculis eorū: per vmbram nubis ſignificatur, ꝙ Ieſum non poſſumus videre in alto in hoc morali corpore. Tertiū quia eleuatis manibus ferebatur in cęlū: eleuauit enim manus

propter

propter duo,ſ.vt ſuos patri offerret;& vt inimicos,altè manu re tracta,percuteret.Quartũ quia benedixit eis: vt eos cõtra hoſtẽ muniret,& donis cęleſtibus augeret Quintum quia aſcendit in iubilatione,quod refertur ad vocẽ iocunditatis redemptorum aſcendentium cum ipſo,qui prius voce lacrimabili clamauerat in parte inferni Aduenisti deſiderabilis, quẽ expectabamus in tenebris.Sextum quia aſcẽdit in voce tubæ, & hoc refertur ad ſonum prædicationis Apoſtolorum,qui ſonus fuit eius tunc iniunctus,dicente Dño,euntes in mundum vniuerſum,prędicate Euangelium omni creaturæ.Marci 16.Et ex tunc in omnem terram exiuit ſonus eorum.Septimum,quia aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem.i.captiuos captiuitate inferni, quos ſecum duxit. Octauum,quia dedit dona hominibus;quia omnia noſtra bona deſurſum ſunt,quò aſcẽdit dominus Ieſus.Horum prima duo habetur Act.1. tertium, & quartum Lucæ 24. Quintum,& ſextum per pſal.46.Aſcendit Deus in iubilatione, & vocæ tubæ Septimum & 8. ſimiliter per pſalmus aſcendens in altum,captiuam duxit captiuitatem dedit dona hominibus. regreſſus enim eſt ad cęlũ, tanquam obediens Deo patri: tanquam bonus mediator facta pace,& concordia,quo ad homines: tanquam ſtrenuus propugnator contra dæmones. Ad Ephe.

Chriſtus enim aſcendit pluribus de cauſis, ſ. ad quieſcendum poſt laborem,quo fatigatus fuit 33.annis,nobis ſeruiens ad intercedendum,pro amicis,pro quibus vtiliter laborauit. vñ Ber. ſecurũ habes acceſſum o homo ad Deũ: vbi habes filiũ mediatorem,& matrem interuenientem. filius oſtendit patri latus & vulnera.mater oſtendit filio pectus,& vbera;ibi nulla poteſt eſſe repulſa vbi tot cõcurrunt amoris inſignia.&c.Itẽ Chriſtus aſcẽdit ad cõquerendũ de inimicis,pro quibus vices ſuas inutiliter expendit.Eſ.49.in vacuũ laboraui.Itẽ aſcendit Chrs vt locũ nobis præpararet Io.14.vado parare vobis locũ. Itẽ vt fiduciam in ipſum ſperandi nobis tribueret. itẽ, vt in corporalẽ poſſeſſionẽ æternæ hæreditatis nos mitteret.itẽ vt.ſſ.mitteret:Io.16. Si non abiero,paraclitus nõ veniet ad vos. Itẽ: vt deſideriũ noſtrũ poſt ſe traheret.Can.1.trahe me poſt te. Itẽ vt nobis viam ad celum oſtenderet:dicitur enim Lucę vltimo,Eduxit primũ dñs diſcipulos ſuos foras in ciuitatẽ Bethaniæ vt ipſi per eductionẽ cognoſcerent,hic ſe non habere manentem ciuitatem,ꝙ aũt in Bethaniam eduxit eos, ꝑ ius, quæ interpretatur domus obedientię, ſignificat per opera obedientiæ eos tranſituros ad cęleſtia. poſt Chriſtus aſcendit pluribus de cauſis

hæc

hæc fecit eos tranſire in monte Oliueti.i.Oliuarum,vt per montem intelligatur eminentia Spiritus in contemplatione; per oliuas enim puriſſimi pectoris Deuotio deſignatur.

Chriſtus etiam fuit exaltatus in terra per vitæ meritum, ſupra terram per crucis ſuſpendium,ſuper cęlos per aſcenſionis nubilum.

Aſcenſio Chriſti fuit Angelis mirabilis Eſa. 63. Quis eſt ille q venit de Edon, tinctis veſtibus de Boſra? &c. Fuit dæmonibus terribilis primo. Re.4. Cum veniſſet arca Domini in caſtra,vociferatus eſt populus Iſrael cum clamore grandi, & timuerunt Philiſtiim dicentes Nō fuit tāta exultatio ab heri,& nudiuſtertius, ve nobis.hæc ſunt verba Philiſtiim; quando vociferabantur filii Iſrael,dum adduceretur archa fœderis de Silo in caſtra; vt per eam Dominum adiutorem haberent in prælio. hominibus eſt ſalutaris; ſicut ſuperius patet de multiplici fructu Aſcenſionis.

Aſcendit Chriſtus patenter,quia videntibus illis eleuatus eſt. potēter,quia eleuatis manibus ferebatur.gaudēter, quia in iubilatione aſcendit decenter;quia cū duabus turmis gradiebatur,ſ. hominum,& Angelorum:non tamē dico,quòd ibi fuerint Angeli in adiutorium neceſſitatis;ſed in obſequium dignitatis. homines quoque dico illos,quos Dominus de inferis liberauit, & qui poſt reſurrectionem vſque ad aſcenſionē ſunt mortui; ſunt de numero ſaluandorum,nec purgatorio vlterius indigentes. aſcendit clementer,quando benedixit illis.

Solutio. Dub. Quæritur, quare 40. die aſcendit?

Solutio.d.glo.Act.1.40.horis mortuus fuerat Chriſtus.& cū iſte 40. horæ fuerint temporis tribulationis Apoſtolorum 40. dies debuerunt eſſe pro tempore conſolationis, & ſic dilata ta fuit aſcenſio:vt veritas reſurrectionis probaretur. Item vt poſt patientiam noſtram informaret,quam mercedem debemus æquanimiter expectare;ſicut agricola non ſtatim poſt ſeminationem metit;ſed fructuum maturitatem expectat &c. Super illud ſedet ad dexteram Dei patris: quienam ſit intelligendum?

Solutio,per hoc duo intelliguntur, ſ.æqualitas maieſtatis ad quam ſedet ſecundum diuinitatem,ad Hebræ. 8. Talem habemus Pontificem,qui cum ſedet in dextera maieſtatis in excelſis. Item per dexteram intelligūtur potiora bona gloriæ, in quibus Chriſtus ſedet ſecundum humanitatem;quoniam collatum eſt ei a Deo quidquid conferri potuit &c.

Quæ-

Quæritur, vtrum aliqua noua iocunditas occurrerit Chriſto ex ſua aſcenſione? Dub.

Solutio, non quæro ad numerum gaudiorum, quia de nullo gauiſus fuit in aſcenſione ſua, de quo prius non gauderet. præſciebat enim ſe ſeſſurum ad dexteram patris, tamen nouus modus gaudendi accreuit humanitati, cum per experientiam ſciuit & vidit militiam Angelorum ſibi ſubiectam, vnde pſalmus 15. Delectationes in dextera tua glo. delectatio, & lætitia erit mihi in conſpectu tuo humanis obtutibus ſubtracto ſm Bon Quæſtio illa tractatur. compendium tamen Theo. di. ꝙ aſcenſio fuit tam ad locum, quàm ad dignitatem. inquantum quid fuit ad locum, ſic aſcendit ſuper omnes cœlos. i. vſque ad digniſſimum locum cœli empirei, eo quòd Chriſti corpori nobiliſſimo debetur talis locus: tamen non eſt dicendum, quòd Chriſti corpus ſit obligatum ad illum locum, ſed quia illi locus ille ſit ſecundum cõgruentiam deputatus. Inquantum vero aſcenſio fuit ad dignitatem; ſic aſcendit ad ęqualitatem patris, quo ad diuinitatem: & ad premii perfectionem, quo ad humilitatem: intelligendo experimentaliter; vt ſupra habitum eſt. Ex quibus concluditur, ꝙ ſedet ad dexteram patris, non enim quo ad ſitum, qui patri nõ competit: ſed quo ad excellentiam duplicem ſicut dictum eſt, quia per dexteram intelligitur vel æqualitas maieſtatis, quæ cõpetit Chriſto ſecundum diuinitatem, vel perfectio præmii, quæ competit ſibi ſecundum humanitatem. Merito ſedere dicitur Chriſtus ad Dei dexteram: quia laborauit, Pſalmus 87. In laboribus fui a iuuentute mea. Item dicitur ſedere ad dexteram Dei quia diu fuit in ſiniſtra aduerſitatis. pſalmus 37. Afflictus ſum, & humiliatus ſum nimis. Sed videtur, quòd Chriſtum aſcendiſſe non ſit articulus, & quòd aliquis ſine peccato poſſit illud credere eſſe verum. Nam de Magdalena dicitur Ioh. 12. ſuper illud Noli me tangere. in Gloſa, ꝙ illa adhuc in illum carnaliter credebat, quem ſicut hominem flebat, cui ait, Noli me tangere, i. ſic in me credere. nondum enim in corde tuo aſcendi ad patrem. i. nondum credis me æqualem patri: tunc autem tanges, cum me patri æqualem credes ergo Magdalena non credidit ipſum aſcendiſſe ad cęlos. i. ipſum eſſe æqualem patri, & tamen conſtat, ꝙ habebat charitatem. ergo relinquitur, ꝙ ille non eſt articulus quod ipſa haberet charitatem patet, quia ſuper Io. 20. cucurrit ad Simonem Petrum. Gloſa. ex nimio amore. Item cantat eccleſia, quòd recedentibus diſcipulis, nõ recedebat, ſed nimio amoris

Solutio

ris igne ſuccenſa ardebat deſiderio. Ad hoc dicunt quidam, ꝙ Magdalena non credidit: & dicunt ꝙ non habuit charitatem tunc, & exponunt illas auctoritates dicentes, ꝙ debent intelligi de amore naturali, non gratuito. Vnde dicunt ꝙ in ſola beata virgine remanſit fides de Chriſto, quòd eſſet verus Deus, vt verus homo: & propter hoc dicunt eius memoriam fieri in ſabbato. Alii dicunt ꝙ Magdaleua habuit charitatem, & quòd opponitur de glo. ſuper illud Noli me tangere, &c. dicunt ſic exponēdo, nondum credis me æqualem patri. i. credendo nondum aduertis: quaſi diceret, ꝙ credebat habitui ſed non aduertebat actu: & hoc credo melius, patet. Nam ſi aduerteret, quòd ei peccata dimiſiſſet, eum Deum crederet. Et ad hoc q̄d ipſi dicunt de beata virgine, quòd propter hoc in die ſabbati fiat commemoratio eius, ꝙ ſola ſtetit in vera fide. dicunt ꝙ hæc non eſt cauſa; ſed quia ipſa maxime paſſa fuit propter paſſionem filii ſui; ſecundum verbum Simeonis Lucæ 2. & tuam ipſius animam ꝑtranſiuit gladius. propter hoc ſicut in ſexta feria celebratur memoria Paſſionis Chriſti: ita in die immediate ſequente debuit celebrari memoria beatæ Virginis, cum maximè paſſa fuerit in paſſione filii ſui.

ARTICVLVS VIII.

OCTAVVS Articulus eſt credere eius aduentum ad iudiciū. ibi, Inde venturus eſt iudicare viuos, & mortuos. quem compoſuit beatus Mathæus. de quo Iohe. 3. In valle Ioſaphat iudicabit omnes gentes, & in eodem ca. Congregabo omnes gentes, & deducam eas in valle Ioſaphat, & diſceptabo cum eis, ibi. & in eodem ca. Conſurgent & aſcendent gentes in vallem Ioſaphat, quia ibi ſedebo, ut iudicem omnes gentes in circuitu.

QVÆSTIO I.

Concluſio, Chriſtus iudicabit viuos, & mortuos.

QVæritur, de veritate huius articuli: nam ſuper illud pſalmus 1. Impii non reſurgunt in iudicio. Gloſa diſtinguit quatuor ordines futuros in iudicio. Nam quidam iudicabunt, & non iudicabuntur, ſicut perfecti, & viri Apoſtolici. quidam iudicabuntur, & non iudicabunt, ſicut mali

mali Chriſtiani. quidam iudicabunt,& iudicabuntur,ſicut mediocriter boni. quidam nec iudicabuntur:quia iam iudicati, & condemnati ſunt,ſicut infideles:de quibus dicitur Io.4. Qui nõ credit iam iudicatus eſt.

Solutio ad quæſitum, ꝙ Chriſtus iudicabit viuos, & mortuos quia omnes ſtabunt ante tribunal Chriſti, ſecunda ad Cor.5. Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque in corpore proprio, quæ geſſit ſiue bonum, ſiue malũ vnde Io.5. pater non iudicat quemquã,ſed omne iudicium dedit filio,&c. Sed dr̃ non iudicare omnes, quia non exercebitur in omnes ſolennitas iudicii,vtpote illud,Eſuriui, &c.cũ illis qui fuerunt extra eccleſiam vt d. Gl.ſuper illud Mathæi. 25. Statuet quidem oues à dextris. Solutio.

ARTICVLVS IX.

NONVS Arti.eſt credere in ſſ.ibi Credo in ſſ. quem cõpoſuit Iacobus minor, de quo Agei.2. Spiritus meus erit in medio veſtrum nolite timere. In ſymbolo ſanctorum patrum additur, qui ex patre filioquè procedit.

Quod negant greci. Dicunt enim,ꝙ ex patre ſolo procedit, ſuper illud Io.15. Spiritum veritatis,qui à patre procedit,non legitur autem;vt dicunt in Euang. ꝙ procedat à filio,quare &c. Dub.

Ad hoc tamen reſpõdendũ eſt,ꝙ neceſſarium eſt credere ſſ. procedere ab vtroque.& reſpondetur grecis,ꝙ licet legatur, ꝙ procedat à patre,non tamen à ſolo patre,& ideo ab vtroq; procedit non tanquam a duabus cauſis, ſeu principiis; ſed tanquã ab vno principio. Solutio.

ARTICVLVS X.

DECIMVS Articulus,eſt credere vnam ſanctam eccleſiam catholicam,in qua eſt communio ſanctorum, per quam fit remiſſio peccatorum his, qui ſunt in ea per gratiam Spiritusſancti in ſacramentis,&c.vel ſic,Credo ꝙ illis,qui ſunt de communione ſanctorum per veram fidem.i. membra eccleſiæ remittuntur peccata virtute ſacramẽtorum, & gratiæ ſſ.effectiue in ipſis ſacramentis operantis,quem compoſuit beatus Symon.d.Credo ſanctã eccleſiam catholicã, ſanctorũ communionem, remiſſionẽ peccatorũ: de quo, Soph.2.

hæc eſt ciuitas glorioſa habitans in confidentia, quæ dicebat in corde ſuo, ego ſum, & extra me non eſt alia, & ſequitur pro eodem articulo Malach. 2. Cum odio habueris, dimitte dicit dominus Deus Iſrael.

QVÆSTIO I.

Concluſio. Eccleſia eſt corpus Chriſti miſticum, & Chriſtus eſt caput.

Quæritur, cum fides ſolum ſit de Deo, qui eſt prima veritas, & de eo, quod eſt circa Deum, ſicut de humana natura, quæ eſt ei coniuncta. eccleſia vero nullum iſtorum ſcit, qualiter dicit Chriſtanus, Credo eccleſiam ſanctam?

Solutio, quia eccleſia eſt corpus Chriſti miſticum. Chriſtus vèro caput: vt ergo plenè habeatur fides de capite, neceſſe èſt credere corpus, quod eſt eccleſia catholica.

QVÆSTIO II.

Concluſio. Spiritus ſanctus eſt finis vltimus, eccleſia vero non vltimus.

Quæritur, quare non dicitur, in vnam ſanctam eccleſiam, ſicut dicitur credo in Spiritum ſanctum?

Solutio, quia quando dicitur credo in Spiritum ſanctum, ibi notat ſimpliciter finem: vt ſit ſenſus. Credo in Spiritum ſanctum, & credendo tendo in eum, ſicut in finem, eccleſia vero non eſt finis vltimus: ſed potius via ad finem, ideo &c.

ARTICVLVS XI.

VNDECIMVS Articulus eſt credere carnis Reſurrectionem ibi. Carnis reſurrectionem, quem compoſuit Iudas fratrer Simonis de quo Zachar. 9. Suſcitabo filios tuos Sion, & Ezechielis 37. Oſſa arida audite verbum Domini, hæc dicit Dominus Deus, ecce ego intromittam in vobis ſpiritum, & viuetis. & Eſa. 62. Viuent mortui tui, & interfecti tui reſurgent. Expergiſcimini, & laudate, qui habitatis in pul

uere. Si Chriſtus ſua virtute mortuus ſurrexit, veriſimile eſt, ꝙ ipſe iam viuens mortuos reſuſcitare poſſit.

ARTICVLVS XII.

DVODECIMVS Articulus eſt, credere remunerationem beatorum, vitam æternam, & damnatorum, ſiue reproborum punitionem, ſ. pœnam æternam: ibi Vitam eternam. Quem compoſuit beatus Mathias, de quo Abdiæ 1. Et erit Dominus regnum. & Dan. 7. Suſcipiet autem regnum ſancti Dei altiſſimi, & obtinebunt vſque in ſeculum, & ſeculum ſeculorum. Qui carnis reſurrectionem fideliter credit, non timet miſerum corpus expẽdere in ſeruitio Chriſti, ex quo ſperat ſe recepturum illud cum quadruplici gloria: claritatis, impaſſibilitatis, ſubtilitatis, & agilitatis.

Sed tamen hoc aliqui ſic diſtinxere periti:
Sed nihil augetur fidei, ſic nec remouetur.
Vnum crede Deum perſonis dic fore trinum.
Sunt pater, & natus, & pneuma ſacrum Deus vnus
Cuncta creans, peccata lauans, & præmia donans:
Conceptus, natus, cruce mortuus, infera fregit,
Surrexit, ſcandit, cunctos cenſere redibit.

Agitur de articulis, quoad illa quæ tenemur credere.

IN iſta parte auctor noſter determinat de articulis fidei; habendo reſpectum ad illa, quæ radicaliter tenemur credere. d. ꝙ iſto reſpectu ſunt 14. articuli fidei. quorum 7. pertinẽt ad diuinitatẽ, qui ſignantur in Apo. primo, & ſecundo ca. vbi Io. vidit ſimilem filio hominis ad dexteram habentem ſeptem ſtellas luminoſas, quæ

ſunt ſeptem articuli reſpicientes diuinitatem. Primus articulus eſt credere vnum eſſe Deum, qui tangitur ibi in textu. Vnũ crede Deum. Secundus articulus credere Deum patrem eſſe Deũ. Tertius credere Deum filium eſſe Deum. Quartus credere. ſſ. eſſe Deum. Et hoc eſt credere trinitatem perſonarum, & iſti tres articuli tanguntur in textu vbi dicitur. Perſonis dic fore trinũ, ſunt pater, & natus, & pneuma ſacrum Deus vnus, ſ. pe reſſentiam.

QVÆSTIO I.

Concluſio. Propter diſtinctionem perſonarum dantur tres articuli de Deo.

QVæritur, cum vnus ſit Deus quare dantur tres articuli de Deo?

Solutio. hoc fit propter diſtinctionem perſonarũ, quæ quantum ad eſſentiã eſt vnus articulus, quia vnus Deus. Credere enim debemus vnam eſſentiam in tribus perſonis patre, & f. & ſſ. ſ. ꝙ pater & f. & ſſ. vnus eſt Deus. Pro cuius aliquali ſimilitudine accipe ſolem, in quo ſunt tria, ſubſtantiã. ſ. ſplendor: & calor. quæ in tantum ſunt inſeparabilia, vt ſi velis inde ſplendorem ſegregare, priues mundũ ſole. Et ſi iterum tentes calorẽ remouere, careas ſole ſm Auguſt. 11. de trinitate. In ignea ſubſtantia intellige patrem. in ſplendore filium. in calore ſſ. & idem ſm Athanaſium in his tribus perſonis nihil maius: aut minus: nihil prius, aut poſterius; qm̃ coæternæ ſunt, & coæquales, &c. Sed hoc dicit beatus Ber. pluralitatem perſonarum in vnitate eſſentiæ, & ipſam vnitatem eſſentiæ in pluralitate pſonarum ſcrutari eſt temeritas. pietas aũt credere. noſſe vero vita æterna, & illud recitat Alb. in 1. li. ſui compẽ. Quintus articulus eſt credere Deum, omnia creaſſe in eſſe naturę ex nihilo; qui tangitur ibi. Cũcta creans. Sextus articulus, eſt credere, ꝙ Deus recreet omnia in eſſe gratiæ, qui tangitur ibi, Peccata lauans. Alius articulus eſt, credere, ꝙ Deus reſuſcitabit bonos in collatione gloriæ. Et malos in reprobatione vitæ, qui tangitur ibi. præmia donans. iſta expoſitio eſt iuxta litteram auctoris.

Sufficientia primorum 7. articul. Iſtorum 7. articulorũ ad diuinitatem ſpectantiũ ſufficientia poteſt ſic haberi: quia aut reſpiciunt eſſentiam in ſe: & eſt vnus articulus, ſed ꝙ eſt vnica, & ſimplex eſſentia diuina; & hoc innuit credo in Deum. Aut reſpiciunt perſonas diuinæ eſſentiæ: & ſic ſunt tres articuli quorum vnus eſt. Credo in patrem omnipotẽ.

ſecun-

ſecundus. Et in Ieſum Chriſtum filium eius vnicum Dñm noſtrum. tertius. Credo in Spiritumſanctum. Aut reſpiciunt diuinæ eſſentiæ operationes. & hoc poſt fieri tripliciter ſ m ꝙ tres eius ſunt operationes: quarum vna eſt in collatione naturæ: & hæc eſt creatio. alia eſt in collatione gratiæ: & hæc eſt ſanctifica tio, alia eſt in collatione gloriæ: & hæc eſt reſuſcitatio, & ſ m hoc ſunt tres articuli, vnus, Credo in creatorem cœli, & terræ. alius, Sanctam eccleſiam catholicam; Sanctorum com. remiſſio nẽ peccatorum. alius, Carnis reſurrectionẽ, & vitã æternam. Secundum enim Albertum in ſuo cõpẽ. primus articulus ſpectãs ad diuinitatem, eſt credere in vnũ Deũ. ſecundus, Credere Deũ patrem eſſe Deum. tertius, Credere filium eſſe Deum. quartus, Credere ſſ. eſſe Deũ. quintus, Credere remiſſionẽ peccatorũ fieri per gratiã ſſ hiis, qui ſunt in eccleſia. ſextus articulus, Credere mortuorum reſurrectionem. alius, Credere beatorum remunerationem & malorum punitionẽ. primus ibi, Credo in Deum. ſecundus ibi, Patrẽ omnipotentem. tertius ibi, Et in Ieſum Chriſtum filiũ eius vnicũ Dñm noſtrũ. quartus ibi, Credo in ſſ. quintus ibi, Sanctã eccleſiam catholicã, &c. ſextus ibi, Carnis reſurrectionem. Congrue ſequitur ille articulus. Carnis reſurrectionẽ remiſſionem peccatorũ. nã remiſſio peccatorum eſt reſurrectio animæ, quæ eſt reſurrectio prima, ad quam ſequitur reſurrectio corporis glorificati, quæ eſt reſurrectio ſecunda. Alius ibi. Vitã æternam. per vitam æternam faciliter comprehenditur damnatio æterna reproborum: cum cognito vno oppoſitorum, faciliter cognoſcatur reliquum. primum, & ſecundum compoſuit Beatus Petrus. tertium, Beatus Andreas. quartum, Beatus Bartholomæus. quintum, Beatus Simon. ſextum, beatus Matheus. ſeptimum, beatus Mathias.

Septem articuli ſpectantes ad humanitatem ſignantur in Apoc. capp. prællcg. vbi vidit Io. 6. candelabra aurea, quæ quidem articuli ſunt manifeſti in littera. ibi Conceptus, natus, cruce mortuus, infera fregit, Surrexit, ſcandit: cunctos cenſere redibit. primum, & ſecundum compoſuit Iac. maior. tertiũ Io. quartũm Thomas. quintum Math. ſextum Iac. maior. ſeptimum Philip. Horum ſeptem articulorum ſufficientia poteſt ſic haberi: actus Chriſti, qui ordinatur ad noſtram reparationẽ eſt ſimplex: quorum primus eſt incarnari, & de hoc eſt vnus articulus. ibi. Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto. ſecundus eſt naſci: & ſic eſt alius articulus. ibi. Natus ex Maria Virgine. tertius. eſt pre-

Nota ꝙ in ſymbolo ſunt 14. veritates, at 12. tantum articuli, & ſic videtur iſta procedere ſuff. Sufficientia reliquorum articul.

ciium

cium pro nobis ſoluere:& ſic eſt alius articulus. ibi: Paſſus ſub Pontio Pilato crucifixus mortuus, & ſepultus.

QVAESTIO I.

Concluſio. Quatuor actus ſub vno articulo comprehenduntur.

QVæritur circa iſtud, cum hic ſint quatuor actus differentes, ſ. paſſus, crucifixus, mortuus, & ſepultus; quare non faciunt quatuor articulos; ſicut iſti duo concipi, & naſci faciunt duos?

Solutio, iſti quatuor actus ſub vno articulo comprehenduntur propter continuitatem temporis, quia iſti actus, quamuis poſſent dici paſſiones: fuerunt tamen eodem die concipi autem & naſci non ſic. quartus infernum ſpoliare, & ſic eſt alius articulus ibi, Deſcendit ad inferna. quintus eſt de morte triumphare: & ſic eſt alius articulus ibi. Tertia die reſurrexit à mortuis. ſextus ad cœlum aſcendere: & ſic eſt alius articulus ibi, Aſcendit ad cœlos ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis. alius eſt ad iudicium venire: & ſic eſt alius articulus ibi, Inde venturus iudicare viuos, & mortuos, & hoc ſecundum Bonauen.

QVAESTIO II.

Concluſio. Nullus poſt lapſum Adæ potuit ſaluari abſque fide mediatoris.

QVæritur, vtrum illos qui præceſſerunt aduentum Chriſti oportuerit credere articulos humanitatis?

Solutio, nullus poſt lapſum Adæ potuit ſaluari abſq; fide mediatoris: tamen explicite hi ſoli credebant, quibus Deus reuelauerat articulos humanitatis. alii vero credebant implicite. Implicite autem credere illos, eſt expectare redemptorem futurum. vnde beatus Auguſtinus, eadem fides mediatoris ſaluos faciebat antiquos, puſillos, & magnos, quia ſicut nos credimus Chriſtum in carne veniſſe: ſic illi venturum, ſicut nos mortuum: ſic illi moriturum.

Pro maiori declaratione præmiſſorum eſt notandum, ꝙ tria ſunt ſymbola. vnum Apoſtolorum, ſ. Credo in Deum Patrem, quod dicitur ſubmiſſa voce. Cuius cauſa eſt; quia tunc nouella

erat eccleſia,& ideo non publicè fiebat fidei proteſtatio. Aliud ſymbolum.ſ. Credo in vnum Deum eſt concilij Nicæni, vel Apoſtolorum inſimul congregatorum,præcipue ad extirpationem,& expugnationem illius hæreſis, quæ dicebatur adorationem,non debere exiberi.ſſ.Aliud ſymbolum.ſ.Quicunque vult ſaluus eſſe compoſuit Athanaſius ad expugnationem illius hæreſis,quæ dicebat contra incarnationẽ,& mortuorum reſurrectionem,& dicuntur illa duo vltima alta voce; quia tunc fiebat publicè fidei proteſtatio.ideo primũ ſymbolum ad fidei inſtructionem. ſecundum ad fidei explanationem: tertium ad fidei defenſionem ſecundum albertum in ſuo compendio & Bona. in libro ſententiarum.

HÆc eſt catholica, ſincera fides, & amica.
A Chriſto lata, per diſcipulos publicata.
Signis firmata, diuina lege probata.

Declaratur Fidem pluribus modis accipi, & quæ ſit eius definitio.

IN iſta parte auctor noſter epilogat: dicẽs, quòd hæc quæ dicta eſt: eſt fides catholica ornata articulis ſupradictis, &c. Pro cuius profundiori declaratione,eſt notãdum, ꝙ fides ſumitur pluribus modis.vno modo pro ſacramento baptiſmi.45.di.c.de Iudæis,& per beatum Auguſtinũ ad Bonifacium dicentem.quid eſt paruulos habere fidem: niſi Baptiſmi ſacramentum? Alio modo ſumitur fides pro caſtitate Thori 27.q.2.c.coniuges,& primæ ad Thimoth.5.primam fidem.i.thori caſtitatem,irritam fecerunt. Alio modo fides idem eſt,quòd ſecuritas,ſiue pactum 23.q.1.c.Noli. Alio modo fides idem eſt,ꝙ conſcientia 28.q.1.c.1.Et ad Roma.14. Omne quod non eſt ex fide.i.conſcientia peccatum eſt. Alio modo fides idẽ eſt, quòd fidelitas. Prouerb.20. viri fidem.i.fidelitatem,quis inueniet.

ueniet. Alio modo ſumitur pro habitu mentis benè conſtitutæ:& ſic ſumitur in Ethicis.Alio modo ſumitur fides pro credito,ſiue collectione creditorum.de quibus ſupra.quam.ſ. fidem niſi quiſque,fideliter firmiter crediderit;ſaluus eſſe non poterit; ſecundum Athanaſium,& omnes catholicos doc. Et diffinitur ſic iuxta iſtam vltimam acceptionem ad Hæb.11. Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum,argumentum non apparentium. In illa diffinitione ponitur ſubſtantia pro fundamento ſubſiſtēte ædificatione ſpirituali, quod eſt gratia, & gloria, Ipſa enim fides genuit ſpem,& ſpes caritatem,ſecundum Gloſ. ſuper illud Mat.primo.Abraham genuit Iſaac Iſaac genuit Iacob. Ipſa enim fides eſt firma petra, ſuper quam ſapiens ædificat domum ſuam:tamen caritas maior eſt; quia poſterior.modo poſteriora generatione perfectione ſunt priora, ſecundum Philoſophum 9.Metaphiſicæ.Notanter dicitur rerum ſperandarum; quia fideles per aſſenſum facit in nobis ſubſiſtere res ſperandas: argumentum.i.arguens mentem,quia fides inclinat intellectum ad credendum ea,quæ non apparent. Et propter hoc dicitur potius fides argumentum : quàm concluſio. quia fides probat ex non apparentibus,ꝙ ſint,& non probatur,quia ſecundum Gregorium, Fides magis innititur auctoritati,quàm rationi; quoniam fides, non habet meritum, vbi,vel cui ratio humana præbet experimentum ſufficiens ſupple. Notanter dicitur non apparentium, quia fides ſua luce, & virtutis diffinitione manifeſtat ea,quę non apparent,quia apparentia non habent fidem, ſed agnitionem ſecundum eũdem Gregorium in quadam Homilia.Hæc enim fides catholica ornatur articulis ſupradictis,ſicut corona in capite ſponſæ ornata ſtellis lucētibus. Hæc enim fides à Chriſto eſt lata : per diſcipulos publicata, variis ſignis firmata, & diuina lege probata; vt habetur in pluribus paſſibus ſacræ ſcripturæ. Ioſue 10. de reſtatione Solis, & Lunæ ad ſpatium 12. horarum de obſcuratione Solis,& Lunæ in paſſione. Mathæi 28. & Lucæ 23. de mortuis reſuſcitatis à Chriſto, & à fidelibus eius in nomine ipſius. Sequitur textus.

SOlus adorandus Deus eſt, ſanctuſque rogandus.
Latria debetur domino : quia ſummus habetur.
Nullus adorare ſic debet, ſiue rogare
Effigiem factam : ſed ſignificata per ipſam.

Declaratur differentia inter latriam, & duliam.

IN iſta parte auctor aſſignat differentiam inter latriam, & duliam, dicens quòd latria debet exhiberi ſoli Deo, quod per eius diffinitionem patet, quę talis eſt. Latria eſt ſummę venerationis cultus ſoli Deo exhibendus, ſecundum Mag. ſen. 9. di. 3. li. & talis veneratio propriè eſt adoratio, quæ alii à creatore exhiberi non debet. Dulia autem propriè eſt exhibitio venerationis factæ creaturæ. Item inſinuat auctor in littera, quòd nullus debet adorare, ſiue rogare effigiem ſiue imaginem : ſed rem per ipſam effigiem deſignatam, ſiue repreſentatam : & hoc pro litterali expoſitione. *Latria quid.* *Dulia qd.*

QVÆSTIO I.

Concluſio. Chriſtus eſt perfectus Deus, & perfectus homo.

PRo vlteriori declaratione præmiſſorum mouentur aliqua dubia.

Primum eſt, vtrum Chriſtus inquantum homo ſit adorandus.

Solutio. Damaſce. dicit duæ ſunt naturæ Chriſti, ratione, & modo differentes, vnitæ vero ſecundum Hypoſtaſim : & vnus ergo Chriſtus perfectus Deus, & perfectus homo, quem adoramus cum patre & ſſ. vna adoratione cum incontaminata carne eius non inadorabilem carnem dicentes. & idem tenet Bona. Et ideo non dicimus, Chriſte ora pro nobis, quia Chriſtus ſup-

H ponit

ponit pro ſuppoſito cuius non eſt orare:ſed adiuuare:ideo dicimus Chriſte audi nos.

QVÆSTIO II.

Concluſio. Matri debetur Hyperdulia.

Dub. Solutio.

QVæritur, Vtrum matri Chriſti debeatur latria? Solutio. dicendum eſt quòd non:ſed ei debetur hyperdulia, quod ſumitur à gloſa ſuper Io. 8. cap. vbi dicitur ꝙ dulia eſt duplex, maior, & minor: maior debetur Virgini glorioſæ, i. hyperdulia, minor verò. i. dulia cęteris omnibus ſanctis. nam virgo Maria exaltata eſt ſuper omnes Angelorum choros.

QVÆSTIO I.

Concluſio. Cruci Chriſti, in qua pependit, debetur Latria.

Dub. Solutio.

QVæritur, vtrum cultus latriæ debeatur cruci? Solutio. dicendum eſt ſecundum Albertum in ſuo cõpen. quòd verè cruci Chriſti, in qua pependit, debetur latria, quia inſtrumentum fuit noſtræ redemptionis. Crucibus autem factis inquantum ſunt ligna, ſiue res tales nihil debetur: ſed crucibus factis in ſignum Chriſti crucifixi bene debetur latria. vnde Bonauen. Imago Chriſti repreſentat nobis eum, qui pro nobis crucifixus eſt. Et ideo reuerentia quæ exhibetur ei exhibetur Chriſto, & propter ea imagini Chriſti debet exhiberi cultus latriæ. Ad hoc concordat Damaſce. d. Honor imaginis refertur ad prothotypum. Item Gen. 18. dicitur ꝙ Abraham vidit tres viros: tres vidit, & vnum adorauit; in quibus adorauit ſanctam Trinitatem. Gloſa tamen ibidem videtur dicere, quòd illi viri non erant trinitas: ſed eam figurabant. tamen Aug. exponit illud. Abraham tres vidit, vnum adorauit. d. ꝙ viri illi erant Angeli; quibus vt creaturis intellectualibus exhibuit cultum duliæ. & inquantum erant ſignum figura trinitatis exhibuit cultum latriæ. & eſt iſta materia ſumpta ex. 14. ca. Apoc. Vbi dicitur Deum timete, & adorate eum. Qui autem adorauerit beſtiam, aut imaginem excitabit iram Dei. Similiter illa materia habetur ex 19. cap. eiuſdem vbi dicitur Deũ adora.

Et

Et ſi obijciatur illud Exo.20. Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem, quæ eſt in cœlo deſuper, & quæ in terra deorſum. Item ſi obiiciatur illus Damaſce.d. magnæ inſipiẽtiæ, & impietatis eſt figurare quod diuinitatis eſt. Dub. I. Dub. Solutio.

Reſpondetur ad iſta, quòd habebant veritatem pro illo tempore: in quo Deus nondum humanam aſſumpſerat naturam. Tunc enim cum Deus omino ſpiritus eſſet, ipſum figurare erat erroneum, & impietas. ſecus autem poſt humanitatem aſſumptam. vnde narrat Aug. dominum miſiſſe regi Abagaro imaginem ſuam, & Luca depixiſſe dominum, & matrem ſuam.

Ex hoc quæritur, quare imagines introductę ſunt in eccleſia? Dub.

Solutio: propter ſimplicium ruditatem: vt qui ſcripturas legere neſciunt legant in picturis. Item propter affectuum tarditatem, vt qui non excitantur ad deuotionem dum aure percipiunt ea quæ Chriſtus pro nobis geſſit, excitentur dum ea cernunt in figuris. Item propter memoriæ labilitatem, quia quæ audiuntur faciliùs dantur obliuioni, quàm ea quæ videntur. Solutio.

Quæritur, vtrũ cultus latriæ poſſit exhiberi aduerſario Chriſti, ſi forte tranſfiguraret ſe in ſimilitudinem Chriſti? Dub.

Solutio, ſi quis adoret ſimpliciter ſine conditione eſt peccatum idolatriæ, nec excuſat ignorantia, quia triplex remedium poteſt adhiberi ne erret. primum ſacra ſcriptura, quæ dicit multos venturos in nomine Chriſti mendaciter. ſecundum oratio, vt cor illuminetur. tertium ꝙ non debet ſe reputare idoneum ad talem viſionem. Si vero ſub conditione actuali adoret, non adorat Chriſti aduerſarium: ſed ipſum Chriſtum, quia non ſtat adoratio niſi ſtante conditione. Si autem ſit habitualis cõditio non ſufficit ad vitandum peccatum idolatriæ, quia ad tam inſolitam apparitionem, non debet ſequi præcipitãter adoratio; ſed cum maturitate, & præuia oratione. Solutio.

Quæritur, vtrum cum dulia debeatur Angelo bono; quare Angelus prohibuit ſe adorari a Io.

Solutio ſecundum Bonauen. quia Io. erat excellentior multis Angelis merito. Item prohibuit ne aliquis crederet ꝙ Angeli deberent adorari latria. Item propter manifeſtationem dignitatis humani generis ex incarnatione ſaluatoris. Sequitur textus.

VEra fides ſaluat: quem vita decens bene firmat
Nanque fides aliqua ſine factis mortua dicta
Non prodeſt, ſed obeſt: ſi paret agens bene prodeſt:
Summe malum vita, benefac, hæc eſt bona vita.
Sic bene credendo ſaluaberis, & faciendo
Cum videas iſta quæ ſunt infra tibi ſcripta.

Declaratur effectus fidei quia vera fides eſt quæ ſaluat.

IN iſta parte auctor noſter docet effectum fidei: dicẽs quòd vera fides ſaluat.

Pro cuius declaratione, eſt notãdum quòd fides eſt multiplex viua, & mortua, ficta, & non ficta, magna, modica, explicita, & implicita. Fides viua eſt, quæ potens eſt elicere debitas operationes, quæ ex charitate eliciuntur, & in charitate fiunt. Fides mortua eſt, quæ impotens eſt elicere operationes finaliter, & ſimpliciter meritorias. vnde Iac.2. fides ſine operibus mortua eſt in ſemetipſa. fides enim mortua eſt, ſicut cadauer Deo oblatum. eodem ſecundo c. in quo ſequitur, Si frater, aut ſoror nudi ſint, & indigeant victu quotidiano: dicat autem aliquis de vobis, ite in pace calefacimini & ſaturamini. non dederitis autẽ eis, quæ neceſſaria corpori ſunt quid proderit? ſic & fides ſi nõ habeat opera, mortua eſt in ſemetipſa. Tu credis quoniam vnus eſt Deus, bene facis, & dęmones credunt, & contremiſcunt. Vis ò homo ſcire quomodo fides ſine operibus mortua eſt? Abraham pater noſter: nonne ex operibus iuſtificatus eſt offerens Iſaac filium ſuum vnicum ſuper altare? Vides, quoniã fides cooperabatur operibus illius, & ex operibus fides conſummata eſt. Credit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam: eodem ſecundo cap. & ad Roma.4. Fides enim cedit in augmentum pœnæ & culpæ ijs qui eam habent, & non faciunt opera credentis, quia cum

ſit cognitio, aggrauat. vnde Ber. ad damnationis culmē videtur nobis relicta fides futuræ promiſſionis. & idē in li. de cōtemptu mundi. Crede mihi magnum facit illa fides ſibi damnū. Quā ſi neſciſſet, fidei quid dogma fuiſſet. Melius enim erat illis non cognoſcere viam iuſtitiæ, ꝙ poſt agnitam retrorſum abire ab eo, quod traditum eſt illis in ſancto mandato. ſecundę Pe. 2. c. Ficta fides dicitur eſſe in adultis, qui fictè accedunt ad ſacramentum baptiſmi ſine deuotione, qui ſacramentum tm̄, & non rem ſuſcipiunt, de quibus Hiero. quarta. di. 4. ſent. ſunt lauacra gentilium, & hæreticorum, ſed non lauant ad ſalutē. Omnibus enim Iudęis cōmunia erant ſacramenta; ſed non cōmunis erat omnibus gratia, quæ eſt virtus ſacramentorum, ſm Aug. Tales enim, qui ſic fictè accedunt, non rebaptizantur, ſed veraci confeſſione purgantur. vnde Aug. li. de pęnitentia. Omnis, qui iam ſuæ voluntatis arbiter conſtitutus eſt, cum accedit ad ſacramētum fidelium, niſi pęniteat eum veteris vitę, nouam non poteſt inchoare. Tunc enim valere incipit baptiſmus ad ſalutem; cum ab illa fictione veraci confeſſione receſſerit, quæ corde in malitia perſeuerante peccatorum ablutionem non ſinebat fieri, & idem Mag. ſen. in 3. di. 4. Non ficta eſt in adultis, qui eum fide, & deuotione, & ſacramentum, & rem ſacramēti accipiunt. Item paruuli in baptiſmo merito paſſionis Chriſti ſuſcipiūt & ſacramentum, & rē ſacramenti, & hoc merito fidei alienæ, & virtute ſacramenti. ſm Bona. magna dicitur fides propter firmitatem, & ſtabilitatem credulitatis, de qua habetur Mathæi. 15. Mulier magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut uis. Modica fides eſt in incipiētibus operari, & in his, qui non credunt firmiter credenda, ſine formidine. Math. 14. modicę fidei, quare dubitaſti? Quid ſit implicita, & explicita; patet ſatis ex præmiſſis; quoniā explicita eſt cum publica proteſtatione omnium articulorū. Implicita autē tacita credendorum proteſtatio. Quàmuis enim vna ſit fides in præteritis, præſentibus, & futuris: tamen magis clara eſt, & magis explicita in ijs, qui ſequuntur aduentum Chriſti, quàm in ijs, qui præceſſerunt, ſm Albertum in ſuo compē. Item quàmuis fides ſine charitate ſit qualitas mentis, ſm Philo. in Ethicis: tamen eſt informis, ſicut in paruulis vt habetur per beatū. Aug. Itē in adultis in mortali exiſtentibus. Fides enim debet eſſe charitate formata ſaltim in adultis: qm̄ nullus actus natus eſt dici meritorius, niſi ſit informatus charitate extrinſece, & denominatiuè ſm Laudulphum 23. di. 2. ſen. & in hoc conueniunt oēs

Doctores.

Doctores. De hac loquitur Apoſ. prima ad Cor. 13. d. Si linguis hominum loquar, & Angelorum, charitatem autem nō habeā, factus ſum velut æs ſonans, aut cymbalū tinniens. Et ſi habuero prophetiam, & nouerim myſteria omnia, & omnem ſcientiā & habuero omnem fidem: ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam nihil ſum. & ſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meū ita vt ardeam: charitatem autem non habuero, nihil prodeſt: Sine enim fide operante per dilectionem non eſt poſſibile Deo placere ad Hebręos 11. Sine fide non videtur Dominus habere dominium in corde creaturæ cum non habeat ibi ingreſſum: Ezechielis 46. Ipſa eſt porta aurea per quam intrauit mentem virginis lux, & decus fabricæ mundi. prius enim intrauit filius Dei mentem virginis, quàm ventrem. Lucæ primo. Beata quæ credidiſti: quoniam perficientur in te, quæ dicta ſunt tibi ab Angelo. Fides enim eſt fundamentum, & initium noſtræ ſalutis: quia primus habitus virtutum ordine naturæ: vnde Auguſt. ille Chriſtus in Cruce exaltatus eſt, qui ſanat à morſu ſerpentium infernalium. vnde Io. 4. Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto: ita exaltari oportet filium hominis; vt omnis, qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitam æternam. Et hoc figuratum fuit Numeri 21. vbi legitur, quòd Deus dixit Moyſi, quòd faceret ſerpentem æneum, & poneret eum in eminentiori loco deſerti, &c. Fides ergo ſaluat. vnde Magdalenæ dictum fuit. Lucæ 7. fides tua te ſaluam fecit. & Math. 9. Et de muliere, quæ patiebatur fluxum ſanguinis Marci 5. Fides enim mundum vincit. vnde prima Io. 5. hæc eſt victoria, quæ vincit mundum, fides veſtra. Et eodem, Quis eſt, qui vincit mundū niſi qui credit; quoniam Chriſtus eſt filius Dei? fides enim contra mundum pugnat: & eius oblectamenta, ad Hæbreos 11. Sancti per fidem vicerunt regna. contra tentationes diabolicas reſiſtit. vnde primæ Pe. 5. Fratres vigilate; quoniam aduerſarius veſter Diabolus: tanquàm leo rugiens circuit quærens quem deuoret, cui reſiſtite fortes in fide. Fides poſtulata impetrat. vnde Mat. 15. O mulier magna eſt fides tua: fiat tibi ſicut vis. perſeuerantiam dat. vnde Apo. Roma. 11. tu autem in fide ſta. temporalia contemnit vnde ad Hæbreos 11. f. de Moyſes grandeuus effectus negauit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei. fides iuſtificat Gene. 15. & ad Ro. 4. Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam,

codē 5. Iuſtificati ex fide habemus pacem ad Deum per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Fides beatificat, Ioh. 20. Thoma, quia me vidiſti credidiſti, Beati qui non viderunt, & crediderunt.

Ad fidei enim perfectionem 7. requiruntur. primum quòd ſit primæ virtuti innixa; ſicut fides Moyſi, qui negauit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis &c. ſecundum, quod fides ſit charitate formata, ſicut fides Magdalenæ. tertium, quòd ſit deuotione feruida: ſicut illius mulieris cui dixit Dominus, O mulier magna eſt fides tua &c. quartum, quòd ſit bonis operibus probata ſicut fides Cornelij. act. 10. quintum, quòd ſit fortitudine roborata; ſicut fides beati Stephani, Laurentij &c. vnde ſecundum Macrobium. Fortitudo eſt turpia metuere, proſpera, & aduerſa fortiter tolerare. quoniam fortis omnia faciliter tolerat, propter illud quod amatur, ſecundum Aug. ſextum quòd ſit obedientia decorata; ſicut fides Abrahæ. ſeptimum quòd ſit humilitate fundata: ſicut fides beatę Mariæ dicentis, Ecce ancilla Domini fiat mihi ſecundum verbum tuum. Lucæ primo. Sed quia dicit auctor in littera ſua ſic bene niſi credendo ſaluaberis, &c.

Eſt notandum, quòd differentia eſt inter credere Deum, credere Deo, & credere in Deum. Credere Deo, eſt credere vera eſſe, quæ loquitur. Credere Deum, eſt credere Deum eſſe, & ita faciunt plures mali. Credere in Deum eſt credendo diligere, & diligendo ei adhęrere & eius membris incorporari; ſecundum Mag. ſen. 23. di. 3. credendo in eum, quis iuſtificat impium ad Romanos quarto. &c.

DE

DE PRÆCEPTIS.

Ad mala vitandum, necnon bona continuandum
Sunt data præcepta, quæ commoda ſunt: & honeſta
Primo naturæ lex vult ſic viuere pure;
Non facias aliis ea,quæ fieri tibi non vis.
Poſtea lex Moyſi data vult ſubſcripta teneri.
Sperne Deos plures: non per Dominum male iures:
Sabbata ſanctifices,venerare tuoſque parentes
Non interficias; non mœchus corpore fias.
Non facias furtum:nec teſteris quoque falſum
Non cupias ſponſam:nec rem,quam ſcis alienam:
Sic quoque ius ſcriptum: prohibet mala, mandat honeſtum.
Ius mandat cuique, quòd viuat ſemper honeſte
Vt nullum lædat cunctis ſua iuraque reddat
Inde Ieſus cuncta præcepta reduxit ad iſta
Dilige corde Deum toto ſuper omnia verum:
Dilige quencunque,ſicut te diligis ipſe.
Iſtis completè pendet lex,atque Prophetæ:
Sic non offendes Dominum,fratrem neque lædes.
Semper gaudebunt,Domini qui iuſſa tenebunt
Et male peccabit,qui iuſſa Dei violabit:
Non fit peccatum: niſi per iuſſum violatum.

Determinat de lege naturæ, & lege ſcriptæ. & omnia præcepta reducit ad duo.

ISta litera vſque ad rubricam ſequentem continet tres partes principales, & quartã adiungit. In prima parte determinat de lege naturæ: in ſecũda de lege ſcripta: ĩ tertia parte reducit præcepta omnia ad duo. prima ibi, Primo naturæ. ſecunda ibi, Poſtea lex Moyſi. tertia ibi, Inde Ieſus cuncta. quartam adiungit ibi, Semper gaudebunt, &c. cæteræ particulæ diuidendæ patent de ſe.

Quantum ad primam partem in qua auctor noſter proponit &c eſt notandum, quòd præceptum eſt imperium faciendi, vel non faciendi. vnde præceptorum alia ſunt affirmatiua: vt. vnum cole Deum, honora patrem, & matrem, &c. Alia ſunt negatiua, vt non falſum teſtimonium dices, non mæchaberis, &c.

Item eſt notandum, quòd præcepta decalogi poſſunt intelligi, vel data, vel innata. primo modo pertinent ad populum Iſraeliticum. ſecundo modo ad omnes: quia quidquid continet decalogus explicitè hoc continet lex naturæ, quæ ſcripta eſt in corde cuiuſlibet implicitè, quæ eſt iſta, Quod tibi non vis fieri, aliis non facias: vt legitur, Thob. 4. & per Mag. ſenten. 38. di. 3. & hoc quo ad illud, quod auctor noſter proponebat, & quo ad primam partem, quæ habebat determinare de legẽ naturæ. Sequitur ſecunda pars in textu, Poſtea lex Moyſi &c. vbi auctor determinat de lege ſcripta.

Pro cuius partis declaratione præmittendum eſt, quòd præceptorum decalogi, quædam ordinant nos ad Deum: ſicut illa tria, quæ ſunt in prima tabula, quorum primum pertinet ad Deum patrem: quia eſt de diuina vnitate. ſecundum ad filium; quia eſt de iuramenti veritate. tertium ad Spiritum ſanctum: qa eſt de ſpirituali vocatione. primum ibi, Sperne Deos plures. ſecundum ibi, Non per dominum male iures. tertium ibi, Sabbata ſanctifices. Alia præcepta ordinant nos ad proximum; ſicut alia ſeptem ſcripta in ſecunda tabula, quorum primum eſt de exhibendis bonis parentibus quod tangitur ibi, Venerare tuoſque parentes. Alia ſex ſunt de cauendis malis, quæ inferri poſſunt tribus modis, corde, ore, & opere. Opere læditur proximus

tripliciter, propter quod dantur nobis tria præcepta . primum eſt non occides.ſecundum non mœchaberis. tertium non furtũ facies. Ore læditur proximus proferendo contra ipſum falſum propter quod datur illud præceptum, Non dices contra proximum tuum falſum teſtimonium.corde læditur proximus dupliciter,vno modo reſpectu rei rationalis:& contra hoc datur nobis iſtud præceptum. Non concupiſces vxorem proximi tui. Alio modo læditur proximus reſpectu rei irrationalis, & cõtra hoc datur illud præceptum.Non concupiſces rem proximi tui. & de iſtis Exo.20.& per Mag.ſen.37.di.3.li.

Primum pręceptum primæ tabulæ eſt iſtud,Vnum cole Deũ, quod habet tres clauſulas.prima eſt . Non habebis coram me Deos alienos.vnde Exodi 20. Audi Iſrael,non erit in te Deus recens,neque adorabis Deum alienum.& Leuit.21.& 19. loquar iudicia mea cum eis ſuper omni malitia eorũ ; qui dereliquerunt me,& libauerunt dijs alienis,& adorauerunt opus manuũ ſuarum.Hiere.1.ca. Non ariolos ſuſcitet, neque omnia obſeruet atque auguria: non ſint malefici aut incantatores, neque phitones conſulant; atque diuinos; vt quærant à mortuis veritatem.omnia hæc abominatur Dominus, & propter huiuſmodi ſcelera delebo ipſos,inquit Dominus in circuitu tuo. Deut.18. Hic prohibemur adorare creaturam ſpiritualem ; vt Angelos &c. Secunda clauſula eſt.Non facies tibi ſculptile, hoc eſt imagines fictas quæ nullius rei naturalis ſunt repreſentatiuæ. Tertia,Neque omnem ſimilitudinem, quæ in cœlo eſt deſuper; vt Sol Luna,& Stellæ:neque deorſum in terra, vt bos, leo &c. neque eorum,quæ ſunt in aquis,vt piſces;non adorabis ea actu exteriori,neque coles ea affectu interiori ; quoniam ſolus Deus eſt adorandus.Exod. 20.per Mag.9.di.3.ſenten.de con.diſ.3.ca. Prælatum & ca. ſequenti. vnde Deut.11. Cauete ne forte decipiatur cor veſtrum,& recedatis à Domino : ſeruiatiſque aduerſariis eius,& adoretis eos.iratuſque Dominus claudat cœlum, & pluuię non deſcendant,neque terra det germen ſuum;pereatiſque velociter de terra optima, quam Dominus daturus eſt vobis.ponite hæc verba in cordibus veſtris,& in animis veſtris: & docete filios veſtros;vt illa meditentur. Si enim feceritis ea, quæ pręcipio vobis diſperdet dominus omnes inimicos veſtros ante faciem veſtram,& poſſidebitis eos,qui maiores, & fortiores vobis ſunt;tamen non reprehenduntur Chriſtiani,qui componunt imagines,non quidem ad adorandum, & colendum ; ſed ad

ſed ad memorandum. Prima clauſula oſtendit Sarracenos, & Iudeos idolatras eſſe, & malos Chriſtianos ſortilegos. Sarracenos, qui adorat Mahumetum, Iudæos qui meſſiam, & Antichriſtum malos Chriſtianos: ſortilegos, qui conſulunt dęmones inuocationibus deteſtandis. omnis enim diuinatio prohibita eſt, & maledicta tanquàm idolatria, nam quod ſolus Dei eſt, volũt ſcire ſecundum Raymundum. Secunda clauſula facit contra hæreticos, qui non credunt de Deo; niſi quod imaginatione, & fantaſia confingunt. Tertia clauſula facit cõtra malos Chriſtianos; quia mali chriſtiani ſuperbi colunt ſimilitudinem eorum, quæ ſunt in cœlo deſuper, quia diligunt prælaturam. Auarus colit ſimilitudinem eorum, quæ ſunt in terra: ſcilicet pecuniæ & diuitiarum. voluptuoſus, & carnalis colit ſimilitudinem eorum quæ ſunt in aqua. ſ. delitias.

Secundum præceptum eſt non aſſumes nomen Dei tui in vanum Exodi 20. prohibetur hoc iuramentum quod fit ſine cauſa, & periurium, vterque enim peccat, ſcilicet pro nihilo iurans, & aſſumens nomen Dei in vanum: quia primus ſine cauſa ſummam nominat veritatem. ſecundus autem nominatam contẽnit. Pro quo eſt notandum, ꝙ nomen Dei multipliciter aſſumitur in vanum: ſcilicet ore, corde, & opere. Corde ſicut mali, q tantum nomine, ſine re dicuntur Chriſtiani. tales enim ſacramẽtum ſuſcipiunt: ſed non rem ſacramenti. ſ. gratiam ſpirituſſancti ſecundùm Mag. 3. diſt. 4 ſen. Ore aſſumitur mala intentione, ſ. voti tranſgreſſione, & prædicatione, quæ ſit vana intentione & indeuota oratione de quo dicitur Mat. 25. Hypocritæ bene prophetauit de vobis Eſaias. d. Eſa. 29. populus hic labiis me honorat: cor autem eorum a me longe eſt. Opere ſumitur nomen Dei in vanum: ſicut faciunt Hypocritæ in ſimilitudine operis exterioris, & nõ in puritate cordis, tales enim aſſumunt illud in vanum: quia recipiunt mercedem ſuam in hoc mundo Mat. 5. omnia enim faciunt, vt videantur ab hominibus. talibus enim infert Dominus maledictionem Math. 23. di. vę vobis ſcribe, & Phariſæi Hypocritæ, qui dealbatis ſepulcra prophetarum.

Tertium præceptum eſt memento vt diem ſabbati ſanctifices, Exo. 20. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. ſeptimo autem die non facies omne opus, quia die ſeptima requieuit dominus, Gen. ſecundo. Exod. 31. Cuſtodite ſabbatum meum: ſanctum enim erit vobis, qui pollnerit illud morte moriatur: qui fecerit in illo opus, peribit anima illius de medio po-

puli ſui. ſex diebus facietis opus in die ſeptima ſabbatum eſt requies ſancta dño: pactum eſt ſempiternum inter me, & filios Iſrael, ſignumque perpetuum dicit Dñs &c. & licet ſabbatum dicatur pluribus modis iuxta illos verſus Ebrardi. Septima feſta dies ſeptenaque Hebdomada tota. Sabbata dicuntur hæc tria voce pari, & vltra capitur aliquando pro gaudio. vnde in proſa In curſu tot fantaſmatum turbatur cordis ſabbatum, idem gaudium, tamen hic ſumitur pro die dominica, & poteſt capi pro omni die ſtatuta ad diuinam venerationem; quibus ceſſandum eſt ab omni opere ſeruili. i. a peccato, & ab omni opere impediẽte vocationem ad Deum.

Quartum præceptum eſt venerare tuoſque parentes. Exo. 20. Deut. 5. Honora patrem tuum, & matrem tuam: ſicut præcepit tiqi Dñs Deus tuus: vt longo viuas tempore, & bene ſit tibi in terra; quam dñs Deus tuus daturus eſt tibi. Maledictus homo, qui non honorat patrem ſuum, & matrem. Deute. 27. pro quo eſt notandum, ꝙ pater in hoc mandato præcipuè dicitur homo, qui eſt principiũ per generationem quo ad eſſe naturæ: vt pater carnalis, & mater ſimiliter ſuo modo. vel poteſt dici pater qui eſt principium per miniſterium regenerationis, ut pater ſpiritualis. Alio modo poteſt dici pater ſm communem rõnem pro rege, vel pro patre ætate, vel cauſa honoris &c. Pro cuius vlteriori declaratione eſt notandum, ꝙ duplex honor eſt parentibus exhibendus. vnus corporalis in ſuſtentatione, neceſſaria eis miniſtrãdo: alius ſpiritualis in obedientia, & debita venerãtia, ſecundum Mag. 37. di. 3. ſenten. vnde Bernar. in ſuis ſermonibus Quandiu de mundo ſumus debitores conſtat nos eſſe parentibus.

Quintum præceptum eſt. Non occides Exo. 20. hic explicite prohibetur homicidiũ: ſed implicitè prohibetur omnis motus iræ contra proximum, ſiue ille ſit cordis tantũ, vt ira, & interior commotio: ſiue oris, vt contumelia: ſiue operis, vt percuſſio citra mortem. Item prohibetur in hoc mandato omnis occiſio iniuſta, quæ fit tripliciter. ex cauſa, vt in illo, qui occiditur ſine culpa. ex ordine vt cum ille, qui non eſt miniſter legis, occidit. ex animo, vt quando miniſter legis occidit, non amore iuſtitiæ; ſed libidine vindictæ.

Pro cuius vlteriori declaratione, eſt notandum in præſenti, ꝙ duplex eſt genus homicidij. ſ. Verum quod dicitur corporale, & interpretatiuum, quod dicitur ſpirituale. Corporale fit, ſiue

perpetratur

perpetratur pluribus modis cum effectu occidendo hominem, iuuando,conſulendo,conſentiendo,& de iſtis plenins tractabo in capitulis de ira,& pœnitentia. Homicidium ſpirituale perpetratur duobus modis vno modo omittendo; vt cum quis videt alium in extrema neceſſitate,& non ſubuenit ei, dicitur eũ occidiſſe.diſtinctione octuageſimaſexta capitulo Paſce,vbi dicitur,quos enim homines paſcere poteris; ſi non paueris occidiſti, & prima Iohan. tertio qui habuerit ſubſtantiam mundi huius,& viderit fratrem ſuum,interpretatiuè proximum,neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo;quomodo manet charitas Dei in eo? Secundò modo homicidium ſpirituale, ſiue interpretatiuum perpetratur committendo, & hoc contingit tripliciter,ſcilicet corde,ore,& opere. Corde odiendo. vnde prima Iohannis tertio. Qui oderit fratrem ſuum homicida eſt. Ore detrahendo: quia ille, cui detrahitur occiditur in conſcientia illius, qui audit detractorem, in quem prius viuebat per bonam famam. Opere, ſcilicet mala exemplo alicui occaſionem ruinæ præſtando.iſtis modis dicitur homicidium interpretatiue per magiſtrum triceſimaoctaua diſtinctione tertii ſententiarum.

Sextum præceptum eſt,Non furtum facies Exo. 20. vbi prohibetur omnis contrectatio rei alienæ ex cupiditate. Pro cuius vlteriori declaratione eſt notandum, ꝙ contrectatio rei alienæ poteſt fieri tribus modis licite.primò,quando non fit ex cupiditate,ſed obedientia, ſicut fecerunt filij Iſrael,auferendo vaſa Ægyptiorum. Secundo modo quando fit ex cautela; vt ſi quis furaretur gladium à furioſo, ne ſibi,vel aliis noceat. Tertio modo quando fit ex neceſſitate: vt ſi quis ad mortem eſuriens furetur panem: quia in neceſſitate omnia ſunt communia.

Septimum pręceptum eſt, Non mœchaberis. Exodi 20. in quo præcepto ſecundum beatum Auguſtinum prohibetur omnis illicitus concubitus,& omnis illegitimus coeundi uſus. de hoc habetur ad plenum Leuiti. decimooctauo prout videbitur in ſequentibus in capitulo de luxuria.

Octauum pręceptum eſt, Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimoniũ Exod.20. in quo prohibetur omne genus mendacii,ſicut dicit beatus Auguſtinus,qui falſum profert teſtium eſt Deo nociuus,Cuius præſentia contemnit iudicem,

quem mentiendo fallit innocentem, quem falſo teſtimonio lædit, & idcirco ſecundum eundem Auguſtinum; licet falſus teſtis ſeptennem pœnitentiam egerit de falſo teſtimonio: nondum liberatus eſt, donec ei ſatisfecerit pro poſſe ſuo, qui rem ſuam pro falſo teſtimonio amiſit. 22. quæſt. 2. c. nec artificio, neque enim artificioſo mendacio, neque ſimplici verbo licet quẽquam decipere; quia quoquo modo quis mentitur occidit animam ſuam. Sapientię primo. Os quod mentitur occidit animã. De iſta materia tractabo plenius inferius in capitulo de peccatis linguæ.

Nonum præceptum eſt nõ deſiderabis vxorem proximi tui. Exodi capitulo prærallegato.

Decimum præceptum eſt, Nõ concupiſces rem alienam, neque domini ſeruum, ancillam, non bouem, non aſinum, nec omnia quæ illius ſunt. Exo. viceſimo. In his duobus mandatis: duo prohibentur: ſcilicet concupiſcentia carnis in vxorem proximi, & concupiſcientia oculorum in re aliena, & de omnibus iſtis habetur per Magiſtrum triceſimaſeptima, & triceſimaoctaua diſtinctione tertii ſententiarum. Iuris enim præcepta ſunt honeſtè viuere, alterum non lædere. & vnicuique quod ſuum ex tribuere. Inſtituta de iuſtitia & iur. §. Iuris præcepta, & ff. eodem, quæ tanguntur in textu auctoris ibi ſic quoque ius ſcriptum.

Sequitur tertia pars in textu, Inde Ieſus cuncta. vbi reducuntur omnia præcepta ad duo, quæ ſunt, Diliges Dominum Deũ tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua. deute. ſexto capitulo: hoc eſt primum: & ſecundum eſt, Diliges proximum tuũ ſicut teipſum. In iſtis duobus mandatis completè pendet vniuerſa lex, & prophetæ. Mat. viceſimoſecundo. & Lucæ decimo. Omnia enim præmiſſa, ad illa duo mandata charitatis pertinẽt quia per charitatem implentur, & ad charitatem tanquam ad finem referri debent. vnde Auguſtinus in libro de doctrina chriſtiana; totam magnitudinem, & ampliationem diuinorum eloquiorum poſſidet charitas, quã Deum, proximumque diligimus. vnde Auguſtinus in Enchiridiom, tũc præcepta, & conſilia rectè fiunt, cum referuntur ad diligendum Deum, & proximum propter Deum. Sed quomodo poteſt quis dicere, ſe diligere Deum, quem non videt; cum non diligit ſuum proximum, quem videt? prima Iohan. 4. & intelligitur, nomine, ſeu appellatione proximi, omnis homo; quia nemo eſt, cum quo ſit male

agendum,

agendum, ſecundum beatum Aug. in li. de doctrina Chriſtiana. Si igitur obedieris mandatis meis, quæ ego præcipio vobis: vt diligatis Dominum, & ſeruiatis ei in toto corde veſtro, & in tota anima veſtra, dabit pluuiam terræ veſtræ temporaneam: vt colligatis frumentum, vinum, & oleum, & fœnum ex aquis ad paſcenda iumenta, vt ipſi commedatis, ac ſaturemini. Deuter. vndecimo.

QVÆSTIO I.

Concluſio. Prius in Deum quàm in proximum fertur dilectio.

PRo cuius vlteriori declaratione, quæritur vtrum prior ſit dilectio in Deum, quàm in proximum? Ad quod reſpondetur, quòd dilectio prius fertur in Deum origine, & dignitate, quàm in proximum; ſed exercitatione prius fertur in proximum. vnde qui vult bene amare Deum, exerceet amorē in proximum ſecundùm Bonau. Deus enim præcipit: vt nos diligamus inuicem Ioh. 15. hoc eſt præceptum meum; vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos. & eſt intelligendum amore gratuito, quo Deus dilexit nos non præcedentibus noſtris meritis. prima Io. 4. & ibi Aug. donum feruentiſſimè charitatis: quo nullum maius, creatorem pro ſua creatura, in tantum humiliari, vt ſe offerret in aram crucis pro debitis alienis? Iſta eſt vera, & perfecta dilectio, quę in tribulatione non deſeritur, de qua eccleſia. 6. ca. ſi poſſides amicum in tentatione poſſide eum: eſt enim amicus ſecundum tempus ſuum, & non permanebit in tempore tribulationis; & eſt amicus, qui conuertitur ad inimicitiam: & eſt amicus qui odium, rixam, & conuitia denudabit: & eſt amicus ſocius menſæ, & non permanet in die neceſſitatis amicus ſi permanſerit fixus erit tibi, quaſi coæqualis, & in domeſticis tuis fiducialiter aget. Amicus fidelis protectio fortis, qui inuenit illum inuenit theſaurum. amico fideli nulla eſt comparatio, & non eſt digna ponderatio auri, & argenti, contra bonitatem fidei illius. Alia eſt amicitia ficta, & ſimulata de qua loquitur Boetius de conſolatione. Quem fælicitas amicum, fecit, & infortunium inimicum eius, amicitia vera non eſt. Et de iſta materia tractabo plenius in cap. de virtutibus.

Sequitur quarta pars textus, quę incipit, Sēper gaudebūt &c. vbi

vbi inſinuatur, quòd quicunque cuſtodierit præcepta, nòn experietur quidquam mali.eccleſi.8.Quicunque enim cuſtodierit mandata viuet.Prouer.7.ſerua mandata,& viues, & legem Dei tui,vt pupillam oculi.& Leuit.18.Facietis iudicia mea ſeruabitis præcepta,& ambulabis in eis,quæ faciens homo viuet in eis dicit Dominus.& Lucæ 10.dicit Ieſus legiſperito quęrenti quo modo vitam æternam poſſideret hoc fac, & viues.i.cuſtodi mãdata. & Mat.19.ſi ad vitam vis ingredi ſerua mandata. & Marci 7.ergo à contrariò ſenſu,qui non ſeruauerit præcepta morietur. vnde Marci 7. in vanum me colunt docentes doctrinas, & præcepta hominum,relinquentes mandatum Dei.& Deut.28. Si audire volueris vocem domini tui:vt cuſtodias, & facias omnia mandata eius & cerimonias,quas præcipio tibi, venient ſuper te omnes maledictiones, & apprehendent te: Maledictus eris in ciuitate, maledictus in agro, maledictum horreum tuũ, & maledictæ reliquiæ tuæ,maledictus fructus ventris tui,& fructus terræ tuæ,armẽta boum tuorum,& greges ouium tuarum; maledictus eris ingrediens,& egrediens.adducet ſuper te dominus famem,& ſitim adiunget peſtilentiam donec conſumat te de terra &c. Filij tui,& filiæ tuæ tradentur alteri populo,videntibus oculis tuis fructus terræ tuæ, & omnes labores tuos comedet populus,quem ignoras,& ſis ſemper calumnias ſuſtinẽs. & plures aliæ maledictiones in eodem capitulo. Et ſequitur eo, ꝙ non ſeruieris Domino Deo tuo & cætera. Et idem Leuit.viceſimo, Cuſtodite leges meas,atque iudicia, & facite ea, ne & vos euomat terra, quam intraturi eſtis, & habitaturi. Et Pſalmiſta Dauid 88. Si dereliquerint filij legem meam, & in iudicijs meis non ambulauerint: Si iuſtitias meas prophanauerint, & mandata mea non cuſtodierint, viſitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum.

DE

DE CONSILIIS.

Et primo in genere.

CONSILIVM prout diuiditur contra præceptum, eſt perſuaſio boni melioris ad quod non tenemur. Conſilia in multis differunt a præceptis, primo quia ad præcepta tenemur, ad cōſilia verò nō. quia præcepta ſeruare eſt neceſſitatis, conſilia vero voluntatis. Item lex vetus dat præcepta, Euangelium vero perſuadet conſilia. Item conſilium pertinet ad perfectos, præceptum vero ad perficiendos. Item conſilium ſeruatum affert præmium, præceptum non ſeruatum adducit ſupplicium. Item ad præcepta conſtringimur ex debito, & ad conſilia non niſi ex voto. Item conſilium per votum fit præceptum, ſicut ait Auguſt. Vouere inquit eſt voluntatis, reddere vero neceſſitatis. Item melius eſt deuotum in minoribus, quàm indeuotum in maioribus promiſſionibus inueniri. vnde melius eſt nuda præcepta ſeruare cum deuotione, quàm ſe ad conſilia obligare: & in his negligentem eſſe. Item notandum eſt, quod in lege Moſayca fuerunt iudicialia cerimonialia, & moralia: Lex autem Euangelica iudicia temperat, partem auferendo: figuras euacuat, rerum veritatem exhibendo: præcepta conſumat, adiiciendo. Addidit enim tria: inſtructionem documentorum, permiſſionem premiorum, & perfectionem conſiliorum, & ideo dicitur lex Moſayca differre ab euangelica; quia illa figurarum iſta veritatis, illa pœnæ, hæc gratiæ. illa litteralis, hęc ſpiritualis. illa occidens hæc viuificans illa timoris, hæc amoris. illa ſeruitutis, hæc libertatis. illa oneris, hæc honoris.

Quid ſit cōſilium.

Sequitur de conſiliis in ſpecie.

CONSILIVM I.

CONSILIA quæ Chriſtus adiecit præceptis, ſunt illa quæ ſequuntur.

Primum eſt paupertatis, quæ conſiſtit in abdicatione proprietatis. Lucæ 14. Niſi quis renunciauerit omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Et Mat. 19. Omnis qui reliquerit domum fratres, ſorores, agros, &c. propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitã æternam poſſidebit.

CONSILIVM II.

SEcundum conſilium eſt obedientiæ. vnde Math. 23. Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi. omnia igitur quæcunque dixerint vobis ſeruate, & facite: ſecundum autem opera eorũ nolite facere, dicunt enim, & non faciunt. alligant enim onera grauia, & importabilia, & imponunt in humeros hominũ, digito autem ſuo nolunt ea mouere. & Mathæi 16. Si quis vult venire poſt me abneget ſeipſum, tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Pro quo eſt notandum, quod duplex eſt obedientia. perfecta, quæ ſe extendit ad omnia, quæ non ſunt contra Deum, vel contra regulam, quam quis profeſſus eſt, diſpenſationi prælati non ſubditur. de qua dicit Bernardus: perfecta obedientia neſcit repugnare, terminis nõ arctatur &c. Ad hanc nullus de debito tenetur neceſſitatis: ſed ſolũ perfectionis; ſicut ſemper tenemur æmulari charismata meliora. Alia eſt obedientia imperfecta: tamen ſufficiens ad ſalutẽ, qua quis obedit tantum in his quæ ſeruare promiſit. vel in ijs, quæ implicitè in illis continentur: ſicut ſunt illa ſine quibus religionis profeſſio non ſeruatur: vt recipere officia, &c. Et talis obedientia eſt neceſſitatis. Cum ergo dicit beatus Benedictus in regula ſua, quòd ſi prælatus præcipiat aliquid impoſſibile, tẽtandum eſt facere, loquitur de perfecta obedientia, quam dum ſeruat ſubditus in iis, ad quæ non obligatur ad prælati præceptum, magnæ perfectionis eſt, & non neceſſitatis, & ſi ſeruet

tale

tale quid ad ſimplicem admonitionem, adhuc eſt maioris perfectionis.

CONSILIVM III.

TErtium conſilium eſt caſtitatis, de qua Mathæ. 19. ſunt Eunuchi qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cœlorum, ad id pertinet illud Mathæi 5. Audiſtis quia dictum eſt antiquis non mœchaberis. Ego autem dico vobis, qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt in corde. Hic oſtenditur, quòd non ſolum damnabilis eſt conſenſus ad opus mœchiæ, ſed etiam conſenſus ad delectandum. Pro cuius vlteriori declaratione eſt notandum, quòd concupiſcere ex ſubito motu veniale eſt; ſed concupiſcere ex deliberatione ad perficiendum mortale eſt. Prædicta tria conſilia ſunt omnis perfectæ religionis, quia ſuos obſeruatores elongant à malo: non ſolum quantum ad culpam: ſed etiam quantum ad cauſam. Omne enim malum oritur ex triplici radice, ſcilicet ex concupiſcentia carnis, ex concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ, prima Iohan. 2. Omne quod eſt in mundo, aut eſt concupiſcentia oculorum: aut concupiſcentia carnis aut ſuperbia vitæ. Prædicta vero conſilia perfectè nos elongant ab hac radice triplici.

CONSILIVM IIII.

QVartũ conſiliũ eſt charitatis. Mathæi. 5. Diligite inimicos veſtros, & benefacite hiis, qui oderũt vos, & orate pro perſequentibus, & calũniantibus vos, vt ſitis filii patris veſtri, qui in cœlis eſt; qui ſolẽ ſuũ oriri facit ſuper bonos, & malos, & pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos. Si enim diligitis eos, qui vos diligunt, quàm mercedem habebitis? nonne, & publicani hoc faciunt? &c. Iſtud quantum ad dilectionem effectus eſt præceptum; quantum ad dilectionem affectus eſt conſilium; quia inimico velle gloriam, & gratiam neceſſitatis eſt, ſed oſtendere illi ſigna beniuolentiæ perfectionis, & conſilij eſt: Vnde ad hoc non omnes tenentur, ſ. oſtendere homini ſigna familiaritatis. Verũ qñ veniam petit: vel quando neceſſitas expoſcit vindictam, vel quando ſe ille, qui hoſtis habetur, ad familiaritatem ingerit: ſi habeatur præſumptio, quòd non ſimulatè, vel deriſo-

riè faciat:quia tunc diligit,& inter amicos deputandus eſt, ſed quòd aliquis vltro ſe ad familiaritatem inimico ingerat perfectionis eſt. Vnde,quòd aliquis iniuriatus reconciliationem quęrat,vel amicitiam.non eſt debitum neceſſitatis:ſine quo non eſt ſalus:ſed eſt perfectionis, & conſilium, quo magnum expectatur præmium ſecundum Albert.

CONSILIVM V.

QVintum conſilium eſt manſuetudinis. Mathæi 5. Si quis te percuſſerit in dextram maxillam præbe ei & aliam, quod ſic intelligitur paratus ſis ſuſtinere patienter aliã, & illud conſilium patienti eſt reſpectu læſionis corporis,ad idem patet illud,quod eſt patienti reſpectu ablationis rerum, de quo Math.5.qui tecum vult iudicio contendere,& tunicam tollere,relinque ei & pallium. Pro quo notandum eſt, ꝙ contingit ſua repetere coram iudice fideli dicitur aut cum contentione,& fraude,aut cum charitate. Primum nulli licet. Secundum licet infirmis,& imperfectis.perfectis autem non: Quare non repetere conſilium eſt infirmis.perfectis autem præceptum. Illis autem,qui renunciauerunt proprietati:non licet repetere aliqua,vt ſua,ſed vt congregationis,nec propter ſe,ſed propter commune bonum.

CONSILIVM VI.

SExtum conſilium eſt miſericordiæ, & erogationis, iuxta illud Lucæ 8.Omni petenti te tribue,& qui aufert, quæ tua ſunt, ne repetas,& illud Mathæi 19. Si uis perfectus eſſe vade,& vende quę habes,& da pauperibus,& habebis theſaurum in cœlo,& veni ſequere me. Pro quo eſt notandum; quòd dare ſuperfluum eſt neceſſitatis, ſed dare ea quibus egemus eſt conſilii. Vnde Aug. Melius eſt magis egere, quàm plus habere. Quod autem dicit Dominus.Math.7.Omnia quæcunque vultis,vt faciant vobis homines,& vos facite illis. Intelligigitur quæcunque vultis rationabiliter,& dictante charitate; vt faciant vobis,&c.Vnde ſi peteremus rem aliquam, & non indigeremus,non vellemus rationabiliter illam dari nobis.

CONSILIVM VII.

SEptimum conſilium eſt de ſimplicitate verborum iuxta illud Math. 5. & Ia. vlti. Sit ſermo veſter, eſt eſt, non non: vt non ſub iudicio decidatis. cuius ſenſus eſt, ſit affirmatio, vel negatio ſit, in ore, ſicut & in corde. Ad hoc conſiliũ reducit illud Math. 5. Audiſtis, quia dictum eſt antiquis non peierabis. Ego autem dico vobis, non iurare omnino. Pro quo eſt nutandum, quòd iurare inquantum ad infirmitatem pertinet, eſt permiſſionis: non iurare autem inquantum ad perfectionem pertinet, eſt conſilij. Prohibet enim dominus iurare per creaturas, per cœlum, per terram, &c. propter idolatriam; ne ſcilicet credamus aliquid numinis eſſe in illis, ſit tamen interdum iuramentum per euangelium, per crucem, & per eum cui hæc ſunt dedicata.

CONSILIVM VIII.

OCtauum conſilium eſt de vitanda occaſione peccandi. Vnde dicitur Mat. 18. Si oculus tuus ſcandalizauerit te, erue eum, & proice abs te. bonum eſt tibi vnum oculũ habentem in vitam intrare, quàm duos oculos habentem, mitti in gehẽnam ignis. Secundum Augu. autem nullum membrorum ad litteram erui præcipitur, ſed occaſio peccandi. Quidquid occaſio poteſt eſſe ex aſpectu, & cum oculus ſcandalizat, poteſt eſſe ex viſu, & cum auris ſcandalizat, ex auditu, & ſic de aliis membris.

CONSILIVM IX.

NOnum conſilium eſt de rectitudine intentionis, ac ſimplicitate finis, iuxta illud. Mathęi 5. Attendite ne iuſtitiã veſtram faciatis coram hominibus; vt videamini ab eis. Alioquin mercedem non habebitis apud patrem veſtrum, qui in cęlis eſt. Cum igitur facis eleemoſinam noli tuba canere ante te; ſicut hypocritę faciunt in ſynagogis, & in vicis; vt honorificentur ab hominibus. Amen dico vobis receperũt mercedẽ ſuam. Te autem facite eleemoſinã, neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera: vt ſit eleemoſina tua in abſcondito,

&

& pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi. Et illud Mathæi quinto. Sic luceât opera veſtra coram hominibus; vt glorificent patrem veſtrum, qui eſt in cœlis. Pro quo notandum eſt, quòd eſt conſtituere duos fines temporalem, & æternum. Sed ſi æternus eſt finis vltimus: hoc bene licet, actio autem ſpiritualis, & prædicatio non poteſt referri ad finem temporalem ita quòd illud temporale referatur ad Deum; quia non ſunt facienda mala; vt inde eueniant quæcunq; bona, & hoc eſt quod ait Auguſt. Non debemus euangelizare, vt manducemus. Sed manducare vt euangelizemus. Item eſt notandum, quòd debemus, & tenemur illos actus referre ad Deum, quorũ habemus dominium ex imperio rationis; vt cogitare, eligere, & ſimilia. Sed non tenemur referre actus virium inobedientium rationi, vt ſunt nutritiua, reſpiratiua, & ſimilia.

CONSILIVM X.

Decimum cõſilium eſt de conformitate operis ad doctrinam, iuxta illud Mathæi. 23. Sup cathedrã Moyſi &c. alligant onera grauia, & digito nolunt ea mouere: dicunt enim, & non faciunt. omnia opera ſua faciunt: vt videantur ab hominibus. eodem, & illud Mathæi. 7. quid vides feſtucã in oculo fratris tui, & trabẽ in oculo tuo nõ vides? Aut quomodo dicis fratri tuo, ſine eiiciam feſtucam de oculo tuo, ecce trabs eſt in oculo tuo. Hypocrita, eiice primum trabem de oculo tuo. & tunc videbis eijcere feſtucam de oculo fratris tui. Lucæ ſexto. Pro quo eſt notandum, quod in prædicatione aliquando fit generaliter mentio de iis quæ pertinent ad ſtatum ſalutis, aliquando autem aſſeritur aliquid ſecundum ſtatũ perfectionis: vt vota religionis. Primo modo tenetur facere prædicator illud, quod dicit cum omnes teneantur ad hoc. Secundo modo non tenetur, niſi & ipſe perfectionem illam vouerit.

Pro cuius vlteriori declaratione quæritur, vtrum malus peccet prædicando?

Dicendum eſt quia ſi ſit in notorio peccato, peccat quando prædicat, ſiue ex neceſſitate officii hoc faciat, ſiue ex voluntate, quia ſcandalizat. Si autem ſit in occulto peccato, & non ſtudet ex dicto ſuo compungi, adhuc videtur peccare; quia videtur cõtemnere, &c. ſecundum Albertum in quinto libro ſui compendij.

CON-

CONSILIVM XI.

VNdecimum conſilium eſt de vitanda ſollicitudine,iuxta illud Math.ſexto.Non poteſtis Deo ſeruire,& Mammonæ,ideo dico vobis,ne ſolliciti ſitis animæ veſtræ, quid manducetis,neque corpori veſtro quid induamini.Nõne anima plus eſt quàm eſca,& corpus, quàm veſtimentum? Reſpicite volatilia cęli &c.hæc omnia gentes inquirunt. Scit enim pater veſter,quia ijs omnibus indigetis.quęrite primum regnum Dei,& iuſtitiam eius,& hæc omnia adiicientur vobis. Nolite enim ſolliciti eſſe in craſtinum:craſtinus enim dies ſollicitus erit ſibijpſi. Pro cuius declaratione vlteriori eſt notandum,quòd triplex eſt ſollicitudo.prima eſt laudabilis,& eſt prouidentiæ ſpiritualis.vnde Apoc.prima ad Corint.ſeptimo. Qui ſine vxore eſt ſollicitus eſt quę ſunt Dei, & quomodo placeet Deo. qui autem cum vxore eſt ſollicitus eſt quæ ſunt mundi, & quomodo placeat vxori ſuæ,& diuiſum eſt cor eius. Mulier innupta,& virgo cogitat ea,quæ ſunt Domini,vt ſit ſancta corpore,& ſpiritu. Mulier autem nupta ſollicita eſt,quæ ſunt mundi,& quomodo placeat viro. Secunda eſt tollerabilis. & iſta eſt ſollicitudo curę temporalis, quo ad corpus.Lucæ 10. Martha Martha ſollicita es,& turbaris erga plurima &c. Tertia eſt vituperabilis,& illa eſt in ſuperfluitate theſaurizationis. Eccleſia 2. Peccatori dedit Deus afflictionem,& curam ſuperfluam;vt addat,& congreget,& hæc vanitas, & caſſa ſollicitudo mentis. Sollicitudo prima præcipitur. ſecunda permittitur. tertia prohibetur.

CONSILIVM XII.

DVodecimum conſilium eſt ſupernę correctionis iuxta illud Math.c.18.Si peccauerit in te frater tuus vade, & corripe eum inter te,& ipſum ſolum.& ſi te audierit lucratus es fratrem tuum. Pro cuius vlteriori declaratione eſt notandum,quòd corripere fratrem ſuum quandoque eſt conſilium,vt quando corripitur ſuper venialibus, quandoque eſt pręceptum;vt quando corripitur ſuper mortalibus, & iſto ſecundo modo ad omnes pertinet,& obligat ſemper, ſed non ad ſemper:quia pro loco,& tempore,ſcilicet quando vacat, & creditur

creditur quòd vtilis ſit correctio. Pro cuius vlteriori declaratione, notandum eſt, quòd triplex eſt correctio amoris, timoris, & pudoris, hunc ordinem ſupernæ correctionis docet Dominus in Euangelio Mathæi decimooctauo. Primo enim innuit fratrem eſſe reuocandum amore, cum iubet eum ſingulariter commoneri & corrigi, dicens corripe eum inter te, & ipſum ſolum. Secundo innuit fratrem eſſe reuocandum timore, cum dicit in eodem, ſi te non audierit, adhibe tecum vnum vel duos teſtes, vt in ore duorum vel trium teſtium, ſtet omne verbum. Tertio innuit eum reuocandum pudore, in eodem dicens, ꝙ ſi non audierit eos dic eccleſiæ, Si autem eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus, & Publicanus, i. excommunicari debet, & ſic deuitari.

Sequitur de peccatis in generali.

Omnia delicta triplici ſunt nomine dicta.
Eſtque peccatum nobis ab origine natum
Eſt graue mortale, leuius fertur veniale
Cum baptizamur ab origine purificamur.
Necnon peccato quodcunque ſit ante patrato,
Sed cum peccamus grauiter poſt nos maculamus.
Cum peccantis in id fertur quandoque voluntas:
Quo tenet in ſe quid aliqualiter immoderatum
Sic: vt nec Dei, nec fratris, oppugnet amorem,
Tale ſuo genere peccatum fit veniale,
Vt ſermo vacuus, vel riſus non moderatus.
Si tamen ordinet, vt ab hoc mortale ſequatur,
Hoc mortale facit intentio praua volentis:

Vt

Vt cum quis ridet ad adulterium faciendum,
Aut incontemptu Domini conſentit in iſtis:
Deſtituens ratio mortale fit inde patenter.
Sed quando velle peccantis fertur in illud
Quod de ſe Domini fratriſque repugnet amori.
Peccatum genere mortaleque dicitur eſſe.
Sicut homicidium, blaſphemia, mœchia, furtum.
Si tamen hoc ſiſtat ſine conſenſu rationis
Quòd meditans Dominum corde reprimit cito motum.
Cum non ſit plenus actus, tunc ſit veniale.

Enumerat tria genera peccatorum: declarat quid ſit peccato veniale, quomodo perpetratur, & quid ſit peccatum mortale.

IN iſto capitulo auctor noſter ponit quoddam præambulum, valens ad notitiam vitiorum habendam, ipſum diuidens prima ſui diuiſione in duas partes. In prima parte determinat de peccatis in genere. in ſecunda de eiſdem in ſpecie. prima in principio, ſecunda ibi ne careas vita. Item prima diuiditur in duas. in prima enumerat tria genera peccatorum. In ſecunda proſequitur de membris. Prima in principio. ſecunda ibi cum peccantis in illud, & illa in duas, nam in prima docet quid ſit peccatum veniale, & quomodo perpetratur. In ſecunda determinat de mortali, & de modo perpetrãdi. prima, cum peccantis in illud. ſecunda, ſed quando velle, &c. Item cum peccantis in id adhuc diuiditur. Nam in prima parte facit, quod dictum eſt. In ſecunda oſtendit quomodo ex veniali fit progreſſus in mortale. ſecunda ibi, ſi tamen ordinet. Itẽ illa pars. Sed quando velle diuiditur: nam in prima parte docet quomodo mortale perpetratur. In ſecunda reſtringit, oſtendens quomodo aliquando illud, quod apparet mortale, fit veniale. ſecunda ibi, ſi tamen hoc ſiſtat. in prima parte tituli determinat de primo genere peccatorum: ſcilicet originali peccato, diuidens illam partem in duas; nam in prima oſtendit, quid ſit

peccatum originale,& quomodo meretur dici originale.In ſecunda parte docet remedium contra peccatum originale, ſecunda ibi,cum baptizamur,& non ſolum contra originale;ſed contra,quãdocunque ante perpetratum, ibi,Necnon peccato quodcunque ſit,&c.Iſta eſt diuiſio præſentis tituli,ſiue capituli. Pro maiori declaratione dicendorum præmittendum eſt, quid ſit peccatum in generali.

Pro quo notandum eſt peccatum ſecundum cauſam efficiẽtem à beato Auguſtino ſic diffinitur.peccatum eſt voluntas retinendi, vel aſſequendi,quod iuſtitia vetat.

Secundum cauſam materialem diffinitur ſic. Peccatum eſt eſt dictum,vel factum,vel concupitum contra legem Dei.

Secundum cauſam formalem ab Ambroſio ſic diffinitur. Peccatum eſt priuaricatio legis diuinæ,& cœleſtium inobediẽtia præceptorum.

Secundum cauſam finalem ab Auguſtino ſic diffinitur. peccatum eſt ſpreto immutabili bono, rebus mutabilibus adhærere,ex præmiſſis apparet,quòd in peccato ſunt duo, ſcilicet auerſio à creatore, & conuerſio ad creaturam, &c. ſecundum Albertum in ſuo compendio.Veruntamen peccatum ſecundũ rem non eſt ſubſtantia, vel res aliqua: ſed defectus, corruptela, & boni priuatio,ſecundum Al.in tertio libro ſui compen.

Peccatũ dicitur Nihil, & cur.

Peccatum enim nihil eſt formaliter; tamen circa aliquid eſt, & alicuius boni priuatio eſt,ſecundum Mag.ſen.37.diſt. 2.nam cauſa,& origo peccati res bona extitit,qua ante primum peccatum non erat aliquid mali,vnde oriretur,per eundem Mag. 34. di.2.ſenten.& ſecundum Iſi.in primo li.de ſummo bono dicentem.malum à nullo eſt creatum,nec factum; ſed a Diabolo inuentum. Et ſubditur poſt, quòd enti bono inhærebat, quamuis enim peccatum ſit contrarium ipſi bono. nõ tamen habet eſſe niſi in bono,nec ortum trahit niſi a bono, quod quidẽ bonum eſt liberum arbitrium,ac voluntas à qua peccatum eſt, ſicut à prima origine,& in qua ſicut in ſubiecto. voluntas enim ſecundum,quòd habet reſpectum ad ſuum principium à quo eſt ſcilicet ad Deum, non eſt nata elicere ex ſe niſi bonum, ſed ſecundum quòd habet reſpectum ad principium ex quo eſt,qđ eſt nihil cum ipſa voluntas ſit ex nihilo,tendit ad defectum, ſecundum Albertum in tertio compen.

Item quòd peccatum nihil ſit habetur per Gloſ. ſuper illud Io.primo. Sine ipſo factum eſt nihil, ideſt peccatum. peccatum

enim

enim dicitur nihil propter tria.primum propter defectum: qa peccatum non eſt res aliqua naturalis,ſed b oni corruptio. vnde Aug.in prima reſponſione contra Pelag ianos. opera Diaboli,quæ vitia dicuntur,ſunt actus,non res.Et idem Aug. omne malū natura nō eſt, ſed actus acciden s alicui ob defectum boni . nec obſtat obiectio Auguſtini in Enchiridion dicentis; aliquæ ſunt res, quibus homines mali ſunt, tales autem non ſunt niſi vitia, & peccata, ergo vitia ſunt res, nam ſecundum beatum Tho.& alios ſuper 37.di.ſecundi ſenten.Res poteſt capi tripliciter,communiter,propriè,& magis proprie.Communiter dicitur res a reor, Reris,& ſic comprehendit omne illud, quod cadit in cognitione,ſiue ſit res exterius:ſiue in ſola opinione,& ſic peccatum eſt res,& quantum a d actionē ſubſtratam,& quantum ad deformitatem, & ſic accipit Fulgentius. d.Deus illius rei eſt vltor,cuius non eſt auctor. Proprie res dicitur a ratus rata tum,ſecundum quòd ratum dicitur eſſe illu d quod non tantummodo eſt in cognitione,immo eſt in rerum natura:ſiue ſit ens in ſe,ſiue in alio:& hoc modo res conuertitur cum Ente.4.Methaphiſicæ,& ſic peccatum eſt res, non ratione deformitatis,ſed ratione actus ſubſtrati,& ſic accipit Auguſtinus in Enchi.Proprijſſime dicitur res à ratus ta. tum. prout ratum dicitur ens per ſe fixum, & ſic res dicitur ſolum de creaturis,& ſubſtantiis per ſe exiſtētibus, & ſic peccatum nec eſt res ratione deformitatis, nec ratione actus ſubſtrati, & ſic accipit Aug.in prima reſponſione contra Pelagianos, dicens Opera Diaboli quæ vitia dicuntur,ſunt actus, & non res.

Secundo dicitur peccatum nihil propter effectum, quia peccatum annihilat hominem,& deficere facit à vero eſſe.

Tertio dicitur peccatum nihil propter deſpectum, quia vilē reddit hominem,& indignum præmio ſecundum Alber.in 3. li.ſui compen.

Item ſecundum eundem loco pallegato eſt notandum, ꝙ aliud eſt peccati actus,aliud habitus,aliud reatus Peccati actus eſt aliquid:ſed qn̄ non amplius fit, eſſe deſinit etiam ſine gratia: ſed habitus peccati eſt, qui relinquitur ex malis actib us,& remanet interdū etiam ceſſantibus actibus,& ſecundum Alb. etiam remanet poſt infuſam gratiam,ac peccati remiſſionem. peccati vero reatus,ſiue macula ſecundum rem, nihil eſt,tam ē deſſormat animam,non per modum poſitionis;ſed per modū priuationis:ſicut truncatio membri deſſormat corpus,& ma-

culat ſecundum eundem Alb. ad illud addit Aug. ꝙ ſicut abſtinentia nulla ſubſtantia eſt, & tamen ex ea corpus languet: ita peccatum non eſt aliqua ſubſtantia: tamen ex eo natura animę corrumpitur, à quo liberari habet per gratiam.

Item notandum eſt, ꝙ peccatum qn̄q; tranſit actu; & remanet reatu, ſicut peccatum actuale, qn̄que tranſit reatu, & remanet actu: ſicut pecatum originale poſt baptiſmum. qn̄que tranſit actu ſimul, & reatu, ſicut peccatum actuale, poſt pœnitentiā quandoque remanet actu, & reatu ſimul ſicut peccatum originale ante baptiſmum ſecundum Alb. in tertio li. ſui compen. & ſecundum Magiſtrum ſen. 42. di. ſecundi.

Peccati nomenclaturæ.

Pro quorum vlteriori declaratione eſt notandum, ꝙ peccatū multis nominibus nuncupatur. Vno modo dicitur macula, qm̄ Dei imaginem difforma t, ideſt animam. Aliomodo dicitur reatus, quia ad æternam pœnam obligat. Pro quo nota, ꝙ reatus multipliciter accipitur ſecundum Magiſtrum. viceſimaſecunda diſtinctione ſecundi ſenten. Vno modo pro culpa. Alio modo pro pœna. Tertio modo, pro obligatione pœnæ, vel æternæ, vel temporalis. Si enim peccatum eſt mortale, obligat nos ad pœnam æternam. Si ueniale, obligat nos ad pęnam temporalem. mortale enim eſt propter quod homo meretur pęnam æternā, ſiue mortem. Veniale autem quod hominem vſque in reatum perpetuæ mortis non grauat. Veruntamen pœnam meretur. Alio modo pèccatum dicitur pollutio, & hoc quātum ad ꝫ̄ctū ex carnali, & terrena delectatione. Alio modo peccatum vocaṫ, ſeu dicitur pœna, in quātum reſpicit peccatum primi hominis, in quo tota natura noſtra corrupta fuit, ſecundum beatum Augustinum in libro de gratia, & natura &c. Alio modo peccatū dicitur delictum. i. derelictum, in quantum eſt receſſus à diuinitate, & gratiæ habitæ. Alio modo peccatū dicitur culpa, & hoc ſecundum, ꝙ reſpicit pęnā. Aliomodo vocatur offenſa, & hoc inquantum offendit diuinam maieſtatem. Alio modo dicitur præuaricatio, & hoc inquantum reſpicit mandata Dei. Alio modo dicitur vitium, in quantum eſt defectus denigrans bonū gratię, & offuſcans bona naturalia. Alio modo dicitur peccatū, ſm ꝙ auerſio fit à bono incommutabili, ſ. Deo, & conuerſio ad bonum commutabile, cuiuſmodi ſunt creaturæ. Aliomodo peccatum dicitur, ſcelus propter iniuriam Dei magnam. Alio modo dicitur nephas, quaſi non fas, quia perpetrat illicitū. Alio modo peccatum dicitur crimen, in quantum eſt dignum pęna

propter

propter illum actum illicitum &c. Iſtis deductis ad declaratio-
nem peccati in generali, venio inſequendo literam auctoris. Ad primum membrum vbi promiſi oſtendere, quid ſit peccatum originale, Et quare dicitur originale, dico, quòd peccatum originale, eſt vitium concupiſcentiæ, quod in omnes concupiſcentialiter natos per Adam intrauit, eoſque commaculauit. ꝑ Mag. 30. diſt. ſecundi ſent. & per beatum Auguſtinum in libro de Baptiſmo paruulorum. Non enim ſecundum animam, ſed ſecundum ſolam carnem, peccatum originale trahitur à parentibus. Eſt enim peccatum originale concupiſcentia. non quidẽ actus, ſed vitium. ipſa concupiſcentia eſt lex membrorum, vel carnis, quæ eſt morbidus effectus, vel languor, qui commouet illicitum deſiderium. i. carnalem concupiſcentiam, quæ lex peccati dicitur, quæ dicitur manere in carne, non quid in anima ſit, ſed quia per corruptionem carnis in anima eſt ex vnione eius ad corpus, ſecundum Alb. in tertio libro ſui compendii & ꝑ Mag. 31. di. ſecundi ſen. de pe. diſ. 3. c. pigra. & 1. q. 1. vulnerando. Ex quo patet, ꝙ peccatũ originale eſt in carne, & in anima. In carne materialiter, & originaliter: in anima vero formaliter, tãquam in ſubiecto, nam ſola anima eſt ſuſceptibilis virtutis, & vitij. Peccatũ originale.

Pro cuius vlteriori declaratione eſt notandum, quòd peccatum originale multis nominibus nuncupatur, vno modo dicitur peccatum originale, ſ̃m ꝙ comparatur ad ipſum hominem à quo contrahitur, & ſic eſt carentia debitæ iuſtitiæ. Alio nomine dicitur infirmitas: in quantum reddit hominem impotentẽ ad reſiſtendum motibus. Alio nomine vocatur fęditas; quia per ipſum anima fędatur, ſiue maculatur. Alio nomine dicitur pronitas: quia continuam inclinationem habet ad malum. Alio nomine dicitur corruptio, quia ducit ad nihilum. i. ad peccatũ. Alio nomine dicitur vitium; quia eſt diminutio bonorum naturalium. Alio nomine dicitur languor naturæ: quia durat in natura corrupta. Alio nomine ſ̃m ꝙ comparatur ad corpus, vocatur lex carnis: eo ꝙ lege diuina carni ſit inflictum. Alio nomine dicitur lex membrorum, quia mouet organa ad opera cõcupiſcẽtiæ. Alio nomine dicitur fomes: quia ſicut cinis fouet ignẽ: ita per ipſum fouetur peccatum in carne ſ̃m actum nutritiuæ, & generatiuæ. Itẽ aliomodo dicitur ſtimulus carnis: quia ſtimulat carnem ad primos motus, & animam ad conſenſum. Alio modo ſecundum quòd comparatur ad actus delectabiles: dicitur

concupiſcentia,quæ ſonat vitium in actu:prout eſt in adultis. Et aliomodo dicitur concupiſcibilitas: quæ ſonat vitium in potentia: prout eſt in paruulis ſecundum Alber. in tertio libro ſuicompen.

QVÆSTIO I.

Concluſio. Multis de cauſis Deus plaſmauit hominem quem ſciebat peccaturum.

QVæritur,quare Deus plaſmauit hominem, quem ſciebat peccaturum?

Solutio,plures ſunt cauſę.Prima fuit vt oſtenderetur Dei potentiā,qui ſolus inuertibilis eſt, omnis autē creatura vertibilis, atque mutabilis. Secunda cauſa: vt oſtenderetur Dei ſapientia,qui ex malo ſcit bonum elicere,quod fieri non poſſet,niſi creaturam feciſſet vertibilem.Tertia cauſa, vt oſtenderetur Dei clementia, qua Chriſtus per mortem ſuam hominem perditum liberauit.Quarta cauſa: vt oſtenderet̄ Dei iuſtitia,quia non ſolum bonis dat præmia: ſed & malis ſupplicia.Quinta cauſa,ne homo eſſet peioris conditionis,quàm aliæ creaturæ,quas ſicut Deus diuiſit ſecundum ſuos proprios motus:ita,& homo ſimiliter,ſcilicet ſecundum ſuum liberum arbitrium.Sexta cauſa laus humana;quia laus viri iuſti eſt, quòd potuit tranſgredi,& non eſt tranſgreſſus.Septima cauſa eſt exercitatio bonorum,quia boni per malos exercitantur, & etiam oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcunt,ſecundum compendiū Theologiæ.

QVÆSTIO II.

Concluſio. In Adam,æternum,non ſignificat interminationem vitæ: ſed diuturnitatem.

QVæritur ſi Adam comediſſet de ligno vitæ,& ſtetiſſet in Paradiſo, an vixiſſet in æternum? videtur quòd ſic, per illud Gen.tertio.Ecce Adam factus es ſicut vnus ex nobis,dixit Deus: nunc ergo eiicite eum foras: ne forte mittat manum ſuam,& comedat de ligno vitæ, & viuat in æternum?

Solutio,

Solutio, dicendum eſt quòd per illud, viuat in æternum, non intelligitur interminatio vitæ: ſed diuturnitas ſecundum Bona. ſupra ſecundum ſententiarū. Sequitur ſecunda pars in textu Cum baptizamur. vbi auctor docet remediū peccati originalis purgatiuū: ne dū peccati originalis, ſed cuiuslibet peccati. di. q talis infectio, quæ dicitur peccatum originale; non tantum eſt pœna, ſed etiam culpa. Ipſa enim culpa peccati originalis, quæ macula eſt, deletur in baptiſmo: per Magi. diſt. 3. quarti, de con. diſt. 4. c. 2. & iuxta litteram auctoris: non ſolum peccatum originale deletur in baptiſmo: immo omne crimen perpetratum, ſiue veniale, ſiue mortale per Mag. 4. di. quarti. 27 di. c. deinde in c. oſtenderet, & c. regenerante de con. diſt. 4. Cum dona baptiſmi ſint ſine luctu de con. di. 4. c. 2. pœna tamen peccati originalis, quæ fomes appellatur: ſiue peccandi pronitas, remanet poſt baptiſmum.

Pro cuius declaratione eſt notandū, quòd in concupiſcentia, & libidine concipitur caro formanda in corpus prolis. Vnde ipſa caro, quæ concipitur in ipſa concupiſcentia polluitur, & corrumpitur ex cuius contactu, & infectione, anima cum infunditur, maculam trahit, qua polluitur, & fit rea vitij concupiſcentiæ, quod eſt originale peccatum. de con. diſtinctione quarta. c. firmiſſime & capitulo ſequenti. Ex quibus patet, quòd perſona corrumpit naturam, & econuerſo. natura corrupta corrumpit perſonam. Corruptio perſonæ eſt reatus mentis, corruptio vero naturæ eſt infectio carnis: prout eſt principium ad alteram carnem: quare apparet euidenter, quòd duplex pœna conſequitur peccatum originale: vna in quantum perſonam inficit, ſcilicet carentia viſionis diuinæ, & iſta tollitur per baptiſmum. Alia pœna eſt, quæ naturā conſequitur; ſicut neceſſitas moriendi, rebellio carnis ad ſpiritum, & huiuſmodi, quæ omnia ex principiis naturæ cauſantur, & totam ſpeciem conſequuntur. Et iſta pœna quantum ad motum concupiſcentiæ remanet poſt baptiſmum; quouſque natura noſtra perfectæ libertati reſtituatur contra quam pœnam oportet, nos quandiu viuimus pugnare: quia non extinguitur concupiſcentia per gratiam communem in aliquo homine, ſecundum Albertum in ſuo compendio. Notanter dicitur per gratiam communem, propter beatam virginem &c. In qua fuit extinctio in cōceptione filii per gratiam ſingularem, vt habetur per Albertum in tertio libro ſui compēdii, & per beatam Aug. in libro de gratia, & natura &c. q autē

vltima pœna, quæ eſt naturæ corruptio, ſeu infectio carnis pro-
ut eſt principium ad alteram carnem, remaneat poſt baptiſmũ,
poteſt oſtendi exemplariter de iudæo circunciſo: qui generat fi
lium, cum præputio, & granum nudum ſeminatum procreat
granum cum palea, & hoc quia homo non generat filium, ſecũ
dum ꝙ creatus eſt in mente: ſed ſecundum quòd corruptus eſt
in carne, nec ſecundum quòd ſpiritualis: ſed ſecundum ꝙ carna
lis, ſecundum Alber. in tertio libro ſui compendii, & per Mag.
31. diſt. ſecundi ſententiarum.

Sequitur illa pars textus cum peccãtis, vel cum peccamus in
id, vbi auctor oſtendit, quid ſit peccatum veniale, & quomodo
perpetratur, dicens, quòd peccatum veniale eſt voluptas in crea
tura citra Deum, vel amor voluptatis, de quo dicit Beatus Au-
guſtinus, quòd hominem vſque ad reatum perpetuæ mortis
non grauat, pœnã tamen meretur, & idem per Magiſtrum 42.
diſtin. ſecundi, vt cum voluntas hominis non fertur in aliud, qđ
repugnet ex contemptu, vel malitia amori Dei, & proximi: ſed
in aliud aliqu aliter inordinatum, ſeu immoderatum: vt in ver-
bum iocoſum, & riſum aliqualiter immoderatum, & de iſta ma
teria tractabitur in capitulo de peccato veniali.

Sequitur in textu, ſi tamen ordinet &c. In iſta parte auctor
oſtendit quomodo aliquando ex veniali fit progreſſus in mor-
tale, dicens ꝙ ſi illa, quæ videntur ex ſuo genere eſſe venialia:
fiant praua intentione, & in cõtemptũ Dei merentur dici mor
talia; vt cum quis ridet cauſa adulterium faciẽdi; aut cum quis
profert verbum ocioſum ex contemptu, vel vt per ipſum poſſit
peruenire ad aliquem prauum actum &c.

Pro cuius vlteriori declaratione eſt notandum, quòd veniale
quatuor modis dicitur fieri mortale, ſecundum Albertum in
tertio ſui compendij. Vno modo ex conſcientia; quia quidquid
fit contra conſcientiam, ædificat ad gehennam, etiam ſi ſit con
tra conſcientiam erroneam. Et hæc eſt ratio: quia cum in pecca-
to duo ſint, auerſio à creatore, & conuerſio ad creaturam: pe-
nes primum principaliter iudicatur peccatum; quia auerſio à
Deo eſt quaſi formale, & conuerſio ad creaturam materiale.
Secundo modo veniale dicitur mortale ex complacentia, vnde
Auguſtinus, Nullum peccatum à Deo veniale, quod non fiat
mortale, dum placet: & hoc propter delectationem. Tertio mo
do ex diſpoſitione; quia per frequentiam lapſum in venialia, di-
ſponitur homo ad mortale, ſecundum Alber. dicens peccatum

veniale

veniale diſponit ad mortem. Mortale infert mortem. obſtinatio detinet in morte,& ſecundum hoc intelligitur illud Grego. Vitaſti grandia:vide ne obruaris arena.Nam qui minima negligit,paulatim diffluit.ſicut de ſcintilla,ignis fit maximus:niſi obſtetur in principio. Quarto modo ex progreſſu: quia quando inſurgit veniale:ſi non prohibetur,poſſet progredi vſque ad mortale. non quòd ipſum veniale in ſubſtantia, ſiue in ſpecie fiat mortale,nec quantum ad actum,nec quantum ad maculã: quia nulla res poteſt mutare ſpeciem ſuam: Peccatum autem, veniale,& mortale ſunt diuerſæ ſpecies, ſed dicitur ſecundum Albertum veniale mortale occaſionaliter:ita quòd actus, qui deberet dici de genere venialis,dicitur eſſe mortalis. Iſtud poteſt patere in primis motibus,qui inter venialia computantur; ſed quando delectatio conualeſcit intantum, quòd conſenſus accedit:iam peccatum eſt mortale ſecundum Albertum in tertio libro ſui compendii.vnde ſecundum Bonauenturam,quamuis peccatum mortale, non fiat veniale, nec quantum ad maculam: nec quantum ad deformitatem: tamen quantum ad reatum poteſt. patet quia aliquis, qui prius obligatus fuit ad mortem, ſiue pœnam æternam: poſt per diuinam miſericordiam obligatur ad pœnam temporalem, licet tamen illa non ſit iſta.

Sequitur in textu. Si tamen velle, &c. vbi auctor oſtendit quomodo peccatum meretur dici mortale dicens, quòd quando voluntas peccantis fertur in illud, quod de ſe repugnat dilectioni Dei,& proximi:tunc meretur dici mortale, ſicut homicidium, &c. quia ſic dicitur actus voluntarius, idest cum deliberatione conſenſus ex imperio voluntatis, vt plenius dicetur inferius cum oſtenderetur quando ſeptem vitia dicantur eſſe mortalia,& quando non.

Sequitur in textu. Si tamen hoc ſiſtat ſine conſenſu rationis,&c.vbi dicit auctor in litterà,quòd ſi talis actus inordinatus non procedat ex conſenſu pleno,& deliberato rationis, ſed ex motu ſenſualitatis,tunc non eſt mortale.Pro cuius vlteriori declaratione eſt notandum,quòd in ſtatu innocentię mouebatur ſenſualitas ſecundum motum rationis; ideo ſtante homine nõ poterat in eo eſſe peccatum,nec veniale quidem. Nunc autem quia ſenſualitas rationi repugnat,ideo per primos motus neceſſariò habemus committere peccatum veniale ſecundum Albertum in tertio lib.ſui compendii.qui ab eodem ſic diffinitur.

Primus motus eſt,qui non eſt motus ſenſualitatis;ſed impulſus fomitis impetuoſe tendens ad infectionem creaturæ. Delectabilis enim eſt primus motus duplex. Primo primus, & ſecundo primus,primò primus eſt naturalis:ſecundo primus eſt ſenſualitatis.Cum ergo loquimur de primis motibus,quòd ſunt peccata:intelligendum eſt de ſecundo primus,quia primo primus eſt naturalis, & extra genus moris,quod patet:quia non ſequitur imaginationem,ſed naturalium qualitatum actionem. ſecundo primus ſunt peccata;quia ſunt motus inordinati in genere moris, quod patet:quia tales ſunt ſenſualitalis,quę ſubiacet dominio voluntatis; ideo quia voluntas poterat prohibere. ſunt peccata,non autem mortalia: ſed venialia, quia voluntas non habet completum dominium ſuper ipſos motus,ſicut in illis actibus,qui procedunt per imperium voluntatis,ſecundum Albertum in tertio libro ſui compendij. Voluntas enim eſt principium motuum,ſicut habetur in tertio de anima. Hinc eſt ꝙ ibi genus moris incipit: vbi primo dominium voluntatis inuenitur,hoc autem eſt in ſenſualitate, &c.

Sequitur de peccatis mortalibus.

NE careas vita ſemper mortalia vita.
Maxima peccata, quia ſic ſunt iure vocata.
Nam moriẽs vitio mortali perditur vno
Cuiuis mortale vitium ſit perniciale
Nam mentem maculat,& ſacro flamine priuat.
Offendit Dominum ſpernendo vulnerat ipſum.
Aufert ſplendorem Domini necnon,& amorem:
Debilitat mentem,tortam faciens,& egentem.
Anihilatq́ue bona,quæ ſunt in crimine nata.

Mortificat

Mortificat merita, quæ contulerat, bona vita
Interimens animam damnat finaliter ipſam.
Efficit ingratam vitam, tollitque beatam:
Æternam pœnam dat, perpetuamque cathenam.
Sunt tumor, accidia, gula, luxuries, ſimul ira,
Liuor, auaritia bene ſunt mortalia dira.
Nunc videas horum plures ſpecies vitiorum
Vt melius vere valeas peccata cauere.

De peccatis, & primo in genere, diffiniendo, diſtinguendo, & effectus aſſignando.

IN iſto titulo auctor noſter determinat de peccatis mortalibus, diuidēs ſuam litteram prima ſui diuiſione in duas partes. In prima parte determinat de peccatis mortalibus in generali. In ſecunda parte de vnoquoque eorum in ſpeciali. prima pars hic. ſecunda ibi tu non ſis tumidus cum ſequentibus. Item prima in tres. nam in prima parte facit, quod dictū̃ eſt. In ſecūda parte docet effectus peccati. In tertia parte enumerat ſpecies peccati mortalis prima in principio: ſecunda ibi, cuius mortali. tertia ibi, ſunt tumor accidia, &c.

Quantum ad primum notandum eſt, quòd peccatum mortale eſt dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei, ſecundum Aug. & Mag. 36. di. ſecundi ſent. Alio modo ſecundum beatum Auguſti. in libro de duabus animabus. Peccatum mortale eſt voluntas retinendi, vel conſequendi quod iuſtitia vetat. Nam peccatum ſine voluntate eſſe non poſſe veriſſimum eſt, ſecundum Mag. 41. diſtin. ſecundi ſent. Iſte diffinitiones peccati, & plures aliæ traditæ fuerunt in principio declarationis præcedentis tituli. Iſta enim peccata mortalia dicuntur maxima; quia peccantem priuant maximo bono, & in ipſis morientem æternis faciunt mancipari cruciatibus.

Pro cuius vlteriori declaratione eſt notandum, quòd vnum peccatum dicitur maius alio pluribus modis. Vno modo cauſalitate, ſicut peccatū̃ Luciferi: alio modo generalitate, ſicut peccatum Adæ; deſformitate, ſicut peccatum Iudę: difficultate re-

mittendi, ſicut peccatum in Spiritum ſanctum: periculo,ſicut peccatum ignorantiæ:inſeparabilitate,ſicut peccatum cupiditatis;pronitate, vt peccatum carnis: offenſione, ſicut peccatum idolatriæ:expugnandi difficultate,ſicut ſuperbia mentis;cæcitate,ſicut ira:ſecundum Alb.in 3.li.ſui compen.

QVÆSTIO I.

Concluſio. Peccatum Adæ dicitur maximum extenſione,& ingratitudine.

QVæritur,vtrum peccatum Adæ fuerit maximum? Pro quo eſt notandum, q̃ vnum peccatum dicitur maius alio extenſione, quia pluribus nocuit: ſic peccatum Adæ fuit maximum.Similiter dicitur fuiſſe maximum propter ingratitudinem: ſecundo modo dicitur peccatum maximum libidine,ſic peccatum Diaboli fuit maximum; quia appetiit aſſimilari creatori,ſecundum Bon.ſuper ſm ſent.

QVAESTIO II.

Concluſio. Lucifer appetijt eſſe ſui iuris,& æqualitatem potentiæ Dei, non naturæ.

QVæritur,quid appetiit Lucifer? Solutio,ſm Grego.eſſe ſui iuris appetiit.Ber. dicit, q̃ appetiit æqualitatem potentiæ,& Augu.idẽ.Et ad illud Eſa.15.aſcendam ad cœlum,& ero ſimilis altiſſimo. Reſpondetur cum diſtinctione tali,quædã eſt ſimilitudo æquiparantiæ,alia æqualitatis:alia imitationis.Similitudo æquiparãtiæ nullo modo poteſt ordinatè appeti:quia non poteſt cadere in cognitionem,& hanc Diabolus non appetiit;quia qui hanc appetit,non æqualitatem,ſed ſuam deſtructionẽ appetit. vnde Aug. cum Deus nõ poſſit cogitari niſi ita, q̃ nil ei ſimile poſſit cogitari:quomodo Diabolus potuit velle,quod non potuit cogitare? ſimilitudo æqualitatis eſt præſidentia in aliqua conditione,& hãc appetiit Diabolus:quia appetiit præeſſe, & nulli ſubeſſe, quod eſt ſolius Dei. Alia dicitur ſimilitudo imitationis, & hæc poteſt appeti aliquando ordinate,& aliquando inordinatè,Ordinatè,quando appetitur illud quod eſt noſtræ appetitionis, & diuinæ acceptationis,vt perfectiones, & decores virtum.Inordinate,quando appetitur vindicta in iniuriis, & præeſſe aliis ſine ſuis meritis, & diuinæ maieſtatis acceptatione; &

hanc appetijt Diabolus. Et notetis, ꝙ quando dicit aſcendam in cœlum &c. non loquitur de cęlo empireo: quia in ipſo iam erat: ſed de coelo trinitatis, ſecundum Bona.

QVÆSTIO III.

Concluſio. Adam vno modo plus peccauit quam Eua, alio modo plus Eua quàm Adam.

QVæritur, quis plus peccauit vel Adam, vel Eua? Solutio, dicendum eſt, ꝙ ingratitudine plus peccauit Adam, quia abundantiora bona ſuſceperat à Deo. etiã plus peccauit occaſionaliter, quia ſuũ peccatũ fuit cauſa tranſfuſionis in poſteros. Eua autẽ plus peccauit libidine voluntatis: quia appetiit aſſimilari Deo. Etiam, quia ſuggeſſit viro ſuo, vt ederet de ligno vetito, qui nolens cõtriſtare delitias ſuas, pomum momordit: ſed non comedit ſecundum Bonauen.

Sequitur in textu cuius mortale, &c. vbi auctor noſter docet effectus peccati mortalis dicens, ꝙ multa mala facit homini ante mortem, in morte, & poſt mortem. Ante mortem naturalia vulnerat; vt ſignificatur in illo, qui incidit in latrones, qui ſpoliauerunt eum, & plagis impoſitis abierunt ſemiuiuo relicto. Lu. x. Et per magiſtrum in principio quarti ſent. ſcilicet in procemio. intellectum obſcurat in cognitione veri, & per ipſum affectus in operatione boni tepeſcit. gratuita ſpoliat, Tren. 2. occidit omne, quod pulchrum erat viſu in tabernaculo filiæ Sion, & alibi. Tren. 4. Diſperſi ſunt lapides ſanctuarij, & diruptum eſt ædificium. Super quo puncto dicit Alber. in tertio libro ſui compendij, ꝙ ne ad totum pereant illa bona opera, quæ quis peccando mortificat, aliis ſaluandis dabuntur, ſicut quando corporali morte, quis moritur, fratres, & propinqui in bonis eius ſuccedunt. Animam maculat Tren. 4. Denigrata eſt ſuper carbones facies eorum, & non ſunt cogniti in plateis. Ad pœnam æternã obligat Gen. 1. ex omni ligno Paradiſi comede, de ligno autem ſcientiæ boni, & mali ne comedas in quacunque hora comederis ex eo, morte morieris, ita quòd ſoli Adæ iſta fuerunt dicta, & ad Ro. 6. ſtipẽdia peccati mors. gratia autem Dei, vita æterna in Chriſto Ieſu dño noſtro. Peccatum cum conſummatũ fuerit generat mortem. Iac. 1. conſcientiã amaricat. Ie. 2. Scito, & vide ꝙ amarũ eſt valde, te reliquiſſe Dñm Deũ tuũ, & nõ eſſe timorẽ eius apud te, dicit Dñs Deus exercituum. Corpus & animam

occidit,

occidit, Eccleſiaſtici. 21. Dentes leonis dentes illius interficientes animas hominum; quaſi romphęa bis acuta, hominis iniquitas bis acuta ſecundum glo. quia interficit corpus, & animam, plagæ illius non eſt ſanitas. Ad alia peccata trahit. Vnde Gre. peccatum quod per pęnitentiam non diluitur: mox ſuo pondere ad aliud trahit. Exempla habemus in Ge. de Caym, qui egreſſus in agrum occidit fratrem ſuum. Similiter de coruo, qui egreſſus arcam interceptus eſt aquis, & Dina egreſſa vt videret &c. amiſit virginitatem, & Iudas egreſſus cœnaculum tradidit Chriſtum, & Dauid poſt adulterium commiſit homicidiū. Et ſic patet, quòd peccatum eſt pœna peccati. Peccatum enim enim quod in ſe eſt culpa, dicitur peccantis pœna. Et ita aliud dicitur ſimul pœna & culpa. Sed culpa dicitur ratione actionis, pœna vero ratione paſſionis, quia culpa eſt id quod facimus, pœna verò quod patimur. Nam licet omnis culpa ſit a nobis: non tñ omnis pœna eſt à nobis, immo quædam eſt a nobis acta, quædam a Deo inflicta, quædam à primis parentibus contracta, & quia cum quis facit quod non debet, iuſtum eſt, ꝙ patiatur, quod debet; ideo omnis pęna talis iuſta eſt & à diuina prouidentia, quòd autem vnum peccatum ex alio naſcatur apparet: nam ſuperbus, quia vult omnes præcellere, dolet ſi aliquis æquetur ei: & ſic ex ea naſcitur inuidia. Inuidus vero; quia de facili iraſcitur ei cui inuidet, ex ea naſcitur ira. Sed iracundus; cum non poteſt ſe vendicare, triſtatur: ideo ex ira naſcitur accidia. Accidia vero conſolationem quærens, facit auaritiā. Auaritia, quæ in temporalibus abundat, poteſt magis exercere gulam. Gula vero propter ventris repletionem de facili ſpumat in libidinem, & ita generat luxuriam.

Peccatum, bona quæ fiunt infructuoſa reddit, & quantum ad meritum, & quantum ad præmium. ſicut ramus ab arbore pręciſus, non profert fructum: ſed areſcit, & habilitatur ad incendium; de talibus dicitur Deut. 28. Maledictus erit ingrediens & maledictus egrediens &c. ſcilicet eccleſiam materialem ad orandum, quia talium oratio non eſt fructuoſa, nec meritoria immo dicit Aug. quòd ſi tales ſignent ſe cruce, includunt in ſe potius Diabolum, quàm excludunt, quia iam in eis per effectū habitat.

Peccatum hominem infernū facit; quia in peccatore eſt ignis auaritiæ, fætor luxuriæ, tenebræ ignorantiæ, vermis conſcientiæ ſitis concupiſcentiæ, dæmones per effectum, & huiuſmodi.

Vacuum tandem hominem relinquunt peccata Gen. primo. Terra autem erat inanis, & vacua, & tenebræ erãt ſuper faciem abyſſi, & merito, quia mundana habentes, ſuggunt vbera arentia, eo quòd relinquunt fontem vitæ, & venam aquarum viuentium dominum, & turbidis paludibus ſe ſatiant.

Fallendo decipit, ſicut lignum putridum de nocte lucens, & ſicut eſca in hamo piſcem decipit.

Stultum hominem demonſtrat; quia peccando, quis onus ſibi comprimendo imponit, & ligna ſupra dorſum ſuum cremãda colligit, & illi ſeruit; qui eum pro ſeruitio torquebit. vnde Aug. Stultum eſt in tali ſtatu viuere: in quo, quis non audet mori. peccatum ſumme diſplicet Deo, Sap. 11. nihil odiſti horum quæ feciſti, & cum ipſe non fecerit peccatum, ſequitur ꝙ ipſum oderit: Sententia poteſt haberi ex capitulo ſequenti in lib. Sap. Diabolo ſumme placet. Vnde Greg. aſſidua tempertatione Diabolus tentat, vt ſaltim tædio vincat. Nihil enim poteſt homini nocere, niſi per peccatum, vnde Grego. nulla nocebit aduerſitas, ſi nulla dominetur iniquitas. Amplius enim non poteſt Diabolus nocere iuſto, niſi quòd fabricabit ei coronam æternam. Vnde Ber. Iocundum Dei iudiciũ, quia ille ſuperbus malleator neſciens, iuſtis coronas fabricat æternas, omnes impugnando, & omnibus ſuccumbẽdo. ſacro flamine priuat. Ieremiæ. vltim. Væ nobis; quia peccauimus: propterea mæſtum factum eſt cor noſtrum, ideo obtenebrati ſunt oculi noſtri, propter montem Sion, quia diſperiit, & vulpes ambulauerunt in eo. auffert ſplendorem. Vnde To. primo. ſtercora hirundinum excæcauerunt oculos eius. Et Aug. Oculis ægris odioſa eſt lux. mentem debilitat Iudicum. 16. de Sampſone dicit? Si raſum fuerit caput meum, recedet à me fortitudo mea, & defficiam, eroque vt cæteri homines.

In morte peccatum grauat hominem, quia priuat eum ſolatio viſibilium, quę dilexit in proprio corpore. Turbabitur peccator; quando in morte videbit concurſum demonum ad animã, parentes, uel alienos ad res ſuas, quibus vtebatur ad libitum accurrere. Thre. primo. Omnes perſecutores eius apprehenderũt eam; inter anguſtias, aperuerunt ſuper te os ſuum omnes inimici tui, ſibilauerunt, & fremuerunt dentibus, & dixerunt, deuorabimus. Et iſta eſt dies, quam expectabamus. Tren. 2. Qui veſcebantur voluptuosè, interierunt in viis, & qui nutriebantur in croceis, amplexati ſunt ſtercora. Thre. 4. Lubricauerunt veſtigia noſtra

noſtra in itinere palatearum noſtrarum,approquauit finis noſter,completi ſunt dies noſtri: quia venit finis noſter. Velociores fuerunt perſecutores noſtri aquilis cœli, ſuper montes perſecuti ſunt nos,in deſerto inſidiati ſunt nobis Treno. quarto. In morte enim anima traditur punitioni.corpus vermium corroſioni.diuitiæ talibus forte,in quibus homo non ſperat.Vnde Eccleſiaſtici.Decimo.Cum morietur homo hæreditabit ſerpẽtes,beſtias,& vermes.vnde Eccleſiaſtes ſecũdo. Deteſtatus ſum omnem induſtriam meam,qua ſub ſole ſtudioſe laboraui.habiturus hæredem poſt me,quem ignoro vtrum ſapiens,an ſtultus futurus ſit,& dominabitur in laboribus meis quibus deſſudaui,& ſollicitus fui.

Poſt mortem peccatum premit multipliciter.Nam peccator ex operum denudatione magnam habebit confuſionem.Vnde Naum.3.Reuelabo pudenda tua in facie tua, & oſtendam gentibus nuditatem tuam,& regnis ignominiam tuam.&c.Exprobationem Chriſti audiet in iudicio.d.Eſuriui,& non dediſtis mihi manducare:ſitiui,& non dediſtis mihi potum: hoſpes eram, & non collegiſtis me:nudus,& non operuiſtis &c. Diſcedite a me,&c.Mathæi.25.Requie,& luce priuabitur Mathæi.22. Ligatis pedibus,& manibus mittite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus,& ſtridor dentium. Suffragiis eccleſiæ non gaudebit Eſaiæ vltimo.vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur,& erunt vſque ad ſacietatẽ viſionis omni carni à Deo, & electis omnibus ſeparabitur Mathæi.25. Diſcedite a me &c. ite maledicti in ignem æternum,qui paratus eſt Diabolo,& angelis eius .A ſtatu penitẽdi cadet.vnde Ieremie 8.Tranſijt æſtas, finita eſt meſſis,& nos ſaluati non ſumus. Et Eſaiæ trigeſimoſecundo conſummata eſt enim vindemia, collectio vltra nõ veniet.obſtupeſcite & conturbamini,confidentes opulentiæ, accingite lumbos veſtros.plãgite ſuper regione deſiderabili. Omnis ſpes miſericordiæ præciditur.Eſa.30.Non inuenietur in fragmentis eius teſta in qua portetur igniculus,charitatis ſupple, de incendio,aut hauriatur parum aquæ de fouea,diuinæ miſericordiæ ſupple.

Peccatum peccanti nocet, primo quia gradum primę innocentiæ nunquam recuperabit; ſicut corrupta nunquàm virginitatem poteſt recuperare,patet multis exemplis: nam poſt ſanationem vulneris ſemper manet cicatrix. Item Simon, quem dominus à lepra mundauit poſt emundationem; tamẽ ſemper

vocabatur

vocabatur Simon leproſus. Item peccatum dimiſſum in confeſſione, etiam obligat ad pœnam temporalem. vnde Mat. 18. Iratus dominus eius tradidit eum tortoribus, quoadusq; redderet vniuerſum debitum: aliter enim Regnum cœlorum non intrabit, donec lignum, fœnum & ſtipulam. i. pœnā peccatorum, quæ in præſenti ſoluta non eſt, adimpleuerit. Ex quo patet, ꝙ à gloria retardat, quod figuratum eſt in Abſalon, qui poſtquam recō ciliatus fuit patri ſuo Dauid: tamen manſit duobus annis, quòd faciem eius non vidit, ſecundo Regum. 13. tamdiu enim retardatur à gloria, ſeu à viſione beatifica, quandiu aliqua extat macula purganda.

Sequitur in textu, Sunt tumor accidia &c. Quæ eſt finalis pars præmiſſæ diuiſionis. In qua auctor enumerat ſpecies peccati. diſt. quòd ſunt iſtæ, quæ ſequuntur. tumor, Superbia, Accidia, Gula, Luxuria, Ira, liuor. i. Inuidia, & Auaritia. Quæ quidem ſpecies poſſunt comprehendi per litteras iſtius dictionis ſaligia &c.

Pro quo eſt notandum, quòd peccatorum actualium ſecundum Alb. in 3. lib. ſui compen. vnum eſt initiū, ſcilicet ſuperbia. vnde Eccleſiaſtici 10. Initium omnis peccati ſuperbia. Duplex radix ſcilicet timor malæ humilians, & amor male accendens. Triplex fomentum, ſm tria quæ ſunt in mundo, concupiſcentia carnis, concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ. Septiforme caput, ſ. Superbia, Auaritia, & aliæ ſpecies de quibus ſupra dictum eſt. Peccatum enim initiatur in cogitatione, creſcit in delectatione, & perficitur in conſenſu. ſecundum Alb. in ſuo cōpen. & ſm glo. beati Aug. ſuper illud Math. 4. Ductus eſt Ieſus in deſertum. diuiſiones peccatorum in deum in ſeipſum & proximum dimitto cauſa breuitatis de quibus videat, qui voluerit in 3. lib. compen. Al. Sed quia auctor noſter dicit in littera. Annihilatque bona, quę ſunt in crimine nata,

QVAESTIO I.

Conclusio. Opera facta in peccato mortali mortua ſemper erunt.

Quæritur, vtrum opera in peccato mortali facta ſint meritoria?

Reſpondetur ꝙ non, quia ſecundum Bona. Mortua ſemper erunt, quæ mortua nata fuerunt. i. facta in

peccato mortali;& cauſa eſt, quia ſi opera extra charitatem facta eſſent meritoria: tunc aliqui ſine charitate poſſent mereri vitam æternam, quod eſt abſurdum, ſecundum beatum Tho. 14. diſt. quarti, & de pę. diſt. 1. c. omnis. Prius enim reſpexit Deus ad Abel, quàm ad munera eius. Gen. 4. Et cauſa quare talia opera, quæ fiunt in peccato mortali ſemper remanent mortua, ęſt qa non ſint à charitate elicita, & ideo cauſa mortis ab eis non tollitur per pœnitentiam ſecundum beatum Tho. di. præallegata. valent tamen talia opera extra charitatem facta, ſi fiant bona intentione, ad temporalium multiplicationem. Eſa. 1. Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis: ad diſpoſitionem ad gratiam, ad bonorum aſſuetudinem, de pe. di. 3. c. cauendum

QVAESTIO II.

Concluſio. Opera bona non moriuntur per ſe, ſed per accidens, & ideo per pœnitentiam facilè reuiuiſcunt.

QVæritur, vtrum pœnitentia reſtituat homini bona opera, quæ mortificata ſunt per culpam?

Solutio, dicendum eſt quòd opera prius viua nō moriuntur per ſe; ſed moriuntur per accidēs. Et ideo remoto illo accidente viuificari dicuntur, ſecundum. b. Tho. 14. di. 4. ſen. Pro cuius vlteriori declaratione eſt notandum, ꝙ opera hominis triplici mòdo ſe habent, nam quædam dicuntur dicuntur viua, & ſunt illa quæ hominem ad vitam æternam perducere poſſunt; illa autem opera dicuntur mortua, quæ hoc faciendi poteſtatem non poſſunt. illa autem dicuntur mortificata, quæ hanc poteſtatem amiſerunt cum prius eam habuerint, quæ licet tranſeant actu, manent tamen quantum ad meritū in Dei acceptatione, & remoto prohibente, ſ. peccato mortali reuiuiſcunt &c. De iſta materia tractabo plenius in c. de ſuffragiis &c. breuiter bona opera quandiu ſunt coniuncta radici merendi dicuntur viuere, quando ab illa ſeparantur dicuntur mori. quando reuertuntur dicuntur viuificari, quia redeunt ad ſtatum ſuæ originis; videlicet charitatis &c.

De

De Superbia.

TV non ſis tumidus verbis, nec
corde ſuperbus:
Nec ſis elatus factis, ſi vis fore
gratus.
Cum bona quis credit ex ſe, me-
ritis vel, habere,
Vel falsò tribuit ſibi, quo non
credit egere.
Aut alios ſpernit, plus credens ſeque valere,
Quatuor his rebus quis dicitur eſſe ſuperbus.
Spernit obedire, tumidus vult obuius ire.
Vult apparere melior, malè cœpta tenere:
Cunctis præferri ſe, vult ſua magna referre.
Nunquam rancores dimittit, & ambit honores:
Nulla moleſta pati ſcit: geſtus eſt variari.
Multis quanquam bonis affluetis, ſi modo ſuperbus;
Omnibus te priuat, te ſola ſuperbia damnat.
Si ſimplex, humilis, te repútes quaſi vilis,
Nam Deus exaltat humiles, tumidos pede calcat.

De ſuperbia. Quidnam ſit, in quas ſcindatur ſpecies, & qua ab ea ratione declinare poſſimus.

IN iſto capitulo auctor noſter determinat de peccató ſuperbiæ diuidens iſtam litteram in tres partes. In prima proponit intentum. In ſecunda proſequitur de ſpeciebus ſuperbiæ. in tertia docet remedium contra ſuperbiam. prima in principio. tex. ſecunda ibi cum bona &c. tertia ibi, ſis ſimplex humilis. Aliæ particulæ patebunt legendo literã.

Quantum ad primum eſt notandum ꝙ ſuperbia eſt propriæ,ſiue peruerſæ celſitudinis appetitus, ſecundum beatum Aug. in libro de vitiis,& vir.& ſecundum Alber.in ſuo compen.& committitur verbo,corde,& opere,iuxta eundem:& auctor in littera in duobus primis metris ut non ſit tumidus &c. Superbus enim ſuperioribus inuidet,quia illis non æquatur: inferioribus inuidet:ne ei adæquentur: paribus inuidet; quia ei æquantur, ſecundum bea.Aug.loco præallegato, & ſecundum Alber. Superbia enim initium eſt omnis peccati:Eccleſiaſtici. 10. & hoc triplici de cauſa.prima,quia in omni peccato inuenitur contẽptus Dei,qui eſt quædam cauſa peccati, & talis contemptus eſt auerſio à creatore,quæ in omni peccato eſt, vbi præponitur bonum commutabile bono incommutabili. talis enim contemptus procedit ex ſuperbia. ſecunda cauſa quare dicitur initium omnis peccati eſt,quia fuit principium peccatorum. hoc enim peccato peccauit Diabolus in cœlo,& primus homo in paradiſo terreſtri.tertia cauſa quarę dicitur initium omnis peccati,eſt quia ex eo naſcuntur omnia vitia ſecundum prius & poſterius idest,mediate,vel immediate.

Sequitur,cum bona quis credit, vbi auctor noſter enumerat quatuor ſpecies principales ſuperbiæ,cui concordant Mag. ſen. 42. di.2.& Greg.34.mora.Quarum prima eſt,qñ aliquis credit, bona quæ habet à ſeipſo habere, de qua Iob. 11. Vir vanus erigitur in ſuperbiam, & quaſi pullum onagri liberum ſe natum putat. Et prima ad Corint.4.Quid habes quod non accepiſti? Secunda ſpecies eſt quando credit ea à Deo collata, ſed ſuis meritis,de qua Lucæ 17.Cum feceris omnia,quę precepta ſunt vobis,dicite ſerui inutiles ſumus:quia propriam vtilitatem ſimiliter in hoc fecimus & non vtilitatem Dei, quoniam bonorum noſtrorum non eget. Dauid in pſalmo.15.& Iob 22. quid prodeſt Deo ſi iuſtus fueris?aut quid confers ei, ſi immaculata fuerit vita tua?Tertia ſpecies eſt quando quis iactat ſe habere,quod non habet, de qua Eſaiæ.5. Vę qui ſapientes eſtis in oculis veſtris, & coram vobiſmetipſis prudentes. Quarta ſpecies eſt, quando quis cæteris ſpretis ſingulariter vult videri: de qua habetur primo Regum 15.de Saule,quòd cum eſſe humilis in oculis Domini fuit conſtitutus caput in Iſrael, & per ſuperbiam poſtea deiectus eſt à Regno. Iſte quatuor ſpecies patent in iſto verſu.Ex ſe pro meritis falsè plus omnibus inflat. Superbia enim aliquando oritur ex bonis naturæ:quæ ſunt duplicia: nam

quædam

quędam ſunt animi;vt rectitudo ingenij,& pſpicacitas.bonitas memoriæ,poteſtas tollerandi exercitium ſpirituale:naturalis diſpoſitio ad virtutes,& ad alios habitus &c. Quædam ſunt corporis;vt ſanitas,pulchritudo,fortitudo,agilitas,nobilitas, libertas,formoſitas. &c.Aliquando oritur ſuperbia ex bonis gratię, quæ ſunt ſcientiæ virtutes,& ſimilia.aliquando oritur ex bonis fortunæ.quæ ſunt bona exteriora,vt diuitiæ,delitiæ,dignitates. amicorum copia,& ſimilia.

Superbiæ enim reperiuntur.12.gradus, ſecundum Bernard. & Alber.in ſuo compen.primus poteſt dici incurioſitas correctionis. Secundus mentis leuitas. Tertius inepta lætitia. Quartus iactantia. Quintus ſingularitas. Sextus arrogantia. Septimus præſumptio. Octauus peccatorum defenſio. Nonus ſimulata confeſſio. Decimus rebellio. Vndecimus libertas peccandi, vt ſi quis perficiat illicita; ſine aliqua dubitatione. Duodecimus conſuetudo peccandi, vt qui carnalium deſideriorum voragine circumuolutus rationis limites tranſcendens diuini timoris oblitus, Dicat in corde ſuo, non eſt Deus: ſeu operetur quidquid ſenſualitas ſuadet ſine rationis freno. Sub aliis nominibus poſſunt addi aliæ ſpecies: ſcilicet honoris ambitio, ſubditorum crudelis dominatio,aliorum deriſio,falſi cõfirmatio, irarum commotio, aliorum ſuppeditatio, rigida deambulatio, hæreſis, inobedientia, vana gloria, irreuerentia,& Hypocriſis. Superbia enim facit hæreticum, non ignorantia ſecundum Hieronimum. Diabolus enim eſt quaſi coruus. qui primo currit ad oculum cadaueris,ideſt ad fidem hominis. Fides enim eſt dexter oculus animæ, quem ſi Diabolus eruerit homini,ipſum inutilem reddit ad pugnam. Nam fides eſt fundamentum totius ædificii ſpiritualis:quo deſtructo ſcit Diabolus, quòd non eſt locus propitiationis. Quiſquis enim extra fidem eſt,gladium iræ Dei haaet ſupra ſe euaginatum. prima Iohannis 5.& alibi.Qui incredulus eſt filio non videbit vitam, ſed ira Dei manebit ſuper eum.Iohan.3.

Pro quo eſt notandum, quòd hæres is eſt falſa opinio in fide catholica, & hæreticus eſt ille, qui falſam opinionem gignit in fide,in Gloſ. ſuper illud primæ ad Thimot. ſexto. ſi quis aliter docet, & non acquieſcit ſanis ſermonibus Domini noſtri Ieſu Chriſti: vel qui ſacram ſcipturam aliter interpretatur, quàm Spiritus ſanctus flagitet in cap. hæreſis. & cap. hæreticus.24.q. tertia,& cætera. In hac enim hæretica prauitate plu-

tes reperiuntur errores,puta diuinationes,quando quis ſibi,vel Diabolo attribuit illa,quæ debent Deo attribui;vt faciunt illi, præſumunt prædicere futura,reuelare occulta,quæ Deo dicunt attribui. Quarum diuinationum ſunt plures ſpecies. piromantia,aerimantia,Hidromantia,geomantia, chiromantia, pedomantia,auriſpicina,ſeu ariolum, oromantia.vaticinium,apparitoriũ.vbi dęmones apparẽt incãtatoribus.Alia ſunt ſortilegia quæ ſunt circa ſternutationes ſomnia,& indebitam applicatio nem ſacræ ſcripturæ,quæ omnia ſunt prohibita ſecũdum Ray. in ſua ſumma & Leuit.19.& 20.& Deut.18.vbi dicitur. Ne declinaueris ad magos,nec ab ariolis aliquid ſciſcitare &c. Et 32. q.7.quid in omnibus.& Deut.13.vbi dicitur ſi ſurrexerit in medio tui propheta:aut qui ſomnium vidiſſe ſe dicat, & prædixerit ſignum,atque portentum,& euenerit quod locutus eſt, & dixerit tibi eamus,& ſequamur Deos alienos quos ignoras, & ſeruiamus eis.non audias verba prophetæ illius, aut ſomniatoris,quia tentat vos dominus Deus veſter,vt palam ſciat: vtrum diligatis eum,an non in toto corde,& in tota anima veſtra: dominum Deum veſtrum ſequimini,& ipſum timete.mandata illius cuſtodite,& audite vocem eius, ipſi ſeruietis,& ipſi adhærebitis. propheta autem ille aut fictor ſomniorum interficietur, quia locutus eſt,vt vos auerteret a domino Deo veſtro. Et ſequitur in eodem capitulo.Lapidibus obruptus necabitur. Tamen hic eſt notandum quòd ſecundum beatum Augu. ſors in ſui natura non eſt aliquid mali tamen prohibetur,quia propter aſſiduitatem poſſet quis labi in idolatriam. Tamen ſi eſſet controuerſia ſuper electione poſſet licite ſorte dirimi. vt in Mathia in c.quia propter de elect.de ſomniis enim eſt notandum, ꝙ in veritate obſeruanda non ſunt,Eccleſiaſtici.34.Somnia extollũt imprudentem.Et in eodem:multos enim errare fecerunt ſomnia,& exciderunt ſperantes in illis:Eccle.5.vbi multa ſunt ſomnia,multæ ſunt vanitates.

Pro iſtorum vlteriori declaratione eſt ſub dendum, ꝙ imaginationes ſomniorum ſecundum Gregorium in ſuo dialogo fiunt ſex modis.vno modo plenitudine ventris.Secundo modo ventris,& capitis exinanitione. Iſta patent per experientiam. Tertio modo dæmonis illuſione,vt præuiſum eſt in Eccleſiaſtico.Quarto modo Dei reuelatione, ſeu ſupernorum,iuxta illud Mathæi ſecundo. Apparuit Angelus in ſomnis Ioſeph, &c. & Iob trigeſimotertio,per ſomnum in viſione nocturna, quando

irruit

irruit ſopor ſuper homines, tunc aperit aures eorum, & erudiẽs eos inſtruit diſciplina, vt auertat hominem ab ijs, quæ fecit. Et Gen. trigeſimoſeptimo. De ſomnio Ioſeph &c. Quinto modo cogitatione, & illuſione. Sexto modo cogitatione, & reuelatione inſimul, vt habetur Danielis ſeptimo, de ſtatua quam vidit in cubili ſuo Nabucodonoſor Rex Babiloniæ. per ſomnum &c.

Sed quæritur quomodo eueniunt frequenter quæ diuinatores prædicunt, ex quo fides eis adhibenda non eſt.

Auguſtinus reſpondet, quòd hoc fit Dei permiſſione: vt probetur qualem fidem homines habeant ad Deum. Ad hoc concordat illud quod dictum eſt ſuper Deut. 13. De obſeruatione autem temporis dummodo fiat naturaliter non eſt diuinatio, vt agricolæ obſeruant tempus ſeminandi, inſerendi &c. ſecundum Aug. Alia ſpecies ſuperbiæ eſt irreuerentia, ſ. quando quis non exhibet reuerentiam Deo. vnde Eccleſiaſtici 35. bono corde gloriã redde Deo: Aut parentibus carnalibus: Exo. 22. & 21. c. Deut. 5. Honora patrem tuum, & matrem tuã ſicut præcepit tibi Dominus Deus tuus. Nam quicunque maledixerit patri aut matri morte moriatur. Leuit. 20. Honora patrem tuum: vt ſuperueniat tibi benedictio à Deo, & benedictio eius in nouiſſimo manet, nam qui timet dominum honorat parentes, & quaſi dominis ſeruiet ijs, qui ſe generauerunt in omni opere, & ſermone, & in omni patientia. Eccleſia. 3. c. & eodem cap. 7. Similiter irreuerentia notatur erga patres ſpirituales, ad Hebræ. vltimo. obedite præpoſitis veſtris, ipſi enim peruigilant: quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri. Et Eccl. 7. In tota anima tua time dominum, & ſacerdotes eius honorifica: Etiam reuerentia eſt exhibenda hominibus aliis, puta dominis temporalibus &c. vnde prima Pet. 2. Obedientes eſtote dominis veſtris: non ſolum diſcretis, ſed etiam diſcolis. omnes honorate, & omni creaturæ ſubiecti eſtote propter Deum.

Alia ſpecies ſuperbiæ eſt inobedientia. vnde in Eccleſiaſtico Vincula obedientiæ alligatura ſalutaris, tranſgreſſio vero præcepti ſiue inobedientia, ſtrangulatio eſt. Vnde Aug. in Gene. ſuper tertium capitulum. Si illi qui iam in paradiſo erant propter inobedientiam inde eiecti ſunt: quomodo credunt ſe eſſe ingreſſuros paradiſum, qui inobedientes ſunt mandatis altiſſimi? Qui enim cuſtodit mandatum, cuſtodit animam ſuam: qui autem negligit vias ſuas, mortificabitur. Prouer. 20. Qui enim timent Deum, cuſtodiunt mandata eius, & patientiam habebunt vſq;

ad inſpectionem illius,dicentes,ſi pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus Dei,& non in manus hominum,Ecclef.3. per inobedientiam enim primorum parentum, omnes morti adiudicati ſumus. Potius etiam deberemus timere inobedientiam,quàm mortem exemplo filii Dei.De quo Ber. Memento te fratres,Chriſtus ne perderet obedientiam,perdidit vitam. Ideo non dabit inobedienti copiam ſui tantus obediẽtiæ amator, qui maluit mori,quàm non obedire iis enim inobedientibus infert dominus multas maledictiones.Deut.28. Inſuper cõtemptus ſententiæ paſtoris eſt magna inobedientia, de qua habetur.11.q.3.c.nemo contemnat vincula eccleſiaſtica; nam nõ homo eſt qui ligat,ſed Chriſtus.Sed quia de illa materia eſt tex. inferius ideo hic ſuperſedeo &c.

Alia ſpecies ſuperbiæ eſt inanis gloria,quæ duplex eſt,Diabolica:quando aliquis gloriatur in malitia.vnde pſalmus 51. quid gloriaris in malitia,& qui potens es in iniquitate.Alia eſt humana,quæ eſt duplex,carnalis,quæ eſt mundanorum puta diuitiarum &c.Alia ſpiritualis,quæ eſt gloria Hypocritarum ſecundũ Aug.in libro de vitiis,& virtutibus. Secundum enim Alber. in ſuo compendio,inanis gloriæ ſeptem ſunt ſpecies, & ſimiliter ſecundum Greg.prima eſt inobedientia:nam vana glorioſus in in nullo vult videri inferior,quod nõ fieret ſi faceret mandatũ. Secunda eſt contentio,quia vult vincere cum clamore, & propter hoc apparere.Tertia eſt iactantia,qua,quis enumerat bona ſua:vt laudabilis appareat. Quarta eſt Hypocriſis cuius ſecundum Auguſtinum ſunt tres filiæ. Prima quando aliquis coram hominibus ſimulat ſe obedire Deo , & in occulto non timet Deum offendere.Secunda eſt,quando in occulto, & in aperto opera bona facit,ſed non bene: quia finis eſt; vt ſanctus ab hominibus videatur. Tertia eſt,quando aliquis minorem hypocriſim relinquit:vt in maiori permaneat hypocriſi, vt ſi quis interrogatus, an ieiunet, reſpondeat Deus ſcit, vt dicatur non eſſe hypocrita.Hypocrita enim ſimia eſt Diaboli, fingens imitari filios Dei, faciens ad ſui iugulationem; ſicut ſimia,quæ vidit barbitonſorem radentem,& cœpit raſorium, & figens facere ſicut barbitonſor,iugulauit ſeipſam. Eccleſiaſtici primo. ne fueris hypocrita in conſpectu hominum, & non ſcandalizeris labiis tuis. Opera enim hypocritarum aliis per bonum exemplum proficiunt.ſibi vero nocent.Similes enim candelis,quæ illuminant alios,ſiue aliis,& ſeipſas conſumunt.Mathæi ſexto.

Ipſi

Ipſi enim quotidianis cruciatibus cruciatum merentur æternũ. Hypocrita enim eſt lupus pelle ouina inductus. Mathæi ſeptimo. Attendite a falſis prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium. Intrinſecus autem ſunt lupi rapaces, à fructibus eorum cognoſcetis eos. Tales enim hypocritæ niſi eos pœnituerit, æternæ damnationi deputati ſunt. Iob decimotertio. Non ueniet in conſpectu eius hypocrita. Quinta ſpecies inanis gloriæ eſt pertinacitas: qua quis factum ſuum malum, vel dictum defendit, ne erraſſe videatur. Sexta ſpecies eſt diſcordia, qua quis contra omne dictum ſumit; ſeu aſſumit contrarium; propter vanam gloriam, alia eſt nouitatum præſumptio, qua quis noua, vel dicit, vel inuenit; vt laudetur. Vnde licet tam in ſuperbia, quàm in inani gloria ſit appetitus propriæ excellentię immoderatus: tamen differenti modo, quoniam ſuperbus apparet ſibi magnus intra, & vanaglorioſus appetit in ore aliorum apparere per laudem ad extra, ſecundum Albertum in ſuo compendio. Ex ſuperbia enim procedit veſtimentorum exceſſus. De quo Eccle. 11. In veſtitu ne glorieris, nec in die honoris tui extollaris, qm̃ mirabilia opera altiſſimi ſolius. Pro quo eſt notandum, ꝙ ille, qui gloriatur de veſte, ſimilis eſt furi glorianti de cauterio, patet quia propter tranſgreſſionem primorum parentum introductus eſt veſtium vſus. Gen. 3. Cumq; cognouiſſent ſe eſſe nudos cõſuerunt folia ficus, & fecerunt ſibi perizomata ſuper quo Auguſtinus, quis enim latronem non irrideret; ſi videret eum gloriari de ſigno ſibi facta pro latrocinio ſuo, quod in facie ſua portat? illud enim ſignum eſt nobis repræſentatiuũ peccati primorum parentũ, cuius infectione omnes inficimur, cuius conſideratione deberemus potius lugere, & lacrhymari, quàm gloriari. Tales enim qui ſe ſic exterius ornant: ſimiles ſunt ſepulchris dealbatis: quæ exterius apparent hominibus precioſa: intus vero ſunt plena oſſibus mortuorum. Corpus enim peccatoris animæ mortuæ ſepulchrum eſt, ſecũdum beatum Aug. Vnde Math. 23. Væ vobis ſcribæ, & Phariſæi & hypocritæ qui ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ foris apparent hominibus precioſa, intus vero ſunt plena oſſibus mortuorum, id eſt operibus mortuis, & omni ſpurcitia. De hoc habemus quoddam exemplum de quoddam rege nuncupato Balaam, qui exiens à curia ſua obuiauit duobus hominibus habentibus veſtes ſordidas. Iſti enim homines facie pallidi, & vltra modum macilenti erant, quos cum vidiſſet Rex amplexatus eſt eos, eis

obuiaſſe ni mium gauiſus eorum obuiamine, quod cũ magnates ſui vidiſſent cęperunt mirari,& non audentes eum increpare dixerunt fratri ſuo, vt ſciſcitaretur ab eo cur hoc feciſſet qđ factum eſt. Cumque audiſſet Rex verba fratris ſui, & magnatũ ſuorum;non reſpondit eis verbum,ſed fecit fieri quatuor arcas, quarum duas fecit deauratas in quibus poſuit cadauera, & oſſa mortuorum.alias duas bitumine,& pice linciuit ad extra,& intra poſuit aurum,argentum,margaritas, & gemmas precioſas infinitas,illaſque firmauit ſeris,& clauibus aureis, ſ. deauratas, & bitumine,& pice linitas firmauit ſeris ferreis, & clauibus. Tunc conuocauit ſuos magnates, & oſtendit eis illas quatuor arcas ſciſcitans ab eis,quas tenerēt eſſe præcioſiores, qui reſpōderũt,quòd deauratas,quibus rex dixit, erratis. Et iuſſit coram ipſis arcas aperiri, & apertis exterius deauratis reperta fuerunt intra oſſa mortuorum fœtentia.Tũc iuſſit rex aperiri alias duas, & intus reperti ſunt lapides præcioſi innumerabiles:margaritę iaſpides,carbunculi,iacinti.berilli,thopazion,aurum,& argentum ſine numerò,cum aliis iocalibus precioſiſſimis. Tunc Rex ſuis magnatibus dixit. de archis deauratis iſte eſt typus eorum: qui exterius ſunt glorioſi,& intus repleti mortuis, & fœtentibus operibus.De aliis duabus dixit:iſte eſt typus eorum, qui exterius ſordidis veſtibus ſunt operti, interius autem ſunt precioſi,bene redolentes Deo,quales erant illi de quorum veneratione me feciſtis reprehendi.Seruus enim Dei non debet habere veſtimenta ad decorem,vel ad delectationem, ſed tãtum ad tegendum nuditatem glo.ſuper illud Math.3.Iohannes habebat veſtimenta de pilis camelorum, habentes enim alimenta & q̄bus tegamur,iis contenti debemus eſſe, prima ad Timo. ſexto. Sunt & enim aliæ veſtes ſanguinolentæ ſicut veſtes vſurariorũ raptorum,aduocatorum,vt in pluribus, & eorum vxorum, filiarum, &c. De quibus Hiere. 2. In alis tuis inuentus eſt ſanguis animarum pauperum,& innocentum. In iſtis alis non volant ad cœlum, ſed deſcendunt ad infernum, propter nimiam ponderoſitatem corporis peccati. In alis enim iſtis inuenitur duplex ſanguis ſcilicet ſpolia pauperum, ex quibus illæ veſtes componuntur, vnde Eccleſiaſt.34.Panis egentium vita pauperis eſt:qui defraudat illum,homo ſanguinis eſt,qui aufert in ſudore panem, quaſi qui occidit proximum, qui enim effundit ſanguinem,& qui fraudem facit mercenario,fures ſunt.Eccleſi. eodem capitulo.Alius ſanguis eſt mors illius,qui pallium de re: iniuſta;

iniuſta; ſiue iniuſte acquiſita deffert cum ad dãnationem illud pallium deferat, patet: quia ſine reſtitutione non poteſt haberi vera confeſſio, & ſine vera confeſſione nemo poteſt ſaluari, & ſi non ſaluari, ergo damnari. Iſtud figuratum eſt in clamide coccinea in qua illuſus eſt Saluator noſter; vnde prima ad Thim. 2. volo viros orare in omni loco, leuantes puras manus, ſine ira, & diſceptatione. Similiter, & mulieres in habitu ornato cum verecundia, & ſobrietate ornantes ſe non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut veſte precioſa, ſed quod decet mulieres promittentes pietatem per opera bona. Mulier in ſilentio diſcat cum omni ſubiectione. Docere autẽ mulieri non permitto, neque dominari in virum, ſed eſſe in ſilentio.

Iſtud vitium ſuperbiæ Rex eſt vitiorum. Ad modum enim regis venit hoc vitium ad aliquem, & adducit magnam ſocietatem vitiorum: Eccleſia. Initium omnis peccati ſuperbia, & qui tenuerit eam adimplebitur maledictis, ideſt vitiis, & ſequitur, & ſubuertet eum in finem, & abominabilis erit apud Deum, propterea exhonorauit Deus cõuentus malorum, & deſtruxit eos vſque in finem. Ex ſuperbia enim naſcuntur hæreſes, ſchiſmata, detractiones, inuidia, verboſitas, iactantia, contentiones, & infinita alia vitia. & ideo vocatur maximum peccatum. vnde pſalmus 18. Emundabor a delicto maximo. Glo. i. ſuperbia. Vnde metrificator loquens de ſuperbia Inquinat egregios adiuncta ſuperbia mores. 5. Si tibi gratia, ſi ſapientia formaque decus. Inquinat omnia ſola ſuperbia ſemper. ad idem Aug. in libro de vitiis, & virtutibus, & Alb. in ſuo compen. Qui enumerat plures deformitates, quas inducit ſuperbia. Superbia enim facit hominem vſurpare illud, quod eſt Dei ſecundum gloriã. Vnde Eſa. 42. gloriam meam alteri non dabo. In bonis enim operibus, quæ facimus ſunt duo, ſcilicet honor, & vtilitas. primum ſibi Deus reſeruat. aliud nobis tribuit. vnde debemus Deo ſuam partem relinquere, ſi noſtra parte nolumus ſpoliari.

Perfectos viros impugnat. vnde Augu. ſuperbia bonis operibus inſidiatur; vt pereant. Superbia enim eſt inexpugnabilis, ſicut caſtrum in alto mote ſitum. Superbia gratia Dei hominem denudat. vnde ſecundo Regum primo. ca. montes Gelboe, nec ros, nec pluuia deſcendat ſuper vos: ros ſupplè gratiæ, & pluuia veræ, & interioris doctrinæ. hominem Deo priuat. vnde Hugo de ſancto victore. Superbia aufert mihi Deum: in-

inuidia proximum: ira meipſum.

Superbia Deo eſt odibilis,& per conſequens ſuperbum reddit odibilem Eccleſ.10.Odibilis coram Domino & hominibus eſt ſuperbia. Superbia enim Deum impugnat: quia ſuperbus vexillum inimici Dei,ſcilicet Diaboli ponit in caſtro ſuo,& deponit vexillum Chriſti, ſcilicet crucem: quam ſemper homo debet portare iuxta illud. Lucæ 9. Qui vult venire poſt me abneget ſemetipſum, tollat crucem ſuam,& ſequatur me.

Superbia hominem ſtultum demonſtrat, quia ancillam ornat,& Dominam nudam relinquit. Superbia facit hominem inſenſatum; cum per ſuam ſuperbiam credit attingere vbi Diabolus exiſtens cum ea non potuit ſtare. Superbia hominem Diabolo aſſimilat,ipſe enim Diabolus Rex eſt ſuper omnes filios ſuperbię. Iob.41. Quare concluditur, quòd ſicut Dominus dixit diſcipulis ſuis. Diſcite à me: quoniam mitis ſum, & humilis corde.Mathæi 11.ita poteſt Diabolus dicere diſcipulis ſuis.Diſcite a me:quoniam ſuperbus ſum valde,& de iſtis ſuperbis legitur Eccleſiaſtici.decimo. Terras gentium ſubuertit Dominus,& perdidit eas vſque ad fundamentum propter ſuperbiam. vnde pſalmus 30. Vidi impium ſuper exaltatum,& eleuatum ſicut cedros libani,& tranſiui,& ecce non erat. Quæſiui eum,& non eſt inuentus locus eius. Et Hierem.I.Dominus loquens ſuperbo ait. Veniet dies tua,tempus viſitationis tuæ, & cadet ſuperbus, & corruet, & non erit qui ſuſcitet eum: quoniam dies Domini ſuper omnem ſuperbum,& excelſum. Et Eſa.ſecundo.talibus enim ſuperbis infert Dominus maledictionem. Eſa.26.Væ coronæ ſuperbiæ. Et Amos ſexto, dicit, væ vobis, qui opulenti eſtis in Sion, & confiditis in monte Samariæ. optimates capita populorum ingredientes pompaticè domus Iſrael. Iſtud enim vicium perſuaſit Diabolus ſaluatori noſtro ſupra pinnaculum templi dicens,ſi filius Dei es, mitte te deorſum. Mathæi quarto. cuius ſignum erat, ſecundum Auguſtinum,quòd plures deceperat per hoc pinnaculum ſuperbiæ.

Sequitur in textu ſis ſimplex humilis, & cætera. vbi auctor noſter inſinuat remedium contra ſuperbiam, dicens, quòd per humilitatem calcatur ſuperbia. Quare poteſt faciliter concludi, quòd ſicut ſuperbia eſt maximum vitium: ita humilitas eſt maxima virtus, cũ oppoſitorũ eadem ſit diſciplina,per humilitatẽ enim efficitur ſcala dirigens ad cęlũ.Math.decimooctauo.

niſi

niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruuli non introibitis in Regnum cœlorum. Et Dauid. 33. Tu populum ſaluabis domine. Et per ſuperbiam eſt via ad infernum. Vnde Dauid pſalmus 36. inimici Domini mox vt honorifica ti fuerint, & exaltati, quemadmodum fumus deficient. Et ſicut ſuperbus fumus eſt in culpa, ſic erit fumus in pœna. Eſa. 72. & Eccleſiaſtici decimo. Perdidit Deus memoriam ſuperborum, & reliquit memoriam humilium: ipſe enim Dominus deſtruxit ſedes ducum ſuperborum, & ſedere fecit mites pro eis Eccleſiaſtici eodem. Deus enim potenter reſiſtit ſuperbis, & humilibus gratiam miſericorditer elargitur. Iaco. 4. Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.

De peccato Accidiæ.

Accidiam linque, quæ dat mala tædia vitæ
Segniciem fugias: nunqnam piger ad bona fias,
Si bona triſtis odis, diuina vel ipſe relinquis
Tædens & negligens, quæ conſummare teneris,
Vel cum triſteris, cum nolens hæc opereris,
Aut nimium triſtis propter quæuis mala ſiſtis:
Quatuor iis uiis ſic accidioſus haberis.
Otia deuita, ſi vis bona ſit tibi vita.
Otia qui ſequitur ſine crimine vix reperitur:
Sæpe libens ora, faciendo ſancta, labora.
Pigri dum nolunt operari tempora perdunt.

Quid ſit accidia, quot ſint ſpecies accidiæ, & remedia contra accidiam declarantur.

IN iſto capitulo auctor noſter determinat de accidia diuidens illud capitulũ in tres partes. In prima parte proponit quid ſit accidia. in ſecunda parte aſſignat ſpecies accidiæ. In tertia parte oſtendit remedia cõtra accidiam. prima in principio. ſecunda ibi. Si bona triſtis odis. tertia ibi ſæpe libens ora.

Quantum ad primam partem eſt notandum, quòd accidia ſecundum beatum Aug. in libro de vitiis & virtutibus eſt languor animi, ex defectu diuini amoris proueniens, Alia diffinitio ſecundum Alb. in ſuo compen. Theologiæ eſt illa: accidia eſt diffidentia de propriis viribus, & auxilio Dei implendi ardua.

Quantum ad ſecundam partem vbi auctor noſter aſſignat quatuor ſpecies principales accidiæ in littera, eſt notandum, ꝙ plures ſunt ſpecies accidiæ, ſecundum Docto. Theologiæ. vna vocatur tepiditas. Et eſt tepiditas paruus amor boni. De multis enim vitiis tentat Diabolus hominem tepidum, de quibus non audet tentare hominem charitate feruentem. Vnde Aug. Ollæ feruenti muſcæ non inſident. tales tepidi paruum habent deſiderium agendi pœnitentiam: ideo talibus dicet dominus ſicut quinque virginibus fatuis, amen dico vobis neſcio vos. Math. vigeſimoquinto.

Alia ſpecies eſt mollicies. vnde mollis eſt ille, qui ſubcumbit tribulationibus, & quando in opere inchoato aliquod durum occurrit, ipſe ab opere deſiſtit. Mollicies illa eſt, quaſi vna culcitra, in qua Diabolus in homine quieſcit.

Alia ſpecies eſt ſomnolentia. pigredo enim immittit ſoporẽ in pigris, quibus loquitur Beatus Petrus prima Pe. 4. Eſtote prudentes, & vigilate in orationibus, ante omnia mutuam in vobiſmetipſis charitatem continuam habentes. Tempus enim in quo dormiendum non eſt, tempus matutinum eſt quo vacandum, orationi, ſtudio, & diuinæ laudi. Nam tempore illo Dei conſolatio frequentius recipitur. vnde Dauid Pſalmus 5. Mane aſtabo tibi, & videbo &c. & Iob. 8. Si diluculo cum ſurrexeris ad dominum, & omnipotẽtem fueris deprecatus: ſi mundus,

dus, & rectus inceſſeris ſtatim euigilabit ad te: & placatum reddet habitaculum iuſtitiæ tuæ.

Alia ſpecies eſt ocioſitas. Vnde Prouerb.12. Qui operabitur terram ſuam ſaturabitur panibus, qui autem ſectatur otiũ ſtultiſſimus eſt. Ocioſus enim negligit ſibi neceſſaria conuenire. vnde Eccleſia.22. In lapide luteo lapidatus eſt piger, quia noluit manus eius quidquam operari; ideo omnes loquũtur in aſpernationem illius. talis ocioſus vitam ſuam hoſtibus indefenſam exponit, & hoſtes, qui animam ſuam interimunt, paſcit. talis enim vitæ futurę, quę ęterna eſt non prouidet, cũ hoſtibus ſuis ſe exponat. talium enim non eſt regnum cœlorum. quia regnũ cœlorum eſt merces eorũ, qui operati fuerunt. Mathæi. 20. Voca operatores, & redde eis mercedem, tales enim non recipiuntur in purgatorio. vnde Dauid pſal.82. In labore hominũ non ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur in purgatorio, ſupple ſcilicet cum dæmonibus in inferno. tales in mundo non acceptabuntur, ſicut nec ficulnea ſterilis, quam iuſſit Dominus ſuccidi. Lucæ 23. Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea ſua, & venit quęrens habere fructum, & non inuenit, dixitque ad cultorem vineæ. anni tres ſunt ex quo venio quærens fructum in hac ficulnea, & non inuenio, ſuccide ergo eam, vt quid enim terram occupat?

Alia ſpecies accidiæ eſt dilatio, cuius ſunt duæ ſpecies. prima eſt dilatio conuerſionis, de qua eccleſiaſtici quinto. Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diẽ. ſubito enim veniet ira eius, & in tempore vindictæ diſperdet te. Talibus enim procurat Diabolus: vt dum differunt venire ad Deum, vadant ad infernum, & cadunt retrorſum, ideſt improuiſè moriãtur & irrecuperabiliter damnẽtur. Secunda eſt dilatio confeſſionis. Sunt enim aliqui, qui differunt confiteri vſque ad infirmitatem dum iam ſunt impotentes ad agendam pœnitentiam, contra quos Eccleſiaſtici 17. Viuus, & ſanus confiteberis, & laudabis Deum, & glorificaberis in miſerationibus eius. Et eodem decimooctauo ante languorem adhibe medicinam, & ante iudicium interroga teipſum, & in conſpectu domini inuenies propiciationem. Non demoreris in errore impiorum, ante mortem confitere. à mortuo, quaſi nihil perit, Eccleſiaſtici 17. talium enim confeſſio eſt, velut confeſſio latronũ, qui nunquam confiterentur niſi viderent mortem, & ideo non eſt præcioſa Deo, ſecundum beatum, Aug. in ſuo pœnitentiali,

& de

& de pœnitentia diſt.7.prout latius tractabo in capitulo de pę nitentia. Alij autem ſunt qui credunt abſcondere peccata volentes aſſimilari Adæ, qui domino quærenti vbi eſſet reſpõdit, vocem tuam domine audiui in paradiſo, & timui eo ꝙ nudus eſſem,& abſcondi me.Gen.3.contra quos Dauid pſal.39. Iuſtitiam tuam domine non abſcondi, vbi dicit glo. cum homo tegit,Deus detegit,& cum homo detegit, Deus tegit. Alij autem ſunt,qui differunt confiteri ſingulis annis vſque ad paſcha.tales enim volunt facere in vltimo,ꝙ dominus vult primo fieri.vnde pſalmus 146.Præcinite domino in confeſſione. Et alibi pſal.49. præocupemus faciem eius in confeſſione. Item qui vult opera ſua eſſe meritoria,debet eſſe in ſtatu gratiæ Eccle.30. Miſerere animæ tuæ placens Deo,quia prius Deus reſpicit ad offerentē, quàm oblatum.Gen.4.vbi dicitur quòd prius reſpexit Deus ad Abel, quàm ad munera eius. Et de iſta materia tractabo inferius vbi eſt textus &c. Talibus enim,qui differunt cõfiteri, imminet periculum,quia interdum amittunt loquelam,vt qui no luerunt confiteri dum potuerunt,non poſſint dum voluerunt. Item talis infirmitate grauatus,non poteſt cogitare de peccatis ſuis,de pe.di.7.circa finem,quem morbus vrget, & pœna terret ad veram vix veniet ſatisfactionem.

Alia ſpecies accidiæ eſt tarditas,ſicut enim accidioſus differt inchoare opus,quod facturus eſt,ſic ē tarde procedit in opere iam inchoato.ſicut enim acetum dentibus,& fumus oculis moleſtus eſt, ſic piger ijs, qui miſerunt eum in via. Prouc. decimo. Sic enim Deus moleſtatur in nimia tarditate eorum, qui ſibi ſeruiunt.

Alia ſpecies eſt negligentia. Negligentia enim attenditur in homine qui non curat qualiter inchoatum faciat vtrum bene, vel male,ſed ſolum curat; vt ab onere inchoati laboris ſe expediat,ad deteſtationem huius peccati negligentiæ facit, illud qđ legitur Hiere.48.Maledictus,qui facit opus Domini fraudulenter, alij dicunt negligenter.

Alia ſpecies eſt imperſeuerantia,hoc vitio laborant illi qui raro ad perfectionem opus ducunt aliquod,quod inchoant.contra quos ait veritas Io.4. Meus cibus eſt; vt faciam voluntatem eius,qui miſit me,& perficiam opus eius. Parum enim prodeſt per mare nauigando laboraſſe; ſi tunc nauis perierit, quando portui proxima per leucam vnam fuerit. vnde Mathæi decimo. & eodem 25. denique non qui cęperit, ſed qui perſeuerauerit

vſque in finem,hic ſaluus erit.ad idem Criſoſ.& Greg.in ſuo paſtorali.incaſſum bonum agitur;ſi ante vitæ terminũ deſeratur.

Alia ſpecies eſt remiſſio.hoc vitio laborat,qui quotidie deterior efficitur,qui ſi inchoat aliquod opus,primo die ſtrenuè operatur. ſecundo minus,tertio die minus. De tali legitur Eccleſiaſtici 22. Filia fatua in minoratione fiet. Gloſ. filia fatua eſt anima ſale ſapientiæ non condita,quæ ſemper in decreſcendo procedit.

Alia ſpecies accidiæ eſt diſſolutio:hoc vitio laborat ille, qui inueniens difficultatem in ſui regimẽ ſe dimittit omnino abſq; gubernatione.iuxta illud Prouer.23.Eris ſicut dormiens in medio mari,& quaſi ſopitus gubernator amiſſo clauo. Si enim aliquod bonum infundatur tali,nihil in eo retinet. Eſt enim velut dolium non ligatum.Vnde Eccl.21.Cor fatui quaſi vas confractum,& omnem ſapientiam non tenebit,hoc enim vitium procedit ex quadam diffidentia de Deo,quando diffidunt poſſe ſeipſos regere diſſoluti ſunt corde,quia non credũt Deo, & ideo non proteguntur ab eo.

Alia ſpecies eſt incuria hoc vitio laborat ille, qui ſuorũm debitam curam non habet,talis ſua non excolit, culta nõ colligit. collecta non cuſtodit.

Alia ſpecies eſt ignauia.Hoc vitio laborat ille, qui potius eligit in magna miſeria permanere,quam aliquantulum laborẽ ſubire,de quo Prouer.26.dicit piger,leo eſt in via,leena in itinere, ſicut oſtium voluitur cardine, ſic piger in lectulo ſuo. Abſcondit piger manus ſuas ſub aſellis ſuis,& laborat,ſi ad os ſuum eas conuerterit:& tamen talis piger ſapientior ſibi videtur ſeptem viris loquentibus ſententias,eodem capitulo.

Alia ſpecies accidiæ eſt indeuotio, quæ eſt quædam ariditas ſpiritualis,vnde Pſalmus Dauid. 142. Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi.Et procedit aliquando illa indeuotio ex ſuperbia. Tanta eſt enim aliquando duritia cordis indeuoti,quòd nõ poteſt compungi ad lachrymas,nec ad orãdũ,nec ipſum delectat. ſanctas meditationes,ſacram ſcripturam,ſermones ſuffragia,&. ſimilia quæ reſpiciunt ſalutem animæ. Tales enim indeuoti duri ſunt ad ea quæ ſunt pietatis: & inflexibiles ad ea quæ ſunt obedientiæ:ad bona opera ſteriles ſunt & pigri,quæ opera alijs facilia ſunt.

Alia ſpẽs accidiæ eſt triſtitia. Illud enim vitiũ eſt valde deteſtabile in ſeruitio dei,diſplicet Deo,placet diabolo,nocet homini.

Quantum ad primum patet ſecunda ad Cor.9.Hilarem datorē diligit Deus.igitur econuerſo triſtem odit. quantum ad ſecundum, beatus Auguſtinus dicit,quòd vnica ratio vincendi inimicum eſt lætitia ſpiritualis; ergo triſtitia ſpiritualis ſibi placet ab oppoſito. Quātum ad tertium patet Prouerbiorum vigeſimoquinto.ſicut tinea veſtimento, & vermis ligno, ita triſtitia viri nocet cordi.

Alia ſpecies accidiæ eſt tædium vitæ, hoc enim vitium aliquādo prouenit ex longa triſtitia in diuino ſeruitio. Poſtquàm enim aliquis triſtitiam patitur paulatim elongatur à deo, vt nō ſolum diſpliceat ei ſeruire Deo, ſed etiam viuere, aliquando enim venit ex Dei amore,& deſiderio cœleſtis vitæ. vnde Greg. Sancti grauiter tollerant illud, quod non amant, propter illud quod amant. Aliquando prouenit tale tædium ex conſideratione malorum,quibus mundus plenus eſt.Eccleſiaſtes ſecundo. Moritur doctus ſimiliter, & indoctus:idcirco, tæduit me vitæ meæ:videns mala vniuerſa eſſe ſub ſole,& cuncta vanitatē, atq; afflictionem ſpiritus.Quandoque venit ex vehementia tribulationis.Iob.decimo.Tædet animam vitæ meæ,& iuxta illud Apoſtoli.ſupra modum grauati ſumus.

Alia ſpecies accidiæ eſt deſperatio. Solet enim prouenire diſperatio aliquando ex nimia triſtitia.Prouerb.15. Cor gaudens exhilarat faciem,& in mærore animi deiicitur ſpiritus,i.in profundum deſperationis,ideo felix eſt,qui non habuit animi triſtitiam, & non excidit a ſpe ſua. Eccleſia.14.nam multos occidit triſtitia,& non eſt vtilitas in ea,& eodem.20.gaudens enim animus ætatem floridā facit, & ſpiritus triſtis exſiccat oſſa Prouer. 17.& in procem.ff.§. vt autem. Triſtitia enim fortem animum deſiccat ab humore gratiæ; vt per peccatum deſperationis frangatur,cōtra quam diſperationem ſummum remedium eſt memoria dominicæ paſſionis.vnde Bernar.peccaui peccatum grande conſcientia mea turbatur:ſed non conturbabitur: quoniam vulnerum domini recordabor. Et ſubdit nihil tam ad mortē, quod non morte Chriſti ſaluetur.Si in mente venerit tam potens,& tam efficax eſt medicamentum,nulla iam poſſum morbi malignitate terreri. Multa etiam incōuenientia ſequūtur accidioſum. Ex accidia præceptū Dei negligit.Gen.3. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo,donec reuertaris in terram, de qua ſumptus es. Maledictionem incurrit: quia non fructificat. Exemplum.Marci 11.de ficu, cui maledixit dominus, quia eſuriebat,

riebat, & non inuenit fructum. Diſcrepat à cæteris creaturis. Exemplum in Sole, & Luna, quæ quotidie mane ſurgunt, & perficiunt curſum ſuum. In brutis exemplum de formica Prouer. ſexto. O piger vade ad formicam, & conſidera vias eius, & diſce ſapientiam, quæ cum non habeat ducem nec præceptorem, neque principem parat in æſtate cibum ſibi, & congregat in meſſe, quod comedat. Exemplum in vegetatiuis, & arboribus, & plantis, quæ fructificant in ſuo genere, quæ quamuis in hyeme nuda ſint: tamen virtutem ſeruant, & tempore ſuo redeunt. Aliud inconueniens; quia piger pretioſum tempus perdit, patet; quia breui hora poſſet obtinere veniam, gratiam, & gloriam, quæ amittit propter pigritiem ſuam: ſecundum Bern. Et eccleſiaſtici quarto. obſerua tempus, & declina a malo: vnde Ber. non parum æſtimes temporis, quod in dictis, vel factis expẽdis otioſis. volat enim verbum irreuocabile, volat tempus irreuocabile: nec aduertit inſipiens, quod attingit. Omne enim tẽpus nobis impenſum requiretur à nobis qualiter ſit expenſum: quia ſicut capillus non peribit de capite, nec inſtans de tempore &c. Aliud inconueniens: quia incitamenta vitiorum colligit Prouerb. 24. Per hominis pigri agrum tranſiui, & per vineã viri ſtulti, & ecce totum repleuerant vrticæ, & operuerant ſuperficiem eius ſpinæ, & materia lapidum deſtructa eſt. Aliud inconueniens, quia corruptionem inducit; patet naturaliter de aqua in quiete, quæ cito corrumpitur, & de ferro quod contrahit rubiginem, & de porco mactando, qui permittitur in quiete pingueſcere. Aliud inconueniens: quia locum tentationibus dat. vnde in collationibus patrum monachum operantem nullus dæmon pulſat: ocioſum innumeri temptant. mortem peruertit; quia vult metere, & non ſeminare: ſicut catus, qui libenter comedit piſces: ſed non libenter intrat aquam. piger furem parietem fodientem non repellit. quia mors fur eſt, & quotidie tollit vnum aſſerem. i. vnum diem contra quem. Math. 24. Si ſciret pater familias, quã hora fur venturus eſſet, vigilaret vtique, & non fineret perfodi domum ſuam. Huic ſatis videtur concordare Seneca dicẽs. Incertum eſt quo loco mors te expectat: ideo tu illam in omni loco expecta. Accidia reddit hominem receptaculum ſordium. vnde Ber. omnium tentationum ſentina eſt otium. Ipſa enim eſt efficacior occaſio luxuriæ. vnde Ouidius de remedio amoris. Otia ſi tollas periere cupidinis arcus. Stultũ hominem oſtendit: quia tonitrua audiens non ſurgit. Tonuit

autem Chriſtus in cruce, in prædicatione, & tonabit in die iudicii. Similiter & per Apoſtolos, aliosque prædicatores, &c. & adhuc piger non ſurgit.

Quantum ad tertiam partem ſcilicet illam, Sæpe libens ora, auctor noſter inſinuat plura remedia contra accidiam. Primũ litterale eſt aſſidua, & libens oratio, Math. 26. Vigilate, & orate ne intretis in tentationem. Secundum remedium eſt facere opera ſancta. Vnde Hieroni. Semper aliquid boni facito; vt Diabolus te inueniat occupatum. Nam ſenſus proni ſunt ad malum. Geneſ. 8. ſenſus & cogitatio humani cordis prona ſunt in malũ ab adoleſcentia ſua. Tertium remedium eſt conſideratio futuri præmij. Vnde Aug. 51. labor te terret, vide mercedem. Si terret labor pigrum, attrahet eum merces. Quartum eſt conſideratio pœnæ futuræ, quæ poteſt eſſe triplex paupertas, vilitas, & afflictio. de paupertate. Eccleſi. 18. Memento paupertatis tempore abundantiæ & Prouer. 20. Propter frigus piger arare noluit, mendicabitur ergo eſtate, & non dabitur ei. Et Prouer. 28. Qui ſectatur otium, replebitur egeſtate. De vilitate. habetur Eccleſiaſtici 22. In lapide luteo piger lapidabitur &c. De afflictione habetur Math. vigeſimoquinto. Inutilẽ ſeruum eiicite in tenebras exteriores. Et eodem tertio capitulo. Omnis arbor, quæ non fecerit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur. Quintum remedium eſt conſideratio beneficiorum, quæ nobis Chriſtus exhibuit in carne mortali aſſumpta. Vnde Ber. recordemur paſſionum penuriarum, neceſſitatum, & laborum Chriſti in prædicando orando, ieiunando, qui pro noſtra redemptione non timuit mortem ſubire temporalem. Ergo facientes bonum, non deficiamus, tempore enim ſuo metemus. non deficientes. ad Galatas ſexto. Quia veniet nox, in qua nemo poterit operari. Iohannes nono. &c. Contra accidiam eſt fortitudo.

Sequitur

Sequitur de Gula.

Pone gulę frenum, tibi, vel dabit
ipſa uenenum;
Eſt ſibi damnoſus in multis
quiſque guloſus:
Nam nimis expendit, citius ma
la quàm bona pendit.
Qui nimium comedit, bibit, ar
dens, aut ſtudioſe,
Caute, ſeu propere fertur peccare guloſè.
Crapula vitetur, ne corpus inde grauetur:
Nauſea non detur, & morbus non generetur,
Mens non damnetur, nec vita tibi breuietur
Quàm tempeſtatem fuge, tu magis ebrieta-
tem:
Mens alienatur, corpus vino vitiatur;
Senſus turbatur, ſecretum notificatur;
Lingua nimis fatur vino, verbum variatur.
Vultus fœdatur, & rixa frequens generatur
Vis eneruatur, vino ſapiens hebetatur:
Ac diffamatur nomen, & luxuriatur
Prodiga frenetur gula, ſobrietas dominetur:
Ni compeſcatur gula, corpus menſque grauatur
Stultè lætatur: qui ni pigeat deperdetur.

Et declaratur, quid ſit gula, quæ ſint eius ſpecies, & inconuenientia, quæ ſequuntur, ex gula. Demum dantur remedia contra Gulam.

IN iſto capitulo auctor, noſter determinat de gula diuidens iſtud capitulum in quatuor partes. In prima parte auctor ponit diffinitionem gulæ. In ſecunda parte enumerat eius ſpecies. In tertia enumerat inconuenientia, quæ ſequũtur ex gula. In quarta parte inſinuat remedia contra gulam. Prima in principio, ſecunda ibi. qui nimium comedit. tertia ibi crapula vitetur, quarta ibi. Prodiga frenetur.

Quantum ad primam partem eſt notandum ſecundum Auguſt. quòd gula eſt immoderata cibi auiditas.

Quantum ad ſecundam partem eſt notandum, quòd gulæ ſunt ſpecies nouem. quarum prima eſt quando quis nimis comedit: vnde menſura iſtius nimietatis comedendi non ſolum conſiſtit in cibi quantitate, ſed in comedentis qualitate. Huic ſpeciei iungitur nimius potus.

Alia ſpecies eſt: quando quis ardenter comedit, & nimis auide ſumit cibum. vnde non vſus ciborum; ſed concupiſcentia in vicio eſt.

Alia ſpecies eſt, quando quis ſtudioſè præparat cibaria ſua noua, & inconſueta requirens. Vnde Ber. Non ſapor: ſed fames excitet appetitum.

Alia ſpecies eſt quando quis lautè vult viuere, vt habetur primo Regum 2. de filiis Heli. Filii Heli filii Belial neſcientes Dominum. &c.

Alia ſpecies eſt, quando quis propere comedit, quod poteſt intelligi duobus modis, vno modo quando quis nimis frequenter comedit, vel bibit. ſuper quo notetis, quòd vita humana vna eſt, quæ conſiſtit in exercitio virtutum moralium, quæ ſignificata fuit per Martham Lucæ decimo, Martha autem ſatagebat circa frequens miniſterium. Alia eſt vita contemplatiua, quæ non eſt proprie humana: ſed ſuper humana, quæ ſignificata fuit per Mariam Magdalenam Lucæ 10. Maria autem ſedebat ſecus pedes Ieſu, & audiebat verbum illius. Et illa eſt excellentior; quia ſpretis terrenis intendit ſpiritualibus. Alia eſt vita voluptuoſa,

quæ

quæ inhæret ſenſibus hominis,& non eſt proprie humana: ſed beſtialis.Illa vltima vita eſt deteſtabilis,& competit huic ſpeciei gulæ.Prima vita,ſ.actiua pertinet proprie ſecularibus,& nō vouentibus.Secunda,ſ.contemplatiua vita, quæ eſt perfectio pertinet Anachoritis,& verè religioſis.vnde Metrificator. Qui ſemel eſt iuſtus homo,qui bis beſtia,qui plus. Alio modo proprie poteſt intelligi,quando quis horam comededi præuenit,& hoc prouenit ex impatientia tempus debitum expectandi. De quibus loquitur ſapiens.Eccleſia.10. Væ tibi terra cuius Rex puer eſt,& cuius principes mane comedunt.Terra autem eſt homo. Rex eſt liberum arbitrium,quod animam habet regere, principes ſunt quinque ſenſus . Alia ſpecies gulæ eſt quando quis nimis delicata vult cibaria. De qbus eſt verſus.Eſt virtus placitis abſtinuiſſe bonis.Vnde Iſido.Tota die æpulas ruminauit,qui ad explendam gulam veſpere delitias præparat . Alia ſpecies eſt quando quis variis ferculis vult vti. Vnde Seneca. faſtidientis ſtomachi eſt multa deguſtare . Alias ſpecies eſt quando quis non habens precioſa cibaria,& ſumptuoſa reſpectum habet ad hoc,quòd ſint magis ſaporoſa . In victualibus enim ſumenda ſunt non quę voluptas, ſed quæ quærit neceſſitas , ſecundum Bernard.

Huius enim vitii gulæ,quinque ſunt filiæ, vt narrat Gregor. ſcilicet ſcurrilitas , quia gula mouet ad verba ſcurrilia multiloquiū,detractiones,vituperia,& alia verba inania.inepta lętitia.i. laſciuia carnis:ſiue geſtus corporis inordinatus,demonſtrans laſciuiam mentis.immunditia,quæ ſolet prouenire ex gula:vt vomitus,luxuria,eructationes,hebetudo mentis.i.ſubuerſio rationis.Gula enim duo complectitur comeſſationem, & ebrietatē. Comeſſatio enim eſt ciborum voracitas,& immoderata auiditas.vnde Iuuenalis.Sunt quibus in ſolo eſt viuendi cura palato. Nam ſicut oculi ſpiritualium ad Deum:Ita oculi guloſorum ad cibum,quorum Deus uenter eſt.ad Phi.3. Voluptas enim breui faſtidio ſubiecta, quo auidius hauſta eſt, citius cedit in contrarium,ſecundum Senecam.Ebrietas eſt vini immoderata ſumptio,quæ ſuis cultoribus multa infert nocumenta. vnde Augu. Ebrietas aufert memoriam, diſſipat ſenſum, confundit intellectum,incitat libidinem, inuoluit linguam , corrumpit ſanguinē,omnia membra debilitat. vitam diruit, & omnem ſalutem exterminat.Vbi enim ebrietas ibi nulla ſapientia, ſed inſipientia præuagatur,ſecundum Boe.in li.de diſci.ſcho.

Quantum ad tertiam partem eſt notandum, quòd multa inconuenientia ſequuntur ex hoc vitio gulæ.

Primum inconueniens: quia requies eſt dæmonum. vnde Auguſt. Niſi quis more porci vixerit, idest guloſi, Diabolus in eo poteſtatem non accipit. Ad hoc concordat illud quod habetur Mathæi 12. Cum exierit immundus ſpiritus ab homine, ambulat per loca arida, ideſt per homines temperatè viuentes, quærens requiem, & non inueniens; dicit reuertar in domum meā vnde exiui, & eodem octauo. Dicebat legio dæmonum, Domine ſi eiicis nos: mitte nos in gregem porcorum, ideſt in guloſe viuentes 16. q. 2. c. viſio. & Iob 40. Dormitat in locis humētibus vehemot. i. Diabolus quieſcit in guloſis.

Gula etiam primos parentes de paradiſo eiicit. Gen. 3. c. & de con. di. 4. c. firmiſſime.

Gula etiam aggrauat ſpiritum. Lucæ 21. Attendite autem vobis, ne grauentur corda veſtra crapula, & ebrietate, & curis huius vitę: & ſuperueniat in vos repentina dies illa. Animæ enim æpulonum adipibus quaſi luto inuolutæ, vix poſſunt aliquid cœleſte excogitare. Per gulam ſapientia perditur. Iob 28. Sapientia non inuenitur in terra ſuauiter viuentium. Impoſſibile enim eſt animam immundam, quantumlibet deſudauerit lectionis inſtantia ſapientiam apprehendere ſpiritualem; nam in vaſe fętido, & corrupto precioſum vnguentum fœtida teſta contaminat, de pę. di. 3. per gulam natura læditur. Vnde Iob 20. Cum ſaciatus fuerit arctabitur, æſtuabit, & omnis dolor irruet in eum, ita quòd natura ſuas non poteſt libere exercere operationes, nimia ciborum repletione ſuffocata. vnde Seneca. copia ciborum animi ſubtilitas impeditur. Et Hie. venter pinguis ſenſum tenuem non gignit.

Gula inducit corporis infeſtationem. vnde Eccleſia. 5. ſaturitas diuitis non ſinit eum dormire, per gulam amiſit Eſau iura primogenituræ Gen. 27.

Gula inducit corporis infirmitatem. Eccleſiaſtici 37. noli auidus eſſe in omni æpulatione, & non te effundas ſuper omnem eſcā. in multis enim erit infirmitas, & auiditas appropinquabit vſque ad colerā. & Seneca. multos morbos fercula multa fecere.

Seruum contra Dominum animat Prouerbiorum 29. Qui à pueritia delicatè nutrit ſeruum ſuum, ideſt ventrem eum ſentiet contumacem.

Mortem naturæ inducit. Geneſis tertio. In quacunque hora come-

comederitis, morte moriemini.

Mortem culpæ inducit, vnde apoſtolus prima ad Thimoteũ. 5. vidua viuens in deliciis mortua eſt.

Mortem gehennæ inducit. Lucæ 16. diues æpulo ſepultus eſt in inferno. Et eccleſiaſtici 37. propter trapulationem multi obierunt. Et Oſeæ nono. Memphis ſepeliet eos, ideſt mors æterna.

Guloſus enim viliſſimam creaturam deificat, ſcilicet ventrẽ ad Phili. 3. Quorum Deus venter eſt. Et ibi glo. Aug. illa eſt deterior idolatria paganorum, quia illi auro, argento, & precioſis lapidibus diuinos honores impendere ſolent. Guloſus enim ventrem pro Deo honorat. De quibus Seneca, omnes ventri obedientes, loco animalium numeremus non hominum.

Guloſus enim de templo ſpiritusſancti facit conuiuio coquinã. Prima ad Corin. 3. Neſcitis, quia templum Dei eſtis vos, & ſpiritus Dei habitat in vobis, ſi quis autem templum Dei violauerit, diſperdet illum Deus. Et idem ſecunda ad Corint. ſexto. Item prima ad Corin. 6. neſcitis, quia membra veſtra templum ſunt ſpiritusſancti.

Gula inducit Dei obliuionem. Oſeæ 13. iuxta paſcua ſua adimpleti ſunt, & ſaturati, & eleuauerunt cor ſuum, & obliti ſunt mei, & ero eis, quaſi leæna, ſicut pardus in via Aſſiriorum occurrant eis, quaſi vrſa raptis catulis, & diſrumpam interiora iecoris eorum, & conſumam eos quaſi Leo.

Gula blaſphemiam inducit gl. Aug. ſuper illud prima ad Corint. 10. Siue comeditis, ſiue bibitis, omnia ad gloriam Dei facite, & ſubdit, Abſurdum eſt enim nimia ſaturitate onerare ventrem; quem ſcimus Deo placere per abſtinentiam.

Gula enim eſt quaſi primum telum diaboli. Patet quia primo ſuggeſſit Euæ comedere de ligno vetito. Gene. 2. & 11. q. 3. c. quàm igitur. Item ſaluatori noſtro ſuggeſſit gulam dicẽs, dic vt lapides iſti panes fiant. Math. 4. Super quo Auguſt. ſignum erat, quòd multos deceperat, per illud vitium. Niſi prius gula frenetur, fruſtra contra alia vitia laboratur. Aug. ſuper. Math. Sed quia dixi, quòd gula duo complectitur comeſſationem, & ebrietatem. Super ebrietate notetis, ꝙ vinum immoderatè ſumptũ, quàmplura incommoda confert. Prouocat ad ardorem libidinis, ad Ephe. 5. Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria. Et Prouer. 20. Luxurioſa res eſt vinũ, & tumultuoſa ebrietas. Quicunque iis delectabitur, non erit ſapiens & 35. diſtin. ca. venter.

Q Venter

Venter enim vino mero æſtuans,cito deſpumat in libidinē. vinum enim deuicit Noe , qui perfectus erat in generationibus ſuis: nam vino inebriatus eſt in tabernaculo ſuo.Gen.9.Vinum deuicit Loth.quem Sodoma nón deuicit: nam inebriatus duplicem inceſtum comiſit Gene.19. Vinum deuicit Abſalon,& Amon.Abſalon fecit conuiuium , & cum temulentus eſſet vino,Abſalon frater Amon fecit eum occidi ſecundo regum. 13. cum temulentus fuerit vino percutite eum,& interficite, dixit Abſalon pueris ſuis,quòd ſicut dixit factū eſt. Vinum deuicit Holofernem,quem cum nimia potatione fuiſſet ſopitus,occidit Iudith.Iudith.13.

Vinum ſapientiam habitam confundit,& habendam impedit.vnde Eccle.2. Cogitaui in corde meo à vino abſtrahere carnem meam:vt animum meum transferrem ad ſapiētiam. Non intuearis vinum,quando flaueſcit, & cum ſplenduerit in vitro color eius ingeritur blande,ſed in nouiſſimo mordebit,vt coluber,& ſicut regulus venena diffundet.Oculi tui videbunt extranea,& cor tuum loquetur peruerſa, & eris ſicut dormiens in medio mari,& quaſi ſopitus gubernator amiſſo clauo,& dices; verberauerūt,ſed non dolui, traxerunt mè & ego nón ſenſi, & quando euigilabo, & rurſus vina reperiam ? Vinum enim immoderate ſumptum eſt vile ſepulchrum ſcientiæ ſecundum Ariſtotelem, & ſecundum Auguſt. vt præmiſi in fine ſecundæ partis præſentis ca. Vinum ſecretū reuelat Prou. 31. Noli regibus dare vinum;quia nullū ſecretum eſt,vbi regnat ebrietas. Talibus enim vinoſis infert Dominus maledictionem. Eſa.5. Væ qui ſurgitis mane ad ebrietatem ſectandam, & potandum à mane vſque ad veſperam,væ vobis qui ſaturati eſtis, quoniam eſurietis Luc.6.Quot proh dolor reperiūtur tales guloſi modernis temporibus,qui propter guloſitatem,& delitias corporales infringunt tempora ieiunabilia ſingulis diebus feſtiuis,quibus potiſſimè deberent vacare diuinis officiis,diuinæ laudi, &c. Itē vtentes comeſſationibus,& ebrietatibus à mane vſque ad veſperam,diſcurrentes per tabernas, conſumentes prodigaliter bona à Deo eis collata ad ſui ſuſtentationem & pauperum recreationem,quorum omnis labor eſt in ore eorum. Eccleſia.6.vnde Prouerb.21. Qui diligit æpulas in egeſtate erit, & qui amat vinum,& pinguia non ditabitur.

Quantum ad quartam partem in qua auctor noſter inſinuat remedia ꝯ gulam,eſt notandum, ꝙ plura enumerantē remedia.

Vnum

Vnum remedium eſt abſtinentia,ſeu ſobrietas. Vnde Gen.2. prohibitum fuit à Deo primis parentibus ne comederent de ligno ſcientiæ boni,& mali.non enim in comeſſationibus, & ebrietatibus animus reficitur.ſed vigiliis,ieiunis,& orationibus. Vnde ad Roma.13.carnis curam non feceritis in deſideriis.Abſtinentia enim valet ad diuturnitatem vitæ. Eccleſia.37. qui abſtinens eſt adiicet vitam.

Aliud remedium ſermo diuinus Math. 4. Non in ſolo pane viuit homo;ſed in verbo quod procedit ab ore Dei, vnde Ambroſius.obliuiſcere panem corruptibilem,& corporalem, qui eſt vnum telum Diaboli,vt impingues animam tuam pane incorruptibili,qui eſt verbum Dei.

Aliud remedium eſt occupatio in bono. vnde Prouerb. 21. Deſideria occidunt pigrum,& Hiero.ſemper aliquid boni facito,vt Diabolus te inueniat occupatum. Nam ſenſus,& cogitatio proni ſunt ad malum.

Aliud remedium eſt elongatio ab ijs, quæ dant occaſioñe. Eccleſia.21.Quaſi à facie colubri fuge peccata: quia ſi acceſſeris ad ea ſuſcipient te.

Aliud remedium eſt conſideratio carnis poſt mortem. vnde Grego.Nihil adeo valet ad edomãda carnis deſideria,ſicut cogitare qualis ſit ipſa futura mortua.vnde Hier. Facile contemnit omnia qui ſe ſemper cogitat moriturum.

Aliud remedium eſt conſideratio malorum, quæ proueniũt ex peccato mortali,ſicut dixi ſuperius in tertia parte iſtius capituli,de inconuenientibus quæ ſequuntur ex gula &c.

Aliud remedium eſt meditatio æternæ cœnæ.vnde Lucas Euangeliſta. Homo quidem fecit cœnam magnam, & vocauit multos Lucæ 14.

Aliud remedium eſt conſideratio penuriæ Chriſti,ſeu famis. Tren.tertio.Recordare paupertatis meæ,abſinthii,fellis, & paſſionis.

Aliud remedium apponitur gratia Dei, ideſt ꝙ homo ſit in gratia.Sic enim faciliter euitabit omne peccatum.Vnde Iohan. quarto.Qui biberit ex aqua,quam ego dabo non ſitiet in æternum.Et ad Hebræos 13.Optimum eſt enim gratia ſtabilire cor, non eſcis.Sobrietas enim valet ad ſanitatem corporis,& animę Eccleſiaſtici 31.Sanitas eſt animæ,& corporis ſobrius potus. Et ſimiliter ſobrius eſus,& in eodem capitulo exultatio corporis, & animæ eſt vinum moderatè potatum,quia ſufficiens homini

erudito vinum exiguum: & in dormiendo non laborabis ab illo: & non ſenties dolorem. Multos enim extermin auit vinum, æqua autem hominibus vita. Vinum in ſobrietate ſi bibas illud moderate eris ſobrius. Vinum enim creatum eſt non in ebrietate: ſed in iocunditate, ab initio. Vinum multum potatum, irritationem, iram, & ruinas multas facit, amaritudo animæ vinum multum potatum. Eccleſiaſtici eodem. Ijs enim, qui in deliciis vitam ducunt reſoluta quædam corpora omni cera molliora fiunt, & voluptatibus repleta: quibus ad cumulum malorum prodagræ, morbi, immatura ſenectus accedit. Et eſt eis vita in medicis, & medicamentis: ſenſus autem tardi graues, & obtuſi, & quodammodo iam ſepulti ſecundum Criſoſtomum. Huic videtur concordare Greg. in ſuo paſtorali dicens, quòd impoſſibile eſt, quòd homo viuat delitioſus in mundo, & glorioſus in cęlo, &c. Inter enim animalia magnorum corporum nulli dedit natura tam paruum os ſecundum quantitatem ſicut homini, quod ſine dubió factum eſt ad commendationem temperantiæ, & deteſtationem gulæ, & cætera. ſecundum Senecam virtus contraria gulæ eſt ſobrietas, ſeu abſtinentia.

Sequitur de Luxuria.

LVxuriam fugias caſtus ſine crimine fias,
Nil domino gratum fit luxuria maculatum.
Luxuria peccat quiſquis conſentit in actum.
Vel cum delectat conſentit agendoque factum.
Actus carnalis eſt ſemper pernicialis
Demptis coniugibus, quibus eſt conſenſus honeſtus.

Quinque

Quinque modis peccant cum coniuge ſæpe mariti.
Tempore, mente, modo, conditione, loco.
Luxuriæ ſpecies dicuntur ſcilicet hæc ſex.
Inter non nuptos propriè fornix fore fertur,
Stuprum cauſatur cum virgo volens violatur.
Coniugis alterius violator fertur adulter,
Cum ſibi cognatis inceſtus, vel moniali.
Raptus cum rapitur, ac opprimitur violenter.
Contra naturam peccat ſodomita nephandus
Effuge luxuriam: quia tollit nempe ſophiam:
Mortificans animam lædit cum corpore famam,
Excæcat mentem, valde turbat rationem,
Subuertit ſenſum, conſumit tempora, cenſum,
Offendit dominum, fert hoſtes, tollit amicum
Vires debilitat, corpus maculat & bona iactat.
Vocem peiorat, & vitam ſæpe minorat.
Lites adducit, & plurima ſcandala ducit,
Dona Dei tollit, & fortia corda remollit.
Subtenebrat viſum, tandem tollit Paradiſum.
Dæmonibus ſubdit, inferno denique intrudit.
Sis ſemper caſtus, fugiendo verbula, tactus,
Otia, vina, dapes, loca prompta, caue quaſi labes.

Quid ſit, luxuria, quæ ſint eius ſpecies, quæ in conuenientia ſequantur ex luxuria, demum quot ſint remedia declaratur.

IN iſto capitulo auctor noſter determinat de peccato luxuriæ diuidens iſtud capitulum in quatuor partes principales. In prima parte docet quid ſit luxuria. In ſecunda enumerat ſpecies luxuriæ. In tertia parte oſtendit inconueniencia, quæ ſequuntur ex luxuria. In quarta parte docet remedia contra luxuriam. Prima in principio. ſecunda ibi, luxuriæ ſpecies. tertia ibi, effuge luxuriam. quarta ibi, ſis ſemper caſtus. Prima pars poſſet iterum diuidi, ſed cauſa breuitatis dimitto lectori.

Quantum ad primam partem, eſt notandum, quod luxuria eſt ex immundis deſideriis, & carnis lubricamentis veniens proſtitutio. Alio modo luxuria eſt libidinoſæ voluntatis appetitus, & intelligitur hoc de appetitu, qui eſt ex conſenſu rationis, quia talis appetitus, ex ſuo genere eſt peccatum, quia ratio non cohibet huiuſmodi appetitum: cum poſſet; vt dicam in dubiis, &c. Alio modo luxuria eſt ardor in acceſſu, fœtor in receſſu, breuis delectatio corporis, & animæ deſtructio, ſecundum Alber. & alios Doct.

Quantum ad ſecundam partem in qua tractandum eſt de ſpeciebus Luxuriæ. Ibi, luxuriæ ſpecies, eſt notãdum, quod octo ſunt ſpecies luxuriæ, licet auctor enumeret ad litteram ſex. Vna ſpecies luxuriæ eſt ſimplex fornicatio: quę eſt ſoluti cum ſoluta.

Alia ſpecies eſt meretriciũ quod committitur dupliciter. vno modo per vagam libidinem cum diuerſis peccando, vel cum publica venali concubendo, & hanc ſpeciem auctor noſter intendit ſub prima, ſ. fornicatione ſimplici.

Alia ſpecies eſt ſtuprum, quod eſt defloratio virginis illicita, tamen ipſa volente ſecundum literam auctoris: notanter dicitur illicita, quia ſi maritus virginis corrumperet eam, non eſſet illicita immo licita attentis bonis matrimonij. Notanter dicitur ipſa volente, quia ſi ipſa nolent dicetur raptus, &c. Et de hoc tractabo latius in ca. pœnitentia

Alia ſpecies eſt adulterium, quod cõmittitur cum vxoratus commiſcet cum maritata, vel econuerſo. vel cum vnus eſt coniugatus, & alter non, & iſtorum duorum membrorum. primũ

eſt

eſt grauius. Leu.20.Si quis męchatus fuerit cum vxore alterius, & adulterium perpetrauerit cum vxore proximi ſui; morte moriatur, & mœchus,& adultera.Et idem Deut.22.& idem habetur.ff.ad l.Iulia,de adul.l.in eo. & l.ſeq. & in Auct. vt liceat matri.& aui.§.penul.& vl.coll.53.Et 2.regum.11.& 12. Dominus dixit ad Dauid cum adulteratus eſſet, Quamobrem non recedet gladius de domo tua,vſque in ſempiternum,eo ꝙ deſpexeris me.& tuleris vxorem Vriæ.

Alia ſpecies eſt ſacrilegium quando continentia Deo ſacrata læditur vt in religioſis fornicantibus,& iis,quæ emiſerunt votũ continentiæ.Hanc ſpeciem auctor noſter ponit cum inceſtu.patet in littera ſua quando dicit vel moniali. Et de hoc tractabo latius inferius in capitu. de pœnitentia, vbi erit notabilis materia.

Alia ſpecies eſt inceſtus quo vinculum conſanguinitatis corrumpitur;ſiue ſit cognatio naturalis,ſiue ſpiritualis.Leui.20.de naturali quaſi à medio ca.vſque ad finem.

Alia ſpecies luxuriæ eſt contra naturam, ſcilicet Sodomia, quo naturaliter vſus coeundi peruertitur, cuius ſunt. 8. ſpecies quas enumerare prætermitto,ad cautelam,quia earum ventilatione aer inficitur,&c.de illa materia habetur Leuit.20. Et ad Ro.1.circa fi. Fœminæ eorum immutauerunt naturalem vſum in eum vſum, qui eſt contra naturam. Similiter autem,& maſculi relicto naturali vſu fœminæ, exarſerunt in deſideriis ſuis inuicem,maſculi in maſculos turpitudinem operantes,& ſequitur in fine dicti ca.Qui talia agunt digni ſunt morte, non ſolũ, qui faciunt ea,ſed etiam qui conſentiunt facientibus.Vnde Gene.19 pluit dominus ſuper Sodomam,& Gomorrham,ignem, & ſulphur de cœlo,& ſubuertit has ciuitates, & omnem circa regionem vniuerſos habitatores vrbium,& cuncta terræ virentia.reſpiciẽs etiam vxor Loth pòſt ſe,verſa eſt in ſtatuam ſalis,ad oſtẽdendum quãtũ diſpliceat Deo illud peccatũ,& eius memoria.Vnde Leu.18.Omnis qui fecerit de iſtis abominationibus, peribit de medio populi.Omnis caro corruperat viam ſuam ſuper terram Gen.6.Item diluuium induxit ſuper terram propter iſtud peccatum carnis.Gen.7.

Alia ſpecies luxuriæ attenditur penes coitum coniugalem, qui poteſt tripartiri.Nam quidam eſt licitus, alius fragilis, alius impetuoſus. Licitus dicitur tripliciter;ſcilicet cauſa prolis habendæ ad cultum Dei.ſecundo cauſa reddendi debitum.tertio

cauſa

cauſa fornicationis vitandæ. primus eſt pietatis. ſecundus iuſtitiæ. tertius cautelæ, & in iis nullum dicitur eſſe peccatum. fragilis dicitur quando fit cauſa delectationis, & tunc ſi amor delectationis præponitur Deo, mortale eſt. Si poſt ponitur, veniale eſt. Impetuoſus dicitur quando fit ex ſola libidine tranſcendens metas honeſtatis, & rationis, & fit pluribus modis. vno modo cauſa ſociandæ libidinis per meretricias blãdicias. ſecũdo qñ fit contra naturalem modum. Tertio quando fit tempore prohibito; vt in diebus proceſſionis, diebus ieiuniorum: Itẽ in die natiuitatis dominicæ, & aliis feſtiuitatibus, abſtinendum eſt non ſolum a concubinis, ſeu meretricibus, ſed a propriis vxoribus; ut facilius poſſit impetrari quod poſtulatur, per Mag. ſen. 32. diſ. 4. Quarto quando fit loco prohibito. Quinto cum acceditur ad prægnantem vicinam partui. Sexto quando acceditur ad illam quæ eſt in fluxu menſtruo, & iſtis ſex modis eſt mortale.

Alia ſpecies luxuriæ dicitur raptus mulieris alienæ cuiuſcunque ſtatus ſit &c. ſiue virginis &c.

Filiæ luxuriæ ſecundum Grego. ſunt octo: Prima eſt cecitas mentis, quia ſecundum Aug. in opere luxuriæ tota ratio abſorbetur. Secunda filia eſt in conſideratio mortis, & inferni. Tertia inconſtantia ad cogitandum, & deſiderandum nunc illud, nũc illud. Quarta filia eſt amor ſui inordinate, ſ. cum aliquis deſiderat longam vitam ad hoc vt expleat ſuam voluntatem. Quinta filia eſt præcipitatio, quando quis præcipitanter currit ad peccãdum carnaliter, exponens ſe periculo mortis propter luxuriam faciendam. Sexta filia eſt odium Dei: quia Deus abſtrahit ſe a talibus, & punit eos qui ſequũtur carnis delitias, ad quas inclinat luxuria. Septima filia eſt affectus præſentis ſeculi, ſ. appetitus diuitiarum, ſanitas corporalis, honorum, fortitudinis, pulchritudinis, & huiuſmodi: per quæ luxurioſus conſequitur finem ſui intentus. Octaua filia eſt deſperatio futuri ſeculi, ſ. diffidentia gloriæ, vel veniæ conſequende: & hæc eſt filia luxuriæ conſummatæ.

Quantum ad tertiam partem eſt notandum, ꝙ multa inconuenientia ſequuntur ex luxuria.

Luxuria enim tollit ſcientiam, ſecundum Boe. in lib. de diſci. ſco. & ſecundum B. Aug.

Luxuria mortificat animam: patet quia luxuria eſt peccatum mortale, & peccatum mortale ducit animam ad mortem; ergo mortificat animam, ideſt facit mortuam ſpiritualiter, vnde prima

ma.Io.3.qui non diligit manet.in morte, i.qui non eſt in charitate,eſt mortuus ſpiritualiter. Sed exiſtens in peccato mortali non eſt in charitate,ergo mortuus ſpiritualiter, & ad Ro. 6. ſtipendia peccati mors,& Prouer.2.vt eruaris a muliere aliena, & ab extranea,quæ mollit ſermones ſuos, & relinquit ducem pubertatis ſuæ,& pacti Dei ſui oblita eſt:iclinata eſt enim ad mortem domus eius, & ad inferos ſemite ipſius. Omnes enim qui ingrediuntur ad eam non reuertenter, nec apprehendent ſemitas vitæ.

Corpus deſtruit:prima ad Corin.6.Qui fornicatur in corpus ſuum peccat.

Luxuria famam lædit.vnde Aug.loquens de ſimplici fornicatione.Eſt enim peccatum minorum,culpa : & maiorum, infamiæ.

Luxuria excecat mentem Iob 24. Oculus adulteri obſeruat caliginem dicens,Non me videbit oculus.

Perturbat rationem. Oſeæ 4. fornicatio,vinum, & ebrietas auferunt cordis rationem.Exemplum de Salomone,Ariſtotele Virgilio, &c.

Luxuria ſubuertit ſenſum:Eccle.19.vinum,& mulieres apoſtatare faciunt ſapientes. Concordant multa præmiſſorum. Prouer.5.Fauus diſtillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius,nouiſſima autem illius amara quaſi abſinthium,& acuta quaſi gladius biceps.Pedes eius deſcendunt in mortē, & ad inferos greſſus illius penetrant:per ſemitam vitæ non ambulāt, vagi ſunt greſſus eius,& inueſtigabiles.longe fac ab ea viā tuā, & ne appropinques foribus domus ſuæ;ne des alienis honorē tuum,& alienos tuos crudeli,ne forte impleantur extranei viribus tuis, & labores tui ſunt in domo aliena,& gemmas in nouiſſimis,quando conſumpſerit carnes,& corpus tuum,& dicas cur deteſtatus ſum diſciplinam,& increpationibus non acquieuit cor meum,nec audiui vocem dicentium mihi, & magiſtris non inclinaui aurem meam? Et ſequitur,reſpexit dominus vias hominis,& omnes greſſus illius,cōſiderat:iniqtates ſuæ capiūt impiū,& funibus peccatorū ſuorum cōſtringitur: ipſe morieť; qa nō habuit diſciplinā,& in multitudine ſtultitiæ ſuę decipieť.

Tempus cōſumit, patet, qa luxurioſus ſemp ſicut ſus luto ſe delectat luxurioſè viuēdo,vnde Phi.qs habens aliquid humani pudoris voluptatibus,ijs coeundi,& coheundi,q̄ hmōi,q̄ ſui,& aſino cōſequēs ſunt,gratulaŧ,&c.& ſic qa in pctō mortali ſemp

 viuit,

viuit,tempus amittit:ideo conſumit tempus quod deberet applicare bonis operibus,& meritoriis,& de iſtis operibus dicam latius inferius.

Cenſum conſumit.exemplum Luc. 15. de filio prodigo qui portionem ſuam conſumpſit viuendo luxurioſè.Vnde Prouer. 31. Ne dederis mulieribus ſubſtantiam tuam,& diuitias tuas, &c. Et Eccleſia.9. Ne des fornicariis animam tuam,in vllo ne perdas te,& hæreditatem tuam. Nam qui nutrit ſcortum perdit ſubſtantiam; hac de cauſa;quia deſtruit bona.Comparatur igni. Iob 31.Ignis eſt vſque ad perditionem deuorans,& omnia eradicans germina. Offendit dominum. vnde Numeri.25. legitur, quòd cum fornicatus eſſet populus Iſrael cum filiabus Moab:iuſſit dominus omnes principes ſuſpendi patibulis contra ſolem,& occiſi ſunt de populo viginti quatuor milia & Geneſis 7.Induxit Deus diluuium, &c. Luxuria enim contumelioſa eſt Deo;quia templum eius inquinat. prima ad Corint.3. Neſcitis quia templum Dei eſtis vos. Si quis autem templum Dei violauerit,diſperdet eum dominus,ideo dicebat Salomon Eccleſia.7.Inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum eſt, & ſagena cor eius. vincula ſunt manus illius,qui placet Deo effugiet eam.Qui autem peccator eſt,capietur ab ea Et Iaco.4.adulteri neſcitis, quia amicitia huius mundi inimica eſt Deo? Luxuria fert hoſtes,Iob 40.dormit in locis humentibus vehemot.i.diabolus in luxurioſis,& guloſis.Et Oſeæ 7.omnes adulterantes,quaſi clibanus ſuccenſus à coquente Gloſ.*clibanus* eſt fornicator,& ſuccedens eſt Diabolus vnde Gl. & Leuit.Cum dæmones omni peccato gaudeant præcipue gaudēt fornicatione,& idolatria cuius cauſa ibi aſſignatur,quia iis corpus,& anima maculatur,ideo dicitur luxuriā Diabolo placere, quamuis Alber.in ſecundo li.ſui compē.Theo.dicat, ꝙ propter peccati abominationem dæmones nobilioris naturæ peccata vilia deteſtantur, quod cedit hominibus in magnam opprobrium,&c.Luxuria proximum ſcandalizat.Oſeæ 5.facti eſtis laqueus ſpeculationi,& rete expanſum ſuper Thabor. Luxuria tollit amicitiam:quia qui hoc vitio laborat nulli fidem ſeruat. ſecundo Reg.11. & 12. Dauid fidelem ſeruum ſuum Vriam fecit occidi,propter Berſabeæ vxorem ſuam, &c. Et eodem 13. Amon ſororem ſuam Thamar corrupit violenter, &c. Vires debilitat: patet quia illud, quod deberet ſubſtentare nutritiuā deperditur.vnde Hieron. quotidie ſanguis mœchorum funditur.

tur. Corpus maculat.vnde omne peccatum quodcunque fecerit homo extra corpus eſt, qui autem fornicatur in corpus ſuũ peccat,prima ad Corin.6.& ibi glo.cætera peccata animam maculant, fornicatio vero non tantum animam:ſed animam, & corpus,bona vitat ſpiritualia.bona naturæ, & bona exteriora, quæ ſunt bona fortunæ.Quod patet per experientiam. Et etiã poſſet probari multis exemplis ſacræ ſcripturæ.vnde metrificator verſus. Femina corpus,opes,animam,vim,lumina,vocem,. Deſtruit,annihilat,necat Heripit,orbat,acerbat.In coitu ſex dãna luo,quia denarium do.humoremq; bonum proprio de corpore fundo.Oſtendoque Deum dum tali ſorde redundo. Corpus, & ingenium ſtudium cum more remitto.Apocopo vitam famam cum nomine perdo.Et illa poſſunt notari Lucæ 15. De filio prodigo,qui viuendo luxurioſè diſſipauit ſubſtantiam ſuã. Vocem peiorat,patet per experientiam de illis iuuenibus; qui ſtatim,poſt quàm commiſcuerint ſe mulieribus amittunt vocẽ puerilem &c. Luxuria vitam abbreuiat,patet naturaliter:quia ſubſtantia illa,quæ deberet conuerti in augmentatione deperditur.Item humidum radicale, quod eſt ſubſtantiam extenſiue productionis minoratur in continuatione luxuriæ.igitur,& vita luxurioſi minoratur, ſecundum Ariſtotelem in compendio naturæ,vbi dicit,mecum oritur,qui me interficit,& mecum moritur.Item minorat,ſeu abbreuiat vitam propter melancoliarũ multitudinem,quæ congeruntur ex hoc vitio prouer. 17. ſpiritus triſtis exſiccat oſſa.vnde metrificator.Æquore quot côchę, tot ſunt in amore dolores. Ad hoc concôrdant. illa quę ſequũtur primo in libro de longitudine,& breuitate vitæ,habetur,ꝙ animalia multi coitus ſunt breuioris vitæ,quàm ſint alia. Et illud ouidii næquitia, ideſt luxuria eſt,quæ te non ſinit eſſe ſenẽ. igitur luxuria minorat vitam.Lites adducit.vnde cato. Cum venere,& bacho lis eſt.Eccleſia.25.Aſcenſus arenoſus pedibus veterani,mulier linguata viro quieto.Et eodem, non eſt ira ſuper iram mulieris, & plurima ſcandala inducit;vt homicidia,periuria,& ſimilia, &c.vide per experientiam.dona Dei tollit, patet de Dauid 2.Reg.12.cui dixit Dominus non recedet gladius de domo tua,&c.& prima ad Corin.3. ſi quis violauerit templum Dei diſperdet illum Deus.Deus enim punit eos.qui ſequuntur carnis delitias,& abſtrahit ſe ab eis.ſecundum Alber.in ſuo cõpen.Corda fortia mollit.vnde Ber.de contemptu mundi, Cor rapit,& tollit,& pectora ferrea mollit.& Hiero. Quis Sanſonę

fortior,quis Salomone ſapientior,& tamẽ amor muliebris eos euertit.vnde Adam,Sanſonẽ,Dauid,regem & Salomonẽ fœmina decepit,quis modo tutus erit.Luxuria ſubtenebrat viſum:tã interiorem,quàm exteriorem, & totum iudicium rationis obfuſcat ſecundum Boetium in libro de diſciplina ſcholarium Eccleſi.25.nequitia mulieris immutat faciem eius,& obcæcat vultum &c.Luxuria viliſſimo dominio,ſ.carni, & ſenſualitati hominem ſubdit,ſeu ſubiicit.vnde Gene.3.Quia obediſti voci mulieris tuæ,pluſquàm meæ,maledicta terra in opere tuo &c.

Luxuria tollitur paradiſum ad Galatas 5. Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicatio.immundicia, luxuria, idolorum ſeruitus,inimicitiæ, ebrietas, commeſſationes,contentiones,iræ,rixæ &c.Et ſubditur,Qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur.Et ad Ephe.5. Hoc ſcitote intelligentes, ꝙ omnis fornicator,aut immundus,aut auarus, quod eſt idolorum ſeruitus,non habebit hæreditatem in regno Dei. Et pſam.51. Perdes omnes,quæ fornicantur abs te.Fornicatores enim, & adulteros iudicabit Deus,ideſt condemnabit.ad Hæbr.13. Dęmonibus ſubdit hominem,patet,quia per peccatum mortale, igitur hominem per ipſum hominem ſubdere dæmoni. Luxuria trudit hominem in infernum.Satis patet ex prędictis, vnde Ber. Nam decor illarum, laqueus fallax animarum. Illaqueat ſtultos,& fert ad tartara multos. Et Prouer.19. Qui applicatur illi,deſcendet ad inferos. Iſtud enim vitium luxuriæ ferè totum mundum ad infernum trahit.vnde Abacuch.primo. Totum in hamo ſuo ſubleuauit,& traxit illud in ſagena ſua,& congregauit in rete ſuum.Hamus enim,& rete diaboli ſunt pulchrę mulieres:quæ totum mundum in perditionem trahunt. Meretrix enim viſu incautos interficit ſicut Baſiliſcus.Prouer.23. Fouea profunda meretrix eſt, & puteus anguſtus aliena inſidiatur in via quaſi latro,& quos incautos viderit,interficiet. Ex præmiſſis inducitur quòd octo ſunt principaliter,quę præbent occaſionem huic peccato.Primum,otiũ: Ouidius de remedio amoris. Quæritur Egiſtus quare ſit factus adulter; In prõptu cauſa eſt, deſidioſus erat.& in eodem.Otia ſi vites periere libidinis artes. Secũdum,immoderata ſumptio cibi, & potus Eze.16.Hęc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ ſuperbia, ſaturitas, panis abundantia,& otium ipſius,& filiarum eius & 35.di.c.venter.venter mero æſtuans cito deſpumat in libidinẽ. Et Hier. difficile eſt inter epulas ſeruare pudicitiam. Tertium eſt exhortatio vetularum,

rum,vel aliarũ perſonarũ,quæ cõſulũt meretriciũ.vnde Iohelis.
3. Poſuerũt puerũ in proſtibulo,& puellã vẽdiderũt pro vino;
vt biberent:& ſequitur, Cito reddã viciſſitudinẽ vobis ſuper ca
put veſtrũ.Tales enim ſunt aduocatrices dęmonum.Quartũ eſt
prauũ exẽplũ de quo Eccl.19.qui ſe cõiũgit fornicariis,neq̃ erit:
putredo,& vermes hæreditabũt illũ, & tolletur de numero iu-
ſtorũ,ſupple aĩa eius.Et prima ad Corin.5. loquẽs Apoſtolus de
fornicatione.Neſcitis:qa modicũ fermenti totã maſſam corrũ-
pit.Et p̃s 17.cũ ſancto ſanctus eris,& cũ peruerſo peruerteris,iis
qui volunt ſequi prauam ſocietatem,loquitur Salomon eis cõ-
ſulendo Prouer.1.Fili mi ſi te lactauerint peccatores,ne acquie
ſcas eis,ſi dixerint,veni nobiſcũ,ne ambules cũ eis, prohibe pe-
dem tuũ à ſemitis eorũ;pedes enim eorũ ad malum currunt, &
feſtinant vt effundant ſanguinem. Quintum eſt aſpectus mu-
lierũ de quo habetur Iudith.10.11.& 12.ca. quomodo Holofer
nes captus fuit ſtatim in oculis,Iudith.vnde Prouer.6. nõ cõcu-
piſcat cor tuũ pulchritudinem mulieris:ne capiaris nutribus il-
lius,preciũ enim ſcorti vix vnius eſt panis. Mulier aũt viri aĩam
precioſam capit. qui aũt adulter eſt ꝓpter cordis inopiã perdit
aĩam ſuã,turpitudinẽ,& ignominiã cõgregat ſibi,& opprobriũ
nõ delebitur,qa zelus,& furor viri non parcet in die vindictæ:
nec acquieſcet cuiuſq̃ precibus nec recipiet pro redẽptione do
na plurima:ideo dicebat beatus Aug.canonicis ſuis.Cum præ-
ceditis ꝑ viã,fęminas videre nõ prohibemini: ſed eas appetere,
vel ab ipſis appeti crimінoſum eſt,vnde Salomon Prouer.7. De
feneſtra domus meæ per cancellos proſpexi iuuenem uecordẽ,
qui tranſit ꝑ plateã iuxta angulũ,& prope viã domus illius gra-
ditur in obſcuro aduesperaſcente die in noctis tenebris,& cali-
gine, & ecce mulier occurrit illi ornatu meretricio ꝓparata ad
aĩas capiendas,garrula,& vaga,quietis impatiens,nec valens in
domo cõſiſtere pedibus ſuis,nunc foris,nunc in plateis,nunc iu
xta angulos inſidians:apprehenſumquè deoſculatur iuuenem,
& procaci vultu blanditur dicens;victimas pro ſalute tua deuo
ui, hodie reddidi vota mea. idcirco egreſſa ſum in occurſum
tuum, deſiderans te videre, & reperi. Intexui funibus lectum
meum, ſtraui tapetibus pictis ex Ægypto: aſperſi cubile meũ
Myrrha, & Aloe, & Cinamomo. Veni inebriemur vbe-
ribus, & fruamur cupitis amplexibus, donec illuceſcat
dies. Non eſt enim vir in domo ſua, abiit via longiſſima,
ſacculum pecuniæ ſecũ tulit. In die plenæ Lunæ reuerſurus eſt
domum

domum ſuam,irretiuit eum multis ſermonibus,& blandiciis La biorum protraxit illum.ſtatim eam ſequitur quaſi bos ductus ad victimã, & quaſi agnus laſciuiens,& ignorãs, & neſcit ꝙ ad vincula ſtultus trahatur:donec traſfigat ſagitta iecur eius,velut ſi auis feſtinet ad laqueum,& neſcit,quia de periculo animæ illius agitur,igitur fili nunc audi me, & attende verbis oris mei, ne abſtrahatur in viis illius mens tua,neque decipiaris ſemitis illius,multos enim vulneratos deiecit,& fortiſſimi quique interfecti ſunt ab ea: viæ inferi domus eius, penetrantes inferiora mortis,& Eccleſtaſtici 9. Ne reſpicias mulierem multiuolam ; ne forte incidas in laqueos eius.Et eodem. Virginem ne conſpicias:ne forte ſcandalizeris in decorem eius. vnde Bern.nam decor illarũ laqueus fallax animarum. A planta pedis vſque ad verticem,non eſt locus in muliere, vbi non ſit poſitus laqueus ad capiendum oculos.fornicatio mulieris in extollentia oculorum,& in palpebris illius cognoſcentur. Eccle.26.

Sextum inducens illud vitium luxuriæ, eſt colloquium cum mulieribus.vnde Bernar.colloquium fœminarum nihil eſt niſi virus animarum præbẽs ſub mellis dulcedine pocula fellis, & prouerb.5.longe fac ab ea viam tuam,& ne appropinques foribus domus ſuæ.& Eccl.9.Cum ſaltatrice ne aſſiduus ſis,nec audias illã, ne forte pereas in efficacia illius, colloquiũ illius quaſi ignis exardeſcet.&,multa enim loquela tentabit te,& ſubridẽs interrogabit te de abſconditis tuis.Eccle.13.

Septimum eſt auditus cantilenarum, vel ſimilium vt ſaltus chorearum,vt ſupra.Eccleſia.9. Cum ſaltatrice ne aſſiduus ſis, nec audias illam &c.cithara,& lyra,tympanum, & tibia, & vinum in conuiuiis veſtris,& opera Dei non reſpicitis: nec opera manuum eius conſideratis. Propterea dilatauit infernus animam,& aperuit os ſuum abſque vllo termino.Eſa.5.

Octauum eſt tactus. Eccleſiaſtici vigeſimoſexto. Qui tangit eam,quaſi qui apprehendit ſcorpionem,& eodem 13. qui tetigerit picem inquinabitur ab ea,

Quantum ad quartum in quo auctor noſter inſinuat remedia contra luxuriam eſt notandum,quod plura reperiuntur remedia.

Primum remedium eſt fugere occaſiones.Eccle.9.Noli circũſpicere ĩ vicis ciuitatis,nec oberraueris in plateis illius,auerte faciem tuam à muliere compta,& non circunſpicias ſpeciem alienam, propter ſpeciem mulieris multi perierunt. Cum muliere

aliena

aliena ne ſedeas omnino,neç accumbas cum ea ſuper cubitum, ne forte declinet cor tuum in illa,& ſanguine tuo labaris in pditionem.Eccleſia.25.commorari Leoni,& Draconi magis placebit,quàm cum muliere nequàm.Et eodem 42. In medio mulierum noli commorari.de veſtimentis enim procedit tinea, & a muliere iniquitas uiri,& ſequitur in eodem.Melior iniquitas viri,quàm benefaciens mulier,quod eſt multum obſcurum &c. Et prima ad Corint.6. Fugite fornicationem, ſuper quod verbum dicit Ambroſius cum aliis quippe vitijs, poteſt expectari conflictus,ſed ad hoc ne approximetis. Exemplum de Ioſeph. qui cum domina ſua diceret ſibi,Dormi mecum, fugit,& egreſſus eſt foras.Geneſis 39.ideo dicebat Iob 31.c.Pepigi fœdus cũ oculis meis,ne cogitarem de virgine.

Aliud remedium eſt extrema cogitare.Eccleſi.7.In omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua,& in æternum non peccabis,& idem Prouerb.14. Et iſtud remedium poteſt adduci cõtra omnem peccatum:quoniam omne peccatum mortale mortem æternam meretur.vnde ad Roma.6.ſtipendia peccati mortalis ſupple mors æterna.& Dan.13.de Suſanna. Si hoc egero mors mihi eſt,ideo dicit Greg.Nihil tam valet ad domanda carnis deſideria,ſicut cogitare qualis ſit futura.7.ad Roma.8. Si ſecundum carnem vixeritis moriemini.Si autem ſpiritu facta carnis mortificaueritis, vivetis. A muliere initium factum eſt pecti,& per illam omnis morimur.Eccle.25.

Aliud remedium eſt de ſe non præſumere, quia Dauid cecidit ſanctiſſimus,vt ita loquitur Alber.in ſuo compen.Theo. Salomon ſapientiſſimus.Sanſon fortiſſimus, habentur de Dauid 3.Regum 11. de Salomone 3. Regum 11. de Sanſone Iudicum. 14.15.& 16.c.Ariſtoteles.Virgilius & ſic de pluribus aliis ſapiẽtibus,qui per mulierem ſunt decepti, &c. Item paradiſi colonũ mulier de poſſeſſione ſua eiecit.Gen.3.& 4. Quia obediuit mulieri ſui nolens eam contriſtare,&c.

Aliud remedium eſt frequenter ſe occupare bonis operibus, vnde Hier. Semper aliquid boni facito,vt diabolus te inueniat occupatum,vnde verſus. otia ſi tollas periere libidinis artes, & cætera.

Alud remedium eſt carnem domare abſtinentia.vnde Luxuriat raro,non bene paſta caro, vnde Prouerb.16. cum defecerint ligna,extinguetur ignis, & Eccle.28. ſed enim ligna ſiluæ exardeſcet ignis,ideo dicebat beatus Petrus. prima Pe.2. Obſecro

cro vos tanquam aduenas, & peregrinos abſtinere à carnalibus deſideriis,, quæ militant aduerſus animam.

Aliud remedium eſt vacare orationi. Vnde Sapien. 8. vt ſciui quoniam aliter non poſſem eſſe continens, niſi Deus det, adij dominum, & deprecatus ſum eum. ijs duobus remedijs vltimis concordat illud quod habetur Math. 17. & Mar. 9. Hoc genus dæmoniorum non eiicitur niſi in oratione, & ieiunio. i. per orationem, & ieiunium.

Aliud remedium eſt reſiſtere in principio tentationi Gen. 3. ipſa conteret caput tuum, tu autem inſidiaberis calcaneo eius. Et ouidius, principijs obſta, ſero medicina peratur, ergo chariſſimi ſobrii eſtote, & vigilate in oratione ſupple; quoniam aduerſarius videtur diabolus, tanquam leo rugiens circuit querens quem deuoret. Et ſequitur, cui reſiſtite fortes in fide, prima pe. 5. &c. contraria luxuriæ eſt caſtitas, ſeu abſtinentia. Vnde Exod. 12. Renes veſtros accingetis, & Lucæ 12. Sint lumbi veſtri præcinti.

Sequitur de Ira.

IRa cor accendit, & pronius ad mala tendit:
Quæ bene frenetur, rationi ne dominetur.
Ira furens animo de verbis exit in actum,
Sic triplici numero magnum facit ira reatum,
Ira cæcatur mens, ſenſus præcipitatur:
Cor conturbatur; & corpus damnificatur;
Verbum fuſcatur, iuſtus quandoque grauatur:
Pax eneruatur, diſcordia progeneratur,
Lingua venenatur, necnon mors anticipatur,

Non

Non oderis aliquem: ſed eum potius tibi placa:
Quiſquis odit fratrem, cenſetur ob hoc homicida
Multa fatur dira, ſi non compeſcitur ira:
Hanc quaſi deliram, patientia temperat iram.

Oſtendit quid ſit ira, quot ſint eius ſpecies, enumerat iræ inconuenientia, demum docet remedia.

IN iſto capitulo auctor noſter determinat de peccato iræ. Primo diuidens litteram ſuam in quatuor partes. In prima parte ponit diffinitionem iræ. In ſecunda parte ponit ſpecies eius. In tertia enumerat inconuenientia, quæ ſequuntur ex ira. In quarta parte inſinuat modum per quem remediandum eſt contra iram. prima in principio. ſecunda ibi. Ira Furens animo. tertia ibi ira cæcatur mens. quarta ibi. non odias aliquem cum ſequela ſua &c.

Quantum ad primam eſt notandum, ꝙ ira diffinitur pluribus modis. vno modo ſecundum Caſſiodorum. Ira eſt motus animi coicitatus ad pœnam ſecundum Aug. autem deffinitur ſic Ira eſt vlciſcendi libido. Alio modo ſm eundem diffinitur ſic. Ira eſt commotio cordis cum perturbatione rationis. Ex præmiſſis notandum eſt, ꝙ ira habet duplex eſſe, ſ. naturæ, & moris. Eſſe naturæ in quantum eſt ebullitio ſanguinis circa cor, & inter cæteros in colericis, & in Melancholicis. Prout autem deordinat ab optimo, habet eſſe morale, ꝙ vitium eſt. vnde ira non eſt peccatum, proprie ratione pure paſſionis. immo puræ, ſed cū hoc dicit quandam actionem, per quam deordinat hominem, & quantum ad Deum, & quantum ad proximum, vult enim expetere de ſe, vel a ſe vindictam, quam non debet expetere niſi à Deo vel à iudice ſub Deo conſtituto, ſecundum Alber. in ſuo eomden. Ira quid.

Quantum ad ſecundā partem in qua erant inſinuandæ ſpecies iræ. ibi in textu. Ira furens animo eſt primo notandū, ꝙ quędā eſt ira, quæ eſt bona, & eſt illa, qua homo iraſcitur vitiis. glo. ſuper illud pſal. 4. Iraſcimini. quid eſt homo iraſcens ſibi: niſi pœnitens, ideo exponit iraſcimini de præteritis peccatis. & de cętero. Nolite peccare, vel alio modo iraſcimini, & nolite peccare. i. Iræ ſpecies.

ſubitus motus iræ ſurgat in vobis,non conſentiat ratio, & illa ira dicitur ſubita ſine deliberatione,& quaſi primus motus,qui non eſt peccatum,vt hic ſumitur.vnde Eccleſia.7. Melior eſt ira riſu,quia per triſtitiam corrigitur animus delinquentis.Alia eſt ira,quæ fit cũ deliberatione, quæ ſi inueteraſcit odium dicitur, & eſt odium inueterata ira,quam videtur prohibere Apoſtolus ad Ephe.4.di.Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram, & videntur eſſe tres ſpecies ſecundum litteram auctoris,ſcilicet animo,verbo,& opere, iuxta illud,Ira furens animo de verbis exit in actum,fit triplici numero &c. Cui videtur concordare ſaluator noſter Math.5.ponens tres gradus iræ, ſcilicet ira ſine voce, iudicio, cum dicit qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio. Ira cum voce,conſilio,cum dicit,qui autem dixerit,Racha, reus erit conſilio.Ira cum ſermone contumelioſo ſine expreſſione deriſionis,cum dicit,qui autem dixerit fatue, reus erit gehenę ignis ideſt gehenę ignibus mancipabitur.In primo ſecundum Aug. eſt ira tantum.In ſecundo ira & vox.In tertio ira,& vox cum cõtumelia,vnde ſecundum Greg.Iudicium eſt cauſæ diſcuſſio, cõſilium eſt diffinitio, gehenna ignis eſt executio. Filiæ iræ ſecundum Grego.ſunt ſex.

Prima eſt rixa, quæ eſt audax voluntas vindicandi iniuriam facti præcedentis.

Secunda eſt tumor mentis,quæ eſt voluntas vindicandi, tamen fugiens aduerſitatem propter æſtimatas inimicitias.

Tertia contumelia,quæ eſt voluntas ſe vindicandi per exprobrationem malorum.

Quarta eſt clamor,quæ eſt voluntas ſe vindicandi in exaltando vocem per vituperium ad aliorum aures perueniens.

Quinta eſt indignatio, quæ eſt voluntas ſe vindicandi per ſignum moleſtiæ exterius declaratum.

Sexta eſt blaſphemia,quæ eſt voluntas ſe vindicans, vel melius iudicans per opprobrium Deo,& ſanctis illatum, vt iurando,periurando,negando Deum.

Quantum ad tertiam partem iſtius literæ,auctor noſter oſtẽdit inconuenientia quæ ſequuntur ex ira.

Ira enim inducit lites Prouer.26.Sicut carbones ad prunam, & ligna ad ignem. ſic homo iracundus ſuſcitat rixas. & Eccleſia.28.Homo iracundus accendit litem, & vir peccator turbabit amicos,& in medio pacem habentium immittet inimicitiã. Ex ira ſequitur bellum, patet per experientiam in ſeipſo.

Ira

Ira cauſat diuiſionem inter ſe,& Deum,inter ſe, & proximũ vnde dicitur Iob 7.quòd militia eſt ſuper terram hominis vita. Ex ira ſequuntur incendia.pſalmus 75. incenderũt igni ſanctuarium,vel in terra,ſimiles ſunt iracundo Draconi, qui ex ore emittit ignem.Iudicum 9.& 15.Sanſon ſuccendit ſegetes Philiſtinorum,qui poſtea captus eſt à Philiſtinis excæcatus eſt, & à ſemet interfectus.eodem 16.

Ex ira ſequitur violentia.vnde Prouerb.22. Non facias violentiam pauperi,quia pauper eſt;neque conteras egenum, in porta quia iudicabit dominus cauſam eius,& configet eos, qui confixerunt animam eius. Hæc violentia variatur,quia alia in perſonam,alia in rem, quæ in perſonam,alia in eccleſiaſticam perſonam,ſ.in clericum. De qua habetur in ca. ſi quis ſuadente Diabolo 17.q.4.& prima de ſent.excom. in quinto decret.prout latius declarabo in c.de pœnitentia in caſibus reſeruatis.Violentia in rem,alia in rem Eccleſiaſticam,quæ dicit ſacrilegium. Alia in rem prophanam,& de ijs omnibus tractabo inferius.Ex ira ſequitur aliquando rapina,vnde Eſa.61.Ego dominus amãs iudicium,& odio habens rapinam.vnde Prouer.21.Rapinæ impiorum detrahent eos ad inferos,vnde Eccleſiaſtes 4. Verti me ad alia,quæ ſub ſole geruntur,& vidi calumnias, & lachrymas innocentium,& conſolatorem neminem poſſe eorum violentiæ reſiſtere cũctorum auxilio deſtitutos,& laudaui magis mortuos,quàm viuentes,& feliciorem utroq; iudicaui; qui nondũ natus eſt,nec vidit mala,quę ſub ſole fiunt.

Ex ira homo diſplicet Deo.ad Ephe.4.Nolite contriſtari ſpiritum ſanctum Dei,in quo ſignati eſtis in die redemptionis, & ibi Gregor.dum ira animam pulſat,ſpiritui ſancto ſuam hæreditatem turbat.

Ira Diabolo locum præſtat.vnde ad Eph.4. poſt illud Sol nõ occidat ſuper iracundiam veſtram,ſequitur, Nolite locum dare Diabolo;quoniam ſicut in pace factus eſt locus Dei:ita in diſcordia locus Diaboli.Sicut enim Deus commendat, & commendauit pacem diſcipulis ſuis,ita Diabolus commendat guerràm,& diſcordiam ſuis,ſecundum Aug.

Ex ira aſcendit rebellio.vnde Iob 15.tetendit aduerſus Deũ manum ſuam,& contra omnipotẽtem roboratus eſt, cucurrit aduerſus Deum erecto collo,& pingui ceruice armatus eſt homo iratus,contumeliis Deum afficit denegando Deum,& nititur exſpuere in faciem eius. Vnde Iob 30.In faciem meam cõ-

ſpuere non verentur,qui in altum mittit lapidem, ſuper caput eius cadet.Eccle.27.Glo.ille mittit lapidem in altum, qui blaſphemat.vndè Leu.24.qui blaſphemauerit nomen domini morte moriatur.lapidibus opprimet eum omnis multitudo.

Ira nocet homini mirabiliter Prouer.27.Graue eſt ſaxũ, & onerosa eſt arena,ſed ira ſtulti vtroq; grauior eſt.Ira enim mẽtem hominis excæcat vnde Hug.de ſan.vic.Aufferenda eſt ira à corde,qa ad modum turbinis oculũ cordis impeditur.vnde Cato. Impedit ira animum,ne poſſit cernere verum,velox enim ad irã in puncto tranſit à porta paradiſi,ſ.à gratia, ad portam inferni idest ad peccatum mortale, ideo aufer iram à corde tuo, & amoue malitiam à carne tua.Eccleſiaſtes.11.Ira enim nocet animæ, quam obcæcat. Iob 7. Caligauit ab indignatione oculus meus,& in pſalmo ſexto.Turbatus eſt à furore oculus meus.

Ira nocet corpori Eccleſiaſti. 30. Zelus, & iracundia minuũt dies, & ante tempus ſenectam adducunt cogitatus, exultatio autem viri eſt longeuitas.

Ira anihilat poſſeſſionem Eccleſiaſtici.21.obiurgatio,& iniuriæ annullabunt ſubſtantiam.

Ira auffert homini veram iuſtitiam, quæ eſt reddere vnicuiq; quod ſuum eſt Iacobi primo . Ira viri iuſtitiam Dei non operatur.

Ira auffert homini miſericordiam Prouer.27. Ira non habet miſericordiam.Ira enim ponit hominem extra cognitionẽ, patet quia quod Dei eſt,ſibi vſurpat,ſcilicet vindictam ad Ro. 12. mihi vindictam,& ego retribuam; quia ſanguinem ſeruorum ſuorum vlciſcetur dñs,& retribuet vindictam in hoſtes eorum. Deu.32.Ne velox ſis ad iraſcendum: quia ira requieſcit in ſinu ſtulti Eccleſia.7.Talis enim qui ſe vult vindicare, vult facere ſe iudicem,& deum tortorem,ſecundum Auguſtinum. Item vult eſſe iudex & actor in eadem cauſa. Ira demonſtrat hominem ſtultum: quia per cor ſuum mittit gladium, vt lædat tunicam inimici.Ira enim limam purgationis conuertit in rubiginẽ dãnationis,per impatientiam,quæ ipſum deberet per patientiam mundare à peccato.Vnde Ia.primo.probatio fidei veſtræ patiẽtiam operatur:quoniam patientia perfectum opus habet.

Ira etiam inducit homicidiũ. vnde prima Io.tertio. Qui odit fratrem ſuum homicida eſt, tales enim aſſimilantur Diabolo, qui fuit homicida ſui ipſius ab initio, & poſt parentum noſtrorum Iohan.8.Tales enim homicidæ:vt in pluribus puniuntur,

&in

& in præſenti corporaliter,& in futuro æternaliter,'ſi non pœnituerint. Probatio primi Math. 26. Qui acceperint gladium, gladio peribunt,& Apoca.13.Qui in gladio occiderit; oportet eum gladio occidi,& idem Gen.9.Quicunque effuderit ſanguinem humanum:fundetur ſanguis eius.Probatio ſecundi.ad Galat.5.Manifeſta ſunt opera carnis,homicidia &c. & ſequitur.. Qui talia agunt regnum Dei non conſequenter.

Per iram venenatur lingua.vnde pſalmus 5. Sepulcrum patens eſt guttur eorum:linguis ſuis doloſè agebant, & ſequitur venenum aſpidum ſub labiis eorum, patet quia propter iram iracundus nititur diffamare illum, cui iratur. Et de illo peccato linguæ tractabo inferius vbi eſt textus &c.Talis enim iracundus eſt nimis inſenſatus,qui vult ſe vindicare cum periculo animæ ſuæ:& aliquando corporis cum labore magno,& expenſis cum Dominus dicat, mihi vindictam,& ego retribuam.talis enim iracundus non vult habere Deum retributorem, quod eſt nimis ignominioſum,de hoc habetur Prouer.20.Ne dicas reddam malum pro malo, expecta Dominum,& liberabit te, ſ. à a labore,ab expenſis,à periculo animæ,& corporis,à luctu gehẽnæ cui ſe obligat,vindictam ex ſe expetendo. Tales enim vindicatiui fruſtra dicunt in oratione Dominica creatori ſuo,dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris;quia ſicut ipſi non dimittunt, nec pater cœleſtis dimittet eis. Math.ſexto.Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater veſter cœleſtis delicta veſtra.ſi autem non dimiſeritis, nec pater veſter dimittet vobis. Vnde Auguſtinus Vnuſquiſque à Deo accepturus eſt talem indulgentiam, qualem ipſe fecerit proximo ſuo. remitte ergo proximo non tibi nocenti,& tunc deprecanti tibi peccata ſoluentur.Eccleſia.28. Homo homini ſeruat iram,& à Deo quærit medelam,in hominem ſibi ſimilem non habet miſericordiam,& de peccatis ſuis deprecatur alium,ipſe proximo ſuo ſeruat iram,& propitiationem petit à Deo.quis exorabit pro delictis ſuis?quaſi dicat nullus.Eccleſia.eodem cap.De hoc habetur exemplum Mathę.18. de uno ſeruo, qui noluit dimittere conſeruo ſuo; ſicut dominus ſuus dimiſerat ei, quem Dominus ſuus iuſſit manibus, & pedibus ligatis incarcerari quouſque redderet vniuerſum debitum, &c.

Quantũ ad quartã partẽ in qua erant inſinuanda remedia ꝯ
[illegible] iram, [illegible]

iram,eſt notandum,quòd plura ſunt remedia, quorum aliqua auctor noſter recitat in littera, quia metricus ideo breuiloquēs fuit.

Vnum remedium eſt conſideratio Dominicæ paſſionis, vnde Greg.ſi paſſio Domini ad memoriam reuocetur, nihil adeo durum;quod ęquo animo non tolleretur,quod figuratum fuit Nume.21.in ſerpente æneo,quem de præcepto Domini erexit Moyſes in monte;vt omnes qui reſpicerent ſanarentur à morſibus veneno ſis ſerpentum ignitorum, quos miſerat Dominus ad puniendum populum &c.

Aliud remedium eſt ſilentium Proue.26. Qui imponit ſtulto ſilentium mitigat iram,cum defecerint ligna,extinguetur ignis eodem.

Aliud remedium eſt conſideratio magnæ vtilitatis,quam homo habet ſi tribulationem ſufferat. Vnde Dauid pſalmus 117. Circundederunt me ſicut apes,&c.Glo.apes aculeo pungunt, ſed ex alia parte mel tribuunt,& licet timeantur quia pungūt, amantur inde,quia mel tribuunt, ſicut perſecutores licet pungant quando tribulationem inferunt:debent tamen patienter tollerari,quia mel dulcedinis æternæ coronæ homini miniſtrāt Et alibi pſalmus 128. fabricauerunt peccatores ſupra dorſum meum.quid?coronam perpetuam,ſi patienter ſupple ſuſtulerimus,quoniam per multas tribulationes patiēter ſublatas oportet nos introire regnum cœlorum act.14. Nec adhuc ſecūdum Apoſt.8.Ro. Sunt condigne paſſiones huius ſeculi ad *futuram* gloriam,ergo.maxima etenim patientia virtus.Cato.

Aliud remedium eſt mollis reſponſio.Prouerb.15. Mollis reſponſio frangit iram.durus autem ſermo ſuſcitat furorem . & eodem. Vir iracundus prouocat iras qui autem patiens eſt mitigat ſuſcitatas.patientia lenietur princeps, & mollis lingua cō fringet duritiam.eodem 25. Sicut enim qui apprehendit auribus canem:ſic qui tranſit,& impatiens commiſcetur rixæ alterius.Eccle.26.ſicut enim ex colliſione duorum corporum naturaliter,quàmuis motus ſit violentus,elicitur ignis:ita ex amaris, & malis verbis elicitur ira,ſecundum enim ligna ſiluæ exardeſcet ignis,& ſecundum virtutem hominis,ſic iracundia illius erit.Eccleſia.28.ideo mollis reſponſio & dulcis, magnum eſt remedium.

Aliud remedium eſt euitare conſortium iracundorum. Prouerb.22. Noli eſſe amicus homini iracundo, neque ambules

cum homine furioſo,ne forte diſcas ſemitas eius,& ſumas ſcandalum animæ tuæ:Melius enim eſt vocari ad olera cum charitate,quàm ad vitulum ſaginatum cum odio Prouer.15. Melius enim eſt ſedere in angulo dogmatis,quàm cum muliere litigioſa & in domo conuiuij Prouer.21. Melius eſt habitare in terra deſerta,quàm cum muliere rixoſa,& iracunda eodem. Semper enim malus quærit iurgia;ideo euitandus eſt,ne fœtor irrumpat ex eo,Prouer.17. Semper malus iurgia quærit,& ſequitur,Angelus crudelis mittetur contra eum,ergo ſummum remedium eſt poſt gratiam Dei fugere occaſiones pecccandi,Eccl.21.quaſi à facie colubri fuge peccata.Glo.non ſolum peccata:ſed occaſiones peccandi.

Aliud remedium eſt præmii tollerantiæ animaduerſio: quoniam conſideratio præmij minuit vim flagelli,ſecundum Iſido. & Boe.in fine ſui libri de diſci.ſcho.vnde Prouerb.25. Si eſurierit inimicus tuus,ciba illum, ſi ſitierit da illi aquam bibere, & Dominus reddet tibi. Super quo verbo Dominus reddet tibi, notatur præmium tollerantiæ & Math. 5. Beati miſericordes. modo remittere iniuriam eſt opus miſericordiæ,& eodem,Beati eritis cum maledixerint vobis homines,& perſecuti vos fuerint mentientes propter nomen meum.& Lucæ 21. in patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras, ergo magnum premium expectat paciens &c.

Aliud remedium eſt conſideratio ſacrarum ſcripturarum, quæ diſſuadent nobis illud vitium iræ.Leuit.19. Ne oderis fratrem tuum in corde tuo,nec quæras vltionem,nec memor eris iniuriæ ciuiũ tuorum, & ad Roma.12.Benedicite perſequentibus vos,benedicite,& nolite maledicere,& eodem, Nolite eſſe prudentes apud voſmetipſos nulli malum pro malo reddentes & eodẽ,Noli vinci à malo,ſed vince in bono malum, qui enim patiens eſt multa gubernatur prudentia, qui autem impatiens eſt exaltat ſtultitiam ſuam.Prouerb.14.& prima Pe.3.Non reddentes malum pro malo,nec maledictum pro maledicto.

Aliud remedium eſt,conſideratio conſilii Saluatoris noſtri, qui conſulit nobis Math.quinto. diligere inimicos noſtros, & orare pro ipſis cum dicit,Diligite inimicos veſtros, & benefacite ijs,qui oderunt vos:orate,pro perſequentibus,& calumniantibus vos,vt ſitis filii patris veſtri,qui in cœlis eſt, qui facit ſolem ſuum oriri ſuper bonos, & malos, cuius actio eſt noſtra inſtructio. Ioh.13. & quem debemus poſſetenus imitari,ſicut veri filij

patrem.

patrem. Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris: quia frater tuus habet aliquid aduerſum te; relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum. Ma.5. quia qui eſt ex Deo non eſt, non diligit. prima Io.3.

Aliud remedium eſt exemplum ipſius Saluatoris noſtri, qui in omnibus tribulationibus pro noſtra redẽptione fuit patiens humilis, & benignus, qui cum malediceretur non maledicebat, qui cum improperaretur, & conuiciaretur tacebat, ſicut ouis coram tondente, nobis relinquens exemplum: vt quam admodum ipſe fecit, & nos poſſe tenus faciamus, qui dum in cruce pẽderet orauit patrem, pro crucifixoribus. d. pater ignoſce eis quia neſciunt quid faciunt. Item exemplum ſanctorum, beati Stephani Protomartiris, qui rogauit pro lapidantibus eum. d. Act. 8. Domine ne ſtatuas illis hoc peccatum, &c. & ſic de pluribus aliis.

Aliud remedium eſt periculum cui iracundus ſe exponit, q̃a viuit in peccato mortali. prima Io.2. Qui odit fratrem ſuum in tenebris eſt, & neſcit quo vadit, & ſic multa bona perdit; quia opera, quæ fiunt extra charitatem non ſunt meritoria ad gloriam, vt tenent omnes Theologi, ſecundum illud primæ ad Corint.13. Si linguis hominem loquar, & Angelorum &c. Si diſtribuero omnes facultates meas, &c. charitatem non habeam, nihil mihi prodeſt. Item ſecundum Aug. Stultum eſt homini viuere in illo ſtatu in quo non audet mori. ſicut viuere in peccato mortali cuiuſmodi eſt ira; quia ſi ſic moriatur, vt tenent Doct. noſtri, deſcendit ad inferos. vnde qui charitatem non habet, omne bonum quod habet amitit Math.25. cui concordat Ambroſius.

Aliud remedium eſt ſimile huic, ſcilicet conſideratio æternæ damnationis ſi in illo vitio decedat ad Gala.5. manifeſta ſunt opera carnis, inimicitiæ, rixe, & ſequitur, qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur, Cor durum male habebit in nouiſſimo Eccle.4. & Iaco.2. Iudicium fiet ſine miſericordia illi, qui miſericordiam non fecit &c. & Math.5. Omnis qui iraſcitur fratri ſuo reus erit iudicio, & probatur, quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo homicida eſt, & omnis homicida non habet vitam æternam ergo prima Io.3. qui vindicari vult à Deo inueniet vindictam Eccle.28. & ſequitur, peccata illius ſeruans ſeruabit. & eodem. Memento nouiſſimorum, & define inimicari, memorare timoris

re timoris Dei,& non iraſcaris proximo.

Aliud remedium eſt conſideratio præcepti Saluatoris noſtri Io.15.hoc eſt enim præceptum meum, vt diligatis inuicem: ſicut dilexi vos,&c.

QVAESTIO I.

Concluſio. Quo ad debitum perfectionis iniuriatus debet quærere reconciliationem.

QVæritur circa præmiſſa vtrum teneatur quis remittere iniuriam inimico petenti veniam?

Solutio cum diſtinctione ex iniuria ſolent oriri tria,ſ. rancor in affectu rationis,ſignum in effectu, & actio contra iniuriantē.Primū tenetur ſtatim quilibet remittere, &c. ſi non rogetur. Secundum tenetur remittere veniam veraciter petenti,ſ.parato emendari, ſm facultatem ſuam. Tertium non tenetur remittere de iure &c. ſi autem ſcire velis vtrum ille cui facta eſt iniuria,debeat amicitiam quærere, nota ꝙ duplex eſt debitum,ſ.neceſſitatis,& perfectionis,ſm Albertum in ſuo cōpen.neceſſitatis,ſine quo non eſt ſalus,& quantum ad hoc tenetur iniuriatus quærere reconciliationem,ſed quantum ad debitum perfectionis debet iniuriatus quærere reconciliationē, vt ſecundum Criſo.duplicem coronam conſequatur, vnam quia iniuriam paſſus eſt,aliam quia prior quamuis iniuriatus, rogauit reconciliationem.

QVÆSTIO II.

Concluſio, Reddere bonum pro malo eſt perfectionis.

SEd quæritur vlterius quid dicendum ad illud Malachiæ primo credo,& recitatiue Math.5. diliges amicum tuum, & inimicum odio habebis?

Pro quo notandum eſt, ꝙ reddere malum pro malo eſt fragilitatis ſicut fecit Ioab,quando interfecit Abſalon interfectorem fratris ſui. 2. Regum 17. reddere malum pro bono eſt peruerſitatis,ſicut fecit Iudas quando tradidit Magiſt.ſuum Saluatorem noſtrum:qui tot bona ſibi fecerat Math.26. Vnde Prouerb.decimoſeptimo.Qui reddit mala pro bonis non recedet malum de bono eius. Reddere bonum pro malo eſt perfectionis; vt ſuadet nobis Saluator noſter in pluribus paſſibus

ſibus,& omnis ſacrę ſcripturæ,vt ſuperius dixi. reddere bonum pro bono eſt æquitatis ſicut fecit Aſſuerus Rex Mardochæo, quando honorauit eum præ cæteris, eo quòd Mardochæus præſeruauerat eum ab Eunuch.cupientibus eum iugulare.Heſter 6. contra iram patientia,ſeu manſuetudo.

Sequitur de Inuidia.

INuidiam fugito, bona fratris amare velito,
Nam liuor ſiccum corpus facit,& cor iniquum,
Inuidus eſt triſtis aliorum cum bona cernit,
Gaudet de damnis, bona non noceant ſibi quamuis.
Æmulus impugnat verum,de fratre ſuſurrat:
Detrahit,accuſat,alioſque iuuare recuſat,
Propter liuorem fraternum frangit amorem:
Lumine cæcatur,de re munda maculatur:
Languet,marceſcit,homo liuidus,atque ſeneſcit,
Corpore mareſcit,cernens quòd res mea creſcit;
Effuge liuorem zelando fratris honorem.
Qui bona fratris amat:ſemet virtutibur ornat.

Primo docet quid ſit inuidia, ſecundo aſſignat eius ſpecies, tertio inſinuat eius inconuenientia,quarto remedia docet.

IN iſto cap. auctor noſter determinat de peccato inuidiæ:diuidens illud cap.in 4.partes. In prima parte ponit diffinitionem inuidiæ. in ſecunda aſſignat ſpecies inuidiæ. in tertia inſinuat inconuenientia, quæ proueniunt ex inuidia.in quarta docet remedia contra inuidiam.

uidiam. Prima in principio, ſecunda ibi. Inuidus eſt triſtis. tertia ibi. Lumine cæcatur. quarta ibi Effuge liuorem.

Quantum ad primam partem, eſt notandum, quòd inuidia ſecundum Aug. eſt malum felicitatis alienæ: vel ſecundum Io. Damaſc. Inuidia eſt triſtitia de bonis alienis, & dicitur inuidia ab in quod eſt non, & video es, quia non poteſt videre bona aliorum.

Quantum ad ſecundam partem in qua erant inſinuãdæ ſpecies inuidiæ eſt notandum ſecundum beatum Grego. & Alber. in ſuo compen. quòd inuidiæ principaliter ſunt quinque ſpecies.

Prima eſt odium, quod eſt velle malum alicui, & nolle bonum.

Secunda ſpecies eſt exultatio in aduerſis proximi, talis exultatio eſt quaſi gaudium freneticorum, qui gaudent de eo vnde eſſet dolendum, de hoc legitur Prouer. 17. quia iniuria lætatur alterius non erit impunitus; quoniam pro exultatione tranſitoria, dabitur ei pena æterna. vnde ſecunda ad Corin. 11. quis infirmatur, & ego non infirmor.

Tertia ſpecies eſt afflictio in bonis proximi.

Quarta ſpecies eſt detractio latens, quæ communiter dicitur ſuſurratio.

Quinta ſpecies eſt detractio in aperto, eo quòd intendit apparere melior illo cui detrahit.

Quantum ad tertiam partem eſt notandum, quòd multa inconuenientia inducit.

Vnum quia bona proximi videre non poteſt, ideo de lumine cæcatur, cum non poteſt videre bona proximi, de quibus deberet gaudere: quia præceptum Domini. Math. 22. Vnde Iob 5. loquens de iſto inconuenienti ait. Per diem incurrent tenebras, & quaſi in nocte, ſic palpabũt in meridie, ſuper quo gloſa Grego. mens inuidi, tã de alieno bono affligitur, quàm radio lucis obſcuratur. Et ſubditur dies boni operis in proximo lucet exterius, ſed quaſi in nocte palpant inuidi; quia liuore cæci: ideo inuidus comparatur noctuæ, & veſpertilioni, quæ non poſſunt videre lucem. Vnde Aug. Oculis ægris odioſa eſt lux, quæ oculis puris amabilis eſt. Inuidus enim deterior eſt porco: quia porcus porco qui occiditur compatitur, vt patet per experientiam. Inuidus autẽ fratri ſuo cui inuidet, non compatitur. iſtud enim vitium facit hominem inuidum aſſimilari diabolo. vnde Sap. 2.

Inuidia Diaboli introiuit mors in orbem terrarum; & ſequitur in eodem capit. imitantur illum, qui ſunt ex parte ipſius.

Aliud inconueniens; quia illud vitium facit hominem aſſimilari draconibus, & ſerpentibus Eſa.13. vnde Math.3. Progenies viperarum, quis demõſtrabit vobis fugere à ventura ira? quaſi dicat nullus, & eodem 23. Serpentes genimina viperarũ, quomodo fugietis a iudicio gehennę? Cauſa eſt quia inuidi directe faciunt contra charitatem ſine qua nullus poteſt ſaluari, vt videtur velle Apoſt. prima ad Cor.13. vbi poſtquã enumerauit omnes actus virtuoſos, eleemoſinam, martiriũ, &c. qñ dicit ſi dedero corpus meũ: ita vt ardeã, & diſtribuero omnes facultates meas in cibos pauperum, &c. charitatem autẽ nõ habeã, nihil ſum. Gl. Quo ad actũ aliquẽ, quo ſaluari poſſim, ideo ſine charitate impoſſibile eſt ſaluari: ideo d. Aug.15. de Trinitate illo dono charitatis nullum eſt excellentius, &c. Iſtud enim vitiũ eſt peſſimum; & difficulter remiſſibile; quia inuidentia fraterni boni eſt vna ſpecies peccatorũ in ſ. d. irremiſſibile. Math.12. Qui dixerit contra ſpiritum ſanctũ verbũ, nõ remittet ei, nec in hoc ſeculo, nec in futuro. & prima Io.5. Eſt enim peccatũ ad mortẽ, nec pro eo dico vt quis oret: quare dicatur irremiſſibile &c. declarabo inferius vbi eſt textus de illa materia ibi. Qui peccat nimium. Quod ſit peſſimum peccatum, ſeu vitium, patet quia contrariatur charitati large loquendo. modo charitas eſt optima, & excellentiſſima virtus, ergo inuidia peſſimum vitium. vnde Gen.37. vocatur fera peſſima. Fera peſſima dicit Iacob. deuorauit filium meum Ioſeph; quando vidit veſtimẽta. Gl. fera peſſima. i. inuidia.

Aliud inconueniens eſt: quia talis de pinguedine aliorum marcercescit, ex rebus enim optimis ĩuidi colligũt ſpinas, & deficubus tribulos Mat.7. ideo dicit dominus Mat.20. inuido, oculus tuus nequàm, eo ꝙ inuidus non poteſt videre bonum proximi ſui. vnde Eccleſia.20. Nequam eſt oculus inuidi & auertẽs faciem, & deſpiciens animam ſuam.

Aliud inconueniens eſt: quia tales inuidi de ſanitate aliorum infirmantur, & de vita moriuntur, & ſicut Deum diligentibus omnia cooperantur in bonum, ad Ro.8. ita inuidis omnia cooperantur in malum. Inuidus enim moritur de bono odore, de quo alii viuunt. vnde aſſimilatur bufoni, qui non poteſt pati odorem vineæ florentis. aſſimilatur Iudæ qui murmurauit de effuſione vnguenti pretioſi Io.12.

Aliud inconueniens eſt:quia inuidia cruciat Dñm ſuũ ſicut vermis,qui naſcitur in ligno,pũmo lignũ in quo naſcitur corrodit Prouer.25.vnde Hiero.inuidia primum ſui mordax.& Alanus de para.Nil aliud niſi ſe valet ardens ethna cremare. Sic ſe non alios inuidus igne coquit.vnde Seneca, vtinam liuidi oculos in omnibus ciuitatibus haberent: vt de omnibus profectibus torquerentur.

Aliud inconueniens;quia inuidia aufert homini proximum quem debet amare ſicut ſeipſum. vnde Hugo de ſancto vic.ſuperbia aufert mihi Deum,ira meipſum,inuidia proximum.

Aliud inconueniens eſt; quia ex inuidia paupertas & ignominia ſæpe proueniunt:vnde Proue.28. Vir qui feſtinat ditari, & alii,inuidet,ignorat ꝙ egeſtas ſuperueniet ei, & contumelia in perpetuum.Inuidus enim comparatur proditori.vnde Prou. 23.Ne comedas cũ homine inuido, & ne deſideres cibos eius. comede,& bibe dicet tibi,& mens eius non eſt tecũ ergo proditor.In hoc enim aſſimilatur cani,ꝗ blanditur in facie,& a tergo mordet,& Iudę,qui magiſtrũ ſuũ oſculo tradidit. Inuidia enim eſt ſignũ cognoſcendi diſcipulos Diaboli.vnde ſicut Dñs.d. diſcipulis ſuis Io.13.In hoc cognoſcẽt homines: qa diſcipuli mei eſtis,ſi dilectionẽ habueritis inuicẽ:ſic dicit Diabolus diſcipulis ſuis.in hoc cognoſcẽt homines:qa diſcipuli mei eſtis, ſi inuidiã habueritis inuicẽ.Inuidi enim ſocij ſunt Diaboli,& in lucro,& in damno:quia qñ Diabolus lucratur,gaudet, & qñ perdit dolet,ſm Aug.Inuidus enim potius vult habere ſocium in miſeria,ꝗ̃ in felicitate,patet per quoddã exẽplũ de quodam rege, ꝗ conceſſit vni auaro,& cuidam inuido inuicem inimicantibus munus,quod eligerent,tali modo,quòd donum eius, qui poſterius peteret duplicaretur,& cum vterque differret petere præcepit Rex inuido:vt prius peteret.ſtatim inuidus petiit:vt ſibi erueretur vnus oculus ad finem;vt inimico ſuo eruerentur ambo, & ꝙ efficeretur orbus &c.Tales enim inuidi frequenter mala morte moriuntur.vnde Eccleſiaſt.vigeſunoſeptimo.Laqueo peribunt, qui oblectantur caſu iuſtorum, & dolor conſumet eos,antequam morianrur. & Iohan.quinto. virum ſtultum interficit iracundia,& paruulum inuidia. Mirabiliter enim cæci ſunt inuidi, qui dolorem præponunt gaudijs æternis,nam dolore,& cruciatu quotidiamo dolorem merentur æternum.

Inuidus comparatur febricitanti cui boni cibi ſunt contrarij, Deo enim contrariatur : quia vt dicit Auguſtinus,tam

bonus

bonus eſt Deus, ꝙ etiam bonum de malo elicit, ſed inuidus tã malus eſt, ꝙ de bono malum elicit. Item diuina bonitas omnia bona ſua communicat, inuidus autem non, Deo enim placet bonum, & malum diſplicet, inuido autem ecõuerſo, vnde poeta deſcribens inuidum ſic ait. Pallor in ore ſedens macies in corpore toto. Et nuſquam recta facies liuent rubigine dentes. Pectora felle virent lingua ſuffuſa veneno. Riſus abeſt, niſi tunc cũ f cere dolores. Nec fruitur ſomno, curis inhiando mareſcit.

Remedia cõtra Inuidiam. Quantum ad quartum, eſt notandum, quòd plura ſunt remedia contra inuidiam.

Primum eſt conſideratio maledictionis, quam Dominus infert inuidis Eſa. 5. Væ qui dicitis bonum malum, & malum bonum ponentes amarum in dulce, & dulce amarum.

Aliud remedium eſt cõſideratio exhortationis ſacræ ſcripturę, quæ diſſuadet nobis illud vitium ſub pœna damnationis. ad Galat. 5. Manifeſta ſunt opera carnis æmulationes, inuidiæ &c. & ſequitur. Qui talia agunt Regnum Dei non conſequentur.

Aliud remedium eſt conſideratio præcepti Saluatoris noſtri de dilectione Io. 15. Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem, &c.

Aliud remedium eſt, ꝙ homo ponat amorem ſuum in illis bonis, quæ poſſunt haberi à pluribus, & ab vno quoque plenè, vnde Grego. qui faucibus inuidiæ carere deſiderat, illã hæreditatem appetat, quæ nullum poſſidentium anguſtat. vnde Gre. Iuſtus per hoc quòd nihil in terris appetit, aliis perfectis inuidere neſcit.

Aliud remedium eſt meditatio eorum, qui ſuadent nobis dilectionem ad Gala. 5. Non efficiamur inanis gloriæ cupidi inuicem inuidentes, omnes enim ſumus fratres. vnde ad Roma. 12. Sicut in vno corpore multa membra habemus: omnia autem membra non eundem actum habent, ita multi vnum corpus ſumus in Chriſto. Si autem patitur vnum membrum corporis compatiuntur ei omnia alia membra. & Eccleſia. 13. omne animal diligit ſuum ſimile. Sic & omnis homo proximum ſibi. Inuidus enim non eſt dignus vt Deus ei æternam gloriam communicet, quia bona ſua non communicauit proximo ſuo, &c. virtus contraria beneuolentia, & dilectio.

Sequitur

Sequitur de Auaritia.

VT ſis præclarus, non ſis cupidus, nec auarus.
Vix vlli carus cupidus, nec quis auarus.
Qui capit, aut retinet iniuſtè res alienas,
Aut peramans gazas odium præponit amori.
Quod ſatis eſt diues cupit, & plus, nec ſaciatur,
Et qui pauperibus donare ſuperflua non vult.
Omnes præfati merito cenſentur auari.
Furtum rapinam, fœnus, fraudem, ſymoniam,
Cauſat auaritia, ludum, periuria, bella.
Omnes theſauri nunquam ſaciant cor auari
Quanto plus creſcit cenſus, plus inde fameſcit,
Et plus ardeſcit ambitio, quando ſeneſcit.
Gazas quærendo labor, & timor in retinendo
Ipſas perdendo dolor, & languor cupiendo.
Nunquàm fit clarus, nec tutus diues auarus:
Raptorem, furem plenum, credit fore egenum.
Semper egenus eris ſi plus ſemper tibi quæris.
Cnm contentus eris diues tunc efficieris.
Gazas lucrando non ſis cupidus, nec amando
Nec male ſeruando, ſed ſis largus bene dando.

Et ponit diffinitionem auaritiæ, ac ſpecies eius, & quæ ſint eius inconuenientia, tandem conſulit remedium contra auaritiam.

IN iſto capitulo auctor noſter deter. de peccato auaritiæ diuidens illud capitulum in 4. partes principales. In prima parte ponit diffinitionem auaritiæ. in ſecunda parte ponit ſpecies principales. in tertia parte auctor docet inconuenientia, quæ ſequuntur ex auaritia. in quarta parte conſulit remedium contra auaritiam. Prima in principio. ſecūda ibi. Qui capit, aut retinet. tertia ibi. Furtum rapina. quarta ibi Formalem. gazas lucrando.

Auaritia quid. Quantum ad primam partem ſciendum eſt, quod auaritia ſecundum Tullium eſt immoderatus amor habendi, ſecundū Bernar. auaritia eſt quarumlibet rerum inſaciabilis, & inhoneſta cupido. Auaritia enim Apoc. Ephe. 5. eſt idolorum ſeruitus, quia homo auarus exhibet creaturæ, quod debet exhiberi creatori, fidem, ſpem, & dilectionem, quæ auarus exhibet theſauris ſuis.

Auaritiæ ſpecies. Quantum ad ſecundam partem eſt notandum, ꝙ auaritiæ ſecundum auctorem ſunt 4. principales ſpecies.

Prima cum quis retinet, & capit iniuſte res alienas. Secunda ſpecies eſt, quando aliquis præponit amori altiſſimi amorem diuitiarum, &c. Tertia ſpecies eſt, quando aliquis eſt ſatis diues, & non ſatiatur, ſed ſemper plura cupit, & deſiderat. Quarta ſpecies eſt, quando quis retinet ſuperflua quæ deberet pauperibus erogare, omnes præfati cenſentur auari, ſecundum enim Greg. vt recitat Albertus in ſuo compen. Auaritiæ ſunt 7. filiæ. Prima eſt cordis obduratio, quæ fit omittendo. Iſtā filiam vocat Iſidorus inhumanitatem. Secunda filia eſt violentia, hæc fit nocēdo alicui palam per inflicta mala, hanc vocat Iſido. rapacitatem. Tertia filia eſt inquietudo. hęc eſt appetitus immoderatus lucri. Quarta filia eſt periurium, quod ſæpe accipit in emptione, & vēditione. Quinta filia eſt fallacia, quę fit per verba deceptionis in occulto. Sexta filia eſt fraus, hæc eſt deceptio perfecta, & in præſentia illius, qui decipitur. Septima filia eſt proditio, quæ fit in abſentia decepti.

Quantum ad tertiam partem eſt notandum, quod ex auaritia plura ſequuntur inconuenientia quorum aliqua enumerātur

tur ab auctore noſtro in littera.

Vnũ incõueniens eſt furtũ, vnde furtũ eſt cõtrectatio rei alienæ contra dñi voluntatẽ. Inſt. de fur. in con ti. rub. & extra de fur.

Aliud inconueniẽs eſt rapina, vnde dominus per Eſa. Eſa. 61. ego dominus diligẽs iudicium, & odio habens rapinam. de hac rapina loquitur Salo. Eccleſi. 4. Verti me ad alia, quæ ſub ſole geruntur, & vidi calumnias, & lachrymas innocentium, & conſolatorẽ neminẽ: nec poſſe reſiſtere eorum violentiæ cunctorum auxilio deſtitutos, & laudaui magis mortuos, quàm viuos, & feliciorem vtroque iudicaui, qui nondum natus eſt, nec vidit mala, quæ ſub ſole fiunt. De talibus rapinoſis loquitur dominus per Abacuch Prophetam. Abacuch 2. quia tu ſpoliaſti gentes multas, ſpoliabunt te omnes, qui relicti fuerint de populis, iurauit enim dominus non ſe traditurum obliuioni rapinas eorum. Amos 8. Magnam maledictionem, & multiformem expectant à domino pro hæreditate. Iob 27. Hæc eſt pars hominis impij apud Deum, & hæreditas violentiarum, quam ab omnipotente ſuſcipient. Si multiplicati fuerint eius filij in gladio erunt, & nepotes eius non ſaturabuntur pane: qui relicti fuerint ex eo ſepelientur in interitu, & viduæ eius non plorabunt, & demum detrahentur ad inferos. Prouer. 21. Rapinæ impiorum detrahent eos quo ad inferos, vbi eminebunt toto mundo rapinæ eorum. vnde Eſa. 34. ve qui prædaris.

Aliud incõueniẽs eſt fęnus, & eſt proprie fęnus duplex vſura: vſura enim eſt quicquid vltra ſortẽ, recipio, vel recipere intendo. Quid ſit vſura.

Vſurarum crimen vtriuſq; teſtamenti pagina deteſtatur 14. q. 4. ca. Quid dicam. nec ſuper eo diſpenſationem aliquam poſſe fieri videamus in c. ſuper eo de vſu. vnde Leui. 25. time Deum tuum, vt viuere poſſit frater tuus apud te, pecuniam tuam non dabis ei ad vſuram, & frugum ſuperabundantiam non exiges &c. Scriptum eſt enim Lucæ 6. mutuum date, nil inde ſperantes, & erit merces veſtra multa, & Deuter. 23. fratri tuo id quod indiget commodabis abſque vſura: vt benedicat tibi dominus Deus tuus in omni opere tuo in terra ad quam ingredieris poſſidendam, & Mat. 5. volenti mutuare à te non auertaris, & vbique intelligitur nil inde ſperantes.

Vſurarum. n. ſunt duæ ſpecies principales. ſ. manifeſta, & palliata de manifeſta non eſt inducenda explanatio, quia de ſe eſt ſatis euidens. Palliata autem dicitur quaſi pallium tenens id eſt velamen, & ſi velint dicere tales vſurarij, quòd nõn emineant. Species Vſuræ.

Omnia enim aperta ſunt oculis eius Prouer. 16. omnes viæ hominem patet oculis eius. Vnde Lucæ 12. nihil opertum eſt q̄d non reueletur, neque abſconditum quod non ſciatur, quoniā quæ in tenebris dixiſtis, in lumine dicentur, quod in aure locuti eſtis, & in cubilibus prędicabitur in tectis. & eodem 8. ca. non eſt enim occultum, quod non manifeſtetur, nec abſconditum, quod non cognoſcatur, & in palam veniet.

Vſurę ſpecies. Iſtius enim vſuræ palliatæ ſunt ſex ſpecies. Vna eſt quando aliquis habet pignus, vel rem immobilem, & fructus recipit vltra ſortem, hoc eſt dicere, ꝙ fructus, quos percipit, & perceperit non deducit in ſortem. Alia ſpecies eſt, quando quis emit aliquam poſſeſſionem longe minori precio, quàm valeat; tali conditione, quòd venditor eam rehabere poſſit, quando precium ſoluere voluerit. Alia ſpecies eſt quādo aliquis emit ad terminū minori precio, quòd valeat: ſicut bladum in terra, vel vinum futurum in vinea &c. Alia ſpecies poteſt eſſe, quando mercator vendit carius pro expectando ſolutionem ſuam. Alia ſpecies eſt cum quis palliat vſuram ſecrete, ſicut cum aliquis tradat pecuniam ſuam alicui negociatori tali conditione, quòd erit ſocius eius in lucro, & non in damno quod eſt nimis deteſtabile, cum pauper cui pecunia traditur laborem habet, & periculum animæ, corporis, & rei. Alia ſpecies eſt, quando quis animalia ſua tradit alteri tali conditione, quòd ſibi ſunt immortalia: quæ vulgo nomine dicuntur animalia ferrea, talis enim vſurarius eſt incantator, qui vult, quòd animalia quæ pauperi ſunt mortua, ſibi ſint viua. Breuiter ubi aliquid vltra ſortem accipitur intentione lucri ſiue expreſſe, ſiue tacitè vſura eſt, ſecundū Aug. cui concordant alii doctores, de talibus enim loquitur dominus per pſalmum 13. hi deuorant plebem meam, tanquam eſcam panis.

Vſurę fęditas. Vſurarius enim deterior eſt Iuda, nam Iudas pœnitentia ductus retulit principibus ſacerdotum ſcribis, & Phariſæis triginta denarios. Mat. 27. ſed uſurarius nihil vult reſtituere. vſurarius terior eſt inferno. nam infernus, quæ ſua non erant in paſſione Domini reſtituit: vſurarius autem audita Paſſione Domini nō vult aliena reſtituere, vſurarius ſimilis eſt Diabolo, quia ſicut Diabolus non dormit quin quærat, quem deuoret, prima pe. 5. ſic denarii vſurarii, quos ad vſuram debet, ſemper operātur Iob 30. qui me comedunt, non dormiunt. vſurarius ſimilis eſt bufoni, qui de terra paſcitur, & de vinea exit cum florere incipit, nō

valens

valens eius odorem ſuſtinere, ſic vſurarius terrenis paſcitur, & delectatur, & ab eccleſia exit ad odorem verbi Dei. Eccleſia. 24. Quaſi balſamum non mixtum odor meus ibi loquens de ſacra ſcriptura. Vſurarius aſſimilatur latroni, & homicidæ, quia nō audet nomen ſuum coram hominibus palam confiteri, cum alii homines, qui alicuius ſunt officii abſque omni erubeſcentia confitentur illud vſurarius enim aſſimilatur cuidam infirmitati, quæ vocatur cancer, ſicut cancer eſt morbus contagioſus, ita contagioſus eſt vſurarius, patet quia excommunicatus vt dicā plenius in c. pœnitentia ibi. Fur vſurator &c. & contagioſum eſt participare excommunicato ergo. Cōtagioſum enim eſt aliquid ab vſurario accipere. vnde Hiero. cauendum eſt nobis maxime, ne ab iis munera accipiamus, quos nouimus viuere de lachrymis pauperum, ne dicatur nobis illud Pſalmi 49. Si videbas furem currebas cum eo &c. de hoc legitur in vita beati Fulcii, quòd cum ipſe mortuus eſſet obiecit ei Diabolus, ꝙ veſtem à quodam vſurario accepiſſet, & reſtituit eum Dominus vitæ, vt corrigeret illam offenſam. antiquitus enim vſurarius, qui īueniebatur in ciuitate merebatur, vt domus eius nuncuparet̄ domus Diaboli, oſculū pacis ei non dabatur in miſſa, nec ignis a vicinis, &c. pueri ad eius occurſum expaueſcebant, & ab alterutro digito monſtrabatur. Modernis autem temporibus talibus vſurariis aſſurgunt cubicularii Dominorum tam ſpiritualium, quàm temporalium. Tales enim vſurarios vocat Dominus latrones Math. 21. d. Domus mea domus orationis vocabitur, vos autem feciſtis eam ſpeluncam latronum. Nota quòd vſurarii manifeſti ad communionem chriſtianam ſepulturam, vel oblationem altaris recipi non debent, ſecundum Io. An. in ca. Quia in omnibus. de vſuris &c. vſurarius enim homicida eſt, quia aufert pauperibus vitam eorum. Eccl. 34. Panis egentium vita pauperis eſt, qui defraudat illum, homo ſanguinis eſt, nec ſolum in hoc eſt homicida, quia pauperibus aufert vitā eorum: ſed quantum ad filios ſuos, & hæredes, quos ſpiritualiter interficit. vnde Oſeæ 9. Effraim ducet filios ſuos ad interfectionem. filiis enim ſuis, & hæredibus vſurarius materiam incendii infernalis congregat, quos amore diuitiarum, quaſi quodam fune ad collum poſito hoſtibus tradit infernalibus, ſi non renunciauerint male acquiſitis &c. Eccl. 41. de patre impio quæruntur filii, qm̄ propter illū ſunt in opprobriū. Ad illud enim propoſitū legitur de quodam fœneratore, & de duobus filiis ſuis quorum vnus no-

lens eſſe hæres patris in futurum, ſciens hæreditatem paternam malè acquiſitā eſſe, effectus eſt eremita viuente patre. tractu temporis pater obiit, poſt mortē ei ſucceſſit filius, qui non erat eremita ſucceſſit tpis iſte filius qui ſucceſſerat patri ſuo fœneratori mortuus eſt. Amici tūc cęperūt rogare iſtū eremitam vt vellet adire hæreditatē, quæ de iure ſibi debebatur, tanq̄ proximiori in gradu &c. Qui rn̄dit hęreditatē nō fuiſſet patris, & fratris, ſed pauperū à quibus pater extorſerat vſurarie & cætera, & ſubiūxit cū igitur nō fuerit eorū, mea eſſe nō debent, &c. Tūc cœpit inſtanter, & deuotiſſimè rogare dn̄m, vt ſibi dignaretur reuelare vbi nā eſſent animæ patris, & fratris ſuorū, facta oratione fuit raptus hæremita iſte, & ductus ad infernum, ibique reperit patrem, & fratrem in inæſtimabili dolore, & cruciatu obiurgātes inuicem. pater dicebat filio pro te male acquiſiui, & ſic ideo crucior, & etærnaliter cruciabor. Filius dicebat patri pro mala acquiſitione tua affligor, & affligar interminabiliter, ſic impii tendunt à maledictione in perditionem Eccle. 41. O quàm mala acquiſitio, vſurarius enim aſſimilatur perdici. Nam perdix eſt talis prauæ conditionis ſecundum naturiſtas, ꝙ ſubripit oua aliena, ſcilicet alterius perdicis, & fouet ea, ſed cum pulli adulti fuerint relinquunt eam, & vadunt ad clamorem propriæ matris, ſic vſurarius ea, quæ non ſunt ſua congregat, nec in acquiſitione diuitiarum ſuarum habet ſecundum ad Dei iudiciū. Hie. 17. perdix fouit, quæ non peperit, fecit diuitias, & non in iudicio in dimidio dierum ſuorum reliquit eas, & in nouiſſimo ſuo erit inſipiens. Et ſæpe contingit, quòd vſurarius diuitias illas, in vita ſua amittat, vſurarius enim non habet poteſtatem reſtituendi vſuras; quoniam fur, & latro eſt, ideo Deus permittit, vt cum re furtiua comprehendatur, & ſuſpendatur ſuſpendio infernali, & ſi reſtituerit raro contingit: & ideo non debet fieri lex, aliquando enim prodigus eſt, & tantum expendit, quòd reſtituere non poteſt, vel eſt ita auarus, ꝙ reſtituere non vult, vel ſi non ſit prodigus, vel auarus: tamen potius ſibi placet in eleemoſinis centum librarum expendere, ſcilicet, in conſtructione alicuius capellæ, & fundatione eius, vel alio modo ſimili propter illam auctoritatem Lucæ 16. Facite vobis amicos de mamona iniquitatis, vt cum defeceritis recipiant vos in æterna tabernacula, quam capiunt ad litteram ad eorum confuſionem. nam intelligitur ſic. illos, quos feciſtis vobis inimicos malè acquirendo facite amicos legitimè reſtituendo. alio modo mamona

iniquitatis dicitur ſuperfluum, quod auari detinent: vltra modum:ideo exponitur, facite vobis amicos de mamona iniquitatis,id eſt de ſuperfluo,quod vltra modum detinetis, &c. & hoc intelligitur erogando pauperibus per quorum deprecationes talis erogans poterit acquirere gratiam in hoc mundo, & gloriam in alio, &c. Mathæi vigeſimoquinto. Quod feciſtis vni ex minimis iſtis,mihi feciſtis,&c. & Iohannis decimoquarto. Qui ſuſcipit pauperem in nomine meo me ſuſcipit,& ſequitur Mathæi vigeſimoquinto retributio,quando tales miſericordes vocat Saluator noſter ad gloriam, dicens venite benedicti Patris mei percipite Regnum, &c. quod nimis eſt abſurdum, ſi credat uſurarius, uel quicunque alius malè acquirens ſic reſtituere 14.2.cap. Nolite. Nolite facere eleemoſinas fœnore ex uſuris,quia qui totum tribuit peccatoribus, quod abſtulit pauperibus, potius addit peccatum,quàm minuit.c.q.5.cap. Forte & cap.Ab illo.§.Quod uero.& idem Auguſt.& Eccleſiaſtici 35. Noli offerre munera praua: quoniam non accipiet illa Dominus. Si enim res aliena propter quam peccatum eſt reddi poſſit,& non redditur pęnitentia non agitur,ſed ſimulatur,nec dimittitur peccatum,niſi reſtituatur ablatum. 14. q. quinta. cap. Niſi res,& idem Auguſtinus.breuiter de illicitè acquiſitis quorum non transfertur dominium,& ſi transfertur: tamen competit repetitio,non poteſt fieri eleemoſina, ut in uſura.ar.extra de iureiuran.cap.Debita res,ut in ſymonia extra de ſym. capit. Veniens,&c. Qui enim facit elemoſinam de ſubſtantia pauperis,eſt ſicut,qui uictimat filium in conſpectu patris Eccleſiaſtici trigeſimoquarto.ergo tales qui male acquiunt,& acquiſierunt ſunt nimis inſenſati ſi credant ſic ſatisfacere.de illa materia tractabo latius inferius in rubrica de eleemoſina, & cætera. Dona iniquorum non probat altiſſimus,nec reſpicit in oblationibus eorum,nec in multitudine ſacrificiorum eorum propiciabitur peccatis. Eccleſiaſtici trigeſimoquarto. Vſurarius enim aſſimilatur cuidam uaſi habenti unicũ foramẽ, per q̃d denarii mittuntur infra, ſed per illud non poſſunt rehaberi,ſed ut habeantur oportet uas confringere, ſic eſt de uſurariis. primo, quia non reſtituunt quibus tenentur, ſecundo ſi contingat, quod aro accidit, quòd ſcilicet reſtituat, hoc eſt in fractione uaſis. ſcilicet in morte.unde Seneca. auarus nunquam bonum facit, niſi cum moritur. Vſurarii enim hæreditas libenter non tranſit ad tertium hęredem. Vndę Eccleſiaſti.quadrageſimo primo.

Filiorum

Filiorum peccatorum peribit hæreditas,& cum ſemine eorum aſſiduitas opprobrij ,& eodem viceſimoprimo.qui ædificat domum in prædijs alienis.quaſi qui colligit lapides nudos in hyeme.ædificium enim quod fit in hyeme citò ruit,ſic diuitię acquiſitæ malè,citò dilabuntur: ideo dicitur Eccleſiaſtici vndecimo. Non manſeris in operibus peccatorum. Breuiter omnes vſurarij,& eorum hæredes,niſi reſtituerint pęnam ęternę damnationis incurrunt.Eze.viceſimoſecundo.vſuram,& ſuperabundantiam,& auarè proximos tuos calumniaberis, ecce congregabo eos in medio fornacis, & in indignatione furoris mei ſuccendam in eam ignem ad conflandum:ad hoc concordat illud pſalmiſtę.Pſal.14.domine quis habitabit in tabernaculo tuo, & cętera,& ſequitur reſponſio. Qui ingreditur ſine macula,& operatur iuſtitiam,qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram,& munera ſuper innocentem non accepit,& cætera, his introibunt, & habitabunt in tabernaculo altiſſimi, igitur à ſenſu oppoſito qui dederit pecuniam ſuam ad vſuram, & cętera, non habitabit ergo damnabitur,& cętera.

Aliud inconueniens eſt fraus in mercatoribus,& negociatoribus.Vnde Leuiti.decimonono,ego Dominus Deus nolite facere aliquid iniquum in iudicio,in regula,in pondere,in menſura,ſtatera iuſta,& ęqua ſint pondera, iuſtus modius, & æquus ſextarius,ego Dominus Deus veſter,ſtatera doloſa abominatio eſt apud Deum.Prouerbiorum vndecimo,& ſequitur in eodē, & pondus æquum voluntas eius.

Iſtud enim inducit duplex inconueniens,ſpirituale,& temporale vt habetur Deuteronomij viceſimoquinto, nō habebis in ſacculo tuo diuerſa pondera,maius,& minus.non erit in domo tua modius maior,& minor vt multo viuas tempore ſuper terram. De ſpirituali habetur Michęę ſexto. Nunquid iuſtificabo ſtateram impiam, & ſaccelli pondera doloſa in quibus diuites eius repleti ſunt iniquitate,& eodem.Adhuc ignis in domo impij,& theſauri iniquitatis,& menſura minor irę plena,aliquando enim vendunt plus ad terminum: Aliquando oſtendunt vnum,& vendunt aliud : Aliquando celant verum, decipiunt ignorantes: Aliquando eligunt loca obſcura,ne emptor agnoſcat defectum rei,in quibus ſe oſtēdunt filios tenebrarum, ideo non recedent de tenebris, Iob decimoquinto. vnde Pſalmiſta Pſal.61.vani filij hominum mendaces filij hominum in ſtateris, vt decipiant.nolite ſperare in iniquitate, & rapinas nolite concupiſcere,

cupiſcere, diuitiæ ſi affluant nolite cor apponere.

Ex auaritia ſequuntur multotiens mendacia, patet per experientiam in vendentibus, qui mentiuntur, vt altiori pretio vendant, de quibus loquitur Salomon in Eccleſiaſtico 2. potior eſt fur, quàm aſſiduitas viri mendacis.

Ex auaritia inducuntur aliquando periuria quod eſt nimis deteſtabile aſſumere nomen Dei in vanum.

Ex auaritia ſequitur ſymonia. Vnde ſymonia eſt proprie voluntas emendi, vel vendendi aliquod ſpirituale, ſeu annexum ſpirituali. 1. q. 1. in continuatione rubricæ, & contrahitur tribus modis principaliter, manu, obſequio, & lingua. e. q. capitulo ſunt nonnulli. manu quando aliquis obtinet ſpirituale per pecuniã, ſeu per aliud donum æquiualens: lingua, quando quis obtinet beneficium, ſeu aliquod ſpirituale per prçces dominorum, per adulationes &c. obſequio, quando aliquis obtinet beneficium pro ſeruicio ſuo, ſicut ſunt mangones, & ſimiles inepti ſeruitores, qui ſeruiunt dominis pro obtinendo beneficio in recompenſatione ſuorum ſeruitiorum, &c. Et intelligatis quando iſto modo obtinent beneficia, quæ aliàs de iure non obtinerent, nã ad miniſterium, & diſpenſationem patrimonij Chriſti debent eligi viri probi, ac timentes Deum, vnde Exodi decimooctauo dixit dominus Moyſi, Prouide autem de omni plebe viros potentes, & timentes Deum in quibus ſit veritas, & qui oderint auaritiam, & conſtitue eos Centuriones, decanos, &c. oportet enim Epiſcopum eſſe ſine crimine, ſicut Dei diſpenſatorem, non ſuperbum, non iracundum, non violentum, non percuſſorem, non turpis lucri cupidum: ſed hoſpitalem benignum, ſobrium, iuſtum, ſanctum, continentem, bene docentem, non lucri gratia, ad Titum primo capitulo, & notat per Epiſcopũ omnem qui accipit curam paſtoralem, ab epi quod eſt ſupra, & copos quod eſt labor, vel ſcopin quod eſt intendens: quaſi ſupra gregem ſibi commiſſum laborans, & intendens, &c. Vnde Gregorius habentibus curam animarum tacere pernicioſum eſt, quoniam ſacerdos ingrediens moritur, ſi de eo ſonitus prçdicationis non audiatur. Nec quiſquam ſibi aſſumat honorem, niſi qui vocatus fuerit à Deo tanquam Aaron, ad Hæbreos quinto, talis enim Aaron oſtenſus fuit dignus ſacerdotio per virgam, quæ fronduit, floruit, & fructum fecit. Numeri decimoſeptimo, hoc eſt dicere ꝙ nullus prçſumat accipere beneficium, niſi ſit ꝓbatę vitę, ſanę doctrinę, iuſto titulo &c. vnde Eze. 33.

Symonia quid.

Specu-

Speculatorem te dedi domui Iſrael audiens igitur ſermonem meum,annunciabis eis ex me: ſi enim non fueris locutus, vt ſe cuſtodiat impius à via ſua mala: ipſe impius in iniquitate ſua morietur,a te autem ſanguinem eius requiram.Si autem te annunciante non fuerit conuerſus moriatur, tu autem animam tuam liberaſti. &c. Damaſus Papa loquens de magnitudine iſtius vitij dicit omnia crimina ad comparationem ſymonicæ hæreſis,quaſi pro nihilo reputantur,& in ca. Per tuas extra de ſy.et.1.q.vlti.c.vltim. ſunt enim nonnulli, qui miniſtrant ſacramenta pretio appretiato,& pacto expreſſo, vt in celebratione miſſarum &c.quod eſt nimis contumelioſum, quia non eſt aliquis ita pauper, qui non indignaretur ſi quis vellet eum ad forum ducere,& eum venalem exhibere, ideo dicit Saluator noſter Mat.10.gratis accepiſtis gratis date:vnde infra de ſym.c.1.c. Non ſatis.& ca.Ad noſtram,habetur ꝙ pro miniſterio eccleſiaſtico exercendo ſiue pro vicarijs aſſignandis, ſiue pro criſmate pecunia nullatenus eſt exhibenda, ſi autem ſponte detur, & ſine aliquo pacto poteſt recipi,vnde legitur in actibus Apoſtolorum.Act.8.ꝙ Symon,qui ante fuerat in ciuitate magus,obtulit pecuniam Apoſtolis dicens. date mihi hanc poteſtatem: vt cuícunq; impoſuero manus accipiat Spiritum ſanctum,cui Beatus Petrus,pecunia tua tecum ſit in perditionem,quia domum *Dei* æſtimaſti pecunia poſſideri. Tales enim ſymoniaci deteriores ſunt Iuda,quia Iudas vendidit Chriſtum mortalem, iſti autem vendunt immortalem:Iudas reſtituit,& pęnituit: iſti autem ſymoniaci,nunquàm,vel raro reſtituunt, nec ſimiliter pęnitent: ideo tales non ſaluantur:quia oportet renunciare beneficio ſymonicè acquiſito, ſeu cuiuſcunq; ſimili ſpirituali, ſeu annexo ſpirituali per ſymoniam obtento.1.q.3.c. Si quis dator, ſi quærant ſaluari, quod raro contingit: quia ſicut piſcis in naſſam egreſſus,non de facili regreditur, ſic ſymoniacus nō de facili renunciat beneficio,ſeu alij ſymonicè acquiſito, & tamen aliter ſaluari nō poteſt. Tales enim ſymoniaci exhæredant filios Dei à patrimonio Chriſti qui intruſi patrimonium Chriſti occupant iniuſtè,& indebitè,& illos quibus de iure debetur expellunt,ergo eos exhæredant.Tales enim vocatur fures,& latrones. Ioan. decimo.Qui non intrat per oſtium in ouile ouium,ſed aſcendit aliunde,ille fur eſt,& latro: per me autem ſi quis introierit, ſaluabitur eodem.Qui enim intrat per oſtium, ipſe eſt paſtor ouium. Chriſtus autem eſt oſtium per quod oportet intrare ad

bene-

beneficium.eodem.per ſimoniam enim accidit ſępiſſimè,quòd diſpenſatores patrimonij Chriſti ſunt talpæ monſtruoſæ, ſcilicet quando ſunt auari:ſerpentes ſcilicet quando ſunt detractores,adulatores,cautelosi in iſtis mundanis:iuuidi,& cætera. Aſini,ſcilicet quando promouentur ignari,& inſufficientes,rudes & imbecilles.Proh dolor modernis temporibus, ſi fuerint filii ſufficientes militant mundo.ſi inſufficientes traduntur Deo.Si monſtruoſi,ſi loripedes,vel alio modo difformes mancipantur diuino ſeruitio,contra quos Dominus. Leuit. vigeſimoprimo. Homo de ſemine ſuo qui habuerit maculam non offeret Deo ſuo, nec accedet ad miniſterium eius, ſi claudus,ſi cæcus ſi torto naſo ſi fracto pede,& cætera.inferius tractabo latius . Et ſi contingat, quòd aliquis filiorum bene diſpoſitus ponatur in aliquo monaſterio non ponitur principaliter,vt Deo ſeruiat,& ex deuotione,ſed vt dicetur,& ſubueniat ſuis de bonis crucifixi De talibus enim ſimoniacis loquitur Dominus per Oſeæ Prophetam Oſeæ 8. Ipſi regnauerunt & non ex me principes extiterunt,& non cognoui,argentum ſuum,& aurum, fecerunt ſibi idola in interitum,&c. Antiquitus enim quando ſuppoſita eccleſiæ erant:in illa humilitate & deuotione in quibus debebant,& deberent eſſe,prouidebatur eccleſijs de paſtoribus idoneis diuinitus,vt patet Numeri decimoſeptimo.de Aaron. & eodem 27.de Ioſue.de beato Aniano de beato Nicholao. &c. Modernis autē tēporibus electiones Canonicæ receſſerunt ab vſu,& intruduntur per fauorem deteſtabiles, & cætera. Per ſimoniam enim promouentur aliquando indigni ad ſacros ordines, quod eſt nimis contumelioſum , quoniam antequam aliquis promoueatur, tria ſunt principaliter inueſtiganda, ſcilicet ætas legitima. Vnde. Nemo elegit duces,eo quòd non conſtet eos eſſe prudentes.tertio Regum 12.cap.habetur hiſtoria iuxta hoc de Roboam filio Salomonis, qui voluit vti conſilio iuuenum,& ſic fuit eiectus a regno ſuo per populum ſuum, &c. Et prima ad Thimothæum tertio.Si quis domui ſuæ præeſſē neſcit, eccleſiæ Dei diligentiam quomodo habebit? Item requiritur ſufficiens litteratura, vt ſciat iudicare, & diſcernere inter lepram,& lepram, quia cum claue ordinis debet habere clauem ſcientiæ,vt habetur 18.di.4.ſenten.Item requiritur morum honeſtas,quia ipſi ſunt oculi eccleſiæ.Vnde pſa.87.langue runt prę inopia oculi mei.Glo.1.peccati macula.Item, qa ſunt ſpeculum populi, vt prima ad Cor. 4. Spectaculum facti ſumus

mundo, Angelis, & hominibus. Item quòd ſit de legitimo matrimonio de fil. presby. ca. Cum decorem domus Dei, vbi dicitur indecorum eſt, vt in altaris officio illegitimus filiu ex impudico patre miniſtret, ideo illi quibus committitur examinatio caueant ne fauoris, præcis aut muneris gratia, indignum ad ſacros ordines promouendum manibus Epiſcopi applicent 24 di. ca. Quando in textu & in quando & in glo. &c. de illa materia tractabo latius in capitulo de ordine.

Ex auaritia enim prouenit, ꝙ vnus occupat pſura beneficia quod eſt nimis contumelioſum, ſi vnum ſit ſufficiens ad eius ſuſtentationem. Vnde Bern. Conceditur tibi ſi bene deſeruieris vt de altare viuas, non vt de altari luxuries. Vnde de cle. non reſi. ca. Ad hoc licet. illud eſt omni iuri contrarium, vt vnus clericus in vna, vel diuerſis Eccleſijs plures habeat dignitates, aut pſonatus obtineat, cum ſingula officia in Eccleſijs aſſiduitatem exigant perſonarum. Sicut enim vxore viuente nullus poteſt aliam habere, ſic nec clericus ſecundum beneficium retento primo 6. q. 1. ca. ſicut alterius, & hoc eſt regulariter verum & de iure communi. vide de illa materia de præben. c. de multa, de ele. dudum. 2. 21. q. 1. ſi quis iam tranſlatus. fallit tamen ſecundum iuriſtas in aliquibus caſibus. primo vni vnum beneficium depédet ab alio, vt in ca. præallegato dudum. i. de æta. & qual. or. cap. Eam te. ỹ. de præben. extirpande. §. primo. Item ſi habeat vnam præbendam titulatam, & aliam commendatam, vt 21. q. 1. Qui plures: Item propter paupertatem Eccleſiarum. 10. q. 3. vnio, & ỹ. de æta. & qual. eam te. Item olim propter penuriam clericorum 21. q. j. ca. primo in fin. Item per diſpenſationem Papæ ỹ. de præben. c. de multa. præalleg. vnde verſus. Paupertas pendens defectus gratia ſeruans Eccleſias retinere duas dat quolibet horum, nec credant ſatisfacere, ſaltim de toto ſi ponant vicarios in ſuis beneficiis, quia qui taliter agunt aſſimilantur illis, qui ducunt vxores, & alii dormiunt cum ipſis. Bonus enim paſtor debet diligenter agnoſcere vultum pecoris ſui Prouer. 27. cuius animæ redditurus eſt rationem ad Hebræ. vlti. ideo dicit Saluator noſter Iob. 10. bonus paſtor animam ſuam ponit pro ouibus ſuis, & cognoſcit oues ſuas, & cognoſcunt oues ipſum, quia verus paſtor eſt, mercenarius autem qui non eſt paſtor, & cuius non ſunt oues propriæ videt lupum venientem, & fugit, & dimittit oues, quia mercenarius eſt, & ad ipſum propriè nō pertinet de ouibus. Eſa. 6. Omnes beſtiæ agri venite ad deuorandum.

dum.ſpeculatores eius cæci omnes, neſcierunt vniuerſi: canes muti non valentes latrare:ipſi paſtores ignorauerunt intelligentiam,omnes in viam ſuam declinauerunt,vnuſquiſque ad auaritiam ſuam a ſummo vſque ad nouiſſimum,lupus autem intrat gregem rapit,& diſpergit oues,quod cedit principaliter in dānationem eius,cui ſunt oues commiſſæ.talibus enim infert dominus maledictionem.Ezech.34.dicens vę paſtoribus Iſrael, q paſcebant ſemetipſos, lac ouium commedebatis, & lanis earum operiebamini,& gregem meum non paſcebatis, ideo aduertāt qualiter agunt,quoniam quidquid dicant aliquī Doctores in contrarium, ſecurius eſt diſciplinato viro volenti viam imitari veritatis obtinere vnicum beneficium iuſto titulo in eodem reſidere , vita doctrinaque laudibus corruſcare, quàm vlterioribus damnabiliter inhiare,vnde prima in Thim.3.oportet Epiſcopum eſſe irreprehenſibilem vnius vxoris virum , ſobrium.prudentem,pudicum,hoſpitalem,doctorem,non vinolentum,non percuſſorem,ſed modeſtum,non litigioſum , non cupidū cum omni caſtitate.non neophitum, ne in ſuperbiam elatus in iudicium incidat Diaboli,oportet enim illum habere bonum teſtimonium . Miniſtri eccleſiæ debent eſſe mundi , qa ſunt vaſa electionis regi regū.modica in macula ſcipho regis magnā cāret abominationem.vnde Greg.in Hom.cuius vita deſpicitur, reſtat vt eius prædicatio contemnatur.alia cauſa quia habent mundare alios:ideo oportet eos eſſe mundos.Eccle.34.ab immundo quis mundabitur? Alia cauſa,quia ipſi miniſtri ſunt altiſſimi: ideo ſicut ipſe immaculat' eſt,decet eos eſſe immaculatos.Epheſ.primo.Elegit nos,vt eſſemus ſancti,& immaculati in conſpectu eius in charitate.Caſtitatis munditia ſuadetur miniſtris Eccleſiæ Exo.12.vbi commeſturis agnum paſchalem dicitur,renes veſtros accingetis. & Lucæ 12 Sint lumbi veſtri præcincti.Item ſacerdotes dicuntur Angeli exercituum Malach. 2. modo Angeli ſunt virgines,& mundi, ergo & ſacerdotes debēt eſſe,Leuiti.22.dicitur.homo qui acceſſerit de ſtirpe veſtra ad ea quæ ſanctificata ſunt in quo eſt immunditia peribit coram domino &c.

Ex auaritia enim inducitur acceptio munerum de qua acceptione legitur Eccleſiaſt.20.encenia , & dona excęcant oculos ſapientium,& peruertunt iuſtitiam,& quaſi mutus in ore auertit corruptiones eorum,vnde Deut.24. Non peruertes iudiciū aduenæ & pupilli,nec auferes pignoris loco viduæ veſtimentū,

memento, ꝙ ſerujeris in Ægypto,& eruerit te Dominus Deus tuus inde. facienti enim nequiſſimum conſilium ſuper ipſum reuoluetur,& non cognoſcet,vnde adueniet illi Eccle.27. tales enim acceptores munerum inter cæteros ſunt iudices,& aduocati,de quibus dicitur in pſal.25.In quorum manibus iniquitates ſunt,quia dextera eorum repleta eſt muneribus. tales enim rapaces modico temporis interuallo magnas accumulant diuitias,& eleuantur in altum.vnde pſal.36. Vidi impium ſuperexaltatum,& eleuatum ſuper cedros libani,& tranſiui, & ecce non erat,quæſiui,& non eſt inuentus locus eius, ſed non recto ordine accumulant:ideo ad eorum damnationem.vnde Dominus per Ezechielem Eze.22.Animam deuorauerunt,opes & ꝓtium acceperunt,principes eius in medio illius, quaſi lupi rapiẽtes prædam ad effundendum ſanguinem,& auarè ſectando lucra egenum, & pauperem affligebant, & aduenam opprimebant calumnia,ideo effudi ſuper eos indignationem meam , & in igne iræ meæ conſumpſi eos, idcirco pro eo enim ꝙ diripiebatis pauperem , & prædam electam tollebatis ab eo;domos quadro lapide ædificabitis,& non habitabitis in eis. vineas amantiſſimas plantabitis,& non bibetis vinum eorũ ; Quia ego cognoui multa ſcelera veſtra, & fortia peccata veſtra hoſtes iuſti accipientes munus , & pauperes in porta deprimentes ideo prudens in tempore illo tacebit,quia tempus malum eſt.Amos 5.& ſequitur odi,& proieci feſtiuitates veſtras,nec capiam odorem cætuum veſtrorum. Prudentia enim talium ſtultitia eſt apud Deum.vnde prima ad Cor.1.Perdam ſapientiam ſapiẽtiũ, & prudentiam prudentum reprobabo.Et ſequitur,Nonne ſtultam fecit Deus ſapientiam huius mundi. Talibus enim iudicibus,& aduocatis comminatur ſcriptura ſacra.Sap.6.Diſcite iudices finium terræ:quoniam cum eſſetis miniſtri iuſtitiæ non rectè iudicaſtis;ideo iudicium duriſſimum fiet vobis aduenam & pauperem non contriſtabitis,viduæ & pupillo non nocebitis,ſi læſeritis eos vociferabunt ad me,& ego exaudiam clamorẽ eorum,percutiamq; vos gladio,& erunt vxores veſtræ viduæ,& filii pupilli.Exo.22.Deus enim conſeruator eſt pauperum humilium,& cauſarum eorum idcircò nimis periculoſum eſt pauperes opprimere Prouer.12.Non facias violentiam pauperi , quia pauper eſt, nec conuertas egenum in porta,quia iudicabit Dñs cauſam eius,& configet eos,qui confixerunt animã eius. & eo. 26.ne attingas terminos paruulorum, & agrum pupilli ne introeas,

troeas,propinquus enim eorum fortis eſt,& ipſe iudicabit contra te cauſam eorum,non transferes terminos proximi tui. Deuter.19.Tales enim munerũ acceptores, & qui iuſtitiam peruertunt induunt maledictionem Deute.27.Maledictus omnis,qui accipit munera,vt percutiat animam ſanguinis innocentis. & eodem,Maledictus qui peruertit iudicium aduenæ, & pupilli, & viduæ & dicet omnis populus amen.& Eſa.5.Væ qui iuſtificatis impium pro muneribus,& iuſtitiam iuſti aufertis ab eo.ergo in iudicãdo eſto pupillis miſericors,vt pater,& pro viro mater eorum Eccle.4.Væ qui condunt leges iniquas,& ſcribentes iniuſtitiam ſcripſerunt,vt opprimerent in iudicio pauperes, & vim facerent cauſæ humilium populi mei, vt eſſent viduæ prædæ eorum,& pupillos diriperent Eſa.10.& ſequitur quid facietis in die viſitationis & calamitatis, ad cuius fugetis auxilium? ecce dies Domini veniet crudelis, & indignationis plenus ad conterendos peccatores.Eſa.13.Item Eſa.29. Væ qui profundi eſtis corde,vt abſcondatis à Domino conſilium quorum in tenebris ſunt opera.Munera enim non ſolum acceptores ſuos inducunt ad ſeruitutem,vt dicitur communiter, quòd munera ſumpta ligant,ſed ducunt ad mortem.Prouerbiorum 15.Conturbat domum ſuam,qui ſectatur auaritiam, qui autem odit munera viuet,ergo à contrario ſenſu,qui diligit morietur, æternaliter ſupple. Iob decimoquinto,Ignis deuorabit tabernacula eorum, qui libenter munera acceperunt,ad magnam ignominiam talium loquitur beatus Auguſtinus dicens. Poſtquàm intellexi me precioſo Chriſti ſanguine redemptum, nolui me venalem exhibere. de illa venalitate iudicum,& aduocatorum tractabo latius in capitulo de pœnitentia, ibi. Iuris deceptor, &c.

Ex auaritia oriuntur bella, vt patet per experientiam.

Ex auaritia inducitur ludus,ex quo ſequuntur multa inconuenientia.Ira ſuipſius parentum ſi ſit filius, ſi paterfamilias ira vxorem, filiorum, & totius familiæ odia.iniuriæ, verbera, homicidia, exhæredatio liberorum, filiarum, proſtitutio, furtum, ſcandalum proximi amiſſio, bonorum fraus, &c.ſacrilegium,rapina,mendacia,iuramenta,periuria,idolatria, blaſphemia,contemptus matris,eccleſiæ. Exemplum habetur in Boetio de diſciplina ſcholarium de cõſanguineo filio Lucretii, &c. de blaſphemia, & contemptu eccleſiæ habetur Prouerbio.19.

Qui affligit patrem,& fugat matrem,ignominioſus eſt. luſor enim in ſortiali ludo,ſaltim viliſſimæ creaturæ ſe ſubiicit ſeruitu ti dum taxillum Dominũ ſuum conſtituit,ad hoc ſe aſtringens, vt faciat quod ipſe taxillus iuſſerit. magna enim ignominia, vt dicit Seneca,& Aug.quòd os caninum dominetur homini. luſor enim ad præceptum taxillorum largitur quod non largiretur ad præceptum Domini,quia venderet ludendo tunicam, camiſiam,&c.quod non faceret pro erogãdo pauperibus ſicut Dominus præcipit.luſor enim propriis manibus ſe perdit, quẽ filius Dei manibus crucifixis redemit. contra enim luſores lãta eſt ſentẽtia mortis.Iob vigeſimoprimo. Infantes eorum exultãt luſibus.ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt.cui concordat Bernard.dicens, luſor ludendo currit ad mortem ſuam &c.Item quidquid lucratur in ludo ſortiali, in bonis lucrantis non computatur;vt dicam latius inferius in capitulo de eleemoſina.Auaro enim nihil eſt infidelius. primo quia vt præmiſi in principiocapituli per auaritiam fere omnia perpetrantur ſcelera.vnde prima adThimo.ſexto. cupiditas dicitur radix malorum. ſecundo, quia auarus agit contra legem naturæ.Lucæ 6.& pro ut vultis vt faciant vobis homines,& vos eis facite.Similiter & idem Math.7.tertio quia auarus agit contra legem ſcriptam.Lucæ 6. Eſtote miſericordes ſicut & pater veſter miſericors eſt.quarto quia auarus agit contra legem vniuerſalem,quæ eſt in omnibus rebus,quæ compellunt ſe dare:auarus autem detinet res captiuas ne ſe communicare poſſint. auarus enim eſt iniquus Deo,quia non diſtribuit proximo ſuo indigenti bona à Deo ſibi collata iuxta præceptum domini Deute.15.Præcipio tibi vt aperias manum tuam fratri tuo egeno,& pauperi.talium enim bonorum nõ eſt auarus Dominus; ſed ſolum miniſter,& diſpenſator.prima ad Corint.4. Sic nos exiſtimet homo,vt miniſtros Chriſti,& diſpenſatores miniſtrorum eius.

Auarus enim iniquus eſt ſibi, quia amat ſpinas diuitiarum, quibus cõburendus eſt.Prouerb.primo. ipſi contra ſanguinem ſuum inſidiantur,& molliuntur fraudes contra animas ſuas.& ad Phili.3.Gloria in confuſione eorum,qui terrena ſapiunt.auarus iniquus eſt filiis,& hæredibus ſuis,quibus materiam incendii infernalis congregat.Eccleſia.41.de patre impio conquerũtur filii quoniam propter illum ſunt in opprobrium &c.auarus enim ſemper eget. vnde Seneca,Auaro tam deeſt quod habet,

quàm

quàm quod non habet.vnde Eccleſia.14.Inſatiabilis eſt oculus cupidi in partem iniquitatis, non ſatiabitur donec conſumat arefaciens animam ſuam,auarus non implebitur pecunia, & q amat diuitias fructus non capiet ex eis,Ecc.5.c.qñ enim plus ſeneſcit auarus,tanto plus creſcit in eo auaritia, quod eſt nimis deteſtabile cum gloria ſenum debeat eſſe timor Dei,& corona multa peritia,Ecclesia.25 Tales enim aſſimilantur inferno, qui nunquam dicit ſufficit.Prouer.27.infernus & perditio non replebuntur. Similiter & oculi hominum inſatiabiles. & idem eodem 30.

Auaritia etiam corpus auari euiſcerat quadrupliciter. in deſiderio,& affectu cupiendo,in laborem acquirendo,in timore cuſtodiendo,& in dolore ipſas diuitias amittendo,vel in morte relinquendo,Eccleſia.quinto.diuitiæ conſeruatæ in malum Domini ſui pereunt afflictione peſſima.vnde metrificator. Diues diuitias non congregat abſq; labore. Non tenet abſque metu, non deſinit abſque dolore.Multotiens enim laborãt,& in labores eorum alii intrant,ut mali filii,raptores,fures,uel domini.uiro cupido,& tenaci ſine ratione eſt ſubſtantia,qui aceruat ex animo ſuo iniuſto aliis congregat,& in bonis illius alius luxuriabitur Eccleſiaſti. 14. Nonne aliis relinques dolores, & labores tuos in diuiſione ſortis.da & accipe, & iuſtifica animam, ante obitum tuum operare iuſtitiam : quoniam non eſt apud inferos inuenire cibum , Eccleſiaſtici eodem. Similes enim ſunt araneæ,quæ faciendo telam pro muſca capienda, ſeipſam euiſcerat,Eccleſiaſtici decimo capitulo . Nihil enim eſt iniquius, quàm amare pecuniam , hic enim animam ſuam uenalem habet,quoniam in uita ſua proiecit intima ſua . unde Boetius de conſol.libr.2. utinam modo noſtra redirent in mores tempora priſcos,ſed ſeuior ignibus,nunc feruens amor ardet habendi. Nunquam enim auarus eminet clarus , ſed ſemper marcidus, unde Iacobi primo.exortus eſt Sol cum ardore, & areſecit fœnum,& flos eius decidit,& decor uultus eius deperiit, ita & diues in itineribus ſuir marceſcet.diues enim ſemper timet, unde metrificator. Diues non audet,paupertas libera gaudet. Tutus in exiguo ſtramine dormit inops. Diues enim ſemper eſt ſuſpectus , ideo miſerabilis . unde Cato Suſpectus caueas, ne ſis miſer omnibus horis; Nam timidis, & ſuſpectis aptiſſima mors eſt.Semper enim credit pauperes, uicinos ſuos,fures, & rap tores.Tales enim auari comparantur idolatris:quia auaritia eſt

ritia eſt

ritia eſt idolorum ſeruitus, ſm Apoſtolū ad Galatas quinto. & ad Ephe. quinto, Theſauros enim eorum deificant ergo idolatre. Ex auaritia enim prouenit detentio ſalarii mercenarii, & elongatio ſolutionis. vnde Deuteronomii vigeſimoquarto. Nō negabis mercedem indigentis, & pauperis fratris tui, ſed in eadem die redde pretium laboris ſui, ne clamet contra te ad dominum, & imputetur tibi in peccatum, & Mathæi 20. Voca operarios, & redde eis mercedē. dignus enim, eſt operarius mercede ſua. prima ad Thimothæum quarto, & ad Romanos decimotertio. Reddite omnibus debita. vnde facetus. Si tibi ſeruierit aliquis, ſua præmia tecum Non retinere diu cures, ſi diligis æquum. Ex auaritia enim ſæpe procedit, quòd homo opulētus viuit ſine charitate, & miſericordia, quia non diſtribuit indigentibus, quod tenetur erogare. Deuterono. decimoquinto. Præcipio tibi, vt aperias manum tuam inopi, &c. miſericordiā fac cum fratre tuo, vt habetur Mathæi decimooctauo de illo ſeruo cui Dominus dimiſerat debitum, & quia noluit miſereri conſeruis ſuis, iuſſit dominus ſuus eum tradi tortoribus, quouſque redderet vniuerſum debitum, &c. & Eccleſiaſtici vigeſimonono, Propter mandatum aſſume pauperem, & propter inopiam eius ne dimittas eum vacuum. non abſcondas pecuniam ſub lapide in perditionem, ſed pone theſaurum tuum in præceptis altiſſimi. Et Eſaiæ quinguageſimooctauo, Frange eſurienti panem tuum, & egenos, vagoſque induc in domum tuam, cum videris nudum operi eum, & carnem tuam ne deſpexeris. tunc erumpet quaſi mane lumen tuum, & ſanitas tua citius orietur, & anteibit faciem tuam iuſtitia tua, & gloria Domini colliget te. Tunc inuocabis, & Dominus exaudiet te: clamabis & dicet, ecce adſum. cum effuderis eſurienti animam tuam, & animam afflictam repleueris, orietur in tenebris lux tua, & tenebræ tuæ erunt ſicut meridies, & requiem dabit Dominus Deus ſemper, & implebit ſplendoribus animam, tunc delectaberis ſuper Domino, & ſuſtollam te ſuper altitudines terræ, & cibabo te hæreditate Iacob patris tui. Os enim Domini locutū eſt. eodem capitulo Eſaiæ. Qui autem obturauerit aurem ſuam ad clamorem pauperis, clamabit, & non exaudietur. Prouerbiorum vigeſimoprimo. Et pro peccatis rogaturus fruſtra manus ad Deum expandit, qui has ad pauperes non extendit. Gloſa ſuper illud. Mathæi duodecimo, Extende manum tuam, & extendit, & reſtituta eſt ſanitati. & cętera talibus enim qui viuunt

ſine

ſine charitate,& miſericordia fiet iudicium, ſine miſericordia. Iaco.2.Iudicium miſericordia fiet illi,qui miſericordiam non fecit.exemplum habetur.Lucæ 16.de prauo diuite,&c. & ſi contingat,ꝙ auarus eroget pauperibus,hoc eſt in morte,quia videt ꝙ diuitias ſuas non poteſt portare ſecum: ſed quòd earum dominum transfertur in alterum.Eccleſiaſtes quinto. Sicut egreſſus eſt nudus de vtero matris ſuæ,ſic reuertetur, & nihil afferet ſecum de labore ſuo.Et ideo Iob 1.Nudus egreſſus ſum, & cætera.Et pſalmiſta pſal.48.Relinquent alienis diuitias ſuas,& ſepulcra eorum domus illorum in æternum, nihil enim inuenerunt viri diuitiarum in manibus ſuis. Et alibi idem pſalmiſta ps. 48. Ne timueris cum diues factus fuerit homo, & cum multiplicata fuerit gloria domus eius: quoniam cum interierit non ſumet omnia,neque deſcendet cum eo gloria domus, & ſequitur introibit vſque in progenies patrum ſuorum & in æternū non uidebit lumen.vnde Iob 27.cum dormierit,nihil ſecum affert,aperiet oculos ſuos,& nihil inueniet,nocte opprimet eum tempeſtas,tollet eum ventus vrens, & rapiet eum ſicut turbo de loco ſuo & mittet ſuper eum flagellum,& non parcet, & ſibilabit ſuper eum intuens locum eius.Talis enim auarus erit in deriſum toti mundo.vnde pſalmus 51.ecce homo, qui non poſuit Deum adiutorem,ſed ſperauit in multitudine diuitiarum, ſuarū & prçualuit in vanitate ſua.Quid prodeſt igitur ei,ꝙ laborauerit in ventum cunctis diebus vitæ ſuæ comedit in tenebris, in curis multis in erumna,atque triſtitia. Eccleſi. 5. qui aurum diligit non iuſtificabitur.Multi enim dati ſunt in auri caſus, & facta eſt in ſpecie ipſius perditio illorū, væ illis,qui ſectantur illud & omnis imprudens deperiet in illo.beatus aūt diues, qui īuentus eſt ſine macula,& qui poſt aurum non abiit, nec ſperauit in pecuniæ theſauris,qs eſt hic & laudabimus eū?fecit enim mirabilia in vita ſua,hic probatus eſt in illo,& perfectus eſt, & erit illi gloria æterna,qui potuit tranſgredi,& nō eſt tranſgreſſus facere mala,& nō fecit,ideo ſtabilita ſunt bona illius in Domino & eleemoſinas illius enarrabit omnis eccleſia ſanctorum eccleſia.31.Contra tales enim qui expectant beneagere vſq; ad mortem loquitur Greg.d.florem iuuuentutis dāt ſeruire mamonæ fecem autem ſenectutis altiſſimo.& Eccleſia.17.viuus, & ſanus confiteberis,& laudabis Dominum,& gloriaberis in miſerationibus illius. & eodem 18. Ante languorem adhibe medicinam, & ante iudicium interroga teipſum, & in conſpectu

Dei inuenies propitiationem. Sunt enim non nulli, qui aceruāt indebito modo pro filiis ſuis, animas ſuas pro ipſis ſubmittentes æternæ damnationi contra quos loquitur Saluator noſter. Mathæi. 16. Quid enim prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ autem ſuæ detrimentum patiatur. Tales enim pro cumulando filiis inordinatè incurrunt Dei indignationē, patet quia Deus prohibet ſuperfluam theſaurizationē. Mat. 6. Nolite theſaurizare vobis in terris, &c. Item quia tales qui aceruant præponunt amorem filiorum, amori ipſius altiſſimi. Vnde Math. 10. Qui amat filium, aut filiam ſuper me non eſt me dignus. vnde Ia. 4. Scienti bonum facere, & non facienti peccatū eſt illi & ſequitur in 5. cap. eiuſdem. Agite diuites, plorate vlulātes in miſeriis, quæ aduenient vobis, diuitię veſtræ putrefactæ ſunt, veſtimenta veſtra a tineis comeſta. aurum, & argentum veſtrum eruginauit, & eorum erugo erit vobis in teſtimonium, & manducabit carnes veſtras, quaſi ignis, & ſequitur theſaurizatis vobis iram in nouiſſimis diebus. Ad deteſtationem talium loquitur Salomon Eccleſiaſt. 2. d. deteſtatus ſum omnem induſtriam meam, qua ſub ſole ſtudioſè laboraui, habiturus hæredē poſt me, quem ignoro, vtrum ſapiens, an ſtultus futurus ſit, & dominabitur in laboribus meis, qbus deſudaui, & ſollicitus fui. Item ſunt alii, quorum oculi non ſatiantur diuitiis, & tamen ſecundum non habēt, de quibus loquitur Salomon Eccleſia. 4. d. conſiderans repperi aliam vanitatem ſub ſole. vnus eſt, & ſecundum non habet. non filium, non fratrem, & tamen laborare non ceſſat, nec ſatiantur oculi eius diuitiis, nec recogitat dicens, cui laboro, & fraudo animam meam bonis, hæc vanitas, & afflictio peſſima eſt. Sunt enim alii auari, qui quamuis infinitas habeant diuitias, non audent ipſis vti exigente neceſſitate, ſed malūt eas, (& neſciūt cui) cuſtodire, & miſerabiliter uiuere. Vnde Salomon Eccleſia. 6. vir cui dedit Deus diuitias, ſubſtantiam, & honorem, & nihil deeſſe animæ eius ex omnibus, quæ deſiderat, nec tribuit ei poteſtatem, Deus vt comedat ex eo, ſed homo extraneus vorabit illud. hæc vanitas magna miſeria eſt miſerabilis prorſus infirmitas, quomodo venit ſic reuertetur. Tamen eſt notandum, quòd non licet cuiquam theſaurizare ex affectu auaritiæ, abſque omni intentione neceſſitatis alienæ, vel propriæ, ſed bene licet theſaurizare ex prouidentia. & hoc vel conſideratione neceſſitatis, vt parentibus ſecularibus ob neceſſitatem filiorum educandorum, vel filiarum coniugio traden-

tradendarum,non autem ditandarum, ſed conſeruato modo, & ſtatu perſonæ, vel conſideratione publicæ vtilitatis, ſcilicet Regni defendendi,vel cultus Dei ampliando, ſic eſt conceſſum regibus,& dominis temporalibus theſaurizare debito modo. perſonis vero eccleſiaſticis proprie,nunquam licet, theſaurizare,neque pecunias tenere intentione ſeruandi. vnde Ambroſi. Aurum habet eccleſia,non vt conſeruet,ſed vt eroget, duodecima quæſtione 2.capitulo.Aurum. Ex quibus poteſt inferri,ꝙ dupliciter poteſt eſſe amor pecuniæ ſiue temporalium, ſcilicet reſpectu neceſſarii,& reſpectu ſuperflui. Primum nō prohibet dominus,ſed tamen prohibet præfocantem ſollicitudinē.Secūdum prohibet dominus quando prohibet theſaurizationem. de primo Mathæi ſexto,Ne ſolliciti ſitis animæ veſtræ quid mā ducetis,neque corpori veſtro quid induamini, &c. de ſecūndo eodem ibi,Nolite theſaurizare vobis theſauros in terris, &c.

Sed quia quæſto oritur de bonis clericorum eſt notandum, quod clerici de bonis patrimonialibus poſſunt vti,dum tñ non fiat peccatum,quia in omnibus attenditur modus, & illa bona poſſunt ſeruare pro releuatione ſuarum neceſſitatum, & ea amicis diſtribuere,nec in hoc peccant,dum tamen modum ſeruandi non excedant , ſed bene peccant ſeruando ea tempore neceſſitatis,non ſubueniendo parentibus,&c.De rebus vero eccleſiæ cum clerici non ſint Domini,ſed miniſtri ſolum ſit ſuperflua pauperibus non erogent peccant. Dub. Sol.

Super quo eſt notandum,ꝙ bona eccleſiæ diuiduntur quadrupliciter.vna pars paſtori,alia clericis deſeruientibus, tertia bricæ eccleſiæ.quarta pauperibus.12.q.2.ca.Quatuor autem & cap.Aurum habet eccleſia.ideo dicit Ber.quod facultates eccleſiarum patrimonia ſunt pauperum,& ſequitur ſacrilega crudelitate ſubripitur,qdqd à miniſtro vltra victū,& veſtitum accipitur,de rebus enim eccleſię non debet aliquid titulo ſucceſſionis relinqui hæredibus,ſed debent erogari pauperibus, vel dimitti eccleſiæ in ca.Placuit & cap.Sacerdotes 12.q.3. Secus de rebus patrimonialibus, vel rebus quas proprio labore acquiſiuit, qā de talibus poteſt diſponere ad libitum &c.& ſi de bonis eccleſiæ teſtatus fuerit,vel alio modo prophane alienauerit,debet tamen de proprio patrimonio,vel de acquiſitis proprio labore reſtituere Eccleſiæ in cap.de rebus 12.q.3. Abſoluta,& in ca.cum in officiis charitatis de teſta.Sunt enim,& alii deteſtabiles auari,qui quamuis in grabato conſtituti ſint nō faciunt ea ad quæ

tenebantur,& tenentur,ſed onerant eorum hæredes,vt eorum ordinationes legata &c.exequantur,tales enim ſunt nimis exceçati,qui lucernã poſtponunt,quæ deberet præcedere. Lucerna enim eſt bona opera,quæ debent præcedere hominem in morte,vt videat ne cadat in foueam,ideo dicitur Eccle.14.fili benefac tecum.De talibus enim loquitur beatus Greg.d.conſonum eſt vt , qui noluit dum viueret , ſatisfacere , dum poſſet nullum habeat poſt mortem ſatisfactorem.vnde auctor inferius in c.de eleemoſina.Da bona dum tua ſunt,qui nunc data plus tibi proſunt,quàm ſi præberes cum non retinere valeres. Erras ſi ſperes quòd plus te diligat hęres Sub terra poſitum quàm tu te diligis ipſum.Nõ tamen excuſantur hæredes,aut illi quibus bona defuncti venerunt,quia ſi non adimpleuerint voluntatẽ defuncti,incidunt in iudicium Dei ſm eundem Greg.Tales enim hæredes poſſunt dici filii abominationum Eccle.41.Non enim concupiſcit Deus multitudinem filiorum infidelium , & inutilium Eccle.15. Non enim iocunderis in filiis impiis ſi multiplicentur,non oblecteris ſuper ipſos,ſi non eſt timor Dei cum ipſis.melior eſt enim vnus timens Deum,quàm mille filii impii,et vtilius eſt mori ſine filiis,quàm relinquere filios impios.Ecc.16. Et nota , quòd hæredibus , qui non adimplent voluntatem defuncti tota hæreditas eſt auferenda,ſecundum Inn.in c.Licet.in vltima glo.de vo.& vo.re.Et idem dicit canon.11.q.1.ca. Silueſter in c.Hæredes de teſti.

Quantum ad quartam partem in qua erant remedia inſinuãda contra auaritiam,eſt notandum quòd multiplex remedium reperitur.

Vnum cõſideratio breuitatis termini.vnde plura fruſtra portantur cum prope eſt quo itur vnde Ia.3.Quid eſt vita veſtra,niſi vapor modicum patens,& deinceps exterminabitur.

Aliud remedium eſt cõſiderare,ꝙ diuitias, quas auarus cum damnabili ſollicitudine acquirit,aliis relinquet. vnde pſal.48. Relinquent alienis diuitias ſuas,vt præmiſi. & Alanus de parabolis. Non ſibi ſed reliquis areis ſua vellera portat. Sic alijs vnit ſemper auarus opes.

Aliud remedium eſt conſideratio periculi,cui ſe exponit auarus reponendo in ſudario , quod Deus iubet erogari piis operibus.exemplum Math.19.de illo ſeruo nequam qui poſuit mnã Domini ſui in ſudario.vnde Aug. Stultum eſt homini viuere in ſtatu in quo non videtur mori.vnde Iob 31. ſemper enim quaſi

tumentes ſuper me fluctus timui Domini, & pondus eius ferre non potui,ſuper quo Grego. cum fluctus tumentes de ſuper eminent,tunc denarii proiiciuntur,pro quibus longa naufragia ſumpſerunt auari,&c.

Aliud remedium eſt conſideratio dominicæ paupertatis.vnde Math.8.Vulpes foueas habent,& aues cœli nidos.filius autẽ hominis non habet vbi caput reclinet,magna ſiquidem abuſio quòd diues velit fieri vermiculis vilis,pro quo Deus maieſtatis, & Dñs Sabaoth pauper fieri voluit. Ber. vnde tre.3. Recordare paupertatis meę abſinthii & fellis.memoria memor ero, & tabeſcet ĩ me aĩa mea, hoc recolẽs in corde meo in Deo ſperabo.

Aliud remedium eſt conſideratio mortis. Vnde Hieron.in magno prologo bibliæ,Facile omnia contemnit, qui ſe ſemper conſiderat moriturum.vnde Bernard. de contemptu mundi. Nec modo læteris,qui forſan cras morieris. Hæc ſtatio manet in duo nocte dieque. Vita breuis velut aura ſic annihilatur. Sic vadit ſubitoque cadit dum ſtare putatur. Regia maieſtas omnis terrena poteſtas Tranſiet abſque mora, dum mortis venerit hora.

Item conſideratio, quòd redditurus eſt in morte rationem villicationis ſuæ.vnde Lucæ decimoſexto.redde rationem villicationis tuæ:iam enim non poteris villicare.vnde 2. ad Corint. quinto. omnes enim nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti vt referat vnuſquiſque propria corporis, pro vt geſſit,ſiue bonum,ſiue malum.& idem ad Roma. decimoquarto. Retributionem accepturos ſecundum opera noſtra. pſalmus 61. reddes vnicuique iuxta opera ſua,quòd hominem oporteat totum temporale in morte relinquere, habemus exemplum Lucæ decimoſecundo,cuiuſdam diuitis vberes fructus ager attulit,& cogitabat intra ſe diues dicens,quid faciam, quia non habeo,ubi congregem fructus meos, & dicit, faciam horrea mea maiora,& illic congregabo omnia, quæ nata ſunt mihi, & dicam animæ meæ,anima habes multa bona poſita in annos plurimos,requieſce,comede, bibe, & epulare. dicit autem illi dominus. Stulte hac nocte animam tuam repetunt à te, quæ autem paraſti cuius erunt?Sic eſt,qui ſibi theſaurizat & non eſt in Deum diues.

Aliud remediũ eſt conſideratio incertitudinis horæ mortis. Math.25.vigilate itaq;,quia neſcitis diem,neq; horã.& eod.24. Eſtote parati, qa qua hora neſcitis filius hominis venturus ſit.

Hoc enim ſcimus,quia ſtatutum eſt omni homini ſemel mori: ad Hebræ.9.ſed quando Deus ſcit. Vnde Eccleſiaſti.nono, neſcit homo finem ſuum, ſed ſicut piſces capiuntur hamo, & ſicut aues comprehenduntur laqueo, Sic capiuntur homines tempore malo.

Aliud remedium eſt conſiderare,quòd poſt mortem non eſt tempus merendi.Hiere.8.Finita eſt meſſis,tranſiit æſtas, & nos ſaluati non ſumus. Tranſijt æſtas.i.tempus merendi. finita eſt meſſis.i.vita,&c.Ad hoc concordat illud Eſa.34.conſummata, eſt vindemia, collectio vltra non veniet. obſtupeſcite opulenti.

Aliud remedium eſt conſideratio,quod tales theſauri,ſeu accumulatio diuitiarum non proderunt homini in morte, nec poſt mortem Eccleſia.quinto, Noli anxius eſſe in diuitiis iniuſtis.nihil enim proderunt tibi in die vindictæ, non proderunt theſauri impietatis.Prouer.decimo.De propiciatu peccatorum noli eſſe ſine metu,neque adiicias peccatum ſuper peccatum, & ne dicas miſeratio Dei magna eſt multitudinis peccatorum meorum miſerebitur.miſericordia enim & ira ab eo cito approximant,& in peccatores reſpicit ira illius.Eccleſia.quinto.& eodem 16.miſericordia,& ira cum illo eſt,& hominem ſecundam opera ſua iudicabit, & non tardabit ſufferentiam miſericordiã facientis,vnde Bernardus de contemptu mundi.Quid tunc theſauri,quid aceruus proderit auri?Cum peccatores mittentur in inferiores Inferni latebras, ignem,pariterque tenebras.Semper paſſuri,nec ab iis,vnquam redituri.Tunc flens,& triſtis,qui pœnis traditur iſtis,Mallet præteritæ,ꝙ in omni tempore vitæ Pauper vixiſſet,quàm diuitias habuiſſet,& ſequitur exortatio eiuſdem.Non igitur cures gazas acquirere plures, Gazas fallaces incertas,atque fugaces.Quæ magis optantur cum plenius accumulantur.Nec faciant mentem ſemper maiora petentem. Diuitiæ tales ſunt omnibus exitiales: Nam ſibi credentes miſeros faciunt,& egentes, Poſt carnis vitam per blandimenta nutritam: Experteſque boni cito traduntur obliuioni. Vnde Salomon Sapien.quinta.Quid nobis profuit ſuperbia,aut quid diuitiarum iactantia contulit nobis? tranſierunt tanquam vmbra, & in malignitate noſtra conſumpti ſumus. Noli enim attendere ad poſſeſſiones iniquas,& ne dixeris eſt mihi ſufficiens vita, nihil enim proderunt in tempore vindictę.Eccle.5.

Aliud remedium eſt exortatio ſacræ ſcripturæ,quæ diſſuadet

nobis auaritiam.pſalmus 61. Diuitiæ ſi affluant noli cor apponere,qui confidit in diuitis ſuis corruet. iuſti autem quaſi vires folium germinabunt.Proue.11. Melius eſt parum cum iuſtitia, quàm multi fructus cum iniquitate. Prouer.6. & prima ad Timotheum 6.eſt quæſtus magnus pietas cum ſufficientia. Nihil enim intulimus in hunc mundum haud dubium, quia nec auferre quid poſſumus,habentes enim alimenta, & quibus tegamur:his contenti ſumus.Nam qui volũt diuites fieri,incidũt in tentationem,& laqueum Diaboli & deſideria multa inutilia, & nociua,quę mergunt homines in interitum,& perditionem: radix enim omnium malorum eſt cupiditas quam quidam appetentes errauerunt à fide,& inſeruerunt ſe dolotibus multis. Et ſequitur,tu autem homo Dei hæc fuge, & ſectate iuſtitiam pietatem,charitatem,fidem &c.Item Math.6.Nolite vobis theſaurizare theſauros in terra,vbi erugo,& tinea demolitur,& vbi fures,effodiunt,& furantur,ſed theſaurizare vobis theſauros in cœlo,& in plutibus aliis paſſibus, vnde Bernardus Vox diuina ſonat.ꝙ nemo ſpem ſi bi ponat, In rebus mundi, quę cauſam dant pereundi. Quæ cito labuntur,magnoque labore petuntur.

Aliud remedium eſt comminatio ſcripturæ ſacræ, Mathæi 19. Difficile introibit diues in regnum cœlorum, facilius eſt enim tranſire camelum per foramen acus,quàm valeat diues intrare regnum cœlorum.Item Baruch tertio. quis inuenit locũ illorum,qui argentum theſaurizant,& aurum in quo confidũt & non eſt finis acquiſitionis eorum,qui argẽtum fabricant, & ſolliciti ſunt,nec eſt inuẽtio operum ſuorum,exterminati ſunt, & ad inferos deſcenderunt, & alii loco ipſorum ſurrexerunt. Item Amos 6.Auaritia in capite omnium,& nouiſſimum eorũ in gladio interficiam.non enim erit fuga eis.& Eze.22.ſcoria argenti facti ſunt:propterea cõgregabo eos in medium fornacis, & ſuccendam in eam ignem.Item Eccleſia.8.Multos enim perdidit aurum,& argentum.Exemplum de malo diuite.Lucæ 16. Tamen notetis,quòd iſtæ ſcripturæ, & ſimiles intelliguntur de malis diuitibus,& non de bonis,vnde Ber.de con. mun. Nemo tamẽ credat,ꝙ ab iſta luce recedat ignibus arſurus, vel propter opes periturus. Si proprium ſeruet, vel diuitias coaceruet. Quamuis ſit rarum poterit poſſeſſor earum. Iuſtè ſaluari fugiat ſi nomem auari.Viuat prudenter gazas habeat ſapienter. Non abſcondendo,ſed egenis diſtribuendo.

Aliud

Aliud remedium eſt elongatio ab auaris,& cupidis. Vnde ps 17.Cum ſancto ſanctus eris,& cum peruerſo peruerteris,& Eccleſia.9.viri iuſti ſint tibi conuiuæ in timore Dei ſit tibi gloriatio,& in ſenſu ſit tibi cogitatus Dei, & omnis narratio tua in præceptis altiſſimi.& eodem decimo tertio.Qui tetigerit picem inquinabitur ab ea,& qui communicauerit ſuperbo,induet ſuperbiam ergo à ſimili,qui communicauerit auaro, induet auaritiam.

Aliud remedium eſt conſideratio æternarum diuitiarum.unde Grego.vileſcunt temporalia cum deſiderantur æterna, diuitiæ ſalutis ſapientia,& ſcientia timor Domini ipſe theſaurus eius Eſa.trigeſimotertio.

Aliud remedium eſt conſideratio maledictionum, quæ inferuntur auaris Abacuch 2.Væ qui congregat auaritiam malam domui ſuæ,vt ſicut in excelſo nidus eius.& in eodem. Væ qui ędificatis ciuitatem in ſanguinibus. & Eſa.5.Væ qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis. Item Abacuch 2. Væ ei, qui multiplicat non ſua, vſquequo aceruat contra ſe demum luctum? Item Lucæ 6.Væ vobis diuitibus. Item Aug. Væ illis qui inhiant,vt augeant res perituras, vnde amittunt æternas.& idem Auguſt.maledictus diſpenſator auarus cuius largus eſt Dominus. ergo tempeſtiue ante languorem vnuſquiſque in ſe redeat,ne præoccupatus hora mortis quærat tempus pœnitentiæ,& inuenire non poſſit,quia ſecundum Apoſto. ad Hebræos 10. Horrendum eſt incidere in manus Dei viuentis: ideo quærite Dominum dum inueniri poteſt.Eſa.55.hoc eſt tẽpeſtiue;quia quamuis melior ſit ſecunda pęnitentia,quàm nulla tamen nullus expectet quando plus peccare non poteſt de pœn.diſt.7.& melius per beatum Auguſtinum in li.de pęni.vnde Bernardus.Non eſt mirum ſi hic ſit hic exit qualiter vixit.ergo nullus expectet,quòd ſit poſitus in vltima neceſſitate,ſuæ ægritudinis, quia tunc difficile eſt vt ſit vera pœnitentia quando cruciatus membra ligant,& dolor ſenſum opprimit, & pœna terret,de pœni.diſt. ſeptima. cap. Si quis poſitus,& cætera. derelinquat igitur impius viam ſuã,& ante languorem reuertatur ad Dominum,& miſerebitur eius &c.Eſaiæ 55.&c. quoniã niſi pęnitentiam egeritis omnes ſimul peribitis.Lucæ.13.contra auaritiam eſt virtus quæ dicitur liberalitas.

Sequitur videre quando ſeptem vicia, de quibus ſupra, ſint mortalia, & quando non.

PRimo notandũ eſt, ꝙ vanagloria, quæ eſt ſpecies ſuperbiæ ex genere eſt veniale, quia genus operis ſumitur ex obiecto, vanum autem ſecundum ſe non eſt obiectum peccati mortalis, ſed venialis, quare non ſemper eſt peccatum mortale, erit tamen vanagloria peccatum mortale dupliciter, ſ. ratione finis propter quem laus appetitur, nam opus tale eſt illud propter quod appetitur. Item ratione operis in quo laus appetitur. Circa primum dicendum eſt, ꝙ laus appetitur quadruplici fine: primo ad vitandum malum infamiæ ſicut Samuel ſe laudauit primo Regũ 12.d. populo, Loquimini de me coram domino, & coram Chriſto eius: vtrum bouem cuiuſquam tulerim an aſinum, ſi quemquam calumniatus ſum, ſi oppreſſi aliquem, ſi de manu cuiuſquam munus accepi. ſecundo propter vtilitatem aliquam ſpiritualem, vt eſt gloria Dei, vel ædificatio proximi: ſicut Paulus ſe commendauit, ſecunda ad Corint. 12. & prima ad Cor. 15. ego enim ſum minimus Apoſtolorum, ſed abundantius omnibus illis laboraui, & ſecunda ad Thimotheũ 4. Bonum certamen certaui, curſum conſummaui fidem ſeruaui, tertio propter lucrum auaritiæ ſicut Phariſæi, qui deuorant domos viduarum ſimulantes longam orationem, Mathæi 23. quarto propter aliquem actum venialis peccati, ſicut quando quis laudari vult, eo quòd venialiter in laude delectetur. primũ eſt prouidentiæ, ſecundum eſt charitatis, tertium eſt peccatum mortale, quartum eſt peccatum veniale. Sequitur ſecunda cauſa quare vanagloria eſt peccatum mortale, ſ. ratione operis per quod laus acquiritur. hoc autem poteſt fieri tripliciter. Nam laus quandoque quæritur per opera illicita, quandoque per opera indifferentia. quandoq; per opera virtutum. ſi primo modo ſic eſt peccatum tale, quale eſt illicitum, ſcilicet mortale, vel veniale. ſi ſecundo modo ſic eſt peccatum veniale, ſicut eſt habere diuitias, vel veſtes precioſas cum abuſu talium in laudem. veruntamen ſi talia de ſe ſunt ordinata, vt ſint occaſio mortalis peccati, ſicut ſi mulier ornatu meretricio ſe præparat ad capiendas animas, vel ſi factum iſtud eſt illicitum ex prohibitione ſuperioris: vt tripudia, & ſimilia ſic ſunt mortalia, ſi tertio modo laus quæratur per opera virtutum, hoc eſt dupliciter, quia vel appetitio laudis

adiungitur operi virtutum,tanquam incidens, ſicut contingit in cantu,& quandoque in prædicatione,& tunc eſt veniale,vel laus fini principaliter præſtita non operi virtutis operantis eſt, ita quòd ibi conſtituit finem vltimum,& ſic eſt mortale cum ei nō inhæreat vt fini vltimo. nam magis peccatum eſt gloriari de bonis ſpiritualibus,quàm de temporalibus,quia minus habent motiuum,eo ꝙ minus appareant extra quam temporalia, & cætera.

Inuidia ex ſuo genere eſt peccatum mortale, quia cum inuidia ſecundū Remigium ſit dolor de alieno bono, cōtrariatur directè charitati,quæ non æmulatur, ſed congaudet veritati. prima ad Corinth.13.charitati nihil eſt contrarium, niſi mortale peccatum.tamen illud quod eſt ex genere mortale peccatum,poteſt eſſe veniale,pro vt in primo motu conſiſtit, vel extra ſuam rationem cōtrahitur. dolor autem de alieno bono eſt quadruplex,quia vel eſt primo primus motus ex natura veniēs, ſicut quidam naturaliter ſicut,&c.& hoc modo nullum eſt peccatum,cum nullo modo ſit in poteſtate noſtra,vel eſt ſecundo primus motus,quando,ſ.appetitus ſine completa deliberatione tali paſſione afficitur, & ſic eſt veniale peccatū, vel eſt actus voluntarius deliberatiue,& ſic eſt mortale peccatum,vel trahit per intentionem extra ſuam rationem;vt quando dolor de bono alieno ſurgit ex cauſa bona,ſicut quando quis dolet de bono temporali alterius,quia videt redundare illud in detrimentum animæ,vel etiam detrimentum communitatis,& talis dolor bonus eſt,quia melius bonum magis eſt appetendum.

Ira ex ſuo genere eſt peccatum mortale:quia ſecundum Caſſiodorum.Ira eſt animus concitatus ad pœnam prouocanti inferendam.talis autem motus contrariatur charitati, quæ non irritatur, nec cogitat malum. Prima ad Corin.13. Ira vel dicit iram zeli,quæ eſt deteſtatio vitij, & hoc non eſt peccatum, ſed eſt perfectio,nec poteſt etiam ſibi per hunc modum quis iraſci, ſicut dicit gloſa ſuper illud Pſal.4.Iraſcimini & nolite peccare, quid eſt inquit homo pęnitens, niſi homo iraſcens ſibi? quandoque enim ira dicit impatientiam cum appetitu vindictæ, & hoc contingit tripliciter, quandoque enim hoc à natura eſt ſicut in melancholicis in quibus, ſecundum philoſophum continuè mordetur natura,propter quod ſemper ſunt turbulenti,& ſic nullum eſt peccatum, cum ſit motus naturalis, quandoque hoc eſt cum appetitu indeliberato, & tunc eſt veniale ſicut alij primi

primi motus,quandoque à voluntate deliberata, & tunc eſt mortale peccatum.

Accidia ex ſuo genere eſt peccatum veniale, quia ſecundum Augu. accidia eſt tædium, hoc autem non opponitur charitati, ſed d. diminutionem feruoris charitatis in quo conſiſtit eſſe veniale, iſtud igitur tędium vel eſt motus naturalis, & ſic nullum eſt peccatum, vel eſt motus appetitus contriſtati de opere ſpirituali laborioſo, & ſic eſt veniale quamuis etiam appetitus iſte ſit deliberatiuus; quia conſenſus in veniale, non eſt niſi veniale. Sed ſi hoc tædium redundet in omiſſionem eorum, quæ ſunt neceſſaria ſaluti, tunc eſt mortale. Si autem tædium iſtud ex omiſſione boni, & difficultate aggrediendi bonum ducit in deſperationem, tunc iam accedit ad peccatum in Spiritumſanctum.

Auaritia ſecundum Tullium eſt immoderatus amor habendi, hoc ergo conſiſtit in appetendo, vel in acquirendo, vel in retinendo, Si primo modo poteſt contingere quinque modis. vno modo, quia appetit aliena appetitu completo, qui procederet in opus, ſi eſſet facultas, & ſic erit mortale. ſecundo, quia appetit illicita voluntate completa, vt ſi aliquis indignus conatur adipiſci beneficium eccleſiaſticum, ſic iterum eſt mortale. tertio ſi appetit talia, ſiue ſint aliena, ſiue illicita cum voluntate cõditionata, ſcilicet ſi poſſit habere ſine offenſa Dei, ac iniuria proximi, & tunc, vel nullum, vel veniale eſt, ſiue talem conditionem actualiter addat, ſiue habitualiter eam intendat. Quartò ſi ſimpliciter appetat habere ſuperflua, & hoc appetitu ſuffocante mentem à cura ſui, & conſideratione diuinorum, & hoc eſt peccatum mortale. Quinto ſi ſuperfluo amore inhæret tẽporalibus, tamen infra Dei amorem veniale eſt.

Si autem auaritia conſiſtat in acquirendo, hoc eſt tripliciter, quia vel acquirit res iniuſtè quocunque modo, & tunc eſt mortale, vel acquirit res per tale opus, aut artem, aut officium quod per ſe mortale peccatum eſt, ſi etiam eſſet ſine lucro eſt mortale, vel acquirit talia per opera illicita, tunc eſt veniale peccatum, vt cum aliquis verba iocoſa componit ad lucrum ſaluata honeſtate, & hoc eſt veniale, niſi aliquis propter delectationem diſſolutionis totaliter det ſe talibus, tunc enim eſt mortale. Dico autem propter delectationem, quia ſi quis propter neceſſitatẽ per talia ſuſtentationem ſibi acquireret, cum aliam artem lucroſam neſciret, non deputarem eum in ſtatu damnatorum.

Si autem auaritia conſiſtit in retinendo hoc poteſt eſſe quin que modis.primo,quia retinet ſcienter,ea quæ reſtituere tenetur,& animo retinendi, & ſic eſt mortale peccatum.ſecundo, qa retinet ea, quæ ad neceſſitatem ſuam pertinent,vel ſuorum vel ad conſeruationem ſtatus ſui,& ſuorum, ſecũdum qꝫ decet ſuam dignitatem,& hoc non eſt peccatum. tertio, quia retinet ſuperflua reſpectu vtriuſque iam dictorum,& hoc tempore extremæ neceſſitatis alicuius,& ſic eſt mortale peccatum.quarto, quia retinet ſuperflua etiam citra extremam neceſſitatem ex iſatiabili cupiditate, & ſic eſt mortale peccatum . Præcipuum autem ſignum talis effectus eſt,quòd quis potius res putreſcere ſinit apud ſe,quàm vtiliter aliis diſpenſet. quintò, quia retinet ſuperflua ex inordinato amore temporalium,per quem modicum deficit à medio largitatis,ſaluo tamen ſtatu virtutis, ſic eſt veniale.

Nota,quòd auaritia ex ſuo genere eſt mortale peccatum: qa ab Apoſt.idolatriæ comparatur, non quia ſit de ſpecie illius peccati,cum non habeat actum eius,ſed quia aliqd ſimile facit idolatriç,ſcilicet ſeruiendo creaturæ potius,quàm creatori.

Gula ex ſuo genere eſt peccatum veniale, quia appetitus cõmedendi ex ſua ratione non ſubiacet dominio voluntatis. Gula eſt immoderatus appetitus edendi, quod poteſt eſſe quin que modis.primo ſi ibi eſt ſolus appetitus cibi, hoc nunquàm eſt peccatum,nec eſt delectatio cibi conſequens peccatum, inquantum ordinatur ſupra defectum ſibi contrarium.hçc enim puræ ſunt naturalia,in quibus nec eſt meritum, nec demeritũ. ſecundo ſi appetitui neceſſitatis adiungitur appetitus delectationis,& voluptatis in cibi.hoc eſt veniale peccatum . tertio ſi eſt ibi tranſgreſſio præcepti,vt cum aliquis ſine neceſſitate ſoluit ieiunium Eccleſiç, uel quando religioſus comedit carnes, cum hoc in ſuo ordine ſit prohibitum ſub præcepto,ſic eſt mortale peccatum.quarto ſi appetitus commendendi eſt cum libidine,vt quando nimis,& finali effectu inhæret delectationi cibi,& ſic eſt mortale.quinto ſi ducitur in conſuetudinem talem quæ faciat totam vitam hominis delectabilibus huius mundi deputari,hæc tam vicina ſunt mortali peccato , qꝫ ebrietas ab Apoſto.inter mortalia peccata computatur , ebrietas tamen quandoque eſt peccatum veniale, vt quando vltra neceſſitatẽ quis accipit ſecundum menſuram tamen imperceptibilem.Sed quandoque egreditur quis a menſura perceptibili, ſecundum

rationem

rationem benè ordinatam ad diſcernendum, & hoc in tali mẽſura, ex qua euertitur ſtatus mentis effrenata libidine, quando homo hoc Deo præponit, peccat mortaliter. Si quis autem aliũ inebriat, ſcilicet ita inuitans eum ad potum, vt intendat ſtatum eius euertere, & hoc facit in eius nocumentum peccat mortaliter, quia magis aufert ei, quàm ſi auferret aliquod temporale, qa vſum rationis tollit ei.

Luxuria ex ſuo genere eſt mortale peccatum, quia eſt contra illud præceptum, Non mœc haberis.

Concupiſcentia luxuriæ diſcernitur quinque modis. primus eſt concupiſcentia, quæ conſiſtit in primo motu tantum, & ſic eſt veniale peccatum. ſecundus eſt cum ſequitur conſenſus in delectationem licet non in opus, & ſic eſt mortale peccatum. tertius eſt cum quis conſentit in opus. & ſic eſt iterum mortale peccatum. quartus eſt cum concupiſcentia tenetur non ſolum corde, ſed & paſcitur viſu, & ſic iterum eſt peccatum mortale. vnde, Qui viderit mulierem ad cõcupiſcendum eam &c. ſi hoc animo, & fine reſpiciat mulierem, vt eam concupiſcat, quia ſecundum Aug. hoc non eſt iam titillari, ſed plenè conſentire libidini. vnde autem dicitur ad concupiſcendum eam, quia ſi aliquis videret eam, vt rem pulchram, & vltra non procederet paruum, vel nullum eſſet peccatum. Quintus modus eſt in ſtultiloquio, vt cum quis mulierem præcatur propter libidinem, vel habet cum ea familiaritatem, & colloquium, ſic eſt mortale peccatum. Sextus modus vocatur ab Apo. turpitudo. glo. vt in oſculis, amplexibus, & ſimilibus, & hoc etiam eſt peccatum mortale, & tanto grauius præcedentibus quanto magis per talia libido accenditur, propter nimiam approximationem ad ignem, tamen nota, quòd tangere mulierem non eſt peccatum, ſimiliter tangere cum intentione neceſſitatis, ſed tangere cum libidine, vel oſculari ad ſe non pertinentem peccatum mortale eſt. Septimus modus, eſt quando concupiſcentia procedit in opus, & tũc eſt mortale peccatum.

Sequitur

Sequitur de peccatis in Spiritum-ſanctum.

QVi peccat nimium præſumens de pietate,
Vel qui deſperat de diuina bonitate,
Aut induratus, non ceſſat ab impietate;
Et qui fratris odit virtutes, improbitate
Impugnans verum certus ſine commoditate,
Quem non ſine piget de culparum grauitate,
Contra pneuma ſacrum peccat ſpreta diuinitate:
Quæ primæ culpæ quinque vix ſunt releuatę,
Sexta caret venia, quia corruit immediatè.

Quot ſint ſpecies peccati in Spiritum ſanctum.

IN iſta parte auctor noſter determinat de peccatis in Spiritumſanctum.

Pro quo eſt notandum, ꝙ ſecũdum auctorem noſtrum ſex ſunt ſpecies peccati in Spiri.ſan. licet quodlibet mortale peccatum dicatur peccatum in Spiri.ſanct. quia qui vnam perſonam offendit, & alteram, tamen ſpecialius dicitur paccatum in Spiri. ſan. quod ex odio, vel malignitate procedit nam Spiri.ſanct. eſt amor, & benignitas, ideo primum peccatum ſerie prolationis iuxta litteram auctoris eſt præſumptio cũ quis peccat ſecurus, tanquam pro temporali peccato non ſit æternum ſupplicium, vel putans in articulo mortis ſufficienter pœnitere, vt latro, vel alius præſumptuoſus maleficus. di. in articulo mortis abſoluar de omnibus peccatis, &c. de quibus Apoſt. maledictus homo, qui peccat in ſpe.

Secunda

Secunda ſpecies eſt deſperatio de diuina miſericordia, vt cũ quis credit ſuorum delictorum magnitudine excedere diuinam miſericordiam, vt Cain. Gen. 4. d. maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear, idem de Iuda &c. de pœn. di. 1. & per mag. 43. d. 2. ſent.

Tertia ſpecies eſt induratio, ſiue obſtinatio mentis, pro cuius membri declarat. eſt notan. quòd hic intelligitur de obſtinatione quam comitatur impœnitentia, & non de obſtinatione, quæ deſeritur per pœnitentiam. vnde Aug. ſuper illum locum, pſalmus 67. conuertam in profundum maris, ideſt eos qui erãt deſperatiſſimi, & ibi. 147. Mittit criſtallum ſuam ſicut fruſta panis id eſt obſtinatos, de hoc habetur per Magi. quadrageſimatertia. diſt. ſecundi.

Quarta ſpecies eſt fraternæ gratiæ inuidentia, ſ. cum quis inuidet de gratia fratri ſuo à Deo collata, ne ſibi præferatur. 8. di. qui contempta veritate, & per Mag. 43. di. ſecundi.

Quinta ſpecies eſt impugnatio veritatis ſciens contrarium illius, quod impugnat eſſe falſum per Mag. loco præallegato, vel aliomodo vocatur impugnatio veritatis agnitæ.

Sexta ſpecies eſt finalis impœnitentia quæ obſtinatione durat vſque ad mortem, capiendo vſque incluſiue, vt ſi quis obſtinatus nolens venire ad claues ſacroſanctæ matris eccleſiæ moriatur in peccato ſuo, vel ſe ipſum occiderit, vt Iudas, & plures alii q reperiuntur in ſcripturis ſacris. De illa finali impęnitentia eſt notandum, quod ille terminus finalis impęnitentia duobus modis accipitur. vno modo prout ineſt alicui, qui non habet propoſitum pœnitendi; tamen hoc propoſitum poteſt dimittere. Alio modo finalis impenitentia dicitur, quia ineſt alicui, ex eo quòd nunquam pœnitebit ita, quòd non poteſt deſinere eſſe ſubiecto exiſtente, & ideo ſemper tales obnoxii pœnæ perſiſtunt, ideſt 7. diſt. in fi. & de illa finali impenitentia intelligitur vltimum membrum in glo. §. poteſt. de pęn. di. 1. Alia ſpecies intelligitur blaſphemia in perſonam. SS. de qua di. 4. cap. ij. vero hæretici. De hac ſpecie loquitur Ambroſius in li. de SS. d. cur dixit Dominus, qui blaſphemauerit in filium Dei remittetur ei, qui in SS. nec hic nec in futuro remittetur ei, cum eandem habeant poteſtatem, dignitatem, maieſtatem &c. Ad hoc dicendum eſt quòd qui peccat per impotentiam, ſeu infirmitatem dicitur peccare in patrem, cui attribuitur potentia. 23. di. qui Epiſcopus, qui peccat per ignorantiam dicitur peccare in filium, Nota.

quia

quia ſapientia filio attribuitur.39.diſt.ſi iuxta Apo.& per Mag. 43.di.2.qui peccat ex contemptu,dicitur peccare in SS.vt in ſpeciebus ſupradictis 25.di.qualis,de pœn.diſt.1.§.importuna.§.poteſt,& §.ſequenti,& c.ti.diſ.2.c.ſciendum.& per Mag.43. diſt.2. Iſtud enim peccatum dicitur irremiſſibile, non quòd Deus nō poſſit remittere,ſed quia raro dimittitur,aut vix in hoc ſeculo, quantum ad culpam.Item quia non legitur dimiſſum,propter quod dicitur irremiſſibile, ſicut Melchiſedech dicitur eſſe ſine patre,quia non legitur de eius patre.Item quia aduerſatur fonti remiſſionis,ſcilicet SS.Item propter impotentiam hominis, qui vix poteſt ſe præparare ad gratiam, quem tanta moles peccati premit:quando voluntas poteſt,& ſcit reſiſtere alicui malo & tamen ex ſola malitia illud eligit,peccatum in SS.eſt,& quia procedit ex improba voluntate li.ar.& directè impugnat gratiā Spiritumſancti, ideo non habet colorem excuſationis, quia impugnatiuum eſt medici, & remedii per quod fieri habet peccatorum remiſſio.Pro talibus enim Chriſtus non orauit in paſſione,ſed pro illis, qui ignoranter crucifigebant eum dicens. Pater ignoſce illis,quia neſciunt,quid faciunt.de pœni. diſt.1.§. poteſt in glo.finali.& ad illud Io.in ſua canonica prima cap. 5. Eſt peccatum ad mortem,nec pro eo dico,vt quis oret. Addendum eſt,ſecundum Auguſt.ſi talis peccator in hac ſcelerata mētis peruerſitate finierit hanc vitam,quia de quocūque peſſimo in hac vita conſtituto non eſt deſperandum,nec pro illo imprudenter oratur,de quo non deſperatur.

Sciendum eſt tamen, quòd hoc nomen irremiſſibile dicitur tripliciter.negatiuè,ſ.quòd nullo modo poteſt dimitti,hoc modo peccatum Luciferi, & damnatorum eſt irremiſſibile. alio modo priuatiuè,ſ.quòd non habet congruentiam ex ſe, quare remitti debeat,licet ex congruo Dei poſſit omne peccatum remitti,& hoc modo quodlibet peccatum mortale eſt irremiſſibile.Alio modo contrariè,ſecundum ꝙ aliqua culpa habet contrariam diſpoſitionem ad remittendum. hoc modo peccatum in Spiritumſanctum eſt irremiſſibile, quia contrariatur gratiæ remittendi peccatum,& hoc per deſperationem,obſtinationē, & ſic de aliis ſpeciebus, quæ enumerantur in cōpendio Theologiæ ſex.ſ.deſperatio,præſumptio, impugnatio veritatis agnitę, inuidentia gratiæ fraternæ, obſtinatio, finalis impœnitentia,quarum ſpecierum numerus ſit accipitur ſufficienter. In remiſſione tria ſunt ipſe remittens, ille cui remittitur, & diſpoſi-

tio

tio remittendi in eo cui remittitur, in ipſo remit tente duo ſunt miſericordia, & iuſtitia, contra primum eſt deſperatio. contra ſecundum eſt præſumptio. Item in eo cui remittitur duo ſunt. dolor de peccatis commiſſis, & propoſitum de non committẽdo. contra primum eſt obſtinatio, contra ſecundum eſt finalis impœnitentia. Item in diſpoſitione remittẽdi duo ſunt, ſagnitio veri, & amor boni, contra primum eſt impugnatio veritatis agnitæ, contra ſecundum eſt inuidentia charitatis ſuæ gratiæ fraternæ.

Sequitur de peccatis linguę.

STringe linguam tuam ne mentem reddat iniquam
Lingua cito lædit, & læſio raro recedit.
Qui malè non loquitur magna virtute potitur.
Linguam frænare plus eſt, quàm caſtra domare:
Non ſis verboſus, iactator, litigioſus,
Nunquam ſis cenſor, temerarius, aut reprehenſor,
Non ſis detractor, nec rumoris nouus auctor
Blandus adulator non ſis, nec conuiciator,
Nec diſcordator fratrum, non improperatot
Nec blaſphemator, irriſor, ſiue minator:
Non accuſabis falsè, nec murmur amabis,
Non diffamabis alios, nec vituperabis,
Si diffamari non vis vel vituperari:
Non ſis ſcurrilis, rebellis, ſiue bilinguis,
Nunquam promittas, niſi promiſſum dare credas,
Non aliis pandas ſecretum, nec maledicas.

Nunquam ſis mendax, nec vaniloquens, neque fallix
Noli iurare niſi res ſit debita quare,
Debet & hoc eſſe verum, licitumque, neceſſe:
Ergo ſic frena linguam rationis habena,
Ne te confundat, ſi verba ſuperflua fundat.

Peccati linguæ ſpecies & eam coercendi ratio.

IN iſta parte auctor noſter determinat de peccatis linguæ diuidens ſuum cap. in tres partes. In prima hortatur quemlibet ſuam linguam refrenare, ne effrænis venena diffundat vnde mẽs coinquinetur. In ſecunda parte enumerat ſpecies peccatorum linguæ. In tertia parte docet modum refrenandi linguam. prima in principio, ſecunda ibi non ſis verboſus, tertia ibi ergo ſic frena linguam. In prima parte dicit auctor noſter ſtringe tuam linguam, ne mens per eam contaminetur. Mathæi decimoquinto, Quæ procedunt de ore de corde exeunt, & ea coinquinant hominem. lingua cito lædit: ſed læſio cum maxima difficultate ſanatur. Vnde Iac. tertio, lingua quid modicum membrum eſt, & magna exaltat, ecce quantus ignis, quàm magnam ſiluam incẽdit, & lingua noſtra ignis eſt vniuerſitas iniquitatis. vnde Eccleſiaſt. 28. flagelli plaga liuorem facit, plaga autem linguæ comminuet oſſa, multi ceciderunt in ore gladii, ſed non ſic quomodo, qui interierunt per linguam ſuam. Qui enim male non loquitur vtitur magna virtute. vnde Ia. 3. ſi quis in verbo nõ offendit, hic perfectus eſt vir. plus enim eſt frenare linguam, quàm ſubiugare caſtra, & cætera, ſubiugabilia. vnde Iac. 3. omnis natura beſtiarum, & voluerũ, & ſerpentum etiam ceterorum domatur & domita ſunt à natura humana, linguam autem nullus hominem domare poteſt. vnde metrificator. Qui ſcit frenare linguam ſenſumque domare. Fortior eſt illo, qui frangit viribus vrbes.

Quantum ad ſecundam partem in qua enumerandæ ſunt ſpecies peccatorum, quæ perpetrantur per linguam, eſt notandum quòd plures ſunt, ſ. verboſitas, iactantia, contentio, defenſio peccati, temerarium iudicium, detractio, rumor, adulatio, conuicium,

conuicium,diſcordia,improperium,blaſphemia, deriſio, indiſcreta comminatio,falſa accuſatio,murmur,diffamatio,vituperium,ſcurrilitas,bilinguoſitas,indiſcreta promiſſio,ſecreti reuelatio, maledictio,mendacium,periurium, crebra iuratio, ocioſum verbum,multiloquium,turpiloquium,prauum conſilium: indiſcreta taciturnitas. Has enumerat Auguſt.cui videtur cōcordare auctor noſter in littera ſua.

De prima enim ſpecie,ſ.verboſitate,habetur Prouerb.16.homo peruerſus ſuſcitat lites,& verboſus ſeparat principes, & eodem 14.vir verboſus odioſus eſt.Et Eccleſia.9.terribilis eſt in ciuitate ſua homo verboſus,& temerarius in verbo ſuo odibilis erit.

De ſecunda ſpecie,ſ.iactantia habetur Prouerbiorum 27.laudet te alienus,& non os tuum,extraneus,& non labia tua. Vnde Cato.Ne ſis ventoſus &c.Et facetus.Si ſuper extollas aliquē probitatis honore,non iactes:quia laus proprio ſordeſcit in ore.Talis enim,qui ſe iactat, ſeipſum occidit proprio ore. Prouerb.18.os ſtulti contritio illius,& labia illius ruina animæ ipſius,ipſe enim laudem,quam amat in loco ponit vbi ſordeat, ſ. in ore proprio.Eccleſia.20.ſapiens in verbis ſeipſum amabilem facit:gratiæ autem fatuorum effundentur, non enim qui ſe ipſum commendat ille probatus eſt,ſed quem Deus commēdat, ſecunda ad Corint.10.Talis enim aſſimilatur gallinæ, quæ poſt quàm fecerit ouum non ceſſat clamare,donec perpendatur, ꝙ ouum fecerit,& ſic ouum amittit,ſic ille,qui iactat ſe tacere nō poteſt,donec bonum opus,quod fecit amiſerit. De hoc vitio iactantiæ legitur Dan.4.de Nabucodonoſor rege Babiloniæ,ꝙ dum verba iactantiæ proferret.d. Nonne hæc eſt Babilon ciuitas magna,quam ego ædificaui in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei,& cum hic ſermo eſſet in ore eius, vox intonuit de cœlo.d.Nabuco,regnum tuum tranſijt a te.

De tertia ſpecie,ſ.contentio, ſiue litigio habetur per b.Aug. quòd nihil eſt ſimilius actibus dęmonum,quàm litigare,lingua enim conſtituitur in membris noſtris, quæ maculant totum corpus,& inflammat rotam natiuitatis noſtrę inflammata à gehenna Iaco.tertio dicebat Salom.Prouer. 17.melior eſt bucella ſicca cum gaudio,quàm domus plena victimis cum iurgio.

De quarta ſpecie,ſ.peccati defenſione ſupple proprii. habetur in gloſa ſuper illud.Pſalmus 39. Iniuſtitiam meam domino non abſcondi, quòd cum homo tegit, Deus detegit, & cum

homo detegit,Deus tegit.

Defenſio enim peccatorum procedit ex ſuperbia, & de hoc habetur Gen.3.figura de primis parentibus, qui ſe excuſabant, mulier ſuper ſerpentem,& vir ſuper mulierem,& cætera. Contra tales loquitur gloſa ſuper illud Nolite exaltare cornu. Si iam feciſtis iniquitatem nolite eam defendere per elationem, & alia gloſa ſuper illud Nolite inique agere malum eſt peccare, peius perſeuerare,pernitioſius eſt in Deum ſe defendendo ſuā culpam proiicere.

De quinta ſpecie,ſ.temerario iudicio. Habetur Eccleſiaſtici ſeptimo.Noli quærere fieri iudex,niſi valeas virtute irrumpere iniquitates,& ad Romanos ſecundo. in quo enim alterum iudicas,teipſum condemnas.& Mathæi ſeptimo.Nolite iudicare vt non iudicemini.In quo enim iudicio iudicaueris iudicabimini, & in qua menſura mēſi fueritis remetietur vobis. Temerarium enim iudicium eſt ſententia lata ordine iuſtitiæ, ſiue iuris non ſeruato.

De ſexta ſpecie,ſ.detractione habetur Sapien.1. A detractione parcite linguæ,quoniam ſermo obſcurus in vacuū non ibit, detractor enim eſt vas aquam diabolicam cōtinens, iuxta illud pſalmus 9. Quorum os maledictione, & amaritudine plenum eſt,detractor enim peior eſt inferno, quia infernus ſolos malos deuorat lingua autem detractoris amplectitur, & bonos, & malos Eccleſiaſtici 28.

Detractionis enim ſunt ſex ſpecies,ſecundum Auguſtinum. Prima eſt occulta mala proximi publicare. Secūda audita cum augmento proferre.Tertia crimina falſa imponere,Quarta bona occulta negare.Quinta manifeſta bona minuere. Sexta bona in mala conuertere.Sub hac ſpecie poni poteſt proditio,quā uis Albertus in ſuo compēdio Theologiæ eam diſtinguat à detractione. de illa detractione loquitur Salomō Eccl.12.dicens. In oculis ſuis lachrymatur inimicus,& ſi inuenerit tp̄s non ſaciabitur ſanguine.Exemplū de Iuda.Vnde Salomō Prouerbiorum vigeſimoſeptimo. Meliora ſunt vulnera diligentis,quàm fraudulenta oſcula odientis,& eodem vigeſimoquarto. Cum detractoribus non commiſcearis, quoniam repente conſurget proditio eorum,& eodem quarto capi.Remouea te os prauū, & labia detrahentia ſint Procul.Homo enim qui blandis fictiſque ſermonibus loquitur amico ſuo rete expandit pedibus eius.Prouerbiorum 29.

De

De ſeptima ſpecie,ſ.rumore.Cato.Rumores fuge,&c.Et facetus Rumoris fugias,tu nuncius eſſe ſiniſtri.vnde Bernardus.abuſiones clauſtri ſunt hæc,prælatus negligens, diſcipulus inobediens,iuuenis ocioſus,ſenex obſtinatus,monachus curialis, religioſus cauſidicus,pannus precioſus, cibus exquiſitus, rumor in clauſtro,lis in capitulo,diſſolutio in choro, irreuerentia iuxta altare.

De octaua ſpecie,ſ.adulatione loquitur Salomon Prouerbiorum vigeſimoquarto,dicens. Ne lactes quemquam labiis tuis, vir iniquus lactat amicum ſuum,& ducit eum per viam non bonam,Prouerbiorum 26. Adulatio enim eſt peruerſa laudatio, ſecundum Tullium,ideo dicebat Dauid pſal.140.Oleum peccatorum.i.adulatio non impinguet caput meum.

De nona ſpecie, ſ.conuicio.habetur Mathæi quinto. Qui dixerit fratri ſuo,fatuæ,reus erit gehennæ ignis.

De decima ſpecie,ſ.diſcordia habeaur Mathæi duodecimo. Qui non congregat mecum diſpergit, qui enim meditatur diſcordias diligit rixas. Prouerbiorũ decimoſeptimo.tales enim qui ſeminan t diſcordiam ſunt miniſtri Diaboli, quia miniſtri Saluatoris ſemper perquirunt pacem,& eam perſequuntur.talibus enim qui ſeminãt diſcordiam infert dominus maledictionem in Euangelio dicens.Væ vobis qui ſeminatis zizaniam inter fratres.Et Prouerbiorum ſexto,ſex ſunt quę odit Dominus & ſeptimum deteſtatur anima eius, oculos ſublimes, linguam mendacem,manus effundentes ſanguinem innoxium.cor machinans cogitationes peſſimas,pedes veloces ad currendum in malum,proferentem mendacia teſtem fallacem,& eum qui ſeminat inter fratres diſcordias.

De vndecima ſpecie, ſcilicet improperio habetur Eccleſi.23. homo aſſuetus in verbis improperii in omnibus diebus ſuis non erudietur,& eo.trigeſimo primo,verba improperii ne dicas proximo tuo,de hoc habetur Leui.19.Si habitauerit aduena in terra veſtra,& moratus fuerit inter vos,ne exprobretis ei,ſed ſit inter vos ſicut indigena,& diligetis eum quaſi voſmetipſos.Fuiſtis enim & vos aduenæ in terra Ægypti.De iſta ſpecie habetur Mathæi vigeſimoſeptimo. quo modo, qui crucifixi erant cum ipſo improperabant ei.

De duodecima ſpecie,ſcilicet blaſphemia , quæ ſm beatum Aug.in libro de vitijs eſt quando aliquis attribuit Deo, qđ De non eſt, vel quando negat Dei eſſe, quod Dei eſt, vel quando

aliquis

aliquis vſurpat quod Dei eſt. Breuiter tamen ſecundum Doct. Blaſphemia eſt verbum in contumeliam Dei prolatum. De illa ſpecie habetur, Leui. vigeſimoquarto, quòd egreſſus filius mulieris Iſraelitæ, quem pepererat de viro Ægyptio iurgatus eſt cũ viro Iſraelita blaſphemans nomen Dei: ideo fuit adductus ad Moyſem vt puniretur, ſuper cuius punitione dum Moyſes alloqueretur Dominum, locutus eſt ei Dominus dicens. Extra caſtra educ blaſphemum, & lapidet eum vniuerſus populus. omnis enim qui blaſphemauerit nomen Domini morte moriatur. eodem. Qui enim maledicit patri ſuo, & matri extinguetur lucerna eius in mediis tenebris. gloſa. Patri enim maledixit blaſphemus, dum Domino maledicit: ipſe enim eſt pater omnium, matri etiam maledicit blaſphemus, dum verborum cõtumelioſum profert in eccleſiam, quæ eſt ſponſa agni. Apoca. vigeſimo primo. ipſa enim eccleſia eſt mater noſtra ad Gala. quarto. Illa quę ſurſum eſt Hieruſalem libera eſt, quę eſt mater noſtra. Iſtud enim peccatum blaſphemiæ vix remittitur iuxta illud. Mat. 12. Spiritus blaſphemiæ non remittitur.

Quid ſit blaſphemia.

De decima tertia ſpecie, ſ. deriſione legitur 2o. Eſdrę. quarto capitulo. vel Neemiæ quarto. ne operias iniquitates eorum, & peccata eorum, coram facie tua non deleantur; quia irriſerunt ædificantes. & Mathæi decimooctauo. Qui autem ſcandalizauerit, i. deriſerit vnum de puſillis iſtis. qui in me credunt expedit vt ſuſpẽdatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris.

De decimaquarta ſpecie, ſ. indiſcreta comminatione, legitur prima Petri. 2. de Ieſu Chriſto Saluatore noſtro, ꝙ cum pateretur non comminabatur.

De decimaquinta ſpecie, ſ. falſa accuſatione habetur Prouerbiorum trigeſimo. Ne accuſes ſeruum ad Dominum ſuum, ne forte maledicat tibi, & corruas.

De decimaſexta ſpecie, ſ. murmure eſt notandum ꝙ murmur eſt oblocutio indebito modo facta, vt habetur de Iudæis contra Saluatorem noſtrum in Euãgeliis in pluribus paſſibus. Hoc enim vitium diſſuadet nobis ſcriptura, ſapientiæ primo dicens. Cuſtodite vos a murmuratione, quæ nihil prodeſt. Non enim propter murmur ceſſat tribulatio, ſed quod potuit eſſe meritorium, propter murmur efficitur demeritorium, & inquinatur vnde debuit mundari, ſecundum beatum Auguſt. Huius, enim ſpeciei murmuris ſunt quinque ſpecies, ſ. murmur, inuidiæ, de quo

quo Mathæi vigeſimo, Et accipientes murmurabant aduerſus patrem familias.di.ij nouiſſima hora venerunt,& pares illos nobis feciſti, q portauimus pondus diei & eſtus. Alia ſpecies murmuris eſt murmur ſuperbiæ de quo, Lucæ ſeptimo, Vidẽs Phariſæus, qui vocauerat eum.i.ſaluatorem noſtrum, ait intra ſe. Hic ſi eſſet propheta, vtique ſciret, quæ & qualis eſt mulier, quę tangit eum, quia peccatrix eſt. Alia ſpecies murmuris eſt murmur auaritiæ.de quo Mathæi vigeſimoſexto. poterat enim hoc vnguentum venundari.30. den. &c. Alia ſpecies murmuris eſt murmur impatientiæ, de quo numeri vndecimo, ortũ eſt murmur populi quaſi dolentium præ dolore contra Dominum. De murmure impatientiæ multis modis reperitur, vt in infirmitate in paupertate, in temporis opportunitate, & cætera. Alia ſpecies eſt murmur ſanæ conſcientiæ contra peccatum remedium maximum, contra illud murmur eſt conſiderare, quòd omnia terrena contempſit Deus, vt ab hominibus contemnenda mõſtraret, & omnia aduerſa ſuſtinuit, vt ſuſtinenda doceret, vt in illis non quæreretur fęlicitas, & in iſtis non timeretur aduerſitas.

Murmuris quinq; ſpecies.

De decimaſeptima ſpecie, ſcilicet diffamatione, habetur per Auguſtinum, ꝙ qui aliquem diffamat vitam ſibi aufert loquendo ſpiritualiter: quia per bonam famam prius viuebat in conſcientia proximorum ſuorum, & per diffamationem occiditur in conſcientia audientium. & Eccleſiaſtici vigeſimooctauo. Mors illius mors neq̃ſſima, & potius vtilis infernus quàm illa, q relinquunt Deum incident in illam. vnde Eccleſiaſtici quadrageſimoprimo. Curam habe de bono nomine. hoc enim magis permanebit tibi, quàm mille theſauri magni, & pretioſi. & Prouerbiorum vigeſimoſecundo. Melius eſt nomen bonum, quàm diuitiæ multæ. ergo qui diffamat alium cum maxima difficultate poteſt ei reſtituere. Prouerbiorum vigeſimoquinto, Quæ viderunt oculi tui ne proferas in iurgio, ne poſtea emendare non poſſis, cum dehoneſtaueris amicum tuum: vt dicam latius inferius in capitulo de pœnitentia titulo De reſtitutione. vnde metrificator. Malo perire fame, quàm nomen perdere famæ.

De decimaoctaua ſpecie, ſcilicet vituperio. habetur per Aug. Qui vituperio afficit proximum ſuum reus erit, nec laudabitur.

De decimanona ſpecie, ſcilicet ſcurrilitate, quæ alio nomine nuncupatur iocularitas, ſecundũ Gregoriũ habetur ad Ephe. 5.

Fornicatio & omnis immunditia, aut auaritia non nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos, aut turpiloquium, aut ſcurrilitas.

De vigeſima ſpecie, ſcilicet de bilinguoſitate habetur Ecc.28. ſuſurro, & bilinguis maledicetᷓ populis multos enim turbauit pacem habentes, bilingues enim dicuntur, qui male loquuntur de hominibus in abſentia, & bona in præſentia. Vnde Eccleſiaſtici ſexto capitulo. Improperium, & contumeliam malus hæreditabit, & omnis peccator inuidus, & bilinguis. vnde metrificator. Quid ſit fax ignis extat collecta bilinguis. Qui geminis linguis prodit ſecreta malignis. Tales enim bilingues ſunt proditores, & detractores &c. verba enim bilinguis quaſi ſimplicia, & ipſa proueniunt vſque ad interiora ventris. Prouer.18. Talibus enim infertur maledictio Eccleſia.2. vbi legitur, Væ duplici corde, & labiis ſcœleſtis, & Prouerb.8. vbi dicitur os bilingue deteſtor.

De vigeſimaprima ſpecie, ſcilicet indiſcreta promiſſione habetur. Eccleſia.20. qui pre confuſione permittit amico lucratus eſt eum inimicum gratias, ideo ne ſpondeas ſupra virtutẽ tuã, quod ſi ſpoponderis quaſi reſtituens cogita. Eccleſiaſtici octauo.

De vigeſimaſecunda ſpecie, ſ. de ſecreti reuelatione habetur Eccleſiaſtici 27. qui denudat arcana proximi ſui fidem perdit, & non inueniet amicum ad animum ſuum. reuelatio enim ſecreti eſt vnum illorum de quibus vix concordatio, Eccleſia.23. Eſt enim concordatio ad amicum excepto conuitio, & improperio, & ſuperbia, & miniſterii reuelatione & plaga doloſa in ijs omnibus effugiet amicus. vnde Cato. Quod pudeat ſocios prudens celare memento, & alibi. Quantumcunque poteſt celato crimen amici.

De vigeſimatertia ſpecie, ſcilicet maledictione, habetur ad Romanos 12. Benedicite, & nolite maledicere. Exemplo Saluatoris noſtri, qui cum malediceretur, non maledicebat prima Pet. 2. Talibus comminatur ſacra ſcriptura, prima ad Corint. ſexto. di. neque maledicti, neque rapaces Regnum Dei poſſidebunt.

De vigeſimaquarta ſpecie, ſcilicet mendacio, habetur ſecundum beatum Augu. quòd mendacium eſt falſa ſignificatio vocis cum intentione fallendi, ideo ad mendacium duo requiruntur, primum quòd falſa proferantur, ſecundum ꝙ proferantur

cum

cum intentione fallendi. Mēdacij enim aſſignantur cōiter tres ſpecies. Prima eſt mendatium, quod fit pro ſalute, & cōmodo alicuius non malitia, ſed benignitate dictū. Alia ſpecies eſt mendacium iocoſum, quod nemini infert læſionem. Et hæc duo nō ſunt ſine culpa, ſed non magna, perfectis enim non cōuenit mētiri, nec ꝑ corporali vita amici, nec alio quouiſmodo: quia hinc ſuas occiduntanimas, licet enim eis verū tacere, ſed non falſum dicere, vt ſi quis non velit malefactorem ad mortem prodere verum taceat, ſed non falſum dicat. 22. q. 2. c. ne quis. tertia ſpecies mendacii eſt mendaciū pernitioſum, qđ fit cauſa decipiendi, & iſtud omnibus eſt mortale, tamen ſecunda ſpecies mendacii dr̃ eſſe mortale perfectis peccatum, per Mag. 28. d. tertij, & in gloſ. ca. ne quis. 22. q. 2. abſoluti. Beatus Augu. in libro de mendacio tradit octo genera mendacii. vnum capitale, quod fit in doctr. religionis. ſecundum quod nulli prodeſt, & obeſt alicui. tertiū, quod ita prodeſt vt obſit alteri. quartum ſola cauſa fallendi mētiri. quintum quod fit cupiditate placendi de ſuaui eloquio. ſextum quod nulli obeſt, & prodeſt alicui. Cauſa breuitatis videat qui voluerit de iſtis ſpeciebus 28. diſt. tertii ſent. vbi dicitur quiſquis vero aliqđ genus mendacii putauerit non eſſe peccatum decipiet ſe ipſum. Nam omne genus mendacii ſummo opere eſt fugiendum. Vnde Sapientiæ primo. Os quod mentitur occidit animam. magnum enim opprobrium in homine mendacium. Eccle. 20. opprobrium enim nequam in homine eſt mendacium. Nam mors hominum mendacium ſine honore, & confuſio illorum cum ipſis ſine intermiſſione, & pſalmus 5. perdes omnes qui loquuntur mendacium. Potior enim eſt fur, quā aſſiduitas viri mendacis. Eccleſi. 20.

Mendacii tres ſpēs.

De vigeſimaquinta ſpecie, ſ. periurio habetur ſecundum Doctor. quod periurium eſt mendacium iuramento affirmatum, & præcipue per Magiſtrum trigeſimanona diſtinctione tertij ſententiarum. Iaculum, & gladius, & ſagitta acuta homo, qui loquitur contra proximum ſuum falſum teſtimonium, Prouerbiorum vigeſimoquinto, falſum enim dicere diſſuadet nobis Dominus. Exodi vigeſimo, & Mathæi decimonono. diſt. Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium. illud enim eſt vnum de decem præceptis tales enim periuri vix ſaluabūntur. Vnde pſalmus decimoquarto. Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in mōte ſancto tuo? Sequitur rñſio quo ad hoc, Qui loquitur veritatē in corde

Bb ſuo,

ſuo,qui non egit dolum in lingua ſua, & alibi innocens manibus & mundo corde, qui non accepit in vanum animam ſuã nec iurauit in dolo proximo ſuo, hic accipiet benedictionem à Domino,ergo periuri accipient maledictionem,&c.De iſta materia tractaui in rubrica,de præceptis in primo. §. Non falſum teſtimonium loqueris aduerſus proximum tuum. Teſtis falſus non erit impunitus, & qui mendacia loquitur peribit.Prouerbiorum decimonono.De ſecunda ſpecie,ſcilicet crebra iuratione habetur Eccleſiaſtici vigeſimotertio.iurationi non aſſueſcat os tuum.multi enim caſus ſunt in ea,& in eodem capitulo. Vir multum iurans replebitur iniquitate, & non diſcedet a domo eius plaga. Iſta enim ſpecies habetur ſub ſecundo præcepto illo. Non aſſumes nomen Dei tui in vanum Exodi vigeſimo. & Mathæi quinto.Audiſtis quia dictum eſt antiquis non periurabis,ego autem dico vobis non iurare omnino, immo ſit ſermo veſter eſt,eſt,vel non, non,& in capitulo. Et ſi Chriſtus.de iur.iur.idem dicitur.

De vigeſimaſeptima ſpecie,ſ.de verbo otioſo habet̃ p Hieronimũ, ꝙ eſt illud,qđ ſine vtilitate loquẽtis eſt & cũ ĩdignatione audientis Dei.Verba enim ſcurrilia,& turpia proprie nõ ſunt dicenda ocioſa,ſecundum Hieronymum, quia qui ſcurrilitatem replicat,& cachinnis ora diſſoluit, & aliquid profert turpitudinis nõ ocij,ſed criminis reus tenet̃, qa ad examen diuini iudicis venient verba ocioſa. Mathæi duodecimo,vbi dicitur,dico vobis,dicit Saluator noſter,quòd de omni verbo ocioſo, quod locuti fuerint homines,reddent rationem in die iudicii, ex verbis enim tuis iuſtificaberis,& ex verbis tuis condemnaberis. eod.

De vigeſimaoctaua ſpecie,ſcilicet de multiloquio, habetur Eccleſiaſtici vigeſimoprimo. In ore fatuorum cor illorum, & in corde ſapientium os illorum,ſtultus enim multiplicat verba, qui autem ſapiens eſt moderatur labia ſua.Prouerbiorum decimoquinto,os fatuorum ebullit ſtultitiã. Tales enim qui nimis abundant verbis,non ſunt immunes a peccato. vnde Eccleſiaſtici vigeſimo,qui multis vtitur verbis lædet animam ſuam, & Prouerbiorum decimo.In multiloquio peccatum non deerit. Multiloquium enim eſt ſignum imbecillitatis, ſecundum Hieronymum.d.inter canes,qui infirmior eſt,magis latrat.

De vigeſimanona ſpecie,ſ.de turpiloquio habetur ad Colo. tertio.Deponite turpem ſermonem de ore veſtro. Turpiloquiũ enim corrumpit proferentem, ſecundum Senecam dicentem.

Ne

Ne dixeris turpitudinem, nam per verba tua in ore tuo pudor dignoſcitur. Turpiloquium corrumpit bonos mores. prima ad Corint. decimoquinto. Corrumpunt bonos mores colloquia praua: ideo exhortando dicebat ad Ephe. 5. Fornicatio, aut omnis immundicia, aut auaritia, aut turpitudo non nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos.

De trigeſima ſpecie, ſcilicet prauo conſilio, habetur per beatum Auguſt. ꝙ prauus conſiliarius eſt proditor. Conſiliarii mala faciunt ipſi dant palmas in faciem Chriſti in membris eius dicentes, Prophetiza nobis Chriſte quis eſt, qui te percuſſit, qua ſi credant, quod Dominus ignoret aſtutias eorum. Ipſe enim Dominus nouit decipientem, & illum qui decipitur. Adducit conſiliarios in ſtultum finem, & iudices in ſtupore. Iob duodecimo. & Eccleſia. 27. facienti nequiſſimum conſilium ſuper ipſum reuoluetur, & nō cognoſcet vnde adueniet illi. Praui enim conſiliarii de rapinis, & exactionibus quas faciunt fieri, habent graue peccatum, & ad reſtitutionem tenentur cū aliis habeant lucrum conſilio eorum. Tales enim conſiliarii praui viliores ſunt meretricibus: quoniam meretrices vendunt vilius membrum quod habeant, conſiliarii vero praui nobilius, ſ. linguam ſecundum Vincentium in ſuo Speculo libro primo. Hijs ſpeciebus ſecundum Albertum in ſuo compendio. poteſt addi impugnatio veritatis agnitæ, impugnatio felicitatis, contradictio, de quibus Eccleſia. 4. Ne contradicas verbo veritatis vllo modo, & de mendacio ineruditionis tuæ confundere.

De trigeſimaprima ſpecie, ſ. indiſcreta taciturnitate, ſecundū Auguſt. eſt notandum, ꝙ ſicut vitioſa eſt loquacitas ſic pernitioſum eſt nimis tacere. vnde Eccleſiaſt. 3. tempus tacendi tempus ridendi. &c. & Eſa. ſeruanda eſt lingua. non inſolubiliter liganda: ideo ori ponenda eſt cuſtodia, vt nec vitalē ædificationem clauſum damnet, nec lætalis pernicies liberum ſortiatur egreſſum, quoniam mors, & vita in manibus linguæ. Prouer. 18. Habentibus enim curam animarum tacere eſt pernitioſum. Vnde Exod. 28. Præcepit Dominus, vt in extremis partibus veſtium ſacerdotalium fierent tintinabula aurea mixta malis punicis, vt audiretur ſonitus ſacerdotum, quando ingrederentur, & egrederentur templum, & ſequitur ne morerentur, ſuper quo Gre. ſacerdos ingrediens moritur, ſi de eo ſonitus non audiatur: contra ſe enim irā iudicis prouocat, ſi de eo ſonitus prædicationis non procedat. Si enim ſpeculator viderit exercitum venientē,

& non inſonuerit bucina,& populus non ſe cuſtodierit, veneritque gladius,& tulerit de eis animam.Ille quidem in iniquitate captus eſt,ſanguinem autem eius de manu ſpeculatoris requiram.Ezechielis 33.Si autem te annuntiāte ad impium, vt a vijs ſuis conuertatur non fuerit conuerſus à via ſua,ipſe in iniquitate ſua morietur. tu autem animam tuam liberaſti, eodem cap. Talibus enim paſtoribus,qui non docent populum ſibi ſubditum infertur maledictio per verbum Apoſtoli.prima Pe.ad Corint.9.diſt. Vę enim mihi,ſi non euangelizauero. ſi enim propter taciturnitatem prælati,vel paſtoris aliquis pereat,ſimile eſt ac ſi eum interficiat loquendo ſpiritualiter. vnde Apoſt. act. 20.mundus ſum à ſanguine omnium,nō enim ſubterfugi, quo minus annunciarem omne cōſilium Dei vobis.ergo per oppoſitum reus erit,qui non annunciabit.Item poteſt eſſe taciturnitas damnabilis,quando quis celat ſua peccata ſeu tacet. Prouer. 28.Qui abſcondit ſcelera ſua non dirigetur,qui autem cōfeſſus fuerit,& reliquerit ea miſericordiam conſequetur.

Quantum ad tertiam partem in qua reſtat modus refrenandi linguam,eſt notandum primo,ꝙ ratio eſt regula modificans linguam,& refrenans.ideo homo debet loqui cum deliberatione matura.vnde Hieronymus prius.veniat ſermo ad limā ſupple rationis,quàm ad linguam,ideo dicebat Salomon Eccleſia. 21.verba prudentiam in ſtatera ponderabuntur. Ille enim qui non vult loqui:niſi præcedente cordis deliberatione clauem oris habet in archa cordis. Prouer. 13. Aſtutus agit omnia cum conſilio,qui autem fatuus eſt aperiet ſtultitiam.Remedia enim ſunt faciliter inducenda ex præmiſſis.vnum conſideratio priuilegii,quo in lingua Deus hominem,præ cęteris creaturis dotauit. Nulli enim dedit Dominus linguam materialem ad vſum loquelæ niſi homini, ideo debet homo cohibere linguam ſuā a malo,& implicare bono, iuxta illud pſalmi 30. Declina a malo,& fac bonum.

Secundum remedium eſt, vt homo orando linguam ſuam commendet Deo.Nam hominis eſt animam præparare, & Domini gubernare linguam Prouer.16.& pſal.104. Pone domine cuſtodiam ori meo,& oſtium circunſtantiæ in labiis meis, ideo dicebat Salomon Eccleſia.22.quis dabit ori meo cuſtodiam, & ſuper labia mea ſignaculum certum, vt non cadam in ipſis, & lingua mea perdat me?

Aliud remediū eſt conſideratio periculi propter hoſtes inuiſibiles,

ſibiles,

ſibiles,qui apertioni portæ.i.oris inſidiantur vt intrēt. vnde Iob 41.Memento belli,& non addas amplius quidq̄ loqui. vir enim iuſtus cœlum,dicitur,& os eius porta cœli,& ideo non eſt aperiendum ſine magna cauſa.Nō legitur enim cęlum apertū fuiſſe niſi aliqđ mirū inde ſubſecutum ſit vnde in ps 77.pluit eis mana de cęlo ad manducandum. Item Lucæ 3.Ieſu baptizato,& orante apertum eſt cœlū,& ſequitur. Deſcendit ſpirituſſanctus in ſpecie columbæ,& vox patris audita eſt. Itē in actibus Apoſtolorū de beato Stephano act.7.vidit cœlum apertum,& ideo quando porta cęli ſpiritualis aperitur,ſ.os iuſti debet exire inde manna,ſ.verbum magnæ vtilitas.Sed de pluribus cum expectatur,ꝙ exeat manna exit rana,ſ.verbum garrulitatis, vel vanitatis,& male,quoniam lingua eſt calamus,SS.pſalmus 44.Lingua mea calamus ſcribe velociter ſcribentis.

Aliud remedium eſt os ſuum claudere, ne aliquid vanitatis, & inutilitatis proferat.Eccleſ.28.Beatus qui tectus eſt à lingua, neq̄ qui iracundiam illius non tranſiuit,& qui non abſtraxit iugum eius,& in vinculis illius nō ligatur,iugum enim illius iugū ferreum eſt,& vinculum illius vinculum ereum eſt, ſepi ergo aures tuas in ſpinis,& noli audire linguam neq̄,& ori tuo facito oſtia,& ſeras auribus tuis,aurum, & argentum conſla.& verbis tuis facito ſtateram,& fręnos ori tuo rectos,& attende ne forte labaris in lingua tua,& cadas in conſpectu inimicorum inſidiātium tibi, & ſit caſus tuus inſanabilis in mortem, ideo dicebat Salomon eod.5.cap.Si eſt tibi intellectus,reſpōde proximo tuo. idem.ſit manus tua ſuper os tuum ne capiaris in verbo indiſciplinato, & confundaris, honor enim, & gloria in ſermone ſenſati,lingua vero imprudentis ſubuerſio eſt impius,ideo ſecūdum Senecam,duo fræna apponuntur linguæ, ad denotandū, ꝙ eſt membrum periculoſum,ſi non frænetur ratione.vnde Iaco.3.Inquietum malum,plena veneno mortifero in ipſa benedicimus Deum,& patrem,& in ipſa maledicimus homines,qui ad ſimilitudinem Dei facti ſunt.Qui enim cuſtodit os ſuum cuſtodit animam ſuam. Qui autem inconſideratus eſt ad loquendum ſentiet mala.Prouerbiorum 13.

Aliud remedium eſt conſideratio pęnę correſpondentis peccatis linguæ.De qua pœna habetur.Lucæ 16. de malo diuite.q inter alias pœnas exprimit pęnam linguę per hoc ꝙ dixit Abrahę,mitte lazarum,vt intingat extremum digiti ſui in aquam,vt refrigeret,&c.quia crucior in hac flamma.

Aliud

Aliud remedium eſt conſideratio præmij, quod promittitur illis, qui refrenant linguas ſuas à malo. Eccleſiaſti. 14. Beatus vir qui non eſt lapſus verbo oris ſui, igitur qui vult vitam diligere, & videre dies bonos coerceat linguam ſuam à malo, & labia ſua ne loquantur dolum, prima Pet. 3.

Sequitur de peccatis venialibus.

Dicitur à venia veniale cito ſibi danda:
Multis nanque modis Dominus veniale remittit,
Infra contenta deuotè facta recepta.
Si tibi mortale non eſt deletum veniale,
Confiteor, tundo, reſpergor, conteror, oro:
Vngor, ieiuno, patior, conuertor, remitto
Signor, edo, dono, mala ſic venialia pono.
Quamuis expediat homini veniale fateri,
Vt tamen hoc faciat non dico quemquam teneri,
Ni quando dubitat illud graue forſan haberi
Vel ſi non habeat grauius decet illa referri,
Vt ius perficiat mandans quemcunque fateri.

Declarat quid ſit peccatum veniale, enumerans modos quibus peccatum veniale remittitur.

Istud capitulum vſque ad capitulum ſequens diuiditur in tres partes. In prima parte ponit diffinitionem peccati venialis cum interpretatione ſui nominis, capiendo interpretationem largè. In ſecunda parte enumerat modos quibus peccatum veniale remittitur. In tertia parte auctor remouet vnum dubium. videlicet vtrum homo teneatur

confiteri venialia. prima in principio. ſecunda ibi, Multis nanq; modis. tertia ibi, Quamuis expediat, partes cum ſuis diuiſionibus patebunt legendo litteram. In prima parte auctor diffinit peccatum veniale, &c. dicens, quòd peccatum veniale eſt quod peccatum veniale eſt quod hominem abſque ad reatum perpetuæ mortis non grauat, veruntamen pœnam meretur ſecundũ beatum Aug. & Magiſtrum 42. diſt. 3. & dicitur veniale a venia, quæ pro veniali cito datur reſpectu mortalis, quamuis tamen propter rationem prædictam ſit in ſenſualitate peccatum, non tamen hoc erit mortale, ſed tantummodo veniale, quia uoluntas non habet dominium completum ſuper primos motus, q ſunt ſenſualitatis, ut in illis actibus, qui non per deliberationem rationis procedunt, & tamen voluntas tales motus ſenſualitatis impedire poterat, & ideo ſunt peccata venialia. primi quoque motus ſenſualitati idcirco aſcribuntur, quia taliũ motuũ, primum motiuum eſt ſenſualitas, & ſubiectum. Dicendum quoque eſt vlterius, ꝙ primi motus, ſecundum prædicta ſunt peccata venialia triplici ratione, prima, quia mouent ad illicitũ, ſecunda quia ſunt quodam modo voluntarii non ſecundum ſe, ſed quia non impediuntur à voluntate, tertia propter delectationem annexam. cum enim anima per delectationem coniungitur creaturæ, obtenebatur, & peioratur, ſed quando coniungitur Deo illuminatur, & melioratur.

Item nota, quòd homo pronior eſt ad malum, quam ad bonum multis de cauſis. prima quia ſicut dicitur Sapiẽ. nono. corpus aggrauat animam trahens illam ad malum, & non ſic erigens ad bonum. ſecundo quia ſicut dicit Auguſtinus, plus poteſt malum nolitum, quam bonum inſolitum, tertio quia naturaliter facilius eſt deſcendere, quàm aſcendere, & vnus magis trahit deorſum, quàm decem ſurſum. quarto, quia incitans ad malum præſens eſt, ſed finis virtutis abſens. Delectabile autem apprehenſum per ſenſum, vel per imaginem de neceſſitate mouet concupiſcentiam, quinto quia plures circunſtantiæ requiruntur ad bonum, quàm ad malum, ſexto quia tendimus ad noſtrum principium ex quo, ſcilicet ad nihilum, ſeptimo, quia fomes, qui mouet ad malum, ſemper intra nos eſt, gloria vero, quã quærimus extra nos eſt. Octauo quia vires animæ ſunt actiuæ ad diligendum temporalia, ſed paſſiuæ ad ea, quæ ſunt gratiæ, & gloriæ: quia non poſſunt haberi virtutes per modum acquiſitionis ſimpliciter, ſed per modum receptionis: vnde & ma-

lum

lum poſſumus facere per nos: ſed bonum non poſſumus ſine gratia adiutrice. De moroſa delectatione, & conſenſu in peccatum, nota ꝙ non dicitur moroſa mora temporis, ſed ex conſenſu, delectatio enim quæ conſiſtit circa conſenſum veniale peccatum eſt. Si vero procedat conſenſus vlterius, ita ꝙ vult in delectatione voluptari, nec tamen vult in opus procedere talis conſenſus inter mortalia computandus eſt, ſicut in peccatis carnalibus. Item ſi ratio conſentit cum deliberatione, quæ fit per rationes diuinas hoc modo quia omne quod lege Dei eſt prohibitum eſt vitandum, tunc dicitur eſſe peccatũ in ſuperiori parte rationis. Si autem ratio conſentit cum deliberatione, quæ fit per rationes humanas, hoc modo omne in quo tranſcenditur medium virtutis eſt vitandum, tunc dicetur peccatum eſſe in inferiori parte rationis. adhuc procedit vlterius conſenſus, ſcilicet quando proponit opus conſummare, tunc voluntas pro facto reputatur, & cætera, ſi facultas deſit perficiẽdi opus ipſum. Si vero ſequitur opus conſenſum in his, quæ ſunt lege diuina prohibita, peccatum eſt mortale conſummatum, peccatum enim veniale minoris eſt culpæ. Nam in paruulis poſt baptiſmũ primo ſurgunt venialia, poſt hoc mortalia. Peccatum enim ueniale ſemper eſt à voluntate ad hoc mouente, vel promittente, vel non cohibente.

Peccatũ veniale quomodo fit.

Peccatum enim aliquod eſt veniale tribus modis, vno modo ex genere ſicut verbum otioſum, & veniale, ſecundo ex euentu, ſecundum quòd per pęnitentiam de mortali fit veniale. tertio modo ex cauſa, vt quando fiunt quædã ex infirmitate, vel ignorantia, quæ licet quandoque ſint mortalia: tamen dicuntur venialia ex comparatione ad peccatum, quod fit ex certa malitia, tamen hoc nota, ꝙ peccatum veniale nunquã poteſt fieri mortàle, nec quantum ad actum, nec quantum ad maculam. ratio, eſt quia nulla res poteſt mutare naturam ſuam ſiue ſpeciẽ, peccatum autem veniale, & mortale ſunt diuerſæ ſpecies peccati. tamen actus, qui vel ex ſe eſt de genere venialis poteſt fieri mortalis quatuor modis, primo ex conſcientia, quia quicquid fit cõtra conſcientiam ędificat ad gehennam etiam ſi ſit contra conſcientiam erroneam. Et ratio eſt, quia cum in peccato duo ſint ſcilicet auerſio, & conuerſio. penes primum iudicatur peccatũ a Deo, quoniam auerſio a Deo eſt quaſi formale, & conuerſio ad creaturam quaſi materiale. Quamuis enim leuare calamum de terra uideatur leue, tamen quando fit contra conſcientiam

peccatum

peccatum eſt, quia ſumitur bonum commutabile, & ſic fit auerſio à creatore. Nota primo, ꝙ conſcientia eſt habitus naturalis, non ſolum cognitiuus: ſed etiã motiuus inclinans animam ad proſecutionẽ boni, & fugam mali. Vel alio modo cõſcientia eſt habitus animi agendorum, & non agendorum. Vel alio modo conſcientia eſt habitus mentis boni, & mali diſcretiuus.

Conſcientia erronea.

¶ Vlterius eſt notandum, ꝙ conſcientia dicitur erronea, octo modis. vno modo ex ignorantia, qñ neſcit aliquis quid eligendum ſit, vel quid declinandũ. vnde Secundi Paral. 20. cùm ignoremus quid agere debemus, hoc ſolum habemus reſidui, vt oculos noſtros dirigamus ad te Deus. Secundo ex negligentia, vt cum quis negligit conſcientiam diſcutere, vel ſi neſcit ſe expedire, negligit ab aliis quærere. Tertio ex ſuperbia, vt quando qs non humiliat intellectum ſuum, vt ſapientioribus ſe veli credere. Quarto ex ſingularitate quando homo ſenſum proprium ſequitur nolens ſe conformare aliis. Quinto ex affectu inordinato. vnde Seneca perit omne iudicium cum res tranſierit in affectum. Sexto ex puſillanimitate, quando quis timet non timẽda, ſecundum rectum iudicium rationis. Septimo ex perplexitate, qua homo ſe credit eſſe poſitum inter duo peccata, quorum alterum ſit impoſſibile declinare. Octauo ex humilitate cordis, & puritate. Vnde Grego. Bonarum mentium eſt ibi culpas agnoſcere, vbi culpa non eſt. Conſcientia erronea eſt reprehenſibilis primis ſeptem modis. laudabilis vero octauo modo immò nec error dici meretur, ſed humilis ſuorum defectuum recognitio. Secundo ex complacentia. vnde Aug. nullum peccatum adeò veniale, quod non fiat mortale dum placet. Tertio ex diſpoſitione, quia per frequentem lapſum in venialia diſponitur homo ad mortale, & ſm hoc intelligitur illud Gregorij vitaſti grandia, vide ne obruaris arena, hoc dicit quia ſæpe de peccatis minimis venitur ad magna, ſicut de modica ſcintilla, qñq; ſurgit magnus ignis. vnde Gre. qui minima negligit, paulatim diffluit. Quarto ex progreſſu, qa qñ inſurgit veniale, ſi non prohibetur poſſet progredi qñq; vſque ad mortale, nõ ꝙ ipſum veniale in ſubſtantia fieret mortale, ſed quia ex ipſo occaſionaliter fieret progrediendo mortale. illud patet in primis motibus, qui inter venialia computantur, ſed quando delectatio ſqualeſcit, quòd conſenſus accedit, iam peccatum eſt mortale. Peccatum enim veniale eſt libido, ſiue voluptas in creatura ſupra Deum, vel æquè Deo. Rectus enim ordo

poſtulat iuſtitiæ,quòd bonum incommutabile præferatur cõmutabili,& honeſtum vtili, & voluntas Dei voluntati noſtræ, ratio ſenſualitati:quando vero ille ordo peruertitur,tunc peccatum perpetratur.

Effectus venialis peccati. Effectus peccati venialis multiplex eſt, vnus quia ad pœnam obligat ſaltem aliqualem.alius effectus eſt,quia animam maculat, & ponitur tale exemplum, aliquando denigratur aliqua imago depicta,intantum vt videri non poſſit. aliquando vero ſic obfuſcatur, vt videri quidem poſſit, ſed non plene diſcerni, & ideo dicit Gregorius,quòd veniale obſcurat, & mortale obtenebrat totaliter, vt videri non poſſit imago. Alius effectus eſt,quia potentias animæ in omnibus bonis laſſat, ſicut quando ponitur onus ſuper equum, minus erit promptus ad ambulandum.Alius effectus eſt,quia retardat a gloria, quia homo q deberet,& poſſet ſtatim poſt mortem euolare,cogitur propter venialia ad tempus in purgatorio expectare. Nunquam enim ab aliquo facies Dei videbitur,donec ſoluat per pęnas minimũ quadrantem venialium peccatorum,oportet enim quemlibet, ita mundum eſſe antequam ingrediatur, ſiue introeat paradiſum,ſicut fuerat in innocentia baptiſmali.Alius effectus eſt, q̃a aliquando venialia ſunt occaſio peccatorum mortalium,vt dictum extitit.

Venialia q̃uo deleãtur. Quantum ad ſecundam partem in qua erant inſinuandi plures modi,per quos venialia delentur, dum tamen aliquantula contritio præcedat eſt notandum, quòd peccata venialia delẽtur per ſacrificium altaris,per aſſumptionem euchariſtiæ, per eleemoſinam, per orationem dominicalem, per aſperſionem aquæ benedictæ,per benedictionem Epiſcopalem, per confeſſionem generalem; per ieiunium,per extremam vnctionem, ꝑ patientiam in tribulationibus,per ſignum crucis,per contritionem percutiendo pectus in ſignum diſplicẽtiæ peccati. remittẽdo iniurias, docendo indoctos, & breuiter adimplendo opera miſericordiæ ſpiritualia,& corporalia,etiam per omnia alia ſacramenta delentur venialia. De illa materia videatur vigeſimoquinto.diſt.cap.Criminis,& ca.Qualis hinc quiſque egreditur, & de pœni.diſtin.1.cap.Si peccatum cap.Serpens,& eod.diſt.c. penul.& vltim.21.diſt.4.& decimaſeptima.diſt.eiuſdem. Vnde Auguſt.in Enchiridion de quotidianis leuibuſque peccatis, ſine quibus hæc vita non ducitur quotidiana oratio ſatisfacit, & integritatis dum nullum mortale fuerit peccatum, quia pecca-

to mortali exiſtente veniale non dimittitur, de pœn. diſt. 1. cap. Verbum Pauli. Cuius cauſa eſt, quia cum mortale peccatum tollat charitatem, quæ vniuerſa delicta operit conſtat, ꝙ exiſtēti in mortali peccato nullum veniale remittitur de con. di. 4. ca. Non poteſt.

Ex illa ſecunda parte inducitur, quòd quinque ſunt principaliter, quæ debet homo timere circa venialia. Primum multitudo eorum. Vnde Auguſt. illa leuia noli contemnere. Secundum, quia ad iudicium Dei pro talibus ſumus trahendi, gloſa ſuper illud Iob trigeſimoprimo. Nonne ipſe vias meas conſiderat, & cunctos greſſus meos dinumerat? Gloſa ibi. ſic Deus vniuſcuiuſque vias conſiderat, & greſſus dinumerat, vt nec minutiſſimę cogitationes, nec minutiſſima verba, quæ apud nos influxerunt eius iudicio, indiſcuſſa remaneant. Tertium eſt ne inter multa venialia aliud mortale incidat homine ignorante. Vnde Iob alieni commedunt robur eius, & ipſe neſciuit. Quartum eſt ne per venialia homo tantum debilitetur, quòd in aliquo cadat mortale, Eccleſiaſtici decimonono. Qui ſpernit modica paulatim decidit. de hoc habetur figura ſecundo regum decimoquarto, vbi habetur, quòd ſemel in anno Abſalon filius Dauid tondebatur, quia grauabat eum ceſaries. & eodem decimooctauo habetur, quòd occaſione crinium interfectus eſt a Ioab principe militiæ Dauid, quia capillis pendebat ad ramum vnius quercus. per crines enim peccata venialia debemus intelligere; ſecundum Doctores. Alia figura habetur Iudicum decimoſexto, quomodo Sanſon ſciſſis crinibus debilis factus eſt, in quo datur intelligi, quòd per peccata venialia aliquis debilitatur in operando, ſiue in ſuis operationibus. Quintum eſt, quia peccata venialia profectum impediunt, modicum enim pulueris oculum obnubilat, ſic venialia peccata, ſeruitium alicuius minus gratum videtur aliqualiter reddere Deo, quia ad eius dilectionem requiritur nouus motus charitatis, quamuis non requiratur nouus charitatis habitus, quia peccatum veniale non tollit vnitatis habitum, ſed obſtinando impedit aliqualiter vnitatis actum. Item quia peccatum veniale non dimittitur, ſine contritione, patet, quia quandiu manet voluntas in aliquo veniali, nunquam dimittitur, ſed voluntatem auertere ab eo, quod quis prius volebat eſt diſplicere ei, quod voluit. Talis autem diſplicentia dolor

Cautela circa venialia.

contritionis dicitur, ſuper quo nota, quòd contritio poteſt accipi tripliciter, in habitu, in actu, & medio modo. Contritio in habitu non ſufficit ad peccati venialis dimiſſionem, quia tunc quicunque haberet pœnitentiæ veritatis habitum; non poſſet habere veniale peccatum, & ſic peccatum veniale non poſſet eſſe cum gratia. Contritio in actu non ſemper requiritur, quia ſequeretur quòd peccatum quod quis in memoria non habet remitti non poſſet, propter hoc requiritur contritio medio modo, ſcilicet vt peccatum diſpliceat actualiter, vel explicitè, vel implicite. dico autem implicitè, quòd talis actus ſufficit, quia diſplicet explicitè peccatum veniale ſi cogitatio ferretur ad illud.

Item eſt notandum, quòd tam feruens poteſt eſſe motus charitatis in Deum, quòd omnia peccata venialia conſumit etiam ſine actuali contritione, vel cognitione ipſorum; quia quando quis feruenter in Deum fertur diſplicet ei omne quod à Deo retardat, & licet explicite de peccato veniali nō cogitet, tamen in illo motu continetur implicite diſplicētia peccati venialis, vel vnius vel omnium.

Item eſt ſciendum, quòd in contritione de venialibus non exigitur propoſitum non peccandi venialiter ſicut in contritione de mortali exigebatur, ſed ſufficit, quòd diſplicet ei peccatum præteritum, & infirmitas qua ad peccatum veniale inclinatur, quamuis ab eo omnino immunis eſſe non poteſt poſſit; ita tamen, ꝙ voluntas non maneat fixa in vno veniali, quia illud ſic retentum nec dimitteretur in cōtritione generali, nec in ſpeciali, ratione eſt, quia peccata mortalia ſunt in poteſtate noſtra, vt vitentur non ſolum ſingula, ſed omnia venialia vero; & ſi ſingula vitari poſſint, non tamen omnia quod ex infirmitate noſtra contingit.

Quantum ad tertiam partem in qua erat vnum dubium remouendum videlicet vtrum homo teneatur confiteri venialia, eſt præmittendum, quòd pœnitentia eſt remedium institutum ad experiendum peccatum, cui debetur pœna ſenſibilis, quæ cum debeatur peccato non ſolum mortali, ſed etiam veniali, patet quia pœnitentia eſt remedium contra vtrunque tamen pœnitentia non eſt ſimpliciter de venialibus, ſed de mortalibus, quia pœnitentia introducta eſt ad reconciliandum amicitiam, quam peccatum mortale tollit; licet

igitur

igitur pœnitentia non ſit de venialibus ſimpliciter, tamen eſt per accidens. Super quo eſt notandum, quòd ad confeſſionem dupliciter tenemur, vno modo ex iure diuino hoc ipſo, quòd eſt medicina contra peccatum poſt naufragium, & ſecundum hoc non omnes tenentur ad confeſſionem, ſed illi tantum, qui peccatum mortale incurrunt poſt baptiſmum. Alio modo tenemur ex iuris poſitiui præcepto, & ſic tenentur omnes adulti ex inſtitutione eccleſiæ ædita in concilio generali ſub Innoc. tertio, confiteri ſemel in anno proprio ſacerdoti, de pe. & re. ca. Omnis vtriuſque ſexus, cum ad annos diſcretionis peruenerit, & ſic tenetur qui non habet mortalia confiteri venialia. Tum vt quilibet ſe peccatorem recognoſcat, quia omnes peccauerunt, & egent gratia Dei. Iuſtificati gratis per gratiam ipſius: ad Romanos tertio: tum vt cum maiori reuerentia ad eucháriſtiam accedant, tum vt eorum rectoribus ſui ſubditi innoteſcant, ne lupus inter gregem lateat. Nam ad rectores Eccleſiarum pertinet diligenter vultum pecoris ſui agnoſcere. Prouerbiorum vigeſimoſeptimo. Item cauſa dubitationis veniale eſt confitendum, quia propter circunſtantias, & cætera. quod creditur ab homine veniale eſt aliquando mortale. Deut. decimoſeptimo, ſi difficile & ambiguum apud te iudicium eſſe perſpexeris inter ſanguinem & ſanguinem, cauſam & cauſam, lepram & lepram, ſurge, & aſcende ad iudicem, & ſacerdotes, qui iudicabunt tibi iudicij veritatem, & facies quodcunque dixerint, qui præſunt loco, quem elegerit Dominus, ſequeriſque ſententiam eorum non declinans, & cætera.

Sequitur

Sequitur de ſententia excommunicationis interdicti,& ſuſpenſionis.

TAnquam peccata ſemper caueas anathema,
Nam grauis eſt pœna quamuis ſit pro medicina.
Hęc patitur damna quę maius fert anathema:
Hic non eligitur,non eligit,ſed prohibetur
Eccleſiæ porta,communio,ſic ſacramenta.
Traditus eſt Sathanę,precibus caret Eccleſiæque.
Ac ſibi legitimus proh ibetur quilibet actus,
Nam ſecus eſt iure reſtrictus claue minore.
Quem ſolum pellis à ſacris percipiendis
Nunquam participes iis, quos anathema coercet
Qualicunque modo, niſi caſu à iure permiſſo:
Caſus excep ti ſuper hoc ſunt iure reperti.
Coniunx, & nati, famulus, qui debita quærit:
Ignorans ſuper iis,& dicens vtile mentis.
Et qui vitare nequit hos vrgente neceſſe:
Participans iure ſtrictis anathemate tutè
Sunt interdicta,ſuſpenſio,nempe cauende
Quamuis ſint pęnę leuiores,ſunt metuendæ.

Quod

Quod ſit excommunicatio, quæ inferat damna, quæ eius ſpecies, & de quibuſdam caſibus circa eam emergentibus, & quibuſdam alijs cenſuris.

POſtquam auctor noſter ſuperius determinauit, de peccatis in generali, & in ſpeciali, Hic determinat de ſententia excommunicationis, diuidens ſuum capitulum prima ſui diuiſione in duas partes. In prima determinat, de ſententia excommunicationis, in ſecunda de ſententia interdicti, & ſuſpenſionis, ſecunda ibi. Sunt interdicta &c. Prima diuiditur in duas. In prima deter. de ſententia excommunicationis maioris, quæ dicitur anathema, in ſecunda de minore excommunicatione, ſecunda ibi. Nam ſecus eſt iure. Item prima diuiditur in quatuor partes, in prima facit quod dictum eſt, in ſecũda inſinuat inconuenientia, quæ proueniunt ex maiori excommunicatione, in tertia parte inhibet participare cum excommunicatis maiori excommunicatione propter contagionem ſententiæ, in quarta parte excipit aliquos caſus in quibus licitũ eſt certis perſonis participare talibus excommunicatis. Prima in principio. ſecunda ibi. Hæc patitur damna, tertia ibi, Nunquam participes, quarta ibi, Caſus excepti.

Quantum ad primam partem, eſt notandum quòd excommunicatio in generali eſt actus clauium, quo membrum ſpiritualiter abſcinditur à ſuo corpore. Et ſunt excommunicationis duæ ſpecies, maior excõmunicatio, quæ dicitur anathema, & minor excommunicatio. Pro quo eſt notandum, ſecundum beatum Thomam ſuper 13. diſt. quarti ſenten. ꝙ qui per baptiſmum in eccleſia ponitur, ad duo adſcribitur, ſ. ad cętum fideliũ & ad ſacramentorum participationem: & ideo aliquis poteſt fieri extra eccleſiam per excommunicationem dupliciter. vno modo, quòd ſeparetur tantummodo a participatione ſacramẽtorum, & ſic erit minor excommunicatio: alio modo, quòd excludatur a communione fidelium, & a participatione ſacramẽtorum, & ſic erit maior excommunicatio, quæ dicitur anathema, ab ana quod eſt æquale, & thomos diuiſio. anathema, ſeu maior excommunicatio, de qua loquitur auctor noſter in principio iſtius capituli, eſt ſententia eccleſiæ, qua quis prohibetur ab ingreſſu eccleſiæ, à ſacramentorum communione, & fideliũ conſortio 18. diſt. quarti ſenten. ergo grauem pœnam inducit, quamuis

Excõicatio quid.

Nota.

quamuis fiat pro medicina, quia excommunicatio ſolum debet fieri, vt illi, qui excommunicantur, corrigantur, ne populus exẽplo eorum corrumpatur.

Damna excommunicatiõis. Quantum ad ſecundam partem in qua inſinuanda ſunt inconuenientia, quæ proueniunt ex anathemate, eſt notãdum q́ excommunicatus maiori excommunicatione, &c. nec poteſt eligere, nec eligi, de elect. per totum. Item aliud inconueniens, quia talis excommunicatus non poteſt agere ca. Excommunicamus. i. §. credentes, de hæreticis, nec impetrare reſcriptum ad agendum. de re iudi. ca. Inter monaſterium. Aliud inconueniens, quia talis excommunicatus à perceptione ſacramentorum, & a communione. i. cætu fidelium ſeparatus eſt, ſexto. q. 2. præſenti: & 11. q. 3. ſi quis epiſcopus per Mag. 18. diſ. quarti ſent. & per beatum Thom. ſuper eandem. di. Aliud inconueniens eſt, quia talis traditur Sathanæ. c. audi denique, & capit. omnis Chriſtianus. 11. q. 3. & prima ad Corinth. 5. & cauſa redditur à Magi. ſent. 18. di. quarti. Nam extra eccleſiam non eſt Chriſtus, & per hoc Diabolo traditur, qui ab eccleſiaſtica remouetur cõmunione. Aliud inconueniens eſt, quia talis excommunicatus non participat quibuſcunque bonis, & ſuffragiis, quæ fiunt in eccleſia, quia de hiis qui extra eccleſiam ſunt nihil ad nos. 23. q. 1. 2. & tertia, & prima ad Corinth. 5. per Mag. 18. di. quarti ſic dicentem. Anathematizatio hanc pœnam illis, qui digne expelluntur infligit, quia gratia Dei, & protectio illis amplius ſubtrahitur, ac ſibiipſis relinquuntur, vt ſit eis liberum ruere in interitum peccati. prima ad Corinth. 5. in quos etiam datur Diabolo maior poteſtas ſæuiendi, orationes quoque eccleſiæ benedictiones, & viatorum ſuffragia eis nequaquam ſuffragari putantur. Aliud inconueniens eſt, quia omnis actus legitimus excommunicatis interdicitur. in ca. venerabilem, de excep. 3. c. pia conſideratione. 4. ti. vbi eſt textus notabilis ad hoc. Grauius enim punitur excommunicatus excommunicatione, quàm ictu gladii materialis, quàm ſi a feris deuoraretur, & flammis exureretur, ſecũdum beatum Aug. ſuper illud Lucæ 22. ecce duo gladii hic. Excommunicatus enim eſt velut homo captus ab hoſtibus omni auxilio deſtitutus, omnique ſuccurſu, quia priuatur cõmunione fidelium, participatione ſacramentorum, nec partem habet in aliquibus bonis, quæ fiunt ab eccleſia, talis excommunicatus ſimilis eſt illi, qui cadit in foueam, præ ponderoſitate oneris, non habens, qui ſubleuet, & ideo væ illi Eccleſi. quarto. væ ſoli, quia

quia ſi ceciderit, non habet ſubleuantem. Excommunicatio enim eſt velut lepra, quæ eſt morbus contagioſus, nam participantes contaminat. Excommunicatus eſt velut Canis immūdus, cui non licet intrare eccleſiam. Apo. vltimo. beati qui lauāt ſtolas ſuas, vt ſit poteſtas eorum in ligno vitæ, & per portas intrent in ciuitatem, & ſequitur, foris canes. i. excommunicati, & infideles, &c. & Eccleſ. 12. quæ communicatio ſancto homini ad canem? quaſi dicat nulla, inter illum qui eſt de gremio eccleſiæ, & illum qui eſt foris. Excommunicatus eſt velut membrum abſciſſum à corpore, qđ nullius vtilitatis. vnde Ioā. 15. ſi quis in me non manſerit mittetur foras, & areſcet, ſicut palmes non poteſt ferre fructus a ſemetipſo, niſi ſit in vite: ſic nec vos (dixit Dominus diſcipulis ſuis) niſi in me manſeritis. vnde Aug. ſuper hoc. Nihil plus debet formidare Chriſtianus, quàm ſeparari a corpore Chriſti myſtico, quia ſeparatus non vegetatur ſpiritu eius, ſicut ramus abſciſſus à trunco nō participat humorem trūci, quare areſcit. Talis enim excommunicatus comparatur infideli Math. 18. Si eccleſiam non audierit ſit tibi ſicut Ethnicus & publicanus. Excommunicatus enim eſt deterior gentili, qui eſt apoſtata a Chriſtiana religione, & ſicut apoſtata eſt deterioris conditionis, quàm qui nunquam intrauit religionem, ita qui ſuo defectu extra eccleſiam poſitus eſt. Prouerbiorum 6. Homo apoſtata inutilis eſt, huic extemplo veniet perditio ſua, nec habebit vltra medicinam. Notanter dico ſuo defectu. nam qui non meruit ſententiā eccleſiæ, non læditur niſi contemnat vnde Orig. ſuper Leui. quando quis non recto iudicio foras mittitur nihil læditur, nam interdum qui foras mittitur iudicio eccleſiæ, intus eſt iudicio Dei per eundē, & per Mag. decimaoctaua, diſt. quarti.

Quantum ad tertiam partem videlicet de minore excommunicatione ibi in text. Nam ſecus eſt iure, &c. eſt notandum, ꝙ minor excommunicatio ſeparat à perceptione ſacramentorū, de ſent. excom. cap. Officij. 5. q. 2. c. præſenti. per Magi. 18. diſtin. quarti, & per beatum Thomam. c. hæc enim minor excommunicatio differt ab anathemate, vt dictum extitit ſuperius in prima parte.

Quantum ad quartam partem de participando excommunicatis, ibi. Nunquam participes, eſt notandum ꝙ qui cōmunicat, ſeu participat excommunicato incurrit minorem excōicationem, qui multipliciter dicit̃ peccare, in ſe, in eum cui cōicat, in De excō. minori. De part. cū excō.

cum pro cuius iniuria excommunicatio lata eſt in matrem Eccleſiam, in patrem ſpiritualem cuius ſen tentiam contemnit, & in patrem cœleſtem, de quo Lucæ 10. dicit Dominus diſcipulis ſuis, qui vos ſpernit me ſpernit, talis enim participans mauult priuari menſa Dei, ideſt altari quam menſa Diaboli, & potius amat ſocietatem filiorum Diaboli, quàm filiorũ Dei, ideo talis in inferno merito erit ſocius Diaboli, & filiorum eius per imitationem, ſecundum beatum Aug.

Quando cõicandũ cũ excõ. Quantum ad quintam partem in qua enumerandi ſunt caſus in quibus poteſt quis participare cum excommunicatis ſine periculo, ibi in textu. Caſus excepti, eſt notandum, quòd plures ſunt caſus in quibus participandum eſt cum excommunicatis, qui quidem caſus continentur in iſto verſiculo. Vtile, lex, humile, res ignorata, neceſſe. Hæc anathema ſoluunt ne poſſit obeſſe, de ſent. excom. cap. Cum deſideres in gloſa, quæ incipit niſi in caſibus quorum declaratio ſequitur. Vtile, ideſt propter vtilitatem meam, & excommunicati poſſum participare cum excommunicato hoc eſt, docendo eius ſalutem, & petendo ab eo quod mihi debitum eſt, in ca. Excommunicato. & ca. Si vero, de ſent. excom. 11. q. 3. anteceſſor, & ca. ſe. & c. cum volũtate, & cap. reſponſio, de ſenten. excom. Lex propter eandem legem, quæ eſt in viro, & vxore, vxor poteſt communicare viro ſuo excommunicato extra, de ſent. excom. cap. Inter alia, & 11. q. 3. quoniam multos, tamen vir excommunicatus non tenetur petere debitum mulieri, ſed reddere ſecundum Hoſt. Humile, ideſt propter humilitatem, vt liberi emancipati ancillæ ſerui, q tenentur reddere operas ſuis Dominis poſſunt participare excommunicato patri, vel Domino, vt in glorioſa dicti capituli cum deſideres. Res ignorata, ideſt ignorantia excuſat hoc intelligatis, de ignorantia inuincibili. vnde ſi tanta ſit ignorantia, quòd omnino priuet rationem voluntarii, & rationem contẽptus, ex toto excuſat. Si uero non priuet omnino, excuſat a tãto. vnde Apoſt. eccleſiam Dei perſequutus ſum, ſed veniam cõſequutus ſum, quia ignorans feci, ideſt ad Thimothæum, ideſt & hoc ſecundum Bonau. Alio modo, ſecundum Docto. ſuper tertium ſenten. in diſtin. nona, tractatur de peccato primorum parentum quærendo quis plus peccauerit Adam, vel Eua, eſt notandum, ꝙ ignorantia eſt multiplex, ſcilicet ſimplicis negationis, prauæ diſpoſitionis, ignorantia facti, & ignorantia iuris. Sed omiſſis aliis de duabus vltimis dicam pro præſenti.

Ignorantia

Ignorantia facti excuſat a toto adhibita debita diligentia, & ſu ſtinentia, vnde non peccat cui ſupponuntur non ſua pro ſuis. Ignorantia iuris eſt triplex, ſ. ſimplex, craſſa, & aſtuta. prima excuſat, quia hanc dicitur habere ille, qui neſcit quod tenetur ſcire, laborat tamen; vt ſciat quamuis non excuſet à toto, ſed à tāto. Secunda, ſ. craſſa non excuſat à toto, ſed à tanto, & minus quàm ſimplex, & hanc habet ille, qui neſcit quod tenetur ſcire, & negligit ſcire. Tertia, ſcilicet aſtuta eſt duplex, ſ. determinata, & indeterminata, determinatam habet, qui affectat neſcire aliquid de quo determinatum eſt apud ſe, ꝙ illud tenetur ſcire, & talis ignorantia nullo modo excuſat. Indeterminatam habet ille, qui affectat neſcire, quod tenetur ſcire, ſed non eſt determinatum apud ſe, ꝙ teneatur illud ſcire, & hæc excuſat non à toto, ſed a tanto, & minus, quàm ſimplex, & craſſa, tamen opinio Theologorum plurium eſt, ꝙ ignorantia annexa contemptui, vel negligentiæ eſt ſemper peccatum &c. De illa materia habetur extra de cle. ex. c. Apoſtolicæ, & 12. q. 2. c. qui ex humanis. Neceſſe, vt peregrini, pauperes, viatores, quos aſtringit neceſſitas emere à talibus excommunicatis quandoque bibere, commedere, dormire, & hoſpitari cum ipſis. in capi. quoniam multos abſoluto. vndecima, quæſtione tertia, & capi. Inter alia, de ſent. excom.

Quantum ad ſextam partem in qua eſt determinandum de duabus ſententijs leuioribus ibi in textu. Sunt interdicta, &c. eſt notandum, ꝙ ſententiæ ſuſpenſionis, interdicti, ſunt leuiores ſententiæ excommunicatione, de quibus habetur de offic. delega. ca. Sane & 24. q. 1. c. miror nullus, omnes iſtæ ſententiæ ſunt timendæ, quia immediate inficiunt animam, ideo trahūt ſecum executionem, ſiue iuſtæ, ſiue iniuſtæ, latè in capi. Sententia paſtoris. 11. q. 3. ex conſilio Nicęno, & ſecundum beatum Thomam ſuper 18. diſt. quarti, & in capi. Paſtoralis, de appella. Hinc excipiuntur duo caſus quibus ſententia iniuſtę lata non eſt timenda. Primus eſt ſi ſententia eſt lata poſt appella. Secundus eſt cum ſententia continet errorem intollerabilem, & hoc intelligatis cum de his conſtiterit. vnde dicitur error intolerabilis, ſi aliquis excommunicatur, quia non furatur, vel mœchatur vel quia non vult incidere in hæreſim, & ſic de ſimilibus erroribus in cap. per tuas, extra de ſent. excom. Quidam apponunt ſi prælatus præcipiat ſub pœna excommunicationis aliquod impoſſibile. Item quando aliquis excommunicatur pro indebitis

 exactionibus,

exactionibus,extra de exceſ. prela.cum ad quorundam. Nota, quòd ſententia tribus modis dicitur iniuſta,in c.epiſcopus.præbiter.§.ſi ergo.11.q.3.primo modo,ex animo cum iudex malo zelo pronunciat.Ex cauſa cum certa cauſa non ſubeſt,&c. Ex ordine cum prætermittitur ordo iuris, in capitulo non debet is.11.q.3.vbi dicitur, quòd iniuſta ſentẽtia nullum alligat apud Deum ſi de hoc conſtiterit. In omnibus his ſententiis caueatur contemptus 11.q.3.c.Nemo enim contemnat vincula Eccleſiaſtica,nam non homo eſt,qui ligat,ſed Chriſtus.

Quæritur circa præmiſſa ſi filius,aut ſeruus fuerit excommunicatus, vtrum pater,vel Dominus poſſit participare cum ipſis ſine periculo ſententiæ?

Solutio non poſſunt in c.de filia.27.q.1.

QVÆSTIO I.

Concluſio. Iuriſdictionem habentes in foro iudiciali, illi poſſunt excommunicare.

QVæritur,quis poteſt excommunicare?

Solutio illi ſoli poſſunt excommunicare,qui habent iuriſdictionem in foro iudiciali, vt Papa Archiepiſcopi Epiſcopi Archid.&c. decani,ſecundum beatum Thomam ſuper 18.di.quarti ſent.2.q.1.ca. Nemo.tamen aliqui voluerunt dicere, ꝙ curatus parrochialis poteſt excommunicare in parrochia ſua ex commiſſione ei facta,vel in certis caſibus ſicut furto rapina in capitulo cum ab eccleſiarum,de offic.ordi. Sed hoc non credo fore verum, niſi conſuetudo hoc in aliqua patria inueniret in c.conqueſtus.9.q.3.Et cauſa quare non credo iſtud fore verum eſt, quia licet tales curati habeant clauem ordinis,& iuriſdictionis in foro cõſcientiæ ſupra ſubditos ſuos tamen non habent clauem iuriſdictionis in foro iudiciali quod requiritur ad hoc quòd poſſint excommunicare,ſecundum beatum Thomam loco prædallegato.

Videtur, quòd quilibet ſacerdos poſſit excommunicare, qa excommunicatio eſt actus clauium,ſed quilibet ſacerdos habet claues,igitur quilibet ſacerdos poteſt excommunicare. Secundo ſic,maius eſt abſoluere,& ligare in foro pœnitentiali,quàm in foro iudiciali,ſed quilibet ſacerdos poteſt ſibi ſubditos in foro pœni-

ro pœnitentiali abſoluere, & ligare, ergo poteſt ſibi ſubditos excommunicare?

Solutio. dicendum eſt, ad hoc, quòd ea quibus imminet maius periculum ſunt maioribus reſeruãda, de cārbô. edict. l. 2. ſed pœna excõmunicationis eſt valde periculoſa, ergo non debet committi cuilibet ſacerdoti. Vlterius eſt notandum, quòd in foro conſcientiæ tantum agitur inter Deum, & hominem, ſed in foro exterioris iudicij tantum agitur hominis ad hominem; & ideo abſolutio, vel ligatio, quæ vnum hominem obligat in comparatione ad alios homines, & forum publicum exterioris iudicij pertinet: & quia per excommunicationem homo à communione fidelium ſeparatur, ideo excõmmunicatio ad forum exterius pertinet, quare illi ſoli poſſunt excommunicare qui habent iuriſdictionem in foro iudiciali: ideo ſoli epiſcopi, & illi de quibus in littera dictum extitit. Tunc ad primam rationem dicendum eſt, quòd excommunicatio non eſt actus clauiũ directe, ſed magis reſpectu exterioris iudicij. Sed quamuis ſententia excõmunicationis in exteriori iudicio promulgetur, tamẽ aliquo modo pertinet ad aditum regni cœleſtis, quia eccleſia militans eſt via ad triumphantem, ideo talis iuriſdictio per quam excommunicare quis poteſt: poteſt dici clauis. Alio modo poteſt dici, quòd eſt clauis ordinis, quam omnes ſacerdotes habẽt, & eſt clauis iuriſdictionis in foro iudiciali, quam habent ſoli iudices exterioris fori, vtranque tamen contulit Chriſtus Petro Math. 16. Ad ſecundam dicendum eſt, ꝙ ſacerdotes parrochiales haben quandam iuriſdictionem in ſubditos ſuos quantum ad forum conſcientiæ, ſed non quantum ad forum iudiciale, & ideo ſacerdotes parrochiales excommunicare non poſſunt, ſed abſoluere poſſunt in foro pœnitentiali, & quamuis forum pœnitentiale ſit dignius, tamen in foro iudiciali maior ſolennitas requiritur, quia in eo oportet, quòd non ſolum Deo: ſed etiam homini ſatisfaciat, ſecundum beatum Thomam 18. diſt. quarti ſenten.

Quæritur, vtrum aliquis poſſit ſeipſum excommunicare?

Solutio dico, quòd non, per cap. Si is qui vndecima, quæſtione tertia.

QVAESTIO I.

Concluſio. Excommunicatus poteſt ſæpius excommunicari.

QVæritur, vtrum excommunicatus poſſit ſæpius excommunicari,& videtur ꝙ ſic.3.q.4.cap.engeltrudam,& ar. 11.q.3.excellentiſſimus. Oppoſitum videtur per c. multi.2.q.1.vbi dicitur, quòd de hiis qui foris ſunt nihil ad nos.23.q.1.cap.1.2.& 3. extra de iudi.ca.cum non ab homine. Item qui eſt extra eccleſiam non poteſt eſſe magis extra 11. q.3.capi.omnis Chriſtianus?

Solutio aliquorum iuriſtarum eſt, ꝙ excommunicatus amplius non poteſt excommunicari,ſed denuntiari poteſt excommunicatus,& ſic intelligunt omnia iura,quæ dicunt, quòd ſæpius poteſt quis excommunicari. Sed melius eſt dicere, quòd excommunicatus poteſt ſæpius excõmunicari, & ſunt hic duo effectus excommunicationis primus effectus eſt eiciendi extra eccleſiam.ſecundus effectus eſt detinendi extra, ſicut qui eſt ligatus vno vinculo adhuc ligari poteſt,& ſicut,qui eſt in vno peccato,poteſt aliud committere, & ſic plus puniri debet, ita de excommunicato, qui pluries excommunicatur.in cap.ita quorundam de Iudæis.

QVÆSTIO II.

Concluſio. Sententia excommunicationis trahit ſecum ſuam executionem.

QVæritur,quando dicatur quis excommunicatus vtrum à tempore receptionis litterarum, an a tempore conceſſionis?

Solutio dicendum eſt,quòd nulla ſententia efficaciter ligat niſi poſtquàm ſcitur ab eo qui eſt excommunicatus. 2.q.6.c.biduum.& hoc verum eſt cum probabilis eſt ignorantia ſecus ſi craſſa,& ſupina ar.ca.illud,de cle.excommunicato. Alii dicunt quòd immediate,ꝙ profertur ab ore iudicis eſt excommunicatus in capi.Paſtoralis,de appella.quia ſententia excommunicaionis ſtatim trahit ſecum ſuam executionem, & hoc dummodo ſit pura,& non conditionalis,veruntamen non punitur ſi mergat ſe communioni hominum antequam ſciat in

c.illud

c. illud abſoluto. vnde Apo. miſericordiam merui, quia ignorans feci. 8. diſt. ca. conſuetudo.

Quæritur, vtrum quis ſit vitandus ante denuntiationem?

Solutio, dicendum eſt quòd ſic ab his, qui ſciunt eum excommunicatum in ca. cum non ab homine, de ſentẽ. excom. 11. q. 3. c. ad menſam. §. euidenter. 6. q. 2. ſi tantum, & c. placuit qui cum enim ſcit certiorari non debet. ff. de act. emp. & vẽ. l. 1. in fi. 11. q. 3. ſi inimicus. Nam denuntiatio non fit, niſi propter ignorantes, Deus enim ligat, & non homo vndecima quæſtione tertia, capitu. Nemo.

QVAESTIO I.

Concluſio. Eccleſia in excommunicatis diuinum iudicium imitatur,

QVæritur, vtrum aliquis debeat excommunicari, & videtur quòd non quia excommunicatio maledictio quędam eſt, ſed ad Roma. 12. prohibetur maledictio, ergo videtur quòd nullus debeat excommunicari. Item eccleſia militans debet imitari triumphantem, ſed vt in epiſtola Iudæ habetur, Michael Archangelus cum præliaretur cum Diabolo ſuper corpore Moyſi, non eſt auſus iudicium blaſphemiæ inferre, ſed ait imperet tibi Dominus, ergo nec Eccle. militans debet alicui iudicium maledictionis, ſeu excommunicationis inferre. Item nullus eſt in manu hoſtis tradendus, ſed per excommunicationem traditur quis Satha. 11. q. 3. audi denique, & c. omnis Chriſtianus.

Oppoſitum habetur Math. 18. vbi dicitur qui eccleſiam audire contemnit ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus, & ibi glo. ſicut hęreticus, ſed hæretici ſunt extra eccle. ergo, & illi qui eccle. audire contemnunt per excommunicationem extra eccleſ. ſunt ponendi.

Breuiter dicendum eſt, ꝙ iudicium eccle. conformare debet eſſe iudicio Dei. Deus autem multipliciter peccatores punit, vt eos ad bonum trahat. vnomodo à communione fidelium eos ſeparando. Aliomodo pœnam eis relinquendo, ſcilicet à ſuffragiis eccle. & aliis ſpiritualibus bonis eos priuando, vt auxiliis ſubſtractis quibus a malo præpendiebantur ſuam infirmitatem cognoſcant, & humiles ad Deum redeant à quo per ſuperbiam

perbiam receſſerunt. Et quantum ad vtrunque eccleſia in excommunicatis diuinum iudicium imitatur. Inquantum enim a communione fidelium ſeparat,vt ſepari erubeſcant, imitatur eccle.diuinum iudicium,quo per flagella caſtigat. Inquantum autem à ſuffragijs, & aliis ſpiritualibus ſeparat imitatur eccleſi. diuinum iudicium,quo pœnam ſibi relinquit,vt per humilitatẽ ſeipſum recognoſcens ad Deum redeat, tunc ad rationes.

Ad primam dicendum eſt,quòd maledictio poteſt eſſe dupliciter.vno modo ita,quòd in malo,quod irrogat,vel dicit per intentionem ſiſtat,& ſic maledictio omnibus modis prohibita. Alio modo,quòd malum quod maledictio interpretatur ad bonum illius ordinet,qui maledicitur,& iſta non eſt prohibita,ſed ſalutifera.

Ad ſecundam dicendum eſt,quòd diabolus incorporalis eſt, & extra ſtatum merendi,ideo non eſt ſuſceptibilis alicuius boni per excommunicationis pœnam.

Ad tertiam dicendum eſt,ꝙ ex hoc ipſo,quòd aliquis ſuffragiis eccle.priuatur triplex incõmodũ incurrit propter tria, quę quis ex ſuffragiis conſequitur. valent enim ad augmentum gratiæ his,qui habent gratiam valent ad merendum eis, qui non habent valent etiam ad cuſtodiam virtutis,valent ad defendendum ab hoſte, &c. Vnde in primitiua eccleſi. quando oportebat per ſigna homines ad fidem imitare Spiritusſancti donum viſibili ſigno manifeſtabatur,ita & excommunicatio corporali vexatione à Diabolo immiſcebatur, nec eſt inconueniens ſi ille, qui non eſt deſperatus hoſti detur, quia non datur ei quaſi damnandus,ſed quaſi corrigendus.

QVÆSTIO II.

Concluſio. Excommunicatus excommunicare non poteſt.

Q Væritur,vtrum excommunicatus poſſit excommunicare,& videtur quòd ſic, quia ille,qui eſt excommunicatus,vel ſuſpenſus, neque ordinem nec iuriſdictionem amittit,quia neque reordinatur cum abſoluitur, nec ei cura iterum committitur,ſed excommunicatio non requirit niſi ordinem,vel iuriſdictionem,ergo excommunicatus poteſt excommunicare. Item maius eſt conficere corpus Chriſti quã excommunicare,ſed excommunicatus, & ſuſpenſus poſſunt conficere.1.q.1.Dominus declarauit & c.q.c. qui perfectionem

& c.quodam

& c. quod quidam.de conſ. di.4.cap. non in nobis,& per beat. Thomam ſuper 13.diſt.4.ſent.ergo poſſunt excommunicare.

Oppoſitum arguitur,quia ligatus corporaliter non poteſt alium ligare, ſed vinculum ſpirituale eſt fortius,quam corporale ergo excommunicatus non poteſt excommunicare cum excõmunicatio ſit vinculum ſpirituale?

Solutio.dicendum eſt ſecundum beatum Tho.ſuper 18.di.4. ſen.ꝙ vſus iuriſdictionis eſt in comparatione ad alium hominẽ & ideo cum omnis excommunicatus à communione fideliũ ſeparetur,quilibet excommunicatus uſu iuriſdictionis priuatur & excommunicatio eſt iuriſdictionis : ideo excommunicatus excommunicare non poteſt , & eadem ratio eſt,de ſuſpenſo à iuriſdictione:ſi enim ſit ſuſpenſus ab ordine tantum, tunc non poteſt ea,quæ ſunt ordinis,ſed poteſt ea , quæ ſunt iuriſdictionis,& econuerſo,ſi ſit ſuſpenſus à iuriſdictione,& non ab ordine poteſt ea,quæ ſunt ordinis & non ea , quæ ſunt iuriſdictionis,ſi autem ab vtroque tunc neutrum poteſt poteſt per beatũ Thomam loco præallegato,& 11. q.prima, in ſumma de or. ab epiſ. quiepiſcopatui re. capitulo 2. in textu.& in gloſ. Tunc ad rationes.

Ad primam dicendum eſt,quòd quamuis non amittat iuriſdictionem:amittit tamen iuris vſum.

Ad ſecundam dicendum eſt , ꝙ conficere ſequitur poteſtatẽ characteris,qui indelebilis eſt , & ideo homo ex quo characterẽ ordinis habet, ſemper poteſt conficere, licet non ſemper ei liceat,ſecus autem eſt de excommunicatione,quæ ſequitur iuriſdictionem,quæ auferri poteſt & ligari.

QVÆSTIO I.

Concluſio. Excommunicatus abſolui poteſt, dum ſe offert ad iuſtitiam de his, pro quibus ipſam ſententiam excepit.

QVæritur, vtrum parte contradicente aduerſa excommunicatus poſſit abſolui?

Solutio,dicendum eſt ꝙ ſic ceſſante contumacia: dũ excõicatus offert ſe ad iuſtitiã de his pro qbus ipſam ſniam excepit,ẽt ſi pars aduerſa applonis obſtaculũ iterponeret

ne abſo lueretur, ab ipſo tamen excommunicato prius ſufficiẽti cautione recepta de ſtando iuri. Tamen ſi quis eſt excommunicatus pro manifeſta offenſa non abſoluitur ante ſatiſdationẽ ĩ. de verbo. ſignifica. cap. ex parte. Si autem ſit excommunicatus pro iudicato non poteſt iudex eum abſoluere ſine conſenſu partis aduerſæ in ca. excommunicatos. 11. q. 3. & cap. ex parte abſoluto.

Quæritur, quis poteſt abſoluere excommunicatum, de iſto dubio tractabo in c. de pęnitentia. ibi, Si fuit ignarus aut anathema tacens vbi eſt textus ad hoc.

Quæritur, vtrum excommunicatus poſſit abſolui inuitus?

Solutio dicendum eſt, quòd ſic, quia ſicut excommunicatio fertur in eum inuitum, ita etiam poteſt abſolui inuitus.

QVÆSTIO II.

Concluſio. Excommunicatus pluribus excommunicationibus per ab vna abſolui alia uel aliis remanentibus.

QVæritur, nunquid ille, qui eſt excommunicatus pluribus excommunicationibus poteſt ab vna abſolui, alia vel aliis remanentibus?

Solutio, dicendum cum diſtinctione, quia aut aliquis excõicatus eſt ab vno iudice, aut à pluribus: ſi ab vno, aut vna ſententia tantum eſt ligatus, aut pluribus, ſi vna tunc per vnam abſolutionem eſt abſolutus, ſi pluribus ſententiis eſt ligatus, tunc iterum eſt diſtinguendum, quia aut vna eſt principalis aliæ incidentes, & ſic abſolutus a principali abſolutus eſt ab incidentalibus, aut vtraque eſt principalis, & ſic abſolutus ab vna non eſt abſolutus ab alia, aut aliquis eſt excommunicatus a diuerſis iudicibus, & tunc aut habent eandem iuriſdictionem, aut non. Si ſic, tunc ſi vnus abſoluit vice aliorum abſolutus eſt. ſi non habent eandem iuriſdictionem, tunc qui abſolutus eſt ab vno, non cenſetur abſolutus ab aliis, vt notatur in capi. cum pro cauſa extra, de ſenten. excommunic. & capitu. officii, eod. in capitu. cum pro cauſa, notatur vlterius, quòd in abſolutione debent exprimi cauſæ, propter quas fuerat excommunicatus.

Sequitur

Sequitur de contumelia ipſorum, qui de facili excommunicant.

PEr excommunicationem enim fit abſciſſio mẽbri à capite eccleſiæ. vnde alia remedia omnia deberent adhiberi, antequam fieret excommunicatio, ſicuti mẽbro infirmo adhibentur primo plura remedia, & ſi remedia valere non poſſunt, tunc abſcinditur, ne pars ſana corrumpatur. alia autem eſt nobilitas corporis à quo per excõicatio nem membrum abſcinditur, corpus enim illud corpus Chriſti eſt miſticè loquendo. Si enim rex Franciæ haberet infirmitatem in aliquo membro, non de facili abſcinderetur membrum illud, cum ergo tanta contumelia eſt abſcindendum membrum a corpore Chriſti tota eccleſia contremiſcere deberet, quando vnum membrum debet inde abſcindi, ſicut accidit in corpore humano, quando ab eo vnum membrum abſcinditur, vel eſt abſcindendum. Tertia conſideratio periculi, quia quando aliquis excommunicatur ipſe gladio percutitur, Sathanæ traditur, ſine conſilio, & auxilio relinquitur, non debet eſſe modica cauſa, pro qua mater filium percutit gladio, lupis infernalibus exponit, & infirmũ ad mortem ſine conſilio relinquit. Quarta conſideratio pertinacitatis, quia excommunicatio ſolebat fieri ad hoc, vt illi qui excommunicabantur corrigerentur, & ne populus exemplo eorum corrumperetur, hodie enim contrarium accidit, quia qui excommunicatur excommunicationem contemnit, & ad deteriora fræna laxat. Alii etiam corrumpuntur, quia communicant eis. vnde remedium verſum eſt in venenum etiam multotiens impetrantur tales excommunicationes ad vindictam, & non propriè cauſa correctionis, quare raræ ſunt fiendæ excommunicationes propter pericula, quæ iminent excommunicanti, & excommunicato, ſecundum beatum Aug. in lib. de vitijs, & virtutibus.

Sequitur de modo vitandi peccata, & vincendi tentationes.

TRiplex eſt hoſtis hominis, Dęmon Caro, Mundus,
Dæmon agit tumidum, mundus cupidum, caro fædum.
Non faueas iſtis vt ſis a crimine mundus.
Cum tu temptaris, caueas ne decipiaris.
Mundum ſpernendo, vinces carnem reprimendo:
Proſternes Sathanam ſeruando fidem bene ſanam.
Tentat aſtute, ne cures viuere iuſtè
Et male delinquas, & non peccata relinquas:
Et te prudenter ſerua, meditando frequenter
Quòd damnatus eris ſi in mortali morieris.
Vt mala deuites aliquid fac, otia vites.
Nunc age, nunc ora, lege nunc, nulla ſit hora vaga.
Obſta principiis, quia tunc cito vincitur hoſtis.
Quando nimis creſcit tentatio raro quieſcit:
Cerne Deum qui te ſemper ſpeculatur vbique.
Qui mala vix celat, ſed punit, & ipſa reuelat:
Nil eſt tam tectum quin ſit quandoque repertum.
Poſtea confuſus reus eſt, & ſæpe retruſus.
Inſpicè quanta bona Dominus tribuit tibi dona,
Præcipuè mortem Chriſti, bene reſpicè fortem
Ne ſis ingratus ſibi committendo reatus:
Cum delinquis, iterum Chriſtum crucifigis.

Inſpice

Inſpice ſanctorum, necnon exempla reorum.
Gloria pro meritis iuſtis mala dabuntur iniquis.
Inſpicias animam ſic Chriſti morte redemptam,
Ac tibi commiſſam, cur crimine deſtruis ipſam?
Proſpice fœtorem culpæ, pœnæque pudorem:
Longa datur pœna, ſed delectatio curta.
Cerne quot, & quanta peccatum dat tibi damna:
Nulla queunt tantum te lædere, crimina quantum.
Cerne diem mortis, quæ pulſat ad oſtia fortis;
Quod quanti ſubito moriuntur ſępe memento.
Sis quòd obis homo neſcis vbi, quomodo, quando.
Penſa iudicium, quo nil remanebit inultum.
Cerne graues pœnas baratri, forteſque cathenas:
Cerne domum cœli, ne perdas turbine zeli,
Sacræ ſcripturæ ſtudium quoque ſit tibi curæ:
Sic mala vitabis, mentemque tuam ſatiabis.
Sanctos ſectare, prauis te noli ſociare.
Senſus frænare ſatagas, carnemque domare.
Vinum ſumendo ſis ſobrius, & comedendo,
Et loca prompta malis fuge, ne ſis pernicialis:
Nam locus errare promptus facit, & fatuare.
Hæc bene ſeruando Chriſtum cum matre rogando
Crimina vitabis, hoſteſque tuos ſuperabis.
Nemo tamen credat quod eum tentatio lædat
Si non conſentit animo, quia tunc bene ſentit.
Debilis eſt hoſtis quia nullum ni velit vrit:
Non eſt peccatum niſi ſit per velle patratum,
Velle

Velle nequit cogi, quamuis queat ad mala pungi.
Non excuſatur ideo quis, cum ſuperatur.
Ergo tuum velle compeſcas, crimina pelle.
Vt careas pœna leteris in æde ſerena,
Te bene viuente, Domino ſimul auxiliante.

Sequitur declaratio textus.

TRiplex eſt hoſtis. vnde facetus. Nocte dieque tuis tria ſunt hærentia coſtis. Immundus mundus: furioſa caro, ferus hoſtis. Hac, ac quicquid eis appendet odire teneris. Tentatio enim bona eſt dum tamen non vincat, in procemio Apocalipſis. præpara animam tuam ad tentationem. Tentatio nanque eſt vita hominis ſuper terram.

Contra mundum prima Iohannis ſecundo. Nolite diligere mundum, neque ea, quæ in mundo ſunt: ſi quis enim diligit mundum non eſt charitas patris in illo, omne enim quod eſt in mundo aut eſt concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ, ideo nolite conformari huic ſeculo, ſed reformamini in nouitate ſenſus veſtri, vt probetis, quæ ſit voluntas Dei bona: ad Romanos duodecimo. Vnde Bernardus de contemptu mundi. Vox diuina ſonat, q nemo ſpem ſibi ponat In rebus mundi, quæ cauſam dant pereundi. Si quis amat Chriſtum, mundus non diligit iſtum.

Contra carnem, ad Romanos octauo. Si ſecundum carnem vixeritis moriemini. Si autē ſpiritu facta carnis mortificaueritis viuetis. Qui enim ſeminat in carne ſua: de carne metet corruptionem. ad Galathas quinto. Vnde Bernardus de contemptu mundi. Tu quoq; frater ita carnis contagia vita, vt placeas Chriſto mundo dum viuis in iſto.

Contra dæmonem habetur prima Petri quinto. Vigilate, quia aduerſarius veſter Diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret: Et ſequitur remedium, cui reſiſtite fortes in fide. ergo certa bonum certamen fidei, appræhende vitam æternam in qua vocatus es, prima ad Thimothæum quinto.

Vt mala

Vt mala deuites, Semper aliquid facito boni, vt Diabolus te inueniat occupatum, nam ſenſus, & cogitatio proni ſunt ad malum. Hieronymus, & Geneſis octauo. Senſus, & cogitatio cordis in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua. Nunc age, & cætera. ad Theſſalonicenſes quinto. Sine intermiſſione orate in omnibus gratias agite, hæc enim eſt voluntas Dei, & ad Coloſſenſes tertio, orationi inſtate vigilantes in ea in gratiarum actione. Et Mathæi vigeſimoſexto. Vigilate, & orate, vt nõ intretis in tentationem. Principiis obſta, & cætera. Tentatio enim inchoatur per ſuggeſtionẽ; ideo obſta, & reſiſte huic principio, ne progrediatur in delectationẽ, & deinceps incõſenſum quoniam modica ſcintilla in materia combuſtibili: ſi non prohibeatur, magnum infert incendium, ideo Principiis obſta ſero medicina paratur, Cùm mala per longas conualuere moras. Ouidius. Inſpice ſanctorum, & cætera. Exemplum do vobis: vt quemadmodum ego feci, & vos faciatis, hoc eſt bonum, & cętera. Iohannis decimotertio, quia ſicut iuſtis præmia dantur, ita impijs ſupplicia, & Mathæi vigeſimoquinto. Venite benedicti patris mei percipite regnum, quo ad primam partem, quo ad ſecundam, deſcedite a me maledicti in ignem æternũ. Cerne Deum, & cætera. oculis mentis tuæ, & ſerua mandata eius. prima Iohannis ſecundo, quia te cernit vbique. Eccleſiaſtici trigeſimonono. opera omnis carnis coram illo, nec eſt, quicquam abſconditum ab oculis eius. Qui mala, &c. Naum tertio. Reuelabo pudenda tua, id eſt peccata, quia quando homo tetigit, & ſequitur punit, quia nullum malum impunitum, nec bonum iremuneratum. Inſpice quanta bona, & cætera. gratuita naturalia temporalia, &c. vnde Apoſtolus prima ad Corinthios quarto. Quid habes quod non accepiſti? quaſi dicat nihil. vnde Gregorius. O magna ignominia homini, & creaturæ irrationales magis eo obediunt Deo, quibus Deus non tot cõtulit beneficia ſicut homini, non enim creauit eas ad imaginẽ, & ſimilitudinem ſuam, nec redemit eas ſanguine ſuo, & cætera. Pro redemptione autem humani generis carnem aſſumpſit humanam. infinita paſſus eſt opprobria, mortem ſubiit temporalem, tam acerbam: cuius Paſſioni omnes huius mundi paſſiones non valent comparari. Trenorum primo. O vos omnes qui tranſitis per viam attendite, & videte ſi eſt dolor, ſicut dolor meus. Audite obſecro vniuerſi populi, & videte dolorem meum. eodem. Non eſt ſpecies ei, neque decor vidimus eum, &

non

non erat aſpectus Eſai.quinquageſimotertio, ergo hoc ſentite in vobis,quod & in Chriſto Ieſu,qui humiliauit ſeipſum factus obediens vſque ad mortem,mortem autem crucis,ad Philipenſes ſecũdo.Vere enim lãguores noſtros ipſe tulit,& dolores noſtros ipſe portauit.Ipſe enim eſt vulneratus propter iniquitates noſtras. Eſa.quinquageſimotertio.proprio enim filio non pepercit,ſed pro nobis omnibus tradidit illum.ad Romanos 8. Inſpicias animam. ad Romanos tertio. Iuſtificati gratis gratia ipſius,per redemptionem quæ eſt in Chriſto Ieſu. vnde Dauid. Exultabunt labia mea cum cantauero tibi,& aĩa mea quam redemiſti.vnde Magiſter in 3.lib. ſententiarum, quia in homine tota natura humana corrupta erat,totam aſſumpſit, id eſt animam,& carnem,vt totam crearet,& ſanctificaret, ergo cum anima ſit tibi commiſſa cur crimine maculas ipſam. creata eſt enim ad Dei imaginem,& ſimilitudinem.Geneſis primo,poſt lapſum redempta pretio magno,qa ſanguine pretioſiſſimo Saluatoris noſtri,prima ad Corinthios ſexto.Empti enim eſtis pretio magno glorificate,& portate Deum in corpore veſtro, ſed

Nota. per peccatum deturpatur imago trinitatis. Trenorum quarto. Denigrata eſt ſuper carbones facies eorũ: & non ſunt cogniti in plateis. ergo non eſt talis anima qualem eam creauit Deus. per Magiſtrum in ſecundo ſententiarum, imago dicitur tripliciter,æqualitatis,& ſic filius Dei eſt imago patris:imitationis,& ſic homo interior eſt imago Dei:repreſentationis,& ſic mũdus dicitur imago Dei ſiue melius ſpeculum,ſeu veſtigium. Nota, ꝙ differentia eſt inter librum vitæ, ſpeculum,& exemplar,quia exemplar eſt reſpectu rerum exiſtentium, liber vitæ reſpectu rerum redeuntium,ſpeculum reſpectu rerum exiſtẽtium.Itẽ libri vitæ ſunt duæ paginæ.Vna eſt pietatis iuſtitiæ,à qua quis poteſt deleri.Proſpice fætorem culpæ, pœnæque pudorem,& cætera.quia vt dicit Auguſtinus, Anima Deo coniuncta per charitatem,ei redolet ſicut odor balſami,ergo diſiuncta per peccatũ mortale fętet eidem.Et ſi in ſuo peccato diem clauſerit vltimũ pœna punietur æterna, quia quamuis peccatum fuerit tranſitorium,tamen pœna eſt æterna pluribus rationibus. Prima ratio eſt, quia peccando peremit bonum quod poterat eſſe æternum. Secunda quia materia ignis infernalis, eſt æterna, ſ. culpa ideo,& pœna,quia ſtante de decore culpæ non poteſt fieri remiſſio pęnæ. Tertia ratio, quia peccator peccauit contra eum,qui eſt infinitus,ergo pœna debet eſſe infinita duratione,

non

non acerbitate. Quarta quia peccans mortaliter finem ſuæ dilectionis in eo in quo mortaliter peccat ponit, vt etiam Deū pro illo contemnat, & ex illo actu voluntatis, quo peccatum mortale eligit, ſemper vellet peccato adhærere, & ideo in ſuo æterno peccat, & per conſequens pœna æterna eſt dignus, ſecundum Magi. & Greg. & Tho. &c. vnde Bernardus de contemptu mundi. Et fit flamma fures illos ſine fine perurens. Neſcia finiri ſemperq; videtur oriri, ideo dicebat Gregorius. momētaneum eſt quod delectat, æternum quod cruciat. Et beatus Paulus ſecunda ad Corinthios quarto. illud enim quod in præſenti eſt momentaneum, & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitatem æternæ gloriæ pondus operatur in nobis. Ex hoc enim oritur maximus pudor cum peccatum, quod per pœnitētiā poterat deleri, cūctis manifeſtabitur populis. Naum tertio: oſtendam gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam. Cerne quot, & quanta. vide ſuperius vbi tractatur de peccatis in generali. Cerne diem mortis, & cætera. Nihil eſt certius morte: nihil vero incertius hora. Vnde ad hæbreos nono. Statutum eſt homini ſemel mori. Vnde Bernardus. Nullus tam fortis cui parcant vincula mortis. Per nullam ſortem poteris depellere mortem. Tam ducibus, quàm principibus mors communis habetur. Mors iuuenes rapit, atque ſenes, nulli miſeretur, ideo dicebat Cato. Quocunque ingrederis ſequitur mors vt corporis vmbra. vmbræ enim tranſitus eſt tempus noſtrum, & non eſt reuerſio finis noſtri. Sapientiæ ſecundo. Semper enim mors furatur dies noſtros, ideo cauendum eſt ſummè, ne ſubito ſubuertat noſtram arborem, & præoccupati morte ſubitanea quæramus tempus pœnitentiæ, & inuenire non poſſimus. Scias quòd obis, & cætera. Certum eſt enim omni homini, quòd debet mori: ſed neſcit vbi, quando, nec quomodo, Eccleſia. nono. Neſcit homo finem ſuum, ſed ſicut piſces capiuntur hamo: & aues comprehenduntur laqueo: ſic capiūtur homines in tēpore malo, ideo dicebat Bernardus, vita breuis velut vmbra aurā leuis, ſic annihilatur: Sic vadit ſubitoque cadit dum ſtare putatur. Dies domini enim ſicut fur in nocte veniet. cum enim dixerint homines pax, & ſecuritas eſt: tunc repentinus eis ſuperueniet interitus. ad Theſſalonicenſes 5. ergo eſtote parati, quia qua horā non putatis filius hominis venturus eſt. Mathæi vigeſimoquarto. Penſa iudicium, & cætera. Omnes enim nos manifeſtari oportet

ante tribunal Chriſti,vt referat vnuſquiſque propria corporis, prout geſſit ſiue bonum, ſiue malum, ſecunda ad Corinthios quinto,& prima ad Corinthios tertio, vnuſquiſque propriam mercedem capiet,ſecundum laborem ſuum.In illo diſcreto iudicio fiet retributio vnicuique,ſecundum opera ſua.Eſa.trigeſimoquinto.Ecce Dominus veſter vltionem adducet retributionis.nullus enim doli capax introibit ad conſpectum diuinę maieſtatis donec totaliter peccati ſcoria in purgatorio purgetur, & hoc intelligitur de mediocriter malis, quia valde mali æternaliter cruciabuntur in inferno, vt dicam latius in fine libri, vbi eſt textus,de hoc,&c. Sacræ ſcripturæ, &c. homo enim q vult terrena vitare,debet frequenter vacare ſacræ ſcripturę, ſecunda ad Thimothæum tertio. Sacras litreras noſti quæ poſſunt te inſtruere ad ſalutem.Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt ad docendum,arguendum,ad corripiendum iniuſtitiam, vt perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus.eodem capitulo.Nam ſacræ ſcripturæ ſunt ad noſtram inſtructionem,ad Romanos decimoquinto. Quæcunque ſcripta ſunt ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, vt per patientiam, & conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus,& cætera. Vnde Bernardus. Iudice ſcriptura poteris cognoſcere plura. Vitam quærenti dat iter ſacra lectio menti. Sanctos ſectare, & cætera,vnde Dauid pſal.17.Cum ſancto ſanctus eris,& cum viro innocente innocens eris,& cum electo electus eris, & cum peruerſo peruerteris.Vnde Prouerbiorum primo.Fili ſi te lactauerint peccatores ne acquieſcas eis,ſi dixerint tibi;veni nobiſcum ne ambules cum eis.vnde Cato.cum bonis ambula. Illis iungeris quorum tu facta ſequeris.Senſus tuos fræna. Vnde Auguſtinus continendus eſt animus à voluptate oculorum,a uoluptate aurium,à voluptate odoratus,à voluptate guſtus, & à voluptate tactus, quia mors intrat per iſtas feneſtras:Hieremiæ nono. Peccatum enim mortale generat mortem æternam:Iacobi primo,& ad Romanos ſexto. Item ſatage carnem tuam domare abſtinentia. vnde Prouerbiorum vigeſimoſexto.Cum defecerint ligna extinguetur ignis,& Apo.ad Gala.5. Spiritu ambulate,& deſideria carnis non perficietis. vnde Bernard. Spiritus inde perit,dum corpus dulcia quærit.Et dum vexatur caro, ſpiritus alleuiatur.De loco,& aliis quæ præſtant occaſionem peccandi,loquitur Saluator noſter Mathæi decimooctauo capitu. Si ſcandalizet te oculus tuus erue eum, &c. ideſt caue ea, quæ dant

dant occaſionem peccandi, ſecundum gloſ. &c. Hęc benè ſeruando, ſ. quæ dicta ſunt Chriſtum cùm matre, ſcilicet gloriſſima Virgine Maria rogando, crimina vitabis. vnde Iſidorus. hoc eſt remedium eius, qui vitiorum temperamentis ęſtuat, vt quotiens quilibet tangitur vitio, totiens ad orationem ſe ſubdat: quia frequens oratio vitiorum impugnationem extinguit. Oratio enim liberat ab inimicis Baruch quarto. Clamate ad Dominum, & eripiet vos de manu principum, & Act. duodecimo, de beato Petro, qui erat vinctus cathenis. vnde Bernardus. Ergo fide pura te Chriſto ſubdere cura. Auxilio cuius fugies mala tēporis huius, &c. Nemo tamen credat, &c. ſecundum Bonauen. tentatio bona eſt, quia ordinatur in probationem, & per conſequens in augmentum gloriæ, dum tamen tentatus reſiſtat. Exemplum de Iob, & de pluribus ſanctis. vnde Iac. primo. beatus qui ſuffert tentationē: quoniam cum probatus fuerit homo, accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligētibus ſe. Pro quo eſt notandum, quòd tentatio quæ eſt à Deo, ſemper bona eſt, quæ eſt à carne non eſt appetenda, quæ eſt a Diabolo perfectis. i. charitate feruentibus appetenda eſt, ſed a fragilibus non eſt appetenda, ne vincat ſecundum Bonauenturam. Debilis eſt hoſtis, &c. Super hoc ſunt opiniones, dicunt enim aliqui, ꝙ Diabolus ſuperatus ab vno homine reſiſtendo ſuæ tētationi, amplius de illo vitio non poteſt quemque tentare, ſed alius Diabolus bene poteſt de illo vitio tentare. Alii Doctores tenent, quòd ſi vnus Diabolus fuerit ſuperatus nullus aliorum poteſt illum hominem de illo vitio, quo ille Diabolus fuit ſuperatus amplius tentare. Alii tenent, ꝙ licet vnus Diabolus fuerit ſuperatus ab vno homine de vno vitio, & ꝙ nō poſſit deinceps tentare de illo vitio, quo fuit ſuperatus: poteſt tamen eundem hominem de alio vitio tentare. hoc narrat Albertus in ſuo compen. Theologiæ. ergo debilis eſt hoſtis, quia non poteſt cogere voluntatem hominis ad conſentiendum ſuæ tentationi niſi ipſa velit. Ipſa enim voluntas eſt libera, quæ a nullo alio valet cogi, niſi ab ipſo Deo. Angelus bene poteſt incendere affectum monendo, excitando, & adiuuando, ſed non aliquid efficiendo in ipſa anima, quia non poteſt eius intentionem, quo vult conuertere, ergo non excuſatur homo cum ſuperatur. Ad hoc Bernardus in diffinitionibus eccleſiaſticorum dogmatum. illabi animæ illi ſoli poſſibile eſt, qui creauit eam, qui natura ſubſiſtens in corporea aptabilis eſt ſuæ facturæ.

QVÆSTIO I.

Concluſio. Diabolus non poteſt ſcire ſecreta cordium.

QVæritur, vtrum dæmones rimentur ſecreta cordium? Solutio per Aug. internas cogitationes noſtras diabolum neſcire certum eſt, nec obſtat illud eiuſdem Aug. d. ꝙ mali Angeli cogitationes hominū norunt alias, quæ prædicunt non prædicerent, qa ibi Aug. loquitur de cogitatione coniecturali, & non certe ſcientiæ, ſ'm Bonau. Et Beda ſuper illum locum act. Apoſtolorum act. 5. vbi Petrus ait Ananiæ, cur tentauit Sathanas cor tuum, dicit mentem hominis iuxta ſubſtantiam nihil implere poteſt niſi creatrix trinitas, quia tantummodo, ſ'm operationem, & voluntatis inſtinctum anima de his, quæ ſunt creata impletur. Implet vero Satha. cor hominis large loquendo fraudulenta deceptione animam in affectū malitiæ trahens per cogitationes, & incentiua vitiorū, &c. 8. diſt. ſecundi ſen. ergo cum voluntas hominis non poſſit cogi ad malum niſi velit, quamuis poſſit pungi. i. excitari, & peccatū non ſit, niſi voluntas conſentiat, videtur quòd nō ſit locus excuſationi ſi quis peccet, hoc dicit auctor noſter in littera ſua. Ergo tuum velle compeſcas declinando à malo, & nitere bonū facere, iuxta dictum p̄s 30. Declina a malo, & fac bonum vt careas pęna, & læteris cum electis Dei in æde ſerena, hoc eſt paradiſo diuino ſemper præueniente auxilio, quia ſine ipſo factū eſt nihil. Iohannis primo, & eodem 15. Sine me nihil poteſtis facere: ideo notāter dicitur domino ſimul auxiliante, quia ſine eius auxilio nullus poteſt mereri. Bernar. Virtutum munus præſtare poteſt Deus vnus. Nam cum mutatur mala mens Deus hoc non operatur. Vnde Apoſtolus prima ad Corinthios 15. gratia Dei ſum id quod ſum, & gratia eius in me vacua non fuit, & eodem 3. Fiduciam habemus per Chriſtum ad Deum, non ꝙ ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt. Notanter dicitur te bene viuente, quia gratia eſt quædam forma. Et forma loquendo naturaliter non introducitur in quamlibet materiam, ſed in materiam diſpoſitam, ſic loquendo ſimilitudinarie anima ſe habet in infuſione gratiæ ad modo materiæ, ipſe Deus vero ſicut mouens, & efficiens. Vnde in tali infuſione requiritur ex parte hominis motus

nis motus li.ar.ad diſpoſitionem ad gratiæ infuſionem, & contritio.i.diſceſſus à peccato ad diſpoſitionem,& ad culpæ expulſionem quibus prænotatis introducitur forma, ſcilicet gratia, de illa materia tractabo ad longum in capitulo de pœnitentia.

Nota circa præcedentem textum de tentatione,& modo tẽtandi,quòd ſicut ſerpens ſuggeſſit, mulier delectata eſt, & vir comedit, ſic in nobis ſecundum Gregor. diabolus gerit ſerpentis officium,ſenſualitas gerit officium mulieris,ratio tenet locũ viri per conſenſum,vel aliter,ſecundum Aug. Suggeſtio ſerpentis eſt primus motus ex fomite, commeſtio mulieris delectatio eſt cogitationis per inferiorem partem rationis:ſed commeſtio viri eſt conſenſus ſuperioris partis rationis,per hęc tria, ſcilicet ſuggeſtionem,delectationem,& conſenſum homo in tentationem deiicitur,quia tentatio per ſuggeſtionem inchoatur, per delectationem progreditur,per conſenſum conſummatur. Sũt autem alia tria per quæ quis in tentatione detinetur,ſ.opus prauum,conſuetudo & deſperatio. Item eſt ſciendum, ꝙ tentatio eſt triplex. Prima eſt a diabolo per modum ſuggeſtionis: vel per modum afflictionis. Secunda eſt à mundo,quia voluptate,vel vanitate allicit, vel perſecutione frangit. Tertia eſt carnis,quæ per ſenſualitatem, & fomitem ad peccatum impellit,quibus etiam ratio conſentiens perficit peccatũ,duæ ſpecies primæ tentationis.ſ.diaboli,& mundi ſunt extra nos, & nõ habent peccatum.Vnde Aug.tentatio non eſt peccatum, ſed materia exercendæ virtutis. Tertius modus tentandi eſt intra nos, & eſt peccatum veniale quando ſecundo primus motus tãtum eſt,& mortale ſi conſenſus aduenerit.

Contra prædictos tentatores Deus dedit nobis tria remedia. Contra dæmonem dedit nobis ſpiritus Angelicos, qui ad bonum nos ſtimulant,& contra inſultus eius defendunt. Contra mũdum dedit nobis exempla ſui,& ſanctorum, qui deſpiciebãt iſta mundana,timebant,nõ horrebãt ſupplicia,relinquẽtes nobis exemplum, vt quemadmodum ipſi fecerunt, & nos faciamus. Contra carnem habemus bona naturalia.ſ. ſindereſim, vim iraſcibilem,bona gratuita,charitatem, temperantiam, fortitudinem ſanctorum,& ſcripturarum teſtimoniũ,quę deteſtãtur opera carnis.His & ſimilibus carnis vitia mortificamus. Eſt autem differentia inter iſtas tentationes. Nam tẽtationes quæ à diabolo ſunt,oriuntur ſæpe præter rationem, vt nuper ſacia-

tus ſa-

tur famem patiatur, & poſt dormitionem longam ſomno prægrauetur. Tentationes vero, quæ ſunt à carne frequenter ſurgunt propter neceſſitatem, ſed interdum excreſcunt in ſuperfluitatem, vt ſi cibus poſt ieiunium immoderate appetatur, vel in comedendo ſi menſura, vel modus non tenetur. Item nota, ꝙ tentatio eſt multiplex, quædam eſt probabilis quæ eſt, à Deo. Vnde tentauit Deus Abraham: quædam tentatio eſt examinationis, quæ eſt ab homine: quædam tentatio eſt præcipitationis, quæ eſt a Diabolo, qui ſic tentauit primos parentes: quædam delectationis, quæ eſt a carne: quædam conſenſus quæ eſt rationis.

Item nota, ꝙ tentationum quatuor ſunt ſpecies. Prima eſt aſpera, quæ eſt de laboribus inconſuetis in principio conuerſionis. Secunda eſt vana, & oritur de proſperitatibus ſpiritualibus vt cum quis de uirtutnm ſucceſſibus gloriatur. Tertia eſt dubia, vt quando quis ambigit, quid certum de aliqua re tenere debeat, vnde accidit, ꝙ ſegnior quiſque ad bonum redditur, quando id quod agit bonum eſſe dubitat, & pronior ſit ad malum, quando malum eſſe neſcitur. Quarta eſt fraudulenta, vt quando Diabolus ſe in Angelum lucis transfigurat ſub ſpecie, ſ. virtutum inducens vitium, hoc eſt quando ſuadendo honeſtatem inducit ſuperbiam, vel ſuadendo diſcretum officium ſeu obſequium, inducit nimium carnis comodum, vel ſuadendo iuſtum iudicium, inducit crudelitatem. In talibus periculoſum eſt periculum non videre. Primum appellat pſalmus 90. timorem nocturnum, per noctem enim aduerſitas deſignatur. Secundum appellat ſagittam volantem in die, quia per diem proſperitas deſignatur. Tertium appellat negotium perambulans in tenebris, & hoc propter dubium perplexitatis. Quartum vocat dæmonium meridianum. vnde dicit, Non timebis a timore nocturno à ſagitta volante in die a negotio perambulante in tenebris ab incurſu, & dæmonio meridiano. De hiis quatuor tentationibus idem pſalmus 90. ait, ſuper aſpidem quo ad primum, & baſiliſcum quoad ſecundum, & cõculcabis leonem quo ad tertium, & draconem quo ad quartum.

Remedia contra tentationes ſunt memoria dominicę paſſionis, mortificatio carnis, vtile exercitium, declinatio occaſionũ, conculcatio principii tentationum.

Sequitur

Sequitur de ſacramentis.

COntra peccata Deus inſtituit ſacramenta,
Per quæ delentur commiſſa, futura cauentur
Gratia confertur, & ſic bona vita refertur.
Percipe mente pia ſeptem fidei ſacramenta,
Nam male delinquit, qui non digne ſacra ſumit.
Baptizor, firmor, pœniteo, cibor & vngor,
Ordine promoueor, gratis cum coniuge iungor,
Ordo, thorus velle ſumit quandoque neceſſe:
Ordinat, & firmat præſul quandoque ſacerdos
Ordo, baptiſmus, firmatio non iteratur:
Cætera ſumpta ſemel ſacramenta valent iterari.

Declarat quid ſit ſacramentum, enumeratque ſacramenta, & quæ ſacramenta poſſint reiterari dmonſtrat.

ISta eſt quarta pars principalis iſtius libri, in qua auctor noſter intendit determinare de ſacramētis eccleſiæ ſicut promiſerat in ſuo procemio diuidens illam partem prima ſui diuiſione in duas partes. in prima determinat de ſacramentis in generali, in ſecunda parte determinat de ſingulis in ſpeciali. prima in principio, ſecunda ibi incipit, eſt aqua materia, &c. Item prima diuiditur in tres partes. in prima ponit diffinitionem ſacramenti. in ſecunda enumerat ſacramenta. in tertia docet, quæ ſacramenta poſſint reiterari, & quæ non. pri-

ma in principio.ſecunda ibi, Percipe mente pia baptizor,firmor,tertia ibi.Ordo,baptiſmus.

Quantum ad primam partem, eſt notandum,quòd ſacramẽtum,ſecundum beatum Aug.ſic diffinitur. Sacramentum eſt inuiſibilis gratiæ viſibilis forma. Si autẽ illa diffinitio attribuatur tantummodo ſacramentis nouæ legis,ſic eſt ſupplenda.Sacramentum eſt inuiſibilis gratiæ viſibilis forma,vt eius ſimilitudinem gerat,& cauſa exiſtat,vt notatur in prima di. quarti ſen. quia ſacramenta nouæ legis non ſolum ex ſimilitudine repreſentant, vel ex inſtitutione ſignificant, ſed etiam ex virtute diuina ſanctificant,& gratiam conferunt, per quam anima curatur ab infirmitatibus vitiorum,& hoc eſt quod Augu.inſinuat in quadam alia diffinitione. d. Sacramentum eſt illud in quo ſub tegumento rerum viſibilium diuina virtus ſalutẽ ſecretius operatur. Eſt & alia diffinitio ſecundum Hug. de ſancto victore.Sacramentum eſt materiale elementum extrinſecus oculis ſuppoſitum ex inſtitutione ſignificans ex ſimilitudine repreſentans ex ſanctificatione aliquam gratiam inuiſibilem conferens. In hac diffinitione tria tanguntur, quæ ſunt proprie de ratione ſacramenti.Primum eſt naturalis ſimilitudo,ex qua habet aptitudinem ſignificandi. Secundum eſt actualis inſtitutio,ex qua ordinem habet determinatum reſpectu huius ſignificati. Tertium eſt ſpiritualis ſanctificatio, ex qua habet virtutem efficiendi illud ſignificatum.Beatus Auguſtinus ponit aliã diffinitionem dicens,ꝙ ſacramentum eſt ſacræ rei ſignum, & idem habetur per Mag.1.diſt.quarti. ſenten.ſed non eſt proprie diffinitio,ſed ethimologia.

Sed quia dicit auctor in principio, ꝙ Deus inſtituit ſacramẽta contra peccata, eſt notandum ꝙ ſacramenta ſunt inſtituta contra triplicem culpam,& contra quadruplicem pœnam. Baptiſmus inſtitutus fuit principaliter contra originale, quamuis deleat omne peccatum,vt dicetur ſuo loco inferius.Pęnitentia contra mortale, Extrema vnctio contra veniale, Ordo contra ignorantiam.Euchariſtia contra malitiam. Confirmatio contra impotentiam.Matrimonium contra concupiſcentiam, quã temperat,& excuſat ſecundum Albertum in ſuo compẽ. & de con. di. Ab initio enim inſtituta ſunt ſacramenta ad curationẽ hominum,& ſemper cum morbo concurrerunt. in lege enim naturę fuerunt oblationes, ſacrificia, & decimationes,in lege ſcripta introducta eſt circunciſio,& adiuncta eſt expiatio, atq;

ſuperaddita

ſuperaddita oblationum multiformis diſtinctio, In lege autem noua ſanctificata ſunt ſacramenta numero pauciora, vtilitate & virtute efficaciora, in quibus eſt impletio ſimul, & euacuatio omnium prædictorum, ſicut d. Hu. de ſancto Vic. Item in lege diſtinguebat circuncíſio populū Dei ab aliis gentibus, ſed nūc diſtinguit character baptiſmi. Item, ſecundum Aug. legalia fuerunt ante paſ. Do. viua, & ſtatis poſt paſſi. mortua, & poſtquam claruit veritas euangelii, ſunt ſepulta, noſtra vero ſacramenta vſque ad finem ſemper manebunt.

Inſtituit enim ſacramenta legis gratię Chriſtus tanquam nouæ legislator, in qua vocauit ad pręmia, dedit pręcepta, inſtituit ſacramenta. Chriſtus enim verbum patris cum ſit ſummæ veritatis ſummæ virtutis & ſummæ bonitatis. ratione veritatis dedit præcepta dirigentia, ratione virtutis inſtituit ſacramenta adiuuantia, rōne bonitatis promiſit præmia beatificantia. Inſtituit enim ſacra in verbis, & elementis, vt ait Aug. accedit verbū ad elementum, & fit ſacramentum, & eſt ibi elementum pro materia, & prolatio verborū pro forma. Ad hoc enim inſtituta ſunt ſacramenta in verbis, & elementis, vt haberent euidentiā ſignificandi, & efficaciam ſanctificandi, quia dum elementa oculis, & verba auribus ſe offerunt, qui ſunt duo ſenſus præcipue cognitiui, dant euidentiam ſignificationis. Deinde verba ſanctificant elementa, vt plenior fiat humanæ creationis efficacia. Inſtituit ergo Deus ſacramenta diuerſimode. quædam ante aduentum ſuum in carnem, vt matrimonium, & pœnitentiam, ſed hæc duo confirmauit in lege euangelica dum pœnitentiam prædicauit, & nuptiis interfuit. Alia quinque ſacramenta Chriſtus initiauit, & confirmauit. Confirmationem, quidem manum paruulis imponendo, Extremam vnctionem, diſcipulos mittendo ad curādum, qui infirmos vngebant oleo. Baptiſmum ſuſcipiendo, deinde formam dando. Ordinem, poteſtatem ligandi, & ſoluendi tribuendo, & confitendo. ſacramentum altaris Euchariſtiam, ſe comparando grano frumenti dando diſcipulis imminente paſſione, ſacramentum, cum corporis, & ſanguinis ſumptione.

Chriſtus ſacramentorum inſtitutor.

Inſtituta ſunt ſacramenta multis de cauſis. vna ꝑꝑ humiliationem, qua homo quærit ſalutē inferioribus ſe ſubiiciendo, Secunda cauſa propter eruditionē, qua homo per viſibilia ad cognoſcenda inuiſibilia rapiatur. Tertia cauſa ꝑꝑ exercitationem qua nociua declinet homo, occupationem, & otium.

Cauſa inſtitutiōis ſacramentum.

Quarta propter congruitatem medici ad medicinam, quia cum medicus ſit deus,& ſacramentum medicina: congruenter debet continere aliquid diuinum,ſ.inuiſibilem gratiam, & aliquid humanũ,ſ.viſibilem gratiæ formam. Quinta cauſa congruitas ex parte infirmi, quia cum infirmus ſit homo conſtans ex corpore,& Spiritu ſpiritus autem in corpore non bene com patitur ſpiritualia in corporalibus rebus ſicut pillule, & nebulæ galmebles. Sexta cauſa eſt propter augmentationem meriti. multum enim valet ad meritum, quando Deo creditur in his in quibus ratio humana non præbet experimentum.

Sacramétorum nu merus, & congruentia.

Quantum ad ſecundam partem eſt notandum, ꝙ ſeptē ſunt ſacramenta,ſ.Baptiſmus,Confirmatio,Pęnitentia,Euchariſtia Extrema vnctio,Ordo,& Matrimonium,quæ dicuntur, ſecundum diuerſitatem hominum in eccleſia. Primum eſt intrantium,ſcilicet Baptiſmus. Secundum pugnantium, ſ.Confirmatio. Tertium eſt vires reſumentium,ſ. Euchariſtia. Quartum reſurgentium,ſ.Pœnitentia. Quintum exeuntium,vt extrema vnctio. Sextum miniſtrantium,vt Ordo. Septimum nouos milites introducentium, vt Matrimonium, vel alio modo ſacramenta nouæ legis ſunt ſeptem,quia diſponunt ad ſeptem virtutes. Sacramentum baptiſmi eſt fidei proteſtatio : Confirmatio fidei defenſio: Euchariſtia charitatis,pœnitentia iuſtitię,extrema vnctio perſeuerantiæ,quæ eſt fortitudinis complementum: ordo prudentiæ,matrimonium temperantiæ.

Quæ iterabile, & quæ non.

Quantum ad tertiam partem eſt notandum, ꝙ iſtorum ſeptem ſacramentorum tria ſunt,quæ non iterantur, ſcilicet baptiſmus confirmatio,& ordo. Cuius ratio eſt quia in eis imprimitur character. vnde character baptiſmus eſt,incipientium, confirmationis perficientium,ordinis perfectorum. Character enim baptiſmus eſt fundamentum aliorum characterum, & ideo illo non habito, non poſſunt cęteri characteres imprimi, vnde ſi quis ordinatur non baptizatus nihil prorſus agitur. Alia quatuor poſſunt iterari,ſcilicet pœnitentia, Matrimoniũ, Extrema vnctio,& Encharistia, vt in ſequentibus plenius tractabitur. Item nota, ꝙ iſtorum ſacramentorum quædam reſpiciunt excellentiam dignitatis,vt ordo, & confirmatio, & ideo conferuntur ab Epiſcopis: quædam reſpiciunt indigentiã neceſſitatis,vt baptiſmus,& matrimonium quorum vnum generat,aliud regenerat,& ideo horum diſpēſatio etiam perſonis inferioribus conceditur,maxime in articulo neceſſitatis, quod

dico

dico ratione Baptiſmi, quædam ſunt quaſi media , vt Euchariſtia, Pœnitentia, & Extrema vnctio , & iſtorum diſpenſatio ad ſolos ſpectat ſacerdotes, qui ſunt quaſi in medio inter Epiſcopos, & minores perſonas conſtituti. Item a quibus poſſunt cõferri ſacramenta dicetur inferius.

Sequitur de ſacramento Baptiſmi.

Est aqua materia baptiſmi, verbaque forma,
Ac baptizantis intentio debet adeſſe,
Baptiſmi fructus eſt plena remiſsio culpæ
Gloria confertur, & pœna remittitur omnis.

Declarat formam, & materiam baptiſmi deinde quæ intentio debeat eſſe, & quid ſit effectus baptiſmi.

IN iſto capitulo auctor noſter intendit determinare, de ſacramento Baptiſmi, quia eſt ianua omnium ſacramentorum, patet quia nulli con fertur ante ipſum in eccleſia aliquod aliorum, diuidens litteram ſuam in quatuor partes principales. In prima parte oſtendit, quid ſit materia ſacramenti baptiſmi. In ſecunda quid ſit forma. In tertia, quæ intentio debeat eſſe. In quarta quid effectus baptiſmi. prima ibi, Eſt aqua materia baptiſmi. ſecunda ibi, Verbaque forma, tertia ibi, Ac baptizantis, quarta ibi Baptiſmi fructus. In prima parte dicit auctor noſter, ꝙ aqua eſt materia Baptiſmi. Pro cuius tituli maiori declaratione eſt notandum, ꝙ baptiſmus eſt ablutio corporis exterior facta ſub forma verborum præſcripta, vnde accedente verbo ad elementum fit ſacramentum. per Mag. di. 3. quarti ſententiarum. 1. q. j. capitulo. Detrahere. & per beatum Auguſt.

Baptiſmꝰ triplex. Quantum ad ſecundum eſt notandum, quòd triplex eſt baptiſmus, ſcilicet flaminis, ſanguinis, & fluminis, flaminis, i. SS. quo confitentes Chriſtum, & contriti in neceſſitatis articulo baptizantur, & talis baptiſmus delet culpam, non ſemel tantũ, ſed pluries, & habet gratiam in vſu in quo conſiſtit meritum. Baptiſmus ſanguinis eſt quo martyres pro Chriſti fide morientes baptizantur, & talis liberat ab omni dãnatione, & confert ſtatim præmium, quia proprium eſt martyrum ſtatim euolare. Fluminis eſt materialiter aqua, quo quotidie fideles, & pueri regenerantur, & tàlis baptiſmus liberat à culpa, & pœna & gratiam in habitu infundit, & characterem imprimit. 1. q. 1. capitu. Firmiſſime, de con. di. 4. capitulo baptiſmi vicem, & de baptiſ. quaſi per totum, & in omnibus iſtis ſpeciebus baptiſmi fit omnium peccatorum remiſſio, & quo ad pœnam & quo ad culpã, in capitulo. Vt oſtenderet de con. di. quarta. capitulo. Nequaquam, & capitulo regenerante, e. di. 26. ca. Deinde, & extra de diuor. capitulo Gaudemus, & per Magi. diſtin. quinta quarti ſententiarum.

Baptiſmi materia. Nunc venio ad primam partem litteræ auctoris in qua reſtat declarandum, quæ ſit materia ſacramenti baptiſmi. Pro quo eſt notandum, quòd materia baptiſmi eſt aqua, & non alius liquor, vt notatur per Mag. diſt. tertia, quarti ſententiarum. Ioan. tertio capitu. Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spirituſancto non poteſt introire in Regnum Dei, & eodem 19. vbi habetur, ꝙ ex latere Chriſti exiuit ſanguis, & aqua: ſanguis ſupple redẽptionis, & aqua baptiſmatis.

QVAESTIO I.

Concluſio. Sola aqua naturalis, poteſt eſſe materia baptiſmi.

Quæritur, nunquid omnis aqua poteſt eſſe materia baptiſmi?

Solutio dicendum eſt, quòd non niſi ex ſola aqua naturali. Vnde ex aqua roſacea, vel quacunque artificialiter facta non poteſt fieri baptiſmus, neque ex vrina cum talis aqua ſit potius humor, quàm aqua naturalis. Ex balneo tamen lixiuio, vel aqua decoctionis carnium, & huiuſmodi, bene poteſt fieri baptiſmus, quia in eis natura aquæ non permutatur. Similiter ex pluuia, & rore collectis poteſt fieri baptiſmus,

quia

quia licet generentur ex vaporibus, & humoribus terræ, tamen per uirtutem naturæ, quæ fortior eſt arte reſoluitur in veram aquam, quod ars non poteſt facere, & ſic vniuerſaliter omnis aqua naturalis eſt materia ſacramenti baptiſmi.

QVÆSTIO II.

Concluſio. Magis ex aqua quam ex alio elemento fit materia baptiſmi.

Quæritur, vlterius quare magis ex aqua, quàm ex alio elemento fit materia baptiſmi?

Solutio prout poteſt videri in 3. ſen. in principio dicẽdum eſt, quòd ſicut aqua mundat ſordes exterius, ſic baptiſmus mundat hominem interius: Alia cauſa eſt, quia ſicut aqua propter eius frigiditatem mitigat calorem: ſic baptiſmus concupiſcentiæ fomitem. Alia cauſa eſt propter communitatẽ aquæ, & eius abundantiam, ne propter defectum materiæ aliquis poſſit à baptiſmi ſuſceptione excuſari.

Quantum ad tertium eſt notandum, ꝙ forma baptiſmi eſt hæc. Ego baptizo te in nomine Patris, & Filii & Spiritusſancti, amen. Mathæi vltimo, euntes in mundum vniuerſum docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii & SS. amen. addidit eccleſia, de con. di. 4. in principio, & de baptiſmo, & eius effectu. cap. 1. & 2. Baptiſmi forma.

Pro quo eſt notandum, ꝙ ego non eſt de eſſentia formæ cum intelligatur in hoc verbo primæ perſonæ, baptizo. peccaret autem qui omitteret mandatum eccleſiæ tranſgrediendo, & idẽ dicendum eſt de iſta dictione, amen.

Quæritur, nunquid poteſt dici baptizo me, ſicut dicitur baptizo te?

Solutio nõ, quia ſicut nullus poteſt ſeipſum generare, ſic nec baptizare, cum baptiſmus ſit quædam generatio ſpiritualis, in c. debitum, de baptiſmo.

Quæritur, nũquid poteſt dici baptizo te in nominibus ſicut dicitur in nomine?

Solutio dico, ꝙ non, quia virtus diuina, quæ operatur in baptiſmo pertinet ad diuinam eſſentiam, quę eſt vna in tribus ꝑſonnis, ideo ad denotandum vnitatem eſſentiæ dicitur in noïe & non in nominibus. de con. diſtin. quarta, in prin. & per Mag. di ſt. 3. quarti.

Quęritur,

Quæritur, nunquid poteſt baptizari in nomine genitoris, & geniti, & flaminis ſicut in nomine Patris, & Filij, & Spiritusſancti cum idem ſignificent?

Solutio dico, quòd non, quia ex illis verbis fit baptiſmus quę ſignificant proprietates relatiuas perſonarum, hoc autem ſignificant Pater filius, & Spirituſſantus in capitu. ſanctum, de con. diſt. quarta.

Quæritur, nunquid poteſt fieri dicendo baptizo te in nomine patria, & filia, & SS. vt dicunt aliqui laici neſcientes bene formare voces?

Forma Baptiſmi, quinque variatur modis.

Solutio forma baptiſmi variatur qnq; modis. Vno mō circa ſignificationē verborum, vt dictum eſt genitoris geniti, &c. & ſic non fit baptiſmus. Alio modo circa voces ſolum manente eadem ſignificatione, & modo ſignādi, & ſic diuerſis linguis fit baptiſmus ſicut latino, gręco, theutonico, Gallico, & talis variatio non obeſt. Similiter variando circa uoces manente eadem ſignificatione, & hoc ex mera ſimplicitate ſicut faciunt laici, qui neſciunt verba latina proferre perfectæ ſiue formare, vt dicendo in nomine patrio, & filio &c. ſic non impeditur baptiſmus. Secus eſſet ſi intelligens hoc faceret ex intentione, & nouum ritum vellet inducere, quia ſic peccaret, & non baptizaret in ca. Si non ſanctificatur, de con. diſtinctione quarta, & capitulo, Retulerunt. ar. e. diſt. Alio modo mutatur forma corrumpendo, ſcilicet diminuendo, addendo, vel ſubtrahēdo, id quod eſt de eſſentia formæ, vt ſi dimitteretur baptizo vel te, &c. & ſic non fieret baptiſmus. veruntamen neceſſitate mortis īminente ſi vna perſona tantum nominetur, & puer decedat antequam aliæ perſonæ nominentur, vt dicendo baptizo te in nomine patris, & tunc puer moriatur pie credendum eſt, quòd ſummus ſacerdos Deus ſupplet defectum. Tamen ſi puer ſuperuiueret ratione dubii ſub conditione baptizandus eſſet eo, quòd eccleſia in baptizando exprimit tres perſonas, & non ſolum vnam, de con. diſtinctione prima, in principio. Si vero ſubtrahatur illud, quod non eſt abſolute de eſſentia formæ, ſed ſolum de inſtitutione eccleſiæ ſicut eſt ego, vel amen. non impeditur baptiſmus peccaret tamen, qui hoc ſcienter faceret. ar. ca. Retulerunt, de con. diſtinctione quarta. Si autem fiat additio corrumpens ſenſum, vt dicendo ego baptizo te in nomine patris maioris, & filii minoris &c. impediretur baptiſmus quia perſonæ coequales ſunt. Si vero additio non corrumpat ſenſum, nec fit contra

reue-

reuerentiam perſonarũ non impedit baptiſmum, ſiue fiat à parte ante, vt dicendo baptizo te in nomine patris omnipotentis, & filii vnigeniti, & Spirituſſancti paracliti. Siue etiam fiat à parte poſt, vt dicendo ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spirituſſancti, & beatæ Mariæ Virginis, & huiuſmodi, & hoc intelligendum eſt quando ille, qui addit hoc non intendit facere nouum ritum, nec hoc facit ex certa malitia, ſed ex mera ſimplicitate in capit. Si non ſanctificantur, de con. diſ. quarta. 1. q. 1. cap. Detrahære. Et ſimiliter, ꝙ taliter proferens non credat, ꝙ baptiſmus habeat efficaciam ex inuocatione beatæ Mariæ, ſed ex ſola inuocatione trinitatis. ¶ Quarto impeditur baptiſmus tranſponendo litteras, vel ſillabas quibus ſenſus corrumpitur. Si uerò tranſponas dictiones ſicut dicendo ego te baptizo, & huiuſmodi non impeditur baptiſmus, licet peccet hoc faciens. Quinto corrumpitur baptiſmus interpauſando quando fit tanta interpauſatio verborum, vel operũ quòd corrumpitur actus, & intentio baptizantis, vel intermiſcendo aliquod impertinẽs ad ſacramentum, vt dicendo ego baptizo te in nomine patris, & tunc operetur aliquid per magnum tẽpus, vel aliquid dicat in medio ſicut dicendo ego baptizo te in nomine patris, & poſtea dicat clerice vade poſitum mapam, & huiuſmodi, talis magna diſcontinuatio impedit baptiſmum. de iſtis verbis interpoſitis eſt altercatio in capitulo cum cauſam de reſcriptis. Si uero propter neceſſitatem fiat modica interpauſatio ſicut balbuciẽdo, eſcreãdo, ſternutando, & huiuſmodi non impeditur baptiſmus. Tũc ad dubium ſenſum illum, quòd dicendo ego baptizo te in nomine patria, & filia & cætera. non impeditur baptiſmus dum tamen hoc procedat ex mera ſimplicitate proferentis, ſicut faciunt laici: Bonauen. tamen dicit, quòd ſi corruptio fuerit tanta, quòd ſenſus dictionis, quem habet ex inſtitutione nullo modo maneat, vt dicendo: Ego te baptizo, In nomine patrias, & cætera. Tunc impeditur baptiſmus.

QVÆ-

QVAESTIO I.

Concluſio. Baptizans poteſt dicere, Ego baptizo vos ſi ſint plures.

QVæritur, vlterius nunquid baptizans poteſt dicere. Ego batizo vos ſi ſint plures?

Solutio dico, quòd ſic ſi ſint plures, vel ſi ſit princeps.

QVÆSTIO II.

Concluſio. Baptizans non poteſt dicere lauo, intingo, vel madefacio.

QVæritur, nunquid poteſt dicere lauo, intingo, vel madefacio: ſicut dicet baptizo?

Solutio, non, quia plus importat illud verbum baptizo, quàm alia verba, quia includit lotionem, & ſacramentum.

QVÆSTIO III.

Concluſio. Melius eſt tres perſonas nominare.

QVæritur, nunquid poſſet, baptizari in nomine trinitatis, & videtur, quòd ſic per tex.c.ſanctum.de con.diſt.4. ſed verius eſt dicere, quòd nõ, quia eccleſia ſtatuit, quòd explicitè perſonæ trinitatis exprimerentur. ſed cõtrarium dicit veritas. Act.11. dicens vos baptizamini in Spirituſancto, vbi indicat nos poſſe baptizari Spirituſſancti inuocatione, & per conſequens inuocatione vnius perſonæ, dum tamen baptizans fidem trinitatis teneat?

Solutio. melius, & tutius eſt ibidem tres perſonas nominare, ſecundum Ambroſi. in libro de Spiritu ſancto, & de con.di.4.c. in ſynodo.

Quantum ad tertium in quo erat tractandum de intentione baptizantis, ibi in littera actoris, ac baptizantis intentio debet adeſſe, ſunt duo declaranda; primum quis poteſt baptizare. Secundo quæ ſit intentio, quam debet habere baptizans.

Quantum ad primum eſt notandum, quòd quilibet habens naturam

naturam humana, ſiue ſit maſculus, ſiue ſemella in caſu neceſ-ſitatis poteſt baptizare, per Magiſtrum, diſtin. ſexta, quarto. ſententiarum, cuius cauſa aſſignatur, quia ſicut aqua eſt elementũ quo naturaliter baptiſmi ſacramentũ efficitur, & propter eius communitatem, nullus poſſit propter defectum materiæ à non recipiendo baptiſmi ſacramento excuſari, ſic omnis homo vtriuſque ſexus in neceſſitate poteſt hoc ſacramentum miniſtrare, vt nullus etiam propter defectum miniſtri poſſit excuſari. Vnde Iſido. conſtat baptiſma ſolis ſacerdotibus eſſe traditum, eiuſque miniſterium, niſi his procul abſentibus, vltima languoris cogat neceſſitas, quod etiam laicis fidelibus permittitur. Sed vlterius Beda addit, ſiue hæreticus ſiue ſchiſmaticus, ſiue facinoroſus quiſque in confeſſione Sanctæ Trinitatis baptizet, non valet ille, qui baptizatus eſt à bonis catholicis rebaptizari, in capitu. a quodam de con. diſtin. quarta, & in capitu. ſi quæ. e. diſtin. quia non virtus miniſtri operatur in baptiſmo, ſed virtus Dei, in capitu. baptiſmus, de con. diſt. quarta, & per Magiſt. diſtin. quinta, 4. Romanus Pontifex non hominem iudicat, qui baptizat, ſed Spiritum Dei ſubminiſtrare gratiam baptiſmi, licet paganus ſit, qui baptizat, quia miniſterium Deus dedit ſeruis, ſed poteſtatem ſibi retinuit, & ſic baptizat ſeruus, vt miniſter. Baptizat Dominus tanquam poteſtatem habens. Vnde Dominus Leuit. vigeſimoprimo. Ego ſum Dominus, qui ſanctifico. Ex quo poteſt inferri, quòd ſacramenta diſpenſari poſſunt à bonis, & à malis, a fidelibus, & infidelibus intra eccleſiam, & extra. Cuius cauſa eſt, quia ſi diſpenſari poſſent tantum à bonis, nullus eſſet certus de ſuſceptione ſacramenti, cum nullus ſit certus de bonitate miniſtri, ſicut nec de propria bonitate, & ita oporteret ſemper iterare, & ſimiliter malitia vnius præiudicaret alienæ ſaluti, ideo ſacramentorum diſpenſatio committitur homini, non ratione ſanctitatis, quæ variatur, ſed ratione auctoritatis, quæ ſemper manet quantum de ſe eſt, ſecundum Alber. in ſuo ſexto libro compen. Theo. Tamen neceſſitate non vrgente, ſoli ſacerdotes ſunt miniſtri iſtius ſacramenti, per Magiſt. diſtinct. ſexta, quarti.

QVÆSTIO IIII.

Concluſio. Angeli non poſſunt baptizare.

Quæritur, circa hoc vtrum Angeli poſſint baptizare? Solutio non,quia ſoli naturæ humanæ hoc miniſterium traditum eſt,eo quòd homines maiorem cõuenientiam habeant cum Christo,quo ad humanitatem aſſumptam à quo fluxerunt omnia ſacramenta,ſecundum Io.& Mag.in 4. Etiam, quia cum ſacramentum ſit viſibile, debet habere diſpenſatorem viſibilem,ſecundum Bona.

QVÆSTIO V.

Concluſio. Diabolus in ſpecie humana non poteſt baptizare.

Quæritur, vtrum Diabolus in ſpecie humana poſſit baptizare?

Solutio dicendum eſt,quòd non, eo quòd inſidietur humanæ naturæ. nec eſt præſumendum, quòd formam proferret cum intentione baptizandi.Bonauen. tenet quòd nullus valet baptizari a ſpiritu ſiue bono,ſiue malo nec a manco,nec a muto,&c.

QVÆSTIO VI.

Concluſio. Intelligens Diabolum non baptizat.

Quæritur,quid ſi baptizans dicendo, In nomine Patris intelligat Diabolum?

Solutio dicendum eſt, quòd non baptizat. 1. q. 1. cap. detrahere.

QVÆSTIO VII.

Concluſio. Baptizat ille qui non intendit characterem imprimere.

Quæritur,vtrum baptizet ille, qui non credit characterem imprimere?

Solutio,dicendum eſt quòd ſic, quia ipſe non imprimit characterem,ſed Deus de con. diſtinct.4.in glo.

glo.c.ſi plura,& de elec.c.generali.libro ſexto,& in glo. c. maiores,de bapti.& eius effec.

QVAESTIO VIII.

Concluſio. Licet parentibus baptizare proprios.

Quæritur, nunquid pater aut mater in caſu neceſſitatis poſſint baptizare partum ſuum?

Solutio,in tanta neceſſitate vbi per alium baptizari puer nō poteſt,licitum eſt parentibus proprios baptizare liberos, nec propter hoc à iure debiti matrimonii ſunt priuati. Aliud eſſet ſi temerariè alter eorum ſuum puerum baptizaret,vel ambo,quia qui hoc ſic faceret, priuaretur iurè debiti matrimonij.

QVAESTIO I.

Concluſio. Duo homines non poſſunt vnum baptizare.

Quæritur,nunquid poſſunt duo homines vnum puerum baptizare,ita quòd vnus qui mutus eſt per caſum puerum teneat, & alter qui mancus eſt proferat verba?

Solutio dicendum,quòd non, quia oportet in baptiſmo,quòd ſimul concurrant in actione baptizandi ex eodē verbum prolatum cum operatione leuandi,aliter falſà eſſet oratio,quæ virtutem,ſiue formam baptiſmi exprimit, quando dicitur,ego baptizo te,&c.quia oportet,quòd ille qui immergit, ſeu baptizat loquatur,& quòd verbum eius accedat ad elemētum,c.detrahendus.con.diſt.4.

QVAESTIO II.

Concluſio. In caſu neceſſitatis vnus officio duorum poteſt fungi.

Quæritur,nunquid poteſt vnus puerum tenere, & baptizare?

Solutio dicendum eſt,quòd ſicut in generatione naturali requiruntur duo,ita in generatione ſpirituali, tamen in caſu neceſſitatis vnus poteſt fungi officio duorum, vel trium.

QVÆSTIO III.

Concluſio. Concilium Tridentinum ſtatuit vt vnus tantum, vel ad ſummũ, unus & vna, ſufficiant, ſeſſione 24. cap. 2. de reformatione.

QVæritur, quot ſufficiunt ad leuandum puerum ex ſacro fonte?

Solutio, aliquando vnus ſolus ſufficit in caſu neceſſitatis, aliquando duo propter vnionem diuinitatis & humanitatis in Chriſto, aliquando tres propter trinitatem perſonarum, nec plures, quàm tres ſunt recipiendi iuxta illud. Math. 18. in ore duorum, vel trium, ſtat omne verbum, tamen de conſanguineis non obſtat ſi ſint plures.

QVÆSTIO IIII.

Concluſio, Non baptizatus non poteſt tenere aliquem.

QVæritur, nunquid non baptizatus poteſt tenere aliquẽ ad baptiſmum, & ad confirmationem?

Solutio dicendum eſt, quòd non, in capitulo in baptiſmate, de con. diſt. 4.

QVAESTIO V.

Concluſio. Suſcipientes puerum da ſacro fonte debent eſſe memores ſuorum factorum.

QVæritur, quot annorum debent eſſe, qui puerum ſuſcipiunt, de ſacro fonte?

Solutio, dico ꝙ tantę ętatis debent eſſe, quòd poſſint eſſe memores ſuorum factorum.

QVAESTIO VI.

Concluſio. Si ſacerdos ex ignorantia baptizaret puerum quem credit eſſe fœminam, tunc puer non eſt rebaptizandus.

QVæritur, quid iuris ſi ſacerdos ex ignorantia, vel imprudentia ſua baptizaret puerum maſculum, quem credit fœminam eſſe, nunquid eſt puer rebaptizandus?

Solutio dicendum eſt, quòd non quia baptiſmus

nullum

nullum ſexum ſibi appropriat,ſed ſolum naturam humanam, tamen nomen ei appropriandum eſt,quod ſuo ſexui congruit, vt ſi fœmina fuerit,& fuerit nomen ei impoſitum Iohannes vocetur Ianeta, vel ſecundum conſilium epiſcopi.

QVAESTIO VII.

Concluſio. Si puer emitteret ſuperflua naturæ in fontem baptiſmatis, preſbyter debet, antequam alius baptizetur, remouere illa de fonte.

QVæritur, quid iuris, ſi infans baptizandus emitteret ſuperfluum naturæ in fontem baptiſmalem?

Solutio. presbyter dēt remouere illud de fonte, anteq̄ aliquis alius baptizetur, quia quãuis ſtatuta ſynodalia dicant, quod non conſecretur, niſi in vigilia Paſch. & in Pente. tamen debet totiens renouari in anno quotiens placuerint, & fuerit neceſſarium. Si vero puer mingat non debet remoueri.

QVAESTIO VIII.

Concluſio. Similiter mortua fuerit, & credatur puer viuere, nunc mater debet aperiri, & puer extrahi.

QVæritur, ſi mulier moritura fuerit, & credatur puer viuere, quid agendum?

Solutio dicendum eſt, quòd mater debet aperiri, & puer extrahi, & baptizari.

Et ſi puer reperiatur mortuus nunquid eſt ſepeliendus cum matre.

Solutio. breuiter dicendum eſt, ꝙ cum conſtiterit ipſum animam habuiſſe diſtinctam ab anima matris, non eſt ſepeliendus cum matre, de con. di. 1. c. eccleſia.

QVÆSTIO IX.

Concluſio. Partus in ventre matris non poteſt baptizari.

QVæritur, nunq̄d pōt partus in ventre matris baptizari?

Solutio, dicendum quod non, de cō. di. 4. c. qui in maternis ſunt vteris, & c. ſequenti nō pōt renaſci, qui nondum natus eſt, modo baptiſmus eſt quædam renatio.

Sed quæritur quid fiendum ſi appareat vna pars pueri?

Solutio

Solutio dicunt aliqui, quòd ſi caput apparuerit poteſt baptizari.ff.de relig.& ſu mp.fu.l.cum in diuerſis. Secus ſi appareant alia membra.

QVAESTIO X.

Concluſio. Fœtus monſtruoſus poteſt baptizari.

QVæritur, nunquid fœtus monſtruoſus poteſt baptizari? Solutio dicendum eſt, quòd ſic, ita tamen quòd ſi ſint duo capita manus imponatur, ſupra principalius. Si autem æqualia, ſupra vtrunque.

QVAESTIO XI.

Concluſio. Laicus non poteſt rebaptizare.

QVæritur, nunquid poteſt laicus rebaptizare cauſa dubitationis? &c.

Solutio, dicunt aliqui quòd non, quia iteratio conditionalis propter dubium habet vim declarationis, quæ non pertinet ad laicum.

QVAESTIO XII.

Concluſio. Si defunctus reſuſcitetur non poteſt rebaptizari.

QVæritur ſi defunctus reſuſcitetur nonne poteſt rebaptizari?

Solutio dicendum eſt, quòd non, quia anima quæ immortalis eſt, habuit characterem, qui durat propter animæ immortalitatem.

Pro quo eſt notandum, ꝙ character eſt ſignum ſpirituale indelebile, diſtinctiuum fidelis ab infideli, ideo non confertur in ſacramentis, quæ ſolent iterari, ſecundum Magi. diſtin. quarta, quarti ſententia. Vnde Chriſtus non habuit characterem, quia character eſt ſignum, & ſignum repreſentat ſignantem, & ſic eſſet ab alio, Chriſtus autem a nullo eſt.

QVAESTIO XIII.

Concluſio. Pueri Iudæorum non ſunt compellendi ad baptiſmum.

QVæritur, vtrum paruuli Iudæorum poſſint compelli ad baptiſmum, & videtur quòd ſic. 28. q. 1. c. Iudæorum. tamen glo. ibi videtur dicere de filiis Iudęorum baptizatorum, alias non verificaretur verbum prophetæ dicentis in diebus illis ſaluabitur Iuda. Tho. & Sco. allegant illud. ca. Iudæorum dicentis, quòd tales ſunt ſerui principium, ergo poſſunt per principem exponi baptiſmo. idem dicit Io. An. in cap. cum ſint Iudæi, de Iudæis: tamen ſecundum opinionem pluriũ Doct. non poſſint cogi ad baptiſmum patet, quia nemini ad credendum debet vis inferri. 45. di. c. de Iudæis. Nam cui vult miſeretur, & quem vult indurat, non enim tales inuiti ſaluandi ſunt, ſed volentes, vt integra ſit forma iuſtitiæ.

QVAESTIO I.

Concluſio. Puer in mortis articulo proiectus in puteum dicendo formam, & habendo intentionem, non poteſt dici baptizatus.

QVæritur nunquid poteſt dici baptizatus puer in mortis articulo proiectus in puteum dicendo formam, & habendo intentionem, &c. Ho. narrat illud diſputatum in Montepeſſulano fuiſſe, & determinatum per quędam Theologum, quòd non, multi vero Canoniſte tenuerunt contrarium, dicendo quòd talis ſic proiectus debet dici baptizatus, c. de trina. de con. diſt. 4. Quidam iudæus non his aquam ad immergendum filium ſuum, ſeu puerũ in articulo mortis proiecit eundem puerum in puteum dicendo illa verba in forma contenta, Ego baptizo te, &c. nunquid eſt baptiſmus?

Solutio dicendum eſt, quòd ſic in ca. ad limina. 30. q. prima. ſed iudæus eſt homicida. Tamen plures Doctores tenent cõtrarium, quia proferendo verba, debet fieri inundatio, ſeu immerſio ſimul ab eodem proferente. Alia ratio eſt, quia per baptiſmum pueri ſeruantur duo, ſcilicet Chriſti mortui in ſepulchro poſitio, & eiuſdem Chriſti a morte reſuſcitatio. Primũ ſignificatur in baptiſmo per pueri ſubmerſionem, ſecundum

ſigni-

ſignificatur per pueri ex aqua eleuationem, modo actus proijcientis puerum in aquam ex ſui natura non erat ordinatus ad pueri eleuationem extra aquam, ſed potius ad ſubmerſionem, & cætera.

QVAESTIO II.

Concluſio. Semel puer debet immergi.

Quæritur, quoties debet puer immergi?

Solutio, ſecundum conſuetudinem eccleſiæ ſemel propter vnitatem diuinæ eſſentiæ, vel ter, propter trinitatem perſonarum de con. diſtin. quarta, de trina merſione.

Nunc accedo ad ſecundã partẽ tertiæ partis, q̃ eſt, quæ ſit intentio, quam debet habere baptizans, iuxta litteram auctoris eſt notandum, quòd Albertus in ſexto libro ſui compendii Theologiæ, quòd intentio eſt duplex, generalis, quæ eſt facere, id quod facit eccleſia: ſpecialis: vt ille baptizandus mundetur, tamen intentio illius requiritur, qui baptizatur, ſi eſt adultus, quia qui inuitè baptizantur, non recipiunt rem ſacramenti: etiã in adultis requiritur fides propria, quia habent proprium peccatum, & de ſe reſpondere poſſunt. In paruulis vero ſufficit fides aliena, quia ꝯxerunt peccatum alienum, & de ſe reſpondere non poſſunt: ideo Deus qui eſt miſericors voluit, vt per vicarium reſpondere poſſent. In omnibus enim ſacramentis diſpenſandis neceſſaria eſt in diſpenſante intentio, qua quis intendit facere, quod Chriſtus inſtituit ad ſalutem humanam, vel ſaltim facere, quod facit eccleſia, in qua clauditur in generali intentio prædicta, quia ipſa eccleſia ſicut ſacramenta, à Chriſto accepit, ſic ad fidelium ſalutem diſpenſat.

QVÆSTIO III.

Concluſio. Adultus fictè accedens eſt baptizatus.

Quæritur, circa hoc nunquid adultus fictè accedens eſt baptizatus?

Solutio dicendum eſt ꝙ ſic, dum tamen baptizans habuerit intentionem baptizandi cum debita forma & materia, qualemcũque intentionem baptizatus habeat: de

de con.di.4.c.ſolet quæri,ſed ſi non intendit baptizare licet verba proferat non baptizat,quia verba debent ſeruire intentioni 22.q.5.c.humanæ.Sed tunc valere incipit baptiſmus ad ſalutẽ, cum illa fictio veraci confeſſione receſſerit,quę in corde in mali tia perſeuerante peccatorum ablutionem fieri nõ ſinebat, nec talis qui fictè acceſſit ad baptiſmum,ceſſante fictione debet rebaptizari , quia non obſtante fictione ſacramentum characterem recipit,licet non rem ſacramenti:ſcilicet gratiam Spiritusſancti,ideo ſolum iniungitur ei pœnitentia per Mag.5. di.4. & per beatum Aug.& tunc ſecundum Bonau.baptiſmus delet. peccata prius perpetrata,& illa vera pœnitentia delet peccata. poſt baptiſmum perpetrata.Vnde Magi.in 4.ſent.circa tertiam di.adulti qui cum fide baptizantur ſacramentum, & rem ſuſcipiunt,qui vero ſine fide accedunt,vel fictè ſacramentum, non rẽ ſuſcipiunt.vnde Hiero. Sunt lauacra gentilium & hæreticorum,ſed non lauant in ſalutem.Vnde Aug.Iudæis omnibus cõmunia erant ſacramenta,ſed non communis erat omnibus gratia,quę eſt virtus ſacramentorum,& ibidem idem Aug.Omnis qui iam ſuæ voluntatis arbiter conſtitutus eſt, cum acceſſit ad ſacramentum fidelium,niſi pœniteat eum veteris vitæ,nouam non poteſt inchoare.

Sed contra iam dicta poſſet argui.Si confeſſio expellat fictionem,quam non potuit expellere baptiſmus,ſequeretur, quòd confeſſio eſſet maioris virtutis,quam baptiſmus.

Solutio dicendum eſt,quòd confeſſio inquantum eſt ſacramentalis non expellit fictionem,ſed inquantum eſt actus volũtarius recedens à malo volito,vel propoſito, per doct. ſupra. 4. ſenten.circa principium.

QVÆSTIO IIII.

Concluſio.Omnes adulti æqualiter recipiunt ſacramentum baptiſmi.

QVæritur,hic vtrum omnes adulti æqualiter recipiunt ſacramentum baptiſmi?

Solutio, ſecundum Bonauen. in baptiſmo conſiderantur tria, caracteris impreſſio,Innocentiæ reſtitutio, & gratiæ infuſio,quo ad duo prima dico, quòd ſic, quo ad tertium,dico quòd non,ſed ille,qui melius ſe diſpoſuit.

QVAESTIO I.

Concluſio. Baptiſmus æqualiter recipitur ab omnibus paruulis.

QVæritur, vtrum baptiſmus ęqualiter recipiatur ab omnibus paruulis?

Solutio, ſecundum Bonauen. dicendum eſt, quòd ſic de lege communi. Tamen potentia diuina non eſt alligata ſacramentis, ideo cui vult poteſt conferre priuilegium.

QVÆSTIO II.

Concluſio. Sanctificatus in vtero tenetur ad baptiſmum.

QVæritur, vtrum ſanctificatus in vtero teneatur ad baptiſmum?

Solutio, ſecundum eundem dicendum eſt, quòd ſic, propter bonum obedientiæ, quia Chriſtus ſic ordinauit propter humilitatem, vt quiſque ſe recognoſcat peccatorem, & egere gratia Dei, tertio propter vnitatem, vt ab omnibus membris eccleſiæ non diſcordet, ſed non propter hoc, ꝙ ſanctificatio de ſe non ſit ſufficiens ad gloriam.

Baptiſmi effectus. Quantum ad quartum in quo auctor noſter intendit determinare de effectu baptiſmi eſt notandum, ꝙ multiplex eſt effectus eius, ad ſacramenta præparat, patet, quia eſt ſacramentum intrantium. à peccato mundat, quod figuratum eſt in mari rubro, vbi ſubmerſit ſunt Ægyptii. Exod. 14. Tamen nota, ꝙ licet macula originalis deleatur in baptiſmo, tamen fomes non tollitur, ſed remittitur. pœnam relaxat, rationalē illuminat, ideo ponitˉ ſal in ore pueri. concupiſcibilē ad bonum inflammat, vnde datur candela puero. iraſcibilem confortat, vnde Iſrael vicit Amalech poſt tranſitum maris rubri. Exod. 17. gratiam tribuit, quod ſignificatum fuit per columbam ſuper Chriſtum baptizatum deſcendentem. Lucæ 3. characterem imprimit, quod ſignificatum fuit in mari vitreo Apoc. 15. à ſatisfactione exteriori liberat, quia baptiſmus non requirit gemitum, neque planctum. Notanter dicitur, exteriori, quia interior exigitur in adulto, ſcilicet contritio. poteſtatem diaboli diminuit, quod ſignificatur

catur, quia Chriſto baptizato aperti ſunt cœli. Lucæ 3. vnde paſſio Chriſti aperuit ianuam paradiſi per cauſam generalem meritoriam, & ſatisfactoriam. Baptiſmus autem aperit per cauſam efficientem ſingularem. Facit enim iſtum ſingularem hominem euolare, ſecundum Albertum in ſexto libro ſui compēdii. Os ad laudandum aperit, & aures ad audiendum, ideo ponitur ſaliua in ore, & aure pueri. Templum Chriſti efficit, vnde dicitur baptizato, exi immunde ſpiritus, & da locum Sancto ſpiritui aduenienti.

QVÆSTIO III.

Concluſio. Tria ſunt de eſſentia baptiſmi.

Quæritur quot ſint de eſſentia baptiſmi?

Solutio. dicendum eſt, quòd tria, ſcilicet materia, i. elementum, forma ideſt inuocatio trinitatis modo quo ſupra, & intentio baptizantis. Octo autem ſunt de ſolennitate, licet non ſint de eſſentia. vnde verſus Sal. oleum, criſma, cereus, criſmale, ſaliua. Flatus virtutem baptizantis iſta figurant. Hæc cum paternis non mutant eſſe, ſed ornant, de cō. diſtin. quarta. cap. ſal. cœleſtis ſapientię, & e. diſt. cap. poſtea, & per Albertum in ſuo compen. Item eſt notandum, quòd duo habent baptiſmum præcedere, ſcilicet exorciſmus, & cathechiſmus, exorciſmus enim dicitur illa adiuratio, quæ fieri habet antequam miniſtretur baptiſmus, & ibi fiunt plura. primo inſufflatio ad expellendum virtutem dæmonis, & poteſtatem, quia Diabolus propter peccatum hominis in hominem poteſtatem accepit, & etiam in illa, quæ veniunt in vſum hominis, vnde tā adulti, quàm paruuli debent exorcizari ad expulſionem tam noxiæ poteſtatis. Secundum benedictionem cum manus impoſitione, ad præcludendum viam Diabolo expulſo ne redeat. Tertium aurium cum ſputo linitio propter fidei approbationem, quæ ſignificat doctrinæ fidei receptionem. Quartum narium ſputo linitio, quæ ſignificat doctrinæ fidei approbationem. Quintum ſalis in ore appoſitio propter doctrinæ fidei confeſſionem. Sextum eſt olei ſanctitas, & retro inunctio propter aptitudinem eius ad pugnam contra dæmones. Septimum eſt aqua benedicta contra diabolicas impugnationes exteriores, & hæc ſeptem ad exorciſmum pertinent, & di-

citur exorciſmus ab exorcizo zas,quod idē eſt,ꝙ adiuro as. per Mag.6.diſt.4.in fine.in c. dehinc,& capitulo ſacerdos.eo.titulo, & di.Cathechiſmus inſtitutus eſt tribus de cauſis, propter inſtructionem de articulis fidei,ad fidei conceptionem. ſecunda propter reſponſionem ad fidei profeſſionem. tertia propter ſponſionem ad fidei obſeruationem, quia adultus proprium peccatum habet, & per ſe reſpondere poteſt, & requiruntur hæc ab eo,ideo hæc duo ſcilicet exorciſmus, & cathechiſmus debent baptiſmum præcedere.Item notetis, ꝙ baptizandus in quatuor locis inungitur,in fronte, vt fidem publicè proteſtetur,in vertice,vt agenda ſubtilius ab eo intelligantur, inter ſcapulas,vt iugum Chriſti ſuauius portetur,in pectore vt dulci cor de Deus diligatur, ſecundum Alb.&c.Aliomodo dicitur,ꝙ criſmatis vnctio in vertice deſignat deſcenſum Spiritusſancti.alba veſtis deſignat innocentiæ puritatem. Candelæ in manu poſitio deſignat lumen cognitionis,quod debet habere baptizatus in bonis ſectandis,& in malis fugiendis.Item notetis, quòd in adultis debet præcedere cathechiſmus,quia in fide prius debet informari. In paruulis vero quia nondum habent vſum rationis,ſecundum vſum eccleſiæ præcedit exorciſmus ad expellendum Diaboli poteſtatem,per Magi.diſt.6.quarti ſenten.circa finem,& de con.diſtin.4.c.ſiue paruuli,& tribus capitulis ſequentibus,& capitulo ſicut noſtis.e.di.& eſt cathetizare idem, quòd in fide inſtruere per Mag.diſt.quarti prꝿallegata.

QVAESTIO I.

Concluſio. Formaliter baptiſmus inſtitutus fuit quando Chriſtus dixit Apoſtolis,ite docete. Mathæi vltimo.

QVæritur,quando fuit illud ſacramento baptiſmi inſtitutum?

Solutio materialiter fuit inſtitutum illud ſacramentum quando baptizatus eſt Chriſtus à Iohanne Baptiſta in Iordane,de conſe.diſt.4.c.per aquam,non quia mundari voluerit,cum ſine peccato fuerit,ſed quia cum tactu mundæ ſuæ carnis vim regeneratiuam aquis contulit,per Magi. diſ.3.4. Formaliter autem quando dixit Apoſtolis ſuis.Ite docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritusſancti.Mathæi vltimo. Effectiuè quando Chriſtus paſſus eſt Iohan.19.

Iohan. 19. à latere Chriſti exiuit ſanguis, & aqua. Finaliter autē quando Chriſtus dixit Nicodemo. Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spirituſancto non poteſt introire Regnum Dei. Iohā. tertio, & cætera.

Sequitur de ſacramento confirmationis.

PRæſul frons chriſma firmat in
tentio verba
Gratia donatur conſtans ad
bella paratur,
Qui tenet in fonte lotum, vel
chriſmate tinctum,
Efficitur talis pater eius ſpiri-
tualis.

Quę ſint de eſſentia confirmationis declaratur, ac quomodo vinculum ſpirituale oritur, ex confirmatione, & baptiſmo.

IStud capitulum continet tres partes principales. In prima parte docet illa, quæ ſunt de eſſentia confirmationis. In ſecunda docet effectum confirmationis. In tertia parte docet quomodo vinculum ſpirituale oritur ex confirmatione, & baptiſmo. prima in principio ſecunda ibi gratia donatur, tertia ibi, qui tenet in fonte. In prima parte dicit auctor noſter, ꝙ ſex ſunt de ſubſtantia confirmationis, duo ex parte ſacramenti in ſe, ſcilicet materia, & forma. Materia eſt chriſma confectus ex oleo, & balſamo. Forma eſt talis ſigno te ſigno crucis, confirmo te chriſmate ſalutis. In nomine Patris, & Filii, & Spirituſſancti. Duo ſunt ex parte miniſtri, ſcilicet dignitas pontificalis, & intentio debita: Duo ſunt ex parte ſuſcipientis, ſ. frons, in qua debet fieri chriſmatio, & ꝙ chriſmandus ſit baptizatus. Ex quibus poteſt dari diffinitio confirmationis ſub tali verborum forma. Confirmatio eſt vnctio exte- Confirmatio quid.
rior hominis viatoris facta in fronte figura crucis, & chriſmate

ſalutis ſub verborum forma præſcripta, ad roborandum animam per gratiam, ad confitendum fidem Christi cum fiducia, ſecundum Beatum Thom diſtin.7.quarti ſententiarum. Item nota q́ vnctio chriſmatis fit tripliciter in tribus ſacramentis, cuius diuerſitas attenditur ex fine. In baptiſmo fit in vertice, ad ſignificandum fidei ſuſceptionem, quia vertex eſt locus cellulæ rationalis. In confirmatione fit in fronte, ad ſignificandum audaciam confeſſionis, cuius impedimentum eſt timor, & verecũdia, quæ ſpecialiter manifeſtantur in pallore, vel rubore frontis ex propinquitate cellulæ imaginalis. In ordine fit in manibus ad ſignificandum poteſtatem conſecrandi ſacramentum dominici corporis.

Quantum ad primum, quo dicebatur, quòd duo ſunt ex parte miniſtri, ſcilicet dignitas pōtificalis, & intentio. eſt notandũ ſecundum Raba. q́ a ſummo ſacerdote per impoſitionem manus paraclitus traditur baptizato. Vt roboretur per Spiritumſanctum ad prædicandum aliis illud quod in baptiſmo conſecutus eſt, de conſe. diſt 5. capitu. nouiſſimè, & per Magi. diſt.7.4. Omnes enim fideles per impoſitionem manus Epiſcoporum poſt baptiſmum dicuntur accipere Spiritumſanctum, vt pleni Chriſtiani inueniantur, de conſe. di.5. omnes per vrbanum. Vnde Raba. loquens de ſacramentis baptiſmi, & confirmationis ait. Scitote vtrumque magnum ſacramentum eſſe, ſed vnum maiori veneratione tenendum eſt, ſcilicet confirmationem, q a maiori confertur miniſtro, de conſ. di.5.c. de hiis.

Soli Epiſcopi pñt chriſma conferre. Pro quo eſt notandum, quòd ſoli Epiſcopi poſſunt chriſmare in fronte, ita q́ ſi presbyter hoc agat propria auctoritate nihil agit. 10.c.5. diſtin. cap. peruenit, de conſ. diſt. quinta. c. primo, & ſecundo, de con. cap. quanto. nihil obſtat illud quod Greg. conceſſit, vt presbyter chriſmaret, cap. peruenit. diſt. ſupradicta quia hoc fecit ad tempus propter ſcandalum de ſpeciali indulgentia, quia Papa poteſt ho delegare in prædicto capitulo, peruenit, cum Papa habeat plenitudinem poteſtatis.

Sed contra hoc arguitur ſic. Si Papa poteſt committere ſacerdoti ſimplici in fronte chriſmare, ita poterit per locum à ſimili committere diacono, quòd poſſit conficere corpus Chriſti, quòd non eſt verum.

Solutio ad hoc dicendum eſt, quòd Papa de poteſtate quam habet ſupra corpus Chriſti myſticum in confeſſione fidei, in confirmatione, quæ hominem perficit, poteſt ſacerdoti committere

mittere poteſtatem confirmandi in neceſſitate, diſtin.ſeptimã, quarti ſententiarum,ſed non poteſt committere aliquem actũ ſupra verum corpus Chriſti,niſi ritè ordinatis, puta ſacerdotibus,quia ſupra illud non habet tantam plenitudinem poteſtatis,loco præallegato per magiſt.& docto. Epiſcopi autem non poſſunt hoc demandare ſuis inferioribus. Licet ipſi poſſint chriſmare,vt in præallegatis,c.primo,& ſecundo de conſ.diſt.5. quia epiſcopi non poſſunt ea quæ ſunt ordinis epiſcopalis demãdare,ſeu cõmittere niſi Epiſcopo, cuius interſunt illa,chriſmare in fronte,clericos ordinare, Virgines conſecrare, & ſimilia de conſe.eccle.vel alta.c.aqua.ea tamen quæ ſunt iuriſdictionis poteſt alii etiam inferiori committere, ſicut cognoſcere de cauſis,iudicare,beneficia conferre. Tamẽ quædam ſunt iuriſdictionis,quæ non poſſunt demandari,niſi eis,qui adminiculo ordinis ea exercere poſſunt,vt deponere, degradare. Sed quia allegaui ſuperius Raba.d.vtrumque ſacramentum,ſ.baptiſmi, & confirmationis magnum,ſed vnum, ſcilicet confirmationis ſacramentum maiori veneratione tenendum,

Notetis,ꝙ vnum ſacramentum dicitur maius alio quinque modis,vno modo propter ſignificationem, & ſic matrimoniũ dicitur maius,quia ſignificat vnionem duarum naturarum in Chriſto. Secundo modo propter continentiam, & ſic Euchariſtia dicitur maius eſſe.tertio modo propter efficaciam, & ſic Baptiſmus dicitur eſſe maius ſacramentum.quarto modo propter dignitatem miniſtrantium,& ſic Confirmatio dicitur eſſe maius,quia datur a ſummis ſacerdotibus. quinto modo propter hoc,ꝙ ponitur in nobiliori gradu,& ſic Ordo dicitur maius ſacramentum per Doctores ſupra.7.diſt.4. Intentio debita confirmantis requiritur quæ eſt, ꝙ intendat facere ſecundum quòd intendit eccleſia. Aliqua autem ſunt in iſto ſacramento de bene eſſe,ſed non de eſſe,ſcilicet quòd ieiunis à ieiuno detur ꝙ confirmandus per aliquem Epiſcopo præſentetur, quòd vitta ſeu benda capiti circunligetur. Nota.

Nota ꝙ qui confirmatur,debet teneri ab alio quando ab epiſcopo inungitur,& ſpecialiter debet teneri à confirmato, nec refert ſiue a viro,ſiue a muliere teneatur.Item qui confirmatur per triduum debet deferre ligaturam,qua frons eius ligatur, ꝓpter chiſmatis obſeruationem,& triduanæ dominicæ ſepulturæ reſurrctionem.& ad ſacerdotem tertia die debet accedere, & ſacerdos cum ſale,& aqua eius frontem abluere debet in piſcina,

ſcina,ſiue in loco ſacro,& ligaturam comburere, & cineres in terra cimiterij operire.

Effectus chriſmatis. Quantum ad ſecundum eſt notandum, ꝙ multiplex eſt effectus iſtius ſacramenti confirmationis, vnus quia gratiam in Baptiſmo datam confirmat.vnde pſal.67. Confirma hoc Deus,cõfirmatione ſupple quod operatus es in nobis in Baptiſmo. ad malitiam ſpiritualem præparat. vnde confirmandi, tanquam pugiles pugnaturi iniunguntur, ne ab inimicis de facili vincantur. Et quia omnes Chriſtiani in bello Chriſti tenentur eſſe, propterea omnes debent recipere iſtud ſacramẽtum;vt facilius poſſint contra mundum,carnem,& Diabolum pugnare,ad cõfeſſionem conſtantem nominis Chriſti animat,qua oportet verum Deum,& verum hominem confiteri.Intus, & extra ſpirituali decore nos ornat.Intus quidem per conſcientiæ puritatẽ, & extra per odorem bonæ famæ.Et hæc duo ſignantur in chriſmate,quod conficitur ex oleo propter primum, & ex balſamo propter ſecundum.In bonis agendis,& malis ſuſtinendis roborat. Datur enim ſpiritus ſanctus ad robur.animam, & corpus armat. Animam quidem per impreſſionem characteris contra puſillanimitatis vitium,corpus vero per clypeum crucis cõtra inſultus dæmonum. Contra verecundiam,& timorem in confeſſione nominis Chriſti audaciam priuat. Primum notatur in chriſmatione frontis,quæ eſt locus verecundiæ, ſecundũ in poteſtate miniſtri. poſt pugnam coronat, quod notatur in vitta,quæ circa caput ligatur.

Quantum ad tertium eſt notandum, ꝙ inter illum qui tenet confirmandum, & confirmatum oritur conſanguinitas ſpiritualis,ſicut inter tenentem baptizandum,& baptizatum,& de hoc tractabo latius in ca. de matrimonio. Sed quæritur quare Chriſtus non fuit vſus hoc ſacramento ſicut baptiſmo,&c. Solutio ratione excellentiæ non fuit vſus forma, ſeu materia. tamen tacitè inſtituit per hoc, quòd dixit Apoſtolis. Manus imponens ſuper ægros. Marci vltimo. Alia ratio poteſt eſſe: quia Spiritusſanctus viſibiliter operabatur in primitiua Eccleſia; vt in ſpecie columbæ,in linguis igneis, nunc autem ſecretius operatur,vt habetur diſtinctione 7. 4. per Magiſt. & Doct. ibidem.

Sequitur

Sequitur de ſacramento pœnitentiæ.

COntra peccatum graue poſt baptiſma patratum
Extitit inuentum ſacræ pœnæ ſacramentum.
Conteror in corde, mala confiteor ſimul ore,
Emendans opere, Deus indulget mihi verè.
Pœnitet, atque dolet, & crimina dicere ſpondet,
Vultque ſatisfacere contritus, iniqua cauere,
Crimina commemora tua, collige flebilis ora,
Elige prudentem, te ſoluere iure potentem,
Crimina diminuit confesſio, cuncta reuelat
Vni presbytero nullum graue ſponte tacendo.
Integra, feſtina, ſimplex confeſſio, fida,
Vera, libens, clara, diſcreta, frequens, & amara.
Accuſans propria, parens, humilis, verecunda.
Vt reminiſcaris, hoc ordine confitearis
De criminibus mortalibus, ac ſpeciebus,
Dic de mandatis domini per te violatis.
De male perceptis dicas etiam ſacramentis.
Si contempſiſti virtutes, vel caruiſti,
De ſeptem factis pietatis dic male factis:
Dic ſenſus quinque, nec cætera membra relinque:
Dic bene quæcunque male feceris, & vbicunque.
In factis dictis conſenſu, ſiue relictis

Quæ non dixiſti dudum dic ſi recidiſti
Res circunſtantes dicas peccata grauantes,
Saltem mutantes, crimenque nouum generantes
Iſta grauant vitium, dignus ſtatus, & recidiuum,
Conditio, numerus, locus, ordo, ſcientia, tempus.
Copia, cauſa, mora, modus, ætas, lucta:
Confeſſor blandus, verax, prudens, pius, æquus.
Hortatur quærit, terret, punit, mala ſoluit.
Poſtea ſit tacitus, vt celet crimen alterius.
Contra peccata detur contraria pœna,
Supplicet elatus, maceretur luxurioſus,
Propria det cupidus, ieiunet ſæpe guloſus.
Inuidus os tundat, iratus corde remittat.
Audiat officia peregrinans, accidioſus,
Cuiuis reſtituat, ſi poſſit, res alienas,
Reddere ſi nequeat ſaltim ſit prompta voluntas
Fur, vſurator, Simon, vrens, quoque raptor.
Iuris deceptor, alienorumque raptor.
Rector dilapidans, quiuis damnum malè donans,
Reddere ſi quid habent, vel amore Dei dare debent,
Iuxta conſilium confeſſorum ſapientum.
Mandans, conſilians, ſocians, adiutor, adulans
Celans, participans, defendens, atque receptans
Quilibet eſt factor, reddat, niſi redderet actor.
His quibus eſt pœna ſolennis præcipienda,
Crimen

Crimen pro magno toti ville punito
Quilibet arctatus anathemate, ſiue ligatus,
Clericus, ex culpa confectus, anomalus acta
Ignem ſuccendens, ad dandum damna perurens
Debent pontifici communi iure remitti,
Vt dictos ſoluat, ad maioremve remittat
Si fuit ignarus confeſſor, vel ſine poſſe,
Sique latens tacuit aliquod mortale ſcienter,
Aut anathema tacens, ſicut ſolui iure nequiuit
Oblitus pœnæ non factę iam ſibi iuſſæ.
Et dudum facta confeſsio, ſit iteranda
Poſtea fac digne pœnam patiendo benignè
Nam male delinquit, qui pœnam ſponte relinquit.
Nemo ſatisfacere poterit de crimine vere.
Stans in mortali peccato tunc aliquali
Iuſſa tamen pœna quamuis non ſit bene plena
Non eſt linquenda pro crimine, ſed facienda:
Nam facies, iuſſumque feres per tibi fructum.
Omne malum punit Deus, omne bonum quoque reddit:
Omnia quę fiunt cum mortali bona proſunt,
Nam mundi bona dant, & dęmonis arma refrænāt.
Mentes illuſtrant, citius tormenta minorant:
Ad maiora bona donant vſum facienda:
Non tamen æternam poſſunt acquirere vitam,
Nec eis purgantur homines, nec viuificantur
Sed benè quæ fiunt poſt mortificata reuiuiſcunt.

Declaratur Quare inuenta fuit pœnitentia, & quot ſint membra eſſentialia pœnitentiæ.

IN iſta parte auctor noſter determinat de ſacramento pęnitentiæ diuidens iſtud capitulum in plures partes quam quidem diuiſionem breuitatis cauſa omitto peritiæ lectorum, verumtamen intendo ſeriatim per particulas textũ auctoris declarare. Et primo a principio capituli vſque ad illam partẽ, Crimina commemora, auctor duo facit. Primo quare pęnitentia fuit inuenta. Secundo quot ſunt mẽbra eſſentialia pęnitentiæ. Et ex his duobus poteſt inferri diffinitio pęnirentiæ.

Pœnitentia quare fuit inuẽta.

Quantum ad primum eſt notandum, ꝙ pœnitentiæ fuit inuenta, vt per ipſam exhiberetur remedium, quo integritas ꝑdita per peccatum mortale reparetur ad ſalutem, ideo dicitur ſecunda tabula ſecundum Albertum in ſuo compen. & Magi. 14. di. quarti dicit ꝙ pœnitentia eſt ſecunda tabula poſt naufragium, quia ſi quis veſtem innocentiæ in baptiſmo perceptam peccando corruperit pœnitentiæ remedio reparari poteſt, prima enim tabula eſt baptiſmus, vbi deponitur vetus homo, & inducitur nouus. Pœnitentia vero dicitur ſecunda tabula, qua poſt lapſum reſurgimus, dum vetuſtas cõtracta depellitur, & nouitas perdita reſumitur, per Magi. loco præallegato, & 26. di. ca. deinde, duplex enim eſt naufragium, ſcilicet peccati originalis, & peccati actualis, de primo liberamur per tabulam baptiſmi, de ſecundo liberamur per tabulam pœnitentiæ, ad quam poteſt homo recurrere, quamdiu eſt in ſtatu præſentis viæ, quotienſcunque voluerit diuinam implorare clementiam. Eze. 18. quaſi per totum illud capitulum.

Multiplex eſt pęnitẽtia.

Nota tamen, quòd multiplex eſt pœnitentia, quædam eſt falſa de qua Iſidorus, irriſor eſt, & non pœnitens, qui adhuc agit, quod pœnitet. Vnde de pę. diſt. 5. capitu. falſas. Falſas pœnitentias eſſe conſtat, cum ſpretis pluribus de vno ſolo pœnitentia agitur, aut cum ſic agitur de vno, vt non diſcedatur ab alio. Vnde Ia. 2. qui totam legem ſeruauerit, offendat autem in vno, factus eſt omnium reus, ſcilicet quantum ad vitam æternam. Falſa etiam pœnientia eſt, cum pœnitens ab officio, vel curiali, vel negotiali non recedit, quod ſine peccato agi nullatenus valet,

valet, aut ſi odium in corde ſuo geſſert, aut ſi offenſo cuilibet non ſatisfecerit, aut ſi offendenti offenſus non indulgeat, aut ſi vnicuique non reſtituat, quod iniuſtè detinet, aut ſi contra iuſtitiam arma ferat, recognoſcat ſe veram pœnitentiam nō poſſe agere, loco & capitulo præallegatis. Ideo Papa ibidem fratres noſtros presbyteros admonemus, ne falſis pœnitentiis laicorum animas decipi, & ad infernum protrahi patiantur. Quædam eſt pœnitentia coacta, de qua pſalmiſta. pſalmo 30. conuerſus ſum in erumna mea. Quædam eſt pœnitentia ſera. de qua Auguſtinus in libro, de pœnitentia. Si tunc pœnites, qñ amplius peccare non potes, peccata te dimittunt, non tu illa. de pœni. diſtinctione ſeptima, ca. nemo deſperandus. §. ſi quis. Quædam eſt pœnitentia iniqua. Mathæi vigeſimoſeptimo. Iudas pœnitentia ductus, videns quòd eſſet damnatus retulit triginta argenteos principibus ſacerdotum, & ſenioribus. di. peccaui tradens ſanguinem iuſtum, &c. & de pęn. diſtinctione tertia. Iudas pœnituit. Quædam eſt pœnitentia deſperata. Vnde Sapien. quinto. Mirabuntur in ſubitatione inſperatæ ſalutis, dicentes intra ſe, & pœnitentiam agentes, & præ anguſtia ſpiritus gementes, & cætera. Quædam eſt vera pœnitentia, quæ ſecundum Auguſtinum eſt commiſſa deflere, & pœnitenda non committere, & illa pœnitentia eſt ſancta, & meritoria, de qua Bernar. O fœlix pœnitentium humilitas. O beata ſpecies confitentium, qua tremendus iudex conuertitur in piiſſimum patrem. Per veram enim pœnitentiam abſoluitur homo à peccato, reſtituitur eccleſiæ, reconciliatur Chriſto, donis ſpiritualibus ditatur, de filio Diaboli per imitationem, efficitur filius Dei. Per hanc pœnitētiam paradiſus aperitur, Angeli lętificantur, impii iuſtificantur, mortificata bona reuocantur, & pœna æterna euitatur, per beatum Aug. in li. de pœnitentia & per Alb. in ſuo compen.

In hoc enim ſacramento pęnitentiæ ſicut in aliis eſt materia & forma. Materia enim eſt actus pœnitentis dolentis de peccatis commiſſis. Forma autem ſunt verba ſacerdotis abſoluentis pœnitentem, ſiue in abſoluendo videlicet iſta, Ego abſoluo te, &c. per Magiſtrum vigeſimoſecūdo, diſtinctione quarti. Iſta autem verba, miſereatur tui omnipotens Deus, & abſolutionē, & remiſſionem, &c. non ſunt de eſſentia formæ ſacramenti pęnitētiæ, ſed ſunt ſupplicationes interceſſiuè, vt habetur per Magiſtrum loco præallegato. Ex quibus apparet, quòd in hoc

Materia & forma pęnitentiæ.

ſacramento

ſacramento quoddam ad ſacramentum tantum, vt actus pœnitentiæ exterior, quoddam res tantum, vt remiſſio peccatorũ, quoddam res, & ſacramentum, vt contritio interior, ſecũdum Albertum in ſuo compendio.

Quantum ad ſecundum eſt notandum, quòd ſicut in peccato mortali, tria attenduntur, ſcilicet impudentia, delectatio, & perpetratio. Sic triplici remedio opus eſt ſubuenire, contra impudentiam per confeſſionem, in qua eſt verecundia, de pœn. diſtinctione prima, c. quem pœnitet, contra delectationem opponitur amaritudo contritionis, contra perpetrationem opponitur operis ſatisfactio, de pœnitentia diſtin. prima. c. pęnitentia, & capitulo ſequenti, & per Magiſtrum 16. diſtin. quarti. vnde Iohan. Chriſoſtomus: hæc eſt fructifera pœnitentia, vt ſicut tribus modis Deum offendimus, ſcilicet corde, ore, & opere, Ita tribus modis ei ſatisfaciamus, ſciticet cordis compunctione, oris confeſſione, & operis ſatisfactione: vnde Auguſtinus in libro de ſermone domini in monte, tripliciter peccatum committitur, corde, facto, & verbo, quare triplici remedio ſubueniendum eſt, ſcilicet cordis compunctione, Iohel ſecundo, Conuertimini ad me in toto corde veſtro in ieiunio, in fletu, & planctu, & ſcindite corda veſtra, & non veſtimenta veſtra, & conuertimini ad dominum Deum veſtrum, quia benignus, & miſericors eſt. Oris cõfeſſione, de qua Prouerbiorum. 18. Iuſtus prior eſt accuſator ſui, & Iaco. vltimo. Confitemini alterutrum peccata veſtra. Satisfactione, de qua. Mathæi tertio. Facite dignum fructum pœnitentiæ. Peccatum mortale non poteſt tolli niſi per pœnitentiam. Pœnitentia autem vera debet habere illa tria prædicta de pœnitentia diſtinctione prima. c. verbum Dei. Iuſtum eſt enim vt peccator animo culpam deteſtetur, verbo accuſet, & facto pœniteat, ſecundum Albertum in ſuo compendio. Per peccatum enim offendit homo Deum, eccleſiam, & ſeipſum. Modò per contritionem veram reconciliatur homo Deo, per cõfeſſionem eccleſię, per ſatisfactionem ſibiipſi. per Albertum loco prę allegato.

Quantum ad tertium eſt notandum, ꝙ vera pœnitentia eſt dolor cordis, & amaritudo animæ. Aliomodo ſecundum Ambro. Pœnitentia vera eſt præterita mala plangere, & plangenda iterum non committere, ſecundum autem Gregor. Pœnitere eſt ante acta peccata flere, & iterum flenda non committere, de iſtis diffinitionibus habetur de pœnitentia diſtinctione prima.

c. pœnitentia,

c. pęnitentia, & per Magiſtrum 14. diſt. & ſecundum Albertum in ſuo compendio. In iſtis enim diffinitionibus notatur duplex actus, vnus qui eſt reſpectu pręteriti, ſcilicet plangere mala prӕterita. Alius qui eſt reſpectu futuri, ſcilicet plangenda non committere, primus actus eſt in re, ſecundus in propoſito, & dicitur pœnitentia a pœnitendo de pœni. diſtin. 1. c. prӕallegato. vel dicitur a puniendo per Magi. diſt. quarta. quia per ipſam pœnitētiam puniuntur illicita, ſecundum Scotum ſuper 14. diſtinct. 4. ſenten. pœnitentia eſt abſolutio hominis pœnitentis facta certis verbis, cum debita intentione prolatis, à ſacerdote iuriſdictionem habente, ſignans ex inſtitutione diuina efficaciter abſolutionem animӕ à peccato. iterum pęnitentia eſt duplex, quędam interior tantum, & hӕc de iure naturali, quӕdam eſt pœnitentia exterior, quӕ fit ad arbitrium hominis, prima enim nō eſt ſacramentum propriè, ſecunda vero eſt ſacramentum, non enim pœnitentia per ſe ſuſcepta dicitur proprie ſacramentum eccleſiӕ, cum talis etiam ante baptiſmum poſſit fieri, ſed pœnitentia iniuncta per miniſtros eccleſiӕ ſacramentum eſt. Item notandum eſt, ꝙ lugere pro peccatis propriis eſt actus pœnitētię, lugere pro alienis malis eſt actus virtutis, & miſericordiӕ, lugere pro bonis ӕternis eſt actus beatitudinis, de quo dicitur. Mathӕi 5. beati qui lugent. Item eſt notandum, quòd non oportet exteriorem pœnitentiam eſſe perpetuam, circa autem interiorem eſt diſtinguendum, nam quӕdam eſt pęnitentia interior ſecundum habitum, & hӕc dicitur eſſe perpetua. alia ſecundum actum, & hanc non oportet eſſe perpetuam, ſemper enim tenetur quis ad interiorem pœnitentiam habitualē, qua vellet non peccare, ſed ad interiorem actualem non ſemper tenetur. Item eſt notandum, quòd in pœnitentia alius eſt dolor rationalis, qui eſt peccati deteſtatio, alius eſt ſenſualis qui eſt peccati deteſtatio, alius eſt ſenſualis qui eſt paſſio. primus dolor ſemper debet eſſe in pœnitentia, ſecundus vero non eſt de neceſſitate. Item notandum eſt, quòd pœnitentia adhuc duplex, ſcilicet priuata quӕ fit in ſecreto, quam ſacerdotes iniungunt pro peccatis occultis. Alia eſt pœnitentia publica, & illa, ſecundum auctorem libri de ſacramentis eſt duplex, quӕdam eſt manifeſta, quӕ iniungitur pro peccatis manifeſtis, vt peregrinatio per mundum, flagellatio corporis cum baculo cubitali, & hӕc iterari poteſt ſicut prima, quia cum peccatum mortale ſӕpius iteretur, ita neceſſario a pœnitentia reiteratur, cum ſit

medicinale

medicinale remedium contra illud peccatum per Mag.14. diſt. quarti. Alia eſt pœnitentia ſolennis, quæ fit in capite ieiunii quadrageſimæ 50. d.c.in capite quadrageſimę, vbi eſt textus notabilis ſuper diſpoſitione illius ſolennis pœnitentiæ, & ſolum iniungitur ab Epiſcopo.26.q.6.cap.primo, pro enormi crimine notorio, quod commouet totam vrbem, vel locum alium publicum, vt pro paruulorum periclitatione cũ ſcandalo proximi ex parentum incuria. Et hæc pęnitentia non reiteratur duplici de cauſa, prima ne vilis habeatur ſolennis pœnitentia. l. di.c. ſi quis poſt remiſſionem in glo. ſecunda cauſa propter ſignificationem eius, quia ſignificat eiectionem Adæ de paradiſo terreſtri, quæ ſemel facta eſt e.di.c.in capite, & de pœnitentia, diſt.3. in ſumma, tamen Gratianus dicit, quòd ſecundum conſuetudinem quarundam eccleſiarum pœnitentia ſolennis iteratur in c.ex perſona, de pœnitentia.diſt.3. Opinio tamen Mag.14.diſ. quarti vna cum Auguſtino ad Macedonium, & Origenem ſup Leuiticum eſt, ꝙ non debet iterari. Nota ſuper hoc, ꝙ hæc pœnitentia ſolennis, non iniungitur clericis propter ſcandalũ, quia poſt pœnitentiam ſolennem, non debet aliquis ad ſacros ordines promoueri, nec effici miles, qui ſolenniter pęnituit. 33. q.2. admonere te, & 50.diſt.c.ſi quis per remiſſionem. Similiter non iniungitur perſonis ordinatis, quia defertur ordini, non perſonæ.

QVAESTIO I.

Concluſio. Pœnitentia ſolennis quomodo fienda ſit.

QVæritur, qualiter habet fieri hæc ſolennis pœnitentia?

Reſpondetur, quòd ſolenniter pœnitentes in capite ieiunii quadrageſimæ cum ſuis presbyteris præſentent ſe Epiſcopo ciuitatis, vel eius vicario ante fores eccleſiæ ſacco induti, nudis pedibus, vultibus demiſſis, coma depoſita, & eis in eccleſia introductis, Epiſcopus cum clerico dicit ſeptem pſalmos, & poſtea imponit eis manum, & aquam benedictam aſpergit cineremque capitibus eorum imponit, cilicio colla eorum operit, & ſic denunciat eis lachrimabiliter, quòd ſicut Adã eiectus eſt à paradiſo terreſtri: ita & ipſi pro peccatis ab eccleſia eijciuntur, & tunc iubet Epiſcopus miniſtris, vt eos ab eccleſia expellant.

expellant. Clero eos proſequente, & cantate illud reſponſoriū: In ſudore vultus tui. Geneſis tertio. Deinde in cœna Domini à ſuis presbyteris in eccleſia reducuntur, & erunt vſque ad octauas paſchæ, ita quòd nec cõmunionē, nec pacem recipiēt, & tunc exibunt de eccleſia, & erunt extra eccleſiam, vſque ad talem diem ſequentem, ſcilicet in capite ieiunij anni ſequentis, & fiet ſicut prius quolibet anno quouſque aditus eccleſiæ eis reddatur, & reconcilientur ab eccleſia ſecundum voluntatem epiſcopi ad quem ſpectat reconciliatio. Mulieres autem comā non deponunt in ſignum ſubiectionis, ſed ſolum viri. 50. diſt. c. in capite ieiunii pluries allegato.

QVÆSTIO II.

Concluſio. Contritio, confeſſio, & ſatisfactio ſunt partes pœnitentiæ integræ.

QVæritur, vtrum pœnitentiæ ſint tres partes, ſcilicet contritio, confeſſio, & ſatisfactio. Et videtur quòd non. Nā forma ſimplex non habet partes, qa in indiuiſibili eſſentiá conſiſtit, ſed pœnitentia eſt huiuſmodi, quia eſt quidam habitus in prima ſpecie qualitatis, ergo.

In oppoſitum eſt, Magiſter ſententiarum 16. diſtinctione quarti. vbi dicit, quòd in perfectione pœnitentiæ tria ſunt obſeruanda, ſcilicet compunctio cordis, confeſſio oris, & ſatisfactio operis. Huic concordat Auguſtinus in libro de ſermone Domini in monte di. tres ſunt peccati differentiæ, in corde, in facto, & in conſuetudine, vel in verbo, tanquam tres mortes, vna quaſi in domo, ſcilicet cum in corde conſentitur libidini, altera quaſi elata iam extra portam, cum in factis procedit aſſenſio. Tertia cum mala conſuetudine, tanquam mole premitur animus quaſi in ſepulchro iam fœtens. Landulphus ſuper decimaſexta diſtinctione quarti ſententiarum.

Ad illud dubium reſpondet per quatuor concluſiones.

Prima concluſio eſt, quòd pœnitentiæ quæ eſt habitus virtutis, non ſunt tres partes, ſcilicet contritio, confeſſio, & ſatisfactio, & probat ſic illæ non ſunt partes alicuius totius, quibus non exiſtentibus illud totum poteſt eſſe, ſed non exiſtentibus, iſtis tribus partibus poteſt eſſe pœnitentia, quæ eſt virtus

ergo maior patet, & minor probatur, quia pœnitentia, quæ eſt habitus eſt quædam qualitas de difficili mobilis, quæ ineſt homini, etiam quando dormit, ſola enim qualitas eſt inclinans ad frequenter pœnitere & inexiſtit, quando nullus eſt ibi actus.

Secunda concluſio eſt, quòd pœnitentiæ, quæ eſt actus hæc tria, ſ. contritio, confeſſio, & ſatisfactio non ſunt partes, probatur ſic. A. quia forma ſimplex eſt actus, ſicut habitus, ergo ſicut hæc tria realiter diſtincta non poſſunt componere habitum, q eſt pœnitentia, nec ipſum actum qui eſt pœnitere. Deductio iſtius patet, quia ſi accipiatur actus pœnitendi pro actu voluntatis imperatiuo vindictæ, vel pro actu imperato exequente imperium voluntatis, ſemper eſt forma ſimplex. Forma autem ſimplex non habet partes realiter diſtinctas, ſicut ſunt illæ tres. Item probatur ſic. entia quorum eſſe eſt in fieri, non ſunt partes entis permanentis, ſed hæc tres contritio, & cætera habent entitatem in fieri: ergo non ſunt partes pœnitentiæ, quæ eſt habitus, vel actus, cum ſint entia permanentia: maior patet, & minor probatur, quia confeſſio, quæ fit oris prolatione eſt in fieri, ſimiliter ſatisfactio opere pœnoſo eſt in fieri.

Tertia concluſio eſt, ꝙ pœnitentiæ, quæ eſt ſacramentum cõtritio, confeſſio, & ſatisfactio non ſunt partes, probatur quia quod non competit diffinitioni, non competit diffinito, ſed hæc tria non ſunt partes congruentes pœnitentię diffinitioni, vt eſt ſacramentum, ergo nec ipſi pœnitentię, maior patet quia diffinitio, & diffinitum idem ſunt, primo poſteriorum, minor probatur, quia accipiendo diffinitionem poſitam per Scotum ſuper 14. diſtinctione quarti apparet, quòd pœnitentia eſt abſolutio peccatoris, facta certis verbis, vbi apparet, quòd hæc tria, nec aliquod illorum ſint partes pœnitentiæ, quia ſi aliquod mereretur dici pars pœnitentiæ maxime eſſet contritio, quod nõ eſt dicendũ de pñia vt ſacrm̃, cum contritio ſit quoddam ſpirituale. Item omne ſacramentum eſt ſacræ rei ſignum exterius ſignans, ſed contritio non poteſt eſſe tale ſignum exterius igitur.

Quarta concluſio eſt, quòd hæc tria contritio, confeſſio, & ſatisfactio ſunt partes pœnitentiæ integræ, & vocat Landulphus pœnitentiam integram non ad habitum, vel ad actum imperatum, ſed cum pœnitentia ſit quædam iuſtitia commutatiua, videtur requirere ad eſſe ſui æquiualentiam tanti pro tanto, ſcilicet pœnæ ad culpam, ad quam æquiualentiam cõcurrunt tria.

Primo pœna interior, quæ eſt contritio, quia ſicut in culpa fuit voluntaria delectatio deordinata, ita debet eſſe diſplicentia æquiualens. Secundo exterior maceratio, quæ eſt pars operis pœnoſi correſpondentis æquiualenti offenſæ commiſſæ. Tertio requiritur arbiter, cuius iudicio iuſtè æquiualeat hæc pœna, illi culpę. Primum horum eſt contritio, quæ eſt diſplicentia interior. Secundum ſatisfactio, quæ eſt maceratio exterior. Tertium eſt confeſſio; quia nullus debet eſſe iudex in cauſa ſua in c. ſi quem, de ſenten. excommunica. ideo debet confiteri ſacerdoti, cuius arbitrio decernatur, quæ pœna æquiualeat culpæ. Huic vltimæ concluſioni concordat Alber. in ſuo compendio theologiæ libro ſexto, di. tres ſunt partes integrales pœnitentiæ, ſcilicet contritio, confeſſio, & ſatisfactio, quod oſtendit ſic. Pœnitentia eſt quoddam ſpontaneum iudicium in quo contritio eſt quaſi quædam citatio, vbi requiritur rei apud iudicem ſpontanea confeſſio. Deinde ſequitur emendę per iudicem impoſitæ ſolutio, ſed in hoc differt iudicium fori à iudicio poli, qa ibi cõfeſſus in iure, condemnatur: hic in iudicio poli confeſſus, abſoluitur. Iſta tria membra pœnitentię tangit auctor noſter in littera ſua dicens. Conteror in corde, pro primo: mala confiteor ſimul ore, pro ſecundo: emendans opere pro tertio.

Circa illud verbum conteror.

QVAESTIO I.

Differentia inter attritionem, & contritionem.

QVæritur, vtrum requiratur contritio, vel ſufficiat attritio.

Pro ſolutione iſtius dubii ſecundum compendium theologiæ in ſexto libro, aſſignanda eſt differentia inter attritionem, & contritionem, ſicut inter informe, & formatum, ſecundum ꝙ dicitur de fide informi, & formata, ideo dicitur ꝙ non ſufficit attritio, de contritione autem habetur in pluribus paſſibus ſacræ ſcripturæ, ꝙ ipſa ſufficit cum non habetur copia confeſſorum, & hoc videtur tenere Landul. ſupra decimamquartam diſtinctionem quarti ſententiarum diſt. quòd ſolo actu contritionis aſſequitur quia peccatorum remiſſionẽ, quod poteſt habere diſtinctionem talem, contritio aut eſt tanta, quòd ſufficit, aut non, ſed eſt ſola attritio, quæ notatur Lucę

decimoquinto, de filio prodigo dicente, quanti mercenarij abundant panibus in domo patris mei, Et ego hic fame pereo, ſurgam & ibo ad patrem meum, & cætera. Si primo modo veritatem habet illud. ꝙ ſolo actu cõtritionis aſſequitur quis peccatorum remiſſionem, & cætera. Si ſecundo modo non, ſed actione ſacramentali ſacerdotis, illa attritio fit contritio, & ſic ſacerdos non ſolum oſtendit abſolutum immo abſoluit illum, patet quia conſtat, quòd ſola attritio non ſufficit ad deletionem peccati, ergo ad hoc, quòd fiat ſufficiens, oportet, quòd fiat virtute ſacramenti. hec dicit Landulphus. Quod autem inducit Magi. de illo, qui vadit ad confeſſionem decimaſeptima diſtinctione, quarta, & vigeſimaprima, quia ſi fuerit ſufficienter contritus, & moriatur eundo ſaluatur. Si autem ſit ſolum attritus damnatur, niſi forte propter bonam voluntatem, quia venit ad confeſſionem faciens quod in ſe eſt Deus in inſtanti facit de attritione contritionem, quod credere eſt pium, vt habetur de leproſis mundatis. Lucę 17. Sed quia dictum extitit, ꝙ actione ſacramentali ſacerdotis attritio fit contritio.

QVAESTIO I.

Conclusio. Attritio fit contritio per concomitantiam.

QVæritur, vtrum attritio fit contritio, ad illud ſecundum Albertum in ſuo compendio theologiæ, dicendum eſt, quòd contritio dicitur cum gratia tritio, quod poteſt eſſe dupliciter. vno modo per concomitantiam, quia gratia aſſociatur motui exiſtenti in anima, & illum informat quamuis non eliciat. Aliomodo per cauſam, ita quòd motus à gratia eliciatur. primo modo attritio fit contritio, quia actus ille ſimplex manens in anima formatur adueniente gratia, ſicut dolor adueniente luce. Secundo modo impoſſibile eſt, quòd attritio fiat contritio, ſuper illud verbum pœnitet in littera auctoris. Eſt notandum, quòd pœnitere accipitur quadrupliciter. vno modo pro velle punire, & tunc diffinitur ſic, pœnitere eſt velle vindicare peccatum à ſe commiſſum. Aliomodo accipitur pœnitere pro diſplicere, & tunc diffinitur ſic. Pœnitere eſt peccatum à ſe commiſſum deteſtari. Aliomodo accipitur pœnitere pro pœnã acceptare, & tũc diffinitur

diffinitur ſic. Pœnitere eſt pœnam inflictam pro peccato ſuo gratanter acceptare. Aliomodo accipitur pœnitere pro punitionem ſufferre,& tunc diffinitur ſic. Pœnitere eſt pœnam inflictam pro pecato ſuo patienter ſufferre,ſecundum Landul. ſuper decimaquarta,diſtinctione quarti ſententiarum. Differentia iſtorum actuum patet,quia licet omnes iſti actus intendant vnum materiale, ſcilicet peccati punitionem per aliquod incommodum pœnoſum quod eſt triſtitia: tamen in proſequendo illud pœnoſum eſt differentia, quia primus actus qui eſt actus vindicandi eſt pœnæ inflictiuus. Secundus eſt mali pro quo infligitur impetratiuus ſi ab alio infligitur.

Nunc dicendum eſt modicum de vnoquoque membro. Et primo de contritione. Pro cuius declaratione eſt notandum, quòd contritio eſt dolor voluntariè aſſumptus pro peccatis cũ propoſito confitendi, & ſatisfaciendi,ſecundum Albertum in ſuo compendio in ſexto libro,& ſecundum Magiſtrum in quarto ſententiarum diſtinctione decimaquinta, ibi ponitur dolor pro genere,voluntariè aſſumptus, ad differentiam doloris naturalis,qui non eſt meritorius cum non ſit in genere moris, ſed voluntas eum ponit in genere morali, pro peccatis, ponitur pro materia doloris,ad differentiam doloris inuidię, quæ eſt de bono alieno.

QVÆSTIO II.

Concluſio. In Beatis, & damnatis non eſt contritio.

QVæritur, vtrum in Beatis damnatis, & his, qui ſunt in purgatorio ſit contritio? dicendum eſt ſecundum Albertum in ſuo compendio, quòd non, cuius cauſa eſt, quia in contritione propriè ſumpta tria ſunt, ſcilicet gratia, dolor, & effectus meriti ſatisfactionis:modo in beatis non eſt dolor: In damnatis non eſt gratia, exiſtentes in purgatorio non merentur ergo.

QVAE-

QVAESTIO III.

Concluſio. Deteſtatio peccati debet eſſe perpetua.

QVæritur, quandiu quis de peccato debet dolere? Reſpondetur ſecundum Hugo. de ſancto victore, q Deus quando abſoluit hominem à vinculo peccati, ligat eũ vinculo perpetuæ deteſtationis: quæ quidẽ deteſtatio perpetua poteſt eſſe duplex, ſ. in habitu, & in actu. Ad deteſtationem in habitu ſemper tenetur homo, etiam poſt perfectam peccati remiſſionem, de qua Aug. loquens de pœnitente dicit, ſemper doleat, & de dolore gaudeat, & non ſemper doluiſſe doleat. Ad deteſtationem vero peccati in actu, non ſemper tenetur homo. In contritione enim duplex eſt dolor, vnus eſt voluntatis, qui non eſt aliud, quam diſplicentia peccati. Alius eſt ſenſualis, primus eſt de eſſe contritionis, de quo intelligitur illud Hiere. 6. capitulo. Luctum vnigeniti fac tibi planctũ amarum, quia debet ex ratione magis velle nunquam peccaſſe, quam vnigenitum viuere. Alius vero dolor, qui eſt ſenſualis, non requiritur de neceſſitate ad contritionem, ſed bene eſt de eius perfectione, quia talis dolor non eſt in noſtra poteſtate. Ille enim pœnitentiam digne agit, qui ſic præterita mala deplorat, vt futura iterum non committat. Nam qui plangit peccatum ſuum, & iterum committit peccatum, eſt ſicut ille qui lauat laterem crudum, quem quanto magis abluit, tanto magis lutum facit, de pœnitentia diſtinctione ſecunda, capitulo ſecundo, §. ille pœnitentiam. Huic ſententiæ concordat Iſidorus dicens. Irriſor eſt, & non pœnitens, qui adhuc agit, quod eum pœniteat, nec videtur Deũ poſcere ſubditus, ſed ſubſannare ſuperbus. Canis reuerſus ad vomitum, & pœnitens ad peccatum ſecundum Magiſtrum decimaquarta, diſtinctione quarti, & idem eadem diſtinctione. Quoſdam accipere lachrimas ad pœnitentiam cerno, & affectum pœnitentiæ non habere, quia inconſtantia mentis, nunc recordatione peccati lachrimas fundunt, nunc reuiuiſcente vſu, ea quæ fleuerunt iterando committunt.

Notetis tamen, quòd non ſufficit ſola cordis contritio habentibus copiam ſacerdotis, de pœn. diſtin. prima. c. vltimo nec contritus reputatur, ſi poſt contemnit confiteri. 31. q. 1. ca. vlti.

&de

& de con.diſtinctione quarta,capitulo non dubito. Sicut enim præcepta eſt nobis interior pœnitentia,ita oris confeſſio,& ita exterior ſatisfactio,ſi adeſt facultas,de pœniten.diſtin.tertia,ca. perfecta pœnitentia,& per Magiſtrum 17.diſtin.quarti ſenten. d.Iudicet ſeipſum homo voluntate,dum poteſt, & mores conuertat in melius,ne cum iam non poterit præter voluntatem à domino iudicetur,veniat ad antiſtites,per quos illi claues in eccleſia miniſtrantur, &c.

Secundum membrum eſt confeſſio. Pro cuius præſenti declaratione eſt notandum,ꝙ confeſſio,eſt ſecundum Albertum in ſuo compen.theologiæ libro ſexto,per quam morbus latens ſpe veniæ aperitur, Secundum vero Criſoſtomum ſuper Mathæum,& per Magiſt.17.diſtin.quarti ſententiarum.Confeſſio eſt teſtimonium conſcientiæ timentis Deum. Et eſt confeſſio duplex,quædam eſt mentalis,quæ fit Deo,& hæc eſt de iure naturali,quædam eſt confeſſio vocalis,quæ fit homini,& hæc non eſt de iure naturali,ergo ante chriſti incarnationem ſufficiebat confeſſio mentalis,quia Deus nondum erat homo, ſed poſtquàm factus eſt homo debet cõfeſſio fieri homini vicario Chriſti. Item licet peccata alicuius nota ſint ſacerdoti, vt homini, tamen oportet ea confiteri,quia non ſunt ei nota,vt iudici. Quid ſit confeſſio.

QVAESTIO I.

Concluſio. Chriſtus ſolus eſt inſtitutor ſacramentorum, ideo ipſe pœnitentiam inſtituit Io.20. Accipite Spiritumſanctum quorum remiſeritis &c.ceteri fuerunt promulgatores.

QVæritur, quando fuit inſtituta confeſſio?

Reſpondetur ad illud dubium,ſecundum aliquos, ꝙ fuit inſtituta in paradiſo terreſtri,ſtatim poſt peccatum Domino dicente ad Adam.Adam vbi es. Geneſi.3. Et huic concordat Mag.23.diſtin.quarti,quòd a primordio humani generis fuit in primis parentibus vtrumque inſtitutum, ſcilicet pœnitentia.& coniugium. Alii dicunt, ꝙ confeſſio fuit inſtituta,quando Dominus interrogauit Caim.diſt.Caim vbi eſt Abel frater tuus Gen.quarto.Alij dicunt, quòd quando Ioſue præcepit Achor confiteri crimen ſuum, & lapidatus eſt. 45.diſt.c.ſed & illud.Alii dicunt ꝙ in nouo teſtamẽto a Iacobo Iaco.vltimo.Confitemini alterutrum peccata veſtra,quod non credo,quia non fuit ſummus Pontifex, quare non potuit obli-

gare

gare totam eccleſiam. Alii dicunt, quòd fuit inſtituta, quando Chriſtus dicit mūdādis, ite oſtēdite vos ſacerdotibus. Lucæ 17. Hic eſt ritus leproſi, quando mundandus eſt adducetur ad ſacerdotem, dixit dominus ad Moyſem Leui. 13. & 14. cap. Lepra autem ſecundum doctores eſt peccatum. Alii dicunt, quòd fuit inſtituta quando dominus dixit Petro. Tibi dabo claues regni cœlorum. Et quodcunque ligaueris ſuper terram, &c. Math. 16. Alii dicunt, quòd fuit inſtituta quando Chriſtus poſt reſurrectionem, dixit Apoſtolis quorum remiſeritis peccata, remiſſa erunt, & quorum retinueritis, retenta erunt. Iohann. 20. Chriſtur enim in hoc ꝙ miniſtris ſacramentorum dedit poteſtatem ligandi, & ſoluendi inſinuauit confeſſionem eis, tanquā iudicibus debere fieri, ſecundum Albertum in ſexto libro ſui compen. & Apoſtoli promulgauerunt eam. Alii dicunt, ꝙ fuit confeſſio inſtituta ab vniuerſali traditione eccleſiæ, in glo. ca. in pœnitentia autem, de pœnitentia diſt. 5.

Quantum ad tertium membrum, ſcilicet ſatisfactionem, eſt notandum, ꝙ poſt remiſſionem culpæ in contritione remanet debitum pœnæ ſatisfactoriæ, ideo iniungit ſacerdos quædam ad ſatisfactionis fundamentum, ſicut abſtinere a peccato reſtituere oblatum, quædam iniungit ad ſatisfactionis expeditionē vt vitare conſortia malorum, quædam iniungit ad ſubſtantiam ſatisfactionis, vt ieiunare, vigilare, dare eleemoſinam, peregrinari, & huiuſmodi opera pœnalia, quædam iniungit ad perfectionem, & ſecuritatem ſatisfactionis, vt ſunt opera ſupererogātionis. Item ſatisfactionis quędam ſunt partes principales, ſcilicet oratio, eleemoſina, & ieiunium: quædam ſunt ſecundarię vt vigiliæ peregrinationes, diſciplinæ. Opera enim carnem affligentia reducuntur ad ieiunium. Opera autem ſpiritualia ad orationem. Opera miſericordię ad eleemoſinam, per ieiuniū reuocamur a concupiſcentia carnis, per eleemoſinam à concupiſcentia oculorum, per orationem à ſuperbia vitæ, ſecundum compendium theologiæ. De iſtis membris tractabo latius in ſequentibus declarando textum auctoris. Crimina commemora, &c. ab iſta littera vſque ad illam, vt reminiſcaris, auctor facit duo principaliter, primum docet modum, quem debet habere pœnitens in aggrediendo confeſſionem. Secundo docet conditiones veræ confeſſionis, prima in principio, ſecunda ibi integra, feſtina.

Quantum ad primam partem dicit auctor noſter, quòd confitens,

fitens,ſiue pœnitens primo debet meditari crimina, quæ commiſit. Vnde Criſoſtomus. Si recordaris peccatorum tuorum,& frequenter ea in conſpectu Dei pronunties, & pro eis deprecceris,citò ea delebis. Vnde pſal.76. Meditatus ſum nocte cum corde meo,& exercitabar,& ſcopebam ſpiritum meum : Et alibi Eſaiæ 38. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Item confitens debet colligere peccata propria & non aliena,in cap.conſideret De pœnite. diſtinctione 5. Itē debet fflebiliter orare Iohel.2.conuertimini ad me in toto corde veſtro,in ieiunio,in fletu,& in planctu dicit dominus. vnde Ber.Lachrimare,& orare debes ꝓ peccatis tuis,vt inuenias gratiam.Et Pſalmus 6.Lachrimis meis ſtratum meum rigabo.i.cōſcientiam meam.Dicendo,ne memineris domine iniquitatum noſtrarum antiquarum cito anticipient nos miſericordiæ tuæ, quia pauperes facti ſumus nimis. Item pœnitens debet eligere confeſſorem prudentem,qui ſciat diſcernere inter lepram,& lepram.i.inter peccatum,& peccatum de pœn.di.6.c.2. qui confitetur, omnino ſacerdoti confiteatur meliori quàm poteſt, & idem de pę.di.prima,quem pœnitet.§.hoc eſt ego. Dominus.ꝑ Mag.17.diſ.4.vnde Aug. Qui vult confiteri peccata vt inueniat gratiam,quærat ſacerdotem ſcientem ligare,& ſoluere,ne cum negligens circa ſe extiterit,negligatur ab illo, qui eum miſericorditer monet,& petit,ne ambo in foueam cadant,quam ſtultus euitare noluit.vnde Mathæi 15. & Lucæ 6.Si cæcus cæcum ducat ambo in foueam cadunt.Item cōfitens debet dicere peccata ſua vni presbytero,per Mag.16.d.4.vbi dicitur qui peccata vult redimere,caueat ne ductus verecundia,diuidat apud ſe cōfeſſionem,ſcilicet vt diuerſis diuerſa velit ſacerdotibus manifeſtare.Quidam enim vni celant,quæ alii manifeſtanda cōſeruāt, qđ eſt ſe laudare,& ad hypocriſim tendere, & ſemꝑ velle venia carere,& idē habetur,de pœnitentia di.5.c.conſideret.§.qui igitur peccata. Item confitens non debet ſponte celare aliquod crimen præcipuè mortale, quod probatur per Magiſtrum decimaquinta,diſtinctione quarti, vbi dicit, Expulit dominus ſeptem dæmonia, vt omnia crimina ſimul eiicienda doceret, Iohannes 8. & legionem dæmonum ab alio eijciens nullum relinquit,oſtendēs per hoc,quòd ſi mille forent crimina,oportet de omnibus pœnitere. Quomodo qui vnum crimen reſeruat,de alio recipiet veniam, ſine quo nemo vnquam inuenit gratiam? & idem de pœn.diſtin.tertia.ca.ſunt plures.§. quo-

modo,& eo. diſtin. Notetur ſponte, quia delicta nemo intelligit omnia, Dauid Pſal. 18. delicta quis intelligit, generaliter ſaltim ea confiteatur, quorum memoriam non habet, & ſic nihil dicitur celare de ſceleribus ſuis, ſecundum Matthæum vigeſimoprimo, diſtinctione quarti ſententiarum. Sequitur in fine primæ partis crimina diminuit confeſſio, quod exponitur ſic. Cōfeſſio vera diminuit peccata, quia per beatum Aug. in libro de pę. & de pę. diſt. 1. §. non ergo vbi eſt taciturnitas cōfeſſionis, ſperanda eſt venia criminis. Ad hoc cōcordat Aug. in vna rñſione ꝯ pelegianos di. veritatē dicit Deo pœnitens, quando nihil illi de commiſſis ſceleribus celat, non quòd & ſi voluntate celauerit Deus ignoret, ſed veritatem ſibi ab eo dici vult, vt veniam conſequatur, & idem de pœni. diſt. 3. cap. his auctoritatibus, & Dauid, confirmat illud dicens. pſal. 6. Lauabo per ſingulas noctes, i. peccata, lectum meum, ideſt conſcientiam meam. Ergo omnia peccata ſua poſſetenus debet pœnitens confeſſori ſuo reuelare. Qui enim timet iudicium Dei, non erubeſcit peccatum confiteri, ſecundum Iohannem Criſoſto. ſuper Mathęum. Perfectus timor ſoluit omnem pudorem, confeſſio peccati pudorem habet, & ipſa erubeſcentia eſt grauis pœna, ideo iubemur confiteri peccata, vt erubeſcentiam patiamur pro pœna. Nam hoc ipſum pars eſt diuini iudicii per Magi. 17. diſt. quarti. De negligentia autem oblitorum debet pœnitens grauiter dolere, Et generaliter confiteri. Vnde Magiſter vigeſimaprima, diſtinctione quarti. ſi vero à mente aliqua exciderint, confitetur pœnitens veritatem Deo cum generaliter dixerit, Deus qui noſti occulta cordis opera mea, & delicta mea à te non ſunt abſcondita, quibus veniam largiaris. Et hæc eſt veritas confitentis, quam diligit Deus. Ex hoc patet, quòd generalis confeſſio etiam mortalia delet, quorum intelligentia non habetur per Magiſtrum loco præallegato.

Quo ad ſecundam partem, ſcilicet illa crimina diminuit dicit Ambroſius non poteſt quiſquam iuſtificari à peccato, niſi fuerit peccatum ante confeſſus, qui vero confeſſus fuerit iuſtificabitur per Magiſtrum decimaſeptima diſtin. quarti ſenten.

Sequitur ſecunda pars principalis de conditionibus confeſſionis verę ibi cōfeſſioni conditiones integra, feſtina, de quibus conditionibus dantur alia metra hac ratione quæ ſequitur.

Si ſimplex, humilis confeſſio, pura, fidelis.
Atque frequens, nuda, diſcreta, libens, verecunda.

Integra,

Integra, ſecreta, lachrimabilis, accelerata.
Fortis, & accuſans, & ſit parere parata.

Quarum conditionem ſequitur expoſitio.

Simplex debet eſſe confeſſio, i. ſine plica, vt nihil dicatur niſi quod pertinet ad quantitatem peccati, & qualitatem peccatoris ſine defenſione, ſine excuſatione.

Humilis, vt cum magna humilitate dicat pœnitens peccata ſua reclamando ad Dei miſericordiam ſine iactantia, ſine præſumtione, ſine comparatione alterius.

Pura, ideſt cum recta intentione. & cum propoſito non recidiuandi.

Fidelis, ideſt vera, non ſimulata,

Frequens, ideſt ſæpe fiat confeſſio.

Nuda, i. ſine inuolutione verborum, ita quòd obſcurè non dicat peccata ſua.

Diſcreta, vt maiora peccata dicat maiori pondere, diſcernendo inter peccata, & circunſtantias.

Libens ideſt ſpontanea voluntate.

Verecunda, ideſt erubeſcendo de peccatis, & non iactando de bonis.

Integra ideſt, quòd nihil celet, quia aliter non valeret cõfeſſio vt viſum fuit ſuperius.

Secreta, ſ. quantum ad forum conſcientiæ vbi de oecultis conſcientię agitur, quia ſecundum Mag. di. 17. 4. ſicut publica noxa publico eget remedio, ita occulta ſecreta confeſſione, & occulta ſatisfactione purgatur.

Lachrimabilis quantum ad dolorem, de peccatis commiſſis.

Accelerata, ſ. vt ſtatim confiteatur poſt mortale peccatum, tum propter recuperandam gratiam, quam amiſerit, tùm propter periculum mortis cuius hora eſt incerta.

Fortis, ſcilicet vt propter erubeſcentiam peccata confiteri non dimittat.

Accuſans ſeipſum, & non alium. Et ſit parere parata, quia in omnibus confitens debet ſuo confeſſori, quantum ad ea quæ ſunt in foro conſcientiæ, obedire, & ſi ſentiat ſe debilem ad peragendam pœnitentiam, quam ſibi iniungit ſuus confeſſor, debet ei dicere, vt eam commutet in aliam, &c. Ad hoc concordat Mag. 16. diſt. 4. di. ponat ſe omnino confitens in iudicio & poteſtate ſacerdotis nihil ſui iuris reſeruans ſibi, vt omnia eo iu-

bente paratus ſit facere pro recipienda vita animæ quæ faceret pro euitanda corporis morte. Et hoc cum deſiderio, quia recuperat vitam infinitam. Cum gaudio enim facere debet immortalis futurus, quæ faceret pro differenda morte moriturus. Auguſtinus.

QVAESTIO I.

Concluſio. Sine pœnitētia peccator poteſt conſequi peccatorum remiſſionem.

QVæritur, vtrum ſine pœnitentia peccator poſſit cōſequi remiſſionem, & videtur, ꝙ ſic per glo. ſuper illud Luc. 8. Dimiſſa ſunt ei peccata multa, vbi dicitur, ꝙ abundantia charitatis rubiginem peccatorum in ea conſumpſit, ſed aliquis poſſet conuerti in Deum ita ardenter per charitatē, ſine hoc, ꝙ conuertatur ad peccata præterita per pęnitentiam, ergo ſine pęnitentia poteſt quis ſalutem conſequi, & remiſſionem. Secundo ſic. ſicut ſe habet auerſio a Deo ad damnationē, ita conuerſio ad Deum ad ſalutem, ſed auerſio à Deo ſine omni delectatione poteſt eſſe cauſa damnationis, ergo conuerſio ad Deum ſine omni dolore pœnitentiæ poteſt eſſe cauſa ſalutis ergo. Tertio ſic. motus fidei, qui præcedit pœnitentiam poſſet in tantum intendi, ꝙ ſufficienter diſponeret ad gratiam habendam, ſed gratia ſufficit ad ſalutem etiam ſine operibus, ergo ſine opere pœnitentię peccator poſſet ſalutē cōſequi. Quarto ſic. in vltimo inſtanti vitæ poſſet infundi gratia, ſed poſt vltimum inſtans nō remanet aliquod inſtans vitæ pręſentis in quo pœnitentia poſſit eſſe fructifera, ergo ſine omni actu pœnitentiæ poteſt homo conſequi ſalutem per gratiam.

In oppoſitum arguitur per Aug. in libro de pęnitentia dicēs: nemo ſuæ voluntatis arbiter conſtitutus poteſt inchoare nouā vitam, niſi eum pœniteat veteris vitæ: ſed nullus poteſt cōſequi veniā niſi in nouitate vitę inueniatur. ergo ſine pęnitētia nullus vitam nouam conſequi poteſt. Item ſicut baptiſmus ordinatur contra originale peccatum, ita pœnitentia contra actuale, ſed nemo poteſt ab originali mundari, niſi per baptiſmum ſuſceptū actu, vel propoſito, ergo nec ab actuali niſi per pœnitentiā?

Solutio. dicendum eſt, ꝙ manente cauſa manet effectus, cauſa autem quare aliquis priuatur gratia per peccatū eſt inæqualitas peccatoris, qua Deum offendit, vnde quouſque illa inęqualitas ad æqualitatem reducatur non poteſt priuatio ceſſare, hoc

enim

enim facit pœnitentia per ſuum actum. vnde ſine actu pœnitẽtię peccato ſalus eſſe non poteſt.

Tunc ad primam rationem dicendum eſt, ꝙ ſicut inter homines non reſtituitur amicitia poſt offenſam, niſi per aliquem dolorem de offenſa, ita nec charitas poſt peccatum niſi per pœnitentiam.

Ad ſecundam dicendum eſt, ꝙ in auerſione a Deo ſemper eſt conuerſio ad bonum commutabile, & ita quamuis non habeat delectationem ſenſualem, ſemper tamen habet quandam cõplacentiam voluntatis. Et ſimiliter oportet, ꝙ cõuerſioni ad Deum coniungatur diſplicentia, & hoc dolor pœnitentiæ dr̃.

Ad tertiam rationem dicendum eſt, quòd motus fidei nunquam poteſt in tantum intendi, ꝙ gratiæ continuetur, niſi gratia mediante.

Ad quartam dicendum eſt, quòd non eſt dare vltimum inſtans vitæ, quia ſecundum Ariſtotelẽ in 8. Phyſicorum, non eſt dare vltimum inſtans rei permanentis, ſed eſt accipere primum inſtans mortis, alias inter vltimum inſtans vitæ, & primum inſtans mortis cum ſint aliud, & aliud inſtans, eſſet tempus medium, & cætera.

Alio modo reſpondetur dicendo, ꝙ ſuppoſito, ꝙ ſit dare vltimum inſtans vitæ, tunc in illo eodem inſtanti, & gratia infundetur, & motum pœnitentiæ huius habebit, & talis pœnitentia ſufficit ad ſalutem, ſecundum Aug. in li. de Eccleſiaſticis dogmatibus hæc quæſtio ſecundum beatum Thom. eſt ſuper decimaquarta, diſt. 4. ſen.

QVAESTIO I.

Concluſio. Origo effectiua pœnitentiæ eſt Deus.

QVęritur, vnde pęnitentia habet originem? dicit Mag. ſen. 14. di. quarti, ꝙ pęnitentię virtus timore concipitur.

Solutio. origo pęnitẽtię virtutis effectiua Deus eſt, ſed origo diſpoſitiua eſt à nobis qa ſm Aug. qui creauit nos ſine nobis, non iuſtificabit nos ſine nobis. Diſpoſitio autem hoc ordine procedit, primo neceſſarium eſt Dei bonitatem & iuſtitiam cognoſcere, cui diſplicet omne malũ, & nullo modo relinquit impunitum. Item ſe aliquid feciſſe, quod ſuę diſpliceat voluntati, & ex hoc cognoſcit hõ ex diuina ſnĩa ſe obligatũ ad pęnã. Scđo neceſſariũ eſt Dei miſericordiã cognoſcere,

qui paratus eſt omni dolenti de culpa remittere,& indulgere. Ex prima contritione generatur timor, Ex ſecunda ſpecies remiſſionis,& ex his voluntas ſatisfaciendi, & ſi incipiat facere, quod in ſe eſt, diſpoſitus eſt tális ad iuſtificationem ſecundum Bonauenturam.

QVAESTIO II.

Concluſio. Pœnitentia iteratur.

QVæritur, quare pœnitentia iteratur, & non baptiſmus?

Solutio, triplex eſt ratio. Prima quia in baptiſmo imprimitur character, qui eſt indebilis, in pœnitentia vero non. Secunda quia baptiſmus eſt contra morbū non iterabilem, ſcilicet contra peccatum originale. Tertia ratio eſt,quia baptiſmus habet totam efficaciam ſuam à paſſione Chri̅,ſed pn̄itia non habet totam efficaciam ſuam à paſſione Chriſti, ſed etiam ab actu noſtro,ideo baptiſmus non iteratur,ſicut nec paſſio:pœnitentia vero iteratur, ſicut & voluntas noſtra variatur, ſecundum Bonauen.

QVAESTIO III.

Concluſio. In habentibus poſſibilitatem confitendi ſola contritio non ſufficit.

QVæritur,vtrum ſufficiat ſola contritio, ſine tanta ſolennitate, quę dicta eſt, & videtur quòd ſic per pſal. 50. ſacrificium Deo ſpiritus contribulatus, & alibi pſalm. 31. dixi confitebor aduerſum me in iuſtitiam meam,&c.

Item Ezec.18.& 33.Quacunque hora ingemuerit peccator, & conuerſus fuerit,vita viuet, & non morietur, ibi nōn dixit ore confeſſus fuerit.

Item Dominus Lucæ 17.Præcepit leproſis, ꝙ oſtenderent ſe ſacerdotibus,qui antequam irent mundati ſunt.

Item Iohan.decimoprimo,habetur,quòd Lazarus, nō prius de monumento eſt eductus,& poſt à domino ſuſcitatus,ſed intus ſuſcitatus prodiit foras viuus,vt oſtenderetur ſuſcitatio animæ

mæ præcedere confeſſionem. His auctoritatibus,& ſimilibus probatur,quòd ſola contritione peccatum dimittitur.

In oppoſitum arguitur ſic auctoritate domini per Eſaia. 43. Narra ſi habes iniquitates,vt iuſtificeris, vbi glo. dic tu iniquitates tuas,vt iuſtificeris.

Item dicit Ambroſi.in libro de paradiſo, non poteſt quiſquam iuſtificari à peccato, niſi fuerit peccatum ante confeſſus.

Item Iohannes Criſoſtomus in ſermone quadrageſimæ non poteſt quiſque gratiam Dei aſſumere, niſi purgatus fuerit ab omni peccato per baptiſmum, & per pœnitentiæ confeſſionem.

Breuiter dicendum eſt ad iſtud dubium quod tractat Magiſt. decimaſeptima diſtinctione quarti ſententiarum, quòd ſicut præcepta eſt nobis interior pœnitentia,ita & oris confeſſio,& exterior ſatiſfactio,ſi adeſt facultas, per determinationem doctorum ſuper prædictam diſtinctionem quarti,& per ca. quem pœnitet,de pœn.diſt. 1.cuius capituli Quem pęnitet textus eſt talis in effectu pro præſenti concordia, quem pœnitet omnino pœniteat, & dolorem lachrimis oſtendat,repreſentet Deo vitam ſuam per ſacerdotem,præueniat iudicium Dei per confeſſionem,& idem textus habetur decimaſeptima diſtinctione quarti ſententiarum,ergo apparet euidenter, ꝙ in habentibus poſſibilitatem confitendi ſola contritio non ſit ſufficiens. Vnde Auguſtinus in libro de pœnitentia ad agendam pœnitentiam non ſufficit mores in melius commutare, & a malefactis recedere, niſi & de his quæ facta ſunt ſatiſfaciat Domino per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis ſacrificium cooperantibus eleemoſinis, & hoc intelligitur pręcipuè in mortalibus. Eſt etiam pœnitentia bonorum, & humilium fidelium pœna quotidiana,in qua pectora tundimus,dicendo dimitte nobis, & cætera. vbi non ea,quæ dimiſſa ſunt nobis in baptiſmo volumus nobis dimitti,ſed illa vtique, quæ humanæ fragilitati,quamuis parua, crebra tamen ſubrepunt, quæ ſi collecta contra nos fuerint,ita grauabunt, & oppriment, ſicut vnum grande peccatum de pœnitentia diſtinctione prima,capitu.medicina.§.eſt etiam pœnitentia, & per Magiſtrum decimaſexta diſtinctione quarti ſententiarum, Si quis enim contemnit venialia propter contemptum eorum conſtituitur dignus morte æterna,in glo.illius.§.eſt etiam pœnitentia

nitentia allegati.ff.de pac.l.ſi plures.§.cui nullum,vbi dicitur, q̃ iudicandum eſt de pluribus minutis,vt de vno graui delicto cui minora coaceruata æquantur.

QVAESTIO I.

Concluſio. Quantum ad diſplicentiam rationis non eſt poſſibile in dolore contritionis cadere exceſſum.

QVæritur, vtrum poſſibile ſit in dolore contritionis cadere exceſſum?

Solutio dicendum eſt quòd non, quantum ad diſplicentiam rationis, quantum verò ad paſſionem redundantem in ſenſualitatem,ſi quis aduertat tantum dolorem humanam infirmitatem non poſſe ſufferre, debet temperare per affectionem gaudij, vel conſolationem ſpei. Secund. Bonauenturam.

QVÆSTIO II.

Concluſio.Intenſius oportet conteri de vno peccato quàm de alio.

QVæritur,tvrum intenſius oportet conteri de vno peccato,quàm de alio.

Solutio.contritio prout eſt deletio culpæ,ſi operatur in iuſtificatione impii in inſtanti, & ſic actu non habet ordinem reſpectu ſpiritualium peccatorum,ſed ſecundũ habitum,quia dolor ille habitualiter diſponit ad deteſtandum malum,& magis,deteſtandum maius malum. Vt reminiſcaris, hoc ordine confitearis.Iſta littera vſque ad illam confeſſor blandus tria oſtendit,primo docet modum,& ſeriem confitendi.ſecundo inſinuat circunſtantias aggrauantes peccata debere notari,tertio explicat illas circunſtantias aggrauantes, prima in principio, ſecunda ibi res circunſtantes, tertia ibi iſta grauant vitium.

Quantum ad primum dicit auctor,quòd confitens debet primo confiteri de peccatis mortalibus propter eorum ponderoſitatem,& de eorum ſpeciebus,& ramis,&c. de peccatis in Spiritum ſanctum,deinde de decem præceptis legis violatis.Deinde de ſeptem ſacramentis malè perceptis. Deinde debet confiteri,de

teri de negligentia in acquirendo virtutes, & de amiſſione acquiſitarum.vnde Mag.16 diſtinctione quarti ſententiarum defleat virtutem,qua interim caruit.Nam dolendum eſt, non ſolum quia peccauit. ſed quia ſe virtute priuauit. Ingratus enim extitit, qui plenus virtutibus Deum omnino non timuit: quia omnis virtus patitur detrimentum in vno vitio, ſecundum eūdē Magiſtrū loco prællegato.deinde debet cōfiteri de ſeptē operibus miſericordiæ ſpiritualibus,quæ habētur in iſto metro.

Conſule,caſtiga,ſolare,remitte,fer ora.

Item de ſeptem operibus miſericordiæ corporalibus,quæ habentur in verſu ſequente.

Viſito,poto,cibo,redimo,tego,colligo,condo.

Deinde de articulis fidei.Deinde de quinque ſenſibus exterioribus,qui vſualiter debent primo confiteri, quia ſunt feneſtræ per quas mors intrat animam.vnde Hier.9. Aſcendit mors per feneſtras noſtras &c.Et iſtis quinque ſenſibus exterioribus ſiue particularibus eſt textus inferius vbi Deo diſponente tractabo de ipſis. Item debet homo confiteri de omnibus, in quibus potuit offendiſſe ſuum creatorem dictis, factis, conſenſu,cogitatione,omiſſione,&c. videat qui voluerit confeſſionē.

Quantum ad ſecundam partem, quæ eſt ibi res circunſtantes,&c.eſt notandum ꝙ ut habetur in ſacramento, & in littera aucto. circunſtantiæ aggrauantes peccata non ſunt omittendæ quin confiteantur,& maximè circunſtantiæ, quæ trahunt peccatum in aliam ſpeciem.

Quantum ad tertiam partem,quæ eſt ibi.

Iſta grauans vitium dignus ſtatus, Auctor noſter explicat circunſtantias aggrauātes,d ꝙ ſunt illæ de quibus in littera, Breuius aſſignantur nobis in ſacramento ſub iſtis verbis.

Quis,quid,vbi,quibus,cur,quomodo,quotiens, quando.

Quis importat circunſtantiam conditionis perſonæ, ſcilicet vtrum ſit iuuenis,ſenex,clericus,vel laicus,ſolutus, vel ligatus, quia ſic aggrauatur peccatum,& trahitur in aliam ſpeciem, vt ſi percuſſerit clericum,&c.vel cognouerit coniugatam,religioſam,commatrem,filiolam &c.

Quid importat circunſtantiam, quæ eſt effectus actus, ſicut qui plus rapuit: maius damnum infert, & maiori reſtitutioni tenetur, quia non ſufficit dicere rapui, rem alie-

enim immo oportet dicere quantitatem, & quid, ſ. aurum argentum,& vtrum ſit occultum, an manifeſtum. Vbi importat circunſtantiam loci,vt ſi peccatum fuerit in loco ſacro, in loco publico,& priuato &c. Quibus auxiliis, ſeu per quos. i.inſtrumentis,vt ſi percuſſerit manu,baculo,gladio, mediantibus aliis perſonis,quibus prauum exemplum dedit,& cætera. Cur.i.qua intentione fecit an animo rapiendi, vel furandi, vel animo vindicandi &c. Quomodo importat modum, & qualitatem actus,vt ſi percuſſerit leuiter,vel fortiter, vel motu proprio diu deliberato, vel indeliberato, vel alterius inſtigatione pulſus, & cætera. Quando importat tempus, ſcilicet vt ſi in diebus dominicis,feſtiuis,in quadrageſima, in tempore ſacro, ſcilicet in quatuor temporibus, & cætera. Vnde Beda ſuper illud.Mathæi tertio. Facite dignos fructus pœnitentiæ ſecundum qualitatem,& quantitatem culpæ ſit quantitas,& qualitas pœnę.Non enim par debet eſſe fructus boni operis eius,qui vel minus peccauit,& eius qui grauius cecidit.ideo diſcretio pęnitenti valde neceſſaria eſt,vt illa gerat, quæ Auguſtinus in libro de pœnitentia tradit dicens. Conſideret qualitatem criminis in loco,in tempore,in perſeuerantia,in varietate perſonę & quali hoc fecerit tentatione,& in ipſius vitij multiplici executione.Oportet enim pœnitere fornicantem ſecundum excellentiam ſui ſtatus,vel officii,vel ſecundum modum meretricis,& in modo operis ſui,& qualiter egit turpitudinem,ſi in loco ſacro, ſi in tempore orationi conſtituto, vt ſunt feſtiuitates ſanctorum,& tempora ieiunii. Conſideret quantum perſeuerauerit,& defleat,quod perſeueranter peccauit,quia perſeuerantia aggrauat,extra de ſimo.c.non ſatis, & quanta virtus fuerit in impugnatione.hoc recitat Mag.16.diſtinctione quarti ſententiarum,ad confirmandum quòd circunſtantiæ peccatorum aggrauantes non ſint omittendæ quin confiteantur,& niſi pęnitens ſciat exprimere,confeſſor debet eum interrogare Non enim ſufficit pœnitenti dicere,quòd fornicatus fuerit in genere immo oportet deſcēdere ad ſpecialia, ſcilicet cum moniali,cum conſanguinea,cum virgine, cum coniugata &c. Et ſimiliter mulier ſi fuerit fornicata cum religioſis ſacerdotibus, coniugatis,&c. De iſtis circunſtantijs habetur de pœniten. diſtinctione prima,cap.pœnæ.§.in huius rei conſideratione & e. tit.diſtinctio.5.c.conſideret extra de homici.capitu.ſicut dignū & per Magiſtrum loco præallegato,& beatum Auguſtinū &c.

Quoties

Quoties importat vices. i. quòd pœnitens dicat quot vicibus perpetrauit tale peccatum, &c.

QVÆSTIO I.

Concluſio. Sacramentum pœnitentiæ eſt de neceſſitate ſalutis.

QVæritur circa illam litteram vtrum confeſſio ſit neceſſaria ad ſalutem, & videtur primo ꝙ non, quia ſacramentum pœnitentiæ ad remiſſionem culpæ ordinatum eſt, ſed culpa gratiæ infuſione ſufficienter remittitur ergo ad pœnitentiam, de peccato agendo non eſt neceſſaria confeſſio.

Item peccatum quod ex alio contractum eſt, ex alio debet habere medicinam, ergo peccatum actuale quod ex proprio motu quilibet emiſit, debet ex ſeipſo tantum habere medicinã; ſed contra tale peccatum ordinatur pœnitentia, ergo confeſſio non eſt neceſſaria.

Item aliquibus eſt peccatum remiſſum ſine hoc, quòd confeſſi ligantur, ſicut patet de beato Petro, beato Paulo Magdalena, &c. ſed non eſt minoris efficaciæ gratia remittens peccatũ nunc, quàm tunc fuit. ergo confeſſio non eſt neceſſaria ad ſalutem.

In oppoſitum eſt Boetius in libro de conſolatione dicens. Si operam medicantis expectas, oportet ut vulnus detegas, ſed de neceſſitate ſalutis eſt quòd homo de peccatis medicinam accipiat, ergo de neceſſitate ſalutis eſt, quòd morbum per confeſſionem detegat.

Pro ſolutione iſtius dubii dicit beatus Tho. ſuper 17. diſtinctione quarti ſententiarum, quòd paſſio Chriſti ſine cuius virtute nec actuale, nec originale peccatum dimittitur, in nobis operatur per ſacramentorum ſuſceptionem, quæ ex ipſa paſſione efficaciam habuerunt, ideo ad culpæ remiſſionem, & actualis, & originalis requiritur ſacramentum eccleſiæ, vel actu ſuſceptum, vel ſaltim voto, quando articulus neceſſitatis non contẽptus ſacramentum excludit, & ideo ſicut baptiſmus quo deletur originale eſt de neceſſitate, ita & pœnitentię ſacramentum eſt de neceſſitate ſalutis.

Tunc ad rationes ad oppoſitum.

Ad primam dicendum eſt, quòd gratiæ infuſio ſufficit ad

culpæ remiſſionem,ſed poſt culpam dimiſſam adhuc eſt peccator debitor pœnę temporalis,ſed ad gratiæ infuſionem conſequendam ordinata ſunt gratiæ ſacramenta , ante quorum ſuſceptionem,vel actu,vel propoſito aliquis gratiam non conſequitur , ſicut patet in Baptiſmo , & ſimiliter eſt dicendum ſuo modo de confeſſione .

Ad ſecundam dicendum eſt quòd peccatum quod ex altero contractum eſt ſcilicet originale poteſt omnino ab extrinſeco remedium habere,vt in paruulis patet , ſed peccatum actuale , quod ex ſeipſo commiſit,non poteſt expiari, niſi aliquomodo cooperetur ille qui peccauit .

Ad tertiam dicendum eſt,ꝙ ſi non legatur eorum confeſſio, potuit tamen fieri quoniam multa ſunt facta , quæ non ſunt ſcripta. Et aliter,Chriſtus habet poteſtatem excellentiæ in ſacramentis vnde.Sine his.quæ ad ſacramentum pertinēt, poteſt tem ſacramenti conferre .

QVÆSTIO II.

Concluſio . Confeſſio quæ ſacramentalem habet neceſſitatem , eſt de iure diuino .

QVæritur, vtrum confeſſio ſit de iure naturali, & videtur ꝙ ſic.Nam Adam & Cain non tenebantur niſi ad præcepta legis naturæ,ſed reprehenduntur ex hoc ꝙ peccatum ſuum non ſunt confeſſi,ergo. Ratio ſicut Iob nō tenebatur ſubdi niſi legi naturali,ſed ipſe peccata ſua confitebatur,qđ patet ex hoc quod ipſe de ſe dicit Iob 31.Si abſcōdi quaſi homo peccatum meum , & celaui in ſinu meo iniquitatem meam,ergo.

In oppoſitum arguitur auctoritate Iſid.dicentis,quòd ius naturale eſt idem apud omnes,ſed confeſſio non eſt eadem apud omnes,ergo non eſt de iure naturali .

Item confeſſio ſit ei,qui habet claues,ſed claues eccleſiæ non ſunt de inſtitutione iuris naturalis,ergo nec confeſſio .

Pro diſcuſſione iſtius quæſtionis dicit ſanctus Thomas.17.diſtinctione quarti,Quòd ſacramenta ſunt quædam proteſtationes fidei.Fides autem eſt ſuper conditionem rationis naturalis.vnde etiam,& ſacramenta ſunt ſupra rationis dictamen . &

quia ius naturale eſt, quod non opinio genuit, ſed innata quædam vis inſeruit vt dicit Tullius, ideo ſacramenta non ſunt de iure naturali, ſed de iure diuino, quod eſt ſupernaturale, licet etiam quandoque naturale dicatur, ſecundum quod cuilibet rei illud eſt naturale, quod ei a ſuo creatore imponitur. Tamen proprie naturalia dicuntur, quæ ipſe Deus ſibi reſeruat ſine naturę miniſterio operanda, ſicut in operationibus miraculorum, ſiue in reuelationibus miniſteriorum, ſiue in inſtitutionibus ſacramentorum, & ſic confeſſio, quæ ſacramentalem neceſſitatē habet, non eſt de iure naturali, ſed diuino.

Tunc ad rationes factæ in oppoſitum, & primo ad primam, dicendum eſt quòd Adam reprehenditur de hoc, ꝙ peccatum ſuum correctum a Deo, non recognouit, & talis confeſſio, quæ fit Deo per recognitionem peccati, eſt de iure naturali. Nunc autem loquimur de confeſſione, quę fit homini, quæ eſt de iure diuino.

Ad ſecundam dicendum, eſt quòd Iob loquitur de illa abſconſione peccati, quam facit in iudicio deprehenſus peccatum negando, aut excuſando, vt in glo. ibidem haberi poteſt.

QVAESTIO I.

Concluſio. Omnes tenentur ad confeſſionem: ſicut omnes tenentur, ad contritionem, & ſatisfactionem.

QVæritur, vtrum omnes teneantur ad confeſſionem. Et videtur primo ꝙ non, quia Hiero. dicit, & ita eſt per omnes doctores, ꝙ pœnitentia eſt ſecunda tabula poſt naufragium, ſed aliqui poſt baptiſmum naufragium non ſunt paſſi: ergo eis non competit pœnitentia, & ſic nec confeſſio, quæ eſt pars pœnitentiæ, vt viſum fuit ſuperius.

Secundo ſic, aliquis eſt, qui non habet peccata venialia, ſed de illis non tenetur homo confiteri, ergo non omnes tenentur ad confeſſionem.

In oppoſitum arguitur ſic, confeſſio diuiditur contra contritionem, & ſatisfactionem, ſed omnes tenentur ad contritionem, & ſatisfactionem, ergo omnes tenentur ad confeſſionem.

Pro ſolutione iſtius dubii dicit Sanctus Thomas diſtinctione decimaſeptima, quarti quòd ad confeſſionem tenemur vno modo ex iure diuino, hoc ipſo quòd eſt medicina, & ſecundũ hoc non omnes tenemur ad confeſſionem, ſed illi tantum qui peccatum mortale commiſerunt poſt baptiſmum. Aliomodo tenemur ex præcepto iuris poſitiui, & ſic quilibet poſtquam ad annos diſcretionis peruenerit ſaltem ſemel in anno confiteatur omnia peccata ſua, & ſuſcipiat reuerenter in paſcha Euchariſtiæ ſacramentum, niſi forte de conſilio ſui ſacerdotis ob aliquam cauſam rationalem ad tempus ab eius perceptione abſtineat. Alioquin & viuens ab ingreſſu eccleſiæ arceatur, & mortuus eccleſiaſtica careat ſepultura, de pœnit. & remiſ. c. omnes vtriuſque ſextus. Et ex inſtitutione eccleſiæ edita in concilio generali ſub Innocen. 3. tum vt quilibet ſe peccatorem recognoſcat, quia omnes ſumus peccatores, & egemus gratia Dei, tum vt cum maiori reuerentia ad Euchariſtiam vnuſquiſq; accedat, vt eorum rectoribus ſui ſubditi innoteſcant. De quorum animabus reddituri ſunt rationem, ad Hebræos vltimo. glo. ſuper illud dum ad annos diſcretionis peruenerit, ideſt dum fuerint doli capaces. Et dicuntur doli capaces, quando interrogati dãt ordinatas reſponſiones.

Tunc ad rationes, ad primam dicendum eſt, quòd quamuis homo in hac mortali vita poſt baptiſmum, naufragium, quod eſt peccatum mortale, poſſit euadere, non tamen poteſt euadere venialia, quibus naufragium diſponitur, cõtra quæ etiam pœnitentia ordinatur.

Ad ſecundam dicendum eſt, quòd ex ui ſacramenti, non tenetur aliqnis venialia confiteri, ſed ex inſtitutione eccleſiæ qñ non habet, quæ confiteatur, vel poteſt aliomodo dici, quòd ex prædicta decretali non obligantur, niſi illi qui habent peccata mortalia.

QVAESTIO II.

Concluſio. Non poteſt diſpenſari cum aliquo ne confiteatur homini.

QVæritur, vtrum poſſit diſpenſari cum aliquo, quòd nõ confiteatur homini, & videtur quòd ſic, quia præcepta, quæ ſunt de iure poſitiuo ſubiacent diſpenſationi prælatorum eccleſiæ, ſed confeſſio eſt huiuſmodi, ergo poteſt

teſt diſpenſari cum aliquo, quòd non confiteatur homini.

Secundo ſic illud,quòd ab homine inſtitutum eſt poteſt etiã ab homine diſpenſationem recipere,ſed confeſſio non legitur à Deo inſtituta,ſed ab homine Iacobi quinto,Confitemini alterutrum peccata veſtra, Papa autẽ habet poteſtatem diſpenſandi in his quæ per Apoſtolos inſtituta ſunt ſicut patet de Bigamis,arg.50.diſtinctione quicunque pœnitens.34. diſtinctione,ergo poteſt cum aliquo diſpenſare,ne confiteatur.

In oppoſitum arguitur ſic. Pœnitentia cuius pars eſt confeſſio,eſt ſacramentum neceſſitatis ſicut & baptiſmus, ſed in baptiſmo nullus diſpenſare poteſt, ergo nec in confeſſione.

Pro ſolutione iſtius quæſtionis eſt notandum ſecundũ beatum Thomam decimaſeptima diſtinctione quarti, quòd miniſtri eccleſiæ inſtituuntur in eccleſia diuinitus fundata, & ideo inſtitutio eccleſiæ præſupponitur ad operationem miniſtrorũ, ſicut opus creationis præſupponitur ad opus naturæ, & quia eccleſia in fide,& ſacramentis conſiſtit,ideo ad miniſtros eccleſię nec nouos articulos fidei edere,aut editos remouere,aut noua ſacramenta inſtituere,aut inſtituta remouere pertinet, ſed hoc eſt poteſtatis excellentiæ,quæ ſoli debetur Chriſto, qui eſt eccleſiæ fundamentum,& ideo ſicut Papa non poteſt diſpenſare,vt aliquis ſine baptiſmo ſaluetur: ita nec ꝙ ſaluetur ſine confeſſione,cui videtur concordare illud quod habetur vigeſimaquinta,quæſtione prima,cap.ſunt quidam, cuius textus ſequitur, ſunt quidam debentes Romano Pontifici ſemper licuiſſe nouas condere leges,quod & nos non ſolum negamus; ſed etiam nullo modo affirmamus. Sed ſciendum eſt ſummopere,quia inde nouas leges poteſt Papa condere,vnde Euangeliſtæ aliquid nequaquam dixerunt, vbi vero aperte Dominus, vel eius Apoſtoli,& eos ſequentes ſancti patres, ſententialiter aliqd diffinierunt,ibi nouam legem non poteſt Romanus Pontifex dare,ſed potius quod prædicatum eſt, vſque ad animam, & ſanguinem confirmare debet.Si enim quod docuerunt Dominus,Apoſtoli,& Prophetæ deſtruere niteretur (quod abſit) nõ ſententiare,ſed magis errare conuinceretur, ſed hoc procul ſit ab eis,qui ſemper Dei eccleſiam contra luporum inſidias optimè cuſtodiunt.Et in glo.dicitur,Papa non poteſt diſpenſare contra Dominum, vel Apoſtolos.

Tunc ad rationes ad oppoſitum, & primo ad primam dicendum eſt, quòd præcepta iuris diuini non minus obligant, quàm

quàm præcepta iuris naturalis,vnde ſicut non poteſt diſpenſari in iure naturali,ita nec in iure diuino,ſeu poſitiuo.

Ad ſecundam dicendum eſt, quòd præceptum de confeſſione,non eſt ab homine puro inſtitutum,quamuis ſit a Iaco.promulgatum,ſed à Deo inſtitutionem habuit, quamuis expreſſa inſtitutio eius non legatur,tamen quædam præfiguratio ipſius inuenitur Mathæi tertio. In hoc quòd Iohanni confitebantur peccata,qui baptiſmo ipſius ad gratiam præparabantur. Et in hoc etiam quod Dominus ſacerdotibus leproſos tranſmiſit, q quamuis non eſſent noui teſtamenti ſacerdotes, tamen in eis noui teſtamenti ſacerdotium figurabatur,Et quando arguitur ſic de Bigamis, &c.dicendum eſt quòd Papa poteſt diſpenſare in his,quæ non ſpectant ad articulos fidei, ſed in his quæ ſpectant ad articulos fidei non. Item contra vniuerſalem ſtatum eccleſiæ diſpenſare non poteſt.vigeſimoquarto.q.prima. c.memor ſum.Item Papa non poteſt diſpenſare contra quatuor cõcilia,ita quòd audeat ea reprobare,ſed tamen poteſt diſpenſare contra aliqua ſtatuta quatuor conciliorum,ſicut fecit Innocẽ. Lateranenſi concilio generali extra de affi.& conſanguini.cap. non debet.Item Papa non poteſt diſpenſare cum monacho, ꝙ habeat proprium ipſo ſtante monacho,ſed poteſt facere de monacho non monachum. Alii tamen dicunt quòd Papa diſpẽſare de plenitudine poteſtatis, quia poteſt auferre rei ſubſiſtentiã,ar.C.de rei.vx.act.l.vna in principio, ſed ego credo,quòd cõtra votum caſtitatis Papa diſpenſare non poſſit, quia nullum inuenitur æque bonum in quod poſſit fieri commutatio, quia nihil eſt melius continentia,quia virginitas replet paradiſum. trigeſimaſecunda quæſtione 2.cap.nuptiæ, & caſtitas ſola eſt, quæ cum fiducia poteſt Deo animas præſentare in auctent.de lenonibus. §.ſanctiſſimus.colle.3.Tamen de conſangui. & affini.poteſt diſpenſare de plenitudine poteſtatis, ſed tamen non expedit vt in cap.litteras de reſtitu. ſpoliat. vbi etiam dicitur in glo.quòd Papa non poteſt diſpenſare, vt quis habeat plures vxores ſimul,de tranſa.capitulo vltimo,nec poteſt diſpenſare in his quæ in ſui natura ſunt mala,vt ſcilicet ſine peccato,quis poſſet adulterari de iureiuran.& ſi Chriſtus.

Confeſſor blandus. &c. Iſta littera vſque ad illam partem. Contra peccata docet conditiones, quas debet habere confeſſor, dicens quòd confeſſor debet habere conditiones,quæ ſunt in littera. Vnde mortificator.

Con-

Confeſſor, dulcis, affabilis atque ſuauis,
Prudens diſcretus mitis, pius, atque benignus,
Primo blanditur, monet, & poſtea terret.

Quarto ſolatur. Quinto demonſtrat agenda. Sit piger ad pœnas ſit velox ad miſerendum. Et doleat quoties facit illum culpa ſeuerum. Contra naturam culpam non exprimat vllã. Et ſuper enormi ſimplex ſit, ſi cõueniatur, De quo nil ſciuit ad agendũ ſic mentiatur. Vxor adulterii rea, confeſſore perito Sic luat admiſſum, ne ſit ſuſpecta marito. Sæpe ſibi moneat confeſſor, ne recidiuet, Si verò labatur confeſtim confiteatur. Poſtea ſit tacitus, vt celet crimen alterius. Sacerdos quãdo audit cõfeſſionem, cum pro affectu, & benigno vultu non execrando nec ſpernẽdo, ſed ſupportando, & attrahẽdo debet pœnitẽtes audire, vigeſima ſexta quæſtio. ſeptima cap. pœnitentem vbi dicitur, quòd pœnitens ex corde ita debet ſuſcipi, ſicut Christus fecit dicens. Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam, quæ perierat. Lucæ decimoquinto, & de pœniten. & remiſ. ca. omnis vtriuſque ſexus, habetur quòd confeſſor debet eſſe cautus in inquirendo, diſcretus in conſulendo, miſericors in pœnitentiam imponendo. Item ſacerdos cui omne offertur peccatum, antequam ſtatuatur, omnis languor in nullo eorum peccatorum ſupple ſit iudicandus, quæ in alio iudicare promptus ptus eſt. Auguſtinus iudicans enim alium, qui eſt iudicandus condemnat ſeipſum, cognoſcat igitur ſe, & purget in ſe, quod alios videt offerre, caueat ne a ſe proiecerit quicquid in altero damnoſum, ideſt damnatione dignum reppererit, de pœniten. diſtin. 6. capitu. ſacerdos, & per Magiſtrum 19. diſtinctione quarti, animaduertat ſacerdos illud Iohannis octauo, qui ſine peccato eſt, primus in eam lapidem mittat, ideo enim Chriſtus liberauit peccatricem, quia non erat qui iuſtè proiceret lapidem, quomodo enim lapidaret qui ſeipſum lapidandum cognoſceret. Caueat ſpiritualis iudex, ſicut non commiſit crimen nequitiæ, ita non careat munere ſciẽtiæ, oportet enim, ꝙ ſciat cognoſcere, quicquid debet iudicare, ſit diligens inquiſitor ſubtilis inueſtigator. Sapienter, & aſtutè interroget à peccatore, qđ forſitan ignorat, vel verecundia velit occultare, cognito verò crimine, varietates eius non dubitet interrogare, locum, tempus, &c. ſicut viſum fuit. Tamẽ cautè inquirat in ſpeciebus peccati carnis, &c. Quibus cognitis adſit beneuolus paratus erigere, ſecum onus portare, habeat dulcedinem in affictione, diſcre-

tionem in varietate circunſtantiarum, ſupple doceat perſeuerantiam in bono, &c. c.ſacerdos allegato & per Magiſtrum diſtinctione præallegata. Item caueat ſacerdos ne peccata pœnitentium aliis prodat. Alioquin deponatur per Magiſtrum 21. diſtinctione quarti. Vnde Grego. ſacerdos ante omnia caueat ne de his quæ ei confitentur peccata alicui recitet, non propinquis, non extraneis, nec quod abſit pro aliquo ſcandalo. Nam ſi hoc fecerit deponatur, & omnibus diebus vitæ ſuæ ignominioſus peregrinādo pergat, vel in monaſterium detrudatur ad pœnitentiam peragendam. Cui concordat decretum de pœn. diſtinctione ſexta, cap. ſacerdos, & capitulo placuit. & extra de pœniten. & remiſſio. c. omnis vtriuſque ſextus. §. caueat. Confeſſio, qua quis ſubiicit ſe ſacerdoti ſignū eſt interioris, qua quis Deo ſubijcitur. Deus autem peccatum illius, qui ſe ſibi per pœnitentiam ſubiicit tegit, per Auguſtinum ſuper illum locum, ps 31. quorum tecta ſunt peccata tecta, id eſt vt Deus æternaliter non puniat, & per Magiſtrum 18. diſtinctione quarti ſententiarum, quare oportet neceſſario, ꝙ ſacerdos confeſſionem celet: etiam pro hoc homines magis ad confeſſionem attrahuntur, & ſimplicius peccata confitentur, ideo ſit cautus confeſſor, vt celet omnia, quæ per peccatum cōfitentis poſſent deprehendi, ſiue reuelari, & idem ſecundum Albertum in ſuo compen.

Sed ponatur quòd aliquis confeſſus fuerit ſacerdoti aliquod crimen, & epiſcopus excommunicat omnes huius criminis cōſcios niſi veritatem reuelauerint.

QVAESTIO I.

Concluſio. Sacerdos non debet reuelare confeſſionē.

QVæritur, an ſacerdos teneatur reuelare confeſſionē? videtur quòd non per capitulum ſacerdos allegatum ſuperius, & ar. extra de offi. ord. capit. ſi ſacerdos, & extra de adult. c. ſignificaſti.

Breuiter dicendum eſt ad illud dubium, quòd ſacerdos in ſecreto poteſt dicere epiſcopo, vt quid prodeſſe poſſit, & non obeſſe. 22. q. 5. c. hoc videtur de illa materia. 2. q. 1. ca. ſi peccauerit. & 2. q. 7. plerunque. & 15. q. 5. cap. presbyter, &c.

QVAE-

QVÆSTIO II.

Concluſio. Confeſſio facienda eſt ſacerdoti.

QVæritur cui ſit confeſſio facienda, hoc eſt quærere cui debet fieri confeſſio.

Et videtur primo, quòd ſoli Deo per illud pſalmi 31. Dixi confitebor Domino, & cætera. non dicit ſacerdoti, & tamen remiſſum peccatum dicit tibi; & tu remiſiſti, & cetera.

Item Ambroſius ideo fleuit Petrus; quia culpa obrepſit ei, non inuenio, quòd dixerit, inuenio quòd fleuerit, & per Magiſtrum decimaſeptima diſtinctione quarti, lauant lachrimæ delictum quod voce pudor eſt confiteri, & pluribus aliis auctoritatibus de quibus dictum fuit in quæſtione, vtrum ſola contritio ſufficiat.

Secundo probatur, ꝙ confeſſio debeat fieri ſacerdoti ſic, abſolutio pœnitentis propter quam ſit confeſſio, non fit niſi à ſacerdotibus, quibus claues eccleſiæ commiſſæ ſunt. Iohan. 20. & Mathæi 17. ergo confeſſio non poteſt fieri niſi ſacerdoti. Item ad idem. confeſſio præfiguratur in Lazari mortui ſuſcitatione, ſed Dominus ſolis diſcipulis præcepit vt Lazarum ſoluerent Iohannis 11. ergo ſacerdotibus fienda eſt confeſſio. Item ad idem confeſſio ſacramentalis accuſatio eſt, ſed ſacramenti diſpenſatio ad illum tantum pertinet, qui eſt ſacramenti miniſter, cuiuſmodi eſt ſacerdos, ergo nulli alii facienda eſt confeſſio. Item ad illud, confeſſio in quolibet iudicio ad ſententiam ordinatur, ſed ſententia in foro contentioſo à non iudice lata nulla eſt de iudic. c. at ſi clerici, ideo nec facienda eſt cõfeſſio niſi iudici, ſed iudex in foro conſcientiæ non eſt niſi ſacerdos, qui habet poteſtatem ligandi, & ſoluendi, ergo. Item ad idem. in baptiſmo quilibet baptizare poteſt in caſu neceſſitatis nec debet a ſacerdote iterari baptiſmus, vt patet per Magiſtrũ diſtinctione ſexta quarti, de con. diſtinctione de bap. ſed ſi quis confiteatur laico in caſu neceſſitatis, iterũ tenetur ſacerdoti confiteri, ſi articulum neceſſitatis euadat, ergo ſacerdoti competit confiteri, & non alteri.

Tertio probatur, ꝙ confeſſio fieri valeat laico, vel alteri à ſacerdote; quia ad confeſſionem non obligamur niſi ex diuina

 inſtitutione,

inſt itutione,ſed diuina inſtitutio nobis proponitur Iacobi vlt. Confitemini alterutrũ peccata veſtra,alterutrum,id eſt mutuo, vbi non fit mentio de ſacerdote,ergo non debet fieri ſacerdoti potius quàm alteri.Item pœnitentia eſt ſacramentum neceſſitatis,ſicut & baptiſmus,ſed in baptiſmo propter ſacramenti neceſſitatem, quilibet homo eſt miniſter , ergo & in pœnitentia.

Item confeſſio ad hoc eſt neceſſaria,vt taxetur pœnitenti ſatisfactionis modus,ſed aliquis non ſacerdos diſcretus poſſet pœnitenti taxare ſatisfactionis modum , melius quàm plures ſacerdotes , ergo non oportet quòd confeſſio fiat ſacerdoti.

Solutio Quæſtionis. Pro diſcuſſione iſtius quæſtionis dicit beatus Thom. ſuper decimaſeptima quarti,quòd gratia quæ in ſacramentis datur à capite deſcendit in membra,& ideo ſolus ille eſt miniſter ſacramentorum,in quibus gratia datur, qui habet miniſterium ſuper corpus Chriſti verum,quod ſolius eſt ſacerdotis,qui conſecrare poſſunt Euchariſtiam,& ideo cum in ſacramento pœnitentiæ gratia conferatur,ſolus ſacerdos eſt miniſter huius ſacramenti,& ideo ſoli ſacerdoti facienda eſt confeſſio ſacramentalis, & huic concordat Albertus in ſuo compendio libro ſexto dicens quòd confeſſio debet fieri ſacerdoti habenti claues,quæ ſunt, ſcientia diſcernendi,& poteſtas ligandi.

Tunc ad rationes probantes ꝙ confeſſio poſſit fieri aliis a ſacerdotibus reſpondetur per ordinem.

Et primo ad primam quando dicebatur , quòd ſufficit ſoli Deo quicquid fuerit ante incarnationem, dicendum eſt quòd citra non licet alteri confiteri,quàm ſacerdoti ſi adſit facultas, & cætera.Vnde Auguſtinus in Homil.Penthe. iudicet ſeipſum homo volũtate dum poteſt,& veniat ad antiſtites,per quos illi claues in eccleſia miniſtrantur,à præpoſitis ſacramentorum accipiat ſatisfactionis ſuæ modum in offerendo ſacrificio contribulati cordis deuotus, & ſupplex:recitatiue vero habetur per Magiſtrum 17.diſt.4.

Sed contra hoc arguitur ſic.Eſa.quadrageſimaquarta habetur,ego ſolus deleo iniquitates,& peccata populi. Item Ambroſius ille ſolus dimittit peccata,qui ſolus pro peccatis noſtris mortuus eſt. Item Auguſtinus nemo tollit peccata,niſi Chriſtus,qui eſt agnus tollens peccata mundi. His auctoritatibus, & pluribus aliis de quibus habetur in quarto ſententiarum,diſtinctione

ſtinctione decimaoctaua demonſtratur ſolum Deum per ſe peccata dimittere.

Solutio. dicendum eſt breuiter, quòd ſicut Deus ſua gratia animam illuminat, ita & ſimul debitum æternæ mortis relaxat per Magiſtrum decimaoctaua diſtinctione quarti. Tunc enim Deus pœnitentem ſoluit à debito pœnæ æternæ, quando intus illuminat inſpiciendo veram cordis contritionem, quod probatur per Magiſtrum diſtinctione prædicta ſic. Nemo vero de peccato compungitur habens cor contritum, & humiliatum niſi in charitate, qui autem charitatem habet dignus eſt vita. Nemo autem dignus eſt ſimul morte, & vita. Non igitur tunc ligatus debito æternæ mortis, filius autem iræ eſſe deſijt, ex quo diligere, & pœnitere cœpit. Non igitur poſtmodum per ſacerdotem cui confitetur ab ira æterna liberatur, a qua iam liberatus eſt per Dominum.

Solus igitur Deus hominem interius mundat a macula peccati, & a debito æternæ pęnæ ſoluit, ſecundum Magiſtrum 17. diſtinctione quarti.

QVAESTIO I.

Deus ſacerdotibus commiſit poteſtatem ligandi, & ſoluendi.

SEd quæritur circa hoc: ſi peccatum a Deo omnino dimiſſum eſt per cordis contritionem, ex quo pœnitens votum habuit confitendi, quid poſtea dimittatur ei a ſacerdote; quia vt dictum extitit ante confeſſionem ſacerdoti factam per cordis contritionem Deus per ſeipſum ſine miniſterio ſacerdotis, & debitum pęnę æternæ relaxat, & animam interius purgat à contagione, & fętore peccati. quid igitur dimittit ſacerdos, aut quid mundat? quæſtio Mag. in princ. decimaoctaua diſtinctione quarti.

Solutio. Deus ſacerdotibus conceſſit poteſtatem ligandi, & ſoluendi ideſt oſtendendi homines ligatos, vel ſolutos. Huius figura habetur Leuiti. decimoquarto, vt viſum fuit ſuperius. Vnde Dominus per ſe reſtituit prius leproſum ſanitati, deinde ad ſacerdotes miſit, quorũ iudicio oſtẽderet mũdat', ita & Lazarũ iã viuificatũ obtulit diſcipulis ſoluẽdũ, qa & ſi aliqs

apud Deum ſit ſolutus,non tamen in facie eccleſiæ ſolutus ha-
betur niſi per iudicium ſacerdotis. Sacerdotes vero peccata di-
mittunt,vel retinent dum dimiſſa à Deo, vel retenta indicant,
& oſtendunt. Alius modus ligandi, & ſoluendi.ligant enim
ſacerdotes dum ſatisfactionem pœnitentiæ confitentibus im-
ponunt,ſoluunt cum de ea aliquid dimittunt. Et alius modus
ligandi, & ſoluendi,qui per excommunicationem geritur, dũ
aliquis ſecundum canonicam diſciplinam vocatus tertiò ad
emendationem manifeſtati delicti, ſatisfacere vilipendens ſen-
tẽtia eccleſiæ à loco orationis, & ſacramentorum communio-
ne,& fidelium conſortio præſcinditur,vt erubeſcat, & pudore
ad ſe reuerſus pęniteat, vt ſic ſpiritus eius ſaluus fiat, per Ma-
giſtrum decimaſeptima diſtinctione quarti. Ex his oſtenditur
indubitanter oportere primo Deo,deinde ſacerdoti offerre cõ-
feſſionẽ,nec aliter poſſe perueniri ad ingreſſum paradiſi,ſi adſit
facultas,per Mag.17.diſt.quarti.

Tunc ad rationes probantes confeſſionem poſſe fieri aliis à
ſacerdote,& primo ad primam,quando arguitur ad confeſſio-
nem non obligamur,niſi ex diuina inſtitutione,&c.dicendum
eſt quòd Iac.loquitur ibidem ex præſuppoſitione diuinæ inſti-
tutionis,quia diuinitus inſtitutio de confeſſione præceſſerat.
Leu.13.& 14. & per hoc quòd dedit eius poteſtatem remitten-
di peccata Iohannis 20.Quorum remiſeritis &c.

Ad ſecundam quando arguitur pœnitentia eſt ſacramentũ
neceſſitatis ſicut & baptiſmus, dicendũ eſt ꝙ baptiſmus magis
eſt ſacrum neceſſitatis,ꝗ ſacramẽtũ pœnitentię quo ad confeſ-
ſionem & obſeruationem,quia baptiſmus prætermitti non po
teſt ſine periculo ſalutis æternæ,vt patet in pueris,qui nondum
habent vſum rationis, ſic non eſt omnino de confeſſione, &
abſolutione;quæ tantum ad adultos pertinent, in quibus con
tritio cum propoſito confitendi,& deſiderio obſeruationis ſuf
ficit ad liberandum à morte æterna,vt dictum fuit ſuperius, &
ideo non eſt ſimile de baptiſmo,& confeſſione.

Ad tertiam quando dicitur confeſſio ad hoc eſt neceſſaria;
vt taxetur pœnitenti ſatisfactionis modus,dicendum eſt, quòd
non ſolum quantitas pœnæ eſt attendenda in confeſſione,quę
poteſt ab alio quàm a ſacerdote taxari,vt arguit ratio, ſed cum
hoc requiritur virtus quæ eſt in diſpenſatore ſacramentorum,
ideo ſolus ſacerdos ſecluſo caſu neceſſitatis, eſt miniſter pęnitẽ
tię.i.cui cõfeſſio dẽt fieri.Notãter dr̃ ſecluſo caſu neceſſitatis,qa
in tali

in tali caſu alii a ſacerdote põt fieri cõfeſſio: qa ſicut baptiſmus, qui eſt ſacrum neceſſitatis habet duplicem miniſterium, vnum cui ex officio baptizare incumbit, ſcilicet ſacerdotem, aliũ cui diſpenſatio baptiſmi committitur ratione neceſſitatis, per Magiſtrum diſtinctione ſexta quarti. & per Doct. ibidem: Ita in cõfeſſione in caſu neceſſitatis vbi non habetur copia ſacerdotis, laicus, vel alius à ſacerdote poteſt audire confeſſionem.

Sed videtur quòd illa ſimilitudo non valet, quia baptizatus ab alio à ſacerdote non debet rebaptizari, vt habetur per Magiſtrum 6. diſtinct. 4. ſenten. Et tamen confeſſus alii a ſacerdote ſi euaſerit periculum, ſeu caſum neceſſitatis tenetur confiteri ſacerdoti, quia laicus, ſiuę alius à ſacerdote non poteſt abſoluere, & cætera.

Solutio dicendum eſt, quòd non eſt omnimoda ſimilitudo, ſimiliter quoniam homo per ſacramenta non ſolum Deo, ſed etiam eccleſiæ oportet quòd reconcilietur, eccleſiæ autem reconciliari non poteſt, niſi ſanctificatio eccleſiæ ad eum perueniat, in baptiſmo autem ſanctificatio eccleſiæ ad hominem peruenit per ipſum elementum exterius adhibitum, quod verbo vitæ ſanctificabitur ſecundum formam eccleſiæ, & cum intentione à quocunque, & ideo ex quo ſemel baptizatus eſt à quocunque, non oportet ꝙ iterum baptizetur, ſed in pœnitentia eccleſiæ ſanctificatio non peruenit ad hominem, niſi per miniſterium, quia non eſt ibi aliquod corporale elementum exterius adhibitum, quod ex ſanctificatione inuiſibilem gratiã conferat. Et ideo quamuis ille, qui laico confeſſus in articulo neceſſitatis conſecutus ſit veniam à Deo, non tamen adhuc eſt eccleſiæ reconciliatus, vt ad ſacramentum eccleſiæ admitti debeat, niſi prius a ſacerdote abſoluatur: quia laicus non poteſt abſoluere, ſicut ille, qui baptiſmo flaminis baptizatus non admittitur ad Euchariſtiam, ideo oportet, ꝙ iterum confiteatur ſacerdoti, cum copiam habere potuerit, quia laicus nõ eſt iudex eius qui ei confitetur abſolute, tamen ratione neceſſitatis accipit iudicium ſuper ſe, ſecundum quòd confitens ex defectu ſacerdotis ſe ei ſubdit, & tenetur dictus laicus cui facta eſt confeſſio tenere ſecrete, & ſub ſigillo confeſſionis dicere ſacerdoti, ſecundum Landul. ſuper 21. diſtinctione quarti ſenten. Nota tamen ꝙ illud dictum, dico tibi, in confeſſione non includit ſigillum confeſſionis, ſecundum Alber. in ſuo compen. quia non ſeruatur ibi forma confeſſionis &c. Tamen aliqui voluerunt dicere,

quòd

ꝙ confeſſio facta laico ex deffectu ſacerdotis eſt quodammodo ſacramentalis, quamuis non ſit ſacramentum perfectum, quia deeſt ei, qđ eſt ex parte miniſtri, ſcilicet ſacerdotis, quoniã in ſacramento pœnitentiæ non ſolum eſt aliquid ex parte ſuſcipientis ſacramentum, ſcilicet contritio, & confeſſio, ſed etiam eſt aliquid ex parte miniſtri, ſcilicet abſolutio, & ſatisfactionis iniunctio, & vtrunque debet concurrere ad plenitudinem ſacramenti: quando poſſibile eſt, vt tenet beatus Thom. 17 diſtin. quarti ſenten. Cum igitur per iam dicta confeſſio debeat fieri ſacerdoti,

QVAESTIO I.

Concluſio. Quilibet tenetur proprio ſacerdoti ſaltim ſemel in anno confiteri.

QVæritur, vtrum cuilibet ſacerdoti poſſit fieri confeſſio? Et videtur quòd ſic, quia Chriſtus poſt reſurrectionẽ dedit omnibus Apoſtolis poteſtatem ſoluendi, & ligandi dicens, quorum remiſeritis peccata, & cætera. Iohannis vigeſimo.

Secundo ſic auctoritate Grego. d. Apoſtolica moderatione, & pietatis officio, conſtitutum eſt, quòd ſacerdotibus monachis Apoſtolorum figuram tenentibus liceat prædicare, baptizare, communionem dare, pro peccatoribus orare, pœnitentiam imponere, atque peccata ſoluere, ſed monachi nõ ſunt proprii ſacerdotes aliquorum, cum non habeant curam animarum, ergo cum confeſſio fiat propter abſolutionem ſufficit, ꝙ cuique ſacerdoti.

Tertio ſicut ſacerdos eſt miniſter huius ſacramenti, ita & Euchariſtiæ, ſed quilibet ſacerdos poteſt conficere, ergo quilibet poteſt ſacramentum pœnitentiæ miniſtrare.

Quarto ſic, illud ad quod determinare tenemur non eſt de noſtra electione conſtitutum, vt patet per Aug. 17. diſtinctio. 4 ſenten. di. qui vult confiteri peccata, vt inueniat gratiam quærat ſacerdotem, qui ſcias ligare, & ſoluere, &c. ergo videtur, ꝙ non ſit neceſſarium, quòd proprio ſacerdoti, ſed ſolum ſufficiẽtiori, quem inuenire poterit.

Quinto ſic, illud quod inſtitutum eſt per charitatem, contra charitatem non militat, vt dicit Ber. ſed confeſſio quæ per charitatem

ritatem inſtituta eſt contra charitatem militaret, ſi homo ad confitendum vni ſacerdoti eſſet obligatus, vtpnta ſi peccator ſciret ſuum ſacerdotem fore hæreticum, aut ſollicitatorem ad malum, aut fragilem, quo ad peccatum, quod quis eis confitetur, vel ſi ſit reuelator confeſſionis, vel ſi peccatum ſit commiſſum contra ipſum, de quo quis confiteri debet ergo videtur, quòd non ſemper oportet confiteri proprio ſacerdoti.

Sexto in eo quod eſt neceſſarium ad ſalutem, non ſunt homines arctandi, ne impediantur à via ſalutis, ſed magna arctatio videtur ſi oporteat vni ſacerdoti de neceſſitate confiteri, quia per hoc multi poſſent a confeſſione retrahi, vel timore, vel verecundia, vel aliquo huiuſmodi, ergo cum confeſſio ſit de neceſſitate ſalutis, non debet homines ad hoc arctari vt videtur.

In oppoſitum arguitur. Et videtur quòd non liceat alicui alteri confiteri, quàm proprio ſacerdoti, quia ille qui audit confeſſionem alicuius eſt proprius iudex eius, aliter non poſſet eum abſoluere, vel ligare. Sed vnius hominis non poſſunt eſſe plures proprii ſacerdotes, ſeu iudices, quia tunc teneremur pluribus obedire, quod eſſet impoſſibile.

Secundo ſic. ſicut ſe habet epiſcopus ad ſuam diocæſim, ita ſacerdos ad ſuam parrochiam, ſed non licet vni epiſcopo in diocæſi alterius officium epiſcopale exercere ſecundum ſtatuta canonum, ergo nec licet vni ſacerdoti audire confeſſionem parrochiani alterius. Cui concordat. c. omnis vtriuſque extra de pœniten. & remiſſion.

Etiam probatur iſtud non obſtante priuilegio, vel mandato ſuperioris, quia non poteſt aliquod priuilegium indulgeri in p̃iudicium alterius, ſed hoc eſſet in præiudicium ſacerdotis, ſi alius confeſſionem ſui ſubditi audiret, ergo non poteſt per priuilegium licentiam, ſiue mandatum ſuperioris obtineri.

Item probatur ſic. illud per quod impeditur diuinum mandatum, non poteſt per mandatum, ſeu priuilegium alicuius hominis concedi, ſed mandatum diuinum eſt ad rectores eccleſiarũ, vt diligenter vultum pecoris ſui agnoſcant, Prouerbiorum 27. quod impediretur ſi alius, quàm proprius ſacerdos eius confeſſionem audiret ergo.

Tenetur quilibet proprio ſacerdoti confiteri.

Pro declaratione iſtius eſt notandum, ꝙ quilibet tenetur cõfiteri proprio ſacerdoti, qui curam animæ eius hẽt, ſaltim ſemel

in anno de omnibus peccatis ſuis, tam propter poteſtatem, & iuriſdictionem, quàm habet proprius ſacerdos ſuper parrochianum ſuum, cuius animæ eſt redditurus rationem, quod patet p præceptum eccleſiæ in illa decre. omnis vtriuſque ſexus. Non eſt enim licitum, niſi in caſu neceſſitatis alicui ſacerdoti gregē alteri commiſſum ſine licentia eiuſdem ad pœnitentiam admittere, de pœniten. diſtinctione ſeptima, ca. placuit. cuius textus talis eſt. Placuit vt nulli deinceps ſacerdoti liceat ſuſcipere quemquam alteri ſacerdoti commiſſum ad pœnitentiam, niſi vrgente neceſſitate. Et q contra hoc ſtatutum attētauerint, gradus ſui periculo ſubiaceant. & idem decimaſexta quæſtio. prima. §. ecce. extra de pœniten. & remiſſio. c. quod autem, & idem ſequitur ex concilio Vienen. cap. 11. vbi habetur. cum ligare, & ſoluere ſubditos ſit ordinarii, vel eorum quibus per ipſum ordinandum eſt conceſſum, ſtatuimus, vt nullus cuiuſcunque ordinis confeſſiones in quacunque ciuitate, vel diœceſi præter ſpecialem, vel generalem ipſius diocæſani, vel presbyteri parrochialis licentiam petitam ſpecialiter ſuper hoc, & obtentam de facto audire, aut ſoluere quemquam, vel ligare pręſumat, niſi hoc eis competat ex priuilegio ſpeciali. Alioquin confitens pro confeſſo non habeatur, & confeſſionem audiens compeſcatur prout ordinario videbitur expedire. Et idem ſecundum beati Thom. ſuper decimaſeptima diſtinctione quarti, d. quòd ſacerdos alienus poteſt dupliciter impediri, ne alicuius confeſſionē audiat. vnomodo propter defectum iuriſdictionis, vt hic. Aliomodo propter impedimentum executionis ordinis, ſicut excōmunicati, degradati, & huiuſmodi, confeſſor enim excommunicatus non poteſt quemquam abſoluere, quia ſeparatus à communione ſacramentorum, etiam caret vſu iuriſdictionis. Item non habet ſubditos, quia ſibi remouētur per ſententiam. 11. q. prima in ſumma, & de hoc viſum fuit ſuperius in capit. de ſententia excommunicationis in dubiis. Item eſt notandum, ſecundum Albertum in ſexto libro ſui compendii, ꝙ proprius ſacerdos dicitur ſex modis. vnomodo eſt paſtor eccleſiæ ſecūdo per determinationem ſuperioris. tertio per priuilegium quibuſdam indultum, vt ſunt prædicatores minores, & ſimiles, &c. quartomodo per licentiam proprii ſacerdotis, non tamen licētietur niſi diſcretus, & honeſtus. quinto modo propter neceſſitatem, quia inſtanti neceſſitate, vt mortis periculo, &c. quilibet ſacerdos habēs claues, de quibus dicetur inferius, poteſt abſoluere.

Sacerdos proprius quis.

uere. Sexto modo propter defectum ſui proprii ſacerdotis, videlicet quando eſt idiota & reuelator confeſſionis, vel incitans pœnitentem ad peccatum, &c. Tamen aliqui voluerunt tenere per glo. illius decre. omnis vtriuſque ſexus de pœniten. & remiſſio. vbi dicitur, quòd non habentes populum non dicuntur proprii ſacerdotes, quòd nec prædicatores, nec minores &c. habentes priuilegium Papæ poſſint audire confeſſiones ſine licentia proprii ſacerdotis, quod eſt falſum, quia ſi requireretur licentia proprii ſacerdotis, fruſtra eſſet priuilegium, cum ſine priuilegio poſſet ſacerdos parrochialis eis licentiam concedere, extra de priuileg. cap. quarto, & cap. p. Apoſtolicorum priuilegiorum, & hoc probatur oratione quam fecit in conciſtorio publico contra ſic opinantes Iohannes Papa 23. in quadam extrauaganti, quæ incipit, vas electionis ſit Papa, aut poteſt audire omnem hominem in confeſſione, aut non. Non eſt dicendum, quod non, quia ſic dicere eſſet contra fidem, ergo poteſt, & ſi ſic poterit committere cuique ſacerdoti, quòd poſſit eum audire, quem ipſe Papa poſſet audire, cum hoc poſſit ſacerdos parrochialis, ſed priuilegiati quibus hoc Papa committit ſunt ſacerdotes, ergo dicendum eſt quòd proprius ſacerdos eſt ille, quem Papa inſtituit ſiue ex iure, ſiue ex priuilegio ſpeciali in c. dudum, & c. ſuper cathedram qui ponitur extra de pœniten. & remiſſio. in conſtitutione Domini Cle. bonę memoriæ. Et ideo glo. in c. omnis vtriuſque ſexus ſuperius allegata eſt ſimpliciter neganda. Nam priuilegium dicit, quòd poſſint confeſſiones fidelium audire, iniungere pœnitentias ſalutares &c.

In quibus caſibus alteriquàm proprio ſacerdoti liceat cõfiteri.

Pro maiori declaratione præmiſſorum eſt notandum, quòd plures ſunt caſus in quibus poteſt quis confiteri alij, quam proprio ſacerdoti, vnus caſus eſt per auctoritatem Apoſtolicam. Alius caſus eſt peſt auctoritatem epiſcopalem, ſeu diocæſani. Alius caſus cum in articulo neceſſitatis quis poſitus non poteſt proprium habere plebanum. Alius caſus cum quis vagatur per terram, nec poteſt ad ſuum accedere plebanum, vel certum non habet plebanũ. Alius caſus eſt cum licẽtia, vel ratificatione plebani, quis alteri confitetur. Alius caſus poſtquam ſuo plebano ſemel in anno confitetur, põt & aliàs alteri pro deuotione, vel inſtructione vberiore confiteri, ſicut & eger poteſt alios peritos medicos præter ſuum pro ſanitatis remedio vocare. Alius caſus ſi non dat plebanus ſubito ſuam copiam confitendi tempore debito perfectè, poteſt ad alium recurrere pro

ſalutis ſuæ alimonia requirenda. Alius caſus eſt ſi plebanus ſit inſufficiens in ſcientia, in illis de quibus iſte indiget expediri, tunc potius querat alium, quàm quòd ex inopia conſilii periclitetur. Exemplũ de medio ignaro, & viæ ductore. Alius caſus eſt ſi plebanus eſt notorius fornicator, tunc ſubditus põt alteri cõfiteri. Alius caſus ſi plebanus fuerit notatus de proditione confeſſionis. Alius caſus ſi plebanus conſueuit aliquẽ, vel aliquam ſollicitare ad peccandum. Alius caſus ſi plebanus ſit venditor ſacramentorum, nolens audire aliquem niſi pro precio. Alius caſus ſi plebanus ſit a iure, vel a iudice ab officio pro culpa ſua ſuſpenſus. Alius caſus ſi plebanus ſit aliqua ſententia excommunicationis innodatus, ſeu ligatus. Alius caſus ſi fuerit irregularitate irretitus. Alius caſus ſi contra formã canonum tenet eccleſiam, & titulo non iuſto. Alius caſus, ſi eſt vicarius talis, qui non tenet iuſtè beneficium. Alius caſus, cum aliquis non poteſt induci vt ſuo confiteatur plebano, præ verecundia, vel timore & cętera, debet potius ab alio audiri, quàm in periculo relinqui. Alius caſus, ſi commiſerit crimen, quod confiteri intendit cum plebano ſuo. Item ſi litiget contra plebanum ſuum pro aliquo facto iuramento. Item quando ad hoc aliquis auditur, vt ſic ad melius propoſitum attrahatur. Tamen congruum eſt, quòd parrochianus quando vult confiteri aliis à ſuo plebano, petat licentiam ſuo plebano, quo recuſante debet recurrere ad ſuperiorem propter obedientiam. Item plebanus non tenetur eidem miniſtrare ſacramenta, niſi ſubditus eum certificet de confeſſione.

Tunc ad rationes & primo ad primam dicendum eſt, quòd ad abſolutionem à peccato requiritur duplex poteſtas, ſcilicet ordinis, & iuriſdictionis, prima fuit æqualiter data omnibus in die cœnæ quando Chriſtus fecit diſcipulos ſuos ſacerdotes, & etiam datur omnibus ſacerdotibus, cum omnibus dicantur hæc verba, quodcunque ligaueritis, &c. ab Epiſcopo conferente ordinem ſacerdotii, ſed poteſtas iuriſdictionis non fuit omnibus æqualiter data, ſed eam dedit Chriſtus immediate Petro & ideo indeterminate Dominus dixit quorum remiſeritis &c. poſt reſurrectionem ſuam.

Ad ſecundam quando arguebatur auctoritate Greg. dicendum eſt ꝙ loquitur de monachis illis, qui iuriſdictionem habẽt ideſt quibus alicuius parrochiæ cura eſt commiſſa, de quibus

aliqui

aliqui dicebant, ꝙ hoc ipſo ꝙ monachi erant, non poterant abſoluere, & pœnitentias iniungere, quod falſum eſt.

Ad tertiam quando arguitur ſicut ſacerdos eſt miniſter huius ſacramenti &c. dicendum eſt ꝙ ſacramentum Euchariſtiæ non requirit imperium in aliquem, ſecus autem de hoc ſacramento.

Ad quartam quando dicitur illud ad quod determinate tenemur &c. dicendum eſt ꝙ electio diſcreti ſacerdotis, nõ eſt nobis commiſſa, & noſtro arbitrio facienda, ſe de licentia ſuperioris ſi forte proprius ſacerdos eſſet minus idoneus.

Ad quintam quando arguitur illud quod inſtitutum eſt pro charitate & cæte. dicendum eſt, quòd in caſibus illis in quibus probabiliter timet pęnitẽs periculum ſibi, vel ſacerdoti ex confeſſione ei facta, debet recurrere ad ſuperiorem, & ab eo petere licentiam alteri confitendi. quod ſi licentiam habere non poſſit, idem eſt iudicium ſicut de illo, qui non habet copiam ſacerdotis. nec in hoc tranſgreditur aliquis præceptum eccleſiæ, quia præcepta iuris poſitiui non ſe extendunt vltra intentionẽ præcipientis, quæ eſt finis præcepti, hoc eſt autem charitas ſm Apoſtolum, nec iterum fit aliqua iniuria ſacerdoti, quia priuilegium meretur amittere, qui conceſſo ſibi abutitur.

Ad ſextam dicendum eſt, ꝙ in hoc ꝙ oportet confiteri proprio ſacerdoti non arctatur uia ſalutis, ſed ſufficiens ad ſalutem via ſtatuitur. peccaret autem ſacerdos, ſi non eſſet facilis ad præbendum licentiam confitendi alteri, quia multi adeo infirmi citius ſine confeſſione morerentur, quàm tali ſacerdoti confiteretur, vnde illi qui ſunt nimis ſolliciti, vt conſcientias ſubditorum per confeſſionem ſciant, multis laqueum damnationis inijciunt, & per conſequens ſibiipſis, &c.

Ad rationes ad oppoſitum, & primo ad primam quando arguitur, ille qui audit confeſſionem eſt proprius iudex eius, dicendum eſt, quòd non eſt inconueniens, ſi duo conſtituantur ſuper eandem plebem, quorum vnus ſit principalior altero, ſicut Epiſcopus, Papa, & curatus parrochialis. Et quilibet eorũ poteſt ea quæ ſunt iuriſdictionis ad ipſum pertinentia, alteri committere.

Ad ſecundam quando dicitur ſicut ſe habet Epiſcopus ad ſuam diocæſim &c dicendum eſt, ꝙ hoc eſt verum propria auctoritate &c.

Ad tertiam quando dicitur non poteſt aliquod priuilegium

indul-

indulgeri &c. dicendum eſt, quòd præiudicium non fit alicui, niſi ei ſubtrahatur, quod eſt in fauorem ipſius indultum, modo poteſtas iuriſdictionis omnino non eſt commiſſa alicui homini in fauorem ſuum, ſed in vtilitatem plebis, & honorem Dei, & ideo ſi ſuperioribus prælatis expedire videatur ad ſalutem plebis, & honorem Dei, poſſunt alii à proprio ſacerdote licentiam audiendi confeſſiones impetrare.

Ad quartam, quando dicitur illud per quod impeditur diuinum mandatum &c. conceditur, & ad minorem dicendum eſt rector eccleſiæ debet vultum pecoris ſui agnoſcere per ſolicitã conſiderationem exterioris conuerſationis, per confeſſionis manifeſtationem aliquomodo, ſed illud non impeditur per priuilegium alicui indultum de confeſſione audienda, cum fiat ad maius bonum, &c.

Remedia peccatorum per cõtrarias virtutes.

Contra peccata detur, &c. Ab illa parte vſque ad illam (cuius reſtituat,) auctor oſtẽdit modum imponendi, ſeu iniungendi pœnitentiam ſecundũ delicta dicens, quòd contra ſuperbiam debent iniungi opera humilitatis, quia ſicut ſuperbia dicitur maximum peccatum, ſecundum glo. illius, emundabor a delicto maximo, i. ſuperbia, ita humilitas eſt maxima virtus. vnde Auguſtinus nihil eſt quod valeat humilitati comparari, ideo dicebat Saluator noſter Mathæi 11. Diſcite à me quoniam mitis ſum, & humilis corde, vnde ſicut incentiuum elationis eſt reſpectus deterioris, ita cautela humilitatis eſt conſideratio melioris, ſecundum beatum Gregorium. Superbus enim odit frequenter ſocietatem humiliũ. Nam ſicut ille qui communicat ſuperbo induit ſuperbiam Eccleſiaſtici decimotertio, ita & ille, qui communicat humili induit humilitatem, ideo dicebat beatus Auguſtinus, ꝙ medicina tumoris hominis eſt humilitas Chriſti. Conſideret ſuperbus ſe eſſe ſeruum Diaboli, quoniam ipſe Diabolus eſt Rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. Conſideret ſuperbus diem diſtricti iudicii, vbi Dominus retribuet abundanter facientibus ſuperbiam. Eſaiæ ſecundo. Dies Domini ſuper omnem ſuperbum, & excelſum. Tunc enim ſuperbiæ corona pedibus conculcabitur. Idcirco confeſſor diſcretus debet dare, ſeu iniungere ſuperbo ſibi confitenti opera humilitatis. Maceretur luxurioſus. Luxurioſo enim debent iniungi ieiunia, & alia opera carnem macerantia. Vnde Eccle. 28. Secundum ligna ſiluæ exardeſcet ignis glo. ſecundum modum victus creſcit, vel decreſcit libido: ideo

ideo ſubtrahe ligna, ideſt victualia ſuperflua, & minuetur ignis ideſt luxuriandi appetitus. Item debent iniungi vigiliæ orationes. &c. vnde Eccleſiaſtici octauo, vt ſciui quoniam aliter non poſſem eſſe continens, niſi Deus det, adii Dominũ, & deprecatus ſum illum, &c. propria det cupidus.

Contra auaritiam debet opponi largitas in ſuis bonis diſtribuendis, ita ꝙ iniungatur auaro, ꝙ diſtribuat de bonis ſuis ſecũ dum quãtitatem ſuarum diuitiarum pauperibus. Ieiunet ſæpe. guloſus. Contra gulam debet opponi abſtinentia, ut contraria contrariis curentur. Inuidus os tundat: ideſt contra inuidiã debet opponi amor, & dilectio. tundat ergo ſuum os Inuidus à maliloquio cuſtodiat animam ſuam. Prouerbiorum 13. Qui cuſtodit os ſuum cuſtodit animam ſuam. (Iratus corde remittat.)

Contra iram debet iniungi patientia, & manſuetudo, ita ꝙ iracundo imponatur ꝙ remittat iniuriam ſibi factam, aliter nõ abſoluatur. vnde Auguſtinus vnuſquiſque talem indulgentiã accepturus eſt à Deo qualem ipſe dederit proximo ſuo. Vnde Mathæi ſexto. Si dimiſeritis hominibus delicta eorum, dimittet & vobis pater veſter cœleſtis peccata veſtra. Si autem non dimiſeritis nec pater veſter dimittet vobis. Quidam in mortis articulò conſtitutus teſtamentum fecit, in quo remiſit in manu ſacerdotis iniuriam ſibi factam præſtito iuramento quòd hoc firmiter obſeruabit, poſtea volebat agere actione iniuriarum, quæritur an poſſit.

Solutio. hoc dicit quòd ſi mortis cauſa hoc fecit, ſi poſtea cõualeſcat poteſt agere actione iniuriarum. Secus ſi ſimpliciter remiſit iniuriam. ff. de ſill. l. 1. §. vltimo. cum voluntas hominis ambulatoria ſit vſque ad extremum exitum. ff. de admini. l. 3. & ff. de do. int. vir. & vxo. l. cum hic ſtatus. §. pœnitentiam. Tamen dicit, ꝙ ammodo nõ aget actione iniuriarum. Item ſi remiſit vſuras amplius non poteſt repetere, cum ſacerdos ſit perſona publica. ff. de adop. l. non aliter. & ff. de pac. l. cum pater pro filia. Item renuncians iuri ſuo amplius nõ auditur. ſeptima. q. prima. cap. quàm periculoſum, & extra de renun. c. quidam cedendũ. Audiat officia peregrinans accidioſus.

Contra accidiam debet opponi diligentia in bonis peragendis, videlicet vt accidioſus vacet diuinis peregrinationibus, & ſimilibus, quæ incitant hominem ſurgere à ſterquilinio accidiæ ne cum negligentes fuerint circa ſeipſos, negligat ipſos Dominus, ſicut

nus, ſicut accidit fatuis virginibus. Mathæi vigeſimoquinto. ideo dicit auctor noſter in c. de accidia, (Sæpe libens ora, facien do ſancta labora. Pigri dum poſſunt operari tempora deſunt.) De omnibus iſtis videatur in remediis contra peccata. In tertia parte iſtius libelli, tamen pœnitentiæ ſunt arbitrariæ de pœnitentia diſtinctione prima in principio.

QVAESTIO I.

Concluſio. Peccator non tenetur dicere peccatum quod non fecit.

QVæritur, vtrum peccator teneatur dicere peccatum, qđ non fecit?

Reſpondetur, quòd non, per Magiſtrum vigeſimaprima diſtinctione quarti, vbi dicitur, ſicut pœnitens non debet celare peccatum, quia ſuperbia eſt, ita nec humilitatis cauſa fateri ſe reum illius, quod ſe non commiſiſſe noſcit, incauta eſt talis humilitas &c.

QVÆSTIO II.

Concluſio. Pœnitens non debet nominare perſonam, cum qua peccauit.

QVæritur, vtrum pęnitens teneatur nominare perſonam cum qua peccauit?

Reſpondetur ꝙ non, immo ſi velit hoc facere inhibeat ei ſacerdos, tamen de conditionibus perſonæ poteſt confeſſor inquirere.

QVÆSTIO III.

Concluſio. Non eſt de neceſſitate præcepti quòd homo ſtatim poſt lapſum confiteatur.

QVæritur, nunquid ſtatim poſt peccatum commiſſum facienda ſit confeſſio?

Et videtur ꝙ ſic per Hugonem de ſancto victore dicentē, ſi neceſſitas eſt quæ prætendatur, contemptus non excuſatur, ſed quilibet tenetur vitare contemptum, ergo tenetur quilibet ſtatim confiteri poſt lapſum.

Secundo

Secundo ſic.quilibet tenetur plus facere ad euadendum morbum ſpiritualem,quàm corporalem. Sed aliquis infirmus corporaliter non ſine detrimento ſalutis medicum quærere tardat,ergo videtur quòd non poſſit eſſe ſine detrimento ſalutis animæ, ſi huic copia ſacerdotis exiſtens in ſtatu peccati mortalis ea non confiteatur ſtatim poſt perpetrationem delicti.

Tertio ſic.illud quod ſine termino debetur, ſtatim debetur, ſed ſine termino debet homo confeſſionem Deo,ergo tenetur ſtatim ad confitendum poſt peccatum.

Breuiter ad illud dubium dicendum eſt,quòd cum propoſitum confitendi ſit annexum contritioni, tunc tenetur aliquis ad hoc propoſitum quando ad contritionem tenetur, ſcilicet quando memoriæ peccata occurrunt,tamen non eſt de neceſſitate præcepti,quòd homo ſtatim poſt lapſum confiteatur,ſed ſemel in anno,vt viſum fuit in cap.omnis vtriuſque ſexus de pęniten.& remiſſio.veruntamen laudabile eſt, vt ſtatim poſt lapſum confiteatur: Tum propter recuperandam gratiam quam amiſit,ſine qua nullus poteſt fructuosè operari: Tum propter periculum mortis cuius hora eſt incerta. Vnde Mathæi vigeſimoquarto.Vigilate quia qua hora non putatis,Dominus venturus eſt & cætera. Et eodem vigeſimoquinto. Vigilate quia neſcitis horam,neque diem & cætera. Tum quia diu expectamus. Eſa.quinto. Expectaui,vt faceret vuas, & fecit lābruſcas.

Item confeſſio debet fieri ſtatim, quia ad magna vocamur. Mathæi quinta. Gaudete, & exultate quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis. Item ne ab æternis nuptiis excludamur, ſicut factum fuit fatuis virginibus, quæ differebant ſe præpare. Mathæi vigeſimoquinto. Item ne ab hoſtibus impediamur,ſicut filii Iſrael à Pharaone Exod.quinto.Item ne blandè ſeducamur,ſicut piſcis per hamum,& auis per laqueum. vnde Eccleſiaſtes nono.Neſcit homo finem ſuum,ſed ſicut piſces capiuntur hamo,& ſicut aues comprehenduntur laqueo ſic capiuntur homines in tēpore malo.Item ne conſuetudine teneamur, ſicut arbor de facili non euellitur, cum benè radicatur,ideo dicebat beatus Bernar. Nimis durum eſt cor,quod nō emolliunt beneficia,nec terrent ſupplicia,nec alliciunt promiſſa,nec caſtigant flagella.

Tamen notandum eſt,ꝙ plura ſunt impedimenta penitentiæ,puſillanimitas aggrediendi, ſicut æquus vmbraticus terretur a trunco,vel ſimili. Pudor confitendi,ſed ſicut dicit Aug.

verecundia magna pars pœnitentiæ eſt. Horror faciendi pœnitentiam,ſed dicit ſacra ſcriptura niſi quē pœnituerit veteris vitæ,non poteſt nouam inchoare, & Aug. ſtultum eſt homini viuere in ſtatu,in quo non audet mori, ideo dicebat Salomon Eccleſiaſtici 17.conuertere ad Dominum, & relinque peccata tua,& ibidem viuus,& ſanus confiteberis, & laudabis Deum, & glorificaberis in miſerationibus illius. Aliud impediens eſt delectatio peccandi,ſed dicit ſcriptura. Momentaneum,& temporale eſt,quod delectat,æternum vero quod cruciat. Aliud impedimentum ſpes diu viuendi,ſed dicit Dominus Lucæ tertio. Iam ſecuris ad radicem arboris poſita eſt, & Salomon.Eccleſia.5. Ne tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem,ſubito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te. Aliud impedimentum eſt deſperatio obtinendi veniam,ſed dicit Dominus per Eze.quacunque hora ingemuerit peccator vita viuet,& non morietur. Aliud eſt exemplum delinquendi,ſed dicit Aug. Stultus eſt,qui videt aliquem cadentem,ſi non ſit in eodem loco cautior. Aliud cõſuetudo peccandi, ſicut Balaã conſuetus monſtruoſis nõ curauit, cum aſina loqueretur. Aliud poteſt eſſe de confidentia de Dei miſericordia ipſum quando placuerit recipiendi, quod eſt vnum peccatorum in ſpiritum ſanctum,ſed dicit.Greg. miſericordiam Dei debemus erubeſcere, ſi iuſtitiam eius nolumus formidare.Et Salomon Eccleſiaſt.5.ne dicas miſeratio Dei magna eſt,multitudinis peccatorum meorum miſerebitur, quoniam ſicut miſericordia,ita ei ira cito ab illo proximat,& in peccatores reſpicit ira illius.

Tunc ad rationes in principio quæſtionis. Et primo ad primam,quando dicitur per Hug.de ſanct.vic.dicendum eſt quòd loquitur de illis qui ex contemptu ſine ſacramento decedunt.

Ad ſecundam quando dicitur quilibet tenetur plus facere &c.dicendum eſt quòd non eſt de neceſſitate ſalutis corporalis, ꝙ ſtatim medicum quærat, niſi quando neceſſitas carnis incumbit,& ſimiliter eſt dicendum de morbo ſpirituali,tamen ſecurius, & laudabilius eſt quòd ſtatim poſt lapſum quis confiteatur,& hoc habetur per Beatum Thomam,ſuper 17.diſtinctione quarti,& in compendio theologiæ de pœnitent. diſtinctione 3.cap.ille rex.

Ad tertiam quando dicitur illud quod ſine termino debetur &c.dicendum eſt ꝙ retentio rei alienæ inuito Domino cõtrariatur

trariatur præcepto negatiuo, quod obligat ſemper, & ad ſemper, & ideo tenetur ad ſtatim reddendum. Secus autem eſt de impletione præcepti affirmatiui, quia obligat ſemper, ſed non ad ſemper, ideo non tenetur quis ad ſtatim implendum.

QVAESTIO I.

Concluſio. Mulier non debet confiteri ſacerdoti cum quo peccauit.

QVæritur nunquid poteſt mulier confiteri ſacerdoti, cum quo peccauit carnaliter? Solutio dicendum eſt ꝙ non, ſed debet licentiam petere alteri ſacerdoti confiteri, poſito adhuc, quòd ille negaret, tam propter periculum peccandi cum illo, quàm propter minorem erubeſcentiam quam de peccato haberet. Tamen ſi illi ſacerdoti confiteretur, & eam abſolueret, abſoluta eſſet.

QVAESTIO II.

Concluſio. Non debet quiſpiam confiteri per nuntium.

QVæritur, nunquid poteſt quis confiteri per nuntium? Solutio dicendum eſt, quòd non, quoniam Dominus præcepit mundandis Lucæ decimoſeptimo, vt oſtenderent ſe ſacerdotibus omnes non vnus pro omnibus, docens per hoc corporali præſentia, peccata confitenda, non per ſcriptum, non per nuntium, non per ſignum, ſecluſa tamen ſemper cauſa neceſſitatis, & Leuit. 14. Non alium ſtatuatis, qui pro vobis offerat munus ad Moyſem, & Aaron ſacerdotes, ſed qui per vos peccaſtis, per vos erubeſcatis. & per Mag. 17. diſtinctio. quarti ſententiarum.

QVAESTIO III.

Concluſio. Confeſſio non debet fieri per interpretem.

QVæritur, nunquid confeſſio poſſit fieri per interpretem per ſigna aut per ſcripturam.

Solutio dicendum eſt, quòd confeſſio debet fieri per verba, tam propter erubeſcentiam confitentis, quàm etiam propter maiorem expreſſionem mentis conceptus, verũtamen in illis, qui ſuæ mentis conceptus ſacerdotibus exprimere non valent, ſufficiunt alia ſigna ex mentis conceptus exprimentia, per quæ ſigna poſſit ſacerdos cognoſcere animum confitentis, ſicut in mutis ſufficiunt ſigna, vel ſcriptura: & vbi ſacerdos non intelligit idioma confitentis ſufficit interpres, vel ſcriptura ſecundum ſacramentarium Bonauent. & beatum Tho. 17. diſtin. 4. ſenten.

QVAESTIO IIII.

Concluſio. Interpres tenetur celare confeſſionem.

QVæritur, vtrum interpres teneatur celare confeſſionem?

Solutio dicendum eſt quòd ſic, quia auris ſacerdotis eſt ſecundum Bonauentu.

QVAESTIO V.

Concluſio. In adulto pœnitentia præcedit baptiſmum.

QVætitur, vtrum adultum accedentem ad baptiſmum cum actuali peccato neceſſarium ſit ante ſacramẽtum pœnitentiæ accipere, quàm ſacramentum baptiſmi.

Solutio ſecundum Bonauen. neceſſarium eſt, vt pœnitentia prout eſt virtus cuius actus eſt contritio præcedat baptiſmum in adulto, qui habet actualem pœnitentiam, vt eſt ſacramentum, ſecundum quòd homo confitetur, & recipit abſolutionem, non eſt neceſſarium præcedere. Ex quo ſequitur, ꝙ pœnitentia quantum ad contritionem neceſſario præcedit, cõ-

feſſio vero de congruo, vt homo erubeſcat, & peccata recognoſcat, & de eorum remiſſione Deo ingratus non exiſtat. Quantum ad abſolutionem, & ſatisfactionẽ nullo modo, ideo dico, ꝙ pœnitentia ſecundum ꝙ eſt ſacramentum eccleſiæ ſequitur, & non præcedit ſacramentũ baptiſmi &c. (Cuius reſtituat) &c. ab iſta parte vſque ad illã (à quibus eſt pœna) auctor noſter determinat de vno membro, ſeu ſpecie ſatisfactionis, ſcilicet reſtitutione, quia ſatisfactionis quatuor ſunt ſpecies, ſcilicet oratio, ieiunium, eleemoſina, & reſtitutio. Sed quia de aliis membris auctor noſter ponit text. inferius, ideo hic tantummodo intendo tractare de reſtitutione diuidens ſuam litteram in duas partes. In prima parte determinat auctor de reſtitutione. In ſecunda docet, ſeu inſinuat illos, qui tenentur præcipuè ad reſtitutionem, ſecunda ibi (fur vſurator.) Et huic parti ſecundæ adducit quandam particulam, cauſa dubii remouendi ibi (mandans cõſilians) &c. de reſtitutione per beatum Tho. in ſecunda ſecundę q. 62. Quantum ad hoc eſt notandum, ꝙ reſtitutio eſt de neceſſitate ſalutis, quod probatur quia iuſtitia eſt de neceſſitate ſalutis, reſtitutio eſt actus iuſtitiæ cõmutatiuæ, quia eſt alteri reddere quod ſuum eſt, ergo reſtitutio eſt de neceſſitate ſalutis.

Pro maiori declaratione iſtius, eſt notandum ꝙ triplex eſt reſtitutio, realis, & non voluntaria, vt ſi quis cogatur reſtituere rem, & talis reſtitutio propriè non eſt meritoria, cum non fiat libera voluntate reſtituentis. Alia eſt realis, & voluntaria, vt ſi quis ſponte reſtituat rem, vel æſtimationem ad arbitrium boni viri, ſeu iuxta concilium eccleſiæ. Alia eſt reſtitutio voluntaria & non realis, vt cum quis tentus reſtituere, non habet vnde, ſed habet bonam voluntatem reſtituendi, & talis reſtitutio voluntaria in non habentibus bene dicitur ſufficere, cum voluntas apud Deum pro facto reputetur, ſcilicet in illo cui deeſt facultas in gl. c. 1. extra de eo qui mit. in poſſ. cauſa rei conſeruandæ, tamen non obſtante tali voluntate tentus ad reſtitutionem debet conteri, & confiteri cum propoſito realiter ſatisfaciendi, ſi ad pinguiorẽ venerit fortunam, & iſtud videtur ſonare principium litteræ auctoris. Secunda pars eſt ibi fur vſurator &c. vbi auctor noſter inſinuat illos, qui pręcipuę tenentur ad reſtitutionem, d. quòd ſunt illi qui in littera continentur. Triplex reſtitutio

Pro iſtius ſecundæ partis maiori declaratione,

QVAE-

QVAESTIO I.

Concluſio. In furto, rapina & huiuſmodi debet fieri reſtitutio.

QVæritur primo vtrum in furto, rapina & huiuſmodi debeat fieri reſtitutio?

Solutio dicendum eſt quòd ſic, niſi in caſu extremæ neceſſitatis, in quo omnia ſunt communia, in c. ſi quis, de furt. veruntamen in rebus minimis, quæ tanquam derelictæ videntur a Domino, furtum non committitur etiam ſi capiantur occultè, ſicut eſt acus, penna, nec tenetur accipiens ad reſtitutionem, niſi haberet animum furandi, & nocumentum inferendi proximo, quia ſic furtum committeret, & ad reſtitutionē teneretur quantuncunque paruum eſſet.

QVÆSTIO II.

Concluſio. Accipiens rem occulte auctoritate iudicis non committit furtum.

QVæritur ſi aliquis accipiat rem alterius occultè auctoritate iudicis, vtrum committat furtum.

Solutio dicendum eſt quòd non, quia ſibi debitum, ſuum eſt ſententialiter adiudicandum &c.

QVÆSTIO III.

Concluſio. Qui rem ſuam occulte accipit non tenetur ad reſtitutionem.

QVæritur, vtrum ille qui rem ſuam occultè accipit ab alio detentam committat furtum?

Solutio dicendum eſt quòd non, nec ad reſtitutionem tenetur, cum non grauet eum qui iniuſtè detinet, tamen peccat contra communem iuſtitiam, dum vſurpat ſibi vſum ſuæ rei, iudicio & ordine iuris prætermiſſo, ideo tenetur Deo ſatisfacere, & confiteri. ff. vnde vi. l. ſi quis in tantam & ita de hiis quę vi me. c. ad audientiam. Super hoc tamen quidā dicunt quò ſi perſona, quæ rem detinet ſit ita fortis, ꝙ alius cōtra eum non poſſet litigare, in accipiendo ſic rem ſuam non

peccat,

peccat, quia in hoc obtinet vim iuris. Similiter ſi iudex ſit abſens, vel fauorabilis iniurianti, quia in talibus ſecundum Godofredum conceditur cuilibet à iure ꝙ illo modo rem ſuam accipiat, nec in hoc peccat. Opinio tamen beati Thomæ, quæ prima eſt, eſt communior.

QVÆSTIO IIII.

Concluſio. Accipientes rem ſuam apud alium depoſitam peccant.

QVæritur, de his qui rem ſuam apud alium depoſitam accipiunt?

Solutio dicendum eſt, quòd peccant, quia grauant depoſitarium, & poſſunt compelli ad reddendum, & releuandum grauamen depoſitarii.

QVÆSTIO V.

Rem nemo ſua violenter rapientis & detinentis pro ſua auferre poteſt.

Q Værìtur, nunquid poteſt aliquis rem iniuriantis accipere furtiuè poſt re ſua violenter detenta?

Solutio. dicendum eſt quòd rem alterius loco rei ſuæ ablatæ etiam violenter, cum in re illa nunquam dominium habuerit non licet accipere alicui, & qui hoc facit peccat, & ad reſtitutionem tenetur. Hæc eſt opinio magiſtrorum communior quamuis ſint opiniones in contrarium. Tamen omiſſis omnibus tutius eſt dicere, ꝙ nihil accipiatur alienum, cùm iuſta æſtimatio difficiliter habeatur, & ad accipiendum ſint homines proni. Furtum enim eſt contrectatio rei alienę contra Domini voluntatem. Inſti de fur. & extra de fur. in ſumma, & furti nomine omnis rapina, & omnis illicita vſurpatio rei alienæ prohibetur per Magiſtrum ſententiarum trigeſimaſeptima diſtinctione tertii, & decimaquarta quæſtione quinta, capitu. penultimo. Tamen differunt furtum, & rapina, quia furtum committitur ſine illatione violentiæ Domino rei. Rapina vero eſt remotio rei alienæ cum violentia.

QVAESTIO I.

Concluſio. Rapina eſt grauius peccatum quàm furtum.

QVæritur, vtrum rapina ſit grauius peccatum, quàm furtum?

Solutio dicendum eſt quòd ſic, quia magis repugnat voluntati illius cui aufertur, quia furtum fit per ignorantiam illius cui aufertur, rapina vero per violentiam, ideo cum nullus poteſtatem habeat ſuper alium, niſi per poteſtatem publicam, quicunque violenter aliquid alteri aufert, nō vtens poteſtate publica rapinam committit, & ad reſtitutionē tenetur in c. ſuper eo. de rapto, & incendi. Tamen principes qui ſunt cuſtodes iuſtitiæ propter conſeruationem reipublicę ſi exigant quod eis ſecundum iuſtitiam debetur, & ſi violentiam adhibeant, non committunt rapinam. Similiter ad impugnandum hoſtes ſi per violentiam à ſuis ſubditis accipiant, non cōmittunt rapinam. Si vero abſque ratione, & contra iuſtitiam aliquid abſtulerint violenter, rapinam committunt, & ad reſtitutionem tenentur, ſicut latrones, & veſpertiliones. Similiter illi qui in bellis prædantur, ſi bellum fuerit iuſtum rapinam nō committunt, ſed poſſunt peccare ex modo prædandi, ſcilicet ex nimio appetitu acquirendi, vel accipiendi, &c. Si vero bellum fuerit iniuſtum rapinam committunt, & ad reſtitutionem tenentur.

Nota de bello iuſto.

Cum hic fiat mentio de bello iuſto quæritur quot modis bellum dicatur iuſtum.

Solutio dicendum eſt ſecundum compen. ſeptem ſacramentorum, quòd bellum dicitur iuſtum tribus modis vno modo cū fit auctoritate principis cuius mandato bellum eſt gerendum, quia principibus, & publicis perſonis pertinet bella mouere, & non priuatis, ſecundo modo cum cauſa eſt iuſta, ſcilicet cum illi, qui impugnantur ſunt culpabiles. tertio modo cum intentio eſt recta, ita quòd ille, qui impugnat intendit malum corrigere, & bonum promouere. Si vnum iſtorum deſit bellum dicitur iniuſtum, & illicitum. Pro vlteriori declaratione iſtius materiæ Hoſtien. in illa extrauagante Innocentii pro humani in glo. ſua ſuper verbo diffidatus, quæ decretalis eſt hodie in ſexto ſub titulo de homici. ponit ſeptem ſpecies belli. prima ſpecies eſt bellum

lum Romanum : ſcilicet contra infideles.l.hoſtes.ff.de capti. ſecunda ſpecies eſt bellum iudiciale, quod fit auctoritate iudicis contra contumaces & pro defenſione iuriſdictionis in l.quæ reſtituere.ff.de rei. vendi. Tertia ſpecies eſt bellum præſumptuoſum.capitu.de ſeditioſis.l.prima & ſecunda. Quarta ſpecies eſt bellum licitum,& dicitur bellum licitum quotiens fit auctoritate iuris. C.quando.li.vnicui.ſine iu.ſe.8.l.prima & ſecunda.& l. vt vim.ff.de iuſti.& iur. Quinta ſpecies belli dicitur bellum temerarium,quando contra auctoritatem iuris bellatur de ſent. excommu.c.perpendimus,& cap.in audientia. Sexta ſpecies eſt bellum voluntarium,quando ſine cauſa fit guerra, vigeſimatertia.q.1.cap.noli.Septimum dicitur bellum neceſſarium, ſe defendendo contra voluntariè ſe impugnantes, de reſtitu. ſpol.c. olim,& de ſenten.excom.cap.dilecto libro ſexto. Et iſtorum dicit Hoſtien.quòd quatuor ſunt iuſta,ſcilicet rationale, iudiciale,licitum & neceſſarium.Et vlterius dicit idem Hoſtien. quòd bellum iuſtum debet præcedere diffidatio in cap. pro hũmani allegato, quod intendit quãdo eſt bellum eſt de Chriſtianis ad Chriſtianos,& quando fit iuſta de cauſa,quæ in Principe præſumitur iuxta.l.omnium.C.de teſtam.iuncta.l.humanum de legibus. Io.blanch. in ſumma quib.mo.feu.amit.§.& debet Dominum iuuare ponit aliqua notabilia,ſcilicet quòd iuſtum bellum dicitur ex perſona,ex re,ex cauſa,ex animo,& ex auctoritate.Ex perſona ſcilicet vt prælians ſit ſecularis,& non Eccleſiaſticus,propter effuſionem ſanguinis, extra ne cle.uel mo.ca.clericalis.& vigeſimatertia quæſtione octaua.capitu.clerici,& capi. ſæpe,niſi in neceſſitate ineuitabili extra de homi.c.poſtulati, & de ſenten.excom.cap.ex timore.Et ideo dicit Innocen.in capit. olim allegato,quòd prælatus in prælio poteſt intereſſe, & proſequi,ſed non occidere.Ex re ſcilicet vt fiat pro rebus defendendis,vel pro defenſione patriæ,vel legum paternarrum vigeſima tertia quæſtione ſecunda, capitu.primo. Item dicit Innocen. in cap.ſi nulla.vigeſimatertia quæſtione octaua, quòd clerici pro tali cauſa pugnantes,& lapides,vel ſimilia iacientes.dumtamen non occidant non ſunt irregulares,vt de cle. percuſ. c. penultimo & vltimo. Ex cauſa ſcilicet quando propter neceſſitatem pugnetur,ſcilicet vt per pugnam pax acquratur, vigeſimatertia, quæſtio.1.noli.Ex animo,vt non fiat propter odium, vel vltionem,vel cupiditatem,ſed propter charitatem,iuſtitiam,obediẽtiam &c.e.q.c.quid culpatur ex auctoritate, hoc eſt auctoritate

eccleſiæ, ſi eccleſia ſit ſuperior indicenti bellum, & maxime quando pugnatur pro fide, vel auctoritate principis ſecularis ſi ſit ſuperiori indicenti bellum, vt in dicto cap. quid culpatur, & per Bar. in cap. explicamus. de hæreticis. Et concludit dictus Iohan. blanchi, ꝙ niſi alterum ex prædictis interueniat, non eſt iuſtum bellum nec compellitur vaſſallus Dominum ſuum iuuare. Sed quia de vaſſallo fit hic mentio,

QVAESTIO.

Concluſio. Vaſſallus tenetur Dominum ſuum iuuare.

QVæritur, vtrum vaſſallus teneatur Dominum ſuum iuuare propriis ſumptibus. Docto. dicunt quia, aut quæritur vtrum vaſſallus teneatur iuuare Dominum ſuum in patria, & non eſt dubium, quin ſic etiam propriis ſumptibus, dum tamen habeat feudum ſufficiens, ex quo poſſit facere ſumptus, alias Domini ſui, debet iuuare argum. ff. de oper. liber. l. ſuo victu. & duabus. l. ſe. in auct. de man. princip. §. illud quoque. ff. ſi ſeruit. vendi. l. & ſi forte. §. etiam l. idemque. §. idem labeo. ff. man. l. menia §. vxore de annu. lega. & ibi per Bar. aut quæritur an teneatur vaſſalus iuuare Dominum ſuum extra patriam, & dic quòd ſic Domini ſumptibus pro quo lege modios in fi. cum ibi notatis, dum tamen Dominus habuit iuſtam cauſam &c. & hoc quo ad furtum, & rapinam.

Sequitur iu tex. ſecundæ partis diuiſionis litteræ (vſurator) vbi dicit auctor noſter, quòd vſurarii tenentur ad reſtitutionē, vnde vſurarius eſt qui capit aliquid vltra illud quod mutuat, aut accipere intendit.

Nota de quo mutuo poſſu. mus accipere aliquid.

Pro declaratione iſtius eſt notandum, quòd quædam ſunt res, quarum vſus eſt ipſarum conſumptio, ſicut tunica, vinum, bladum, oleum ligna, & ſimilia, & in talibus rebus cum nō habeant vſumfructum, non poteſt ſeorſum computari res, & vſus rei, ſed cuiuſque conceditur vſus rei talis, & ipſa res & quandocunque tales res conceduntur per mutuum, transfertur in eum cui mutuantur ipſarum rerum dominium: ideo quicunq; mutuat alteri pecuniam, bladum, vinum &c. non poteſt retinere ſuper illud dominium, cum vtendo corrumpantur, & ideo vſus talium rerum vendi non poteſt, quia ſi quis vellet vendere

bladum,

bladum, vinum &c. & ſeorſum vſum vini, vel baldi venderit bis eandem rem, vel venderet id quod non eſt, cum vinum ſit iam potatum, vel bladum comeſtum, & ſic contra iuſtitiam faceret & peccaret in cap. ſi fœneraueris, decimaquarta quæſtione 3. Similiter qui mutuat vinum, aut triticum, & petit vnam recō-penſationem æqualis rei, vel aliam recompenſationem, pro pretio vſus rei, contra iuſtitiam facit, & tale mutuum ſiue venditio vſura eſt, quæ ſecundum Papiam dicitur incrementum fę noris, & ſic de omnibus talibus rebus, quæ vtendo conſumuntur pro vſu rei nihil accipiendum eſt, quia vſura &c. Sunt autē aliæ res quarum vſus non eſt ipſarum conſumptio, & habent vſumfructum, ſicut ager, equus, domus, & conſimilia, & in talibus poteſt ſeorſim vendi res, & vſus rei, vt cum aliquis mutuat equum, aut agrum, aut domum &c. poteſt pro vſu rei talis accipere pretium, nec in hoc peccat. ff. de iureiur. l. eum qui & in gl. c. ſi fœneraueris allegati.

Breuiter dicendum eſt, ꝙ cum vſuram vtriuſque teſtamenti pagina deteſtetur de vſu. c. ſuper eo vſurarius mutuando pro vſura peccat, & ad reſtitutionem tenetur, nec propter hoc peccat, qui propter neceſſitatem ſuam accipit pecuniam alterius ſub vſura, quia ſuæ neceſſitati ſubuenit. Secus eſſet ſi, abſque neceſſitate hoc faceret, quia ſic accipiens peccaret, & vſurarium induceret ad peccandum. Item ille eſt particeps peccati vſurarii qui ſibi præbet, aut præſtat pecuniā, vt ex ea vſuram exerceat. Ex quibus inducitur, ꝙ non licet pro pecunia mutuata, vel quacunque alia re, quæ vtendo conſumitur, plus exigere quàm quātitatem pecuniæ vel rei mutuatæ, ſm valorem ꝑ tempore, quo mutuatur. Vnde manifeſtè vſuram committunt, qui bladum, vinum, & huiuſmodi mutuant, vel vendunt ad preciū pro tempore ſubſequenti, quia tunc vſum rei iam conſumptæ vendūt, ſimiliter & tempus ſecundum compen. ſeptem ſacramentorum. Item illi qui vendunt res ſuas carius, quàm ſit iuſtum pretium propter expectationem ſolutionis vſuram committunt, quia expectatio ſolutionis habet rationem mutui, & in hoc ētiam tempus vendunt in cap. conſuluit, de vſur. & per Doct. ſuper illud Luc. 6. Mutuum date nil inde ſperantes. Similiter qui emit rem minus, quàm ſit iuſti precii, propter anticipationem ſolutionis vſuram committit, quia illa anticipatio temporis habet rationem mutui, cuius quoddam precium eſt illud, qđ diminuitur de iuſto precio, & hoc maximè in rebus, quæ tradi

non poſſunt,ſicut ſunt illi,qui emunt bladum in herba, & huiuſmodi. Item qui debet ad certum terminum pecuniam, vel aliud ſi aliquid ſibi dimittatur,vt citius ſoluat per cautelam ſuam vſuram committit,quia tempus ſolutionis venditur, & ad reſtitutionem tenetur, nec excuſatur per hoc, ꝙ ſoluendo ante terminum grauatur, vel a creditore iudicatur ad hoc ſecũdum compen.ſeptem ſacramentorum. Similiter illi,qui pecuniam accipiunt mutuo ſub vſuris,& volentes recuperare vſuras vendendo pannos,aut alia mobilia pluſquam valeant propter expectationem ſolutionis vſuram committunt,cum in hoc tẽpus vendatur, & illa expectatio rationem habeat mutui. nec poſſunt ſe excuſare eo,ꝙ volunt ſe ſeruare indemnes recuperãdo in hoc vſuras,quas debent. Poſſunt tamen mercatores licitè vendendo res ſuas, repetere moderatas expenſas,quas fecerunt in portatione earum,ſicut patet in pannis, & cõſimilibus rebus,non tamen poſſunt repetere expenſas ſuperfluas,in capitulo nauiganti de vſuris.

Nota. Item ſciendum eſt ꝙ ſi alicui pro pecunia obligetur domus ager,aut alia res,cuius vſus pretio æſtimari debet, ille qui mutuat, vſum illius rei debet computare in ſolutionem,& reſtitutionem pecuniæ mutuatæ,in capitulo 1.& ſecũdo,de vſuris, & ſecundum Iohan.An.ibi,Niſi forte talis res fuerit, cuius vſus inter amicos concedi conſueuit ſine pretio ſicut liber, & huiuſmodi. Notatur quoniam decimæ ex debito requiruntur, & q eas dare noluerint res alienas inuadunt, per beatum Tho. 87. quæſtione.Vnde Gen.27.habetur cunctorum,quæ dederis mihi decimas tibi offeram. Item decimaſexta quæſtione prima, capitulo decimæ,habetur ꝙ de militia,negotiatione, de artificio debent decimæ reddi. Et idem Auguſtinus tamen de malè acquiſitis,quæ homo tenetur reſtituere,non debet decimas ſoluere. Tamen ſi ager ſit emptus de vſura,de fructu eius tenetur vſurarius decimas dare,ſi fructus illi non ſint ex vſura,ſed ex dei munere,per beatum Thomam in ſecunda ſecundæ quęſtione 87.Sed de illis quæ acquirunt ex turpi quæſtu. ſicut meretricio hiſtrionatu &c.quæ non tenentur reſtitui debent decimæ ſolui.Tamen eccleſia abſtinet à talium decimis, ne videatur eorũ peccatis communicare, de primitiis ſit mentio per beatum Thomam quæſtione 88.

QVAE-

QVAESTIO

Concluſio. Qui mutuat & damnum incurrit ex mutuatione poterit damnum repetere.

QVæritur nunquid ille qui mutuat, & damnum incurrit ex mutuatione pecuniæ, ſuæ vel conſimilis rei poterit damnum repetere.

Solutio dicendum eſt, ꝙ ille qui ſolummodo amore, & beneuolentia mutuat alteri pecuniam, vel aliam rem, & nõ pro pretio, poteſt ex pacto deducere cum eo qui mutuum accepit recompenſationem damni, quod mutuans incurrit ex hac mutuatione, ſicut cum debet reddere pecuniam ad certam diẽ & ille non ſoluit, & propter defectum ſolutionis mutuans dãnum incurrit, poteſt repetere damnum ſuum, nec hoc eſt pecuniam vendere, ſed ſe indẽnem ſeruare extra de fide commiſſ. capitulo peruenit, & duodecima quæſtione ſecunda, ca. ſi quis, & ff. pro ſocio. l. ſocium, quia quamuis vſura non veniat in mutuo venit tamen in intereſſe. Caſus eſt notabilis extra de foro cõpe. capitulo dilecti. & ff. de in litem iur. l. numerus & C. de ſummã trini. l. cunctos populos, & ſufficit confeſſio ſuper intereſſe facta in carta mutui vt notatur. ff. pro ſocio. l. ſocium.

QVÆSTIO.

Concluſio. Amor, & beneuolentia poſſunt ex mutuo recipi.

QVæritur, nunquid obſequium poteſt accipi pro pecunia mutuata?

Solutio dicendum eſt ꝙ beneuolentia, amor, & huiuſmodi poſſunt ex mutuo recipi cum non poſſint pecunia menſurari. Munus tamen ab obſequio, vel à lingua nõ poteſt repeti, ſicut nec munus à manu, cum poſſit menſurari pecunia, quod patet in ſeruitoribus, qui obſequium ſuum vendunt, & ſimiliter in aduocatis, qui laborem ſui concilii, & pœnam vendunt. Verũtñ tale munus ab obſequio, vel à lingua ex ſola beneuolentia poteſt accipi, non aũt ex recompenſatione mutuatæ pecuniæ. Similiter poſſet accipi munus à manu, vel donum gratuitum, non ex pacto tacito, vel expreſſo, quod etiã

dans

dans donaſſet antequam mutuo recepiſſet, ideo donum ex beniuolentia ſolummodo poteſt mutuans recipere, quia per mutuationem non fit peioris conditionis in capitulo putauit, 14. q.3.c.plurique.

Super præmiſſis nota, ꝙ licet non poſſit pro pecunia mutuata plus exigi, quam pecunia. tamen ille, qui committit pecuniā mercatori, vel artifici per modum ſocietatis, poteſt ſcilicet ille qui mutuat partem lucri, quod ex ea prouenit repetere ſicut de re ſua, quia dominium pecuniæ non transfertur in eum cui cōmittitur pecunia, ſed magis remanet apud mutuantem, & hoc intelligitur quando periculum damni non ſolum ſpectat ad ſuſcipientem, ſed etiam ad mutuantem. Et ſic eſt licitum, quòd vnus ſocius det pecuniam, & alius ſubeat laborem, in L.vnica. ff. pro ſocio.

QVAESTIO.

Concluſio. Acquiſita & poſſeſſa ſub vſuræ titulo, debent reſtitui principali Domino.

Quæritur, nunquid omnia quæ lucrata ſunt ex pecunia vſurata ſunt reſtituenda?

Solutio dicendum eſt, quòd poſſeſſiones quæ ex vſuris comparatæ non fuerunt, nec ſunt eorum quorum fuerunt vſuræ, & ideo non ſunt eis totaliter reſtituendę cum ex induſtria ſua, & labore ſuo ille, qui recepit vſuras eas acquiſierit. Et forte quia plus valent, quàm vſuræ. Sed quia obligatæ ſunt his quorum fuerunt vſuræ, ideo præcipitur, vt vendantur. Et ipſarum pretia reſtituantur ſecundum quantitatē vſurarum receptarum, & ſic intelligitur illa decretalis Cum tu de vſur. ille tamen qui recipit domum, aut agrum, aut pratum vel aliam rem, quæ habet vſumfructum ab alio, ſub vſuris non ſolum tenetur reſtituere domum, aut agrum, &c. ſed cum domo, vel agro. &c. tenetur reſtituere omnes fructus inde perceptos, quia fructus illarum rerum ſequuntur eas, & eis debentur in ca. conquæſtus, de vſur. & capitulo primo, & ſecundo. Aliud tamen eſt de rebus, quæ non habent vſumfructum, vt ſunt bladum, vinum, & huiuſmodi, quia ſolum eas tenetur reſtituere ille, qui eas vſuras recipit, nec illud quod acquiſitum eſt, ex illis rebus eſt reſtituendum, cum non ſit fructus earum, ſed huma-

næ induſtriæ, niſi forte per determinationem eius rei alteri cuius eſt res, quæ eſt per vſuram extorta ſit nimis damnificatus, quia ille tunc qui per vſuram eam recipit, tenetur ad recompenſationem nocumenti.

QVAESTIO.

Concluſio. Filij vſurariorum ſunt cogendi ad reſtitutionem.

QVæritur, vtrum filii vſurarium teneantur ad reſtituendas vſuras?

Solutio dicendum eſt quòd ſic, per capitulum Tua nos, de vſuris, cuius textus eſt talis. Tua nos duxit fraternitas conſulendum quid ſit de vſurariorum filiis obſeruãdum, qui in crimine vſurarum eis defunctis ſuccedunt, aut extraneis ad quos bona vſurariorum aſſeris deuoluta. Q.t.q. in litteris præſentis reſpon. ꝙ filii vſurariorum ad vſuras reſtituendas, ea ſunt diſcretione cogendi, qua parentes ſi viuerent cogerentur. Et idipſum circa hæredes extraneos credimus exercẽdum. Vnde Deus dicitur punire filios propter peccata parentum, vt habetur Exodi vigeſimo capitulo. Ego ſum Deus zelotes viſitans peccata patrum in filios, quod non eſt intelligendũ ad litteram, quoniam vt habetur Eze. decimooctauo. Filius nõ portabit iniquitatem patris, nec pater filii, ſaltim in peccatis actualibus, ſed dicit iniquitates patrum redire in filios, qui oderunt ipſum, per quod oſtendit euidenter non ideo punire filios quia peccauerunt patres, ſed quia eis ſimiles quodam hæreditario malo Deum oderunt, per Magiſtrum trigeſimatertia diſtinctione ſecundi ſententiarum. Vſurarii enim manifeſti ad communionem, Chriſtianam ſepulturam, oblationem altaris recipi non debent ſecundum Iohannem And. in capitulo quia in omnibus, de vſur. & hoc ſi in hoc peccato deceſſerint.

Circa reſtitutionem faciendam propter damnum illatum in rebus, ſciendum eſt quòd aliquis damnificatur in rebus dupliciter. Vno modo quia aufertur ei quod actu habet, & tale damnum reſtituendum eſt ſecundum recompenſationem æqualem, ſicut comburendo domum, vel interficiẽdo equũ &c. reſtitutio debet fieri ſecundum valorem domus, vel equi. Alio modo dãnificatur aliquis, quia impeditur, ne adipiſcatur illud, quod erat in via habendi. Et tale damnum non oportet reſtituere

dans donaſſet antequam mutuo recepiſſet, ideo donum ex beniuolentia ſolummodo poteſt mutuans recipere, quia per mutuationem non fit peioris conditionis in capitulo putauit, 14. q.3.c.plurique.

Super præmiſſis nota, ꝙ licet non poſſit pro pecunia mutuata plus exigi, quam pecunia. tamen ille, qui committit pecuniã mercatori, vel artifici per modum ſocietatis, poteſt ſcilicet ille qui mutuat partem lucri, quod ex ea prouenit repetere ſicut de re ſua, quia dominium pecuniæ non transfertur in eum cui cõmittitur pecunia, ſed magis remanet apud mutuantem, & hoc intelligitur quando periculum damni non ſolum ſpectat ad ſuſcipientem, ſed etiam ad mutuantem. Et ſic eſt licitum, quòd vnus ſocius det pecuniam, & alius ſubeat laborem, in l. vnica. ff. pro ſocio.

QVAESTIO.

Concluſio. Acquiſita & poſſeſſa ſub vſuræ titulo, debent reſtitui principali Domino.

QVæritur, nunquid omnia quæ lucrata ſunt ex pecunia vſurata ſunt reſtituenda?

Solutio dicendum eſt, quòd poſſeſſiones quæ ex vſuris comparatæ non fuerunt, nec ſunt eorum quorum fuerunt vſuræ, & ideo non ſunt eis totaliter reſtituendę cum ex induſtria ſua, & labore ſuo ille, qui recepit vſuras eas acquiſierit. Et forte quia plus valent, quàm vſuræ. Sed quia obligatæ ſunt his quorum fuerunt vſuræ, ideo præcipitur, vt vendantur. Et ipſarum pretia reſtituantur ſecundum quantitatẽ vſurarum receptarum, & ſic intelligitur illa decretalis Cum tu de vſur. ille tamen qui recipit domum, aut agrum, aut pratum vel aliam rem, quæ habet vſumfructum ab alio, ſub vſuris non ſolum tenetur reſtituere domum, aut agrum, &c. ſed cum domo, vel agro. &c. tenetur reſtituere omnes fructus inde perceptos, quia fructus illarum rerum ſequuntur eas, & eis debentur in ca. conquæſtus, de vſur. & capitulo primo, & ſecundo. Aliud tamen eſt de rebus, quæ non habent vſumfructum, vt ſunt bladum, vinum, & huiuſmodi, quia ſolum eas tenetur reſtituere ille, qui eas vſuras recipit, nec illud quod acquiſitum eſt, ex illis rebus eſt reſtituendum, cum non ſit fructus earum, ſed humanæ

næ induſtriæ, niſi forte per determinationem eius rei alteri cuius eſt res, quæ eſt per vſuram extorta ſit nimis damnificatus, quia ille tunc qui per vſuram eam recipit, tenetur ad recompenſationem nocumenti.

QVAESTIO.

Concluſio. Filij vſurariorum ſunt cogendi ad reſtitutionem.

Quæritur, vtrum filii vſurarium teneantur ad reſtituendas vſuras?

Solutio dicendum eſt quòd ſic, per capitulum Tua nos, de vſuris, cuius textus eſt talis. Tua nos duxit fraternitas conſulendum quid ſit de vſurariorum filiis obſeruandum, qui in crimine vſurarum eis defunctis ſuccedunt, aut extraneis ad quos bona vſurariorum aſſeris deuoluta. Q.t.q. in litteris præſentis reſpon. q̃ filii vſurariorum ad vſuras reſtituendas, ea ſunt diſcretione cogendi, qua parentes ſi viuerent cogerentur. Et idipſum circa hæredes extraneos credimus exercendum. Vnde Deus dicitur punire filios propter peccata parentum, vt habetur Exodi vigeſimo capitulo. Ego ſum Deus zelotes viſitans peccata patrum in filios, quod non eſt intelligendũ ad litteram, quoniam vt habetur Eze. decimooctauo. Filius nõ portabit iniquitatem patris, nec pater filii, ſaltim in peccatis actualibus, ſed dicit iniquitates patrum redire in filios, qui oderunt ipſum, per quod oſtendit euidenter non ideo punire filios quia peccauerunt patres, ſed quia eis ſimiles quodam hæreditario malo Deum oderunt, per Magiſtrum trigeſimatertia diſtinctione ſecundi ſententiarum. Vſurarii enim manifeſti ad communionem, Chriſtianam ſepulturam, oblationem altaris recipi non debent ſecundum Iohannem And. in capitulo quia in omnibus, de vſur. & hoc ſi in hoc peccato deceſſerint.

1 Circa reſtitutionem faciendam propter damnum illatum in rebus, ſciendum eſt quòd aliquis damnificatur in rebus dupliciter. Vno modo quia aufertur ei quod actu habet, & tale damnum reſtituendum eſt ſecundum recompenſationem æqualem, ſicut comburendo domum, vel interficiẽdo equũ &c. reſtitutio debet fieri ſecundum valorem domus, vel equi. Alio modo dãnificatur aliquis, quia impeditur, ne adipiſcatur illud, quod erat in via habendi. Et tale damnum non oportet reſti-

tuere

tuere ex æquali,ſed ſecundum iuſtam æſtimatio nem damni,cū poſſit pluribus de cauſis impediri,ſicut de blado ſeminato, & lucro impedito,& huiuſmodi,& ſic non tenetur damnificans ad totum prouentum reſtituendum,ſed ſolum ſecundum ratā ex ſcientia damni illati,vel impediti ad arbitrium boni viri. De impedimento autem beneficii, ne alter adipiſcatur, notandū eſt ꝙ multipliciter poteſt impediri. Vno modo impedit quis iuſtè,ne alter beneficium,vel præbendam obtineat intendens ad cōmodum,& honorem eccleſiæ,ſcilicet vt detur digniori, cum alter,ſeu ipſe impeditus dignus non ſit,& talia non tenetur reſtituere. Alio modo impedit quis iniuſte, ſcilicet cauſā odii inuidię,aut vindictæ &c. & tūc ſi impediēs ſiue ille,qui impeditur nondum obtinuerit beneficium,ſed ſit ſolum in via obtinēdi,non tenetur ad reſtituēdum æquale,cū alter qui impeditur, nō ſit illud beneficium adeptus, & poſſit pluribus de cauſis impediri,ſed tenetur ad recompenſandum ſecūdum arbitrium boni. Si vero iam adeptus fuerit beneficium,& iam ſit firmatum & impediatur,impediens tenetur ad reſtitutionem æqualem ſecundum ſummam ſeptem ſacramentorum,&c.

QVÆSTIO.

Concluſio. Semper facienda eſt reſtitutio ei a quo ablata eſt res.

QVæritur,nunquid ſemper eſt facienda reſtitutio ei à quo res eſt ablata,vel ei cui damnum eſt illatum? Solutio dicendum eſt, ꝙ ſic,ſi poſſit inueniri,vel hæredi ſuo cum vna perſona reputetur cum eo,ita ꝙ ſi fuerit multum diſtans,debet ei tranſmitti, & præcipue ſi ſit res magni valoris, nec ex eo ſe teneat reſtituens grauatum, quòd ei mittatur & expenſas faciat in mittendo, quia hoc eſt in recōpenſatione damni illati quod alter habuit propter defectum rei ſuæ. Si vero non poſſit ei commodè mitti,debet in loco tuto deponi,vt pro eo ſeruetur. Si autem ille cui reſtitutio eſt facienda,ſit ignotus,debet reſtitutio fieri ſecundum quòd poteſt ſcilicet per eleemoſinas, vel alio modo ſecundum conſilium eccleſiæ.

QVÆ-

QVAESTIO

Concluſio. Non ſemper ſtatim facienda eſt reſtitutio.

QVæritur, vtrum ſtatim ſit ſemper facienda reſtitutio?

Solutio dicendum eſt, quòd plures ſunt caſus in quibus non eſt ſtatim facienda reſtitutio. Primus ſi reſtitutio cederet in damnum recipientis, ſeu præiudicium, vt puta reddere gladium iracundo. Secundus caſus eſt, quando cedit in infamiam reſtituentis. Sic fur occultus debet captare tempus, quo ſine diffamatione reſtituat. Tertius eſt quando eſt impotentia in illo, qui tenetur reſtituere, quoniã inanis eſt actio, quam excludit inopia debitoris, reſtitutio enim tunc ſopitur, ſed non tollitur, ſcilicet ſi veniat inops debitor ad pinguiorem fortunam, extra de ſolutione. ca. Quartus caſus eſt quando ille, qui tenetur reſtituere eſt in extrema neceſſitate, quia tunc ad ſuſtentationem naturæ propria fiunt communia, de verborum ſignificatione libro ſexto Exijt.

Sed ponatur caſus, quòd ille qui tenetur reſtituere, & ille cui reſtitutio eſt facienda, ſint ambo in extrema neceſſitate quid iuris? Dubita.

Solutio dicendum eſt cum diſtinctione, quia vel ille, cui reſtitutio debet fieri deuenit primo ad extremam neceſſitatem, vel ille qui tenetur reſtituere, vel vterque eodem tempore. Si primo modo debet ei reſtitui, tum quia primo fuit dominus rei, tum quia factus eſt pauper. Si vero ille qui tenebatur reſtituere, primo deuenit ad inopiam, non tenetur reſtituere. Si vterque ſimul deuenerit ad inopiam debet reſtitui domino principali, qui nunquam deſiſtit eſſe dominus ſui iuris, ſecundum determinationem Landul. decimaquinta diſtinctione quarti. Solutio.

QVAESTIO.

Concluſio. Mercatores tenentur ad reſtitutionem ſi committant fraudem vendendo, & emendo.

QVæritur, vtrum mercatores teneantur ad reſtitutionem ſi committat fraudem vendendo, & emendo.

Solutio dicendum eſt, ꝙ cum emptio, & venditio ſint inuentæ pro communi vtilitate hominum, ſecundum ꝙ re vnius alter indiget, non magis debet eſſe in grauamen vnius quàm alterius, ideo debet ſecundum æqualitatẽ rei contractus inſtitui, quæ equalitas rei, & quantitas menſuratur ſecundum pretium pecuniæ pro qua res datur, & ideo ſiue pretium excedat quãtitatem valoris rei, vel res excedat pretiũ, non ſeruatũ totaliter æqualitas iuſtitiæ, & ſic vendere carius, aut vilius emere, q̃ valeat eſt illicitum ſm ſe, & peccatum. Veruntamen ſi in emptione, aut venditione alter multum læditur, vt puta quia vnus multum indiget re alterius, & alter læditur ſi ea careat, in tali caſu iuſtum eſt, vt non ſolum reſpiciatur ad rẽ, quæ venditur, ſed ad damnum quod venditor incurrit. Et ſic, ſubueniendo damno vendentis, poteſt res vendi licitè pluſquã valeat ſecundum ſe, licet non plus vendatur neceſſitatem habẽti. Si tñ venditor non damnificatur carendo re ſua, non debet eam plus vendere, quàm valeat, licet ille, qui emit inuenitur ex ea, quia vtilitatem, quæ accreſcit alteri, non eſt ſuum vendere damnum ſuum, & ſic ad reſtitutionem teneretur. Quia tamen pretium earum rerum non eſt ſecundum ſe determinatum, inde eſt ꝙ modicum plus vendere, vel minus emere, non tollit æqualitatem iuſtitiæ, ſed ſatis permittitur.

QVÆSTIO.

Concluſio. Venditio multis modis dicitur illicita.

QVæritur, quomodo venditio eſt illicita per defectum rei.

Solutio dicendum eſt quòd tripliciter. Vno modo ſecundum ſpeciem rei, ſicut ſi vendatur aqua pro oleo, vel ſtannum pro argento. Si venditor cognoſcat defectũ

talem

talem, fraudem committit, & ad reſtitutionem tenetur. Secundo modo venditio dicitur illicita ſecundum quantitatem, quæ per menſuram cognoſcitur. Ideo ſi venditor ſcienter vtatur defectuoſa menſura peccat, & ad reſtitutionem tenetur. Tamē non propter hoc inconueniens eſt eſſe diuerſas menſuras ſecūdum diuerſitatem locorum propter diuerſitatem copiæ, & inopiæ rerum, quia vbi maior copia rerum, conueniens eſt eſſe maiorem menſuram, & idem dicendum eſt de pondere. Hoc pertinet ad rectores ciuitatum, & non ad priuatas perſonas. Tertio ex parte qualitatis, vt ſi vendatur aliis infirmum pro ſano, qui ſcienter hoc facit fraudem committit, & in omnibus prædictis vendens ſcienter peccat, & ad reſtitutionem tenetur. Si vero ignoranter hoc fecerit, non peccat vendendo, ſed quando ad eius cognitionem peruenit, debet recompenſare emptori. Et ſicut ex parte venditoris fraus committitur, ſic quandoque ex parte emptoris, ſicut quando venditor ignorat rem ſuam pretioſam, vt ſi det aurum purum quod credit eſſe auricalcum, emptor ſi illud cognoſcat, iniuſtè emit, dādo minus q̄ valet, & ſic in oībus aliis rebus, quæ minus vendunt̄ per ignorantiā vendētis, & cognitionem ementis. Sic etiam de illo, qui vendit aurū purum pro auro ſophiſtico, & emens cognoſcit, ad reſtitutionem tenetur. Similiter ſi vendat aurum per alchimiam factum pro vero auro, fraudem committit, cum non ſit aurum ita pretioſum in ſubſtantia, ſicut verum aurum.

QVÆSTIO.

Concluſio. Non tenetur venditor ſemper manifeſtare emptori vitium rei.

QVæritur, nunquid venditor tenetur ſemper dicere vitiū rei, quam vendit?

Solutio dicendum eſt, ꝙ ſi vitium rei, quæ venditur occultum eſt, vēditor debet illud emptori manifeſtare, alioquin doloſa eſt venditio, & peccat venditor, quia dat ementi occaſionem damni, & periculi & tenetur venditor ad reſtitutionem, ſeu ad recompenſationem damni, ſicut ſi venderet æquum claudicantem pro veloci, vel domum ruinoſam pro firma, & cibum corruptum pro ſano, & huiuſmodi. Si vero eſt vi-

tium manifeſtum ſicut cum æquus eſt monoculus,& huiuſmodi,quia licet non competat venditori,poteſt tamen eſſe competens aliis,ſi ipſe propter iſtud vitium ſubtrahat de pretio quantum oportet,non tenetur ad manifeſtandum rei vitium, quia forte ſi manifeſtaret illud,peccaret emptor, quia propter illud vitium plus vellet ſubtrahere de pretio, quàm eſſet ſubtrahendum. Bene poteſt tamen licitè venditor indemnitati ſuæ cõſulere, non manifeſtando rei vitium, ſed reticendo.

Nota. Nota tamen,quòd in re vitioſa vendenda, cuius vitium venditor debet emptori manifeſtare,non oportet quòd per præconem venditor illud vitium manifeſtet, & pronunciet, quia ſic exterreret omnes emptores ab emendo, qui alias rem non cognoſcerent in quibus res eſt bona,vel inutilis,ſed ſufficit ſingulariter ei dicere qui rem vult emere, quòd poteſt omnes conditiones rei ſimul aperire, ſcilicet bonas, & malas, quia nihil prohibet eſſe in aliquo bonum & vitium, & in multis conditionibus eſſe vtile,& in multis inutile.

Nota. Item ſuper hoc nota, quòd res poteſt vendi ſecundum pretium quod reperitur in locis vicinis,vnde ille,qui defert ad locum vbi cariſtia eſt bladum, & ſcit plures alios blada afferẽtes, per quos melius forum habebitur, poteſt bladum vendere ſecundum pretium, quod ibi inueniatur, nec tenetur de ratione iuſtitiæ manifeſtare aduentum aſinorum bladum apportantium. Si tamen hoc manifeſtaret, vel de pretio ſubtraheret,eſſet magnæ virtutis. De iſta quæſtione per beatum Thomam ſecunda ſecundæ quæſtione ſeptuageſima ſeptima.

QVAESTIO.

Concluſio. Res vendere ſolum propter lucrum eſt inhoneſtum.

QVæritur, nunquid poteſt quis rem vendere pluſquam empta ſit?

Solutio dicendum, quòd rem abſolutè vendere propter cupiditatem lucri ſolum, eſt inhoneſtum, & illicita eſt talis negotiatio,& clericis prohibitum eſt rem vendere carius, quam empta ſit. Si autem propter aliquem finem honeſtum, vt lucrum moderatum quærat ad domus ſuæ ſuſtẽ-

tationem,

tationem, vel ad ſubueniendum indigentibus, aut propter publicam vtilitatem, ſcilicet ne res, quæ ſunt patriæ neceſſariè deſint, ſic talis negotiatio licita eſt, & lucrum expedit, non vt quæratur quaſi finis, ſed vt ſtipendium laboris, nec proprie talis eſt negotiatio. Sed ille qui rem emit ſolummodo vt carius vendat negotiatur, quia ſolum lucrum quærit, & turpis eſt quæſtus. Sed ille, qui emit, non vt vendat, ſed vt teneat propter neceſſitatem ſubleuandam, & poſtmodum propter cauſam neceſſariam vendit, non negotiatur, nec talis venditio eſt negotiatio, licet carius vẽdat, quàm emerit pluribus de cauſis. Prima quia rem meliorauerit, vel quia pretium rei immutatum eſt propter loci diuerſitatem, aut temporis, vel propter periculum cui emendo ſe exponit, vehendo, transferendo res ſuas de loco ad locum, vel eas ferri faciendo, aut propter alias neceſſitates occurrentes, & ſic vendendo res pluſquam ſint emptæ, non eſt negotiatio abſolutè, ſed iuſta venditio. Negotiatio enim clericis eſt prohibita, propter lucrum terrenorum, cuius eſſet debent contemptores, ne animum ſuum à diuino ſeruitio ſubtrahant, cui ſpecialiter ſunt deputati. ſecunda ad Timo. ſecundo. Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſecularibus, vt placeat ei cui ſe promiſit.

QVAESTIO.

Concluſio. Præſcriptio mala fide habita non valet.

Quæritur circa præmiſſa, vtrum per præſcriptionem aliquis excuſetur à reſtitutione?

Solutio dicendum eſt, quòd præſcriptio mala fide habita non ualet, ideo ſi quis longo tempore mala fide præſcripſit, ſecundum ius canonicum reſtituere tenetur reddendo quod abſtulit. Nam ius canonicum ſemper tendit ad commodum animarum. Nullus autem in peccato mortali exiſtens ſaluari poteſt. Ideo, quia mala fide præſcripſit eſt in peccato mortali, cum rem alterius retineat iniuſtè, peccatum autem non dimittitur, niſi prius reſtituatur ablatum ſecundum Auguſtinum decimaquarta quæſtione quinta.

Niſi

Niſi res, quòd autem talis præſcriptio mala fide habita non ſit ſine peccato, habetur extra de præſcrip. capitulo quoniam omne, vbi dicitur, omne quod non eſt ex fide peccatum eſt, ſinodali iudicio diffinimus, vt nulla valeat abſque bona fide præſcriptio: tam canonica, quàm ciuilis cum generaliter ſit omni conſtitutioni derogandum, quæ abſque peccato mortali non poteſt obſeruari. Vnde oportet, quòd qui præſcribit in nulla parte temporis conſcientiam habeat rei alienæ. Si quis vero præſcribit bona fide poſſidendo non tenetur ad reſtitutionem. Etiam ſi ſciuerit alienam fuiſſe rem poſt præſcriptionem.

Reſcriptio qd. Pro cuius maiori declaratione eſt notandum, quòd præſcriptio eſt acquiſitio dominii vniuerſalis, vel directi per continuationem poſſeſſionis temporis a lege diffiniti. ff. de vſucap. l. 3. Vnde directum dominium habet, qui eſt verus, & principalis Dominus. Vtile autem quando in veritate non eſt Dominus ſed habet vtilitatem. Et differunt vſucapio, & præſcriptio, quia vſucapio eſt in mobilibus, præſcriptio in immobilibus, capitulo de edic. edi. & redhib. l. fin. Item differunt quia vſucapio completur triennio, præſcriptio non. Item vſucapio eſt fauorabilis, præſcriptio odioſa conueniunt tamen in hoc, quia vtrobique requiritur iuſtus titulus, & bona fides, & continuatio poſſeſſionis de præſcriptione ſi diligenti. Præſcriptio enim eſt inter præſentes decennio, & inter abſentes viginti annis. C. de præſcriptio. longo tempore, lege diutina. Tamen quædam ſunt perſonæ, quibus non obeſt lon. temporis præſcriptio ipſo iure, vt pupilli. ff. de acquire. dominio, l. bonæ fidei. Item res fiſci iuſti, de vſucap. §. res fiſci. Item fundus dotalis non poteſt præſcribi. ff. de fundo dotali. l. ſi fundus. Item res publica ciuitatis. Item res furtiuæ. Item res ſacræ, inſti. de vſucap. quamuis ſecundum aliquos res ſacræ poſſint præſcribi quadraginta annis, vt nituntur Domini temporales, qui retinent decimas à ſummis pontifici bus ad tempus eis conceſſas pro expellendo inimicos fidei, & male faciunt, quia quod pro neceſſitate temporis factum eſt, ceſſante neceſſitate debet ceſſare pariter illud quod vrgebat. prima quæſtione prima quod pro neceſſitate, de illa materia qui voluerit vlterior a quærere, videat de præſcriptio. capitulo cum non liceat. decimaſexta quæſtione tertia capitulo primo actione.

QVAE-

QVAESTIO.

Concluſio. Reſtitutio nocumenti illati in perſonam non poteſt fieri ad æquale.

Quæritur, quid iuris de reſtitutione nocumenti illati in perſonam, vt eſt abſcisſio membri, defloratio virginis, & cætera?

Solutio, dicendum eſt quòd abſcisſio membri, vel defloratio virginis, non poteſt reſtitui ad ęquale, cum membrũ abſciſſum, vel integritas carnis reſtitui non poſſit. Tamen ſecũdum recompenſationem ad arbitrium boni viri, debet fieri reſtitutio, vt in pœcunia, vel honore, &c. Et hoc intelligitur de virgine, quæ per violentiam corrumpitur, quia ſi ex voluntate eius ſine fraude, & violentia corrumperetur, non teneretur ad reſtitutionem ille, qui deflorauit. Vnde Magiſter ſententiarum in decimaquinta diſtinctione quarta, in fine, demit enim iniuſtè quis alicui, quod reſtituere non valet, vt oculum, vel vitam, & huiuſmodi, & tamen ſi pœnituerit peccati cum onere condignæ ſatisfactionis veniam habet, nec ideo quiſquam putet, qui rem alienam iniuſtè abſtulit, quam reddere poteſt, de illo peccato pœnitere, ac veniam conſequi, niſi reſtituerit ablatum, &c. Militans tenetur ad reſtitutionem ſecundum arbitrium boni viri, & pro cura medicis ſoluenda. Et pro victu miniſtrando, quo careret mutilatus propter membrum mutilatum, & toto tempore vitæ ſuæ, extra de iniur. & damno dato. capitulo primo. ff. ad l. Aquil. qua actione in principio tenetur etiam mutilans ad conſolationem afflicti, ſeu mutilati, & quòd humiliet ſe ſibi. Homicida vero debet puniri pœna talionis, ſecundum leges. Tamen in propoſito credo, quòd occidens tenetur propinquis occiſi iuxta damnum, & ſuffragia impendere pro anima occiſi, quamuis nunquam poſſit æquiualenter ſatisfieri, ſeu fieri reſtitutio. De læſione famæ quomodo debet reſtitui, eſt notãdum quòd tripliciter videtur quis alteri famam auferre. Vno modo verum dicendo, & ordine debito ſeruato, ſicut prodendo crimen alterius ſecundum ordinem iuris, & ſic non tenetur reſtituere. Alio modo verum dicendo, ſed non ordine debito, & tunc tenetur ad reſtitutionem famæ quantum poteſt abſque mendacio, ſcilicet dicendo ſe iniuſtè alterum diffamaſſe. Et ſi

famam

famam reſtituere non poteſt, debet ei aliter recompenſare. Alio modo falſum dicendo,& iniuſtè, & tunc ſimiliter famam tenetur reſtituere,& fortius quàm præcedens ita,quòd quibus prodidit ideſt coram illis,coram quibus diffamauit,tenetur dicere ſe malum dixiſſe & mentitum fuiſſe,ac malum crimen, & falſum alteri impoſuiſſe, ideo ſcribitur vigeſimaſecunda quæſtione,capitulo magnæ,ꝙ magnæ ſapientiæ eſt reuocare hominem,ꝙ malè locutus eſt.Et eſt benè ſignificandum, ꝙ illi, qui ex officio ſuo habent prouidere ſaluti animarum,peccant, niſi infamiam propriam à ſe repellant, cum fama ſit neceſſaria ad ædificationem proximi, ſecundum Iſid. de ſummo bono & de accuſa.capitulo qualiter habetur,ꝙ paſtores ſunt ſicut ſignum ad ſagittam,quare debent eſſe ſine macula,vt grex caleſcat odore boni exempli.Repellitur enim infamia dupliciter, ſcilicet vel cauſam infamiæ ſubtrahendo,vel linguas detrahentium compeſcendo.

Sequitur in textu (aua.Simon) vbi actor vult dicere,ꝙ ſimoniacus tenetur ad reſtitutionem,& eſt ſimonia proprie emere, vel vendere aliquod ſpirituale,ſeu annexum ſpirituali, vel alio modo ſic. ſimonia eſt ſtudioſa volũtas emẽdi, vel vendendi aliquod ſpirituale,ſeu annexum ſpirituali, prima quæſtione prima,in continuatione cauſæ,& prima quæſtione tertia capitulo ſtudent.Et dicitur ſimoniacus à ſimone mago, qui primus fuit huius ſceleris auctor. Simoniacus enim quantumcunque ſit occultus ipſo iure eſt ſuſpenſus,de ſimonia.capitulo tanta. Simoniacus enim non poteſt ſaluari,niſi renunciauerit beneficio ſimoniacè acquiſito,& niſi reſtituerit omne illud, quod per ſimoniam fuit acquiſitum, vbique prima quæſtione tertia, capitulo ſi quis dator,de iſta materia tractaui in capitulo de auaritia.

Sequitur in textu (vrens,) ſuper quo eſt notandum, quòd combuſtores ſacrorum locorum,domorum,ſegetum &c.ſi impœnitentes mortui fuerint, carere debent Chriſtianorum ſepultura,vt excommunicati.Ioan.And. in capitulo ſuper eo de rapto.& incendi. Tamen ſi in vita reſtituant,vel caueant de reſtituendo in vita vel in morte,admittuntur ad ſepulturam &c. Et intellige ſi fuerint abſoluti,& vere pœnitentes.Iohan. And. in capitulo In litteris de incẽd.& in capitulo Peſſimam, vigeſimatertia quæſtione octaua.Tamen non eſt prætermittendum, ꝙ incendiarii locorum ſacrorum excommunicati ab epiſcopis

ſuis

ſuis publica denunciatione à Papa ſolum poſſunt abſolui, & non ab Epiſcopis in capitulo tua nos, de ſententia excommunicationis in cuius gloſa dicitur, quòd incendiarii eccleſiarū, & locorum ſacrorum ipſo iure ſunt excommunicati. Alii autē incendiarii non ipſo iure.

Sequitur (raptor.) Super quo eſt notandum, ꝙ ſi aliquis rapuerit virginem tenetur eam ducere in vxorem, ſi velit, ſin autē tenetur eam dotare ad arbitrium boni viri, in primo capitulo, de adulte. & ſtup. Si autem rapuerit ſponſam alterius, vt legitur Leuitici vigeſimo. Deuter. vigeſimoſecundo & vigeſimoſeptimo, quæſtione ſecunda capitulo omne itaque. §. ſi quis debet mori, quia ibi dicitur ſi quis ſponſam alterius oppreſſerit, morte moriatur, quia matrimonium violauit, & eadem quęſtione c. deſponſatas puellas habetur, ꝙ tam raptor ꝙ̃ rapta niſi velint redire ad priſtinum ſtatum excōmunicentur, & anathematizentur, & omni communione priuentur. Mulier in ciuitate oppreſſa ſi non clamauerit rea eſt adulterii. Si in agro &c. Innoxia cenſetur. Violentum autem legibus ſubiacere deſtinamus trigeſimaquarta quæſtione prima, capitulo non ſatis. Alia eſt rapina, quæ dicitur ſacrilegium, vt rapere mulierem ſacratam, rapere ſacrum de ſacro, ſacrum de non ſacro, non ſacrum de ſacro, vt habetur in capitulo quiſquis, decimaſeptima quæſtione quarta, & per Magiſtrum trigeſimaoctaua diſtinctione tertij ſententiarum. Alia eſt rapina, quæ eſt ablatio rei alienæ cum violentia. Vnde Eccleſiaſtici trigeſimoquarto. Qui aufert in ſudore panem, quaſi qui occidit proximum ſuum. Tales raptores comparantur lupo Sopho. tertio. Iudices eius lupi veſpertini. Similiter comparantur Leoni, & Vrſo. Prouerbiorum decimooctauo. Leo rugiens, & vrſus eſuriens, princeps impius ſuper populum pauperem. De talibus enim loquitur Dominus Eſaiæ primo, cum multiplicaueritis orationes veſtras non exaudiam, quoniam manus veſtræ ſanguine, ideſt peccato, ſeu corruptione plenæ ſunt. Nec orationes bonorum pro eis factæ exaudiunt, quia aduerſantur eis lachrimæ pupillorum & viduarum, ſecundum beatum Auguſtinum ſuper illud Pſalmus 38. Auribus percipe lachrimas iuſtorum. Nullum enim profectum poteſt raptoribus facere rapina, nec corpori, nec animæ. Primo corpori, quia ſubſtantiæ impiorum

ſicut fluuius torrentis ſiccabuntur Iob, nec animæ, quia de malè acquiſitis non poſſunt facere opus fructuoſum, iuxta illud Eccleſiaſtici trigeſimoquarto. Qui facit eleemoſinam, vel ſacrificium ex ſubſtantia pauperis, eſt quaſi ille, qui victimat filiū in conſpectu patris. Talium enim raptorum iudices erunt pauperes, quos ſpoliauerunt Iob. pauper ibi iuſtitiam tribuit, & cætera, quia de illa materia tractaui in capitulo de auaritia.

Sequitur in textu (iuris deceptor) ſuper quo notandum eſt, ꝙ iuris deceptores ſunt mali iudices, mali aduocati, & notarij, praui teſtes, & cætera. qui malas cauſas ſcienter conſulunt, & cō ducunt, & bonas fraudulenter faciunt malas. Omnes enim tales tenentur ad reſtitutionem, de iudicibus peruerſis, & aduocatis, vndecima quæſtione tertia quaſi per totum. De periurijs, & iuramentis indebitè prolatis vigeſimaſecunda quæſtione prima, & ſecunda, quaſi per totum, & quòd pœnitentia ſeptenni debent puniri vna cum ſatisfactione condigna, trigeſimatertia quæſtione tertia, capitulo hoc ipſum, & in capitulo neceſſarium. vigeſimaſecunda quæſtione quarta. De iſtis prauis iudicibus, & aduocatis, legitur ſecundum beatum Auguſtinum, quòd ſunt ſimiles hæreticis, quia ſunt falſarii legum, & canonum. Hæreticus enim quandoque ſuadet hominibus, qđ putat eſſe credendum, ſed malus aduocatus ſuadet iudici, vt agat quod ſcit non agendum. Mali enim aduocati hoſtes ſunt iuſtitiæ veritatis, & æquitatis quarum tamen ſe amatores, & defenſores profitentur, ideo de ipſis poteſt dici illud Eſaię quinquageſimonono, cōuerſum eſt retrorſum iudicium, & iuſtitia longe ſtetit, corruit in plateis veritas, & æquitas non potuit ingredi. Aduocati enim mali ſunt hoſtes Chriſti. Nam Chriſtus in mundum venit, vt pacem faceret. Aduocati enim diſcordiā, & litem amant, & quærunt. De talibus aduocatis legitur in quadam tragœdia Senecæ, quòd cuidam viſum fuit Neronem apud infe ros vidiſſe balneantem, miniſtros vero circa eum aurum fluens infundentes, & inter cætera vidit chorum aduocatorum ad ſe venientem quibus dicebat. O venale genus hominum, & aduocati amici noſtri huc accedite, & in hoc vaſe omni genere tormētorum repleto mecum balneamini, adhuc enim vobis ſupereſt locus. Similiter falſus teſtis tenetur ad reſtitutionem damni, quod ille contra quem teſtatus eſt incurrit, ſecundum Lāduiphum decimaquinta diſtinctione quarti, & ſecunda quæſtione prima. capitulo votum facientem.

Sequitur

Sequitur in textu (alienarumque repertor.) Super quo notandum eſt cum diſtinctione, quæ habetur in gloſa, decimaquarta q̃ſtione quinta capitulo ſi quid inueniſti, vbi dicitur ſi inueni rem aliquam habitam pro derelicta, & intendam eam furari, non committo furtum, & ſi non habetur pro derelicto, & credam, ꝙ ſic, non committo furtum. Si tamen non habeatur pro derelicto, nec credo, quòd habeatur ſi eo animo accepi, vt Domino reſtituere, non committo furtum, alias committo furtum, ſi retineam. ff. de fur. l. falſus. §. qui alienum. Sed ſi quis inuenit theſaurum in loco proprio ipſius eſt inuentoris. Si vero in loco alieno, caſu fortuito, dimidius erit ipſius inuentoris, & dimidius Domini loci. Si vero ſtudioſè quęſiuit, & inuenit in loco alieno totus theſaurus erit Domini loci. Si vero in loco ſacro, vel religioſo, caſu fortuito inuenit, totus theſaurus eſt inuẽtoris iuſti. de re. di. §. theſauros. C. theſaurum. l. nemo. Tamen credo, quòd ſi aliquid inueniatur in loco ſacro, ſiue caſu fortuito, ſiue alio, ꝙ debet reſtitui illi, qui amiſit, ſi reperiatur, ſin autẽ debent conſilio diſcreti ſacerdotis, ſeu confeſſoris poni in ædificio eccleſię. Si autem in loco prophano aliquid reperiatur, debet repertor ſignificare rectoribus eccleſiarum propinquiorũ, vt notificent in generali, ꝙ ſi ſit aliquis, qui amiſerit, & cætera, ꝙ veniat ad ipſum, & datis certis interſigniis rei amiſſę, repertor promptus eſt reſtituere. Et ſi non reperiatur, qui amiſerit debet repertor iudicio eccleſiæ erogare pauperibus, ſeu in aliis operibus charitatis. Multi enim credunt ſine peccato eſſe, ſi alienum quod inuenerunt non reddant, dicentes, Deus dedit mihi, cui debeo reſtituere? diſcant hoc peccatum eſſe ſimile rapinæ, ſi quis inuenta non reddat, capitulo multi, decimaquarta quæſtione quinta. Si autem aliquis theſaurus in domo, agro, aut alia poſſeſſione alicuius reperiatur, debet ei reſtitui, in cuius poſſeſſione fuit res reperta, & dico notanter theſaurus, quia ſi Titius amiſerit burſam ſuam, & cætera, in fundo Menij, non pro tanto debet eſſe burſa Menij, immo Titii in facto conſcientiæ. De illa materia teneo breuiter in facto conſcientiæ, quòd ſi aliquid inueniſti, quod fuerit alterius, ſiue in loco proprio, ſiue alieno, debes reſtituere amiſſori, ſi poſſis eum inuenire. Sin autẽ, iudicio eccleſiæ debes diſtribuere, aliter non agitur pęnitentia, niſi reddatur res aliena, decimaquarta quæſtione ſexta, capitulo ſi res, & per beatum Auguſtinum in Epiſtola ad Macedoniũ, & per Magiſtrum decimaquinta diſtinctione quarti ſententiarum.

Nota de re inuenta.

rum. Nec ideo quiſquam putet, qui rem alinam iniuſtè abſtulit, quam reddere poteſt de illo peccato pœnitere, ac veniam conſequi, niſi reſtituat ablatum &c. Talia enim illicitè acquiſita, non ſunt in bonis noſtris. ff. pro ſocio. l. cum duobus. §. vlti. Et ideo de talibus non debet fieri Deo ſacrificium, cum debeat fieri de benè acquiſitis. Thobiæ quarto, de tua ſubſtantia honora Dominum. De illa materia tractabo latius in capitulo de eleemoſina.

Nota de male administrantibus res Eccleſiaſticas.

Sequitur in textu, (rector dilapidans.) Super quo eſt notandum, quòd alienatio rei Eccleſiaſticæ non tenet, & qui eam alienauit excommunicetur, niſi reſtituat in capitulo, ſi quis presbyterorum de re. etiam ali. vel non in ſumma per Iohan. Andr. & quaſi per totum titulum. Item talis alienator deponendus eſt, vt præuaricator diuinarum rerum, & præceptorum caſſata omnino venditione, quæ facta eſt, in capitulo non liceat, duodecima quæſtione ſecunda. Item qui emerit, aut perceperit aliquid ex prædictis, & non reſtituerit eccleſiæ, iterum quæ eccleſię ſunt anathema ſit, vſque dum fuerit, loco præallegato. Rectori enim eccleſiæ de bonis eiuſdem eccleſiæ non liceat quicquam donare, commutare, vel vendere, niſi forte propter aliquod horum quæ ſequuntur, ſcilicet vt meliora reſpiciat, & cum totius cleri conſenſu, vel ſanioris partis id eligat, quod non ſit eccleſiæ dubium pro futurum, in capitulo cum apoſtolica, de his, quæ fi. a præla. Talibus enim dilapidatoribus, & alienatoribus ordine iuris prætermiſſo dantur coadiutores, & interdicitur omnis adminiſtratio, & eccleſiæ competit actio perſonalis contra alienatorem, & actio in rem contra poſſeſſorem, duodecima quæſtione ſecunda, capitulo apoſtolicos, nec tenet iuramentum in præiudicium eccleſiæ factum, etiam ſi alienans iuraſſet, non repetere, de iureiurand. capitulo intellecto. Tamen bona eccleſiæ poſſunt alienari tribus modis, pro alimonia pauperum, pro redemptione captiuorum, pro ædificatione eccleſiæ, duodecima quæſtione in ſumma capitulo aurum hēt eccleſia, & hòc de cōſenſu illorum ad quos ſpectat, quia paſtor propria auctoritate non poteſt, in capitulo vt ſuper aliqua de re. & ali. vel nòn ali.

In quibus caſibus bona eccleſię alienari poſſint.

Breuiter iudicio meo dilapidatores ſunt omnes illi, qui prodigaliter patrimonia eccleſiæ diſſipant, & alienant ordine indebito, ideo ſunt ipſo iure excommunicati, vndecima quæſtione tertia capitulo canonica extra de ſententia excommunicationis capitulo conquæſti, & decimaſeptima quæſtione quarta,

paragrapho nullus eccleſiæ diſtrahat.

Sequitur in textu (quiuis damnum male donans) Super quo nota, quòd quouiſmodo damnum quis infert alteri indebitè, tenetur ad reſtitutionem, extra de iniur. & damn. dat. per totum.

Sequitur in textu pars adiecta ibi (mandans, conſilians) &c. vbi dicit auctor noſter, quòd non ſolum auctores, ſed mandantes, iubentes, conſilium dantes, fautores, & cæteri, de quibus in littera, tenentur ad reſtitutionem in capitulo quantæ præſumptionis, de ſententia excommunicationis. Tamen ſi vnus reſtituerit integrè, alii liberantur, quo ad illum cui reſtitutio principaliter debeat fieri, ſed tenetur quiſque pro rata reſtituere illi, qui pro omnibus reſtituit, licet principalis auctor primo, & principaliter teneatur vnde rei ſunt non ſolum qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus. Et ſecundum compendium ſeptem ſacramentorum ſub paucis clauduntur illi, qui tenentur ad reſtitutionem, vnde verſus,

Iuſſio, conſilium, conſenſus, palpo, recurſus.
Participans, mutus, non obſtans, non manifeſtans.

Iuſſio, ſcilicet qui iubet iniuſtè accipere, vel damnum inferre. Conſilium, ideſt qui dat conſilium accipiendi rem alienam, ſeu damnum inferendi alteri. Conſenſus, ideſt qui conſentit, vt alter damnificetur. Palpo, ideſt adulans facienti ſcilicet dicendo eſſe ſtrenuum factum, & huiuſmodi ex cuius adulatione ſequitur damnum alterius. Recurſus, ideſt receptans dantes dãnum, vel adiuuans, vel defendens. Participans ideſt communicans, vel ſocius maleficii. Mutus ideſt ille qui videns maleficium tacet, ſiue ſit perſona publica, ſiue priuata. Non obſtans ideſt non obiiciens malefactoribus, cum hoc poſſit vel facto, vel dicto, vt ſunt principes iudices, & cætera. Non manifeſtans malefactorem, quando latitat, omnes enim prædicti tenentur ad reſtitutionem, veruntamen principalis auctor tenẽtur primo, & principaliter, & ſi nõ habeant vnde reſtituant pœniteant, cum bona voluntate reſtituendi, & recta intentione cum habuerit vnde &c.

Ex præmiſſis patet ꝙ omne alienum debet reſtitui. vnde alienum dicitur illud quod detinetur inuito Domino. Et dicitur alienum quinque modis. Vno modo, quia abſolutè eſt ablatum

Alienum quid & qualiter.

ablatum. Secundo, quia de vſura acceptum. tertio, quia damnum alicui intulit, ſicut quando tenetur ad intereſſe, quarto quando ex aliquo fructifero prouenit, vt habens agrum in pignore, niſi fructus computet in ſortem, alienum retinet. Quinto alienum eſt, quod acquiritur in ludo taxillorum, vel ſimiliũ lucrorum, quæ non habentur ex induſtria hominum, ſeu ingenio. De ludo taxillorum eſt notandum illud quod habetur in glo. capitulo clerici, de vita, & hone. cleric. & in gloſ. 35. diſtinctione, capitulo Epiſcopus, vbi recitatur duplex opinio de acquiſitis in ludo taxillorum. prima fuit, quòd lucrans in ludo taxillorum non debet reddere pecuniam perdenti, ſed erogare piis operibus in capitulo plerique de immunit. eccleſiæ & in glo. capitu. clerici, de vi. & honeſt. cleri. Alia opinio eſt, ꝙ ille qui perdit rem in ludo taxillorum poteſt repetere, & ideo eſt ſibi reſtituendum. ff. de alea. l. prima in fine, vbi dicitur, ꝙ ſi ſeruus vel filiusfam. amiſerit vel illi qui non ſunt ſui iuris, pater familias, Dominus, vel tutor poteſt repetere vſque ad quinquaginta annos pignus ſi expoſuerit, & vſque ad triginta annos pecuniam, & ibidem notatur, ꝙ ſi quis in illo ludo vendit hæreditatem ſuam, non tenetur de emptione accepta. ff. quarum rerũ actio non datur. l. ſecunda. §. vno. & ratio aſſignatur, quia licet forte in ludo taxillorum dominium transferatur, repeti tamen poteſt, Landul. quidem venerabilis doctor ordinis fratrum minorum ſuper decimaquinta diſtinctione quarti ſententiarum, tenet ꝙ lucrans in tali ludo tenetur ad reſtitutionem. Et amittens poteſt repetere, vel ſi nondum ſoluit, poteſt non ſoluere, ſecus eſt de ludo ſcacorum vbi potius humanum ingeniũ exercetur. Item ille, qui trahit alium ad ludum fraudulenter tenetur ad reſtitutionem. Tamen alia opinio ponitur, quæ talis eſt, quòd ſi amittentes alieno iuri ſubiecti ſint vt minores. 25. annis ſerui, furioſi, & ſimiles, eis vel illis in quorum poteſtate ſunt, debet reſtitui illud quod amiſerunt.

Nota de ludo taxillorum.

Si autem non ſint alieno iuri ſubiecti, illud quod amittunt debet pauperibus erogari, quia vterque eo facto priuatur dominio talis rei.

QVAE-

QVAESTIO

Concluſio. Mulier quæ per adulterium ſuſcepit filium, & dedit marito: debet ſuadere filio, vt intret religionem.

QVæritur, vtrum mulier quæ per adulterium ſuſcepit puerum, & dedit marito vt ſuum filium, teneatur ad reſtitutionem?

Solutio dicendum eſt, ꝙ talis adultera debet ſuadere honeſtis viis, vt intret religionem talis filius, quem concepit ab alio à ſuo marito, vel quòd efficiatur clericus, & viuat de beneficiis Eccleſiaſticis: nullo modo tamen debet prodere ſuũ crimen, nec filio ſuo dicere, & ſi nullam viam tandem inuenire valeat, quòd ipſe ſpurius hæreditatem dimittat, debet de ſua dote ſi habeat, vel de aliquo alio agere ad emendam hæredi legitimo, quod ſi nihil habeat de peccato acerrime doleat, ſecundum Landulphum ſuper decimaquinta diſtinctione quarti, ſententiarum.

QVAESTIO.

Concluſio. Præſcindens venas in fundo ſuo ſine fraude, non tenetur ad reſtitutionem.

QVæritur, qui præcindit venas in fundo ſuo, per quas deriuatur aqua ad puteum vicini ſui, taliter quòd aqua impeditur facere curſum ſuum ſolitum, ſ. ad puteum vicini ſui nunquid tenetur ad reſtitutionem?

Solutio dicendum eſt quòd non, ſi hoc fecerit ſine fraude ꝓpriæ vtilitati conſulens, puta quia vtile erat ſibi habere murũ ibidem, qui quidem murus non poterat conuenienter aliter haberi, niſi per preciſionem venarum, ff. de re. iuris, l. nemo damna tur ille caſus habetur in l. 2. ff. de no. ope. nuntiatione.

Sequitur in textu (hi quibus) & cætera. ab iſta parte vſque ad illam (ſi fuit ignarus confeſſor, ac) declarat poteſtatem ſacerdotis, quia aliquis poſſet dubitare, vtrum quilibet ſacerdos habeat poteſtatem abſoluendi ab omni caſu ſine exceptione. Et

auctor

auctor noſter dicit quòd nō immo ſunt plures caſus, in quibus confeſſor tenetur mittere pœnitentem ad diocæſanum, vt eum abſoluat, vel vt pœnitentem remittat ad ſummum Pontificem ſecundum caſus enormitatem, excepto caſu neceſſitatis, vbi de morte pœnitentis timetur, quia tunc quilibet ſacerdos poteſt abſoluere pœnitentem iniungendo ei, ꝙ ſi conualuerit, & neceſſitas ceſſauerit, quòd adibit epiſcopum ſuum, vel ſuum pœnitentiarum, vel ſummum pontificem pro maioribus peccatis, pro qbus, niſi eueniſſet articulus neceſſitatis, erat remittendus quia licet poteſtas ſacerdotalis, quæ confertur in ordine ſe extendat quantum eſt de ſe ad omnia peccata remittenda, tamen quia ad vſum huius poteſtatis ſequitur iuriſdictio, quæ à maioribus in inferiores deſcendit, poteſt ſuperior aliqua ſibi reſeruare, in quibus iudicium inferiori non committit, & enumerantur communiter ſexdecim caſus pro quibus ſimplex ſacerdos debet remittere pœnitentem ad ſuum ſuperiorem, qui quidem caſus continentur in iſtis verſibus.

Qui facit inceſtum, deflorans, aut homicida.
Transgreſſor voti, periurus, ſortilegusque.
Sacrilegus, patrum percuſſor, vel ſodomita.
Et mentita fides, faciens incendia, prolis oppreßor.
Blaſphemus, hæreticus, omnis adulter.
Clericum percutiens is adeat præſulem.

Inceſtus. Inceſtus eſt concubitus carnalis inter perſonas eiuſdem ſanguinis, ſicut cum matre, filia, cognata, & cætera, vel eiuſdem affinitatis, vt cum conſanguinea, vxor, & cætera, vſque ad gradū prohibitum per Can. in ſua ſumma de affinitate, & conſanguinitate, & ſicut cauſatur inceſtus ex parte viri, ita ex parte fœminæ quando cognoſcitur mulier ab aliquo de ſuo ſanguine vſque ad gradum prohibitum, & ita poſſet dici de commatre paterno, & filiola ſi commiſceerit, & cætera. De patre ſpirituali, & ſua filia ſpirituali. Vnde Silueſter, vt recitat Magiſter ſententiarum 41. diſtinctione, quarti admonemus, vt ad ſuam pœnitentialem nullus ſacerdos accedat, quia ſcriptum eſt omnes, quos in pœnitentia accipimus ita noſtri filii ſunt, vt in baptiſmo ſuſcepti, quorum omnium flagitioſa eſt commixtio, & cætera.

Defloratio. Deflorans violenter virginem. Alii dicunt quo quomodo

extra

extra bonum matrimonium, & illud videtur dicere compendium ſeptem ſacramentorum in titul. de pœnitentia, & non primum, & illud peccatum propriè dicitur ſtuprum, ad primum capitu. refertur Raptus, qui eſt mulieris violenta oppreſſio.

Homicidium.

Homicida voluntarius ſcilicet inſidiando, inuadendo, conſilium, & auxilium præbendo, adulando, conſentiendo, celando, & diligentiam debitam adhibēdo, quia non ſolum qui manibus occidunt, homicidæ ſunt, & quorum auxilio, conſilio, mādato, fauore & cætera, aliquis occiditur de pœnitentia diſtinctione prima capitulo periculosè, & capitulo ſicut dignum de homicidio. Tamen notetis hic de voluntate occidendi, quòd vbi factum ſequitur volūtatem, grauius eſt peccatum, licet quo ad Deum cenſeatur homicida volens occidere, de pœnitentia diſtinctione prima capitulo ſi cui. Nam grauior pœnitentia imponitur interfectori, quàm volenti interficere, eadem diſtinctione capitulo homicidiorum, & octuageſima ſexta diſtinctione capitulo paſce. Peccata enim, quæ ſola voluntate committuntur, ſola voluntate dimittuntur, ſecundum Barto. arbi. ff. de de pact. l. ab emptione, tñ illa praua voluntas debet per pœnitentiam purgari, quia voluntas quo ad Deum reputatur pro facto in eo cui deeſt poteſtas. in gloſa capitulo primo ex. de eo qui mitti. in poſſ. cauſa rei ſeruandæ.

Ad illud propoſitum quærit Bonauentura vtrum grauius peccat, qui vult, & non poteſt, quàm qui uult, & facit, cum vtrobique ſit voluntas plena. Soluit idem Doctor dicens, quòd ratione maiori contemptus opus non addit ad iniquitatem voluntatis, quia voluntas plena auertit à Deo per ſe, ſicut cum eſt operi coniuncta, ſed ratione delectationis, & damnificationis addit opus ad nequitiam voluntatis. Magis enim delectatur fornicans actu, quàm voluntate, & maius damnum infert occidens actu, quàm voluntate, & ſecundum hoc exponitur gloſa, qui addit opus voluntati, apponit iniquitatem iniquitati, ſuper illum pſalmum. Saluum me fac, ibi, appone iniquitatem ſuper iniquitatem eorum, & non intrent in iuſtitiam tuam, & cætera. Nota tamen quòd primum peccatum eſt, quæ mala ſunt cogitaſſe. Secundum cogitationibus acquieuiſſe peruerſis. Tertium eſt quod mente quis decreuerit opere complere. Quartum eſt poſt peccatum non agere pœnitentiam, & ſuo

ſibi complacere delicto, de pœnitentia diſtinctione prima capitulo quamobrem.§.eodem ſuper tribus ſceleribus Damaſci. Itē eſt notandum, ꝙ differentia eſt inter peccatum, & iniquitatē; quoniam peccatum eſt opus, iniquitas autem qualitas mentis, in glo. capitulo in rex, de pœnitentia diſtinctione tertia, vbi dixit Ambroſius, quòd peccatum eſt opus iniquitatis, quia ex iniquitate, vt ex cauſa procedit.

QVAESTIO

Concluſio. Caſu occidens hominem tenetur homicida niſi adhibuerit diligentiam.

QVæritur, vtrum caſus occidens hominem teneatur homicida.

Solutio dicendum eſt, quia aut dabat operam rei licitæ & adhibuit diligentiam quantam potuit, & ei non debet imputari, extra de homicidio capitulo dilectis, & capitulo ex litteris, & capitulo vltimo, & l. diſtinctione capitulo ſi quis, & tribus capitulis ſequentibus, & capitulo ſi duo fratres, & capitulo hi qui. eadem diſtinctione. Si autem non adhibuerit diligentiam, quātā potuit imputabitur ei propter negligentiam ſuam, quæ culpæ videtur annumerari, aut non dabat operam rei licitæ, & tunc ſiuè diligentiam adhibuerit, ſiue non, ſemper imputabitur ei, quinquageſima diſtinctione capitulo clerico, capitulo ſi quis voluntate, & extra de homicidio capitulo continebatur. De hoc tractabo latius in titulo de ſacramento ordinis.

Voti trāſgreſſor. Tranſgreſſor voti, ideſt extra caſum neceſſitatis. Super quo nota, quòd votum eſt promiſſio facta Deo de aliquo actu virtutis. Alio modo diffinitur ſic, votum eſt alicuius boni cum deliberatione Deo facta pollicitatio, in capitulo primo, de voto, & vo. redem. in gloſa. Vlterius notandum eſt, quòd votum eſt duplex, ſcilicet tacitum, & expreſſum. Votum tacitum fit ex ſola cordis cogitatione, & diffinitur ſic. Votum eſt conceptio melioris propoſiti animi deliberatione firmata. Votum vero expreſſum fit verbis, vel ſignis, & diffinitur ſic, votum eſt teſtificatio quædam promiſſionis ſpontaneæ quæ Deo, & de his,

quæ Dei ſunt proprie fieri debet per Magiſtrum ſententiarum 38.diſtinctione quarti vbi dicit idem Magiſter, quòd votum eſt duplex commune,& ſingulare:commune,vt illud qđ in baptiſmo omnes faciunt,cum ſpondent renuntiare Diabolo,& pompis eis:ſingulare,vt cum aliquis ſponte promittit ſeruare virginitatem,vel continentiam,vel aliquid huiuſmodi. Item ſingulare diuiditur quia aliud eſt priuatum,aliud ſolenne. Priuatum eſt votum in abſcondito factum, & ſecundum iuriſtas dicitur votum ſimplex,quod fit mente Deo,vel nuda promiſſione,ſiue ſolennitate ſpeciali. Votum vero ſolenne fit in conſpectu eccleſiæ,ſcilicet quando homo actualiter ſe Deo dedicat per ſacri ordinis ſuſceptionem,per profeſſionem debitæ regulæ, debito modo factæ in manu ſuperioris,cui profeſſio debet fieri per ſuſceptionem ſacri habitus,qui tamen datur profeſſis,per doct. trigeſimaoctaua diſtinctione quarti ſententiarum, & de voto & vo. redemp. & quomodo ſolennizatur votum habet videri vigeſimaſeptima quæſtione prima capitulo ſicut qui clerici,vel vouentes,capitulo rurſus. In generali poteſt votum ſic diffiniri. Votum eſt alicuius boni cum animi deliberatione Deo facta promiſſio. Notanter dicitur cum animi deliberatione, quia plura requiruntur ad votum,deliberatio voluntatis,quia q vouet debet prius deliberare in mente,vtrum illud quod vouet ſit ei expediens,& an poſſit perſeruare, ſecundo requiritur ꝙ propoſitum ſit firmum. Item perſpicitur promiſſio voti in qua ratio voti conſiſtit.

QVAESTIO.

Concluſio. De eo qui malum eſt ſimpliciter non poteſt fieri votum.

QVæritur, vtrum poſſit fieri votum de malo, ſicut de bono?

Solutio dicendum eſt, quòd ſimpliciter votum eſt alicuius boni,ideo de eo quod malum eſt ſimpliciter non poteſt fieri votum,vt ſi aliquis voueat ſe fornicari,aut hominem occidere,& cætera. In omnibus talibus decretum voluntatis eſt mutandum, & agenda eſt pœnitentia de turpi voto. Similiter votum non debet fieri de impoſſibilibus, vt ſi voueat ſe non moriturum. Item non debet fieri votum de indifferenti inquantum ſcilicet non eſt de materia virtutis, vt

leuare feſtucam & huiuſmodi. Item non debet fieri votum de bono communi, quod eſt omnibus neceſſarium, & ad quod quod omnes tenentur ſicut votum baptiſmale: ſed ſolum debet votum fieri de bono ſupererogationis, vt religio, ieiunium, eleemoſia, peregrinatio, continentia, & huiuſmodi ſecundum compendium ſeptem ſacramentorum.

QVAESTIO.

Concluſio: Vouens tenetur adimplere illud qui vouit.

QVæritur, nunquid tenetur vouens adimplere illud quod vouit?

Solutio. dicendum eſt quòd ſic. vnde Pſalmus 75. Vouete & reddite, qđ exponitur ſic, ſi voueritis adimplete, decimaſeptima quæſtione prima capitulo primo, & capitulo qui bona, & vigeſimaſecunda quęſtione prima. §. primo. Sanctius eſt non vouere, quàm votum prout melius poteſt nō perficere. duodecima quæſtione prima, ſanctius, & facetus. Si tibi contigerit aliqđ promittere ſanctis, ſolue libens, ne in te fiat vindicta tonantis, & intelligatur niſi occurrerit impedimentū propter quod non poſſit adimpleri. Vnde licet homo cum deliberatione voueat, & potuit adimplere quod vouit, dum illud vouit, & poſtea fiat impotens ex aliqua cauſa ad ſoluendum votum non tenetur. Debet tamen facere quod in ſe eſt, vt ſaltim habeat promptā voluntatem faciendi quod poteſt, vnde eo qui vouit religionem, aut ſpeciale monaſterium intrare, & illi qui ſunt de monaſterio nolunt ipſum recipere, debet operam dare quantum poteſt, vt ibi recipiatur, & ſi non bene poteſt ibi recipi, quia illi de monaſterio illo nolunt, nō tenetur aliam religionem intrare, quia ad illam ſolum ſe obligauit conſenſu recipiētium ſuppoſito, qui in talibus ſemper intelligitur. Si vero intentionis ſuæ fuerit ſe obligare ad religionis ingreſſum, & ex conſequenti eligit hoc monaſterium, & non poteſt in illo recipi debet alium locum requirere donec perfecerit quod promiſit. Item ſi ille, qui votum emiſit ex propria culpa incidat in impoſſibilitatem ſoluendi, debet de culpa confiteri, & agere pœnitentiam, ſicut mulier qui vouit virginitatem, ſi poſtea corrumpitur, non ſolum ſeruare tenetur quod ꝓmiſit, ſcilicet perpetuam

petuam continentiam , ſed de peccato quod commiſit debet pœnitentiam agere ſecundum arbitrium confeſſoris.

QVAESTIO.

Concluſio. Qui ſunt in poteſtate alterius non poſſunt vouere.

QVæritur, qui ſunt illi qui poſſunt vouere? Solutio illi qui ſunt in poteſtate alterius nō poſſunt vouere, nec per votum ſe obligare his in quibus alteri ſunt ſubiecti, ſed in aliis quibus non ſubiiciunt poſſunt vouere, & ſe per votum obligare, vnde vir , vel mulier ad annos pubertatis perueniens ſuæ conditionis eſt arbiter, nec eſt ſub poteſtate parentum , quantum ad ea quæ pertinent ad perſonam ſuam, ideo poteſt & religionem intrare, & matrimonium contrahere abſque conſenſu parentum . Nota, quòd ſeruus qui eſt in poteſtate domini , quantum ad operas perſonales non poteſt religionem vouere, vel aliud votum facere per quod ab obſequio Domini ſui ſubtrahatur. Similiter nec religioſus poteſt vouere ſine conſenſu ſuperioris ſui, nec vxor ſine conſenſu viri ſui, nec puella ſine conſenſu patris. Et nota ꝙ licet tales qui vouere non poſſunt de facto voueant non peccāt vouendo ſi adimplere non poſſunt, quia in voto eorum intelligitur debita conditio, ſcilicet ſi ſuis ſuperioribus placeat. Vir etiam ſine conſenſu mulieris ſuæ continentiam vouere non poteſt, nec econuerſo , cum vir poteſtatem ſui corporis non habeat, ſed mulier, nec econtra. Et ſi alter eorum vouerit non eſt tenendum votum, ſed debent agere pœnitentiam de uoto male facto. Ille eſt ſermo quem præcedit Dominus, ſi quis virorum votum Domino vouerit, aut ſi iuramento ſe cōſtrinxerit, non faciet irritum verbum ſuum, ſed omne quod iurauerit implebit, mulier vero in ætate puellari, quæ eſt in domo patris ſui ſi vouerit, aut ſe iuramento, cōſtrinxerit, ſi cognouit pater eius, quod pollicita eſt, & tacuerit, voti rea erit, & quidquid pollicita eſt opere complebit. Si autem ſtatim vt audiuit pater, contradixerit, vota irrita erunt. Si uero mulier maritum habuit, & vouerit aliquid, ſi vir ſciens votum mulieris ſuæ in alteram diem diſtulerit quidquid mulier vouit reddet, quia ſtatim, vt audiuit tacuit. Si vero maritus audiens votum mulieris ſuæ votum contradixerit,

tradixerit,irritum erit votum mulieris ſuæ.Numeri tertio. Tamen licet vir non poſſit continentiam vouere inuita vxore,poteſt tamen ipſa inuita crucem vouere , & accipere in fauorem negotii,pro quo crux ſumitur,ſicut poſſet militare pro Domino ſuo terreno,a quo ſeudum teriet abſque conſenſu vxoris , nec propter hoc ſubtrahitur vxori omnino ius ſuum, cum poſſit virum conſequi,& ſatis probabile eſt , q vxor debeat velle continere ad tempus ſubueniendo eccleſiæ generali. Tamen propter hoc,quòd vir poteſt accipere crucem ſine conſenſu vxoris,non ſequitur quòd mulier poſſit eam vouere ſine conſenſu viri,cum vir ſit caput mulieris. Item quia vxor cum maiori periculo caſtitatis diſcurrit per terras, quàm vir. Et ideo vxor illud votum peregrinationis ſanctæ terræ vouere non poteſt ſine conſenſu viri ſui,licet vir illud poſſit ſine conſenſu vxoris.

QVAESTIO.

Conclusio. Principaliter uotorum diſpenſatio pertinet ad ſummum pontificem.

QVæritur,ad quos ſpectat votorum diſpenſatio?

Solutio dicendum eſt,quòd præcipue, & principaliter ad ſummum pontificem pertinet votorum diſpenſatio in votis quæ communiter fiunt, & quæ indigent frequenti diſpenſatione ſicut in peregrinationibus, ieiuniis,& huiuſmodi. Vota autem maiora ſicut continentiæ,peregrinationes terræ ſanctæ reſeruantur ſummo pontifici,de illa materia in titulo de voto & vo.redemp.per to.& per Innoc. ibidem & per Docto.in trigeſimaoctaua diſtinctione quarti ſententiarum , & trigeſimaſecunda quæſtione quinta capitulo quod Deus. De voto per beatum Thomam ſecunda ſecundæ quæſtione octuageſimaoctaua.

Periurus. Periurus,ſcilicet coram iudice,vel pluribus ex quo ſcandalũ oritur. Pro quo eſt notandum quòd periurium eſt falſum iurare,vt ait Auguſtinus in libro pſalmorum ſuper Pſalm. 23. Domini eſt terra,& vigeſimaſecunda quæſtione ſecunda in principio capituli prædicandum §.quod autem.Pro vlteriori declaratione eſt notandum, quòd quatuor modis dicitur committi periurium. Vno modo ſi aliquis ignoranter falſum iuret, & illud

illud non eſt peccatum mortale cum credat verum dicere, vigeſima ſecunda quæſtione ſecunda capitulo beatus. Alio modo dicitur periurium factum iuramentum ſcienter falſum, & illud eſt peccatum mortale, vt ſ. eodem capitulo homines. Alio modo dicitur periuriũ indiſcretum iuramentum, & illud quandoque eſt mortale, vt vigeſima ſecunda quæſtione quarta capitulo qui ſacramento, & quandoque veniale diſtinctione vigeſima quinta. §. alias ea. Alio modo dicitur periuriũ tranſgreſſio iuramenti, & illud quandoque eſt veniale quando fit indeliberate, vigeſima ſecunda quæſtione quarta capitulo in malis, quandoque eſt mortale, vt ſ. eadem quæſtione quarta, capitulo ſi quid, tamen credo quòd hic intelligitur de periurio coram iudice, vel coram pluribus vnde ſcandalum oritur. De vlteriori declaratione iſtius materiæ videatur vigeſima ſecunda quæſtione quinta, capitulo qui periurat, & de pœnitentia ſibi danda per epiſcopum, c. capitulo, & pluribus aliis capitulis ſequentibus per Magiſtrum trigeſima nona diſtinctione tertii ſententiarum, & per beatum Thomam, & plures alios Doctores ibidem, de idolatria per beatum Thomam ſecunda ſecundæ quæſtione *93*.

Sortilegus huius prætextu intelliguntur diuinatores, incantatores, auxilium dæmonum inuocantes, & eis reuerentiam exhibentes. De illa materia videatur vigeſima ſeptima diſtinctione capit. virgines, & §. virgines. e. De ſacrilegio per beatum Tho. in ſecunda 2. q. *99*. Sortileg⁹.

Sacrilegus ſcilicet auferendo rem ſacram de loco ſacro, rem ſacram de loco non ſacro, rem non ſacram de loco ſacro. Ad hoc capitulum refertur violatio eccleſiarum, & locorum ſacrorum ſcilicet hominem extrahendo, crimen fornicationis, vel ſanguinis effuſionem in eis perpetrando, & ſimiliter monialem, vel mulierem ſacratam carnaliter cognoſcendo. Sacrileg⁹.

Parentũ percuſſor, ſcilicet voluntariè cauſa vindictæ, vel iniuriæ, vel faciendo aliquid illicitum ex quo patris, aut matris ſequitur percuſſio. Tamen notetis, quòd ſi pater aut mater percuſſerit atrociter filium ſuum in ſacris conſtitutum ſcilicet excedendo modum debent remitti ad diocæſanum. Secus ſi fuerit conſtitutus in minoribus ordinibus. Sodomita vt hominis cum homine, vel mulieris cum muliere extra vas debitum, vel cum bruto, &c. Ad hoc capitulum refertur omnis mollicieі carnalis procuratio per contactum &c. Parẽtũ percuſſor.

Mentita

Proditor. Mentita fides,cũ intentione decipiendi,vel damnum inferẽdi,vt in ſeruis apparet,qui res dominorum ſuorum ſeruare debent. Similiter vbi alterum præiudicium generatur,ſicut in debitoribus apparet,qui fidem promiſſam dilatant. Ad hunc capitulum refertur omnis promiſſio pernitioſa,vt cum quis cõtraxit ſponſalia cum aliqua vel econuerſo, & poſt nõ diſſolutis iuramentis contrahit cum alia,vel econuerſo.

Incendiarius. Faciens incendia domorum ſegetum &c. præter caſum iuſti belli,ſecundum compendium ſeptem ſacramentorum. Tamen ſecundum aliquos intelligitur non denunciatus, quia ſi fuerit denunciatus ab epiſcopo non poteſt abſolui niſi à Papa.

Prolis interfector. Prolis oppreſſor, ſcilicet ſpontè & ad hoc capitulum refertur procuratio ſterilitatis, & abortiuorum,& ſi fœtus procreatus,ſeu formatus fuerit in ventre habens animam, homicidiũ eſt. Et ad hoc capitulum refertur eius deſtructio. Pro cuius maiori declaratione eſt notandum, ꝙ procurans venenum ſterilitatis non eſt homicidia,niſi ſoboles fuerit animata, in capitulo ſi aliquis,& capitulo ſicut.n.extra de homicidio trigeſimaſecunda quæſtione ſecunda capitulo Quod vero & per Magiſente.31.diſtinctione quarti & per beatum Auguſtinum ſuper Exodum.

Blaſphemus. Blaſphemus omnis vſurpans quod eſt Dei, ſibi, vel alteri attribus à Deo.

De blaſphemia per beatum Thomam in ſecunda ſecundæ quæſtione 13.

Hæretic⁹. Hæreticus ſupple occultus ideſt diuiſus a fide catholica, ſcilicet ſentiendo vel prædicando,vel quouiſmodo docendo contra articulos fidei, ſeu contra determinationem ſacro ſanctæ Matris eccleſiæ.

Adulter. Omnis adulter,ſcilicet accedens ad thorum alterius,vel thorum ſuum violans illicito concubitu, ſiue vir fuerit, ſiue mulier.

Clerici pcuſſor. Clericum percutiens,ſcilicet animo iniuriandi in ſe,vel in rebus ſibi coniunctis,& veſtimentis,& huiuſmodi,& cætera. Et ſi atrox fuerit iniuria aut enormis,abſolutio ſpectat ad ſummũ pontificem.

Caſus Epiſcopales. His adduntur plures alii caſus in quibus debet confeſſor remittere pœnitentem ad ſuum diocæſanum, vt eum abſoluat, vel eum remittat ad Papam, & cætera. Vnus caſus eſt cum clericus promouetur per ſaltum prætermiſſo aliquo ordine, vt

ſi promoueatur in diaconum prætermiſſo ſubdiaconatu &c. Alius caſus cum clericus facit ſe promoueri ſine licentia ſui dioceſani. Alius caſus eſt tractantes in malis vſibus Euchariſtiã, criſma, &c. Alius eſt cum aliqui expoſuerint filios ſuos in hoſpitali, vel in alio loco. Alius caſus de his, qui coeunt cum Iudæa, vel Sarracęna. Alius caſus cum pœnitens eſt vſurarius manifeſtus. Alius caſus eſt cum quis venit contra iuramentum ſuum licitè præſtitum. Alius caſus ſi interdicti, ſuſpenſi, aut excommunicati nominatim ſe iungant diuinis. Alius caſus cum ad monitionem ſacerdotis excommunicatus non vult exire eccleſiam diuinum officium perturbans. Alius caſus cũ quis celebrat in eccleſia interdicta, niſi clauſis ianuis. Alius caſus, cum quis præſumit ſepelire corpus excommunicati in terra ſancta. Alius caſus, cum quis præſumit ſepelire corpus cuiuſcunque in cœmiterio, aut eccleſia ſuppoſito eccleſiaſtico interdicto. Alius caſus cum neſcitur de iure cui debeat fieri reſtitutio, debet pœnitens remitti ad Epiſcopum, vt de Epiſcopi conſilio fiat reſtitutio, ſiue ablatorum, ſiue inuentorum, & cætera. Alius caſus eſt, cum quis trahit metas inter duas terras. Alius caſus eſt cum quis propria auctoritate abutitur literis apoſtolicis, talis enim debet remitti ad Epiſcopum, vt eum abſoluat, vel remittat ad ſuperiorem ſecundum enormitatem caſus.

Caſus vero Papales ſunt hii, qui ſequuntur. Primus cum quis eſt hæreticus publicus, & monitus non vult deſiſtere. Secundus caſus eſt cum quis percutit clericum atrociter. Tertius caſus eſt cum quis occidit patrem, aut matrem. Quartus caſus eſt cum quis incendit eccleſias, & loca ſacra, tamen aliqui gloſſant, quòd talis incendiarius prius fuerit monitus per Epiſcopum, & excommunicatus, in capitul. tua nos, de ſenten. excommunica. Alij dicunt, quòd ipſo iure eſt excommunicatus, & illud crederem tenendum. Quintus caſus eſt, cum qs eſt falſarius litterarum Papalium. Sextus caſus eſt, cum quis facit ſtatuta contraria eccleſiæ Romanæ. Septimus eſt, cum quis vouit votum tranſmutatum Petri & Pauli Iacobi religionis &c. Octauus caſus cum quis præbet auxilium Sarracænis contra Chriſtianos. Nonus caſus eſt cum quis obtinet beneficium per ſimoniam, quamuis aliqui dicunt quòd ſimo. ſit caſus Epiſcopalis, veruntamen non poteſt abſolui, niſi renunciauerit beneficio ſimoniacè acquiſito. Decimus caſus eſt, cum

Caſus Papales.

quis celebrat excommunicatus, quia ſic eſt irregularis in capit. is cui, de ſententia excommunica. libro ſexto. Vndecimus caſus eſt cum quis eſt excommunicatus à ſummo Pontifice, debet ad eum remitti abſoluendus. Duodecimus caſus eſt cum quis communicat in crimine cum excommunicatis à Papa.

Decimuſtertius eſt cum quis extorquet violenter, & iniuſtè ab eccleſia. Decimuſquartus caſus eſt cum ſacerdos ſine diſpenſatione ſummi Pontificis audit leges in ſtudio publico, vel legit. Item excommunicatus debet remitti ad excommunicatorem abſoluendus &c. Et notetis quòd ſi aliquis non habẽs poteſtatem iſtorum caſuum intromiſerit ſe nõ abſoluit, immo peccat grauiter, & pœnitens pro non confeſſo habetur, niſi ignorantia eum excuſet, ſcilicet quia pœnitens eſt ſimplex homo credens ſacerdotem, cui confitetur habere poteſtatem ſoluendi &c. ſed hoc non eſt virtute clauium collata tali ſacerdoti quia quo ad iſtos caſus aufertur ei, ſed ex miſericordia diuina, quod piè credendum eſt &c. Iſti qui audiunt confeſſiones, non debent ſe intromittere de abſolutione præmiſſorum, niſi habuerint ſuper his ſpeciale mandatum, vel niſi perſonæ, quæ in aliquo, vel aliquibus prædictorum inciderint caſuum fuerit adeo ſenes, vel valitudinarii taliter, quòd ad ſuos ſuperiores ire non poſſint, vel niſi fuerint in articulo mortis conſtitutæ, tunc eis ſacramentum pœnitentiæ non denegetur. Sed nihilominus iniungatur eis, quòd ſi recuperauerint ſanitatem ſe repræſentent ſummo pontifici, vel diocæſano, ſecundum qualitatem caſus.

Exceptiones dictorum caſuum. Ab iſtis caſibus ſunt exceptiones propter quas pœnitentes non debent remitti. Vna exceptio eſt cum quis percutit degradatum, vel cum qui deponitur propter ſuum fore factum.

Secunda exceptio eſt ſi aliquis percuſſerit clericum, qui ſe transfert ad actus contrarios priuilegio clericali, vt ſi fiat pugil, vel reperiatur armatus in cap. in audientia, de ſenten. excom. Alia exceptio eſt, ſi quis percuſſerit apoſtatam poſt trinam monitionem in capitu. contingit, de ſententia excommunicationis. Alia exceptio eſt ſi percutiens reperit clericũ ſe commiſcẽtem cum vxore, matre, filia, ſorore ſua &c. in c. ſi vero, de ſententia excommunicationis, §. vltimo. Alia exceptio eſt ſi percutiens clericum ignoret eum eſſe clericum, ſcilicet quia non eſt tonſuratus, vel quia non habet habitum clericalem, in c. ſi vero enim, de ſententia excommunicationis. Alia exceptio eſt ſi

percuſſerit

percuſſerit bigamum, quia bigamus amiſit priuilegium clericale. Alia exceptio eſt ſi percutiens ſit hoſtiarius alicuius potentis domini exercendo ſuum officium, dum tamen ex propoſito, vel odio clericum grauiter non percuſſerit. in capi. ſi vero, de ſententia excommunicationis. Alia exceptio eſt ſi pœnitens ſit ſenex, & decrepitus, ſeu impotens in capitulo primo, de ſententia excommunicationis in capitulo quod de his, & c. ea naſcitur, tamen expen. ſuis talis ſenex debet mittere ad ſuum diocæſanum, ſeu ad ſummum Pontificem ſecundum caſus enormitatem pro obtinendo remedium animæ ſuæ, vt conſulitur in ſumma confeſſorum capitulo de pœnitentia, ſi habuit vnde. Alia exceptio eſt, ſi percutiens ſit mulier, quia percuſſus inſidiatur ſuæ caſtitati in capitulo mulieres, de ſententia excommunicationis. Alia exceptio eſt cum percutiens eſt impubes, non doli capax in capitulo primo, de ſententia excom. Alia exceptio eſt ſi percutiens percuſſerit cauſa diſciplinæ, vt prælatus, Magiſter. &c. in cap. 1. de ſententia excommunica. & idem eſt de domino quando percutit leuiter clericum ſuum propter magnum damnum ſibi per ſuam negligentiam illatũ, in capitu. cum voluntate, de ſenten. excommunica. circa fin. Alia exceptio eſt ſi percutientes, & percuſſi ſint monachi, vel regulares, quia poſſunt à ſuis Abbatibus abſolui ne deturcis occaſio vagandi, & hoc niſi caſus eſſet multum enormis in capi. canonica conſtitutione. & capitu. monachi, de ſent. excom. Alia exceptio eſt quando pœnitens eſt pauper in extrema neceſſitate, tamen ſuper hoc videatur, quia credo, quòd ſecurius eſſet eum remittere ad ſuperiorem, ita quòd ſi non habeat vnde vadat hoſtiatim mendicans dummodo habeat corporalem diſpoſitionem, & cætera. Alia exceptio eſt ſi pœnitens remittendus ſit in articulo mortis, tamen iniungatur ei ꝙ ſi recuperet ſanitatem, quòd adeat ſuperiorem in capitu. quod de his, de ſententia excommunica. Alia exceptio eſt ſi quis percuſſerit clericum iocoſa leuitate non animo maliuolo in capitulo primo de ſententia excommunicatio. Alia exceptio eſt repellendo vim vi cum moderamine inculpatæ tutelæ in capitulo ſi vero abſo. §. ſi vero. §. ſi vero non valens ſupple aliter euadere manus clerici, &c. Alia exceptio eſt ſi clericus in furto, vel alio turpi facto deprehendatur, & non poſſit aliter duci ad iuſtitiam, quia defendit ſe quin percutiatur: percutiens non eſt remittendus &c. de iſtis omnibus eſt poſtila in capitu. cum illo

rum,de ſenten.excom.in glo.& in cap.cum voluntate.e.tit. &c.

In quibus caſibus confeſſio eſt iteranda.

Sequitur in textu.(Si fuit ignarus cōfeſſor,vel ſine poſſe) &c. ab illa parte vſque ad illam(Poſtea fac digne) auctor noſter oſtē dit in quibus caſibus confeſſio eſt iteranda, di. ꝙ primus caſus eſt propter imperitiam confeſſoris,quia ſi ſacerdos meus ſit imperitus,ita ꝙ non habeat ſcientiam diſcernendi inter leprā, & lepram,debeo confeſſionem ſibi factam alii diſcretiori propalare,de pœ.di.6.cap.1.Nota verbum Oſeę,quarto c.erit ſacerdos ſicut populus eius propter ignorantiam ſupple. Secundus caſus eſt propter contemptum ſatisfactionis ar.j.di.3.ca.ſi apoſtolis tamen ſi confiteatur eidem confeſſori,& confeſſor recordetur peccatorum ſibi primo confeſſorum,ſufficit ꝙ dicat alias confeſſus fui vobis, & contempſi facere pœnitentiam per vos mihi iniunctam,cuius pœnitētiæ non recordor &c.tunc confeſſor ſi recordetur debet imponere illam, ſi autē non recordet confitens debet iterum confiteri peccata,vt confeſſor ſciat quo modo imponere pœnitentiam.Tertius caſus eſt propter enormitatem criminis,vt ſi ſacerdos audito crimine remittat ad ſuperiorem,vt iterum illo crimine enormi ex poſito ſuperiori, ſuperior pœnitentiam pœnitenti imponat ar.extra de pę. & re.c. Significauit 13.q.2.cap.Latorem tamen talis remiſſus ad ſuperiorem non tenetur confiteri,niſi illud peccatum, de quo proprius ſacerdos abſoluere non potuit. Quartus caſus eſt cum quis habet plura peccata mortalia,& aliqua confitetur, & aliqua non,de pœn.di.3.c.ſunt plures vbi eſt textus notabilis.

Quintus caſus eſt ſi confitens tacuit ſententiam excommunicationis,vel aliam qua erat innodatus. Nam prius debet abſolui a ſententia excommunicationis patet, quia ſententia excommunicationis ſeparat a communione ſacramentorum mo do pęnitentia eſt vnum ſacramentum,de ſen.exc.c.officiis:pœnitens enim in eccleſia eſſe debet. Nam digne pœnitere nemo poteſt,quem non ſuſtinet vnitas eccleſiæ de pę.di.6.c.2. §. laboret.Iudas enim qui iuit pœnitens ad ſcribas, & Phariſæos relinquens apoſtolos nihil inuenit auxilii,ſed augmentum deſperationis. e.c.§.Iudas. Sextus caſus eſt ſi non fecerit pęnitentiam ei iniunctam.Iſtis caſibus demptis nō eſt neceſſe peccata ſemel confeſſa ſacerdoti iterum confiteri,de pœn.di.1.c.menſuram. §.non eſt neceſſe,& per Mag.di.17.quarti ſen.

QVAE-

QVAESTIO.

Concluſio. Neceſſaria eſt ſcientia ſacerdoti vt ſciat diſcernere inter peccata.

Quæritur, vtrum ſimplex ſacerdos peccet audiendo confeſſiones?

Solutio, ſacerdoti neceſſaria eſt ſciētia, ſcilicet quòd ſciat diſcernere in peccatis communibus, quę ſint mortalia, & quæ ſint venialia, & quòd ſciat ſemper ad quæ peccata ſua poteſtas poſſit ſe extendere. Alioquin in periculum animæ ſuæ, & confitentium audit confeſſiones, & ſi ſubditi cognoſcunt eius ſimplicitatem tenentur diſcretos conſulere, ſecūdum Bonauentu.

QVAESTIO.

Concluſio. In poteſtate clauium malus ſacerdos communicat cum bono.

Quæritur, vtrum malus ſacerdos communicet cum bono in poteſtate clauium?

Solutio dicendum eſt quòd ſic. vnde Mathæi 23. Dominus dixit diſcipulis ſuis, ſuper cathedram Moyſi, &c. vbi loquitur de malis miniſtris. Item probatur ratione ſic, quia ſi nemo habeat claues niſi iuſtus, & cum nemo ſciat de aliquo miniſtro, quòd ſit iuſtus, nemo ſciret vtrū eſſet ligatus, vel non. Item quantū eſt de neceſſitate ad eſſe clauis ſufficit donum Spirituſſancti ſecundùm gratiam gratis datam, quæ datur omni ſuſtinenti ſacramentum ordinis, ad vtilitatem eccleſiæ ſecundum beatum Aug. in lib. quæſtionum noui, ac veteris teſtamenti. & recitatiue, per Magiſt. ſent. 19. diſt. quarti. vbi dicit Dominus ad Moyſen, & Aaron ſacerdotes: prout habetur originaliter Numeri ſexto in ſubſtantia ſaltem, vos ponite nomen meum ſuper filios Iſrael, & ego Dominus benedicam eos: vt gratiæ traditio per miniſterium ordinis transfundatur hominibus. nec voluntas ſacerdotis obeſſe, vel prodeſſe poſſit. ſed meritum benedictionē poſcentibus. hinc oſtenditur ordinatū nō

priuari

priuari poteſtate tribuendi gratiam ob miniſtri indignitatem: nec ſubditos mala vita ſacerdotis lædit,ſi bona faciunt,quæ ille dicit:vnde Grego.multi dum plus vitam ſacerdotum,quàm ſuā diſcutiunt,in erroris foueam dilabuntur,minus conſiderantes, quòd non eos vita ſacerdotum læderet,ſi humiliter bonis ſacerdotum admonitionibus aurem accommodarent. Secus vero quantum ad idoneitatem, quia ſacerdos debet eſſe mundus, ſcientificus, &c.

QVAESTIO.

Concluſio. Confeſſio facta in peccato mortali valet, inquantum concernit præceptum.

QVæritur vtrum cōfeſſio in peccato mortali facta valeat. Solutio ſecundùm Bonauen. confeſſio eſt in remediū & in præceptum.vnde facta in peccato mortali,non valet inquantum concernit remedium: confitēs tamen abſoluitur à præcepto. omnis vtriuſque ſexus. de pœ.& re. ſicut fictè baptiſmum ſuſcipiens non rebaptizatur:de illa materia videatur.de pœ.diſt.3.c.penul.& 27.q.1.quæ Chriſto.& cap. quod quidam.extra de pœ. & re.

QVAESTIO.

Concluſio. Prius abſoluendus eſt quis à ſententia excommunicationis quàm abſoluatur à peccatis.

QVæritur cum excommunicatio ſeparet hominem à ſacramentis an prius debeat quis abſolui à ſententia excommunicationis,quàm abſoluatur a peccatis?

Solutio dicendum eſt quòd prius debet abſolui à ſententia excommunicationis ab eo,qui habet poteſtatem abſoluendi,eo quòd excommunicatio ſeparet à ſacramentis, quàm abſoluatur à peccatis,niſi caſus mortis immineret, ĩ quo poteſt quilibet ſacerdos ab omni excommunicatione,& ab omni peccato abſoluere,in capitulo non dubium, de ſententia excom. tamen ei iniungendum eſt,quòd ſanitate recuperata vadat ad excommunicatorem,vt ei ſatisfaciat pro contumacia,& emenda,& ſi recuſauerit adire iudicem poſt recuperatam ſanitatem,

ſecundum

ſecundum iura in priſtinam ſententiam retrudetur, vt habetur de ſententia excommunica. cap. eos qui a ſententia. lib. 6. etiam non cenſetur abſolutus poſtquam recuperauit ſanitatem, niſi abſoluatur a iudice. Si vero deceſſerit non debet inhumari in terra ſancta, niſi abſolutionem obtinuerint hæredes ſui, vel habentes licentiam ab excommunicatore. Gratia cuius

QVAESTIO

Concluſio. Poſt mortem poteſt aliquis abſolui, & excommunicari.

QVæritur vlterius, vtrum aliquis poſſit excommunicari vel abſolui poſt mortem, omiſſis quibuſcunque obiectionibus.

Ad iſtud dubium reſpondetur ꝙ poteſt excommunicari, & abſolui poſt mortem. i. mortuus vigeſimaquarta quæſtione ſecunda capitulo Sane profertur, & extra de ſententia excommunicatio capitu. a nobis. n. in quo ca. ſequitur textus in hunc mundum, nobis eſt ſæpe quæſitum vtrum ſi aliquis excõmunicatus in quo indicia fuerint pœnitentiæ manifeſta, nec ꝑ eum ſteterit, quo minus reconciliaretur eccleſiæ vnitati, non ſuſcepto abſolutionis beneficio deceſſit, pro abſoluto ab eccleſia ſit habendus, & vtrum pro tali ſit eleemoſina recipienda, & à fidelibus orandum? Reſponſio, Pap. com. t. ꝙ iudiciũ Dei veritati, quæ non fallit, nec fallitur innititur ſemper. iudicium autem eccleſiæ nonnunquam ſequitur opinionem, quam & falle re ſæpe contingit, & falli: propter quod contingit interdum, vt qui ligatus eſt apud Deum, apud eccleſiam ſit ſolutus, & qui liber eſt apud Deum, apud eccleſiam ſit ſentẽtia innodatus, per Magiſt. decimaoctaua. diſtinctione quarti ſententia. Vinculum enim quo peccator ligatus eſt apud Deum in culpæ remiſſione diſſoluitur, illud vero quo ligatus eſt apud eccleſiam cum ſentẽtia remittitur, excommunicatus abſoluitur. Nota tamen quòd quantuncunque ſe aliquis iuramento præſtito eccleſiæ mandato parere humiliter curauerit, quantuncunque ſigna pœnitentiæ præceſſerint, ſi tamen morte præuentus abſolutionis beneficium non potuerit obtinere, quamuis abſolutus apud Deum credatur fuiſſe, nondum tamen habendus eſt apud eccleſiam abſolu-

abſolutus. Poteſt enim, & debet ei beneficio eccleſię ſubueniri, vt de ipſius viuentis pœnitentia per euidentia ſigna cõſtiterint defuncto etiam abſolutionis beneficium impendatur, nec obſtat illa autoritas Mathæi decimoſexto quodcunque ligaueritis ſuper terram &c. quia prælatus eccleſiæ licet non habeat iuriſdictionem ſupra mortuos per modum auctoritatiuæ, & iudiciatiuæ poteſtatis, habet tamen indirectè per modum charitatiuę communicationis, & per modum ſuffragii, vt videtur velle Hoſtien. in ſua rubrica de remiſſio. hæredes tamen per cenſurã eccleſiaſticam ſunt compellendi ad ſatisfaciendum ſi aliquis eis ex bonis excommunicati peruenerit in fi. capituli à nobis. n. extra de ſententia excommunicationis. Item nota, ꝙ ab eo debet abſolui mortuus a quo poterit abſolui viuus, in gloſa dicti capituli a nobis. De excommunicatione inferenda poſt mortem, nota quòd ſi agatur contra perſonam, vel de perſona tantum poſt mortem quæri non debet, quia crimina morte extinguuntur vigeſimaquarta. diſt. cap. quorundam. cap. ſi res, vel accuſator mortuus fuerit. l. prima & ſecunda, niſi in hæreſi vt in capitu. ſane, & hic & in auct. gazaros, c. de ſen. paſſ. Si uero agatur propter bona, vel contra perſonam, & bona poſt mortem agi poteſt. capitu. ſi pœn. appel. mors internæ. l. quamuis ſit poſt mortem agitur de matrimonio propter bona ſupra qui fil. ſunt legit. capitu. cauſam. Item nota quòd ſi corpus excommunicati fuerit humatum in terra ſanta debet exhumari in capitu. Sacris, de ſepul. Sed ſi antequam exhumetur abſolutio fuerit data, non debet exhumari. Si vero corpus excommunicati fuerit humatum in terra prophana abſolutione data debet exhumari, & poni in terra ſancta. vndecima quæſtione tertia, capitulo tunc vera.

QVÆSTIO.

Concluſio. Superiores prælati poſſunt excommunicatum a peccato abſoluere.

Quæritur, nunquid poteſt iudex excommunicatum a peccato abſoluere pro quo contra eum tulit ſententiam, ſicut eum ab excommunicatione abſoluit.

Pro diſcuſſione iſtius quæſtionis notandum eſt, ꝙ duplex eſt clauis, ſ. clauis iuriſdictionis, & clauis ordinis. Clauis iuriſdictio-

iuriſdictionis reſpicit eccleſiam militantem à qua indigni eijciũtur per poteſtatem ſuperiorum, ad quos ſpectat iuriſdictio, & ideo ſuperiores prælati q hanc clauẽ iuriſdictionis habent, ad eos pertinet per excommunicationem à perceptione ſacramẽtorum, & communione fidelium contumaces ſeparare, & eos ab excommunicatione abſoluere. Clauis autem ordinis reſpicit eccleſiam triumphantem, & habet dignos ad cœlum ordinare, & indignos repellere, & ideo ſoli ſacerdotes, qui ſunt mediatores inter Deũ, & homines hanc clauem habẽt: vt quia per peccatum mortale eijcitur homo à regno cęlorum, ita per abſolutionem ſacerdotis ad quem ſpectat clauis habilitetur ad recuperandum quod peccando amiſerat. nec obſtat ſi dicatur, ꝙ iudex ſacerdos abſoluit ab vtroque: quia non ratione qua iudex, ſed ratione qua ſacerdos eſt: quia iudex ſacerdos habet vtrãq; clauem. Item quia excommunicatio non fertur in aliquem niſi pro peccato, ideo ſemper poſt abſolutionem ab excommunicatione debet fieri abſolutio de peccato à ſacerdote 26.q.6.c.1. vt viſum fuit ſuperius. Item eſt notandum, quòd licet excommunicatus poſſit inuitus abſolui à ſententia excõmunicationis, non tamen à peccato quiſquàm poteſt abſolui inuitus, quia omne peccatum ex voluntate committitur, & ex nobis procedit, & ideo ſicut à nobis voluntate perpetratum eſt peccatum: ita etiã voluntariè à nobis debet deteſtari, per Mag. ſent. 35. di. ſecundi. Nota de clauibus.

QVÆSTIO.

Simplex ſacerdos poteſt abſoluere à minori excommunicatione.

QVæritur vtrum ſimplex ſacerdos poſſit abſoluere à minori excommunicatione.

Pro declaratione iſtius dubij eſt notandum quòd minor excommunicatio prouenit participando cum excommunicatis maiori excommunicatione, quod contingit multis modis. Vnus ſi pro delictis anathema quis efficiatur. ob. orare, vale, communio, menſa negatur. Ob.i. obſtaculum dando: orare ſcilicet vt non oretur pro eo, vel cum eo non communicetur in ſacramentis vale: id eſt non ſalutetur: menſa negetur, id eſt non comedatur cum eo. In his enim caſibus minorem excommunicationem participans incurrit, & à ſimplici ſacerdote poteſt abſolui in c. nuper de ſent. exc. tamen ſi participantes

bebant auctoritatem diſcernendi, & iudicandi, ſed non vt amit teretur homo ab eis iudicatus in cœleſtia, ſed in figuras cœleſtium.

Ad tertiam dicendum eſt quòd habebant ſacerdotes legales ſpiritualem poteſtatem: qua per ſacramenta legalia non à culpis: ſed ab irrationalibus homines purgabant, vt ad manu factum tabernaculum aditus purgato per eos pateret.

QVAESTIO.

Soli ſacerdotes habent claues.

QVæritur vtrum ſoli ſacerdotes habeant iſtas claues. Et videtur quòd non. Nam dicit Iſidorus quòd Hoſtiarij inter bonos, & malos habent iudicium dignos recipiēdi, & indignos eijciendi: ſed hæc eſt diffinitio clauium, ergo non ſoli, ſacerdotes ſed etiā Hoſtiarij habent claues.

In oppoſitum arguitur auctoritate Io. 20. vbi d. Chriſtus diſcipulis, quorum remiſeritis peccata remittētur eis, & quorum retinueritis retenta erunt.

Pro declaratione iſtius dubij eſt notandum, quòd claues iſtæ non ſunt corporales, ſed ſpirituales ſcilicet ſcientia diſcernēdi, & potentia iudicandi ideſt ligandi, & ſoluendi. Hæc enim claues dātur ſacerdotibus per miniſterium epiſcopi in promotione ſacerdotij, per Mag. 19. di. quarti ſent. Sanè tamen poteſt dici, ꝙ non omnes ſacerdotes habent hanc clauem ſcilicet ſcientiam diſcernendi, vnde dolendum eſt, atque lugendum per eundem Mag. loco præallegato. Ex præmiſſis patet, quòd duplex eſt clauis. Vna quæ ſe extendit ad ipſum cœlum immediate remoto impedimento introitus in cœlum per dimiſſionem peccati, & hæc vocatur clauis ordinis, & hanc ſoli ſacerdotes habent: Alia eſt clauis, quę non extendit ſe directè ad ipſum cœlum, ſed mediante eccleſia militante per quam aliquis ad cęlum vadit, dum per eam admittitur ad conſortium eccleſiæ militantis per abſolutionem, vel excluditur per excommunicationem, & hęc vocatur clauis iuriſdictionis in foro cauſarum. Et hanc clauem non omnes ſacerdotes habent: ſed maiores, vt epiſcopi arch. & ſimiles qui excōmunicare poſſunt de quib. viſum fuit ſuperius. Nota de clauibus.

Sed quia fit mentio hic de foro, eſt notandum ꝙ duplex eſt forum ſcilicet publicum, & ſecretum 11. q. j. c. clericus, & extra de ver. ſig. c. forum, vbi dicitur ꝙ forus eſt exercendarum litium

Yy 2 locus

locus à ſando dictus, vbi eſt lis occulta, ibi eſt forum conſcientiæ, ſeu ſecretum, vbi eſt lis publica, ibi eſt forum iudiciale, ſeu publicum. In iſtis enim foris requiritur poteſtas cognoſcẽdi in cauſa, & auctoritas ſententiandi in ea, ſecundum Laudul. 19. diſt. quarti ſen.

Tunc ad rationem in oppoſitum dicendum eſt, quòd oſtiarij habent clauem cuſtodiendi ea, quæ in templo materiali continentur, & habent iudicium excludendi a tali templo, & admittendi non quidem ſua auctoritate indicantes, qui ſint digni, vel indigni, ſed iudicium ſacerdotis exequentes, vt quoddã modo executores ſacerdotalis poteſtatis videantur. Reges enim per vnctionem in nullo ſacro ordine conſecrantur, ſed excellẽtia poteſtatis ipſorum à Chriſto deſcendere ſignificatur. Mulieres enim nullam clauem habent, quia ſecundum philo. 8. ethicorum. Corruptio vrbanitatis eſt quando ad mulierem dominium peruenit &c.

QVAESTIO.

Peccata ſemel dimiſſa nullo modo redeunt.

Quæritur, vtrum peccata ſemel dimiſſa redeant, & videtur, quòd ſic primo per Ambro. ſuper epiſto. ad ephe. d. donate inuicem ſi alter in alterum peccet. Alio modo qm̃ Deus repetet dimiſſa. Similiter Mathei 18. habetur de ſeruo nequàm, qui noluit miſereri conſeruis ſuis, ſicut dominus ſuus eius fuerat miſertus, quomodo dominus tradidit eum tortoribus, quouſque redderet vniuerſum debitum.

Ad idem Grego. dicit, conſtat quòd ſi non ex corde dimittimus eis, qui in nos deliquerunt, & hoc rurſum exigitur quod iam nobis per pœnitentiam dimiſſum fuiſſe gaudebamus.

Item vt dicit beatus Augu. dominus dicit. Si non dimiſeritis reuocabo, & quicquàm dimiſeram replicabo tibi, & Eze. 18. Si auerterit ſe iuſtus a via ſua, & fecerit iniquitatem &c. omnes iuſtitiæ eius quas fecerat non recordabuntur.

Item qui diuini beneficij oblitus, ſuas vult vindicare iniurias: nõ ſolum de futuris peccatis veniam merebitur, ſed etiam preterita quæ iam ſibi dimiſſa credebat ad vindictam ei replicabũtur. Si enim propter immiſericordiam qua quis proximo ſuo non miſeretur etiam quæ dimiſſa ſunt replicantur ad pœnam, multo-

multomagis quæ nondum ſunt dimiſſa propter odium fraternum ad pœnam reſeruari probātur, decimaquinta diſtinctione quarti ſententiarum. Et ſubdit Auguſtinus ſi ille, qui arbiter ſuæ voluntatis conſtitutus eſt, non poteſt inchoare nouam vitam, niſi pœniteat cum veteris vitæ: quomodo ad nouitatem perueniet, qui odij vetuſtatem non depoſuit.

In oppoſitum arguitur. Si quis pro peccato de quo pęnituit, & indulgentiam accepit iterum punitur, non videtur iuſtum. Nam ſi requiritur, quòd fuit condonatum, vel iniuſtitia eſt, vel iuſtitia occulta. Item ſi ſic, Deus bis in idipſum iudicaret, & ſic conſurgeret duplex tribulatio, quod ſacra ſcriptura negat.

Ad iſtam quæſtionem breuiter dicendum eſt, quòd peccata ſemel dimiſſa nullo modo redeunt ar. 23. quæſtione quarta capit. Si illic l. diſt. capitulo miror, & hoc credo catholicè dictum. Dicuntur tamen redire peccata: quia remiſſionis beneficium ſequenti culpa amittimus propter ingratitudinem, de pœnitentia diſtinctione tertia capitulo, auctoritate illa, ver. penul. Nā proinde priuatur quis gloria propter ſequēs delictum, ac ſi nulla peccata fuiſſent ſibi dimiſſa: licet non tantam pœnam patiatur, per Magiſtrum ſententiarum viceſimaſecunda diſtinctione quarti, & de pœnitentia diſtinctione quinta capitulo fratres. Pœnitentia enim duo facit, pœnam tollit, & gloriam acquirit, de pœnitentia diſtinctione prima, paragrapho, alij econtra.

QVÆSTIO.

Pœnitentiæ debent eſſe arbitrariæ.

Quæritur vtrum pœnitentiæ ſint arbitrariæ.

Solutio. dicendum eſt quòd ſic per Magiſtrum diſtinctione viceſima quarti ſententiarum. Tamen ſacerdos debet conſiderare circumſtantias ſcilicet perſonæ, temporis, loci, qualitatem criminis, & cauſam &c. vt habetur de pęnitentia diſtinctione quinta in principio. Et nota quòd ſi ſacerdos non iniungat tantam pęnitentiam quantam requirit qualitas delicti: tamen facienda eſt, & reſiduum pęnæ debitè completur in purgatorio per Magiſtrum viceſima diſtinctione quarti ſententiarum.

QVÆ-

Magiſtrum vigeſimaprima diſtinctione quarti, & 26.q.6. capit. Si aliquis.

QVAESTIO.

Concluſio. In peccato duo ſunt offenſa, & inordinata libido.

Quaeritur vtrum poſſibile ſit reconciliari Deo per ſatisfactionem, & videtur quòd ſic, quia ſatisfacere eſt honorem debitum Deo reddere, ſed hoc eſt poſſibile, ergo.

In oppoſitum arguitur ſic. tanta eſt offenſa, quantus is qui offenditur, ſed Deus qui offenditur eſt infinitus, ergo & offenſa, ſed quanta eſt offenſa tanta debet eſſe ſatisfactio, alioquin non meretur dici ſatisfactio, ergo oportet hominem in infinitum puniri, ſed hoc eſt impoſſibile, ergo nemo poteſt ſatiſfacere?

Solutio in peccato duo ſunt ſcilicet offenſa, & inordinata libido, offenſa Dei eſt infinita, & pro illa non fit ſatisfactio, ſed Deus illam remittit ex miſericordia dando ſuam gratiam, libido autem eſt finita, & quia Deus iuſtus eſt, non totum remittit ſed pro illa exigit pœnam condignam, ſecundum illud Deuteronomii vigeſimoquinto, iuxta menſuram peccati erit plagarũ modus, & cætera.

QVÆSTIO.

Concluſio. Extra charitatem, impoſſibile eſt ſatisfacere.

Quaeritur, vtrum extra charitatem abſtinentem a peccato poſſibile ſit ſatisfacere?

Solutio, ſine gratia gratum faciente, & extra charitatem impoſſibile eſt placere Deo, & ſatisfacere, prima ad Corinthios decimotertio. Si diſtribuero omnes facultates meas in cibos pauperum charitatem autem non habeam nihil mihi prodeſt, &c. Et ſi obiiciatur contra ex illo Euangelij Lucę vndecimo, date eleemoſinam, & omnia munda ſunt, & Danielis quarto, dixit Daniel Nabuchodonoſor, peccata tua eleemoſinis redime.

Solutio, intelligitur ad illum ſenſum, quòd per eleemoſinã præparent ſe ad gratiam, quia Deus opera non acceptat niſi

prius

prius acceptet perſonam,ſicut habetur. Geneſis quarto, quomodo Deus reſpexit prius ad Abel quam ad munera eius.

QVAESTIO.

Concluſio. Facere fructus dignos pœnitentiæ eſt præceptum affirmatiuum.

Quæritur, vtrum peccator, qui non vult accipere condignam ſatisfactionem peccet mortaliter?

Solutio, illud præceptum, Facite dignos fructus pœnitentiæ eſt affirmatiuum, ideo non obligat ad ſemper. Et præterea commiſſum eſt in poteſtate ſacerdotum, & ſi pœnitens condignam pœnam ſuſcipit, plenam pœnitentiam facit ſi non propter hoc quòd ſacerdos non imponit, attendens fragilitatem peccatoris, Sed Dominus expectat, & ſoluit in purgatorio.

QVÆSTIO.

Peccatum veniale poteſt remitti poſt hanc vitam.

Quæritur, vtrum poſt iſtam vitam poſſit remitti aliquod peccatum.

Solutio. dicendum eſt quòd peccatum mortale non dimittitur poſt hanc vitam. patet, quia peccatum mortale obligat ad pœnam æternam, ergo nunquam dimittitur: ſed peccato dimiſſo in hac vita poteſt ei pœna correſpondens in alia uita aſſignari tamen quamuis pœna non ſit perpetua, ſcilicet peccati mortalis confeſſi, eſt tamen grauior qualibet pęna, quæ poſſet in hac vita exſolui patet, quia pęna tanto emitior quanto magis voluntaria, illa purgatorij nō eſt volūtaria propriè, ergo. De peccato veniali dicendum eſt, quòd poteſt remitti poſt hanc vitam, & quo ad culpam, & quo ad pœnam, probatur, quia veniale nō tollit charitatem. Si ergo quis ſit in actu peccati venialis vſque ad vltimum inſtans vitę, certum eſt quòd nō damnabitur, nec cum peccato glorificabitur, quia nihil inquinatum intrat in gloriam, ergo remittitur poſt hanc vitam, ideo dicitur viceſimaquinta diſtinctione capitulo. Qualis, quòd

peccata

peccata venialia, quæ hinc expectuntur, illic igne purgabuntur, in quo etiam capitulo expreſſe dicitur, ꝙ culpa venialis remittitur &c. hoc dicit Landulphus ſuper viceſima diſtinctione quarti ſententiarum.

QVÆSTIO.

De conſilio Antiſtitis debet quis abſtinere à perceptione ſacramentorum.

QVæritur, ſi vtrum aliquis in mortali peccato conſtitutus auctoritate ſua debeat abſtinere à perceptione ſacramentorum.

Solutio. Breuiter dicendum eſt, ꝙ ſi quis velit abſtinere hoc debet facere antiſtitis conſilio ſcilicet ſacerdotis, in capitulo in accuſatione, de pœnitentia diſtinctione prima, & in capitulo. Oĩs vtriuſque ſexus, de pœnitentis, & remiſſionibus vbi dicitur, ꝙ nemo pro aliquo peccato debet abſtinere ab ingreſſũ eccleſiæ: niſi ſit ſnĩa excõicationis innodatus, & ĩtellige vbi peccatũ eſt occultũ, & ſi abſtineat hoc faciat de conſilio ſacerdotis, quia nullus cenſetur iudex in cauſa ſua, in capitulo. Si quem de ſent. exc.

QVAESTIO.

Primo debet præcedere confeſſio, poſtea pœnitentiæ iniunctio.

QVæritur quid de ordine confitendi.

Solutio. primo debet præcedere confeſſio, poſtea pœnitentię iniunctio. deinde abſolutio. in cle. in capitulo. Dudum. ĩ. de ſepul. in textu & in gloſa.

QVÆSTIO.

Pœnitentiæ tempus extenditur vſque in extremum articulum vitæ,

QVæritur vtrum aliquis poſſit in extremo vitæ ſuæ pęnitere, & videtur ꝙ non, quia omnis vere pœnitens dimittit peccata, ſed ille qui in fine vitæ ſuæ pęnitet nõ dimittit peccata, ſed à peccatis dimittitur, quia tunc vult pœnitentiam agere quando peccare non poteſt, ergo videtur

trium non cogitur ex habitu acquiſito, nec diuinæ potentiæ, ſeu prouidentiæ pōt menſura præfigi, per quam etiam qnq;in extremo vitæ verè pœnitentiæ motus inſpiratur. Et ad Auguſtinum dicendum eſt, quòd in ſuis verbis oſtendit, quòd pœnitentia quam aliquis in fine vitæ ſuæ agit non eſt certum ſignum ſalutis, quia incertum eſt quando aliquis de peccato quod facere iam non poteſt pœnitet, vnde voluntatem peccandi amiſerit quod adhuc magis manifeſtum eſt de illo qui peccare poteſt.

Ad ſecundam rationem dicendum eſt, ꝙ in contritione ſufficit propoſitum conditionatum ſatisfactionis, ſcilicet vt velit ſi poſſit, tamen notandum eſt, ꝙ in capitulo. Nemo deſperādus, de pœnitentia diſtinctione ſeptima. Nullus paragrapho, circa medium dicitur: quem mors vrget, & pœna terret ad veram vix veniet ſatisfactionem, & ſequitur multos enim ſerotina pœnitentia ſolet decipere &c.

Sequitur in textu. (Poſtea fac dignè pœnam patiendo benignè.) Ab iſta parte vſque ad finem capituli auctor principaliter determinat de modo faciendi pęnitentiam, dicens ꝙ pœnitentia iniuncta debet adimpleri ſecundum ꝙ iniungitur à ſacerdote: quia arbitraria eſt, vt viſum fuit ſuperius. Et licet pœnitētia iniuncta à ſacerdote debeat fieri in ſtatu gratiæ tamen pro mortali peccato non eſt linquenda quin adimpleatur, quia pœnitētia aſſumpta eſt obligatoria, ideo & cætera.

Pro quo eſt notandum ꝙ obiectum pœnitentiæ videtur eſſe pœna non quęcunque, ſed voluntariè inflicta pro peccatis, ſignanter dico voluntariè inflicta, quia maioritas, vel minoritas pœnæ præcisè non eſt placatiua offenſæ. In inferno enim erit maxima pœna, & in purgatorio maior pœna, quàm in iſto mūdo, & tamen non remittit eandem offenſam, & ideo eſt quia in iſto mundo pœnitentia eſt voluntaria, in inferno & purgatorio non.

Pro cuius declaratione eſt notandum ſecundum Bonauenturam ꝙ pœna dicitur uoluntaria tripliciter. Primo quia à voluntate imperante, vt pęnitentialis pœna. Secundo quia à volūtate acceptante, vt pœna martyrum. Tertio quia à voluntate tolerante, vt pœna exiſtentium in purgatorio. Sed ſecundum Lādulphum decimaquarta diſtinctione quarti ſententiarum, pęna dicitur uoluntaria quatuor modis. Vno modo: quia patienter portata ſine murmure. Secundo: quia voluntariè acceptata. Tertio: quia à voluntate cauſata, velut a cauſa partiali, non ta-

men intendente illum effectum. Quarto,quia à voluntate cauſata velut a cauſa intendente illum effectum, in duobus primis pœna,ſiue triſtitia eſt obiectum volitionis,ſed non cauſa, quia poteſt aliquis aeceptare,& patienter portare triſtitiam, quam non cauſat.Tertio modo triſtitia eſt tantum effectus, ſed non obiectum,quia voluntas partialiter cauſat triſtitiam,& ideo eſt eius effectus,ſed non intendit eam,ideo non eſt eius obiectum. Quarto modo triſtitia eſt voluntatis effectus,quia ipſam cauſat & ipſam intendit. Vnde ſecundum Auguſtinum.triſtitia eſt diſſenſio ab his rebus,quæ nobis volentibus accidunt.

QVAESTIO.

Concluſio. Satisfactio orationis facta in peccato mortali debet reiterari.

QVæritur,vtrum pœnitentia iniuncta alicui pœnitenti in peccato mortali complete ſit reiteranda. Et videtur primo, ꝙ ſi peccator contritus, & abſolutus recidiuet in mortale peccatum, antequam faciat pœnitentiam ſibi iniunctam a ſacerdote, ꝙ exſoluendo pœnam in mortali vere ſatisfaciat, durũ enim eſſet nimis fragilibus peccatoribus ad peccandum oppoſitum differentiæ. Probatur ſic, qui non exequitur id, quòd non exequendo peccaret, videtur recte facere,ſed ſi aliquis non exequeretur pœnitentiam ſibi iniunctam, non exequendo peccaret,ergo faciens eam recte facit. Confirmatur ſic:hæc ſatisfactio non eſt reconciliatio ad acceptationem,& amicitiam, ſed tantum eſt redditio æquiualentis ſecũdũ iuſtitiam, ſicut in ciuilibus cũ amputatur manus offendentis commutatiuè, non reconciliatiuè in amicitia ſatisfacit,ergo ille ſatisfacit ſoluendo pęnam in mortali, licetnon ad gratiam reconcilietur.

Concluſio talis eſt,ꝙ ſi aliquis ſatisfaciat exiſtens in peccato mortali de peccatis de quibus conterebatur quando fuit ſibi ſatisfactio impoſita,ſi iterum conteratur,de illo peccato mortali non debet ei imponi ſatisfactio pro peccatis pro quibus ſatisfecit,ſed pro illo ſolo quod ſuperuenit, de quo conteritur modo. Exemplum. Petrus hodie confitetur,& conteritur de omnibus peccatis ſuis,& iniungitur ſibi pœnitentia decem dierum, cras fornicatur, & nihilominus continuat ſuam ſatisfactionem, ſi decima die conteratur de fornicatione commiſſa

non debet ſibi imponi pœnitentia pro his pro quibus ſatisfecit ſed ſolum pro illa fornicatione.

Alia concluſio eſt iſta. poſito caſu, ꝙ Petrus conteratur, & cõfiteatur de omnibus peccatis ſuis hodie, & imponatur ſibi pęnitentia, ſi cras recidiuet in mortale, & moriatur, & damnetur, credo ꝙ non habebit pęnam ęternam pro peccatis de quibus fuit abſolutus, licet non ſatisfecerit de eis, ſed exſoluet pœnam temporalem ſatisfactioni correſpondentem, & hoc in inferno. Probatur, quia qñ fuit abſolutus, & contritus fuit ſibi commutata pœna æterna in temporalem, cum ergo reſpectu illorum peccatorum non ſuperuenerit aliqua alia obligatio, adhuc remanet obligatio temporalis, & per conſequens ab eo pro contritis, & confeſſis nulla alia exſoluetur, licet de alio, vel de aliis mortalibus de quibus non eſt contritus, nec abſolutus puniatͣ ęternaliter. Hoc dicit Landulphus ſuper 15. diſt. quarti ſenten. Beatus Tho. in eodem quarto dicit, ꝙ quædam ſunt opera ſatiſfactoria, quorũ effectus manet poſtquam ipſa facta ſunt, ſicut poſtquam eleemoſina eſt facta, adhuc manet eius effectus, ſ. diminutio temporalis ſubſtantię dantis. Similiter quando aliquis ieiunauit adhuc remanet eius effectus, ſ. effectus ieiunii, qui quidem effectus eſt debilitas corporis ieiunantis, & talia quamuis ſint in peccato mortali facta, non oportet ꝙ reiterentur. Alia ſunt opera ſatisfactoria, quæ poſtquã facta ſunt, nihil remanet de eis, ſicut oratio, ideo ſi fiat in peccato mortali debet reiterari Verbi gratia, alicui iniungitur, ꝙ dicat ſeptem Pſalmos vel 15. pater noſter, & ſimilia. ſi illa dicat ĩ mortali peccato oportet, ꝙ reiteret ea in ſtatu grãæ, ſecus de eleemoſinis, & ieiuniis, vt p̃miſi.

QVÆSTIO.

Concluſio. A peccato ſurgens ſemper ſurgit ad maiorem gloriam.

QVæritur, vtrum pœnitens reſurgat in maiori gratia. Solutio dicendum eſt ſecundum Landulphum ſup quartum ſenten. per aliquas concluſiones quarũ prima eſt, ꝙ reſurgens à peccato ſemper ſurgit ad maiorẽ gloriam. Probatur, quia ipſo reſurgente a peccato reuiuiſcunt omnia opera mortificata, & cum hoc habetur nouum meritum ꝑ actum confeſſionis, ergo & maior gloria, quia vbi plus de merito, ibi plus de præmio.

Secunda

Secunda cõcluſio eſt, quòd ſi ille peccator perſtitiſſet in gratia præuia, & nunquam peccaſſet, haberet multomagis, de gratia, & gloria, quam haberet reſurgendo de recidiuo, probatur, quia proficiens in actus per habitum continuatum longè plus proficiet primus, quàm ſecundus. Notetis quia hic fit mentio de gratia quæ gratia dicitur tripliciter. vno modo generaliter, & ſic gratia dicitur adiutorium diuinum creaturæ gratis datũ indifferenter ad quemcunque actum. & ſine huius gratię adiutorio nõ poſſumus aliquid facere, nec ineſſe durare. Alio modo dicitur gratia ſpecialiter, quæ eſt gratia gratis data, & eſt donum, quo homo pręparat ſe ad ſuſcipiendum Sanctiſpiritus donum, & huius gratiæ eſt declinare liberum arbitrium à malo, & excitare ad bonum, & ſine hac gratia nullus facit ſufficienter quod in ſe eſt: vt præparet ſe ad ſalutem. Alio modo dicitur gratia propriè prout eſt donum diuinitus datum alicui ad merendum, quæ quidem gratia, dicitur gratia gratum faciens. & ſine hac gratia nullus poteſt mereri, nec in bono proficere, nec peruenire ad ſalutem. Ad hanc enim requiritur, quòd ſit à libero arbitrio conſentiente. Alio modo dicitur gratia gratis dãs vt eſt Deus. Alio modo dicitur gratia gratiæ ſignum, vt eſt prophetia, & poteſtas faciendi miracula. Item gratia gratum faciens eſt duplex, ſcilicet, operans, & cooperans. Operans eſt pręueniens, incipiens, & liberans: quia expellit peccatum. Cooperans eſt ſubſequens, perficiens, & adiuuans: quia adiuuat liberum arbitrium, & ei cooperatur in merito ſecundum compendium Theologiæ. ſed quia fit mentio in fine litteræ de operibus mortuis, & mortificatis, ibi: Omnia quæ fiunt, &c.

QVAESTIO.

Concluſio. Pœnitentia facit reuiuiſcere opera mortificata, non mortua.

QVæritur vtrum opera facta in peccato mortali per ſequẽtem pœnitentiam reuiuiſcant. & videtur primo ꝙ ſic. auctoritate Adamantij ſuper Ioan. dicentis: Sunt in eccleſia credentes quidam, & acquieſcentes diuinis præceptis. ſed in cõuerſatione propria obſcuris vitijs inuoluti, nec omnino deponentes veterem hominem cum actibus ſuis, iſtis tamen Chriſtus ſalutem concedit, ergo magis videtur, ꝙ

eis, qui per pœnitentiam emendationi adhærent opera bona valeant ad ſalutem.

Secundo arguitur ſic. plus appropinquat charitati, & gratiæ bonum virtutum, quam bonum naturale, ſed gratia ſequens per pœnitentiam reſtituta naturalia perficit, & ſecundũ quoſdam illa naturalia fiunt gratuita, ergo multo fortius bona virtutis acquiſitæ ſine charitate facta per pœnitentiam viuificantur, vt proſint ad vitam. Tertio arguitur ſic. remota cauſa remouetur effectus, ſed cauſa quare illa opera non valebãt ad vitam erat charitatis defectus, & gratiæ, ergo cum pœnitentia, charitatem, & gratiam, & omnes virtutes reſtituat, etiam bona opera ſine charitate viuificabit.

In oppoſitum arguitur ſic. a non viuo non poteſt generari aliquod viuum, vel habens potentiam ad vitam, ſed homo ſine charitate non viuit vita ſpirituali, ergo non poteſt facere aliqđ opus ſpiritualiter viuum.

Item ſi opera extra charitatem facta poſſent aliquo modo viuificari, aliquis ſine charitate poſſet aliquo modo mereri vitam æternam, quod eſt falſum.

Breuiter ad iſtam quæſtionem omiſſis omnibus aliis opinionibus dicendum eſt ſecundum beatum Thomã, ſuper decimaquarta diſtinctione quarti ſententiarum, quòd pœnitentia de ratione ſui ordinatur ad remotionem mali, vnde quòd aliqua bona reſtituantur per pœnitentiam, non eſt niſi per accidens, id eſt inquantum pœnitentia remouet prohibens. Cauſa autẽ quæ eſt remouens prohibens exigit cauſam per ſe aliquam reſpectu cuius ipſa eſt cauſa per accidens viuificans opera extra charitatem facta. & ideo non poteſt poni aliqua cauſa per ſe, qa vita operum ex vita operantis dependet, & ideo à gratia, vel a charitate habent opera, quòd viuant, gratia vero, vel charitas, quam pœnitentia reſtituit, non poteſt operibus præcedẽtibus vitam conferre, quia habitus non format actum, niſi qui ab eo procedit, & ita patet, ꝙ per pœnitentiam opera extra charitatem facta viuificari non poſſunt.

Tunc ad rationes: & primo ad primam dicendum eſt, quòd per ſalutem intelligitur ſignum ſalutis, ſecundum Iſidorum exponentem verba Adamantii, quod etiam ſignum peccatores in ſacramentis ſuſcipiunt, vel aliter dicendum eſt, quòd concedit eis ſalutem in ſpe, ſed non in re.

Ad ſecundam quando dicitur plus appropinquat, & cætera. dicendum,

dicendum eſt, quòd potentiæ naturales ſunt magis propinquã tes charitati, & gratiæ, quàm ad actum virtutis acquiſitarum inquantum ſunt ſubiectum gratiæ, & charitatis, & potentias naturales fieri gratuita dona, nõ intelligitur quantum ad actus qui tranſeunt, ſed quo ad potentias, & habitus qui manent.

Ad tertiam quando dicitur remota cauſa &c. dicendum eſt, ꝙ cauſa quare opera ſunt mortua eſt, quia non ſunt a charitate elicita, & ideo cauſa mortis ab eis non tollitur per pœnitentiã, quare poteſt faciliter cõcludi, ꝙ nulli in peccato mortali perſeueranti pœnitentia poteſt eſſe fructuoſa, ſ. quo ad vitam æternam vt habetur in glo. ſuper illud autem, de pœniten. diſtin. 3. viuere non poſſunt quæ mortua nata fuerunt, de pœnitentia eadem diſtinctione capitulo pœnul. & vigeſimaſeptima, q. prima, capitulo. Quæ Chriſto valent tamen bona opera in peccato mortali facta ad plura, ad conſecutionem bonorum tẽporalium, ad diſpoſitionem ad gratiam, ad aſſuetudinem bonorũ, liberant ab omiſſione, tollunt negligentiam, ſeu otium, debilitant fomitem, tentationem repellunt, iocunditatem in mente faciunt, pœnam diminuunt, reſtringunt fluxum peccati, prouocant videntes ad laudem Dei, vt habetur per omnes Doctores Theologiæ.

QVÆSTIO.

Concluſio. Opera bona in charitate facta per ſequens peccatum mortificantur.

QVæritur, vtrum opera in charitate facta per peccatum mortale ſequens poſſint mortificari. Et videtur ꝙ non, quia quòd non eſt, non poteſt mortificari, ſed opera, quæ in charitate facta fuerunt, tranſeunt, & poſt peccatum ſequens non ſunt, ergo non poſſunt mortificari.

Secundo arguitur ſic. Pœna non debet excedere culpam, ſed in aliquo, qui multa bona facit ex maxima charitate, pœna culpam excederet ſi per vnum peccatum mortale ſequens omnia bona præcedentia perderet, ergo peccatum ſequens non mortificat omnia bona prius in charitate facta.

In oppoſitum arguitur ſic, quia dicitur Ezechielis decimooctauo, ſi auerterit ſe iuſtus a iuſtitia ſua, & fecerit iniquitatem ſecundum omnes abhominationes, quas operari ſolet impius

nunquid

nunquid viuet dicit dominus omnes iuſtitiæ eius, quas fecerat non recordabuntur.

Item vita operum ex vita operantis dependet, ſed per peccatum mortale ille, qui opus fecerat in charitate mortificatur, ergo & opera ab ipſo facta.

Ad iſtam quæſtionem dicendum eſt quòd illud proprie viuere apparet,quòd habet aliquem motum, & inde vitæ nomen proprie ad alia omnia trahitur, quæ ex ſe habent operationē aliquam ſine aliquo principio extra,ſicut qui intelligunt,& ſentiunt mouentur,& nutriuntur,& inde eſt,ꝙ nomen vitæ tranſumitur ad omnia illa,quæ habent debitam operationem, vel effectum,& illa quæ priuantur hac dicuntur mortua, proprius autem effectus humanorum operum eſt,quòd per ea homo ad vltimum finem humanæ vitę perueniat,ſ.beatitudinē, & ideo illa opera hominis propriè viua dicuntur,quæ hominem ad vitam æternam perducere poſſunt,illa autem opera quæ hoc faciendi poteſtatem non habent mortua ſunt, illa autem opera dicuntur mortificata,quæ hanc poteſtatem amiſerunt per peccatum mortale ſequens,cum prius eam habuerint, & ideo ope pera bona ex charitate facta in eo qui gratiam habet viua ſunt, in eo autem,qui gratia caret, opera bona extra charitatem facta mortua ſunt,opera autem bona prius ex charitate facta in eo qui gratiam amittit per peccatum mortale mortificata ſunt; quia peccatum ſequens impedit, ꝙ homo per illa opera non poſſit ad vitam introduci æternam.

Tūc ad rationes,& primo ad primam quando dicitur quod non eſt &c.dicendum eſt ꝙ opera bona in charitate facta quāuis actu tranſeant,manent tamen in merendo, & ſecundum hoc poſſunt mortificari,& ſecundum quòd ſic manent,habent efficaciam,quantum in ipſis eſt,inducendi ad vitam æternam. Sed ꝙ hunc effectum in peccatore non habeant,eſt per accidēs propter peccatum,quod facit peccatorem indiſpoſitum ad percipiendum effectum præcedentium meritorum, nec ab ipſis operibus aliquid dimittitur cum in ſuo fieri efficaciam prædictā obtinuerint,eo ipſo ꝙ ex charitate ſunt illicita,quod eis ſequēs peccatum non poteſt auferre, & ideo remota indiſpoſitione à peccatore per pœnitentiam, opera illa præcedentia effectum ſuum in peccatoribus iterum habere incipiunt,& ſecundū hoc viuificari dicuntur,tamen ſi talis peccator moriatur in peccato mortali bona illa in charitate facta præcedentia non proſunt

ſibi ad meritum vitæ æternæ, proſunt tamen iuſtis perſeuerantibus in pœnitentia.

Ad ſecundam rationem dicendum eſt, ꝙ propter ingratitudinem meretur homo accepta beneficia amittere, & ideo per quantuncunque paruum peccatum mortale, quo homo Deo ingratus de beneficiis perceptis fit, omnia bona præcedentia perdit quantuncunque fuerint ad fructum vitæ æternæ, nec propter hoc pœna culpam excedit, tamen non ita grauiter punitur pro vno peccato mortali, ſicut pro pluribus.

QVÆSTIO.

Concluſio. Opera mortificata per pœnitentiam viuificantur.

QVæritur, vtrum opera mortificata per pœnitentiam poſſint viuificari. Et videtur primo quòd non, dicit enim Hugo de ſancto victore, quòd nemo debet in ſpe veniç peccare, & quod ſemel amittitur amplius non recuperatur, ſed opera in charitate facta ſunt per peccatum amiſſa, ergo non poſſint amplius per pœnitentiam recuperari.

Secundo arguitur ſic, nihil viuificatur niſi quod natum eſt habere vitam, ſed vita non eſt operum, ſed facientis opera. ergo opera non poſſunt viuificari.

Tertio arguitur ſic, quod non eſt, non poteſt viuificari, ſed opera mortificata non ſunt, ergo non poſſunt viuificari per pœnitentiam.

Quarto arguitur ſic, illud quod mortificatur non ſolum cadit à vita, ſed à potentia vitæ, quia principia vitæ corrumpuntur ſine quibus non eſt potentia ad vitam, ſed opera præcedentia in charitate facta ſunt per peccatum ſequens mortificata, ergo non manet in eis potentia ad vitam.

In oppoſitum autem arguitur ex authoritate Prophetæ Iohel ſecundo ſuper illud reddam vobis annos quos locuſta comedit, vbi dicit gloſa. Non patiar perire nobilitatem, quam cum perturbationibus animi amiſiſtis, ſed nobilitas illa fuit multitudo bonorum operum, ergo illa per pœnitentiam reſtituuntur. Item pœnitentia reuocat omnes defectus ad perfectum, ſed hoc non eſſet niſi opera mortificata reſtitueret ad vitam, ergo per pœnitentiam viuificantur.

Ad

Ad iſtud dubium breuiter dicendum eſt, quòd opera in charitate facta, & ſi tranſeant actu, manent tamen quantum ad meritum in Dei acceptatione, & ſecundum quòd ſic manent habent efficaciam quantum in ipſis eſt inducendi facientem ad vitam æternam. Tunc ad rationes, & primo ad primam dicendũ eſt ꝙ verba Hugo. intelligenda ſunt quantum ad bona amiſſa, quæ nunquam recuperantur, quia tempus amiſſum non recuperatur, ideo eius iactura eſt grauiſſima, vt ait Seneca. Non autem loquitur dictus Hugo de bonis mortificatis.

Ad ſecundam dicendum eſt, quòd opus dicitur viuum methaphorice, &c.

Ad tertiam rationem dicendum eſt, quòd quamuis non maneant actu: manent tamẽ merito in diuina acceptatione, ſicut peccata quæ tranſeunt actu & remanent reatu.

Ad quartam dicendum eſt, quòd opera prius viua non moriuntur per ſe, ſed per accidens, & ideo remoto illo accidente viuificari dicuntur. Vnde verſus. Illa reuiuiſcunt, quæ mortificata fuerunt.

QVAESTIO.

Concluſio. Remiſſio culpæ, & infuſio gratiæ non ſunt duæ mutationes reales.

QVæritur, vtrum remiſſio culpę, & infuſio gratiæ ſint vna ſimpliciter mutatio, & videtur quòd ſic, quia ſi eſſent duæ mutationes haberent inter ſe aliquem ordinem, ſed hoc eſt impoſſibile, ergo non erunt duę mutationes maior patet, quia cum culpa, & gratia non poſſint eſſe ſimul, oportet quòd expulſio culpæ ſi eſſet mutatio per ſe præcederet infuſionem gratiæ, minor patet, quia ſi præcederet mutatio expellens culpam & ſequeretur alia mutatio infundens gratiã poſſet Deus ſeparare poſteriorem a priori, & ſic eſſet expulſio culpę ſine infuſione gratiæ.

In oppoſitum arguitur ſic. Generatio & corruptio ſunt duę mutationes quinto Phyſicorum, ſed infuſio gratiæ eſt generatio, expulſio culpę eſt corruptio, ergo ſunt duæ mutationes.

Ad illud dubium ſecundum Landulphum ſuper decimaſexta diſtinctione quarti ſententiarum reſpondendum eſt per quatuor concluſiones.

Prima eſt,quòd remiſſio culpæ, & infuſio gratiæ ſunt duæ mutationes,probatur,quia impoſſibile eſt vnam, & eandē mutationem multiplicari,& non multiplicari,ſed multiplicatur remiſſio culpæ non multiplicata infuſione gratiæ,ergo non ſunt eadem mutatio. Maior patet per primum principium, & minor probatur,quia ſi homo habeat mille peccata erunt ibi mille remiſſiones,& tamē erit ibi vna infuſio gratię. Item de facto fuit infuſio gratiæ quando non fuit remiſſio culpæ, ergo remiſſio culpæ non eſt infuſio gratiæ.Conſequentia patet, quia impoſſibile eſt idem eſſe,& non eſſe,& antecedens probatur,quia in angelis bonis fuit infuſio gratiæ,& non tamen remiſſio culpæ.Similiter ſi Deus crearet hominem in ſtatu innocentiæ poſſet ſibi infundere gratiam ſine remiſſione culpę, ergo hæc non eſt illa. Item vnica mutatio eſt propria priuatio in proprium habitum, ſed culpa non eſt propria priuatio gratiæ, ergo ab eius remiſſione in gratiam non eſt vnica mutatio. Maior patet in ſimili. Nam mutatio quæ eſt ad albedinem non eſt a quacunque priuatione,ſed a non albedine. Minor patet,quia priuatio gratiæ eſt non gratia,ſed non gratia non eſt culpa, ergo & cætera.

Secunda concluſio eſt iſta ꝙ remiſſio culpæ & infuſio gratię non ſunt duæ mutationes reales,probatur. Nam mutatio realis eſt ad terminum realem,vel a termino reali ad terminū realem in acquirendo,vt generatio à termino reali in deperdendo ad corruptionem,ſed licet infuſio gratiæ ſit ad terminum realē tamen remiſſio culpæ non eſt ad terminum realem,nec a termino reali,ergo ſaltim illa ſecunda non eſt mutatio realis. Maior patet,quia ex aliquo terminorum mutationes denominantur, minor patet quia culpa poſtq̄ tranſit actus peccandi non eſt aliquod reale abſolutum,vel reſpectū, ſed reſpectus rationis quo Deus obligat illum ad pœnam æternam, ergo expulſio culpæ non eſt abiectio alicuius poſitiui, nec acquiſitio alicuius poſitiui, quia de potentia abſoluta abſque infuſione gratiæ alicuius poſitiui poteſt Deus non obligare Petrum ad pœnam æternā ad quam ante obligabatur, ex quo enim hæc obligatio eſt ex mera,& libera volitione diuina, & non ex aliquo poſitiuo inexiſtente,quia nihil remanet poſt tranſitum actus peccandi, ergo qua ratione Deus obligat,poteſt non obligare.

Tertia concluſio eſt declarare quomodo nulla facta mutatione in voluntate diuina poteſt tranſire à contradictorio in contradicto-

tradictorium, puta modo obligare, & modo non, & tamen nulla ſit realis mutatio circa obiectum videlicet circa animam, in quo nec ille habet culpam, nec gratiam, quia inter duo inſtātia eſt tempus medium, vbi notanda ſunt duo. Primum eſt ꝙ ſecus eſt de volitione noſtra & de volitione Dei, volitio enim noſtra quia limitata eſt, non poteſt eadem numero exiſtens ferre ſe ſuper oppoſita oppoſitis modis, puta eodem actu velle Petrū, & nolle Petrū, vel velle Petrum, & nolle Martinum. Actus autem voluntatis Dei, quia eſt illimitatus, & infinitus poteſt fieri ſup oppoſita oppoſitis modis, quia eodem actu vult Petrum eodē inſtanti. & non vult eum pro alio inſtanti, & ſimiliter de diuerſis oppoſitis. Et nota ꝙ differt aliquid velle abſolute, & aliqd velle ſub conditione. Velle abſolute, vt volo præliari non inſpecta aliqua conditione. Velle ſub conditione, vt volo præliari, ſi habuero bonum præmium: ita videtur Deus velle ſub conditione aliquem ſaluari, vel damnari non abſolutè. Ad propoſitum cum Deus in inſtanti æternitatis vnicum actum habeat ſimpliciſſimum per quem fertur ſuper Petrum velle damnare, & nolle damnari, & illud velle, & nolle ſit conditionatum, ſcilicet quia vult quandiu durat reſpectus rationis, ſiue obligatio, ſequitur quòd nulla facta mutatione circa obiectum puta Petrū Deus poteſt velle ipſum eſſe obligatum ad pœnam æternam in ſigno. a. & nō eſſe obligatum in ſigno. b. quæ duo ſigna ſunt ibi mutatio niſi in reſpectibus rationis, quia ſciunt velle obligare, & non obligare.

Quarta concluſio eſt, quòd expulſio culpæ, & infuſio gratiæ ſunt in eodem inſtanti temporis, ſed non naturæ. Probatur quia da oppoſitum, quòd ſint in alio, & alio inſtanti erit tempus medium in quo nec ille habebit culpam, nec gratiam, quia inter duo inſtantia eſt tempus medium. in ſexto Phyſicorum, & cætera. Secundum compendium theologiæ ad iuſtificationem impii quatuor concurrunt, ſcilicet duo ex parte iuſtificandi, ſcilicet motus liberi arbitrii ad diſpoſitionem & gratiæ infuſionem, & contritio, ſcilicet diſceſſus a peccato ad culpæ expulſionem. Alia duo concurrunt ex parte iuſtificantis, ſcilicet gratiæ infuſio, & culpæ remiſſio. Cauſaliter motus liberi arbitrii, prior eſt aliis tribus, quia requiritur conſenſus voluntatis in huiuſmodi mutatione, voluntas autem & liberum arbitrium ſumuntur hic pro eodem. Præterea motus ille appellatur motus liberi arbitrii, ille enim motus qui

Ad iuſtificationem impii quę & quot requirūtur.

libero

libero arbitrio conſentit Deo, vt primo motori vocatur motus in fieri, quia habet aliquid cognitionis, & aliqd affectionis ſicut fides. Dicimus ergo, quòd motus liberi arbitrii ſiue motus fidei in Deum cauſaliter prior eſt, quàm motus, quo de peccato quis conteritur, quia ſicut in generatione peccati, prior eſt conuerſio, quàm auerſio cauſet auerſionem, ita in eius deſtructione prior eſt conuerſio ad Deum per liberum arbitrium, quàm auerſio à creatura per contritionem de peccato, quod enim primum eſt in compoſitione, vltimum eſt in reſolutione. Iſti enim duo motus, ſcilicet liberi arbitrii, & contritionis ſunt priores, quàm gratia infundatur: quia ſunt cauſa præparatoria, vt gratia detur, quamuis enim Deus ſine vlla præparatione poſſet impiũ iuſtificare, tamen requiritur præparatio ex parte materiæ, quoniam ſicut requiritur præparatio materiæ in naturali mutatione ad recipiendum formam, ita in mutatione voluntaria, & hoc non eſt ex impotentia agentis ſed ſuſtinentis. Alia cauſa eſt, quia in iuſtificatione peccatoris fit introductio vnius formæ, & expulſio contrariæ, ideo requiruntur prædicta duo, ſcilicet motus liberi arbitrii diſponens ad gratiæ ſuſceptionem, & contritio id eſt diſceſſus a peccato diſponens ad culpę expulſionem. Gratia vero prius infunditur, quam culpa remittatur, qa per gratiã culpa remittitur ſicut in introductione formæ prior eſt naturaliter forma, quæ ex parte agentis expellit, quàm illa quæ expellenda eſt remoueri poſſit. Et quando quæritur qualiter iuſtificatio fit in inſtanti, ſiue ſucceſſiue. nota ꝙ iuſtificatio poteſt dupliciter accipi, ſicut & generatio. Vno modo vt dicat motum ad iuſtificationem cum termino eiuſdem, ſic fit ſucceſſiue per conſequens non in inſtanti. Alio modo poteſt accipi, vt dicit mutationem ſine motu, & ſic fit iuſtificatio impii in inſtanti triplici ratione. Prima quia fit virtute diuina infinita, & ſimplici. Secunda quia fit in ſubſtantia ſimplici, ſ. anima. Tertia quia tam forma quæ expellitur, ſcilicet culpa, quàm illa quę introducitur, ſcilicet gratia, omnino ſimplex eſt.

Sequitur

Sequitur de ſatisfactione & quid ſit ſatisfactio oſtenditur in quo conſiſtat, & pro quibus peccatis imponatur.

IN iſta parte (cuius reſtituat) ego tractaui de vno membro ſatisfactionis, ſcilicet de reſtitutione, & dimiſi tria membra, quæ ſunt eleemoſina, oratio, & ieiunium, eo quòd auctor ille ſuper iſtis tribus compoſuerat textum ſingularem poſt capitulum de virtutibus, ſed quia declaratio prædictorum membrorum eſt pertinens ad hoc capitulum, vt membra diuidentia ſequantur immediate eorum diuiſum ideo intẽdo hic de iſtis tribus membris ſatisfactionis aliquid elucidare. Et primo de ſatisfactione in generali, ſecundo de ſingulis membris declarandis, ſ. eleemoſina, oratione, & ieiunio.

Quantum ad primum eſt notandum, quòd ſatisfactio in generali eſt redditio voluntaria æquiualentis alias indebiti. Notanter dicitur redditio, quia ſatisfacere non eſt abſolutè donare, ſed pro aliqua obligatione aliquid impendere, vnde niſi quis ante obligetur, non propriè ſatisfacit. Notanter voluntaria, qa niſi voluntariè ſatisfaceret magis diceretur ſatiſpati, ꝙ ſatisfaceret. Notanter dicitur æquiualentis, quia ſatisfactio eſt redditio ſecundum iuſtitiam, omnis autem iuſtitia requirit æquiualentiam, ſaltim commutatiuam, quæ reddet tantum pro tanto quinto Ethicorum. Notanter dicitur alias indebiti, quia de eo ad quod alias obligatur non poteſt ſatisfacere pro alia obligatione liberum enim debet eſſe in poteſtate ſatisfacientis illud, quod reddit alicui pro obligatione qua tenetur. Iſta deſcriptio ſatisfactionis eſt generalis, quia non ſolum reſpicit illã ſatisfactionem, quæ eſt in pœnitentia, ſed etiam illam, quæ eſt in omnibus obligationibus, & contractibus. Satisfactio alio modo ſumitur ſtricte & diffinitur ſic. Satisfactio eſt operatio exterior, laborioſa, & pœnalis voluntariè aſſumpta ad puniendũ peccatum commiſſum à ſe, ad placandam diuinæ maieſtatis offenſam, illa enim preciſe accipitur pro paſſione, & opere exteriori. Et conſiſtit illa ſatisfactio in tribus præcipuè, ieiunio, oratione, & eleemoſina, & ſic communiter decreta loquuntur de ſatisfactione.

QVAE-

QVÆSTIO.

Concluſio. Satisfactio in ſeptem conſiſtit.

QVæritur in quot conſiſtit ſatisfactio?

Solutio, ſatisfactio conſiſtit in ſeptem. Primum non eſt pœnoſum, ſed ſuperæquiualens omni pœnoſo, & eſt feruor charitatis, quem Deus magis acceptat, quàm quodcunque opus laborioſum. Secundum eſt pœnoſum interius, & iſtud eſt contritio cordialis, quam Deus intantum acceptat, quòd totam relaxat pœnam, vt dixi ſuperius. Tertium eſt etiam pœnoſum, ſ. exterius, & illud eſt oris confeſſio, quia ex humilitate propriæ abiectionis, & vilipenſionis recognoſcendo coram homine tot vilia propter Deum tollit magnam partem de pœna. Quartum eſt paſſio pœnoſa ſequens ſcilicet verecundiã, quæ multum etiam de pœna tollit, vt viſum fuit in capitulo de pœnitentia. Quintum eſt opus laborioſum exterius ſcilicet carnem macerare, quod fit per ieiunium. Sextum eſt mentem eleuare in Deum, quòd fit per orationem. Septimum eſt aliorum neceſſitatibus ſubuenire quod eſt eleemoſina. De his tribus vltimis habetur de pœnitentia diſtinctione ſexta paragrapho primo. Ex quibus inducitur, quòd non oportet, quod cuilibet peccato reſpondeat ſua ſatisfactio propria, ſed ſatisfactio vna ſpecie, & vna numero poteſt pluribus peccatis reſpondere, & etiam plures ſatisfactiones poſſunt pro uno peccato abſolui.

Iſta probantur, primo quod vna ſatisfactio ſpecie, & vna numero ſatisfaciat pro pluribus patet, quia quantuncunque peccata ſunt diuerſa per eoſdem actus contritionis in ſpecie, & etiam per vnum actum, qui eſſet bene intenſus in numero poſſet de omnibus ſatisfieri. Quòd etiam plures ſatisfactiones correſpondeant vni peccato patet, quia aliquis poteſt eſſe de eo non multum contritus, & tunc ieiunando, orando, eleemoſinam dando quaſi pluribus ſatisfactionibus vna tota ſatisfactio integratur vni peccato correſpondens. Secunda propoſitio eſt illa, quod hæc ſatisfactio reconciliat ſatisfacientem Deo offenſo, probatur, quia Deus non eſt implacabilis, cum miſerationes eius ſint ſuper omnia opera eius, ſed per nullum conuenientius placari poteſt ipſe Deus glorioſus, quàm per hanc ſatisfactionem

quæ

quæ eſt redditio æquiualentis ſecundùm commutatiuam iuſtitiam vt dixi.ergo ſatisfactio vere reconciliat Deo.

QVÆSTIO.

Pro omnibus peccatis imponenda eſt ſatisfactio.

QVæritur pro quibus peccatis imponitur hæc ſatisfactio. ſcilicet eleemoſyna, ieiunium; & oratio; Solutio dicendum eſt, ꝙ pro omnibus. vbi eſt notandum ſecundum beatum Iohannem in ſua canonica prima capitulo ſecundo. Omne peccatum reducitur ad vnam diſtinctionem trimembrem, quæ talis eſt. Omne vitiũ aut ſpectat ad concupiſcentiam carnis: aut ad concupiſcentiam oculorum:aut ad ſuperbiam vitæ. Et quia pœna debet correſpondere culpæ. vt per quæ peccat homo puniatur. Sapientiæ vndecimo. Sicut in ciuilibus melius ſatisfacit qui reddit aurum pro auro, quàm argentum. ideo quantum poſſumus debemus conari: vt magis propriè in eo in quo peccauimus puniamur. & ſatisfacimus ideo pro peccatis carnis eſt imponendum ieiunium,quod carnem macerat. Et ſimiliter de peccatis ad luxuriam inducentibus:vt eſt gula.Pro peccatis auaritiæ,& inducentibus ad auaritiam imponenda eſt eleemoſyna. & ſimilia opera erogationis. Pro ſuperbiæ peccato imponenda eſt humilitas, & ea quæ inducunt ad humilitatem: tamen iſtæ pœnitentiæ ſunt arbitrarię vt viſum fuit ſuperius in capitulo de pęnitẽtia.

QVÆSTIO.

Concluſio. Sacerdos non debet tantam pœnitentiam iniungere pœnitenti quantam pro peccatis commiſit, quia in hac vita vix expleri poſſet.

QVæritur vtrum ſacerdos debeat tantam pęnitentiam iniungere pœnitenti, quantam pro peccatis commiſſis meruit.

Ad illud dubium reſpondet dicens, quòd non. quia in hac vita vix expleri poſſet.Similiter quia ſecundũ quantitatem contritionis etiam pœna diminuitur, quam ſacerdos non cognoſcit.ideo dicitur, quòd pœnitentiæ ſunt arbitrarię, ideſt ſecundum arbitrium ſacerdotis, qui diſcrete conſiderat

 condi-

conditiones pœnitentium, & poſſibilitatem. vnde & ſi tota pœnitentia non exſoluatur in hac vita, quæ pro peccatis debetur, in purgatorio expurgabitur, & exſoluetur: quoniam reatus pœnæ poſt temporalis confeſſionem manet, ad quam fuerat obligatus. Item non oportet, quòd ſacerdotes ſemper iniungant pœnitentiam, quæ in iure conſtituta eſt, propter neceſſitatem perſonarum. Iſtæ pœnitentiæ quæ in iure conſtituuntur enumerãtur ſexdecim, de quibus tractat Landulphus ſuper 25. diſt. 4. ſent. vbi idem Landulphus, ſuper præmiſſis facit talem diſtinctionem. Peccator quo ad pœnam poteſt ſe quadrupliciter habere. Vno modo ſi vere conteratur, & vult ſubijci ſacerdoti in commutatione pœnæ æternæ in temporalem. non tamen vult iſtam pœnam in hoc mnndo exſoluere: ſed in Purgatorio, ille eſt abſoluendus: & abſolutio eſt rata, dummodo appareat contritus. tamen perſuadendus eſſet, quòd reciperet in hoc mundo pœnitentiam: quia pœnæ Purgatorij ſunt mirabiliter graues. Secundo modo ſi peccator vult partem pœnæ hic exſoluere, & partem in Purgatorio. illo modo etiam eſt abſolutio rata, & hac vt plurimum homines vtuntur. quia communiter perpendunt, ſe nõn ſufficienter ſatiſfacere in hoc mundo. ideo expectant in alio. Tertio modo ſi peccator accipiat pœnam condignam pro tota culpa: ſic abſolutio eſt ſimpliciter rata. & quo ad culpæ dimiſſionem, & quo ad pœnæ ſatisfactionem. Quarto modo ſi peccator aſſumat maiorem pœnã, ſeu pœnitentiam, quâm ſit ſua culpa: tunc abſolutio eſt ſuper rata. Vnde iſto opere pęnoſo ſuper excedente peccator non dicitur ſatisfacere, ſed mereri. quare poteſt concludi, quòd cum ſatisfacere opere pœnoſo correſpondente culpæ commiſſæ ſpectet ad iuſtitiam commutatiuam. & huiuſmodi iuſtitia habeat latitudinem in ſuo medio non requiritur pœnitentia ita punctualis: quin verè pœnitentia ſit rata, ſiue ſit aliquãtulum plus, ſiue minus dummodo non minus excedat, &c. Sed quia pœnitentia: vt viſum fuit ſuperius non ſolũ eſt ſatisfactoria pro peccatis præteritis imò etiam medicina contra futura peccata. ideo conueniens videtur vt talis pœnitentia iniungatur, quæ ſit in remedium contra accuſationes peccatorum futurorum. ideo contra verboſos, & iracundos orationis pœnitentia iniungatur. quia oratio eleuat mentem ad Deum. Contra guloſos, & carnales ieiunium detur. Contra auaros detur eleemoſyna in pœnitentia. Ad orationem enim ſpectant omnia opera ſpiritualia.

ritualia. Ad eleemoſynam opera erogationis, & miſericordiæ. Ad ieiunium opera carnem affligentia, ſicut, vigiliæ, peregrinationes, diſciplinæ & huiuſmodi, & ita conſiderantur, ſeu debēt conſiderari à quolibet confeſſore, ideo inſequendo litteram auctoris de iſtis tribus membris ſatisfactionis, ſcilicet eleemoſyna, oratione, & ieiunio intendo hic aliqua declarare. Et primo de eleemoſyna cuius textus eſt ab auctore in hunc modum qui ſequitur.

Sequitur de Eleemoſyna.

SI tibi ſit multum, ſtudeas dare mul
ta frequenter:
Si tibi ſit modicum, da iuxta poſſe
libenter.
Si non ſufficias dare, ſit tibi prom-
pta voluntas.
Chriſto conciliat eleemoſina, fœdera firmat.
Crimina mortificat, redimit, pœnamq́ue relaxat
Gratos conſeruat, dantes à crimine ſeruat
Omnia multiplicat bona, pro dantibus orat:
Dæmonis expugnat fraudes à morteq́; ſaluat.
Iuuat defunctos, purgans in carcere vinctos:
Is cui das munus, ſit, vel videatur egenus.
Res quam das propria ſit, Chriſtus ſit tibi cauſa:
Da bona dum tua ſunt, quia nunc data, plus tibi
proſunt:
Et ſi præberes, cum non retinere valeres,
Erras ſi ſperes, quòd plus te diligat hæres
Sub terra poſitum, quàm tu te diligis ipſum.

Et docet modum faciendi eleemoſynam, ac vtilitates eleemoſynæ. cui ſit danda eleemoſyna propter quid eleemoſyna ſit danda, & quando ſit danda.

ISta littera diuiditur in ſex partes. In prima parte auctor docet modum faciendi eleemoſynam. In ſecunda parte docet vtilitates eleemoſynæ. In tertia parte docet cui ſit danda eleemoſyna. In quarta parte quid ſit eleemoſynis erogandũ. In quinta docet cauſam principalem propter quam eleemoſyna debet dari. In ſexta docet quando eleemoſyna ſit danda. Prima in tribus primis metris. ſecunda ibi Chriſto conciliat. tertia ibi. Is cui das. quarta ibi. Res quam das propria ſit. Quinta ibi Chriſtus ſit tibi cauſa. Sexta ibi. Da bona dum tua ſunt.

Pro declaratione primæ partis eſt notandum, quòd eleemoſyna eſt res ſancta, augens pręſentia, minuens peccata, coniungens Angelis, ſeparans à dæmonibus. peccatorem ſuo creatori reconcilians: quaſi murus inexpugnabilis circa animam. Augu. Item duplex eſt eleemoſyna, ſcilicet ſpiritualis, & corporalis. & vtraque cadit ſub pręcepto affirmatiuo, & quia præcepta affirmatiua non obligant ad ſemper, ſed pro loco, & tempore. & ſecundum alias conditiones determinatas. ideo oportet conſiderare conditiones ex parte dantis: ſcilicet quòd det de ſuperfluo: non ſolum reſpectu ſui, ſed reſpectu familiæ cuius vitam gerit. Similiter ex parte recipientis conſideranda eſt neceſſitas. Eleemoſinæ corporalis ſunt plures ſpecies, quæ continentur in iſto metro.

Viſito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.

Viſitare infirmos, dare potum ſitientibus, cibare eſurientes, redimere incarceratos, tegere nudos, colligere hoſpites, pauperes ſupple propter Deum, condere id eſt ſepelire mortuos. Alia opera poſſunt iſtis addi, ſcilicet mutuare proximo indigenti, remittere eidem debitum. Vnde Matth. 5. cap. Volenti mutuum à te non auertaris. & Luc. 6. Mutuum date nil inde ſperantes. Aliud opus eſt facere pontes in locis periculoſis, vel iuuare facere, &c. Eleemoſynæ ſpiritualis ſunt aliæ ſeptẽ ſpecies, quæ continentur in iſto verſu.

Conſule, caſtiga, ſolare, remitte, fer, ora.

Conſule inconſultum, caſtiga delinquentem, ſolare deſolatum,

tum, doce indoctum, & inſcium, remitte iniuriæ reatum. fer. 1. opem indigenti, & ſupporta lapſum, & fer. 1. ſuſtine patienter aduerſitates, & iniurias tibi illatas. Alij dicunt fer. 1. libenter baptizandos ad fontem baptiſmalem. ora pro defunctis, & pro omnibus amicis, & inimicis, & perſecutoribus tuis. Ex quibus apparet quòd nullus poteſt excuſari à collocatione eleemoſynæ, quia ſi non habeat vnde adimplere eleemoſynas corporales, impleat ſpirituales, ſecundum glo. ſuper illud Pſal. 36. iuſtus autem miſeretur, & retribuet, & ſi non habeat vnde adimplere, ſaltim habeat bonam voluntatem. quia voluntas pro facto reputatur. in glo. c. 1. extra de eo qui mit. in poſ. cauſa rei ſeruandæ. ideo dicit auctor noſter in littera ſua. ſi non ſufficias dare, ſit tibi prompta voluntas.

Item eſt notandum quòd eleemoſyna eſt danda ſecundum poſſibilitatem, & qualitatem diuitiarum Thob. 4. Si multum tibi fuerit abundanter ttibue, ſi exiguum etiam exiguum libenter impartiri ſtude. Item eleemoſyna eſt danda, animo voluntario: quoniam Deus plus reſpicit ad animum, quàm ad manũ. Prouerb. 16. ſpirituum ponderator eſt Deus. vnde ſuper illud Matth. 25. cap. Quòd feciſtis vni ex minimis meis mihi feciſtis. dicit glo. Deum ad affectum mentis magis reſpicere, quàm ad charitatem rei exhibitæ. Item danda eſt eleemoſyna cum vultus hilaritate. ſecunda ad Corinth. 9. hilarem datorem diligit Deus. Item danda eſt eleemoſyna cum ſermonis dulcedine. Eccleſ. 4. Declina pauperi ſine triſtitia aurem tuam, & reſponde ei in pacifica manſuetudine. Sunt enim multi, qui mox vt ab egenis fratribus fuerint neceſſaria poſtulata prius in eos contumelioſa verba iaculantur, qui ſi rebus miniſteria pietatis perficiãt, verbis tamen contumelioſis erogati gratiã perdit. vnde Iſa. 58. Cùm videris nudum operi eum, & ne deſpexeris carnẽ tuã, &c. Item danda eſt eleemoſyna cum feſtinatione. Prouerb. 3. ne dicas amico tu vade, & reuertere, & cras dabo tibi cũ ſtatim poſſis dare. & Eccleſ. 4. cor inopis ne affli xeris, & ne tardes datum anguſtianti. qui enim cito dat bis dat. Item danda eſt eleemoſyna ſecretè, & non ad vanam gloriam. Matth. 5. cũ facis eleemoſynam noli tuba canere ante te, ſicut faciunt Hypocritæ in ſynagogis, & in vicis: vt videantur ab hominibus. amen dico tibi. Receperunt mercedem ſuam. te autem faciente eleemoſynam neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera, vt ſit eleemoſyna tua in abſcondito, & pater tuus, qui videt in abſcondito reddet tibi.

Cõditiones eleemoſinæ.

& Eccleſ.29. Conclude eleemoſinam in ſinu pauperis, & hæc orabit pro te. Item eleemoſyna debet fieri in charitate ſi debeat eſſe fructuoſa ad vitam æternam. vnde 15. diſt. 4. ſent. non enim enim ſe fallunt, qui per eleemoſinas largiſſimas fructuum ſuorum, vel pœne impunitatem ſe emere æſtimant in peccatis permanentes, quæ ita diligunt, vt in eis optent verſari ad quos Saluator noſter. Matth.23. munda prius quod intus eſt, vt fiat, & illud quod de foris eſt mundum. Nam in immundis nihil eſt mundum, ſed polluta eſt eorum mens, & conſcientia vnde beatus Paulus. immundi ſunt omnes, quos nō mundat fides operans per dilectionem, qua creditur in Chriſtum. de qua ſcriptū eſt Act.15. purificans fide corda eorum. Ex his ſatis apparet, ꝙ in peccato mortali permanentes ſi eleemoſinas largas faciant: non tamen per eas ſatisfaciunt, quia inordinatè agunt dum à ſe non incipiunt. Eccl.30. Miſerere animæ tuæ placēs Deo. & Auguſt. in Enchiridion. qui vult eleemoſinam ordinatè dare à ſeipſo debet incipere. non enim ille eſt vere miſericors, qui animæ ſuæ infirmantis ab mortem non miſeretur. cum magis eam diligere debeat, quàm matrem. vnde Catho. Semper tibi proximus eſto. Et de illa materia ſatis habetur 15. diſtin. 4. ſenten. per Mag. & Doct. Sine enim charitate nihil viuit vita gratiæ: ſed omnia ſunt mortua omnia arida. 1. Io.3. Qui non diligit manet in morte. & prima ad Corinth.13. Si dedero omnes facultates meas in cibos pauperum: & corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt. ſaltim quo ad vitam æternam Item opera ſi debeant eſſe fructuoſa debent ꝓcedere ex charitate hoc eſt dicere, quòd fiant intentione charitatiua.

Secunda pars eſt ibi (Chriſto conciliat) vbi ac. declarat vtilitates eleemoſinæ. Vna vtilitas quòd eleemoſina reconciliat Chriſto facientem, quia pœnitentiam homini impetrat. glo. ſuper quartum capitulum primæ Epiſtolæ ad Thimo. Si quis miſericordiam ſequitur, ſi ludibria carnis patiatur, vapulabit, ſed non peribit. hoc tamen non eſt intelligendum de illo qui ſemper fiduciam in eleemoſinis quas facit, ponit. Item Prouer. 21. munus abſconditum extinguit iras, & donum in ſinu indignationem maximam, &c. (Fędera firmat) vnde Prouer.21. facere miſericordiam, & iudicium magis placent Deo, quàm victimę. Eleemoſina crimina mortificat, & reſiſtit peccatis, Eccleſiaſt.3. ignem ardentem extinguit aqua, & eleemoſina reſiſtit peccatis,

tis,

tis,eleemoſina pœnam redimit,& relaxat, patet quia vnũ opus ſatisfactorium. vnde Danielis 4. eleemoſinis peccata tua redime, & iniquitates tuas miſericordijs pauperum: forſitan ignoſcet Deus delictis tuis, &c.Gratos conſeruat factores eleemoſinę creatori.Eccle.29. De eleemoſina gratiam eius quaſi pupillã conſeruabit. eleemoſina dantes à crimine ſeruat, & à morte. Thob.4.præmium bonum theſaurizaſti tibi in die neceſſitatis. quoniam eleemoſina ab omni peccato,& à morte liberat. nec patietur animam ire in tenebras.bona temporalia multiplicat. vnde Greg.in Dialogo. terræ ſubſtantiæ per hoc quòd pauperibus diſtribuuntur multiplicantur. de hoc habetur exemplum de Bonifacio,qui cum eſſet puer triticum matris ſuæ expẽdit in vſus pauperum, & cum mater horreum ingreſſa vidiſſet triticũ ſuum conſumptum incepit filium ſuum Bonifacium increpare,& cędere in faciem,eo quòd ſic diſtribuiſſet, ſed oratione facta à Bonifacio ſtatim horreum inuentum eſt plenum.ergo date iuxta pręceptum Altiſſimi, & dabitur vobis, & ſpiritualiter, & temporaliter.Luc.6. Fiducia enim magna corã ſummo Deo erit eleemoſina omnibus facientibus eam Thob.4. eleemoſina orat pro donantibus Eccleſ.29. conclude eleemoſinam in ſinu pauperis,& hic orabit pro te.dæmonis fraudes expugnat vnde Aug.murus inexpugnabilis circa animam eſt eleemoſina. Eleemoſina defunctis prodeſt ſaltim exiſtentibus in Purgatorio, vt tenet vniuerſalis Eccleſia.vnde beatus Aug.in 45.diſt.4.ſentent. neque negandum eſt defunctorum animas pietate ſuorum viuentium releuari, cum pro illis ſacrificium mediatori offertur, & eleemoſinæ fiunt in Eccleſia, & Magiſt. ea.diſt. orationibus ſanctæ Eccleſiæ, & ſacrificio ſalutari, & eleemoſinis, quæ pro eorum ſpiritibus offeruntur non eſt dubium mortuos adiuuari.

Tertia pars eſt ibi.(Is cui das) &c.vbi auctor noſter docet quibus ſit dãda eleemoſina.d.quòd pauperibus, & egenus Luc.14. cum facis conuiuium noli vocare diuites,ſed vocat pauperes,& debiles.& Thob.4. Panem tuum cum eſurientibus, & egenis comede,& de veſtimentis tuis nudos tege. grandis enim culpa eſt,ſi te ſciente fidelis egeat, quos enim paſcere homines poteris,ſi non pauiſti,occidiſti.86.diſt. cap.non ſatis. Item probatur auctoritate Saluatoris noſtri.Luc.1.quòd pauperibus ſit danda eleemoſina,cum dicitur ibidem eſurientes impleuit bonis. Ad idem Ambroſ.da pauperibus non locupletibus, non ſuperbis,

ſed

ſed humilibus, abundanti enim dare nihil aliud eſt, quàm perdere. 1. q. 2. cap. paſtor. Eleemoſina enim diuinitus eſt inſtituta ad proximi neceſſitatem ſubleuandam. & intelligatur per proximum non proximum propinquitate ſanguinis, ſed ſocietate rationis. ſecundum glo. ſuper illud Leuit. 19. & Matth. 22. diliges proximum tuum. In eleemoſinis enim tres gradus reperiuntur, ſcilicet tria debent conſiderari, honeſtum, debitum, & neceſſarium. Honeſtum vt propinquiori ſi indigeat ſubueniatur. vnde Ambroſius. Proximos ſeminis tui ne deſpicias, ſi egere cognoſcas, melius enim eſt vt ipſe ſubuenias tuis, quibus pudor eſt ab alijs ſumptum depoſcere. debitum eſt vt ſubueniatur benefactoribus ſi egeant, non vt opes augeantur, ſed vt neceſſitas ſuſtentetur ſecundum Hieron. Notãter dicitur ſi egeant: quoniam ſecundum eundem Hieron. pars ſacrilegij eſt res pauperum dare non pauperibus: neceſſarium eſt vt eleemoſina detur magis indigenti.

QVÆSTIO.

Concluſio. Eleemoſina danda eſt bonis & malis.

Quæritur nunquid danda ſit eleemoſina malis.

Solu. dicendũ eſt, ꝙ eleemoſina dãda eſt bonis, & malis capacibus fructus eius: vt ſimus imitatores eius, qui Solẽ ſuum facit oriri ſuper bonos, & malos, & pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos. Matth. 5. & Luc. 6. ſcriptum eſt enim Matth. 5. diligite inimicos veſtros, & benefacite hijs, qui oderunt vos. & Prouerb. 25. ſi eſurierit inimicus tuus ciba illum.

QVAESTIO.

Concluſio. Nullus poteſt ſibimet eleemoſinam facere.

Quæritur nunquid poteſt aliquis ſibimet eleemoſinam facere.

Solutio proprie loquendo nullus poteſt ſibimet eleemoſinam facere, loquẽdo de eleemoſina corporali, quia eleemoſina eſt opus miſericordiæ. miſericordia autem reſpicit alienam miſeriam. ideo &c. Veruntamen ex conſequenti poteſt ſibimet commodum facere ex eleemoſina: ſicut cum diſtributor

butor eleemoſinarum facit ſibi commodũ ex eleemoſinarũ administratione,ſibi etiam poſſet accipere,ſi indigens fuerit, ſicut daret alij indigenti. Quarta pars eſt ibi. (Res quam das propria ſit)vbi auctor docet de quo ſit fienda eleemoſina,dicẽs quòd de proprio,& non de alieno.Thob.4.de tua ſubſtantia honora dominum, & non de aliena ſubſtantia 14.q.5. c.niſi res.& idẽ per beatum Aug. & ſic breuiter de malè acquiſitis non debet fieri eleemoſina.ſecundum beatum Augu. in libro de verbis Domini,& cap.ab illo.§.quòd vero.14.q.5. Pro quo eſt notandum, ꝙ tripliciter dicitur aliquid malè acquiſitum. vno modo quia debet reſtitui ei à quo illicitè habetur ſicut de rapina, furto, vſura, & huiuſmodi. de tali non debet fieri eleemoſina: ſed eſt reſtituendum ei à quo ablatum eſt.vnde Leui.2.omnis oblatio,quę offertur domino abſque fermento,ſcilicet iniquæ acquiſitionis erit. Nam qui facit eleemoſinam de ſubſtantia pauperis, eſt ſicut qui victimat filium in conſpectu patris. Eccle.14. q.5. c.Immolans.& 40.diſt.2.ſentent. Secundo modo dicitur aliquid malè acquiſitum:quia dans, & accipiens contra diuinam iuſtitiam faciunt ſicut in ſimonia,& tale non eſt reſtituendum ei, qui dedit.nec remanere debet apud eum qui accepit, ſed in eleemoſinis debet erogari in c.veniens.extra de ſimo. Tertio modo dicitur aliquid illicitum ratione actus acquirendi, non ratione acquiſitionis,ſicut in meretricio cuius actus eſt illicitus, & à Deo prohibitus. tamen illud quod datur poteſt meretrix accipere pro locatione ſui corporis. & de eo poteſt meretrix facere eleemoſinam.& ſimiliter hiſtriones poſſunt facere eleemoſinas de ijs,quæ ſibi danrur. quia nulli competit reſtitutio. 17. q.4. cap. non ſanè, quamuis immane peccatum ſit dare aliquid hiſtrionibus pro hiſtrionatu. 86.diſt. cap.donare. Et idem dicendum eſt de cithariſtis, & alijs qui ludunt ad voluptatem, & luxuriã. quia Deum manibus ſtimulant.qui vocibus populum delectãt. 92.diſtin.cap.in ſancta.tamen ad laudem Dei & ad recreationẽ infirmi,vel aliam iuſtam cauſam tales ludi poſſunt permitti, de conſecr.diſt.5.cap.peruenit.ver.ſi.Sed meretrix non poteſt facere ſacrificium ad altare de mercede proſtibuli. tam propter reuerentiam ſacramenti, quàm propter ſcãdalum, & deteſtationem peccati: & vt propter ruborem, & verecundiam citius cõuertatur.90.diſt. ca.oblationes. & 17.q.4.cap.miror.vnde Deuter.23.non offeres mercedem proſtibuli, nec pręcium canis in domum domini Dei tui, quicquid illud eſt quod vouerit. quia

abominatio eſt vtraque apud dominum Deum tuum. de illa materia tractaui in cap. de auaritia. &c. Illa enim eleemoſina Deo placet, quæ nō ex iniquitate, & illicitis congeritur. ſed quę de rebus conceſſis, & benè acquiſitis impēditur. 14. q. 5. cap. eleemoſina.

Pro quo eſt notandum, quòd eleemoſinæ ſunt tres gradus. Nam quædam eſt eleemoſina quæ eſt bona, alia melior. alia optima. Bona eſt quæ fit de patrimonio Chriſti, in quo ſolam diſpenſationem habent clerici. vnde Bernardus. facultates eccleſiarum patrimonia ſunt pauperum. & ſequitur ſacrilega crudelitate ſubripitur quicquid miniſtri vltra victum, & veſtitum accipiunt. Melior eſt quæ fit de proprio patrimonio. Optima eſt quæ fit de his quæ acquiruntur proprio labore. Item notandum eſt, quòd eleemoſina eſt Deo tanto gratior, quāto res quæ datur eſt carior. ſecundo Regum vlti. cap. vnde Nume. 18. quæ offeretis Deo donaria optima, & electa erunt. quod eſt contra illos, qui dant pauperibus de peioribus, de bonis eccleſiaſticis ſatis tractaui in cap. de auaritia. quoniā tenentur ſuperflua pauperibus erogare, alias grauiter peccant. vna pars paſtori. altera clericis. tertia fabricæ Eccleſiæ. quarta pauperibus. 12. q. 2. cap. quatuor autem. & cap. aurum habet eccleſia non vt ſeruet, ſed vt eroget pauperibus. vnde 12. q. 2. ca. gloria epiſcopi. gloria epiſcopi eſt pauperum neceſſitatibus prouidere. & ignorantia ſacerdotis eſt proprijs ſtudere diuitijs. tamen moderatè viri eccleſiaſtici ſeruando bona eccleſiæ pro ſuis neceſſitatibus non peccant, vel pro defenſione eccleſiæ &c.

QVÆSTIO.

Conclusio. Qui ſunt ſub poteſtate conſtituti non poſſunt facere eleemoſinas ſine licentia ſuorum ſuperiorum.

QVæritur hic vtrum vxor, filij, ſerui, monachi, & ſimiles qui ſunt alieno iuri ſubiecti poſſint facere eleemoſinas, ſine licentia ſuorum ſuperiorum.

Reſpondetur abſolute, quòd illi qui ſunt ſub poteſtate conſtituti de rebus ſecundum quas ſuis ſuperioribus ſubijciuntur, non poſſunt facere eleemoſinas, ſine ſuperioris licentia, niſi cogente neceſſitate, quia cum in neceſſitate omnia ſint communia: liceret etiam de alieno ſuccurrere indigenti. ideo

Mona-

Monachus,qui non habet adminiſtrationem, non poteſt eleemoſinas facere de bonis eccleſiæ ſine conſenſu expreſſo, vel tacito ſui ſuperioris. Si tamen habet adminiſtrationem, poteſt facere eleemoſinas, ſecundum quòd cadunt in vſum ſuũ. de vxore vero cum nihil habeat proprium præter dotem, dicendum eſt, quòd non poteſt facere eleemoſinas ſine conſenſu expreſſo, vel tacito viri ſui. tamẽ mulier poteſt facere eleemoſinas moderatas, ne vir ſuus per eas depauperetur. Seruus nõ poteſt facere eleemoſinas de rebus Domini ſui. quia licet eas habeat ad diſpenſationem, & gubernationem domus. non tamen ad donationem. tamen aliqua modica, quæ ſtatim poſſent corrumpi poteſt dare pauperibus in eleemoſinis. quia in hoc præſumitur conſenſus Domini. Eodem modo dicendum eſt de filijsfamil. quia licet filiusfamilias ſit hæres patris ſui, nondum tamen habet dominium ſuper res patris ſui. ideo nõ poteſt dare eas, &c.

Quinta pars eſt ibi (Chriſtus ſit tibi cauſa.) vbi auctor noſter docet cauſam principalem, propter quam eleemoſina eſt danda. dicẽs quòd eleemoſina debet dari principaliter amore Dei iuxta illud Matth. 5. cum facis eleemoſinam noli tuba canere: ſed ſit eleemoſina tua in abſcondito, & pater tuus, qui videt in abſcondito reddet tibi, à Deo enim debet expectari retributio, non ab homine Luc. 14. cum facis conuiuium voca pauperes, & debiles, claudos. & cæcos, & beatus eris: quia nõ habent. vnde retribuere tibi retribuetur tibi in reſurrectione iuſtorum.

Sexta pars eſt ibi (da bona dum tua ſunt.) vbi auctor noſter docet quando eleemoſina ſit danda. dicens quòd eleemoſina debet fieri dum homo eſt ſanus, & viuit. Eccleſ. 14. fili ſi habes benefac tecum, & Deo dignas offer oblationes. memor eſto quoniam mors nõ tardabit ante mortem benefac, & ante obitum tuum operare iuſtitiam. Nam omnis eleemoſina quã quis facit in vita ſua eſt ſicut lucerna quæ præcedit aliquem ſeruans eum, ne cadat in lutum, vel foueam. Illa autem eleemoſina, quæ fit poſt mortem, eſt ſicut lucerna, quæ fertur alicui poſt tergum quæ non cuſtodit hominem, quin cadat in foueam inferni. Ideo littera aucto. dicit da bona dum tua ſunt, & quæ ſequuntur. Quia in operibus ſpiritualibus miſericordiæ fuit facta mentio de correctione, eſt notandum quòd duplex eſt fraterna correctio. vna quæ eſt actus charitatis; quæ fit per ſimplicem monitionem, & illa ſpectat omnibus charitatem habẽtibus, ſiue fuerit prælatus, ſiue ſubditus, ſiue dominus. De correctione frater-

na per beatum Thom.2.2.q.33. Nam iſto modo poteſt inferior corrigere ſuperiorem delinquentem cum manſuetudine,& reuerentia. Alia eſt correctio,quæ eſt actus iuſtitiæ,quæ fit per punitionem: vt alij magis timeant, & illa pertinet ſuperioribus: vt patet in Ethicis & per beatum Augu. in lib. de Sacramen.ca. de eleemoſina. Prima enim correctio quæ eſt actus charitatis poteſt prætermitti ad tempus, ſcilicet quando dubitatur ex ea deterioratio corrigendorum.Secunda vero correctio nullo modo debet prætermitti.vnde Augu.in lib.de verb Domini.Si neglexeris corrigere, peior eo factus es, ſecundum glo.ſuper illud Matth.18.ſi peccauerit in te frater tuus, corripe illum inter te, & ipſum ſolum. habetur quòd ita peccat, qui videt fratrem ſuum peccare,& tacet,ſicut qui peccanti non indulget. & hoc intelligendum eſt ſi habeat opportunitatem corrigendi. Inſuper dicit ibidem glo. quòd ſi peccatum fratris fuerit publicum, & manifeſtum debet,& poteſt publicè corrigi propter aliorum correctionem, & vt inde exemplum aſſumant. Si autem peccatum fuerit occultum diſtinguendum eſt. quia aut eſt in nocumentum proximorum corporaliter: quia vult aliquos occidere,ſeu incendere ciuitatem, vel in nocumentum plurium ſpiritualiter:quia eſt hæreticus, & homines à fide retrahit priuatim. tunc publicè procedendum eſt contra eum: niſi firmiter ſperetur,quòd ad ſimplicem monitionem poſſet impediri. Si vero peccatum occultum ſit in nocumentum peccantis ſolum, vel in nocumentum eius, qui eum corripit, & ſic debet ſemper ſecretè corrigi. poſtea ſecundum præceptum Domini ſi noluerit ſe emendare, debet corrigens adhibere duos, vel tres teſtes, & inſinuare ſuo ſuperiori:vt eius peccatum corrigatur, & ſic ſimplex ammonitio, & ſecreta debet præcedere publicam. Item de iuſtitia publicę honeſtatis corrigens debet eſſe mundus ab eo in quo alium corrigit ſecundum Iſido. de ſummo bono, tamen ſi in peccato corrigat aliquis alium tenetur ſe emendare. Quia hic ſit mentio de operibus miſericordiæ.

QVÆSTIO.

Concluſio. Miſericordia eſt in Deo ſecundum effectum.

QVæritur vtrum in Deo ſit miſericordia. Et arguitur primo quòd nõ. nam d.Damaſ. quòd miſericordia eſt compaſſio de alienis bonis, ſed compaſſio non cadit in Deum. ergo nec miſericordia.

In

In oppoſitum eſt Pſal.di. miſericors, & miſerator dominus. Pro ſolutione iſtius dubij eſt notandum, quòd miſericordia eſt virtus per quam animus ſuper calamitate afflictorum mouetur. ideo dicit Iſid. in Ethimolo. quòd miſericors à compatiendo alienæ miſeriæ ſortitus eſt vocabulum. & hinc appellata eſt miſericordia: quia cor dolentis facit miſerum aliena miſeria.

Tunc ad dubium dicendum eſt, quòd ex hoc dicitur aliquis miſericors: quia miſericordiam alterius ſuam facit, quod contingit dupliciter. vno modo quòd aliena miſeria afficiatur, inquantum compatitur patienti, & ſic miſericordia non eſt in Deo. vnde Anſel. Deus inquit miſericors eſt ſecundum nos, & non ſecundum ſe. miſericors quoniam miſeros ſaluat, ſed miſericors non eſt, quia nullius miſericordiæ compaſſione afficitur. Alio modo dicitur aliquis miſericors ſecundum quandam reputationem quia miſeriam proximi reputat quaſi ſuam, & exinde mouetur ad repellendum eius miſeriam per beneficium. ideo breuiter dicendum eſt, quòd miſericordia non eſt in Deo ſecundum paſſionem, & prout miſericordia connotat paſſionem triſtitiæ, ſed miſericordia eſt in Deo ſecundum effectum, qui quidem effectus ex affectu voluntatis procedit, quæ non eſt paſſio, ſed voluntatis actus. nos autem naturali compaſſione mouemur ad miſericordiam: quia ſumus membra vnius corporis. Prima ad Corinth. 12. Si quid compatimur, videamus quomodo vnum membrum compatitur alteri membro illius corporis læſo. Iſtud enim pręcepit nobis dominus. Deuter. 15. præcipio tibi, vt aperias manum tuam fratri tuo egeno, & pauperi. cuius miſericordiæ excellentiā inſinuat nobis Pſal. di. 144. miſerationes eius ſuper omnia opera eius.

QVAESTIO.

Concluſio. In Deo eſt iuſtitia commutatiua in proportione præmiando.

QVæritur vtrum iuſtitia ſit in Deo.

Solutio, dicendum eſt quòd duplex eſt iuſtitia, ſcilicet diſtributiua, & commutatiua. in diſtributiua requiritur æqualitas proportionis non quantitatis. in iuſtitia commutatiua requiritur æqualitas quantitatis non proportionis. quod intelligendum eſt ſecundum poſſibilitatem accedendi ad medium virtutis. in Deo iuſtitia cōmutatiua reſpicit præmia,

mia, ſcilicet pro peccatis ſupplicia, pro bonis gaudia æterna. Sed diſtributiua reſpicit naturales perfectiones conſequentes naturam, ſecundum quas vnus eſt perfectior altero.

Tunc ad dubium dicendum eſt, quòd ſi loquamur de iuſtitia commutatiua, quæ reſpicit equalitatem quantitatis, dico quòd talis iuſtitia non eſt in Deo: quia Deus retribuit bonis vltra cõdignum, malis citra condignum, ſi vero loquamur de commutatiua in proportione, præmiando ſecundum proportionem, dico quòd iuſtitia eſt in Deo. Si autem loquamur de iuſtitia diſtributiua, dico quòd eſt in Deo: quia Deus proportionabiliter dat naturæ perfectiones debitas, & conuenientes ordine ſapiẽtiæ ſuæ. ſecundum Landul. ſuper 46. diſt. 4. ſent. Super miſericordia narrat Greg. quoddam exemplum in Homilia illius Euangelij 19. Videns Ieſus ciuitatem fleuit ſuper illã: videlicet quòd quidam monachus nomine Martyrius valde honorabilis religioſus tendens ad vnum patrem alterius monaſterij cauſa viſitationis, quendam leproſum in itinere reperit, qui aſſerebat ſe non poſſe ire ad hoſpitium præ nimia fatigatione itineris, quẽ iſte Martyrius nolens ibidem dimittere ſub tempeſtate noctis inuoluit pallio ſuo, & poſuit leproſum ſupra collum ſuum & portauit vſque ad portas monaſterij vel quaſi. cum autem appropinquaret ad portas monaſterij, quidam pater eiuſdem monaſterij laudabilis vitæ clamauit, & dixit religioſis eiuſdẽ monaſterij currite ad ianuas monaſterij, quia frater Martyrius venit portans dominum noſtrum. Et ſtatim is, qui leproſus videbatur de collo fratris Martyrij exiliens in ſpecie illa, qua mundum redemit Martyrio aſpiciente in cœlum aſcendit, & aſcendens dixit, Martyrie, tu non me erubuiſti ſuper terram, ego non te erubeſcam ſuper cœlos. ergo fratres cariſſimi multoties venit Deus ad nos in ſpecie peregrini. Luc. 24. in ſpecie mendici leproſi, &c. quare debemus diligenter attendere quis eſt qui petit eleemoſinã Matth. 25. quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Item debemus attendere, quid petit: quia non noſtrũ, ſed ſuum petit. Vnde Auguſt. dicit tibi Chriſtus da mihi de eo, quod dedi tibi de meo, quæro & non mihi das, da & reddam, habuiſti me largitorem, facito me debitorẽ. vnde 1. Paralip. 29. tua ſunt omnia domine, & quæ de manu tua ſuſcepimus, dedimus tibi. Item debemus attendere, ad quid petit, quia non addandum: ſed ad mutuandum. vnde Auguſt. homo qui fœneraris, Deo fœnerare, & centuplum accipies, & vitam æternam poſſidebis.

poſſidebis. Matth.19. O magna ingratitudo hominum, qui volunt mutuare alicui Iudæo, vel Sarraceno, & nolunt mutuare Deo ad tales vſuras. meditemur enim quòd debemus petere ei Regnum æternum, cui modo volumus elargiri modicum panis. ſi enim negemus ei illud modicū, negabit & ipſe nobis merito Regnum æternum. Prouerb.21. Qui obturat aurem ſuam ad clamorem pauperis, clamabit & non exaudietur. ergo ſimus miſericordes, alter alterius indigentiam ſubleuantes, &c.

Sequitur de Oratione.

Sedulus exora dominum, reuerenter adora.
Vt ſibi nunc gratū faciat te, poſtque beatum:
Sæpe Deum placat oratio, cor bene mundat.
Hoſtes exuperat, cœlos penetrando ſubintrat.
Chriſto præſentat, quæ poſcens ſedulus optat:
Auxilium præſtat ijs quos tribulatio vexat.
Nos Deus orare iuſsit, ſimul & vigilare.
Diſcipulis formam dans orandi quoque normam,
Quæ breuis eſt digna, tenet in ſe cuncta petenda.
O pater in cœlis regnans, te poſco fidelis,
Nomen primo tuum ſit ſemper ſanctificatum.
Adueniat regnum cœleſte tuum benedictum.
Velle tuum terris fiat per nos, & in altis
Da panem noſtrum nobis tu quotidianum.
Et parcas nobis mala, ſicut nos inimicis.
Et ſic tentemur, non permittas ſuperemur
Sed nos à cunctis defende malis, & iniquis.

Sit

Sit tua tota gemens oratio, ſit pia feruens.
Primo ſit aſsidua, diſcreta ſit, ac operoſa
Iuſta ſit ac humilis, attenta ſit, atque fidelis.

Docet vtilitates orationis, formam orandi, & orationis conditiones.

Istud capitulum de oratione diuiditur principaliter in quatuor partes. In prima parte auctor noſter proponit. In ſecunda parte ponit vtilitates orationis. In tertia parte inſinuat formam orandi à Chriſto Saluatore noſtro ſuis diſcipulis traditam. In quarta parte docet conditiones orationis. Prima in principio. Secunda ibi. Sæpe Deum placat. Tertia ibi. Nos Deus orare iuſſit cum ſuis annexis. Quarta ibi. Sit tua tota gemẽs oratio. Pro declaratione primæ partis eſt notandum, quòd oratio de vi vocis eſt oris ratio, & ſic apparet, ꝙ oratio debet eſſe vocalis, vt habetur in principio ſummularum. tamen compen. ſeptem ſacramentorum dicit quòd oratio, quę fit pro populo à miniſtro eccle. debet eſſe vocalis. oratio vero ſingularis perſonæ, ſiue fiat pro ſe, ſiue pro alijs poteſt eſſe mentalis. tamen à doctoribus adiungitur vocalis propter tria principaliter. Primo ad excitandum interiorem deuotionem. Secũdo, vt homo Deo ſeruiat de omnibus quæ habet, ſcilicet mente, & corpore. Tertio vt mentis affectio vehemens per vocẽ exprimatur. Item eſt præmittendum, quòd oratio ſumitur tripliciter large, ſtricte, & ſtrictius. large enim cenſetur bonum opus quod poteſt dici oratio. Glo. ſuper illud 1. ad Theſſ. vlti. Sine intermiſſione orate, ſemper enim orat, qui ſemper bene agit. Stricte oratio dicitur petitio boni, ſiue ad Deum dirigatur, ſiue ad aliquem cœleſtis curiæ, & ſic litania dicitur oratio. Strictius dicitur oratio, prout eſt petitio boni, quæ ad Deum dirigitur, & ſic proprie ſumitur hic. Et differunt oratio, & deprecatio. Nam oratio eſt pro adipiſcẽdis bonis, & deprecatio eſt pro malis remouendis glo. ſuper illud Pſal. 38. Exaudiuit dominus deprecationem, & orationem meam ſuſcepit. Et diffinitur ſic oratio à Ioanne Damaſ. Oratio eſt aſſenſus intellectus ad Deum, & accipimus hic intellectum, pro vt comprehẽdit duas vires, quæ ſunt propriè animæ rationali. quarum vna eſt apprehẽſiua, alia motiua.

tiua. Apprehenſiua dicitur intellectus, qui ad Deum aſcendit à conſideratione humanorum defectuum ad conſideratione͂ boni ſufficientiſſimi, & potentiſſimi ſupplere defectus illos. vbi notatur quòd orans debet defectus ſuos conſiderare. deinde aſce͂dere ad liberalitatem illius, qui habet poteſtate͂ facere, ſeu ſupplere. Motiua vero dicitur ipſe affectus, ſeu voluntas, quæ inter cæteras potentias animæ eſt liberalior: quia nec cogitur organo, nec obiecto. nec poteſt cogi ad contrariu͂ ſuæ volitionis per aliquam creaturam, quia ſolius trinitatis ipſius animæ creatricis eſt, humanæ animæ illabi ſecundu͂ omnes Doctores Theologiæ vt viſum fuit ſuperius in rubrica de modo vitandi peccata. Alio modo diffinitur ſic ab eode͂ Damaſ. Oratio eſt petitio decentium à Deo, non enim decet filios Dei omnia indifferenter petere, nec Deum decet indifferenter omnia dare. Alio modo diffinitur ſic oratio eſt mentis conuerſio in Deum per pium, & humilem affectum. Sequitur in textu ſecunda pars in qua auctor noſter docet vtilitates orationis ibi. (Sæpe Deum placat.) Pro cuius partis declaratione eſt præmittendum, quòd oratio eſt duplex, ſcilicet fructuoſa, & infructuoſa. Orationum infructuoſarum. quædam eſt ſimulata, quæ fit ſolis labijs. Matth. 15. Populus hic labijs me honorat, cor autem eoru͂ à me longe eſt. Alia eſt oratio impropria, qualis fuit, oratio Elye cum petijt animæ ſuæ vt moreretur, quando fugiebat propter Iezabel vxorem Acab. 3. Regum 19. cap. Alia eſt præſumptuoſa, qualis fuit oratio matris Ioannis & Iacobi filiorum Zebedæi. d. Saluatori noſtro, quòd faceret ſedere duos filios ſuos, vnum ad dexteram ſuam, & alium ad ſiniſtram. quibus dixit Saluator noſter neſcitis quid petatis Matth. 20. & Luc. 10. Alia oratio eſt ridiculoſa, qualis eſt oratio Hypocritarum, ſicut Phariſæi dicentis Ieiuno bis in ſabbatho. decimas do omnium quæ poſſideo. Luc. 18. & de illa oratione infructuoſa textus auctoris non intelligitur. Oratio vero fructuoſa eſt quæ fit puro corde, & humili affectu qualis fuit oratio publicani, qui non audebat leuare oculos ad cœlum ſed percutiebat pectus ſuum, dice͂s, Deus propitius eſto mihi peccatori Luc. 18. Et ſicut fuit oratio filij prodigi. d. Pater peccaui in cœlu͂, & cora͂ te, ia͂ non ſum dignus vocari filius tuus Luc. 15. & de illa intelligit auctor noſter cum enumerat vtilitates orationis, quarum vna eſt quòd oratio fructuoſa Deum placat. vt habemus Exodi 32. vbi dominus dicebat ad Moyſen: Dimitte me, vt tranſeat furor meus contra populum iſtum, & de-

leam eos. quia idolatrauerunt adorando vitulum conflatilem. Dum Moyſes aſcenderat montem ſicut dominus præceperat ei pro tradendo Moyſi præcepta, &c. Et ſequitur Moyſes autē orabat dominum dicens. Cur domine iraſcitur furor tuus ſuper nequitia populi tui, & ſequitur, placatus eſt dominus, ne faceret malum, quod locutus fuerat aduerſus populum ſuum. Alia vtilitas orationis eſt: quia infirmitatem ſanat. Eccleſ. 38. Fili in tua infirmitate ne deſpicias teipſum, ſed ora Deum. & ipſe curabit te, & Iac. v lti. cap. oratio fidei ſanabit infirmum. Alia vtilitas eſt, quia vitam prolongat Iſa. 38. Audiui orationem tuā, & vidi lacrymas tuas, ecce ego aditiam ſuper dies tuos 15. annos dixit dominus ad Ezechiam regem. Alia vtilitas ei, quia de opprobrio liberat. vt habetur Thob. 3. de Sarra filia Raguelis. Alia vtilitas orationis eſt qua liberat à periculo, & opprobrio. vt habetur Daniel. 13. de Suſanna, quam iniuſte duo ſenes accuſauerunt de adulterio. ſed dum oraret, Deus eam liberauit. Alia vtilitas eſt, quia ab inimicis corporalibus liberat. Baruch 4. Clamate ad dominum & eripiet vos de manu principum inimicorum, & Actuum 12. de beato Petro, qui erat vinctus cathenis duabus, & per orationem vniuerſalis eccleſiæ fuit liberatus per Angelum à manibus Herodis. Oratio in bello triumphat corporaliter. Exodi 17. cap. cum leuaret manus Moyſes vincebat Iſrael. id eſt populus ille cuius princeps erat Ioſue. plus enim valet vnus ſanctus orando, quàm innumeri peccatores præliādo. ſuper librum Nume. in glo. quomodo enim oratio ſancti cum cœlum penetret in terris hoſtes non vincat. oratio enim ſanat morbos. Iac. vlti. cap. ſi infirmatur quis ex vobis indicat presbyteros eccleſiæ, & orent, & oratio fidei ſaluabit infirmum. Oratio de hoſtibus ſpiritualibus triumphat. Vnde Iſidorus. Hoc eſt remedium eius, qui victorum temperamentis æſtuat: vt quoties quis tangitur vitio, toties ad orationem ſe ſubdat. quia frequēs oratio vitiorum impugnationem extinguit. oratio dæmones fugat Marc. 9. hoc genus dæmoniorum non eijcitur niſi per orationem, & ieiunium. oratio dæmones cruciat. vnde clamabat dęmonijs plenus. Bartholomęe Apoſtole Dei, incendunt me orationes tuæ. oratio hominem illuminat. vnde 4. Reg. 1. cap. deſcendit ignis de cœlo ad orationem Heliæ. oratio confortat. vnde Luc. 22. poſitis genibus orabat, dicens pater ſi poſſibile eſt tranſeat à me calix iſte, & apparuit illi Angelus de cœlo confortans eum. vnde Hiere. 33. cap. Clama ad me, & ego exaudiā te.

Oratio cœlum aperit. Luc. 3. cap. Ieſu baptizato, & orante apertum eſt cœlũ, & deſcendit Spiritus ſanctus corporali ſpecie. &c. Qui enim vult cum Deo eſſe, frequenter oret, & legat. Nam cũ oramus ipſi cum Deo loquimur. cum legimus Deus nobiſcum loquitur. ſecundum Iſidorum. Oratio enim præeminentiã habet reſpectu ieiunij, & eleemoſinæ in hoc, quòd oratio ſe habet in reſpectu eius, quod ſupra nos eſt, ſcilicet reſpectu Dei. eleemoſina, vero & ieiunium reſpectu eius quod eſt iuxta nos, & infra nos. Sunt enim eleemoſina, & ieiunium quaſi duæ alæ orationis. vnde Iſidor. qui orationem ſuam vult volare ad Deũ, faciat illi duas alas ſcilicet eleemoſinam, & ieiunium. Thob. 4. bona eſt oratio cum eleemoſina, & ieiunio.

QVÆSTIO.

Concluſio. Oratio non ſolum ad Deum, ſed & ad ſanctos poteſt fieri.

QVæritur circa iſtam ſecũdam partem vtrum ſolus Deus debeat orari, & videtur quòd ſic per diffinitionem orationis quam ponit Damaſc. ſub tali verborum forma: Oratio eſt aſcenſus mentis in Deum. Sed contrarium dicit Iob 5. cap. voca, ſi eſt qui reſpondeat, & ad aliquem ſanctorum conuertere. Per quæ videtur, quòd oratio poſſit fieri ad ſanctos Dei, & non ſolum ad Deum. Ad illud dubium dicendum eſt, quòd illud quod orando petimus, eſt vita beata, vt dicit Auguſt. quia omnia alia, quæ petimus: niſi ſecũdum quòd ad hoc ordinantur: ſed beatam vitam dat tantum ſolus Deus: licet ſancti cooperentur nobis ad hoc quòd beatam vitam obtineamus, & ideo oratio directè, & propriè fit ad Deum, ſicut ad illum à quo expectamus, quod orando petimus. tamẽ orantis intentio ad ſanctos dirigitur, ſeu conuertitur: vt eorum auxilio, & interceſſione impetremus à Deo, quæ expectamus. ideo dicit Caſſiodorus, quòd oratio propriè fit ad Deum. deprecatio autem fit ad ſanctos. tamen cum ſancti orantur eis latria nõ exhibetur, ſed illi à quo petitio orantis explenda ſperatur.

Sed cõtra præmiſſa arguitur ſic, & videtur ꝙ non debeamus ſanctos interpellare ad orandum pro nobis. Nullus enim amicos amicus interpellat ad orandum pro ſe, niſi quia apud eos credit facilius gratiam obtinere, ſed Deus eſt infinitę magis mi-

ſericors quolibet ſancto, & ſic eius voluntas facilius inclinatur ad nos exaudiendum, quàm voluntas alicuius ſancti. ergo videtur ſuperfluum conſtituere ſanctos mediatores inter nos, & Deum. Oppoſitum probatur, quia ſancti, qui ſunt in patria magis ſunt accepti Deo, quàm in ſtatu viæ, ſed ſanctos, qui ſunt in via conſtituere debemus interpellatores pro nobis ad Deum, exemplo Apoſtoli. d. ad Rom. 15. obſecro vos fratres per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & per charitatem Spiritusſancti, vt adiuuetis in orationibus veſtris pro me ad Deum. ergo, & nos multo fortius petere à ſanctis, qui ſunt in patria, debemus, vt nos iuuent ſuis orationibus apud Deum. Ad illud dubium dicēdum eſt, quòd oratio porrigitur alicui dupliciter. Vno modo quaſi per ipſum implenda. Alio modo ſicut per ipſum impetrāda. primo modo orationem ſoli Deo porrigimus, quia orationes noſtræ ordinari debent ad gratiam, quam Deus dat, ſecundum illud Pſal. 83. gratiam & gloriam dabit dominus. ſecūdo modo orationem porrigimus ſanctis Angelis, & hominibus non vt per eos Deus noſtras orationes cognoſcat: ſed vt eorum precibus, & meritis orationes noſtræ ſortiantur effectū. Vnde Apoc. 8. Aſcendit fumus incenſorum de orationibus ſanctorum omnium ſuper altare aureum coram Deo. Tunc ad rationem in contrarium dicendum eſt, quòd non eſt propter defectum miſericordiæ ipſius Dei, quòd oporteat eius clementiā per orationes ſanctorum pulſare, ſed eſt ad hoc, vt ordo diuinitus inſtitutus in rebus ſecundum Dion. per media reducatur in Deum. Vnde cum ſancti, qui ſunt in patria, ſint Deo ꝓpinquiſſimi, hoc diuinæ legis ordo requirit, vt nos, qui manētes in corpore peregrinamur ad Deum, per ſanctos medios reducamur, quod quidem conuenit, dum per eos diuina bonitas in nos ſuū effectum diffundat.

QVÆSTIO.

Concluſio. Nedum maiores ſanctos, ſed & minores interpellare debemus.

QVæritur vtrum debeamus interpellare ſuperiores ſanctos tanquam Deo acceptiores.

Solutio dicendum eſt, quòd quamuis ſuperiores ſancti ſint Deo acceptiores, vtile tamen eſt etiam minores

nóres interdum oraré ꝓpter quinque rationes. Prima eſt quia aliquis quandoque habet maiorem deuotionem ad ſanctum minorem, quàm ad maiorem. modo ex deuotione maximè dependet orationis affectus. Secunda ratio eſt propter faſtidium tollendum, quod faſtidium parit vnius rei aſſiduitas. Tertia ratio eſt, quia quibuſdam ſanctis datum eſt in aliquibus ſpecialibus cauſis præciſe patrocinari. Quarta ratio eſt vt debitus honor exhibeatur à nobis. Quinta ratio eſt, quia plurium orationibus quandoque impetratur, quod vnius oratione non impetraretur.

QVAESTIO.

Concluſio. Sancti cognoſcunt orationes noſtras.

QVæritur vlterius vtrum ſancti cognoſcant orationes noſtras. Et videtur quòd non Iſa. 63. cap. Abraham neſciuit nos, & Iſrael ignorauit nos, vbi glo. Auguſt. mortui, & ſancti neſciunt, quid agant viui, etiam eorum filij. Et illa auctoritas ſumitur ab eodem Augu. in lib. de cura prō mortuis. Oppoſitum dicit Gregor. 4. Dialog. vbi dicit quòd animæ ſanctorum cognoſcunt orationes noſtras, & ea quæ hic aguntur. Ad illud dubium dicendum eſt, quòd diuina eſſentia eſt ſufficiens medium cognoſcendi omnia, quod patet ex hoc, quòd Deus videndo ſuam eſſentiam omnia intuetur. non tamen ſequitur, quòd quicunq; eſſentiam Dei videt, omnia cognoſcat, ſed ſolum qui eſſentiam comprehendit. vnde, cum animæ ſanctorum diuinam eſſentiam non comprehendant, non eſt conſequens vt omnia cognoſcant, quæ per eſſentiam diuinam cognoſci poſſunt. Nam inferiòres Angeli à ſuperioribus edocentur per Dionyſ. 6. cap. cęle. Hierar. quamuis omnes eſſentiam Dei videant, ideo vnuſquiſq; beatus videt in eſſentia diuina tātum quantum perfectio requirit beatitudinis. Hoc autem ad perfectionem beatitudinis requiritur, vt homo habeat qcquid velit, nec aliquid inordinatè velit. hoc autē recta voluntate quilibet vult vt ea, quæ ad ipſum pertinent cognoſcat. Et quia ad magnam gloriam eorum eſt, quòd alios iuuare poſſunt, quaſi interceſſores, ideo ſtatim in verbo vident vota, & orationes eorum qui eos interpellant. Cùm autem ſanctis nulla rectitudo deſit, nolunt cognoſcere ea, quæ ad ipſos non pertinent. Tunc

ad

ad rationem in contrarium dicendum eſt, quòd auctoritas Auguſtini intelligenda eſt de cognitione naturali animarum ſeparatarum, quæ quidem cognitio in ſanctis viris non eſt obtenebrata ſicut in peccatoribus. Nos autem loquimur de cognitione in verbo, quam conſtat Abraham eo tempore, quo hæc dicta ſunt per Iſaiam non habuiſſe. cum ante Chriſti paſſionem nullus ad viſionem Dei peruenerit. tamen ſecundum Landulphum ſuper 4. diſt. 4. ſentēt. quòd beatus orationes noſtras cognoſcat non eſt de neceſſitate rationis actus beatifici, ſed ſolum de congruitate.

QVAESTIO.

Concluſio. Sancti indifferenter cuiuſcunque offerunt preces ad ſe directas.

QVæritur vlterius pro quibus ſancti porrigunt preces: aut pro ijs quos vident Deum velle ſaluare, & tunc fruſtra rogant Deum, cum ſine eorum prece fieret, aut pro ijs quos non vult Deus ſaluare, & tales preces ſunt caſſe, &c.

Solutio dicendum eſt, quòd non eſt neceſſarium ſanctos ſcire Deum velle, vel non velle ſaluare eum, pro quo rogant, nec Deum velle, vel nolle exaudire, ſed facta reuelatione de oratione porrecta à nobis ſanctus dirigit noſtram petitionem in Dei voluntatem: vt ſuis meritis Deus exaudiat ſi ſibi placet, vel poteſt dici, quòd poſito caſu quòd ſanctus ſciret Deum velle Petrum ſaluare, non tamen fruſtra porrigeret preces, quia ad iſtum finem puta Petri ſalutem Deus ordinauit plura media inter quæ computantur ſuffragia iſtius ſancti. ſecundum Landulphum ſupra 4. ſentent.

QVÆSTIO.

Concluſio. Sanctis qui ſunt in patria competit pro nobis orare.

QVæritur vtrum ſanctis, qui ſunt in patria competat orare. Et videtur, quòd non. Nam ſunt conformes Chriſto inquantum eſt homo, cui non competit orare. ergo nec ſanctis. alias diceremus Chriſte ora pro nobis.

Oppoſitum

Oppoſitum probatur. nam ſancti in patria magis feruent charitate quàm in via, ſed charitas facit, vt ſancti in via pro alijs orent, ergo multo magis in patria.

Solutio dicendum eſt, quòd cum in ſanctis qui ſunt in patria ſit perfectiſſima charitas, competit eis pro nobis orare. non autem pro ſe, quia omnia eis ad nutum ſuccedunt.

Tunc ad rationem in contrariũ dicendũ eſt, ꝙ Chrs inquantũ homo orat pro nobis, ſed ideo nõ dicimus Chre ora pro nobis, quia Chriſtus ſupponit ſuppoſitum æternum, cuius nõ eſt orare, ſed adiuuare. ideo dicimus Chriſte audi nos. Alio modo dicendum eſt, quòd oratio eſt actus quidam. actus autem ſecundum Ariſtotelem in prima Philoſophia eſt ſingularium ſuppoſitorum, & ideo ſi diceremus Chriſte ora pro nobis, niſi aliud adderetur, videremur hoc ad perſonam Chriſti referre, & ita videretur eſſe cõſonum, vel errori Neſtorij, qui dixit in Chriſto pſonam filij hominis diſtinctam à pſona filij Dei, vel videretur eſſe conſonum errori Arrij, qui poſuit perſonam filij hominis minorem patre. ideo ad hoc euitandum non dicitur Chriſte ora pro nobis, ſed Chriſte audi nos, vel miſerere nobis. Sequitur in textu tertia pars in qua auctor noſter inſinuat formam orandi à Chriſto ſuis diſcipulis datam. Pro cuius declaratione tria ſunt conſideranda. Primum de illa forma orandi. ſecundũ vtrum orare cadat ſub præcepto. tertium elucidare petitiones, quæ continentur in oratione dominicali. Quantum ad primũ dicendum eſt, quòd Saluator noſter dixit ſuis, ipſum interrogãtibus de modo orandi, dicentes domine doce nos orare, ſicut & Ioannes docuit diſcipulos ſuos, quibus Saluator noſter ait cum oratis dicite pater noſter. Luc. 11. & Matth. 6. Similiter habetur Matth. 14. Quomodo Chriſtus dimiſſa turba aſcendit in montem ſolus orare, &c.

QVÆSTIO.

Concluſio. Oratio cadit ſub præcepto.

QVantum ad ſecundum quo quęrebatur vtrum orare cadat ſub præcepto. videt primo, quòd ſic per illud quod habetur Matth. 26. vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem. Item per Chryſoſtomũ ſuper illud Lu. 18. oportet ſemper orare. habetur quòd oportet dicit neceſſitatẽ; ſed

ſed talis neceſſitas nō poteſt eſſe ſine præcepto.ergo. Item oratio diuiditur contra eleemoſinam, & ieiunium. ſed vtraque illarum eſt ſub præcepto.ergo & oratio.

Oppoſitum videtur eſſe verum, quia quod eſt voluntatis, nō eſt neceſſitatis, ſed oratio maximè eſt voluntatis: quia eſt quædam volitorum petitio. ergo non eſt neceſſitatis, & ita non cadit ſub præcepto. Item petitio non videtur ad aliud eſſe: niſi vt noſtrum deſiderium alteri innoteſcat, ſed ſuperfluum eſt alicui exponere illud, quod ipſe ſcit. ergo cum Chriſtiana religio non contineat aliqua ſuperflua præcepta. videtur quòd orare non cadat ſub præcepto, & maxime Deum orare: cui omnia deſideria noſtra ſunt nota. Item Deus liberaliſſime ſua dona dat, ſed liberalius datur aliquid ſine precibus, quàm cum precibus. vnde Alanus de parabolis. Sed nihil eſt, quod ſit ſub cœlo carius emptum, quàm quod emunt longę fronte rubente preces. ergo non debet præceptor exigere preces de eo, quod vult dare, & ſic oratio non cadit ſub præcepto.

Solutio dicendum eſt, quòd oratio cadit ſub præcepto. ſecūdum beatum Thomam ſupra 4. ſent. determinatè, & indeterminatè quidem, quia ad aliquas orationes ex præcepto tenentur illi, qui ex officio ſuo ſunt medij inter Deum, & populum conſtituti. ſicut ſunt miniſtri eccleſię, eis enim ex officio incumbit preces ad Deum in perſona totius eccleſiæ fundere, & ſimiliter tenentur ad horas canonicas dicendas. Indeterminatè autem ad orationem, quibus tenetur ex hoc ipſo: quia quilibet tenetur ad bona ſpiritualia, procuranda, quæ non dantur niſi diuinitus. Tunc ad rationes in contrarium dicendum eſt, & primo ad primam quòd ex hoc ipſo, ꝙ aliquid eſt volūtatis, excluditur neceſſitas abſoluta, vel etiam coactionis, non autem neceſſitas ex ſuppoſitione finis: quia amor, qui maxime voluntarius eſt, neceſſarius eſt ſi quis velit ad ſalutem peruenire, & hoc modo eſt neceſſaria oratio, & ſub præcepto cadens reſpectu eorum, quorum voluntas ſub neceſſitate prædicta cadit. Nota quòd multiplex eſt neceſſitas. quædā indigentiæ. 1. Ioā. 3. Qui viderit fratrem ſuum neceſſitatē habere, i. indigentiā. quædam expedientiæ Matth. 18. Neceſſe eſt vt veniant ſcādala. quędam concupiſcentiæ. Luc 9. villam emi, neceſſe habeo exire, & videre illam, quædam eſt dilectionis. Iob 6. neceſſarij mei receſſerunt à me. quædam eſt ineuitabilitatis. Pſal. 24. de neceſſitatibus meis erue me. quædam eſt coactionis, quando homo nec

virtute,

virtute, nec libero arbitrio, nec voluntate poteſt reſiſtere, & illa neceſſitas coactionis. ſecundum Doct. ſupra ſecundum ſententiarum. dicitur eſſe duplex, quædam efficiens, & ſufficiens. quædam efficiens, & inducens, &c. quædam eſt neceſſitas electionis, ſeu ſuperexcellentis bonitatis. Luc. 10. porro vnum eſt neceſſarium. quædam eſt neceſſitas coeuitatis. vnde Augu. quàm cito ignis eſt, neceſſarium eſt vt luceat. quædam eſt neceſſitas immutabilitatis vt dicitur, quòd quædam vera neceſſaria dicũtur: quia eorum veritas mutari non poteſt, &c.

Nota quòd inter omnia opera, quæ poſſunt fieri in hâc vita, nullũ opus eſt honorabilius, vtilius, & leuius quàm orare Deũ. honorabilius, quia magnus honor eſt loqui frequenter, & familiariter cum Rege terreno, ſed multo magis cum Rege cœleſti, & æterno cum quo nos loquimur orando. vnde Iſidorus. Qui vult frequenter eſſe cum Deo, frequenter oret, & legat. nam cũ oramus, cum Deo loquimur: cum legimus, Deus nobiſcum loquitur. Vtilius, quia dicit dominus, amen dico vobis ſi fidem habueritis, & non hæſitaueritis quicquid orantes petieritis credite, quia accipietis, & fiet vobis. Matth. 2 :. ca. Leuius, quia in omni loco, & in omni tempore poteſt homo orare, nec oportet aliquid extra ſe petere: quia ſolum benè cogitare, & bene deſiderare eſt orare: ſecundum illud Pſal. 6. Deſiderium pauperũ exaudiuit dominus, id eſt humilium, &c. Idcirco diſcipuli attendentes prædicta petierunt à Chriſto, vt doceret eos orare, dicentes Luc. 11. cap. domine doce nos orare, qui docuit eos, dicens cum orabitis dicite pater noſter &c. & hic docet nos dominus eſſe tales, vt ſimus digni eſſe filij patris cœleſtis, qui eſt in cœlis per præſentiæ manifeſtationem. Ad ſecundam rationem dicendum eſt, quòd per orationem præcipimut vota noſtra Deo pãdere. non vt ipſum Deum doceamus quid deſideremus, ſed vt affectum, & intellectum noſtrum dirigamus in illum. Ad tertiã rationem dicendum eſt, quòd Deus orationem acceptat de eo, quod dare vult, & interdum de eo, quod dare non vult: vt idonei ſimus ab eo accipere. Quantum ad tertium, quo erant declarandæ petitiones, quæ continentur in oratione dominicali. eſt notandum, quòd ſeptem continentur in ea petitiones. Pro quarum introductione petitionum præmittitur verbũ Saluatoris noſtri, cum orabitis dicite pater noſter qui es ĩ cœlis, quaſi dicat tu es pater noſter creatione in Deuter. 32. Nunqd nõ ipſe eſt pater tuus, qui poſſedit te, & fecit, & creauit te? Item tu es pa

ter noſter redemptione, quia ſicut pater pius redemiſti nos ꝓprio ſanguine.in Apocalypſi.Tu enim es pater . conſeruatione iuxta illud Matth.23. Hieruſalem Hieruſalem quotiens volui congregare filios tuos,quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alis,& noluiſti?Chriſtus enim comparat ſe gallinæ, quia præ cęteris auibus compatitur pullis, ita vt ipſis infirmantibus infirmetur,& fiat voce rauca,plumis hiſpida, & detrahat ori ſuo quod tribuit pullis ſuis,& extendit alas ſuper eos, vt calefaciat eos,& liberet eos ab ore milui.&c. Item Chriſtus ſe cōparat Pellicano, qui trahit ſanguinem de ſuo pectore pro pullorum mortuorum viuificatione. vnde Pſal. 101. Similis factus ſum Pellicano ſolitudinis.ſolitudinem appellat crucem, in qua Chriſtus fuit ſolus à diſcipulis derelictus.Iſa.63.Torcular calcaui ſolus,& non eſt de gentibus vir mecum. Item tu es pater educatione.gubernatione, & hæreditatione, propter quæ dicebat ſuis diſcipulis. Nolite vocare vobis patrem ſuper terram quoniā pater veſter vnus eſt Chriſtus. dicit ergo pater noſter:quaſi dicat nō debes orationem noſtram reſpuere, ſed debes eam recipere,quia tu es pater noſter. modo pater debet compati filijs ſuis. Qui es in cœlis, quaſi dicat es in cœlis materialibus ꝓ præſentiæ manifeſtationem,& in cœlis ſpiritualibus,ſcilicet in ſanctis per gratiæ inhabitationem. vnde Iſa. 66. Cœlum mihi ſedes eſt,& Sap.7.Anima iuſti ſedes eſt Dei, vt poſſimus dicere cū Apoſtolo.Philip.3. noſtra conuerſatio in cœlis eſt, & tunc dominus habitabit in nobis per gratiam ſicut pater cœleſtis in filijs cœleſtibus, &c. Nunc accedendum eſt ad declarationem ſeptem petitionum.Quarum prima eſt ibi (ſanctificetur nomē tuum)quaſi dicat ſanctificetur nomen tuum, id eſt da nobis domine gratiam vt nos,qui habemus nomen tuum, & ſumus à te nominati Chriſtiani,ſimus ſancti ſine immunditia carnalis maculæ,& hoc facies,ſi des nobis virtutem continentiæ.Ex qua petitione apparet, quòd hic principaliter petimus vitium luxuriæ à nobis amoueri,virtutem caſtitatis nobis dari.Luxuria polluit totum hominem intus,& extra. cor per immundam cogitationem,delectationem,& conſenſum. caput per ornatum lenocinium,& meretricium. oculos per aſpectum impudicum, aures per auditum cantilenarum,& verborum inflammantiū ad peccatum.nares per adulterinos odores vnguentorum meretricalium,quibus depingunt ſe ad placendum ſuis lenonibus. os per impudica verba,oſcula,ſuperflua cibaria, quibus incenditur luxuria.

xuria.

xuria. manus per tactus impudicos,& poſtremo totum corpus per concubitus nepharios.

Secunda petitio eſt ibi, Adueniat regnum tuum, quaſi dicat domine da nobis paupertatem voluntariam, per quam ad regnum cęleſte venitur,& pietatem,& miſericordiam, per quam regnum tuum à pauperibus emitur, & aufer à nobis cupiditatem,& auaritiam: quia cupidis, & auaris regnum cœleſte aufertur. vnde Apoſtolus. Auari regnum Dei non poſſidebunt. Et dominus in Euangelio, Facilius eſt camelum tranſire per foramen acus, quàm diuitem intrare regnum cœlorum. Pauperibus autem datur, iuxta illud Matth. 5. Beati pauperes ſpiritu: quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Glo. ſpiritu, id eſt voluntate non coacta,& inuita neceſſitate: quia dicit beatus Bernardus. cum ſit triplex paupertas. ſimulatoria, neceſſaria, & voluntaria. Simulatoriam fugiens, neceſſariam patienter ſuſtinēs, voluntariam toto corde amplectere, & efficieris pauper ſpiritu. Ad hoc beatus Iacobus in ſua epiſtola 2o. Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo diuites in fide, & hæredes regni, quod repromiſit Deus diligentibus ſe.

Item Auguſtinus in perſona Chri, venale habeo: quid? regnū cœlorū: quo emit? paupertate regnū, dolore gaudiū: labore requies, ignominia gloria: morte, vita. regnū ergo cęlorū pauperū eſt, ergo oportet illud per paupertatē acqri, ſicut fecerūt ſancti Apoſtoli,& eorum ſequaces. qui relictis oībus temporalibus, ſecuti ſunt pauperem Chriſtus ad regnum cęlorum, vel ſaltim oportet illud regnum à pauperibus comparari per opera miſericordiæ impenſa pauperibus, ſicut fecit Zacheus, qui cum eſſet diues dimidium bonorum ſuorū dabat pauperibus, & ſi in aliquo aliquem defraudauerat, reſtituebat ei quadruplū. Luc. 19. cap. Sic emit illa Martha de diuitijs ſuis miniſtrando Chriſto, Apoſtolis, cæteriſque pauperibus. Sic faciunt omnes diuites boni, quibus dicetur illud Matth. 25. Venite benedicti Patris mei, & cæt. eſuriui, &c. Ab huius regni emptione nemo poteſt ſe excuſare: quia dicit beatus Gregorius. Regnum cœleſte tantum valet, quantum habes. valuit ſanctis Apoſtolis nauem, & retia. Zacheo dimidium bonorum ſuorum, cuidam viduæ duo minuta, quæ poſuit in ærario, vbi ponebātur eleemoſinæ pro templi reparatione. cuidam alteri calicem aquæ frigidæ. Ioan. 4. ca. & ſi nihil habeas, ſufficit tibi bona voluntas: quam Deus reputat tibi pro facto: quia ſecundum Apoſtolum, voluntas ſecun-

dum id quod habet accepta eſt. non ſecundum illud quod non habet. Et Gregorius dicit. Nihil offertur Deo carius bona voluntate. Et alibi idem Gregorius. Nunquam eſt vacua manus à munere. ſi arca cordis plena eſt bona voluntate. Ex hac petitione apparet, quòd principaliter hic petimus vitium auaritię à nobis remoueri, & dari nobis virtutem paupertatis, voluntariæ pietatis, & miſericordiæ. vnde paupertas voluntaria, ſecundum Docto. ſuper illud Matth. 5. cap. Beati pauperes. &c. eſt affluentia bonorum temporalium erga Deũ humiliari recognitione &, erga proximum largitione, &c.

Tertia petitio eſt ibi. Fiat voluntas ſicut in cœlo, & in terra: quaſi dicat, Domine da nobis talem gratiam, vt in hoc mundo faciamus voluntatem tuam cum ſpirituali exultatione, ſicut faciunt ſancti quorum voluntas eſt conformis in cœlo tuæ voluntati: quoniam qui te diligunt, non tepeſcunt. vnde Bernardus, Bone Ieſu amor tuus nunquam eſt ocioſus. loqui de te perfecta conſolatio. meditari de te plena refectio, adhęrere tibi vita æterna. Ex hac petitione apparet, quòd principaliter hic petimus à nobis remoueri vitium accidiæ, & nobis dari virtutem deuotionis, veræ dilectionis, & bonæ operationis, quia in omni opere neceſſaria eſt gratia tua.

Nota hic quòd accidia eſt idem, quòd tædium boni, quando nos faſtidimus bona facere alios facientes videre. Et ſi aliquid boni facimus pigrè, tepidè & negligenter facimus vnde incurrimus maledictionem, per Iere. 48. Maledictus qui opus Dei facit negligenter.

Item accidia eſt quando bona, quæ incipimus ad finem non perducimus, & propter hoc præmium non conſequimur: quia finis, non pugna coronat. in antiqua lege iubebatur, quòd tota hoſtia cum capite, & cauda offerretur. Glo. hoſtia quodlibet opus bonum eſt, quod ſacrificamus Deo: quando facimus illud propter honorem diuinum. caput eſt principium operis. cauda vero finis. Ex quibus concluditur benè incipere, bene cõtinuare, & bene finire. cape exemplum in aqua, quæ ſi nõ moueatur putreſit, & generat vermes. per quos deſignantur prauæ cogitationes, delectationes, & conſenſus. Ex quibus ſequũtur opera deinde perſeuerantia in malo, & finaliter mors æterna.

Quarta petitio eſt ibi. Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. vbi principaliter petimus à nobis remoueri vitiũ gulæ, & dari nobis virtutem temperantiæ. Pro declaratione iſtius

petitionis

petitionis eſt notandum quòd ſacra ſcriptura facit mētionem de quadruplici pane, ſcilicet naturæ, doctrinæ, gratiæ, & gloriæ. Panis naturæ ſignificat omnem eſcam quæ nutrit, & ſuſtentat corpoream naturam & talis panis eſt cum labore acquirendus. in Gen. 3. cap. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo, donec reuertaris in terram de qua ſumptus es. Illud non eſt fruſtrãdum, quia qui hic laborare nolunt in alio mundo laborabunt æternaliter: quia nolunt laborare cum hominibus, laborabũt cum dæmonibus.

Vnde Pſal. 48. laborabit in æternum, &c. & alibi Pſal. 82. In labore hominum non ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Glo. in Purgatorio, ſed cum dæmonibus in inferno. Exemplum cape in Saluatore noſtro, & ĩ omnibus ſanctis eius. Sumendus cum moderamine: quia ſuperfluitas ciborum generat luxuriam gulam, &c. vnde verſus.

Veſtis culta, cibus largus, iocus, otia, ſomnus.
Eneruant animam, luxuriamq́; fouent.

Econuerſo.

Pauper, menſa, labor, ſomnus breuis, aſpera veſtis.
Purificant animam, luxuriamq́; domant.

Cum moderamine ſumendus, Deo regratiandus, & pauperibus erogandus. ergo panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, id eſt in hac vita, quæ non eſt niſi vna dies, vel vna hora reſpectu vitæ æternæ. panem noſtrum quotidianum, id eſt illa quæ ſunt nobis neceſſaria quotidie pro corporis ſuſtentatione. panis naturæ eſt regratiandus. Gen. 38. Si cuſtodierit me dominus, & dederit mihi in via per quam ambulo panem ad veſcendum, & veſtem ad induendum, &c. de omnibus, quæ mihi dederis decimas tibi offeram. Panis naturæ eſt pauperibus erogãdus. iuxta illud Iſa. 58. Frange eſurienti panem tuum. Exemplũ de Iob qui dicebat. Si comedi bucellam meam ſolus, cadat ab humero meo brachium meum. Angeli, & alij ſancti inæſtimabiliter gaudent de ſuſtentatione pauperum, quaſi fratrum ſuorum. Panis doctrinæ, id eſt verbi Dei, quo ſuſtentatur anima ſicut corpus pane corporalis. Matth. 4. &c. ergo panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, id eſt verbi tui refectionẽ, quod nobis neceſſarium eſt quotidie, qui quidem panis viuificat, confirmat, & illuminat. Primo uiuificat, quia contingit frequenter, quòd plures ueniunt ad prædicationes ſicut pauperes ad diſtributionem panis, qui licet ſint in mortali peccato, viuifican-

tur

tur ex auditu diuini ſermonis, quia conteruntur, confitentur, & ſatisfaciunt, quibus peractis Deus infundit gratiam ſuam. iuxta illud Ezechielis 33. quacunq; hora ingemuerit peccator vita viuet,&c.& Pſal.7.Dixi confitebor domino,&c. de illo pane dicit Saluator noſter diabolo Matth.4. Non in ſolo pane viuit homo,&c.Item ille panis doctrinæ cõfirmat.patet, quia frequenter contingit, ꝙ qñ aliquis tantũ impellitur,vel mundi,vel carnis,vel dæmonis tentatione bonam vitam inchoatam deſerere, & talis venit ad ſermonem, & audit quanta Chriſtus pro nobis ſuſtinuit,quanta Martyres, &c. pro obtinendo regnum cœleſte, & deinde quando audit quanta gaudia, quanta præmia parata ſunt à Deo vincentibus tentationes, item quanta ſupplicia parata ſunt ſuccumbentibus, cor eius in Dei ſeruitio confirmatur.Item ille panis illuminat.iuxta illud Pſal.118. Declaratio ſermonum tuorum illuminat.Item 118. Lucerna pedibus meis verbum tuum.illuminat enim ad cognoſcendũ, quæ ſunt credenda,agenda,fugienda,timenda,& ſperanda.Credenda vt articuli fidei,agenda vt bona opera, fugienda vt peccata, timenda vt inferni ſupplicia,ſperanda vt Paradiſi gaudia.Panis doctrinæ illuminat hominem ad cognoſcendum Deũ hic per veram fidem,& perducit ad cognitionem illam, quæ erit in futuro per manifeſtam viſionem. & hoc ſignatum eſt in duobus diſcipulis euntibus in Emaus,quibus dominus in itinere apparens in ſpecie peregrini incipiens à Moyſe, & Prophetis interpretabatur ſcripturas,quæ de ipſo erant, & dicitur quòd ibidẽ cognouerunt eum in fractione panis, id eſt in manifeſta expoſitione panis ſcripturæ ſacræ. Sed proh dolor hodie verificat illud quod dicit Ieremias propheta Tren.4 Paruuli petierunt panem,& non erat qui frangeret eis. Paruuli enim ſunt humiles populi,petũt panem, id eſt ſpiritualem verbi Dei refectionem, & non eſt,qui frangat, quia cum mundus plenus ſit prælatis,& ſacerdotibus tanquam patribus ſpiritualibus,rari ſunt,qui ſciãt diſtribuere panem ſacræ ſcripturæ ſpiritualibus filijs ſuis. ideo verificatur illud hodie Oſeæ 4.cap. Erit ſicut populus, ſic ſacerdos,& quia pauci ſunt,qui frangunt panem ſacræ ſcripturæ populis in aperto inde eſt quòd ſunt multi, qui eis frangunt panẽ hæreticæ prauitatis in abſcondito.ergo da nobis panem noſtrũ quotidianum,id eſt in præſenti vita, quæ voluitur de die in diẽ, panem noſtrum, id eſt ſpiritualem verbi Dei refectionem, qui panis eſt nobis quotidie neceſſarius, quia ſicut corpus indiget

pane

pane corporali. ſic ſpiritus indiget pane ſpirituali, ne propter defectum huius panis cõtingat ei illud Pſal. 101. Percuſſus ſum vt fœnum,& aruit cor meũ. Sicut enim fœnum abſciſſum à radice nõ poteſt vireſcere, ſed areſcit. ſic cor hominis niſi nutriatur ſpiritualiter pane verbi Dei. da ergo nobis domine hunc panem, ne veniat ſuper nos illa terribilis comminatio, quam facit dominus per Prophetam Amos 8. qui dicit mittam famem,& ſitim ſuper terram, id eſt famem, & ſitim audiendi verbũ Dei.

Tertius panis eſt panis gratiæ, qui dicitur Euchariſtia. de illo pane dicit Apoſtolus prima ad Corinth. 11. Probet autem ſeipſum homo,& ſic de pane illo edat. Ad hunc panem ſacratiſſimũ debet quiſq; accedere cũ pura cõſcientia, cum fide, cum timore, cum deuotione, cum charitate. Ille panis gratiæ eſt corpus Chriſti ſub ſpecie panis, & vini. de quo dominus in Euangelio. Ioan. 6. Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. iſte panis dicitur Euchariſtia, id eſt bona gratia. ergo panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, id eſt ſpirituale viaticũ, quo in itineribus huius vitæ ſemper indigemus, ne in via deficiamus, quia ille panis eſt animæ exiſtẽtis in ſtatu gratiæ quotidiana eſca, & animæ infirmæ quotidiana medicina. Panis gloriæ eſt ille idem Ieſus Chriſtus, qui eſt hic panis gratiæ in cœleſti patria, qui erit panis gloriæ. Hic enim recipitur ſub velamine. illic ſcilicet in patria recipietur manifeſta viſione, ergo panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, id eſt: O pater cœleſtis da nobis filijs tuis, vt ſupra per gratiam tuam adoptatis hodie, id eſt in tua æternitate in qua nõ eſt niſi hodie, quia ibi omnia ſunt præſentia. panem noſtrum, id eſt teipſum. quotidianũ, id eſt quem quotidie deſideramus, & ad quem bonorum operum greſſibus peruenire nitimur. Panis gloriæ eſt in cœlo vbi idem dominus erit panis Angelorum,& hominum. vnde Pſalmus 77. Panem Angelorum manducauit homo. vnde proſa: Mirantur, nec deficiunt in illum, quem proſpiciunt. fruuntur, nec faſtidiunt, quo magis frui ſitiunt. Timendum enim eſt ne plures ſint, qui plus intendunt petere panem naturæ, qui eſt corruptibilis, quàm alios panes, qui ſunt ſpirituales, & incorruptibiles.

Quinta petitio eſt ibi. Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, vbi principaliter petimus à nobis remoueri vitium iræ, & dari nobis virtutem patientiæ. nos enim petimus, vt dominus dimittat nobis debita noſtra,

id eſt

id eſt peccata noſtra, ſicut nos dimittimus debitoribus noſtris: id eſt illis, qui peccauerunt in nos. fruſtra ergo dicit hanc orationem, qui habet in corde ſuo iram contra aliquem.

Sexta petitio eſt ibi, Et ne nos inducas in tentationem. vbi principaliter intendimus vitium ſuperbiæ à nobis remoueri, & dari nobis virtutem humilitatis, vt ſit ſenſus, & ne nos inducas in tentationem, id eſt ne permittas, quòd propter tentationem tribulationis ex defectu patientiæ inducamur in laqueum blaſphemiæ, murmurationis, deſperationis. Non enim petimus à domino, quòd non patiatur nos tentari: ſed ne patiatur nos in tentationem induci. Tentari enim eſt vtile, ſed in tentationem induci eſt damnabile, quia ſi non eſſet tentatio nõ eſſet pugna; & ſi non eſſet pugna, non eſſet victoria, & ſi non eſſet victoria; non daretur corona. vnde Paulus 2. Corinth. 2. non coronabitur niſi qui legitimè certauerit. ideo dicebat beatus Iacobus primo, omne gaudiũ exiſtimate fratres mei, cum in tentationes varias incideritis. ne ergo indignemini ſi mali in mundo florẽt. vos vero patimini, quia non eſt Chriſtianæ religionis in temporalibus exaltari, ſed potius deprimi. mali nihil habent in cœlo vos nihil in mundo, ſed ſpe illius boni ad quod tenditis quicquid in via contingat gaudere debetis. Superbus enim confidẽs de proprijs viribus non timet tentationem, ſed virtute propria putat ſuperare. ideo non dignatur petere auxilium à virtute diuina. Humilis autem ſemper timet conſiderans propriam infirmitatem. ideo recurrit ad virtutem diuinam dicendo domino, Et ne nos inducas in tentationem, id eſt tentatione vinci, ita quòd tentationi conſentiamus. ſuper illud Matth. 4. Ductus eſt Ieſus in deſertum à ſpiritu, &c. dicit beatus Gregorius, quòd tribus modis tentatio agitur ſuggeſtione, delectatione, & conſenſu. Suggerit diabolus, delectatur caro, conſentit ſpiritus. ſic cum tentamur in delectationem, & conſenſum ducimur plerunque, quia de carne peccatrice propagati in nobiſmetipſis gerimus. vnde tentamenta toleramus. Chriſtus autem tentari potuit, ſed in delectationem, vel conſenſum induci non potuit, quia caro ſua erat immunis ab omni peccato. ideo omnis tentatio, quam diabolus ei fecit extrinſecus, nobis intrinſecus fuit. Solus enim conſenſus animi facit hominem in tentationẽ induci. Duplex tamen eſt conſenſus. Eſt enim conſenſus in delectationem, & conſenſus in opus. cõſenſus in delectationem eſt quando homo delectationem percipit, & non repellit: ſed placet

ctet ei in illa delectatione morari, & voluptari, licet non vellet delectationem opere exequi, & vocatur talis conſenſus interpretatiuus, & eſt mortale peccatum: vt dicunt magiſtri quando eſt moroſus, ſed non eſt ita graue, ſicut ſi cõſentiret in opus. Conſenſus vero in opus eſt quando habet voluntatem implendi opere ſuam tentationem, ſi haberet loci, & temporis, & eorum quæ deſiderat opportunitatem.

Ad inſtructionem enim noſtram ſciẽdum eſt, quòd quatuor ſunt ſpecies tentationem. quarum tres primæ ſunt timendæ, quia incitant ad peccatum. quarta vero eſt patienter ſuſtinenda, quia promouet ad meritum. Eſt enim tentatio ambitæ ſublimitatis, terrenæ cupiditatis, corporeæ voluptatis, fortuitæ calamitatis. Tẽtatione ambitæ ſublimitatis deijcit diabolus ſuperbos principes, & prælatos, qui ſtatu ſuo nunquam cõtenti ſunt, ſed ſemper ad altioris honoris faſtigium, vel per fas, vel per nephas aſcendere tendunt. aſcendunt enim vſque ad cœlos, & deſcendunt vſque ad abyſſos. Tales enim manifeſtè oſtendunt, quod non ſunt imitatores Chriſti, ſed diaboli, quia in mundo in quo Chriſtus fuit inhonoratus, ipſi volunt honorari, non curantes de honore cœleſti. Superbia enim eſt vitioſa mentis elatio, qui inferiores dedignans paribus, & imparibus ſatagit dominari. Chriſtus vero in hoc mundo etiam inferioribus voluit famulari, quia de Maria, & Ioſeph ſuis nutritijs legitur Luc. 2. quòd erat ſubditus illis, & humiliabat ſemetipſum ad lauandum pedes diſcipulorum, & ad crucis patibulum. Hæc enim tentatio facit hominem diſſimilem Chriſto, & ſimilem diabolo, qui in cœlum ad æqualitatem Trinitatis voluit aſcendere, & eſſe ſimilis Altiſſimo. Iſa. 14. Tentatio enim ſuperbiæ non eſt humana, propriè, ſed diabolica. Diabolica enim dicitur quia hac tentatione diabolus in cœlo non ab alio, ſed à ſeipſo tentatus fuit, & per hanc primos parentes in Paradiſo deiecit, quãdo diuinam ſimilitudinem eos appetere fecit: quando dixit eis eritis ſicut dij Gen. 3. Hac etiam tentatione Chriſtum tentandum appetijt dicẽs ei, ſi filius Dei es mitte te deorſum, id eſt de pinnaculo templi. ſcriptum eſt enim quòd angelis ſuis mandauit de te, & in manibus tollent te, ne vnquam offendas ad lapidem pedem tuum. Et dominus reſpondit ei: vade retro Sathana, ſcriptum eſt enim, non tentabis dominum Deum tuum. In qua reſponſione dat intelligere, quòd illi qui volunt, quòd Deus pro eis faciat miracula, tentant Deum, quia præſumentes de ſanctitate,

ſua nō credunt eſſe in Dei amicitia. niſi Deus faciat pro eis miracula.hoc enim eſt non velle credere Deo ſine pignore. Miracula enim ſunt: quaſi quædam pignora, & ſunt ſigna quædam non effectiua,ſed oſtenſiua ſanctitatis, & plerunque ſunt ſigna fallibilia, quia miracula facere datum eſt etiam multis hominibus malis.ſicut dominus dicit Matth.7. Multi dicent mihi in illa die domine domine nonne in nomine tuo dæmonia eiecimus,& in nomine tuo virtutes multas fecimus, & reſpondebo eis:Neſcio vos,diſcedite à me operarij iniquitatis. vnde Apoſtolus.1.Corinth.16. Neque tentemus Deum, ſicut quidam eorū tentauerunt,& à ſerpentibus perierunt, ſed debemus de bonitate confidere,& credere certiſſimè, quòd ipſe nunquam deficit amicis ſuis in articulo neceſſitatis.vnde in libro Sap.1.Sentite de domino in bonitate, & in ſimplicitate cordis quærite illum,quoniam inuenitur ab his, qui non tentant eum. Exemplum de beato Antonio & beato Stephano. Secunda tentatio eſt terrenæ cupiditatis. Hac tentatione deijciuntur omnes amatores huius mundi,quales ſunt prædones raptores, principes terreni cum ſuis miniſtris, qui deuorant plebem domini,ſicut eſcam panis.videant hic fœneratores, praui conſiliarij iudices,falſi mercatores,ſymoniaci, proprietarij clauſtrales hac tentatione morte ſubita fuerunt perempti.ſicut dicitur in Actibus Apoſtolorum Actuum 5.Ananias,& Saphira,qui mentiti ſunt beato Petro de pretio agri venditi. Simile poſſet dici de omnibus clauſtralibus proprietarijs, qui habent aliquid proprium ſine licentia, & voluntate paſtoris, & ſic de decimis, primitijs, oblationibus eccleſiaſticis, quando non ſoluuntur, vt decet,& ideo debent timere,ne eis contingat ſicut Ananię,& vxori ſuæ.hac enim tentatione tentauit diabolus primos parentes, & deiecit, cum dixit:eritis ſicut dij ſcientes bonum, & malum. auaritia enim non ſolum eſt pecuniæ, ſed etiam ſcientiæ. Item hac tentatione auſus eſt diabolus tentare Chriſtum: quando ſtatuit eum ſuper montem excelſum valde, & oſtendit ei omnia regna mundi,& dixit ei:hæc omnia dabo tibi, ſi cadens adoraueris me, cui dominus reſpondit. Scriptum eſt dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies: contra quem faciunt cupidi,qui non adorant ſolum Deum, nec ſeruiunt illi ſoli, immo denarium conſtituunt Deum ſuum ad Gala.5.&c. Tertia tentatio eſt corporeæ voluptatis quæ tentatio decipit omne, quod conſenſus corporis demulcere conſueuit. Per hanc tentationem

tationem

tationem diabolus multipliciter decipit ſeruos ſuos, id eſt guloſos,& luxurioſos. hac enim tẽtatione gulæ diabolus primos parentes decepit: quando eos ad comedendum fructum vetitum induxit. benè enim decepti fuerunt, qui propter morſum vnius pomi vitæ æternæ hæreditatem vendiderunt, & morti æternæ ſe, & totam poſteritatem ſubdiderunt. hac tentatione diabolus in deſerto poſt ieiunium quadraginta dierum Chriſtum tentauit, dicens: ſi filius Dei es dic vt lapides iſti panes fiãt. Cui reſpondit dominus noſter. Non in ſolo pane viuit homo, & cæt. vbi innuit nobis dominus, quòd multum valet verbum Dei, & ſtudium ſacræ ſcripturæ contra tentationem Gulæ, luxuriæ, &c. vnde Hiero. ama ſcripturarum ſtudia, & carnis vitia nõ amabis. quot diabolus deijcit per hanc tentationem ad inferos nouit Deus. Propter iſtas tres ſpecies tentationis. neceſſe eſt recurrere ad adiutorium diuinæ pietatis: vt eas valeamus euitare, & dicere, & ne nos inducas in tentationem. Quarta tentatio eſt fortuitæ calamitatis: ſeu tranſitoriæ aduerſitatis, & hæc eſt patienter ſuſtinenda, quia promouet ad meritum: quia mala, quæ hic nos premunt ad Deum ire compellunt. Pro quo eſt notandum quòd hæc tentatio eſt patienter ſuſtinenda propter quatuor, ſcilicet propter conſortij pulchritudinem, & multitudinem: quia omnes ſancti fuerunt hac tentatione tentati, & probati, & Deus nunquam habuit, quẽ hac non probauerit. ſicut ſancta Iudith conſolans populum Iudaicum, qui erat in ciuitate Bethuliæ obſeſſus ab Holoferne. dicebat Iudith 8. vos qui eſtis presbyteri in populo Dei ex vobis pendet anima eorum, eloquio veſtro corda eorum erigite, vt memores ſint, quia tentati ſunt patres noſtri, vt probarentur, ſi vere colerent Deum ſuum. vt Abrahã de filio ſuo Iſaac, Iob &c. vnde Eccleſiaſt. 27. vaſa figuli probat fornax, & homines iuſtos tentatio tribulationis. Deus tentat hac tentatione tribulationis amicos ſuos, ſicut aurum in igne fornacis. aurum ponitur in fornace: vt purgetur, & probetur, & in theſauro purgatum, & probatum ponatur. Sic ſancti ponuntur in camino tribulationis, vt purgentur à culpa, & probentur in patientia, & ponantur intra cœleſtis regni Gazophilatia. vnde Apoſtolus ad Hebræos 11. Alij ludibria, & verbera experti inſuper, & vincula, & carceres, lapidati ſunt, ſecti ſunt, &c. Etiam ipſe Dei filius fuit hac tentatione examinatus. ſicut dicit Apoſtolus ad Hebræos 4. Non enim habemus pontificem, qui non poſſit com-

pati infirmitatibus noſtris. tentatum autem per omnia ſecundum ſimilitudinem abſque peccato. qualiter fuit tentatus dicit Apoſtolus ibidem. videamus inquit Ieſum propter paſſionem mortis gloria, & honore coronatum: vt gratia Dei pro omnibus guſtaret mortem. Qui igitur voluerit eſſe amicus Dei, & poni in gazophilatio paradiſi præparet ſe tentationi. Non enim faciet ei Deus aliud forum de paradiſo: quàm fecit omnibus ſanctis, & etiam proprio filio ſuo. vnde dicitur in Luc. 24. ca. Nonne oportuit Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam. & ideo dicitur in Eccleſ. 2. per. ſſ. fili accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in iuſtitia, & timore, & prępara animam tuam ad tentationem. Secundo hęc tentatio eſt patienter ſuſtinēda propter adiutorij fortitudinem, & promptitudinem. Deus enim eſt fortis, & fidelis: quia fortis poteſt amicos ſuos in tentatione poſitos iuuare, in qua fortitudine confidebat Dauid. dicens ad dominum. Pſal. 17. in te eripiar à tentatione, & in Deo meo tranſgrediar murum. in te, id eſt in virtute tua non in mea, quia de illis, qui in virtute ſua confidunt dicitur in Euangelio. Luc. 8. quòd ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Cum enim homo quantum in ſe eſt ſit de nihilo. virtus eius quantum in ſe eſt, non eſt niſi deficere, & ad nihilum tendere, ſed ſi vera fide innitatur virtuti diuinæ, cum virtus Dei ſit omnipotens illa in omni tentatione poteſt hominem ſuſtentare, & à caſu pręſeruare, & quia fidelis eſt non poteſt confidenti in ſe in neceſſitate deficere. Vnde Apoſtolus prima ad Corinth. 10. fidelis Deus, qui non patietur vos tētari, ſupra id quod poteſtis: ſed faciet cum tentatione etiam prouentum: vt poſſitis ſuſtinere, & in Eccleſ. 2. cap. reſpicite filij nationes hominum, & ſcitote, quia nullus ſperauit in domino, & confuſus eſt, permanſit in mandatis eius, & derelictus eſt: aut quis inuocauit eum, & deſpexit eum: quoniam pius, & miſericors eſt Deus, & remittet in tempore tribulationis peccata, & protector eſt omnibus exquirentibus eum in veritate. qui igitur voluerit ſuperare omnē tentationem, recurrat ad Deum per deuotam orationem, & clamet, domine, & ne nos inducas in tentationem. humilis enim oratio, & deuota eſt quaſi quidam bonus, & fidelis nuntius: quem nos pro nobis ad cœleſtem curiam mittimus, vt impetret nobis auxilium Dei in omnibus tentationibus, & neceſſitatibus. Vnde glo. ſuper illud Pſal. 87. intret oratio mea in conſpectu tuo. dicit magna virtus orationis oſtenditur, quæ quaſi

nuntius

nuntius ad Deum intrat, & illic mandatum peragit, quo caro peruenire nequit. oratio enim ſcutum eſt contra omnem tentationem. Tertio hæc tentatio patienter ſuſtinẽda eſt, propter præmij magnitudinem, & longitudinem: quia æternum gaudium. Vnde Apoſtolus prima ad Corinth. 2. Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quę præparauit Deus diligentibus ſe. Vnde in libro Sap. 5. iuſti in perpetuum viuent. vnde beatus Iacobus. Iac. 1. Beatus vir, qui ſuffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe. ergo non debemus triſtari, ſi dominus tentet per varias tribulationes, ſed debemus gaudere ſpe pręmij. Vnde Auguſtinus conſideratio præmij minuit vim flagelli. & beatus Bernardus quantum ſæuit tribulatio, non putes te à Deo derelictum, ſi memineris eſſe ſcriptum cum ipſo ſum in tribulatione. Et ſuper illud. Iac. 1. Omne gaudium exiſtimate fratres mei cum in tentationes varias incideritis. dicit Glo. ne indignemini fratres ſi mali in mundo florẽt, vos vero patimini: quia non eſt Chriſtianæ religionis in temporalibus exaltari, ſed potius deprimi, mali nihil habent in cœlo. vos nihil in mundo, ſed ſpe illius boni ad quod tenditis, quicquid in via contingit, gaudere debetis. Quarto modo hæc tentatio patienter ſuſtinenda eſt propter æternæ calamitatis formidinem illi, qui tentationem calamitatis prę ſentis nolunt patienter ſuſtinere, ſed eam portant moleſtè incipiunt hic ſuum infernum, & temporale ſupplicium, & momentaneum faciunt ſibi ęternum, & ſic quod eſſet eis purgatorium culpæ, acquiſitorium veniæ, & in augmentum gratiæ & gloriæ faciunt ſibi prouenire in augmentum culpæ, in meritum gehennæ, & in amiſſionẽ gratiæ & gloriæ. ideo dicebat Iudith 8. Illi qui tentationes non ſuſceperunt cum timore domini, & in patiẽtia ſua impetum murmurationis ſuæ contra dominum protulerunt, exterminati ſunt ab exterminatore, & à ſerpentibus perierunt. ideo non vlciſcamur pro his quæ patimur. ſed reputantes peccatis noſtris hæc ipſa eſſe minora ſupplicia flagella domini, quaſi ſerui, qui corripimur ad emendationem, non ad perditionem noſtram eueniſſe credamus. Hæc eſt igitur differentia ſeruorum Dei, & diaboli. quoniam ſerui Dei in tentationis fornace poſiti ad modum boni auri fortius rutilant, id eſt illuminando alios per exemplum ſuæ patientiæ dominũ benedicunt, & laudant. Mali vero ad modum paleæ tabeſcunt, & fumant,

id eſt

id eſt deſperant, & Deum blaſphemant. ideo dicit Bernardus ſub eodem igne aurum rutilat, & palea fumat. aurum emendatur, ſeu emundatur, & palea cōſumitur. ſic tribulatio bonos purgat, & ſaluat: malos vero cruciat, & damnat, & quia illud non poteſt homo facere ſine adiutorio diuino: ideo habet neceſſe clamare ad Deum dicendo per orationem dominicam. Et ne nos inducas in tentationem, id eſt ne permittas per tentationem tribulationis ex defectu patientiæ nos induci in laqueum deſperationis, blaſphemiæ, vel murmurationis &c. Septima petitio eſt ibi, Sed libera nos à malo. vbi petimus principaliter à nobis vitium inuidiæ remoueri, & virtutem charitatis nobis dari, quamuis poſſemus dicere, quòd hic petimus nos liberari ab omni malo pœnæ, & culpæ: tam præſentis, quàm futuræ, &c. Inuidia enim opponitur charitati. ideo ſicut charitas eſt maxima virtus. ita inuidia maximū vitium, vt viſum fuit ſuperius in cap. de inuidia, & ſicut charitas ſuper omnes virtutes facit hominem bonum, ita inuidia ſuper omnia vitia facit hominem malum: quia bonum in malum conuertit. Item dicitur malum: quia à diabolo, qui eſt auctor, & principium malitiæ proceſſit. Item quia per ipſam omne malum culpæ, & pœnæ in mundū intrauit. Item quia fonti bonitatis Spirituſſanctus contraria exiſtit. eſt enim vnum de peccatis in Spiritum ſanctum inuidentia fraternæ gratiæ, &c. Primo dixi, quòd inuidia bonū in malum conuertit. Nam illud opus quod ex charitate factum eſſet bonum, & meritorium, ex inuidia factum fit malū, & demeritorium. Exemplum ponit beatus Gregorius in libro Dialogorum, de quodam ſancto Epiſcopo, qui diabolum in ſpecie pauperis hoſpitium petentem repulit. quidam vero alius inuidens epiſcopo eundē hoſpitatus eſt cuius filium illa nocte diabolus occidit. Interrogatus beatus Gregorius, quare dominus hoc permiſerat, cum ille crederet, quòd pauper eſſet. Reſpōdit, quia non hoſpitatus eundem fuerat ex charitate, nec bona intentione, ſed ideo quia inuidebat epiſcopo, &c. Secundo dixi, quòd inuidia malum dicitur, quia à diabolo, qui eſt primus auctor mali procedit: vnde beatus Gregorius in Moral. cum in quolibet peccato antiquus ſerpens partem veneni ſui, & malitiæ diffundat, in peccato tamen inuidiæ ſerpens ille tota viſcera ſua concutit. Tertio dixi, quòd inuidia malum dicitur: quia per ipſam omne malum culpæ, & pœnæ in mundum intrauit omnis humani generis culpa ortum habuit à diaboli inuidia,

qui

qui per inuidiam primos parentes ad peccandum impulit, eo eis inuidit, quia erant aſcenſuri ad illam beatitudinem quam perdiderāt,& hoc eſt quod dicitur in lib. Sapien.2. Inuidia diaboli intrauit mors in mundum. Quartò dixi, quòd inuidia malum dicitur: quia cōtrariatur bonitati Spiritusſancti, quamuis enim in perſonis diuinis ſit eadem potentia, ſapientia, & bonitas:tamen patri attribuitur potētia, ne videatur filio antiquior, & ex hoc minus potens: filio attribuitur ſapientia, ne videatur patre iunior, & ex hoc minus potens: Spiritui ſancto attribuitur bonitas, ne propter eius impetuoſitatem credatur eſſe crudelis. Alio modo dicitur: potentia attribuitur patri, quia potentia naturaliter præcedit ſapientiam, & vtraque præcedit bonitatem. Alio modo opera manifeſtatiua potentiæ attribuuntur patri. opera manifeſtatiua ſapientiæ filio. opera manifeſtatiua bonitatis Spiritui ſancto, & ideo quia infirmitas eſt contraria potentiæ, illi qui peccant ex infirmitate dicuntur peccare in patrem, qui peccant ex ignorantia dicuntur peccare in filium, & qui peccant ex pura malitia ſicut inuidi, dicuntur peccare in Spiritum ſanctum. per Spiritum ſanctū enim amor Dei diffunditur in cordibus noſtris. vnde Apoſt. Rom.5. Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Amor enim Dei nunquam permittit otioſum à bono, ſed facit benè cogitare, bene dicere, benefacere, & de bonis gaudere. Inuidia vero facit totum contrarium. vnde Pſalm.25. Qui loquuntur pacem cum proximo: mala autem in cordibus eorum, quo ad malum cogitare. exemplum de Scribis, & Phariſæis, dicentibus Saluatori noſtro. Marc.12. Magiſter ſcimus: quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & totum contrarium cogitabant. patet in omnibus actibus eorum, & pręcipue de muliere depræhenſa in adulterio, &c. quibus dixit Saluator noſter. Ioan.8. qui veſtrum ſine peccato eſt. primus in illam lapidem mittat, ecce iuſtitia. iuſtus enim debet eſſe immunis à peccato, qui alium de peccato condemnat. Quando autē dixit mulieri nemo te condemnauit, vade & amplius noli peccare, ecce miſericordia. Inuidia facit malum dicere, quia ex abundantia cordis os loquitur. & in Euangelio. Matth.15. malus homo de malo theſauro cordis ſui profert mala. Proprium enim eſt inuidorum alijs detrahere. Pſal.136. quia venenum aſpidum ſub labijs eorum, & lingua eorum gladius acutus, & ſepulchrum patens eſt guttur eorum. ſepulchrum patens exalat continuum

fœtorem:

fœtorem: ita inuidus continuam detractionem, & diffamationem. Item proprium eſt inuidorum dubia in partem peiorem interpretari. Item ſi audiant aliquem laudari, cũ vituperabunt. Exemplum in Scribis, & Phariſæis, & Principibus Sacerdotũ: qui de Chriſto dicebant. Luc. 12. quòd in Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia. Inuidia facit malũ facere. nunquid malum eſt fratrem occidere. ſicut fecit Cain Abel per inuidiam. Nunquid malum eſt fratrem vendere, ſicut fecerũt fratres Ioſeph per inuidiam? Nunquid malum eſt Chriſtum morti tradere, ſicut fecerunt Iudęi per inuidiam? Inuidia facit gaudere de malis. patet de vi vocis inuidus: quaſi non valens videre bonum alterius ſine triſtitia, & afflictione. vnde verſus.

Inuidus alterius rebus marceſcit opimis.

Ideo quando inuidus alterius bonum proſpicit in ſeipſo tabeſcit, & triſtatur. ideo dicebat Seneca. vtinam inuidi in omnibus ciuitatibus haberent oculos: vt tot cruciatus ſuſtinerent, quot proſperitates viderent. Exemplum habemus in Dialogo Gregor. de Florentio presbytero, qui inuidens fame beati Benedicti miſit ei panem venenatum, quem cum beatus Benedictus feciſſet efferri per Coruum non potens occidere beatum Benedictum conatus eſt occidere animas diſcipulorum ſuorũ per ſeptem puellas, quas fecit nudas tripudiare in horto, qui erat iuxta cellas monachorum, quod beatus Benedictus nõ potuit ſuſtinere, ſed poſito vicario pro ſe receſſit inde. quod audiẽs Florentius presbyter, qui erat in quodam ſolario vehementer riſit, & ſtatim ſolarium ſub ipſo cecidit, & miſerum inuidum mortuum cum diabolo patre ſuo ad infernum tranſmiſit. iuxta illud Prouerb. 14. dij eorum luctus occubabit, de hoc igitur malo petimus nos liberari. d. in oratione dominica. Sed libera nos à malo. Sequitur amen vbi eſt confirmatio præcedentium, & eſt dictio Græca, vel Hebræa, quæ aliquando tenetur nominaliter, & tunc idem eſt quòd veritas. iuxta illud Euangelij. Amen amen dico vobis, id eſt veritatem. aliquando tenetur verbaliter, & tunc idem eſt quòd fiat. vt in fine Pſalmorum, amen, id eſt fiat. Aliquando tenetur aduerbialiter, & tũc idem eſt ſine defectu, ſine fine. ab à quod eſt ſine, & mene defectus. quaſi ſine defectu, vt in Miſſa. per omnia ſecula ſeculorum amen, &c. Vnde verſus.

Si ponatur amen pro vero, ſit tibi nomen,
Sed ſi ſit poſitum pro fiat, ſit tibi verbum.

Si ſine

Si ſine fine notat ſe poſt aduerbia iactat, &c.

Sequitur in textu quarta pars ibi (Sit tua tota gemens oratio) vbi auctor noſter inſinuat conditiones orationis. dicens ad litteram, quòd oratio debet eſſe cum gemitu Iſa.38. audiui orationem tuam, & vidi lachrymas tuas. ideo adijciam 15. annos ſuper dies tuos dixit dominus Ezechiæ regi per os Iſaiæ prophetæ. Oratio debet eſſe cum magno deſiderio. Deuter.4. cum quæſieris dominum Deum tuum inuenies eum. ſi tamen toto corde tuo quæſieris. Oratio-nis conditiones.

Item oratio debet eſſe humilis. vnde Pſal.101. Reſpexit ī orationem humilium, & non ſpreuit preces eorum.

Item oratio debet eſſe perſeuerans. Act.2. Apoſtoli perſeuerantes in oratione meruerunt accipere Spiritum ſanctum.

Item oratio debet eſſe attenta. glo. ſuper illud prima Petri 4. Vigilate in orationibus. Pro quo eſt notandum, quòd non requiritur in oratione actualis attentio: ſed ſufficit habitualis, quæ ex præuia actuali attentione procedit. Vnde oratio primo mouetur à deuotione orantis, & attentione actuali ſecundum eſſentiam; ſed quia mens ad alia propter infirmitatem hominis, & euagationem mentis rapitur, ideo manet attentio virtualiter, & habitualiter: vt mota ab attentione actuali, ſcilicet prȩuia deuotione. ſicut motio lapidis habet virtutem ex primò mouente, & effectum, ſic etiam & oratio habet effectũ ex præuia deuotione, & attentione actuali. niſi tanta fiat euagatio, quòd oratio amittat virtutem præuiæ attentionis. ſicut patet in illis, qui horas ſuas dicendo ad alia ſe transferunt, quod nõ poteſt eſſe ſine culpa. Si enim ad contrarium orationis mens ſe transferat: ſicut ad illicita peccata, non eſt ſine culpa mortali. ideo neceſſarium eſt, vt homo in orando aut horas dicendo frequenter reuocet cor ſuum ad ſeipſum.

Pro præmiſſorum vlteriori declaratione eſt notãdum: quòd in oratione triplex debet eſſe attentio. prima ad verba quibus petimus. ſecunda ad ipſam petitionem. tertia ad ea quę petitioni circunſtant. ſicut eſt neceſſitas pro qua Deus petitur, & rogatur, & ſi aliqua iſtarum abſit, non eſt reputanda attenta oratio. tamen illi, qui non intelligunt petitionis verba ad orationem intenti poſſunt eſſe, & ideo eis ſufficit prima, & ſecunda attentio: vt patet in laicis, qui verba latina non intelligunt. Sũmariè ergo tenendum eſt, quòd euagatio mentis in oratione facta ex propoſito non eſt ſine peccato, & impedit fructum ora-

tionis. Et ſi ad contrarium orationis, fuerit eſt peccatum mortale. Si vero non fiat euagatio mentis ex propoſito, ſed ex infirmitate mentis ſolummodo non eſt peccatum, nec impedit orationis fructum, cum virtutem habeat ex prima attentione, & cæt. Item oratio debet eſſe iuſta, ideo dictum fuit matri filiorum Zebedæi. Matth. 20. Neſcitis quid petatis: quia iniuſta erat ſua petitio, ideo dicit Cato, Quod iuſtum eſt petito. Item oratio debet eſſe pura, breuis, & operoſa, id eſt compẽdioſa. Matth. 6. Orantes nolite multum loqui, ſicut Ethnici putant enim quòd in multiloquio exaudiantur. Item oratio debet eſſe fidelis, feruens charitate, reuocans mentem orantis ab omni terrenitate. Matth. 26. aſſumpſit ſecum Ioannem, Petrum, & Iacobum. per per Ioannem intelligitur gratia, quæ non poteſt eſſe ſine charitate. per Petrum intelligitur fides. per Iacobum intelligitur ſupplantatio temporalium ſecundum Theologos.

QVÆSTIO.

Conclusio. Ante orationem debet homo præparare animam ſuam.

Circa illam vltimam partem quæritur quæ ſunt præparatoria quæ debent præcedere orationem.

Ad quod reſpondetur quòd ante orationem homo debet animam ſuam præparare. Pro quo eſt notandum quòd duplex reperitur præparatio orationis remota, & propinqua. Ad remotam enim pertinet, quòd benè viuat homo. vnde Gregorius. ſuper Iob. Sunt nonnulli intra eccleſiam, qui prolixas habent ad Deum orationes, ſed vitam deprecantium non habent, neceſſarium enim eſt vt oratione operatio, & operatione oratio fulciatur. ſecundum Iſidorum. Ad hanc enim præparationem ſpectat ieiunium, & eleemoſina. vnde Iſidorus qui orationem ſuam vult volare ad cœlum faciat ei duas alas; ſcilicet eleemoſinam, & ieiunium. Item ad iſtam pręparationem pertinet confeſſio homini facta. Iac. 1. confitemini alterutrum peccata veſtra, & orate. Ad propinquam vero præparationem pertinet reuocatio cordis ab exterioribus ad interiora cum intentione eiuſdem. Matth. 6. tu cum orabis intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio ora patrem tuum. Item pertinet conſideratio ſuiipſius. vnde Iſidorus. cum Deo aſſiſtimus, & gemere, & flere debemus, reminiſcentes quàm grauia ſunt, quæ

commiſi-

commiſimus, & quàm dura ſunt inferni ſupplicia, quæ timemus. Item pertinet vt attendatur ad Deum ſacrificium orationis. vnde Pſal.45. vacate, & videte: quoniam ego ſum dominus, &c.

QVÆSTIO.

Concluſio. Plura ſunt quæ orationem impediunt.

Quæritur quæ impediunt orationem.

Solutio plura ſunt quæ impediunt, ſcilicet peccatum orantis. Vnde Iſa.1. Cum multiplicaueritis orationes veſtras non exaudiam, quoniam manus veſtræ ſanguine,id eſt peccato plenæ ſunt. Item impedit dubietas orantis. vnde Bernardus. indignus cœleſti benedictione conuincitur,qui dubio quærit affectu. Item impedit quando petitur illud,quod non eſt petendum.Iac.4.petitis, & non accipitis, eo quòd malè petatis. Item impedit indignitas eius pro quo oratur.in Exo.dominus ad Moyſem. Noli orare pro populo iſto, neque aſſumas pro eis laudem, & orationem, quia non exaudiam te. Et ad litteram Hieremiæ 7. Item impedit orationem ne exaudiatur malarum cogitationũ multitudo. 1.Machab.2. Templum eius ſicut homo ignobilis. templum eſt homo ignobilis cum immundis cogitationibus occupatur. Item impedit contemptus diuinæ legis. Prouerb.38. qui declinat aurem ſuã ne audiat legem,eius oratio erit execrabilis. Item impedit durities,quæ eſt in id contra pauperes.Prouerb.21.Qui obturat aurem ſuam ad clamorem pauperis, clamabit & non exaudietur. Alia durities eſt erga eos, qui offendunt cum eis nolunt remittere,qui eos offenderunt. Marc.11. Cum ſtabitis ad orandum dimittite ſi quid habetis. ſi quid habetis aduerſus aliquem: vt & pater veſter cœleſtis dimittat peccata veſtra, quod ſi non dimiſeritis, nec pater cœleſtis dimittet vobis peccata. Item impedit peccati additio.Eccleſ.34. vnus orans,& alius maledicẽs cuius vocem exaudiet dominus. Item impedit ſuggeſtio diaboli, quæ multos ab oratione retrahit,quod legitur in vita plurimorum ſanctorum. Item impedit prauitas deſiderij. vnde Gregorius in Moralibus.æterna ſi ore petimus: quare non corde deſideramus.Item impedit orationẽ petentis impatientia.Iudith 9. Superbi ab initio non placuerunt tibi, ſed humilium, & man-

ſuetorum ſemper tibi placuit deprecatio. & eodem Iudith 8. qui tentationes non ſuſceperunt cum timore domini, & impatientiam ſuam, & improperium murmurationis ſuæ contra dominum protulerunt exterminati ſunt, & perierunt. Item impedit defectus perſeuerantiæ. Luc. 11. Si perſeuerauerit pulſans dabit ei quotquot habet neceſſarios.

QVAESTIO.

Concluſio. Semper eſt orandum.

QVæritur vlterius quando ſit orandum. Solutio dicendum eſt, quòd oportet ſemper orare, & non deficere. vt habetur Luc. 18. non debet miles remouere ſcutum dum bellum durat.

QVAESTIO.

Concluſio. Vbique eſt orandum.

QVæritur vlterius vbi ſit orandum. Solutio dicendum eſt, quòd vbique eſt orandum, cū vbique ſint pericula, & vbique Dei auxilio egemus. prima ad Titum 2. volo viros orare in omni loco leuantes puras manus. tamen priuatis locis opportunius funditur oratio, ſecundum Iſidorum de ſummo bono. & Matth. 6. cum orabis intra cubiculum tuum, loquendo ad litteram. veruntamen locus opportunus ad orādum eſt eccleſia. Matth. 21. domus mea domus orationis vocabitur.

QVÆSTIO.

Concluſio. Tria ſunt à nobis petenda.

QVæritur quid ſit petendum in oratione. Solutio. dicit Glo. ſuper illud Matth. 26. orauit. 3. eundem ſermonem. Proferens quòd tria ſunt à nobis petenda, ſcilicet de preteritis malis venia, tutela à præſentibus, & cautela à futuris.

QV AE-

QVÆSTIO.

Concluſio. Temporalia ſecundario ſunt petenda.

QVæritur vtrum in oratione ſint temporalia petenda. Et videtur, quòd nõ per illud quod habetur Matth. 6. ſuper illud. Primum quærite regnũ Dei, & omnia adijcientur vobis. dicitur quòd nullo modo licet temporalia orando petere.

Oppoſitum habetur in oratione dominica vbi dicitur. Panẽ noſtrum quotidianum in qua oratione non ſolum ſpiritualis, ſed etiam corporalis panis petitur. vt patet ĩ Glo. ergo licet pro temporalibus orare.

Solutio dicendum eſt ſecundum Auguſtinum, quòd hoc licet orare, quod licet deſiderare. temporalia autem licet deſiderare, non quidem principaliter: vt in eis finem conſtituamus, ſed ſicut quædam adminicula quibus adiuuamur ad tendendũ in beatitudinem, ſcilicet inquantum per ea vita corporalis ſuſtentatur, & inquantum nobis organicè deſeruiũt ad actus virtutum. vt dicit Philoſophus lib. 1. Ethic. Et ideo pro temporalibus licet orare: quia licet temporalia non ſint quærenda principaliter: tamen benè ſecundario, vt dicit Auguſt. in lib. de ſermone Domini in monte. cum dicit primum quærite regnum Dei, ergo ſecundariò temporalia.

QVÆSTIO.

Concluſio. Determinatè petendum eſt in oratione.

QVæritur vtrum homo debeat aliquid determinatè petere in oratione, & videtur quòd non: quia determinatiò petitionis non fit niſi ad notificanndum deſideratum, ſed Deus quem oramus melius deſideria noſtra ſcit quàm nos ipſi. ergo non debemus in oratione aliquid determinatè petere.

Oppoſitum patet per hoc quòd dominus in oratione dominica congruentem formam orandi dedit per quod patet, quòd licet aliquid determinatè petere in oratione.

Solutio dicendum eſt, quòd determinatè petere in oratione

tione valet ad tria. primo ad hoc, quòd determinatio orantis, ſeu intentio determinet ad aliqd. ſecundo vt nobis innoteſcat deſiderium noſtrum. tertio vt feruentius petamus: quia bona quanto particularius inſpiciuntur, tanto feruentius concupiſcuntur ſicut de delectabilibus corporalibus ſecundum Philoſophum 3. Ethicorum, & in Politicis.

Sequitur de Ieiunio.

ABſtineas ſeruans ieiunia nulla relaxans
Quæ iubet eccleſia ſeruari ſcilicet iſta.
Vult Chriſtus natus, aſcenſio, ſpiritus almus,
Sumpta Dei genitrix ieiunando venerari.
Ante diem feſti, necnon Apoſtolus omnis.
Exceptis Iacobo, Philippo, ſicque Ioanne.
Cum Quadrageſima iungantur tempora quarta.
Et quæ Pontifices in ſede ſua ſtatuere.
Cum ieiunabis horam non anticipabis:
Crimina vitabis, æpulis te non onerabis.
Carnem caſtigant ieiunia, crimina vitant.
Ad dominum mentem releuant, faciuntque placentem.
Donant virtutes, & præmia, dantque ſalutes.

Oſtendens obſeruanda eſſe ieiunia ab eccleſia inſtituta, & quæ ſint illa, & qua hora comedendum ſit, demum quæ ſint ieiunij vtilitates.

IStud capitulum de ieiunio diuiditur in quatuor partes. In prima parte auctor noſter hortatur ieiunia, ab eccleſia inſtituta obſeruari. In ſecunda parte docet, quæ ſint illa. In tertia docet horam comedendi in diebus, &c. In quarta parte auctor noſter docet effectus ſeu vtilitates ieiunij. prima in principio. ſecunda ibi, Vult Chriſtus natus. tertia ibi, Cum ieiunabis. quarta ibi, Carnem caſtigant ieiunia. Quantum ad primum eſt notandum, quòd per ieiunium, carnis cõcupiſcentia refrenatur, mens eleuatur, virtutes cõſeruantur. Item quòd ieiunium eſt communiter de præcepto iuris diuini, & naturalis. ſed determinatio temporis ieiuniorum, & modus ieiunandi ad ius poſitiuum pertinet, & ad prælatos eccleſiæ, & ſic ieiunium cadit ſub præcepto eccleſiæ. ideo qui ex contemptu, vel ſine cauſa rationali tranſgreditur ieiunia habens ætatẽ ad hoc peccat mortaliter contemnendo eccleſiæ mandatum. Quia auctor dicit in principio iſtius literæ nulla relaxans ieiunia, quæ iubet eccleſia.

QVÆSTIO.

Concluſio. In ieiunijs eccleſia eſt aliqua exceptio.

QVæritur vtrum ſit aliqua exceptio: quia auctor nullam facit.

Solutio dicendum eſt quòd ſic, quoniam pueri vſque ad xx. vel xxj. ſecundum compen. ſeptem ſacramentorum excuſantur: quoniam vſque ad illud tempus propter actũ nutritiuæ, & augmentatiuæ virtutis pauco cibo indigent, & frequenti ſecundum Philoſophum in libro de Anima. ca. 2. Vnde in ſumma Ray. cap. de ferijs. in Glo. dicitur quòd pueri à xxj. &c. ſupra ieiunare tenentur, nec ante hanc ætatem credo aliquem eſſe compellendum: tamen quia aliqui ſunt in xxj. anno debiliores: quàm alij in xviij. in talibus recurrendum eſt ad arbitriũ

boni

boni viri: licet talia non ſint prædicanda publice, cum ad concupiſcentiam gulæ iuuenes faciliter moueantur, ſecundum ꝙ eorum virtus roboratur. Similiter de infirmis, & debilibus ſecundum arbitrium boni viri eorum ieiunia ſunt limitanda. de peregrinis eſt diſtinctio: quia ſi commodè peregrinatio differri poteſt, debet prætermitti, & ieiunium perfici. Si vero neceſſitas vrgeat: ſic quòd nec prætermitti, nec differri poſſit, peregrinatio, à ieiunio excuſantur, ſi ieiunare non poſſunt. Sed ſi propria voluntate arripuerunt peregrinationes in Quadrageſima, vel in alijs temporibus ſtatutis ad ieiunandum cum ad illas nõ teneantur, vel alio tempore præcedente potuiſſent eas feciſſe, vel futuro tempore complere, non excuſantur à ieiunijs. Et ſi ea transgrediantur peccant, & tenentur alio tempore ieiunia fracta recompenſare ſecundum conſilium eccleſiæ. Vnde ad hoc à ſuis presbyteris ante Quadrageſimam ſunt mouendi. de curſoribus quorum vſus eſt neceſſarius, ſi eos currere oporteat, & ieiunare non poſſunt excuſantur. De laboratoribus, & operarijs vbi opus eſt cum magno labore, ſi adeò ſint pauperes quòd per ſeipſos oportet laborare, ſeu colere, vel aliunde ſufficienter victum non haberent pro ſe, & familia ſua cuius curam habent niſi laborando, & laborare nõ poſſunt niſi ieiunia frangant, poſſunt ieiunia frangere, & laborare. Si vero operarij, & laboratores diuites ſint, & poſsũt per alios opera ſua perficere, non excuſantur. Nam conſtat quòd intentio maioris lucri, & non neceſſitatis non excuſat operarium à ieiunio, nec ſunt immunes à peccato, qui operarios conducere nolunt: niſi tali pacto, quòd ſoluant ieiunia: vt plus operentur niſi forte neceſſitas operis pro quo laboratur, expoſcat feſtinationem. Item, ſi ſerui & ruſtici ſint qui debent operas dominis ſuis, non peccant mortaliter frangendo ieiunia: tamen hoc non debet fieri propria auctoritate, ſed per diſpenſationẽ eccleſiæ fieri debet.

QVAESTIO.

Concluſio. Prægnantes & nutrices poſſunt frangere ieiunium.

QVæritur quid de prægnantibus, & nutricibus.
Solutio dicendum eſt, quòd ſi timeatur probabiliter de periculo fœtus, non ſolum poſſunt exſoluere ieiunium, ſed etiam tenentur. Quantum autem ad diſpenſationem ieiunij, ſi con-

ſi conſtat omnibus vicinis de cauſa propter quam ſoluendum eſt ieiunium, non eſt neceſſarium, quòd petatur diſpenſatio. Si autem dubium eſt illis, quibus ſoluendum eſt ieiunium, tunc petatur diſpenſatio ab epiſcopo, vel ab eius pœnitentiario. Si vero neuter poſſit haberi, ſufficit licentia proprij ſacerdotis, qa nullus propria authoritate debet frangere ieiunia ab eccleſia inſtituta, & hæc quæ dicta ſunt reperientur in ſumma Ray. cap. de ferijs in Glo.

QVAESTIO.

Concluſio. Pauperes, quomodo excuſantur à ieiunio.

QVæritur vtrum paupertas excuſet à ieiunio.

Solutio dicendum eſt, quòd illi pauperes, qui non poſſunt habere ſimul quod ad vnam comeſtionē ſufficere debeat, excuſantur. ſicut ſunt illi qui quærunt fruſtatim panem. Illi autem, qui poſſunt habere illud ſimul non excuſantur. Secunda pars eſt ibi. Vult Chriſtus natus. vbi auctor noſter docet, quæ tempora ſint ieiunanda. Dicens quòd ſunt iſta, quæ ſequuntur. Vigilia natiuitatis Domini. Quadrageſima. Quatuor tempora anni, ſcilicet Mercurij, Veneris, & Sabbati poteſt Dominicam primam Quadrageſimæ. Mercurij, Veneris, & Sabbati pòſt Pentecoſten. Mercurij, Veneris, & Sabbati poſt Exaltationem ſanctæ Crucis. Mercurij, Veneris, & Sabbati poſt feſtum beatæ Luciæ. vigilia Pentecoſtes, vigilia Natiuitas beati Ioannis Baptiſtæ, vigilia Aſſumptionis noſtræ Dominæ, vigilia omnium Sanctorum, vigilia beati Laurentij, vigilijs omnium Apoſtolorum præter vigiliam beati Ioannis Euangeliſtæ in natale Domini, & Philippi & Iacobi in principio Maij. quia vigilia Iacobi circa finem Iulij ieiunatur. de vigilia beati Bartholomæi conſuetudinem tuæ regionis obſerues. vt habetur in capitulo conſilium, de obſer. ieiuniorum. & cap. 1. infra eod. de vigilia beati Mathiæ vtrum debeatur ieiunari dicatur quòd ſic. ſicut & aliorum Apoſtolorum in cap. 1. de obſer. ieiu. etiam. in aduentu Domini eſt ieiunium religioſis. De iſta materia ieiuniorum videat, qui voluerit in cap. ſtatuimus. 76. diſt. & de conſecr. diſt. 3. cap. Ieiunia, Super præmiſſis. Notandum eſt, quòd ſi vigilia ieiunanda cadat in die Dominico debet ieiunari in die Sabbati præcedente. in cap. 1. & 2. de obſer.

ieiuniorum, quia dies Dominicus eſt dies lætitiæ, & non afflictionis. ideo in eo non eſt ieiunandum. Similiter ad deteſtationem Manichæorum, ſcilicet quorundam Hæreticorum, qui eo die ieiunabant.

QVAESTIO.

Concluſio. Si dies Natiuitatis Domini occurrerit in die veneris licet carnes comedere.

QVæritur ſi dies Natiuitatis Domini occurrat in die Veneris vtrum liceat carnes comedere.

Solutio dicendum eſt quòd ſic, exceptis vouẽtibus, & profeſſis voto, vt quia vouerunt non comedere in ſexta feria, vel ſimile non debent comedere in capitulo explicari, de obſer. ieiun.

QVAESTIO.

Concluſio. Diebus ieiunij illa cibaria ſunt comedenda, quæ non mouent ad concupiſcentiam.

QVæritur quæ cibaria ſint comedenda diebus ieiunabilibus.

Solutio illa cibaria, quæ non mouent ad concupiſcẽtiam, vel quæ minus mouent. ideo carnes cum cito conuertantur in materiam ſeminis ſunt prohibitæ. piſces autẽ non: quia non ita conformantur complexioni hominum, nec ita cito conuertuntur in materiam ſeminis ſicut carnes. vinum autẽ licet inflammet concupiſcentiam. tamen non prohibetur ieiunantibus, quia eius inflammatio non tantum durat, quantũ inflammatio concupiſcentiæ, quæ præcedit ex comeſtione carnium. Item vinum non prohibetur propter digeſtionis impedimentum, quæ nimis debilitaretur. Tertia pars eſt ibi. Cum ieiunabis, vbi auctor noſter docet horam comedendi in diebus ieiunabilibus. dicens primo, quòd ieiunantes ſemel in die tantum debent comedere. licet poſſint pluries bibere propter digeſtionem. tamen caueatur exceſſus. hora autem comedendi eſt hora nona, vel circa: quia tali hora Chriſtus emiſit ſpiritum,

tum, nec requiritur determinare hora nona ſecundum ſubtilem æſtimationem, ſed ſolum ſecundum groſſam.

QVAESTIO.

Concluſio. Seruitores nobilium non peccant ſi ex cauſa neceſſaria aliquantulum præueniant horam nonam.

QVæritur quid ſit dicendum de ſeruitoribus nobilium ſi ex cauſa neceſſaria aliquantulum præueniant horam nonam ex toto comedendo, vel modicum præbibendo, ne propter debilitatem in ſeruiẽdo deficiãt, & hoc faciunt poſitis iam menſis, vel parũ ante, ita quòd propter continuationem temporis totum debeat reputari vna menſa.

Solutio non credo quòd peccent. ſicut non peccant ſeruitores mediocrium perſonarum, qui ſurgunt de menſa dominorum ſuorum, & vadunt ad vinum, vel portãt cibaria, & iterum reuertentes comedunt. Idem credo dicendum de illis regularibus, qui legunt legendas ad menſam in refectorio, dum tamẽ hoc ex licentia faciant.

QVÆSTIO.

Concluſio. Sumptio medicinarum non ſoluit ieiunium.

CIrca iſtam tertiam partem. Quæritur primo vtrum ſumptio medicinarum ieiunium ab eccleſia inſtitutum ſoluat.

Solutio dicendum eſt quòd non, niſi forte aliquis ſumeret in magna quantitate in fraudem per modum cibi: quia ſic ieiunium frangeret.

QVÆSTIO.

Concluſio. Conſilio ſacerdotis ieiunium eleemoſina redimi poteſt.

QVæritur vtrum dando eleemoſinam poſſit aliquis redimere ieiunium, dicendum eſt quòd pœnæ peccatorum per eleemoſinam redimuntur, & relaxantur in ca. medicina. de pœnit. diſt. j. 82. diſt. cap. presbyter. & ſic ieiu-

nium eleemoſina redimi poteſt. tamen credo quòd hoc debeat fieri conſilio ſacerdotis in cap. presbyter abſoluto.

QVÆSTIO.

Concluſio. Per alium aliquis poteſt ieiunare.

QVæritur vtrum quis per alium poſſit ieiunare. Solutio dicendum eſt quòd ſic, quia denarium poteſt dare, vt ſe redimat à ieiunio. ergo multo fortius per alterius ieiunium poteſt liberari in cap. presbyter abſoluto. Item ieiunium viui prodeſt mortuo ad releuamen. de pœn. diſtin. 6. ca. 1. & 13. quæſt. 2. c. animæ. vbi dicitur animæ defunctorum quatuor modis ſoluuntur, ſcilicet oblationibus ſacerdotum. precibus ſanctorum, carorum eleemoſinis, & ieiunio cognatorum. ergo ieiunium vnius poteſt fieri per alium, & votū tam viui, quàm mortui ſolui poteſt per ſuperſtitem. 26. quæſt. 6. cap. ſi quis fuerit. tamen talis commutatio non debet fieri propria auctoritate maximè in pœnitētia impoſita ab homine extra de voto. cap. ex multa. in fine per to. Super premiſſis notandum eſt. primo quòd duplex eſt ieiunium, ſcilicet eccleſię quod fit, vel habet fieri propter mortificationem carnis, & iſtud non ſoluitur propter aſſumptionem medicinarū aquæ, vini. Aliud eſt ieiunium naturæ, quod dicit priuationem cuiuſcunque rei, ſiue aquæ, ſiue vini, ſiue medicinæ. & illud requiritur in conſecratione. Item eſt notandum quòd duplex eſt effectus ſatisfactionis. Primus ſiue vnus eſt exciſio cauſarum peccatorum ſequentium. & iſto modo pœnitentia eſt quædam medicina ad peccatum euitandum ſicut ieiunium, & peregrinatio domant corpus, & iſto modo vnus pro alio non poteſt ſatisfacere: quia ieiunium, & peregrinatio vnius non domant corpus alterius. Secundus effectus eſt ſolutio debiti peccatorum præcedētium, quo pœnitens fuerat obligatus poſt contritionem, confeſſionem, & abſolutionem, & quantum ad hoc vnus poteſt ſatisfacere pro alio. ita tamen quòd ille ſit in gratia, & charitate, & ꝙ non habeat aliquem defectum, propter quem ſatisfacere non poſſit, nec ſatisfactionem facere, quam alius facit pro eo. De iſtis ieiunijs, & modo ieiunandi videatur. de conſecr. diſt. 5. quatum, &c. Quarta pars eſt ibi carnē caſtigant ieiunia. vbi auctor noſter docet effectus, & vtilitates commendabiles ieiunij. vbi eſt

eſt notandum quòd ieiunium eſt commẽdabile exemplo Moyſi, qui ieiunauit quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, & data eſt ei lex. Exodi 24. Item commendabile eſt exemplo Elyæ qui tanto tempore ieiunauit. Quarto Reg. 19. Item ieiunium eſt commendabile exemplo Saluatoris noſtri. Matth. 4. cum ieiunaſſet quadraginta diebus, & quadraginta noctibus poſtea eſurijt. Ieiunium eſt commendabile: quia carnem caſtigat, crimina vitat, vt in littera auctoris. Ieiunium enim eſt commendabile: quia Dei miſericordiam penetrat. Ionæ 3. miſertus eſt dominus Niniuitis. Ieiunium conſolationem Dei, & Angelorum meretur. Matth. 4. poſt ieiunium domini acceſſerũt Angeli, & miniſtrabant ei. & Cornelio ieiunanti, & oranti apparuit Angelus. Actuum 10. Ieiunium ponit diabolum in arido, vbi requiem non habet. Matth. 12. cum immũdus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem, & nõ inuenit. Diabolus enim ad modum piſcis ſtat in loco humido. Iob 40. Behemot habitat in locis humẽtibus, & intelligatis locum humidum, vbi gula colitur. & luxuria. Ieiunium commendabile eſt: quia valet ad ſanitatem corporis. Eccleſ. 37. in multis eſcis erit infirmitas, qui autem abſtinens eſt adijciet vitam. Ieiunium commendabile eſt quia valet contra aduerſitates. Vnde primo Eſdræ 4. ieiunauimus, & rogauimus Deum, & venit nobis proſpere. Beati enim dicuntur: qui abſtinent propter Deum. Luc. 6. c. Beati qui nunc eſuritis: quoniam ſaturabimini, & idem habetur Matth. 5. Sed ſuper hoc notandum eſt, quòd abſtinentia corporis eſt pręclara apud Deum, cum animus ieiunat à vitijs. Vnde Iſid. hoc eſt perfectum. & rationale ieiunium: quando exterior homo iuuat, & interior vitijs caret. Qui enim in peccato mortali ieiunat, corpus ſuum velut cadauer mortuum Deo offert. Qui charitatem non habet, omne bonum amittit, qđ habet. Matth. 13. & 25. & prima ad Corinth. 13. &c. Nihil enim prodeſt ieiunare dentibus, & luxuriari mentibus. ſecundum Ambroſ. Ieiunium enim debet fieri bona intentione, non ad laudem populi acquirendam ſicut faciunt Hypocritæ. Matth 6. cum ieiunatis nolite fieri ſicut Hypocritæ triſtes. Item ieiunans non debet quærere delicias. Nam ieiunium ſpernitur quod in veſpere delicijs compenſatur, & ſic finis de ieiunio, &c. Quia dictum eſt ſuperius, quòd ſatisfactionis quatuor ſunt partes, ſcilicet reſtitutio, oratio, eleemoſina, & ieiunium, & de quolibet iſtorum membrorum ſufficienter extitit declaratum:

ratum: tamen quia materia ſuffragiorum eſt pertinens præcedentibus. cum ſuffragia ſint ſatisfactiones. Ideo de ipſis ſuffragijs intendo hic aliqua elucidare.

QVÆSTIO.

Concluſio. Suffragia proſunt defunctis.

PRimo quærendo vtrum ſuffragia proſint defunctis. Pro cuius dubij declaratione eſt notãdum, quòd illorum qui purgantur tria ſunt genera. Sunt enim aliqui, qui ſatiſfactione ſibi iniuncta nondum completa, decedunt. Veruntamen ſi tantam haberent cordis contritionem, quòd ſufficeret ad delendum peccatum liberi ad vitam tranſirent æternã. Etiam ſi ſatisfactionem minime compleuiſſent: quia contritio eſt maxima pro peccatis ſatisfactio, & maxima deletio peccati. Vnde Hieronymus, Apud Deum non tantum valet menſura temporis, quantum doloris nec abſtinentia ciborum, quãtum mortificatio vitiorum: ſed qui adeò non conteruntur, & ante expletionem pœnitentiæ moriuntur. igne purgatorij grauiſſimè puniuntur. niſi forte eorum ſatisfactio ab aliquibus caris ſuis perficienda aſſumatur. Ad hoc tamen quòd prædicta commutatio valeat, quatuor requiruntur. Primum ex parte cõmutantis, ſcilicet auctoritas, quia ſacerdotis auctoritate fieri debet talis commutatio. Secundum ex parte illius pro quo fit commutatio, ſcilicet neceſſitas: quia in tali ſtatu debet eſſe, quòd per ſe ſatisfacere non valet: ſed adiuuari indiget. Tertium eſt ex parte illius in quem fit, ſcilicet charitas quia neceſſe eſt ipſum eſſe in charitate, qui facit ipſam ſatisfactionem eſſe meritoriam, & ſatisfactoriam. Quartum eſt ex parte vtriuſque, ſcilicet debita proportionabilitas: vt videlicet minor pœna commutetur in maiorem, quia plus ſatisfacit Deo pœna propria, quàm aliena. pro cuius vlteriori declaratione eſt notandum, quòd triplex eſt pœna propria, & voluntaria, & hæc maxime ſatisfacit. Alia eſt pœna propria, ſed non voluntaria, quæ eſt in purgatorio, & hæc minus ſatisfacit, quàm prima. Alia eſt pœna voluntaria, ſed non propria: ſicut in prædicta commutatione, & hæc minus ſatisfacit quàm prima, ſed magis quàm ſecunda. probatio primæ partis: quia non eſt propria. probatio ſecũdæ partis, quia eſt voluntaria. vnde ſi debuit in purgatorio pœnam ſuſtinere duorũ menſium,

menſium, talis poterit iuuari ſuffragijs taliter, quòd liberabitur infra menſem. Nunquam tamen inde eripitur quouſque debitum ſit ſolutum, quo ſoluto illud quod ſoluitur deinceps eſt illius, qui facit ſuffragia, & in ſinum eius conuertitur, dummodo ſit in charitate, & ſi non indiget conuertitur in ſinum eccleſię, vel valet alijs, qui ſunt in purgatorio ſecundum voluntatem diuinæ diſtributionis, & intentionem facientis. ſi ſit in ſtatu gratiæ: quia aliter faciens non poteſt diſponere propriè, & directè. Alij ſunt qui in purgatorium deſcendunt, qui ſatisfactionē eis iniunctam compleuerunt, ſed ſufficiens non fuit. Hi enim niſi magnitudo contritionis ſuppleat, totum in purgatorio complebunt, quod minus in hac vita fecerunt: niſi vt prius aliquis pro ipſis ſatisfaciat. Nam Deus qui modos, & menſuras peccatorum, & pœnarum nouit, addit pœnam ſufficientem, ne aliquod peccatum impunitum remaneat. Pro quorū maiori elucidatione eſt notandum quòd pœnitentia iniuncta: aut maior eſt, aut æqualis, aut minor. Si maior, tunc cedit ad augmentū gloriæ. Si æqualis, tunc ſufficit ad diminutionem totalis culpæ, & pœnæ. Si minor, tunc illud quod reſtat complebitur ex virtute diuinæ iuſtitiæ in purgatorio: niſi vt prius, &c. Alij ſunt qui deſcendunt in purgatorium ferentes lignum, fœnum, & ſtipulam. Iſti enim ſecundum ſuos modos amandi iſta tēporalia punientur, & cremabuntur in purgatorio. ferentes lignum diutius, ferentes fœnum minus, ferentes ſtipulam adhuc minus. Iſta tamen pœna purgatorij excedit omnem pœnam, quā vnquam paſſus eſt aliquis in hac vita. vnde beatus Auguſt. Nunquam in carne inuenta eſt tanta pœna, licet mirabilia paſſi ſint martyres tormenta.

QVÆSTIO.

Concluſio. Illis ſuffragia proſunt, qui ſunt mediocriter boni, aut mali.

QVæritur propter dubia, quæ poſſent oriri circa præmiſſa primo, qui ſunt illi, quibus iſta poſſunt prodeſſe ſuffragia. Ad iſtud quæſitum reſpondetur ſecundum beatum Auguſt. in libro de cura pro mortuis, quòd omnes qui de hac vita decedunt, aut ſunt valde boni, & iſti non indigent. aut valde mali, & pro iſtis non eſt orandum. aut ſunt mediocriter

diocriter boni,& mali,& iſtis ſuffragia proſunt. Eorum autem qui ſunt valde boni ſunt tria genera. pueri, baptizati, martyres, & viri perfecti, qui vixerunt in dilectione Dei, & amore proximi mundum pro Deo ſpernentes: qui ſi quandoque venialiter peccauerunt: tamen charitatis feruore ita in eis peccatum conſumitur ſicut gutta aquæ à camino ignis protinus abſorbetur. propter hoc dicebat beatus Auguſt. quòd iniuriam facit martyri, qui orat pro martyre. & in cap. cum Marthæ. §. vlti. de celebrat. miſſarum. Si vero aliquis pro aliquo valde bono oraret dubitans an euolaſſet ad cœlum, ille orationes eſſent gratiarũ actiones, & ad meritum tendunt orantis. ſecundũ illud Pſal. 34. oratio mea in ſinu meo conuertetur. Notetis quòd ſi illi pro quibus ſuffragia fiunt, ſint in Paradiſo, vel in inferno reuertuntur ad eum, qui facit ſuffragia, vel quibus ſua intentio dirigitur ſi ſit in charitate aliter non. His enim ſtatim tribus generibus cœlum aperitur. nam ædificauerunt aurum, argentum, & lapides pretioſos, & ſecuri ſunt de vtroque igne. ſecũdum beatum Auguſt. ſuper Pſal. 122. & per Mag. ſent. 21. diſt 4. ſent. De primo genere habetur Luc. 3. Ieſu baptizato, & orante apertum eſt cœlum. baptiſmus enim virtute paſſionis Chriſti mundat ab omni peccato. De ſecundo genere habetur Act. 7. Ecce video cœlos apertos, & filium hominis ſtantem à dextris virtutis Dei. verba ſunt beati Stephani prothomartyris dum pateret, ita quòd ſi tales qui patiuntur martyrium habeant, aliqua cremabilia falce martyrij reſecant. De tertio genere habetur Apocalyp. 4. Vidi, & ecce oſtium apertum eſt in cœlo. Sed videtur quòd ſuffragia proſint exiſtentibus in patria, per illud quod habetur in collecta miſſæ vbi habetur ſicut ſanctis tuis proſunt ad gloriam ſacramenta ſupple, ita nobis proficiant ad medelam.

Solutio dicendum eſt, quòd ſuffragium de ſui ratione importat quandam auxiliationem, quæ non competit ei, qui defectũ non patitur. ſancti vero nullum defectum patiũtur, nec aliquo indigent iuuamine, quare eis non proſunt propriè ſuffragia. quamuis de omnibus bonis gaudeant. non tamen ſequitur, ꝙ multiplicatis noſtris gaudijs, eorum gaudium augmẽtetur formaliter. ſed materialiter tantum, quia paſſio formaliter augetur ſecundum rationem ſui obiecti. ratio autem gaudẽdi in ſanctis de quibuſcunque gaudent eſt ipſe Deus, de quo nõn poſſunt magis, & minus gaudere, quia ſic eſſentiale præmium eorum variaretur ſecundum beatum Thomã. ſupra 45. diſ. 4. ſent.

tamen

tamen Albertus ĩ ſuo compen. Theo. dicit quòd ſuffragia proſunt ſanctis per modũ charitatiuę coniunctionis hoc eſt actualiter. Et huic cõcordat Bonauen. &c. valdè enim mali ſunt qui ĩ infernum demerguntur, de quibus beatus Auguſt. ſi ſcirem patrem meum eſſe in inferno non plus orarem pro eo, quàm pro diabolo. Idem dicit beatus Dionyſius cap. 7. coele. Hierar. ſub tali verborum forma. ſummus ſacerdos pro immundis non orat, id eſt pro damnatis, quia in hoc auerteretur à diuino ordine. & Gregor. 33. Moral. eadem cauſa eſt cur non oretur pro hominibus æterno igne damnatis, quæ cauſa eſt: vt non oretur pro diabolo angeliſque eius. Sed contrarium narrat Damaſc. in quodam ſermone. d. quòd Gregor. fundens orationem pro Traiano audiuit vocem ſibi diuinitus allatam ſub tali verborũ forma. vocem tuam audiui, & veniam do Traiano cuius rei: vt idem Damaſc. narrat in dicto ſermone teſtis extitit oriens, & occidens. ſed conſtat Traianum in inferno fuiſſe, quia multorũ martyrum necem amaram inſtituit. vt idem Damaſcenus. narrat loco præallegato. ergo ſuffragia eccleſiæ proſunt damnatis. Ad iſtud dubium omiſſis pluribus opinionibus hinc, & inde dicendum eſt, quòd qui ſine fide operante per dilectionem de corpore exeunt fruſtra illis à ſuis ſuffragia impenduntur. ſecundum beatum Auguſt. ſed omnes damnati ſunt huiuſmodi. ergo ſuffragia eis non proſunt: quamuis aliqui habuerunt opiniones alias circa hoc, quas opiniones recitare prętermitto cauſa breuitatis, etiam: quia ſunt præſumptuoſæ & inducentes errorem. tamen Alber. in ſuo compen. Theo. & Bonauen. tenent quòd ſuffragia proſunt actualiter damnatis per modum diminiſionis, ſeu ſubtractionis: quia quantò plures ſaluantur per meritum eccleſiæ tanto pauciores damnabuntur. & ſic non augmentatur eorum poena: quia in inferno fallit illa auctoritas ſolatium miſerorum eſt habere, &c. Valent etiam ipſis facientibus ſi ſint in charitate per modum meriti. Quòd pro paruulis poſt baptiſmum decedentibus oretur non eſt neceſſe, ſed fit ꝓpter gratiarum actiones. ſecundum compendium Theo. lib. 7. idcirco ſecundum beatum Auguſt. B. Thom. & plures alios famoſos Doctores. tutius eſt dicere ſimpliciter, quòd ſuffragia non proſunt damnatis, nec pro eis eccleſia intendit orare, neq; ad liberationem vt ab ipſis poenis liberentur; nec ad mitigationem vt ſcilicet poena in eis mitigetur, nec ad diminutionem, nec quantum ad ſuſpenſionem; vt ſcilicet ad tempus, vel horã

pœna eorum ſuſpendatur. nec quantum ad fortificationem, vt dicit Altiſiodorenſis qui tenuit quòd per ſuffragia dãnati roborabantur ad melius ſufferendum pœnam. ſicut ſi aliquis portaret graue onus, & facies ſua perfunderetur aqua roſacea, ſic cõfortaretur ad melius portandum, & tamen onus ſuum in nullo leuius fieret. & male opinatus fuit, quia nõ poteſt eſſe, quòd pœna tollatur, niſi prius culpa expietur, & ideo cum culpa continuè maneat in damnatis, eorum pœna nullatenus interrumpetur. Item in inferno ſunt extra vinculum charitatis ſecũdum quam charitatem opera viuorum continuãtur defunctis. Item quia damnati totaliter ad viæ terminum peruenerunt recipientes vltimam retributionem. ſecundum Damaſc. ergo cum eadem cauſa ſit, cur non oretur pro hominibus damnatis, quæ cauſa eſt, vt non oretur pro diabolo, angeliſque eius, æterno ſupplicio mancipatis? videtur euidenter quòd ſuffragia, nullo modo proſint damnatis, quia ſancti de eis vtique quos æterno damnatos ſupplicio iam nouerunt, ante illum iuſti iudicis conſpectum orationis ſuæ meritum caſſari non dubitãt. ergo malè pro damnatis orat. Tũc ad rationem in contrariũ dicendum eſt quòd precibus beati Gregor. Traianus ad vitam fuit reuocatus, & ſic gratiam conſecutus per quam remiſſionem peccatorum habuit. ſicut etiam apparet in omnibus illis, qui fuerunt à mortuis miraculosè ſuſcitati, quorum plures conſtat eſſe damnatos ſecũdum præſentem propriorum meritorum iuſtitiam, non autem diffinitiue, ſiue finaliter: quia vt dicit beatus Auguſtinus in libro de cura pro mortuis, aliqua ſunt quę ſingulariter ex priuilegio aliquibus conceduntur. quæ non cõceduntur omnibus. vt legitur in pluribus paſſibus ſacræ ſcripturæ. Mediocriter boni, & mali ſunt, qui cremabilia aliqua ſecum ferunt, ſcilicet lignum, fœnum, & ſtipulam. vel qui pœnitentiam iniunctã, vel ſufficientem morte præoccupati non potuerunt complere, & ideo detinentur in purgatorio, talibus ſuffragia proſunt. 13. quæſt. 2. cap. animæ defunctorum, & cap. tempus. & hoc triplici ratione, ſcilicet ratione vnitatis: quia ſunt vnum corpus cum illis de eccleſia militante, & ideo bona noſtra debẽt eis communicari. Secundo ratione dignitatis: quia dum viuerent meruerunt, vt hæc ſuffragia eis prodeſſent. etiam quia dum viuerent alios iuuerunt. ideo dignum eſt, vt ipſi ab alijs iuuentur. Tertio ratione neceſſitatis: quia ſunt in ſtatu in quo ſe iuuare nõ poſſunt ſecundum beatum Thomam ſupra 45. diſtin. 4. ſentent.

& ſecundum beatum Auguſtinum, & omnes alios Doctores Theologiæ.

QVÆSTIO.

Concluſio. Exiſtentes in purgatorio poſſunt ſcire ſuffragia quæ fiunt pro eis.

QVæritur vtrum exiſtentes in purgatorio poſſint ſcire ſuffragia, quæ fiunt pro eis. Breuiter ſecundum beatum Auguſtinum dicendum eſt, quòd ſic quatuor modis. Vno modo per diuinam reuelationem. Secundo modo per bonorum Angelorum manifeſtationem qui omnes actus noſtros conſiderant, & nunciant exiſtentibus in purgatorio ſuffragia, quæ fiunt pro eis. Tertio modo per animarum hinc exeuntium intimationem. Quarto modo ſcire poſſunt per experientiam, cum vident ſe à pœnis releuari, & ſentiunt, cognoſcunt pro ſe fieri ſuffragia.

QVÆSTIO.

Concluſio. Suffragia per vnum alteri facta proſunt.

QVæritur vtrum ſuffragia per vnum alteri facta proſint: vt dictum fuit ſuperius. Et videt̃ quòd non, per illud quod habetur. ad Galath. 6. vbi dicitur quæ non ſeminauerit homo hæc non metet, ſed ſi vnus ex ſuffragijs alterius fructum cõſequeretur, meteret ab alio ſeminata. ergo ſuffragia per vnum facta alteri non proſunt. Item probatur per illud quod habetur Apocal. 9. Beati mortui, & ſubditur opera enim illorum ſequuntur illos. ergo vt prius. Item probatur operatio eſt ſolum exiſtentis in via, ſed homines poſt mortem non ſunt viatores. ergo.

Oppoſitum apparet verum per illud quod habetur ſecundo Machab. 12. ſancta, & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare. ergo eſt vtile, & per conſequens ſuffragia per vnum alteri, ſeu pro altero facta ei proſunt. Ad idem beatus Auguſtinus in libro de cura pro mortuis dicit. non parua eſt vniuerſæ eccleſiæ auctoritas, quæ in hac durat conſuetudine vt in precibus ſacerdotis, quæ domino Deo ad eius altare funduntur locum

ſuum habeant. etiam commendatio mortuorum, quę quidem conſuetudo ab ipſis Apoſtolis inchoata eſt. vt dicit Damaſcen. in quodam ſermone de ſuffragijs mortuorum. Ad iſtud dubiũ dicendum eſt breuiter quòd opus vnius nullo modo poteſt alteri valere ad ſtatum conſequendum per viam meriti. vt ſcilicet ex his quæ vnus facit, alius conſequatur vitam æternam, ſeu mereatur. quia ſors gloriæ redditur ſecundum menſuram accipientis. vnuſquiſque autem ex ſuo actu diſponitur, & non ex alieno. vnde Apoſtolus prima ad Corinth. 3. vnuſquiſque mercedem accipiet ſecundum laborem ſuum. Sed per viam orationis pete, & quantum ad aliquid conſequens ſtatim opus vnius, alteri dum eſt i via valere poteſt, & hoc ex mera liberalitate eius qui oriatur.

Tunc ad rationes ad oppoſitum. Et primo ad primam quando argumentatur quæ non ſeminauerit, &c. dicendum eſt, quòd illa meſſio eſt perceptio vitæ æternæ. etiam ſors vitæ æternæ non datur alicui, niſi pro operibus ſuis: quia ſi aliqs alteri impetret: vt ad vitam perueniat æternam. tamen hoc nõ fit niſi mediantibus operibus proprijs. patet quia precibus eius gratia alteri datur, per quam meretur vitam æternam. vnde nõ eſt contra diuinam iuſtitiam, ſi vnus fructum percipit de operibus factis ab eo, qui eſt vnum ſecum in charitate. Hoc etiam ſecundum humanam iuſtitiam contingit, vt ſatisfactio vnius pro alio habeatur: ergo à fortiori ratione ſecundum diuinam iuſtitiam, quæ in miſericordiam tranſcendit humanã: quia pœna purgatorij eſt in ſupplementum ſatisfactionis, quæ non fuerat plene in corpore completa, &c. Auferre enim alicui quod ſibi debetur, repugnat iuſtitiæ: ſed dare alicui quod ſibi non debetur, non eſt iuſtitiæ contrariũ, ſed iuſtitiæ metas excedẽs, &c.

QVÆSTIO.

Concluſio. Suffragia facta à peccatore ſunt valida ex opere operato, & vt fiunt à miniſtro eccleſiæ.

QVæritur vtrum ſuffragia per peccatores facta proſint mortuis, & videtur primo quòd non: quia vt dicitur Ioan. 9. peccatores Deus non audit. ſed ſi ſuffragia per peccatores facta prodeſſent mortuis pro quibus orant à Deo exaudirentur. ergo videtur, quòd non proſint defunctis malorum ſuffragia.

Item

Item probatur per illud Gregor. cum is qui diſplicet, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur: ſed quilibet peccator Deo diſplicet. ergo.

Item opus alicuius magis videtur eſſe fructuoſum ſibi, quàm alteri, ſed peccator per opera ſua nihil meretur ſibi. ergo nec alteri.

Item omne opus bonum debet eſſe charitate informatum, ſed opera per peccatores facta non ſunt huiuſmodi. ergo non proſunt mortuis.

Ad illud dubium dicendum eſt ſecundum beatum Thomã, quòd in ſuffragijs, quæ fiunt per malos duo poſſunt conſiderari, ſcilicet ipſum opus operatum, ſicut ſacrificium altaris, & q̃ noſtra ſacramenta ex ſeipſis efficaciã habent abſque opere operantis, æqualiter explent per quoſcunque fiant, & quantum ad hoc ſuffragia per malos facta defunctis proſunt. Tamen dicit beatus Thomas ſuper 11. diſt. 4. quòd miſſa boni ſacerdotis eſt acceptior Deo, ſicut cibus paratus à miniſtro mũdo iocundius ſumitur quàm ab immundo. Notetis hic, quòd quidam famoſus doctor ordinis fratrum prædicatorum dicit, quòd opus operatum non ſolum eſt eccleſiæ ſacramentum, ſed effectus accedens ex operatione, ſicut ex collectione eleemoſinarum conſequitur pauperum releuatio, & eorum oratio pro defunctis ad Deum.

Alio modo poſſunt conſiderari ſuffragia quantum ad opus operans, & ſic diſtinguẽdum eſt. Nam operatio peccatoris ſuffragia facientis poteſt vno modo conſiderari, vt eſt eius, & ſic nullo modo poteſt eſſe meritoria, nec ſibi, nec alteri: quia opus in ſtatu mortalis peccati factum mortuum eſt. & mortua nunquam poſſunt viuificari. alio modo poteſt conſiderari operatio peccatoris, ſeu mali, quia in illa materia loquor de peccatoribus, qui ſunt extra charitatem prout eſt alterius, & tũc diſtinguendum eſt: quia aut talis peccator extra charitatem propria authoritate facit, & ſic, nec ſibi, nec defuncto prodeſt. licet opinio fuerit aliquorum, quòd ſi talis malus faciens ſuffragia gerat perſonam eccleſiæ. ſicut ſacerdos malus dũ dicit exequias mortuorum, &c. quòd ſuffragia talis ſacerdotis mali proſint defunctis: aut talis peccator faciens ſuffragia agit, vt inſtrumẽtum alterius, ſicut executor teſtamenti alicuius mortui. vel hæredes quibus mortuus dum viueret præcepit: vt facerent pro eo, & in iſto caſu licet ille, qui agit exequendo ordinationem defuncti

non

non ſit in ſtatu merendi. tamen actio eius poteſt eſſe meritoria ratione principalis agentis, ſcilicet defuncti, qui ita ordinauit dum viueret, & cauſa eſt, quia talis defunctus in purgatorio exiſtens eſt in charitate. ideo opus illud cum ſit ipſius eſt meritorium ſibi, capiendo meritorium large, ſcilicet prout ſibi ſcilicet defuncto valet ad diminutionem pœnæ, & releuamen ab ea. exemplum poteſt capi in malo ſeruo, qui facit eleemoſinam de præcepto domini ſui exiſtentis in charitate: quia illud opus prodeſt domino, licet non ſeruo. quia propter peccatum mortale ſeruus non eſt capax tanti beneficij. Et ita dicendum eſt de omnibus exiſtentibus in peccato mortali, quòd non ſunt capaces talis profectus propter propriam indiſpoſitionem. Notetis hic quòd quamcito moriens expoſcit aliqua ſuffragia ſibi fieri, præmium ſuffragij conſequitur ante etiam, quàm fiant quantũ ad efficaciam ſuffragij quæ eſt ex opere operante principalis agentis, ſed quantum ad efficaciam ſuffragij quæ eſt ex opere operante exequentis non conſequitur fructum, antequam fiat. & ideo ſi prius contingat ipſum detentum in purgatorio à pœna purgari, quantum ad hoc fraudabitur ſuffragij fructu, quod redundabit contra illos, quorum culpa fuit mortuus defraudatus. Et ideo caueant hæredes, & executores, qui tenẽtur ad ſuffragia pro defunctis, ne differant adimplere voluntatem, & ordinationem defuncti: quia in tanta pœna ſunt in purgatorio, quòd propter negligentiam illorum, qui tenentur ad ſuffragia pro ipſis clamant ad Deum vindictam poſtulantes. & de hoc ſunt plura exempla in Lombardia. Item talibus hæredibus debet tota hæreditas aufferri, qui non adimplent voluntatem teſtatorum. ſecundum Innoc. in cap. licet. in vltima Gloſa de voto & voti redd. in cap. hæredes, de teſt. & 11. quæſt. j. cap. ſilueſter.

QVÆSTIO.

Concluſio. Pueris exiſtentibus in limbo ſuffragia non proſunt.

QVæritur vtrum ſuffragia proſint pueris in limbo exiſtentibus.

Solutio dicendum eſt quòd non, quia tales deceſſerunt ſine fide, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo.

ad

ad Hæbr. 11. pueri enim non baptizati non detinentur in limbo, niſi quia deficiũnt à ſtatu gratiæ. vnde cum opera viuorum ſtatus mortuorum mutare non poſſit, maximè quãtum ad meritum eſſentialis præmij vel pœnæ, ſuffragia viuorum pueris in limbo exiſtentibus prodeſſe non poſſunt: quia ſunt in tali ſtatu, quòd iuuari non poſſunt, cum poſt hanc vitam non ſit tempus gratiam acquirendi.

QVAESTIO.

Concluſio. Suffragia quæ fiunt pro vno defuncto magis proſunt ei, quàm alijs quoad ſatisfactionem.

Quæritur vtrum ſuffragia quæ fiunt pro vno defuncto magis proſint ei, quàm aliis.

Solutio dicendum eſt, quòd valor ſuffragij penſari poteſt ex duobus. vno modo ex virtute charitatis, quæ facit omnia bona communia; & ſecundum hoc magis valent ei, qui magis charitate plenus eſt, quamuis pro eo principaliter nõ fiant. Alio modo ſuffragia poſſunt penſari ex hoc quòd per intentionem vnius alteri applicantur, & ſic ſatisfactio vnius alteri computatur. & iſto modo magis proſunt ei pro quo fiũt ſpecialiter. immo ſecundum communiorem opinionem iſti ſoli valent, quo ad ſatisfactionem.

QVAESTIO.

Concluſio. Suffragia facta pro multis tantum valent ſingulis ac ſi pro vno quoque ſingulariter fierent.

Quæritur vtrum ſuffragia facta pro multis, tantum valeant ſingulis, ac ſi pro vno quoque ſingulariter fierent.

Solutio dicendum eſt, quòd ſi valor ſuffragiorũ conſideretur ſecundum quòd valent ex virtute charitatis tantum ſingulis valent, ac ſi pro vno tantummodo fierent. de conſ. cr diſt. 5. cap. non mediocriter. Si vero valor ſuffragiorum conſideretur inquantum ſunt quædam ſatisfactiones per intentionem facientis translatæ in mortuos, tunc magis valent alicui, quæ pro eo ſingulariter fiunt. tamen licet pro vno fiant ſuffragia, proſunt etiam multis quantum ad communicatiuã charitatem, qua vnus diligit bonum alterius.

QVAE-

QVÆSTIO.

Concluſio. Si aliquid de particularibus ſuffragijs ſuperſit his pro quibus fiunt, diſpenſatur his pro quibus ſpecialiter non fiunt.

QVæritur vtrum tantum valeant ſuffragia communia illis, pro quibus ſpecialia non fiunt, quantum valent illis, pro quibus fiunt ſpecialia, & communia ſimul.

Solutio dicendum eſt quòd per diuinam miſericordiam ſi aliquid de ſpecialibus ſuffragijs ſuperſit his, pro quibus fiunt, diſpenſatur his, pro quibus ſpecialiter non fiunt, ſi eis indigeant. ſecundum Damaſcen. in quodam ſermone de Dormitione ſecundum beatum Thomam, & Landulphum ſupra 45. diſt. 4. ſenten. Et ſi aliquis argueret de miſſa, ſcilicet quòd eſt infiniti valoris ratione rei contemptæ, &c. dicendū eſt quòd quāuis ſit infiniti valoris, tamen determinatus eſt effectus ad quem illud ſacramentum ordinatur, vnde non oportet, quòd per vnū ſacrificium altaris tota pęna eorum, qui ſunt in purgatorio experietur quoniam plures miſſæ in ſatisfactione vnius peccati iniunguntur.

QVAESTIO.

Concluſio. Indulgentiæ proſint pœnitentibus ad ſolutionem pœnæ ad quam pęnitens eſt obligatus pro peccatis.

QVæritur vtrum indulgentiæ proſint pœnitentibus ad ſolutionem pœnæ ad quam pœnitens eſt obligatus pro peccatis.

Solutio dicendum eſt quòd ſic omiſſis omnibus obiectionibus. Pro cuius declaratione eſt notandum ſecundū opinionem aliquorum, quòd ad hoc quòd indulgentiæ valeant duo requiruntur ex parte dantis, ſcilicet auctoritas, & cauſa rationabilis pro qua dantur indulgentiæ. primum ſpectat ad clauem iuriſdictionis, ſecundum ad clauem ſcientiæ. Alia duo requiruntur ex parte ſuſcipientis, ſcilicet idoneitas, & diſpoſitio, ſcilicet quòd ſuſcipiens ſit in ſtatu gratiæ. ſecundum eſt deuotio, & fides, & adimpletio eius propter quod indulgentiæ dantur.

tur. hoc videtur dicere commentum ſeptem ſacramentorum. Et ſi aliquis obijceret dicendo: quòd exiſtentes in purgatorio non poſſunt adimplere, &c. Verum eſt ſimpliciter, & per ſeipſos. tamen interpretatiuè adimplent, quia per alios, & hoc ſatis poteſt patere: quia indulgentiæ ſunt de excellentioribus ſuffragijs ſpiritualibus eccleſiæ, & meritũ vniuerſalis eccleſiæ maius eſt, quàm meritum ſingularis perſonę quod ſuffragatur exiſtentibus in purgatorio, vt dictum fuit ſuperius. ergo tales ĩdulgentiæ indirectè ſe extendunt ad eos inquantum viuentes faciunt pro eis id quod continetur in forma indulgentiarum. Nam hi qui ſunt purgatorio cõueniunt in impoſſibilitate peccandi cum illis de eccleſia triumphante. conueniunt cum illis de eccleſia militante in pœna. cum vtriſque autem cõueniunt in charitate. ita Papa, ſeu prælatus medio modo ſe habet ad illos: quia illos de eccleſia triumphante non poteſt ligare, nec ſoluere. illos de eccleſia militante poteſt ligare, & ſoluere. illos de purgatorio non poteſt ligare, ſed ſoluere. non directè per modum iuriſdictionis, ſed indirectè per modum ſuffragij. ad hoc concordat Hoſtien. in ſumma de remiſſi. Et ſi aliquis obijceret: quia eccleſia aliquando abſoluit poſt mortem. dicendum eſt ꝙ mortuus abſoluitur, id eſt abſolutus antequam moreretur per contritionem fuiſſe monſtratur, & ſic finiuiſſe vitam. extra de ſenten. excom. c. à nobis. 2. 24. q. c. ſanè profertur. Etiam poteſt ligari poſt mortem, id eſt denunciari fuiſſe ligatum ſententia excommunicationis in facto hæreſis, &c. in aut. gazaros. C. de ſenten. paſ.

QVAESTIO.

Concluſio. Papa & epiſcopus poteſt conferre indulgentias.

Qværitur quis ſit ille qui poteſt conferre tales indulgentias.

Solutio dicendum eſt, quòd Papa, & Epiſcopus. Papa enim canonicè creatus, & electus in ſummum pontificem habet plenitudinem poteſtatis in terra, & non poteſtatem limitatam. ideo poteſt conferre plenariam indulgentiam à culpa, & à pœna quando ſibi placet. Alij autem prælati non ſic. immo habent poteſtatem limitatam. extra de pœnit. & remiſ. cap. quod autem. & cap. cum ex eo. vbi dicitur

quòd poſſunt dare in anniuerſario quadraginta dies, & in dedicatione eccleſiæ vnum annum tantum quotquot fuerint. & intelligatur ſemper quòd ſuſcipientes ſint in gratia. Tamen ſuper hoc Landulphus quidam notabilis doctor ordinis fratrum minorum ſuper 19. diſt. tenet, quòd Epiſcopus in dedicatione eccleſię non poteſt conferre indulgētias niſi ſuis ſubditis. quia quod non ſuo iudice factum eſt, nullius eſt momenti. in c. at ſi clerici de iudici. Et vltra dicit magiſter Nicolaus de ſancto Saturnio in ſacra pagina eximius profeſſor Cardinalis ordinis fratrum Prædicatorum, quòd ſummus Pontifex ex collata ſibi poteſtate: quia eandem habet, quam & beatus Petrus: quo ad poteſtatem clauium, iuxta illud ſecunda ad Corinth. 2. Si quid donaui propter vos in perſona Chriſti condonaui, ac ſi Chriſtus condonaſſet. ſed Chriſtus poterat totum condonare: ita & Petrus. & per conſequens vicarius Chriſti, qui non eſt minoris auctoritatis, quo ad hoc, quàm fuerit beatus Petrus, quia voluntas Chriſti committentis regimen eccleſiæ Petro, & ſucceſſoribus ſuis legitimè intrantibus fuit, quòd Petrus, & ſui ſucceſſores legitimè intrantes remitterent pœnam temporalem, & finitam debitam peccatis in toto, vel in parte ſecundum eorum voluntatis beneplacitum: adhuc non attenta cauſæ condignitate pro qua tales indulgentiæ dantur. ſecundum opin. ſupra dicti Magiſtri. Nam huiuſmodi indulgentia non reſpicit condignitatem cauſæ pro qua datur. ſed reſpicit principaliter infinitam Dei miſericordiam, meritum paſſionis Chriſti, & ſanctorum gratiam, & liberalitatem ſummi Pontificis, cui commiſſa eſt diſpenſatio huius theſauri inexhauribilis.

Obiectio. Et ſi aliquis obijceret dicens pono caſum quòd ſummus Pōtifex inordinatè concedat huiuſmodi plenariam indulgentiam alicui idoneo nunquid valebit?

Solutio. Solutio dico quòd ſic ſecundum beatum Thomam ſuper 4. diſt. 4. ſent. vbi dicit quòd ſi dans indulgentiam inordinatè remittat ſic, quòd homines quaſi pro nihilo liberantur peccat ſic faciens, ſeu dans. ſed nihilominus ſuſcipiens plenariam indulgentiam conſequitur, ſi fuerit capax tanti beneficij. ſicut ſi prælatus ſcienter promoueret indignum, valeret promotio. ſed prælatus promouens peccaret.

QVAE-

QVAESTIO.

Concluſio. Voluntas in non habentibus vnde impleant opus propter quod confertur indulgentia non ſufficit ad conſequendam indulgentiam.

QVæritur vtrum voluntas in non habẽtibus vnde adimpleāt opus propter quod confertur indulgentia, ſufficiat ad conſequendum indulgentiam.

Solutio dicendum eſt quòd non, quia dans huiuſmodi indulgentiam appoſuit certas conditiones, quas oportet adimplere ſi quis velit conſequi indulgentiam. tamen illa bona voluntas valet ad meritum pręmij eſſentialis, ſcilicet gratiæ, & gloriæ: non tamen ad relaxationem, quæ fieret ſi illi voluntati communicaret opus.

QVAESTIO.

Concluſio. Indulgentię indirectè valent prelato eas conferenti.

QVæritur vtrum indulgentiæ valeant prælato eas conferenti.

Solutio dicendum eſt, quòd prælatus dans cęteris huiuſmodi indulgentias, non poteſt ſibi indulgentias conferre propriè per ſe, & directe, tamen ſecundario modo, & indirectè. patet quia epiſcopus non ſeipſum abſoluit à peccatis directè, ſed indirectè: quia dat alteri poteſtatem per quam poteſt ab illo altero abſolui. vnde ad Hebræos 13. quemadmodum Pontifex pro populo debet orare, & offerre pro peccatis, ita etiam pro ſemetipſo debet quoniam & ipſe circundatus eſt infirmitate.

QVAESTIO.

Concluſio. Indulgentię tantum valent, quantum ſonant.

QVæritur vlterius vtrum indulgentiæ valeant tantũ, quantum ſonant.

Solutio dicendum ęſt quòd tales indulgentiæ tantum valẽt

quantum ſonant. ſi ex parte conferentis ſit auctoritas, & iuriſdictionis poteſtas, & ex parte recipientis ſufficiens deuotio, & charitas. ideo dicitur verè confeſſis, & pœnitentibus, & ex parte cauſæ diſtrictio, & pietas, &c. vt ſuperius viſum fuit.

QVÆSTIO.

Concluſio. Si forma indulgentiæ dicat determinatè, quicunque tantum dabit, reportabit indulgentiam, tunc pauper, & diues diſpoſiti, æqualiter conſequuntur indulgentias ſecus ſi indeterminatè.

Quæritur vtrum diues, & pauper diſpoſiti (vt ſemper intelligitur) æqualiter conſequantur tales indulgentias. Solutio dicendum eſt, quòd ſi in talibus indulgentijs dicatur indiſtinctè quicunque dederit pro conſtructione talis eccleſiæ, ſiue viſitauerit talem eccleſiam, habebit mille annos indulgentiarum, &c. In tali caſu ſi diues det denarium, vel obolum ſicut pauper, non dicitur conſequi indulgentiam: quia non dat auxilium conueniens ſecundum debitam intentionem conferentis indulgentiam: quia iuxta iſtam formam diues debet dare plus, quàm pauper. Si verò forma indulgentiæ dicat determinatè quicunque tantum dans reportabit totam indulgentiam, ſic non eſt incõueniens, quòd dans obolum reportet remiſſionẽ omnis pœnæ ſibi debitæ pro culpis ſibi dimiſſis, quia dantur verè confeſſis, & pœnitentibus: cum indulgentia non reſpiciat principaliter illum obolum, vel datum. ſed infinitam Dei miſericordiã & conferentis liberalitatẽ, qui eſt diſpenſator theſauri inexhauribilis ex merito Chriſti Beatæ Mariæ virginis, & omnium Sanctorum, &c.

QVÆSTIO.

Concluſio. Indulgentiæ originantur à Spiritu ſancto recuſante, & ab authoritate Eccleſiæ, & ſupremi Vicarij.

Quæritur vnde ſumpſerunt tales indulgentiæ originem. Solutio dicẽdum eſt, quòd ex infinita Dei miſericordia, cui propriũ eſt miſereri ſemp, & parcere, & qui in ira continere

non

nō poteſt miſericordias. vt dicit Caſſiod. Pſal. 77. aut obliuiſcet miſereri Deus, aut cōtinebit ĩ ira ſua miſericordias ſuas. Huiuſmodi remedia fuerunt in veteri teſtamento: vt dicit Gregorius in Moral. oblationes, ſacrificia, circuncisio, lex, & legalium obſeruantia, & illa omnia valębant ex fide, & deuotione operantium. In perſona Chriſti enim habetur Iſaiæ 61. Miſit me, vt mederer contritis corde, & prędicarem captiuis indulgentiam, & clauſis apertionē, & prædicarem annum placabilem domino, ſcilicet annum Iubileum remiſſionis. cuius figura fuit ille Iubileus in quo remittebantur debita: Leuit. 25. cap. Locutus eſt dominus ad Moyſem, dicens numerabis tibi ſeptem hebdomadas annorum, id eſt ſeptem ſepties quæ ſimul faciunt annos quadraginta nouem, & clãges buccina in menſe ſeptimo, & decima die menſis propitiationis tempore in vniuerſa terra veſtra ſanctificabisq; annum quinquageſimum, & vocabis remiſſionem cunctis habitatoribus terræ tuæ. ipſe enim eſt Iubileus, hic Iubileus tipicus erat, & figurabat quintũ Iubileũ, in quo Chriſtus venit ad nos, & verum Iubileum, ipſe prędicauit ac dedit Petro, & ſuis ſucceſſoribus commiſit, prædicauit inquam per ſeipſum. Matth. 4. Cœpit Ieſus prędicare, & dicere: pœnitentiam agite appropinquabit Regnum cęlorum: in quo verbo ſecundum Doct. efficacia plenariæ continetur indulgentiæ: eo quòd ſolum verè pœnitentibus, & confeſſis conceditur. prædicauit inquam per preconem ſuũ Ioan. Baptiſtam q. dixit pœnitentiam agite appropinquabit Regnum cœlorum. Matth. 3. Iſtud etiam Ioan. 21. commiſit beato Petro, & ſuis ſucceſſoribus canonicè intrantibus quando dixit ei Simon Ioannis diligis me plus his? Et ſequitur paſce oues meas. ad quem paſtum ſpiritualem requirebantur magnæ diuitiæ ſpirituales & theſauri. ibi ſecundum Doctores Theologiæ, & Iuriſtas Chriſtus commiſit totum theſaurum Eccleſiæ diſpenſandum, & diſtribuendum verè pœnitentibus, & confeſſis Petro, & in perſona eius ſuis ſucceſſoribus canonicè intrantibus iuxta eiuſdem Petri, & ſuorum ſucceſſorum arbitrium. Et ſi aliquis obijceret dicendo, quòd nunquam reperitur quòd beatus Petrus fuerit vſus hac poteſtate dicendum eſt quòd hac poteſtate vſus fuit ĩ illis quos corporaliter ſanauit: etiam non ſequitur ſi nō fuerit vſus, quòd non habuerit. Item beatus Gregorius vndecimus indulgentias ſtatuit Romæ in Stationibus: Item Bonifacius octauus indulgentiam plenariam conceſſit viſitantibus Baſilicas Apoſtolo-

rum

rum Petri, & Pauli in quolibet centenario. Item Clemens Papa ſextus eam indulgentiam, vel ſimilē dedit in quolibet quinquagenario. de qua quid indulgentia tātum habebant Romani cum modico labore ſicut illi, qui veniebant de vltimis finibus terræ: licet non valerent eis æqualiter quo ad meritum eſſentiale gratiæ & gloriæ, &c.

QVÆSTIO.

Concluſio. In vltima abſolutione gratia habebit effectum ſuum.

QVæritur quid iuris ſi Papa concedat indulgentiam plenariam, ſcilicet à culpa, & pœna duntaxat in articulo mortis, & ille cui conceſſit talem indulgentiam fuerit vſus pluries iſta gratia credens ſe eſſe in articulo mortis: dum aliquando infirmaretur.

Solutio dicendum eſt, quòd Papa Innocen. vj. prędictum dubium determinauit dicens, quòd tunc valet ſi amplius illa gratia non vtatur. Si vero alias vtatur illa gratia in vero mortis articulo ſibi valebit. & ſic in vltima abſolutione illa gratia habebit effectum ſuum, &c.

Sequitur de ſacramento Euchariſtiæ.

IN cœna ſummum Chriſtus ſtatuit ſacramentum.
Sub panis ſpecie cum diſcipulis tribuit ſe,
Ac ſpecie vini, dicens hoc ſumite cuncti.
Miſſa celebratur, vt mors Chriſti recolatur.
Vt Deus oretur ſpiritualius, & veneretur
Vt confortemur, & pane ſacro ſatiemur.
Dant ornamenta tibi presbyter hæc documenta.

Signat

Signat ſub tunica, quòd mens debet fore munda.
Deſuper aſtrictus ſpeciem de ſuperis dat amictus.
Vult candor tunicæ ſpondas te viuere caſtè:
Signat ſtrictura, tibi quòd non ſit vaga cura
Per manipulum leue, contemnuntur mala vitæ:
Stola notat ſemper Chriſto ſeruire decenter:
Stringens caput foris notat infula fœdus amoris.
Deſignat lignum crucis ara, calixque ſepulcrum:
Sed panis carnem Chriſti, vinumque cruorem.
Sudorem dat aqua, ſudaria linea palla
Verba liber ſcriptus, quę protulit ex cruce Chriſt⁹:
In miſſa forma ſunt verba Ieſu benedicta:
Panis materia cum vino vitis, & vnda.
Expers fermenti non mixta ſit hoſtia Chriſti.
Presbyter hoc ſacrat, intentio ſi tamen extat.
Sacra videns ora genibus flexis, & adora.
Dicens deuote verſus hos quos doceo tę.
Salue Saluator mundi Rex, atque creator.
Qui Deus es, & homo natus de virginis aluo
Te Deus exoro ſupplex, & pronus adoro
Vt mihi condones, & cœli gaudia dones:
Necnon defunctis viuis, fidis quoque cunctis.
O ſanguis Chriſti, qui fuſus amore fuiſti.
Humani generis nobis precor auxilieris
Dele peccata, da nobis regna beata.
Quiſque Dei ſumit corpus, ſit ei bene credens.
Orans deuotus, ici unus crimine lotus.
Sitque timoratus, non vlla claue ligatus:
Pranſus percipere poterit, cogente neceſſe:

Corpore

Corpore percepto, te cuſtodire memento
Ne quidquam facto depoſtas de ſacramento.
Redde Deo grates orans, tibi, det bonitates.
Ne ſis ingratus, caueas quoſcunque reatus.

Et oſtenditur, quando inſtitutum fuit, cur celebratur hoc ſacrificium quæ ſit ſignificatio ornamentorum conſecrantis, quæ ſit forma, & materia quis ſit miniſter huius ſacramenti, & in quo ſtatu debet ſumi.

IStud capitulum quartũ de ſacramentis eſt de ſacramento Euchariſtiæ, qđ videtur continere vndecim particulas. In prima particula auctor noſter docet inſtitutionem ſacramenti Euchariſtiæ, ac ſpecies eius in generali. In ſecunda parte oſtendit cur iſtud ſacrificium celebratur. In tertia docet ſignificationem ornamentorum conſecrãtis. In quarta docet ſignificationem illorum; quæ adminiſtrantur immediatè ſacramento Euchariſtiæ. In quinta docet in ſpeciali quid ſit materia, & forma ſacramenti Euchariſtiæ. In ſexta docet qd ſit miniſter iſtius ſacramenti Euchariſtiæ, & quam intentionem debet habere. In ſeptima docet modum reuerentiæ, quem debet habere vnuſquiſque fidelis erga ſacramentum Euchariſtiæ. In octaua docet in quo ſtatu debet ſumi Euchariſtia. In nona reſtringit illã particulam octauæ in qua dicitur ieiunus. In decima docet modũ cuſtodiendi corpus Dominicum poſt eius ſumptionem. In vndecima auctor poſt ſumptionem tam precioſiſſimi Sacramenti hortatur vnumquemque Deo gratiarum reddere actiones, & in poſterum cauere ne recidiuet. Prima in principio. Secunda ibi, Miſſa celebratur. Tertia ibi, Dant ornamenta. Quarta ibi, Deſignat lignum crucis. Quinta ibi, In miſſa forma. Sexta ibi, Presbyter hoc ſacrat. Septima ibi, Sacra videns ora. Octaua ibi, Quiſque Dei ſumens. Nona ibi, Pranſus percipere. Decima ibi, Corpore percepto. Vndecima ibi, Redde Deo grates, &c. illa eſt

diuiſio præſentis litteræ. Quantum ad primam particulam dicit auctor noſter quòd Chriſtus in cœna in die Iouis ſancta inſtituit iſtud ſacramentum ſub ſpecie panis, & vini. & adminiſtrauit diſcipulis ſuis, dicens. Supra ſpeciem panis hoc eſt enim corpus meum. & ſupra ſpeciem vini. hic eſt enim calix ſanguinis mei noui, & æterni teſtamenti. Matth. 26. & Marc. 14. & Prima ad Corinth. 11. Dominus Ieſus ī qua nocte tradebatur accepit panem, & gratias agens benedixit, fregit, & dedit diſcipulis ſuis, dicens hoc eſt enim corpus meum, hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicē, dicit hic eſt enim &c. vt ſupra. & diffinitur ſic. Euchariſtia eſt ſpecies panis tritici & vini ſub ſeipſis verum Chriſti corpus, & ſanguinem continentis realiter, ſed inuiſibiliter per tranſſubſtantiationem panis in corpus, & vini in ſanguinem. ex vi verborum conſecrationis à ſacerdote prolatorum, cum intentione myſterij. Et dicitur ab eo quod eſt bonum, & charitas, quod eſt gratia, quaſi bona gratia. quia in iſto ſacramento continetur gratiæ plenitudo, ſcilicet Dei filius.

QVÆSTIO.

Concluſio. Chriſtus ſacramentum Baptiſmi, & Euchariſtiæ inſtituit in propria perſona.

QVæritur quare Chriſtus inſtituit in propria perſona ſacramentum Baptiſmi, & iſtud ſacramentum.

Solutio, quia in baptiſmo eſt inchoatio, & in hoc ſacramento conſumatio. ideo baptiſmum inſtituit in principio ſuæ prædicationis, & iſtud in fine in receſſu à diſcipulis ſuis. per hoc eis oſtēdens magnum ſignum amoris, etiam in ſignum rememorationis. Nam illa, quæ vltimò proponuntur magnæ memoriæ commendantur. ideo dicit Saluator noſter. Luc. 22. deſiderio deſideraui, hoc paſcha manducare vobiſcum: antequam patiar. Et ſi quæratur vtrum hoc ſacramentum debuerit inſtitui à principio conditionis hominis. Reſpondetur quòd non. primo ratione contenti, quia hoc ſacramentum cōtinet corpus Chriſti verum, quod ante inſtitutionem ſacramēti oportebat de virgine eſſe natum. ſecundo ratione effectus, quia hoc ſacramentum eſt charitatis vinculum, quod tempore gratiæ maxime debent abundare. Huius enim ſacramenti ſigni

ra præceſſit quando pluit manna in deſerto populis Iſrael, qui quotidiano cœli paſcebantur alimento. Exod. 16. & per Mag. ſenten. 11. diſt. 4. in Melchiſedech. qui obtulit panem, & vinum. Gen. 14. in agno paſchali de quo habetur in Leuitico. Secundū Innoc. ſacrificium Abel ſacrificium Chriſti in altari, vel in cruce oblati expreſsè figurabat, quia per primogenitū. ſ m Gregor. Chriſtus exprimitur, qui per inuidiam interfectus eſt à Iudæis. Item ſacrificium Abrahæ intelligendo de ſacrificio quod Abraham voluit facere de filio ſuo Iſaac. Gen. 22. vnde Innocēt. quid per ſacrificium Abrahæ dilectum, & vnicum filium offerentis, niſi paſſio Domini deſignatur, de quo Apoſtolus, proprio filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum? Secūdum Mag. ſenten. 8. diſt. 4. cap. 1. quatuor ſunt figuræ ſpeciales huius ſacramenti. Vna eſt quæ ſpectat ad legem naturæ, ſcilicet Melchiſedech: duæ ſpectant ad legem ſcriptam, ſcilicet agnus paſchalis, & manna: vna ſpectat ad tempus gratiæ, ſcilicet ſanguis fluens. In hoc enim ſacramento eſt forma viſibilis, quæ eſt figura in ſacrificio Melchiſedech. res contenta, ſcilicet verum corpus Chriſti, quod figuratur in agno paſchali. res ſignificata, ſcilicet corpus Chriſti miſticum, quòd figuratum eſt in manna, & virtus dans efficaciam huic ſacramento, quæ ſignificata eſt in ſanguine Chriſti, qui habet rationem figuræ, quia exiuit de Chriſti mortui latere.

QVÆSTIO.

Concluſio. Abel reuelatum fuit, quòd primogenitus Dei filius humanum lapſum reparare debebat.

QVæritur quare non ſit hic mentio de oblatione Abrahā, dum Abraham rediret de victoria contra Reges, qui ducebant Loth captiuum: & de Noe?

Solutio quia Abel fuit reuelatum ſecundum Hug. quòd primogenitus Dei filius humanū lapſum repararet. Noe vero in tempore ſuo fuit reuelatum, quòd Deus humanum lapſum repararet in aliqua creatura, ſed ignorabat vtrum eſſet angelica, vel humana. Tempore Abrahæ fuit reuelatum quòd redimeret mundum in ſpecie humana. Gen. 26. In ſemine tuo benedicentur omnes gentes. ideo dedit decimam: quia homo per drachmam decimam intelligitur. Luc. 15. Aaron, & Noe in

peco-

pecoribus offerebant. ideo iſtis tribus Abel, quo ad perſonam vnigeniti. Melchiſedech, quo ad ſpeciem panis, & vini. Abrahæ, quo ad naturam hominis aſſumendam fuit veritas reuelata. ideo de ipſis fit mentio.

QVAESTIO.

Concluſio. Ratione difficultatis hoc ſacramentum debuit habere figuras.

QVæritur quare illud ſacramentum debuit habere figuras.

Solutio ratione difficultatis: quia difficile eſt ad credendum, & ad cogitandum. Secundo ratione dignitatis: vt eius dignitas figuris congruentibus monſtraretur. Sed videtur quòd iſtius ſacramenti non debeat eſſe duplex materia: quia totum illud quod eſt res, & ſacramentum continetur ſub ſpecie panis, ſcilicet totus Chriſtus. ergo panis eſt tota materia iſtius ſacramenti. Item illud ſacramentum ſub vna ſpecie populo miniſtratur, ſcilicet ſub ſpecie panis: ergo tantum vna debet eſſe materia.

In oppoſitum arguitur ſic. iſtud ſacramentum Euchariſtiæ à Chriſto initium ſumpſit. ſed Chriſtus in cœna ſuis diſcipulis illud ſacramẽtum miniſtrauit ſub ſpecie panis, & vini, ergo. Itẽ manducatio, quæ eſt vſus ſacramenti requirit cibum, & potũ. ergo huius ſacramenti duplex debet eſſe materia.

Solutio dicendum eſt, quòd vſus huius ſacramenti eſt manducatio, quæ ad ſui integritatem, & cibum, & potum exigit. & ideo huius ſacramenti debet eſſe duplex materia. vna quæ in cibo ſumatur, & alia quæ ſumatur in potu. vtraque ſpecierum, ſcilicet panis, & vini eſt de integritate ſacramenti Euchariſtiæ licet totus Chriſtus ſit ſub vtraque ſpecie: quo ad efficaciã. vtraque tamen harum ſpecierum eſt de integritate huius ſacramenti propter ſignificationem, ſignificatur enim hic Chriſtus cibus perfecte reficiens. perfecta autem refectio non eſt in pane tantum: nec in vino tantum, ſed in vtroque ſimul. Tamẽ propter periculũ effuſionis ſanguinis populo miniſtratur ſub ſpecie panis, ſub qua ſpecie eſt totus Chriſtus. Item eſt alia cauſa: quia ſi miniſtraretur populo ſub vtraque ſpecie. ſimplices non crederent totũ ſe Chriſtum in altera ſpecie recipere. ſecundũm

Bonauent. &c. Significatio enim huius ſacramenti eſt duplex. vna, ſecundum quod repræſentat præteritum, & ſic in hoc ſacramento repræſentatur, ſeu ſignificatur paſſio Chriſti: in qua ſeparatus fuit ſanguis ab eius corpore, & ideo ſeparatim in hoc ſacramento offerri debet ſignum corporis, & ſignum ſanguinis duplici materia exiſtente. Alia ſignificatio huius ſacramenti eſt de effectu inducendo per ſacramentum: quia ſacramenta efficiunt quod figurant. Et ſic cum hoc ſacramentum ad ſalutẽ corporis, & animæ ſumatur, oportet, quòd ſub ſpecie panis ad ſignificandum ſalutem corporis, & ſub ſpecie vini ad ſignificãdum ſalutem animæ hoc ſacramẽtum perficiatur, & ſumatur. ſecundum Doct. ſupra. 11. diſt. 4. ſent. de conſecr. diſt. 2. in ſumma, & extra de celebrat. miſſ. c. cum Marthæ. Etiam, vt oſtendatur filium Dei totam naturam humanam aſſumpſiſſe: vt totã redimeret, ſcilicet corpus, & animam. panis enim ad corpus. & vinum ad animam refertur. per Mag. 11. diſt. 4.

Tunc ad rationes in oppoſitum, & primo ad primam: quando dicitur totum illud quod eſt res, & ſacramentum continetur ſub ſpecie panis, ſcilicet totus Chriſtus. Dico quòd quamuis totus Chriſtus ſit ſub ſpecie panis ſecundum rei veritatem, non tamen eſt ibi ex vi ſacramenti: niſi corpus eius, ſecundum quòd venit in vſum fidelium.

Ad ſecundam rationem in oppoſitum quando arguitur illud ſacramentum ſub vna ſpecie populo miniſtratur, &c. dicendum eſt, quòd populo nõ datur ſanguis propter periculum effuſionis: quia facilius vna gutta ſanguinis laberetur quàm aliqua particula corporis. etiam ſecundum Bonauent. quia ſimplices non crederent in altera ſpecie totum Chriſtum recipere. Si nec ipſis quidem ſacerdotibus non conficientibus poteſt ſacramentum Euchariſtiæ ſub vtraque ſpecie præberi.

QVAESTIO.

Concluſio. Panis, & vinum ſunt materia huius Sacramenti.

SEd videtur quòd panis, & vinum non debeant eſſe materia huius ſacramenti: quia ſacramenta legis Moſaycæ propinquiora fuerunt ſacramentis nouæ legis, quàm ſacramenta legis naturæ, ſed in lege Moſayca ſecundum modum

dum ſacramenti comedebant carnes animalium. vt habetur in Leuitico in pluribus paſſibus. ergo caro debet eſſe magis materia huius ſacramenti: quàm panis, & vinum, quæ ſumebantur in lege naturæ per modum ſacramenti, vt habetur in Gen. Item expreſſius ſignificaret caro animalis carnem Chriſti, quàm panis, quia maiorem habet conuenientiam ad ipſam. ergo caro debet eſſe magis materia huius ſacramenti, quàm panis, & vinum. Item illud ſacramētum dicitur medicina infirmis. ſed infirmis inhibetur vinum. ergo vinum non debet eſſe materia huius ſacramenti.

Solutio dicēdum eſt, quòd cauſa quare panis, & vinum ſunt materia huius ſacramenti inter alios cibos & potus, eſt inſtitutio diuina vt tenent Doct. ſuper 4. ſenten. in 11. diſt. Cauſa autem inſtitutionis poteſt eſſe multiplex. vna quia iſta duo, ſcilicet panis, & vinum conuenientius in cibo, & potu veniunt. quare per hoc conuenientius in cibum, & potum ſpiritualem inducuntur. Alia cauſa, vt habetur in Glo. prima ad Corinth. 11. panis præ cæteris cibis ſuſtentat corpus. & vinum præ cæteris poculis cor lætificat. Similiter hoc ſacramentum magis ſuſtentat, & lætificat charitate inebriatos, quàm alia ſacramenta. Tertia cauſa eſt ex ritu celebrationis: quia panis, & vinum mūdius tractantur: quàm alia, quæ in cibo, & potu veniunt. Quarta cauſa eſt ex repræſentatione duplicis rei huius ſacramenti: quia iſtius ſacramenti duplex eſt res, ſcilicet corpus Chriſti verum, & corpus miſticum. Et quia ſigna ſunt inſtituta, propter rei ſignificatę expreſſionem talia debebant inſtitui, quæ vtramque rem exprimerent, & quia corpus Chriſti miſticum eſt ex multis aggregatis in vnum, talia elementa debuerunt eſſe, quæ ex multis sūt. vnum tale autem eſt panis: quia ex multis granis, tale etiam eſt vinum, quia eſt ex multis vuis, ſeu racemis. idcirco rectè vnionē corporis miſtici ſignificant, quod quidem corpus miſticum eſt eccleſia: quæ eſt ex multis fidelibus in vnum corpus coniunctis glutino charitatis. Vnde Apoſtolus in prima ad Corinth. vnus panis, vnum corpus multi ſumus, omnes qui de vno pane, & vno calice participamus. Quinta cauſa eſt ex repræſentatione eius quod præceſſit: quoniam grana in area conculcantur, panis in fornace decoquitur. & vinum in torculari comprimitur: quæ omnia competunt ad repræſentandam paſſionē Chri.

Tunc ad rationes, & primo ad primam quando arguitur ꝙ ſacramenta legis Moſaycæ erant propinquiora, &c. dicendum

eſt,

eſt, quòd iſtud ſacramentum non debuit in ſpecie alicuius ſacramenti legis Moſaycæ inſtitui, cauſa eſt: vt oſtēderetur ceſſatio legalium. Ad ſecundam dicendum eſt ſecundum beatum Thomam, quòd caro de ratione ſui non dicit aliquid ordinatū in cibis, ſed dicit quandam rem naturæ. Et ideo non ita competenter caro animalis ſignificaret carnem Chriſti: vt eſt cibus fidelium ſecundum quòd continetur in ſacramento ſicut panis, quia de hoc confectus eſt: vt ſit cibus. Ad tertiam quando arguitur illud ſacramentum dicitur medicina, &c. dicendum eſt quòd ſicut vinum non datur infirmis morbo febrili. ita iſtud ſacramentum non debet dari his, qui notoriè ſunt in febre peccati mortalis. tamen datur fidelibus. hoc eſt ad confortationem flebilium, quia peccato liberati ſunt, ſicut enim vinum non ſanat actu infirmantes. ſed iam conualeſcentes, ſic Euchariſtia nō ſanat iacentes in peccato mortali, ſed reſipiſcentes. ſecundum beatum Auguſt. B. Thom. & omnes Docto. Theologiæ. Ex pręmiſſis videretur quòd hoc ſacramentum non eſſet vnum.

Solutio dicendum eſt, quòd vnum eſt ad illum ſenſum quòd in illo ſacramento ſunt plura materialiter, quæ ordinantur ad vnum ſacramentum plenum, & perfectum formaliter. nec obſtat ſi dicatur quòd hic ſunt plura ſigna: quia ſunt ordinata ex inſtitutione ad ſignificandum vnum ſacramentum, &c. quantum enim ad efficientiam totus Chriſtus eſt ſub vna ſpecie, & totus ſub altera, ſed quantum ad ſignificātiam vtraque ſpecies requiritur. ideo Chriſtus ſub vtraque ſpecie hoc ſacramentum inſtituit, &c.

QVÆSTIO.

Concluſio. Chriſtus manducauit ſeipſum in cœna in die Iouis ſancta.

QVæritur vtrum Chriſtus manducauerit ſeipſum in cœna in die Iouis ſancta. quando adminiſtrauit ſe ſuis diſcipulis, & videtur primo quòd non, quia de hoc nulla fit mentio in Euangelio. Secundo ſic omne quod manducatur in cibum aſſumitur, ſed aſſumens non eſt aſſumptum. ergo Chriſtus corpus ſuum manducare non potuit. Tertio ſic illud ſacramentum ordinatur ad ſpiritualem refectionē: ſed Chriſtus non indigebat ſpirituali refectione, igitur ſeipſum

non

non aſſumpſit. Quarto ſic Chriſto non competit manducare hoc ſacramentum, nec ſacramentaliter, nec ſpiritualiter. Primo non ſacramentaliter. cum eſſet verus comprehenſor, & ſine velamine figurarum ad rem ſacramenti pertingeret: nec ſpiritualiter, quia in ipſo gratia non augebatur. ergo.

In oppoſitum arguitur auctoritate illius quod habetur de conſecrat. diſtin. 2. c. nec Moyſes dedit vobis panem verum, ſed dominus Ieſus ipſe conuiua, & conuiuium. ipſe comedens, & qui comeditur ergo ipſe Chriſtus corpus ſuum in cœna manducauit. & glo. ſuper illum text. talis eſt. Prius enim dominus poſtquam benedixit comedit. deinde dedit diſcipulis exituris, nec mirum ſi in ſacramento ſe comedit, qui ſeipſum manibus ſerebat. Ex hoc manifeſte innuitur ipſum dominum die cœnæ ſumpſiſſe corpus ſuum. licet quidam non admittāt, quibus obuiat Iſidor. ſupra Leuiticum in glo. illius litteræ ſi pro gratiarū actione. Leuit. 7. cap. vbi dicit quòd dominus noſter ſeipſum aſſumpſerit per hoc quòd dicit aſſumpſitq́; dedit diſcipulis ſuis. vnde verſus Rex ſedet in cœna turba cinctus duodena. Se tenet in manibus, ſe cibat ipſe cibus. Comedit ergo Chriſtus ſeipſum. ſed non quo ad effectum, vel neceſſitatem: quia non indigebat ſicut non indigebat baptiſmo, quem ſuſcepit. 1. diſt. 4. & hæc fecit Chriſtus: vt daret alijs exemplum. diſt. 8. cap. per aquā, & cęt. & per Doct. ſuper 11. diſt. 4. ſent.

Tunc ad rationes in oppoſitum, & primo ad primam quando arguitur, quòd de hoc nulla fit mentio in Euangelio. dicendum eſt, quòd in acceptione panis vtrunque poteſt intelligi, ſcilicet acceptio, & manducatio. etiam multa fecit Chriſtus, quæ non ſunt ſcripta in libro Euangeliorum. Ad ſecundam quando arguitur omne quod manducatur, &c. dicendum eſt, quòd Chriſtus ſub ſpecie propria, quodammodo diſtat à ſeipſo ſub ſpecie ſacramenti: quoniam nunc in ſpecie propria eſt in cœlo, ſed ſub ſpecie ſacramenti eſt in altari, & ſecundum hunc modum non eſt inconueniens, quòd ſeipſum aſſumat. Ad tertiam quando arguitur illud ſacramentum ordinatur ad ſpiritualem, refectionem, &c. dicendum eſt quòd manducatio illa non efficiebat in ipſo aliquid ſpirituale, ſed ſignificabat. Ad quartam quando arguitur, quòd Chriſto non competebat manducare hoc ſacramentum ſacramentaliter, nec ſpiritualiter, &c. dicendum eſt ſecundum beatum Thomam, quòd non manducauit corpus ſuum, vt inde aliquem effectum conſequentur. ſed vt

alijs

alijs ex manducatione exemplum daret. Bonauent. vero dicit ꝙ ſicut Christus baptiſmum ſuſcepit ſacramentaliter tantum, & non rem: ſic & hoc ſacramentum, & hoc fecit in exemplum. Et vlterius idem Doctor dicit quòd duplici de cauſa nō poteſt quis percipere efficaciam ſacramenti. vna cauſa propter gratiæ plenitudinem ſicut in ſolo Chriſto fuit. Alia cauſa propter indignitatem, ſicut in peccatoribus, qui licet percipiant corpus Chriſti, veruntamen fructum non recipiunt: quia indigni ſunt.

QVÆSTIO.

Concluſio. Saluator noſter in cœna dedit corpus ſuum Iudæ.

QVæritur vtrum Saluator noſter in cœna dederit corpus ſuum Iudæ.

Solutio dicendum eſt, quòd ſic. 23. quæſt. ideo ſecundum Mag. ſen. 11. diſt. 4. & ſecūdum omnes Doct. Theologiæ & Canoniſtas non eſt credendum, quòd quando dedit bucellam panis intinctam Iudæ, quòd tunc ei corpus ſuum dederit. quoniam illam bucellam dedit ei pòſt in ſignum, vt manifeſtaret Ioanni proditorem. Ioan. 13. &c per prius enim corpus ſuum dederat Iudæ, quando dedit alijs diſcipulis. Et ſi quæratur quare Saluator noſter dedit Iudæ corpus ſuum, cum ſciebat ei inferre iudicium, quia indignus erat.

Solutio. vna ratio fuit ne alijs diſcipulis ipſum Iudam ſuſpectum redderet, & ex hoc Iudas tradendi eum occaſionē ſumeret. Alia ratio eſt, vt doceret ſacerdotes non debere reuelare ea, quæ in confeſſione eis dicuntur. Sumunt enim boni, ſumunt mali ſorte tamen inæquali.

QVAESTIO.

Concluſio. Non tenetur, ad, cauſaliter, ſed conſecutiuè.

QVæritur quomodo intelligitur illud 4. ſentent. quòd Ieſus corpus ſuum dedit Iudæ ad perniciem.

Solutio dicendum eſt quòd, ad, non tenetur ibi cauſaliter, quia corpus Chriſti nunquam eſt cauſa damnationis alicuius, ſed tenetur ibidem, ad, conſecutiuè, ſ. quia Iudas indignè ſumpſit corpus Chri conſecuta eſt ei Iudæ damnatio.

QVAE-

QVAESTIO.

Concluſio. Corpus paſſibile Chriſtus adminiſtrauit diſcipulis ſuis.

QVæritur quale corpus adminiſtrauit Chriſtus diſcipulis ſuis pridie quàm pateretur.

Solutio dicendum eſt, quòd corpus paſſibile, quod tunc habebat. licet Hug. dixerit quòd tunc aſſumpſit dotem impaſſibilitatis. 1. quæſt. 7. cap. daymbertum. de iure patro. cap. quòd autem.

QVÆSTIO.

Concluſio. Corpus ſub pyxide poſitum in die cœnæ in craſtino mortuum eſt in cruce.

QVæritur vtrum corpus ſub pyxide poſitum in die cœnæ in craſtino moreretur in cruce.

Solutio ſecundum quòd habetur in 11. diſt. 4. ſenten. dicẽdum eſt quòd ſic: quia omnes paſſiones intrinſecè competunt corpori Chriſti ſub ſacramento, quæ ei competunt ſub ſpecie propria: ſicut mori, dolorem pati, & ſimilia. Paſſiones autem extrinſecè ſicut verberatio, lanceatio, & ſimilia non competunt ei ſub ſacramento: quare nõ poteſt dici, quòd ſub ſacramento verberetur, crucifigatur, &c. Et ratio diuerſitatis eſt, quia paſſiones extrinſecè pertinent ad ſubſtantiam corporis, mediantibus dimẽſionibus proprijs. Chriſtus autem ſub ſacramento exiſtens non comparatur ad exteriora mediantibus dimẽſionibus proprijs, ſed mediantibus dimenſionibus panis. Bonauent. ſub alijs verbis dicit, quòd ſub ſacramento à nullo poterat ſibi inferri paſſio: quare concluditur, quòd Chriſtus corpus paſſibile adminiſtrauit in cœna ſuis diſcipulis. Breuiter dicendum eſt. quòd ſi paſſio determinet actum agentis, Chriſtus non patiebatur ſub ſacramento, nec corpus eius reſeruatum in pyxide. Si autem paſſio dicat affectionem, ſeu dolorem ignotum, ſentiebat ĩ pyxide quicquid circa ipſum fiebat in cruce. vnde verſus.

Pyxide ſeruato poteris copulare dolorem
Ignotum, ſed non illatus conueniet illi.

QVAESTIO.

Concluſio. Papa quia eſt Vicarius Chriſti ideo in altari frangit & in ſede comedit.

QVæritur quare Papa in altari frangit ſpecies corporis: poſtea ad ſedem ſuam vadit, & ibidem ſumit.

Solutio quia Papa eſt Vicarius Chriſti. Chriſtus autem in Emaus panem fregit, ſed ibidem nõ comedit: ſed in Hieruſalem, & in huius figura Papa in altari frangit, & in ſede comedit, &c.

Quantum ad ſecundam particulam in qua auctor noſter oſtendit, cur illud ſacrificium celebratur ibi miſſa celebrare, &c. eſt notandum quòd illud ſacrificium celebratur ob memoriã Dominicæ paſſionis: iuxta illud primæ ad Corinth. 11. Hoc facite in meam commemorationem. Item illud ſacrificiũ celebratur, vt interius viuificemur: quoniam per virtutem huius ſacramenti aliquando fit de attrito contritus. per gratiam enim illuminamur, purgamur, perficimur, reficimur, & hæc gratia confertur in hoc ſacramento. Deus enim non tantum inſtituit ſacramentum, quod nos in eſſe generaret. vt baptiſmũ, vel quod genitos roboraret. vt confirmationem, verum etiam vt roboratos enutriret. vt Euchariſtiam. Item illud ſacrificium, ſeu ſacramentum offertur in augmentum deuotionis. vnde Pſalmo 22. Impinguaſti oleo caput meum, & calix meus inebriãs, quàm præclarus eſt. Nutrimentum enim quod hic datur nobis quantum ad eſſe gratuitum in tribus attenditur, ſcilicet in conſeruatione deuotionis, & dilectionis ad Deum. dilectionis ad proximum, & dilectionis intra noſmetipſos. Item illud ſacrificium offertur ad mitigationem fomitis, quia ſicut aqua refrigerat, ita illud ſacramentum refrigerat à feruore concupiſcẽtiæ. Item hoc ſacramentum offertur in augmentum virtutum, in remedium peccatorum venialium: nõ autem mortalium, quia ſicut nutrimentum naturale prodeſt viuenti, & non mortuo ſic alimentum ſpirituale, cuiuſmodi eſt illud ſacramentum. Item illud ſacramentum armat hoĩem cõtra diabolum. vnde Pſal. 22. Paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos, qui tribulant me. vnde Bernardus. Diſce Chriſtiane quantum debes diligere Chriſtum, qui dedit nobis carnem ſuam in cibum, ſanguinem

ſuum in potum, animam in precium, aquam lateris in lauacrũ. Secundum enim beatum Auguſtinũ in libro de ciuitate Dei, Die qua quis audit miſſam deuotè pro illo die neceſſaria conce dũtur ei, leuia colloquia dimittunt, iuramẽta ignoranter facta condonantur, quandiu audit miſſam non ſeneſcit, lumen oculorum ipſo die non perdit, ſeu amittit, mortem ſubitaneam nõ incurrit illo die, ſi obierit pro communicato habebitur, ab Angelo eundo ad eccleſiam, & redeundo paſſus eius numerantur: vt in die iudicij remunerentur. Secundum enim eundem Auguſtinum miſſa dicitur: quia cœleſtis miſſus mittitur, & ille cœleſtis miſſus ſecundum Innocen. eſt Angelus magni cõſilij, qui mittitur ad conſecrandum. vnde ille eſt ſacerdos inuiſibilis, qui principaliter conſecrat hoc ſacramentum vbicunque conficiatur. Officium autem miſſæ vt habetur de conſecr. diſtin. j. ediderunt beatus Iacobus frater Domini ſecundum carnem, & Baſilius epiſcopus Cęſarien. ſacramẽtum autem Euchariſtiæ Chriſtus inſtituit vt præmiſſum eſt. Miſſa enim non debet dici ſine lumine, licet poſſit dici: cuius ratio eſt multiplex. vna à parte Chriſti, qui dixit ego ſum lux mundi. Ioan. 8. Alia ratio à parte officij, quia officium miſſæ eſt ad illuminandum. Iſa. 70. Surge illuminare Hieruſalem, quia venit lumen tuum. Alia ratio eſt à parte presbyteri, ſeu miniſtri, q debet eſſe illuminatus. Matth. 5. Sic luceat lux veſtra coram hominibus, &c. Miſſa enim dicitur tribus linguis Hebraica, Græca, & Latina. Nam alleluia, ſabbaoth, oſanna. amẽ ſunt de Hebraica lingua. Kyrieeleiſon Chriſteeleiſon, &c. ſumuntur de Græca. cætera verò ſunt Latina, & hoc ſecundum rationale, quia titulus Chriſti in cruce pendentis fuit ſcriptus iſtis tribus, vt habetur per Euangeliſtas. Item miſſa ſecundum rationale diuiditur in quatuor partes, ſcilicet in obſecrationes, orationes, poſtulationes, & gratiarum actiones. vnde prima ad Thimot. 2. Obſecro enim primo omniũ fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, & gratiarum actiones pro omnibus hominibus. Prima pars pertinet ad populi inſtructionem. Secunda ad materiæ conſecrationem. Tertia ad materiæ conſecratæ ſumptionem. Quarta ad gratiarum actiones. prima pars à principio Miſſæ vſque ad offertorium. Secunda pars ab offertorio vſque ad finem Dominicæ orationis. Tertia pars à Dominica oratione vſque ad communionem. Quarta pars à communione, vſque ad finem Miſſæ. Prima pars continet plures. primo enim dicitur introitus, ab introeo introis. quia tunc

ſacerdos ad altarę accedit, & ſignificat introitus vaticinia prophetarum, & deſideria ſanctorum patrum deſiderantium filiũ Dei incarnari. ſecundum autem compen. Theologiæ. introitus ſignificat inchoationem boni. Et licet antiquitus diceretur loco introitus Pſal. tamen Hiero. de mandato Damaſi Papæ ordinauit diuerſos introitus ſecundum diuerſitatem feſtorum, & dierum. Et de illo Pſalmo, qui antiquitus loco introitus cantabatur, accepit vnum verſum, & dicitur introitus bis in cõmunibus feſtis ad deſignandum, quòd in Chriſto ſunt duæ naturæ, ſcilicet diuina, & humana. vel ſecundum compen. Theologiæ introitus dicitur bis. ad denotandum quòd in noſtra inchoatione debemus declinare à malo, & facere bonum iuxta illud Pſal. 30. Declina à malo, & fac bonum. In ſolennitatibus vero dicitur ter, ad deſignandum trinitatem perſonarum, vel ad deſignandum tria tempora, ſcilicet ante legem, ſub lege, & tempus gratiæ. Verſiculus interponitur ad denotandũ maiorem mentis attentionem. Aliquando tamen verſiculus exprimit ſanctos in quorum honore celebratur Miſſa, hoc eſt ad eorum cõmendationẽ. vt ibi Virgo Dei genitrix. Exultate iuſti, &c. Et ſubditur gloria patri ad denotandũ quòd à tota trinitate Chriſti aduentus poſtulatur, vel vt in qualibet Miſſa trinitatem honoremus. In Miſſa vero pro defunctis gloria patri non dicitur: quia incerti ſumus de eorum liberatione. Alia ratio: vt innuamus ipſos eſſe in dura pœna, coniecturatiuè. Tamen quia intẽtio orantis pro mortuis eſt, ꝙ patiuntur purgatorio. Poſt introitum ſequitur Kyrieeleiſon, & dicitur ter propter laudem trinitatis, & nouies propter nouem ordines Angelorum, vnde kyri idem eſt quod Dominus. el idẽ eſt quòd Deus ei ſ. idem eſt quòd miſerere on. idem eſt quòd nobis. idẽ Chriſteeleiſon. idem eſt ꝙ Chriſte Deus miſerere nobis. ſecundum rationale, ſecũdum autem compen. Theologiæ. kyrieeleiſon nouies dicitur ad deſignandum inuocationem miſericordiæ Dei. quia nouem modis indigemus. tribus modis quantum ad peccatorum remiſſionẽ, quæ perpetramus ore, corde, & opere. tribus modis quãtum ad gratiæ collationem, ſ. fidei, ſpei, & charitatis. tribus modis quãtum ad glorificationem, qua gaudebimus ſupra nos ĩ Deo, intra nos de nobis, & iuxta nos in proximo. Secundũ autem compendiũ ſeptem ſacramentorũ kyrieeleiſon dicitur propter commemorationem pręſentis miſeriæ dum miſericordia poſtulatᷣ, & ſubditur ter contra triplicẽ miſeriam, ſ. ignorãtiæ, culpæ, & pœnæ.

QVAE-

QVAESTIO.

Concluſio. Propter pertinentia ad Dei filium fit mutatio.

Quæritur quare nõ dicitur ſemper Kyrieeleiſon, ſine mutando Kyrieeleiſon in Chriſteeleiſon.

Solutio. primi tres pertinent ad patris potentiam deſignandam. Vltimi tres ad Dei clementiã magnificandam, quæ quidem clemẽtia attribuitur Spiritui ſancto. tres medij pertinent ad Dei ſapientiam incarnatam venerandam, quæ quidem ſapientia attribuitur filio: ideo propter pertinentia ad Dei filium mutatio fit. ad denotandum, quod aſſumpſit, quod non erat: ideo dicitur in tribus medijs Chriſte per aſſumptionem humanitatis vnitæ gratiæ miſerere nobis. Poſt Kyrieeleiſon ſequitur hymnus angelicus: ſcilicet Gloria in excelſis Deo, quem hymnum cantauerunt Angeli in Natiuitate Saluatoris vſque ad illam partem laudamus te, reliqua vero appoſuit beatus Hylarius Pictauen. Epiſcopus, & debet dici in medio altaris, quia Angelus, qui natiuitatem Chriſti annunciauit Paſtoribus erat in medio mundi. Luc. 2. Ecce annũcio vobis gaudium magnum, quod erit omni populo. Sacerdos vero dicens Gloria in excelſis Deo, gerit perſonam Angeli illius. & Chorus, qui reſpondet, gerit perſonam multitudinis Angelorum. de qua dicitur ibidem, facta eſt multitudo cœleſtis exercitus laudantium Deum, & dicentium gloria in Altiſſimis Deo. tamen gloria in excelſis non cantatur in officijs luctuoſis: vt in Miſſis de defunctis, in Septuageſima, Quadrageſima, &c. Item ſecundum Innocen. gloria in excelſis dimittitur in aduentu propter tempus primæ expreſſionis. quia ille hymnus fuit expreſſus in die Natiuitatis Domini. Alia cauſa eſt propter ſpem expectationis. in aduentu enim Deum Saluatorem expectamus. Et quia expectatio expectãtem affligit. iuxta illud Prouerb. 13. ſpes quæ differtur affligit animam, & gloria in excelſis eſt ſignum lætitiæ in aduentu, qui eſt tempus triſtitiæ tacetur gloria in excelſis. Sed tunc reſultat vnum dubium tale. cum alleluia ſit canticum lætitiæ: quare non tacetur in aduentu, ſicut gloria in excelſis.

Solutio. ſecundum Innoc. alleluia dicit rationem ſpei: quia aduentus eſt tempus ſpei. ideo in aduentu cantatur alleluia, Gloria enim in excelſis ſecundum compen. Theologiæ ſignifi-

cat

cat gratiarum actionem. ſecūdum vero compen. ſeptem ſacramentorum gloria in excelſis Deo dicitur ad commemorādum cœleſtem gloriam, ad quam tendimus poſt præſentem miſeriā.

QVÆSTIO.

Concluſio. Ceſſat gloria in excelſis à Septuageſima vſque ad diem cœnæ, quia lapſus primorum parentum tunc memoratur.

QVæritur quare ceſſat gloria in excelſis à Septuageſima vſque ad diem cœnæ.

Solutio quia lapſus primorum parentum ab eccleſia illo tempore memoratur. Item in illo tempore debet quiſque propria peccata ad mentis oculos reuocare: ideo debemus dimittere cantica lætitiæ: vt oſtendamus in nobis contritionem intenſam pro peccatis noſtris. iuxta illud Thob. 5. Quale gaudium mihi eſt qui in tenebris ſedeo, & lumen cœli non video? Item quia illud tempus figurat, ſeu repræſentat captiuitatem Iudæorum in Babylonia, in qua fuerunt ſeptuaginta annis, de qua captiuitate loquitur Dauid. Pſal. 136. dicens, Super flumina Babylonis illic ſedimus, & fleuimus dum recordaremur tui Sion. Item ad oſtendēdum angelicam offenſam: quia propter peccatum angelica reparatio impeditur. Et ideo ante Chriſti aduentum multitudo Angelorum contra homines iraſcebantur. Et ideo dum peccata noſtra memoramus ab hymno Angelico ceſſamus. Et hæc ratio vltima ſumitur in decreto in prima diſt. cap. hij duo. de conſecrat. & in ſequenti capitulo. habetur quòd gloria in excelſis Deo inter Miſſarum ſolennia in cœna Domini dicenda eſt. In feſto Innocentium nō dicitur: quia Innocentes non ſtatim intrauerunt gloriam, cum nondū eſſet ianua aperta: quia mundum Chriſtus aſcenderat.

QVÆSTIO.

Concluſio. Ordo debitus requirit vt poſt Kyrieeleiſon ſequatur gloria.

QVæritur quare gloria in excelſis ſubditur immediate Kyrieeleiſon.

Solutio

Solutio dicendum eſt, quòd hoc facit ordo debitus. Ex quo anima deuota deſiderauit Chriſti aduentum in introitu Miſſæ, & poſtulauit miſericordiæ effectum. In Kyrieeleiſon ordo debitus eſt. vt prætendat gaudij affectum in hymno Angelico iuxta illud Prouerbiorum 14. Cor quod nouit amaritudinem animæ ſuæ in gaudio eius nō miſcebitur extraneus. Finito gloria in excelſis, Sacerdos vertit ſe ad populum dicens, Dominus vobiſcum, quæ ſalutatio fuit ſumpta de veteri teſtamento de libro Ruth. 2. cap. Quando dixit Booz meſſoribus ſuis, Dominus vobiſcum, & eſt ſenſus dominus petitionibus veſtris tribuat effectum. Epiſcopus autem dicit pax vobis, quia epiſcopus repręſentat perſonam Chriſti. qui quando ſalutabat diſcipulos ſuos, dicebat pax vobis. Ioan. 20.

QVÆSTIO.

Concluſio. Epiſcopus vt rector dicit prima vice pax vobis.

QVæritur hic quare epiſcopus in prima vice dicit pax vobis, & in alijs dominus vobiſcum.

Solutio. vt cuſtodiat illud documentum Eccleſi. 4. Rectorem te poſuerunt eſto in illis quaſi vnus ex illis.

QVAESTIO.

Concluſio. Sacerdos ſemper dicere debet Dominus vobiſcum.

QVæritur vtrum ſemper debeat ſacerdos dicere dominus vobiſcum.

Solutio dicendum quòd ſic, poſito caſu quòd nō eſſet niſi vnus in Miſſa ſua: quia loquitur toti eccleſię. & chorus reſpondet. Et cum ſpiritu tuo, quæ reſponſio ſumpta fuit ab Apoſtolo. 2. ad Thim. 4. vbi dicitur dominus Ieſus Chriſtus cum ſpiritu tuo. Poſt ſubiungit ſacerdos, oremus, loquens quaſi ſyndicus in perſona totius populi, & dicto oremus dicit orationem, quæ vocatur collecta: quia olim prælatus, vel ſacerdos collecto populo dicebat eam ſuper populum: & ideo vocatur collecta. dicit deuotam orationem, quam ſacerdos facit pro populo, vt populus ſit dignus tantis myſterijs ſecundum

compen.

compen. ſeptem ſacramentorum. Super quod eſt ſciendum, quòd tales orationes debẽt dici in numero impari, ſcilicet vna, vel tres, vel quinque, vel ſeptem: quando dicitur vna ſignificat vnitatem eſſentiæ, quæ eſt in tribus perſonis. quando dicuntur tres ſignificant tres perſonas trinitatis, vel quia Chriſtus ĩ paſſione cuius Miſſa eſt memoriale dicitur ter oraſſe. primo dicens Pater ſi poſſibile eſt tranſeat à me calix iſte. ſecundo dicens, Pater ignoſce eis, quia neſciunt, quid faciunt. tertio quando dixit Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum. quãdo dicuntur quinque ſignificant memoriam quinque vulnerum Chriſti, quando dicuntur ſeptem ſignificant, quòd ſacerdos ſi dignè dicit exauditur pro omnibus petitionibus, quæ in oratione Dominica continentur, vel ſignificãt ſeptem dona Spiritusſancti, quæ ſacerdos petit ſibi, & illis pro quibus dicit Miſſam infundi. & Magiſter Ioannes Belet dicit, quòd non debent dici vltra ſeptem cui concordat Innocen. & hoc propter faſtidium audientium.

QVÆSTIO.

Concluſio. Orationes numero impari dicuntur quoniam diuinis congruit.

QVæritur quare orationes dicuntur in numero impari. Solutio ſecundum Innocen. quia numerus impar dicit concordantiam, par vero diſcordantiam. eo quòd par poteſt diuidi.

Vlterius eſt notandum, quòd omnis oratio dirigitur ad patrem, vel ad filium, & nulla ad Spiritum ſanctum. Et ratio eſt qa Spiritusſanctus eſt donum, & à dono non petitur, ſed à largitore doni, ſecundum beatum Auguſtinum in libro de Doctrina Chriſtiana. Item eſt notandum quòd ſi dirigatur oratio ad patrem, in qua non fiat mentio de filio. tunc debet dici per dominum vt in illa oratione. Protector Deus in te ſperantium, &c. Si autem in oratione fiat mentio de filio, debet dici per eundẽ. vt in illa oratione. Deus qui de beatæ Mariæ virginis vtero verbum tuum, &c. Si autem dirigatur oratio ad filium, debet dici qui viuis, & regnas Deus. vt in illa oratione. Deus qui virginalem aulam, &c. Si vero in fine orationis de filio debet dici. qui tecum viuit, & regnat. Si vero fiat in oratione mentio de Spiritu ſancto ſicut in illa. Deus qui corda fidelium, debet dici in fine, in vnitate Spiritusſancti. vnde verſus.

Per

Per dominum dicas cum patrem presbyter oras.
Si Chriſtum memores, per eundem dicere debes.
Si Chriſto loqueris, qui viuis dicere quæris.
Spiritus almus ſit, eiuſdem dicere debes.

Orationibus enim noſtris non poteſt dari maior auctoritas, quàm mittere eas per Ieſum Chriſtum ante conſiſtorium diuinæ maieſtátis, cum ipſe & pater vnum ſint, & ipſe filius de ſe dixerit. Matth. vlti. Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra. Ipſe enim Chriſtus dixit Ioan. 16. Petite in nomine meo, & accipietis: ergo ipſe eſt mediatór Dei, & hóminū. prima ad Thimot. 2. Item ſuper præmiſſis eſt notandum, quòd quando dicitur Miſſam pro viuis, non debet dici collecta aliqua pro defunctis, nec econuerſo in Miſſa pro defunctis debet dici collecta, ſeu oratio pro viuis: niſi illa communis oratio omnipotens ſempiterne Deus, qui viuorū dominaris, &c. Si vero in Miſſa pro viuis aliquo caſu dicatur collecta pro mortuis, illa collecta non debet dici vltima, ſed penultima, vel antepenultima quia finis debet correſpóndere principio, & dictis collectis reſpondetur amen, id eſt fiat. de multiplici acceptione iſtius dictionis videatur in capitulo de oratione, in illa parte ī qua determinatur de oratione Dominica. ī fine dictę collectę, vel collectarū ſequitur epiſtola ab epi, quod eſt ſupra, & ſtolon miſſio: quaſi miſſio facta ab Apoſtolis, & veris orthodoxis ad inſtructionem populi in fide catholica. Iſta enim inſtructio in fide fit per doctrinam Propheticam, & Apoſtolicam ſecundum compen. ſeptem ſacramentorum. Et ideo aliquando epiſtola legitur de epiſtolis Pauli, aliquando de epiſtolis Petri, aliquando de actibus Apoſtolorum, aliquando de Apocalypſi, &c.

QVAESTIO.

Concluſio. Epiſtola ſumitur de veteri, & nouo teſtamento, quia Ioan. Bapt. Chriſtum prænunciauit, & monſtrauit.

QVæritur quare epiſtola ſumitur de veteri Teſtamento, & aliquando de nouo.

Solutio. epiſtola ſignificat officium Ioannis præcurſoris. & Io. Chriſtum venturum non ſolum prædicauit immo præſentem monſtrauit. Ideo epiſtola aliquando ſumitur de veteri Teſtamento, & aliquando de nouo.

QVÆSTIO.

Concluſio. Oratio præcedit epiſtolam, vt diſponat ad doctrinam.

QVæritur quare oratio præcedit epiſtolam.

Solutio. epiſtola eſt quædam lectio doctrinæ, & ideo ipſam præcedit oratio: vt auditores proficiant.

QVAESTIO.

Concluſio. Epiſtola præcedit Euangelium, quia lex prȩcedit gratiam.

QVæritur quare epiſtola præcedit Euangelium.

Solutio ſecundum compendium Theologiæ: quia epiſtola dicit obſeruantiam veteris legis, Euãgelium vero nouæ legis. ideo epiſtola præcedit Euangelium. Alia ratio eſt ſecundum Innocen. quare epiſtola debet præcedere Euangelium ad denotandum officium præcurſoris, quod beatus Ioannes Baptiſta ante Chriſtum exercuit. Luc. 1.

QVAESTIO.

Concluſio. Beatus Paulus ſcribebat ad conuerſos, ideo in principio epiſtolarum Pauli dicitur fratres.

QVæritur quare in principio epiſtolarum Pauli dicitur fratres, in principio epiſtolarum Canonicarum, chariſſimi. in cæteris in diebus illis, &c.

Solutio. quia beatus Paulus ſcribebat ad cõuerſos inter quos debet eſſe ſpiritualis germanitas, ideo dicitur fratres. illi vero qui ſcripſerunt epiſtolas canonicas non ad conuerſos à ſe ſpecialiter, ſed ad omnes generaliter ſcribebant. inter quos debet eſſe charitas. ideo in ſignum huius dicitur chariſſimi. In libris vero hyſtorialibus prophetalibus, & Apocalypſis tangitur tempus rei præteritæ, præſentis, & futuræ. Ideo dũ legimus de illis, dicimus, in diebus illis. libri autem Sapientiales continent doctrinam communem omni ſtatui neceſſariam in omni tempore, ideo dicimus lectio libri Sapientiæ. Et debet

epiſtola

epiſtola cantari accentu circumflexo, ad denotãdum quòd doctor in docendo debet attollere Dei ſublimitatem, & poſtmodum debet redire ad propriam paruitatem, & debet terminari accentu acuto ad denotandum quòd omnia debemus reducere ad gloriæ felicitatem ſecundum Innocentium.

QVAESTIO.

Concluſio. Sedendo auditur epiſtola, quia ſignificat Chriſti expectationem.

QVæritur quare epiſtola auditur ſedendo.

Solutio. quia ſignificat Chriſti expectationem, expectantium autem mos eſt ſedere. Alia ratio eſt, quia epiſtola eſt quædam lectio ad eruditionem animæ. anima autem ſedendo, & quieſcendo fit prudens. ſecundum Philoſophum. 7. Metaphyſicæ. Alia ratio eſt ſecundum Innocentium: vt ſignificetur imperfectio legis ante aduẽtum Chriſti. poſt epiſtolam ſequitur reſponſorium quod ſignificat lamenta pœnitentiæ & vocationem Apoſtolorum: qui à domino vocati, non tantum verbo, ſed opere reſponderunt. eo quòd relictis omnibus ſecuti ſunt eum: vt opera ſequentia doctrinæ auditæ in epiſtola correſpondeant: vt ſimus factores verbi, & non auditores tantum Iac. 1. Alio nomine reſponſorium vocatur graduale. eo quòd ſignificet greſſum Apoſtolorum poſt Chriſtum, vel quia ſignificat, quòd pœnitentes debent per gradus aſcẽdere de virtute in virtutem. ſecundum Innocen. ſecundum vero compendium Theologiæ reſponſorium ſignificat vitæ actiuæ perfectionem. ſecũdum vero rationale ſignificat profectum ſpiritualem vitæ. Dicto reſponſorio ſequitur verſus à vertendo: quia illi qui dicunt ipſum verſum debent ſe vertere ad orientem, & eſſe in medio chori ad inſinuandum plenam conuerſionem pœnitentium ad gremium eccleſiæ ſecundum Innocentium.

QVÆSTIO.

Concluſio. Tempore paſchali dimittitur Reſponſorium & verſus, quoniam in paradiſo ceſſabit luctus.

ET ſi quæratur quare in tempore paſchali dimittitur reſponſorium, & verſus, &c.

Solutio. quia tempus paſchale ſignificat futurum ſtatum eccleſiæ felicem in regno Dei, in quo ceſſabit lamentum pœnitẽtiæ. Apocalyp. 21. Abſterget Deus omnem lachrymã ab oculis eorum. Dicto verſu ſequitur alleluia cum verſu ſuo, & eſt alleluia canticum lætitiæ. Et ideo nõ debet dici in tempore luctus, ſcilicet Quadrageſimæ ieiuniorum, &c. in Miſſis pro defunctis, & ſignificat alleluia ſecundum compendium Theologiæ ſpiritualem exultationem, & perfectionem vitę contemplatiuæ. vel alleluia ſignificat gaudium populorum. de miraculis per Chriſtum factis. Luc. 14. Omnis plebs gaudebat de his, quæ glorioſe fiebant ab eo, vel alleluia ſignificat gaudium, quod pœnitens habet quando exiuit à peccatis. Matth. 5. Beati qui lugent quoniam ipſi conſolabũtur. Et exponitur alleluia pluribus modis, vno modo ſecũdum Hieronymum ſic alleluia, Saluum me fac Deus: ſecundum Gregorium alleluia idem eſt, quòd Cantate Deo laudes: ſecundum Auguſtinum idem eſt quòd pater, & filius, & Spiritus ſanctus: ſecundum Ambroſium idem eſt quòd ſalus, vita, & lux. Hugutio, & Papias dicũt quòd idem eſt, quòd Laudate dominum, &c. Dicto alleluia ſequitur verſus. Et ſignificat verſus interpoſitus conuerſionem. Cõuerſi enim de duobus gaudent. ſ. de euaſione ſuppliciorum, & de acquiſitione pmiorum. Ideo alleluia bis reſumitur. Eccl. 30. Nõ eſt oblectamẽtum ſuper cordis gaudium. à Septuageſima vero vſque ad paſcha tractus dicitur, & alleluia tacetur, quia illud tempus eſt tẽpus pœnitentiæ & alleluia eſt canticum lætitiæ ideo, &c. Tractus vero dicitur: quia repreſentat miſeriam pręſentis ĩcolatus. de qua Pſal. 119. Heu mihi: quia incolatus meus prolongatus eſt, &c. Poſt paſcha vero alleluia ſæpius repetitur propter gaudium reſurrectionis noſtræ reconciliationis, & æternæ glorificationis. Dicto alleluia cum verſu ſuo ſequitur in ſolẽnitatibus proſa, ſeu ſequentia. & eſt ſimiliter proſa cãticum lætitiæ: quia in proſa exprimitur victoria obtẽta per glorificatum: quare ſublimatus eſt ad cœli faſtigia. Deinde ſequitur Euangelium, in cuius principio ſalutat lecturus populum: vt reddat populum attentum. ad audiendum Euangelium, quia per Euangelium populus perfecte in doctrina Chriſti inſtruitur. Iac. 1. cum manſuetudine ſuſcipite inſitum verbũ, quod poteſt ſaluare animas veſtras. Multis enim modis locutus eſt nobis Deus in prophetis, ſed in Euangelio loquitur nobis in filio. ad Hebr. 1. cap.

QVAESTIO.

Concluſio. Dum debet legi Euangelium liber à dextra in ſiniſtram portatur, quia à Iudęis ad gentes tranſiuit prędicatio.

QVæritur quare dum debet legi Euangelium, liber à dextra parte in ſiniſtram portatur.

Solutio. ſecundum Innocentium ad denotandum, quòd prædicatio fidei, primo fuit facta Iudæis, & inde Gentilibus.

QVÆSTIO.

Concluſio. Aliquando dicitur initium ſancti Euangelij, aliquando ſequentia ſancti Euangelij.

QVæritur quare aliquando dicitur initium ſancti Euangelij, & aliquando ſequentia ſancti Euangelij.

Solutio. quando Euangelium ſumitur à principio, tunc dicitur initium ſancti Euangelij, quando vero non ſumitur à principio, tunc dicit̃ ſequentia ſancti Euangelij. Dicto vero titulo debet reſponderi gloria tibi domine: quia in Euangelio agitur de gloria Dei, & noſtra, qualiter ſcilicet Chriſtus diabolum vicit, & nos redemit, & victor ad gloriam patris aſcendit. ideo reſpondetur gloria tibi domine: quaſi dicatur domine gloria tua, quæ in Euangelio prędicatur, nobiſcum ſine fine permaneat, & ſemper creſcat.

QVÆSTIO.

Concluſio. Quando Euangelium legitur, cerei accenduntur, quia lucem mundo attulit.

QVæritur quare quando Euangelium legitur cerei accenduntur.

Solutio. lumen precedit Euangelium, ad denotandum: quòd lumine Euangelij totus mundus illuminatur, & aliquando accenduntur duo cerei ad denotãdum, quòd Chriſtus miſit diſcipulos ſuos binos, & binos prædicare Euangelium. vel ad denotandum, quòd prædicatores debent habere no-

re notitiam vtriuſque teſtamenti, quòd autem aliquando vnus cereus accenſus præcedit ſicut in diebus ferialibus, ſignificat quòd Chriſtus in primo aduentu à paucis fuit notus, vel quòd in primo aduentu vnum ſolum præcurſorē habuit ſcilicet beatum Ioannem Baptiſtam, quòd autem duo cerei præcedunt in diebus ſolennibus. repręſentat, quòd Chriſtus in ſecundo aduentu ab omnibus cognoſcetur, & quòd in ſecundo aduentu habebit duos præcurſores Enoch, & Eliam.

QVÆSTIO.

Concluſio. Prædicatio debet ſequi crucifixum.

QVæritur quare in notabilibus locis crux præcedit Euangelium.

Solutio. ad denotandum quòd prędicatio debet ſequi crucifixum. Vnde dominus Petro. Ioan. 21. ſequere me.

QVAESTIO.

Concluſio. Prædicatores euangelici debent habere auctoritatem prædicandi.

QVæritur quare lecturus Euangelium petit benedictionem.

Solutio. ad inſinuandum, quòd prędicatores euangelici debent habere auctoritatem prædicandi. Lucæ 12. Rogate dominum meſſis: vt mittat operarios ſuos in meſſem ſuam.

QVÆSTIO.

Concluſio. Sacerdos alta voce dat benedictionem Diacono.

QVæritur quare alta voce Sacerdos dat benedictionem Diacono.

Solutio. quia Euangelium ſignificat tempus gratiæ ſub quo Chriſtus viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus. Baruch. 3. ideo datur benedictio viſibiliter, & poſtulatur.

QVAE-

QVAESTIO.

Concluſio. Sacerdos non dat benedictionem Subdiacono.

Quæritur quare Sacerdos non dat ſic benedictionē Subdiacono.

Solutio. quia in epiſtola lex Moyſi ſignificatur. Deus autem inuiſibiliter manens: legem Moyſi docuit, & Prophetas inuiſibiliter miſit.

QVAESTIO.

Concluſio. Doctrina Euangelij omnes alias præcedere debet.

Quæritur quare Euangelium in alto loco legitur.

Solutio ad denotandum quòd doctrina Euangelij omnes alias præcedere debet, & excellere. vnde Apoſtolus ad Hebræos 7. Nihil enim adducit lex ad perfectum. Euāgelium autem dat ſalutem omni credenti. Alia ratio eſt ad deſignandum Chriſti prædicationem. Matth. 5. Videns Ieſus turbas aſcendit in montem. Alia ratio eſt ad deſignādam Chriſti prædicationem propheticam. Iſa. 30. ſuper montem excelſum aſcende tu, qui euangelizas Sion. Etiam Chriſtus dicit Matth. 10. quod in aure auditis, prædicate ſuper tecta.

QVÆSTIO.

Concluſio. Prædicator debet vitam ſuam cum bono opere Deo offerre.

Quæritur quare Subdiaconus librum, & puluinar portat ante Diaconum lecturum Euangelium.

Solutio ad denotādum quòd prædicator debet vitam ſuam cum bono opere Deo offerre. Vnde Apoſtolus ad Coloſſ. 3. Omne quodcunque facitis, aut verbo, aut opere, in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti facite.

Item quando legitur Euangelium: tam proferens, quàm audientes debent ſe munire ſigno crucis in fronte, in ore, & in pectore, ſignificando, quòd non erubeſcimus dicere Euāgelium,

quod

quod ore prædicamus,& corde firmiter credimus. vnde Saluator noſter.Matth.10. Qui me erubuerit,& ſermones meos, hũc filius hominis erubeſcet, cum venerit in maieſtate ſua. Item proferens Euangelium librum ſignat: quaſi dicat, hic eſt liber crucifixi. & debet crux fieri cum tribus digitis propter inuocationem ſanctæ Trinitatis,de qua dicitur Iſa.40. qui appendit trib9 digitis molem terræ. Itẽ debet fieri crux a ſuperiori parte frontis ad inferius, ad deſignãdum quòd Chriſtus de ſinu patris deſcendit in vterum Virginis.vel ad denotandum quòd Chriſtus eſt genitus æternaliter de ſubſtantia patris, & dicitur crux à ſiniſtra ad dexteram ad deſignandum, quòd Chriſtus à leua huius miſeriæ perducet nos ad dexteram ſuæ gloriæ. 1.Pet.2. De tenebris nos vocauit in admirabile lumen ſuum. Item eſt notandum, quòd lecturus Euangelium debet eſſe ad minus Diaconus propter Euangelij auctoritatem. quia ſecundum Magiſtrum ſententiarum. 24.diſt.4. ad Diaconum ex officio ſpectat dicere Euangelium. vt dicetur in cap. de ſacramento ordinis.

QVÆSTIO.

Concluſio. Operatio legentis debet correſpondere intentioni.

QVæritur quare lecturus Euangelium debet habere manus coniunctas ad pectus.

Solutio ad deſignandum quòd operatio legentis debet correſpondere intentioni,ſecundum Innocentium.

QVAESTIO.

Concluſio. Euangelium continet doctrinam epiſtolarum.

QVæritur quare in principio Euangelij dicitur in illo tempore.cum in principio plurium epiſtolarum dicatur in diebus illis.

Solutio propter Euangelij perfectionem. tempus enim continet diem. ſic Euangelium continet doctrinam epiſtolarum.ſecundum Innocentium, & intelligitur de tempore rei euangelizatæ.

QVAE-

QVAESTIO.

Concluſio. Epiſtola quia ſignificat fideles legitur in dextra, & Euangelium infideles ideo legitur in ſiniſtra.

QVæritur quare epiſtola legitur in dextra parte altaris, & Euangelium in ſiniſtra.

Solutio. quia epiſtola ſignificat fideles legitur in dextra. Et quia Euangelium ſignificat infideles legitur in ſiniſtra. Alia ratio eſt ad denotandum, quòd Chriſtus miſſus fuit ad dexteram patris in ſiniſtram, id eſt in miſeriam huius ſeculi. Quia Euangelium debeat legi ad aquilonem: patet quia prædicatur infidelibus. Iſa. 43. Dicam aquiloni, da: & auſtro, noli prohibere. Item Euangelium prædicatur contra inſidias diaboli, qui per aquilonem ſignificatur. Ierem. 1. Ab aquilone pandetur omne malum.

QVAESTIO.

Concluſio. Portatur thus ante Euangelium ad deſignandum aromata quæ mulieres portauerunt ad ſepulchrum.

QVæritur quare portatur thus ante Euangelium.

Solutio ad deſignandum aromata, quę mulieres portauerunt ad ſepulchrum, vel ſecundum compendium ſeptem ſacramentorum fit thurificatio ad denotandũ, quòd Chriſtus omni bono odore eſt plenus, & ab ipſo deriuatur ad fideles per officium miniſtrorum eccleſiæ. vel alio modo per thurificationem deſignantur orationes iuſtorum, iuxta illud Apocaly. 8. Aſcendit fumus inceſorum de orationibus ſanctorum omnium ſuper altare aureum coram Deo. Vas enim dicitur thuribulum, quod debet eſſe clauſum inferius. per quod deſignatur, quòd celebrans debet terrena deſpicere, debet habere in parte interiori ignem. per quod deſignatur, quòd celebrans debet habere charitatem feruidam, debet habere in parte ſuperiori aperturas. per quod deſignatur, quòd celebrans debet contemplari cœleſtia. Apocal. 7. Alius Angelus ſtetit ante altare habens thuribulum aureum. ibi glo. quæ dicta eſt.

QVÆSTIO.

Concluſio. Homines debent eſſe parati ad prælium pro Chriſti fide obſeruanda.

QVæritúr quare dum legitur Euangelium homines debent eſſe ſtantes.
Solutio. ad denotandum, quòd ſint parati ad prælium pro Chriſti fide obſeruanda.

QVÆSTIO.

Concluſio. Doctrina Euangelia omnia velamina legis antiquæ remouit.

QVæritur quare deponuntur caputia.
Solutio. ad denotandum, quòd doctrina euangelica omnia velamina legis antiquæ remouit. Item ad oſtendendum quòd omnes quinque ſenſus debent eſſe aperti ad audiendum Euangelium. Finito Euangelio debet quiſq; ſe munire ſigno crucis contra diabolum, ne recipiat, ſeu remoueat verba euangelica à cordibus audiẽtium. Luc.8. Venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne credentes ſalui fiãt. Deinde datur liber apertus ſacerdoti ad oſculandum. per quod deſignatur, quòd ſacerdos debet habere plenam cognitionem contentorum in libro Euangeliorum. Luc.8. Vobis datum eſt noſſe myſterium verbi Dei. Dicto Euãgelio ſequitᷣ ſymbolum à ſin quod eſt con. & bole ſententia: quaſi ſententia Apoſtolorum ſimul, vel orthodoxorum ſimul congregatorum. Et eſt notandum, quòd non ſemper poſt Euangelium dicitur ſymbolũ: vt patet in Martyrologio Gregorij ſuper quo eſt notandum, quòd quadruplex eſt ſymbolum. vnum editum à collegio Apoſtolorum, quod dicitᷣ ſub ſilentio in Prima, & in Completorio. Aliud ſymbolum fuit editum in concilio Conſtantinopolitano, licet aliqui dixerint in concilio Niceno, & illud cantatur alta voce in Miſſa poſt Euangelium. Aliud ſymbolum fuit editum ab Athanaſio quod eſt, Quicũq; vult ſaluus eſſe. Aliud fuit editum in concilio Niceno de ſynodis. Primum fuit ad fidei inſtructionem. Secundum ad fidei ampliationem. Tertium ad erroris excluſionem. Quartum ad fidei ſolidam defenſionem.

QVAE-

QVAESTIO.

Concluſio. Symbolum Conſtantinopolitanum fuit factum ad elidendas multas hæreſes.

QVæritur quare ſymbolum Apoſtolorum non dicitur in Miſſa.

Solutio. quia ſymbolum Cõſtantinopolitanum fuit factum ad multas hæreſes elidendas. ideo dicitur ĩ Miſſa. Et non illud Apoſtolorum, in quo non ita explicitè hæreſes refelluntur: quia non ſolum attendenda eſt dignitas, immo etiam vtilitas.

QVÆSTIO.

Concluſio. Symbolum Apoſtolorum dicitur ſubmiſſa voce ad denotandum ſtatum primitiuæ eccleſiæ.

QVæritur quare ſymbolum Apoſtolorum dicitur ſumiſſa voce.

Solutio. ad denotandum ſtatum primitiuæ eccleſiæ, in quo ſtatu non audebant Apoſtoli, & fideles conſiteri publicè fidem catholicam. Et dicitur in prima ſecundum beatum Auguſtinum in libro de Symbolo: quia valet ad bonas operationes, quæ fiunt maxime de die. Et ideo dicitur ĩ Prima videlicet ad vincendas tentationes, quæ impugnant maximè de nocte: ideo dicitur in Completorio. Symbolum Athanaſij dicitur in prima: quia fides, quæ ibi explicatur dicitur prima virtutum, & dictum fuit in principio iſtius libri, & dicitur altè quia fuit editum ad perfidiam hęreticorum confundendam, quæ magis confunditur: dum hoc ſymbolum publice dicitur. ſecundum eundem Auguſtinum, &c.

QVAESTIO.

Concluſio. Ad denotandum eſſentiæ diuinæ vnitatem dicitur Credo in vnum Deum.

QVæritur: quare dicitur in iſto ſymbolo, quod dicitur in Miſſa. Credo in vnum Deum, cum in ſymbolo Apo-

 ſtolorum

ſtolorum dicatur Credo in Deum patrem.

Solutio. hoc dicitur ad denotandum eſſentiæ diuinę vnitatē. cuius contrarium tenebant plures hæretici, dicentes quòd vnitas eſſentiæ non ſe compatiebatur cum trinitate perſonarum. Conſequenter loquitur de filio, & Spiritu ſancto.

QVÆSTIO.

Concluſio. Fides catholica profitetur teſtatorem, vt oſtendatur qui eſt creator omnium quæ producta ſunt.

QVæritur quare non dicitur in illo ſymbolo patrem creatorem. ſicut in ſymbolo Apoſtolorum.

Solutio. creare eſt aliquid de nihilo facere. facere autem, de aliquo aliquid producere. ideo vt oſtendatur, quòd non ſolum eſt creator eorum, quæ ſunt de nihilo, ſed omnium quæ producta ſunt ex materia, profitetur fides catholica factorem. Sequitur, & in vnum dominum Ieſum Chriſtũ filium Dei vnigenitum. hic tanguntur ſex per quæ excluduntur ſex hæreſes. prima fuit, quòd filius non erat vnus Deus cum patre. contra quam dicitur, & in vnũ. Alia hęreſis, quòd filius erat minor patre. contra quam dicitur dominum Ieſum Chriſtum, id eſt æqualem patri, & Spiritui ſancto. Tertia hęreſis, quòd erat filius adoptiuus, non naturalis. contra quam, filium Dei vnigenitum. Quarta hæreſis, quòd filius Dei erat natus ex tempore, non ab æterno, cōtra quam: ex patre natum ante omnia ſecula. Quinta hæreſis, quòd filius Dei erat creatura: contra quam dicitur, Deũ de Deo. Sexta hæreſis, quòd ſi filius ſit Deus de Deo, quòd aliquid minuit de Deo: contra quam dicitur lumen de lumine, quia ſicut lumen eſt de lumine ſine diminutione, ita filius de patre ſine diminutione.

QVÆSTIO.

Concluſio. Filius non dicitur filius Spiritus ſancti.

QVæritur cum filius ſit conceptus ex Spiritu ſancto, quare non dicitur filius Spiritusſancti.

Solutio. ſecundum Mag. ſent. lib. 3. diſtin. 4. non dicitur filius

Spiritusſancti

Spirituſſancti licet operatione Spirituſſancti conceptus, nec ex hoc generaretur confuſio perſonarum in diuinis.

QVAESTIO.

Concluſio. Crucifixus, mortuus, & ſepultus, dicitur vnus articulus.

QVæritur: quare hoc totum crucifixus, mortuus, & ſepultus, dicitur vnus articulus.
Solutio. quia omnia hæc facta fuerunt in vna die.

QVÆSTIO.

Concluſio. Pauci dubitauerunt de deſcenſu ad inferos.

QVæritur quare non dicitur in illo ſymbolo deſcendit ad inferna. ſicut in illo Apoſtolorum.
Solutio. quia pauci dubitauerunt in hoc articulo. Alia ratio fuit, ne daretur occaſio aliquibus dicendi detentum in inferno.

QVÆSTIO.

Concluſio. Chriſtus reſurrexit vt nos ad reſurgendum ſpiritualiter prouocaret.

QVæritur quare Chriſtus reſurrexit.
Solutio. primo vt ſcripturas impleret, vt nos ad reſurgendum ſpiritualiter prouocaret, quia turpe eſt: vt ſeruus ſedeat, quando coram eo ſurgit dominus. Item reſurrexit propter iuſtificationem noſtram.

QVAESTIO.

Concluſio. Propter triplicem ſtatum Chriſtus reſurrexit tertia die.

QVæritur quare reſurrexit tertia die.
Solutio. propter triplicem ſtatum iuſtorum quem tāgit

git Gregor ſuper Ezechiel, dicēs ſexta feria Chriſtus paſſus eſt, Sabbato quieuit in ſepulchro. Dominico reſurrexit à morte. preſens enim vita adhuc nobis eſt ſexta feria, quia anguſtijs, & doloribus cruciamur. Sabbato quaſi in ſepulchro quieſcimus, quia requiem animæ poſt mortem inueniemus. Dominico autem vna cum corpore à morte reſurgemus, & in gloria gaudebimus. Alia ratione reſurrexit tertia die ad oſtendēdum, quòd ſicut in ore trium firmiter ſtat omne verbum: ita in tribus diebus experitur omne factum. prima ad Corinth. 15. reſurrexit tertia die, Gloſa probata vera morte.

QVÆSTIO.

Concluſio. Propter ſui corporis dignitatem Chriſtus non expectauit communem reſurrectionem.

QVæritur quare Chriſtus non expectauit communem reſurrectionem.

Solutio. propter ſui corporis dignitatē. vnde Pſal. 15. Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem. Secundo propter fidei veritatem. Vnde Apoſtolus ſi Chriſtus nō reſurrexit inanis eſt fides noſtra. Prima ad Corinth. 15. Tertio propter noſtræ ſpecialis reſurrectionis exemplaritatem, vt ſcilicet ſicut Chriſtus cito reſurrexit à mortuis ita & nos in nouitate vitę ambulemus. ad Epheſ. 5. Surge qui dormis. & exurge à mortuis.

QVAESTIO.

Concluſio. Secundum ſcripturas, id eſt ſecundum veritatem.

QVæritur quare dicitur in iſto ſymbolo ſecundum ſcripturas.

Solutio. intelligitur ſecundum ſcripturas, id eſt ſecundum veritatem. Quia omnis ſcriptura diuinitus inſpirata, vtilis eſt ad docendum, & erudiendum in iuſtitia. 2. ad Thimot. 3. & Auguſt. in libro de Trinit. diuinarum ſcripturarū. à veritate mens noſtra deuiare non debet.

QVAE-

QVAESTIO.

Concluſio. Chriſtus aſcendit propter ianuæ cæleſtis apertionem.

QVęritur quare Chriſtus aſcendit.

Solutio. propter ianuæ cœleſtis apertionem. vnde cãtat eccleſia. tu deuicto mortis aculeo aperuiſti credentibus regna cœlorum. Item aſcendit, vt Spiritum ſanctũ mitteret. Ioan. 16. Si non abiero paraclitus non veniet ad vos. Item aſcendit, vt deſiderium noſtrum poſt ſe traheret Can. 1. trahe me poſt te.

QVAESTIO.

Concluſio. Non aſcendit ſtatim poſt reſurrectionem propter probandam veritatem ſuę reſurrectionis.

QVęritur quare non aſcendit ſtatim poſt reſurrectionem.

Solutio. propter probandam veritatem ſuæ reſurrectionis, quæ erat articulus inter cęteros diſcipulos ad credendum.

QVAESTIO.

Concluſio. Duo intelliguntur per dexteram.

QVæritur quomodo intelligitur illud. Sedet ad dexteram patris.

Solutio. dicendum eſt, quòd duo intelliguntur per dexteram. vnum ſcilicet æqualitas maieſtatis, ad quam Chriſtus ſedet ſecundum deitatem. de hoc Apoſtolus Heb. 8. Talem habemus Pontificem, qui conſedit in dextera maieſtatis in excelſis. Aliud quod intelligitur eſt potiora bona glorię in quibus Chriſtus ſedet ſecundum humanitatem. quia collatum eſt ei à Deo patre quicquid conferri potuit. Et ſi dicatur illa habuit Chriſtus ab inſtanti ſuę conceptionis, benè conceditur: tamen in aſcenſione fuerunt manifeſtata, & in congruentia loci completa. ſecundum compend. Theolog. ad dexteram Dei patris ſedet: quia diu laborauit in ſiniſtra mũdi. vnde Pſalmus 87.

mus 87. in laboribus fui à iuuentute mea, & alibi. Pſal. 37. afflictus ſum, & humiliatus ſum nimis.

QVAESTIO.

Concluſio. Sedere ad dexteram Patris ſoli Chriſto conuenit.

QVæritur an conueniat alij ſedere ad dexteram Patris.
Solutio. ſedere ad dexteram Patris ſoli Chriſto conuenit, quia ſedere ad dexteram importat æqualitatem. ſecundum Glo. ſuper illud ad Rom. 8. qui eſt ad dexteram Dei Patris. eſſe autem ad dexteram Dei eſt eſſe in æterna beatitudine, & ſic conuenit alijs à Chriſto.

QVAESTIO.

Concluſio. Beatus Stephanus Ieſum habebat propugnatorem, & ſuſceptorem.

QVæritur cum Chriſtus ſedeat ad dexteram Patris: quare dicebat Beatus Stephanus. Ecce video cœlos apertos, & Ieſum ſtantem ad dextris Dei. Act. 7.

Solutio. Beatus Stephanus in tribulatione poſitus vidit Ieſum ſtantem, quem nos credimus regnantem, & quieſcentem, eo quòd Ieſum habebat propugnatorem, & ſuſceptorem.

QVAESTIO.

Concluſio. Propter primum aduentum dicitur, & iterum.

QVæritur quare dicitur, & iterum.
Solutio propter primum aduẽtum per incarnationem dicitur & iterum propter aduentum eius ad iudicium. Act. 1. Sic veniet: quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum. & Matth. 14. Videbitis filium hominis venientem in nubibus cœli.

QVAE-

QVAESTIO.

Concluſio. Spiritus ſanctus loquebatur per Prophetas.

QVæritur quare dicitur qui locutus eſt per Prophetas.

Solutio ad denotandum quod maior fides ſit eis adhibẽda cum ſint verba diuina: quia Spirituſſanctus loquebatur per Prophetas.

QVAESTIO.

Concluſio. Eccleſia non eſt finis vltimus.

QVæritur quare nõ dicitur, & in vnam ſanctam Eccleſiam catholicam, &c.

Solutio in non debet poni: quia Eccleſia non eſt finis vltimus, ſed potius via ad finem. ideo non dicitur, in. ſecus eſt quando dicitur credo in Spiritum ſanctum, quia in ibi notat finem triplicitur, vt ſit ſenſus credo in Spiritum ſanctum, id eſt credendo, tendo in eum ſicut in finem.

QVAESTIO.

Concluſio. Eccleſia eſt corpus Chriſti miſticum.

QVæritur quare dicitur articulus credo vnam ſanctam Eccleſiam, &c.

Solutio. ſecundum Innocen. quia eccleſia eſt corpus Chriſti miſticum, & Chriſtus eſt caput, vt ergo plenè habeatur fides de capite, neceſſarium eſt credere corpus, quod eſt Eccleſia catholica. vna enim dicitur ratione vnitatis fidei, & charitatis ad Phil. 4. Vnus Deus, vna fides. Sancta dicitur ratione puritatis, ſanctitatis, & bonitatis. vnde Leuit. 11. Sancti eſtote: quoniam ego ſanctus ſum. Catholica dicitur ratione vniuerſalis conformitatis, quia vniuerſi debent conformari in fide iuxta illud Pſalm. 85. omnes gentes quaſcunque feciſti, venient, & adorabunt coram te domine. Apoſtolica dicitur quia per Apoſtolos ſumus edocti in doctrinæ veritate ad Ephe. 3.

QVÆSTIO.

Concluſio. Confiteor vnum Baptiſma eſt annexum articulo.

QVæritur quare dicitur confiteor vnum Baptiſma, cum non ſit articulus.

Solutio. quamuis non ſit articulus fidei ſecundum Innocent. tamen eſt annexum articulo: quare dicitur confiteor, &c. & idem poſſet dici de alijs ſacramentis.

QVAESTIO.

Concluſio. Propter Altiſſimi vnitatem dicitur vnum Baptiſma.

QVæritur quare dicitur vnum Baptiſma, cum à Doctoribus enumerentur tres ſpecies, ſcilicet flaminis, fluminis, & ſanguinis.

Solutio. vnum dicitur propter Altiſſimi vnitatem ad [illegible] vnum Baptiſma, &c. Item dicitur vnum propter [illegible] hæreticorum prauitatem: qui dicebant h[illegible] zandum quotienſcunque caderet in [illegible] fuit hæreſis Donatiſtarum. vt [illegible] Auguſtinus [illegible] bro de hæreſi.cap.66. Alio modo [illegible] eſt, quòd ſolum Baptiſmus fluminis eſt ſacramentum, & non flaminis, nec ſanguinis, quare bene dicitur vnum.

QVAESTIO.

Concluſio. Hic non dicitur [illegible] Sanctorum.

QVæritur quare hic non dicitur communionem Sanctorum, ſicut in alio ſymbolo.

Solutio. ſatis intelligitur per hoc, quòd dicitur vnam ſanctam Eccleſiam, &c. Dicto ſymbolo ſequitur offertorium, vbi primo fit populi ſalutatio cum ſacerdos dicit dominus vobiſcum, & eſt tertia ſalutatio hic, quam facit ſacerdos. Nam prima fit in collecta. Secunda in Euangelio, tertia in offertorio, & propter hoc expreſſionem trinitatis [illegible] ante

ante [illegible] ſacrificij. Et dicitur offertorium de offero: quia tunc offerimus [illegible] & ea quæ ſũt neceſſaria ad Miſſã, [illegible] uinum, aquam & oblationes ad ſuſtẽtationem [illegible] Eccleſiæ. Exod. 23. Non apparebis coram me va[illegible] [illegible] orationis promiſſio, cum ſacerdos dicit [illegible] quod niſi dominus fuerit nobiſcum [illegible] non poſſumus. Et ſi quæratur quare [illegible] poſt [illegible] ſequitur orat[illegible] [illegible] correſpondent ſecretæ, quæ poſt lotionem [illegible] dicuntur.

[illegible] hoc fit propter ſignificationem ad denotandum [illegible] Chriſti [illegible] tempus paſſionis: quia nõ iam [illegible] ambulabat apud Iudæos, ſed abijt in regionem iuxta deſertum [illegible] ciuitatem, quæ dicitur Effren. & ibi morabatur cum diſcipulis ſuis ſicut dicitur Ioan. 11. vel illud fit: vt tam ſacerdos, quam populus recolligant ſe [illegible] ad deuotius orandum. Deinde ſacerdos offert [illegible] & alia [illegible] Trinitati [illegible]. Et facit ſignum crucis [illegible], id eſt, quod Deus eos ſanctificet. [illegible] benedicit aquam, & nõ vinum. quia aqua [illegible] populum, qui indiget benedictione Dei. vinum autẽ ſignificat Chriſtum, qui eſt ſuper omnia benedictus, & hoc pro [illegible] parte Miſſæ. ¶ Sequitur ſecunda pars Miſſæ, quæ eſt a [illegible] [illegible] ſecundæ parti quatuor ſunt parti[illegible] [illegible] præfatio, tertia Canon [illegible] [illegible] ſignificat [illegible] [illegible] oratio Dominica ſignificat [illegible] per gratiam. Rece[illegible] oblatione ſacerdos lauat manus ad denotandum, quod ſa[illegible] ſit internus lotus per contritionem ſicut externus manus [illegible] per ablutionem. Et lauantur extremitates digito[illegible] ad deſignandam emundationem à minimis peccatis, quæ [illegible] per confeſſionem in introitu [illegible] lotio [illegible] ante Miſſam, ſignificat, quod ſa[illegible] [illegible] debet de peccatis [illegible] plenam feciſſe [illegible] lotio, quæ fit poſt offertorium ſigni[illegible] [illegible] habere ſanctam [illegible] Ioã. 13. Et [illegible] poſt offertoriũ dicit ſeptem verſus vnius Pſalmi ad poſtulandum ſeptem dona Spiritus ſancti quibus indiget.

diget. Et redit ad altare, & inclinat ſe profunde, dicens in ſpiri-
tu humilitatis, ad deſignandum, quod per munditiam cordis,
innocentiam vitę & humilitatem, efficitur quis dignus miniſte-
rio huius ſacramenti. Iſa. 1. Lauamini, & mundi eſtote. Deinde
erigit ſe, & vertit ſe ad populum, dicens: Orate fratres: per quod
deſignatur, quod Chriſtus dixit diſcipulis ſuis. orate [illegible] ne
intretis in tentationem. Luc. 22. & Matth. 26. Et [illegible]
Miſſam debent dicere. tunc ſecundum Grego. Accepta [illegible]
omnipotenti Deo, ſeu acceptum ſacrificium tuum. Alij dicunt
dominus ſit in corde tuo, & in ore ad dignè [illegible]
ſanctum ſacrificium. Alij dicunt illum verſum. Memor ſit domi-
nus ſacrificij tui, & holocauſtum tuum pingue fiat. Alij dicunt
Spirituſſanctus ſuperueniat in te, & virtus Altiſſimi obumbret
tibi. In Miſſali vero Romano habentur hæc verba. ſuſcipiat do-
minus ſacrificium de manibus tuis ad laudem, & gloriam no-
minis ſui ad vtilitatem noſtram, totiusque Eccleſiæ [illegible]
amen. Hoc præmiſſo ſacerdos ſub ſilentio ſecretam dicit, [illegible]
quo eſt notandum quod totidē ſecretæ, & in eodem ordine &
de eodem debent dici: quot collectæ præceſſerunt ante in exor-
dio Miſſæ, ſcilicet ante epiſtolam, neque plures, neque pauci-
res, & dicuntur ſecreta, quia ſecretè pronunciantur, [illegible]
cretè ſignificant tempus, quo Chriſtus latuit [illegible] metum
Iudæorum: quamuis olim alta voce [illegible] ab omni-
bus laicis ſciebantur. ſecūdum [illegible] Mag. Arnoldus Bo-
leti in ſua ſumma, & ſimiliter [illegible] contigit ſemel ſu-
per hoc vnum magnum ſcandalum [illegible] quod ſequitur. Paſto-
res quadam die ſuper quendam lapidem poſuerunt panem, &
ſuper panem [illegible] verba [illegible]
borum conuerſus eſt [illegible]
ſi, paſtores, mortui ſunt, [illegible] Pontificibus:
ſtatum fuit, quod [illegible] ſub ſilentio dicerentur [illegible] Doctoribus, ſcilicet
ne talia verba [illegible] Scriptura tradita eſt
obſcuræ, ne vileſcant. Tamen notandum eſt, quod in diebus ali-
quorum ieiuniorum dicuntur plures collectæ, quam ſecretæ.
Secundo eſt propter lectiones ante epiſtolam dictas, quæ qui-
dem lectiones ſignificant prędicationem, modo prędicationē
debet præcedere oratio ſecundum beatum Auguſtinum in li-
bro de Doctrina Chriſtiana: ideo illis diebus dicuntur plures
collectæ, quam ſecretæ. In paraſceue vero quod dicitur [illegible]

paras,

[illegible], quæ Iudæi parabant pro ſabbato, [illegible] oratione [illegible] ad oſtendendum, quod tunc ſit [illegible] teſtamenti [illegible] lectio, quæ deſignat vetus teſtamentum [illegible] nouum teſtamentum [illegible], ad denotandum [illegible] habemus Chriſtum crucifixum [illegible] mundo. Et ſubiungitur orationes [illegible] per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum qui tecum viuit, & regnat [illegible] in vnitate Spiritus ſancti Deus, [illegible] per omnia ſecula ſeculorum. [illegible] alta voce pronunciando [illegible] ad illud ſacrificium [illegible] ad [illegible] ſecula ſeculorum, [illegible] beatus Auguſt. [illegible] capiendo æternaliter [illegible] omnia ſecula ſeculorum [illegible] hoc ſacrificium [illegible] vſque ad finem ſeculi adminiſtrabitur ſub ſpeciebus panis, & vini in commemoratione paſſionis Saluatoris noſtri [illegible] Matth. 28. [illegible] diebus vſque ad conſummationem ſeculi [illegible] celebratur [illegible] ſurſum ſunt quæ [illegible] aliquando oremus, tamen in ſignum [illegible] oculis [illegible] attollimus: vt poteſt videri Eſdræ, & [illegible] tiens dicit habemus ad dominum, & [illegible] quæ Deus contulit nobis gratias ei impendere debemus [illegible], &c. Et populus quaſi [illegible] dignum, & iuſtum eſt. Deinde [illegible] dicit [illegible] aliqui ordines Angelorum [illegible] Angelos [illegible] eſſe credimus, & aſſiſtere [illegible] decẽ [illegible] de conſe. diſt. 1. c. [illegible]. Deinde [illegible] ſanctus ter, [illegible] trinitatem perſonarum. & [illegible] Iſa. 6. vbi [illegible] vidiſſe Seraphim clamantia [illegible] ſanctus, ſanctus, & Apoc. 4. habetur quod Ioannes Euangeliſta [illegible]

qua-

quatuor animalia, quæ [illegible] dicere [illegible] ſanctus, ſanctus ſanctus. poſtea dicitur verſus. benedictus qui venit in nomine Domini, quem cantabant pueri Hebræorum [illegible] ramis palmarum: quando Saluator noſter venit Hieruſalem [illegible] quidem verſus ſcribitur. Matth. 2[illegible]. & cum [illegible] ſignum crucis, in ſignum [illegible] gelio, quod eſt liber crucifixi. Canonem incipit [illegible] dos debet ſe inclinare ante altare [illegible] inclinauit ſe dum proſpexit in [illegible] nale, vel ſacerdos inclinat ſe [illegible] Chriſtum orantem proſtratum, quando ſudor eius factus eſt [illegible] Lucæ [illegible] ctus ſudor eius. ſicut guttæ ſanguinis [illegible] & Matth. 26. legitur, quod Chriſtus [illegible] dicitur Canon regula, quia ex [illegible] trum ſanctorum compilatus [illegible] deuotandum verum d[illegible] tur me oſculo oris ſui. Item. [illegible] crucis, eo quod illud ſacramentum [illegible] ſionis Chriſti: vel quia in [illegible] lo percutienti Ægyptum, quia [illegible] lum, virginem, & paruulum, & mulieres [illegible] ctuarium meo incipite. Super quem autem [illegible] occid[illegible] Ezech. 9. Niſi ſcriptum [illegible] in frontibus [illegible] quod Hebraice ſignum eſt crucis [illegible] quo [illegible] pro Eccleſia [illegible] pro Papa, pro Epiſcopo [illegible] celebret pro aliquo [illegible] re ad ipſum. Tamen propter [illegible] poſſit, & debeat orare pro alijs. Item [illegible] Miſſam [illegible] debet dicere [illegible] recommendare [illegible] & [illegible] Miſſa fuerit: quod [illegible] in memoria [illegible] quos [illegible] commendat [illegible] ut antea [illegible] pronunciatio verba Canonis [illegible] debet [illegible] interuenire [illegible] dictum fuit illis [illegible] quod [illegible] ſtatuit [illegible] Deus autem præcipue attendit ad [illegible] &c.

QVAE.

QVÆSTIO.

[illegible] Canon prius [illegible] editus, quàm [illegible] memoriam [illegible] celebraret.

QVæritur quare in Canone nulla ſit mentio de [illegible] [illegible].

Solutio [illegible] Innocentium, quia Canon prius fuit [illegible] editus, quàm memoriam confeſſorum Ecclesia celebraret. [illegible] in Canone [illegible] præceſſerunt [illegible] papam. Item & [illegible] Marcellinum, & Petrum [illegible]. Eccleſia verò poſt tempora beati [illegible] cœpit confeſſorum memoriam venerari tamen videtur [illegible] Gelaſium Papam quinquageſimum [illegible] Canonem [illegible].

QVÆSTIO.

[illegible] alij non [illegible].

QVæritur quare iſti martyres potius nominantur in Canone quàm alij.

Solutio [illegible] quia aliqui ſancti patres [illegible] de Canone, ſed nunc [illegible] in Canone [illegible]. Conſequenter accedit [illegible] celebrans [illegible] ba effectiua conſecrationis ſuper vtramque ſpeciem panis & vini. Super ſpeciem panis dicit hoc eſt enim corpus meum, &c. Et [illegible] in altum ſignificans eleuationem Chriſti in cruce. Deinde ſuper vinum dicit, Hic eſt enim calix, &c. [illegible] ad demonſtandum quòd totus Chriſtus [illegible] pro redemptione totius humani generis & [illegible] demonſtandu [illegible] Chriſti paſſione [illegible] Deinde celebrans extendit brachia, ad [illegible] brachiorum Chriſti in cruce. Deinde celebrans [illegible] [illegible] Chriſti, & obedientia in paſſione. Deinde [illegible] brachia, ad [illegible]

dum

dum, quòd oblatio eius pro populo dirigitur ad Deum, ſem- per pollicem habendo coniunctum cum indice quibus corpus conſecratum tetigit, vt ſi aliqua particula noſtræ [illegible] ad- hæreat illis digitis non cadat, & hoc in reuerentiam ſacramen ti, &c. Quarta particula eſt oratio Dominica. Pater noſter, qui es in cœlis. vbi celebrans pro ſe, & pro populo facit ſeptem petitiones de quibus dictum fuit ſuperius capitulo de oratio- ne. & hæc quantum ad ſecundam partem, quæ eſt [illegible] conſecrationem.

Sequitur tertia pars Miſſæ, quæ eſt ad [illegible] ſumptionem, ibi pax Domini ſit ſemper vobiſcum. [illegible] dos capit hoſtiam, & eam diuidit [illegible] ſpeciebus ſolum, & cum vna particula ſuper calicem cum ſigno crucis dicit illa verba, pax Domini ſit ſemper vobiſ- cum, cui reſpondetur, & cum ſpiritu tuo. Deinde dicit ſa- cerdos Agnus ter. Super quo ſunt aliqua notanda. primo eſt no- tandum, quod ſacerdos diuidit hoſtiam in tres partes, [illegible] tur de conſecr. diſt. 2. cap. triforme. vna pars [illegible] per quam deſignatur corpus Chriſti quod iam reſurrexit. Pars altera comeditur [illegible] percipitur à celebrante, [illegible] tur Chriſtus ambulans ſuper terram. [illegible] antiquitus, per quam deſignatur [illegible] [illegible] dicit Sergius Papa, [illegible] lib. 2. Tamen hodie duæ partes [illegible] ut notatur in cap. cum Marthæ, de celebr. miſſ. [illegible] Loquendo myſticè pars in calice poſita ſignificat [illegible], [illegible] ſeu ſtatum triumphantium, pars comeſta fideles in terra viuen- tes, ſeu ſtatum militantium [illegible] in ſepulchris iacentis, [illegible] cundum compendium [illegible] vero compendium [illegible] Illæ tres partes ſunt propter trinitatem perſonarum in vna [illegible] videlicet [illegible] tres partes [illegible] hoſtiæ, vnus tamen eſt Chriſtus [illegible] ſub qualibet parte hoſtiæ [illegible] ſi diuidatur [illegible] quælibet parte [illegible] quæ prius [illegible] in ſigno, [illegible] eſt pars corporis Chri- ſti, & tamen quia qualibet pars hoſtiæ [illegible] integrè [illegible] [illegible] totum corpus [illegible] [illegible] & [illegible] Chriſti, qui [illegible] mortalis, [illegible], & im- mortalis,

mortalis, vel fiunt tres partes propter tres ſubſtantias in Chriſto, ſcilicet diuinitatis, animæ, & corporis. vnde verſus in glo. capitulo cum Marthæ, de celebrat. miſſ.

Hoſtia diuiditur in partes, tincta beatos, Plenè ſicca notat viuos, ſeruata ſepultos, Secundo eſt notandum, ꝙ cõmixtio vnius partis cũ ſanguine ſignificat, ꝙ corpus Chri, & anima in reſurrectione coniunctæ fuerunt: quia deitas nunquam abſuit immò ſemper cũ anima, & ſemper cum corpore. tertio eſt notandum, ꝙ Agnus Dei dicit liberationem per miſericordiam diuinam, & triplicatur, vt liberemur à malis pręſentibus, pręteritis, & futuris: tamẽ quamuis Agnus cantetur in die Iouis ſancta, ſcilicet in cœna Domini, pax non datur, cauſa eſt ſecundum Innocent. quia in illa die verus Agnus ad immolandum capitur. Ideo Agnus cantatur. ſed pax negatur: quia illa die à diſcipulo mediante oris oſculo traditur. In die Veneris ſancto, nec Agnus dicitur, nec pax datur propter dolorem paſſionis. in ſabbato ſancto, ſcilicet in vigilia Paſchæ, ſeu reſurrectionis non dicitur Agnus. ſed pax datur. non dicitur Agnus, quia in illa die fit memoria in officio præcedente de paſſione. pax datur, quia Miſſa illius diei eſt de reſurrectione per quam fuit pax diſcipulis nũciata. vnde verſus.

Agnus cantatur in cœna paxq́, negatur.

Inter vtrunque diem, nec pax, nec dicitur Agnus.

Ante diem Paſchæ pax eſt, nec dicitur Agnus: tamẽ Ioan. Belet dicit quòd in ſabbato pax non datur: quia Chriſtus qui eſt pax noſtra nondum ſurrexit ſed Agnus Dei dicitur ter cum miſerere nobis propter renatos, ſeu baptizatos, &c. Inferius vbi eſt textus ad hoc ſupplebuntur illa, quę hic omittuntur, ſcilicet ibi in Miſſa forma, &c. & ibi presbyter hoc ſacrat, &c.

Sequitur quarta pars Miſſæ, quæ eſt ad gratiarum actiones, ſcilicet à communione vſque ad finem Miſſæ. In illa parte ante & poſt communionem dicit celebrans aliqua poſt perceptionem corporis, & ſanguinis Chriſti quæ ſunt de gratiarũ actionibus, quę cauſa breuitatis omitto, & venio ad poſtcõmunionem, quæ ſignificat boni operis conſummationem, vel gaudiũ quod habuerunt diſcipuli poſt reſurrectionem Chriſti. Deinde ſacerdos ſalutat populum, & dicit orationem. ſicut Chriſtus poſt cœnam celebratam cum diſcipulis ſuis dixit hymnum. Deinde iterum ſalutat ſacerdos populum, &c. & diaconus, vel ſacerdos ſupplens vices eius licentiat populum dicens. Ite Miſſa eſt, quando maximè dicitur gloria in excelſis Deo. hoc eſt di-

cere hoſtia Miſſa eſt, id eſt ſacrificium miſſum eſt per Angelum ante conſpectum Altiſſimi vbi eſt requies æterna. Ite igitur, id eſt feſtinate ingredi illam requiem, ideo dicit ſacerdos. Iube domine hęc proferri, id eſt vota fidelium pręſentari per Angelum in ſublime altare tuum, vel ſecundum Magiſtrum ſentẽtiarum. 24. diſt. 4. Ite Miſſa eſt: id eſt ſequimini hoſtiam, quę Miſſa eſt ad cœleſtia tendentes poſt eam. Super his ſunt aliqua notanda. primo ſecundum rationale eſt notandum, quòd corpus Chriſti miſticum, quod eſt eccleſia eſt triplex, ſcilicet illud quod eſt in cœlo glorificatum, ſcilicet ſancti, qui ſunt in Paradiſo. Ideo in Miſſis quę celebrantur in honore iſtorum, quia ſunt in tuto dicitur, ite Miſſa eſt. Aliud eſt corpus Chriſti miſticum, quod adhuc in terra eſt, ſcilicet fideles qui ſunt in hoc mũdo, & ideo quandiu homines ſunt in hoc mundo, ſunt incerti de ſua ſalute. iuxta illud Euangelium. Luc. 10. Euntes per viam neminem ſalutaueritis, id eſt ſaluum dixeritis, propterea in Miſſis quæ dicuntur pro ſalute viuorum, in fine dicitur, benedicamus domino. iuxta Pſal. 34. Benedicam dominum in omni tempore. Aliud eſt corpus Chriſti miſticum, quod iam mediocriter ſe habet, cuius modi ſunt fideles, qui ſunt in purgatorio. Et ideo in Miſſis, quæ dicuntur pro talibus in fine dicitur requieſcant in pace, id eſt per meritum paſſionis Chriſti ſanctorum interceſſor Eccleſiæ ſuffragia, & præcipuè per oblationem tanti miſterij liberentur à pœnis purgatorij, & requieſcãt in æterna requie, vbi eſt ſumma pax, & tranquillitas. quamuis ſecundum Docto. Theolog. quęlibet Miſſa reſpiciat totum corpus Chriſti miſticum, ſicut patet per tripliceem hoſtiæ partitionem, de qua ſuperius extitit declaratum. Secundo eſt notandum, quòd altare ſumitur pluribus modis. Vno modo idem eſt quòd excellentia trinitatis. Exod. 20. Non aſcendes ad altare meum per gradum. Alio modo idem eſt quòd eccleſia triumphans. Gen. 35. Aedificauit ibi altare, & vocauit nomen loci illius domus Dei. Alio modo idem eſt, quòd lex Moſayca. Vnde Pſal. 117. Conſtituite diem ſolennem in condenſis, id eſt in vmbra legis. vſque ad cornu altaris. Alio modo idem eſt, quòd lex euangelica. Pſal. 83. Altaria tua domine virtutum. Alio modo idem eſt, ꝙ incarnatio filij Dei. Exod. 20. Altare de terra facietis mihi. Alio modo. idem eſt quòd deuoti cordis perfectio. Leuit. 6. Ignis in altari meo ſemper ardebit. Alio modo idem eſt, quòd ſacramenta eccleſiaſtica. Exod. 29. vnges altare in ſanctificationem, &c.

Alio

Alio modo idem eſt quòd vnio catholica, ad Hebr. 13. Habemus altare, de quo non habent poteſtatem edere, qui deſeruiūt tabernaculo: hic aūt quando dicitur in ſublime altare tuū, &c. intelligitur de trinitate, vel de eccleſia triumphante. Deinde dicto, Ite Miſſa eſt, ſacerdos dat benedictionem populo: vt gratia, quam credentes receperunt in oblatione tanti ſacramenti, maneat cum eis ſemper, & in eis fructificet, &c.

Declaratis iſtis quatuor partibus Miſſæ, eſt notādū ſecundū Innocent. in libro de Miſſa, quòd in Miſſa fiunt cruces vigintiquinque ſignationes, & fiunt in ſeptem vicibus, quæ ſignificant expreſsè paſſionem Chriſti: prima vice fiunt tres, dicendo iſta verba: hæc dona, hæc munera, &c. quæ ſignificant Chriſti traditionem. Nam primò fuit traditus à Deo patre, qui eū in mundum miſit. vnde Apoſtolus ad Gal. 4. cum venit plenitudo temporis miſit Deus filium ſuum, &c. Secundò fuit traditus à Iuda Scarioth. Ioan. 18. & Luc. 22. & in alijs locis. Tertiò fuit traditus à Iudæis. In ſecunda vice fiunt quinque crucis ſignationes dicendo iſta verba, benedictam, aſcriptam, &c. quę repręſentant quinque perſonas, quę fuerunt in paſſione Chriſti, ſcilicet perſonam Chriſti venditi, perſonam Iudæ vendentis, & perſonas ementium, qui fuerunt Pontifices Scribæ, & Phariſæi. In tertia vice fiunt duæ ſuper illud verbum, benedixit, quod verbum dicitur primò ſuper panem, ſecundò ſuper vinum: & fiunt iſtæ duæ cruces propter conuerſionem duplicis materiæ, ſcilicet panis, & vini: vel ad deſignandum emptionem & venditionem. In quarta vice fiunt quinque, dicendo illa verba, hoſtiam purā, hoſtiam ſanctam, &c. Et repręſentant quinque vulnera, quæ Chriſtus pertulit in cruce. In quinta vice fiunt duæ cruces, vna ſuper corpus, alia ſuper ſanguinē dicendo illa verba, filij tui corpus, &c. & ſignificant vincula, quibus Chriſtus fuit ligatus, & flagella, ſeu ſcorpiones, quibus fuit flagellatus. In ſexta vice fiūt tres, dicendo illa verba, ſanctificas, viuificas, &c. & ſignificāt tres crucifixiones quibus Chriſtus fuit crucifixus: prima fuit linguis Iudæorum, ſecunda fuit ſententia Pilati; tertia fuit manibus militum. In ſeptima fiunt quinque cruces, dicendo illa verba, Per ipſum cum ipſo, &c. tres illarum quinque fiunt cum corpore ſuper calicem, & duæ à latere, & ſignificāt tres primæ, tres cruciatus Chriſti, ſcilicet cruciatum paſſionis, propaſſionis, & compaſſionis, duæ ſignificant egreſſum animæ Chriſti de corpore, & aquam, & ſanguinem, quæ fluxerunt de latere Chriſti,

& ſic in toto ſunt vigintiquinque cruces excepto, quòd cum dicitur pax Domini fiunt tres, &c. ſecundum Innocent.

Item eſt notandum, quòd quinquies vertit ſe ſacerdos ad populum. per quod denotatur, quòd Chriſtus in reſurrectione quinquies apparuit. Primo Magdalenæ in horto in ſpecie Hortolani. Secundo mulieribus euntibus ad monumentum. Tertio beato Petro, ſed quando, & vbi non legitur, & ideo quando ſacerdos vertit ſe tertio ad populum non loquitur altè. Quarto apparuit duobus diſcipulis euntibus in Emaus quod dicitur eſſe caſtrum. Lu. 24. Quinto apparuit diſcipulis ianuis clauſis. Ioan. 20. & Thomas non erat cum eis. Item poſt apparuit diſcipulis, & Thomas erat eis. Ioan. eod.

Item eſt notandum, quòd nonies ſacerdos oſculatur altare. Primo antequam incipiat introitum: per quod deſignatur, quod debet eſſe reconciliatus Deo, quo ad peccati purgationem. Secundo ante collectam primam dum dicit dominus vobiſcum. per quod deſignatur, quòd debet eſſe Deo recõciliatus per deuotam orationem. Tertio in offertorio, dum dicit dominus vobiſcum. per quod deſignatur, quòd eſt reconciliatus Deo per ſuijpſius oblationem. Quarto antequam dicat, orate pro me fratres. per quod deſignatur, quòd debet eſſe Deo reconciliatus per internam mentis compunctionem. Quinto poſt te igitur. cum dicit, vti accepta habeas. per quod deſignatur, quòd debet eſſe reconciliatus per bonorum operum acceptationem. Sexto poſt, ſupplices te rogamus, cum dicit ex hac altaris participatione. per quod deſignatur, quòd debet eſſe Deo reconciliatus per ſuijpſius veram humiliationem. Septimò finita illa oratione Domine Ieſu Chriſte, qui dixiſti, &c. per quod deſignat, quòd debet eſſe Deo reconciliatus per communem tam amicorum, quàm inimicorum dilectionem. Octauo ante & poſt cõmunionem, cum dicit dominus vobiſcum. Per quod deſignatur, quòd debet eſſe Deo reconciliatus per dignam ſacramẽti perceptionem. Nono completa oratione placeat tibi ſancta Trinitas, &c. per quod deſignatur iugis huius ſacramenti rememoratio.

Item eſt notandum, quòd ſepties ſacerdos in Miſſa ſalutat populum. per quod deſignatur ſecundum rationale, quòd virtute Miſſæ ſalutem conſequimur æternam. In qua habemus ſeptem dotes, ſcilicet quatuor à parte corporis, & tres à parte animæ, & eſt dos idem, quòd donatio gloriæ à Deo facta animæ, & corpori, &c. Dotes enim animæ ſunt cognitio comprehenſio,

ſio, & dilectio. dotes corporis ſunt, ſeu erunt iſtæ quatuor, claritas, impaſſibilitas, ſubtilitas, & agilitas. De iſtis ad præſens ſuperſedeo, quia de ipſis eſt textus in fine iſtius libri, vel ſepties ſalutat populum ad deſignandum ſeptiformem gratiam Spiritusſancti. ſecundum compen. ſeptem ſacramentorum. Epiſcopus vero dicit pax vobis: quia repręſentat in hoc perſonā Chriſti, qui ita ſalutabat diſcipulos ſuos, &c. Ioan. 20. & Luc. 28. Stetit Ieſus in medio diſcipulorum ſuorum, & dixit eis, Pax vobis. Item eſt notandū quòd ſacerdos inclinat ſe octo vicibus à principio Miſſæ, vſq; ad finem. Prima dum dixit confiteor, per quòd deſignatur reuerentia quam debemus Deo facere pro peccatorum remiſſione. Secunda vice ante gradus altaris, quando dicit Aufer à nobis domine, &c. per quod deſignatur reuerētia Deo fienda pro collatione bonorum. Tertia vice dum dicit hanc orationem, Suſcipe ſancta Trinitas. per quod deſignatur Deo reuerentia fienda pro euaſione periculorum. Quarta vice in inchoatione Canonis, quando dicit Te igitur, &c. Per quod deſignatur reuerentia Deo exhibenda pro collatione oblatorum. Quinta vice poſt conſecrationem dum dicit ſupplices te rogamus, per quod deſignatur reuerentia, quam debemus Deo exhibere pro conſeruatione collatorum. Sexta vice ante pacem dum dicit domine Ieſu Chriſte, per quod deſignatur, quòd debemus Deo reuerentia pro confęderatione inimicorum. Septima vice poſt pacem dum dicit, Domine Ieſu Chriſte fili Dei, per quod deſignatur reuerentia Deo exhibenda pro dilectione reconciliatorum. Octaua & vltima vice inclinat ſe ſacerdos, quādo dicit, Placeat tibi ſancta Trinitas, &c. Per quod deſignatur, quòd reuerentia eſt Deo exhibenda pro conceſſione præmiorum, & hoc ſecundum Innoc.

QVÆSTIO.

Concluſio. Sacerdos celebrans Miſſam incipit in dextera parte altaris.

QVæritur hic quare cum ſacerdos celebrat Miſſam. cur incipit in dextera parte altaris, & poſtea vadit ad ſiniſtram, & iterum redit ad dexteram.

Solutio. ſecundum rationale: quia Chriſtus primo venit de dextera patris ad ſiniſtram mūdi, & iterum rediit ad dexteram Patris,

Patris, in die Aſcenſionis. iuxta illud.Ioan.16. Exiui à patre,& & veni in mundum: iterum relinquo mundum,& vado ad patrem &c. & hoc quo ad ſecundam particulam.

Quãtum ad tertiam partem in qua auctor noſter docet ſignificationem ornamentorum conſecrantis. ſ. ibi dant ornamenta &c. Eſt notandum,quòd illa ornamẽta,ſeu veſtes ſacerdotales fuerunt oſtenſæ figuratiuè Moyſi Exo.28. vbi dicitur: Facies veſtes ſanctas Aarõ, in quibus ſanctificatus miniſtret mihi ideo tales veſtes ſacerdotales debent eſſe benedictæ ab epiſcopo. Superlitium enim non eſt de eſſentia, ſeu de numero iſtarum veſtium, ſaltim in ſimplici ſacerdote, ſed ſolum de bene eſſe. Notanter dicitur in ſimplici ſacerdote, propter epiſcopos, & canonicos regulares quorum talis veſtis eſt habitus idcirco in generali veſtes ſacerdotales computantur ſeptem.ſ.ſuperlitium, amictus,alba, cingulum,manipulus,ſtola,infula. Iſte ſeptem veſtes ſignificant ſeptem dona ſpiritus ſancti, quibus debet ſacerdos eſſe perfuſus. Luc. 24 Induamini virtutem ſpiritus ſancti ex alto. vel iſte ſeptem veſtes ſignificãt,quòd ſacerdos debet eſſe munitus contra ſeptem vitia mortalia. Vnde Apoſtolus ad Eph.6. Induite vos armatura Dei: vt poſſitis ſtare aduerſus inſidias diaboli. Vel iſte ſeptem veſtes ſacerdotales ſignificant ſeptem virtutes, tres Theologicales, fidem,ſpem, & charitatẽ.& quatuor Morales,iuſtitiam,prudentiam, temperantiam, & fortitudinẽ: quibus debet ſacerdos eſſe adornatus.Vnde ad Rom.13. Induamini arma lucis glo.i.arma virtutum.vel ſignificat,quòd ſeptem petitiones orationis dominicæ exaudiuntur in miſſa in ſignum cuius legitur in Heſter 5.cap.quòd Heſter induta veſtibus regijs fuit exaudita ab Aſſuero &c. Primum veſtimentum eſt ſuperlitium. Sed quia non eſt de eſſe, ſed de bene eſſe pro ſimplici ſacerdote, vt præmiſi non intendo facere aliam mentionem. Sed accedere ad alias veſtes requiſitas ad hoc, quòd ſacerdos celebret miſſam. Primum indumentum dicitur amictus, quo caput ſacerdotis tegitur, & ſignificat ſecundum rationalem ſalutem, quæ per fidem tribuitur. Vnde Apoſtolus ad Eph.6. Galeam ſalutis aſſumite,& repræſentat illud cooperimẽtum, quo velabant Iudæi faciem Chriſti, dicentes: Prophetiza nobis Chriſte, quis eſt qui te percuſſit. Mar.16. Secundum autem cõpendium Theologiæ amictus ſignificat iudicium diſcretionis, quod debet eſſe in ſacerdote, & in omni communicante. Alio modo amictus ſignificat in Chriſto capite noſtro carnis aſſumptionem,

ptionem, qua aſſumptione deitas velatur, vt habetur Apoc. 10. ꝙ Ioan. vidit Angelum Dei fortem deſcendentem de cœlo amictum nube. ille enim Angelus eſt Chriſtus, qui nube. i. humanitate fuit amictus. in ſacerdote enim ſignificat amictus, ſecundũ Hug. de ſanc. Vic. & Inno. ꝙ ſuperior pars rationis debet eſſe recta, quia amictus caput tegit, in quo capite deſignatur illa ſuperior pars rationis, ne ſacerdos ad peccati conſenſum inclinetur, quia amictus humeros tegit, ſignificat ꝙ in ſacerdote debet eſſe ſtrenuitas operationis, ne aliqua ſegniciei macula ſacerdos côcutiatur, quia amictus collũ fimbriis cingit, deſignatur quod in ſacerdote debet eſſe ſedulitas circumſpectionis, ne tentationibus ſeducatur. Secundum indumentum dicitur alba, quod indumentum corpus à ſummo vſq; deorſum tegit, & ſignificat gratiã, quæ deſurſum prouenit, & ex meritis eccleſiæ deorſum. Vnde Apoſtolus ad Roma. 8. ſ. per ſpem ſalui facti ſumus. & repræſentat veſtem albam, in qua illuſit Herodes Chriſtũ. Luc. 18. ſecundum autem compendium Theologiæ alba ſignificat mũditiam caſtitatis, quam debet habere ſacerdos. Vnde Eccleſ. 9. omni tempore veſtimenta tua ſint candida, & oleum de capite tuo non deficiat. Tertium indumẽtum eſt cingulum, per quod ſignatur iuſtitia, cuius duo ſunt brachia inter ſe aſtringentia, vt diſcamus operari bonum, & declinare à malo Iſa. 11. & erat iuſtitia cingulum lumborum eius, & fides cinctorium renũ eius, Hæc corrigia repræſentat flagellum, quo Pilatus cecidit Ieſum. Ioan. 19. ſecundum autem compẽdium Theologiæ, cingulum ſignificat mortificationem carnis, vel ſignificat reſtrictionẽ carnis, vel cingulum ſignificat in Chriſto veram charitatem, qua ſe membris copulauit. Apoc. 1. Vidi ſimilem filio hominis præcinctum ad mamillas zona aurea. In ſacerdote autem cingulũ: quia veſtes corpori coniungit, ſignificat ꝙ ſacerdos debet diligere cœleſtia coniungendo ſe eis per fauorem charitatis côtemnendo temporalia. Quartum veſtimentum eſt manipulus, ſeu fanon. per quod deſignatur fructus bonorum operum, quem fructum boni ſacerdotes reportabunt in Paradiſo. Vnde de eis dicitur per Prophetam, ſeu per Pſalmiſtam, Pſal. 127. Venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos ſuos, & repræſentat iſte manipulus funem, quo Ieſus fuit ligatus. Ioan. 11. Comprehenderunt Ieſum, & ligauerunt eum &c. ſecundum compen. Theologiæ. manipulus ſignificat cõſtantiam fortitudinis, quæ debet eſſe in ſacerdote. vnde conſtantia, ſecũ-
dum

dum Tullium eſt animi ſtabilitas firma, & in propoſito perſeuerans. Fortitudo autem ſecundum Auguſtinũ eſt amor omnia tolerans propter id quod amatur. Manipulus ĩ ſiniſtra manu ſacerdotis poſitus ſignificat Chriſti tribulationem Can.2. Leua eius ſub capite meo. In ſacerdote enim ſignificat, quòd debet patienter ſufferre tribulationem, quia in ſiniſtra manu ponitur, ſignat, quòd ſacerdos tempore tribulationis debet ſe exercere per bonam operationem, quia manus cingitur eo manipulo, ſignat quòd debet cogitare mortis terminationem, qa cogitando coniungitur manui Apocal.16. Beatus qui cuſtodit veſtimenta ſua quo ad primũ, ne nudus ambulet, quo ad ſecundum, & appareat confuſio nuditatis ſuæ, quo ad tertium. Quintum veſtimentum eſt ſtola, per quod ſecundum rationale ſignificatur mortificatio carnis. vnde ponitur ad modum crucis, ad repręſentandum, quòd ſacerdos debet portare crucem pœnitentiæ in corde ſuo. Vnde Apoſtolus mortificationẽ Ieſu Chriſti in corpore veſtro circunferentes: & repręſentat ligaturam, qua Chriſtus fuit ligatus ad columnam, vel illam columnam. Secundum autem compen. Theologiæ iſtud indumentum ſignat perſeuerantiam longanimitatis, quam debet habere ſacerdos. Vnde perſeuerantia ſecundum Tullium eſt in re bene conſiderata ſtabilis & perpetua permãſio. De illa perſeuerantia loquitur Chryſoſtomus, dicens: Tolle perſeuerantiam, nec obſequium mercedem habebit, nec laudem fortitudo, cui concordat illud Matth.10. Denique non qui inceperit, ſed qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. Stola ſignat ĩ Chriſto obedientiæ humilitatem, quia factus eſt obediens vſque ad mortẽ. ad Phil.2. quia collum cingit ſignat in ſacerdote obedientiæ humilitatem, quia ad modum crucis ſuper pectus diſponiṫ, ſignat quòd ſacerdos debet habere in corpore Chriſti cõtinuam meditationem, quia à dextra in ſiniſtrã dirigitur, ſignat quòd debet frequenter reuoluere in animo ſuo cœleſtis præmij, & huius exilij comparationem. Iſa.60.cap. Sextum indumentum eſt caſula ſeu infula, quod indumentum operit omnes alias veſtes, & præeminet omnibus alijs, & ſignificat charitatem, quia præeminet omnibus virtutibus, quia nullus actus meretur dici meritorius, niſi ſit informatus charitate, ſecundum omnes Doctó. Theologiæ, ipſa enim charitas eſt forma, mater & excellentior omnium virtutum. ſecundum beatum Auguſt.15. de Trin. iſto dono nullum eſt excellentius, & ſecundum Apoſtolum prima

ad

ad Corinth. 13. vbi dicitur, Nunc autem manent fides, ſpes, & charitas. tria hæc maior his autem eſt charitas, &c. ipſa enim charitas operit multitudinem peccatorum. 1. Pet. 4. & ſecundũ Proſperum in ſuo libro de vita contemplatiua. idcirco caſula quæ cooperit alia veſtimenta ſignat charitatem indumentum purpureum: quo milites circundederunt Ieſum. Ioan. 9. veſte purpurea circundederunt eum. ſecundum autem compend. Theolog. repręſentat perfectionem charitatis, quam debet habere ſacerdos, & ſic in idem redit.

QVÆSTIO.

Concluſio. Sex ſunt officia debita Sacerdotibus.

QVæritur quare ſunt ſex indumenta, & nõ plura, nec pauciora.

Solutio. ſecundum Innocent. ratione, quia ſex ſunt officia debita ſacerdotibus, ſaltim ſimplicibus cathechizare, baptizare, prædicare, confiteri, ligare & ſoluere. amictus congruit primo: alba, ſecundo, &c. Item ratione numeri, quia ſenarius eſt perfectus numerus cuius partes aliquotæ reddunt ſuum totum, nec plus, nec minus.

QVAESTIO.

Concluſio. In veteri teſtamento erat quatuor indumenta.

QVæritur quare in veteri teſtamento erant quatuor.

Solutio. ſecundum Innocentium, quia illis promittebantur temporalia. quaternarius autem numerus conuenit temporalibus, ſeu corporalibus propter quatuor qualitates elementorum, ſenarius enim numerus eſt numerus perfectionis, quia in ſexto die perfecit Deus ſuum opus. vt habetur. Gen. 1. cap. de veſtimentis epiſcopalibus ſuperſedeo, &c.

QVAESTIO.

Concluſio. Si ſine indumentis ſacerdotalibus Sacerdos celebraret peccaret.

QVæritur an ſacerdos ſine iſtis indumentis ſacerdotalibus poſſet celebrare. Reſpondetur ſecundum compẽdium ſeptem ſacramentorum, quòd quantum ad virtutem ſacramenti ſacerdos poteſt celebrare ſine indumentis ſacerdotalibus, quia ad conficiendum hoc ſacramentum requiritur caracter ordinis ſacerdotalis, & non aliud, ſed quantum ad inſtitutionem eccleſiæ propter honeſtatem, & reuerentiam ſacramenti veſtes requiruntur, & ſi ſacerdos abſque ipſis indumentis celebraret licet conficeret, tamen peccaret mortaliter eccleſiæ inſtitutionem, & mandatum tranſgrediendo. Et talis tenetur adire dioceſanum, vel ſummum Pontificem pro obtinendo abſolutionem, &c. & hoc quo ad tertiam particulam.

Quantum ad quartam partem in qua auctor noſter docet ſignificationem illorum, quæ immediatè adminiculantur ſacramento Euchariſtiæ. ibi (deſignat lignum crucis ara) &c. eſt notandum quòd altare deſignat crucem, quæ fuit de quatuor lignis, ſicut dicit Mag. in hyſtorijs. pes crucis fuit de Cedro, per quod deſignatur contemplationis altitudo. ſtipes fuit de Cipreſſo, per quod deſignatur fama bonæ opinionis. tranſuerſale fuit de Palma, per quod deſignatur fructus iuſtitiæ. tabula crucis fuit de oliua, per quod deſignatur leuitas miſericordiæ. ſecũdum compen. Theologiæ. in 4. libro. Et nota, quòd altare debet eſſe de materia lapidea. vt habetur. de conſecrat. diſt. 1. cap. altaria. vbi dicitur nullus celebret niſi ſuper altare lapideum ab epiſcopo conſecratum: quamuis habeatur Exod. 20. Altare de terra facietis mihi. Lapideum enim conuenit eſſe, tum propter lapidum communitatem, quia faciliter poſſunt haberi: tum propter lapidis durabilitatem, tum propter ſignati congruitatem: quoniam altare ſignificat Chriſtum de quo dicitur prima ad Corinth. 10. Petra autem erat Chriſtus. Nec obſtat ſi dicatur, quòd in Eccleſia Lateranenſi eſt altare ligneum. ſuper quod dicitur beatus Petrus celebraſſe vſque ad tempora beati Silueſtri: quia ſæuiente rabie perſecutionis non erat certa ſtatio Apoſtolis. ſed latitabant in criptis, & cauernis, & celebra-

bant

bant in altaribus ligneis. Poſtea Siluester Papa ſtatuit: vt omnia altaria eſſent lapidea, & quod nullus ſuper illud altare ligneũ, niſi ſolus Romanus Pontifex celebret.

Et ſi dubitet an altare fuerit conſecratum quid fiendum.

Solutio dicendum eſt, quòd ſi dubitetur de eccleſijs, & altaribus, ſcilicet an fuerint conſecratæ, dicunt conſecrari. 68. diſtin. cap. presbyteri, & cap. eccleſijs, de conſecr. diſt. j. cap. de fabrica. eccleſijs vero ſemel Deo conſecratis, non debet iterum conſecratio adhiberi, niſi aut ab igne exuſtæ, aut ſanguinis vel ſeminis effuſione, pollutæ fuerint, ſi tamen fide ſanctæ Trinitatis tenuerint illi, qui conſecrauerunt. Item nota ſuper ſecundum paſſum, quòd quando eccleſia eſt polluta cimiteriũ ei contiguum eſt pollutum, ſed non cimiterium non contiguum. Et ſi cimiterium fuerit pollutum, non tamen eccleſia cum principale attrahat annexum, & non econuerſo. de conſecr. eccleſ. vel alta. cap. ſi eccleſiam. Item altare ſuper quod celebratur debet eſſe integrum, id eſt tabula debet eſſe integra, & coniuncta ſtipiti. aliter peccaret, qui ibi celebraret, de cõſecr. diſt. j. Item ſi mẽſa principalis altaris moueatur de ſuo loco debet denuo conſecrari. ſecus de tabula minus principali, quæ non eſt affixa ſtipiti, quæ licet moueatur de loco ad locum. tamen non conſecratur. prima eod. ca. concedimus. Calix repręſentat ſepulchrũ, ſeu ſepulturam Chriſti, & debet eſſe de auro, argento, vel ſtãno. De ære vero, aut auricalco eſſe non debet propter eorum rubiginem, quæ prouocat ad vomitum, nec debet eſſe lignea, nec vitrea. nota, aurea deſignat ſapientiæ fulgorem. argentea deſignat munditiæ candorem. ſtannea conſtantiæ tenorem, & hoc ſcilicet quòd de iſta triplici materia componerentur calix, & patina fuit ordinatum in concilio Remenſi, & habetur de conſecrat. diſt. 1. cap. calix. quòd de ære, & de auricalco non fiant calix, & patina propter rubiginem, vt dixi. etiam ibidem dicitur per Docto. quòd non dicunt fieri de ligno, quia lignum eſt naturæ nimis poroſæ, & ſic ſanguis Chriſti ab ipſo calice ebiberetur. Item de vitro non debet fieri, quia vitrum eſt naturæ nimis fragilis, & ſic eſſet periculum propter effuſionem ſanguinis.

Et ſi quis argueret ſic. calix ſignificat ſepulchrum Domini, & ſepulchrum fuit in lapide. igitur debet eſſe calix de materia lapidea.

Solutio dicendum eſt, quòd non oportet, quòd ſignans, & ſignatum ſint de eadem materia, patet de circulo, & vino. Ca-

lix enim eſt vas in quo ſanguis Chriſti conſecratur,& habet pedem per quod deſignatur quòd fides noſtra in Chriſti ſanguine,& paſſione debet fundari. Habet ſtipitē,per quod deſignatur, quòd ſpes noſtra per Chriſti paſſionem, & ſanguinem debet ſublimari. habet verticem, per quod deſignatur, quòd per Chriſti ſanguinem, & paſſionem debet noſtra charitas dilatari. Patina, ſcilicet operculum calicis repræſentat lapidem ſuperpoſitum ſepulchro Chriſti, & debet eſſe eiuſdem materiæ cuius eſt calix: vt præmiſi. Item debent eſſe ſtaturæ rectæ propter perfectionem rei contentæ, &c. quia panis in patina ponitur, ſignificatur charitas Apoſtolorum, quando dixerunt moriamur & nos cum illo, vel ſignificat ſuper patinam corpus Domini poſitum, quia Chriſtus verè reſurrexit, & quòd mulieres inuenerunt lapidem reuolutum, quia patina ſub corporali tegitur, ſignificatur fuga Apoſtolorum, quia à ſubdiacono cooperta oſtenditur, ſeu tenetur, ſignificat quòd propter timorem ſynagogæ cœtus Apoſtolorum incluſus occultatur, quia dum oratio Dominica dicitur patina diſcooperitur. ſignificat quòd publicato Euangelio, cœtus Apoſtolorum ad prædicandū roboratur. quoniam ſecundum Gregorium, qui prius vocem ancillæ timuit, poſtmodum vires principum cęſus ſpreuit, quia patina à ſacerdote accipitur, & ex ea ſignū crucis efficitur, ſignat quòd per Apoſtolos euangelium, & crux Chriſti vbique prædicatur: quia corpus Domini ſuper patinam ponitur, ſignificat quòd cohors Apoſtolorum pro Chriſto immolatur, nec eſt mirandum ſi per patinam Apoſtoli ſignificentur, quia ſecundum Rabanum patina dicitur à pateo, tes. Et ſignificat cor Apoſtolorum, quod erat poſt reſurrectionem eis manifeſta charitate patens, & dilatatum. vel patina patrem tenens. Altare vndique pannis tectum ſignificat Chriſtum cuius diuinitas ſub carnis vmbraculo vndique tegitur. Triplex pannus ſignificat in Chriſto triplicem naturam, ſcilicet diuinitatis, animę, & carnis. Pannus rudis de ſuper tres illos pannos ſubtiles poſitus, ſignificat vitæ auſteritatem, quā pro nobis Chriſtus voluit ſuſtinere corporaliter. ſecundum Innocen. ſignificat ſindonem, qua corpus Chriſti inuoluebatur, & melius illa palla extenſa, quæ ponitur ſub calice hoc ſignificat, & palla plicata, quæ ponitur ſuper calicem, ſignificat illud ſudarium, quo caput Domini tegebatur, Ioan. 20. vbi habetur, quòd corpus Saluatoris fuit in ſindone munda inuolutum, & ſudarium capitis non cum linteamini-

bus

bus poſitum, ſed ſeparatim inuolutum. Secundum eũdem Innocen. palla extenſa. Alio modo poteſt ſignificare, quod fides Chriſti eſt per totum mundum dilatata, & palla plicata ſignificat, quod debet remanere in corde cuiuſque fidelis.

Et ſi quæratur de qua materia debent eſſe iſti panni.

Solutio habetur in decre. diſt. j. ca. conſulto. vbi dicitur, quod nullus præſumat celebrare in panno ſerico, aut intincto, ſed in panno lineo ab epiſcopo conſecrato, quia corpus Domini in munda ſindone fuit ſepultum. inter enim omnes pannos panni linei poſſunt melius mundari. Summa autem munditia condecet hoc ſacramentum. ideo notanter dicitur in prædicto decreto puro lineo. Panis eſt materia corporis Chriſti, ideo ſignificat corpus Chriſti, qui virtute diuina prolatione verborum formæ facta, ſubſtantia panis tranſubſtantiatur in corpus Chriſti. vinum ſignificat ſanguinem, quia eſt materia quę virtute formæ verborum à Chriſto datæ tranſubſtantiatur in ſanguinem Chriſti. Aqua ſignificat ſudorẽ quẽ emiſit Saluator noſter ante paſſionem, dum proſtratus ad terram oraret Patrem in horto. Et ſimiliter ſignificat aquam, quæ exiuit de latere eius in cruce. Ioan. 19. Ex latere Chriſti exiuit ſanguis & aqua. liber ſcriptus ſignificat verba, quæ Saluator noſter ꝓtulit. In quo libro Chriſti myſteria deſignantur: ideo plorabat Ieſus. Apoc. 5. videns ꝙ nullus erat dignus aperire librum, donec venit Agnus, qui occiſus eſt, cuius locum tenet ſacerdos, dum aperit illum librum: ideo curet, quòd ſit Agnus, id eſt ſine macula, ſaltim mortali, & non ſit inter hædos, id eſt damnatos in extremo iudicio collocandus. Matth. 25. & hoc quo ad quartam partem.

Quantum ad quintam partem in qua auctor noſter docet quid ſit materia iſtius ſacramenti in ſpeciali & quid ſit forma. ibi (in Miſſa forma ſunt verba benedicta Ieſu.) Eſt notandum, ꝙ materia iſtius ſacramenti eſt panis & vinum, & forma ſunt verba quæ protulit Chriſtus Saluator noſter in cœna, ſcilicet illa hoc eſt enim corpus meum, &c. & hic eſt enim calix ſanguinis mei, &c. Et quamuis in principio illius capituli de hoc fuerit facta aliqua declaratio eo quod textus auctoris faciebat mentionem. Tamen hic ſpecialiora intendo dilucidare. Primo præmittendo quod materia Euchariſtiæ eſt duplex, Nam quædam eſt neceſſaria, alia eſt debita, ſecundum compen. Theologiæ lib. 6. Materia neceſſaria Euchariſtiæ eſt panis frumentinus, quia ſine illo non poteſt fieri conſecratio: materia vero debita eſt, ꝙ

panis

panis ille ſit azimus: quia licet in fermentato pane poſſit confici vt faciunt Græci. tamen hoc non debet fieri. primo quia panis azimus congruit inſtitutioni, quia Chriſtus dedit diſcipulis ſuis corpus ſuum confectum in tali materia. ſecũdo quia Chriſtus fuit ſine omni fermento peccati.ideo conuenientior materia corpori Chriſti eſt panis azimus, quàm panis fermentatus: quia fermentum dicit corruptionem in ſacra Scriptura, quod debeat eſſe panis frumentinus patet Ioan.12.vbi Chriſtus comparauit ſe grano frumenti dicens: Niſi granum frumenti cadẽs in terra mortuum fuerit,ipſum ſolum manet. Tamen ſi aliquãtulum de alijs granis commiſceatur cum frumento dum tamẽ ſpeciem non mutet non impedit,quando ex illo pane poſſit ſacramentum Euchariſtiæ celebrari.Quod panis debeat eſſe azimus patet, quia Chriſtus confecit prima die azimorum.etiam fuit figuratum.Exod.11. vbi dicitur decima die mẽſis huius tollat vnuſquiſque Agnum per familias, & domos ſuas, & ſeruabit eum vſque ad quartamdecimam diem menſis huius immolabitq; eum vniuerſa multitudo filiorum Iſrael ad Veſperum, & ſequitur,ſeptem diebus non inueniatur fermẽtatum in domibus veſtris. Ex quibus error græcorum conuincitur, qui dicunt quod quartadecima luna agnus erat immolandus, ſed Chriſtus præuenit quartamdecimam lunam, quod probant per illud Ioan.14.Ante diem feſtum Paſchæ, &c. dicunt enim quod illa dies feſtus erat dies quo immolabatur Agnus: hoc etiam probant per illud quod dicitur Ioan.vlti. quoniam paraſceue erat noluerunt Iudæi intrare prætorium ne contaminarentur,&c. ergo videtur quod in die, qua Chriſtus fuit crucifixus à Iudæis, erat comedendus agnus.Certum eſt autem vt dicunt ipſi, quod Chriſtus illam diem præuenit: qua erat licitum comedere fermentatum. Ex quo græci inferunt Chriſtum confeciſſe in pane fermentato. Sed contrarium habetur. Marc.14. vbi dicitur quod prima die azimorum Paſcha comedit, & certum eſt quod illa eadem die confecit: ideo dicit Innocen.quod Chriſtus obſeruauit lunam quartamdecimam. immo ſicut erat præceptum legis Exo.11.Luna aſſiſtente quartadecima agnũ comedit. Illa autem die Iudæis non erat licitum veſci fermentato. Vnde Exo.11.ſic dicitur quartadecima die vſque ad Veſperum comedetis azima vſq; ad diem vigeſimumprimũ eiuſdẽ menſis ad veſperam.ſi igitur ſit verum, quod Chriſtus decimaquarta die agnum comedit, & eadem die confecit, certum eſt

An in azimo confecerit Chriſtus.

quod

quod in azimis confecit, nec valet quod Græci adducunt, ſcilicet quòd Chriſtus ante diem feſtum Paſchæ comedit agnum: quia dies feſtus Paſchæ erat quintadecima luna. ſecundum illud Exo. 12. & in quintadecima die ſolennitatem celebrabitis Altiſſimo Domino. Nam quartadecima non erat ſolennis: niſi tantum ad veſperam. Ante igitur hunc diem feſtum dominus Paſcha cum diſcipulis celebrauit luna quartadecima, in qua comedebatur azima & ſic confecit in azimis.

Ad illud quod dictum eſt, quòd Iudæi non introierunt prætorium ne contaminarentur, ſed manducarent Paſcha, &c. Innocen. ſoluit dicens, quòd Paſcha capitur pluribus modis, vno modo idem eſt quòd dies, vt ibi appropinquauit dies feſtus azimorum qui dicitur Paſcha. Luc. 22. Alio modo Paſcha idē eſt quòd ſolennitas. vt Ioan. 13. ante diem feſtum Paſchæ. Alio modo Paſcha idem eſt quòd agnus. vt Matth. 26. vbi vis paremus tibi comedere Paſcha. Alio modo Paſcha idem eſt quòd hora. vt ibi, Scitis quòd poſt biduum Paſcha fiet. Alio modo idem eſt quòd azima: vt ibi parate nobis Paſcha vt manducemus. vnde in quolibet ſeptem dierum non poterant introire prætorium ne contaminarentur, ſed comederent Paſcha, id eſt azima. Sic patet quid ſonat pridie: quia decima Luna venit Chriſtus, ſcilicet in die Ramiſpalmarum & in quartadecima Luna fecit Paſcha de Agno tipico, & poſtea oſtendit veritatem inſtituto altaris Sacramento. vnde verſus. Paſchæ acceptiones.

Candida, triticea, tenuis, non magna, rotunda,
Expers fermenti, non mixta ſit Hoſtia Chriſti.

Aliquæ iſtarum ponuntur de congruitate, & non de neceſſitate, &c. ſecundum Bonauent.

Panis corpus dat animam, vinum quoque ſignat.
Eſt aqua pro populo Chriſti virtute redempto.

Vinum enim eſt materia illa, quæ virtute diuina tranſubſtantiatur in ſanguinem corporis Chriſti, ſuper quo eſt notandum, quòd alia eſt neceſſaria, alia debita. Materia neceſſaria eſt vinū, quia ſanguis Chriſti non poteſt in alia materia confici, quàm in vino. Materia vero debita eſt, quòd aqua vino miſceatur. Et hoc duplici ratione. prima quia talis materia conuenit inſtitutioni: quia Chriſtus ſanguinem ſuum ſub tali ſpecie dedit, iuxta illud Prouerb. 9. Bibite vinum quod miſcui vobis, nec ſufficit quòd alius quàm ſacerdos aquam cum vino in calice ponat, vel ſaltim diaconus ex præcepto ſacerdotis, eo quod ſacerdos

medius

medius eſt inter Deum,& populum, &c.ſecundum compend. ſeptem ſacramentorum.Secunda ratione:quia talis etiam conuenit ſignato : quia Eccleſia quæ per aquam ſignificatur Chriſto per fidem & charitatem iungitur.vnde in Apoc.populi multi aquæ multæ.Item vinum requiritur ad deſignandum effectũ huius ſacramenti,qui eſt lætitia ſpiritualis:quia vinum lætificat cor hominis.Item Chriſtus ſe viti comparauit.Ioan.15.cum dixit ego ſum vitis vera,&c.

QVAESTIO.

Concluſio. Sacramentum Eucharistiæ non poteſt confici ex aceto, vel agreſta.

QVæritur hic vtrum poſſit cõfici ex aceto vel agreſta, &c. Solutio dicendum eſt, quod ſi ſit iam perfecte acetum,quod non poteſt confici ex aceto.vnde dicit Philoſophus 8.Metaph. quod ex aceto nunquam fit vinum; ſicut nec ex mortuo viuum: Tamen ſi ſit aliquantulum acetoſum,& non totaliter poteſt confici, quia ſic adhuc remanet in ſpecie vini de agreſta dicendum eſt quod non poteſt confici, quia agreſta eſt extra ſpeciem vini, & nondum eſt vinum. de muſto poteſt confici, quia ſpeciem vini habet, & vinum eſt de conſecrat. diſtinct.2. cap. cum omne crimen circa medium. Tamen propter impuritatem muſti niſi ſit in caſu neceſſitatis ex muſto non debet confici. Vnde verſus.

Vinum de vite pro Chriſti ſanguine mitte,
Muſto conficitur: ſed agreſta, non vel aceto.

Ex quibus apparet euidenter ſecundum omnes Theologos, & Canoniſtas quod materia huius ſacramenti eſt panis frumentinus azimus,& vinum vitis,&c.cui vino adiungitur aqua, quia ex latere Chriſti exiuit ſanguis, & aqua in paſſione. Item propter ſignificationem,vt viſum fuit, quia per hoc deſignatur vnio fidelis populi ad ipſum Chriſtum, quia per aquam populus Chriſtianus deſignatur, vt in Apocaly. aquæ multæ populi multi,& per Magiſt.ſentent. 11.diſtin. 4. Et hoc eſt ſatis manifeſtum.

QVAE.

QVAESTIO.

Concluſio. Aqua admixtio cum vino non eſt de eſſentia Sacramenti.

QVæritur ſi aqua nõ admiſceatur vino in calice nunquid impeditur celebratio?

Solutio dicendum eſt, quod aquæ admixtio cum vino non eſt de eſſentia Sacramenti, quia ſine aqua poteſt hoc Sacramentum confici. per Magiſt. 11. diſt. 4. Peccaret tamen qui illam ſcienter ponere dimitteret.

QVAESTIO.

Concluſio. Non debet poni tantum de aqua quantum de vino.

QVæritur conſequenter nunquid debet tantum poni de aqua, quantum de vino.

Solutio, non: immo aqua debet poni in minima quãtitate: vt ſtatim abſorbeatur à vino ad denotãdum, quod nos Chriſto incorporamur, & non ipſe nobis. alioquin enim ſi vinum ab aqua vincetur, conſecratio impeditur ſecundum compend. Theologiæ. lib. 6. de conſecr. diſtin. 2. cap. 2. quia Chriſtus populum catholicum ſibi vniuit, quod deſignat commixtio modicæ aquæ cum vino in calice: quia populus modicus eſt reſpectu Chriſti.

Item quæritur vtrum ſufficiat ſi aqua ponatur in dolio, aut in vaſculo vel ampulla. Quæſtio.

Solutio mixtio aquæ ad vinum eſt ſacramentalis, & ideo debet fieri à ſacerdote, vel à diacono: vt præmiſſum eſt poſt offertorium, vel in principio Miſſæ. ſecũdum Bonauen, & hoc quantum ad materiam huius Sacramenti. Reſponſ.

Quantum ad formam eſt notandum, quod per virtutẽ verborum quæ ſunt forma huius Sacramenti tranſubſtantiatur panis, & vinum in corpus, & ſanguinem Chriſti. iſtius enim Sacramenti duæ ſunt formæ vna ſuper panem, & alia ſuper vinũ. forma qua panis tranſubſtantiatur in corpus Chriſti hæc eſt, Hoc eſt enim corpus meum, quia alia verba, ſcilicet quod pro vobis, & pro multis tradetur in remiſſione peccatorum, quæ

adiecerunt Euangeliſtæ non ſunt de eſſentia formæ. Similiter nec illa verba, Accipite & manducate ex hoc omnes. ſecũdum Mag.ſent.8.diſtin.4.& ſecundum omnes Theologos.tamen ſacerdos peccaret,ſi omitteret,quia tranſgrederetur conſtitutionem,ſeu inſtitutionem Eccleſiæ. Forma vero ſuper vinum,qua vinum tranſubſtantiatur in ſanguinem Chriſti eſt hæc, quæ ſequitur, Hic eſt enim calix ſanguinis mei. illa enim verba ſunt de eſſentia formæ in quibus tota virtus ſacramenti conſiſtit.illa autem verba noui & æterni teſtamenti myſterium fidei. qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorũ non ſunt de eſſentia formæ. ſed de bene eſſe & ad declarationem effectus Sacramenti.ſecundum Magiſt.ſenten.diſt.8. 4. & ſecundum Innocent.

QVÆSTIO.

Concluſio. Hoc demonſtrat ſubſtantiam panis.

QVæritur primo circa primam formam quid demonſtrat iſtud pronomen hoc. ibi hoc eſt enim corpus meũ, &c. Solutio dicendum eſt, quòd hoc demonſtrat ſubſtantiam panis qui virtute verbi tranſit in corpus Chriſti inſtantaneè. ideo illa oratio non ſolum eſt indicatiua, ſed etiam operatiua.propter quod verè demõſtratur panis. ſed ſub accidentibus ſenſualibus, qui quidem panis verè trãſit in corpus Chriſti virtute verbi operatiui.

QVAESTIO.

Concluſio. Illud verbum [illegible] eſt [illegible] operatiua, operati[illegible]e [illegible]tanea.

QVæritur quare ponitur ibi iſtud verbum eſt, quia iſta forma eſt operatiua, modo eſt nõ importat operationem. Solutio dicendum eſt, quòd illa oratio eſt:eſt operatiua non operatione ſucceſſiua,ſed inſtantanea. Et propter hoc ponitur verbum præſentis temporis eſt, & non,erit. Item quia non eſt operatiua rei nou[illegible],ſed eius terminus eſt ens actu completum,in quo nulla fit mutati[illegible], in quod etiam tranſit panis,& propter hoc melius ponitur eſt, quàm ſit, quia circa corpus

corpus Chriſti nulla cadit mutatio. ſecundum Innocent. & ideo hæc oratio, hoc eſt enim corpus meum, eſt ſingularis: quare in ore alterius à ſacerdote eſſet falſa, quia illud verbum eſt non notat ibi ſimulationem, ſed veritatem cõuerſionis panis in corpus Chriſti.

QVÆSTIO.

Concluſio. Dictio, enim, eſt de inſtitutione Eccleſiæ.

QVæritur vtrum hæc dictio, enim, ſit de eſſentia formæ. Solutio dicendum quod non, ſed eſt de inſtitutione Eccleſiæ. ideo peccaret grauiter, qui omitteret, ponitur enim aduerbium affirmandi, ad denotandum quod eſt veritas infallibilis.

QVAESTIO.

Concluſio. Melius ponitur corpus, quàm caro.

QVæritur quare ponitur corpus, quia melius videretur poni ſubſtantia de vi nominis, vt eſſet conuerſio ſubſtantiæ in ſubſtantiam.

Solutio dicendum eſt, quod ibi eſt ſignum corporis myſtici, qđ eſt eccleſia, & ob hoc melius dicitur corpus, quàm caro, quia caro eſt homogeneum, corpus vero ætherogeneum, & ideo magis conuenit cum corpore myſtico, quod eſt ex diuerſis partibus conſtitutum.

QVÆSTIO.

Concluſio. Meum dicitur in perſona Chriſti.

QVæritur quare ponitur, meum, quia ſacerdos dum conficit, non loquitur de ſe, ſed Chriſto.

Solutio dicendum eſt, quòd quicquid eſt hic effectiuum conſecrationis, ſit virtute verbi increati. Et propter hoc melius dicitur, meum, in perſona Chriſti, & pro Chriſto, quia totum fit eius virtute.

Dictis vero iſtis verbis, ſacerdos eleuat corpus Domini ĩ me-

dio altaris cum magna deuotione, & attentione in altum: vt poſſit videri ab aſſiſtentibus. per quod deſignatur quod Chriſtus in medio mundi eleuatus eſt in crucem pro redemptione omnium, & quia ſemel eleuatus fuit in crucem. illi, qui pluries in altari eleuant, faciunt contra ſignificationem, &c. Item ſacerdos eleuando nihil debet dicere, nec aliquid inter formam ſuper panem, & ſuper vinum interponere. poſt eleuationẽ corporis, dicit ſacerdos ſimili modo poſtea, quàm cœnatum, &c. Sacerdos accipit calicem. Matth. 22. ſimiliter & calicem poſtquam cœnauit, & dictis illis verbis conſecratiuis. Hic eſt enim calix ſanguinis mei, &c. Sacerdos eleuat calicẽ, &c. & illud debet fieri ſimili modo cum magna maturitate, tam in prolatione verborum, quàm in attentione, & modo eleuandi, & quod non fiat aliqua additio, vel ſubtractio. Item non debet fieri magna interpoſitio ſecundum Innocent. immo dicunt dici verba formæ continuæ ſine aliqua interruptione.

QVAESTIO.

Concluſio. In hoc Sacramento ſignificatur ſanguis Chriſti, vt effuſus ideo ponitur, hic.

QVæritur quare ponitur, hic, quia deberet demonſtrare Chriſti ſanguinem, & tamen non facit immo calicem. Solutio. quia in hoc Sacramento ſignificatur ſanguis Chriſti vt effuſus in precium, & adminiſtratus in potũ. Sanguis autem neutrum dicit de ſe expreſſe, ſed per cõiunctionem. ideo hic non demonſtraret ſanguinem de ſe expreſſe, niſi cum calice. ſecundum Innocentium, & Bonauent. Calix enim in ſcriptura quandoque accipitur pro paſſione. vt Matth. 20. poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum, quandoque accipitur pro potu. vt in Pſal. 22. Calix meus inebrians, quàm præclarus eſt, &c. & hic tranſumitur ad contentum methonomicè, ſcilicet quod per calicem intelligitur vinum contentum in calice, quod eſt materia huius Sacramenti. Alij dicunt quod ponitur calix, quia Chriſtus confecit in calice. Matth. 22. ſimiliter, & calicem poſtquam cœnauit, &c. vt ſicut dicitur bibe calicem vini. idcirco propter iſtam duplicem acceptionem melius dicitur, hic eſt calix ſanguinis, &c. quàm hic eſt ſanguis, vt det intelligere vtrumque, non tamen poteſt dici de corpore. hic

eſt

eſt cibus corporis, quia corpus de ſe habet rationem cibi, ſed ſanguis non niſi in calice propinatus. nec etiam rationem effuſi, &c. Item mei ponitur eadem ratione, qua ponebatur meum in forma corporis, &c.

QVAESTIO.

Concluſio. Chriſtus eſt mediator nouæ, & æternæ promiſſionis.

QVæritur quare dicitur noui, & æterni teſtamenti. Solutio dicendum eſt, quòd intelligitur ſic. nouæ ac æternæ promiſſionis Chriſtus eſt mediator, ſecundum Innocentium.

QVAESTIO.

Concluſio. Sanguis Chriſti effuſus eſt pro omnibus.

QVæritur quare ponitur qui pro vobis, & pro multis effundetur, &c.

Solutio. ſanguis Chriſti effuſus fuit pro oĩbus quantum ad ſufficientiam, non tamen quantum ad efficaciam, quia non in omnibus fecit ſaluationem, ſecundum Innocentium, & omnes Doct. Theol.

QVÆSTIO.

Concluſio. Conuerſio illa fit ſubito.

QVæritur vtrum illa conuerſio ſit ſubita, an ſucceſſiua. Solutio. ſecundum Bonauent. dicendum eſt, quòd eſt ſubita, quia licet prolatio verbi ſit ſucceſſiua tamen illa conuerſio fit per verbum increatum quod operatur in inſtanti. vnde certum eſt, quòd quando totum dictum eſt, totum factum eſt: ſed quando dominus faciat, ipſe ſolus nouit.

QVAE.

QVAESTIO.

Concluſio. Chriſtus ſemel dixit verba eis dando virtutem, & dicendo confecit Sacramentum.

QVæritur vtrum Chriſtus prius confecerit, quàm verbum protulit.

Solutio. omiſſis alijs opinionibus dicendum, quòd ſemel verba dixit eis dando virtutem. dicendo confecit Sacramentum, inſtituit, & formam Apoſtolis dedit. Et cum dicitur benedixit, &c. dicendũ eſt quòd illa benedictio fuit quędam gratiarum actionis præmiſſio propter noſtram eruditionem, vt oſtendat nobis non debere attrectare aliquem cibum niſi præuia benedictione. Item quæritur vtrum ante fregerit, quàm confecerit, &c.

Solutio. dicendum quòd duplex eſt fractio. vna ad ſignificandum quam facit ſacerdos, & de iſta dictum fuit ſuperius. Alia fractio eſt ad diſtribuendum, & ſic fregit Chriſtus: vt diſtribueret diſcipulis, licet fractio ſemper fiat in ſpeciebus.

Tunc ad quæſitum dicendum eſt, quòd cõtrafecit, quàm fregerit, & quàm dederit diſcipulis ſuis, &c. ſecundum Innocent. beatum Bonauent. &c.

QVAESTIO.

Concluſio. Panis conuertitur in illud cum quo habet ſimilitudinem.

QVæritur vtrum panis conuertatur in totum Chriſtum.

Solutio. ſecundum Doct. ſuper 11. diſt. 4. ſent. dicendũ eſt, quòd panis conuertitur in illud cum quo habet ſimilitudinem, quia ergo panis habet ſimilitudinem tantum ad corpus, & verbum ſanctificans, ſcilicet hoc corpus meum ſignificat panem conuerti, in corpus. panis non conuertitur in diuinitatem, nec in ſanguinem, nec in animam, ſed in corpus tantũmodo: tamen corpus non eſt ſub Sacramento ſine iſtis: quoniam ſanguis eſt ibi ratione commixtionis, ſiue connexionis, ſiue ex naturali concomitantia, anima ratione viuificationis, & diuinitas ratione vnionis. Similiter dicendum eſt ſuo modo

do

do de conuerſione vini, quod conuertitur in ſanguinem propter ſimilitudinem, quam habet vinum ad ſanguinem, nihilominus tamen eſt ibi ſub Sacramento diuinitas, anima, corpus non ratione conuerſionis, ſed ex naturali concomitantia, ſeu ratione indiuiſionis. ſecundum Bonauent.

QVAESTIO.

Concluſio. In cruce dimenſiones corporis Chriſti ſunt ſecundum quantitatem, in Sacramento ſecundum ſubſtantiam.

QVæritur vtrum Chriſtus ſit tantus in Hoſtia, quantus fuit in cruce.

Solutio. ſecundum Mag. ſent. 10. diſt. 4. & ſecundum Docto. ibidem eſt notandum, quòd ſubſtantia panis non conuertitur in quantitatem corporis, nec in aliud accidens, ſed ſolum ī ſubſtantiam: quia ſubſtantia inter alia prædicamenta eſt nobilius prædicamentum per omnes Philoſophos. Item ſubſtantia de ſe non eſt quid diuiſibile, immo omnino indiuiſibile: niſi hoc faciat mediante quantitate, quæ ſibi adhæret. qua quantitate ſubtracta non poterit diuidi, & ſubtracta qualitate non poterit videri. vnde aliter eſt Chriſtus in cœlo, & aliter in Hoſtia: licet vbique totus: quoniam in cœlo eſt ſubſtantia mediantibus dimenſionibus proprijs, id eſt ſub propria quantitate, & menſura, ſcilicet tantus quantus fuit in cruce ſub corpore glorificato. in Hoſtia vero eſt ſubſtantia eius tota non mediantibus dimenſionibus ſuis, ideo in corpore dimenſiones ſequũtur quantitatem. In Sacramento autem ſequuntur ſubſtantiam, ideo quantitas, & alia accidentia propria corporis Chriſti non ſunt ibi ex vi ſacramenti, ſunt tamen ibi ſecundum rei veritatem ex naturali concomitantia accidentis ad ſubiectum.

QVAESTIO.

Concluſio. Formæ iſtæ quæ dicuntur ſuper panem, & ſuper vinum non expectant ſe in operando.

QVæritur vtrum formæ iſtæ quæ dicuntur ſuper panem, & ſuper vinum expectent ſe operando.

Solutio. dicendum eſt ſecundum B. Thom. ſuper 8. diſt. 4. ſen.

quòd

quòd non,quia ſi vna forma expectaret aliam, tūc ſacerdos eleuans Hoſtiam non oſtenderet populo corpus Chriſti, ſed ſolū panem,& ſic faceret populū idolatrare,&c.in hoc conueniunt omnes Doctores.Ex hoc ſequitur,quòd ſi ſacerdos dicat formā ſuper panem cum intentione, &c. quamuis non diceret formā ſupra vinum, quòd ibi eſſet verum corpus Chriſti cōſecratum.

Solutio.dicendum eſt quòd ſic, quia nec corpus ſine ſanguine nec ſanguis ſine corpore. tamen grauiter peccaret qui hoc faceret quia ſanguis diuiſim à corpore conſecratus ſignificat, quòd ſanguis Chriſti à corpore fuit diuiſus in paſſione. vnde Ioan.19 De latere Chriſti exiuit ſanguis & aqua, &c. verſus.

Panis mutatur forma remanente priore,
Sed non eſt talis qualis ſentitur in ore.

QVAESTIO.

Concluſio. In ſacramento Euchariſtiæ accidentia ſunt ſine ſubiecto miraculosè.

QVæritur vtrum in ſacramento Euchariſtiæ accidentia ſint ſine ſubiecto.

Solutio.dicendum eſt ſecundum Doct. ſuper 12.diſt.4. ſent. quòd accidentia ſunt ibi ſine ſubiecto miraculosè, & hoc pluribus de cauſis.ſecundum B.Thom.vna ratione quantum ad ſignificationem, quia ſpecies ſine ſubiecto exiſtentes expreſſius ducunt in corpus Chriſti quod ſub eis continetur, ſi enim haberent ſubiectum ducerent immediate in ſubiectum illud. Secunda cauſa propter effectum, qui eſt vnio membrorum ad caput,quod fit per fidem. Et ideo in hoc Sacramento oportet eſſe aliquid ſuper naturam per quod intellectus noſter aſſueſcat ea quæ ſunt noſtræ fidei credenda. Tertia cauſa quantum ad vſum,quia eſt ſpiritualis cibus. ideo competit, quòd nullū ſubſit accidentibus ſubiectum. Quarta cauſa quantum ad perfectionem, quia hoc ſacramentum eſt perfectiſſimum. ideo omnia,quæ ſunt in hoc ſacramento Altiſſimum ſtatum accipiunt ſicut quòd ſubſtantia panis in corpus glorioſum diuinitati vnitum conuertitur, & propter hoc etiam accidentibus datur in hoc Sacramento ſine ſubiecto eſſe, apud Deum enim nihil eſt impoſſibile. Item Deus plura poteſt facere, quàm homo poſſit intelligere,vel imaginari, ſed plures Philoſophi poſuerunt dimenſiones

menſiones eſſe ſine ſubiecto. ergo fortiori ratione hoc poteſt Deus facere, quia ſecundum auctorem in libro de cauſis. prima cauſa vehementioris impreſſionis eſt ſupra effectum cauſæ ſecundæ, quàm ipſa cauſa ſecunda. Item intellectus humanus poteſt intelligere accidens non intelligendo ſubiectum per vim abſtractiuam. ergo ipſe Deus fortiori ratione poteſt facere accidens eſſe ſine ſubiecto, &c.

QVAESTIO.

Concluſio. Species huius Sacramenti poſſunt nutrire.

QVæritur vtrum ſpecies huius Sacramenti poſſint nutrire, quia virtute diuina habent eandem virtutem, quam prius habebant, &c.

Solutio. dicendum quòd illæ ſpecies nutriunt ſecundum B. Thom. ſuper 12. diſt. 4. ſenten. & hoc poteſt apparere ſenſibiliter, quia ſi in magna quantitate ſumantur auferunt famẽ, & ſitim. ergo faciant ſecundum compen. Theol. lib. 6. & ſi inferatur. ergo hoc ſacramentum ſoluit ieiunium. dicendum eſt ꝙ non quia alio modo ſumitur, quàm alia nutrimenta, quia non eſt illa nutritio ſecundum ordinem naturæ, & ideo non ſoluit ieiunium. Et hoc quãtum ad quintam partem diuiſionis iſtius capituli.

Quantum ad ſextam partem ĩ qua auctor noſter docet quis ſit miniſter iſtius Sacramenti. ibi, presbyter hoc ſacrat, eſt notandum quod ſacerdos eſt miniſter proprius huius Sacramenti. ideo cum materia, & forma requiritur quod ſit ſacerdos, & ꝙ ſacerdos proferat verba cõſecrationis ſupra materiam cum intentione conſecrandi. ſecundum Magiſt. 13. diſtin. 4. Pro cuius maiori declaratione eſt notandum, quòd aliud eſt intentio, & aliud attentio. intentio enim ſemper eſt neceſſaria, vel ſpecialis, vel generalis. attentio autem non eſt de ſubſtantia, ſicut quando rapitur mens in prolatione verborum ad alia quod quandoque contingit ex infirmitate, quandoque ex negligentia vel incuria, & tunc eſt peccatum. Item non ſolum requiritur intentio conſecrantis, ſed etiam iſtud Sacramentum inſtituentis. vnde ſi aliquis ſacerdos ſtaret in foro, & ſuper omnes panes proferret formam verborum etiam cum intentione conſecrandi non conſecrat, & hoc non eſſet propter defectum virtutis ver-

borum, cum ſacerdos vna vice poſſet cõſecrare tot hoſtias, quæ toti mundo ſufficerent, ſi eſſet neceſſitas Eccleſiæ. ſed hoc procedit propter defectum intentionis illius, qui hoc ſacramẽtum inſtituit, qui non intendit, quàm cum tali ludibrio, vel ſtultitia fieret conſecratio, ſed pro vtilitate, vel neceſſitate Eccleſiæ generalis, vel particularis & hoc ſecundum compen. Theol. lib. 6. & ſecundum Innocen. Secundum Bonauent. vero eſt dicendũ quòd virtute verborum non fit conuerſio niſi adſit intentio: & intentio concors inſtitutioni Eccleſiæ. Inſtitutio autem Eccleſiæ eſt conuertere ad vſum fidelium: vnde virtus extendit ſe ad tantam materiam, quantam poteſt ſacerdos conficere, quæ debeat ſumi in vſus fidelium, & ſic patet quòd ſacerdos volẽs conficere totum panem in foro, &c. nihil facit.

QVAESTIO.

Concluſio. Laicus non poteſt conſecrare.

SEd videtur quòd laicus poſſit conſecrare, quia homo non conſecrat virtute propria, ſed virtute Dei: modo bonus laicus magis eſt particeps diuinæ virtutis, quàm malus ſacerdos. ergo magis poteſt bonus laicus conſecrare, quàm malus ſacerdos.

In oppoſitum arguitur ſic: illud ſacramentum offertur ad reconciliandum nos Deo, ergo eſt officium mediatorum ergo cũ ſacerdotis ſit eſſe medium inter Deum & populum, ſoli ſacerdotes hoc ſacramentum conficere poſſunt.

Solutio. dicendum eſt quòd ordo Eccleſiæ deriuatus eſt ab ordine cœleſtis Hierarchiæ: vnde ſicut in ordinibus diuerſis Angelis diuerſi actus debentur, ita & in Eccleſia militante ad diuerſos actus diuerſi ordines applicantur, ordines enim Eccleſiæ diſtingui non poſſunt per diuerſitatem interioris bonitatis, quia ignota eſt & indeterminata ſecundum gradus eius, habitus enim virtutum non ſunt manifeſti vt probat Philoſophus in lib. Ethicorum, & ideo quòd vnus perficit actum, quem alius non poteſt non conuenit ex diuerſitate bonitatis, vel malitiæ, ſed ex poteſtate ſuſcepta quam habet vnus, & non alius. Et ideo, quia laicus poteſtatem conſecrandi non accipit, ſua bonitas quantacunque ſit non iuuat eum vt conſecrare poſſit, ſecundum beatum Thom. ſuper 13. diſtin. 4. ſent.

QVAE-

QVAESTIO.

Concluſio. Hæretici, & ſciſmatici, & excommunicati poſſunt celebrare.

QVæritur vtrum ſacerdotes hæretici, ſciſmatici, & excommunicati poſſint conſecrare.

Solutio. omne illud quod per conſecrationem datur, vbi ad minus caracter imprimitur eſt perpetuū. ideo ſicut Baptiſmus, qui per conſecrationem datur, nunquam amittitur, quantuncunque aliquis in hæreſim labitur, vel ſciſma, vel excommunicationem, ita nec ſacerdotalis ordo aliquomodo amitti poteſt, vt dicit Beatus Auguſtinus, ideo tales conſecrant quamuis ad ſuam perniciem, dummodo ſeruetur debita forma, materia, & intentio, &c. ſecundum B. Thom. 13. diſt. 4. ſenten. & ſecundum Cano. de conſecr. diſt. 2. cap. quid ſit ſanguis. 24. quæſt. 1. c. pudenda. con. q. 1. in ſumma. & idem dicendum eſt de degradato, quod poteſt conſecrare obſeruatis materia, & forma & intentione ſecundum B. Thom. diſt. 13. 4. ſentent. & ſecundum Ala. Laur. & Tan. art. 1. quæſt. 1. c. neque. & cap. quod quidam. 1. q. 1. c. dominus declarauit. & ead. quæſt. c. qui perfectionem. de conſecr. diſt. 4. ca. non in nobis. & cauſa eſt, quia ordo ſemel habitus non amittitur propter caracterem, qui eſt ſignum in anima indelebile, quamuis depoſitus priuetur executione ordinis. ideo ſi celebret grauiter peccat tranſgrediendo inhibitionem, & quòd degradatus retineat poteſtatem conficiendi, patet: quia quando reconciliatur, non iterum reordinatur. ergo ordinem non amiſit, & per conſequens poteſt conſecrare. ratio eſt beati Thomæ. ſupra 13. diſt. 4. ſent.

QVÆSTIO.

Concluſio. Miſſa boni ſacerdotis non magis valet, quam Miſſa mali.

QVæritur vtrum Miſſa boni ſacerdotis magis valeat, quàm Miſſa mali.

Solutio. dicendum eſt ſecundum B. Thom. ſuper 13. diſt. 4. ſent. quòd de Miſſa, poſſumus loqui dupliciter. vno modo quantum

tum ad id quod eſt eſſentiale in ea, ſcilicet corpus Chriſti, & ſic à quocunque dicatur Miſſa æqualiter bona eſt. vnde Auguſt. in lib. de corp ore Domini. In myſterio corporis, & ſanguinis Domini nihil a bono maius nihil à malo minus perficitur ſacerdote, quia non in merito cōſecrantis, ſed in verbo perficitur creatoris, & virtute Spiritusſancti, & illud dicitur opus operatum. alio modo poſſumus loqui de Miſſa quātum ad illud quod eſt annexum ſacramento, & ſic Miſſa boni ſacerdotis melior eſt, quia non ſolum habet efficaciam ex opere operato, ſed ex opere operante. manifeſtū eſt enim quòd cibus præparatus a mundo miniſtro, ſeu tractatus iocundius ſumitur quàm ab immundo ſic à ſimili Miſſa boni ſacerdotis dicitur acceptabilior Deo, quàm Miſſa mali ſacerdotis. dum tamen non credatur Miſſa excellere in ſubſtantiali. hoc ſecundum Bonauent. & Alber. in ſuo compendio Theologiæ.

QVÆSTIO.

Concluſio. Sacerdos quando habet conſecrare non debet ſe determinare ad certum numerum.

QVæritur ſi ſint quindecim Hoſtiæ cōſecrandæ ſupra altare, & ſacerdos non credat eſſe niſi duodecim, vtrum illæ quindecim erunt conſecratæ. Berengarius Archiepiſcopus Compoſtellanus Magiſter in Theologia Pariſien.

Ad iſtud dubium reſpondet cum diſtinctione tali, quia aut ille conſecrans intendit omnes Hoſtias quæ ſunt ante ſe quotquot ſint conſecrare. Et tamen non credit quòd ſint niſi duodecim, & tunc omnes ſunt conſecratæ. aut intendit præciſe cōſecrare duodecim, & non plures, & non determinat quæ ſunt illæ duodecim. Et tunc dicit idem Berengarius quòd nulla eſt conſecrata, quia qua ratione dicetur, quod vna non eſt conſecrata eadem ratione dicetur, quòd nec alia. Ideo ſacerdos quando habet conſecrare plures Hoſtias non debet ſe determinare ad certum numerum. Sed debet habere intentionem, ꝙ conſacret quod eſt ante ſe, &c.

QVAE-

QVÆSTIO.

Concluſio. Corpus Chriſti ſimul ſalis Sacramento poteſt eſſe in diuerſis locis.

QVæritur quomodo Chriſtus poteſt eſſe in diuerſis locis ſub Sacramento: quia totus ſub qualibet Hoſtia vbique fuerit?

Solutio. Deo cõuenit eſſe vbique ſimpliciter, & propriè, creaturæ conuenit eſſe in vno loco tantum, corpus Chriſti autem medio modo ſe habet, de corpore Chriſti cum enim ſit creatura, non debet æquari Creatori in hoc quod vbique. cum vero ſit vnitum diuinitati debet in hoc excellere alia corpora: vt ſimul in locis plurimis poſſit eſſe ſub Sacramento altaris. ſecundum compend. Theologiæ.

QVAESTIO.

Concluſio. Sacerdos in peccato mortali exiſtens accedens ad celebrandum peccat grauiter.

QVæritur an ſacerdos in peccato mortali exiſtens ad celebrandum accedens, peccet grauiter.

Solutio. dicendum eſt quod ſacerdos cum conſcientia peccati mortalis ad celebrandum accedens iudicium ſibi manducat, & bibit non diiudicans corpus Chriſti. prima ad Corinth. 11. debet accedere vere contritus, & confeſſus ſi copiam ſacerdotis habeat, quem ſi habere non poſſit conteratur ſi cogat eum neceſſitas celebrare, & habeat propoſitum confitendi poſtmodum dum habuerit opportunitatem, & copiam ſacerdotum, & citius quam poterit, ſecundum omnes Docto. Theologiæ.

QVAESTIO.

Concluſio. Si ſacerdos ſciuerit ſe in peccato mortali eſſe & ex neceſſitate ad Miſſam celebrandam accedit, non debet ſe abſtinere a celebratione.

QVæritur ſi ſacerdos ſe ſciuerit in peccato mortali, & contritionem non habuerit, & ex neceſſitate ad Miſſam celebrandam,

lebrandam accedit, aut forte in Miſſa peccatum eius memoriæ occurrerit, & de illo non pœnituerit, nunquid poteſt celebrationem tranſire? aut ſaltim a communione abſtinere?

Solutio dicendum eſt, quod non, quia ſacerdos habet in ſe quòd poteſt ſeparare ad ſacramentum confitendum, & ſumendum, ſcilicet contritionem, & propoſitum confitendi, vnde licet cum conſcientia peccati mortalis peccet mortaliter. tamen grauius peccaret ſi conſecrationem ꝑtermitteret, & ſe cõſecrare ſimularet, quia populum deciperet, adorãdo panem pro corpore, & vinum pro ſanguine Chriſti. ideo nullo modo debet conſecrationem ſimulare. Similiter poſt conſecrationem nullo modo debet à perceptione ſacramẽti abſtinere, cuius ratio eſt, quia Euchariſtia non ſolum eſt ſacramentum, ſed etiam ſacrificium. quicunque ergo ſacrificium offert debet eſſe particeps ſacrificij quod offert. Sacerdos vero accedens ad altare offert ſacrificium pro populo, & ſe diſpenſatorem ſacrificij oſtendit, & ideo primum debet eſſe particeps ſacrificij huius. ideo neceſſarium eſt vt quotienſcunq; celebrat, quod corpus, & ſanguinem Chriſti ſumat de conſecr. diſt. 2. cap. relatum. & c. peracta. & ca. reperimus. ead. diſt. cõmunio enim ſacerdotis ſignificat, quod Chriſtus poſt reſurrectionem cum diſcipulis comedit. Act. 4.

QVAESTIO.

Concluſio. Si Panis con[illegible]tur in carnem & vinum in ſanguinem ſacerd[illegible] tunc non debet ſumere.

QVæritur ſi panis conuertatur in carnem, & vinum in ſanguinem, vt multoties conſueuit, [illegible] debeat ſumere?

Solutio dicendum eſt quod non, ſed debet in loco reuerenti rep[illegible] & [illegible] de conſecr. diſt. 2. ca. de hac quidam: cuius tex. talis [illegible] quidam hoſtia, quæ in Chriſti cõmemoratione [illegible] ſit, edere licet, de illa vero quam Chriſtus in a[illegible] cru[illegible] ſcilicet carne viua ſecundum ſe nulli edere licet. ſed [illegible] ationes ad Deum [illegible] ad ſpeciem [illegible] & [illegible] debet ſumi [illegible] vt ſuperius [illegible] & debet habe[illegible] & [illegible] ſecundum ra[illegible]

QVAE.

QVAESTIO.

Concluſio. Pollutio nocturna ex peccato mortali procedens de neceſſitate impedit.

QVæritur vtrum ſacerdos maculatus de nocte per pollutionem ſeminis, dormiendo: debeat à celebratione ceſſare, cũ ipſe dominus dixerit, eſtote ſancti, quia ego ſanctus ſum.

Solutio. dicendum eſt quòd nocturna pollutio quandoque impedit celebrationem & ſumptionem Euchariſtiæ ex neceſſitate, & quandoque non ex neceſſitate, ſed ex congruitate & honeſtate. Propter cuius vlteriorem declarationem eſt ſciendum, quòd quando pollutio nocturna ex peccato mortali procedit de neceſſitate impedit. Nocturna enim pollutio ex pluribꝰ cauſis procedit. Primo ex cauſa extrinſeca ſicut ex illuſione dæmonum, quæ quandoque prouenit ex defectu, & negligentia præparationis ad deuotionem, & orationem, & talis negligentia quandoque eſt veniale peccatum, & quandoque mortale, ſecundum quod maior eſt, & locus datur diabolo, & pro tali defectu quem homo ſcit ex ſua negligentia proceſſiſſe, tenetur ſacerdos à celebratione, & alius à communione ceſſare. Si vero talis illuſio procedat ſeu proueniat ex dæmonorum nequitia volentium homines à ſumptione Euchariſtiæ retrahere, & ſacerdotes à celebratione: quod ſæpe contingit circa feſtiuitates in quibus debet populus communicare, propter hoc non eſt abſtinendum, quia talis illuſio quandoq; ceſſat propter aſſumptionem Euchariſtiæ, ſicut legitur in vitis patrum. quandoque autem talis pollutio procedit ex cauſa intrinſeca ſpirituali, quæ ſine peccato fit, ſicut cum aliquis ſtudendo circa vitia carnalia propter lectionem, vel prædicationem ad ea probanda, vel etiam cõfeſſiones audiendo, & hoc ſine delectatione carnali, ſed ſola infirmitate carnis, & talis pollutio non impedit celebrationem nec Euchariſtiæ ſumptionem. quandoque autem prouenit ex cauſa intrinſeca, & cum peccato, ſcilicet quando prouenit ex cogitatione præcedente, & delectatione carnali, quæ quandoque eſt peccatum mortale, ſcilicet quando conſenſus in hoc habetur, & tunc de neceſſitate eſt abſtinendum. Si autem ſit peccatum veniale, ſcilicet quando non habetur conſenſus, tunc

non eſt abſtinendum de neceſſitate, ſed de congruitate, & honeſtate. Quandoque autem talis pollutio prouenit ex ſola debilitate naturæ: ſicut patiuntur infirmi. quandoque prouenit talis pollutio ex nimia ſuperfluitate cibi, & potus, & ſit propter dubium ſpeciei peccati, ſcilicet an ſit veniale, an mortale abſtinendum eſt iuxta omne conſilium ſapientum. quandoq; prouenit talis pollutio ex ſuperfluitate naturæ ſeu ſeminis. Et quia hoc non procedit ex volūtate, ſed potius ex naturæ corruptione, non eſt abſtinendum à celebratione, nec à ſacramenti ſumptione. In omnibus enim his modis pollutionum quæ ex mortali peccato procedunt, debet ſacerdos abſtinere à celebratione, & alius à communione de neceſſitate dicta die, & etiam tot diebus quouſque mens vagatione ceſſauerit. In his vero, quæ ex veniali procedunt, abſtinendum eſt, non ex neceſſitate, ſed ex congruitate, & honeſtate. Et hæc omnia intelliguntur, quando ſacerdos non tenetur ad officiandum, quia ſi de neceſſitate oporteret eum pro populo celebrare. debet cōfiteri ſi poſſit habere copiam ſacerdotum, & ſi non poſſit propter abſentiam ſacerdotis. conteratur cum propoſito confitendi, & accedat ad celebrationem ſecundum compend. ſeptem ſacramentorum. Etiam à propria vxore eſt abſtinendum ante communionem tribus, aut quatuor, aut quinque diebus. vt habetur de conſec. diſt. 2. cap. omnis homo.

QVAESTIO.

Concluſio. Sacerdos leproſus non debet in præſentia populi celebrare.

QVæritur vtrum ſacerdos leproſus prohibeatur celebrare.

Solutio. dicendum eſt quod prohibetur, tamen ſecundum notata ſuper capitulum tua nos extra de cler. ægrot. & cap. de rectoribus ſacerdos leproſus non debet in præſentia populi celebrare, poteſt tamen alijs leproſis ad partem & in ſecreto celebrare ſi vult. & idem tenet Hug. ibidem.

QVAESTIO.

Concluſio. Nullus debet dicere Miſſam niſi ſemel in die.

Quæritur quot Miſſas debet cantare, ſeu celebrare ſacerdos in die.

Solutio. dicendum eſt regulariter quòd nullus debet dicere Miſſam niſi ſemel in die, & valde fęlix eſt qui vnam dignè celebrat. in cap. ſufficit. de conſecr. diſt. j. & de celebrat. miſſ. cap. te referente. & cap. conſuluiſti. Excepto die Natiuitatis Dominicæ. in quo celebrantur tres per vnum Sacerdotem. vt habetur de conſecr. diſt. j. c. nocte ſancta. ſecundum glo. capituli conſuluiſti. vbi dicitur quòd in die Natiuitatis Domini dicuntur tres Miſſæ propter myſterium: quoniã Prima quæ dicitur in media nocte repręſentat tempus ante legem, in quo homines erant in tenebris, & ideo dicitur de nocte. Secunda Miſſa repręſentat tempus ſub lege, in quo homines incęperunt per dicta prophetarum percipere non tamẽ clarè. ideo dicitur in aurora. Tertia Miſſa repræſentat tempus gratiæ, & ideo dicitur de die. vel ſecundum rationale dicuntur tres. ꝑpter tres Natiuitates Chriſti. Prima eſt æterna, qua naſcitur ex Deo patre. ideo dicit̃ in introitu Miſſæ. Dominus dixit ad me, filius meus es tu, &c. ego hodie genui te, & dicitur de nocte ad oſtendendũ quòd illa natiuitas eſt nobis obſcura, & occulta. vnde Iſa. 53. generationem eius quis enarrabit, ſcilicet iſtam generationem æternam, quaſi dicat nullus. Secunda Miſſa repręſentat natiuitatem ex virgine, quæ partim fuit occulta, & partim nota. ideo dicitur in aurora. vel ſecũdum rationale repręſentat natiuitatem ſpiritualem, qua naſcitur Chriſtus in animabus iuſtorum per gratiam. ideo dicitur, Lux fulgebit in introitu, id eſt lux gratiæ. Tertia Miſſa repræſentat generationem temporalem, qua natus eſt de Virgine. ideo cantatur in introitu. Puer natus eſt nobis. Secundum Ioannem Belet. Alio modo, quia prima Miſſa pertinet ad generationem æternam de patre ſine matre. Secunda Miſſa pertinet ad generationem quæ fuit de matre ſine patre, ſcilicet de temporali. Tertia Miſſa quaſi compacta eſt, quia ſpectat ad vtranq;. ad temporalem per hoc, quòd dicitur in introitu, Puer natus eſt nobis, ad æternam per hoc quòd dicit in

Euangelio. In principio erat verbum,&c. quamuis ibi verbum caro factum eſt,loquatur de vtraque. tamen ſi neceſſitas vrgeret, poſſet ſacerdos vnam Miſſam celebrare de die, & aliam de mortuis.vt puta ſi de mane celebrauerit, & occurrerit quòd cadauer ſit humandum,poteſt aliquis ad euitãdum ſcandalũ amicorum,ſi male contentarentur celebrare vnam aliam.Item ſi ſit aliquis in articulo mortis,& petat corpus Chriſti ſibi dari,& ſacerdos non habeat Hoſtiam conſecratam,poteſt iterũ celebrare.Item propter neceſſitatem nuptiarum, ſcilicet ſi ſint nuptiæ celebrandæ,& tempus arctatum ſit, per prohibitionem eccleſiaſticam: vt ante Septuageſimam: & ſic de alijs tẽporibus prohibitis ab Eccleſia poteſt celebrare vnam aliam Miſſam. Item propter neceſſitatẽ debiti, ſcilicet ſi vnus ſacerdos habeat duo beneficia annexa,quæ non habent redditus,qui ſufficiant duobus ſacerdotibus, & ſint talia beneficia, quæ debeat habere in vna die duas Miſſas. poteſt ſacerdos in vna die in vtroque illorum beneficiorum celebrare.in capitulo te referente, & capit. conſuluiſti,extra de celebrat.miſſ. Tamen non credo quòd in iure inueniatur præceptum expreſſum de vnica tantum Miſſa celebranda,cum in omnibus capitulis quibus fit mentio, de iſta materia ponatur illud verbum ſufficit, quod non importat vim coactiuam. tamen conſuetudo Eccleſiæ hoc habet. ideo nullus debet facere contra eam, & ſi faciat peccat, & debet puniri.

QVÆSTIO.

Concluſio. Sacerdos celebrans plures Miſſas non debet poſt ſumptionem ſanguinis ſumere aliquid.

QVæritur vtrum poſt ſumptionem ſanguinis in prima Miſſa ſacerdos, qui debet celebrare aliam Miſſam poſt, debeat ſumere vinum, vel aquam in prima Miſſa, &c. pro ablutione.

Solutio. dicendum eſt quòd ſi ſacerdos celebret plures Miſſas.in prima non debet ſumere aliquid, nec vinum, nec aquam poſt ſumptionem ſanguinis, ſed quantum poterit ſanguinem ebibat, & cum lingua & labijs calicem tergat, & poſt aquã infundat in calice,& abluto eo aquam in piſcinam fundat, & ſic calice terſo in eodem celebrare poterit.vel alio modo faciat, vt

alij

alij dicunt ob reuerentiam Sacramenti ſumpto ſanguine vinũ ponat in calice, & illum abluat, & ablutiones in alio calice ponat, vel in vaſe mundiſſimo, & reſeruet illud vſque ad ablutionem ſecundæ Miſſæ, & de eo faciat ablutionem poſt ſanguinis ſumptionem, & illud ſumat. de celebr. miſſ. cap. ex parte. de con ſecr. diſt. 5. cap. ieiuni. & 7. quæſt. 1. c. nihil. Caueat tamen lauando os ſuum in ablutione primæ Miſſæ ne aliquid tranſglutiat, quia ſi ſic, ieiunus non eſſet nec deberet celebrare, quia ſecundum inſtitutionem eccleſiæ ieiunus debet celebrare. de conſecrat. diſt. 2. cap. liquidum. Tamen quamuis debeat eſſe ieiunus ſecundum ordinem Eccleſię, ſi non ieiunus proferret verba cõſecrationis cum intentione conſecrandi ſuper materiam, conſecraret, ſed peccaret tranſgrediendo ſtatutum, & ordinationẽ Eccleſiæ, & debet pro abſolutione obtinẽda remitti ad epiſcopum, &c. Nota quòd duplex eſt ieiunium, eccleſiæ & naturæ. Ieiunium eccleſiæ quod fit propter mortificationem carnis, nõ ſoluitur propter aquæ, vel medicinæ ſumptionem, & illud non requiritur in celebratione. Ieiuniũ vero naturæ quod dicit priuationem cuiuſq; rei, requiritur in celebratione. Vnde ſi ſacerdos poſt mediam noctem ſumpſerit, vel vinum, vel aquam, vel medicinam, debet illa die abſtinere à celebratione ſecundũ cõmentum ſeptem ſacramentorum. Sed quæritur hic, cum ſacerdos debeat eſſe ieiunus quare Chriſtus Saluator noſter poſt comeſtionem hoc ſacramentum miniſtrauit ſuis diſcipulis.

Solutio. ſecundum Innocent. hoc fecit propter ſacramenti veritatem, vt vmbram agni tipici, qui ſignificabat verum corpus Chriſti, videlicet vt poſt vmbram, ſeu figuram immediate ſequeretur veritas huius ſacramenti. Item propter dilectionis veritatem, vt hoc ſacramentum velut vltimum teſtatoris mandatum altius memoriæ commendarent diſcipuli. Alia ratio ad oſtendendum ſuorum diſcipulorum ſobrietatem, &c.

QVAESTIO.

Concluſio. vltimum vinum qui ponitur in calice poſt ſumptionem ſanguinis non tranſubſtantiatur in ſanguinem.

QVæritur quare vltimũ vinum quod ponitur in calice poſt ſumptionem ſanguinis non tranſubſtãtiatur in ſanguinem, &c.

Solutio. quia ſupra vltimum vinum non dicuntur verba effectiua conſecrationis,ſicut ſupra primum, quare,&c.Secus eſt de oleo addito oleo ſacro,cauſa eſt, quia iſta olea ſunt eiuſdem ſpeciei.non ſic autem de ſanguine Chriſti, & vino ſibi addito.

QVAESTIO.

Concluſio. Et ſi ſacerdos in die paraſceue ſit diſpoſitus tamen non debet celebrare.

QVæritur cum ſacerdos diſpoſitus poſſit ſemel in die celebrare,quare non celebrat in paraſceue.

Solutio ſecundum rationale, in die paraſceues Miſſa non dicitur,cuius ratio eſt, quia illud ſacramentum eſt figura,& memoriale paſſionis Chriſti,quæ quidam paſſio tali die fuit facta. Et ideo veniente veritate debet ceſſare figura. Alia cauſa eſt,quia ſublatus eſt ſponſus Eccleſiæ, & tali die deſcendit ad inferos. Tertia cauſa eſt, quia tali die velum templi ſciſſum eſt, & cornua altaris tranſuerſa ſunt, & ſic non habemus vbi corpus Chriſti conficeretur. Quarta cauſa eſt, quia Moyſes dixit in Exodo ore prophetico alius pugnabit pro vobis,& vos tacebitis.Nota quòd ſi quis in triduo confeciſſet,panis fuiſſet conuerſus in corpus mortuum, non in viuum, cum anima eſſet actualiter ſeparata à corpore: & ſi dicatur quòd Deus poterat facere quòd anima veniret ad corpus viuificandum ſub ſacramento,dicendum eſt quòd non, quia ſi viuificaret corpus ſub ſacramento viuificaret illud in ſepulchro,cum ſit idem corpus numero. Item officium iſtius diei capite caret, quia Chriſtus caput noſtrum nobis ſublatum eſt,nec in illa die damus oſculum pacis propter oſculum Iudæ,nec aliquem in illa die ſalutamus,eo quòd Iudas ſalutatione Chriſtum tradidit. In iſta enim die duæ lectiones leguntur,quia pro duobus populis paſſus eſt Chriſtus,ſcilicet pro Hebræo, & Gentili. ideo vna lectionum ſumpta eſt ex lege,ſcilicet ex Leuitico, altera à Prophetis,quia Chriſti paſſio & lege præfigurata fuit, & à Prophetis prædicta. tractus quatuor verſuum ſignificat, quòd ꝑ Chriſti paſſionem homo,qui ex quatuor elementis componitur,redimitur,tractus prolixior denotat magnum bellum Dauid cõtra Goliam, id eſt Chriſti contra diabolum, ſcilicet luciferum. Paſſio enim dicitur ſine titulo. Cum autem venitur ad illã partem

tem paſſionis diuiſerunt ſibi veſtimenta mea. Tunc duo ſubdiaconi duos pannos albos altari ſuperpoſitos tollunt quod quatuor milites Chriſtum crucifigentes de illius veſtibus fecerunt ad hiſtoriam repræſentes, vel illa remotio pannorum fugam ſignificat Apoſtolorum, qui erant quaſi veſtes Chriſti. veſtis enim inconſutilis non fuit ſciſſa, ſed ſortem miſerunt &c. per quod deſignatur quòd vnitas eccleſiæ nunquam potuit ſcindi ab hæreticis, vel ſciſmaticis: quia non eſt ſapientia contra Deum. Chriſtus enim cum in cruce pateretur prolixe orauit decantans decem pſalmos, ſcilicet Deus Deus meus reſpice in me. vſque ad In te domine ſperaui. Et cum veniſſet ad illum locum. in manus tuas Domine commendo ſpiritum meum. emiſit ſpiritum. oſtendens nobis exemplum &c. Chriſtus enim orauit in paſſione pro ſe. quando dixit, pater clarifica filium tuum. pro ſuis. d. pater pro eis rogo quos dediſti mihi. pro illis qui credituri erant in eum, quādo dixit. pater non tantum pro eis rogo, quos dediſti mihi de mundo, ſed pro eis, qui credituri ſunt in me. ita & nos debemus orare pro nobis, pro omni gradu eccleſiæ, pro neophitis, pro gentilibus, & iudæis, hæreticis ſciſmaticis &c. Pro iudæis tamen genua non flectimus, quando pro ipſis oratur: quia ipſi iudęi illudentes Chriſto genua flectebant. Itęm eſt notandum, quòd illud quod dicitur ante genuflexionem non eſt oratio, ſed exhortatio, vt oremus &c. Item in alijs diebus orationes ante Euangelium dicuntur. hac autem die fit ordine mutato, eo quòd Chriſtus patiendo orauit, &c. Et quare crux cooperitur in quadrageſimā.

Solutio. quia noſtrą redemptio fuit abſcondita vſque paraſceuem.

Dictis orationibus crux diſcooperitur, & cantatur, Ecce lignum crucis, & ſalutatur. quia per crucem ſalus hominibus reformatur. poſtea crux adoratur &c. oſculata cruce dominicum corpus ſuper altare affertur. & tunc ſacerdos dominicā orationem cantat cum præfatione præpoſita, ſcilicet, oremus, præceptis ſalutaribus, &c. quod addidit beatus Greg. Facta communione ſtatim veſpere cantantur, & veſperis cantatis dicitur collecta miſſæ. quo facto debet crux in ſuo loco reponi.

QVAESTIO.

Concluſio. Ne aliquis ab hac vita ſine viatico decederet corpus ſub ſpecie panis reſeruatur.

QVæritur quare corpus ſub ſpecie panis reſeruat. Solutio. ne aliquis ſine viatico decederet ab hac vita. & hoc ordinauit Innocent. Papa. Alia cauſa quia per illos tres dies licitum eſt communicare. & maxime religioſis. Sanguis vero non reſeruatur propter periculum effuſionis. Si autem quæratur, vtrum vinum quod ea die in communione ſumitur a tactu corporis dominici conſecretur, cum hac die decretum prohibeat ne aliquis conſecret. dicendum eſt quòd non. cum ad conſecrationem requiratur verborum prolatio cum intentione, &c. & non ſolus tactus, ſed bene tactu corporis Chriſti ſanctificatur. quare eſt differentia inter conſecrationem, & ſanctificationem. quia conſecratum eſt quod in conſecratione trãſubſtantiatur, & ſanctificatum quod per ſanctificationem verborum efficitur ſine tranſubſtantiatione: vel ſanctificatum dicitur, quod a tactu rei ſanctæ efficitur magis uerendum, ſeu reuerendum, ſecundum Ioan. Belet.

QVAESTIO.

Concluſio. Tenebræ in tribus diebus dicuntur. quia poſito Chriſto in cruce tenebræ fuerunt per tres horas.

QVæritur quare in tribus diebus, ſcilicet Mercurij, Iouis, & Veneris tenebræ dicuntur. Solutio. quia poſito Chriſto in cruce fuerunt tenebræ per tres horas, ſcilicet a ſexta vſque ad nonam ſole patiente eclipſim non naturalem, ſed miraculoſam. & ideo ob memoriam tanti miraculi illas tres horas per tres noctes repręſentamus.

QVAESTIO.

Concluſio. Iſtis tribus diebus officium tenebrarum dicitur alta voce.

QVæritur quare iſtis tribus diebus. Mercurij, Iouis, & Veneris officium tenebrarum dicitur ita alta voce, & officium diurnum dicitur ſilenter.

Solutio. quia per nocturnum officium tenebrarum ſignificatur prophetia prophetarum, qui apertè quæ de Chriſto erant ventura nunciauerunt remota formidine, ſcilicet ſpiritu ſancto dictante. Per officium vero diurnum ſignificatur prædicatio Apoſtolorum, ideo dicitur ſilenter, quia Apoſtoli, aut omnino tacuerunt: aut occultè prædicauerunt. Item queritur de illis verſiculis qui dicuntur cum Kyrie. poſt benedictus &c. quid ſignificant.

Solutio. dicendum eſt quòd ſignificant lamentationes & dolorem mulierum, quæ a Galilea Ieſum fuerant ſecutæ. inter quas erant Maria Magdalena, Maria Iacobi, & Maria Salome plorantes iuxta ſepulchrum.

QVÆSTIO.

Concluſio. Non pulſamus campanæ in illis tribus diebus: quia per campanas ſignificantur paſtores, & prædicatores.

QVæritur quare non pulſantur campanæ in illis tribus diebus.

Solutio. quia per campanas ſignificantur paſtores & prædicatores. qui tunc ceſſauerunt g. Quomodo ergo eſt pulſandum.

Solutio. dicendum eſt, quòd eſt pulſandum tabulis ligneis. Tabula lignea Chriſtum ſignificat, qui de ligno clamabat, & orabat dicens. pater dimitte illis, quia neſciunt, quid faciunt. Tunc ergo ligno pulſatur, quia ſolus Chriſtus prædicator tunc habebatur.

QVAE-

QVÆSTIO.

Concluſio. In candelarum numero eſt diuerſitas: tamen communiter ponuntur quindecim candelę.

QVæritur quid de candelis. Dicendum eſt, quòd in candelarum numero eſt diuerſitas: tamen communiter ponuntur quindecim candelæ, quarum duodecim ſignificant Apoſtolos: & tres ſignificant tres Marias, quæ omnes laudes Dei tunc tacuerunt. tamen Mariæ minus timentes quantum poterant circa Chriſtum verſabantur. Notanter vna candela poſt aliam extinguitur, & nō omnes ſimul, ad denotandum quòd diſcipuli non omnes ſimul reliquerunt Ieſum magiſtrum eorum, ſed vnus poſt alium. Quia vna ſola quę in medio aliarum eſt non extinguitur, ſed occultatur & poſtea in apertū ducitur. & luce illius alia luminaria eccleſiæ reaccenduntur, ſignificat Ieſum, qui licèt uidebatur ſecundum corpus extinctus, tamen viuebat ſecundum diuinitatem, quæ illis erat occulta. poſtea reſurgens cum luce clariſſima ſuis diſcipulis ſe manifeſtauit: quando in mentibus eorum charitatem iam extinctam illuſtratione ſua iterum reaccendit ſecundum Ioan. Belet.

QVÆSTIO.

Concluſio. Quia caput noſtrum Chriſtus nobis auffertur ideo in illis diebus non dicitur. Domine labia, &c.

QVæritur quare in principio tenebrarum non dicitur, Domine labia, ſicut in alijs matutinis, &c.

Solutio. quia Chriſtus caput noſtrum nobis auffertur, nec dicitur Deus in adiutorium, quia percuſſo paſtore noſtro nos oues illius à quo auxilium petamus non habemus. inuitatorium non dicitur: vt non imitemur per hoc prauum conſilium iudæorum contra Ieſum factum. Ad lectiones benedictio non petit, quia paſtor, qui gregi ſuo benedicat, non habetur. In principio enim aliarum lectionum dicitur. Iube domne benedicere. & formatē vox imperfectè, ſcilicet domne,

ad

ad denotandum, quòd nullus eſt perfectus in hoc ſeculo. In fine lectionis dicitur, Hieruſalem Hieruſalem conuertere ad dominum Deum tuum. Ad denotandum, quòd ſi velimus Deum recuperare, quem amiſimus propter peccata noſtra, ꝙ debemus nos conuertere ad pœnitentiam. Item leguntur lamentationes Hiere. ad denotandum, quòd debemus deplorare mortem Chriſti. Quare antiphona ad benedictus, & ipſe pſalmus ita alta voce cantantur extinctis candelis?

. Solutio. dicendum eſt, quòd hoc ſignificat tumultum cohortis, quem Iudas adduxit cum gladijs, & fuſtibus comprehendere Ieſum. Nota, quòd a Dominica in paſſione vſque ad Paſca non dicitur Gloria patri. cauſa eſt: quia ex illius omiſſione ſignatur iudęorum ingratitudo. Secundo quia ex illius omiſſione ſignatur vituperiorum Chriſti multitudo. Tertio vt omittendo Gloria patri, &c. occurrant nobis pœnæ Chriſti ad memoriam, quamuis ſimus liberati, &c. quia illud fit ſig. De percuſſione ſcamnorum propter alapas quas Chriſtus Dominus pro nobis ſuſtinuit.

QVÆSTIO.

Concluſio. Altaria nudantur in die cęnæ.

QVæritur quare altaria denudantur in die cęnæ.
Solutio altare ſignat Chriſtum, nam Deus præcepit in lege, Altare de terra facietis mihi. Glo. altare de terra eſt Chriſtus natus de Virgine. vnde Pſal. 84. Veritas de terra orta eſt, ideſt Chriſtus de Virgine, &c. nudatio vero altaris ſignat Chriſtum in paſſione nudatum. vnde, Partiti ſunt ſibi veſtimenta mea. Alio modo poteſt dici altare nudatum, quando Chriſtus a ſuis diſcipulis fugientibus & nomen ipſius tacentibus relinquitur.

QVAESTIO.

Concluſio. Vino, & aqua altare ſpargitur.

QVæritur quare vino, & aqua altare ſpargitur.
Solutio. ad deſignandum ſanguinem redemptionis, &

aquam regenerationis quę de latere Chriſti fluxerunt: quando fuit in cruce lanceatus.

QVAESTIO.

Concluſio. Ramis altare cum vino, & aqua ſpargitur ad deſignandum coronam ſpineam.

QVæritur quare ramis altare cum vino, & aqua ſpargitur. Solutio. ad deſignandum coronam ſpineam, qua coronatus eſt Chriſtus, & amara flagella quæ paſſus eſt. In principio officij ſabbati totus ignis debet in eccleſia extingui: poſtea debet excuti cum calibe, &c. poſtea debet benedici cum cruce, & aqua benedicta. Deinde benedicitur cereus, & accenditur, & duo parui cerei ab vna parte vnus, & ab alia parte alius, inter quos magnus ſtatuitur cereus. Ignis qui ante nouum ignem in eccleſia erat, ſignificat veterem legem. quòd ignis extinguitur ſignificat quòd omnia legalia veteris legis in paſſione Chriſti completa ſunt, & ex tunc debuerunt ceſſare. Silex de qua ignis extrahitur, ſeu excutitur Chriſtus eſt, ſuper quem ſicut firmam petram eccleſia eſt ædificata, & a qua Spiritus ſancti ignis procedit. Cereus illuminatus, & renouatus ſignificat, quòd Chriſtus reſurgens a mortuis in carne glorioſa, verus Deus apparuit: vel ſignificat Chriſtum ſplendore diuinitatis illuminatū. Duo parui cerei, ſignificant ſanctos veteris, & noui teſtamenti, qui per Chriſtum ſunt illuminati. vel duo parui cerei ſignificant Prophetarum & Apoſtolorum doctrinam, quæ cum Chriſto concordat: per alios cereolos accenſos ex igne magni cerei, & luminaria ſignatur, quòd omnes eccleſiæ fideles illuminantur igne Spiritus ſancti, qui procedit à patre, & filio. Crux de incenſo facta in cereo repręſentat veſpertinum ſacrificium legis, quod immolationē Chriſti in ara crucis factam in veſpere mundi præfigurauit, & quòd in eius paſſione fuit completum. quòd cereus a Diacono benedicitur in aliquibus eccleſijs ſignificat, quòd Chriſtus reſurgens ſe primo mulieribus manifeſtauit, & per eas quæ ſunt debilioris ſexus gloriam ſuæ reſurrectionis diſcipulis manifeſtauit. Et hoc fecit dominus ad denotandum, quòd ſicut mortis initium per mulierem intrauerat mundum, ita per mulierem mundo nunciaretur reparatio. Mulieres enim debent gaudere primo, quia in para-

paradiſo formatæ. Secundo, quia Chriſtus natus eſt ex muliere. Tertio, quia mulieri primo nunciata eſt noſtra reparatio in Reſurrectione Saluatoris noſtri. ſecundum Ioannem Belet, &c.

Lectiones enim quæ leguntur in ſabbato deſignant proceſſum noſtræ captiuitatis a principio vſque ad paſſionem Chriſti, &c. Lectis lectionibus ſine titulis: quia Chriſtus caput noſtrum nondum nobis redditur, itur ad fontem cum lętania, & peracto baptiſmo fontali, reditur cum lętania ad chorum. Deinde incipitur miſſa à Kyrieleiſon. quia introitus nō dicitur: quia caput noſtrum Chriſtus nondum nobis redditur. à Kyriel. incipitur, vt antiqua conſuetudo miſſam incipiendi, quæ fuit ante Celeſtinum Papam, repręſentetur. Gloria in excelſis dicitur. quoniam Angeli pro renatis baptiſmate in cœli gloriantur. Epiſtola vero de Paulo communi ſermone debet legi: quia Doctrinam Apoſtolorum ſignificat, quæ iam in baptizatis eſt publicanda. Reſponſorium ſeu graduale non cantatur: quia baptizati nondum per opera in virtutibus gradum fecerunt. Alleluia, quod eſt vox Angelica ideo cantatur: quia Angeli pro baptizatis à ſeruitute diaboli ereptis, & ad fidem conuerſis gloriantur. Sed quia conuenit ipſos laborare: quandiu ſunt in hoc mundo. ideo dicitur tractus laudate Dominum. Offertorium ſubticetur, ad denotandum, quòd mulieres ſilenter ad monumentum venerunt. Communio quoque non dicitur. quia baptizati nondum communicauerunt. nam in die Paſchæ communicare debent. Deinde facta communione, veſperę cantantur ſtatim ante collectam & cum vno Pſalmo duorſi verſuum, ſcilicet, Laudate Dominum omnes gentes, cum magnificat & ambo ſine gloria patri. ſecundum Ioannem Belet. Breues veſperę ideo dicuntur, ne neophiti qui nondum conſueuerunt diuinum officium tædio afficiantur. Gloria patri non cantatur: quia nondum Chriſtus reſurrexit. veſperę ideo dicuntur ante orationem miſſæ, ne finita miſſa populus videretur habere licentiam abeundi, & quòd nihil amplius deberet expectare. vel alio modo ſub oratione vna totum officium completur: quia ſacramentum baptiſmi in Chriſti paſſione totum completur.

QVAESTIO.

Concluſio. Miſſæ priuatæ poſſunt dici ad libitum.

QVæritur qua hora miſſa eſt celebranda.

Solutio. ſecundum compen. ſeptem ſacramẽtorum, diebus Dominicis, & feſtiuis hora tertia regulariter, quia tali hora Chriſtus linguis iudæorum crucifixus eſt. In diebus ferijs miſſa eſt dicenda regulariter hora ſexta, quia tali horà manibus militum eſt crucifixus. In temporibus verò ieiuniorum hora nona. quia tali hora voce magna Ieſus clamãs emiſit ſpiritum. Miſſæ vero priuatæ in aurora poſſunt dici, vel ad libitum vſque ad meridiem, &c. Tamen ſacerdos prius quam celebret tenetur dicere matutinas, ſecundum diem, matutinas noſtræ dominæ, & primam ad minus, &c.

QVAESTIO.

Concluſio. In Eccleſia ſacerdos debet celebrare.

QVæritur vbi ſacerdos debet miſſam celebrare.

Solutio. in Eccleſia & ſuper altare ſecundum omnes Doctores Theologiæ, niſi propter aliquam cauſam fiat. quandoque ſub tentorio, vel in alio loco honeſto, & hoc fiat de licentia ſuperioris, &c. Pro quo notandum eſt, quòd eccleſia eſt duplex ſpiritualiter loquendo, quædam quæ eſt triumphans, & illa dicuntur ſancti, qui ſunt in paradiſo. Alia eſt militans, vt totus populus fidelis, ſed eccleſia materialis de qua intendo hic loqui, eſt domus Dei dedicata ad miniſterium ſanctorum, &c.

QVAESTIO.

Concluſio. Vnus ſacerdos poteſt ſupplere miſſam per alium inceptam.

QVæritur de impedimentis, quæ poſſunt contingere circa celebrationem. & primo circa ſacerdotem ſi miſſam inceptam non poſſit perficere quid fiendum.

Solutio.

Solutio. ſecundum decre. 7.q.1.c.illud.&c.nihil.23.di.c. quorundam, quòd vnus ſacerdos poteſt ſupplere miſſam per alium inceptam ſi neceſſitas ineuitabilis emineat. & debet incipere vbi alter dimiſit. Si autem dubitetur vbi dimiſerit. debet incipere à uerbis effectiuis conſecrationis corporis Chriſti. vel debet miſſa à capite inchoari, ſecundum Innocen.&c. Pro maiori declaratione iſtius dubij eſt diſtinguendum, quia aut ante conſecrationem contingit ſacerdotem mori: aut graui infirmitate detineri.& tunc non oportet, quòd per alium ſacerdotem defectus ſuppleatur. Si vero ſacerdos talis patiens, vel mortem, vel grauem infirmitatem inceperit verba conſecrationis, vel totaliter illa verba canonis dixerit, tunc debet alius ſacerdos ſe induere,& incipere vbi primus dimiſit, & ſupplere quod manſit ſupplendum, & ſacramentum recipere. Innocen. Tertius dixit, quòd melius eſt hoſtiam conſecratam reſeruare, & ſuper aliam hoſtiam miſſam à capite inchoare per alium ſacerdotem. Et ſecundum Innocen. oblatio primi ſacerdotis ſtudioſiſſime reconditur. Super iſtis impedimentis ſub paucis verbis diſtinguendum eſt: quia, aut ante conſecrationem venit impedimentum, & tunc non oportet quòd ſuppleatur per alium ſacerdotem. Si vero fuerit in conſecratione, alius ſacerdos debet ſupplere & incipere vbi primus dimiſit. Et ſi dubitetur ubi dimiſerit, debet incipere a verbis conſecrationis: Si vero primus ſacerdos dixerit verba effectiua conſecrationis ſuper panem, & non ſuper vinum, alius ſacerdos debet dicere verba effectiua conſecrationis ſuper vinum, & corpus & ſanguinem recipere ſecundum concilium Lateranenſe. Innocentius Tertius dicit, quòd illa hoſtia conſecrata debet reſeruari, & debet alia hoſtia ſumi, & conſecrari. Si vero primus ſacerdos perceperit corpus, & non ſanguinem, alius ſacerdos debet percipere ſanguinem. 7. q.1.c. illud. & 23. diſt.c. quorundam.

QVÆSTIO.

Concluſio. Si ſacerdos poſt conſecrationem recordetur ſe comediſſe, non debet pro tanto prętermittere ſacramentum.

QVæritur quid fiendum ſi ſacerdos poſt conſecrationem recordetur ſe comediſſe, & bibiſſe.

Solutio. non debet pro tanto prætermittere ſacramentum, ſed

ſed debet euchariſtiam ſumere & miſſam perficere. Similiter & ſi ſacerdos recordatus fuerit ſe excommunicationi ſubiacere, debet perficere miſſam cum propoſito petendi abſolutionem. & idem dicendum eſt ſi recordatus fuerit ſe peccatum mortale commiſiſſe, ſcilicet, quòd debet perficere ſacramentum cum propoſito emendandi citius, quòd poterit. quoniam nullo modo licet ſacramentum imperfectum relinquere, vt dicitur. 7. q. j. c. nihil contra ordinis, &c. quia ubi occurrit difficultas, ſemper accipiēdum eſt illud in quo minus de periculo eſt. maius autem periculum eſt relinquere id, quod pertinet ad perfectionem ſacramenti. minus autem periculum eſt id, quod pertinet ad diſpoſitionem miniſtri. ideo ſacerdos nullo modo debet ſacramentum imperfectè relinquere. Vnde ad hoc verba illius decreti, nihil nullus abſque patenti prouentu moleſtiæ miniſter, vel ſacerdos cum ceperit officia prǣſumat imperfecta relinquere. Si quis autem hoc temerariè præſumpſerit excommunicationis ſententiam incurrit.

QVÆSTIO.

Concluſio. Si aranea, vel muſca ceciderit in calice ante conſecrationem debet deponere illud.

QVæritur de impedimentis circa ſpecies. & primo, quid fiendum ſi aranea vel muſca, &c. ceciderit in calice.

Solutio. dicēdum eſt, quòd ſi hoc acciderit ante conſecrationem debet deponere illud, & terſo calice debet ſumere vinum, & aquam, & procedere ad conſecrationem. Si vero iſtud acciderit poſt conſecrationem, debet tale animal caute capi, & diligenter lauari & poſtea comburi, & ablutio cum cineribus in piſcina poni. ſecundum commentum ſeptem ſacramentorum. Aliqui tamen dicunt, vt rationale, quòd ſi ſit venenum in calice poſt conſecrationem, vel animal venenoſum, ſanguis ille debet poni in vno vaſculo cum reliquijs, & ſeruari inter reliquias cum ſcriptura notificante ibi eſſe ſanguinem Chriſti. nec debet ſumi à ſacerdote, ne calix vitæ fiat ei calix mortis. & niſi ſacerdos ſumpſerit corpus Chriſti debet ponere aliud uinum cum aqua in calice, & reincipere ab illo loco, ſimili modo, &c. & ſacrificium perficere. Sed animal tale debet lauari, & poſt comburi, & cinis in ſacrario reſeruari, & lotio

ſeu

ſeu ablutio, ſecundum compen. Theologiæ debet ſumi ſine faciendo diſtinctionem de animali venenoſo, &c. Sed quantum ad muſcam, vel aliud animal non venenoſum debet bene lauari, & lotio ſumi. Et ſi timeatur de vomitu, ſacerdos debet comedere aliquid prohibens vomitum, & muſca comburi: vt ſuperius extitit dictum rationale. vlterius dicit, quòd ſi ſacerdos iam ſumpſerit corpus Domini quando reperit animal venenoſum in calice, debet habere aliam hoſtiam non conſecratam, & eam debet conſecrare.

QVAESTIO.

Concluſio. Si hoſtia ceciderit in calicem ſacerdos eam cum ſanguine ſumat.

QVæritur quid iuris ſi ſacerdos faciendo ſigna propter frigus, vel alio modo dimittat hoſtiam cadere infra calicem.

Solutio. dicendum eſt, quòd debet eam dimittere in calice & eam ſumere cum ſanguine. quia ſigna & fractiones quæ fiunt, magis fiunt in ſignificationem quam ſint de eſſentia miſſę. Sed quid ſi ſanguis congeletur.

Solutio. calix debet inuolui pannis calidis, vel ſi non proficeret debet poni in aqua feruenti cauendo ne aqua intret, &c.

QVAESTIO.

Concluſio. Si ſacerdos ſit certus quòd aliquid dimiſerit de canone miſſæ, tenetur repetere.

QVæritur quid fiendum ſi ſacerdos recordetur ſe aliquid de verbis canonis omiſiſſe, vel ſaltim dubitet.

Solutio. dicendum eſt, quòd ſi habuerit conſcientiam certam quòd dimiſerit, & ſit indutus veſtimentis ſacris tenetur repetere, ſaltim ſi illud omiſſum ſit, de verbis conſecrationis: quia nõ intelligitur iteratum quod dubitatur probabiliter eſſe factum. de conſecratio. diſtinct. 4. cap. cum nulla. extra de presby. non bap. cap. ueniens. propter leuem vero conſcientiam non debent iterari huiuſmodi verba, &c.

Sed quæritur quid ſiendum ſi ex illis ſpeciebus generentur vermes.

Solutio. dicendum eſt, quòd vermes debent comburi, & cineres intra altare recondi, & ſacerdos debet ab Epiſcopo ad quem ſpectat grauiter puniri. Idcirco ſit ſacerdos cautus in cuſtodiendo corpus Dominicum: quoniam ex concilio Aurelianenſi, qui bene nō cuſtodit ſacrificium, & mus, vel aliquod animal ipſum comederit, quadraginta diebus pœniteat. qui perdiderit in eccleſia, aut pars eius ceciderit, & non inuenta fuerit, triginta diebus pœniteat. Eadem pœna videtur ſacerdos dignus eſſe per cuius negligentiam ſpecies putrefiunt, vel alio quouis modo periclitantur: quia putrefactio nō fit in corpore Chriſti, ſed in ſpeciebus. tamen iſta pœnitentia à iure ſtatuta poteſt augmentari, & minui, conſideratis conditionibus negotij, & perſonæ, & talis pœnitentia iniungitur in ieiunijs, & oratione. ſecundum compen. ſeptem ſacramentorum.

QVÆSTIO.

Concluſio. Si conſecrare intendit debet aquam, & vinum apponere.

QVæritur quid iuris, ſi ſacerdos ante conſecrationem corporis cognouit vinum & aquam non eſſe in calice.

Solutio. debet utrunque apponere, & conſecrare, &cæ.

QVAESTIO.

Concluſio. Aqua non eſt de neceſſitate ſacramenti.

QVæritur quid iuris, ſi poſt conſecrationem ſanguinis aduertat ſacerdos aquam deficere.

Solutio. non debet aquam apponere, cum aqua non ſit de neceſſitate ſacramenti. ſed debet ſacramentum ſic ſumere, & perficere: ſed de negligentia debet confiteri, eo ꝙ aquam dimiſit. Si vero aqua ſola reperiatur in calice, debet deponi, & vinum cum aqua poni, & verba cōſecrationis dici, &c. quia non eſt ſimile de aqua, ſicut de vino. Tamen hic cadit di-

ſtinctio, quia aut ſacerdos aduertit antequam ſumat corpus, aut poſt:ſi ante, debet immiſcere vinum cum aqua in calice, & incipere ab illa parte, Simili modo poſtquam cęnatum eſt, &c. proſequi totum officium, vſq; ad finem. Si vero poſt ſumptionem corporis ſacerdos aduertat illum defectum: debet miniſtrare vnam hoſtiam non conſecratam, & ponere vinum cum aqua in calice, & incipere ab illo loco: communicantes, & perficere miniſterium ſuum: & ſi ponatur, quòd ſacerdos non percepit illum defectum, donec deglutierit aquam, quæ erat in calice, credens ibi eſſe appoſitam debitam materiam, quid fiendum: quia ſic ſacerdos non cenſetur ieiunus.

Solutio. quando circa vnam materiam, ſunt duo præcepta, fortius magis obligat, modo circa celebrationē miſſæ, ſunt duo præcepta. vnum, ſcilicet, quòd miſſa dicatur à ieiuno: aliud ꝙ ſacramentum integrum perficiatur, & quòd celebrans conſecret ſub vtraque ſpecie, ſcilicet panis, & vini: conſtat autem, quòd præceptum de integritate ſacramenti fortius eſt, quàm præceptum, quòd ſumatur à ieiunio: ſecundum rationale compen. ſeptem ſacramentorum, &c.

QVAESTIO.

Concluſio. Si perlecto canone, nec vinum, nec aqua reperiatur in calice, ſtatim debet infundi utrunque.

QVæritur quid iuris, ſi perlecto canone, nec vinum, nec aqua reperiatur in calice.

Solutio. ſtatim debet infundi vtrunque, & ſacerdos iterabit conſecrationem ab illo loco, Simili modo, & perficiet uſque in finem: excepto, quòd debet dimittere duas cruces: quæ ſingulariter fieri conſueuerint, ſuper hoſtiam.

QVAESTIO.

Concluſio. Si aliquid de ſanguine ſtillauerit in terra lingua labatur.

QVæritur, quid iuris, ſi aliquid de ſanguine ſtillauerit.

Solutio. de conſecr. diſtin. 2. habetur, quòd ſi per negligentiam, aliquid de ſanguine ſtillauerit in terra, vel ſuper lapidem,

dem, vel lignum, lingua labatur, tabula radatur, & igne conſumatur, & cinis intra altare recondatur, & ſacerdos quadraginta diebus pœniteat, vel ſecundum compen. Theologiæ, illa raſura in loco ſacro reponatur. Si ſuper altare ſanguis ceciderit, miniſter, ſeu ſacerdos ſorbeat ſtillam, & tribus diebus pœniteat: Si ſuper lintheum altaris, & ad aliud peruenerit ſtilla, pęniteat quatuor diebus. Si vero ſtilla ſanguinis peruenerit vſque ad tertium lintheum, nouem diebus pœniteat. Si peruenerit illa vſq; ad quartum lintheum, pœniteat viginti diebus, & lintheamina, quæ tetigerint ſtillæ ſanguinis, tribus vicibus à ſacerdotę abluantur calice ſuppoſito, & aqua ablutionis ſumatur à miniſtro, vel ſi non poſſit ſumi ſine periculo recondatur intra altare, vel iuxta. ſecundum compē. ſeptem ſacramentorum. quãuis compen. Thelog. dicat: quòd illa pars linthei, quam tetigit ſtilla ſanguinis: debet ſcindi, & in loco reliquiarum ſeruari, prius facta ablutione, & ſumpta à ſacerdote, vt ſupra.

QVÆSTIO.

Concluſio. Pœnitentia imponenda illi qui euomerit ſacramentum.

QVæritur, quid fiendum, ſi quis euomerit ſacramentum. Solutio. per diſtinctionem ſupradictã habetur, quòd ſi fuerit aliquis, qui per ebrietatem, aut voracitatem Euchariſtiam euomerit, ſi laicus pœniteat quadraginta diebus. Si preſbyter pœniteat ſeptuaginta diebus. Si Epiſcopus, pœniteat centum diebus. Si verò infirmitatis cauſa aliquis euomerit hoc ſacramentum, ſeptem diebus pœniteat, & poſt vomitum, ſpecies debet ſumi ſi appareant, & ſi poſſit fieri ſine periculo ſumentis: ſin autem, debent reſeruari in ſacrario &c.

Quantum ad ſeptimam partem, in qua auctor noſter docet modum reuerentiæ exhibendæ euchariſtiæ: ibi, ſacra vidēs ora, eſt notandum, quòd quilibet in eleuatione Euchariſtiæ debet dicere deuote iſta metra. Salue ſaluator mundi, rex atque creator. quæ metra uideantur in litera iſtius capituli, & in eleuatione ſanguinis debent dici illa. O ſanguis Chriſti, qui fuſus amore fuiſti, &c. ſed ad illam partem, quiſq; Dei ſumens corpus, &c. Frater Alexand. Sacræ paginæ doctor in eleuatione corporis Chriſti dicebat iſta verba quæ ſequuntur. Adoro te Domine Ieſu Chriſte Saluator, qui per mortem tuam redemiſti mundũ,

quem credo eſſe ſub hac ſpecie, quam video. Nullus enim eſt ita ſimplex, qui in eleuatione corporis Chriſti, aliud quā Chriſtum intendat adorare: dum tamen ſacerdos fecerit illud, quod debuit. Beatus vero Auguſtinus dicebat hęc verba, quæ ſequuntur. Aue primum principium noſtræ creationis. Aue principium noſtræ reparationis. Aue ſacrificium noſtræ reconciliationis. Aue antidotum noſtræ curationis. Aue viaticum noſtræ peregrinationis. Aue ſolatium noſtri laboris. Aue refugium noſtræ tribulationis. Aue procmium noſtræ expectationis. Cancelarius Pariſien. dicitur feciſſe iſtud dictum, quod ſequitur. Aue ſalus mundi verbum patris hoſtia vera, viua caro, deitas integra, verus homo, miſerere mei, &c. Et notanter extra. de celebra. miſ. c. ſanè, &c.

QVAESTIO.

Concluſio. Nec Angelus, nec oculus glorificatus poteſt uidere corpus Chriſti ſub ſacramento.

QVæritur vtrum Angelus, vel oculus glorificatus poſſit videre corpus Chriſti ſub ſacramento.

Solutio. dicendum eſt, quòd non, ſolo oculo Chriſti excepto, qui ſub ſpeciebus eſt, & ſe videre ſub ſpeciebus poteſt. Nullus autem alius oculus poteſt videre corpus Chriſti ſub ſpeciebus, naturali ſupple viſione: quicquid ſit de beata, ſeu intellectuali, qua vident Angeli: quia de eo habent perfectam cognitionem, ſecundum Beatum Thomam, ſupra diſt. 10. quarti ſent. Impoſſibile enim eſt, maius ſub minori angulo videri. Certum eſt autem, quòd corpus Chriſti maius eſt, quam ſpecies. quia fides tenet Chriſtum eſſe ſub ſpeciebus ſub totali & perfecta ſua quantitate. Item nihil videtur niſi generet in medio ſimilitudinem ſui coloris, corpus autē Chriſti exiſtens ſub ſpeciebus, non poteſt generare ſimilitudinem ſui coloris: patet quia color conſequitur quantitatem corporis Chriſti. modo in ſacramento non comparatur ratione ſuæ quantitatis: ideo dicebat Bonauent. quòd Chriſtus ſub ſacramento eſt ſupra omnem modum eſſendi omnis rei comparabilis, vt nullus viſus quantumcunque glorioſus videat ibi Chriſtum: ſicut eſt, & tamen fide tenemus eundem Chriſtum ibi eſſe, ſecundum eandem quantitatem, quam habet in cœlo, &c.

Quantum

Quantum ad octauam partem, in qua actor noſter docet in quo ſtatu debet eſſe ille, qui vult percipere hoc ſacramentum euchariſtiæ, ibi: quiſque Dei ſumens corpus, &c. eſt notandum, quòd talis debet eſſe firmus in fide, ieiunus, non ligatus aliqua ſententia, lotus ab omni crimine per veram confeſſionem, &c. iuxta litteram auctoris, vnde Apoſtolus prima ad Corinth. 11. probet autem ſeipſum homo, ideſt per veram confeſſionem probet, ideſt examinet conſcientiam ſuam, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat: quia ille panis eſt panis filiorum, ideſt bonorum Chriſtianorum in charitate exiſtentium, &c. Qui enim ad hunc ſacratiſſimum panem accedit, debet veraciter credere, quòd ex quo ſacerdos in eccleſia catholica ordinatus, habet coram ſe materiam à Chriſto inſtitutam, de qua dictum fuit ſuperius: & dicit ſupra materiam formam à Chriſto inſtitutam, de qua ſupra dictum eſt: & habet ſacerdos intentionem faciendi, quod facit eccleſia: quia hæc quatuor requiruntur in hoc ſacramento, ſcilicet materia, forma, ordo, & intentio: debet credere ſumens corpus Chriſti, ſeu accedens ad ipſum ſumendum, quòd tota ſubſtantia panis conuertitur in ſubſtantiam corporis Chriſti. Et tota ſubſtantia vini in ſubſtantiam ſanguinis Chriſti, remanent tamen de pane, & de vino, color, odor, ſapor, & figura exterior tribus de cauſis principaliter: prima quia ſi Chriſtus ſe oſtenderet nobis ibi ſicut eſt, ita quòd eum corporeis oculis videremus, ibi, non auderemus recipere, & recipiendo ab infidelibus irrideremur, & crudeles, & inſani reputaremur, & meritum fidei perderemus: quia ſi videremus eum oculo corporeo, non mereremur in credendo. Fides enim non eſt de ijs quæ uidentur: ſed de ijs quæ non uidentur: qui enim credit in eum veraciter dum eſt in hac vita, videbit eum manifeſtè in patria: nec oportet quęrere rationem quomodo hoc poſſit eſſe, ſed ſufficit nobis firmiter credere: Apoſtolus enim in prima epiſtola ad Corint. dicit: Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis: quoniam Dominus Ieſus in qua nocte tradebatur accepit panem, & gratias agens fregit, & dixit: accipite, & manducate, hoc eſt enim corpus meum, quod pro uobis tradetur, hoc facite in meam commemorationem. Similiter, & calicem poſtquam cęnauit dicēs: hic calix nouum teſtamentum eſt in ſanguine meo: hoc facite quotieſcunque bibetis in meam commemorationem: Et quia ipſe Chriſtus verus Deus, & verus homo, omnipotens, & verax hoc dixerit, &

fecerit

fecerit in cęna,& pręcepit iſtud fieri in memoriam ſui,oportet, quòd eandem virtutem det verbis in ore omnium ſacerdotum, quam dedit eis in ore ſuo. Ipſe enim præcepit iſtud Apoſtolis, & diſcipulis: loco Apoſtolorum Epiſcopi: loco diſcipulorum preſbyteri:aliter Chriſtus præcepiſſet eis mentiri,quod non eſt dicendum:quia ipſe non poteſt fallere, nec falli: ergo cum magna fide debemus accedere ad illud ſanctiſſimum ſacramẽtum. Item ad hunc panem ſacratiſſimum accedendum eſt cum timore,debet enim accedens timere, nè ſit ſufficienter præparatus, propter quod ſit indignus ad iſtud ſacramentum ſuſcipiendũ. Si enim Beatus Ioannes Baptiſta ſanctificatus ab vtero tremebat,quando debebat Chriſtum baptizare, & non audebat caput eius tangere: quantò magis debet tremere ille,qui non eſt ab vtero ſanctificatus, ſed peccatis quotidianis, & negligentijs inuolutus: quando debet ipſum Chriſtum intra ſe ſuſcipere. deberet enim timere illud, quod dicit Apoſtolus in prima epiſtola ad Corinth. 11. Quicunque manducauerit panem hunc, vel calicem biberit indignè,reus erit corporis, & ſanguinis Domini,ideſt,ita peccat,ſicut illi,qui corpus Chriſti occiderunt,& eius ſanguinem effuderunt. Si enim mundis volebat tangi manibus adhuc in pręſepio poſitus, quãtò magis corpori ſuo vult adeſſe mundiciam,iam in plenitudine maieſtatis, & gloria collocatus. Sacerdos luxuria inquinatus iuxta filium virginis ponit ſtatuam veneris,& dum ore execratiſſimo benedicit, quaſi in faciem Saluatoris expuit: dum vero corpus recipit, quaſi in lutum platearum ipſum proijcit: ergo cum timore debet ſuſcipi: quia qui indignè manducat, & bibit, iudicium ſibi manducat & bibit non dijudicans corpus Domini,ideſt non diſcernẽs ab alijs cibis.deberet enim timere pœnam æternam,& temporalem,qui indignè accedit:quia plures vtraque percutiuntur. Faciamus ergo ſicut Thob. de quo legitur, quòd manducauit panem cum luctu,& tremore, memorans illud Domini per os Amos Prophetæ,Dies feſti veſtri conuertentur in lamentationem,& luctum. Item debet homo accedere ad iſtud ſacramentum cum deuotione. Huius enim panis maſticatio,eſt Dominicæ paſſionis recogitatio deuota, quia ſicut maſticãdo cibum corporalem, nos voluimus, & reuoluimus cibum inter fauces corporis ſic maſticando iſtum cibum ſpiritualem,debemus dominicam paſſionem, cuius illud ſacramentum eſt rememoratiuum, voluere & reuoluere in cordis ſcriniolo: recogitando

qualiter

qualiter fuit à Iudęis emptus, à diſcipulo venditus: qualiter cum diſcipulis ante paſſionem cęnauit, & pedes eorum lauit, & illud glorioſiſſimum ſacramentum inſtituit: in quo vſque ad cõſummationem ſeculi ſeipſum ſub ſpecie panis & vini in ſignũ amoris præcipui ad conſolationem fidelium ſuorum, & in ablutionem peccatorum noſtrorum nobis reliquit. qualiter poſt cœnam in monte Oliueti orauit, in qua oratione in agonia poſitus per omnes partes corporis ſudore proprij ſanguinis fuit reſperſus: qualiter poſtea fuit à Iuda oſculo pacis traditus, & ab Apoſtolis derelictus, à ſatellitibus ligatus coram Anna, & Caypha ſacerdotibus: coram Pilato, & Herode Principibus illuſus, conſputus, colaphis, & alapis cęſus, ſpoliatus, ad ſtipitem ligatus: & vſque ad magnam effuſionem ſanguinis flagellatus, & tandem morti adiudicatus: & eductus de atrio Pilati, veſte purpurea indutus, & poſt iterum illuſus, facie velatus, ſpinis coronatus, & ſuper coronam ſpineam arundine in capite flagellatus, ſputis, & guttis ſanguinis cum liuore faciei permixtis leproſo ſimilis effectus. Item qualiter poſt hęc omnia opprobria, & ſupplicia, fuit crucis patibulo ſuper humerum proprium oneratus per vicos ciuitatis proclamatus: ſecundũ illud, Aduerſum me loquebãtur, qui ſedebant in porta, in me pſallebant, qui bibebant vinum. Item qualiter fuit de ciuitate turpiter eiectus, & in monte Caluarię vbi decapitabantur latrones, ſpoliatus, in cruce nudus extentus, in pedibus, & manibus clauis ferreis crucifixus, & in medio latronum leuatus, & ſuſpenſus, à Principibus ſacerdotum, à latronibus, & a tranſeuntibus ſubſannatus, & in ſiti ſua felle, & aceto potatus, & ex eius compaſſione, eclipſatis cunctis cœli luminaribus tenebris contectus, & ex pietate matris ſuæ coram ſe languentis, & tabeſcentis. Et ſuper dolorem parturientium fatiſcentis totis cordis præcordijs vulneratus, & anxiatus. Debemus cogitare qualiter inter illas pœnales, & extremas anguſtias, quæ omnium martyrum ſuperauerunt ſupplicia, orauit Deum patrem pro ſuis crucifixoribus, dedit paradiſum latroni pœnitenti, matrem ſuam Virginem diſcipulo virgini, ſcilicet Ioanni Euangeliſtæ commendauit: Et tandem poſt ineffabilem agoniam, quam patiebatur, propter compaſſionem populi Iudaici, quem propter infidelitatem perire intuebatur, cum clamore valido, & lachrymis reddidit animam: Deo patri qualiter in morte eius tota terra tremuit: Et Centurio clamauit: verè filius Dei erat iſte: qualiter mortuus

tuus fuit in latere tranſlanceatus,; & exierunt inde ſanguis, & aqua,quibus purificatur Eccclefia Chriſtianorum, & ſaluatur. Qualiter coram oculis noſtris fuit de cruce depoſitus, ſudario inuolutus in ſepulchro,ſub lapide verus lapis incluſus: hæc omnia debet Chriſtianus recogitare deuotè: Et hoc tangit Apoſtolus in Epiſtola prima ad Corinth.12. Quotieſcunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis donec veniat: Item homo debet per veram dilectionem ſe huic pani incorporare, ideſt capiti Chriſto,& eius corpori miſtico: quod eſt Eccleſia vnire: in hoc enim differt cibus iſte à cibis corporalibus, quia in comeſtione corporali comedens incorporat ſibi cibum,ideſt tranſinutat in corpus proprium: & hoc eſt, quia ibi maior, & nobilior eſt virtus cibati, quàm cibi: in comeſtione uero ſpirituali, cuiuſmodi eſt iſte cibus,iſte Chriſtus incorporat ſibi cibatum,ideſt illum qui dignè recipit panem hunc Dominicum, facit in ſeipſum tranſire, & eſſe corpori ſui miſtici, quod eſt Eccleſia,membrum, cuius ipſe Chriſtus eſt caput. Et hoc eſt: quia in hac comeſtione ſpirituali maior, & nobilior eſt virtus cibi, quàm cibati. Et ſicut in comeſtione corporali incorporatio fit virtute caloris naturalis: ita in comeſtione ſpirituali fit virtute veri amoris, qui eſt quidam calor ſpiritualis transformans amantem in amatum: ſecundum illud quod dicit Hugo de ſancto Victo. in libro de arra.ſponſæ. Scio anima mea ſi quid diligis ipſa vi dilectionis in eius ſimilitudinem transformaris: Quis eſt enim ſi veraciter recogitet exceſſiuum amorem Domini noſtri Ieſu Chriſti, quem ad nos habuit, qui non debeat totus igniri,& totus in eum Chriſtum per amorem transformari, & Chriſto capiti,& membris eius per veram charitatem vniri? Ad hanc enim ſpiritualem,& excellentiſſimam ſumptionem requiritur ſecundum Beatum Auguſtinum, deuota, & intenta recogitatio, & hoc loco maſticationis, ſcilicet qualiter Chriſtus ſe pro nobis expoſuit in precium, ad redimendum: & in cibum ad reficiendum. Item feruida, & intenſa dilectio. Et hoc loco incorporationis, &c.

QVAE-

QVÆSTIO.

Concluſio. Ex ordinatione Eccleſiæ adulti obligantur corpus Chriſti ſemel in anno recipere.

QVæritur vtrum, neceſſarium ſit accedere ad iſtud ſacramentum. Et videtur, quòd ſic, per illud, quod habetur Ioan.6. Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Sed contra arguitur ſic: pueri baptizati ſalutem cōſequuntur, cum gratia in baptiſmo datur. ſed eis non datur corpus Chriſti manducandum; ergo non eſt de neceſſitate.

Solutio. dicendum, quòd hoc ſacramentum quantum eſt de ſe, non eſt de neceſſitate ſalutis: ſed ex ordinatione eccleſiæ homines adulti obligantnr corpus Chriſti ſemel in anno, ſcilicet in Paſcha recipere. in c.omnis vtriuſque ſexus. de pe.& re. Qui enim non communicat ſuo tempore, multa mala incurrit. Primò, quia inſtitutionem eccleſiæ tranſgreditur. Statuit enim Eccleſia: vt ille, qui non communicat in Paſcha, viuens ab ingreſſu Eccleſiæ arceatur. & moriens eccleſiaſtica careat ſepultura. Secundò, quia talis maledictionem incurrit, Puer. vęh tali, ideſt illi, qui Chriſtum non habet. Tertiò, quia verecundum eſt illi hoſpitium denegare, qui ſolet omnem pulſantem admittere. Quartò, quia vires ſpirituales perdit, nam qui ſine peccato mortali eſt, eſt membrum corporis Chriſti: membrum autem debet ſuſtentari alimento corporis Chriſti. Alioquin efficitur aridum, ſicut membrum corporeum, ad quod non tranſmittitur corporalis cibi nutrimentum. Quintò incurrit incuriam ſuæ ſalutis. Si enim Raab ſaluata eſt, quia ſuſcepit nuncios Domini, multo fortius qui ipſum Dominum ſuſcipit dignè, &c. Circa communionem committitur peccatum tribus modis. Vno modo, cum quis ſtatuto tempore communionem dimittit. Ioan.6. Niſi manducaueritis carnem, &c. Alio modo, cum quis ſuo tempore communicans male accedit. Apoſtolus prima ad Corinth.11. qui autem ſumit indignè, &c. Alio modo, cum quis poſt communionem à peccatis non ſe cuſtodit: Etiā in morte tenetur recipere corpus Domini, niſi fuerit præuentus, &c.

Tunc ad rationem in oppoſitum quando arguitur niſi

manducaueritis, &c. dicendum eſt, quòd illud intelligitur de manducatione ſpirituali, quæ eſt per fidem, & charitatem, ſine qua nemo adultus ſaluatur, &c.

QVAESTIO.

Concluſio. Modo differenti iuſtus, & peccator ſumunt corpus Chriſti.

QVæritur vtrum peccator manducet corpus Chriſti ſacramentaliter, & videtur quòd non, quia habetur Sap. j. In maleuolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. ſed Chriſtus, qui eſt res contenta in hoc ſacramento eſt Dei ſapientia, vt habetur prima ad Corinth. 1. ergo à peccatore non poteſt ſumi. Sed contra arguitur ſic, maius videtur conſecrare corpus Chriſti, quàm ſumere: ſed peccator poteſt conſecrare, vt viſum fuit ſuperius: ergo & ſumere: Item corpus Chriſti non eſt magis nobile ſub ſacramento, quàm in ſpecie propria: ſed in ſpecie propria permiſit ſe Deus à peccatoribus tractari: ergo etiam ſub ſpecie ſacramenti à peccatoribus ſumi poteſt.

Solutio. dicendum eſt, ſecundum omnes Doctores Theologiæ, & iuris canonici, & vt habetur per mag. 9. diſt. quarti circa finem, quòd & iuſtus, & peccator ſumit corpus Chriſti ſub ſacramento, ſed modo differenti: quia boni ſumunt ſacramentaliter, & ſpiritualiter, & ſic ad eorum ſalutem, mali ſolum ſacramentaliter, & ad eorum perniciem. Pro cuius declaratione eſt præmittendum, quam corpus Chriſti à viatorib. ſumitur quatuor modis: vno modo ſpiritualiter tantùm, vt ab illis bonis, qui accipiunt rem ſacramenti, ideſt gratiam, & non ipſum ſacramentum corporis Chriſti, de quo Auguſt. Crede, & manducaſti, ideſt corpori Chriſti miſtico incorporatus es, ſecundum compen. Theologiæ. Ab alijs ſumitur ſacramentaliter tantum: vt ab illis, qui communicant in mortali peccato. Ab alijs ſumitur ſpiritualiter, & ſacramentaliter, vt ab illis, qui communicāt in gratia, qui accipiunt rem, & ſacramentum. Ab alijs nec ſumitur ſacramentaliter, nec ſpiritualiter, vt ab illis, qui nec rem, nec ſacramentum ſuſcipiunt.

QVAESTIO.

Concluſio. Manducare hoc ſacramentum ſpiritualiter non conuenit Angelis.

QVæritur vtrum Angelus poſſit manducare corpus Chriſti ſpiritualiter, quia dicitur ſuper illud Pſal. 77. Panem Angelorum, &c. quòd corpus Chriſti vere eſt cibus Angelorum.

Solutio. dicendum eſt, quòd manducare hoc ſacramentum ſpiritualiter non competit Angelis, quia Chriſtus ſub ſacramento non proponitur eis, ſed in nuda veritate.

Tunc ad rationem in principio dicendum eſt, quòd Chriſtus dicitur eſca angelorum, & ſecundum diuinitatem, & ſecũdum humanitatem, ſecundum diuinitatem inquantum angelos reficit: ſecundum humanitatem, ſecundum quòd in ipſum deſiderant angeli proſpicere. Adhuc ſi angelus aſſumpto corpore ſpecies maſticaret, non tamen manducaret ſacramentum: quia non manducaret ſacramentum ſecũdum rationem ſacramenti: cum non habeat fidem, ſed manifeſtam viſionem. Item non habet conformitatem naturę, ideo, &c. ſecundum B. Thomam, ſuper 9. diſt. 4. ſent. Huius enim ſacramenti gemina eſt res, ſcilicet vna contenta, & ſignata, vt caro Chriſti, quam de Virgine traxit, & ſanguis, quem pro nobis fudit. Alia res eſt ſignata, & non cõtenta, ſcilicet vnitas eccleſiæ, in prędeſtinatis, in vocatis, in iuſtificatis, & glorificatis ſecundum Aug. ſuper Ioannem ad Rom. 8. & per Mag. ſent. diſt. 4. Vnde Hieronymus ſuper Epiſtolam ad Epheſ. dupliciter inquit intelligitur caro Chriſti, & ſanguis, ſcilicet vel illa, quæ crucifixa eſt, & ſepulta, & ſanguis, qui militis effuſus eſt lancea, vel ſpiritualis illa, ac diuina, de qua ipſe Chriſtus ait: Caro mea verè eſt cibus: & ſanguis meus verè eſt potus. Ioan. 6. Ex præmiſſis ſatis poteſt inferri, quòd hic ſunt tria diſtinguenda. Nam quoddam eſt tantum ſacramentum, vt ſpecies panis, & vini: vnde ſacramentum eſt ſecundum Mag. ſent. in 1. diſtin. & in 9. quarti. eſt ſacræ rei ſignum, vel inuiſibilis gratiæ viſibilis forma: vt forma panis, & vini, quæ hic videtur ſacramentum eſt, ideſt ſignum ſacræ rei. quia præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus, aliquid aliud facit in cognitionem venire: quoddam eſt res tãtum, vt corpus Chriſti miſticum, quod

eſt, vel vnitas fidelium. quoddam eſt ſacramentum, & res, vt caro Chriſti propria, quam traxit de virgine, & ſanguis illud eſt res primi ſecundum compendium Theologiæ. & ſacramentum ſecundi. In hoc concordant Doctores ſuper 9. diſtinct. quarti ſenten. &c.

Tunc ad rationem in oppoſitum dicendum eſt, quòd illa auctoritas ſapientiæ intelligitur, ſeu loquitur de ſpirituali inhabitatione. & non de ſacramentali, quia etiam Chriſtus corpus ſuum peccatoribus tractandum exhibuit, &c.

QVÆSTIO.

Concluſio. Hoc ſacramentum datum eſt in cibum illis qui ſunt de corpore Chriſti.

QVæritur vtrum hoc ſacramentum habeat efficaciam in aliquo peccatore, qui eſt in mortali.

Solutio. ſecundum Bonauen. non debemus limitare largitatem Dei quin in hoc ſacramento poſſit remiſſionem omnis culpæ dare: ſed ſecundum communem modum dicendi, iſtud ſacramentum eſt datum in cibum illis, qui ſunt de corpore Chriſti: modo omnes tales habeāt charitatem: & ideo iſtud ſacramentum habet effectum in ſolis iuſtis, quia tales ſunt in charitate, & iſtos hoc ſacramentum liberat à culpa veniali, & præſeruat à mortali, & ſic intelligitur illa collecta, in qua dicitur, ſit ablutio ſcelerum, &c. Quoniam temerarium eſſet dicere, quòd illud ſacramentum liberaret à peccato mortali patet, quia vſus ſacramenti eſt per manducationem, qui non debetur niſi rei viuenti: Et ideo effectus huius ſacramenti præſupponit vitam in ſumente, modo peccatum mortale vitam tollit ſpiritualem; ideo hoc ſacramētum non eſt ad abluenda peccata mortalia in ſumentibus, ſed ad abluendos illos ſolos defectus, qui cum vita ſpirituali eſſe poſſunt: vt venialia, &c. & ſi quis obijceret ſic. Si hoc ſacramentum præſupponat vitam in ſumente; tunc ſequeretur, ꝙ non prodeſſet mortuis, cuius contrarium tenet tota Eccleſia.

Solutio. dicendum eſt ſecundum B. Thom. ſuper 12. diſtin. 4. quòd Euchariſtia inquantum ſacramentum pro principali effectu habet vnire hominem ad Chriſtum, & ideo non aufert niſi ea, quæ in habente vitam inuenit oppoſita tali vnioni: Talia

lia autem ſunt venialia, & pœnæ debitæ pro peccatis confeſſis, &c. quia exiſtens in peccato mortali, mortuus eſt ſpiritualiter: ſed Euchariſtia inquantum eſt ſacrificium accipit rationem ſatisfactionis. & ſecundum hoc pœnam tollit in parte, vel in toto: ſecundum limitationem diuinæ ordinationis, & ſecundum menſuram & deuotionis, qua ſacrificium offertur, & ſic prodeſt mortuis in purgatorio detentis, &c. etiam tales ſpiritualiter viuunt: quia in charitate deceſſerunt, & ſunt, &c. Etiam per illud ſacrificium quandoque exiſtentibus in peccato mortali contritio impetratur, per quam ſequitur ablutio ſcelerum mortalium, &c.

QVAESTIO.

Concluſio. Hoc ſacramentum non prodeſt beatis quantum ad præmium eſſentiale.

QVęritur vtrum iſtud ſacrificium proſit beatis ad augmentum gloriæ, & videtur quòd ſic, per illud quod habetur in collecta Leonis Papæ: vt narrat Innocen. Annue nobis Domine: vt animæ famuli tui Leonis hæc proſit oblatio: ſed beatus Leo Papa eſt in Paradiſo: vt tenet eccleſia, ergo. In oppoſitum arguitur ſic: ſacramenta non proſunt alicui, qui non eſt in ſtatu proficiendi, ſed ſancti in patria ſunt huiuſmodi ergo.

Solutio. dicendum eſt, quòd præmium ſanctorum eſt duplex, ſeu gaudium ſcilicet eſſentiale quod de diuinitate habēt, & quantum ad hoc eorum gloria augeri poteſt: Aliud eſt gaudium actuale, quod habent de quocunque bono creato. Et equantum ad hoc gloria eorum vſq; ad diem iudicij augeri poteſt, alioquin tunc non augeretur gloria corporis.

Tunc ad rationem in oppoſitum dicendum eſt: quòd vbicunque reperitur talis modus loquendi pro beatis, debet intelligi ad illum ſenſum, qui ſequitur, ad hoc proſit, vt à fidelibus magis ſancti honorificentur in terris.

QVAESTIO.

Concluſio. Hoc ſacramentum habet ſemper efficaciam in uiro iuſto.

QVæritur vtrum illud ſacramentum habeat ſemper efficaciam in viro iuſto.

Solutio.

Solutio.dicendum eſt,quod ſic,ſi illud ſacramentum recipiat iuſtè,ſanctè,& deuotè,ſicut præmiſſum eſt.

QVAESTIO.

Concluſio. Melius eſt frequentare hoc ſacramentum quàm tarde accedere.

QVæritur vtrum iuſtis ſit melius frequentare illud ſacramentum quam tardè accedere.

Solutio. ſecundum Bonauen. dicendum eſt, quòd ſi quis ſemper eſſet paratus, ſemper eſſet ei vtile hoc ſacramentum recipere, quia ſecundum beatum Auguſti. plus prodeſt manducatio ſpiritualis quãdo coniuncta eſt ſacramentali,quam quando eſt per ſe.quòd ſit multum vtile benè diſpoſitis accedere ad iſtud ſacramentum,patet, quia reducit ad memoriam paſſionem Chriſti, fidem confirmat, ſpem auget,charitatem inflammat,dat vitam gratiæ: Chriſto vnit, manducantem ſpiritualiter æterna conſolatione reficit, ipſum ſumentem roborat ad operationem, ſuſtentat contra cauſam prouenientem ex propria infirmitate,munit contra impulſum dæmonis, remittit ardorem concupiſcentiæ. purgat peccatum veniale, præſeruat à mortali, & infinita alia bona confert ritè & ſanctè communicantibus.

QVAESTIO.

Concluſio. Peccator ſumendo corpus Chriſti ſemper mortaliter peccat.

QVæritur vtrum peccator ſumendo corpus Chriſti ſemper mortaliter peccet.

Solutio.quidam ſufficienter pręparant ſe ſecundum veritatem, & hi dignè manducant. Quidam ſufficienter ſecundum probabilitatem, ſcilicet ſecũ dum dictamen conſcientiæ ſuæ,non tamen ſecundum veritatem.Et tales quãuis non recipiant gratiam, nõ tamen incurrunt offenſam, quia nullus poteſt ſcire vtrum ſufficienter præparauit ſe : quidam neutro modo præparant ſe, & hi ſumendo mortaliter peccant: ideò aduertant incontriti,& non verè pœnitentes in acceſſu

ceſſu ad tam ſanctiſſimum, & excellentiſſimum ſacramentum.

QVAESTIO.

Concluſio. Videns ſe incontritum eſſe, non debet abſtinere à communione.

QVæritur vtrum quis videns ſe incontritum debeat abſtinere à communione illius ſacramenti.

Solutio. quidam abſtinent à communione propter culpam propriam, puta mortalem: quidam abſtinent ſine culpa mortali, ſed propter ſacramenti reuerentiam, ſicut ſunt illi, qui ſentiunt ſe minus mundos mente, vel carne, vel etiam indeuotos: Et iſti bene faciunt, dummodo poſſint ſine ſcandalo aliorum ſuperſedere: maximè quando peccatum eſt manifeſtum: Talibus enim niſi inſtaret neceſſitas, cõſulendum eſt vt de communicando expectent, quouſque parati deuoti, & circunſpecti accedere poſſint: tamen iſta abſtinentia à perceptione ſacramenti ſtebet fieri conſilio diœceſani, vel illius, cui commiſerit vices ſuas: quia nullus cenſetur iudex in cauſa ſua, in c.ſi quem.de ſentent.excom. Tamen nulla neceſſitas debet compellere, vt aliquis in peccato mortali ſcienter communicet. Peccatum enim facit indignum communione tribus modis: aut in habitu, vt quando quis accedit non contritus, & inconfeſſus de peccato præterito: aut in actu, vt quando quis immutat formam ſacramenti, & irreuerenter ipſum tractat: aut in propoſito, vt quando quis habet voluntatem peccandi in futuro. Similiter defectus iudicij, & rationis excludit à communione, vt in pueris ſub duodecimo, & quartodecimo anno, niſi appareant in eis ſigna diſcretionis, & reuerentiæ. quia ſic ante iſtam ætatẽ prædicti poſſunt ſumere corpus Domini, aliàs non. Item vt in furioſis mente captis, qui excluduntur, tamen quando habẽt dilucida interualla poſſunt tales furioſi communicare: Tria enim genera hominum excludebãtur ab eſu agni, ſcilicet incircuncisi, qui ſignificant eos, qui accedũt ad communionem irreuerenter. libro Reg.2 c.6. percuſſus eſt Oſa: quia illa nocte non abſtinuerat ſe ab vxore ſua, quia tetigit Arcam Domini: alij qui excludebantur erant alienigenæ, qui ſignificant infideles: De talium communione dicitur, Gene.37. Fera peſ-

ſima

ſima deuorauit filium meum Ioſeph. Alij qui excludebantur erant immundi, qui ſignificant habētes peccatum mortale: De quibus Propheta Eſa. 52. mundamini, qui fertis vaſa Domini: vnde verſus. Indignè ſumis, ſi non ſumis reuerenter: vel non catholicè, vel habens mortale ſcienter.

QVÆSTIO.

Concluſio. Manducare corpus Chriſti indignè eſt maximum peccatum.

QVæritur vtrum manducare corpus Chriſti indignè maximum peccatum quod ſit.

Solutio. ſecundum B. Thom. ſuper 9. diſt. quarti ſen. contemptus, ſeu peccatum, in quo ipſe Deus in ſeipſo contemnitur eſt peccatum grauiſſimum, ſicut peccatum infidelitatis, & blaſphemiæ: Poſt grauius peccatum illud, in quo contemnitur Deus in ſacramento, & inter alia præcisè in iſto, in quo eſſentialiter Chriſtus Deus & homo continetur: non tamen eſt contemptus iſte circa Chriſtum, vt eſt Deus, & homo, ſed prout in ſacramento: Maius peccatum poſt ea in membris ſuis: Et aliud poſt, in quo contemnitur Deus in præceptis ſuis: quod commune eſt omni peccato mortali: Ex quo patet, quòd peccatum de quo nunc agitur, nec eſt omnium grauiſſimum, neque omnium minimum: ſed eſt medium inter peccata, quæ committuntur in Deum, & illa peccata quæ committuntur in proximum, &c. qui enim Chriſtum occiderunt magis peccauerunt, quàm illi, qui indignè corpus ſuum ſub ſacramento recipiunt: patet quia illi, qui Chriſtum occiderunt commiſerunt in ipſam Chriſti perſonam: indignè autem ſumentes committunt in ipſum, ſecundum quòd eſt in ſacramento. Item ille, qui corpus Chriſti in lutum proijceret, magis peccaret quam manducās indignè; quia magis abutitur ſacramento, ſecundum ꝙ longius à debito vſu ſacramenti recedit, quo ab homine iuſto ſumendum eſt.

QVAESTIO.

Concluſio. Infidelis manducans corpus Chriſti indignior eſt.

Q Væritur vtrum hæreticus manducans corpus Chriſti minus peccet, quàm fidelis peccator.

Solutio. ſecundum B. Thom. ſuper 9. diſtinct. quarti ſenten. indignè manducare, eſt duo peccata conſiderare, ſcilicet peccatum, quo indignus redditur ad manducandum, & peccatum, quo indignè mãducat, quia ergo peccatum infidelitatis eſt grauius alijs peccatis, ideò infidelis manducans indignior eſt ad manducandũ: Sed quia non credit illud, quod ſumit eſſe tantę dignitatis, quantæ eſt: ideò non tantùm peccat in abuſu, quia ignorantia fidelitatis, quamuis non excuſet ſequens peccatum à toto, excuſat tamen à tanto, vt patet de peccato occidentium Chriſtum, qui ſi cognouiſſent, nunquàm Dominum crucifixiſſent. 1. Corinth. 1. Et per hanc ignorantiam peccatum eorum alleuiatur, vt Anſel. dicit, & Apoſtolus dicit de ſeipſo. 1. Timo. Miſericordiam conſecutus ſum: quia ignorãs feci in incredulitate mea: & ideò infidelis indignè manducat: ſed peccator fidelis magis indignè. Indignè ſumentibus multa mala occurrunt, quia nullius opus placet Deo, niſi placeat ipſe prius. Indigna communio hominem illaqueat, damnationem præparat, proximum ſcandalizat. mentem excęcat, tentationi ſubiugat, Deum irritat, vitam temporalem breuiat, gratuitatis ſpoliat. De his omnibus dicitur per ordinem in Pſal. 68. Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum. pro primo: & in retributionem pro ſecundo: & in ſcandalũ pro tertio: obſcurẽtur oculi eius ne videant pro quarto: & dorſa eorum ſemper incurua pro quinto: effunde ſuper eos iram tuam, & furorem pro ſexto: fiat habitatio eorum deſerta pro. 7. & in tabernaculo eorum non ſit, qui inhabitet pro octauo, ſecundum compendium Theologiæ.

Qualiter enim ſit ad communionem accedendum oſtenditur nobis in eſu agni Paſchalis, cum enim comedebant Iudæi accinctis renibus: per quod deſignatur puritas caſtitatis, Lu. 12. Sint lumbi veſtri pręcincti. eum comedebant pedibus calceatis: per quod deſignatur effectus deuotionis, Can. 7. quam pulchri ſunt greſſus tui in calciamentis filia principis. Item eum comedebant

debant habentes baculos in manibus,per quod deſignatur memoria Dominicæ paſſionis.Geneſi.32. In baculo meo traſiui Iordanem iſtum :Item cum comedebant cum lactucis agreſtibus,per quod deſignatur amaritudo contritionis,Pſal.79. Cibabit nos pane lachrymarum. Item comedebant feſtinanter, per quod deſignatur promptitudo voluntatis, & operationis, Prouerb.29.Vidiſti hominem velocem ad loquendum, ſupplet glo.coram regibus ſtabit de omnibus: Exod.12. Renes veſtros accingetis,calciamenta habebitis in pedibus,tenentes baculos in manibus, comedetis feſtinanter. ergo vnuſquiſque ſpeculetur modum debitum accedendi ad tam ſaluberrimum ſacramentum. Ex præmiſſis ſatis apparet,quòd verè pœnitentibus, & confeſſis ſaltem ſecundum apparentiam debet illum ſacramentum adminiſtrari, quia ſolus Deus eſt ſcrutator cordium &c. Si ergo ſolis fidelibus, & iuſtis ſit Euchariſtia miniſtranda, ergo non debet miniſtrari peccatoribus.

Solutio. verum eſt peccatoribus manifeſtis, & per iudicium eccleſiaſticum conuictis,ſicut ſunt vſurarij manifeſti, raptores, hiſtriones, & huiuſmodi:Etiam ſecundum compen.ſeptem ſacramentorum, ipſis peccatoribus manifeſtis petentibus Euchariſtiam eſt deneganda.& debet ipſis dici: amice non eſt bonum ſumere panem filiorum,& mittere canibus,&c.

QVÆSTIO.

Concluſio. Peccatori occulto in die Paſchæ ſacerdos non debet denegare ſacramentum Euchariſtiæ.

QVæritur ſi aliquis peccator occultus impœnitens à ſacerdote in die Paſchę ſacramentum petat cum alijs,nunquid ei eſt denegandum,cum notum ſit ſacerdoti eius peccatum,& eius conſcientia nota.

Solutio.ſi in ſecreto petat,& occultus ſit peccator,debet a ſacerdote moneri, ne contra iudicium animę ſuæ ſacramentum ſumat, quòd ſi noluerit deſiſtere, cum Chriſtianus ſit, & illud quod ſuum eſt petit, non poteſt ei ſacramentum prohiberi, ſecundum B.Auguſt. tamen poteſt ſacerdos dicere ſubmiſſa voce.Iudicet Dominus inter me,& te: ac ſi diceret Dominus ſcit, quòd tu indignè accedis, & ego non poſſum tibi negare. De hoc habetur quòd Beatus Bernar. protulit talia verba cuidam

ſuorum

ſuorum monachorum, qui indignè accedebat, & ſtatim ille indignè accedens mortuus eſt, ideò, &c. Si verò in publico petat, & ſit occultus peccator, nullo modo ei eſt ſacramentum illud denegandum, nè ſacerdos videatur proditor confeſſionis: Sacerdos enim debet in publico omnes monere nè accedant ad communionem niſi fuerint prius verè contriti, & confeſſi: & ſi poſtmodũ accedat peccator occultus, & in publico petat iſtud ſacramentum, ſibi miniſtret: quia melius eſt ſacerdoti: vt aſſumens peccet mortaliter, quam ei denegãdo euchariſtiam ſuam conſcientiam prodere.

QVAESTIO.

Concluſio. Hoſtia non conſecrata non eſt danda pro hoſtia conſecrata.

QVæritur quid fiendum, ſi quis petat in loco Euchariſtiæ, quòd panis ſibi miniſtretur: nunquid debet ſacerdos hoc facere.

Solutio. non, in decreto enim cautum eſt, ne cuiquam hoſtia non conſecrata loco conſecratæ miniſtretur publicè, vel ſecretè: quia ſic idolatrare faceret ſumentem maximè, & circunſtantes adorantes panem pro hoſtia conſecrata. Item cauendum eſt ne fauore, vel timore, corpus Chriſti cuiquam ad examinationem tradatur: quia hoc eſſet tentare Deum.

QVAESTIO.

Concluſio. Corpus Chriſti non eſt dandum excommunicatis.

QVæritur, vtrum corpus Chriſti ſit dandum excommunicatis.

Solutio. dicendum eſt, quòd non, quandiu ſunt excommunicati: quia diuiſi ſunt à perceptione ſacramentorum, & communione fidelium, niſi in articulo mortis, quando ſigna pœnitentiæ apparent, & promitit excommunicatus per ſe, vel per alium emendationem iuxta poſſe, &c. quia non eſt humanum cognoſcere inter Deum, & conſcientiam hominis, vt dicit Landul. ſuper 18. diſtin. quarti ſent. Tamen hoc non obſtante talis excommunicatus non debet inhumari in terra

ſancta: quia quo ad eccleſiam militãtem, vbi agitur inter hominem & hominem, cui iudicium diuinum non eſt manifeſtum, non cenſetur talis abſolutus, quouſque abſolutionem obtinuerit ab excommunicatore, vel ab illo, qui poteſt abſoluere, quia per ſententiam excommunicationis inficitur anima, & corpus, & quia non conſtat eccleſiæ militanti de eius abſolutione, quo ad Deum ſemper cenſetur excommunicatus, quouſque regrediatur ad gremium eccleſiæ per abſolutionem iudicis, qui in eum tulit ſententiam: Etiam expedit ad terrorem aliorum, &c.

QVAESTIO.

Concluſio. Damnatis ad mortem niſi de gratia ſpeciali non datur corpus Chriſti.

QVæritur vtrum iſtud ſacramentum debeat dari hæreticis, amentibus, dæmoniacis, freneticis, & damnatis ad mortem.

Solutio. dicendum, quòd damnatis ad mortem pro criminibus ſuis, niſi de gratia ſpeciali non datur corpus, ſicut illis, qui ſuſpendũtur, vel comburuntur, vel quomodolibet aliter interficiuntur. Illis autem qui pro crimine hæreſis comburuntur ſi cum deuotione, & humilitate petant, debet dari corpus Chriſti, ſicut habetur de hæreticis. c. ſuper eo. lib. 6. Freneticis, amentibus, iſtud ſacramentum non eſt dandum, maximè quando ſine interuallo infirmantur: Dæmoniacis tñ ſi cum reuerentia, & deuotione petent deberet eis dari, cum tales habeant vſum rationis, & actualem deuotionem ad ſacramentum.

QVAESTIO.

Concluſio. Hoc ſacramentum poteſt dari leproſis: niſi timeatur de vomitu.

QVæritur vtrum debeat iſtud ſacramentum dari leproſis.

Solutio. dicendum eſt, quòd ſic, niſi timeatur de vomitu, vel quòd fuerit talis leproſus ita corroſus, ꝙ non poſſet corpus recipere in ore ſuo, ſicut ſunt plures: qui amiſerunt labia, &c.

Quantum

Quantum ad nonam partem, in qua auctor noſter reſtringit illam particulam octauæ in qua dicitur, ſumens Chriſti corpus debet eſſe ieiunus, ibi pranſus percipere, &c. dicit, quòd pranſus poteſt percipere iſtud ſacramentum vrgente neceſſitate, &c. Tamen potius à ieiunis ſumi decet: ſicut Apoſtolus docet: vt ſingulari reuerentia dijudicetur, ideſt diſcernatur ab alijs cibis. Vnde Auguſt. apparet cum primo acceperunt diſcipuli Eucha riſtiam non eos accepiſſe ieiunos, non ideo tamen calumnia eſt vniuerſæ eccleſiæ, quòd à ieiunis ſemper ſumitur. placuit enim Spiritui ſancto, vt in honore tanti ſacramenti prius in os Chriſtum Dominicum corpus intraret, quam alij cibi. ideo vbique mos iſte ſeruatur, vt recitat Mag. ſent. 8. diſt. quarti. Item ſecundum Innoc. ſtatim poſt Euchariſtiam, ideſt poſt eius ſumptionem, non debet ſumi alius cibus, &c.

Quantum ad decimam partem, in qua auctor noſter docet modum, quo communicantes poſt communionem debent cuſtodire corpus Domini, ibi, corpore percepto, dicit auctor noſter, quòd percepto Chriſti corpore cauendum eſt, nè quid pellatur de ſpeciebus, vel ſputando, vel alio quouis modo, &c.

Vndecimam partem, & finalem ſequitur in qua fit hortatio ſuſcipientium ad gratiarum actiones poſt perceptionem, ibi, redde Deo grates, &c. vbi eſt notandum, quòd poſt communionem omnes debent vacare aſſiduè deuotis orationibus: vt tantus Dominus dignetur habitare in ſuis conſcientijs: Item debent cauere ne recidant in aliquod mortale, ſicut canes ad vomitum; quia ſic dicuntur incurrere ingratitudinem, & multa alia mala; quia Chriſtum quem ſuſcepit ignominioſè à ſe expellit, & ſic turpius eijcitur, quam non admittitur hoſpes. Item talis aſſimilatur Iudæ, quia Iudas poſtquàm cum Chriſto cenauit, ipſum tradidit, & Abſalon fratrem ſuum ad conuiuium inuitauit, & eum poſt occidit. Item talis ordinem honeſtatis peruertit: quia venturo reuerentiam exhibet, & præſenti nullam. Similis illis, qui cum ramis oliuarum Chriſto occurrerunt, & ipſum poſtmodum crucifixerunt. Idcircò cum ſumma diligentia perceptus cuſtodiatur, &c.

QVAESTIO.

Concluſio. viaticum dicitur, quia datur tranſeuntibus.

QVæritur, quare dicitur illud ſacramentum viaticum. Solutio. quia datur tranſeuntibus de hac vita ad patriam. Item dicitur viaticum, quia inſtitutum eſt à Chriſto itinerante.

Sequitur de Sacramento extremæ Vnctionis.

PRESBYTERO debet infirmus adultus inungi.
In ſeptem membris oleo certis quoque verbis.
Vngitur infirmus, vt maior gratia detur.
Sit leuior morbus, & pœna minor tolleretur.

In quo docentur conditiones miniſtri huius ſacramenti, & ſuſcipientis hunc ſacramentum. Similiter quid ſit materia, & forma, & quæ ſint vtilitates.

IN iſto capi. quod eſt de ſacramento extremæ Vnctionis auctor noſter ſex facit: primò oſtendit, quis ſit miniſter eius: ſecundo oſtendit, qualis debet eſſe ſuſcipiens: tertiò oſtendit, quæ membra debent inungi: quartò docet, quid ſit materia extremæ Vnctionis: quintò, quid ſit forma: ſextò docet vtilitates quæ adueniunt infirmo per huius ſacramenti ſumptionem. quo ad primum, ibi, presbytero debet, &c. quo ad ſecun um, ib i, infirmus adultus: quo ad tertium, ibi, in ſeptem membris: quo ad quartum, ibi, oleo: quo ad quintũ, ibi, certis verbis- quo ad

quo ad ſextum, ibi, vngitur infirmus, vſque ad finem capituli.

Quantum ad primum eſt notandum quòd iſtius ſacramenti adminiſtratio ſolis ſacerdotibus pertinet, & cum intentione: vt dicit B. Iacobus. Iac. vlt. Infirmatur quis ex vobis, inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum vngentes eum oleo in nomine Domini, &c.

Quantum ad ſecundum eſt notandum, quòd tria ſunt genera vnctionis, ſecundum Magiſt. ſenten. 23. diſtinct. quarti: vna eſt principalis, quæ fit chriſmate, quia in ea datur paraclitus: vnde & propter abundantiam gratiæ duos liquores mixtos habet, ſcilicet oleum, & balſamum: oleum conſcientiæ & balſamum famæ, nec tamen omne oleum ad vnctionem ſanctificatum chriſma vocatur: ſed illud ſolum quod miſcetur cum balſamo, quo capita regum, & pontificum vnguntur, quo etiam baptizatos ſacerdos vngit in vertice, & Pontifex per impoſitionem manus confirmandos vngit in fronte: aliud genus Vnctionis eſt, qua Cathecumini, & Neophiti vnguntur in pectore, & inter ſcapulas in perceptione Baptiſmi: aliud genus eſt oleum infirmorum, de qua Vnctione hic agitur: Ieſus enim non ſolùm dicitur mediator Dei, & hominum inquantum habet ſaluare, ſed etiam Chriſtus inquantum habet Vnctionis gratiam in alios diffundere: Tribus enim vicibus legitur Dauid, ideſt Chriſtũ fuiſſe Vnctum: Prima in domo patris ſui: in ſignũ regni futuri, hoc ſignat vnctionẽ in baptiſmo: Secũda in Ebrõ ſuper Iudam, & poſtea multa bella habuit, hoc ſignat vnctionem in confirmatione. Tertia iterum in Ebron ſuper omnem Iſrael, poſt hanc in pace regnauit: hoc ſignat vnctionem in extremis. Tunc ad propoſitum dicendum eſt, quod tales qui illud ſacramentum recipiunt, debent eſſe infirmi in ſtatu exeuntium de hac vita: ſanis enim non datur, quia habent aliud remedium, ſcilicet pœnitentiam. Item debet dari adultis, & non pueris, cum pueri careant vſu rationis: quia in hoc ſacramento ſuſcipiendo requiritur actualis deuotio in ſuſcipiente: Item non debet dari furioſis, & ſimilibus, niſi per interualla reſipiſcant, ſeu vtantur ratione: Item non debet dari illud ſacramentum infirmis, niſi ipſum poſtulent.

QVAE-

QVÆSTIO.

Concluſio. In una infirmitate extrema vnctio non eſt danda niſi ſemel.

QVæritur vtrum illud ſacramentum poſſit dari ſæpe vni infirmanti.

Solutio. dicendum eſt ſecundum compend. Theologię, quòd in vna infirmitate non debet quis inungi bis, ſed ſi ſanaretur, & poſt recidiuaret, poſſet inungi: quia non cenſetur eadẽ infirmitas: ergo in mortis articulo, ſeu laborantibus in extremis debet iſtud ſacramentum miniſtrari.

QVÆSTIO.

Concluſio. Sacerdos miniſtrans extremam vnctionem infirmis debet eis aliquid de fide dicere.

QVæritur an ſacerdos miniſtrans illud ſacramentum infirmis debeat eis aliquid de fide dicere, &c.

Solutio. ſecundum compen. ſeptem ſacramentorum dicendum eſt, ꝙ ſic, quia debet eos interrogare de oratione Dominica, de ſymbolo, & eos monere: vt dicant, &c.

Quantum ad tertium eſt notandum, quòd infirmus debet inungi in ſeptem locis. In auribus, in oculis, in ore, in naribus, in manibus, & in pedibus, & hoc propter quinque ſenſus, quibus peccata perpetrauit: Et in pectore propter prauas cogitationes, in vmbilico propter ardorem luxuriæ, quamuis dicatur à pluribus nobilibus, quòd maſculis debet dari in renibus: & fœmellis in vmbilico, &c. De gutture neſcio quid dicere, quia ibi infirmi inunguntur Viuiaci, & non in narib. Sacerdos infirmus non debet inungi infra manus, quia ſunt ſacratæ in ſacramento ordinis: ſed debent inungi exterius: genitalia non inunguntur propter reuerentiam ſacramenti, &c. Etiam propter fœtiditatem, & verecundiam infirmorum. Intrantibus bellum non datur illud ſacramentum, quia non ſunt in articulo ſecundum naturam, ſed ſecundum fortunam, & ſacramenta ſequuntur naturam: nec damnatis ad mortem datur illud ſacramentum, quia infames ſunt, &c.

QVAESTIO.

Concluſio. Si quis non haberet oculos, aut aures tunc ſacerdos debet ungere illa loco quibus fuerunt illa membra.

Quæritur quid ſit fiendũ de illis, qui non habent illa membra de quibus illa ſupra.

Solutio. quamuis non habeant oculos, aures, &c. dico, quòd debent inungi illa loca, quibus fuerunt illa membra, vel debuerunt fuiſſe: quia licèt ex eis peccare non potuerint, ſeu poſſint exterius, habent tamen illa membra interius in radice animæ quare, &c.

Quantum ad quartum, eſt notandum, quòd materia huius ſacramenti eſt oleum oliuarum ab epiſcopo conſecratum.

Quantum ad quintum, eſt notandum quòd forma huius ſacramenti eſt iſta. Per iſtam ſanctam vnctionem, & per ſuam pijſſimam miſericordiam indulgeat tibi Dominus quicquid peccaſti per auditum, viſum, guſtum, odoratum, tactum, & ſic de alijs. Et eſt iſta forma, vt patet deprecatiua, in hoc enim ſacramento ſicut in alijs tria ſunt: ſacramentum tantum quod eſt vnctio exterior, res tantum quod eſt effectus duplicis ſanitatis, ſcilicet ſpiritualis, & corporalis, vt dicetur inferius: ſacramentum, & res, ſcilicet quædam vnctio ſpiritualis interior, quæ eſt mentis iucunditas, & ſolatium. De eſſe huius ſacramenti ſunt quinque principaliter: Primum, quòd vnctionem faciens ſit ſacerdos: Secundum, quòd ſit intentio: Tertium quòd ſit materia, ſcilicet oleum oliuarum, ſeu infirmorum: Quartum, quòd ſit forma verborum, quam debet dicere inungens: Quintum eſt, locus inungendus, &c.

Quantum ad ſextum, eſt notandum, quòd Mag. ſenten. 23. diſtinct. 4. quòd plures vtilitates conſequuntur infirmi per ſumptionem huius ſacramenti ſi dignè recipiant: cõſequitur enim liberationem ab infirmitate ſpirituali, quæ contrahitur per venialia, quibus anima debilis efficitur ad exequendum actum gratię, & gloriæ: quia ſacramentum illud eſt contra reliquias peccatorum: quæ non ſufficienter per pœnitentiam ſit ſublatę, aut per negligentiam: Item illud ſacramentum diſponit tanquam vltimum remedium ad gloriam, & per modum curatio-

 nis

nis exhibet. Item per illud ſacramentum infirmi ſi ipſum recipiant deuotè conſequuntur ſanitatem corporalem: & hoc ſi ſanitas corporalis expediat ſanitati ſpirituali, tunc enim illud, ſacramentum cauſat vtrumque: quia aliquando ſanitas corporalis eſt vtilis ad meritum gloriæ cumulandum: Item illud ſacramentum valet ad excitandum deuotionem: Item ad velociorem tranſitum ad cęlum, & ad plura alia, quæ remitto peritiæ lectorum: Item eſt notandum, quòd illud ſacramentum fuit inſtitutum ab Apoſtolis, vt habetur Iac. vlt. Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros eccleſiæ, &c.

Sequitur de Sacramento Ordinis.

ORDO ſeptenus eſt claro munere plenus,
Tres ſunt maiores, ſed bis duo primo minores
Ianitor eſt primus, lector vult eſſe ſecundus:
Exorciſta ſubit, hinc accolitus ſibi nubit,
Subleuita ſubeſt. leuita ſanctior hæc eſt,
Septimo collatus eſt ordo presbyteratus:
Gratia cum poſſe datur in primiturq; caracter
Cuilibet iſtorum, qui fit ſuſceptor eorum,
Ad ſacra promotus debet necnon titulatus
Horas quotidie ſeptenas dicere rite,
Vt collaudetur Chriſtus, & mors memoretur
Nocte Ieſus captus, damnatus iudice prima,
Ducitur in tertia, ſexta crucifigitur hora,
Mortuus in nona, fit lancea veſpere fixa

Con-

Conditur extrema, cur ſeptem dicimus horas
Clerice pauſando dic horas, non properando,
Dicas attente, dic totum ſupplice mente.
Dic iuxta morem primo, dicaſque priorem
Cum Domino loqueris, orans non ergo vageris
Sincopa vitetur, verſus non anticipetur
Donec finitus omnino ſit bene primus,
In templo vanum fuge cantum, dilige planum,
Non clames tantum, coneris linquere cantum.

In quo docet numerum ordinum, qui ſunt digniores quomodo caracter imprimatur, & ad quę tenentur promoti ad ſacra.

IN iſto capitulo auctor noſter determinat de ſacramẽto, diuidens ſuum capitulum in ſex partes: In prima parte docet numerum ordinum in generali: in ſecunda parte docet qui iſtorum ordinum ſunt digniores: in tertia determinat de ordinibus in ſpeciali ipſos enumerando: In quarta parte docet, quomodo caracter imprimitur in quolibet ordinum: In quinta docet, ad quæ tenentur promoti ad ſacra: in ſexta docet auctor noſter modũ dicendi ea, ad quæ tenentur promoti cum aliquibus annexis, &c. Prima in prin. ordo ſeptenus: Secunda, tres ſunt maiores: Tertia, ianitor eſt primus: Quarta, gratia cum poſſe: Quinta, ad ſacra promotus: Sexta, ibi, clerice pauſando vſque ad finem.

Quantum ad primum, eſt notandum, quòd ſeptem ſunt ordines; ſcilicet, Hoſtiarij, Lectores, Exorciſtæ, Accoliti, Subdyaconi, Dyaconi, & Presbyteri: Et dicuntur ſeptem propter ſeptiformam gratiam Spiritus ſancti, cuius qui non ſunt participes, ad gradus eccleſiaſticos indignè accedunt. Illi vero in quorum mentibus diffuſa eſt ſeptiformis gratia Spiritus ſancti cum ad

eccleſiaſticos ordines accedunt, in ipſa ſpiritualis gradus promotione ampliorem gratiam percipere creduntur, per Magiſt. ſenten. 24. diſt. 4. Ordo enim ſecundum Hugo de ſancto Victore eſt ſignaculum quoddam in quo poteſtas ſpiritualis traditur, & officium ſuſcipienti, ſeu ordinato: Et huic diffinitioni concordat Mag. ſent. 24. diſt. 4. in hoc enim ſacro quoddam eſt ſacr̄m tantum, vt viſibile ſignum quò poteſtas tradi oſtenditur. quoddam eſt res: tantum: vt gratia quæ confertur: quoddam eſt ſacramentum, & res: vt caracter. huius enim ſacramenti materia eſt illa res, quæ patet ad ordinem, qui ſuſcipitur, ſicut calix cum vino, & patena cum pane, quæ porriguntur ſacerdoti. Dyacono calix ſine vino, & patena ſine pane, Accolito candelabrum, & cereus, &c. Forma vero huius ſacramenti ſunt verba, quæ Epiſcopus dicit in porrectione illarum rerum, ea dirigens ad eos, qui ordinantur, &c.

Quantum ad ſecundam partem in qua auctor noſter docet, qui ſint digniores iſtorum ordinum, ibi, tres ſunt maiores, eſt notandum, quòd presbyteratus, dyaconatus, & ſubdiaconatus ſunt digniores alijs quatuor, ideo dñr ſacri reſpectu aliorū: quia eis annexa eſt continentia. illud eſt ſatis notum. Nota quòd ordo poteſt dici ſacer à caſtitate, & continentia, & ſic ſubdyaconatus, dyaconatus, & presbyteratus dicuntur ſacri. infra, qui cler. l. vo. c. 1. alij dicuntur ſacri à caractere, quem recipiunt ordinati, & ſic omnes ſunt ſacri. 25. diſtinctio. in ſumma, & hoc tenet ho.

Quantum ad tertiam partem, in qua auctor noſter docet de ordinibus in ſpeciali ipſos enumerando ſecūdum ſuos gradus, eſt notandum, quòd primus dicitur Hoſtiarius ab Hoſtio, quia in veteri teſtamento electi erant ad cuſtodiam templi: iſti enim debent cuſtodire locum ſacramentorum, & cuſtodire ne immundus ingrediatur templum: ideo dantur eis claues cum ordinantur ab Epiſcopo: qui eis dicit tradendo claues, ſic agite tanquam Deo rationem reddituri pro rebus, quæ clauibus iſtis recluduntur: hoc officiū Dominus Ieſus Chriſtus exercuit, quando ementes, & vendentes de templo eiecit: Secundus ordo dicitur lectoratus à legendo, quia per ſacræ ſcripturę lectionem illuminat intellectum fidelium: Officium. n. iſtius eſt legere prophetias & lectiones, ideo ei datur ab epiſcopo codex diuinarum lectionum, & dicitur ei, accipe, & eſto verbi Dei relator, habiturus ſi fideliter impleueris officium, partem cum ijs, qui bene verbum

bum Dei miniſtrauerunt, qui enim ad hunc gradum prouehitur, literarum ſcientiam debet eſſe inſtructus, vt ſenſum verborum intelligat, vim accentuum ſciat, diſtinctè legat, nè confuſione prolationis intellectum auditoribus auferat: attendat quid indicatiuè, quid interrogatiuè ſit legendum: hæc enim male ſeruata intellectum turbant, & alios ad riſum prouocant: hoc officium Chriſtus exercuit, cum in medio ſeniorum librũ Eſaię aperiens diſtinctè ad intelligendum legit: Spiritus Domini ſuper me: Ex quo datur intelligi lectoribus, quòd ſpirituali gratia clarere debent, qui alijs verbum Dei annunciant. Hic ordo formam, & initium à prophetis accepiſſe videtur, quibus dicitur: Clama ne ceſſes, &c. Tertius ordo dicitur exorciſtatus, ſeu exorciſta ab exorciſo, quod idem eſt, quòd adiuro, ſeu coniuro, quia actus eorum exorciſtarum eſt repellere poteſtatem dęmonis ab energumenis, ſeu dęmoniacis per coniurationem, vel arcere dęmones, nè dominentur in corpore nondum baptizati. Talis enim exorciſta debet habere ſpiritum mundum, qui ſpiritibus immundis imperat, & malignum expellere de corde ſuo, quem expellit de corde alieno, ſeu de corpore; ne medicina, quã alij facit, ſibi non proſit, & dicatur ei, medice cura teipſum: hi cum ordinantur, accipiunt ab epiſcopo librum exorciſmorum, & dicitur ei: Accipite, & habete poteſtatem imponẽdi manus ſuper energumenos, & cathecumenos. Hoc officium exercuit Dominus, quãdo ſaliua ſua tetigit aures ſurdi, & linguam muti. dicens effeta quod eſt ad aperire, per hoc docens nos ſpiritualiter debere ad aperire aures præcordiorum hominum ad intelligendum, & ora ad confitendum, vt pulſo dęmone vas ſuum ſpiritus ſanctus recipiat; hoc officium Dominus exercuit cum dęmoniacos multos ſanauit, &c. Quartus ordo dicitur Accolitatus, & eſt accolitus ceroferarius, qa debet ferre cereũ, quando Euangeliũ eſt legendum, vel ſacrificium offerẽdum, per quod deſignatur excitatio fidelium ad dẽuotionem, & cordis accenſio, non enim accenduntur luminaria, & deportantur ab eis ad effugandas aeris tenebras, cum ſol eo tempore rutilet; ſed ad ſignum lætitiæ demonſtrandum, vt ſub tipo luminis corporalis illa lux oſtendatur, de qua legitur, Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem, &c. Officium enim Accoliti eſt præparare luminaria in ſacrario, portare cereum, vrceolos cum vino, & aqua pro Euchariſtia; ij cum ordinantur cum edocti fuerunt ab epiſcopo qualiter in officio ſuo

agere

agere debeant ab archydiacono accipiunt candelabrum cum cereo,& vreolum vacuum. Hoc officium Dominus ſe habere teſtaturdicens: Ego ſum lux mundi, qui ſequitur me non ambulat in tenebris, &c. Quintus ordo dicitur ſubdiaconatus, etiam eſt actus iſtius ordinis vaſa Dominici corporis,& ſanguinis portare,& tradere leuitis,ideſt diaconibus: vt ipſi diacones miniſtrent ſacerdotibus materiam conſecrationis: ideò ſubdiaconi accipiunt calicem de manu epiſcopi,ſed vacuum: ipſis cōpetit oblationes in templo à fidelibus recipere,legere enim epiſtolam non eſt actus principalis ſubdiaconi. His enim imponitur lex continentiæ: vnde debent implere illud:Mūdamini, qui fertis vaſa Domini:his enim competit lauare corporalia,& pallas altaris: hoc officium exercuit Dominus, quando lintheo ſe præcinxit,& mittens aquam in peluim,pedes diſcipulorum lauit, & lintheo terſit: Sextus ordo eſt diaconatus, & eſt actus iſtius ordinis ordinare hoſtias in altari,& vinum,prædicare epiſtolam,& euangelium,& miniſtrare ſacerdoti immediatius ceteris officialibus: legere enim euangelium eſt actus conſequēs: Hic ordo à veteri teſtamento nomen traxit,ſcilicet à tribu leui: Hic ordo ab Apoſtolis eſt celebratus,quando,vt legitur in actibus Apoſtolorum,ſeptem viros plenos Spiritus ſancti ad hoc officium elegerunt, & oratione præmiſſa manus eis impoſuerunt: Hi enim ſunt ſeptem angeli tuba canētes in Apocalypſi. Quales enim debeant eſſe diaconi, Apoſtolus docet Thimoteo ſcribens: His cum ordinantur epiſcopus manum imponit, quia ad miniſterium applicātur: ponit eis orarium,ideſt ſtolam ſuper leuum humerum: vt per hoc intelligant ſe accepiſſe iugum Domini ſuaue:accipiunt & textū euangelij, vt intelligant ſe eſſe præcones euangelij Chriſti. Hi enim antequam ordinentur,probentur,vt docet Apoſtolus,& ſic miniſtrent nullum crimen habentes: Hoc officio vſus eſt Chriſtus,quando poſt cœnam ſacramentum diſcipulis diſpenſauit:& quando ipſos dormientes ad orationem incitauit dicens:Vigilate,& orate ne intretis in tentationem. Septimus ordo eſt presbyteratus, & eſt eius officium conſecrare corpus, & ſanguinem Chriſti: & hic actus eſt principalius: Aliud eſt conſequens, ſcilicet & ſacerdos,& interpretatur presbyter ſenior propter honorem, & dignitatem,quam accipit. Debet enim ſacerdos, ſeu presbyter præcellere morum prudentia, & maturitate conuerſationis in populo:vnde ſcriptum eſt:Senectus venerabilis eſt non diutur-

na,

na,nec annorum numero computata, cani ſunt ſenſus hominis,& ętas ſenectutis vita immaculata.per magiſtrum 24.diſtin. quarti ſententiarum. Sacerdos enim interpretatur ſacra dans, ſeu ſacer dux.Sacerdotibus enim cum ordinantur inunguntur manus,vt intelligant ſe accepiſſe gratiam conſecrandi, & charitatis opera debere ad omnes extendere: accipit enim calicem cum vino, & patenam cum hoſtijs, vt per hoc ſciat ſe accepiſſe poteſtatem placabiles Deo hoſtias offerendi: Hic ordo à filijs Aaron ſumpſit initium:Deus enim inſtituit per Moyſem ſummos Pontifices, & minores ſacerdotes, cum inſtituit Aaron in ſummum pontificem,& filios eius in minores ſacerdotes:Chriſtus enim duodecim elegit, quos Apoſtolos vocauit: quorum vicem gerunt in eccleſia maiores Pontifices: Deinde 72 diſcipulos deſignauit,quorum vicem tenent in eccleſia presbyteri: vnus autem inter Apoſtolos princeps extitit Petrus,cuius vicarius, & ſucceſſor eſt ſummus Pontifex: vnde dr̄ apoſtolicus,qui ēt Papa vocat̄: qualiter debet ſe habere ſcribitur per Apoſtolū Thymotheo:Hoc officio vſus eſt Chriſtus, cum ſeipſum in ara crucis obtulit,idem ſacerdos, & hoſtia: & quando poſt cænam panem in corpus ſuum, & vinum in ſanguinem commutauit: De his omnibus per Magiſt.diſt. 24.quarti ſenten. Aliqui enim dicunt, quòd tonſura, & dignitas epiſcopalis ſunt ordines: infra de ętate & qualita.ord.c.cum contingat de tonſura.infra de con.& vel alt.c.aqua.de epiſcopatu,& ſic eſſent plures quàm ſeptem ordines: Tamen communior opinio eſt,quòd tonſura,& dignitas epiſcopalis non ſunt ordines.Imò corona,ſeu tonſura eſt quoddam ſignū diſtinctiuum miniſtrorum eccleſiæ à plebe communi:In omni enim tranſitu à ſtatu in ſtatum conuenienter interponitur alia diſpoſitio media,vt in tranſitu à ſtatu laycorum ad ſtatum miniſtrorum eccleſiæ, & Dei, Prima tonſura interponitur,& fit corona circulariter ad modū coronæ: quia reges ſunt ſui,& aliorum, & ille ad cuius ſeruitium deputātur, Rex eſt: ſcilicet Deus, cui ſeruire regnare eſt: Fit in tonſura,ſeu corona raſio capillorum,ad denotandum,quòd qui vult ſeruire Deo debet renunciare ſuperfluitatem terrenorum: quia clericus dominū partem ſuæ hæreditatis conſtituit,& ſe hæredem Dei facit. ideo dicitur clericus à cleros, quod eſt ſors, &c. Item iſta raſio fit in ſummitate capitis,ad denotandum, quòd clerici mentem debent habere ad Deum eleuatam, vt reuelata facie gloriam Dei contempletur ſecundum Magiſt.24. diſtin.quarti ſenten.

ſenten.Ex his enim apparet, quòd tonſura non ſit ordo:ſed diſpoſitio ad ordinem non neceſſitate, ſecundum compendium Theologiæ,ſed congruitate: Dignitas epiſcopalis non eſt ordo, vt tenetur communiter à doctoribus.Super quo eſt notandum ſecundum compendium ſeptem ſacramentorum, quòd dupliciter dicitur ordo: vno modo ſecundum reſpectum ad corpus Chriſti verum:ſcilicet ad conſecrationem hoſtiæ, & illo modo epiſcopatus non eſt ordo:quia epiſcopus nō habet poteſtatem ſuperiorem ſacerdote quantum ad conſecrationem corporis Chriſti:Alio modo dicitur ſecundum quòd eſt officium reſpectu quorundam actionum ſacrarum, ſupra quas habet diſponere præ ceteris ſacerdotibus, & ſic dicitur impropriè ordo ratione iuriſdictionis, ſed tamen non eſt ſacramentum, ſed vt quoddam ſacramentale.Idcirco dignitas epiſcopalis non eſt ordo. Imò præſupponit ordinē ſacerdotalem,ſed eſt ordinis eminentia,vel dignitas ſecundum Bonauen.Ideò dicit Magiſt.ſent. 24.diſt. quarti. ſunt & alia quædam non ordinum ſed dignitatum,vel officiorum nomina: vt epiſcopatus ab epy quod eſt ſupra,& ſcopum quod eſt intendens.

Quantum ad quartam partem, in qua auctor noſter docet quomodo caracter imprimitur in quolibet ordine,ibi,gratia cū poſſe,eſt notandum quòd ſacramentum ordinis dicitur vnum vnitate perfectionis: quia omnes ordines tendunt ad unum vltimum actum,qui dicitur Euchariſtia: nō tamen dicitur vnum ſacramentum vnitate indiuiſibilitatis,vel continuationis: quia vnus ordo poteſt eſſe ſine alio. Tunc veniendo ad propoſitum dicendum eſt, quòd ſingulis ordinibus ſinguli caracteres imprimuntur,& diſtinguuntur inter ſe ſicut ordines diſtinguuntur, & ad vltimum caractetem, ſcilicet presbyteratus vniuntur, & imprimuntur caracteres a quolibet ordine in traditione inſtrumenti apti ad illum ordinem, qui recipitur cum debita forma verborum,quę ab epiſcopo proferuntur,ſicut in traditione clauium eccleſiæ dicēdo ſic: Agite tanquam rationem Deo reddituri,imprimitur caracter hoſtiarijs.Lectoribus quando eis porrigitur liber ab Epiſcopo dicendo:Accipe,& eſto verbi Dei relator:exorciſtis,quando datur eis liber exorciſmorum dicendo: Accipite habete poteſtatem imponendi manus ſuper energumenos,&c. Accolitis in traditione candelabri. dicendo verba, &c.Subdyacono in traditione calicis vacui conſecrati cum uerbis epiſcopi, &c. Dyacono & presbytero imprimitur caracter

ſecun-

ſecundum compen. Thelogiæ, quando epiſcopus imponit manum capiti cum verbis ad hoc ſtatutis: tamen illud non placet alijs, quia dicit compend. ſeptem ſacramentorum, quòd character imprimitur in traditione alicuius rei competentis ad illud ſacramentum. vnde licet per manus impoſitionem detur plenitudo gratię ad ſacramentorum adminiſtrationem, ſcilicet ſacerdoti tanquam principali, & diacono tanquam miniſtro; tamen character imprimitur in traditione rerum ad illos ordines pertinentium: vnde quamuis principalis actus diaconi ſit portare hoſtiam ſupra patenam, & in calice vinum: tamen in ſua ordinatione non poteſt exprimi per traditionem vaſorum, cum hęc debetur ſubdiacono: nec per traditionem materię, ſcilicet corporis & ſanguinis Chriſti, cum ſacerdoti, qui eſt principalis ſolùm detur panis ſuper patenã, & vinum in calice, & nõ corpus & ſanguis: ideo, quantũ ad actũ ſecũdariũ, qui eſt legere euangeliũ dicitur caracter imprimi diacono in traditione libri euangeliorum cum debita forma verborum Epiſcopi: Similiter imprimitur ſacerdoti in traditione panis in patena, & vini in calice cum debita forma verborum Epiſcopi, &c. quia principalis poteſtas ſacerdotis eſt conſecrare corpus Chriſti, & ſanguinem: Et hanc poteſtatem dedit Chriſtus prius ante paſſionem ſuam diſcipulis ſuis cum dixit: Hoc facite in meã commemorationem: primæ ad Corinth. 11. Actus ſecundarius ſacerdotis eſt ſoluere, & ligare fideles, & diſponere ad Euchariſtiam, ideſt Euchariſtiæ ſumptionem, cuius poteſtatem accipit per manus impoſitionem, cũ dicit Epiſcopus: Accipite ſpiritum ſanctum, quorum remiſeritis, &c. Ioan. 20. & hoc pertinet ad corpus Chriſti myſticum, & quia ſacramentum ordinis primo reſpicit corpus Chriſti verum, quàm myſticum: ideò dicitur imprimi in traditione rerum cum forma verborum Epiſcopi, ex quibus rebus ſacramentum Euchariſtię cõficitur, ſcilicet pane in patena, & vino in calice. Item in vnctione manuum ſacerdotis non imprimitur caracter: ſed ſolum fit vnctio manibus ſacerdotis, vt cum eis tangat corpus Chriſti, ſicut calix vngitur, vt contineat ſanguinem: & patena, vt contineat corpus Chriſti. Item veſtimentis ſacris non imprimitur caracter. ſed ſolum ex eis ſignantur ea, quæ in ſacerdote, & miniſtris Eccleſiæ debent eſſe: De iſtis veſtimentis dictum fuit in ſacramento Euchariſtiæ: De ſubſtantia huius ſacramenti ſunt ſex. Poteſtas ordinantis: quia debet eſſe Epiſcopus a. Mteria, ſcilicet vnctio in ſa-

cerdotibus,&c.& tactus illorum,quę tangenda ſunt,formà verborum, ſexus virilis, quia mulier non recipit caracterem ordinis: Item intentio. Item quòd ordinandus ſit baptizatus:quia baptiſmus eſt,ianua omnium ſacramentorum,ſecundum compen.Theologiæ,lib.*6*.

Quantum ad quintam partem in qua auctor noſter docet ad quæ dicenda tenetur promotus ad ſacros ordines, ibi, ad ſacra promotus;&c.eſt notandum,quòd ſubdiaconus,diaconus, & presbyter tenetur ſingulis diebus ad ſeptenas horas, ſcilicet matutinas, primam, tertiam,ſextam,nonam, veſperas,& completorium: & hoc totum dicitur vt Chriſtus collaudetur, & mors eius ſępius memoretur,& modus panis eius, iuxta verbũ prophetæ dicẽtis: Septies in die laudem dixi tibi Domine:quare ſepties? vna ratione dicitur ſepties, eo quòd homo obſidetur à diabolo ſeptem vitijs mortalibus, à quibus liberauit nos donum ſeptiformis gratiæ Spiritus ſancti: Alia ratio ſecundum Ioan.Belet:quia dies ætatem vniuſcuiuſque reprę ſentat, modo ætas hominis eſt ſeptuplex. Infantia,pueritia,adoleſcẽtia,iuuentus,virilitas,ſenectus,& decrepitudo.Per matutinas denotatur infantia, & ſic de alijs: Matutinum dicitur in memoria, quia Chriſtus hora matutinali captus,& vinctus fuit ductus ad Annam principem ſacerdotum, vbi fuit multipliciter deluſus: & debet dici matutinum media nocte,iuxta illud Pſal.128.Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi ſuper iudicia iuſtitiæ tuę. Vnde patris ſapiẽtia,veritas diuina,Deus homo captus eſt, &c. Prima dicitur in memoria, quia Chriſtus illa hora in domo Cayphæ ligatus fuit ad columnam,& duriſſimè illuſus,& inde ductus ad Pilatum: iuxta illud. Hora prima ductus eſt Ieſus ad Pilatum,&c. Et ibi fuit flagellatus, iuxta illud. In collo percutiunt manibus ligatum,&c. Vnde Eſaia, A planta pedis vſque ad verticem capitis non erat ſanitas in eo. Tertia dicitur in memoria,quia in illa hora fuit crucifixus linguis Iudęorũ clamantium,& dicẽtium. tolle,tolle,crucifige eum, iuxta illud pſal.21. Aperuerunt ſuper me os ſuum. Vnde cantat Eccleſia: Crucifige clamitant hora tertiarum: Sexta dicitur in memoria,quia illa hora illuſus,flagellatus,& expoliatus fuit,& in cruce conclauatus:& tunc fuit impletum illud Pſal. 21. Foderunt manus meas,& pedes meos: Vnde cantat Eccleſia. Hora ſexta Dominus Ieſus eſt cruci conclauatus,&c. Nona dicitur in memoria, quia illa hora Chriſtus expirauit dicens, In manus tuas Domine com-

me commendo ſpiritum meum, &c. Illa hora fuit à milite lanceatus. Vnde cantat Eccleſia. Hora nona Ieſus expirauit, &c. Veſperę dicuntur in memoria: quia in illa hora Chriſtus datus fuit à Pilato nobili decurioni Ioſeph: Et tunc depoſuerunt de cruce corpus eius: Vnde cantat eccleſia: De cruce deponitur hora veſpertina, &c. Completorium dicitur in memoria, quia in illa hora corpus Chriſti datur ſepulturæ aromatibus cōditum: Vnde cantat Eccleſia. Hora cōpletorij datur ſepulturæ corpus Chriſti nobile, &c. Et ſic eſſet bonū, ꝙ illi qui tenētur ad has horas dicendas, eas dicerent horis determinatis, iuxta illud: Septies in die laudem dixi tibi: de illa materia videatur, extra. de cele. c. presbyter: Tamen niſi legitimum obſtaret impedimentū, propter quod non valerent dici, ſicut præmittitur.

Quantum ad ſextam partem in qua auctor noſter docet modum dicendi ea, ad quæ tenentur, ibi, clerice pauſando, &c. eſt notandum, quòd horæ debent dici cum nobilibus pauſis, non ſe feſtinando, & hoc, vt dicens intelligat ſententiam verborum, aliter non poſſet habere ſaporem. Item debent dici attentè, ita quòd aduertat circa illa, quæ dicit: Item debent dici mente ſupplice, ideſt humili. Item debent dici ſeriatim, ita ꝙ primò matutinum: deinde prima, &c. Item debēt dici ſine euagatione mentis, ita quòd non habeat mentem circa aliud, &c. quia quando quis orat cum Domino loquitur. Item vocabula non debent ſincopari. Item vnus verſus non debet incipi, quouſq; alius verſus finiatur. Et quia fit hic mentio de euagatione mētis dicitur, quòd decantus euitetur, quia reddit animum cantorum vagum, eo quòd non ad laudem Dei, ſed ad vanam gloriam cantet: vt patet ſatis per experientiam, & ſubdit auctor noſter, ꝙ planus cantus exerceatur, qui non ſic facit hominem vagari. Item quòd planus cantus pronuncietur moderatè ſine exaltando vocem nimis exceſſiuè: vnde cantorem oporteat ſiſtere cum magna confuſione: & deriſione, &c. de illa materia extra. de cele. miſ. c. dolentes.

QVÆSTIO.

Concluſio. Iure communi ratione ſoli epiſcopi poſſunt conferre ordines.

QVæritur, qui ſunt illi, qui poſſunt conferre ordines.

Solutio. dicendum eſt, quòd collatio ordinis poteſt alicui communicare dupliciter, aut iure communi ratione ſuæ or-

dinatione poteſtatis: & ſic ſoli epiſcopi poſſunt conferre ordines: quia ad ipſos ſolum pertinet miniſtros in eccleſia inſtituere: Alio modo poteſt collatio ordinis alicui conuenire, ex indulgentia, priuilegio, vel ſpeciali commiſſione Papę: & ſic alij ab Epiſcopis poſſunt conferre minores ordines, vt Abbates aliqui, uel priores, &c. 24. diſtinctio. Pſalmiſta, & 69. diſtinctio. quoniam.

QVAESTIO.

Concluſio. Maiores ordines in ſabbatis debent conferri.

QVæritur quo tempore debent ordines conferri. Solutio. Maiores ordines in ſabbatis quatuor temporum, & ſabbato Paſchæ in Eccleſia, & in miſſa: Sed minores ordines poſſunt conferri alijs temporibus. de tempo. ordi. cap. 1. 2. 3. 4. & c. literas. & 75. diſtinct. cap. quòd die: Epiſcopalis dignitas poteſt conferri, & debet in die Dominica. 73. diſt. cap. 1.

QVÆSTIO.

Concluſio. Ordinandi pruis debent examinari.

QVæritur qualiter ſit facienda promotio ordinandorum. Solutio. ordinandi euocandi ſunt ad ciuitatem, & tũc Epiſcopus debet eligere ſacerdotes ex latere ſuo, & alios prudentes viros non ignaros diuinæ legis, & exercitatos in eccleſiaſticis ſanctionibus, qui ordinandorum vitam, genus, patriam, ætatem inſtitutionem inueſtigent. Item ſi ſint bene litterati, ſi in lege Domini inſtructi, ſi fidem catholicã firmiter teneant. 24. diſt. quando. Item ſi ordinandi ſint de legitimo matrimonio. extra de elec. c. cum in cunctis. illi enim quibus committitur examinatio caueãt nè fauoris precio, aut muneris gratia indignum ad ſacros ordines promouendum manibus epiſcopi applicent, in glo. præalleg. c. quando. 24. diſtinct. grauiter enim peccant, & epiſcopi, & examinatores, qui promouent indignos.

QVAE-

QVÆSTIO.

Concluſio. Epiſcopus non debet aliquem promouere ad ſacros ordines ſine titulo, niſi ordinatus de paterna, uel ſua hęreditate ſubſidium uitæ poſſit habere.

QVæritur vtrum Epiſcopus debeat aliquem promouere ad ſacros ordines ſine titulo.

Solutio. ſi Eps aliquem ſine titulo de quo neceſſaria vitæ percipiat ad ſacros ordines puta ſubdiaconatū, diaconatum, & presbyteratū promouerit, ſeu ordinauerit: tandiu ei neceſſaria ſubminiſtret, donec in aliqua Eccleſia ei conuenietia ſtipēdia militiæ clericalis aſſignet, niſi talis ordinatus de ſua, vel paterna hęreditate ſubſidium vitę poſſit habere, in cap. Epiſcopus. de præben. & in glo. eiuſdem, &c.

QVÆSTIO.

Concluſio. Epiſcopus prætermiſſo ordine diaconatus, & ſubdiaconatus, non poteſt conferre omnes ordines.

QVæritur, quid iuris ſi aliquis ſit Epiſcopus prætermiſſo diaconatus, vel ſubdiaconatus ordine, nunquid poterit conferre omnes ordines.

Solutio. dicendum eſt, quòd non poteſt conferre illum ordinem, quem non habet. 1. q. 7. diabertum. de conſt. diſt. 4. c. quomodo: quia quod quis non habet, dare non poteſt. extra de elec. ſuffraganeos. Item pro non dato habetur quod datur ab eo, qui dare non poteſt: extra de iure patr. c. quod autem.

QVAESTIO.

Concluſio. Si quis prius efficiatur ſacerdos, quam diaconus, proximo ieiunio quatuor temporum illum debet recipere.

SEd quæritur quid fiendum, ſi quis prius efficiatur ſacerdos quàm diaconus.

Solutio.

Solutio dicendum eſt, quòd ab officio ſacramentali debet prohiberi donec proximo ieiunio quatuor temporum ordinē diaconatus, vel illum, quem prætermiſit receperit, quo recepto, redeat ad officium ſacerdotale, ſicut cæteri, pœnitentia tamen ei iniuncta, de cle. per ſal. promo. c. vno, & 52. diſt. c. ſollicitudo: Et ſi ex certa malitia hoc fecerit, debet deponi, ſecundū compen. ſeptem ſacramentorum.

QVAESTIO.

Concluſio. Non baptizatus non poteſt ordinari.

QVæritur, vtrum non baptizatus, & non confirmatus poſſit ordinari.

Solutio, ſacramentum ordinis de neceſſitate præſupponit ſacramentum baptiſmi, ideo non baptizatus non poteſt promoueri, quia baptiſmus eſt ianua omnium ſacramentorum, item ſi ante baptiſmum promoueretur in Epiſcopum non eſſet Epiſcopus. Et ſi aliquos crederet ordinare non eſſent ordinati. Quantum ad ſacramentum confirmationis ſecus eſt, quia non præſupponitur de neceſſitate: ideo non oportet quòd ille, qui ſuſcipit ordines ſit confirmatus, veruntamen congruum eſſet ſecundum compen. ſeptem ſacramentorum.

QVAESTIO.

Concluſio. Qui ordinantur ab hęreticis, non ſuſcipiunt gratiam cum illis ordinibus.

QVæritur vtrum hęretici, ſchiſmatici, degradati, & ab Eccleſia præciſi poſſint conferre ordines:

Solutio, dicendum eſt, ꝙ ſic ſi ab ipſis forma Eccleſiæ ſeruetur ſ͠m Mag. 25. diſt. 4. & j. q. j. dn̄s declarauit: Tamen in c. præter hoc. §. verum. 32. diſt. dicitur dum tales hæretici &c. ab Eccleſia tollerantur, ſecus ſi ſint notorij, vel conuicti per Eccleſiam. Tamen ſi conſtet promouendis, ſeu ordinandis Epiſcopum eſſe hæreticum &c. deberet ab ipſis elongari propter periculum, & procurare ab alio ordinari, quia ſecundum compen. ſeptem ſacramentorum, illi, qui ordinantur

tur ſcienter ab hæreticis, degradatis &c. non ſuſcipiunt gratiam cum illis ordinibus quos ſuſcipiunt ab illis Epiſcopis hæreticis &c. Et hoc, quia ab eis ſcienter recipiunt ſacramenta poſt Eccleſiæ prohibitionem. Ordines tamen recipiunt &c. Idem credo tenendum de ſymoniacis, vt notatur per doct. ſupra 25. diſtin. quarti.

QVAESTIO.

Concluſio. Leproſus non poteſt eſſe prelatus.

QVæritur vtrum leproſus poſſit eſſe prælatus.

Solutio. dicendum quod non propter ſcandalũ, & horrorẽ populi, tamen ſi poſt promotionẽ ſuperuenerit infirmitas dabitur ei coadiutor, & ꝓuidebitur ei de bonis Eccleſiæ, quandiu vitam duxerit in humanis. de cle. egro. c. tua &c. c. ex parte, &c.

QVAESTIO.

Concluſio. Multa impediunt ordinis ſuſceptionem.

QVæritur quot ſunt, quæ impediunt ſuſceptionem ordinis.

Solutio: ſexus fœmineus non poteſt ſuſcipere ſacros ordines, quia fœmina eſt imago viri, & vir immediate imago dei: prima ad Corin. 11. cap. vnde ſi mulier vocetur diaconiſſa in religione &c. hoc eſt ratione officij legendi homilias &c. & non ratione ordinis. Item vſurarij, & filij eorum non debent promoueri niſi reſtituant vſuras &c. ar. 14. q. 4. c. §. ergo. Item incognitus, & vagabundus, non debet ordinari de pegri. c. 2. Item impedit homicidium propter horrorem effuſionis ſanguinis. Item ſeruitus impedit executionem, quia ſeruus non poteſt ſe alteri mancipari abſque licentia domini cuius eſt ſeruus: veruntamen ſi ordinetur erit ordinatus, ſed executione ordinis carebit. de ſer. non ordi. c. j. & ij. De ſeruis promotis ad ordines ſacros videatur: quia eſt magna controuerſia inter doc. quia ſi ſit ſeruitus perſonalis, ordinatus ſeruiet domino ſuo iuxta ſuum officium, vel ſoluet talliam ſuam domino ſuo &c. Si vero ſit ſeruitus realis, ſeu prædialis,

poteſt

poteſt renunciare ordinatus dictis rebus ſeruilibus: & vti libertate, retinere autem non poteſt, niſi ſoluat domino ſuo talliam &c. Et intelligatur ſi dominus ſciat, & contradicat, & ſimiliter ſi neſciat. Et ſi Epiſcopus ſciat eum eſſe ſeruum & ordinet, tenetur reddere domino ſeruum ęque bonum, & hoc intelligitur in maioribus ordinibus: quia ſi Epiſcopus ordinet in minoribus ordinibus, deponitur, & remanet ſeruus. 54. diſt. nulli. Item bigamia impedit, quia per bigamiam tollitur ſacramentum vnitatis, cum bigamus carnem ſuam diuiſerit. 26. diſt. c. acutius. Item propter ſignum incontinentiæ, ex eo quòd bigamus de vna tranſiuit ad aliam, vt 82. diſt. c. propoſuiſti. Item quia bigamus non habet frontem hortandi viduitatem. 26. diſtin. c. vna: Item neophitus non poteſt promoueri, vel non debet. 26. diſt. c. à cunctis. Item corpore vitiatus, ideſt in membris manifeſtis. oculo, manu, naſo, & cęteris, quæ generant difformitatem magnam in homine. de corpo. vi. c. 1. & 2. 16. q. 1. legi. de claudo, ſi poteſt accedere ad altare ſine baculo, dicendum eſt, quod poteſt promoueri, ſin autem non ſecundum Hoſtien. ſuper rubricam de corpo. vitia. Item illegitimi non debent promoueri, quia requiritur claritas famæ, quæ vitiatur ex vitioſa origine, vt cap. 1. de fili. presbyte. Veruntamen ſi illegitimè natus ſuſcipiat ordines, caracterem ordinis ſuſcipit, ſed executione caret, niſi fuerit diſpenſatum cum eo: Item obligati ad ratiocinia, cuiuſmodi ſunt tutores, curatores, procuratores ad negocia, ante redditam rationem promoueri nō debent: Primò quia tales non voto religionis tranſeunt ad clericatū: ſed vt fugiant reddere rationem. 51. diſtin. c. 1. Secunda cauſa eſt, quia, quando tales promouentur, multum moleſtatur eccleſia, & multa incommoda patitur, quando tales impetuntur à Dominis ſuis, quibus tenentur. quinquageſimaprima diſtinctione capitulo Præterea: Item ſecundum aliquos, qui ſemel egerit pœnitentiam ſolennem non poteſt promoueri, vel non debet, nec etiā miles. triceſimatertia quæſtione ſecunda, admonere: Item Iudices, Aduocati, Accuſatores, Notarij, & teſtes in cauſa criminali, ſeu ſanguinis, non debent promoueri, vt quinquageſima diſtinctione, capitulo, ſi quis viduam: Item milites qui effuderunt ſanguinem humanum, non debent promoueri. quinquageſimaprima diſtinctione capitulo ſi quis:. Item impedit matrimonium ordinis ſuſceptionem: Item impedit defectus cognitionis, vel diſcretionis, vt in pueris, dementibus, & cætera.

Item

Item impedit ætas, vnde minores ordines non debent conferri ante decimumquartum annum, ſubdiaconatus, & diaconatus a 21. vſque ad 25. in 25. presbyteratus: Epiſcopatus vero ſecundum iura non confertur alicui ante trigeſimum annum: tamen propter neceſſitatem eccleſiæ, & idoneitatem perſonæ poteſt tempus ordinum ex epiſcopi diſpenſatione anticipari: cum etiam quatuor primi ordines eodem die tradantur: in omnibus præcedentibus repeatur: quòd ſi aliquis impeditus impedimentis prædictis ad ordines accedat, ſacramentum recipit, ſed non executionem ordinis, excepto primo impedimento, de ſexu fœmineo: quia mulier, nec caracterem recipit, nec ordinis executionem: de diſpenſatione ſummi Pontificis ſuperſedeo, ne videar ſuam poteſtatem limitare, vel eã nimis ampliare, &c. Ex premiſſis apparet, ꝙ dignitas clericalis, ſeu ordines non conferuntur à quolibet, nec cuilibet, nec in quolibet loco, nec quolibet tempore, nec qualibet hora diei, ſed tempore miſſe, &c.

QVAESTIO.

Concluſio. Poteſtas quæ conſequitur iuriſdictionem poteſt auferre.

Quæritur vtrum Papa poſſit alicui auferre poteſtatem, quam conſequitur ex ſuo ordine.

Solutio. ſecundum Bonauentu. quædam fundantur principaliter ſuper ordinem, vt poteſtas conſecrandi: quædam autem ſuper iuriſdictionem canonicam, vt poteſtas excommunicandi: quædam ſuper ordinem, & eminentiam, vt poteſtas ordinandi: quædam ſuper ordinem, & iuriſdictionem, vt poteſtas ligandi, & abſoluendi in foro pœnitentiali: & quia caracter auferri non poteſt, ideo poteſtas quę conſequitur caracterem auferri non poteſt de facto, vt conficere, & ordinare. poteſtas vero quæ conſequitur iuriſdictionem, vt excommunicare, abſoluere, poteſt auferri: quia talis iuriſdictio deſcendit ab ipſo Papa, &c. B. Tho. ſuper 13. di. quarti dicit, ꝙ epiſcopus non dedit ordinem, ſed Deus per miniſterium epiſcopi, & ſic Deus poſſet auferre, non Epiſcopus: quia epiſcopus non eſt conſtitutus miniſter auferendi ordinem, ſicut conferendi.

QVÆSTIO.

Concluſio. Ordinandi debent eſſe pudici, honeſtiq́.

Quæritur quales debent eſſe ordinandi.

Solutio. debent eſſe pudici, honeſti in habitu:ad eccleſiarum regimen tales perſonæ ſunt admittendę,quę diſcretione prçeminent, & morum fulgent honeſtate.de ęta.& qua.ord.c. indecorum. potu, & cibo temperati 15.quæſt.1.ſanè ſufficienter literati: Super eo verbo ſufficienter literati notetis verbum,Oſeę 4.c.& erit ſicut populus,ſic ſacerdos.manſueti,& modeſti,tonſuram deferentes clericalem, hoſpitales,docentes,viliſſimus computandus eſt, niſi pręcellat ſciẽntia,& ſanctitate,qui præſtantior eſt honore.1.quæſt.1.cap. Viliſſimus: Correctores vitiorum, per viam diſciplinæ cum increpare paſtor non vult:& ipſum,& delinquentes occidit.44. diſt. ignôrantia in ijs, qui præſunt non eſt digna excuſatione, neque venia.diſt.38.c.ſi laicis. Exemplum bonæ vitæ oſtendentes,Pręlati poſiti ſunt quaſi ſigna ad ſagittam.de accuſa.c.qualiter,bonæ famæ: debent vitare omne crimen mortalis peccati. non litigioſi,non cupidi. Ignorantia ſacerdotis eſt,proprijs ſtudere diuitijs.12.q.2.c.gloria eſt pauperum neceſſitatibus prouidere: Non luſores,de vita,& ho.cle.c.9.ſunt,non negotiatores, clericum negotiatorem tanquam peſtem fuge: Aug. non exerceant venationes clamoſas,venatorem nunquam vidimus ſanctum.34.diſt.c.quorundam. Non cohabitent cum mulieribus,& c.tua de coha.cle.& muli.Non ſint in comeſſationibus,& fabulis: non interſint ſpectaculis inhoneſtis: non immiſceant ſe negocijs ſecularibus:non intendant ioculatoribus, & hyſtrionibus,non frequentent tabernas,horas non negligant: iuſtum iudicium non debent vendere,nec eccleſiaſtica ſacramenta,ſed gratis dare: non ſint excommunicati, ſuſpenſi, vel irregulares: non apoſtatæ,non ſymoniaci,non ſolenniter pœnitentes: omnia illa reperiuntur in decretalibus in decreto in 4. ſenten. per doct.in compendium Theolog.lib.6. & in glo. primæ epiſto. ad Thimo.3.

QVAE-

QVAESTIO.

Concluſio. Quiſque per confeßionem ſe preparet ad ſuſceptionem ordinis.

QVæritur qualiter ſit accedendum ad ſuſceptionem ordinis.

Solutio. quiſque per confeſſionem ſe præparet. 24. diſtinct. c.vlt. in peccato mortali non accedat, extra.de tempor.ordi.c.ad aures. primam tonſuram non negligat: nullus ordinetur niſi ex animo præcedat.24 diſtin.per totum. non accipiuntur ſimul minores ordines cum ſubdiaconatu.&c.nec ſimul duo ſacri,vt ſunt tres maiores,ſed gradatim: extra.de tẽp. ord.cap.litteras. Item per ſaltum non accipiat quis ordinem, nec ab alieno Epiſcopo.25.diſtin.perlectis. nec contra epiſcopi prohibitionem, nec ſine titulo. de vi. & honc. cle. cap. cum ſecundum Apoſtolum: nec furtiuè,de eo,qui furtiue ordi. c. 1.& vlti.miſſam, in qua ordinatur totaliter audiat: tangat omnia, quæ ſunt tangenda,vnuſquiſque in ſuſceptione ſui ordinis.25. diſt.perlectis: ieiunus à ieiuno recipiat ordines: de tempo.ordinandi.cap. litteras: Item non recipiuntur ordines,nec conferantur niſi temporibus ab eccleſia inſtitutis,de temp.ord.c. 1.& 3. & hoc de ſacra.ordinis.

De ſacramento Matrimonij.

COniugium primo fecit Deus in
Paradiſo.
Aſſocians hominem,quos fecerat,
& mulierem
Ad prolem dandum legaliter,atq;
fouendum.
Sit quoque pro culpa luxus carnis fugienda.
Coniugij bona ſunt prolesque, fides ſacramentum

Hæc tria nubentes, debent ſeruare volentes.
Vt prolem generent, ſemperque fidem ſibi ſeruent.
Vt conuerſentur ſemper ſimul, atque iuuentur.
Fit quoque coniugium conſenſu, ſed decet ipſum
Conſenſum ſignis oſtendi, ſiue loquelis.
Quando tractatur bene coniugium videatur
Antequâm factum ſit ſi patet impedimentum.
Nam malé peccarent ſi contra ius ſociarent.
Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas.
Affinis ſi ſit, ſi forte coire nequibit.
Hæc ſocianda vetant, connubia facta retractant.
Sed ferre vetitum prohibent, ſed non ea ſoluunt.
Aduentus differt ſponſos, Fęlix quoque confert.
Septuagena negat, Paſchæ lux noua relaxat
Lætaniaque vetat, ſed trinum numen adunat.

In quo declaratur inſtitutio matrimonij, quare inſtitutum ſit, quomodo contrahitur, quæ impediunt matrimonium, & diſſoluunt contractum.

ISTVD capitulum de matrimonio diuiditur in quinque partes principales. In prima parte docet auctor noſter inſtitutionem matrimonij, & vbi. In ſecunda parte docet cauſam quare matrimoniũ fuit inſtitutum: In tertia parte docet quomodo matrimonium contrahitur: In quarta parte docet, quæ impediũt matrimonium contrahendum, & diſſoluunt contractum: In quinta docet auctor quibus tẽpibus prohibentur nuptię, &c. Prima in principio: Secunda, ibi, Ad prolem dan-

dandum: tertia, ibi. Fit quoque coniugium: quarta, ibi. Quando tractatur: quinta, ibi. Sed ferre vetitum.

Quantum ad primam partem quæ eſt de inſtitutione matrimonij, vbi eſt notandum, quòd matrimonium eſt viri & mulieris legitima coniunctio, indiuiduam vitę conſuetudinem, quantum ad propoſitum retinens, ſecundum Magiſt. 27. diſt. quarti. & in rubrica de nup. Et ſi quæratur quare potius dicitur matrimonium à matre quàm à patre.

Solutio. quia plura onera matrimonij ſubit mater: Nam in conceptu grauida, in partu doloroſa, in lactando laborioſa. 27. quæſt. 1. in ſumma: Dicitur enim matrimonium quaſi matris munium, ideſt officium. quia dat mulieribus eſſe matres: Sed quia ſponſalia præcedunt matrimonium.

QVAESTIO.

Concluſio. Sponſalia ſunt mutua promiſſio celebrandi Matrimonium.

QVæritur, quid ſint ſponſalia.

Solutio. ſponſalia de ſpondeo ſunt mutua promiſſio celebrandi matrimonium. 27. quæſt. 2. in ſumma. Aliter dicitur, ꝙ ſponſalia ſunt futurarum nuptiarum promiſſio. ff. dè ſpon. l. 1. & 30. q. 5. c. noſtrates, in quo c. dicitur quòd contrahentes ante debent in eccleſia benedici antequam carnaliter commiſceri: & contrahuntur ſponſalia quatuor modis, vno modo nuda promiſſione, vt ſi aliquis dicat alicui. Accipiam te in vxorem, & illa dicat, accipiam te in virum meum: ſecundo modo datis arrhis ſponſaliuis, ſcilicet aliqua pecunia, vel alijs rebus: tertio modo anuli ſubarrhatione, quæ vulgariter dicitur deſponſatio. 27. q. 2. c. ſi quis deſponſatam: quarto modo iuramento: extra. de ſpon. c. 1. de illis. & c. pręterea: Quadruplex eſt matrimonij cauſa efficiens, ſcilicet animorum conſenſus per uerba de præſenti expreſſus, materialis, vt ipſę ſint perſonæ legitimę. Formalis, ut benedictio, & anuli ſubarrhatio: Finalis eſt duplex, principalis ſicut prolis procreatio, & minus principalis ſicut fornicationis vitatio: quia matrimonium non ſolũ eſt in officium, ſed etiam in remedium.

Quantum ad ſecundam partem, qua quærebatur vbi fuit matrimonium inſtitutum, eſt dicendum, quòd fuit inſtitutum in pa-

in paradiſo terreſtri ante peccatum, ad officium vt repararetur lapſus angelorum,& fuit inſtitutum ijs verbis: hoc nunc os ex oſſibus meis,& caro de carne mea &c. Gen.2.c. & per Mag. 26. diſt. quarti. Alij dicunt quòd fuit inſtitutum ijs verbis: Creſcite, & multiplicamini &c. ſed ego teneo primum. Fuit etiam inſtitutum matrimonium poſt peccatum ad remedium extra paradiſum, vt vitaretur fornicatio 32.q.2.§.ijs ita,& per Mag. 26. di. 4. Chriſtus enim nuptijs interfuit in Chana Galilee, vbi aquam in vinum conuertit. Iob. 2. 26. diſt. quarti ſen. Quadruplex diſtinguitur matrimonium, carnale inter virum & mulierem, morale inter Deum & animam in eccleſia militante per gratiam, allegoricum inter Chriſtum & eccleſiam, anagogicum inter Deum & animam in eccleſia triumphante per coniunctionem gloriæ. Quantum ad ſecundam partem in qua auctor noſter docet quare matrimonium fuit inſtitutum, ibi, Coniugij bona ſunt, eſt notandum, quòd matrimonium fuit inſtitutum tribus de cauſis principaliter: vna cauſa prolis ad cultum diuinum educandæ: alia cauſa inſtitutionis fuit fides, quæ conſiſtit in reddendo debitum, vel exigendo: ita quòd neuter alieno thoro maculetur, ſed vterque poſſideat ſuum vas in ſanctificatione iuxta Apo. Alia cauſa fuit ſacramẽtum quantum ad inſeparabilitatem, vt matrimonium non diſſoluatur: quia matrimonium ſignum eſt coniunctionis Chriſti & eccleſię. Et hoc intelligitur, ſi matrimonium ſit legitimè celebratum: quia quos Deus coniunxit, homo quantumcunque ſit auctoritatis non poteſt ſeparare: ſi vero illegitimè matrimonia tractentur, vel fuerint tractata, eccleſia prouidere poteſt: vt videbitur inferius &c. Iſta enim tria.ſ. proles, fides, & ſacramentum ſunt bona propter quę matrimonium fuit principaliter inſtitutum. infra 32.q.1.cap. omne: tamen dicitur, quòd matrimonij cauſæ quædam ſunt per quas, vt ſponſalia, & conſenſus: quædam propter quas: & harum quædam ſunt principales, vt ſuſceptio ſobolis,& vitatio fornicationis. Aliæ cauſæ ſunt ſecundariæ, vt pulchritudo feminæ: vnde Eccle.35. Species mulieris exhilarat faciem viri ſui, & ſuper omnem concupiſcentiam hominis inducit deſiderium: diuitiæ, amicorum cõpia, pacis reformatio &c. Matrimonium commendatur propter inſtituentem, quia Deus ipſum inſtituit: ſecundò propter locum in quo, quia in paradiſo terreſtri Gen.2. tertio ratione antiquitatis, quia primo inſtitutum: quarto ratione ſtatus, quia in ſtatu innocentię,

& in

& in illo fęlici tempore in quo nondum homo peccauerat: quintò quia hunc ſolum ordinem Deus ſaluauit tempore diluuij: ſextò quia beata virgo mater ſaluatoris hunc ordinem intrauit; ſeptimò, quia Chriſtus voluit honorare nuptias ſua præſentia, & matris ſuæ & diſcipulorum ſuorum, & ibi conuertere aquam in vinum &c. octauò propter excellentem benedictionem quam eccleſia facit cõiugibus iuxta altare: nonò propter pretioſum fructum, qui ex matrimonio procedit: decimò quia eſt vnum de ſeptem ſacramentis: vndecimò, quia propter matrimonium opus carnale quod foret mortale eſt veniale, vel omnino ſine peccato. De modo contrahendi: ille qui vult cõtrahere matrimonium, primò debet habere intentionem ad Deum, ſcilicet vt contrahat animo generandi filios ſecundum carnem, qui poſt fiant filij Dei ꝑ adoptionem. exẽplo Thob. 6. cap. cui dixit Angelus in eos qui coniugium ita ſuſcipiunt, vt Deum a ſe & a ſua mente excludant, & ſuę libidini vacent, ſicut equus, & mulus quibus non eſt intellectus, habet dæmon in poteſtatem.

Quantum ad tertiam partẽ in qua auctor noſter docet quomodo matrimonium contrahitur, ibi, Fit quoque coniugium. eſt notandum, quòd matrimonium per ſponſalia initiatur, per conſenſum animorum expreſſum, per verba de præſenti ratificatur, per carnalem copulam conſummatur, & perficitur.

QVÆSTIO.

Concluſio. Carnalis copula non eſt de eſſentia matrimonij.

ET ſi quis quęreret vtrum carnalis copula ſit de eſſentia matrimonij, ita quòd ſine ipſa matrimonium eſſe non poſſit. Dicendum eſt quòd carnalis copula non eſt de eſſentia matrimonij, quia ſi ſic non fuiſſet verum matrimonium inter virginem Mariam & Ioſeph, quod eſt falſum.

QVAESTIO.

Concluſio. Conueniens fuit quòd Beata virgo nupſerit.

QVæritur vtrum conueniens fuit, quòd beata Virgo nupſerit.

Solutio

Solutio, dicendum eſt quòd ſic, quia vt D. Bernar. tolerabilius fuit, vt crederetur Chriſtus natus de cõiugio, quàm de adulterio: quia tunc Iudæi habuiſſent colorem excuſationis contra ipſum: quia adulteræ de tribu ſacerdotali comburebantur; aliæ vero lapidabantur ſecundum Compendium Theologiæ. Item propter occultationem diuini conſilij: quia vt dicit Bernar. nõ poterat diabolo latere, quod homines ſcirent: vnde quia coniugata fuit, per homines ſcire non potuit, nec per ſe, quia procul à virgine repellebatur, ſecundum Bonauen. & ſecundum mag. ſent. 29. diſtin. 4. vt virgo ſolatio viri ſuſtentaretur, vt Ioſeph eſſet teſtis caſtitatis defendens eam ab infamia ſuſpectionis, nè vt adultera dãnaretur &c. vt ipſa beata virgo deſignaret eccleſiam deſponſatam Chriſto, qui ſimiliter virgo eſt: vt per Ioſeph oſtenderetur origo eius, quia per viros genealogia texitur, ne legi quæ commendabat matrimonium, contrariari dominus videretur, ſecundum Compen. Theo.

QVAESTIO.

Concluſio. Ratione generis, & fidelitatis congruum fuit vt beata virgo nuberet Ioſeph.

QVæritur cum beata virgo fuerit de tribu ſacerdotali, quod conſtat, quia erit cognata Heliſabet, qualiter nupſit Ioſeph, qui erat de tribu Iuda.

Solutio. ſecundum Bonauen. ex parte matris erat de tribu ſacerdotum, & ex parte patris erat de tribu Dauid: quia puellæ de genere ſacerdotali non arctabantur illa lege, quia non ſpectabat ad eas hæreditas & congruum erat, vt deſponſaretur Ioſeph, ratione generis, & fidelitatis, quia ſanctus, & iuſtus fuit, de quo beata virgo certificata fuerat, vt eſſet ei in teſtimonium & ſolatium. Item ratione paupertatis, quia Chriſtus, qui ſuper omnia venit confundere ſuperbiam, potius voluit dici filius fabri, quàm filius regis, licèt ipſa eſſet ex regali progenie orta.

QVAESTIO.

Concluſio. Decuit Virginem glorioſam vouere Virginitatem.

QVæritur vtrum Virginem glorioſam decuit vouere virginitatem.

Solutio. dicendum eſt, quòd ſic, vt eſſet mater Chriſti incorrupta, & corpore, & voluntate, perfecta enim incorruptio conſiſtit in voto virginitatis: Alia cauſa eſt, vt eſſet mulieribus exemplum virginitatis, ſicut Chriſtus eſt exẽplum viris: Tertia cauſa eſt propter ſanctitatem priuilegij, vt quam altiſſimus fundauit, eſſet ſanctior, & amabilior vniuerſis: Et ſi obijciatur, ꝙ ſterilis in lege erat maledicta.

Solutio. quæ legis auctorem genuit non erat ſub lege: Et rurſus, qui ſpiritu Dei aguntur non ſunt ſub lege: ſed beata virgo erat plena Spiritu ſancto, & nõ pertinet ad eã, ſed ad euangelium quod ab infantia ſcriptum erat in corde ſuo digito Dei ſecundum Bonauenturam: Venendo ad quæſitum dico, quòd tam ſponſalia, quam matrimonium efficiuntur per verba cum conſenſu animorum, ſed differunt, quia ſponſalia fiunt per verba de futuro, vt dicendo: Accipiam te in meam, &c. & matrimonium fit per verba de præſenti: vt dicendo: Accipio te in meam: & intelligatur cum conſenſu vtriuſq; coniugum: quia licèt verba prolata fuerint, & conſenſus animorum defuerit ex parte vnius, ſponſalia, ſeu matrimonium non valent: Ad matrimonium enim requiruntur conſenſus, & verba conſenſum animorum eorum, qui matrimonialiter copulantur exprimentia, vt dicendo: Accipio te in vxorem meam, & ipſa dicat: Accipio te in meum maritum.

QVÆSTIO.

Concluſio. In illis qui ſe adinuicem intelligere non poſſunt, ſigna exprimentia conſenſum in eis ſufficiunt.

QVæritur quid iuris in illis, qui ſunt muti, & in illis, qui ſe ad inuicem non intelligunt: quia tales non poſſunt, nec ſciunt exprimere mentis conceptum.

 Solutio.

Solutio.in talibus, qui ſe ad inuicem intelligere non poſſunt propter idiomatum diuerſitatem, vel qui loqui non poſſunt, ſigna pro verbis reputantur, & in eis ſigna exprimentia conſenſum ſufficiunt.

QVAESTIO.

Concluſio. Si puella verecundia taceat, verba parentum computabuntur pro uerbis puellę.

QVęritur vtrum per verba aliorum quàm nubentium poſſit effici matrimonium.

Solutio. ſi puella verecundia taceat, nec contradicere videatur, & parentes loquantur, & ipſa verbis eorum non contradicat, nec contradicere videatur, verba parentum computabuntur pro verbis puellæ, & ſic matrimonium cenſebitur. Item ſi aliqui poteſtatem ſui conſenſus in aliquem poſuerint procuratorem, & conſenſus inter procuratores firmetur, ſeu inter nuntios ad hoc deſtinatos, non contradicentibus illis pro quibus mittuntur antequam dictorũ procuratorum, aut nunciorum conſenſus firmetur, verum matrimonium contrahitur. Si tamen probabiliter ſentiretur, ꝙ ambo, vel alter eorum nō conſentiret prius quàm ꝑ procuratorem ſuum præberetur pro ipſis conſenſus, nullum eſſet matrimonium.

QVAESTIO.

Concluſio. Furioſi & amentes, ſi non habent dilucida interualla, non poſſunt contrahere matrimonium.

QVæritur vtrum furioſi, amentes, &c. poſſint contrahere matrimonium.

Solutio. circa tales furioſos, &c. cadit diſtinctio: quia aut huiuſmodi furia pręcedit matrimonium, aut ſequitur: ſi ſequatur matrimonium, nullo modo ipſum dirimit: Si autem præcedat: aut furioſus habet dilucida interualla, tunc licèt non ſit tutum, quòd contrahat matrimonium, eo ꝙ neſcit educare prolem: tamen ſi contrahat verum eſt matrimonium: Si autem non habeat dilucida interualla, ſed ſemper in furia permanet, cum vſum rationis non habeat, per conſequens nec

conſen-

conſenſum, nec matrimonium poteſt contrahere, ar.3.quæſt. 9.capi.iudicas.7.quæſtio.1.quamuis triſte,& per Magiſt.ſenten. 34.diſtinct.4.

QVÆSTIO.

Concluſio. Conſenſus conditionatus de pręterito facit Matrimonium.

QVæritur vtrum conſenſus conditionatus faciat matrimonium.

Solutio. diſtinguendum eſt, quia aut conditio eſt de pręterito, aut de pręſenti, aut de futuro: Si de præterito, vt dicendo contraho tecum, ſi maritus tuus ſit mortuus, tũc ſtante conditione tenet matrimonium. Si conditio ſit de præſenti, vt dicendo, contraho tecum, ſi es virgo: tunc ſtante conditione tenet matrimonium, aliàs non. Si vero conditio ſit de futuro, tunc diſtinguendum eſt: quia aut illa conditio eſt contra bona matrimonij, vt dicendo, contraho tecum ſi venena ſterilitatis procures: vel accipio te, quia nunquàm tibi reddam debitum, & huiuſmodi tunc non tenet matrimonium. 22.quæſt.4. c.inter cętera.extra de con.apo.indeſ.c.vlt. Si vero conditio ſit de futuro pro alio fine inhoneſto, qui non eſt contra bona matrimonij, vt dicendo, contraho tecum ſi furtis meis conſentias: tunc talis conſenſus non impedit matrimonium, cum talis conditio pro non adiecta habeatur: Si autem fuerit conditio de futuro, & non neceſſaria, vt dicendo, contraho tecum ſi ſol oriatur cras, tunc tenet, quia talia futura ſunt præſentia in ſuis cauſis. Si vero conditio ſit impoſſibilis, tunc tenet matrimonium, & illa pro non adiecta habeatur: Si vero conditio fuerit contingens, vt dicendo, contraho tecum ſi dederis mihi centum libras, vel ſi patri tuo placuerit: tunc ſtante conditione ſtat matrimonium, aliàs non.

QVAESTIO.

Concluſio. Conſenſus per verba de præſenti eſt de eſſentia matrimonij.

QVæritur cum carnalis copula non ſit de eſſentia matrimonij abſolutè, vt dictum extitit, ſed ſolus conſenſus per

verba de præſenti expreſſus: veruntamen ſequitur ad ipſum carnalis copula implicitè, ſicut effectus ad ſuam cauſam, & vſus rei ad ſuum effectum: Ideo cum talis copula carnalis quæ eſt actus coniugalis Dei conſiſtat in intentione, & redditione debiti, dubitatur vtrum alter coniugum teneatur alteri reddere debitum: Et ſi teneatur, vtrum reddere ſemper teneatur.

Solutio. de ratione præcepti alter coniugum tenetur alteri reddere debitum: quia vt ait Apoſto. prima ad Corinth. 7. vir vxori debitum reddat: Similiter & vxor viro: mulier poteſtatem ſui corporis non habet, ſed vir: & vir ſui corporis non habet, ſed mulier: & ideo obligatione reddendi debitum vir & mulier ſunt æquales, & tenentur alter alteri reddere debitum: Sed quæritur vlterius, an ſemper: Reſpondetur cum diſtinctione, quia incolumitas perſonæ prius debet conſeruari: quia ſi ex hac redditione videretur eminere periculum, non eſt reddendum debitum: vt ſi ex frequentia reddendi alter coniugum incurreret damnificationem corporis, &c. & ideo tale debitum reddendi eſt ſine alterius coniugum læſione.

QVÆSTIO.

Concluſio. Vir tenetur vxori non petenti reddere debitum.

QVæritur vtrum vir teneatur reddere debitum vxori non petenti.

Solutio. quia aliquando mulieres ſunt verecundæ, & non audent petere, debet maritus reddere: quia per huiuſmodi redditionem datur remedium contra vxoris concupiſcentiam: licèt enim vxores aliquando præ verecundia non audeant verbo exprimere illam neceſſitatem carnis, quam patiuntur, tamen ſignis plerunque illam indicant: quare mariti poſſunt leuiter percipere, & per conſequens reddere, ne deterius contingat, &c.

QVAESTIO.

Concluſio. Viro leproſo mulier tenetur reddere petenti debitum.

QVæritur vtrum viro leproſo petenti debitum teneatur vxor reddere.

Solutio. dicendum eſt quòd ſic, ſed nõ tenetur cum eo habitare, quia non ita citò ex concubitu carnali vxor inficitur reddendo debitum, ſicut poſſit infici ex frequenti cohabitatione cum eo alio modo: & licèt ex tali concubitu quandoque proles maculata generetur, melius eſt tamen proli ſic eſſe, quàm pęnitus non eſſe.

QVAESTIO.

Concluſio. In fluxu naturali vir non debet petere, nec reddere debitum vxori fluxum patienti.

QVæritur vtrum à muliere menſtruoſa vir debeat petere debitum an ipſi reddere.

Solutio. diſtinguendum eſt, quia aut illud menſtruũ contingit ei naturaliter, aut non naturaliter: ſi naturaliter quando eſt ſana, & temporibus determinatis in tali fluxu menſtrui prohibitum eſt, ne vir accedat ad mulierem menſtruatam: cum in tali fluxu mulier poſſet de facili concipere prolem, quæ de facili corrumpitur: ideo tali tempore prohibitum eſt ab ea debitum petere, vel ei reddere. Tamen circa hoc eſt notandum, quòd ſi vir hoc ſciuerit, & petierit ab vxore debitum, vxor debet auertere precibus, & monitis, vt deſiſtat à petitione: non tamen debet ita auertere efficaciter, quòd poſſit viro eſſe occaſio incidendi in alias tentationes culpabiles, & præcipue ſi vir ſit pronus ad illa, & fuerit incontinens, quia tunc debet mulier ei reddere. Si vero vir ignoret fluxum menſtrui naturalis vxoris ſuæ, & debitum petat: mulier debet aliquam occaſionem ſine mendatio prætendere, vel infirmitatem allegare ne debitum reddat: niſi periculum emineret, vt prius dictum fuit de incontinentia viri: quia tunc reddere poſſet cum dolore,

re, & inuoluntariè, infirmitatem tamen huiuſmodi viro ſuo nullo modo debet indicare, ne de ipſa vir abominationē conci piat, niſi de prudentia viri vxor probabiliter præſumat. Si vero fluxus menſtrui innaturalis fuerit, quia fit continuè, & immoderatè: tunc poteſt vir, & petere & reddere, nec ſic eſt prohibitum, quia aliter oporteret virum perpetuo continere: etiam quia in tali ſtatu continuo menſtrui mulier concipere non poteſt: ſic patet quòd in fluxu naturali, vir non debet petere, nec reddere debitum vxori ipſum fluxum patienti: ſed in fluxu non naturali, ſeu innaturali poteſt & reddere & petere.

QVAESTIO.

Concluſio. Licet viro petere debitum à muliere prægnante, ſi poteſt reddi ſine periculo abortionis.

QVæritur vtrum liceat viro quærere debitum à muliere prægnante.

Solutio. ſi debitum poſſit reddi ſine periculo abortionis poteſt vir debitum petere à ſua muliere prægnante, & ei reddere: quia vſus matrimonij licitus non ſolum eſt in officium, ſed etiam in remedium contra caſum incontinentiæ. Si vero non poſſit reddi debitum ſine periculo fœtus, non debet debitum exigi, nec reddi: quia principalior eſt matrimonij inſtitutio in officium, ſcilicet propter prolis educationem, & conſeruationem, quàm in remedium: & ſic intelligitur illud a Ieroni. poſt quàm venter intumuerit non perdant filios.

Quantum ad quartam partem, quę eſt de ijs quæ impediunt matrimonium contrahendum, & diſſoluunt contractum, ibi. quando tractatur &c. eſt notandum, quòd plura ſunt, quę impediunt matrimonium contractum, & contrahendum. Sponſalia enim diſſoluuntur pluribus modis: vno modo quando vnus ſponſorum altero inuito vult tranſire ad religionem ante carnalem copulam, ille qui remanet in ſęculo abſoluitur à vinculo ſponſalium, etiam ſi ſint ſponſalia de præſenti. extra de ſpon. duo. cap. licet præter ſolitum: ſecundo modo quando non inuenitur ſponſus, quia transfert ſe ad extraneam regionem. extra de ſpon. cap. de illis: tertio modo ſi alter lepram incurrat. extra de coniu. lepro. cap. literas: quarto modo ſi superueniat affinitas, puta quia ſponſus cognouit conſanguineam

ſponſę,

ſponſæ,vel econuerſo 27.quæſtio.2.cap.quidam deſponſauit ſi quis ſponſam: & ad iſtud probandum ſufficit ſola fama . extra de affini.& conſan. cap. ſuper eo. Item quando reperitur inter eos cognatio ſpiritualis:quinto modo ſi mutuo ſe abſoluerint. extra de ſpon. cap. præterea.tamen aliqui dicunt,quòd non eſt decreta: & ſic iſtum caſum non recipiunt. Gratia huius quæritur vtrum ſponſus & ſponſa poſſint ſe abſoluere.

Solutio. dicendum quòd ſic,quò ad ſponſalia:tamen ille per quem ſtetir, quòd non conſummatur matrimonium,debet puniri.extra de ſpon.duo.cap.1.hu.tamen dicit quòd non poſſunt ſe abſoluere,niſi per eccleſiam in cap.vno allegato.31.queſt.vlr. ſexto modo ſi alter eorum fuerit fornicatus, vel naſum perdat, vel oculum,vel paraliticus efficiatur, vel ſibi aliud horribile cõtingat poſt ſponſalia.extra de inter nup. cap. quemadmodum: ſeptimo modo,quando per verba de præſenti contrahitur matrimonium,vel per verba de futuro , & ſequitur carnalis copula, quamuis non ſine peccato.extra de ſpon. cap. conſuluit. & extra de ſpon.duo.cap.tua nos:octauo quando minor venit ad ætatem adultam,& petit abſolui à vinculo ſponſalium, & dari ſibi licentiam nubendi alteri.extra de ſpon.impu. cap. de illis à nobis.tan. Gratia iſtius vltimæ particulæ quæritur, quòd tempus requiritur ad ſponſalia contrahenda.

Solutio dicendum,quòd tempus ſeptennij requiritur tam in viro,quàm in muliere extra de ſpon.impu.cap.literas,& de ſpõ. impu.cap.gemma & per mag.36.diſtin.4.ſen. nec ante illud tenent eorum ſponſalia, ſi per ſe, aut per parentes facta fuerint 3.q.2. vbi non eſt conſenſus, nec aliqua affinitas ex illis cauſatur: niſi dum ad illud tempus peruenientes ea ratificauerint, quia tunc valerent ſponſalia ,& oritur affinitas quodammodo non propriè,ſed propter reipublicæ honeſtatis iuſtitiam , vt videbitur inferius,ita,quòd quamuis ſponſus eam non cognoſcat carnaliter, tamen conſanguineam eius non poterit habere in vxorem.extra de ſpon.impu.cap.literas.cap.acceſſit.& cap. duo pueri.& de ſpon. cap. ſponſam. Vnde poſtquam uir, uel mulier primum ſeptennium tetigerit, ſeu attigerit , poteſt ſe per uerba de futuro obligare , non tamen matrimonium contrahere: quia mulier in 12.anno poteſt in matrimonio copulari, & ad hoc ſe obligare,quia eo tempore eſt apta generare:uir autem in 14.anno poteſt ſe obligare matrimonio.de ſpon.c. continebatur.§.ſi autẽ & §.ſi uero puella de ſpon. quaſi per totum.

Quan-

Quandoque tamen tempus præuenitur, ſecundum corporis eorum potentiam, & aptitudinem, & uſus rationis accelerationem: Tamen ſi ante dictam ętatem 12.anni & 14. carnaliter commiſcerint, matrimonium erit, cum ſic ętatem uideatur malitia ſuppleuiſſe. extra de deſpon.impub.cap.de illis.

QVAESTIO.

Concluſio. Vtrum filij & filię teneantur promiſſis patrum in contrahendo matrimonio.

QVæritur utrum patres poſſint dare nuptu filios & filias inuicem, & ſi ſupra hoc iurauerint, ſcilicet quòd unus daret filio alterius filiam ſuam &c. quid iuris.

Solutio. poteſt uideri de ſpon.c.ex literis 30.quæſt.2. cap.1. alienum enim factum poteſt promitti, nec ſunt rei periurij, licèt filij non contrahant, dummodo parentes dent operam quam poſſunt 31.quæſt.3.cap.ſi quis parentes, & ſi pęna fuerit appoſita non poteſt peti, quia matrimonia non poſſunt aſtringi uinculo pęnæ.ff.de uerbo.oblig.ticia, & cap.gemma de ſpon. maximè cum per parentes non ſtetit quin matrimonium ſortiretur effectum. tamen ſi per extraneas perſonas pęna fuerit appoſita, talis pęna poteſt peti ut tenent Hoſtien. & Hug. in cap.gemma de ſpon. Ad matrimonium enim contrahendum requiruntur conſenſus utriuſque contrahentis, pubertas, & potentia conendi.ar. 33.q.1.c.1. Et hoc de impedimentis ſponſalium. Item tria ſunt ornamenta ſponſæ: anulus in digito, per quod deſignatur operis puritas: monile in pectore, p quod deſignatur affectus ſinceritas: corona in capite, per quod deſignatur latitudo contemplationis. quia in capite eſt perſpicacitas intellectus, ſecundum Comp.Theolo. Deus enim dicit Gen.2. faciamus ei adiutorium ſimile: ubi innuitur φ nobilis debet capere nobilem, & ignobilis ignobilē matrimonialiter: & hoc ſignificatur nobis in in anulo, qui ſi ſtrictior ſit non congruit digito, ſi largior deciditur a digito: nec debet capi mulier propter pulchritudinem, & delectationem carnalem, quia illa fuit una cauſa diluuij. Gene.6. uiderunt filij Dei filias hominum, quòd eſſent pulchrę &c.

QVAE-

QVAESTIO.

Concluſio. Multa impediunt matrimonium.

QVæritur quæ ſint illa quæ impediunt matrimonium, de illa materia poteſt videri in ſumma Can. in titulo quæ & quot ſunt impedimenta matrimonij &c.

Solutio, dicendum eſt, quòd illa quæ impediunt matrimonium, continentur in ijs verſibus qui ſequuntur: Error, conditio, votum, cognatio, cultus Diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas: Si ſis affinis, ſi forte coire nequibis: hæc ſocianda vetant cõnubia iuncta retractant. Nunc accedendum eſt ad declarationem prædictorũ verſuũ, & primo ad impedimentum per errorem dicendum eſt, ꝙ quatuor ſunt errores. fortunæ, qualitatis, perſonæ, & conditionis. Error fortunæ eſt, qñ credit aliquis contrahere cum diuite, & contrahit cum paupere. error qualitatis, quando credit contrahere cum bono, & contrahit cum malo. Iſti duo errores non dirimunt matrimonium: quoniam ſi quis ducit vxorem meretricem, quam credebat eſſe caſtam, vel virginem, non poteſt eam dimittere, & ille error vocatur error qualitatis. Similiter ſi quis nubit pauperi, non poteſt pro tanto repudiare, vt notatur per docto. ſuper 30. diſt. 4. ſen. 29. quæſt. 1. in ſumma. & per totum & per Tan. in rubrica de impedimento conditionis. Error vero perſonæ & ſeruilis conditionis impedit matrimonium, ratio eſt, quia illud quod impedit cauſam, & dirimit, impedit effectum illius cauſæ. mutuus autem conſenſus cauſa eſt matrimonij, qui conſenſus præſupponit cognitionem. & quia error perſonæ, cum qua contrahitur tollit, & impedit cognitionem illius perſonę: ideo impedit & tollit conſenſum: vt ſi quis intendat contrahere cum Martina, & ſibi offertur Guliermeta, nullum eſt matrimoniũ, quia nullus fuit conſenſus cum Guliermeta: tamen ſi quis errat in proprio nomine, dum tamen certum ſit de quo conſentiat, non impedit. E. de teſta. ſi in nomine. ſecus in nomine appellatiuo. ff. de habetur. inſti. non ideo munus. & ff. de leg. primo. l. 4. Error conditionis, vt ſi quis credit contrahere cum libera, & contrahit cum ancilla. Ad cuius euidentiam eſt præmittendum, quòd matrimonium duo includit, ſcilicet perſonas con-

trahentes. & quantum ad hoc error perſonæ impedit matrimonium, vt dictum extitit. Aliud quod matrimonium includit eſt mutua poteſtas adinuicem. & quia ſeruus non habet poteſtatem ſui corporis, ſed dominus eius, ideo non poteſt ſeruus poteſtatem ſui corporis dare alteri ſine licentia domini ſui: quare error conditionis dirimit matrimonium. Et hoc intelligendum eſt quando liber ignorat conditionem ſeruilem eſſe in eo, cum quo contraxit: quia ſi ſciret illam antequam contraheret, iam non eſſet error, nec impediret matrimonium. 29. quæſtio. ſecunda. in ſumma. & cap. ſi quis ingenuus. & in ſumma Tan. de impedimento conditionis. & per mag. 36. diſt. quarti. Si vero poſtquam cognouit vnus contrahentium conditionem alterius eſſe talem, conſenſit in eum verbo, vel carnali copula, tunc tenet matrimonium. extra de coniug. ſer. cap. propoſuit & c. ad noſtram audientiam. Ex quo infertur quòd error ſeruilis conditionis impedit matrimonium contrahendum, & dirimit iam contractum: ſed non error paris conditionis, vel melioris. extra de diuor. cap. ſignificaſti. C. de hæreticis, quoniam multi. ff. ſolu. matrimo. l. viro: Verbigratia. ſi libera contrahere vult cum ſeruo, & contrahit cum libero, non dirimitur matrimonium, licet ibi ſit error conditionis, quia non intelligitur illa decepta, qui cum meliori contrahit, quàm credebat. Similiter ſi ſeruus credit contrahere cum libera, & contrahit cum ſerua non dirimitur matrimonium, quia conſentit in fœminam ſuæ conditionis, ſcilicet paris conditionis. Et idem dicendum eſt, ſi ancilla credat contrahere cum libero, & contrahit cum ſeruo: Item ſi liber credat contrahere cum ſerua & contrahat cum libera tenet matrimonium, quia vtrobique eſt paritas conditionis. 29. quæſtio. ſecunda. in ſumma.

QVÆSTIO.

Concluſio. Liber non poteſt ſine iudicio eccleſiæ dimittere ancillam.

QVæritur hic nunquid poteſt liber ſine iudicio Eccleſiæ dimittere ancillam quam credebat eſſe liberam.

Solutio. dicendum eſt, quòd non. extra de diuor. cap. porro: Item

Item diuortio celebrato debet dos reſtitui. in cap. poſuit. de coniug. ſer.in fine.

QVAESTIO.

Concluſio. Serui non debent contrahere ſine licentia dominorum ſuorum.

QVæritur hic, nunquid poteſt ſeruus contrahere matrimonium abſque conſenſu Domini ſui.

Solutio. dicendum eſt, ſecundum quòd habetur in c. vlt. 29. quæſtio. 2. quòd ſerui non debent contrahere ſine licentia dominorum ſuorum, tamen ſi fuerit inter ſeruos matrimonium contractum, non dirimitur, ſed in coniugio ſeruient Dominis ſuis. extra de coniug. ſer. c. 1. & per Mag. ſenten. 36. diſt. quarti. vbi dicitur coniugia ſeruorum non dirimantur, ſed in vno coniugio permanentes Dominis ſeruiant ſuis: Et cauſa eſt quia matrimonium eſt de iure naturali, & diuino, & ſeruitus de iure poſitiuo. modo ius poſitiuum nō poteſt præiudicare iuri diuino & naturali, quare per hoc videtur ꝙ ſeruitus licèt impediat contrahendum matrimonium, non tamen impedit contractum.

QVÆSTIO.

Concluſio. Poteſt vir ſe ſeruum facere inuita uxore.

QVæritur nunquid poteſt vir ſe ſeruum facere inuita vxore.

Solutio. dicendum eſt, quòd ſic, nec propter hoc diſſoluitur matrimonium, quia licèt vir & vxor in actu matrimonij ad paria iudicentur, ſcilicet in actu copulæ carnalis, in omnibus tamen alijs vir eſt Dominus, & caput mulieris: & ideo poteſt ſe dare in ſeruitutem non conſentiente uxore. non ſic tamen de uxore, quia inuito marito ſuo non poteſt ſe dare in ſeruitutem, quia mulier eſt viro ſubiecta, & uir eſt caput eius.

QVÆSTIO.

Concluſio. Partus ſequitur ventrem quantum ad libertatem.

QVæritur quid iuris ſi ſeruus filium generet, vtrum ſequatur conditiones patris, aut matris.

Solutio. ſecundũ iura partus ſequitur, ventrem quantũ ad libertatẽ, & ſeruitutẽ, & ideo licèt ſeruus generet filium ex libera matre, filius non erit ſeruus, ſed liber, tamen in quibuſdam terris, quę non reguntur iure ciuili, ſed ſolum conſuetudine, puer ſequitur deteriorem conditionem alterius parentum. Sequitur de tertio impedimento quod fit per votum, vbi eſt notandum, quòd votum ſimul impedit matrimonium contrahendum, ſed non dirimit iam contractum, vnde quando vouens non adimplet quod promiſit. vnde peccat cõtrahendo, ſed poſtquam dedit poteſtatem ſui corporis alteri per matrimonium contractum, iam illud matrimonium tenet, & non dirimitur ſecundum compen. 7. ſacra. extra qui cleri. vel vn. rurſus tamen talis vouens contrahens debet pœnitere de voto, ſeu iuramento. 27. diſtinctio. ſi vir. Et dicunt aliqui docto. quòd tales vouentes contrahendo peccant, nec poſſunt cognoſcere ſuas vxores ſine peccato mortali, vt recitat comp. ſeptem ſacra. quia talibus reſtabat adhuc facultas adimplendi votum continentiæ per religionis ingreſſum, antequàm matrimonium conſummaretur, &c. Sed poſtquam conſummatum eſt matrimonium per carnalem copulam tenetur reddere debitum vxori petenti expreſsè, vel tacitè per ſigna: tamen quamuis talis qui vouit vt præmiſſum eſt teneatur reddere debitum, non tamen poteſt petere ſine peccato: Item mortuo altero coniugum, ille qui continentiam vouerat voto ſimplici ante matrimonium debet perpetuo continere, nec alteri debet nubere: vt habetur in compend. ſeptem ſacra. votum vero ſolenne non ſolum impedit matrimonium contrahendum, ſed etiam dirimit iam contractum: quia per votum ſolenne homo dat Deo ſui corporis poteſtatem ad continenter viuendum. 27. diſt. c. vouentibus, & idem Tan. & per Magiſt. 37. diſt. 4. ſenten. de iſtis votis ſimplici, & ſolenni declaratum fuit in ſacra. pœnitentiæ, vbi videat qui voluerit. Sequitur de quarto impedimento quod fit per cognatione, ſuper quo eſt notandum ſecundum compen. ſeptem ſacra.

cra. quòd triplex eſt cognatio. carnalis, legalis, & ſpiritualis: carnalis eſt idem quòd conſanguineitas, quæ per gradus diſtinguitur. Et eſt conſanguineitas vinculum ab eodem ſtipite deſcendentium carnali propagatione contractum, vt incipiendo à patre, & matre vſque ad gradum quartum non aſcendendo: quia ſecundum compen. 7. ſacra. ſi hodie Adam viueret, non poſſet contrahere cum aliqua, ſed deſcendendo, & illa cognatio impedit matrimonium contrahendum, & dirimit iam contractum vſque ad quartum gradum, ſecundum Tan. in ſumma de conſangui. & affinita. & intelligatur vſque ad quartum gradum incluſiuè. vt notatur per omnes doct. & loquor hic ſine faciendo diſtinctionem inter ius ciuile, & canonicũ, quia ſecundum ius ciuile, duo fratres attinent ſibi in ſecundo gradu &c. ſecundum ius canonicum duo fratres attinent in primo gradu. & cętera. Et ad hoc concordat Magiſter ſententiarum. 40. diſtin. 4. Sequitur de cognatione legali. Pro quo eſt notãdum, quòd cognatio legalis eſt propinquitas ex adoptione proueniens, & fit duobus modis, ſcilicet per adoptionem, & arrogationem, vnde adoptio eſt ſecundum compen. 7. ſacra. extraneæ perſonæ in filium, vel nepotem ſeu deinceps legitima aſſumpſio. Secundum autem legiſtas diffinitur ſic, adoptio eſt legitimus actus, per quem quis efficitur filius illius, cuius prius non erat, naturam penè imitans, vbi notatur ꝙ tam maſculus, quàm femella dummodo ſit minoris ętatis adoptante, vt viſum fuit, poteſt adoptari. ff. de adop. l. adoptio: vnde vbi natura ex generatione deficit ars ſupplet per adoptionem illum defectum naturę. & poſſunt perſonę liberę adoptare, quia poſſunt de ſua hæreditate diſponere, ſerui vero nèc minores 25. annis, etiã mulieres nõ poſſunt aliquẽ adoptare in filium, vel nepotẽ, &c. niſi ex principali principis conceſſione. Illi vero qui habẽt impedimentũ perpetuũ generationis filiorũ, ſicut ſunt frigidi non pñt adoptare, quia nõ indigent ſolatio filiorũ. Sed illi qui habuerũt liberos, & amiſerunt eos, vel qui nõ habuerũt propter aliquod impedimentũ accidẽtale, poſſunt adoptare. ff. de adop. l. ſi pater. §. vlti. Item iunior ſeniorem adoptare non poteſt, ſed oportet ꝙ præcedat tẽpore adoptatũ tanto ꝙ ipſum generare potuiſſet naturaliter. ſ. 14. annis. vel 15. &c. eo ꝙ adoptans debet adoptato dñari, quod nõ eſſet conueniens, ſi iunior ſeniorẽ adoptaret, & ſic fit adoptio ad exemplũ generationis naturalis ęqualiter.

Arrogatio

Arrogatio enim differt ab adoptione primò.quia ille,qui eſt ſui iuris arrogatur,ſed qui eſt alieno iuri ſubiectus adoptatur. Secundò,quia arrogatus tranſit in poteſtatem arrogãtis, adoptatus vero non.inſti. de adop.§.ſed hodie. Tertiò, quia arrogatus habet de neceſſitate,legitimam.C.c.l.penul.& l.prima.adoptatus vero non. Quartò, quia arrogatio non fit niſi authoritate Principis. adoptio vero coram quocunque magiſtratu. inſti. de adoptione.§.2.& 3.C.de adoptio.l.fina.Tunc veniendo ad propoſitum eſt notandum, quòd triplex eſt legalis cognatio, prima eſt deſcendentium,quæ contrahitur inter patrem adoptantem,& filium adoptatum, & patrem adoptantem, & vxorem filij adoptati. & iſtæ duæ cognationes legales perpetuò matrimonium impediunt. Tertia cognatio eſt inter filium adoptiuum,ſeu adoptatum,& filium naturalem,ſeu filiam &c. & hæc quandoque impedit matrimonium, & quandoque non, quia manente filio adoptiuo in poteſtate patris adoptantis non poteſt contrahere matrimonium cum filia naturali, quia illis ſolis adoptiuus efficitur cognatus, qui ſunt in poteſtate patris adoptatoris. ff. de adop.l. qui in adoptione. Si vero mortuus fuerit pater adoptator,vel ſi emancipauerit filios ſuos, poteſt matrimonium contrahi inter ipſos, ſcilicet inter liberos naturales,& adoptiuos extra de cogna.legali. capitu. vno.30. quæſt.3. quaſi per totum. Inter enim patrem adoptantem, & matrem naturalem ſiue patrem nulla cõtrahitur cognatio ex huiuſmodi adoptione, nec impeditur inter ipſos matrimonium contrahi. Tamen excipiuntur aliquæ perſonæ, quæ etiam poſt emancipationem contrahere non poſſunt, ſcilicet filius adoptiuus poſt mortem patris adoptiui cum ea, quæ fuit vxor patris ſui adoptantis contrahere non poteſt, ff. de rit. nup.l. nam adoptiuus. Item pater adoptator non poteſt contrahere cum filia ſua adoptata, vel nepte, nec cum illa quæ fuit vxor filij ſui adoptiui. etiam poſt emancipationem. l. vltimatè allegata. & l. quoniam etiam. & inſti. eod.§. primo. & tertio. & idem ſecundum Tan.

Sequitur de cognatione ſpirituali. Pro cuius declaratione eſt præmittendum, quòd cognatio ſpiritualis eſt propinquitas quædam perſonarum proueniens ex ſacramenti datione, vel ad illud tendens, ſicut baptizans, & ſuſcipiens de ſacro fonte vterque eſt pater ſpiritualis baptizati, 30. q. 1. cap. omnes.

nes. & contrahitur iſta cognatio ſpiritualis ex duobus ſacramentis, ſcilicet ex ſacramento baptiſmi, & ex ſacramento confirmationis. 30. quæſt. 1. cap. ſi quis filia ſacramen. & c. de ijs, qui 30. quæſt. 3. non omne, & extra. de cog. ſpi. per totum. Tan. Item cognationis ſpiritualis tres ſunt ſpecies, vna dicitur paternitas ſpiritualis, quæ attenditur inter baptizantem, & baptizatum, ſiue confirmantem, & confirmatum ſeu ſuſcipientem, & ſuſceptum: Vnde qui baptizat, & qui tenet dicitur pater ſpiritualis pueri, & ille qui generauit filium dicitur pater carnalis. vnde verſus. Semper erit pueri pater vnus ſpiritualis. Alter carnalis, nec fallit regula talis

QVAESTIO.

Concluſio. Baptizans non poteſt contrahere matrimonium cum illa, quam baptizauit.

QVæritur vtrum baptizans poſſit contrahere matrimonium cum illa, quam baptizauit.

Solutio. dicendum eſt, quòd non, quia eſt filia ſua ſpiritualis, ſicut illa, quam ſuſcepit de ſacro fonte. 30. q. 1. omnes. & per Mag. 41. diſt. quarti.

Quęritur an filius ſacerdotis poterit contrahere cum illa, quam pater ſuus baptizauit.

Solutio. dicendum eſt, quòd non, & matrimonium contractum diſſolueretur, ſicut inter filiolam, & filium. extra de cogna. ſpiri. capitulo ex literis. Alia cognatio ſeu ſpecies cognationis dicitur compaternitas, quæ contrahitur inter generantem carnalem, ſcilicet patrem, & matrem, & regenerantem ſpiritualem, ſcilicet baptizantem, & ſuſcipientem. Tertia ſpecies dicitur fraternitas ſpiritualis, quæ contrahitur inter generatum carnaliter & regeneratum ſpiritualiter. Hinc reſtat videre de impedimento talium. Prima enim ſpecies quæ dicitur paternitas ſpiritualis impedit matrimonium, & dirimit, quia pater ſpiritualis non poteſt habere filiolam ſuam, quæ eſt eius filia ſpiritualis. nec filius ſpiritualis matrem ſpiritualem. 30. q. j. de eo quod interrogaſti. 33. quæſt. 2. ſi quis cum matre ſpirituali: Sicut enim eſt in generatione naturali, & carnali, ſic eſt in generatione ſpirituali, quia baptizans ſe habet vt pater, & gerit perſonam Chriſti, & ſuſcipiens ſe habet, vt mater, & gerit per-

ſonam Eccleſiæ. Secunda ſpecies, quæ dicitur compaternitas repellit à matrimonio vtroſque parentes, tam carnales, quàm ſpirituales, quia pater carnalis nō poteſt habere in vxorem matrem ſpiritualem filij ſui, quæ eius eſt commater, nec pater ſpiritualis eius commatrem, quæ eſt mater carnalis filioli mei.

QVAESTIO.

Concluſio. Cognatio ſpiritualis ab uno coniugum contracta poteſt in alterum tranſire.

QVæritur vtrum cognatio ſpiritualis ab vno coniugum contracta poſſit in alterum tranſire.

Solutio. dicendum eſt, quòd ſic, verbi gratia ſi vir abſente vxore, ſuſcipiat de ſacro fonte aliquem, ſicut ipſe ſic efficitur compater patri carnali, & matri illius, quem ſuſcepit ſeu leuauit de ſacro fonte: ita mulier ſua quamuis abſens erit commater patris, & matris carnalium: Et idem dicendum eſt de muliere, ſi abſente marito, leuet aliquem de ſacro fonte, quia coniuges actiones ſuas ſibi communicant. 30. quæſt. 3. ſciſcitatus, & capitulo, ſi quis vnus: Sed ponamus, quòd alter coniugum leuet puerum alicuius de ſacro fonte antequam matrimonium ſit conſummatum, nunquid communicabit alteri cognationem ſpiritualem.

Solutio. dicendum eſt, ꝙ non, quia non eſt effectus vna caro cum eo, qui puerum leuauit, ideo per vnionem carnis ſequentem nulla communicatur cognatio, &c.

QVÆSTIO.

Concluſio. Si commaternitas precedit matrimonium licite aliquis poteſt duas commatres habere in uxorem unam poſt aliam.

QVæritur vtrum aliquis poſſit habere duas commatres in uxores vnam poſt aliam.

Solutio. refert vtrum commaternitas præcedat matrimonium, aut ſequatur, ſi præcedat licitè poteſt duas commatres habere in vxores, verbi gratia. Maria, & Bertha factæ ſunt commatres, poſtea Martinus contraxit cum Maria,

ria, & cognouit eam. ea mortua poterit cõtrahere cum Bertha: & hæc eſt cauſa, quia per vnionem carnis ſequentem non tranſitur ad vnionem, ſeu cognationem ſpiritualem præcedentem. 30. q. 4. c. poſt obitum: Si vero commaternitas ſequatur matrimonium diſtinguitur, quoniam ſi vxor tua ſuſcipit filium alterius, illa cuius filius ſuſcipitur efficitur tibi commater per factũ vxoris tuæ, & mortua vxore tua non poteris illam habere in vxorem, & eandem compaternitatem intelligas acquiri u[illegible]ri per maritum. 30. q. 4. ſubcidatur ſi quis vnus. extra de cog. ſpiri. Martinus Bertha: Si vero filium vxoris tuæ quem de alio viro generauit, aliqua mulier de ſacro fonte leuauerit, vel ad confirmationem coram Epiſcopo tenuerit, illa mulier eſt commater vxoris tuæ & non tua, quia non fuit tibi commaternitas acquiſita: ideò mortua vxore tua poteris talem eius commatrem habere. Idem dicendum eſt, ſi filius tuus, ab aliquo ſuſcipiatur, quẽ genuiſti ex alia muliere, quia talis ſuſcipiens filium tuum ex alia muliere quamuis ſit compater tuus, non tamen eſt compater vxori tuę, quare poſt mortem tuam poterit habere vxorẽ tuam in mulierem: & ſic apparet, quòd aliquis poterit habere duas commatres in vxores, & aliqua duos compatres in maritos. 30. q. 4. qui ſpiritualem. vnde verſus. Quæ mea, vel cuius mea natum fonte leuauit: Hæc mea commater fieri mea non valeţ uxor. Si qua meę natum non ex me fonte leuauit. Hanc poſt fata meę non inde vetabor habere.

QVAESTIO.

Concluſio. Aliqua cognatio ſpiritualis non oritur inter baptizantem, & ſuſcipientem puerum.

QVæritur utrum aliqua cognatio ſpiritualis oriatur inter baptizantem, & ſuſcipientem puerum, ſeu inter ſuſcipientes.

Solutio. dicendum eſt, quòd non, nec inter virum, & ſuam mulierem, ſi ſimul leuent aliquem de ſacro fonte.

QVÆSTIO.

Concluſio. Mulier, ſiue vir ſi in caſu neceſſitatis filium ſuum baptizauerit non ſunt ſeparandi adinuicem.

Quæritur quid iuris, ſi vnus côniugum leuauerit filium ſuum de ſacro fonte, ſiue baptizauerit.

Solutio. dicendum eſt, quòd ſiue vir, ſiue mulier in neceſſitatis caſu, vel ex ignorantia filium ſuum baptizauerit, ſeu ſuſceperit de ſacro fonte, non ideo ſunt ſeparandi abinuicem, niſi ad conſeruandam continentiam poſſint induci: extra de cogna. ſpiri. c. 2. & 30. q. j. in ſumma, & per Magiſt. 41. diſt. quarti ſen. Si verò alter coniugum hoc faciat ex malitia, ſcilicet vt elongetur a muliere ſua, vel ex alia cauſa malitioſa, tunc ille priuatur iure petendi debitū. ſed tenetur alteri petenti reddere: quia culpa ipſius non debet contra alium innocētem operari. in cap. manifeſta. 33. q. 5. Si vero ambo fuerint in culpa, ſcilicet maritus, & vxor debent ſeparari quo ad thorum, non quo ad vinculum. tamen Magiſt. ſenten. in 41. diſtinctio. 4. dicit, quod non debent ſeparari. ſed quandiu viuent, debent agere pœnitentiam.

QVAESTIO.

Concluſio. Quilibet tangens baptizandum eſt compater.

Quæritur vtrum quilibet tangens baptizandum ſit compater, vel commater.

Solutio. dicendum eſt, quòd ſic, in capitulo quamuis, eodem titu. libro 6.

QVAESTIO.

Concluſio. Si quis leuarit filium quem habet ex concubina efficitur compater concubinæ.

Quæritur quid iuris, ſi quis leuauerit filium, quem habet ex concubina ſua, &c.

Solutio. in hoc eſt compater concubinæ, ideſt non poteſt eam

eam poſtea habere in vxorem, nec debet ſecum amplius commiſceri, &c.

QVAESTIO.

Concluſio. Tangens lintheum tempore quo immergitur fit compater.

Quæritur quid iuris ſit, ſi baptizandus ſit inuolutus lintheo, nunquid tangentes lintheum tempore quo immergitur, & eleuatur, ſint compatres, & conmatres.

Solutio. dicendum eſt, quòd ſic. ff. de relig: & ſup. fu. l. qui religioſis.

QVÆSTIO.

Concluſio. Iudęus baptizando non contrahit compaternitatem.

Quæritur vtrum Iudęus baptizando, vel paganus contrahat compaternitatem.

Solutio. dicendum eſt, quòd non, vt notatur in rubrica, ex eo, ꝙ de reg. iur. li. 6. per Io. An. Baptizans enim repræſentat perſonam Chriſti.

QVAESTIO.

Concluſio Iudęus tenendo puerum non efficitur compater.

Quæritur vtrum tenendo puerum Iudæus, vel paganus efficiatur compater.

Solutio. dicendum eſt, ꝙ non, quia tenens repręſentat eccleſiam militantem, quam Iudęi, & Sarraceni non poſſunt repręſentare cum non fuerint incorporati.

QVAESTIO.

Concluſio. Excommunicati, & heretici contrahunt compaternitatem.

QVæritur quid iuris de excommunicatis & hæreticis. Solutio. dicendum eſt, quòd contrahunt compaternitatem, & commaternitatem, &c. vt notatur. 33. quæſtio. 3. in ſumma, per Ioan. An. cap. ex eo quod, de regulis iuris, libro ſexto.

QVAESTIO.

Concluſio. Muti contrahunt compaternitatem.

QVæritur quid de muto.
Solutio. dicendum eſt, quòd tenendo contrahit compaternitatem in c. nedum. e. t. lib. 6.

QVAESTIO.

Concluſio. Monaci ſi leuent oritur cognatio.

QVæritur quid de monachis, qui ſunt prohibiti baptizare, & tenere, in c. monaci, de con. diſt. 4.
Solutio dicendum eſt, ꝙ ſi leuent, oritur cognatio. Item ſi baptizarent.

QVAESTIO.

Concluſio: Compaternitas contrahitur per procuratorem.

QVæritur vtrum compaternitas contrahatur per procuratorem.
Solutio. opinio Domini Marſilij eſt, ꝙ ſic: Arch. tenet contrarium. communis tamen conſuetudo principum eſt, per procuratorem tenere ſuper fontes.

QVAE-

QVAESTIO.

Concluſio. Procurator tenens non efficitur compater.

Quæritur vtrum procurator tenens efficiatur compater.

Solutio. Federicus de Senis, dicit, quòd non, per capitulum confrater. de offic. de lega. quia hoc non intendebat Ioan. And. dicit, quòd ſic, ſed opinio Federici eſt melior.

QVAESTIO.

Conclnſio. Leuatus per me non poteſt cum filia mea illegitima contrahere.

Quæritur vtrum leuatus per me poſſit cum filia mea illegitima contrahere.

Solutio, dicendum eſt, quòd non: Nam textus qui loquitur de filijs tenendis, non diſtinguit quare non fiat differentia an ſit legitimus, uel illegitimus.

QVAESTIO.

Concluſio. Leuatus per me poteſt contrahere cum adoptiuo meo.

Quæritur vtrum leuatus per me poſſit contrahere cum adoptiuo meo.

Solutio. dicendum eſt, quòd ſic, quia cognatio ſpiritualis ortum habet à carnali cognitione, non à legali.

QVAESTIO.

Concluſio. Compaternitatem quam contraho leuando puerum alicuius, non communico concubinæ meæ.

QVæritur nunquid compaternitatem, quam contraho leuando puerum alicuius communico concubinæ meæ. Solutio. aliqui voluerunt dicere. quòd ſic per glo. vltimam. cap. ſi quid 30. quæſtio. 3. arch. tenet contrarium ibi, quia ego & concubina mea p commixtionem non ſumus vna caro effecti, ſicut maritus & vxor. Item hæc coniunctio eſt cum peccato, quare non communicatur concubinæ hæc cognatio.

Sequitur de crimine quod impedit matrimonium. Pro quo eſt notandum, quòd crimina impediunt matrimonium contrahendum, vt inceſtus, ſcilicet cognoſcere conſanguineam vxoris ſuæ. extra de eo, qui cognatio ſang. 14. ſuæ. cap. 1. & 2. cap. tranſmiſiſſe in fi. 32. queſtio. 7. cap. ſi quis viduam & cap. conſtituit. Aliud crimen eſt leuare proprium filium de ſacro fonte. ad illum ſenſum, quòd talis perdit ius petendi debitum, ſed tamen ſi fuerit coniugatus matrimonium non dirimitur. Si vero tenuerit filium ſuum de concubina ſua, non poteſt eam ducere in vxorem. 32. quæſtio. 1. cap. de eo. Aliud crimen eſt vxoricidium. 33. queſt. 2. capit. admonere, & cap. interfectores. de hoc dicetur inferius. Aliud crimen eſt raptus alienæ ſponſæ 27. q. 2. cap. ſtatutum. aliud crimen, eſt interfectio presbiteri. aliud crimen eſt, quando aliquis maritum alicuius occidit, vt ipſam poſt ducat in vxorem, extra de eo qui dux. in matri. quam prius polluit cap. ſuper eo 31. queſt. 1. cap. relatum, & cap. ſi quis viuente. aliud crimen eſt, quando aliquis egit pœnitentiam ſolennem, vnde verſus.

Inceſtus raptus ſponſæ vel mors mulieris. Suſceptus propriæ ſobolis mors presbiteralis: Vel ſi pœniteat ſollenniter, aut monialem Accipiat, prohibent hæc coniugium ſociãdum. de hoc in cap. cum haberet de eo, qui dux. in matri. de moniali tractabitur inferius. Secundum enim compen. ſeptem ſacramentorum. crimina quæ impediunt matrimonium contrahendum, & dirimunt iam contractum ſunt tria.

Primum

Primum crimen impediens matrimonium eſt cum adulter machinatur cum effectu in mortem mariti legitimi adulteræ, vel adultera in mortem vxoris adulteri: vt poſtea matrimonii contrahant inter ſe, tunc ſi ipſi poſtea coniungantur debet matrimonium dirimi. quia non potuit legitimè copulari per magi.ſen.35.diſtin.4.

Secundum crimen eſt, quando viuente legitimo coniuge adultera, vel adulter præſtāt fidem ad inuicem de matrimonio contrahendo per verba de futuro, ſcilicet quòd ipſa ducet eum in maritum poſt mortem mariti ſui legitimi, vel ipſe adulter adulteræ promittit &c.

Tertium crimen eſt, quando adulter de facto per verba de præſenti contrahit matrimonium viuente legitimo viro, vel adultera: Iſtis tribus caſibus, matrimonium contrahendum impeditur & contractum dirimitur. & hoc ſi vterque ſcit impedimentum, ſcilicet adulter quòd adultera habeat maritum, & adultera quòd adulter habeat vxorem: quia ſi aliqua contrahat cum aliquo, quem credit ſolutum, & ipſe eſt cõiugatus poſt mortē mulieris ſuę poterit ſubſequi copula carnalis inter ipſos matrimonialiter, dum tamen viuente legitima vxore nulla fuerit inter ipſos carnalis copula ſubſequuta; quia ſi ſic, nō liceret. cap. ſi quis vxorem. extra de eo qui dux. matri. quando pol. per adul. & cap. cum haberet. & cap. ſignificaſti. Item intelligitur quòd nulla in illo caſu interuenerit mortis machinatio, vt in c. præallegato & cap. ad pœnitentiam. & cap. ſuper hoc. dum tamen ille, qui ſolutus erat de nouo conſentiat in matrimonium, dum ad eius notitiam peruenerit. Diſpar cultus impedit matrimonium contrahendum, & dirimit iam contractum: ſponſalia tamen contrahere poſſunt ſub tali conditione, vt infidelis conuertatur ad fidem 26. quæſt. 2. caue chriſtianæ. & cap. non oportet. non licet fidelem contrahere cum infideli, quia bonū principale matrimonij, eſt proles æducanda, & nutrienda ad cultum Dei. Et quia talis æducatio, & nutritio fit per patrem, & matrem, ideo infidelis cogeretur puerum æducare ſecundum ritum legis ſuæ. Item bonum fidei non ſeruaretur quantum ad Deum, quia infidelis ſemper niteretur interuertere fidem alterius Item bonum matrimonij, quod eſt ſacramentum, non ſeruaretur, quia matrimonium infidelium non eſt ſignum perfectum coniunctionis Chriſti & eccleſię, cum non ſint baptizati &c. tamen licèt inter infideles non ſit matrimonium com-

pletum

Diſpar cultus.

pletum quantum ad ſacramentum: tamen inter eos eſt matrimonium, inquantum matrimonium eſt in officium naturæ & in fœdus ſocietatis.

QVÆSTIO.

Concluſio. Fidelis conuerſus poteſt ab infideli coniuge diſcedere.

Quæritur nunquid tenetur fidelis conuerſus ab infideli coniuge diſcedere.

Solutio. ſi fidelis conuerſus habet ſpem de ſua cõiuge, quòd debeat conuerti ad fidem poteſt cum ea manere: Si vero ſciat eius obſtinationem, & quòd non poſſit cum ea manere ſine contumelia creatoris, debet eam relinquere. extra de diuor cap. quanto. & c. gaudemus: Tan. vbi dicitur, Deſere ſerpentem, vel blaſphemare volentem, Vel te credentem ſcelus ad mortale trahentem: Nam ſunt abſque mora tunc vincula rupta priora. & per Magiſtrum 39. diſtinctione quarti ſententiarum.

QVÆSTIO.

Concluſio. Matrimonium infidelium cum non ſit ratum per baptiſmum poteſt ſolui.

Quæritur nũquid liceat fideli, qui ab infideli diſceſſit, aliud matrimonium contrahere.

Solutio dicendum eſt, ꝙ ad matrimonium tria requiruntur, ſcilicet quòd ſit nuntiatum per verba de præſenti. ſecundò, quòd ſit conſummatum per carnalem copulam. quia aliter poſſet per religionis ingreſſum diſſolui. tertiò requiritur ꝙ ſit ratum per baptiſmi ſuſceptionem: vnde matrimonium quod habet hæc tria non poteſt diſſolui, niſi per mortem alterius coniugis: vnde matrimonium infidelium cum non ſit ratum per baptiſmum, quod eſt ianua omnium ſacramentorum poteſt ſolui, conuerſo permanente in fide, & alio permanente in ſuo errore. & poteſt fidelis conuerſus nubere cum fideli, & hoc in tribus caſibus. primò quia infidelis non vult cohabitare cum fideli & econuerſo, ſed eum dimittit. in c. gaudemus

mus. extra de diuor. Secundo cum infidelis vult cohabitare cũ fideli, ſed non poteſt ſine blaſphemia, quam fidelis audire abhorret, etiam quando non eſt ſpes de conuerſione infidelis, & ſufficienter fuerit infidelis monitus à fideli, vt errorẽ relinquat, quem non vult relinquere, & tunc conuerſus fidelis nubere poteſt cum fideli, vel religionem intrare, vel ſacros ordines ſuſcipere: nec eſt poſtea infideli conuerſo ad fidem fidelis, qui nupſit vel votum religionis emiſit, vel ordines ſuſcepit, reſtituendus: quia tarditas conuerſionis eſt ei in pęnam: Si tamen coniunx infidelis ad fidem conuertatur antequàm alter in facie eccleſiæ matrimonium contraxerit, tenetur ad coniugem, ſuam redire, nec aliam poteſt ducere ipſa viuente. in c. gaudemus allegato. §. penul. & videtur nouum matrimonium tertiò quando infidelis vult cohabitare cum fideli ſine contumelia Chriſti, ſed non ſine ſcandalo coniugis fidelis eum protrahendo ad peccatum. hoc ſecundum compen. 7. ſacra & per mag. 39. diſt. 4.

QVAESTIO.

Concluſio. Delictum quo quis commiſit in ſe per baptiſmum tollitur.

QVęritur vtrum conuerſo ad fidem poſſit opponi fornicatio commiſſa tempore infidelitatis. Et videtur ꝙ nõ, cum omne peccatum, & ſequela peccati in baptiſmo deleatur. 26. di. c. de Iudæis 32. q. 1. c. quod autẽ. quia dona baptiſmi ſunt ſine luctu. de conſecra. diſtin. 4. cap. 2. & capi. ſine pęnitentia.

Solutio. dicendum eſt, ꝙ omne crimen tollitur in baptiſmo quo ad Deum. ſed quantum fornicatio reſpiciebat alterum cõiugum, non tollitur in baptiſmo, & ſic poſt quantumcunque pęnitentiam poteſt maritus coniugem ſuam accuſare de fornicatione, vel econuerſo. 33. q 2. admonere. nec eam recipere tenetur poſt pęnitentiam. de conuer. coniu. gaudemus: vnde delictum, quod quis cõmiſit in ſe, per baptiſmũ tollitur ſed delictũ quod commiſit in alium non. ff. de ijs qui no. infa. l. penult. & l. athletas. §. pomponius. & illa dicuntur in gl. & in tex. illorum. c. quanto. & c. gaudemus ſupra alleg. videatur 28. q. 1. per totum de illa materia &c. Sequitur de impedimento vis, ſeu violentię. Pro quo eſt notandum, ꝙ cõſenſus coactus, qui eſt per vim ab-

ſolutam matrimoniũ diſſoluit omnino: eo ꝙ talis coactio, quæ cadit in conſtantem virum tollit amicitiam, ſeu vinculum amicitiæ, quod eſt ſignum coniunctionis Chriſti & eccleſiæ. tollit etiam perpetuitatem vinculi matrimonij, in quo animus debet gaudere plena libertate. extra de ſpon. c. cum locum: Adhuc licèt culpa alicuius præceſſerit metum, tamen ille metus excuſat in matrimonio. extra de ſpon. c. veniens. & per magiſt. ſent. 39. diſt. 4. Si tamen ſit metus leuis, qui non cadere debet in conſtãtem virum, & poſtmodum coniunx, qui coactus fuerat, libere conſentiat in matrimonium. Tunc matrimonium confirmabitur, nec poſtmodũ poterit dirimi &c. ſecundum compen. 7. ſacra. Circa præmiſſa de vi, metu & coactione, ſecundum can. eſt notandum, ꝙ differentia eſt inter vim, & vim. metum, & metũ. vnde vis eſt maioris rei impetus, qui repelli non poteſt. ff. quod me cauſa l. 1. ſ. penul. & eſt vis duplex, leuis, & violenta, leuis non excludit matrimonium, ſeu conſenſum maritalem, violenta vero excludit, vt cum quis trahitur, vel capitur inuitus, vel ligatur. extra de ſpon. c. veniens. 31. quæſt. 2. c. 1. & 2. Metus eſt inſtantis, vel futuri periculi mentis trepidatio, vt in eadem. l. & eſt duplex metus. Nam quidam cadit in cõſtantem virũ: alius non. ille qui cadit, excuſat, & excludit cõſenſum matrimonij. extra quod me. cauſa. c. relatum. ff. quod me. cauſa l. metum. Et ſi quæratur qualis ſit ille metus, Reſpondetur, ꝙ timor mortis, cruciatus corporis. extra quod me. cauſa. c. dilecti. Itẽ metus ſeruitutis. ff. e. l. ego puto. Item metus ſtupri. ff. e. l. iſti quidem. Item verba terrentia potentium. Tamen ſi poſt conſentit, vel ſubſequuta eſt carnalis copula, vel ſi ſtetit cum ea, vel cũ eo per annum cũ dimidio, non debet poſtea audiri allegãs vim, vel metũ. extra de ſpon. c. ad id. extra de ijs, qui matri. actu poſ. cap. Inſuper adiecisti. extra de co, qui dux in mat. quam pol. c. ſignificaſti in fi. &c.

QVAESTIO.

Concluſio. Parentes non poſſunt compellere liberos ſuos ad contrahendum.

QVæritur vtrum parentes poſſint compellere liberos ſuos ad contrahendum.

Solutio. dicendum eſt, quòd non propriè, ideò ſi parentes promittant inter ſe dare liberos ſuos nuptui, intelligitur

ſi liberi

ſi liberi conſentiant, ſecundum compẽ. ſeptẽ ſacramentorum. Sequitur de impedimento ordinis. pro quo eſt notandum, ꝙ tres ſunt ſacri ordines, qui impediunt matrimonium contrahendum, & dirimunt iam contractum, ſcilicet Subdiaconatus, Diaconatus & presbyteratus, quia in ipſis eſt annexa cõtinentia per magiſt. 37. diſt. 4. Si vero vir ignorante vxore ordinem ſuſcepe rit, caracterem ſuſcipit, ſed executione carebit, & vxori petenti tenetur reddere debitum, ſed ipſe petere non poteſt &c. ſecundum compen. 7. ſacra. &c. Sequitur de impedimento ligaminis. pro quo eſt notandum, ꝙ homo ligatus cum muliere per matrimonium, vel mulier cum viro, non poteſt alteri copulari alio viuente.

QVAESTIO.

Concluſio. Nullus præſumat ad ſecundas nuptias migrare: Donec conſtet quòd mortuus ſit coniux eius.

Quæritur vtrum mulier credens maritum ſuum mortuũ, poſſit alteri nubere, vel vir alteri vxori.

Solutio. extra de nup. c. dominus autem noſter, dicitur ꝙ nullus ad ſecundas nuptias præſumat migrare, donec conſtet, quòd mortuus ſit coniunx eius: vnde ſola credulitate mortis alterius, vel leui coniectura non licet alteri matrimonium contrahere, ſed maior requiritur certitudo, quæ per iuramenta eorum qui eum nouerunt mortuum habeatur. Dicit tamen Hugo ꝙ iuramentum vnius teſtis ſufficit cum atteſtatione publicæ famæ, aliter non: Notandum tamen eſt, quòd quando alter coniugum credit alterum eſſe mortuum firmiter, & poſtea contraxit, ſi poſtea certitudo vitæ prioris coniugis habeatur, alter qui cum alio contraxit non poteſt petere, nec reddere debitum ſecundo. ſed ſi hoc faciat peccat mortaliter, & adulterium committit. Si vero dubitet ſolum ex cauſa rationabili, tunc non debet petere debitum à ſecundo coniuge, ſed poteſt ipſi debitum reddere. Si vero dubitet quadam leui, & indiſcreta dubitatione debet a corde ſuo abijcere talem dubitationem temerariam, & poteſt petere, & reddere licite debitum.

QVÆSTIO.

Concluſio. Primus vir tenetur recipere vxorem, quæ cum ſecundo contraxit per ignorantiam probabilem.

QVæritur nunquid primus vir vxorem, quæ ſic contraxit cum ſecundo, tenetur recipere.

Solutio. dicendum eſt, ꝙ ſi illa quæ contraxit cum ſecundo viro ex certa ſciẽtia ſciens primum virum viuere, adultera eſt, nec primus vir tenetur eam recipere: Si vero per ignorantiam probabilem: quia credebat eum eſſe mortuũ: quando cum alio contraxit, tunc diſtinguendum eſt, quia aut ſtatim fuit reuerſa ad maritum cum vitæ ſuæ cognitionem habuit, & tunc eam recipere tenetur. aut ſtatim non fuit reuerſa, & tunc eam recipere non tenetur, quia adultera eſt. & hoc ſecundum compen. 7. ſacra. & ſecundum mag. ſenten. 38. diſt. 4.

QVAESTIO.

Concluſio. Affinitas fit per coniunctionem carnalem.

QVæritur de affinitate. Solutio. dicendum eſt, quòd affinitas fit per coniunctionẽ ordinatam ad carnis propagationem, ita ꝙ affinitas eſt proximitas perſonarum ex eodem coitu proueniens omni carens parentela, & ſic apparet, ꝙ affinitas fit mediante coniunctione carnali. & dicit Tancretus ꝙ idem ſeruandum eſt in affinitate ſicut in conſanguinitate. & d. compen. 7. ſacra. ꝙ affinitas contrahitur ita benè, ſeu cauſatur ex cõcubitu fornicario, ſicut ex maritali, & legitimo. Ex ſponſalibus vero non contrahitur affinitas patet, quia nõ eſt ibi carnalis cõmixtio. Gratia vlterioris inquiſitionis præmiſſorũ eſt notandũ ꝙ in affinitate ſunt gradus: vt dictũ extitit ſicut in cõſanguinitate, & tot gradus ſm̃ Mag. ſen. 11. d. 4. Aut ergo affinitas præcedit matrimonium, aut ſequitur. Si præcedit tunc dirimit matrimoniũ iã contractũ, & impedit cõtrahendũ poſt illã affinitatẽ contractã: verbi gratia. aliquis, vult cõtrahere cum Maria, & prius cognouerat eius cõſanguineã carnaliter in primo gradu. 2. 3. aut 4. iã factus eſt affinis Mariç. nec poteſt eam habere in vxorẽ. & ſi eã poſtea acceperit ſeparandus eſt ab ea. Si vero affinitas ſuperueniat matrimonio iã contracto, nõ dirimit matri-

matrimoniũ iã contractum, ſed tñ perſona ex cuius culpa affinitas contrahitur, priuatur a petitione debiti, ſed nõ a redditione ſicut ſi vir poſtquàm contraxit matrimoniũ cum vxore, cognouit conſanguineã vxoris ſuę, perdit ius petendi debitũ carna.co. ſed tñ tenetur reddere debitũ vxori petenti &c. Sequitur de publicę honeſtatis iuſtitia. pro quo eſt notandũ, ꝙ iuſtitia publicę honeſtatis eſt ꝓpinquitas ex ſponſalibus ꝓueniẽs robur trahẽs ex eccleſiæ conſtitutione, ſeu inſtitutione ꝓpter eius honeſtatẽ: & differt ab affinitate, quia dictum fuit, affinitas ꝑ carnalẽ copulam contrahitur, iuſtitia publicę honeſtatis contrahitur per conſenſum ꝑ verba de futuro expreſſum vel per verba de pñti ante carnalẽ copulã ſubſequutã, vnde poſt ſeptenniũ canĩ publicę honeſtatis iuſtitia, & nõ ante: quia ſi ſponſalia cõtracta fuerint ante ſeptẽnium, nõ cauſatur publicę honeſtatis iuſtitia, cũ ẽt ſponſalia ante ſeptenniũ nõ teneãt, niſi forte ſpondentes ꝑacto ſeptẽnio ſpõſalia priùs facta approbauerint. vnde publicę honeſtatis iuſtitia impedit matrimoniũ, quẽmadmodũ conſanguinitas, vel affinitas, & ſm eoſdẽ gradus, ſm compen.7 ſacra. vnde ſi quis deſponſauerit puellã 7. annorũ, vel vltra ꝑ verba de futuro, vel de præſenti: quamuis eã carnaliter non cognouerit, & moriatur, tamen nullus de cõſanguinitate huius poterit illã puellam habere in vxorem vſq; ad 4. gradum. Et ſi contraxerit ſeparandus eſt 27.q.2.c. ſi quis vxorẽ deſponſauerit. & ſm compen.7. ſacra. Sequitur de impedimento quod procedit ex impotentia coeundi. Pro quo eſt notandum, ꝙ impotentia coeundi prouenit ex duplici cauſa, videlicet vel ex frigiditate, vel ex maleficio. Impotentia coeundi eſt vitium animi, vel corporis, vel vtriuſque, quo quis impeditur alteri commiſceri carnaliter: Et iſtius impotentię ſunt plures ſpecies. ſ. frigiditas, defectus ętatis, arctatio in muliere, & illa ſunt naturalia: Caſtratio, maleficiũ &c. & illa ſunt accidentalia: frigiditas impedit matrimoniũ, eo ꝙ alter coniugũ dat alteri ſui corporis poteſtatem ad reddendũ debitum carnalis copulæ. quia frigiditas hmõi redditionẽ impedit, ideo impedit matrimoniũ: quia frigidus ad impoſſibile ſe obligare non poteſt. Pro quo eſt vlterius notandũ, ꝙ frigiditas eſt duplex, tẽporalis, & ꝑpetua. Tẽporalis dicitur cui poteſt ſubueniri beneficio artis medicinæ vel ætatis: & hæc matrimoniũ nõ impedit, nec ꝓpter ipſam diſſoluitur matrimoniũ: ſicut eſt defectus ætatis etiam arctatio in muliere, ſi poſſit ei ſubueniri arte medicinæ, vel ꝑ cõtinuũ vſum cũ homine conuenientis

ſtaturæ non impedit matrimonium: extra de frig. & malè.c. ex literis: Si verò ſit talis arctatio, quòd & ſubueniri non poſſit, impedit matrimonium contrahendum, & dirimit iam contractum: ſicut ipſa frigiditas, cui non poteſt ſubueniri per aliquam medicinam, in capitulo ex literis allegato, & capitulo, frigidi.

QVAESTIO.

Concluſio. Si uir non poteſt cum virgine complere carnalem copulam, & poſſit cum corrupta, ob id matrimonium non diſſolui.

QVæritur quid iuris, ſi vir non poſſit cum virgine complere carnalem copulam, & poſſit eam cōplere cum corrupta.

Solutio. dico, quòd propter hoc matrimonium non diſſoluitur: quia medicinaliter poſſunt clauſtra pudoris aperiri, &c. ſecundum compen. ſeptem ſacramentorum: Frigiditas perpetua eſt cui non poteſt ſubueniri, & hęc eſt dupliciter conſideranda: quia aut præceſſit matrimonium, aut ſequitur: Si pręceſſit impedit, & dirimit matrimonium. ita quòd, ille qui illud impedimentum habet, perpetuo maneat abſque ſpe coniugij: ille vero ex parte cuius non eſt impedimentum nubat in Domino cui voluerit. extra de frigi. c. laudabilem. 33. quæſt. 1. cap. primo, & ſecundo: Si verò impedimentum ſuperueniat poſt matrimonium contractum, & conſummatum: vt quia caſtratur, vel ex infirmitate frigidus deuenit, & redditur impotens, propter hoc non dirimitur matrimonium: Et ſi aliquis quæreret de ſenibus, qui ſunt frigidi.

Solutio. quamuis non habeant calidum ſufficiens ad generandum, habent tamen ſufficiens ad reddendum debitum carnalis copulæ: & ideò eis conceditur matrimonium contrahere, ſecundum quòd eſt in remedium, & non ſecundum, quòd eſt in officium naturę, & generationem.

QVAE-

QVÆSTIO.

Concluſio. Per triennium cognoſcitur impedimentum infirmitatis perpetuum.

QVæritur quomodo poteſt cognoſci impedimentum frigiditatis eſſe perpetuum.

Solutio. ex quo per triennium cohabitauerunt operam dantes carnali copulæ ſtudioſè, ſi adhuc durat maleficium præſumitur perpetuum eſſe.

QVAESTIO.

Concluſio. Diuortium fit hoc modo, quòd ambo coniuges debent procedere ad iudicium, & proclamare quòd non poſſunt carnaliter commiſceri.

QVæritur quomodo fit, ſeu celebratur diuortium in tali caſu.

Solutio. ſi ambo coniuges pariter procedunt ad iudicium, & proclamant, quòd non poſſunt ambo carnaliter commiſceri, quamuis per triennium ſtudioſam dederint operam carnali copulę bona fide, ſine fraude, tunc officialis, vel cui pertinebit, faciet eos iurare ſuper hoc, etiam faciet iurare de credulitate propinquos eorum, qui ſtatum eorum cognouerunt. & iſti propinqui non iurabunt, niſi quòd credunt eos verum dixiſſe. arg. extra de purca. cap. quoties. Et iſtis iuramentis præſtitis ſi propter frigiditatem ſeparantur, datur mulieri licentia alteri nubendi, ſed non viro. 33. quæſt. j. cap. requiſiſti. & per Magiſt. ſenten. 34. diſt. quarti. etiam propter arctationem mulieris datur viro licentia nubendi alteri, ſed non mulieri, extra de impotentia coeundi. c. fraternitatis. Tamen niſi ſignis manifeſtis conſtet eos, ſcilicet viros eſſe frigidos, vel mulieres arctatas, non ſunt abinuicem ſeparandi, in auc. de nup. §. per occaſionem, col. 4. debet tamen maior caliditas adhiberi circa virum, quàm circa mulierem: quia frigiditas, quæ faceret virum impotētem, non faceret mulierem, ſecundum compend. ſeptem ſacramentorum. Si vero alter tantum confitetur, & alter negat, quid fiendum.

Solutio,

Solutio. ſi vir prouocat ad ſeparationem, negante vxore, viro incumbit probatio: quia illi ſoli non creditur. Si vero mulier prouocat virum ad ſeparationem, viro recuſante, & aſſerente carnalem copulam præceſſiſſe, creditur viro: quia caput eſt mulieris. extra de ſpon. impub. continebatur. 33. quæſt. j. ſi quis acceperit. niſi mulier velit per aſpectum corporis probare impedimentum: quia tunc ſtandum eſt probationi mulieris. arg. 27. q. 1. c. Nec aliqua: Et ſi mulier probauerit per inſpectionem corporis, ſeparandi ſunt. Ponatur caſus, quòd mulier fuerit corrupta, quid iuris? quia tunc aſpectus corporis nihil operatur. Solutio. requiritur iuramentum mulieris cum ſeptimâ manu propinquorum.

QVÆSTIO.

Concluſio. Si uir prouocat ad iudicium coniugem dicendo ſe non poſſe cognoſcere eam carnaliter, non eſt ei credendum.

QVæritur quid iuris ſi vir prouocat ad iudicium ſuam coniugem, dicendo ſe non poſſe cognoſcere eam carnaliter, & illa dicat ſe cognitam ab eo fuiſſe. Dicendum eſt, quòd viro non eſt credendum: quamuis dicatur caput mulieris, niſi ſint aliæ probationes. tum quia vir eſt actor, & actori non incumbit probatio. 6. quæſt. j. cap. actor. c. de edendo qui accuſare. tum quia ſi crederetur verbo vnius, non formidaretur incurrere periurium per viros: vt poſſent ſeparari ab vxoribus, &c. Sicut dictum fuit de frigiditate: ita dicendum eſt de maleficio: quia ſi maleficium ſequatur matrimonium iam contractum, ſiue fuerit conſummatum per carnalem copulam, ſiue non, non dirimit. Si autem præcedit matrimonium, aut illud maleficium eſt perpetuum, & tunc dirimit matrimonium contractum, & impedit contrahendum. 33. quæſt. j. cap. ſi per ſociarias. Perpetuum, dicitur quando humano opere ei ſubueniri non poteſt: aut temporale, & tunc non dirimit. & ad hoc experiendum eccleſia inſtituit tempus trium annorum, ſicut de frigiditate. differētia tamen eſt inter frigiditatem, & maleficium. quia frigidus eſt impotens ad omnes mulieres: & ideo datur licentia nubendi cum alio. Sed ex maleficio poteſt homo eſſe potens ad vnam mulierem, & ad aliam non. & ideo quando iudi-

cio eccleſiæ diſſoluuntur propter impedimentum maleficij datur vtrique licentia, ad matrimonium contrahendum.

QVÆSTIO.

Concluſio. Maleficium procedit ex diabolo Deo permittente.

QVæritur vnde procedit maleficium.

Solutio. ex diabolo Deo permittente. ita ꝙ in imaginatione hominis diabolus imprimit, ex qua impreſſione tollitur viro concupiſcentia, quæ mouet ad talem mulierem, & non ad aliam. & ſimiliter poſſet eſſe ad omnes mulieres tale maleficium in viro, impediendo excitationem concupiſcentiæ per quam carnalis copula tollitur. & poſito caſu quòd tale maleficium poſſit per aliud maleficium deſtrui, & remoueri ſicut malefici teſtantur, nihilominus diceretur perpetuum: quia nullo modo debet quis auxilium dæmonum inuocare. ſecundum compen. ſeptem ſacramentorum.

QVÆSTIO.

Concluſio. De ſpadonibus, & caſtratis, ſi ſectio præceſſit matrimonium ſeparandi ſunt.

QVæritur quid iuris de impedimento accidentali: vtputa de ſpadonibus, caſtratis, &c.

Solutio. dicendum eſt, quòd ſi ſectio præceſſit matrimonium ſeparandi ſunt. ſi autem non præceſſit, non ſunt ſeparandi: licèt vir factus ſit inutilis ad reddendũ debitum. 32. q. 1. extra, vt lit. non conteſt. c. quoniam frequenter. & illud idem quod dicimus, de ſectione ſuperueniente, quòd non ſeparat matrimonium prius contractum, Dicendum de impotentia coeundi ſi ſuperuenit matrimonio conſummato, quòd non dirimit matrimonium. & ſic breuiter dicendum eſt, de alijs impedimentis, quæ ſuperueniunt matrimonio iam conſummato, quòd illud matrimonium non diſſoluunt. Item ſi contrahentes ſcierint an tequam contrahant impedimenta præallegata, & poſtea contrahant, non eſt locus ſeparationi: quia imputetur eis, qui ſcienter impotentibus ſe coniunxerunt. ff. de adul. l. ſi

vxor.in fi.in cap.ſi quis vxorem.33.q.j.Tan. in ſua ſumma,&c. Præter iſta duodecim impedimenta, quę dicta ſunt, ſunt alia quæ impediunt matrimonium contrahendum, ſed non dirimunt iam contractum,ſcilicet tempus feriarum,& eccleſiæ vetitum.Vnde verſus.Eccleſię vetitum,necnon tempus feriarum, Impediunt fieri, permittunt facta teneri. Hi enim duo caſus, ſcilicet prohibitio eccleſiæ, & tempora feriarū impediunt contrahendum. Prohibitio eccleſiæ eſt quando timetur de aliquo impedimento inter aliquos,& prohibetur, ne contrahant, donec conſtiterit de declaratione ſuper hoc facta:hac de cauſa matrimonia clandeſtina,quæ fiunt ſine conſenſu eccleſiæ,& ſolennitate,prohibentur,vt perſonæ contrahentes legitimè comprobentur.& dicuntur fieri matrimonia clandeſtina,Primo,quando non adhibentur teſtes. Secundo, quando non adhibetur ſolennitas quam ſolet eccleſia in nuptijs adhibere ſicut,benedictio,&c. Tertio, quando non eduntur banna,ſeu cridæ.quia conſuetum eſt in eccleſia, quòd fiant tria banna ſolenniter in diebus feſtiuis,inter miſſarum ſolennia:vt emineat ſi ſit aliquod impedimentum inter contrahentes: tamen ſi facta fuerint matrimonia clandeſtina, tenent cum ibi ſit verus conſenſus per verba de præſenti expreſſus. tamen contrahentes ſic clandeſtine debent puniri per epiſcopum propter prohibitionem. Tempus feriarum continetur in illo metro. Aſpiciens veterem circum quaſi quis benedicta.Per hanc dictionem,aſpiciens,intelligitur prima Dominica aduentus in qua cantatur in matutinis aſpiciens. Per hanc dictionem veterem intelliguntur octauæ Epiphaniæ.Per circum,intelligitur ſeptuageſima,Per quaſi,intelligitur quaſi modo in octaua Paſchæ. Per quis, intelligitur dies lunæ ante Aſcenſionem Domini. Per benedicta,intelligitur dies Trinitatis. Item prima Dominica aduentus non celebrantur nuptiæ.in octaua Epiph.celebrantur nuptiæ.in Dominica ſeptuageſimæ non celebrantur nuptiæ. Dominica quaſi modo celebrantur. die lunæ ante aſcenſionem qua cantatur in Euangelio. Quis veſtrum habebit amicum,&c.non celebrantur nuptiæ.tamen aliqui dicunt,quòd ſola dies Trinitatis ponitur excluſiuè,& dicunt cauſam: quia dies Trinitatis non pertinet ad ſolennitatem Penthecoſtes cum caret octauis. etiam libenter miſſa de Trinitate pro nuptijs celebratur.& hoc videtur dicere illa decre.extra de ferijs. c. capellanus. & Magiſt. ſenten. 33.diſt.quarti.tamen ſecundum compen.ſeptem ſacramento-

rum

rum: quia quælibet prouintia ſuo ſenſu abundat, ſtandum eſt ſuper hoc conſuetudini, &c.

QVAESTIO.

Concluſio. Propter crimen adulterij vir poteſt mulierem dimittere.

Q Væritur vtrum vir propter crimen adulterij poſſit mulierem ſuam dimittere, & alteri nubere.

Solutio. dicendum eſt, quòd vir poteſt vxorem ſuam dimittere ex cauſa adulterij: vt ſi inuenit eam ſolam cũ ſolo ſed loco, & tempore ſuſpectis: & nudam cum nudo, hoc quantum ad torum, ſcilicet ꝙ poteſt eam dimittere, non tamen poteſt alteri nubere: quia vinculum matrimonij perpetuum manet inter virum, & vxorem quandiu vixerint. ſecundum compen. ſeptem ſacramentorum.

QVAESTIO.

Concluſio. Quo ad torum uir poteſt propria auctoritate dimittere vxorem.

Q Væritur vtrum vir poſſit poſſit propria auctoritate vxorem fornicantem dimittere.

Solutio. dicendum eſt, quòd poteſt quo ad torum tantum eam dimittere, quàm cito conſtat ei de eius fornicatione, nec tenetur ei reddere debitum: niſi per eccleſiam compelleretur, & tunc non generat ei præiudicium: quin etiam poſſit eam accuſare de fornicatione. Alio modo intelligitur dimittere vxorem: quantum ad mutuam cohabitationẽ, & ſic non poteſt dimittere uxorem ſuam fornicantem, niſi per judicium Eccleſiæ, ſecundum Bonau. & compen. ſeptem ſacra.

QVAESTIO.

Concluſio. Mulier poteſt ex cauſa fornicationis dimittere uirum ſuum.

Q Væritur nunquid poteſt mulier dimittere virum ſuum, ſeu maritum ex cauſa fornicationis, ſicut uir uxorem.

 Solutio.

Solutio. dicendum eſt, quòd ſic. vnde Ma giſt. ſententiarum 35. diſtin. quarti. cum Dominus viro concedit vxorem dimitti cauſa fornicationis, eadem licentia non tollitur feminis. Vnde Innoc. Papa Chriſtiana religio adulterium in vtroque ſexu pari ratione condemnat. Adultera enim vxor nequit dimitti à viro ſuo, niſi & ipſe expers ſit fornicationis. vnde Aug. nihil iniquius eſt, q̃ cauſa fornicationis dimittere vxorem, ſi ipſe conuincatur de fornicatione. Ad hoc concordat Apoſt. d. Ro. 1. in quo alium iudicas teipſum condemnas. tamen quantum ad bonum matrimonij, quod eſt proles, maius peccatum eſt ex parte mulieris, quàm ex parte viri.

QVAESTIO.

Concluſio. Non ſemper vir poteſt fornicantem dimittere.

QVæritur nunquid ſemper poteſt vir vxorem fornicantem dimittere.

Solutio. dicendum eſt, quòd non in ſeptem caſibus. Primus eſt ſi vir etiam fornicatus fuerit. Secundus ſi vir eam proſtituerit, vel duxerit eam ad fornicandum. Tertius caſus, quando vxor probabiliter credit virum ſuum eſſe mortuum, & alteri nubit, & viro redeunte ſtatim ab illo recedit cum quo poſtea nupſerat. Quartus, quando eſt ab alio cognita ſub ſpecie viri, quem credebat ſuum eſſe virum. Quintus, quando fuit vi oppreſſa, & intelligitur de vi abſoluta, quæ non fit niſi per metum. Sextus, quando reconciliauit ſibi eam poſt adulterium commiſſum, vel publicè adulterantem retinuit. Septimus caſus, quando infidelis ab alio infideli coniuge dimiſſus ſecundum ritum ſuum eo dimiſſo alter nubit, & poſtea vtroque ad fidem conuerſo cogitur per eccleſiam eam recipere. Breuiter ſi vir poſt diuortium velit reconciliare ſibi vxorem ſuam poteſt ſecundum compendium ſeptem ſacramentorum, &c. & per Magiſt. ſen. diſtin. 4. vbi dicit: poſſunt autem reconciliari, & cohabitare ſicut prius, ſi dimiſſam alter reuocare voluerit. Et ſic finis de capitulo matrimonij, & finaliter de ſeptem ſacramentis.

LIBER

De virtutibus, & actibus virtuoſis.

Criminibus notis de mente tuaq; remotis.
Inſere virtutum ſemen̄, quæ ſint tibi ſcutum.
Ne quando viues in peccatum recidiues.
Sintque tibi lumen, quo poſsis ceruere numen.
Septem virtutes habeas, aduerſa refutes.
Eſto fide firmus, ſpe rectus, amore leuatus
Prudens, & iuſtus, animo fortis, moderatus,
Donis impleri procura flaminis almi.
Eſto timens, pius, atque ſciens, fortis, bene conſul.
Hic intellectus ſapientia dona Dei ſunt
Sis bene dotatus: vt ſis in fine beatus.
Sis pauper, mitis, flens, ius faciens, miſerator.
Mundus, pacificus, ſic vult mundi recreator,
Per ſeptem merita dantur tot pręmia magna.
Pauper enim regnat, mitis poſſeſſor abundat,
Flens conſolatur, iuſtum facienſque ſatiatur.
Sit pietaſque pijs, dominum munduſque videbit.
Eſt quoque pacificus domini proles, & amicus.

Et agitur de virtutibus, donis & beatitudinibus in generali, deinde in particulari, & primo deffinitur virtus. oſtenditur ſecundo connexio virtutum, & declaratur differentia inter virtutes theologias, & Cardinales.

POſtquam auctor noſter determinauit de ſeptem ſacramentis. hic intendit determinare de virtutibus, diuidens ſuam literam prima ſui diuiſione in in duas partes. In prima parte determinat de virtutibus, donis, & beatitudinibus in generali: in ſecunda in ſpeciali. prima in principio. ſecunda ibi vera fides firmat &c. Item prima diuiditur in tres. In prima determinat de virtutibus. in ſecunda de donis. in tertia de beatitudinibus. Prima in principio. Secunda, ibi, Donis impleri. Tertia, ibi, Sis bene dotatus &c. Item prima pars in duas: Nã primo proponit. ſecundo enumerat virtutes. prima in principio, ſecũnda, ibi. Septem virtutes. In prima parte auctor noſter proponit, dicens quòd criminibus.i. peccatis notis, & per veram pœnitentiam remotis a mente, virtutes debent inſeri. quæ quidem virtutes ſunt tanquam ſcutum, ſeu clipeus ad repellendum ictus, & inſultus inimicorum. caueat enim virtuoſus ne recidiuet in aliquod mortale: quia, ſic priuaretur virtutibus, & efficeretur cæcus. virtutes enim dirigunt virtuoſum ſurſum à ſtatu gratiæ ad ſtatum gloriæ &c. Pro quo eſt notandum, quòd virtus ſecundum Aug. in libro de libero arbi. eſt bona qualitas mentis, qua benè viuitur, qua nullus malè vtitur, quam Deus in nobis operatur: & hæc diffinitio datur in comparatione ad agentem. Circa illam particulam primæ diffinitionis, quam Deus in nobis, ſine nobis operatur, poſſet aliquis arguere de illa auctoritate Auguſtini dicentis, qui fecit te ſine te non iuſtificabit te ſine te. quia per illam auctoritatem videtur ꝙ Deus in nobis non operetur virtutem ſine nobis.

Solutio. Deus iuſtificat hominem ſine homine cooperante, ſed non ſine homine operante. ſicut ſol illuminat domum cum aliquis aperit feneſtram, tamen non ſine homine operante, ſed ſine homine cooperante. Homo enim non cooperatur illuminando

minando

minando domum, ſic verus ſol infundit virtutes nobis præparatis ad earum ſuſceptionem: non tamen cooperamur illi in illa infuſione. Aliter diffinitur ſic: virtus eſt habitus mentis benè inſtitutæ, & hæc datur in comparatione ad ſubiectum in quo eſt. Et iſtæ duæ diffinitiones dantur ſecundum Auguſt. vnde mens dicitur benè inſtituta, quando ratio conſulit recte, voluntas recte imperat, & vires ſubiectæ voluntati rectè obediunt, hanc bonam inſtitutionem virtus in mente facit. Nomē virtutis antiquitus fuit ſolius fortitudinis: vt ait Tullius. cuius ratio hæc eſt. quia non ſtatim innotuit hominibus virtuoſitas aliarum virtutum. ſed virtuoſi ſemper apparuerunt, qui laboribus, & doloribus non facile vinci potuerunt: ſed poſt experientia docuit animum habere multa certamina contra delitias, diuitias, & honores: quorum victoria difficilis eſt & vtilis. vnde & virtuoſi nominati ſunt, qui tales vincere potuerunt. Alia diffinitio eſt ſecundum Philo. in ęthicis. virtus eſt diſpoſitio perfecti ad optimum. Hæc diffinitio datur in comparatione ad finem &c. qualitas in prima diffinitione ponitur pro genere. bona ponitur pro differentia qualitatum malarum animæ, mentis dicitur ad differentiā qualitatum quæ ſunt in corpore, qua bene viuitur, ponitur ad differentiam qualitatum quibus recte intelligitur ſicut ſcientia &c. qua nullus male vtitur. ponitur ad differentiam qualitatum quibus, & benè, & malè vti poſſumus. quam Deus in nobis operatur, ponitur ad differentiam virtutum cardinalium, quæ habentur per acquiſitionem. de iſtis diffinitionibus ſuperſedeo cauſa breuitatis. Virtus enim ethimologizatur quaſi vis intus. & hęc vis cōſiſtit ī agreſſione arduorum, quæ ſunt ſupra ſe, & intolerantia aduerſorum. Act. 14. cap. per multas tribulationes oportet nos intrare regnum Dei. & in abſtinentia placitorum. Gene. 8. ſenſus & cogitatio cordis humani in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua. vnde metrificator Ouid. Eſt uirtus placitis abſtinuiſſe bonis. Alio modo dicitur virtus quaſi virorem tenēs, uel quaſi uirum tuens. quòd virtus dicatur a vi patet, Matth 11. ubi dicitur violenti rapiunt illud, id eſt uirtuoſi rapiunt regnum cœlorum.

QVAESTIO.

Concluſio. Virtus in medio conſiſtit.

QVæritur quid dicendum de qualitate virtutum: Ad hoc reſpondetur ſub paucis verbis, quòd virtus in medio conſiſtit. & tale medium conſiſtit in tribus, ſcilicet in agendis ſi inter, ſupra, & citra modum. vnde Paulus rationabile ſit obſequium ueſtrum. Item in habendis, ſcilicet inter ſuperfluum, & indigentiam. Prouer. diuitias, & paupertatem ne deſpicias. Item in ſuſtinendi, ſcilicet inter eleuari in proſperis, & deijci in aduerſis. unde ſcriptura ſacra. Deute. 5. & Prouer. Non declinabis ad dexteram, uel ad ſiniſtrã. Tres enim ſunt bonæ conditiones uirtutis, ſcilicet tentationis remotio, actuum multiplicatio, in bono delectatio. Primum uirtutem in radice firmat, ſecundum quaſi floribus decorat, tertium quaſi ſapore fructuum delectat. Item ad conſummationem uirtutum concurrunt iſta. diſpoſitio imperans, habitus informans, operatio probans, præmium coronans.

QVAESTIO.

Concluſio. Virtutes ſunt æquales, quo ad eſſentiam.

QVæritur de æqualitate uirtutum, pro quo eſt notandum quòd æqualitas uirtutum conſiſtit multis modis. æquales enim ſunt uirtutes quantum ad eſſentiam, quia omnis uirtus eſt ſimplex. Secundo, quantum ad æqualem radicationem in anima. ſecundum quòd in ipſis uirtutibus eſt. Tertio, quantum ad relationem ad eundem finem, quia omnes propter Deum operantur. Quarto, quantum ad æqualem effectum: quia æqualiter faciunt hominem dignum uita æterna. Quinto, quantum ad æqualem facilitatem ad actus ſuos quantum in ipſis eſt niſi impediantur.

QVAESTIO.

Concluſio. Virtutes ſunt inæquales quo ad vſum.

QVæritur de virtutum inæqualitate. pro quo eſt notandum, quòd virtutes ſunt inęquales quantum ad vſum. Sunt enim virtutes ſicut arma, ſed ſicut miles neſcit ęqualiter pugnare cum omnib. generibus armorum, quæ habet, immo melius pugnat cum illis armis, quę frequentius vſitauit: ſic eſt de virtutibus. Secundò ſunt inęquales quantum ad auctoritatem. quia ſecundum hoc maior omnibus eſt charitas, & quęlibet virtus poteſt eſſe maior alia ſecundum aliquam prærogatiuam quam habet, vel ſecundum aliquem effectum. Tertiò quantum ad feruorem: quia vna virtus feruentius operatur alia. Sciendum eſt tamen, quòd eadem virtus numero non eſt æqualis: quia virtutes creſcunt pluribus modis. Vno modo quantum ad intentionem, ſecundo quantum ad radicationem, tertio quantum ad potentiam, quarto quantum ad maiorem expreſſionem diuinæ ſimilitudinis, quinto quantum ad diuturniorem permanentiam. Item creſcente vna virtute creſcunt omnes. exemplum habemus in cithara, in qua ſi debet eſſe debita proportio ſonorum, neceſſe eſt, vt quando vna corda tenditur, quòd omnes aliæ tendantur, ne in armonia fiat diſſonantia.

QVAESTIO.

Concluſio. Vnus magis quàm alius pollet virtutibus.

QVæritur quare vnus polleat magis, quàm alius vſu unius virtutis.

Solutio. plures ſunt rationes. Prima, quia Deo ſic placet, qui etiam dator eſt uirtutis. Secunda ratio, eſt natura complexionis, quæ magis eſt conſona operibus vnius uirtutis, quàm operibus alterius. Tertia ratio, eſt exercitatio: quia vnus magis exercitauit ſe circa vnam uirtutem, q̃ circa aliam. Quarta ratio eſt: quia minus impugnatur à uitio contrario illi virtuti. Quinta, quia maiorem habet diſcretionem in operibus vnius virtutis, quàm alterius. Sexta ratio difficultas ſtatus: quia

cum de nouo quis conuertitur, licèt maiorem charitatem habeat, quàm alius, qui diu fuit in charitate, non eſt tamen ita expeditus ad bene agendum ſicut alius propter reliquias peccatorum, quæ adhuc inhærent.

QVAESTIO.

Concluſio. Magnitudini ſcientię reſpondet magnitudo uirtutis.

QVæritur vtrum magnitudini ſcientię debeat reſpondere magnitudo virtutis.

Solutio. dicendum eſt, quòd ſic, pluribus rationib. Prima ratione diuini exempli. Ioan. 1. plenum gratię, & veritatis. Luc. 24. Potens in opere, & ſermone. Actuum 1. Cępit Ieſus facere, & docere. Secunda ratione exempli angelici, qui quanto plus cognoſcunt, tanto plus diligunt. Item ratione exempli humani. Matth. 5. Qui autem fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum. Item ratione exempli naturalis: quoniam lux, & calor in ſole proportionantur. Item ratione obligationis. Lucæ 12. Seruus ſciens voluntatem Domini ſui, & non faciens, plagis vapulabit multis.

QVAESTIO.

Concluſio. Qui habet vnam uirtutem habet omnes.

QVætitur de connexione virtutum, ſcilicet, vt qui habet vnam virtutem habeat omnes.

Solutio. dicendum eſt, quòd ſic, pluribus rationibus. vna eſt largitas Dei dantis, qui nõ dat vnam ſine alia. Alia ratio eſt quia ſicut vnum membrum indiget alio, ſic eſt in virtutibus. Alia ratio eſt: quia ſicut in cithara ſi vna corda defuerit non eſt armonia perfecta, ita nec in anima perfecta erit ſpiritualis melodia, niſi omnes virtutes adſint. Alia ratio eſt, contra ſingula vitia ſunt aliquæ virtutes. Vnde oportet omnes habere virtutes, vt omnia vitia impugnentur: ſicut miles mundi nõ eſt expeditus, niſi habeat omnia arma, ita nec miles Chriſti ſi aliqua virtus ſibi defuerit. Sicut enim ſtellę, & planetę ſemper

in ſphe-

in ſpheris ſuis ſunt. Ita virtutes debent eſſe in animâ. Anima enim eſt vas auri ornatum omnibus lapidibus pretioſis, ideſt virtutibus. Anima enim eſt ſicut hortus nobilis, cui non deeſt decor alicuius floris, ſeu arboris. Ea quæ dicta ſunt de connexione virtutum, intelligantur de virtutibus gratuitis, quæ omnes quo ad habitus ſunt connexæ. vitia vero non ſunt cõnexa: ratio eſt, quia vitia ſunt in nobis ex operibus noſtris, quę ſimul non ſunt, virtutes autem Theologicæ non ſunt in nobis per acquiſitionem, ſed per infuſionem. Alia ratio eſt, quia vitia ſunt oppoſita adinuicem, ſicut auaritia & prodigalitas, quod non eſt in virtutibus.

QVAESTIO.

Concluſio. Ex omnibus cauſis virtus eſt maxime commendabilis.

QVæritur quid dicendum de commendatione virtutis. Solutio. dicendum eſt, quòd virtus eſt commendabilis. Primo ex parte cauſæ efficientis, quæ Deus eſt: quia vt ait Auguſt. ipſam Deus in homine operatur. Secundo eſt commendabilis ex parte cauſæ materialis in qua eſt: quia non niſi bonos inhabitat: non eſt ſic de bonis naturalibus, & fortuitis, quia talia Deus pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos. Tertio ex parte cauſæ formalis, quia virtus eſt decor ſpiritualis. Pſal. 44. Omnis gratia eius filiæ regis. Quarto ex parte cauſæ finalis. Vnde Auguſt. Pręmium virtutis eſt ipſe, qui virtutem dedit. Per virtutes enim diſtinguuntur filij Dei à filijs diaboli. Ioan. 13. in hoc cognoſcent homines, quia mei eſtis diſcipuli ſi dilectionem habueritis adinuicem. ideo omnes ſancti ſtudebãt virtutibus. Commendabilius enim eſt ſtudium virtutis, quàm ſtudium ſcientiæ, primo ratione exempli, quia ſancti ſic fecerũt. Item ratione auctoritatis. Vnde Apoſtolus 1. ad Corinth. 4. c. Nõ in ſermone eſt regnũ Dei, ſed in virtute: Ratione effectus: quia virtus peccatum expellit, ſcientia vero non: Ratione originis: quia virtus a Deo infunditur: ſcientia per ſtudium acquiritur: Ratione finis: quia virtutis eſt gloria, & non ſcientiæ, ratione obiecti: quia virtutis obiectum eſt bonum, ſcientiæ vero obiectum eſt verum: ratione materiæ in qua eſt: quia virtus non eſt niſi in filijs Dei: ſcientia autem non ſemper. ratione ſecuri-

tatis: quia ſecurius eſt eſſe bonum, quàm verum. ratione honeſtatis: quia maior gloria eſt ſequi Deum, quàm Ariſtotelem. ratione vitandi malum: quia primi parentes ſi extendiſſent manum ad lignum ſcientiæ, non incurriſſent tot mala in ſe, & in poſteris. virtus enim eſt magnæ dignitatis, cùm Deum habeat doctorem: iuxta illud Matth. 11. Diſcite à me quoniam mitis ſum, & humilis corde. Magnæ ſublimitatis: iuxta illud Tullij virtus vera eſt altiſſimis defixa radicibus. magnæ iucunditatis eſt virtus. vnde, in cuſtodiendis illis retributio multa. virtus eſt magnę vtilitatis. vnde Boetius, nunquàm ſine pœna ſunt vitia, nunquam ſine pręmio ſunt virtutes. virtus eſt magnæ ſecuritatis. vnde Tullius, hoc demum ſapientia eſt: vt omnia tua in te poſita eſſe dicas.

QVAESTIO.

Concluſio. Multiplex eſt effectus virtutis.

QVæritur quid dicendum de effectu virtutum.

Solutio. dicendum eſt, quòd multiplex eſt effectus virtutis. rationalem illuminat ad cognitionem veri, concupiſcibilem excitat ad amorem boni, iraſcibilem confortat ad deteſtationem mali. Deo aſſimilat virtus virtuoſum, patri per virtutis amorem, filio per virtutis ſplendorem, Spiritui ſancto, per charitatis feruorem. virtus præterita mala expellit, præſentia mala impugnat, à futuris præmunit. virtus dilectum Deo hominem efficit, fructum adducit, quia præmium poſt meritum, &c. Sunt enim infiniti alij effectus virtutis, de quibus ſuperſedeo cauſa breuitatis.

QVAESTIO.

Concluſio. Meritum eſt efficacia boni operis ad obtinendum id quòd non habetur.

QVæritur de merito virtutum.

Solutio. dicendum eſt, quòd meritum eſt boni operis efficacia ad obtinendum id quod non habetur. vel ad habendum iuſtius quod habetur. vnde per meritum de non debito fit debitum, vel debitum fit magis debitum. ſicut

cut rex dat equum, quẽ nõ meruit miles, ſed per vſum equi meretur eundem equum iam datum. Ad declarationem pręmiſſorum eſt ſciendum, quòd triplex diſtinguitur meritum, ſcilicet congrui, digni, & condigni. Meritum congrui eſt per quod diſponitur ſubiectum, vt poſſit recipere gratiam ſecundum rationem diuinæ iuſtitię. iſtud vocatur diſpoſitio materiæ, ſcilicet quando quis facit quod in ſe eſt. Meritum digni dicit idoneitatem operantis ad aſſequendum id quod meretur. Meritum condigni dicit æqualitatem meriti ad remunerationem. Dico autem æqualitatem non arithmeticam, ſeu geometricam, ideſt non quantitatis, ſed proportionis. & illud patet, quia Deus ſemper remunerat ſuper meritum, ſicut punit circa condignum. Vnde non eſt inter præmium & meritum æqualis quantitas, ſed proportio: quia apud Deum non eſt iuſtitia commutatiua, cum nulli debeat aliquid, ſed diſtributiua. Vocatur autem iuſtitia commutatiua iuſtitia fori, qua datur vnus panis pro denario, vel vlna panni pro ſolido. Iuſtitia vero diſtributiua eſt principium quo diſtribuuntur dona ſecundum proportionem ad merita: & illa eſt apud Deum. Vnde Apoſtolus prima ad Corinth. tertio, vnuſquiſque capiet mercedem ſecundum laborem ſuum. Tunc veniendo ad propoſitum dicendum eſt, quòd nullus ſibi meretur primam gratiam merito digni, vel merito condigni: ſed tantummodo merito congrui. Similiter exiſtens in charitate non poteſt alteri mereri primam gratiam merito condigni: ſed merito digni, & merito congrui. Vnde ſi alij modi inueniantur ad iſtos tres ſunt reducibiles. Tunc ad illud quando dicebatur quòd beata virgo meruit portare Chriſtum, intelligendum eſt comparatiuè, ideſt meruit potius portare, ideſt debuit quàm alia. Item mali dicuntur mereri temporalia: quia nullum bonum irremuneratum, ſicut nullum malum impunitum: ſed illud dicitur impropriè: quia opera in mortali facta non ſunt directè bona, cum non ſint informata charitate: tamen quia talia opera aliquid boni habent, Dominus interpretatur ea vt bona, & aliquid dat pro eis. Item peccator aliquando meretur gratiam occaſionaliter: quia pauperes interdum obtinent benefactoribus gratiam ſuis precibus, quarum precum occaſio fuerunt eleemoſynę. tamen ſatis impropriè ſumitur meritum: qñ dicitur fęlix culpa, quę talem meruit habere redemptorem: quia ibi non ponitur, meruit pro exigebat. q̃uis nullus ſibi mereat̃ primã gratiã ſi-

cut

cut dictum eſt. poteſt tamen peccator ſe habilitare ad gratiam, faciendo quod eſt in ſe. quia nulli talium gratia denegatur. hoc autem non eſt ex merito digni, vel condigni, ſed congrui. Hæc vero congruitas multo magis eſt ex parte bonitatis Dei gratiā conferentis, quàm ex parte hominis ſe ad gratiam habilitantis: quia in præparatione ad gratiam, & etiam in infuſione gratiæ, habet ſe anima ad modum materiæ, ipſe vero Deus ſicut primum mouens, & efficiens. Alia ratione patet, quòd illa congruitas eſt magis a Deo, quàm ab homine. quia habilitatio quę eſt ex parte hominis, ſolummodo dat locum diuinæ miſericordiæ, quòd ſalua iuſtitia poſſit alicui conferri gratia. quia iniuria fieret diuinæ iuſtitiæ, ſi tali daretur gratia, in quo eſſet adhuc obex gratiæ, ſcilicet peccandi voluntas. Sufficiens igitur habilitatio ad gratiam eſt ſi homo facit quod in ſe eſt. Facere autem quod in ſe eſt tria complectitur, ſcilicet vt homo actum peccandi, & voluntatem deſerat, & conetur in bonum, vt eſt ſibi poſſibile. Omne enim meritum, & demeritum acquiritur in hac vita. Item non bonum facere, ſed bene facere laudabile. nō enim verbis ſed aduerbijs meremur. Opera meritoria totaliter ſunt a libero arbi. ſed principalius a gratia. quia gratia operatur ad liberum arbi. ſicut ſeſſor equi dirigit equum. ita gratia dirigit liberum arbi. in exercitio virtutum. per nos enim malum facere poſſumus, ſed non bonum. Ad efficaciam merendi tria valent. primum eſt difficultas operis, quod patet in martyrio. ſecundū promptitudo voluntatis. vnde Apoſt. ſecunda ad Corinth. 9. Hilarem datorem diligit Deus. tertium magnitudo charitatis. ipſa enim charitas eſt pōdus ſanctuarij, ſecundum quòd omnia, quæ in templo erant ponderabantur. Item ad hoc ꝙ aliquod opus ſit meritorium, tria requiruntur. primum ꝙ ipſum opus fiat in charitate. quia opera quę fiunt extra charitatem mortua ſunt ſicut carbo extinctus. ſecundum ꝙ fiat ex charitate: multa enim fiunt in charitate, quæ tamen non ſunt meritoria, ex eo ꝙ non fiunt ex charitate. i. non fiunt ad finem debitum. tertium eſt ꝙ ipſum opus ſit referibile ad Deum. hoc ideo dico: quia mala non poſſunt bona intentione fieri, alioquin ſequeretur abſurditas, ſcilicet ꝙ idem opus eſſe meritorium, & demeritorium. Ex parte enim hominis in merito tria attenduntur. ſ. ſubiectum quod eſt anima. liberū arbitriū, intētio ſiue finis. Ijs reſpōdent tria ex parte Dei. ſ. gratia, virtus, & charitas. Gratia enim reddit ſubiectum Deo gratum. virtus habilitat liberum arbi. charitas

inten-

intentionem dirigit ad finem debitum. Breuiter dicēdum eſt ꝙ non meremur,ſiue demeremur ſine vſu rationis, & libero arbi. dicit enim Phil. natura neque boni,neque mali ſumus,neq; inuiti. quia dicit B.Auguſt.nemo inuitus benefacit, & ſi bonū eſt quod facit.quicquid enim non habet vſum rationis,& liberum arbi. in eo non eſt meritum, vel demeritum, ſicut ſunt infantes, dormientes, inſani,& animalia bruta.Quia meritum,vel demeritum circa finem actionum attenditur. ideo nota regulas de illa materia. Ex fine dicitur actus bonus, & malus. malus actus non fit ex fine bonus. vna intentio multos actus informat. vt ſi aliquis intendat darē vnum ſolidum pro Deo, ita quòd quotidie vnum denarium dat.Si quandoque ſui obliuiſcetur, & non refert donationem alicuius, vel aliquorum denariorum, tamen donatio eſt meritoria propter primam intentionem. finem ſub fine poterit quis ponere. verbi gratia,aliquis intendit ire ad forum,& hoc intendit, vt emat medicinas:ad hoc emit eas:vt curetur ab infirmitate: ad hoc curari deſiderat vt Deo melius ſeruiat. pręcedentes voluntates ſunt omnes meritoriæ propter iſtā vltimam: ideo ſecundum vltimum finem omnes præcedentes voluntates iudicantur bonæ, vel male. tamen diuerſi fines non ſunt faciendi, quorum vnus non ſit ad alium referibilis. verbi gratia aliquis intendit ire ad domum ad hoc vadit, vt luxurietur: ad hoc vult luxuriari,vt ſanior ſit: ad hoc vult eſſe ſanus, vt Deo ſeruiat. Iſte finis vltimus illam voluntatem, quæ eſt luxuriari non informat,ſed potius deformat: quia vna intentio peruerſa plures difformat voluntates. Nota ꝙ actio carnalis poteſt referri ad finem temporalem,dummodo poſtmodum referatur ad Deum. Actio autem ſpiritualis, vt prædicatio non poteſt referri ad finem temporalem. etiam ſi illud tēporale referatur ad ad Deum, & hoc eſt quod dicit Aug. debemus manducare, vt euangelizemus;non euangelizare,vt manducemus. Si autem in actionibus finis proximus ponatur Deus, & finis vltimus tēporale,peruerſiſſimum eſt. Bene autem licet cōſtituere duos fines, ſcilicet tēporalem, vt ſit primus, & æternum vt ſit finis vltimus. Opera bona meritoria trium ſunt.ſ.vitæ æternæ, augmenti gratiæ, remiſſionis pęnæ. Primum.ſ.præmiū ſubſtantiale vitæ ęternæ reſpondet radici operis.ſ. charitati: præmium accidentale reſpondet generi operis,ſicut eſt augmentū gratiæ, quia operibus excellentibus, & operibus ſuper erogationis meremur magis augmentum gratiæ quàm alijs operibus. Remiſſio autem pęnę

reſpondet pęnalitati operis.nam opera,quę magis ſunt pęnalia magis ſunt meritoria remiſſionis pęnæ. Nota igitur ꝙ licèt tota vis merendi vitam æternam,& etiam alia conſiſtat in charitate,non tamen totus effectus, quia merendi effectus cõſiſtit etiã penes magnitudinem operis. ſicut patet in merito remiſſionis pęnę,quod non ſolum cõſiſtit in charitate,ſed etiã in operibus pęnalibus. Et huius exẽplum habemus in Christo qui meruit nobis apertionem ianuę paradiſi cum effectu. Hoc autem meritum non erat in ſola charitate. ſed in charitate excellentis operis,id eſt in ſua paſſione &c.

Virtutes ſecundum Macrobium quandoq; dicuntur policitę, quandoq; purgatoriæ, quandoq; purgati animi, quandoq; exemplares. Policitæ dicuntur ſ'm ꝙ regunt vitam humanam quo ad opera exteriora, & ſecundum ꝙ pugnant contra vitia. Purgatoriæ dicuntur ſ'm ꝙ ſunt iam in victoria vitiorum,& reſpiciunt partim interiora, & partim exteriora. Purgati animi dicuntur,quãdo iam deuictis vitijs poſſeſſor virtutum quieſcit, raro inſurgentibus motibus primis. Exemplares ſunt, ſeu dicuntur quæ in mente diuina conſiſtunt.Nam ideæ virtutum in Deo ſunt, & ipſe Deus omnium rerum eſt exemplar. Breuiter circa virtutes eſt notandum ꝙ ſunt ſeptem. tres theologicæ, ſcilicet fides,ſpes, & charitas;& quatuor cardinales.ſ.temperãtia, fortitudo, prudentia, & iuſtitia. Et licèt virtutes ſint gratuitæ per informantẽ gratiam, poſſunt tamen informes fieri per culpam,& iterum informari per pęnitentiã adueniente gratia,quę eſt habituum origo,finis,& forma. de hac lege ſola charitas excipitur,quæ informis eſſe non poterit, ſicut cæteræ virtutes; cũ ipſa ſit virtutum forma. Nã cum habitus aliarum virtutum habentur ſine gratia,& charitate, in quibus cõſiſtit vita virtutum, tunc ſunt informes:cum autẽ gratia ſuperuenerit,tunc formantur,& decorantur,ac Deo fiunt acceptabiles. vnde virtutes formatæ ſunt ſicut colores in luce; informes ſunt ſicut colores in tenebris. Item differentia eſt inter virtutes,dona,præcepta,fructus,& beatitudines.quia virtutes potentias diſponunt,præcepta opera reſpiciunt, dona operibus facultatem addũt, fructus guſtui ſaporem ſpiritualem apponunt, beatitudines præmium ſummæ patriæ coniungunt &c. Differentia virtutum theologicarum & cardinalium hæc eſt, quia virtutes theologicæ mouent in finem, & ordinãt animam ad finem ſupremum; cardinales mouent circa ea quæ ſunt ad finẽ. Alia differẽtia eſt: quia

virtutum theologicarum finis eſt Deus, & non obiectum proprie. Item virtutes theologicæ habentur per infuſionem, cardinales per acquiſitionem. Item virtutes theologicæ attenduntur quantum ad actus interiores, cardinales quantum ad opera exteriora. Item theologicæ non habentur ſine donis, cardinales vero ſine donis haberi poſſunt. Item virtutes theologicæ ſunt directiuæ actuum in Deum, cardinales vero ſunt directiuæ actuum in proximum. Item in theologicis ſic eſt, ꝙ habitus generat actus &c. ſic autem non eſt in cardinalibus. Anima quantum ad partem ſuperiorem in qua conſiſtit imago trinitatis rectificari habet per tres virtutes theologicas. vnde ſicut imago trinitatis conſiſtit in trinitate perſonarum, & veritate eſſentiæ. ſic imago recreationis conſiſtit in trinitate habituum cum veritate gratiæ. Per hos autem tres habitus virtutum anima fertur in ſummam trinitatem ſecundum tria appropriata tribus perſonis. Item ꝙ fides dirigit in ſummè verum credendo, & aſſentiendo. Spes vero in ſummè arduum imitando, & expectando. Charitas autem in ſummè bonum deſiderando, & amando. Virtutes theologicæ differunt inter ſe multipliciter. primo ſecundum actus proprios: Nam fides facit Deo aſſentire, ſpes Deo confidere, charitas facit Deum diligere. Secundo differunt ratione ſubiecti. Nam fides eſt in rationali, ſpes in iraſcibili, charitas in concupiſcibili, & ambæ ſunt in voluntate, quæ propter ſimilitudinem actuum accipit nomen harum potentiarum. tertio differunt ratione obiecti. Nam fides eſt circa verum, ſpes circa arduum, charitas circa bonum. quarto ratione effectus. Nam fides in præſenti Deum ſequitur, ſpes vſque in cœlum comitatur, charitas perenniter amplexatur. quinto differunt ratione finis. quia per fidē cognoſcitur Deus, vt veritas: per ſpem habetur, vt æternitas: per charitatem diligitur, vt bonitas. Fide cognoſcimus ſupremum finem, ſiue ſummum bonum, eſſe bonum ſe communicans. ex qua cognitione duæ affectiones oriuntur, ſcilicet ſpes ex eo quòd cognoſcitur liberaliſſimus bona ſua communicando. & deſiderium ex eo, quòd cognoſcatur eſſe bonum, quo nihil melius poteſt deſiderari. Vita enim hominis abſque lumine fidei vacua eſt, & neſciens quo tendat. Io. 11. Qui ambulat in tenebris neſcit quo vadat.

Sequitur de Fide.

VEra fides credit, quæ non videt, his & obedit.
De qua præſcripſi cur hic ſcripſi tibi plus non.

Et declaratur quid ſit fides, & an fides in patria euacuetur. & quòd multiplex eſt fides.

IN iſta parte auctor noſter determinat de vnaquaq; uirtutum in ſpeciali, & primo de fide aliqualiter ſe excuſando, eo ꝙ in principio iſtius libri de ea ſufficienter tractauit. tamen ne videretur nimis crude reſilire materiam, intēdo de fide aliqua dicere, quę propter iſtum textum omiſi in principio libri declarare. Et primo ꝙ fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum argumentum non apparentum &c. ad Hebræ. 11. Aug. ſic diffinit: fides eſt illuminatio mentis ad ſummam veritatem: & ideo lux infuſa deſuper eſt principalis cauſa, ꝙ intellectus conſentiat firme in ea, quæ ſunt fidei. vnde gloſa ſuper illud Matth. 11. credo domine, adiuua credulitatem meam &c. dicit: crediliras noſtra infirma eſt, niſi ſit innixa Dei adiutorio. Fides dicitur multipliciter. vno modo habitus informatus charitate illuminans mentem ad credendum. Act. 15. Fide purificans corda eorum. Fides alio modò eſt qualitas informis. Ia. 2. Fides ſine operibus mortua eſt. & prima ad Cor. 13. alio modo idem eſt, qđ motus fidei. Aug. Fides eſt credere, quod nō vides. alio modo idem eſt, qđ facultas credendi. Matth. 8. non inueni tantam fidem in Iſrael. alio modo idem eſt, qđ deuotio fidei. Matth. 15. O mulier magna eſt fides tua &c. Nota ſecundum glo. ſuper illud ſecundæ ad Corin. 3. Non quòd ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis &c. quòd cogitare eſt initium fidei, aſſentire autem ſummæ veritati propter ſe, & ſuper omnia, eſt eius complementum.

QVAESTIO.

Concluſio. Fides in patria euacuatur.

QVæritur vtrum fides in patria euacuatur.

Solutio. dicendum eſt quòd ſic. vnde Apo. prima ad Corinth. 12. Cum venerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt: ſed fides eſt ex parte, cum ſit per ſpeculũ in ænigmate ergo. Sicut in alia ſcientia quædã ſunt antecedẽtia, vt ſuppoſitiones quædã ſequentia: vt cõcluſiones. quædã ſunt media: vt ꝑpoſitiones probãtes, ita ĩ doctrina fidei, quædã ſunt ad modũ ſuppoſitionum: vt vniuerſalia, quæ antecedunt articulos, ſcilicet quòd ſcriptura tradita, & expoſita ſit inſpiratione Spiritus ſancti, & huiuſmodi. quædam ſunt ad modum concluſionum: vt ea quæ ad mores pertinent, ſcilicet fornicationem eſſe mortale peccatum, & huiuſmodi. quædam ad modum propoſitionũ: vt ſunt articuli fidei. Quamuis enim fides rationibus firmetur: tamen nec talibus, nec experimento ſenſibili debet quis credere contra fidem, ſicut patet in euchariſtia, vbi, & viſus, & guſtus, & tactus, & olfactus dicunt eſſe panem, & vinum: ſed fides dicit eſſe corpus, & ſanguinem domini. vnde beatus Auguſt. Quod intelligimus debemus rationi, quod credimus debemus auctoritati, quod opinamur debemus errori. Nota quòd duplex eſt cognitio de Deo, ſcilicet naturalis, & accidentalis. Naturalis cognitio eſt duplex, ſcilicet ante peccatum, qua homo cognoſcebat Deum à parte in creaturis. Item poſt peccatum. & hoc per ſpeculum in ęnigmate. Accidentalis cognitio eſt triplex. prima eſt acquiſita per rationes naturales, quam habent philoſophi, & dicitur ſcientia. ſecunda eſt, quæ habetur teſtimonijs ſcripturarum, & miraculorum. & hæc cognitio dicitur fides informis. tertia cognitio eſt, quæ habetur per infuſionem gratiæ gratum facientis. & hæc dicitur fides formata, & per talem cognitionem aſſentit anima primæ veritati propter ſe, & ſuper omnia. vnde aduenienteea pereunt omnes aliæ cognitiones accidentales ad minus quo ad actum. cum enim aliæ cognitiones veniunt in anima, tunc fides tãquam velocior præoccupat motus omnium. cum enim fides ſit de non apparentibus, & difficile ſit occulta credere. neceſſaria ſunt duo ad hoc, vt firmiter credatur veritas. Primum illuſtratio veritatis animam eleuans. ſecundum rectificatio au-

ctoritatis animam firmans, quorum primum eſt per fidem, ſecundum per ſcripturam auctenticam & per Spiritum ſanctum æditam. Auctoritas ergo præbet fulcimentum fidei, & fides aſſentit auctoritati. vtrunque vnum per Chriſtum eſt, propter quod,& ſpendor, & verbum dicitur. quia mentem per fidem illuminat, & veritatem per doctrinam oſtendit. ſuper fundamentum fidei ædificant quidam aurum contemplationis. quia qui contemplatur ſine fide: quaſi qui nititur videre ſolem ſine oculis.quidam argentum prædicationis: quia qui prædicat ſine fide,non loquitur fidelem ſermonem &c. Quidam lapides pre tioſos bonorum operum:quia qui operatur bonum ſine fide,eſt ſicut qui facit ſtructuram ſuper arenam. quidam ædificat ligna,ſcilicet amorem ardentiorem temporalium. Alij fęnum, id eſt fimum delectationum carnalium. Alij ſtipulam, ſcilicet ocioſorum verborum, & operum infirmorum. Fides enim habet quoſdam effectus eſſentiales, & principales. vt eſt facere filios Dei, facere ſimiles Deo, & purgare animam à tenebris peccati,ſiue infidelitatis.& iſti effectus ſunt a Deo. Alios habet effectus voluntarios, & ſecundarios: vt eſt credere, & dirigere opera aliarum virtutum, & imperare omnibus ſuo modo. & iſti effectus ſunt a libero arbitio.

Sequitur de Spe.

AEternam ſpectat vitam ſpes, & meritis ſtat
In domino fixa,ſecus eſt pręſumptio dicta.
Spernit terrena ſpes, cœli ſperat amena.
Egris ſolamen,tribulatis dat releuamen.
Non in diuitijs proprijs ſperes,vel amicis.
In domino ſpera,qui donat gaudia vera.
Qui vult prodeſſe ſperanti neſcit abeſſe.
Debet quiſque fore cum ſpe, ſimul atque timore
Vt non diffidat peccans nimium, neque fidat.

Et

Et declaratur quid ſit ſpes, quod in patria non eſt ſpes, & qui ſunt effectus ſpei, & quæ ſpei aduerſentur.

IN iſta parte auctor noſter determinat de ſpe. Pro cuius declaratione eſt præmittendum, ꝙ ſecundum Mag. ſent. Spes eſt certa expectatio futuræ beatitudinis ex Dei gratia,& meritis proprijs proueniens. & ſumitur hic ſpes ſecundum ſummam virtutum pro motu virtutis. In hac diffinitione non ſumitur certitudo demonſtrationis in qua plene vni parti conſentitur: ſed certitudo opinionis, qua vni parti conſentitur: quia ratione probari videtur, nec tamen omnino, ſed cum formidine. Huius autem ſpectationis cauſa principalis eſt Dei gratia, & non noſtra merita: quia & opera noſtra non ſunt meritoria, niſi ex Dei gratia, ſine meritis tamen ſperare aliquid non eſt ſpes, ſic ut dicit Grego. ſed prçſumptio. Item in prædicta diffinitione diffinitur motus ſpei, & non virtus. Virtus enim ſpei ſic diffinitur. Spes eſt audacia mentis de largitate Dei concepta habendi vitam æternam per bona merita. Item ſuper vocabulo: expectatio,&c. eſt notãdum, quòd eſt quçdam certitudo cognitionis, quç opponitur dubitationi. & hçc pertinet ad fidem. Alia eſt certitudo fiduciæ, quæ opponitur deſperationi, & hæc pertinet ad ſpem. & eſt certitudo ſecuritatis, quæ opponitur timori, & hæc erit in patria ſecundum B. Auguſt. in ſumma virtutum. Inter fidem, & ſpem eſt differentia: quia fides eſt de præteritis, & futuris, ſpes autem de futuris tantùm. Fides eſt de bonis, & de malis. ſpes autem de bonis tantùm. conueniunt tamẽ in hoc quòd tam ſpes, quàm fides ſunt de inuiſibilibus. Item certitudo ſpei ex tribus oritur, ſcilicet ex diuina largitate, ex abundantia meritorum. ex prægustatione æternorum. Spes enim eorum qui ſunt in purgatorio, & qui fuerunt in limbo eſt cum certitudine ſcientię. vnde declinant aliquo modo à ſpe propriè dicta. Spes enim quæ fuit in Stephano quando vidit cœlos apertos. & quæ fuit in Paulo quando dixit, ſcio cui credidi. & quæ fuit in Adam ante peccatum, fuit cum certitudine vi-

ſionis

ſionis.tamen ſatis debilioris quàm in cœlo. Vnde ſpes ſic ſumpta adhuc eſt minus propriè dicta. Ex præmiſſis patet,quòd in patria non eſt ſpes: quia beatitudo eſt omnium bonorum ſimul tota poſſeſſio.vnde,ibi,nihil eſt futurum, quod ſperetur,licèt ſanctis futura ſit adhuc reſurrectio corporum ſecundum rē, tamen præſens eſt eis ſecundum cognitionem.Spes enim ſic futurum reſpicit, quòd priuat tam præſentiam rei, quàm cognitionis,prout ſpes propriè ſumitur.Spes enim eſt duplex,ſcilicet ſuffragij, & primæ auctoritatis. Prima ponenda eſt in ſanctis. Secunda in ſolo Deo. & hæc eſt triplex, ſcilicet veniæ. iuxta illud, Pſal.30. In te Domine ſperaui,non cōfundar in ęternum. Alia eſt gratiæ.vnde Pſal.31.Sperantem autem in Domino miſericordia circundabit. Alia gloriæ.Prouerb.16. Qui ſperat in Domino beatus eſt.& idem Eſa.30. Effectus ſpei eſt multiplex. a tribulatione liberat. Pſal.21. In te ſperauerunt patres noſtri, & liberaſti eos. Exemplum de Suſanna, & Daniele Dan. 13.& vlt.Spes confortat.Ioſue primo.c.Confortare,& eſto robuſtus, &c.mentem eleuat.Qui ſperant in Domino mutabunt fortitudinem,aſſument pennas:vt aquilę.current,& non laborabunt. ambulabunt,& non deficient. Eſa.40.ſpes ſaluat.Pſal.16. Qui ſaluos facis ſperantes in te. & Prouer.28. Qui ſperat in Domino ſaluabitur. & ad Romanos 9. Spe enim ſalui facti ſumus. Spes temporalia miniſtrat.Pſal 44.Oculi omnium ſperant in te Domine,& tu das illis eſcam in tempore opportuno.Item ſpes hoſtes confundit. Iob.6. Confuſi ſunt:quia ſperaui. Item ſpes præſtat ſecuritatem.Pſal.55. In Deo ſperaui, non timebo,quid faciat mihi homo.

QVAESTIO.

Concluſio. Spes euacuatur in gloria.

QVæritur vtrum ſpes euacuetur in gloria.

Solutio. dicendum eſt,quòd ſic.ad Roma.7. Spes quæ videtur non eſt ſpes.Et ſi obijciatur illud, Sap.3. Spes illorum immortalitate plena eſt, ideſt indeficientia.

Solutio.ſpes capitur ibi pro re ſperata.Nota,quòd plura aduerſantur ſpei. Vnum diffidentia de Deo, ſiue deſperatio. de tali deſperatione habemus exemplum in Iuda, Cayn, & pluribus

buſ aliis. Deſperatio enim reddit hominem infelicem. Vnde Eccleſiaſt.14. Fęlix qui non habuit animi triſtitiam,& non excidit a ſpe,&c. Aliud eſt confidentia in creatura,quæ eſt triplex. Prima eſt præſumptio, ſiue confidentia de ſe. Secunda confidentia in homine. Tertia confidentia in rem inferiorem homine,vt in diuitijs. De prima dicitur, Prouerb. 28. Qui confidit in corde ſuo ſtultus eſt, ideſt verè ſtultus eſt homo de ſe præſumens, cum homo ex ſe non ſufficiat, neque ad ſuſtinendum, neque ad bene viuendum. Ad ſuſtinendum primo homo non eſt ſufficiens: quia ſecundum Gregor.eſſe omnium quæ de nihilo ſunt in nihilum tenderet, niſi ea omnium auctor manu regiminis retineret. Item homo non eſt ſufficiens defendere ſe ab hoſtibus, immo à dęmonibus cito perimeretur:niſi à Domino protegeretur. Trenorum tertio. Miſericordia Domini,quòd non ſumus conſumpti.& Bernar. ſi boni ſpiritus ſe à nobis elongauerint, impetum malorum ſpirituum quis poterit ſuſtinere? Item ad bene viuendum ſibi homo eſt inſufficiens.Primo,quia non ſufficit ex ſe bonam vitam inchoare. 2.ad Corinth. 3. non quòd ſufficientes ſimus aliquid ex nobis cogitare. cogitatio primum opus eſſe videtur. poteſt homo per peccatum ſe occidere,ſed non poteſt ſe occiſum ſuſcitare. Sapien.16.Homo per malitiam occidit animam ſuam.Oſeæ 13. Perditio tua Iſrael,tantummodo ex me auxilium tuum.Secundo homo eſt inſufficiens in bono inchoato perſeuerare. Greg. cito bonum amittitur, niſi à largiente cuſtodiatur. Tertio homo eſt inſufficiens in bono inchoato proficere. Bernard.ſuper illud Can. 1.trahe me poſt te,dicit in perſona eccleſiæ Domine ſcio me nequaquam poſſe peruenire ad te niſi gradiendo poſt te:ſed nec hoc quidem niſi adiuuera te. Homo præſumens de ſe eſt maledictus,Eſa.5.Vęh qui ſapientes eſtis in cõſilijs veſtris. De ſecunda confidentia quæ eſt in homine fallax. Hierem.9. Vnuſquiſque a proximo ſuo ſe cuſtodiat, & in omni fratre ſuo fiduciam non habeat.talibus enim infertur maledictio. Hiere. 17.c. Maledictus homo qui confidit in homine. & Eſaiæ 31.c. Vęh qui deſcendunt in Aegyptum ad auxilium, &c.& non ſunt confiſi ſuper ſanctum Iſrael, & Dominum non exquiſierunt.& Pſal.117. Nolite confidere in principibus, neq; in filijs hominum,&c. De tertia confidentia quæ eſt in rebus inferioribus homine.Dicendum eſt,quòd eſt nimis periculoſa. Prouer. 11.Qui confidit in diuitijs ſuis corruet.& Eccleſiaſt.31. Beatus

diues

diues qui non ſperauit in pecuniæ theſauris. Fatuus eſt, qui in his rebus tranſitorijs vult ſibi capere ſecuritatem: quia ipſam non habent. Eſaiæ 28.cap. Poſuimus mendacium ſpem noſtram, & mendacio protecti ſumus. De hoc habetur exemplum. 1. Regum decimoſeptimo capitulo de Golia qui confidebat in haſta, clipeo, & gladio, quę promittebāt ei victoriam. & de Dauid qui confidebat in domino, &c.

Sequitur de Charitate.

VErus amor dictus eſt veré maxima virtus.
Qua fit homo gratus Domino, tandemq́ue beatus.
Conſtat amor plenus virtutibus, alter egenus
Nullus habet florem meriti, niſi per amorem
Ordo ſeruetur, vt primo Deus perametur.
Poſtea dilige te ſuper omnia, ſed mage mente.
Proximus eſt hinc, plus peramandus iuſtus amicus,
Poſtea vult Dominus, vt ametur ſic inimicus
Inquantum bonus eſt, & homo: ſed non vt iniquus.
Poſt corpus proprium perametur, & hinc alienum.
Dilige ſic homines, vt eorum crimina vites:
Et odias culpas hominis, non qui facit ipſas.

Oſtendens quid ſit Charitas, & differentiam inter charitatem, & alios amores.

ISTA litera diuiditur in tres partes principales. In prima oſtendit quid ſit charitas. In ſecunda parte oſtendit differentiam inter charitatem & alios amores. In tertia parte oſtendit de ordine charitatis. Prima in principio. Secunda, ibi, Conſtat amor plenus. Tertia, ibi, Ordo ſeruetur. In prima parte dicit auctor noſter, quòd charitas ſecūdum Apoſtolum prima Thim. 1. Eſt finis præcepti de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta. & ſumitur hic finis conſummationis: quia charitas eſt conſummatio, ſiue perfectio omnis pręcepti. Poteſt etiam dici finis terminationis pręceptorum: quia omnia opera, quæ ſunt in præcepto tendunt ad charitatem: vt magis, ac magis habeantur. Charitas dicitur bonæ operationis principium: quia mouet ad illud. Grego. Charitas operatur magna ſi eſt. Charitas dicitur medium: quia opera informat. Charitas dicitur finis: quia opera dirigit, & ad finem debitum perducit. Pro quo eſt notandum, quòd charitas dicitur finis conſumptionis: quia peccata conſummit. Conſummationis: quia charitas eſt finis præceptorum: quia illa perficit. Charitas eſt finis terminationis: quia tam vita æterna quàm ipſe Deus eſt finis noſtri laboris, ſcilicet vita æterna debet eſſe terminus quo quieſcitur, Deus vero terminus in quo quieſcitur. Item charitas dicitur forma virtutum multipliciter. Vno modo: quia mouet omnes virtutes ad opera exteriora per quæ efficiuntur virtutes, & merentur augeri. Secundo modo dicitur forma virtutum: quia omnes virtutes mouent ad finem charitatis, ſcilicet ad bonum. Charitas autem habet bonum pro fine, & pro obiecto. Aliæ autem virtutes habent bonum non pro obiecto, ſed pro fine tantum. & ille finis virtutum perfectionem denotat. Tertio modo charitas dicitur formę virtutum: quia augmentat virtutum dilectionem, tollit faſtidium, & alleuiat onera propter eius deſiderium. Quarto modo, quia complet animam, & perficit non quidem in eſſe naturæ, ſed in eſſe gratui-

to,& meritorio,&c. De excellentia charitatis eſt notandum,ꝙ excellit alias virtutes in multis. Primo in Dei conformitate. prima Ioan.4 Diligamus Deum,quoniam ipſe prior dilexit nos. Secundo in ſpeciali dignitate.vnde Ricardus. Charitas eſt regula virtutum. Item oſtenditur eius excellentia in ſupportatione laboris. Aug. Omnia grauia,& immania leuia facit amor.Item excellit in vigoroſitate. Can.vlt. Fortis,vt mors eſt dilectio.excellit in vtilitate. Aug. Habe charitatem & fac quicquid vis. & prima ad Corinth.13. Si linguis hominum loquar,&c. Charitatem autem nō habeam,nihil mihi prodeſt.& Rom.8. Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Item in dulcedine, & delectatione: quia charitas ſecundum actum ſuum facit delectari nos in Deo non ſolùm in patria,ſed etiam in via,&c. De corde puro ponitur pro intellectu, & ſumitur hic intellectus pro actu intelligendi, ſecundum ꝙ cauſatur motus charitatis, quanto enim quis Deum intelligit,tanto magis ipſum diligit,niſi aliunde impediatur, & ita illa propoſitio denotat cauſam efficientem:conſcientia bona ponitur pro ſpe: quia qui puram habet conſcientiam ſecurè ſperat. & fide non ficta ponitur pro nō ſimulata,vel nō fragili:ſed inter aduerſa forti.Proſper in lib.de vita contemplatiua deſcribit ſic. Charitas eſt, vt mihi videtur recta voluntas ab oībus terrenis prorſus aduerſa, iuncta Deo inſeparabiliter,& vnita quodam igne Spiritus ſancti à quo eſt,& ad quem refertur intenſa,omnis inquinamenti extranea, corruptionis neſcia, nulli vitio mutabilitatis obnoxia. ſupra omnia, quæ carnaliter diliguntur excelſa. Affectionum omnium potiſſima,diuinæ contemplationis auida,in omnibus ſemper inuicta, ſumma actionum bonarum,ſalus morum,finis cœleſtium præceptorum,mors criminū, vita virtutum,virtus pugnantium, palma victorum,ſanctarum mentium arma,cauſa bonorum meritorum, præmium perfectorum ſine qua nullus Deo placuit, cum qua non potuit aliquis peccare:fructuoſa in pœnitentibus,læta in proficientibus, glorioſa in perſeuerantibus,victorioſa in martyribus, operoſa in omnibus fidelibus,ex qua quicquid eſt boni operibus viget. Charitas ſecundum Magiſt. ſent. in tertio quantum ad actum diffinitur ſic: Eſt dilectio,qua diligitur Deus propter ſe,& proximus propter Deum, & in Deo.

QVAE-

QVAESTIO.

Concluſio. Motus charitatis prior eſt in Deum, quàm in proximum.

Queritur vtrum motus charitatis ſit prior in Deũ, quàm in proximum.

Solutio. ſecundum Bonauentu. motus charitatis in Deum prior eſt dignitate, & origine. Charitas enim facit Deum diligi propter ſe, & proximum propter Deum. vnde dicitur Mathęi 22. Diliges Dominum Deum tuum, &c. & ſequitur: hoc eſt maximum, & primum mandatum, ſecundum ſimile eſt huic, ſcilicet, Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Motus autem dilectionis in proximum prior eſt in exercitatione. Qui enim vult perfectus Dei amator eſſe, prius debet exercere in amore proximi. vnde prima Ioan. 4. Qui fratrem ſuum quem videt non diligit, quomodo poteſt diligere Deum, quem non videt.

Sequitur ſecunda pars, ibi, conſtat amor plenus, vbi auctor noſter aſſignat differentiam inter charitatem, & alios amores, dicẽs, ꝙ triplex eſt amor, ſcilicet gratuitus, naturalis, & vitioſus: gratuitus eſt laudabilis, quia virtus habet finem principalem bonum incommutabile. Et diuiditur in amicitiam, & concupiſcentiam: ſecundum amicitiam diligit quis Deum puriſſimè non reſpiciens vtilitatem ſuam: ſed bonitatem amati: hoc modo plus diligit homo Deum, quàm ſeipſum. Secundum concupiſcentiam diligit quis Deum: quia remunerationem in eo expectat.

QVAESTIO.

Concluſio. Perfectæ charitatis eſt illius qui cupit diſſolui, & eſſe cum Chriſto.

Quæritur vtrum ſit perfectę charitatis, qui cupit diſſolui, & eſſe cum Chriſto.

Solutio. ſi deſiderium eſſendi cum Chriſto eſt propter contemptum terrenorum, & abundantem prægustationem cœleſtium: tunc eſt ſignum perfectionis: quia perfectus

amator Dei vir poteſt ſuſtinere interpoſitionem corporalis parietis inter ſe & Deum. Qui autem cupit eſſe cum Chriſto propter tędium malorum præſentium, hoc eſt ſignum imperfectionis: ſecundum Bonauentu. Amor naturalis, nec laudabilis eſt, nec vituperabilis, & habet finem indigentiam, vel vtilitatem propriam: Iſte ſimiliter diuiditur in amicitiam, & concupiſcentiam, ſecundum amicitiam diligimus hoc amore nos & noſtram perfectionem, & noſtram conuerſionem, & magis ea, quæ magis ſunt neceſſaria. vt caput, pro quo totum corpus ſupponimus. ſecundum concupiſcentiam diligimus Deum: quia neceſſitati noſtræ ſubuenit, vel ſubueniet, & hoc amore non diligitur res propter ſe, ſed propter vſum eius. vnde hoc modo plus diligit ſe homo dilectione naturali, quàm Deum. Amor vitioſus vituperabilis eſt: quia peccatum, & habet finem voluptatem, ſiue dilectionem in creatura. Hic amor etiam diuiditur in amicitiam, & concupiſcentiam, ſecundum amicitiam diligimus hoc amore dilectionem creaturæ propter ſe, quamuis in nobis non habeatur, ſecundum concupiſcentiam diligimus voluptatem creaturæ propter nos. Item differentia eſt inter amorem, dilectionem, & charitatem: quia amor propriè eſt naturæ, & dicitur amor quaſi animorum vnio. Hic quærit appetitum in re amata. Dilectio eſt amor proximi. Et dicitur dilectio quaſi duos ligans, ſeu duorum ligatio. Sociat enim amantem & amatum in amore, ſcilicet vt mutuo ſe diligant. Charitas eſt amor in Deum: hic amicum determinat, & indicat omnibus cariorem, vnde dicitur charitas quaſi cara vnitas, vel quaſi carum Deo faciens. Alia differentia poteſt aſſignari, ſcilicet quòd amamus Deum propter ſe, Diligimus eum ſuper omnia. Charitas omnia complectitur, ſcilicet propter ſe, & ſuper omnia. Diligere Deum in hoc differt a dilectione proximi: quia diligere Deũ eſt velle ei bonum quod habet, ſ. ꝙ ſit omnipotens, & ſummè bonus &c. velle eius præcepta ſeruare cum intentione fruendi eo. Item velle eum poſſidere, & poſſideri ab ipſo. Item voluntatē Dei ſuæ voluntati præferre. Diligere vero proximũ eſt velle ſibi ſummũ bonũ, non per eſſentiã, ſed ꝑ gratiã. Itē diligere promum eſt ſucceſſum bonum ei optare, & quærere. Item diligere proximum eſt ei velle hoc quod ſibi. Item differentia eſt inter dilectionem Dei & proximi: quia diligimus Deũ in ſe, & ꝑꝑ ſe, proximũ diligimus in Deo, & ꝑꝑ Deũ, qñ.n. dicimus duplicem charitatem, ſ. Dei & proximi: hæc duplicitas non intelligitur,

quantum

quantum ad habitus,ſed quantũ ad actus.quia vno habitu charitatis diligitur Deus, & proximus. Super hoc eſt notandum quòd charitas eſt quandoque habitus.Apo.ad Rom.5.charitas Dei diffuſa eſt in cordibus veſtris per Spiritum ſanctũ qui datus eſt vobis. quandoque charitas idem eſt, ꝙ motus. Can.2. ordinauit in me charitatem.quandoque charitas idem eſt ꝙ ſignũ. vnde Io.15.Maiorem charitatem nemo habet:vt animam quis ponat pro amicis ſuis.i.maius ſignum charitatis.quandoq; charitas idem eſt ꝙ tertia perſona in trinitate,ſeu ſecundũ aliquos Spiritus ſanctus.1.Io.4.Deus charitas eſt;quandoq; ſumitur eſſentialiter,& ſic tota trinitas dicitur charitas.Colo.primo. tranſtulit nos in regnũ filij. quandoq; ſumitur pro feruore charitatis.vnde Luc.7.dilectionis ſuæ Auguſt.exponit.i.ſubſtantiæ ſuę dimiſſa ſunt ei peccata multa,quia dilexit multũ.De effectu charitatis eſt notandum ꝙ multiplex eſt eius effectus.peccatum expellit,vnde dimiſſa ſunt ei peccata multa, quia dilexit multum. Lucę 7.Legem cuſtodit.apo.Ro.13.Qui diligit legem impleuit. Deum homini iungit.1.Io.4.qui manet in charitate in Deo manet,& Deus in eo, mẽtem virtutibus ornat.Apo.j.Cor.13.Charitas patiens eſt,benigna eſt. & Prouerb.vlt. Byſſus,& purpura indumentũ eius.perfectionem adducit Apo.1.Cor.12. Adhuc excellentiorem viam vobis dedi. & Aug.15.De trini. gloriã tribuit.Io.14. Si quis diligit me ſermonem meum ſeruabit. Dilectione Dei dignum efficit. Io.14. Qui diligit me, diligetur à patre meo. charitas in cordibus noſtris diffunditur cum ad proximum dilatatur.effunditur per prædicationem,& opera miſericordię infunditur per illuminationẽ gratię, ſuperfunditur per opera pfectionis, & ſuperogationis. p charitatẽ venit Deus ad hoĩes in incarnatione,in homines in gratię collatione.p ipſam charitatẽ currunt homines ad Deũ bona operatione,& perueniunt ad Deũ in glorificatione, amoris eſt vulnerare qa intima cordis penetrat.Cãt.4 vulneraſti charitate ſupple cor meũ.amoris eſt languidũ facere, & hoc per deſideriũ eſſendi cum amato. Can.5.nunciate dilecto,quia amore langueo. Item inebriare, quia ſic tẽdit in amatũ,ꝙ ſuiipſius, & oĩum rerum pręter illum obliuiſcitur:comedite,& bibite.Can.5. Itẽ liquefacere: quia cor in diuina dulcedine ſic reſoluitur, ꝙ appetitus cũ appetibili mirabili amicitia vnitur.Cant.aĩa mea liquefacta eſt. charitas vim habet diffuſiuã,vt patet in rerũ creatione.vim vnitiuã, vt ĩ Chriſti incarnatione.vim transformatiuã,vt patet in glorificatione.

Sequitur

Sequitur tertia pars de ordine charitatis, ibi, Ordo ſeruetur. Pro cuius declaratione eſt notandum, quòd in debito ordine charitatis Deus eſt ſupra omnia diligendus, & primo, & principaliter. Et hoc tangit beatus Auguſtinus quando dicit, ꝙ primo debemus diligere quod ſupra nos eſt, ſcilicet Deum. deinde quod intra nos eſt, ſcilicet animam. deinde diligendum eſt quod iuxta nos eſt, ſcilicet proximus. primo tamen iuſtus amicus, quamuis contineatur ſub nomine proximi. & de illa materia tractaui in titulo de eleemoſyna. deinde diligendum eſt corpus proprium. deinde corpus alienum, deinde diligendus eſt inimicus.

QVAESTIO.

Concluſio. Corpora noſtra ſunt diligenda ex charitate.

QVæritur vtrum corpora noſtra ſint diligenda ex charitate.

Solutio, omne illud, quod eſt beatificabile, eſt diligendum ex charitate. Deus autē eſt beatus per eſſentiam, ſpiritus rationalis per influentiam, corpus vero eſt beatificabile per redundantiam, inquantum gaudium redundat per coniunctionem ſui ad animam beatam. Et ſi obijciatur quòd dominus hortatur nos ad vitam carnalem odiendam. Ioan. 12. Qui amat animam ſuam, id eſt vitam carnalem in hoc mundo perdet eam.

Solutio, dicendum eſt ꝙ in corpore noſtro eſt bonum naturæ, & hoc diligendum eſt. & eſt vitioſitas concupiſcentiæ, & hęc eſt odienda. quia caro non repugnat ſpiritui per conditionem naturæ, ſed propter vitioſitatem concupiſcentiæ contractæ. Bonauen. Ambroſius tamen ponit talem ordinem. primo diligendus eſt Deus, ſecundo parentes, tertio filij, quarto conſanguinei iuxta gradus cognationis, deinde illi qui non ſunt de progenie, deinde inimici. Deum enim debemus diligere toto corde, id eſt intellectu ſine errore. tota anima, id eſt voluntate ſine contrarietate. tota mente, id eſt memoria ſine obliuione. de iſta materia tractaui ſatis in capitulis de præceptis & concilijs, & de eleemoſyna. Tamen non eſt omittendum, ꝙ aliquid diligitur magis altero multipliciter. maiori affectu, ſic ſuper omnia diligendus eſt Deus. inter homines magis ſunt diligendi

parentes,

parentes, quàm filij. deinde conſanguinei &c. maiori effectu plus diligendi ſunt filij, quàm parentes. tamen primum magis indigenti eſt ſuccurrendum. quantum ad maiorem gratiam, ſic magis ſunt diligendi, qui magis ſe ad gratiam habilitant. ad maiorem gloriam ſic diligendi ſunt ſecundum gradus participandi bonum gratiæ. Si obijciatur illud Apoſtoli ſecunda ad Corin. 12. cap. vbi dicitur ꝙ filijs debent theſaurizare parentes. non econuerſo. Dicendum eſt quòd hoc dicitur de naturali dilectione ſecundum quam magis inclinatur affectus ad filios, quàm ad parentes. Ratio huius eſt, ꝙ natura appetit conſeruari in ſuo ſimili. ſed ſecundum ius diuinum magis tenemur procurare ſalutem parentum, quàm filiorum. Ratio huius eſt. quia amor gratuitus facit memorare cauſæ beneficiorum, propterea dominus pręcepit honorare parentes. quia plura beneficia recipimus à parentibus, quàm à filijs. Super hoc notatur per doc. ſuper 3. lib. ſenten. & per beatus Auguſt. in lib. de doc. Chriſtiana, quòd aliquis dicitur magis diligendus quatuor modis. vno modo maiori affectu, ſecundo maiori effectu, tertio ad maiorem gratiam, quarto ad maiorem gloriam. Maiori affectu magis diligendi ſunt parentes, quàm filij, cum naturalis ratio conſiderat, quòd tot beneficia ſuſcepit filius à parentibus, & quòd tot paſſi ſunt parentes pro filijs. Maiori effectu magis diligendi ſunt filij, quia filij naſcuntur paruuli, & ideo magis indigent exterioris beneficij exhibitione. vnde in extrema neceſſitate poſitis patre & filio, cęteris paribus, ſi non poſſum vtrique ſubuenire, teneor ſubuenire potius filio, quàm patri. quantum ad maiorem gratiam, omnes æqualiter ſunt diligendi, quantum ad maiorem gloriam magis boni diligendi ſunt. Tamen quidam ſunt effectus quos potius debemus exhibere parentibus, quàm filijs. vtputa, timor, reuerentia, & huiuſmodi, & cętera.

QVAE-

QVAESTIO.

Concluſio. Mali parentes ſunt præferendi bonis extraneis in dilectione.

QVæritur vtrum mali parentes ſint præferendi bonis extraneis in dilectione.

Solutio. magis debeo procurare, & deſiderare vt pater meus ſit bonus, & in charitate permaneat. & hic amor dicitur amor beneficentiæ. facta tamen patris mei non debeo approbare, quandiu eſt in ſtatu peccati. & ſic amore complacentiæ debeo magis diligere bonum extraneum, quàm patrem meum malum.

QVAESTIO.

Concluſio. In patria non obſeruatur ordo charitatis.

QVæritur vtrum in patria obſeruetur ordo charitatis ſicut in via.

Solutio. ſecundum Anſelmum. in illa charitate perfecta innumerabilium angelorum, & hominum beatorum, vbi nullus minus alium, quàm ſeipſum diligit, non aliter gaudebit quiſque pro ſingulis alijs, quàm pro ſeipſo, & Aug. vide, ut idem ſentire in lib. de di. nominibus. Et ſi obijciatur ſic. ſi quilibet gaudet tantum de bono proximi, ſicut de bono proprio, fruſtra aggreditur homo opera perfectionis, cum tantum gaudeat ille, qui non fecit, quantum ille qui fecit.

Solutio. dicendum eſt ꝙ ad quantitatem gaudij duo concurrunt, ſcilicet virtus dilectionis, quæ facit gaudere, & materia de qua quis gaudet, quantum eſt ex parte materiæ æqualiter gaudebit quilibet de bono proximi, & ſuo ſi eſt æquale, & magis gaudebit ſi maius eſt bonum proximi quàm ꝓprium. Sed quantum ex parte virtutis, per quam gaudet magis, qui maiorẽ charitatem habebit. vnde non ſequitur, quòd non martyr tantum gaudeat de bono martyris, quàm ipſemet martyr. quia merito martyrij acuta eſt martyrij virtus gaudendi. homo enim dilectione naturali magis diligit ſe quàm Deum. ſed econuerſo eſt in dilectione gratuita. Tria enim generaliter diliguntur. vtile, delectabile,

delectabile, & honeſtum: propter primum diligenda eſt tribulatio, quia vtilis. propter ſecundum diligenda eſt virtus peramplius quia honeſta. propter tertium diligendus eſt Deus, quia delectabilis. immo propter hæc omnia diligendus eſt Deus: quia ipſum diligere eſt vtile, honeſtum, & delectabile. ꝙ homines mutuo ſe habeant diligere, patet, quia ſunt membra vnius corporis Chriſti miſtici, ſecundo quia vno ſpiritu ſancto viuificantur ſpiritualiter, quia vniuntur, tertio quia vnam fidem habent; quarto, quia vnũ baptiſmum receperunt; quinto, quia vnum habent patrem, & dominum; ſexto, quia ad vnum tendunt regnum. dilectionem enim proximi nobis ſuadet ius naturę. vnde Matth. 7. Quęcunq; vultis vt faciant vobis homines. ius ſcripturę. Matth. 22. Diliges dominum Deum tuum, & proximum tuum ſicut teipſum. Exemplum creaturæ, quia omne ſimile diligit ſibi ſimile. Eccl. 30. Melius eſt enim diligere, quàm diligi. primo quia quod diligimus ſcimus, ſed ꝙ diligimur neſcimus, ſed credimus. ſecundo quia quod diligimus propriæ virtutis eſt, ſed quod diligimur alienæ. tertio quia cum diligimus alios obligamus, cum vero diligimur alijs obligamur. quarto quia cum diligimus, meremur nobis. cum autem diligimur, alij merentur ſibi. per dilectionem enim proximi efficimur imitatores Chriſti. Io. 15. Hoc eſt enim præceptum meum: vt diligatis inuicẽ, ſicut dilexi vos. Efficimur Saluatoris diſcipuli. Io. 13. In hoc cognoſcent homines quia mei eſtis diſcipuli, ſi dilectionem habueritis adinuicem. Item per dilectionẽ efficimur contemplatores. 1. Io. 4. Qui diligit fratrem ſuum ex Deo natus eſt.

QVAESTIO.

Concluſio. Quantum ad effectum conditionis plus Deus diligit angelos quàm homines.

Quæritur vtrum Deus magis diligat angelos, quàm hoĩes. Solutio, Deus dicitur diligere creaturas effectu. dupliciter autem eſt effectus de reſpectu naturæ rationalis, ſcilicet effectus conditionis, & reparationis: quãtum ad effectum conditionis, plus dilexit angelos, quia meliora eis cõtulit naturalia, & magis potẽtes fecit, & magis manifeſtatur in eis diuina potentia. quantum ad effectum reparationis magis dilexit homines. ad Hebrę. 1. c. Nuſquam enim angelos apprehendit.

hendit, ſed ſemen Abrahę. Ioã 15. Maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Et in hoc effectu principaliter manifeſtatur diuina miſericordia: in vtroque tamen manifeſtatur diuina ſapientia. Si igitur quæratur, quæ iſtarum dilectionum magis excedat, Reſpondetur, ꝙ ſi loquamur quantum ad ſtatum præſentem, ſic magis dilexit angelos: ſi autem loquamur quantum ad ſtatum finalem, videtur ſatis rationabiliter dici, ꝙ magis diligat homines, quia de pluribus habebit homo in paradiſo, vnde gratus, & deuotus Deo exiſtat. tum propter beneficiũ incarnationis, tum propter beneficium reparationis, tum propter beneficium eminentis glorificationis, quæ non tantum manifeſtant erga nos diuinę charitatis magnitudinẽ, ſed nimietatẽ, ſecundũ ꝙ dicitur Ephe. 2. Deus qui Diues eſt in miſericordia, propter nimiã charitatem, qua dilexit nos. charitas veſtis nuptialis eſt. de qua Matth. 22. Amice quomodo huc intraſti non habens veſtem nuptialem? quaſi admiratur dominus inueniens aliquem in eccleſia ſine veſte charitatis. cuius admirationis quinque poſſunt eſſe cauſę. Prima cum Chriſtus dominus noſter tantum expendit, vt ſpõſa ſua eccleſia hanc veſtem haberet, ſcilicet charitatem: cui veſti dedit materiam in paſſione, quaſi de viſceribus ſuis cum lateris ſui apertione ſecundum Ber. amorem ſuum nobis oſtendit: vt eius amore ad eum tenderemus. Secunda cauſa admirationis eſt, ꝙ eccleſia ſcit hanc veſtem ſummè placere ſponſo ſuo, ſcilicet Chriſto, quæ figurata fuit per veſtem inconſutilem, quę nõ valuit diuidi. Io. 19. Licèt corpus ſuum permiſerit Chriſtus perforari, quare membrum eccleſiæ permittit hanc veſtem à ſe ſeparari. vnde Aug. tunicam hominis in cruce pendentis carnifices Pilati nõ ſunt auſi inſcindere: & tu niteris charitatem Dei, immo charitatem quę Deus eſt ſeparare. Tertia cauſa admirationis eſt ideo, ꝙ iſtam veſtem, ſ. charitatem oſtenſura eſt eccleſia in illa magna curia, & neſcit qua hora. Matth. 25. & 24. Media nocte clamor factus eſt &c. Et vos eſtote parati, quia qua horan non putatis &c. Sed ſunt plures qui tunc primo volunt ordiri hanc veſtem, quando deberet ſuccindi, & ideo decipiuntur. Iſa. 38. Dum adhuc ordirer ſuccidit. & Pſal. idem. Quarta cauſa admirationis eſt eo ꝙ ſi hęc veſtis defuerit, turpitudo hominis illius toti mundo manifeſtabitur. Prouer. 10. vniuerſa delicta operit charitas. & Apoc. 16. Beatus qui cuſtodit veſtimenta ſua, ne nudus ambulet, & videãt homines turpituidinẽ eius.

Quinta

Quinta cauſa admirationis eſt ideo, ꝙ non licet aliter quàm cū veſte intrare regnum cęlorum, vt patet Matt. 22. De illo qui intrauerat ſine hac veſte, qui fuit deiectus, & miſſus in tenebras exteriores. De hoc habetur exemplum Heſter 4. c. vbi legitur, ꝙ non licebat intrare aulam regiā regis Aſſueri indutum ſacco. & glo. Eſt ſaccus timor ſeruilis, cum quo nemo intrat regnum cęlorum, ideo regina Heſter induit pretioſus veſtimentum ſuum, quando acceſſit ad regem & placuit regi &c. charitas veſtis nuptialis dici poteſt: quia matrimonium quo filius Dei vnitus eſt humanæ naturæ ſorori noſtræ multum requirit, vt veſtem charitatis habeamus. Si enim matrimonia quæ facit quotidie inimicos amicos efficit, quare non illa veſtis, quæ eſt charitas cum ſit quid excellentius? patet, quia propter hanc veſtem, ſcilicet charitatem nuptiæ filij Dei & humanæ naturæ factæ ſunt &c.

Quæritur quid dicendum de dilectione inimicorum. ſuper quo eſt notādum, ꝙ alia eſt dilectio affectus. alia effectus. Dilectio affectus eſt duplex. quia alia eſt innocentiæ, alia beneficentiæ. dilectione innocentiæ tenemur diligere inimicos; quia nō debemus eis optare malum inquantum malum, ſed inquantū eis expediens eſt, vel reipublicæ. Affectus dilectionis beneficentiæ eſt duplex, ſcilicet principalis & ſecundarius. principalis eſt velle inimicis, & optare bona ſpiritualia, ſicut eſt gratia, & gloria: hac dilectione, ſeu affectu tenemur diligere inimicos. Affectus ſecundarius eſt optare bona tēporalia inimicis, hoc modo non tenemur ſemper diligere inimicos, quia non ſemper expedit eis habere bona temporalia. Eodē modo diſtinguēdum eſt de dilectione effectus, qui ſimiliter eſt duplex. ſ. innocētię & beneficentiæ. primo modo tenemur oēs diligere inimicos: quia tenemur eis mala nō inferre, niſi forte propter bonū perſonæ, vel reipublicæ. dilectio enim effectus beneficentiæ eſt diſtinguēda: quia ſi eſt beneficium ſpirituale neceſſariū ad ſalutē, tūc tenemur inimicis illud impendere, ſicut orare pro eis, non quidem in ſpetiali, ſed in communi. ita, ſ. ꝙ nō excludamus eos ab orationibus communibus. ſi vero eſt beneficium tēporale, ad hoc non tenemur, niſi in caſu neceſſitatis. Item notandum eſt ꝙ duplicem poſſumus habere inimicum. ſ. perſonę noſtræ, vel eccleſiæ. inimico ꝑſonæ benefacere perfectionis eſt: niſi inquātum beneficium ipſi, vel alteri occaſionaliter nociuum eſt, quia in tali caſu ſubtrahere beneficium vtile eſt. inimico autem eccleſiæ beneficium ſubtrahere, perfectius eſt, & melius niſi ꝑ be-

neficium ſperetur reconciliandus eccleſiæ. Ex prædictis patet ꝙ optare bona temporalia inimicis eccleſiæ imperfectionis eſt: niſi per accidens.ſ.quando credunt per hoc conuertendi inimicis vero perſonæ optare bona temporalia perfectionis eſt, niſi per accidens, ſcilicet quando putantur eis, vel alijs eſſe nociua. Item eſt notandum ꝙ licèt amicum diligere ſit magis debitũ: tamen inimicum diligere magis eſt remiſſionis pœnæ meritorium,& ad multa alia valet. primo quia magis accedit ad perfectionem. maioris etiã virtutis eſt,quia magis gratuitum. ſecundo quia motus charitatis ad inimicum magis eſt meritorius remiſſionis pęnæ. & hoc ratione difficultatis. tertiò quia diligere inimicum expreſſius ſignum charitatis eſt,quia contra motum naturæ eſt. idcirco valde difficile eſt niſi adſit gratia per quã vincatur natura.Signa dilectionis ſunt:quia amicus amicum libenter audit,libenter de illo loquitur,ſæpe de ipſo cogitat, ſine tędio ſibi obſequitur,corpus,& res pro illo exponit,offenſam cauet,offenſum placat,congaudet proſperitati,condolet aduerſitati,gaudet de ſua præſentia, dolet de abſentia &c. Signa diuini amoris ſunt,cum aliquis libẽter cogitat de Deo, cum aliquis libenter eſt in domo Dei, cum aliquis de Deo, vel cum Deo libenter loquitur,cum quis libenter Deum audit,& audita retinet memoriter. cum quis libenter dat pro Deo, cum quis pro Deo libenter patitur, cum mandatis Dei libenter quis obedit, cum quis amat quæ Deo placent, & odit ea, quæ diſplicent Deo, cum quis frigeſcit à ſollicitudine & amore mundi, cum aliquis magnum honorem exhibet miniſtris Dei, in ſumma de virtutibus.

QVAESTIO.

Concluſio. Ordo charitatis reſpicit affectum, & effectum.

QVæritur vtrum ordo charitatis attendatur penes affectum,vel penes effectum,vel penes vtrunque.

Solutio. affectus quandoq; ſumitur pro paſſione, & hęc paſſio dicitur quędã mulcebris complacẽtia.de hoc affectu dicitur Prouer.18. vir amicabilis ad ſocietatẽ magis erit amicus,quàm frater.& hunc affectũ minime reſpicit ordo charitatis.quia ille affectus plus reſpicit ſenſibilẽ experientiã,quam

rationis eligentiã, ſicut patet cum aliquis plus delectatur loqui cum amico, quàm cum Deo, vel cum patre ſuo, licèt multo plus diligat Deum, vel patrẽ ſuũ: quod patet: quia multa maiora faceret pro Deo, vel pro patre ſuo, quàm pro amico. quamuis autem hic affectus ſit tolerabilis in his, qui huic mundo dediti ſunt, in viris tamẽ ſpiritualibus, quorum eſt experiri quàm ſuauis eſt Dominus, eſt multum reprehenſibilis. Alio modo accipitur affectus pro motu, qui motus dr̃ quædam ratio elicitiua, & ille motus eſt duplex. vnus à charitate elicitus: alius à charitate, imperatus. Primus eſt quo opto alicui ſummũ bonum, & ordo charitatis principaliter reſpicit hunc, & mihi debeo plus optare beatam vitam, quàm patri meo: & ſic de ſingulis: Affectus verò à charitate imperatus eſt, cum quis optat alicui bonum temporale, quod eſt ordinatum ad conuerſationem naturæ, & hunc affectum reſpicit ordo charitatis minus principaliter. Similiter ex parte effectus dicendum eſt: quia quidam eſt qui reſpicit communem vtilitatem, ſicut collocatio eccleſiaſtici beneficij. Et hunc minimè reſpicit ordo charitatis: quia, ibi, attendenda eſt meriti dignitas, & parum aut nihil ſanguinis proximitas, ne ſub pallio charitatis lateat affectus carnalitatis, & dicatur de tali per prophetam. Mich. 3. Vęh qui ędificant Syon in ſanguinibus. Alius effectus eſt, qui reſpicit ſingularem perſonam. Et hic eſt duplex. quia vnus reſpicit animæ ſalutem, & hunc principaliter reſpicit ordo charitatis. Alius effectus eſt reuelatio temporalis neceſſitatis, & hunc reſpicit ordo charitatis minus principaliter: quia ſecundum diuerſas oportunitates debet, & poteſt homo magis, & minus beneficio eſſe in collocatione alicuius commodi temporalis. Bonauen.

QVÆSTIO.

Concluſio. Quidam certi ſunt ſe habere charitatem: vt quibus Dominus reuelauit.

QVæritur qualiter quis poteſt ſcire vtrum habeat charitatem.

Solutio. quidam ſciunt ſe non habere charitatem: vt qui ſunt in actu peccandi, vel in propoſito. quidam dubitant ſe habere charitatem: quia rationes habent pro vtraque parte: vt ſunt illi, qui incipiunt facere quod in ſe eſt: quidam putant

tant

tant ſe habere, ſicut qui multa bona opera fecerunt, & diu abſtinuerunt a peccato. Ad hæc tamen ſuſtinent motus tentationum, & imaginantur turpia. quidam experiuntur ſe habere charitatem: vt illi qui guſtant diuinam dulcedinē in quibus ferè fomes extinctus eſt, & ſemper bona faciunt, vel affectant. quidam certi ſunt ſe habere. vt quibus Dominus reuelauit, qualis fuit Paulus.

Quæritur vtrum creaturæ irrationales ſint diligendæ ex charitate.

Solutio. ſecundum Bonauē. Tripliciter poteſt aliquid diligi ex charitate. Vno modo, quòd charitas ponere faciat affectionem, & finem circa dilectum, & ſic ſolus Deus diligitur ex charitate. Alio modo, quòd charitas faciat ponere affectionem circa dilectum, non tamen finem, & ſic diligitur proximus ex charitate: quia circa proximum afficimur affectu charitatis, optando ei ſummum bonum, nō propter ipſum, ſed propter Deum. Alio modo dicitur aliquid ex charitate diligi: ita quòd charitas circa illud non ponit finem, nec affectum intuitu ſui, ſed ſolum ratione eius propter quod diligitur. Et hoc modo diliguntur creaturæ irrationales, in quibus Deus relucet: quia Deus diligitur in illis, per quem modum dicitur diligere carnem amici ſui, non quia afficiatur circa carnem ſpeciali affectione, ſed circa amicum. propriè tamen loquendo non ſunt diligendæ ex charitate: quia charitas quæ eſt amor Dei, extendit ſe ad illos, qui ſunt nati eius filij per gratiam adoptionis, non ad creaturas irrationales: vnde Auguſt. Solum ex charitate diligenda ſunt quę nobiſcum ſocietate quadam referuntur in Deum, vt eſt homo, angelus, &c.

Nota, ꝙ ſeptem ſunt, quæ faciunt: vt aliquis ametur à Deo. Primum eſt ſapientia. Sapien. 7. Sapientia infinitus theſaurus eſt hominibus, quo qui vſi ſunt participes facti ſunt amicitiæ Dei, & in eodem: neminem diligit Deus, niſi eum, qui cum ſapientia inhabitat. & Prouerb. 14. Acceptus eſt regi miniſter intelligens. Aliud eſt immunditia, quæ effectus eſt ſapientiæ. Iaco. 3. Quæ de ſurſum eſt ſapientia primum quidem pudica eſt, id eſt pudicum faciens. propter munditiam vocatus eſt Ioannes diſcipulus, quem diligebat Ieſus. Ioan. vlt. & Prouer. 22. Qui diligit cordis mūditiam, propter gratiam labiorum ſuorum amicum habebit regem. Tertium eſt manſuetudo. vnde Moyſes propter manſuetudinem fuit ſpecialis amicus Dei, Num. 22. & Eccl. 47.

Dile-

Dilectus Deo,& hominibus Moyſes.Quartum liberalitas,quę multũ aſſimilat Deo,qui ex liberalitate fecit quęque fecit.vnde Seneca:q dat beneficia Dominũ imitatur,maximè pauperibus. ideo ſcribitur 2.ad Corin.9.Hilarem datorẽ diligit Deus.Quintum eſt humilitas.Sextum eſt dilectio. vnde Bernar.in epiſtolis. Diligit enim Dominus eos,qui ſe diligunt. Alioquin eſſet infidelis:ideo nemo ſe amari diſfidat,qui iam amat. Septimum eſt temporalium contemptus. Matth.19. Si vis perfectus eſſe,&c. & Seneca. Nemo dignus eſt Deo, qui opes non contempſerit. & Aug.in lib.ſoliloquiorum. Qui in bonis contemptibilibus amorem ſuum ponit, Dei amore eſt indignus. Nota illa quæ incitant hominem ad amandum, & diſcurre per omnia beneficia,quę Deus contulit homini,confert,& conferet.&c.

QVAESTIO.

Concluſio. Dęmones, & damnati non ſunt diligendi ex charitate eliciendæ.

QVæritur vtrum dæmones,& damnati ſint ex charitate diligendi.

Solutio. ſicut irrationales creaturæ non ſunt diligendæ ex charitate eliciendæ: quia non ſunt ordinatæ ad aſſecutionem illius ſummi boni,ſic etiam dęmones,& damnati. Charitas enim nullos facit elicitiuè diligere, niſi eos quos optat ad futurã beatitudinẽ peruenire. Si vero ex charitate diligere accipiantͤ large prout actus diligendi eſt ex charitate imperante, ſic ſunt diligendi ratione naturę: ſunt enim imago Dei, ſed odiendi ſunt ratione culpæ. Veruntamen:quia culpa inſeparabiliter adhæret ipſorum naturæ, & poſſidet eam. ideo charitas magis affectum naturalem habet ad diligendum irrationalia,quam dęmones, vel damnatos.

QVAESTIO.

Concluſio. Mali homines odiendi ſunt ratione inordinationis.

QVæritur vtrum mali homines ſint diligendi ex charitate.

Solutio, odiendi ſunt ratione inordinationis culpæ.

Vnde

Vnde Pſalmus 138. Nonne qui oderunt te Domine oderam. ſed ratione naturæ diligendi ſunt: quia ſunt ad beatitudinem ordinati. Vnde ſapientiæ 11. Nihil odiſti Domine eorum quæ feciſti. & Matthæi 6. Diligite inimicos veſtros. &c. conſtat enim quòd inimici iuſtorum ſunt mali,& hoc eſt quod dicit Gregor. Si indignationem debemus vitijs,compaſſionem debemus naturæ.& Iſid. Totum Chriſtum non diligit, qui hominem odit,bonum eſt non odire naturam,ſed culpam. Vnde gl. ſuper illud Pſal. 138. Perfecto odio oderam illos,ideſt iniquitates eorum odi non naturam.

QVAESTIO.

Concluſio. Inimicos diligere omnes tenentur quantum ad affectum.

QVæritur vtrum omnes teneantur inimicos diligere quantum ad affectum.

Solutio. ſecundum Bonauentu. Duplex eſt affectus. vnus à charitate elicitus. alius à charitate imperatus. Primo affectu tenemur omnes diligere, etiam ipſo actu inimicantes. Gloſa ſuper illud Matth. 24. Diliges proximum tuum ſicut teipſum. ſecundum beatum Auguſt. nomine proximi, & amici intelligitur omnis homo: quia non te perſequitur,quod fecit Deus, ſed malitia. Secundo affectu non tenemur diligere,ſed ſufficit non odiſſe. Hos duos affectus exprimit Ambro. dicens: Sufficit, quòd inimicos diligamus, & non odio habeamus. Vnde ad obediendum inimicis, nec gaudendum malis eorum omnes tenemur. Prouerb. 15. Cum ceciderit inimicus,ne gaudeas.& Eccleſiaſt. 9. Noli de inimico tuo mortuo gaudere,diligere inimicos quo ad vtrunque affectum perfectionis eſt. Lucæ 5. Diligite inimicos veſtros. glo. hoc eſt perfectorum. Item gloſa ſuper illud Pſalmi. Reuela opera mea nihil mirabilius in mandatis, quàm diligere inimicos.

QVAE-

QVAESTIO.

Concluſio. Exhibitione operis exterioris tenemur diligere inimicos.

Q Veritur vtrum omnes teneantur diligere inimicos, quantum ad effectum.

Solutio. ſecundum Bonauentu. tribus modis peccatur contra eccleſiam, odio, verbo, corporis cruciatu. econtra eccleſia tria facit. diligit, benefacit, & orat. Diligite inimicos cum exhibitione operis exterioris: quandocunque ſe offert opportunitas, & cumulus perfectionis, & ad hoc non tenemur, ſed diligere cum effectu: quando incumbit neceſſitatis, hoc eſt neceſſarie obligationis: quia qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo manet charitas Dei in eo. prima Ioan. 3. Item nota, quòd dimittere rancorem eſt neceſſitatis, dimittere vero ſigna rancoris nō eſt neceſſitatis: niſi quando venia petitur humiliter, & deuotè. tamen ſi quis dimittit ſigna. hoc eſt perfectionis: quando venia non petitur. de dilectione inter virum, & vxorem. Colo. 3. viri diligite vxores veſtras, & nolite eſſe amari ad illas. & aſſignantur plures cauſæ ad hoc mouentes. vna eſt exemplum Chriſti, Epheſ. 5. viri diligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit eccleſiam, & ſemetipſum tradidit pro ea. Alia cauſa: quia corpus mulieris eſt ipſius viri. ideo debet amare illud tanquam ſuum. 1. ad Corinth. 7. Mulier non habet poteſtatem ſui corporis, ſed vir. Alia cauſa: quia vir & vxor ſunt ſicut vna planta, & ramus, qui plantæ inſeritur vnam arborem efficit, & vnum fructum facit, & neuter illorum ſufficiens eſt ad generandum prolem. vnde debent amorem inuicem habere, ſicut ramus inſitus adhæret plantę. Matth. 19. iam non ſunt duo: ſed vna caro. Alia cauſa quia mulier de coſta viri eſt formata: vt vir amaret ipſam, ſicut ſeipſum. Gene. 2. Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea. vnde Ephe. 5. Qui vxorem ſuam diligit ſeipſum diligit: vxor autem timeat virum ſuum. Alia cauſa eſt propter promiſſionem cum anulum in manu eius poſuit, & oſculum in ſignum amoris, & pacis dedit. Alia cauſa eſt, quia conſanguinei coniugum propter coniugiū eorum mutuo ſe amant. ergo fortiori ratione debent

ſe coniuges mutuo amare. Alia cauſa eſt, ꝙ vxor patrem, & matrem, & alios propinquos ſuos propter virum dimittit, & adhęret: ideo infideliter agit vir, ſi hanc non amet. Hierem. 2. dicit Dominus ad ſponſam ſuam: Recordatus ſum tui miſerans adoleſcentiam tuam, & charitatem deſponſationis tuæ, quando ſequuta es me in deſerto. & Gene. 2. c. reliquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuę. Alia cauſa eſt: quia niſi vir, & mulier diligant ſe, in miſeria erunt. Prouerb. 27. Tecta ſtillantia in die frigoris, & litigioſa mulier comparãtur. vnde Philo. vxor eſt perpetuale refrigerium, aut perenne tormentum. Alia cauſa eſt: quia amor cõiugum multum placet Deo, & hominibus. Eccleſiaſt. 25. In tribus beneplacitum eſt ſpiritui meo, quę ſunt probata coram Deo, & hominibus, concordia fratrum, amor proximorum, vir & mulier ſibi bene conſentientes. Alia cauſa quia vxor eſt ſolatium viro à Deo datum. Gene. 2. non eſt bonum hominem eſſe ſolum, &c. Alia cauſa eſt: quia vxor eſt quoddam ornamentum hoſpitij. Eccle. 26. Sicut ſol oriens in mundo in altiſſimis dici: ſic mulieris bonæ ſpecies in ornamentum domus eius. Alia cauſa eſt communicatio vxoris cum viro in prolis procreatione, & educatione, & hoſpitij gubernatione, in bonorum temporalium multiplicatione, & conſeruatione, & in ſaluatione vtriuſque animæ. Eccl. 36. Qui poſſidet mulierem bonam inchoat poſſeſſionem: vbi innuitur, ꝙ quaſi nihil habet, qui tenet hoſpitium ſine bona muliere. Alia cauſa eſt ſacramenti matrimonij dignitas, de quo videatur in cap. de matrimonio.

QVÆSTIO.

Concluſio. Charitas ſemel habita poteſt amitti.

QVæritur vtrum charitas ſemel habita poſſit amitti.

Solutio. dicendum eſt, ꝙ ſic, de hoc habetur exemplum de Saul, de quo dicitur in lib. reg. quòd non erat vir melior in Iſrael. Similiter de Dauid. Similiter habetur Matthæi vlt. Lucæ vlt. & Apocaly. 3. Ioan. 6. Quòd multi de Apoſtolis dubitauerunt in fide: vbi dicitur habeo aduerſum te pauca: quia charitatem tuam primam repuliſti. prima Corinth. nono capitulo, etiam patet de paruulis baptizatis, qui habent cha-

charitatem, & tamen multi amittunt proceſſu temporis, ergo, &c.

QVÆSTIO.

Concluſio. Cadens à charitate poteſt reſurgere in maiori, uel minori, uel æquali.

QVæritur vtrum cadens à charitate reſurgat in æquali vel maiori, vel minori.

Solutio. dicendum eſt, ſecundum Bonauentu. quòd poteſt in æquali, & maiori, & minori gratia reſurgere, ſecundum quòd homo magis, vel minus peccatum deteſtatur, & præparat ſe ad gratiam, quòd enim reſurgat in æquali. patet Malach. 3. & placebit Deo ſacrificium Iuda, &c. ſicut dies ſeculi & anni antiqui. gloſ. quomodo in principio placuerant, ita poſt peccatum per pœnitentiam placere cœperunt. Item Leui. ſexto. Hæc eſt hoſtia pro delicto. glo. æque placet Deo virtus iuſtorum, & pœnitentia digna peccatorum. Et ſi obijciatur illud Amos quinto, non adijciet vt reſurgat virgo Iſrael, &c. glo. non negat quin reſurgat, ſed ſi reportetur humeris paſtoris non habet tantam gloriam cum eo, qui nunquam errauit, intelligendo de gloria accidentali, qua quis gloriatur ſe nũquam peccaſſe. ꝙ autem quis reſurgat cum minori patet: quia multi negligentes, & tepidi ſunt ad præparandum ſe ad gratiam, & Deus amplius non dat, quam ſe homo diſponit. quòd autem quis reſurgat in maiori patet per exemplum de Dauid, qui poſt homicidium ſurrexit deuotior. Petrus poſt negationem magiſtri ſui ſurrexit fortior, ſicut aſſerunt ſancti docto. Nota; quòd charitatis tres ſunt gradus, incipiens, proficiẽs, & perfecta. Aug. ſuper Epiſto. Ioan. perfecta charitas hæc eſt: vt quis ſit etiam paratus pro fratribus mori, charitas operibus pietatis nutritur, tribulationibus roboratur, conſilijs perficitur. Si enim aliquis velit proficere in charitate debet intendere doctrinæ: quia ſicut paruulus abſque cibi ſumptione non poteſt creſcere: ſic nec anima ſine doctrina proficere. Item tribulatio iuuat ad proficiendum in charitate. Greg. in mora. electorum deſideria deprimuntur aduerſitate, & proficiuut: ſic ignis flatu præmitur ut creſcat. & vnde quaſi extingui cernitur, roboratur inde.

QVAESTIO.

Concluſio. Spiritus ſanctus effectiuè dicitur charitas.

QVæritur cum Spiritus ſanctus ſit charitas, & donū Dei, vtrum ſit charitas, qua diligimus Deum, & proximum.

Solutio. dicendum eſt, quòd charitas dicitur tripliciter, effectiuè,& ſic Spiritus ſanctus dicitur charitas: quia operatur in nobis habitum, & motum virtutis, quo diligimus Deum,& proximum exemplariter, & ſic Spiritus ſanctus eſt exemplar charitatis,qua diligimus Deum,& proximum. Alio modo formaliter,hoc eſt per modum inhęrentię,& ſic eſt habitus virtutis in anima.Item Spiritus ſanctus dicitur amor tripliciter:eſſentialiter,cum ipſe cum patre, & filio ſit vnus Deus, qui diligunt ſe amore eſſentiali,qui appropriatur Spiritui ſancto. Perſonaliter,quia Spiritus ſanctus eſt nexus amborum patris & filij, qui diligunt ſe amore ab eis procedente, qui nō eſt pater, nec filius ſed Spiritus ſanctus.Exemplariter,& ſic non ſolum eſt cauſa efficiens amoris noſtri:ſed exemplar, & finis ſecundum Al.in primo lib.ſui compen.

QVAESTIO.

Concluſio. Charitas non euacuatur in patria.

QVæritur vtrum charitas euacuetur in patria.

Solutio dicendum eſt,quòd non.prima ad Corin.13. Charitas nunquam excidet. gloſa,nec in hoc ſeculo,nec in futuro,& ſi opera eius ceſſent.

QVAESTIO.

Concluſio. Charitas in patria dilatatur ſecundum liberalitatis multitudinem.

QVæritur vtrum charitas in patria habeat dilatari.

Sol. latitudo charitatis dupliciter accipiē,ſm liberalitatis

latitudinem,& diligendorum multitudinem: prima dilatatur, quia creſcit eius bonitas, & communicationis liberalitas, & amplius inuiſcerabit ſibi charitas omnes beatos, quàm modo poſſit homo vnum affectuoſiſſimum diligere. quantum autem ad ſecundam latitudinem charitatis reſtringetur, quia nunc omnes, qui ſunt in ſtatu vię ſunt diligendi ex charitate, ſed poſt conſumationem electorum, ipſi tantum electi erunt diligendi. Bonauen.

QVAESTIO.

Concluſio. Voluntate antecedente Deus vult omnes homines ſaluos fieri.

QVæritur vtrum Deus velit omnes homines ſaluos fieri.

Solutio, in Deo duplex eſt voluntas, ſcilicet antecedens, & conſequens. prima eſt ex ipſo ſolummodo. ſecunda pendet ex merito noſtro. Voluntate ergo antecedente vult omnes ſaluos fieri: voluntate autem conſequente, quæ reſpicit merita finalia, non vult omnes ſaluos fieri. de hac dicit Magiſt. ſenten. Chriſtus tantum electos dilexit, & eorum ſalutem optauit.

QVAESTIO.

Concluſio. Diligere de Deo interdum æternaliter, interdum temporaliter dicitur.

QVæritur vtrum Deus æternaliter dilexerit creaturas.

Solutio. dicendum eſt, quòd Deus dicitur diligere creaturas, ſeu aliquem: quia actu communicat ei bonum, vel quia proponit communicare. Et quia effectus communicandi eſt in tempore, propoſitum communicandi eſt ab æterno. hinc eſt quòd diligere de Deo, dicitur aliquando ęternaliter, aliquando temporaliter.

QVAE-

QVAESTIO.

Concluſio. Quo ad effectum gratiæ Deus quoſdam diligit, quoſdam odit.

QVæritur vtrum Deus diligat generaliter omnes. Solutio. Deus non dicitur diligere creaturam ratione affectionis animi, ſed ratione communicationis alicuius boni, communicatio autem diuinæ bonitatis attenditur in duplici genere effectus, ſcilicet naturæ & gratiæ. Effectus naturæ eſt omnibus communis. Sapien. 11. Diligis omnia domine, & nihil odiſti eorum quæ feciſti. Effectus vero gratiæ non eſt omnibus communis, & quantum ad illum quoſdam diligit, quoſdam odit. Bonauen.

QVÆSTIO.

Concluſio. Quo ad actum volendi omnes Deus æqualiter diligit.

QVæritur vtrum Deus diligat omnia æqualiter. Solutio. ex parte actus volendi omnes æqualiter diligit: ex parte vero boni voliti, non: quia maius bonum vult vni, quàm alteri. huic videtur ſententiæ concordare Auguſt. dicens, quis digne exprimet, quàm Deus membra vnigeniti filij ſui diligit, quanto amplius ipſum vnigenitum &c.

Sequitur de virtutibus Cardinalibus.

Et declaratur quid ſit virtus motiua, ſenſibilis, & eius vtilitates declarantur.

PEr virtutes cardinales rectificatur anima in ſuis viribus. Nam prouidentia rectificat rationalem, quæ eſt diſcernere inter bonum & malum, vel inter duo bona quod melius, vel inter duo mala quod maius. Fortitudo rectificat iraſcibilem, temperantia concupiſcibilem. iuſtitia rectificat omnes vires, prout nomen iuſtitię comprehendit non ſolum iuſtitiam ſpecialem, quę

eſt in communicationibus,vel diſtributionibus.ſed etiam iuſtitiam legalem quæ eſt omnis virtus, prout eius actus ad proximum ordinatur:& iuſtitiam generalem, quæ eſt omnis virtus, prout eius actus pertinet ad debitam obedientiam præceptorum. Ipſa enim iuſtitia comprehendit virtutes ordinantes ad proximum, vt eſt ęquitas,liberalitas:& ordinantes ad ſeipſum, ſicut eſt innocentia, & pueritia: & ordinantes ad Deum, ſicut eſt latria, pietas, & obedientia, propter hoc iuſtitia dicitur circuire omnes vires: non tãtum enim eſt virtus ſpecialis, ſed etiã generalis, comprehẽdens totius animæ rectitudinem,cum ipſa dicatur rectitudo voluntatis. ſecundum Compen. Theologiæ. & in glo.Iſi. ſuper geneſim. Sed quia fit mentio de iraſcibili, & concupiſcibili,eſt notandum quòd vis motiua ſenſibilis mouet ſpiritualiter, & corporaliter:ſi ſpiritualiter ſic diuiditur in iraſcibilem,& concupiſcibilem,à quibus procedunt quatuor affectiones, gaudium, ſpes, timor, & dolor: quando concupiſcimus bonum, quod præſens eſt gaudemus. & quando abſens eſt, ſperamus: quando iraſcimur contra malum quod præſens eſt dolemus. quando abſens eſt timemus. Actus enim concupiſcibilis eſt velle bonum delectabile: Actus iraſcibilis eſt aggredi ardua, & ſuſtinere quod eſt difficile ad ſuſtinendum. Iſtæ enim duæ vires, ſcilicet iraſcibilis, & concupiſcibilis frenantur ratione cui coniunguntur: etiam reguntur virtutibus, quę in eis ſunt:Scilicet temperantia in concupiſcibili, & fortitudo in iraſcibili. quando autem vis motiua ſenſibilis mouet corporabiliter, ſic diuiditur in virtutem naturalem, vitalem, & animalem. prima ſitum habet in ępate. ſecunda in corde. tertia in capite. Virtus enim naturalis eſt motiua membrorum mediantibus arterijs, quæ radicantur in capite. ſecundum Galenum, ſecundum Ariſtotelem in corde, & hoc per ſpiritum naturalem, qui quidem ſpiritus naturalis eſt ſubſtantia ſubtilis,& aerea in corde vi caloris generata, quæ ſanguinem ad ſingula membra impellit,ex quo corpus vegetatur. virtus vitalis eſt motiua pulſuum mediantibus arterijs, quæ radicantur in corde. virtus animalis eſt motiua membrorum mediantibus neruis, qui radicantur in capite, & hoc per ſpiritum animalem. Per virtutes cardinales homo in operibus inſtruitur, & contra vitia armatur: primum fit dupliciter. Nam homo inſtruitur quo ad ſe per prudentiam,& quo ad proximum per iuſtitiam. Secundum fit etiam dupliciter, quia homo armatur in proſperis

ris per temperantiam, & in aduerſis per fortitudinem. ideo dicit Auguſti. quòd prudentia eſt in eligendis, fortitudo in tolerandis, temperantia in vtendis, iuſtitia in diſtribuendis. Alio modo ſecundum eundem Auguſti. Prudentia eſt in præcauendis inſidijs, Iuſtitia in ſubueniendo miſeris, Fortitudo in proferendijs moleſtijs, Temperantia in cohercendis delectationibus prauis. Iſtę quatuor virtutes vocantur cardinales: quia ſicut Hoſtium vertitur cardine: ita his quatuor virtutibus vertitur, id eſt regitur vita hominis. Vocantur etiam politicæ: quia hominem poliunt, & ornant. dicuntur etiã humanæ: quia humano ſtudio acquiruntur. Iſtę quatuor virtutes habent gradus perfectionis, ſecundum quos aliter eos poſſident incipientes, aliter proficientes, & aliter perfecti. Dicuntur etiam politicæ ſecundum, quòd regunt vitam hominis quo ad opera exteriora, prout pugnant contra vitia, & hoc modo incipientium ſunt. Purgatoriæ dicuntur, ſecundum quod iam ſunt in victoria vitiorum, & conſiſtunt partim extra, & partim intra, & ſic ſunt proficientium. Dicuntur purgati animi, ſecundum quòd iam deuictis vitijs quieſcit homo: ita quòd raro primi motus inſurgunt, & hoc modo pertinent ad perfectos. Quòd ſint quatuor virtutes cardinales habetur Sapien. 8. vbi dicitur quòd ſapientia docet ſobrietatem, prudentiam, iuſtitiam, & fortitudinem & Gen. 2. vbi dicitur, quòd flumius, qui egrediebatur habuit quatuor capita per quę ſecundum glo. intelliguntur quatuor virtutes cardinales.

QVÆSTIO.

Concluſio. virtutes Cardinales excellentiori modo manebunt in patria quàm in via.

QVæritur vtrum virtutes cardinales maneant in patria. Solutio. quædam virtus manet in patria: ita quòd ipſa ſibimet eſt præmium, quæ vt eſt via imperfecta meriti eſt principium. ſed conſummata in patria erit præmij complementum, quædam ſunt virtutes, quę manent quantum ad præmium: ita quòd nec ſunt ſibi præmium, nec cum præmio ſuo ſeipſas compatiuntur, ſicut fides, & ſpes. pręmium eſt videre Deum, & hoc repugnat fidei. & præmium eſt tenere Deum, & hoc repugnat ſpei. fides enim eſt de non viſis. ſpes

eſt

eſt de futuro: quędam ſunt virtutes, quæ manent medio modo, quia manent quantum ad pręmium, & cum præmio, ipſa tamen non eſt ſibi præmium, & ſic manent virtutes cardinales. Omnes enim actus noſtri erunt ſicut dicit Auguſti. fortes, iuſti, prudentes, & caſti: ita quòd iuſtitia excludet omnem obliquitatem, prudentia omnem errorem, fortitudo omnem moleſtiam, temperantia omnem libidinum repugnantiam, & ſic cardinales virtutes excellentiori modo manebunt in patria, quàm in via &c.

Sequitur textus de Prudentia.

COnſtat iudicijs prudentia vera tenendis,
Ac diſponendis ſapienter rebus agendis,
Præſens diſpone, tranſactum mente repone.
Proſpice ventura, ſicut prudens tua cura.
Cum quid vis agere debes benè primo videre.
An tibi conueniat, liceat, ſimul vtile fiat.
Omnia prudenter fac, finem cerne frequenter.
Primo metire quid poſsit & inde venire.

In quo declaratur quid ſit prudentia, quomodo ſit virtus, & quot ſint ſpecies prudentiæ, ac aſtutiæ.

IN iſto capitulo auctor noſter determinat de prudentia, quę eſt vna virtutum cardinalium. Pro quo eſt notandum, ꝙ prudentia quandoq; ſumitur pro eo quod apparet eſſe prudentia, cum non ſit, ſicut ſumitur ad Ro.8. vbi dicitur. prudentia carnis mors eſt, quandoq; ſumitur prudentia pro ſapientia apparente. vnde ſubditur in eod. cap. ſapientia carnis inimica eſt Deo. Et prima ad Corin.3. Sapientia

huius mundi ſtultitia eſt apud Deum. Quandoque tamen ſapientia dicitur diuinarum,atque humanarum rerum cognitio. ſecundum verbum Senecę in epiſt.& Tulij in lib. de officijs. Et illa cognitio diuiditur in tres partes. moralem, naturalem, & rationalem. Secundum Senecam vero prudentia dicitur ſcientia operandorum.Damaſ. dicit ꝙ ſapientia pertinet ad cōtemplatiuam. prudentia vero ad actiuam. Tamen aliquando videtur capi.pro eodem.vnde Prouer.16. Qui ſapiens eſt corde appellabitur prudens. Tamen ſecundum communē modum dicendi,ſapientia ſumitur pro cognitione diuinorum,& prudentia humanorum. ſecundum glo. ſuper illud Pſal.48. Os meum loquitur ſapientiam: & meditatio cordis mei prudentiam. Alio modo poteſt ſic diffiniri: prudētia eſt cognitio rerum vitandarum, & appetendarum ſecundum Greg. & poteſt eſſe ſumpta illa diffinitio ex verbis Tulij in li.de officijs.in lib. de requie mētis prudentia diffinitur ſic. Prudentia eſt rerum bonarum, & malarum cum alterarum dilectione, & reliquarum deteſtatione ſcientia. Circa hoc poſſet quæri quomodo prudentia ſit virtus cum ſit ſcientia. Solutio. prudentia gratuita virtus eſt,quia eſt radius viuus à vero ſole procedens,non ſolum lumen illuminans intellectum, ſed calefaciens affectum. Non ſolum enim oſtendit quid,quomodo, & qualiter ſit agēdum,ſed etiam mouet voluntatem:vt appetat bonū poſt iuditium, vel fugiat malum,ſic prudentia virtus conſuetudinalis ex frequētia operum relicta non eſt idem cum ſcientia, quæ eſt communiter de his quæ ſunt circa operationes voluntarias. vnde nō eſt aliquis prudens prudentia virtute,eo ꝙ ſit prudēs ſolum intellectu. immo oportet quòd ſit prudens intellectu,affectu, & opere. differunt enim ſcientia,& prudentia. ſicut Magiſter qui legit muſicam in ſcholis neſciens cantare,differt ab illo in quo non ſolum eſt relictus habitus ad cantādum, quantum ad vim apprehenſiuam, ſed etiam quantum ad vim motiuam, & imperantem motum, & exequentem. prudentiæ enim pertinet ne aliquid leuiter inchoetur,& ne inchoatum ante perfectionem de facili relinquatur.Seneca, & alibi cito in quibuſdam te debere perſeuerare, quæ incepiſti,quædam vero nec incipere in quibus perſeuerare ſit noxium. Item ꝙ opus agenti ſit fructuoſum, Deo gratum, proximo lucens per bonum exemplum. Prudentia, ſecundum Compendium Theolo. eſt quadruplex. purgatoria, politica, purgati animi,& exemplaris. Prudentia purgatoria ſecundum

Macro-

Macrobium eſt mundum, & quæcunque in mundo ſunt diui. norum contemplatione deſpicere.; omnem animæ cognitionem in ſola diuina dirigere, ſeu erigere. Prudentia politica eſt ad rationis normam, quæcunque cogitat, quæcunq; agit vniuerſa dirigere, ac nihil præter rectum velle, vel facere. Prudentia purgati animi eſt ſola diuina noſcere, & ea tanquam ſi nihil aliud intueri. Prudentia exemplaris eſt ipſa mens diuina, cui nuda ſunt omnia, & aperta. Prudentia habet regere omnes virtutes ſecundum omnes partes philoſophiæ moralis, quæ ſunt ethica, ſiue monoſtica, iconomica, & politica, ethica regit mores quo ad ſeipſum, iconomica familiam diſponit, politica vrbes, & regna regit. Item ſecundum Tullium prudentiæ partes ſunt, intelligentia, prouidentia, & memoria. Intelligentia eſt per quam animus reſpicit ea quæ ſunt. Prouidentia eſt virtus per quam videtur aliquid futurum, antequam factum ſit. Memoria eſt per quam repetit quis ea quæ fuerunt, id eſt recordatur, & reminiſcitur. Vnde ſi prudēs eſt animus tuus tribus temporibus diſpenſetur, præſentia ordina, futura prouide, præterita recordare. Secundum autem Compen. Theolo. & Bonauen. prudentia vna eſt cordis, alia oris, alia operis. prima eſt in diſpoſitione præſentium. in recogitatione præteritorum, & in præuiſſione futurorum. Deut. 32. Gens abſque conſilio, & ſine prudentia vtinam ſaperent ſcilicet præſentia, & intelligerent ſcilicet præterita, ac nouiſſima prouiderent .ſ. futura. Secunda quæ eſt oris, in moderatione ſermonum. Prouer. 17. Qui moderatur ſermones ſuos doctus, & prudens. & eodem. 10. qui moderatur labia ſua prudentiſſimus eſt. Tertia quę eſt operis conſiſtit in fuga mali, & electione boni. Pſal. 30. Declina à malo, & fac bonum. Sed quia fit in littera auctoris mentio de iuditijs, eſt notādum, ꝙ duplex eſt iudicium rationis, ſcilicet diſcretiuū, & diffinitiuum. Iuditium diſcretiuum eſt, quo ratio iudicat aliquid eſſe faciendum. Circa tale iuditium eſt ſcientia, & non virtus. Iuditium vero diffinitiuum eſt illud, quo ratio imperat aliquid fieri, vel non fieri, & circa illud eſt bene virtus. vnde in primo iudicio ſe habet ſcientia ad oppoſitiones bonas, vt conſiliarius. In ſecundo iudicio ſe habet virtus vt Imperator. Si enim prouidentia defuerit peruertitur iudiciū. Prouer. 27. Dux indigens prouidentia multos opprimet per calumniam. Ipſa enim prouidētia eſt lucerna in viam paradiſi dirigens. qui enim non habet prudentiam licèt ſit magnę, & altæ ſcientię, ſimilis

eſt homini in altum reſpicienti,& vbi pedem ſuum ponat non videti,qui de facili poteſt corruere. Aug.ſuper illud 1.ad Cor.8. Scientia inflat,dicit,pręponenda eſt prudentia ſcientię.in ſumma de virtutibus animalia irrationabilia & minima docēt nos prudentiam : vt ſerpentes ,Formicę &c. vnde Seneca. Pudeat ab animalibus exiguis non trahere mores.Sed quia de ſerpente fit mentio ,notandum eſt, ꝙ quinque aſtutię reperiuntur ſerpentis,quibus prudentia ſanctorum debet aſſimilari. vna aſtutia eſt, ꝙ caput ſuum ſummè cuſtodit, pro eo cętera membra exponendo,nec immerito cum capite illeſo viuat, quamuis cætera membra lędantur:ſic ſancti pro Chriſto, qui eſt eorum caput,ſe & ſua exponere non timent.Prou.12. Qui negligit damnum pro amico iuſtus eſt.nō eſt enim mirum ſi ſancti pro Chriſto omnia exponunt.quia eo ſaluo omnia ſunt ſalua. Matt.10. Capilli capitis veſtri numerati ſunt.Alia aſtutia eſt,ꝙ cum vult deponere veterem pellem, ſe in arcto foramine ponit,ſicut prudentes in arcta via pęnitentię ſe ponūt,vt pellem veteris hominis deponant. ad Ephe.4. Deponite vos ſecundum priſtinam conuerſationem veterem hominem,qui corrumpitur ſecundū deſideria erroris. Alia aſtutia eſt, ꝙ ſerpens vnam aurem terra obſtruit, & aliam cauda,ne vocem incantatoris audiat iuxta illud Pſal.57. Sicut aſpidis ſurdę & obturantis aures ſuas. ſic viri ſancti vnam aurem obturant memoria mortis,& aliā conſideratione proprię fragilitatis,ne ſuggeſtioni diaboli acquieſcant. Eccl.7. Memorare nouiſſima tua,& in ęternum non peccabis. Alia aſtutia eſt,ꝙ ſerpens calcaneo inſidiatur. Gen.3.Sic ſancti viri,fini,qui conſequitur opera carnis inſidiantur , ex eo oſtendentes deſideria carnis fatua eſſe.Iob 2. Quaſi vna ex ſtultis mulieribus locuta es. Et Auguſt. delitię carnis hic non ſatiant, & in futuro damnant. Hinc Greg. qui pręſenti ſuauitate capitur, quaſi per amena prata ad interitum ducitur. Alia aſtutia ſerpentis eſt, quòd propter inimicitias quas habet cum homine, habitat in deſerto,vel latet ſub ſpinis,vel herbis &c.ſic ſancti viri agnoſcentes inimicitias,quas habet mundus cum eis,fugiunt ad deſertas latebras, & loca aſpera. Exemplum de Ioā.Baptiſta Helia, beato Antonio &c. quod mundus odio habeat ſanctos habetur 1.Ioan.3. Nolite mirari ſi vos odit mundus: quia priorem me odio habuit.Ioan.15. &c.

Sequitur de Iuſtitia.

ESTO vir iuſtus, cunctis reddendo ſuum ius.
Redde creatori, tibi, maioriq; minori.
Serua dulcorem iuris moderando rigorem.
Sæuit iuſtitia niſi ſit pietas ſibi iuncta:
Vt bene procedas, non vera nimis cito credas.
Te prius informa, ne lædas quem ſine norma.
Qui ſubito credit, alios & ſe malè lædit.
Qui cito procedit à iuſto ſępe recedit.
Turbant ſępe metus, odium, dilectio, munus
Iudicium rectum, cur eſt vtrunque cauendum
Non licèt iniuſtam, te cauſam dicere iuſtam.
Dicas prudenter ſeruando iura decenter.

In quo oſtenditur quid ſit iuſtitia, quare dicatur perpetua, & qui ſunt effectus iuſtitiæ.

IN iſto capitulo auctor noſter determinat de iuſtitia, quæ eſt vna virtutum Cardinalium dicens, quòd iuſtitia eſt conſtans, & perpetua voluntas ius ſuum vnicuique tribuens. Iuſti. de iuſtitia, & iure. vnde Auguſt. in lib de libero arbi. quid dicam eſſe iuſtitiam niſi virtutem, qua ſua vnicuique tribuuntur.

QV AE.

QVAESTIO.

Concluſio. Iuſtitia quia perpetuat animam in loco debito dicitur perpetua.

QVæritur hic quare dicitur iuſtitia perpetua.
Solutio. Iuſtitia dicitur perpetua, quia perpetuat animam ſtabiliendo eam in loco debito, ſcilicet ſub Deo,& ſuper corporales creaturas. Item dicitur perpetua,quia manebit in patria ſecundum eſſentiam,& ſecũdum vſum. Aliæ vero Cardinales ſi maneant in patria ſecundum eſſentiam,non tamen ſecundum omnem vſum. nam Temperantia non refrenabit illicitos. Prudentia in patria non cauebit ab inſidijs. Fortitudo non aggreditur terribilia,ſecundum compen.Theologiæ. Secundum Beatum Auguſtinum iuſtitiæ ſunt duę partes,ſcilicet declinare à malo,& facere bonum: ſecũdum vero Macrobium partes iuſtitiæ ſunt ſex,ſcilicet religio, pietas, gratia, vindicatio,obſeruantia,& veritas. Religio eſt cuiuſdam ſuperioris naturæ quam diuinam vocant curam, cerimoniamque affert.Pietas eſt per quam coniunctis ſanguine,& beniuolentiæ officium diligens tribuitur cultus. Gratia eſt in qua amicitiarum,& officiorum alterius memoria, & remunerandi voluntas continetur. Vindicatio eſt virtus per quam vis, iniuria, & omne quod obfuturum eſt defendendo, atque vlciſcendo propulſatur.Obſeruantia eſt virtus per quam homines,alios dignitate antecedentes cultu quodam, & honore dignantur. Veritas eſt per quam immutata ea,quæ ſunt,aut fuerunt,aut futura ſunt dicuntur. Vnde dicit Seneca in libro de quatuor virtutibus quòd duo pertinent ad iuſtitiam:ſcilicet velle omnibus prodeſſe, & nulli obeſſe. Prohdolor, iuſtitia peruertitur pluribus modis, ſcilicet amore, odio, munere, timore, &c. Iudex enim non debet declinare ad dextram, nec ad ſiniſtram in iudicãdo,ſed debet ius facere,ſeu illud quod eſt iuridicũ,& rationabile.vnde Sapien.6. Diſcite iudices finium terræ,quoniam cum eſſetis miniſtri iuſtitiæ non rectè iudicaſtis: ideo iudicium duriſſimum fiet vobis.Talibus enim iudicibus peruerſis infert Dominus maledictionem per os Eſaiæ quinto, Vę qui iuſtificatis impium pro muneribus. Iuſtitia enim nobis commendatur per ſacram ſcripturam in pluribus paſſibus. 1.Sap. 1. Diligite iuſti-

iuſtitiam,qui iudicatis terram. Eccle.4. vſque ad mortem certa pro iuſtitia.Ezech.45. Rapinas intermittite, & iudicium,& iuſtitiam facite. Iuſtitia in præſenti vita à malo pœnæ cuſtodit. Concluſit ora leonum,& non nocuerunt mihi:quia coram eo iuſtitia inuenta eſt in me,&c. Effectus enim iuſtitiæ eſt multiplex,vnus quia à malo pœnæ in præſenti cuſtodit,vt in auctoritate immediatè præcedente. Temporalia bona tribuit.Prou. 14.Iuſtitia eleuat egentem.econuerſo iniuſtitia reddit egenum. Eccle.10. Regnum a gente in gentem transfertur propter iniuſtitias.Iuſtitia enim beatificat.Matth.5.Beati qui eſuriunt,& ſitiunt iuſtitiam. & 1.Pet.3. Si quid patimini propter iuſtitiam beati.Iuſtitia exaltat. Eccl.20. Qui operatur iuſtitiam exaltabitur.econuerſo dicit Pſal. 106. Propter iuſtitias ſuas humiliati ſunt, hoc eſt dicere, ꝙ ſicut iuſtitia exaltat,ita iniuſtitia humiliat,& ſupprimit. Iuſtitia appetitum concupiſcentiæ refrenat. Eſa.11.erit iuſtitia ſingulum lumborum eius. Iuſtitia locũ Deo præparat.Pſal.88.Iuſtitia,& iudicium præparatio ſedis tuæ. Iuſtitia à morte æterna liberat.Prouer.10.non proderunt theſauri iniquitatis. Iuſtitia vero liberauit à morte, & 2. ad Thimo.4. Repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ.Iuſtitia remunerat. Pſal.17.& retribuet mihi Dominus ſecundum iuſtitiam meam.

Sequitur textus de fortitudine.

FORTIS ſis animo ſemper peccata cauendo,
Sis conſtans,fortis, cum te tentat malus hoſtis
Si quoque meſto vexeris fortior eſto
Nam poſt aduerſa, Dominus bona dat vice verſa.
Vt non deficias conſtans in turbine fias
Tunc debes eſſe mage fortis,quando neceſſe.
Semper magnanimus aduerſis fortior eſt plus

et

Et declaratur quid ſit fortitudo, & eius effectus.

IN iſto capitulo auctor noſter determinat de fortitudine, quæ eſt virtus Cardinalis. Pro quo eſt notandum, quòd fortitudo alia eſt corporalis, & alia conſequitur naturam, alia eſt ſpiritualis, & illa eſt duplex: nam quędam eſt virtus Cardinalis, alia eſt donum Spiritus ſancti, ſed hic intelligit auctor de fortitudine, vt eſt virtus. Pro quo adhuc eſt diſtinguendum: quia fortitudo ſpiritualis poteſt ſumi large pro omni vi, & ſic omnis virtus habet fortitudinem reſpectu vitij ſibi contrarij: alio modo ſumitur minus large, & ſic attenditur circa difficilia in paſſionibus, ſiue ſint paſſiones exteriores, ſiue interiores: paſſiones interiores ſunt illę circa quas certamen habet temperantia: vt ſapor circa guſtum, &c. ſic accipitur fortitudo ſtrictè Prouerb. vlt. Mulierem fortem quis inueniet. Mulier fortis eccleſia eſt, quæ pro amore proſpera contemnit, & aduerſa fortiter tollit. Tertio modo ſumit fortitudo ſtrictius pro fortitudine quę attenditur circa ea, quę ſunt difficilia in paſſionibus exterioribus, ita quòd non comprehendit temperantiam, & ſic ſumitur ab Auguſt. in lib. de moribus eccleſiæ ſic dicente. Fortitudo eſt amor facilè tolerans omnia propter illud quod amatur, quæ quidem diffinitio Auguſtini competere videtur charitati, ſpei, fidei, & timori. De fide patet prima Pe. vltimo. Cui reſiſtite fortes in fide. De ſpe patet ad Hebrę. 6. Fortiſſimum ſolatium habeamus, qui cum fugimus ad tenendam propoſitam ſpem. De charitate Can. vlt. Fortis vt mors dilectio. De timore Iob. 4. vbi eſt timor tuus, ibi fortitudo tua. gloſa, fides, ſpes, charitas, & timor: aliter faciunt aliquem fortem, & aliter fortitudo: quia actus illi fiunt à fortitudine originaliter, & fortitudo facit fortem formaliter ad aggrediendum terribilia, & ſuſtinendum difficilia. Alio modo fortitudo ſumitur ſtrictiſſimè, ſecundum ꝙ non attenditur circa quodcunque difficilè in paſſionibus exterioribus, ſed tantum circa paſſiones exteriores, quæ corpori infliguntur, & non extendit ſe a damna rerum, ſic videtur Ariſtoteles in ethicis capere fortitudinem. Secundum vero Macrobiũ fortitu-

fortitudo nihil aliud eſt niſi turpia metuere: proſpera, & aduerſa fortiter tolerare. ſecundum vero glo. ſuper illud Matth. 14. Quatuor milia hominum qui manducauerunt &c. Fortitudo eſt firmitas animi, contra moleſtias ſeculi. Partes fortitudinis ſunt ſecundum Tullium quatuor, ſcilicet magnificentia, fiducia, patientia, & perſeuerantia. Magnificentia eſt magnarum, & excelſarum rerum cogitatio, atque adminiſtratio, cum quadam animi ampla propoſitione. Fiducia eſt virtus per quam in magnis, & honeſtis rebus in ſe animus ex ſpe certaque fiducia collocatur. Patientia eſt honeſtatis, & vtilitatis cauſa rerum arduarum, atque difficilium voluntaria, atque diuturna perpeſſio, ſeu permanſio. Perſeuerantia eſt virtus in ratione bene conſiderata ſtabilis, & perpetua permanſio. Alij aſſignant fortitudini ſex partes, ſcilicet magnanimitatem, fiduciam, ſecuritatē, patientiam, conſtantiam, & magnificentiam: & illud videtur ſatis rationabile, quia fortitudo expellit debilitatem animi, & magnitudinem efficit. Debilitas animi eſt triplex. prima eſt nimia paſſibilitas à malo futuro, quæ timiditas vocari poteſt, quæ diſſuadetur nobis. Eccle. 7. Noli eſſe puſillanimis in animo tuo, & Matth. 8. Quid timidi eſtis modicę fidei? Secunda eſt nimia paſſibilitas a malo præſenti, quæ eſt quaſi quædam teneritudo, & mollicies, cuius ſignum eſt facilitas dolendi. Tertia eſt inſtabilitas, quæ ſimilis eſt debilitati virgæ ſubtilis, quæ de facili in omnem partem flectitur. Contra has tres infirmitates ſunt tres partes fortitudinis, ſcilicet ſecuritas contra timiditatem, patientia contra dictam teneritudinem, conſtantia contra inſtabilitatem. Fortitudo inquantum magnitudinem efficit tres habet partes; ipſa enim quātum ad actum ſuum habet principium, medium, & finem; quātum ad principium pertinet ad eam magnanimitas, quæ eſt rationabilis aggreſſio terribilium. Super quo eſt notandum, quòd magnanimitas quandoque ſumitur pro fortitudine, & attenditur non ſolum in aggrediendo terribilia, ſed etiam in ſuſtinendo; & pertinet ad eam non ſolum aggreſſio arduorum, ſed etiam proceſſus, & conſummatio eorum. ſecundum ſummam de virtutibus. Alio modo dicitur magnanimitas terribilium ſpontanea, & rationabilis aggreſſio, & ſic ſumitur a Macrobio. Homo enim non dicitur magnanimus ſi aggrediatur terribilia, vel difficilia propter cupiditatem, vel gloriæ vanitatem, ſed propter communem vtilitatem, vel propter honeſtatem. vnde Tullius: Nihil tā anguſti animi eſt, tam-

Qqqq que

quam parui, quàm amare diuitias. Non enim debet homo abſque cauſa ſe offerre periculo: in tranquillo tempeſtatem optare dementis eſt, tempeſtati autem cum euenerit ſubuenire ſapientia. Vnde poeta vis conſilij expers mole ſua ruit. Et Seneca in libro de quatuor virtutibus: Eris magnanimus ſi pericula non appetas vt temerarius, nec formides vt timidus. Magnanimitas videtur diſtingui in tres partes, ſcilicet in cordis latitudinem. Cor altum eſt, quod in aduerſis non deijcitur, ſed eleuatur. Vnde Seneca in epiſtolis: Non eſt mirum in tranquillitate non concuti, illud mirare, ſcilicet ibi extolli aliquem, vbi omnes deprimuntur; ibi ſtare, vbi omnes iacent. vel cor altum eſt cor deſpiciens honores tranſitorios. Cor latum eſt cor deſpiciens latitudinem diuitiarum. Seneca in epiſtolis: Illę ingenti animi eſt, qui diuitias circunfuſas ſibi multum diuque miratus, vnde venerunt reſpicit, & ridet eas deſpiciens. Cordis longitudo eſt per quam vincitur tędium longę expectationis, vel longitudo moleſtiæ, & laboris.

Quantum ad medium ad eam pertinet fiducia, quæ eſt certa ſpes perducendi ad finem rem, quæ inchoata eſt.

Quantum ad finem pertinet ad eam magnificentia, quæ eſt rerum, quæ geruntur, felix conſummatio. Securitas enim ſecundum Ariſtote. in ethicis eſt intimiditas nulli vnde Prouerb. 28. Iuſtus vt leo confidens abſque timore erit. quod leo ſic ſine timore habetur Prouerb. 30. Leo fortiſſimus beſtiarum ad nullius paucbit occurſum. Securitas enim commendatur Prouer. 15. Secura mens quaſi iuge conuiuium, & Gregor. in mora. Quaſi continuatio refectionis, eſt tranquillitas ſecuritatis. E conuerſo ſecuritas temeraria eſt reprehenſibilis, ſicut contingit his qui ita ſecuri ſunt in maribus huius mundi, ac ſi eſſent in portu, de quibus Auguſtinus in libro confeſſionum: Nemo ſecurus debet eſſe in iſta vita, quæ tota tentatio nominatur. De hac reprehenſibili ſecuritate legitur Gene. in pluribus capitulis tempore diluuij, & deſtructionis Sodomæ, & Gomorræ, &c. quomodo homines edebant, & bibebant, & repentinus aduenit concuſſio, & perſecutati ſunt. & prima ad Theſſalonicen. quinto. De illa reprehenſibili ſecuritate dicitur prima Theſſalo. quinto. Cum dixerint pax, & ſecuritas: tunc repentinus ſuperueniet interitus. Fortitudo enim commendatur ſecundum Tullium: quia nomen virtutis antiquitus fuit ſolius fortitudinis. Item commendatur, quia fortitudo multum

com-

competit ſtatui in quo ſumus. Mundus enim iſte locus eſt laboris, & certaminis: ideo in vita præſenti valde neceſſaria eſt nobis fortitudo. ad Galatas ſexto: Dum tempus habemus operemur bonum ad omnes. & Eccleſiaſt. 9. Quodcunque poteſt facere manus tua inſtanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec ſcientia, nec ſapientia erunt apud inferos, quo tu properas. Vnde Bernar. In mundo iſto quaſi in ſtadio certaminis poſiti ſumus. Alibi per Senecam commendatur dicens. Facilius eſt gentem vnam, quam virum vnum vincere, in quo eſt animi fortitudo. Similiter commendatur in aggreſſione arduorum. Pſal. 26. Viriliter agite, & confortetur cor veſtrum. Item in contemptu terrenorum, ad Hebrę. vndecimo. Moyſes negauit ſe filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei. Item in ſuſtinentia tribulationum. Canti. vltimo. Fortis eſt mors dilectio. Item in reſiſtentia tentationum. ſecunda ad Thimoteum ſecundo. Nemo coronabitur, niſi qui legitimè certauerit. Item in impugnatione vitiorum. Iob ſeptimo. Militia eſt vita hominis ſuper terram. Effectus enim fortitudinis eſt multiplex. De hoſtibus triumphat. 2. Macha 42. Vir fortiſſimus Iudas hortabatur populum ſe conſeruare ſine peccato. &c. Et 2. Regum 22. Accinxiſti me fortitudine ad prælium, & incuruaſti reſiſtentes mihi ſubtus me. Item homini bona ſua ſeruat. Lucæ vndecimo. Cum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt omnia quæ poſſidet. Item regnum cœlorum expugnat. Matthæi vndecimo. Regnum cœlorum vim patitur. Item fortitudo ornat. Prouerbiorum vlt. Fortitudo, & decor indumentum eius. Item hominem ditat. Prouerbiorum vndecimo. Robuſti habebunt diuitias. & eodem decimo: Egeſtatem operata eſt manus remiſſa, manus autem fortium diuitias parat.

De conſtantia, patientia, & perſeuerantia declarabitur inferius.

Sequitur textus de temperantia.

VT Domino gratus viuas eſto moderatus.
Non vult ſobrietas rationis frangere metas.
Quando plus poteris, in cunctis te modereris.
Vincere cor proprium, magis eſt, quàm vincere mundum.
Temperet exceſſus, qui non vult eſſe repreſſus.
Semper adeſt vitium, ſi non ſit temperamentum.
Quanto maior eris, moderatior eſſe teneris.
Nam cito ſtultus eris: niſi velle tuum modereris.

In quo declaratur quid ſit temperantia, & quot ſint eius ſpecies, & quid ſit clementia.

IN iſto cap. auctor noſter determinat de temperantia. pro cuius declaratione eſt præmittendum ſm quod habetur in glo. ſuper 15. capitulum [illegible]. Temperantia eſt refrenatio cupiditatis ab his quæ temporaliter delectant. cui concordat Aug. dicens. Temperantia eſt in coercendis prauis delectationibus, ſecundum vero Macrobium temperantia eſt nihil appetere non appetendũ, in nullo [illegible] excedere, ſub iugo rõnis cupiditatem domare. Et ſunt temperantiæ tres ſpecies, ſcilicet ſobrietas, continentia, & modeſtia. Prima conſiſtit circa guſtum, in quo ponit modum, ſcilicet ſobrietas. Sobrietas ſecundum Tullium eſt refrenatio gulæ ab exceſſu cibi, & potus. Secunda, ſcilicet continentia conſiſtit circa tactum, quantum ad

vim

vim potentiæ generatiuæ in quo ponit modum caſtitatis, habet enim homo vehementem appetitum conſeruandi ſe in eſſe indiuidui per nutritiuam, & conſeruandi ſe in eſſe ſpeciei per generatiuam. iſti autem appetitus reſtringuntur per ſobrietatem, & continentiam: Continentia eſt virtus per quam cupiditas conſilij gubernatione regitur. Tamen quia cupiditas habet duas ſpecies, ſcilicet inordinatum appetitum delectandi, & inordinatum appetitum habendi, ſic continentia videtur habere duas partes, vnam quæ refrenat appetitum voluptatum, & aliam quæ refrenat appetitum diuitiarum, ſecundum gloſam ſuper ſextum capitulum Lucæ &c. Tertia ſcilicet modeſtia conſiſtit in dictis, & factis. factum autem prout accipitur pertinet ad tres ſenſus. viſum, auditum, & olfactum. etiam hoc factum pertinet ad tactum, nō quidam, qui eſt in generatiua, ſed ad alios tactus, quorum organa ſunt manus ad percutiendum, vel capiendum, & pedes ad ambulandum, in omnibus iſtis modum ponit modeſtia. Modeſtia eſt virtus, per quam pudor honeſtus caret, & ſtabilem compagem auctoritatem. Tullius tamen dicit quod clementia eſt pars temperantię, ideo ſi in eandem debet adnumerari cū prędictis tribus: & eſt clementia ſecundum eundem virtus per quam motus animi in odium alicuius temere concitatus benignitate continetur. ſecundum vero Senecam, clementia eſt temperantia animi in poteſtate vlciſcendi, uel leuitas ſuperioris aduerſus inferiorem in pęnis conſtituendis: licèt enim clementia neceſſaria ſit omnibus, maximè tamē principibus. vnde dominus primum principem populi ſui conſtituit Moyſem, qui erat vir mitiſſimus. Numeri 12. &c. 3. Reg. 20. legitur ꝙ reges domus Iſrael clementes erant. & Heſter 13. Volui nequaquam potentem abuti magnitudine, ſed clementia, & lenitate gubernare ſubiectos. Exemplum habemus Matth. 21. de Saluatore noſtro dicens per prophetam alibi. Ecce rex tuus venit tibi manſuetus, in cuius clementiæ ſignum inunguntur reges Chriſtiani, & eccleſiæ prælati. vnde Seneca nullum ex hominibus clementia magis, quàm regem: aut principem decet. Ille enim qui præeſt quandoq; debet parcere, quandoq; vltionem capere. De hoc habemus exemplum Heſt. 8. Quomodo virga Aſſueri regis extenta ſignum erat clementię, non extenta ſignum erat vltionis. Temperantia enim animam decorat quia ſicut in natura forma eſt decentior materia, ſic & in moribus plus commendatur modus quàm ipſa actio. Horatius. Eſt modus

dus

dus in rebus, ſunt certi denique fines. vltra quos citraq; nequit cōſiſtere rectū. & alibi poeta. Auro quid melius? iaſpis. quid ia-ſpide? ſenſus, quid ſenſu? Ratio, quid ratione? modus, igitur omnibus adde modum, modus eſt pulcherrima virtus. Temperantia enim propter hoc comparatur ſoli, qui medius planetarum eſt, & decentior inter omnes. Vnde Hieronymus commendans temperantiam ait, Qui temperantiæ virtutem habet, viuit vt homo, qui vero eam non habet, viuit vt brutum: qui enim poſt carnem ambulant, in vētrem, & libidinem proni, quaſi irrationabilia iumenta reputantur. De continentia, viduali modeſtia, & ſobrietate plura dicentur inferius.

Sequitur de donis, & primo de dono timoris.

PRæ cunctis timeas dominum, ſimul & reuerere.
Ni dominum metuas, opus eſt te cuncta timere.
Si dominum metuis, contraria nulla timebis,
Si quis amet dominum, ſemper reuerebitur ipſum.
Humano more, non eſt amor abſque timore.
Non ſibi ſeruili, ſed amicabili reuerenti
Non timeas hominem, nec mundum te tribulantem.
Sed dominum metue, qui regnat ſemper vbique,
Qui valet in patria te ponere ſiue gehenna.
Si Chriſtum metuis, ſemper peccare cauebis:
Si metuis dominum, tibi donabit Paradiſum.

Et oſtenditur, quòd omnes [illegible] poſſunt dici dona Dei, & quare d[illegible].

INullo capitulo auctor noſter determinat de dono timoris, ſed quia fit mentio de dono in rubrica, eſt præmittendum, quòd licet omnes habitus poſſint dici generaliter dona Dei, ſpecialiter tamen, & appropriatè ſunt ſeptem dona ſpiritusſancti, ſcilicet timor, pietas, ſcientia, fortitudo, conſilium, intellectus, & ſapientia. vbi eſt notandum, quòd differentia eſt inter donum, & datum, quia d[illegible] effectum in habitu, ſicut miſericors, [illegible] in actu, ſicut miſerato[illegible] [illegible]rum. Iſta enim dona dantur, vt [illegible] vitia: per timorem ſuperbia, per pi[illegible] ira, per fortitudinem accidia, per c[illegible] auaritia, per intellectum gula, & per ſapientiam l[illegible] ſicut ſcribitur ad Eph. 4. Aſcendens Chriſtus in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. hæc ſeptem dona dicuntur ſeptiformis gratia Spiritus ſancti, ſeu [illegible] quæ quidem dona dicuntur dari. ibi in glo. cont[illegible] ſapientia contra ſtultitiam, intellectus contra [illegible] contra præcipitationem, fortit[illegible] contra ignorantiam, pietas contra [illegible], timor contra ſuperbiam. Alio modo dicuntur illa ſeptem dona dari propter expediendas vires naturales: nam iraſcibilis indiget ex[illegible] in proſperis, quàm in aduerſis. In proſperis quidem per [illegible] aduerſis per fortitudinem, concupiſcibilis indiget expediri quantum ad effectum reſpectu Dei, qui fit per guſtum ſapientiæ: etiam quantum ad effectum reſpectu proximi, qui fit per pietatem. Ratio indiget expediri in veritatis ſpeculatione, quod fit per donum intellectus, & [illegible] veritatis electione, quod fit per donum conſilij, & in [illegible]e, quod ſit per donum ſcientiæ. Item dicunt[illegible] propter regimen actiuæ vitæ, & contemplatiuæ. Contemplatiua debet habere timorem ad reuerentiam maieſtatis, intellectum ad intelligentiam veritatis,

tis, ſapientiam ad guſtum bonitatis. Actiua vita debet habere pietatem ad agendum, ſcientiam ad directionem pietatis, conſilium ad directionem fortitudinis, fortitudinem in proſperis, & aduerſis rectè conducendi: vt dictum fuit ſupra in capitulo de fortitudine. Plura enim dona ſunt ad intellectum ſpectauit: quia lux cognitionis multum expedit ad dirigendos pedes noſtros in viam rectam. dicit enim Grego. ſuper Ezechiel, quòd per ſapientiam ſumus maturi, per intellectum prouidi, per conſilium cauti, per fortitudinem animoſi, per ſcientiam diſcreti, per pietatem miſericordes, & per timorem humiles. hoc de donis in generali.

QVÆSTIO.

Concluſio. Inter virtutes, & dona eſt differentia.

QVæritur vtrum ſit differentia inter virtutes & dona. Solutio. Grego. ſuper Iob. dicit quod ſic, quia virtutes ſunt ad agendum rectè. Habitus donorum ad agendum expeditè. Habitus [illegible] ad agendum, vel patiendum perfectè.

Sequitur in ſpeciali de dono timoris.

Et declaratur quid ſit timor, [illegible] ſpecies timoris & quòd duplex vol[illegible] Chriſto increata nempe, & [illegible]

Timor ſecundum [illegible]num ſuper Ioan. eſt [illegible] homo, quod a[illegible] & declinat a ma[illegible], & confidit. [illegible] & numerantur communiter [illegible] naturalis, humanus, mundanus, ſeruilis, initialis, & filialis. Naturalis eſt timor quo quilibet timet naturaliter nocumentum naturæ, & [illegible] eſt meritorius, nec demeritorius, quia non ſubiacet libero arbitrio. Et dicitur naturalis non à natura inſtituta [illegible] deſtituta, quia ille

ille timor eſt pœna pro peccato primorum parentum inflicta, hoc timore Chriſtus naturaliter timuit. Marci 9. cępit Ieſus pauere. & Matth. 26. eadem ſententia habetur. Pro quo eſt notãdum, quòd duplex voluntas fuit in Chriſto, ſcilicet increata, & creata, de increata ſuperſedeo, ſed de voluntate creata eſt dicendum, ꝙ eſt duplex, ſ. rationis, & ſenſualitatis. Item voluntas rationis eſt duplex, ſcilicet rationis, vt ratio eſt, & voluntas rationis, vt natura eſt. Voluntate rationis: vt ratio eſt, conformauit ſe voluntati increatę, ſed voluntate rationis, vt natura eſt, & voluntate ſenſualitatis voluit aliquid proprium, quod non voluit voluntate rationis, vt ratio eſt, ſcilicet non mori: nec in hoc fuerunt illę voluntates contrarię licèt volita fuerint cõtraria, quoniam ſecundum voluntatem diuinã quod iuſtum erat voluit, ſecundum voluntatem rationis iuſtè conſenſit, ſecundum voluntatem ſenſualitatis pęnam recuſauit. Et ſic quęlibet voluntas quod ſuum erat tenuit, ſcilicet diuina voluntas tenuit iuſtitiã: voluntas rationis tenuit obedientiam: voluntas ſenſualitatis tenuit naturam, ſecũdum Albertum in primo lib. ſui Compen. Theolo. &c. Timor humanus eſt, quo quis timet pelli ſuę, & ille timor naſcitur ex nimio amore præſentis vitæ, & eſt quãdoq; actus eius mortalis, ſcilicet cum potius quis peccaret mortaliter, quàm amitteret vitam ſuam, de quo Ioan. 12. Qui amat animam ſuam in hoc mundo perdet eam. Quandoq; actus iuſtus timoris eſt venialis: vt cum quis faceret prius veniale peccatum, quã permitteret ſe occidi. Mundanus timor eſt, quo quis timet nimis rebus ſuis, ille timor naſcitur ex nimio amore rerũ temporalium, & eſt quandoq; mortalis, & quandoq; venialis, vt ſupra. Iſte timor fuit in Iudęis, qui occiderunt Chriſtũ. Io. 11. Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum, & venient Romam, & tollent locum noſtrum, & gentem. Timor ſeruilis eſt, quo timet quis peccare propter gehẽnam principaliter, & iſte timor non eſt cum charitate. vnde Auguſtinus. Inaniter putat ſe eſſe victorem peccati, qui timore non peccat. Timor initialis eſt, quo quis timet gehennam, & Dei offenſam. Vnde quaſi habet duos oculos, vnum ad pœnam, alium ad Deum, & hic vltimus oculus debet eſſe principalior. Iſte timor eſt cum imperfecta charitate. de quo 1. Ioan. 3. Perfecta charitas foras mittit timorem, quoniam timor pęnam habet. glo. timorem illum de quo dicitur. Initium ſapientię timor domini. Eccl. 1 Quo timet quiſque inſipiens opera iuſtitię, ne veniat diſtrictus iudex, & ſe

minus caſtigatum damnet, qui enim timet non eſt perfectus in charitate. Et ſi dicatur, ꝙ ſancti maxime timuerunt gehẽnam, reſpondetur, quòd maxime timuerunt, & cauerunt eã, quæ ad gehennam ducunt. Grego. ſuper Iob. notando quæ ſit perfecta charitas, quæ non patitur ſecum timorem, dicit ꝙ duplex eſt perfectio charitatis, ſcilicet vna eſt neceſſitatis, & ſufficientiæ. Alia eſt priuilegiatę ſanctitatis, & excellẽtiæ, quas perfectiones tangit Proſper lib. 3. de contemplatiua vita dicẽs: Perfecti ſunt illi, qui perfecte Deum diligunt, qui volendo quod vult Deus nullis peccatis quibus offenditur Deus acquieſcunt, & ſemper ad virtutes diligendas, & habendas, ſe extendunt: perfectionẽ neceſſitatis tangit, cum dicit, quos Deus vult: hęc perfectio charitatis bene compatitur ſecum aliquos timores. Perfectionem excellentiæ charitatis tangit cum dicit, & ſemper ad virtutes diligendas, & habendas ſe extendunt, & hęc perfectio charitatis foras mittit omnem timorem, qui quidem timor habet pęnã: vt ait Aug. ſuperius. Timor filialis eſt, quo quis timet offenſam Dei, vel ſeparationem à Deo; talis enim cauet offenſam patris cęleſtis, ſicut bonus filius etiam ſi ſciret, ex illa offenſa nihil mali ei accidere; cum tali timore eſt ſecuritas, cum adſit perfecta charitas. 1. Ioã. 4 In hoc perfecta Dei charitas eſt nobiſcum. Eſt adhuc alius modis timoris, qui dicitur timor reuerentiæ, qui ſolus inter alios erit in patria: ſicut dicit Pſal. 18. Timor domini ſanctus permanet in ſęculum ſeculi. Et talis reuerentia eſt reſilitio à conſiderata magnitudine Dei in propriam prauitatem, quia dictum extitit, quòd timor eſt fuga mali. Eſt notandum, ꝙ malum diuiditur in malum pęnæ, & malum culpę. Timor filialis fugit malum culpę, ſcilicet Dei offenſam: timor naturalis naturaliter fugit malum pęnæ. Fuga mali pęnæ voluntaria pertinet ad alias quatuor ſpecies timoris. Adhuc malum pęnæ diuiditur in pęnam ſenſus, & pęnam damni. Et vtraq; diuiditur in temporalem, & æternam penam. Fuga pęnæ ſenſus temporalis pertinet ad timorem humanũ. Fuga pęnæ ſenſus ęternę pertinet ad timorem ſeruilem. Fuga damni tẽporalis pertinet ad timorem mundanum. Fuga damni æterni pertinet ad timorẽ initialem, ſecundum ſummam de virtutibus. Multa enim debent nos incitare ad timorem: vnum eſt conſideratio culpabilitatis noſtræ. Ber. Qui memor eſt malorum ſuorum, & diuini iudicij, ſemper triſtis erit. Aliud conſideratio miſericordiæ, quam Deus exhibet hominibus in pręſenti, & iuſtitię in futuro. Vnde

Augu.

Augu. Secundum magnitudinem miſericordiæ in præſenti erit magnitudo iuſtitiæ in futuro. Aliud conſideratio iuſtitię, quam legitur dominus feciſſe in hoc mūdo: primo de lucifero, & ſuis complicibus. Lucę 10. Videbam ſathanam quaſi fulgur de cęlo cadentem. De pęna inflicta primis parentibus pro peccato eorum: de diluuio propter peccatum carnis &c. Aliud conſideratio dominicæ paſſionis. Ber. ex conſideratione remedij periculi mei æſtimo quantitatem. Aliud exemplum Saluatoris, qui fleuit videns ſtatum noſtrum periculoſum. Lucę 19. Videns Ieſus ciuitatem fleuit ſuper illam. Aliud conſideratio diuini iudicij auſteritatis. Deut. 32. Si arripuerint iudiciū manus meę: reddā vltionem hoſtibus meis, & his qui oderunt me. Timor enim multa bona facit: Peccatum expellit. Eccl. 1. Initium ſapientiæ timor domini. Negligentiam abijcit. Eccl. 7. Qui timet Deum nihil negligit. Mentem ſtabilit. Prouer. 7. In timore domini declinatur a malo. Spiritualiter ditat. Pſal. 31. Non eſt inopia timentibus Deum, & alibi. Pſal. 33. Timentibus Deū nihil deeſt. Timor bona opera cumulat. Eccle. 15. Qui timet Deum faciet bona. Cor delectat. Eccl. 1. Timor domini delectabit cor. Vitam prolongat. in eodem Eccle. Timor domini apponit dies. Deuotionem irrigat. Prouer. 14. Timor domini fons vitæ. Aeternaliter remunerat. Eccle. 1. Timentibus Deum benè erit in extremis. & in diebus defunctionis ſuæ benedicetur. Timor enim ſeruilis donum Spiritus ſancti eſt, nec tamen cum Spiritu ſancto eſt, ſicut aurora eſt à Sole, nec tamen eſt cum Sole. Timor ſeruilis ſic ſpiritui ſancto locum præparat; vt eum ſicut ſeta filum introducat. Seta autem ſic filum introducit: vt ipſum præcedat, ſed cum ipſo non permanet, ſicut ait Auguſt. Timor ſeruilis eſt bonum, quo nemo bene vtitur, quia licèt habitus timoris ſeruilis ſit bonus in ſe, ſecundum quem etiam donum Spiritus ſancti eſt, tamen actus eius eſt quandoque peccatum: timor ſeruilis duo facit, præparat viam charitati, retrahit à peccato metu penę, tantum ratione primi bonus eſt. Ratione ſecundi diſtinguitur, quia vſus ſeruilis timoris eſt duplex, ſ. cum quis vtitur eſſentia habitus, vel cum quis vtitur ſeruilitate: primo modo vſus eſt bonus, nam eius vſus eſt abhorrere pœnas æternas, quod bonum eſt cum ſit etiā in timore initiali. Secundo modo vſus eius eſt malus: quia ſic vſus eius eſt vitare malum ex coactione per pœnam. cuius tamen affectus haberetur in voluntate, & ſequeretur effectus ſi ſepararetur impunitas, vt ait

Auguſtinus dicens. Timor ſeruilis, bonus eſt: Non tamen qui timet ſeruiliter bene agit: quia agere bonum eſt ex bonitate facti; ſed agere bene, id eſt meritoriè eſt ex bonitate agentis. qui agit ex virtute charitatis, & gratiæ. Timor initialis ſic dictus eſt, quia eſt primo incipiendum, qui adhuc in anguſtia ſunt ſuper peccato ſuo quod commiſerunt, ſed hæc anguſtia mittitur foras, quando conſcientia ſerenatur ad plenum. Perfecta Dei charitas dicitur foras mittere timorem initialem, inquantum habet naturam timoris ſeruilis, ſcilicet ſecundum hoc quod habet oculum ad pœnam. Timor enim initialis habet duos oculos. Vnum ad gloriam, qui eſt ei eſſentialis. Alterum oculum habet ad pęnam, qui eſt ei accidentalis. Sed timori ſeruili eſt eſſentialis. Præterea timor initialis abſtinet a peccato veniali, propter pęnam purgatorij, quo caſu poteſt conuenire cum perfecto, qui etiam timet pęnam purgatorij in quantum eſt dilatoria gloriæ, ſine ſeparatiua ad tempus. Pro vlteriori declaratione prǽmiſſorum eſt notandũ, quòd duplex eſt amor, ſcilicet filialis, quo Deum diligimus propter ſe tantum, & mercenarius, quo diligimus Deum principaliter propter ſe, & ſecundario habito reſpectu ad mercedem. Huic duplici amori reſpondet duplex timor, ſcilicet filialis, & initialis. Filialis timor reſpondet filiali amori. Initialis timor reſpondet amori mercenario. Timor filialis proprię timet offendere Deum, qui etiam ſi propter peccatum non ſeparet a Deo, tamen à peccato abſtineret, ne ipſum Deum offenderet, & in hoc differt filialis timor ab initiali. Alia differentia eſt, quia timor initialis eſt imperfectorum, ſed timor filialis eſt perfectorum. Alia differentia eſt: quia cum in timore pęnæ duo ſint, ſcilicet punctio, & cautela, ipſa punctio pertinet ad timorem initialem, talis enim punctio eſt ex conſcientia peccati, de quo neſcit an ſit dimiſſum. Cautela vero pertinet ad timorem filialem, ſicut enim perfectus cauet peccatum, & Deum offendere, ita per conſequens cauet pęnam, ſed tamen per accidens, timor enim Dei, ſeu filialis eſt ſanctus, & caſtus.

Sequitur

Sequitur textus de dono Pietatis, & Miſericordiæ.

SI vis gaudere ſemper miſeris miſerere.
Si pius es miſeris, pietate Dei potieris.
Vtilis eſt pietas, pluſquam terrena poteſtas.
Nemo poteſtate ſaluatur, ſed peitate
Septem corporea fac pauperibus pia facta.
Paſce fameſcentes, pota minimos ſitientes.
Indue nudatos, redimas de carcere captos,
Egros conforta, peregrinos collige porta,
Defunctos ſepeli, ſic ſumes gaudia cęli.
Corrige peccantes, ac inſtrue pauca ſcientes.
Conſule non doctis, ex ora pro tribulatis
Conforta meſtos, porta patiens oneroſos.
Offenſas ſponte lędenti corde remitte.

Oſtendens quid ſit pietas, & quid miſericordia, [illegible] pietatis, & miſericordiæ.

IN iſto capitulo auctor noſter determinat de dono pietatis, & miſericordiæ, pro quo eſt notandum ſecundum Gregorium ſuper Iob. quod pietas prout eſt vnum de ſeptem donis ſumitur pro miſericordia, dicit enim. Pietas opera miſericordiæ docet, glo. vero ſuper quintum capitulum Matth. videtur velle, quod pietas ſumatur pro cultu

tu Dei,ſeu pro veneratione rerum ſacrarum. Vnde Greciſmus. Culturam Domini pietatem dicimus eſſe. Qui enim pie quęrit,honorat ſancta. Vnde Auguſtinus cum Grego. Pietas hominem ſub iugo Dei ſubijcit, tanquam animal manſuetum, & ſic pietas facit Deum coli, & venerari. Tamen ſecundum veritatem miſericordia, & veneratio ſanctorum communicantur ſe. Miſericors enim Deum veneratur in paupere, immiſericors Deum in paupere deſpicit. Prouerb. 14. Qui calumniatur egentem exprobrat factori ſuo. Honorat autem eum, qui miſeretur pauperis. Honorantur enim angeli in pauperibus, cum pauperes honorentur propter angelos eis ad cuſtodiam deputatos, & angeli contemnuntur in contempru pauperum Matthæi 18. Videte, ne contemnatis vnum ex his puſillis. Dico enim vobis: quia angeli eorum in cœlis ſemper vident faciem patris mei. Aliquibus doctoribus tamen videtur quòd pietas prout eſt donum differt à miſericordia in hoc, ꝙ pietas reſpicit ſpiritualem neceſſitatem, & miſericordia reſpicit corporalem neceſſitatem, & ſumunt occaſionem talis diſtinctionis ex eo ꝙ dicit glo. ſuper primæ ad Thimoth. 4. cap. pietas ad omnia vtilis eſt, omnis ſumma diſciplinæ Chriſtianæ conſiſtit pietate, & miſericordia, ibi, pietas, & miſericordia connumerantur tanquam diuerſa. Aliquibus tamen alijs videtur, quòd pietas releuando miſeriam proximi procedat ex principijs fidei. Miſericordia vero procedit ex principijs iuris naturalis. Miſericordia dat pauperi eleemoſynam, quia frater noſter eſt naturaliter eiuſdem ſpeciei nobiſcum: pietas vero dat eleemoſynam, quia filius Dei eſt per adoptionem, vel membrum corporis Chriſti, vel quia Chriſtus reputat ſibi [illegible] pauperibus. Matth. 25. Quamdiu feciſtis vni ex [illegible], mihi feciſtis. Latria eſt honor Deo [illegible] ſoli Deo competit. glo. ſuper illud Matth. 4. [illegible] Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies, & vocatur [illegible] Latria: de tali latria, ſeu adoratione legitur Luc. 22. [illegible] genibus orabat, dicēs &c. & Matth. vlt. Di[illegible] videntes Ieſum adorauerunt eum. & Apoc. 4. de 24. ſenioribus qui procidebant ante ſedentem in throno, & adorabant viuentem in ſecula ſeculorum. Et eo [illegible]mo; omnes angeli ſtabant in circuitu throni & adorauerunt Deum dicētes amen. Quod ſoli Deo pertineat latria, ſeu adoratio ambobus genibus [illegible] patet Eſa. 42. Gloriam meam alteri non dabo. glo. ſuper 22. capitu.

Exo.

Exo. vbi dicitur,non adorabis ea , neque coles , ponit differentiam inter adorare, & colere : nam quis inuitus poteſt [illegible] adulando regibus idolatris: ſed colere,eſt toto animi affectu,& ſtudio mancipari . Et reperitur triplex cultus Deo debitus. cordis, oris , & operis. Auguſtinus loquens [illegible] Theoſofia, ſiue pietate , quæ eſt cultus Dei, dicit, quod conſiſtit in cognitione Dei, & dilectione cum debita ſubiectione , & hoc ſpectat ad cultum cordis. Cultus oris eſt vocalis profeſſio maieſtatis diuinæ,quam fideles faciunt,Deum orando,laudando,benedicendo,regratiando,&c. Cultus operis eſt quando aliquis opere recognoſcit ſingulare dominium Dei , quod eccleſia recognoſcit,dicens Chriſto: tu ſolus Dominus,&c.Ad cultum operis pertinebant animalia, quorum immolatione oſtendebant ſe Deo ſubiectos,& oſtendebant Deum poſſe eos occidere:ſed hodie ſacrificium Deo ſpiritus contribulatus. Dulia eſt honor exhibitus creaturis,quæ præ[illegible] ſuperiores, qui præſunt in hoc mundo. [illegible] quæ debetur rebus Deo dedicatis : vt [illegible] ſecundum aliquos talis reuerentia dicitur timor,eo quod reputamus nos indignos Gene. 28. Terribilis eſt locus iſte,non eſt hic aliud , niſi domus Dei,& porta cœli : non legitur enim Chriſtum tantam iram oſtendiſſe in hoc mundo , ſicut quando eiecit vendentes, & ementes de templo , eo quod reuerentia debita templo non exhibebatur. Matth.21.& Ioan.2. Præmiſſis concordat comp. Theologiæ [illegible] s, quod [illegible] pietatis conſiſtit in tribus, In cultu Dei. In veneratione ſacræ ſcripturæ, & In honore proximi . Cultus Dei conſiſtit in [illegible] maieſtatis,Hoc eſt Theoſobia Veneratio ſacræ ſcripturæ conſiſtit in hoc. vt ei fumiter credatur, vt ſollicitè cuſtodiatur , vt fideliter diſpenſetur. Honor proximi conſiſtit in reuerentia ſuperiorum, in firmitate æqualium,& in ſubuentione miſerorum. De miſericordia notandum eſt, quod eſt virtus per quam animus ſuper calamitate afflictorum mouetur. Damaſcenus dicit quod miſericordia eſt triſtitia in alienis damnis. Miſericordia filium Dei in mundum fecit deſcendere, & eadem miſericordia homines in cœlum Aſcendere ad ſignificandum hoc, Chriſtus de monte Oliueti in cœlum aſcendit,in monte Oliueti eminentia miſericordiæ deſignatur. Miſericordia enim ſuper exaltat iudicium Iacobi ſecundo . Superexaltat miſericordia iudicium . Compaſſio enim eſt magna virtus. Vnde Gregor. ſuper illud Iob.30.

Com-

Compatiebatur anima mea pauperi. dicit quòd plus eſt compaſſio, quam datum.

Sequitur textus de dono ſcientiæ.

MVLTI multa ſciunt, & ſe bene ſcire relinquunt
Temet, cognoſce Dominum, cognoſcere poſſe.
Tu melior fieres, ſi te prorſus bene ſcires.
Quàm ſi negligeres, & cętera corde teneres
Diſcere ne ceſſes, ſi doctor maximus eſſes.
Nam per doctrinam poteris vitare ruinam,
Non curans ſcire merito quod ſcire tenetur
Si ſuper hoc erret, non excuſatus habetur.
Eſt quaſi vile pecus ignorans, & quaſi cæcus
Præcipue regere, qui debet, ſiue docere
Cæcus agens cæcum, facit ipſum ſternere ſecum.

Oſtendens quomodo [illegible] prudentia [illegible] modo conueniant, [illegible]

I[illegible] auctor noſter determinat de dono ſcientiæ, dicens quòd donum ſcientiæ eſt ſeipſum cognoſcere primo. Pro declaratione iſtius [illegible] dum, quod donum ſcientiæ eſt idem in eſſe ſicut prudentia: ſed differunt ratione agendi. Nam prudentia procedit ex principijs iuris naturalis. Scientia vero ex principijs fidei. Proprius actus doni ſcientiæ eſt docere rectè conuerſari in medio [illegible] & peruerſæ.

ſæ. Ad hoc autem, quòd aliquis conuerſetur in medio prauæ nationis, & peruerſæ tria requiruntur. Primum eſt, quòd habeat rationes, quibus ſe defendat ab impugnantibus fidẽ ſuam. vnde ſcientiæ donum non tantum ſupponit ea, quæ ſcripta ſunt in libris Theologiæ, ſed etiam quæ ſcripta ſunt in tota philoſophia, quibus iuuatur ad probandum. Secundum eſt, quòd à malo abſtineat. Tertium eſt, quòd bene, & prudenter temporalia adminiſtret. Scientia enim prout eſt donum poteſt ſic deſcribi. Scientia eſt humanarum rerum cognitio, ſaluberrimæ fidei deſeruiens. Et ſumitur hæc diffinitio ex verbis Augu. 14. de tri. Sapientia vero eſt diuinarum, atque humanarum rerum ſcientia: vt videbitur. Ego quoque, & diuinarum & humanarum rerum, & ſapientiam, & ſcientiam dici poſſe non nego. Veruntamen ſecundum dictum Apoſtoli prima ad Corin. 12. Alij datur ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientiæ, &c. quare ſuperior diffinitio debet diuidi, videlicet, vt rerum diuinarum cognitio propriè ſapientia nuncupetur, humanarum verò propriè cognitio ſcientię nomen obtineat. Vnde Aug. ſuper illud primę ad Corinth. 12. Sapientia eſt in contemplatione æternorũ: Scientia eſt in actione temporalium. Donum ſcientiæ eſt habitus infuſus, quo homo habet iudicium circa credenda, & agenda. Ad donum ſcientiæ pertinet cognoſcere, quæ ſint vera bona, & mala: & quæ ſint vmbræ bonorum, & malorum. Item ad donum ſcientiæ pertinet diſcernere inter maiora bona & minora, & maiora mala & minora, ſiue hæc mala veniant ex parte animæ, ſiue corporis, ſiue dęmonum, ſiue proximorum, ſiue rerum temporalium. Donum ſcientiæ propriè pertinet ad malum & bonum, inquantum mouent affectum noſtrum. Vnde à tali materia denominatur, Gen. 2. Cum dicitur lignum ſcientiæ boni & mali, eodem tertio capitulo, Eritis ſicut dij ſcientes bonum & malum. Item ad donum ſcientię pertinet cognoſcere deceptiones, quas bona præſentia, & mala, quę non ſunt vera bona, nec vera mala faciunt hominibus. Propter has deceptiones cupiunt homines non vera bona pro veris bonis: & fugiunt mala pœnæ præſentis, quæ non ſunt vera mala pro ueris malis, quæ ſunt mala culpæ Aug. Ad donum ſcientiæ pertinet agnoſcere breuitatem præſentis vitæ, quæ eſt ſicut vapor modicum parens. Iac. 4. Item agnoſcere amaritudinem huius uitæ præſentis, de qua Iob. 13. Homo natus de muliere, breui viuens tempore repletur multis miſerijs. & Eccleſiaſt. 30. Melior eſt

mors,quàm vita amara.& requies æterna,quàm languor perſeuerans. Donum enim ſcientiæ oſtẽdit ſpiritualem compaſſionem præferendam eſſe corporali, & prius occurrẽdum eſſe moleſtijs,& damnis ſpiritualibus,quàm corporalibus,prius paſcendas eſſe animas,& veſtiendas quàm corpora, &c.minima tamẽ bona propter hoc non eſſe negligenda.Matt.23.Hæc oportuit facere,& illa non omittere. Donum ſcientiæ eſt dirigere opera ad normam rationis,& ad conformitatem Dei.Per illud enim donum ſcientiæ ſcitur,ne ſub ſpecie boni malum lateat.Scientia enim regit pietatem,propter quod etiam hæc duo dona cõbinantur. Per donum enim ſcientiæ ſcit homo quid ſit,à quo ſit, & ad quid ſit. Sed quia in litera auct. fit de duobus mentio, ſcilicet de addiſcendo, & ignorantia, intendo hic de vtroque aliquid elucidare. Et primo de his quæ poſſunt valere ad hoc, vt aliquis addiſcat maximè ſacrã ſcripturam. vnum eſt vt homo bene viuat, vnde quiſquis veritatẽ ſe cognoſcere poſſe putat,ſi adhuc nequiter viuat. Bernard.& Eccleſiaſt.Concupiſcens ſapientiam,ſerua iuſtitiam,& dominus tibi eam præbebit: Secundum eſt, quod poteſt valere.conſiderare,ꝙ ſcientia, ſeu ſapientia eſt donum Dei:ideò non eſt ſcientia rapienda violentia ſtudij,Deo irrequiſito.Iaco.1. Si quis veſtrum indiget ſapientia,poſtulet a Deo, qui dat omnibus affluenter: Tertium eſt humilitas,& hoc quãtum ad quatuor, ſcilicet,ꝙ nullam doctrinam contemnat, vt à nullo erubeſcat doceri, vt homo non erubeſcat confiteri,ſe neſcire quod neſcit,vt humilem modum loquendi,quem habet ſacra ſcriptura non contemnat.Aug.& Seneca:Quartum principale eſt, vt liberorum eruditioni intendat.Aug.in lib.de Doct.Chriſtiana dicit:Codicibus emendandis primitius debet inuigilare ſollertia eorum, qui ſcripturas diuinas noſce deſiderant:Quintum eſt,vt homo addiſcẽs,ſit diligens indagando ſcripturas ſacras, ad quod primò neceſſarius eſt timor Dei.Prouer.1. Timor Domini principium ſapientiæ: Secundò,ꝙ ſit manſuetus, vt cedat auctoritati ſacræ ſcripturæ, Aug.in libro de doctrina Chriſtiana. Ante opus eſt Dei timore ad cognoſcendam eius voluntatem: Deinde miteſcere opus eſt pietate,nec contradicere diuinæ ſcripturæ: Sextum principale eſt:vt homo ſit aſſiduus ſtudendo.Hierony.Diuinę ſcripturæ ſemper in manibus,& iugiter in mẽte voluantur: Scriptum eſt,vt de ſapientia à Deo accepta addiſcens nõn ſit ingratus,ſed datorem ſuum glorificet.Eccleſiaſt.vlti.Danti mihi ſapientiam

dabo gloriam. Quãtum ad ſecundum quod eſt de ignorantia, eſt notandum ſub breuibus, quòd ignorantia quædam eſt ſimplex, quam habet ille, qui neſcit quod tenetur ſcire, & laborat vt ſciat, & talis ignorantia excuſat non à toto, ſed tanto: Ignorantia craſſa eſt, quam habet ille, qui neſcit quod tenetur ſcire, & illud ſcire, ſeu addiſcere negligit, & illa eſt bene culpabilis: Alia eſt ignorantia aſtuta, & illa eſt duplex, ſcilicet determinata, & indeterminata; indeterminatam habet ille, qui affectat neſcire, quod tenetur ſcire, ſed non eſt determinatum apud eum, quòd teneatur illud ſcire, hæc fuit in Paulo prima Thim. primo. Eccleſiam Dei perſecutus ſum: ſed miſericordiam conſecutus ſum, quia ignorans feci: hæc excuſat non à toto, ſed à tanto: Determinata habet ille, qui affectat neſcire illud, de quo determinatum eſt apud ipſum, quòd illud tenetur ſcire: & talis ignorantia nullo modo excuſat. Iſtę ignorantiæ ſunt propriæ ignorantiæ iuris, ignorantia facti excuſat à toto adhibita debita diligentia, & ſuſtinentia: Vnde non peccat, cui ſupponuntur non ſua pro ſuis. Bonauentu. dicit quòd ſi tanta ſit ignorantia, quòd omnino priuet rationem voluntarij, & rationem contemptus, ex toto excuſat, Si vero non priuet, omninò excuſat à tanto, ſed non à toto, iuxta dictum Apoſtoli, Miſericordiam conſecutus ſum, &c.

Sequitur de dono Fortitudinis de quo auctor non fecit textum.

Oſtendens quid ſit Fortitudo, & quod eſt in voluntate ſicut in ſubiecto.

FOrtitudo donum Spiritus ſancti eſt, quę ſe habet reſpectu mali, pœnæ, ſecundum dictam ſupernaturalium principiorum legis ęternæ, ſequendo Spirtus ſancti ſpecialem inſpirationem, qua mouentur aliqui vltro ad ſe offerendum, vt ſuſtineãt pœnam: Ex quo patet, ꝙ donum fortitudinis eſt habitus exiſtens in voluntate, ſicut in ſubiecto, inquantum negotiatur circa ardua, quo voluntas humilitatur ad volendum mortem ſuſtinere pro defenſio-

ne fidei, ſecundum dictam legis æternę, ſequendo Spiritus ſancti motiuam inſpirationem, & melius quam per aliquam virtutem moralem, & ideo, per iſtam fortitudinem ſancti fecerunt mira opera fortitudinis ſuper humano modo, ſuſtinendo talia cum gaudio, & exultatione, vt patet Actuum duodecimo de Beato Petro, & eodem ſeptimo de beato Stephano, &c. Et eodem quinto, vbi habetur, & illi quidem ibant gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Fortitudo virtus, de qua dictum extitit, ſe habet reſpectu ardui, mali poenę, ſecundum dictam naturalium principiorum, & tali fortitudine ſuſtinet homo pericula, & læſiones propter bonum virtutis, vt dicit Aug. 10. lib. de Trinita. c. 16. aſſerens, quod multi vtilitatem reipublicæ propriæ vitæ præponebant.

Sequitur textus de dono Conſilij.

OMNIA conſilia tua ſint numimine fixa.
Non te præcipitas ſi conſilio Deum ſtas.
Conſilio tracta naturæ propria facta:
Nam cito peccabis, quando nimis accelerabis.
Conſule maiores prudentes, & meliores
Vt non deficias, nec damnoſus tibi fias.
Conſilium verum docet experientia rerum.
Amplior in ſenibus eſt experientia ſenſus.
Si defendendo cauſam ſumas, vel agendo
Hoc fac conſultè, ne conſumas bona ſtultè.

Oſtendens quòd conſilium tribus modis dicitur, & quomodo differt à prudentia, & quod quinque ſunt commendanda circa conſilium.

IN iſto capitulo auctor noſter determinat de dono conſilij. Pro cuius declaratione eſt pręmittendum, ꝙ conſiliũ tribus modis dicitur: Quandoque conſilium dicitur deliberatio de rebus valentibus ad finem, quem intendimus: Et tale conſilium pertinet ad prudentiam. Quandoque conſilium dicitur perſuaſio rerum excellentium, ad quas non tenemur, ſecundum quòd dicitur hoc eſſe conſilium. Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia, quæ habes: Quandoque dicitur conſilium prudentia valde exercitata in medio contemplatiuorum, & actiuorum donorum, & deliberatio de operibus arduis, ſiue teneatur ad ea, ſiue non: & ſecundum hoc ſumitur conſilium donum, & ita conſilium, & prudentia ſunt idem in eſſe: tamen conſilium abundat ſuper prudentiam in vno actu, ſcilicet, quòd eius eſt etiam imperare. Item ſicut ad donum ſcientiæ pertinet reprobare malum, & eligere bonum: ita pertinet ad donum conſilij cauere pericula, quę ſunt in hoc exilio. Item ſicut donum ſcientiæ habet regere pietatem ita donum conſilij habet regere fortitudinem: in hoc autem differunt conſilium & ſcientia, quòd conſilium eſt circa arduum, & difficile, ſcientia vero circa bonum, & malum. Ad donum conſilij ſpectat conſulere an ſit operandum, ad donum prudentiæ qualiter ſit operandum.

Circa conſilium quinque ſunt commendãda, Primum gratia conſilium requirendi, quæ eſt in eo, qui non eſt præceps ad operandum, Prouer. 19. Qui feſtinus eſt pedibus offendit: Secundum eſt gratia conſiliarium eligendi: Tertium gratia dandi conſilium: Quartum gratia cõſilium examinandi: Quintum gratia acquieſcendi conſilio. De primo legitur Tho. 4. Conſilium ſemper à ſapiente require: & Prouerb. 20. Cogitationes, id eſt propoſita conſilijs roborantur, id eſt, perficiuntur glo. Parua foris ſunt arma, niſi ſint conſilium domi. Vnde primo Mach. 5.

In illa

In illa die ceciderunt ſacerdotes in bello, dum ſine conſilio exeunt in prælium. Ad conſiliarium eligendum mouemur. Eccleſiaſt.6. Multi pacifici ſint tibi, & conſiliarius ſit tibi vnus de mille. Tamen pro conſiliario ante omnes eligendus eſt Deus. Tho.4. Omnia conſilia tua in ipſo Deo permaneant: Deinde recurrendum eſt pro conſilio ad viros bonos. Eccleſiaſt.37. Cor boni conſilij ſtatue tecum: non eſt enim tibi aliud plus illo. Conſilia autem impiorum fraudulenta. Prouer.12. Non enim eſt habendum conſilium cum homine de negotio, quod eum tangit, vel de eo, quod nimis odit, vel nimis diligit. Eccle.37. Noli conſiliari cum eo, qui ſuſpectum te habet, & ab æmulantibus tibi abſconde conſilium: & cum muliere de iis, quę ęmulantur: cum timido de bello &c. Vnde Ierem.9. Vnuſquiſque à proximo ſuo ſe cuſtodiat, & in omni fratre ſuo non habeat fiduciam, & Micheę 7. Ab ea quæ dormit in ſinu tuo cuſtodi clauſtra oris tui. Item à iuuenibus conſilium non eſt requirendum, quia Roboam regnum ſuum pro magna parte amiſit conſilio iuuenum acquieſcendo, & relinquendo conſilium ſenũ. Reg.3.c.12. Quando dixit ſenibus populi, qui eundem Roboam filium Salomonis benè conſulebant, minimus digitus meus groſſior eſt dorſo patris mei: Inſtigatus conſilio iuuenum, qui ſecum nutriti fuerant: Et reſpondens ſenioribus populi, qui eum rogabant: vt deponeret quãdam ſeruitutem, quam Salomon pater eius impoſuerat, dixit, quòd imponeret grauius iugum: & ſic fuit eiectus à regno &c. Gratia dandi conſilium commendatur. Eccle. 25. Quam ſpecioſum canitiæ iudicium, & presbyteris cognoſcere conſilium. Gratia examinandi conſilium commendatur per Senecã dicentem. Prudentis proprium eſt examinare conſilia, & non citò facili credulitate ad falſa prolabi. Gratia acquieſcendi commendatur Prouer.12. Via ſtulti recta in oculis eius, qui autem ſapiens eſt, audit conſilia, ſupplex, acquieſcit bonis conſilijs.

Sequitur

Sequitur textus de dono intellectus.

TVnc intellectus hominis conſtat bene rectus,
Cum ſuper omne Deum timet, ac intelligit ipſum,
Ac recte credit, iuſsibus eius obedit.
Cur intellectum teneas in numine fixum
Sæpe rogans dominum, quòd conferat hunc tibi verum.
Hunc non abſcondas in terra, ſed bene condas,
Vt tibi donatum reddas domino geminatum
Sit quia lauderis à Chriſto nec reproberis.

Qui pertinet ad vitam contemplatiuam, oſtenditur, quid ſit, & quot modis dicatur.

IN iſto capitulo auctor noſter determinat de dono intellectus, pro quo eſt notandum, quòd quinque præcedentia dona pertinent ad vitam actiuam: hæc autem duo dona, ſcilicet donum intellectus, & ſapientiæ pertinent ad vitã contemplatiuam: Vnde Anſelmus in libro de ſimilibus dicit, quòd poſtquàm Spiritus ſanctus mentem facit pauentem, per donum timoris, ſibiq; compatientem per donum pietatis: ea quæ ſunt facienda docet per donum ſcientiæ, & illa fortiter exequitur per donum fortitudinis: Et de ipſis ſui exemplo facit alijs ſe cõſulentem, per donum conſilij, poſt Spiritus ſanctus accendit mentem

mentem ad intelligendum, cur hæc, & illa fieri debeant & vltio, q̄ à ſolo Deo remunerationem quærant iſtorum. Pro vlteriori declaratione eſt notandum, quòd intellectus dicitur pluribus modis: vno modo pro anima intellectiua, & ſic dicitur in tertio de anima vbi dicitur, q̄ neceſſe eſt intellectum eſſe immixtum: ſecundo capitur pro actione ipſius intellectus, ſeu animæ intellectiuæ. Alio modo pro notitia principiorum, quæ habetur per naturalem inclinationem intellectus. De vi nominis, intellectus importat quandam intimam cognitionem: quia intelligere, eſt intus legere, & ſic intellectus non eſt donum, quamuis ſit à Spiritu ſancto. Alio modo intellectus dicitur gratia intelligendi ſalubres ſignificationes ſignorum naturalium, vel principiorum, & ſunt ſignificationes ſignorum creaturæ. De iſto intellectu, loquebar dominus diſcipulis. Matth. 15. Dicens, & vos ſine intellectu eſtis: & ſic eſt donum Spiritus ſancti & habitus ſupernaturalis principiorum ſupernaturalium, qui ſunt articuli fidei, & ex conſequenti quarundam operationum, quæ ordinantur ad fidem, quia fides per dilectionem operatur. ad Gala. 5. Fides eſt, quæ per dilectionem operatur, hoc lumen ſupernaturale ſuper additum intellectui, & datum homini dicitur donum intellectus, quod nominat quandam excellentiam cognitionis penetrantis vſque ad intimas rerum intelligendarum eſſentias, & veritates, quod non fit ita completè ex virtute intellectus naturalis, ſicut ex virtute luminis ſupernaturalis ſuperadditi intellectui, de quo intellectu dicitur in libro de ſpiritu, & anima, quòd eſt ea vis animæ, qua de diuinis quantum homini poſſibile eſt cognoſcitur ad cęleſtia archana penetranda, quæ penetrari non poſſunt, niſi per ſpiritum eius, qui etiam profunda Dei ſcrutatur. Vnde 1. Corinth. 2. dicitur. Nobis autem reuelauit Deus per ſpiritum ſuuum, ſpiritus enim omnia ſcrutatur etiam profunda Dei. Cum veritates neceſſarię ad ſalutem ſint nobis abſconditę, & velatæ tam in rerum naturis, quàm ſacris Scripturis, quàm etiam in diuinis ſacramentis intantum vt intellectus humanus ſine adiutorio ſupernaturalis luminis non poſſit ad eas apprehendendas plenè pertingere, neceſſe fuit vt Spiritus ſanctus intellectui humano ſuperadderet aliquod lumen ſupernaturale, quo velamina dictarum veritatum penetraret &c.

Sequitur

Sequitur textus de dono ſapientiæ.

ESt immortalis ſapientia ſpiritualis
Quamuis mundana fertur ſapientia vana.
Chriſtum diligere ſuper omnia, crimina flere,
Mente Deum gerere, peccata futura cauere,
Mundum deſpicere, cęleſtia corde tenere.
Singula ſic ſapere, ſicut ſunt, ſic & habere.
Hæc eſt ſincera mentis ſapientia vera.
Exoptat ſupera ſapiens, & gaudia vera.
Deuitat ſcelera, mundum contemnit & æra.
Omnia diſcernit à prauis, omnia cernit.
Omnia vult agere, conſulte recta tenere.

Oſtendens differentiam inter ſapientiam, & intellectum, & quid ſit ſapientia.

IN iſto capitulo auctor noſter determinat de dono ſapientiæ: pro quo eſt notandum, quòd ſapientia, & intellectus differunt: quia ſapientia eſt cognitio Dei abſolutè: Intellectus autem cognitio Dei collatiuè, ſ. in comparatione ad creaturas: Item alia differentia eſt, quia intellectu cognoſcitur Deus per ſigna, ſapientia vero Deus cognoſcitur ipſo experimēto. Item per intellectum cognoſcimus Deum, per ſapientiam eius dulcedinem guſtamus: vnde ſapientia dicitur quaſi ſapore virtutum condita ſcientia. Eccl. 7. Sapiētia enim doctrinę ſapida eſt ſecundum nomē eius: & non eſt in

multis manifeſta, per intellectum enim ſumus prouidi, per ſapientiam maturi: tamen non eſt omittendum, ꝙ ſapientia ſumitur pluribus modis, vno modo, pro ſapientia mundana, quæ inimica eſt Deo. Ia. 4. Sapientia terrena animalis diabolica eſt. Illa enim ſapientia mundana, ſtultitia eſt apud Deum. 1. ad Corin. 3. Sapiētia huius mundi, ſtultitia eſt apud Deum. & eodem primo cap. perdam ſapientiam ſapientum, & prudentiam prudentum reprobabo. de talibus loquitur Apoſt. ad Ro. 1. Dicentes ſe eſſe ſapientes ſtulti facti ſunt: Alia eſt ſapientia increata, quæ eſt vera ſapientia, quæ dicitur filius Dei: Ia. 4. Sapientia deſurſum eſt &c. Et alibi Apo. Omnia in ſapientia feciſti, id eſt in filio. Alia eſt ſapientia creata, & illa eſt duplex, quæ eſt per ſtudium humanum acquiſita, & eſt virtus intellectualis, ſeu habitus, vt ſcribitur in 6. Ethic. Philoſophia enim habet admirabiles delectationes, vt dicitur in eodem lib. Ethic. licet ſapor ille, non ſit oleo gratię conditus. Et ſi talis ſapientia per rationis inquiſitionem poſſit habere rectum iudicium circa aliquas res diuinas, hoc eſt in cōpletè. vt ſcribitur in 7. c. celeſtis Hierar. Alia ſapientia creata eſt, quæ deſurſum eſt. Ia. 4. Deſcendens à patre luminum, & hæc ſapientia eſt donum veri ſplēdoris, & boni ſaporis: Splendor dirigit intellectum ad veri cognitionem: Sapor erigit affectum ad boni ſaporoſam dilectionem. Obiectum enim talis doni ſapientiæ eſt Deus principaliter, non ſub ratione veri abſolutè, ſed ſub ratione veri in relatione ad rationem boni: vt eſt excitatiuum voluntatis ad eius ſaporoſam dilectionem. Actus doni ſapientię, eſt contemplari Deū, non quocunq; modo, ſed ex dilectione, cum quadam experimentali ſuauitate in affectu, vnde Aug. 15. lib. de trinita. cap. 7. dicit: vbi nulla eſt dilectio gratuita, ſupple quis vllam dicit eſſe ſapientiam? ergo ſapientia à ſapore rectè denominatur, ſecundum Iſid. in lib. ethimolo. Ex quibus apparet, quòd ſapientia eſt habitus ſupernaturalis animæ a Spiritu ſancto infuſus, ad Deum cognoſcendum, & ſaporoſe diligendum. Donum ſapientiæ non ſolum docet ſecundum rectum iudicium contemplari diuina, ſed etiam docet regulare humanos actus excellentiori modo, quàm ſcientia, quæ eſt habitus intellectualis, cuius rationem aſſignat Aug. lib 12. de trinitate. di. Superior pars rationis ſapientiæ deputatur, inferior autem ſcientiæ. Item ſuperior ratio: vt ipſe Augu. dicit in eodem libro intendit ſupernis rationibus, ſcilicet diuinis conſpiciendis, ſm ꝙ diuina in ſeipſis contemplantur.

plantur, conſulendis, ſecundum ꝙ per diuina iudicat de humanis per diuinas regulas, dirigens actus humanos, vt homo non ſolum aſſimiletur Deo ſecundum imaginem, ſed etiam ſecundum operationes prout poteſt: De illa ſapientia, quæ eſt donum, dicitur Prouer.3. Beatus homo, qui inuenit ſapientiam, & qui affluit prudentia, melior eſt acquiſitio eius negociatione auri, & argenti: primi, & puriſſimi fructus eius: precioſior eſt cunctis opibus, & omnia quæ deſiderantur huic non valent comparari.&c.

Sequitur de beatitudinibus in generali.

Et primo oſtendit duplicem eſſe beatitudinem, & quòd ſint ſeptem beatitudines.

HIc auctor noſter agit de beatitudinibus. Pro quo eſt præmittendum, ꝙ beatitudo quædam eſt patriæ, de qua Boetius de cõſolatione lib.3. Beatitudo eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus. Et Augu.in enchiridion dicit: Ille beatus eſt, qui omnia, quę vult habet, nec aliquid vult, quod non decet. Alia eſt beatitudo viæ, & illa ſic diffinitur. Beatitudo eſt gratia non cuicunq;, ſed vere ſapienti nota, faciens ad ſuauitatem conſcientię, propinqua gloriæ: & ſumitur illa diffinitio ex dictis beati Ambroſij in libro de officijs. dico beatam vitam conſiſtere in altitudine ſapientię, ſuauitate conſcientię, virtutis ſublimitate, & de illa beatitudine intelligitur hic: prima beatitudo eſt plena: ſecunda eſt ſemiplena &c. & enumerantur in generali ſeptẽ beatitudines ſecundum diſtinctionẽ graduum, quamuis ſint octo, ſecundũ eſſentiã, quas Saluator in ſermone de mõte enumerat. Matt.5. Beati pauperes ſpiritu &c. & ſunt iſtę, paupertas ſpiritus, mititas, luctus, eſuries iuſtitię, miſericordia, cordis munditia, pax, & patientia: harum beatitudinum numerus ſumitur ſm integritatẽ perfectionis, ad quã integritatẽ tria requiruntur, ſ. receſſus à malo, proceſſus in bonũ, & perfectus ſtatus in optimo. Malũ enim procedit, aut ex tumore ſuperbię, aut ex rancore malitię, aut ex languore concupiſcentiæ: Contra hęc tria, ſunt tres beatitudines, ſ. paupertas ſpiritus contra malum tumoris, mititas,

contra malum rancoris,luctus contra malũ libidinis: Itẽ profectus in bono attenditur ſm diuinã imitationem,quę eſt ſecundum Deum,vias duas,ſ.miſericordiam,& veritatem,de quibus Pſal. 24. Vniuerſę vię domini miſericordia, & veritas. ſecundũ iſtas duas vias, ſumuntur duę beatitudines, ſ. eſuries iuſtitiæ & affectus miſericordię : præterea ſtatus in optimo attenditur in duobus,ſ.in limpida cognitione,& tranquilla affectione:& ſecundũ hoc ſumuntur duę vltimę beatitudines,ſ.munditia cordis ad Deum videndũ:& pax mentis ad perfectè fruendum.Per has beatitudines, excludũtur ſeptem vitia capitalia. Paupertas ſpiritus excludit ſuperbiã: manſuetudo iram : luctus inuidiam, quia qui luget pro peccatis aliorum non inuidet eis:eſuries iuſtitię accidiã: miſericordia auaritiam : munditia cordis gulam, quia cordis munditia nõ ſeruit ventri,ad modum bruti animalis: pax excludit luxuriã,quoniam guſtato ſpiritu deſipit, & deſinit omnis caro luxuriari : ſicut in enumeratione donorum eſt ordo artificialis,quia primo ponuntur digniores, ita & in beatitudinibus eſt ordo naturalis, vt digniores ponantur vltimo.

Sequitur textus de prima beatitudine, ſcilicet paupertate.

Paupertas grata virtus eſt magnificata.
Cui ſunt collata cęlorum regna beata,
Pauperies læta ſtat multa laude repleta
Spernit terrena, Paradiſi quærit amena,
Cor leuat ad Chriſtũ : quia mundum nõ habet iſtũ.
Paruo contenta paupertas non violata
Quamuis induta male ſit,ſtat libera tuta,
De modico lęta, viuit ſine lite quieta.
Vix aliquem lędit,humilem mentem quoq; reddit.
Carnem compeſcit: quia non bene paſta macreſcit.
Numine ditatur, diuino fine beatur.
Ac humilis talis pauper ſit ſpiritualis.
Nunquam inflatur: quare ſuper aſtra leuatur.

Oſtendens

Oſtendens triplicem eſſe paupertatem, & qui dicuntur pauperes ſpiritu.

IN iſto cap. auctor noſter determinat de prima beatitudine, ſcilicet de paupertate. Pro quo eſt notandum, ꝙ triplex reperitur paupertas, quædam coactione, ſeu neceſſitate, & illa reperitur in illis, qui ſunt pauperes, ſed vellent ditari ſi poſſent: Alia eſt paupertas diſſimulatione, vt in Hypocritis, qui fingunt ſe eſſe pauperes, ut aliquid eis porrigatur: Alia eſt paupertas voluntaria, quæ eſt in affluentia bonorum temporalium erga Deum humiliari recognitiuè, & erga proximum largitiuè, & illa eſt meritoria. de qua Matth. 5. Beati pauperes ſpiritu, &c. & ſumitur hic paupertas ſpiritus pro abſtinentia ab amore mundi, ideſt ab amore carnalium voluptatum, & diuitiarum, & propriæ excellentiæ: hæc tria complectitur principaliter. Complectitur amorem mundi: vnde dicitur ſuper Lucam. Pauperes ſunt, qui non quærunt illecebroſa, i. delectationes carnales, &c. ſuper Matt. vero dicitur, pauperes ſunt humiles Deũ timentes: Alia gloſa dicit, quod pauperes ſunt, qui nihil habẽt, & omnia poſſident: pauperum enim ſpiritu eſt regnum cœlorum, vt ſupra Matth. quinto, Facilitate ſupple acquirendi. Pauperes enim ſunt mundi contemptores, & humiles: qui vero contemnunt mundum habent eum ſub pedibus, & ſunt ſupra mundum: Humilitas vero eſt quaſi clauis regni cœlorum: contra quam non valet aliqua clauſura. Apocaly. tertio. Ecce dedi hoſtium apertum coram te, quod nemo poteſt claudere. Ergo facilè eſt pauperibus ſpiritu intrare regnum cœlorum, qui ſunt iam ſupra mundum, & habent clauem tam efficacem: De tali paupertate dicitur Prouerb. primo. Fruſtra iacitur rethe ante oculos pennatorum, glo. pennati ſunt mundi contemptores: illa beatitudo, ſcilicet paupertas adaptatur dono timoris, & quantum ad humilitatem, & quantum ad rerum temporalium paupertatem voluntariam: quia timor humilitatem introducit prima. Petri quinto. Humiliamini ſub manu potenti Dei, vt vos exaltet in tempore viſitationis.

Timen-

Timentium enim eſt proijcere quæcunque euaſioni ſuæ obſtant: Bernard. Talia autem ſunt diuitiæ mundanæ. Paupertatem nobis Chriſtus inſinuauit in ſuis operibus Lucæ ſecundo. Pannis eum inuoluit mater ſua, in præſepio eum reclinauit, &c. vnde Tren. 3. Recordare paupertatis meę, abſinthij mei &c. Etiam exempla omnium ſanctorum, qui abrenunciauerunt omnibus terrenis.

Sequitur de Humilitate textus.

SIS humilis mente, verbis, factis retinens te,
Sis humilis geſtu, ſemper meditando quis es tu.
Nullum contēnas, ſed te mundum quoque ſpernas.
Sperneq; te ſperni, noli laudatus haberi.
His gradibus quinque referes humilis bona vitæ.
Quanto dignior es, humilis potius fore debes.
Qui non eſt humilis confundetur quaſi vilis.
Cerne quid es, quid eris, humilis ſic efficieris.
Vile cadauer eris, hoc ergo frequens mediteris.
Subdi maiori decet, æqualiq́ue minori.
Sic humiles grati Chriſto ſunt aſſociati.

Oſtendens duplicem eſſe humilitatem, in qua dantur duo extrema, duo latera, & tres gradus.

IN iſto capitulo auctor noſter agit de dono humilitatis: Pro quo eſt notandum ꝙ duplex eſt humilitas, quędam ficta, & quædam vera: de ficta humilitate legitur Eccleſiaſt. 19. Eſt qui nequiter ſe humiliat, & interiora eius plena ſunt dolo. Vera autem eſt humilitas cordis. de qua Matt. 11. Diſcite a me quoniam mitis ſum, & humilis corde: Humilitatem cordis debet ſequi humilitas exterior, ſicut ramus prodit ex radice. 1. Pet. 5. in glo. Scala enim humilitatis habet duo extrema, primum, & ſupremum: Primum eſt timor ſupplicij, ſupremum eſt amor prȩmij: Hæc ſcala humilitatis habet duo latera, ſcilicet dextrum & ſiniſtrum, dextrum eſt temperantia in proſperis, ſiniſtrum patientia in aduerſis. Iſta ſcala humilitatis habet tres gradus, qui ſunt, humilis amor Dei, abiectio ſui, & contemptus mundi. Item alij tres gradus aſſignantur, qui ſunt, humilitas ſufficiens, humilitas abundans, & ſuperabundans. in glo. ſuper illud Matth. 3. Sic decet nos implere omnem iuſtitiam, id eſt humilitatem. dicit glo. Primus gradus eſt ſubdere ſe maiori, & ſe non præferre æquali: Hæc humilitas dicitur ſufficiens, quia ſufficit ſic humiliari: & ille gradus omni iuſto eſt neceſſarius. Secundus gradus eſt ſubdere ſe æquali, nec præferre ſe minori: Hæc humilitas dicitur abundans. Tertius gradus eſt ſubdere ſe minori, in quo gradu eſt omnis iuſtitia. Hunc gradum Chriſtus impleuit. Hæc humilitas dicitur ſuperabundans. Ex præmiſſis apparet ſecundum Auguſt. Quod humilitas propriè eſt ex intuitu propriæ conditionis, & ſui conditoris voluntaria mentis inclinatio: quòd intuitus propriæ conditionis ſit cauſa talis inclinationis patet. Gene. 18. De Abraham, qui dicebat: Loquar ad Dominum Deum meum cum ſim puluis, & cinis: Humilitatem enim commendat nobis ſacra ſcriptura in pluribus paſſibus. Eccleſiaſt. 3. Quanto maior es, in omnibus te humilia, & coram Deo inuenies gratiam: Matth. 11. Diſcite à

me

me,quoniam mitis ſum,& humilis corde.ad Philippen.ſecundo. Humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem: Deus enim humiles glorificat: Iob 22. Qui humiliatus fuerit, erit in gloria, & qui inclinauerit oculos ſuos ſalnabitur, & in Pſal. 17. Populum humilem ſaluum facies: & Matth.19. Sinite paruulos ad me venire, & nolite prohibere, talium enim eſt regnum cœlorum: paruulos enim vocat Dominus humiles mundi contemptores de proprijs viribus diffidentes,vbi enim eſt humilitas,ibi ſapientia: Prouerbiorum 11. Simplicitas iuſtorum dirigit eos. eodem capitulo: Superbia enim non habet vbi ſapientiam recipiat: Didimus Philoſophus ad Alexandrum. Deus præſto eſt largiri ſapientiam, ſed non habes,vbi recipias eam. De cauſis humilitatis eſt, notandum, quòd in omnibus rebus, cauſas humilitatis inuenire poſſumus. Primò in nobis. Secundò infra nos. Tertiò in eis, quæ ſunt iuxta nos. Quartò in eis, quæ ſunt contra nos. Quintò in eo, quod eſt ſupra nos: In nobis inueniuntur cauſæ humilitatis, ex parte corporis, & animæ: ex parte corporis, reſpice originem, ſtatum pręſentem, & finem. Bernar. vide vnde veneris, & erubeſce vbi es,& ingemiſce quo vadis, & contremiſce, & Iob 17. Putredini dixi,pater meus es. Homo enim quo ad corpus in principio ſemen immundum, in medio ſaccus ſtercorum, in fine cibus vermium: vide per te alias corporis neceſſitates: Ex parte animæ homo debet conſiderare plures cauſas: quare debet ſe humiliare,primo,quia ſi ſciat ſe eſſe peccatorem multum debet humiliari, quia ſic eſt in inferiori ſtatu, quàm ſit canis, cum ſit debitor duplicis mortis, ſcilicet temporalis, & æternæ, & duplicis miſeriæ, ſcilicet culpæ & pœnæ. Canis verò eſt debitor mortis temporalis, & miſeriæ pœnæ. Si vero neſciat ſe eſſe in peccato maximè mortali, ſcit tamen ſe quandoque debitorem fuiſſe mortis ęternæ, & neſcit vtrum adhuc peccatum ſit ſibi dimiſſum. Eccleſiaſti. nono. Sunt iuſti, atque ſapientes, & opera eorum in manu Dei, & tamen neſcit homo vtrum amore, vel odio dignus ſit, ſed in futurum omnia ſeruantur incerta. Ideo debet homo ſe humiliare. Ad hoc Grego. adhuc nobis cuncta de meritis noſtris incerta ſunt: vt vnam certam gratiam teneamus humilitatem. Item poſito, quòd ſciremus nos eſſe in ſtatu gratiæ, debemus nos humiliare propter negligentiam proficiendi, quam in nobis videmus propter difficulta-

tem

tem ſtandi, facilitatem cadendi, difficultatem reſurgendi, &c. Item debemus nos humiliare ex parte eorum, quæ ſunt infra nos: vt ſunt elementa, Attendendo quòd corpus noſtrum in terra reuerſurum eſt. Geneſis tertio. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo, donec reuertaris in terram, de qua ſumptus es. Attendendo, quòd terra, quæ nunc eſt ſub pedibus noſtris in futurum erit ſupra caput. Item attendendo, quòd ipſa terra miro modo producit ex ſe, vnde paſcimur: aliter fame periremus, & frigore, &c. In aere attendendo, ꝙ ſine eo non poſſumus viuere: quia niſi ad refrigerium cordis aerem attraheremus, ſuffocaremur. In aqua conſiderando, quòd ſine ipſa non poſſumus viuere, ſine ea enim terra eſſet ſterilis, &c. In igne attendendo, quòd ſi non eſſet, fame, & frigore periremus. Item attendendo circa terræ naſcentia, vt ſunt fructus, &c. quibus indigemus. Item attendendo circa animalia bruta, quibus indigemus, & conſiderando induſtrias eorum, quas melius te obſeruant. Item attendendo cœli luminaria, quorum lumine indigemus. Item ijs qui ſunt iuxta nos attendendo, quòd plures de fratribus noſtris fiunt cœci, alij leproſi, alij monſtruoſi. & ſic de alijs difformitatibus, quod poteſt ſimiliter euenire, &c. In ijs quæ contra nos ſunt, poſſumus inuenire cauſas, conſiderando, quòd hoſtes inuiſibiles nos ſtrangularent, niſi diuina protectio hoc impediret. Tren. tertio. Miſericordiæ Domini, quòd non ſumus conſumpti, cui debemus totam virtutem aſcribere. & Iob quadrageſimoprimo, Non eſt ſuper terram poteſtas, quę comparetur ei, qui factus eſt, vt nullum timeret. In hoc quod ſupra nos eſt attendendo Dei omnipotentiam paratam ad vindictam contra ſuperbos, cui nullus poteſt reſiſtere. 1. Pet. 5. Humiliamini ſub manu potenti Dei.

Sequitur textus de mititate, ſeu manſuetudine.

SIS animo mitis:vt odorem des quaſi vitis.
Eſto manſuetus, & ſimplex, atque quietus.
Hæc faciunt hominem ſimilem Dominoq́; placentem.
Non reddas prauis malefacta: ſed eſto ſuauis.
Hoc tibi det meritum:Deus autem punit iniquum.
Cum magis es dignus, debes magis eſſe benignus.
Namque fit indignus,domini pietate malignus.

Oſtendens quid ſit, & quomodo differat à patientia.

IN iſto capitulo auctor noſter determinat de mititate, ſeu manſuetudine: quoniam ſinonimè ſe habent: vnde manſuetudo, ſeu mititas eſt modeſti animi tranquillitas, quæ nulla incurrentium rerum tribulatione agitatur, ſecundum Peregrinum ſacerdotem: habetur enim ex gloſa ſuper Matth. Quòd manſuetus eſt, qui nullam amaritudinem animi habet,ſeu ſentit. Ex quo patet, quòd manſuetudo eſt purgati animi. Homo enim mitis, & manſuetus habet cum proximo pacem,& ſocietatem,& cum ijs qui oderunt eum habet pacem,ſic eſt pacificus:quia vir mitis frangit iram,& impetum indignationis opponendo molitiem reſponſionis. vnde dicitur

dicitur Prouerb.15. Reſponſio mollis frangit iram. Homo mitis cum Deo habet familiaritatem, cuius ſignum poteſt eſſe: quia Deus libenter exaudit mites, eo quòd homo mitis Deo ſit familiaris. Iudith 9. Humilium, & manſuetorum tibi ſemper placuit deprecatio Domine. Secundum ſignum eſt, quòd Deus in anima hominis mitis libenter pauſat, & dormit: quia manſuetudo eſt ſicut culcitra mollis in lecto floridæ conſcientiæ, de quo dicitur Cant.1. Ecce pulcher es dilectè mi, & decorus, lectus noſter floridus. Tertium ſignum eſt, quòd Deus ad videndum, & loquendum ſe oſtendit, vel exhibet homini miti: vt legitur de Moyſe Exod.33. Qui loquebatur cum Deo facie ad faciem, ſicut ſolet loqui amicus ad amicum ſuum. Cauſa vna inter alias erat, quia homo mitiſſimus erat: vt ſcribitur Numeri 12. Erat Moyſes vir mitiſſimus ſuper omnes homines, qui morabantur in terra. De manſuetis loquitur Pſal. 36. dicens, manſueti hæreditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis. Manſuetudo enim poteſt dici ſpecies fortitudinis mediante patientia. Differunt tamen manſuetudo, & patientia aliquo modo. quoniam patientia eſt in ſuſtinentia moleſtiarum corporalium, manſuetudo vero in ſuſtinentia contumeliarum: & adaptatur manſuetudo dono pietatis, ſiue miſericordiæ: vt ſcribitur in ſumma virtutum.

Sequitur de luctu, ſeu fletu textus.

SI vis ſolari debes primo lachrymari.
Qui bene plorabit Deus ipſum lętificabit.
Ne pro peccatis, & pro miſeris tribulatis
Pro deſiderio paradiſi flere memento Dei
Si non des lachrymas ipſas optando gemiſcas.

Cum de corde venit, dominum mox lachryma lenit.
Mentem lętificant lachrymæ, peccamina purgant.
Et Chriſtum placant paradiſi gaudia donant.

Oſtendens quid ſit luctus, & quod multiplex eſt luctus, tandem vtilitates, & eius impedimenta declarantur.

IN iſto capitulo auctor noſter determinat de luctu, ſeu fletu. Pro quo eſt notandum, quòd luctus eſt lugere pro peccato, & odire ipſum, ita quòd inſurgamus ad deſtructionem eius. Lugere vero de malo: vt fugiamus ipſum inquantum aduertit ab amato eſt ſolius charitatis. Lugere vero de aliquo malo ſpeciali eſt cuiuſlibet virtutis: quoniam quælibet virtus luget de ſuo contrario. Luctus pro beatitudine eſt gratia vehementer dolendi de malo quod accidit, vel de bono quod deficit. & illo modo luctus ſumptus non eſt in ijs, qui adhuc ſunt in peccatis ſuis. Gregor. in mora. niſi à reatu culpæ, quo nos ligauimus miſericorditer dimittamur, perfectè flere non poſſumus. Nota quòd malum in deſcriptione luctus poſitum debet intelligi non id malum, quod mundus vocat malum, ſcilicet temporalem, quod medicinale eſt, ſed quod verè malum eſt, ſcilicet malum culpæ & pœnam futuram, quæ eius eſt ſequela. Bonum etiam ibidem poſitum non intelligas bonum periculoſum: vt eſt pecunia, ſed verum bonum, ſcilicet bonum gratiæ, vel glorię. dolor huiuſmodi ſignum eſt ſalutis Grego. in mora. Argumentum ſalutis vis eſt doloris. Luctus enim diuiditur in luctum bonum, in luctum malum, & in luctum indifferentem: luctus malus eſt: vt luctus cupiditatis, de quo metrificator. Ploratur lachrymis amiſſa pecunia veris. Item luctus deceptionis, vnde poeta. Vt flerēt oculos erudiere ſuos. Item luctus

inor-

inordinatę compaſſionis: vt de morte amaſiæ, de quo Augu-ſtinus inquit. Cogebar plorare Didonem mortuam, quæ ſe oc-cidit ob amorem, cum interea meipſum in ijs ad te morientem Deus vita mea ſiccis ferrem oculis miſerrimis. Item luctus ęter-næ damnationis. Matth.24. Ibi erit fletus, & ſtridor dentium. & eodem 13. & alibi. Extrema gaudij luctus occupat: tunc la-chrimæ nihil proſunt, cum non ſit tempus merendi. Ieremiæ 8. Tranſijt æſtas, finita eſt meſſis &c. Luctus bonus eſt triplex, ſci-licet compunctionis, compaſſionis, & deuotionis. de primo ha betur in Pſal.6. Lauabo per ſingulas noctes lectum meum, glo. conſcientiam meam, & alibi in Pſal.18. Exitus aquarum dedu-xerunt oculi mei: De luctu compaſſionis habetur Iob 30. Fle-bam quidem ſuper eo, qui afflictus erat, & compatiebatur ani-ma mea pauperi. & Eccleſia. 22. Super mortuum plora, deficit enim lux eius: & ſuper fatuum plora, deficit enim ſenſu. & Tren.2. Defecerunt oculi mei mei præ lachrymis ſuper contri-tionem filiæ populi mei. Luctus deuotionis, cum anima viri perfecti Dei dulcedinem experta deflet abſentiam ſponſi, quo ad ſenſum dulcedinis: talis enim luctus deuotionis eſt ex deſi-derio diuinæ viſionis. in Pſal.41. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum &c. Fuerunt mihi lachrymę meæ panes die, ac nocte, & alibi in Pſal. 136. Super flumina Babilonis, ſcilicet cal-cando tranſitoriam delectationem: illic ſedimus per quietam meditationem, & fleuimus propter cęleſtis patriæ delectatio-nem. Dum recordaremur tui Syon: quæ interpretatur viſio pa-cis, ſeu ſpeculans, ſeu ſpeculatio: ſicut peregrinus lachrymari cogitur cum ſuæ patriæ recordatur. Luctus indifferens eſt: vt luctus afflictionis temporalis, vel etiam gaudij. Thob.11. Fleue-runt ambo cum gaudio. & Gen.43. Erumpebant lachrymæ, & introiens cubiculum fleuit. Luctus pro peccatis, vel pro deſide-rio cęleſti conſolationem meretur. Alius vero luctus non. Ber. Luctus eorum qui perſeuerantiam non habent, non meretur conſolationem. Alios inquit lugentes video, ſed ſi de corde procederent lachrymæ, non tam facile illico ſoluerentur in ri-ſum. Bern. In omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua. idem Eccleſiaſt.8. Mortis errorem, iudicij diſcrimen valde tre-mendum, ardentis gehennæ metum ab oculis cordis tui elon-gari nullatenus patiaris. Cogita peregrinationis tuæ miſeriã. Recogita annos tuus in amaritudine animæ tuæ. Cogita hu-manæ vitæ pericula. Cogita fragilitatem propriam. Cogita

cęleſtis

cæleſtis regni gloria. & in huiuſmodi cogitatione ſi perſeuerã-
ueris, dico tibi parum ſenties,quicquid foris videtur eſſe moleſtum, dum toto corde circa hæc occuperis, nec patietur dominus ſine conſolatione te eſſe: quia ipſe eſt pater miſericordiarum,& Deus totius conſolationis, & complebit omnino illud quod pollicetur Matth.5. Beati qui lugent: quoniam conſolabuntur. & Luc.6. Beati qui nunc fletis: quoniam ridebitis,de Dei viſione ſupple, & multis alijs modis. De commendatione luctus eſt notandum,ꝙ luctus animam mundat: in ſecundo,& tertio libris regum aqua lachrymarum eſt lauatorium in clauſtro ſpirituali.& Ierem.4.Laua à malitia cor tuum Hieruſalem: vt ſalua fias. Diabolum ſubmergit. in Pſal.73. Contribulaſti capita draconum in aquis, de hoc exemplum Exod.14. Vbi Pharao,infernalis gloſſ. cum exercitu ſubmergitur in mari rubro. gloſa. cum exercitu vitiorum. Fletus mentem humiliat. Prouerbiorum 12.Męror in corde iuſti humiliabit eum: à Deo homo per fletum quod vult impetrat. 1.Regum 1.cap. cum eſſet Anna amaro animo orauit dominum flens largiter,& exaudita eſt. & Iſa.36. Vidi lachrymas tuas,ecce adijciam ſuper dies tuos 15.annos. & Thob.3. Orauit Thobias cum lachrymis,& Sarra ſimiliter,& exauditæ ſunt preces amborum. Lachrymæ vitam perditam reparant.Grego. Tempus redimimus quando ante actam vitam quam laſciuiendo perdidimus, flendo reparamus. Item fletus regnum cœlorum obtinet,Grego. in quadam Homelia: Regnum cęlorum rapi vult noſtris fletibus, ꝙ noſtris meritis non debetur, & cętera. Impedimenta lachrymarum ſunt iſta quæ ſequuntur. Vnum ſuperbia, quæ eſt vt terra arens. Ioſue 15. Terram auſtralem, & arentem dediſti mihi. & iudicum primo idem,& Pſal.142.Anima mea, ſicut terra ſine aqua tibi. Humilitas eſt quaſi aquæductus per quem lachrimæ veniunt, quem diabolus vult incindere. Iudith 7. Per quem Holofernem de quo ibidem fit mentio intelligitur diabolus. Aliud impedimentum eſt amor terrenorum. Vnde Gene.4. Caim interfecit fratrem ſuum Abel. Caim enim interpretatur poſſeſſio,Abel vero luctus. Tertium impedimentum eſt diuities, ſiue impietas. Gene.29. Os eius, ſcilicet putei grandi lapide claudebatur. Corda talium ſunt, vt petra duriſſima. Iob 12. Si continueris aquas omnia ſiccabuntur: ideo neceſſe eſſet, vt virga Dei percuterentur tales: vt aqua lachrymarum inde exiret. Deutero.8. Qui eduxit riuos viuos de pe-

tra

tra duriſſima. Quartum impedimentum eſt ignorantia quam tangit dominus Lucæ 19. Dicens Hieruſalem flendo ſuper illam, ſi cognouiſſes, & tu ſupple fleres. Et adaptatur iſta beatitudo dono ſcientiæ, quoniam ſpiritu ſcientiæ illuſtrantur: vt ſciant quibus inuoluantur &c. In ſumma virtutum &c.

Sequitur textus de munditia cordis, virginitate, & caſtitate.

Sis mundus corde, verbis factis, ſine ſorde.
Vt dominum vere poſſis ſuper aſtra videre.
Munditię vitam virgo tenet, & benedictam.
Dicitur angelicus in via virgo pudicus.
Virginitas flores virtutum fert, & odores.
Humanos mores tranſcendit, & auget honores.
Propter maiores mundanos ſpernit honores.
Si virgo non ſis: eſſe tamen caſtus teneris
Cuiuſcunque ſtatus, quiſquis debet fore caſtus,
Si non ſit caſtus, nemo poterit fore ſanctus.
Non ſunt fœdati, ſed mundi corde beati.

Declarans

Declarans quid ſit munditia, & quod diuiditur in fictam, & veram: deinde quid ſit virginitas, quid ſit caſtitas, ſiue continentia vidualis.

IN iſto cap. auctor noſter determinat de munditia cordis dicens, ꝙ munditia cordis eſt qua clarificatur cor, & mundatur ad vidēdum Deum, & ardentiſſimè diligendum: & accipitur munditia cordis hic non pro virtute, ſed pro ſtatu quodam, qui eſt purgati animi: tamen in illo capitulo auctor noſter tria facit principaliter: primo determinat de munditia cordis: ſecundo de munditia virginitatis: tertio de munditia caſtitatis: prima in principio: ſecunda, ibi, Mūditiæ vitam: tertia, ibi, Si virgo non ſis. Quantum ad primum eſt notandum, ꝙ munditia eſt vtriuſque hominis integritas, diuini amoris intuitu obſeruata. vel alio modo. Munditia eſt puritas animi omnem abhorrens immunditiam. Et diuiditur munditia quoniam quædam eſt munditia ficta: quædam munditia vera. Ficta munditia eſt munditia ſuperficialis: vt illa Phariſęorum. de qua Matth. 23. Vę vobis ſcribę, & phariſæi Hypocritæ, qui mundatis quod deforis eſt calicis, & parapſidis: intus autem pleni eſtis rapina, & immunditia, & ſubditur, phariſæe cece munda prius quod intus eſt calicis, & parapſidis: vt fiat, & id quod deforis eſt mundum. Munditia vera eſt de puro corde. Et diuiditur in munditiam intellectus, & affectus. vnde Bern. Duo inquit ſunt quæ in nobis purganda ſunt, ſcilicet intellectus, & affectus. Intellectus, vt nouerit; affectus, vt velit. Intellectus purgandus eſt a tribus, ſcilicet a falſis, ab ocioſis, & a vitioſis. Falſitas intellectum obtenebrat: ocioſitas intellectum impedit, vitioſitas inquinat. Affectus purgandus eſt à ſuperaſperſione, ab infectione, & admixtione ſordium. Superaſperſio eſt in primis motibus: infectio in deſiderio moroſo, admixtio in amore: amor enim eſt vnio amantis ad amatum, ideo purgandus eſt affectus ab amore terrenorum, a rubigine iræ, odij, vel alterius malitiæ. Cor enim mundanum eſt vt ſpeculum; vt ſic Deo inſpectori faciem ſuam puram reddat. Abluendū enim eſt hoc ſpeculum, quod eſt cor: primò aqua ſapientiæ ſalutaris, videlicet, ꝙ homo libenter audiat verbum Dei, libēter ſtudeat in ſacra Scriptura. Ioā. 14. Vos mundi eſtis propter ſermonem,

quem locutus ſum vobis: illud figuratur per lauatorium taber-
naculi. de quo legitur in exodo, in quo tabernaculo erant duo
ſpecula exterius, in quibus egredientes tabernaculum immun-
ditiam ſuam videre poterant, & intus aqua, vnde illam maculā
lauabant. Scriptura ſacra oſtendit maculam cordis: & ſecundū
hoc dicitur ſpeculum. Secundo Scriptura ſacra dat aquam gra
tiæ. Prouer. 13. Doctrina bona dabit gratiam. Sapientiæ ſtudiū
ad munditiam valet: quia tollit otium, quod eſt occaſio immun
ditiæ. Ber. Omnium tentationum, & cogitationum malarum,
& inutilium ſentina eſt otium. Secundo valet ad munditiam
cordis contritio: ex qua eſt aqua lachymarum. vnde Pſal. 6. La-
uabo per ſingulas noctes &c. Tamen hic eſt notandum ꝙ ad
hoc ꝙ lachrymæ faciant cor mundum debent eſſe calidæ per
deuotionem, amaræ per cōtritionem: cinereę per mortis recor-
dationem: ſicut apparet de aqua cui adminiſtrantur cineres, vt
fiat lixiuium, quod eſt efficaciter mundatiuum ſordium. Aliud
valens ad munditiā cordis eſt eleemoſynarum largitio. Luc. 11.
Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis. Item va
let ad hoc ſcopa confeſſionis. 1. Machab. 4. Vbi legitur quòd Iu-
das qui interpretatur confitens, mūdauit templum. i. conſcien-
tiam à gentibus. i. à vitijs inquinatam. i. maculatam. & 4. Reg. 5.
Vade, & lauare ſepties in Iordane, & recipiet ſanitatē caro tua,
atque mundaberis. glo. ſepties in Iordane lauatur, qui humili-
ter ſeptem peccata mortalia confitetur. Aliud valens ad talem
munditiam eſt vitę auſteritas in victu, in veſtitu &c. Sicut abſter
ſio cum panno aſpero ſolet valere ad munditiam ciphi, ſic vitæ
auſteritas valet ad munditiā ſpiritualem. De hac aſperitate exē-
plum habemus in Iohanne Baptiſta. Io. 3. Ipſe autem Iohannes
habebat veſtimētum de pilis camelorum, & zonam pelliceam
circa lumbos ſuos: eſca autem eius erant locuſtę, & mel muſca-
rum, ſylueſtrium &c. Aliud valens ad munditiam cordis eſt ora
tio. 2. Mach. 14. Tu domine vniuerſorum, qui nullius indiges vo
luiſti templum habitationis tuę fieri in nobis: & nunc ſancte
ſanctorum omnium domine cōſerua in æternum domum iſtā
impollutam, quæ nuper mundata eſt. Item ad hoc valet ignis
tribulationis. vnde gaudere debet homo cum videt ſe in igne
tribulationis poſitum Ia. 1. Omne gaudium ęſtimate fratres mei
cum in tentationibus varijs incideritis, ſciētes ꝙ probatio fidei
veſtræ patiētiam operatur, patientia autē opus pfectum habet.
Ille enim qui in igne tribulationis per impatientiam exuritur,

paleam ſe eſſe oſtendit non aurum, vel argentum &c. contra quos illud Matth.3. Paleas comburet igni inextinguibili. Mundos corde Deus recipiet in ſua ſocietate,& in præſenti,& in futuro. vnde Pſal.14. Dñe quis habitabit in tabernaculo tuo &c. & ſubditur, qui ingreditur ſine macula. & Prouer.22. Qui diligit cordis munditiam propter gratiam labiorum ſuorum habebit amicum regẽ: ideo ſcribitur Matt.5. Beati mundo corde. Sequitur de virginitate. Pro quo eſt notandum, ꝙ nomen virginitatis ſumitur quãdoq; pro incorruptione fidei. 2.Cor.11. Deſpondi enim vos vni viro virginem caſtã exhibere Chriſto. glo. Aug. virginitas cordis fides eſt incorrupta. Quãdoq; virginitas eſt carnis integritas. vnde Aug. Virginitas carnis corpus eſt intactum, quandoq; ſumitur virginitas pro pudicitia mẽtis cum integritate carnis, quantum ad propoſitum ſeruandi eã: ſic virginitas manſiſſet in Lucia ſi in vita fuiſſet corrupta. Quandoq; ſumitur virginitas pro pudicitia mẽtis cũ integritate carnis nõ ſolũ in propoſito ſeruandi eã, ſed in re: & ſic virginitas ſumpta excellenter accipitur: & diffinitur ſic cõmuniter. Virginitas eſt in carne corruptibili perpetua incorruptibilis intentio. i. proponit ſeruandi perpetuã incorruptionẽ. Si inuita aliqua violetur, caſtitas ei duplicabitur ad coronã. Corruptio vero carnis, ſiue cum culpa, vt extra matrimonium; ſiue ſine culpa, vt in matrimonio priuat anulo aureo in p̄ſenti, & aureola in futuro. Corruptio vero mentis ſi per pęnitentiam reparata fuerit, & finale propoſitum ſeruandi carnis integritatem affuerit, non priuat anulo aureo in præſenti, nec in futuro aureola. Integritas vero carnis in ea quæ carnis opus appetit nõ eſt digna aureola. Hier. nihil prodeſt carnem habere virginem, ſi mente quis nupſerit. vnde Aug. in lib. de virginitate: Fęlicior mihi videtur nupta mulier, quàm nupta virgo. Virginitas enim cõmendatur: quia eſt prætioſus theſaurus abſcõditus in agro. Matt.13. in gl. tanta eſt pręcioſitas huius theſauri: vt ipſe non ſolum ſit pretium gloriæ æternæ, quæ omnibus electis eſt cõis: ſed etiã glorię ſpetialis: qa debetur ei non ſolum aurea, ſed etiã aureola: plura enim valent ad cuſtodiam virginitatis. Vnum ſobrietas in cibo, potu, &c. Gen.19. Loth inebriatus cõmiſit inceſtũ cũ duabus filiabus ſuis. vnde Prouer.20. Luxurioſa res eſt vinũ. Aliud quod valet ad cuſtodiã eſt labor, qa quies, & otioſitas ducũt ad luxuriã. Ezec.15. Hæc fuit iniquitas ſodomę ſororis tuę ſuperbia, ſaturitas, panis abundantia, & otium ipſius, & filiarum eius, & manum egeno, & paupe-

& pauperi non porrigebant. Aliud eſt habitus aſper., & humilis. Num.25. Vbi habetur, ꝙ populus Iſrael fornicatus eſt cum filiabus Moabitarum, quę ornauerant ſe &c. Aliud eſt cuſtodia ſenſuum viſus, auditus, tactus &c. De hoc exemplum Gen.34. De Dina filia Iacob, quæ egreſſa, vt videret mulieres regionis illius, corrupta eſt à Sichen filio Emor. Aliud eſt modeſtia ſermonis. Hiero. Sit ſermo virginis prudens, modeſtus, & rarus. nec tā eloquentia pretioſus, quàm pudore. Colloquia enim mala corrumpunt bonos mores. 1.Cor. 15. Nolite ſeduci. Corrumpunt bonos mores colloquia praua. Aliud eſt fuga occaſionū. Eccl.9. Noli circũſpicere in vitijs ciuitatis. ne oberraris in plateis illius. & Ber. Tutius eſt vere morſum fugiēdo cauere, quàm prope ſerpentem procumbere virus habentē. Virgo enim debet eſſe modicum ſylueſtris. Sylueſtria enim animalia pulchriorem habent pellem, quàm domeſtica. Oportunitas peccandi via eſt ad luxuriam, vt in c. de luxuria dictū fuit. Et de hoc exemplū. 2.Reg.13. De Thamar, quæ fuit corrupta ab Amon fratre ſuo: quia ſola cum ſolo fuit in thalamo ſeu conclaui. virgines enim cātant ſequentes agnum quocunq; ierit. Apoc.9. Vbi dicitur, & nemo poterat dicere canticum illud niſi illa centū quadraginta quatuor milia, qui empti ſunt de terra: ij ſunt qui cum mulieribus nō ſunt coinquinati, virgines enim ſunt &c. Sequit̄ de caſtitate ſiue continentia viduali, ibi, Si virgo non ſis &c. Pro quo eſt notandum, ꝙ talis continentia eſt abſtinentia ab omni coitu poſt experientiā carnalis operis. De talibus continentibus loquitur Apoſt. 1.Cor.7. Dico enim innuptis, & viduis, bonum eſt illis ſi ſic permaneant, ꝙ ſi non ſe continēt, nubāt in Chriſto. Melius eſt enim nubere, quàm vri. propter talem enim cōtinētiam cōmendatur Iudith 15. Confirmatum eſt cor tuum, eo ꝙ caſtitatē amaueris, & poſt virum tuum alterum neſcieris: ideo eris benedicta in æternum. Ad talem caſtitatem vidualem poteſt incitare oppreſſio filiorum, quam ſolent facere ſecundi mariti, & ſic de mulieribus reſpectu filiorum maritorum ex mortuis vxoribus. 1.Cor.7. In gloſa, tribulationem carnis habebunt huiuſmodi. Item aliud quod debet excitare ad hoc poteſt eſſe impedimentum ſeruiendi Deo. eodem ad Cor. qui ſine vxore eſt ſollicitus eſt, quæ domini ſunt, cogitat quomodo placeat Deo. qui autem cum vxore, ſollicitus eſt quæ ſunt mundi: quomodo placeat vxori, & diuiſum eſt cor eius: & mulier innupta, & virgo cogitat, quæ domini ſunt: vt ſit ſancta corpore, & ſpiritu.

quæ autem nupta eſt cogitat quæ ſunt mundi: quomodo placeat viro. porro dicit, poſt beatus Paulus in eodem: hæc ad vtilitatem veſtram dico: nō vt laqueum vobis inijciā, ſed ad id quod honeſtum eſt, & quod facilitatem præbeat ſine impedimento domino obſecrandi. Talis enim caſtitas vidualis ſpecialiter cōmendatur in iuuene. Vnde Hiero. Perfectæ virtutis indicium eſt renuntiare ſubito voluptati, & calentis adhuc ętatis flāmas fidei ardore extinguere: quidam enim in iuuentute luxurioſè viuentes in ſenectute continentes fieri delectantur, & tunc eligunt caſtitati ſeruire, quando eos libido ſeruos habere cōtempſit. Iſid. Tales enim qui volunt uiuere caſte, debent occaſiones peccādi fugere. unde Hiero. Parum caſtitati credo ſine ſuis appendentijs, quæ ſunt tria principaliter: unum non euagari, ſed manere, uel in templo, uel in domo &c. Exemplum habemus in beata Virgine, Eliſabeth, Anna, & pluribus alijs. Aliud eſt ciborum aſperitas. 1. Thi. 5. Vidua quę in delitijs eſt, uiuēs mortua eſt, in anima ſupple. Aliud eſt ueſtium humilitas. Gen. 38. Vbi legitur de Thamar nuru Iudæ ꝙ depoſita ueſte uiduitatis aſſumpſit alium habitum, quando uoluit carnali operi intendere, & adaptatur munditia dono intellectus, &c.

Sequitur textus de Pace.

Eſto pacificus, & pacis ſemper amicus;
Cum cunctis pacem debes & habere tenacem.
Chriſtus pacificos dixit ſermone beatos.
Naſcens portauit pacem, moriens reparauit,
Surgens indicit, pacem teſtando relinquit.
Conſerua triplicem, Chriſto, fratri, tibi pacem.
Eccleſiam placa ſuffragia, ſic ſacramenta.
Hoſtes pacifica, fœda prudenter iniqua.
Pax confert vitam lætam, mentemque quietam.
Sedat rancores, fouet, ac augmentat honores.

Declarans quid ſit pax, & quod datur triplex pax, temporis nempe, pectoris, & æternitatis.

IN iſto capitulo auctor noſter determinat de pace. Pro quo eſt notandum ſecundum compendium Theologię, quòd pax eſt ſtatus virtutis, in quo eſt delectatio in Deo ſine contradictione carnis, mundi, & diaboli. vel ſi eſt aliqua, inefficax eſt. vnde patet quòd pax eſt ſtatus purgati animi. Pacificis enim magis attribuit eſſe filios Dei, quàm alijs: quia licet miſericordia maxime aſſimilet hominem Deo quantum ad opera exteriora: tamen magis aſſimilat pax quantum ad opera interiora. Secundum quòd habetur in ſumma de virtutibus, Pax eſt mentium concordantium in bono ordinata tranquillitas. gloſa. ſuper quintum cap. Matt. dicit. quòd vera pax eſt vbi nihil repugnat. Et diuiditur pax, quia alia eſt pax temporis, alia pectoris, alia æternitatis. De prima quarto regum 20. Sit pax, & veritas in diebus meis. De pace pectoris Ioan. 14. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. De pace æternitatis, Eſa. 32. Sedebit populus meus in pulchritudine pacis. & illa diuiſio data eſt de bona pace. Pax mala eſt triplex. inordinata, ſimulata, & inquinata. Inordinata eſt cum ſuperior obedit ſuo inferiori, vt ratio ſenſualitati. vel prælatus ſubdito. Prouerb. penul. c. Per tria mouetur terra, & quartum ſuſtinere non poteſt. Per ſeruum cum regnare cęperit. Prouerb. 19. Non decent ſtultum delitiæ, nec ſeruum dominari principibus. Per ſtultum cum ſatiatus fuerit cibo. Per odioſam mulierem cum in matrimonium fuerit aſſumpta. & per ancillam cum fuerit hęres Dominæ ſuæ. Pax illa deterior eſt, quàm guerra. Hanc pacem ſeruauit Adam, potius obediens vxori, quàm Deo. Gene. 3. Pax ſimulata fuit pax Iudę. Lucæ 22. Iuda oſculo filium hominis tradidit. vnde Pſal. 27. Loquuntur pacem cum proximo ſuo, mala autem in cordibus eorum. Pax inquinata eſt pax eorum, qui ſunt in malo concordes: vt Pilatus, & Herodes in morte Chriſti pacificati ſunt. Lucæ 23. Adhuc eſt notandum quòd quadruplex eſt bellum, ſcilicet inter carnem & ſpiritum inter hominem, & Deum, inter

ter hominem,& angelum, inter hominem & hominem, econtrario reperitur quadruplex pax. Pacem inter carnem & ſpiritum facit ſubiectio carnis ad ſpiritum.Gen.16. vbi legitur quòd dictum fuit per angelum Agar ancillæ Sarræ, quæ fugiebat à facie eiuſdem Sarræ dominæ ſuæ, ꝙ reuerteretur ad eã Sarram dominam ſuã,& humiliaret ſe ſub manibus dominæ ſuę.Sarra enim erat vxor Abrahæ, Agar ancilla,&c. Per Sarram dominã debet intelligi ſpiritus.Per Agar ancillam caro intelligitur,quę debet eſſe ſubiecta ſpiritui. Secundam pacem facit iuſtitia ex parte noſtra,& miſericordia ex parte Dei.vnde Pſal.84. Miſericordia & veritas obuiauerunt ſibi:iuſtitia,& pax oſculatę ſunt. Tertiam pacem fecit incarnatio filij Dei.reconciliati enim ſunt angeli homini, cum agnouerunt humanam naturam diuinæ naturæ aſſociatam in vna perſona. vnde Eſa. Creaui fructum labiorum pacem.ſ.pacem ei, qui longe eſt.ſ.homini. pacem ei qui prope eſt.ſ.angelo. Pacem vocat fructum labiorum. quia prædicta erat per prophetas. Vltimam pacẽ.ſ.inter hominem. & hominem facit patientia,vel manſuetudo.ad Rom.12.Si fieri poteſt, quod ex vobis eſt cum omnibus hominibus pacem habentes: non voſmetipſos defendentes chariſſimi,ſed date locum irę. Pacem nobis commendat ſcriptura ſacra in pluribus paſſibus.Lucę 2.Gloria in altiſſimis Deo,& in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Et eodem decimo. in quãcunque domum intraueritis primum dicite,pax huic domui, &c. Ad quã pacem habendam plura requiruntur. Vnum: vt à peccato nos remoueamus.& ab eo pro poſſe caueamus. Non enim poteſt veram pacem habere,qui malè viuit.Prouerb.16. Cum placuerint domino viæ hominis, inimicos eius conuertit ad pacem. Aliud eſt conformare voluntatem ſuã voluntati diuinæ, iuxta illud Lucæ.& in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Aliud eſt terrenorum contemptus. Non enim poteſt homo habere veram pacem,qui continuè ſequitur, quod non poteſt ſequi. Eccl.34.In principio vana ſpes,&c.Aliud eſt manſuetudo.vnde Pſal.36.Manſueti hęreditabunt terram, &c. Pacifici enim filij Dei vocantur.Matth.5. Beati pacifici: quoniam filij Dei vocabuntur.Chriſtus enim pacem attulit in natiuitate.Luc.2.In teſtamento,& iure donationis inter viuos.Io.14.Pacem relinquo vobis,pacem meam do vobis, & in pluribus alijs paſſibus. Item iure codicillorum:quando poſt reſurrectionem dixit diſcipulis ſuis:pax vobis.Io.20.& adaptatur illa beatitudo dono ſapiẽtię.

Sequitur

Sequitur textus de patientia.

VIR patiens eſto, nunquam ſis corde moleſto.
Nemo ſui Dominus fertur patiens niſi verus
Seruat prudenter animam viuens patienter.
Nam flos cunctorum fertur patientia morum.
Fert mala cum cauſa, nemo patitur ſine cauſa.
Quamuis hic multa patiatur homo ſine culpa,
Hic homo torquetur: vt ſic patiendo, probetur.
Vt mens purgetur, & præmia pulchra lucretur.
Ne ſublimetur: vt Chriſto gloria detur
Vt præſeruetur, ne perpetuo crucietur,
Vt mala prudenter tua portes, & patienter.
Inſpice maiores aliorum ſæpe dolores.

Oſtendens quid ſit patientia, quę ſint eius conditiones, ac utilitates, & quę iuuant patientiam.

IN iſto cap. auctor noſter determinat de patientia. Pro quo eſt notandum ꝙ patientia vno modo dicitur ęquanimis malorum illatorum tolerantia, & ſumitur hęc deſcriptio ex verbis Gregorius. ſuper illud Lucæ 21. In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras. Alio modo dicit̃, patientia eſt virtus, contumeliarum & omnis aduerſitatis impetus ęquanimiter portans. tamen patientia ſumitur dupliciter. largè, & ſtrictè:

ſtrictè: Patientia largè eſt circa omne difficilè,& circa omnem tentationem.Iacob.primo. Beatus vir qui ſuffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe. Strictè verò ſumitur prout eſt circa paſſiones extrinſecus illatas.Actus enim patientiæ eſt recipere paſſionem, ita quòd animus, nec ſuccumbat, nec vindictam inferentis appetat.Ad hoc enim quòd ſit patientia,requiritur quòd ſit voluntaria. Secundo quòd ſit cauſa honeſtatis, & vtilitatis. Primum patet,quòd ſi aliquis inuitus patitur, non habet meritum. Secundum patet,vt quis pro fide malit mori, quàm negando eam ſaluare vitam ſuam, &c. etiam cauſa vtilitatis ſuæ ſaluationis, vel gregis ſibi commiſſi. Iſtud patet per exempla martyrum. Et ſi obijciatur quòd paſſio exterius illata non videatur eſſe voluntaria,ideo nec meritoria. Reſpondetur quòd quædam ſunt paſſiones innatæ, tamen per apprehenſionem extrinſeci boni, vel mali mouentis: vt gaudium, ſpes, timor, dolor, & hæc paſſiones poſſunt eſſe à voluntate eius qui patitur,tanquàm a cauſa efficiente, vel non reſiſtente, & ſic indubitanter poſſunt eſſe meritoriæ. Auguſt. 14.libro de ciuitate Dei.Recta voluntas bonus eſt amor, peruerſa voluntas malus eſt amor.Quædam vero ſunt paſſiones extrinſecus illatæ: vt moleſtia corporis, verba contumelioſa,& ſimilia. Et hæ paſſiones non ſunt voluntariè a voluntate eius qui patitur tanquam a cauſa efficiente, tamen poſſunt dici volũtariè a voluntate conſentiente,vel non contradicente.Et voluntas ſuſtinendi eas,voluntaria eſt. De commendatione patientiæ nota ea quæ ſequuntur. primò illud prima Theſſaloni. 5. Patientes eſtote ad omnes. & ad Epheſ.4. Obſecro vos in Domino: vt dignè ambuletis,vocatione qua vocati eſtis cum omni humilitate, & patientia,ſupportantes inuicem in charitate.Per patientiam vincit homo perſecutores,dęmones,& ſeipſum. De perſecutoribus patet in Beato Vincentio qui dixit Daciano:Videbis me plus poſſe dum torqueor,quàm poſſis ipſe qui torques. De dęmonibus patet quomodo patientia martyrum eos eiecit dę Dominio huius mundi. vnde legitur de quodam ſene monacho, quòd cum quidam homo malo ſpiritu arreptus eum fortiter in maxilla percuſſiſſet, & ſenex mox alteram præbuiſſet maxillam diabolus ſtatim receſſit. Homo per patientiam ſeipſum vincit,quod genus vincendi eſt rariſſimum,& nobiliſſimũ, eo quòd hoſtis ſit familiariſſimus qui vincitur, ſcilicet propria

caro,

caro,quæ eſt ſecum in eodem caſtro. Hierony. Sancti maximè videntur delectari in ijs, & gloriari quæ ſunt patientiæ. ad Gal, vlt. Mihi abſit gloriari niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti. in hoc enim patientes aſſimilant̄ Chriſto.in Eccleſiaſtico:Gloria magna eſt ſequi Dominum.Tales enim patientes ſunt amici Dei.Apocaly.3.Ego dilexi te: quia ſeruaſti verbum patientiæ meę: ego enim quos amo,arguo,& caſtigo. Patiētia enim iram Dei,& proximi mitigat.Prouer.25.Patientia lenietur princeps. & eodem 15.Vir iracundus prouocat rixas.Qui patiens eſt,mitigat ſuſcitatas. Patientia hominem quaſi martyrem facit. Gregor. Sine ferro, vel flammis martyres eſſe poſſumus, ſi patientiam in animo veraciter conſeruemus. Patientia mira facit, quia ſi patiens mortiferum quid biberit non ei nocebit. Gregor.ſermo venenatus, quem audit conuertetur ei in medicinam patienti, nox aduerſitatis: vt dies illuminabitur,ita clare videt patiens in aduerſitate.ſicut in proſperitate.Eſa.43. Cum tranſieris per aquas tecum ero, & flumina non operient te, cum ambulaueris in igne non combureris, & flamma non ardebit in te:quia ego Dominus Deus tuus ſanctus tuus Iſrael ſal uator tuus, &c. Homo patiens eſt rubus ardens ſine læſione, Exod.3. Homo patiens eſt,vt pueri quos Dominus illęſos conſeruauit in fornace in Babilone. Dan.3. Et valet illa auctoritas ad confirmationem illius:Cum ambulaueris in igne non combureris,&c. Patientia multum confert ad ſapientiam. Prouer. 14. Qui patiens eſt multa gubernatur ſapientia. 2.ad Corin.7. ſcribitur: In omnibus exhibeamus noſmetipſos ſicut Dei mini ſtros in multa patientia, in tribulationibus, in neceſſitatibus, in anguſtijs,in laboribus,in vigilijs, in ieiunijs, in ſcientia, in caſtitate,in charitate non ficta,&c.Beatus Paulus enim ponit patientiam primo inter ea,quę ſunt charitatis. prima ad Corint. 13.dicit,Charitas patiens eſt, benigna eſt,&c. Gregor. Qui in hac vita abſque patientia eſt, quaſi homo ſine capa, ſeu mantello in tempore pluuiali. & ſicut homo inermis in medio ho ſtium ſuorum. Patientia enim animam perficit. Iacob.primo. Patientia opus perfectum habet. Patientia valde efficax eſt ad acquirendum regnum cœlorum. Matth.5. Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam: quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Notanter dicitur propter iuſtitiam:quia qui patiuntur propter ſcelera ſua perſecutionem: vt propter homicidium,furtum,&c.non dicuntur beati.prima Pet.4. Nemo ve

Yyyy ſtrum

ſtrum patiatur, quaſi homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem vt Chriſtianus, non erubeſcat, glorificet Deum in iſto nomine. Cauſa quare tales, qui patiuntur propter iuſtitiam ſunt beati eſt: quia iuſtitia pro eis erit in futuro, ſicut ipſi modo ſunt pro iuſtitia. Non enim poterit aliquis dici in extremo iudicio contra iuſtitiam, Eccl.4. Vſque ad mortē certa pro iuſtitia, & Deus expugnabit pro te inimicos tuos. Alia cauſa eſt: quia regnum cœlorum expoſitum eſt vim inferentibus. Matth.11. Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Patientes enim quaſi quadam vi vera, & voluntaria perſecutionem rapiunt & ſuſtinent: quia cōtra voluntatem carnis, dęmonis, & mundi. Tertia cauſa eſt, quia patientes per perſecutionem habent precium pro quo regnum cœlorum dicitur venale. Matth.20. Calicem quidem quem ego bibiturus ſum poteſtis, & vos bibere. Sedere autem ad deſtram, vel ad ſiniſtram non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt a patre meo. glo. vendere potius hoc volebat, quàm intuitu conſanguineitatis eis dare. Alia cauſa eſt: quia tales ſocietatem Chriſto faciunt in vigilia præſentis afflictionis, ideo merito erunt ſocij eius in feſto æternæ iucunditatis. ad Roma. 8. Hæredes quidem Dei cohæredes autem Chriſti: ſi tamen compatimur vt ſimul & glorificemur. vnde Lucæ 22. *Vos eſtis qui permanſiſtis* mecum in tentationibus meis, & ego diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi pater regnum, vt edatis, & bibatis ſuper menſam meam in regno meo: patienti enim omnia nociua, & omnes ſterilitates agrorum, vinearum, &c.

Sequitur de ijs quæ iuuant patientiam, & ſunt tria principaliter quæ iuuare videntur patientiam, ſ. ſacra ſcriptura, oratio, & ſancta meditatio. De ſacra ſcriptura in Pſal. 21. Paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos qui tribulant me. mēſam ſecundum gloſam ſacræ ſcripturæ, Prouerb.30. Omnis ſermo Dei ignitus clipeus eſt omnibus ſperantibus in ſe. De oratione Mat.26. Appropinquāte tribulatione compaſſionis Dominus diſcipulos monet ad orandum dicens. Vigilate, & orate, ne intretis in tentationem, & in Pſal.80. In tribulatione inuocaſti me, & liberaui te. & Iac.vlt. Triſtatur aliquis veſtrum oret, ęquo animo. Sancta meditatio de ijs quæ ſunt fidei iuuat: quia fides, & patientia ſociantur. ad Heb.6. Imitatores eorum, qui fide & patientia hæreditabunt promiſſiones. & Apocal.13. Hęc eſt patientia, & fides ſanctorum. Meditatio præparans ad tribulationem

nem diuidi poteſt in quinq; ſpecies. Prima verſatur circa extra. Secunda circa ea quæ fecimus. Tertia circa ea quæ meruimus. Quarta circa perſecutores. Quinta circa tribulationes. Prima diuiditur in tres partes, quarum prima eſt circa malos, qui tot, & tanta patiuntur, vt peccata ſua perficiant, qui quotidianis cruciatibus cruciatum merentur ęternum. Eccleſ.21.c.via peccantium complanata lapidibus, & in finem illorum inferi tenebræ & pęnę. Sap.5.c. Laxati ſumus in via iniquitatis,& perditionis.libenter debent ſuſtinere boni pro vita beata, quæ ſuſtinent mali pro morte æterna. Secunda eſt circa illos,qui pro minimis bonis,ſcilicet tranſitorijs tot,& tanta ſuſtinent.Iac.5. Patientes eſtote fratres vſq; ad aduentum Domini.Ecce agricola expectat pretioſum fructum terræ patienter ferēs,donec accipiat temporaneum,& ſerotinum. ergo patientes eſtote & vos, & confortate corda veſtra:quoniam aduentus Domini appropinquabit. Tertia eſt circa bonos.exemplum habemus in Thobia. Cui permiſit Deus hanc tentationem euenire: vt poſteris daretur exemplum patientiæ eius,etiam Iob, & poſt nō eſt contriſtatus contra Deum.Greg. Facta prudentium patrum conſideremus, & non erunt grauia quæ toleramus, & inter cętera ſanctorum exempla pręcipuum eſt exemplum Chriſti.ad Heb. 12.Curramus ad propoſitum nobis certamen aſpicientes in auctorem fidei,& conſummatorem Ieſum,qui propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem recogitare enim eum, qui talem ſuſtinuit a peccatoribus aduerſus ſemetipſum contradictionem; vt non fatigemini animis veſtris deficientes. Ad hoc Bern.ſuper Cantica,vtrūq; es mihi Domine Ieſu,& ſpeculum patiendi, & præmium patientis.Greg.Si paſſio Domini ad memoriam reuocetur, nihil adeo durum,quod nō ęquo animo toleretur. Quantum ad ſecundam ſpeciem, quæ eſt circa ea quę fecimus,pertinent verba ſacræ ſcripturæ. Gen.43. De filijs Iacob,qui vendiderant Ioſeph fratrē eorum ſic dicentibus inter ſe, merito hæc patimur, quia peccauimus in fratrem noſtrum videntes anguſtias animæ eius dum deprecaretur nos,& nō audiuimus: idcirco venit tribulatio ſuper nos iſta.& Grego. in mor. Tunc illata conuitia bene toleramus, cum in ſecreto mentis ad male perpetrata recurrimus. Quantum ad tertiam ſpeciem, quæ eſt circa ea,quę meruimus. Greg.leue quidem vr̄, ꝙ iniuria percutimur: dū in actione noſtra conſpicimus, ꝙ peius eſt quod meremur. vnde Abac.3. Ingrediatur putredo in oſſibus meis, & ſubtus

me ſcateat, & requieſcam in die tribulationis. Quantum ad quartam ſpeciem,quæ eſt circa perſecutores,attẽdendus eſt ſtatus perſecutoris,qui eſt quaſi inſanus,& freneticus. Perſecutor enim eſt virga patris miſericordiarũ illis, qui patientes ſunt aurea, impatientes vero habebunt eam ferream, quæ tanquã vas figuli confringet eos. Virga illa aurea perſecutionis oſtenditur illis,qui ſunt filij Dei in ſignum clementiæ. vnde non eſt odienda,ſed potius amplectenda.Heſter 5. Oſculata eſt Heſter virgã auream,quam extendit ei Aſſuerus. Qui hanc virgam patiẽter ſuſtinent tormentum malitiæ euadent.Sap.3.Et non tanget illos tormentum malitiæ. Toleranda eſt punctura perſecutorum ad tempus propter iucunditatem quę ex ea ſequitur. Eccleſia.j. Vſque ad tẽpus ſuſtinebit patiens,& poſtea erit redditio iucunditatis.vnde Greg. Si illic dulcia appetimus, neceſſe eſt vt prius hic amara toleremus. Quantum ad quintã meditationem,quæ eſt circa tribulationes eſt notãdum,ꝙ tribulatio à Deo eſt.*Eccl.* 11. Bona & mala, vita & mors, paupertas & honeſtas à Deo ſunt,ideo habenda eſt cara. Tribulatio eſt potio data à ſapientiſſimo, & fideliſſimo medico, ideo nõ eſt timendũ infirmo de exceſſu.j.ad Cor.10.Fidelis eſt Deus,qui non patietur vos tẽtari ſupra id, quod poteſtis: ſed faciet cum tentatione etiam prouentũ:vt poſſitis ſuſtinere.Patientia in ſummo,ſcilicet in Chriſto fuit: vt ſatis patet in pluribus paſſibus ſacræ ſcripturæ. Item tribulatio ad ſummum bonum ducit, & ideo indubitanter eſt bona. Gregor. Mala quæ hic nos premunt, ad Deum ire compellunt.& Actuum 14.Per multas tribulationes oportet intrare regnum cœlorum. Tribulatio enim eſt condienda multipliciter. Primo conſideratione eternorum ſuppliciorum homines futura mala non timent, ideo Dominus adhibet præſentia mala propter quę velint,nolint,dolent.vt dolor prę́ſentium introducat timorẽ futurorũ.Greg.Secundo cõſideratione æterni prę́mij.Greg. Cõſideratio ꝓmij minuit vim flagelli. Tertio cõſideratione paſſionis Chriſti.Aug.Magna cõſolatio mẽbris ex capite.2.ad Thi.2.Si ſuſtinemus,& cõregnabimus.Chriſtus ſociũ tribulationis in ſe confidentẽ nunꝙ patiẽ à cõione ſua arceri.i. remoueri.exẽplũ Luc.23.De bono latrone,cui dicit Dñs: hodie mecũ eris in paradiſo.Quarto cõſideratione vtilitatis,*multiplicitatis* tribulationis,tribulatio.n.examinat.Pſa.16.Igne me examinaſti glo.igne tribulationis.ad modũ ignis tribulatio illuminat.Trẽ.3.Ego vir vidẽs paupertatẽ meã in virga indignationis

eius

eius Gre. oculos quos culpa claudit, pęna aperit. Dan. 4. 7. Tēpora mutabuntur ſuper te donec ſcias, ꝙ dominetur altiſſimus ſuper regnum hominum, & cuicunque uoluerit det illud. & ſequitur in fine illius cap. poſt finem dierum ego Nabuchodonoſor oculos meos ad cęlum leuaui, & ſenſus meus redditus eſt mihi, & altiſſimo benedixi, & laudaui uiuentem in ſempiternum, & glorificaui.

Hæc illuminatio figurata fuit in illuminatione Thobiæ, qui felle poſito ſuper oculos uiſum recepit. Thob. 11. In amaritudine fellis intellige amaritudinem tribulationis. Tribulatio ſtultitiam fugat, & veram ſapientiam introducit. Prouer. 22. Stultitia colligata eſt in corde pueri: ſed virga diſciplinæ fugabit eā. Tribulatio emollit: vt ignis ceram. Iob 23. Deus molliuit cor meum. & Pſal. 74. Liquefacta eſt terra, ſicut cera. Corda enim non indurata modica tribulatione emolliuntur, & vetuſtatem vitiorum deponunt, & nouitatem virtutum aſſumunt. Corda vero dura non liquefiunt ad ignem tribulationis, niſi ſit tribulatio magna mortem inferens, vel comminans. Tunc recipiunt formam benè viuendi, & fit fęlix commutatio: cum ſerui diaboli ſic per tribulationem efficiuntur filij Dei. Prouer. 12. Verte impios, & non erunt. Tribulatio hominē roborat ſicut ignis roborat laterem, quem tamen videtur comburere. ad Rom. 5. Tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationē: probatio vero ſpem: ſpes autem non confundit, quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Tribulatio enim roborat ſanctos, vt perſecutores nihil poſſint in eos. glo. ſuper illud Pſal. 128. Supra dorſum meū fabricauerunt peccatores. Tribulatio anihilat vincula amoris, quibus homo ligatur mundo. Exēplum Dan. 3. De tribus pueris, qui ligati miſſi ſunt in fornacē ignis ardentis. vnde Pſal. 115. Dirupiſti domine vincula mea: catena illa, quæ nos ligatos tenet eſt amor viuendi, ſecundum Senecam. Grego. Ipſe mundus dum tot amaritudinibus cruciat, dum tot calamitates ingeminat: quid aliud niſi, vt non ametur, clamat: niſi tribulationes eſſent, homines Deum obliuiſcerentur, bonis temporalibus contenti. Gregor. electis ſuis Deus iter aſperum facit, ne dum delectantur in via, obliuiſcantur eorum, quæ ſunt in patria. Tribulatio hominem probat. Eccle. 27. Vaſa figuli probat fornax, & homines iuſtos tribulationis tentatio. Tribulatio ad modum ignis deſiccat ab aquis delitiarum, & ſic conſeruat. Greg. in paſtorali

ſtorali cor Salomonis, idcirco funditus ſapientia deſeruit: quoniam ipſum nulla diſciplina exterius cuſtodiuit, Adam enim in delitijs quaſi in aqua dulci computruit: in tribulatione vero quaſi in aqua ſalſa homo ſeruatur à putrefactione Grego. liber homo ſibi per cibum mortem intulit, & reductus ad veniam ſub diſciplina melius viuit. Aug. Si exceptus es à paſſione flagellorum, exceptus es a numero filiorũ. Grego. niſi correptis Deus hæreditatem dare diſponeret, erudire eos per moleſtias non curaret: ergo non queraris de verbere, dum neſcis, quæ tibi maneant præmia in retributione. Tribulatio in præſenti ex pietate datur. Grego. Deus hic quibuſdam parcit: vt eos in perpetuũ feriat: quoſdam hic ferit non parcendo, vt in æternum parcat. Greg. Continuus ſucceſſus temporalium eſt certum futuræ calamitatis iudicium: cum tribulatis enim Deus eſt iuxta illud Pſal. 33. Cum ipſo ſum in tribulatione. & alibi 90. iuxta eſt dominus ijs, qui tribulato ſunt corde. Tribulatio virtutem perficit. 2. ad Cor. 12. Virtus in infirmitate perficitur. libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis: vt inhabitet ĩ me virtus Chriſti: magna enim eſt Dei miſericordia: quando pro pœnis futuris recipit tribulationes præſentes: quoniam præſens tribulatio nihil eſt reſpectu pęnæ futuræ. Ezech. 4. Diem pro anno dedi tibi. Nota ꝙ impugnatio quam fecit diabolus homini primo certificari poteſt ex 3. cap. Gen. Vbi ſerpens mulierẽ decepit: & dominus ibidem oſtendit impugnationem illam eſſe duraturam dicens ad ſerpentem: inimicitias ponam inter te & mulierem, & ſemen tuum & ſemen illius. 2. ex lib. Iob 1. & 2. capitulis vbi ſathan petijt a domino, vt permitteret eũ impugnare Iob. vbi eiuſdem ſeptimo legitur ꝙ militia eſt vita hominis ſuper terrã. Item Matth. 4. Vbi legitur ꝙ diabolus Chriſtũ tentauit. Ductus eſt Ieſus a ſpiritu in deſertũ: vt tentaretur a diabolo. Et beatus Aug. dicit: Aſſumpſit diabolus formã humanam, quod permiſit dominus, vt tentatio nobis certior fieret. Etiam beato Martino legitur diabolum apparuiſſe in forma humana. Tentatio enim bona eſt dum tamen tentatus vincat, quia ſibi in præſenti honorem acquirit, & in futuro coronam. De primo habetur exemplum de beato Anto. qui cum quadam nocte a dæmonibus eſſet laceratus, ſubito radius quidam lucis, & dæmones, & tenebras effugauit, ſtatimque ſanctus Chriſtum præſentem intelligens, dixit: vbi eras Ieſu bone, vbi eras: quare a principio nõ affuiſti: vt curares vulnera mea, & vox ad eum ait. Antoni hic

eram,ſed expectabam videre certamẽ tuum:nunc autem, quia viriliter dimicaſti in toto orbe te faciam nominari. Quo ad ſecundum,quod eſt in futuro habere coronam,habetur ſecunda ad Thi.2. Nam & qui certat in agone non coronabitur niſi legitime certauerit.& Iac.1. Beatus qui ſuffert tentationem:quoniam cum probatus fuerit,accipiet coronam vitæ &c. De modo tentandi ipſius dæmonis eſt notandum, ꝙ ſunt quaſi infiniti, vt dicit Paulinus epiſcopus,& etiam beatus Antonius,ſuper quibus aduideant homines, quia hoſtis inuiſibilis eſt. Et ideo non cognoſcitur niſi oculis cordis. Secundum Grego. in mora.peccatum perpetratur ſuggeſtione per aduerſarium,delectatione per carnem, conſenſu per voluntatem, ſeu per ſpiritum defenſionis,audatia per elationem.i.ſuperbiam. Ad repugnandum diabolo vnum remediũ eſt cõterere caput.i.reſiſtere principio tentationis puta,ſuggeſtioni Gen.3. Ipſa conteret caput tuũ,ipſa ſupple humilitas, ſeu ſenſualitas ſubiecta ſpiritui. Vel caput dicitur peccatum cordis antequam exierit in actum extra. Item multum valet ſapientia: patet de domino noſtro, qui paucis verbis ſacræ Scripturæ diabolum confundit. Matth.4. 1.Ioan.4. Nolite cariſſimi omni ſpiritui credere,ſed probate ſpiritus ſi ex Deo ſunt:quoniam multi pſeudo prophetę exierunt in mũdum in hoc cognoſcitur ſpiritus Dei, omnis ſpiritus qui confitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe ex Deo eſt: & omnis ſpiritus qui ſoluit Ieſum, ex Deo non eſt: & hic eſt antichriſtus &c. Item multum valet fides ad Ephe.vlti. In omnibus ſumentes ſcutũ fidei, in quo poſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere, & galeã ſalutis aſſumite, & gladium ſpiritus:quod eſt verbum Dei,per omnem orationem,& obſecrationem orãtes omni tempore in ſpiritu &c. Et 1.Pet.5. Aduerſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens,circuit quærens quem deuoret, cui reſiſtite fortes in fide. Item multum valet fiducia domini. Iere.20.Dominus mecum eſt quaſi bellator fortis:ideo qui perſequuntur me cadent:& ad Ro.8. Si Deus pro nobis, quis contra nos? Item multum valet oratio. Matt.26. Vigilate,& orate ne intretis in tentationem. Item valet miſericordia 2.Pet.2.Nouit Deus pios de tentatione eripere, iniquos vero in die iudicij reſeruare cruciandos &c. Item glo.ſuper illud Pſal.143. Miſericordia mea, & refugium meum, dicit quòd nulla re vincitur diabolus ita ſicut de miſericordia.

Sequitur expoſitio de miſericordia prout eſt beatitudo: quia non eſt textus in floreto.

Et declaratur quid ſit miſericordia, & quę mou nos ad miſericordiam.

MIſericordia ethimologiatur tribus modis:vno modo quaſi miſeriam cordis diuidens. & ſic accipitur in illa auctoritate: cęli non indigent miſericordia,quia in eis nulla miſeria, ſic miſericordia ſolummodo eſt in terra. Secundo dicitur miſericordia quaſi mittens deorſum cordis rigorem: ſic accipitur in Pſal.84. Miſericordia,& veritas obuiauerunt ſibi.Nam veritas ſecundum rigorem præcedit: miſericordia rigorem temperat:remunerans ſupra meritum,& puniens citra condignum: ſic miſericordia eſt in cęlo & in inferno. Alio modo dicitur miſericordia ſuauitas rigans corda: ſic maxime eſt in cęlo, quia licet Deus ſit iuſtus, & miſericors: tamen dicitur proprium ei miſereri pluſquam iuſtum eſſe,quia nulla requiruntur ad complendum opus miſericordię niſi voluntas eius,ſed ad complendum opus iuſtitiæ requiritur etiam aliquid ex parte hominis, ſcilicet exigentia meritorum, ſecundum Compendium Theologiæ. Ipſa enim miſericordia eſt interna Chriſti paſſio: ſuprema Chriſti lectio: optima Chriſti vnctio. Quantum ad primum notandum eſt ꝙ duplex fuit crux Chriſti, ſcilicet exterior quæ fuit lignea: & interior,quæ fuit aurea: exterior fuit paſſionis, & pœnitentiæ: interior fuit compaſſionis, & miſericordiæ: ideo Chriſtus pro nobis dicitur animam poſuiſſe prius quàm carnē. 1.Ioã.3.Chriſtus animam ſuam pro nobis poſuit, & nos debemus pro fratribus animã ponere.Et ſicut dolor paſſionis Chriſti non habuit parem: ita dolor compaſſionis non habuit ſimilem.Tren.1.O vos omnes qui tranſitis per viam,attendite,& videte ſi eſt dolor ſimilis. Miſericordia eſt ſuprema Chriſti lectio:

vt dicit Ambro.in ſignum huius Chriſtus in hac lectione præ cęteris examinabit ſcholares ſuos in die diſtricti iudicij, dicens: Eſuriui,& nõ dediſtis mihi mãducare,ſitiui & nõ dediſtis mihi bibere &c. Matth.25. Diſcoli qui neſciunt huius lectionis verſiculum in æternum ſentient ſine pietate flagellum:quod dicitur Ia.2. Iudicium ſine miſericordia fiet illi, qui miſericordiam non fecit. Tertio miſericordia eſt optima Chriſti vnctio. Pro quo eſt notandum ꝙ triplex eſt vnguentum,ſcilicet contritionis,deuotionis, & compaſſionis: de quibus Bernar. bonum eſt vnguentum quod de recordatione peccatorum naſcitur: melius quod ex deuotione conficitur: porro vtrunque vincit compaſſio charitatis,vel pietatis,ſeu miſericordię. Iſto enim debent tria perungi,ſcilicet caput,id eſt intentio, pedes, id eſt affectio, & manus, id eſt operatio. De vnctione capitis. Matth.6. Vnge caput tuum,& faciem tuã laua,ne videaris hominibus ieiunãs. De vnctione pedum Lucæ 7. Maria Magdalena vnguento vngebat pedes Ieſu &c. De vnctione manuum. Cant.5. Manus meæ diſtillauerunt myrrhã,& digiti mei impleti myrrha per baptiſma. Miſericordia facit hominem decenter conſeruari: nam vir pius,& miſericors benedicitur per gratię infuſionem,placet proximo per iuſtam conuerſationẽ, natat in oleo per internam deuotionem.Gen.33. Benedictus filius Aſſer: quo ad primum, placens fratribus:quo ad ſecundum,intingat oleo caput ſuum, quo ad tertium, miſericordia prudenter negociatur: nam de malis aliorum melioratur, de ſordibus lauatur, de paupertate ditatur,de infirmitate ſanatur. & de onere alleuiatur. Miſericordia abundanter remuneratur. Pro quo eſt notãdum,ꝙ duæ virtutes valde copioſæ,& plenæ veniunt ad iuditium, propter quod recipiunt ſolatium valde copioſum, ſcilicet charitas, & miſericordia:charitas aliena bona facit ſua,iuxta illud Pſal.118. Particeps ego ſum omnium timentium te. Miſericordia facit aliena mala ſua,iuxta illud 2.ad Corin.1. Scientes quoniam ſicut ſocij eſtis paſſionum,ſic eritis ſocij conſolationũ.Hęc enim eſt lex fidelium mercatorum, ſcilicet ſicut ſunt ſocij in damno, ita ſunt ſocij in lucro: Miſericordia enim morienti ſocietatem facit.Ambr.Non ſunt bona hominis,quę ſecum ferre non poteſt,ſola vero miſericordia comes eſt defunctorum.Nota ꝙ tria ſunt quæ mouent nos ad miſericordiam. Primum naturę conformitas: omnes enim habemus vnum principium, ex vno patre ſumus geniti,& omnes ſumus filij Dei: ideo debemus inui-

cem compati,ſicut ſi eſſemus fratres germani: & ideo dicitur Iſa.58. Cum videris nudum operi eum, & carnem tuam ne deſpexeris. Secundum motiuum eſt propria indigentia, vel neceſſitas: quia homo, qui bene conſiderat propriam miſeriam, facilius, & libentius releuat alienam. Eccl.31. Ex teipſo cognoſce, quæ ſunt proximi tui. Tertium motiuum eſt pietatis Chriſti, & membrorum ſuorum, ſcilicet pauperum amor, & vnitas. Nam Chriſtus adeo afficitur ad amorem pauperum, ꝙ quicquid fit eis, reputat ſibi factum. Matth.25. Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis: facere enim miſericordiam, & iudicium magis placent domino, quàm victimę. Prouer.21. Miſericordia bona temporalia multiplicat. Prouer.28. Qui dat pauperi non indigebit, qui vero deſpicit deprecationem, ſuſtinebit penuriã. Ad hoc Grego. in dialogo. Terrenæ ſubſtãtiæ per hoc ꝙ pauperibus diſtribuuntur multiplicantur. Opera enim miſericordiæ ſunt 14. vt declaratum extitit in cap. de eleemoſyna, quæ quicunque compleuerit, miſericordiam conſequentur. Mat.5. Beati miſericordes quoniam ipſi miſericordiam cõſequentur. Miſericordes enim Chriſtum nunc in membris ſuis à miſeria liberant: & ideo iure viciſſitudinis Chriſtus in futuro eos à propria miſeria liberabit. Miſericordia enim Dei ſuper omnia opera eius. Pſal.& Ia.2. Miſericordia enim ſuperexaltat iudicium. Beatus qui intelligit ſuper egenum, & pauperem, quoniam in die mala liberabit eum dominus. Pſal.40. Nota qui cibum ſine potu miniſtrat pauperi: tale prandium dat domino quale conſueuit dare aſino. Bernar. Qui enim de ijs, quæ habent nihil volunt erogare pauperibus, nihil boni inueniẽt in futuro. Iob 20. Diuitias quas deuorauit euomet: & de ventre eius extrahet Deus eas: propterea nihil remanebit de bonis eius: venient ſuper eum horribiles tenebræ, & deuorabit eum ignis. Ille enim eſt vere miſericors, qui eſt miſericors de ſuo. Ber. in ſermonibus ſuis: ſunt aliqui miſericordes de ijs, quę ad ipſos non pertinent, qui ſcandalizantur, quòd non datur pauperibus abundanter: ſic tamen vt nihil eos grauet, quòd ſi miſericordes eſſẽt, de ſuo facere deberent miſericordiam. Adaptatur autem miſericordia dono conſilij, quia miſericordiam præcipue conſuluit veritas. Matth.19. Et in pluribus alijs paſſibus.

Sequitur de eſuriæ iuſtitiæ.

Et declaratur quid ſit iuſtitia, & eſuries iuſtitiæ.

IVſtitia hic poteſt ſumi pro rectitudine vitæ. vnde gloſſ. ſuper illud. Qui edunt me adhuc eſuriēt, dicit. Amatores veri boni ſunt, quibus non ſatis eſt, quòd iuſti ſint, ſed ſemper ſitiunt opus iuſtitiæ. Alio modo pōt dici iuſtitia prout ad eā pertinet reddere vnicuique quod ſuum eſt. vnde gl. iuſtitia eſt ſua cuiq; tribuere, ſibi, proximis, & Deo. Alio modo ſumitur prout attēditur in inflictione pœnarum. vnde Bernar. Alij vero tam vehementer contra aliorum delicta zelant, vt videri poſſent eſurire, & ſitire iuſtitiam ſi eſſet apud eos de ſuis quoq; pctīs iudiciū idē. Sed qa pōdus. & pōdus eſt abominatio vtrūq; apud Deum. Eſuriem iuſtitiæ intelligamus non quemcunque amorem iuſtitiæ: ſed amorem valde incenſum. vnde Compen. Theo. Dicit quòd eſuriens iuſtitiæ eſt vehemens deſiderium iuſtitiæ, ſiue ſummi boni. Iuſtitia enim prout hic ſumitur comprehendit fidem, ſpem, & charitatem: quę immediate coniungunt nos Deo. Eſuries enim propriè eſt reſpectu nutrimenti, & refectionis: ideo qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, id eſt vitæ rectitudinem, ſeu bonitatem reficientur, quia ſaturabuntur in futuro adepto illo, quod deſiderant. glo. ſuper illud Matth. 5. Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ſaturabuntur, & hoc quo ad primam acceptionem iuſtitiæ, qui eſuriunt &c. Tunc ſaturabuntur totaliter Deo ſe reddendo, cęteris ſatisfactione ſufficienti præſtita. Quo ad tertiam acceptionem. Beati qui eſuriunt &c. Quia ſaturabuntur: quia tunc nullum malum relinquitur impunitum: tunc implebitur illud. Pſal. 57. Lætabitur iuſtus cum viderit vindictam. ergo qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam beati. Eſuries iuſtitiæ adaptatur dono fortitudinis, ne in via labeſcat, & ſic de beatitudinibus.

Sequitur de Obedientia textus.

Debet obedire domino quicunque ſubire
Vult regnum cęli, parendo corde fideli.
Qui non parebit, cœleſti ſede carebit.
Qui bene parebit, Paradiſi munus habebit.
Vt nequeas lædi maiori ſemper obedi
Ni tibi conſtaret, quòd non licitis oneraret.
Non eſt illicitum iuſſum maioris agendum.
Eſt ſemper domino parendum cuncta regenti,
Pluſquam presbytero non iuſtum præcipienti.

Et oſtenditur, quid ſit obedientia; & quòd valde commendatur in ſacra Scriptura. Eſtque duplex obedientia, & de his quae aduerſantur obedientiae.

IN iſto cap. auctor noſter determinat de obedientia. Pro quo eſt notandũ, ꝙ obedientia eſt obtemperatio ſecundum regulam ſacræ Scripturæ maioribus quibuſcunque debita: & intellige ſacram Scripturam large etiam pro ſtatutis canonicis, & legalibus. Alio modo ſic: obedientia eſt ſpontaneum, & rationabile propriæ voluntatis ſacrificiũ. Alio modo, obedientia eſt pio ſtudio ꝓpriȩ volũtatis abnegatio. Abnegatio propriæ voluntatis pertinet religioſis ſpecialiter, pio ſtudio dicitur ad differentiã illorum, qui voluntatem ſuã humanȩ voluntati ſubdunt timore ſeruili, vel pro lucro terreno, pio ergo ſtudio .i. vehemẽti animi applicatione ad cultum Dei: vt piũ hic dicatur à pietate, quæ dicitur theoſobia.

Item

Item eſt notandum, ꝙ ſubiectio, quæ pertinet ad obedientiam, eſt ſubiectio propriæ voluntatis reſpectu alienæ volũtatis. Subiectio humilitatis reſpicit perſonam ſ'm ſe. Subiectio obedientiæ reſpicit perſonã cui aliquis ſubditur inquãtum eſt præcipiens, & perſonam quæ ſubditur inquantum eſt agens. Exemplum iſtarum duarum ſubiectionum inuenire poſſumus in Chriſto, & in Ioanne Baptiſta. Matthæi tertio. Subiectione obedientiæ ſubiecit ſe Ioannes Chriſto, quando conſenſit, vt Chriſtum baptizaret, prout ipſe volebat. vnde dicit, ibi, glo. vera eſt humilitas, quam non deſerit comes obedientia. Chriſtus vero ſe ſubdidit Ioanni ſubiectione humilitatis, volens à Ioanne baptizari. vnde Actuum 20. Beatius eſt dare, quàm accipere.

Sequitur de commendatione obedientiæ. Obedientia commendatur in ſacra ſcriptura in pluribus paſſibus. ad Roma. 13. Oĩs aĩa ptãtibus ſublimioribus ſubdita ſit. ad Eph. 6. Filij obedite parentibus veſtris in Domino. ad Coloſſ. 3. Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis. Ipſi enim peruigilant quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri. Item ad obedientiam admonemur exemplo creaturarum inſenſibilium, quæ vniuerſaliter obediunt ſuo creatori. Baruch. 3. Stellæ vocatæ ſunt, & dixerunt adſumus. & Matthæi 8. Quis eſt hic: quia venti, & mare obediunt ei? vnde Ambroſ. pudor eſt Imperio Dei inſenſibilia elementa parere, & homines non obedire quibus ſenſus ab ipſo actore tributus eſt. Exemplum aliud habemus in Abraham, qui propter ꝓbedientiam egreſſus eſt de patria ſua. Gen. 3. egredere de terra, &c. De circunciſione Gen. 17. De filij ſni Iſaac immolatione. Gen. 22. De immolatione filij ſui Iſaac poſſumus multa conſiderare difficilia. Vnum quòd Abraham propter obedientiam voluit carere re ſibi chariſſima. Secundum quòd, propter obedientiam voluit proprium filium manu ſua occidere. Tertium quòd ille filius vnigenitus erat. Quartum quia miraculosè eum habuerit ex vxore vetula, & ipſo iam ſene. Quintum, quia magna promiſſio facta fuerat Abrahæ de ipſo filio. In ſemine tuo benedicentur omnes gentes, &c. Et multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cœli, &c. Gen. 22. & 17. & 18. Sextum quia ipſe Iſaac ſolatium erat matri ſuæ: quia Iſaac interpretatur riſus; quia dixit mater ſua Sarra, riſum fecit mihi Deus. Gen. 21. Septimum, quia noluit ſolum eum occidere, ſed cum hoc incendere, & facere holocauſtum. Octauum, quia voluit filium ſuum ducere per triduum ad locum immolationis,

vt longitudine temporis. ſecundum gloſam tentatio augeretur. & creſcentibus tentationibus paterna viſcera cruciarētur. Nonum, quia non apparebat Abrahę aliqua præcepti vtilitas. Damnum autem manifeſtum erat. Decimum, quia non excuſaſſet eum auctoritas præcipientis. Cum nullis teſtis adfuiſſet, nec crederetur ei ſi diceret Dominum hoc ſibi pręcepiſſe. Vndecimum, quia hoc erat rationi contrarium. Duodecimum, quia non pręceſſerat in ſanctis patribus huius obedietiæ exemplum. Decimumtertium, quia omnium ad quorum notitiam hoc perueniſſet, eminebat ſcandalum. Abraham enim accepto præcepto tam difficili non ſe excuſauit, cauſam præcepti non interrogauit, non procraſtinauit mandatum exequi, nulli conſilium communicauit. Si enim aliquod horum feciſſet forſitan meritum amiſiſſet, quia Dominus dixiſſet ei. Nolebam ꝙ hoc feciſſes. Sed ad probandum te hoc dixi. Item exemplum habemus in ſaluatore noſtro Matt. 26. Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu. & Lucæ 22. Non mea voluntas, ſed tua fiat. Matth. 14. Sicut mandatum dedit mihi pater ſic facio. & in pluribus alijs locis. Obedientia quod vult à Deo impetrat. Gregor. Si obedientes fuerimus, obediet Deus orationibus noſtris. Melior enim eſt obedientia, quàm victimæ: quia per victimas aliena caro, per obedientiam propria caro mactatur. Obedientia ſecundum Gregor. quaſi quoddam martyrium eſt. Religioſus enim qui in ſua voluntate nutritur, deſtruitur. Gregor. Gradus enim obedientiæ ſunt, Libenter obedire, ſimpliciter obtemperare ſine murmuratione. hilariter obedire. humiliter, indeſinenter, viriliter adimplere mandatum, & velociter obedire, &c. Nota hic, ꝙ obedientia eſt duplex. ſ. commendabilis, & reprehenſibilis. Obedientia commendabilis quædam eſt neceſſaria, quædam abundans, vel perfecta. Neceſſaria eſt cum aliquis obedit in ijs in quibus tenetur obedire. Abundãs vero eſt cum obedit etiam in ijs in quibus non tenetur obedire. Perfecta enim obedientia legem neſcit, terris non arctatur neque contenta anguſtijs profeſſionis largiori voluntate fertur in latitudinem charitatis. Ad perfectionem enim obedientiæ non ſolum ſpectat facere, quod iubetur: ſed etiam ſicut iubetur. Gen. 17. de Abraham legitur, quòd circuncidit carnem pręputij. illa die qua Dominus præceperat ei. & Matth. j. Exurgens Ioſeph de ſomno fecit ſicut præcepit ei Angelus. Obedire enim Deo magis oportet, quàm hominibus. Actuum 5. Etiam obedientia quæ debetur paren-

tibus.

tibus. Eph.6. Illæ obedientiæ ſunt ex natura, vel dicuntur eſſe. Alia eſt obedientia quæ non debetur ex natura, ſed habuit voluntatem principium ſui, vel voluntatem liberam, vel non liberam. Voluntatem non liberam ſui principium habuit obedientia, quam debet ſeruus Domino. Col.3. Serui per omnia obedite Dominis veſtris. Voluntatem vero liberam ſui principium habuit obedientia, quam vxor debet marito ſuo, vel quam debet ſubditus prælato. Epheſ.5. Mulieres ſubditæ ſint viris ſuis in omnibus. Gene.3. Dominus dixit mulieri: ſub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui. ad Hebr.13. Obedite præpoſitis veſtris, &c. Obedientiæ reprehenſibilis tres ſunt ſpecies. Prima cum aliquis obedit creaturæ inferiori homine: vt pecunię. Eccl. 10. Pecuniæ obediunt omnia. Secunda cum ex remiſſione ſuperioris, & ceruicoſitate inferioris accidit, ꝙ ille obedit, qui debet imperare. Prouer.30. Per tria mouetur terra, & quartum quod non poteſt ſuſtinere, ſcilicet ſeruum cum regnauerit. Tertia eſt cum aliquis ſuo ſuperiori in malo obedit. Gregor. in mora. nunquam propter obedientiam malum fieri debet. Bern. in epiſtolis. Facere malum quocunque etiam iubente conſtat non eſſe obedientiam, ſed potius inobedientiam. vnde Grego. Caueant ſubditi, ne plus quàm expedit ſint ſubiecti: vt ſuperiorum velint vitia venerari. vnde Aug. Sic modus obedientiæ tenendus eſt: vt bonus in malo non conſentias. nec malus in bono contradicas.

Sequitur de ijs quæ aduerſantur obedientiæ. Pro quo eſt notandum quòd propria voluntas eſt vnum quod aduerſatur obedientiæ, & nocet multipliciter homini. Bern. ſuper Can. Non dabit inobedienti copiam ſui Chriſtus tantus obedientiæ amator, qui mori potius, quàm non obedire maluit. Propria voluntas ſubtrahit homini Dei beneficia. Gregor. Dignum eſt, vt ab eius beneficijs, ſit quilibet extraneus, qui eius iuſſionibus non vult eſſe ſubiectus. Propria voluntas hominem excommunicat. 2. Theſſalon.3. Si quis non obedit verbo noſtro per epiſtolam hunc notate, & ne commiſceamini cum illo. Propria voluntas reddit hominem maledictum. Deuterono.28. Si audire nolueris vocem Domini Dei tui, &c. maledictus eris. Propria voluntas hominem a ſuo deijcit. 1. Regum 15. Quia proieciſti ſermonē Domini, proiecit te Dominus, ne ſis Rex ſuper Iſrael. homini aduerſarium ſuſcitat. 3. Regum 11. Fecit Salomō, quod non placuerat coram Domino, & ſuſcitauit Dominus aduer-

ſarium Salomoni. Propria voluntas hominem confundit. Oſeę 10. Confundetur Iſrael in voluntate ſua. In hoc enim confunditur omnis qui in religione propriam voluntatem ſequitur. Hominem affligit. vnde Saul inobedientem malignus ſpiritus exagitat. j. Regum 16. Hominem morte temporali, & æterna dignum efficit. Deuterono. 17. Qui ſuperbierit nolens obedire ſacerdotis imperio, morietur. Et eodem 21. Si genuerit homo filium contumacem, qui non audiat patris, & matris imperium, & obedire contempſerit, lapidibus obruat eum populus, &c.

Sequitur de Contemplatione textus.

Ontemplare bona cęli poſcens tibi dona
Iugiter æterna conferri ſede ſuperna.
Vt ſic terrena ſpernas pro luce ſerena.
Dicitur actiua bona vita bonum faciendo.
Contemplatiua melior ſit celſa petendo.
Martha bonam partem ſumpſit Domino famulando.
Magdalena tamen meliorem fert ſpeculando.
Si ſpeculatiuus ſis, in Domino bene viuis.
Sancta gerens opera, ſic ſumes gaudia vera.

Et oſtenditur differentiam eſſe inter contemplationem, & conſiderationem, quid ſit contemplatio, quid conſideratio, quæ ſint ſpecies contemplationis, differentia inter vitam actiuam, & contemplatiuam.

Bernardus ſecundo libro de conſideratione, diſtinguit inter contemplationem, & conſiderationem his verbis. Conſiderationem non id per omnia quod cõtemplationem intelligi volo, quia contemplatio ad rerum certitudinem, Conſideratio ad inquiſitionem magis ſe habet, iuxta quem ſenſum poteſt contemplatio diffiniri ſic. Contemplatio eſt verus, certuſq; intuitus animi de quacunque re, ſiue apprehenſio rei non dubia: Conſideratio autem intelliganda eſt ad veſtigandum. Deinde diuidit ea quæ ſunt tibi conſideranda ijs verbis. Quatuor tibi conſideranda reor, te, quæ ſub te, quæ circa te, quæ ſupra te. In quinto libro de conſideratione dicit idem Bernar. Conſiderationem peregrinari cum ab ijs quæ ſupra ſunt ad inferiora deflectitur, iuxta doctrinam Pauli ad Rom. primo. Inuiſibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur. Sanè hac ſcala ciues non egent, ſed exules. ciues enim vident verbum, & in verbo facta per verbum, nec opus habent ex ijs quæ facta ſunt, factoris notitiam mendicare. vnde idem Bernar. Aſſignat quatuor ſpecies contemplationis. Prima & maxima eſt admiratio maieſtatis. Hæc requirit cor purgatum: vt à vitijs liberum, atque exoneratum peccatis facilè ad ſuperna ſe leuet. Secunda ſpecies eſt intuens iudicia Dei, quo ſanè pauido aſpectu dum vehementius concutit intuentem. fugat vitia. fundit virtutes, initiat ad ſapientiam. humilitatem ſeruat, &c. Tertia ſpecies contemplationis ociatur circa memoriam beneficiorum, & ne dimittat ingratum, ſollicitat memoriam ad amorem benefactoris. Quarta ſpecies eſt, quæ retro ſunt obliuiſcens in ſola requieſcit expectatione promiſſorum, quæ cum ſit meditatio æternitatis ſiquidẽ quæ premittuntur ęterna ſunt, longanimitatem alit. & perſeuerantiæ dat vigorem.

Illas quatuor ſpecies adaptat Bern. quatuor,quæ tangit Apoſt. Ephe.3. Dicens,Vt poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis,quæ ſit longitudo,latitudo,ſublimitas,& profundum.Longitudinem enim apprehendit meditatio promiſſorum.Latitudinem recordatio beneficiorum. Sublimitatem contemplatio maieſtatis. Profundum inſpectio iudiciorum. Idem in eodem libro. Deus eſt longitudo,latitudo,ſublimitas, & profundum. Res vna eſt longitudo propter æternitatem: latitudo propter charitatem: ſublimitas propter maieſtatem: profundum propter ſapientiam. Iſta non diſputatio comprehendit, ſed ſanctitas. Ricardus de ſancto Victore dicit contemplationis ſex eſſe ſpecies,ſeu genera. Primum genus eſt in imaginatione,& ſecundum ſolam imaginationem. Secundum genus in imaginatione ſecundum rationem. Tertium genus in ratione ſecundũ imaginationem. Quartum in ratione, & ſecundum rationem. Quintum ſupra rationem,ſed non propter rationem. *Sextum* ſupra rationem eſt,videtur eſſe præter rationem. Sic duo ſunt in imaginatione:duo in rõne,& duo in intelligentia. In imaginatione enim cum obſtupeſcentes attendimus corporalia illa, quæ ſenſu corporeo haurimus,quàm ſint multa,quàm magna, quàm diuerſa &c. Et ijs omnibus creaturis illius ſupernæ eſſentiæ potentiam, ſapientiam, magnificentiam mirando veneramur. Tunc contemplatio noſtra *in imaginatione verſatur, &* ſecundum ſolam imaginationem formatur, quando vel argumentando quærimus, ſed liberè mens noſtra huc illucque diſcurrit. Secundum genus quod eſt in imaginatione ſecundum rationem eſt,quando ad ea,quæ in imaginatione verſamus, & quæ ad proximum contemplationis genus pertinere iam diximus,rationem quærimus, & inuenimus: immo inuentam, & notam in conſideratione cum admiratione adduximus. In primo genere res ipſas: in iſto genere rerum rationem, ordinem, diſpoſitionem, & vniuſcuiuſcunque rei cauſam, modum, & vtilitatem rimamur, ſpeculamur, & miramur. Tertium genus quod eſt in ratione ſecundũ imaginationem eſt,quãdo per rerũ viſibilium ſimilitudinẽ in rerum inuiſibiliũ ſpeculationẽ ſubleuamur.Quartum genus quod eſt in ratione,& ſecundũ rationem eſt,quando ſemoto omnis imaginationis officio, illis *ſolis* animus intendit,quæ imaginatio non nouit, ſed quæ mens ex ratiocinatione colligit, vel per rationem comprehendit, vel quando inuiſibilia quæ ex intelligentia cupimus in conſide-

rationem

rationem adducimus, & ex eorum conſideratione in cœleſtium, & ſuper mundanorum intellectuum contemplationem aſſurgimus. Quintum genus quod eſt ſupra rationem, ſed non præter rationem eſt, quando ex ea diuina reuelatione cognoſcimus, quę nulla humana ratione plenè comprehendere, quæ nulla noſtra rõcinatione intelligere, nec inueſtigare ſufficimus. Talia ſunt illa, quæ ſunt diuinitatis, & illa quæ de ſimplici eſſentia credimus. Et ſcripturarum diuinarum auctoritate probamus ſuper rationem, nec tamen præter rationem cenſenda eſt, quando ei quod per intelligentiæ aciem cernitur, humana ratio contrariari non poteſt, quin potius facilè acquieſcit. Sextum genus quod eſt ſupra rationem, & præter rationem, eſt quando animus illa ex diuini luminis irradiatione cognoſcit, atque conſiderat, quibus omnis humana ratio reclinat. Talia ſunt penè omnia quæ de perſonarum trinitate credere iubemur. Ijs ſex contemplationum alis à terrenis ſuſpendimur, ac cœleſtia leuamur. Primum genus contemplationis debet eſſe incipientium, in hoc genere contemplationis homo Deum in omnibus operibus eius mirabilem, laudabilem, amabilem reperit. Pſal.8. Domine Dominus noſter quàm admirabile eſt nomen tuum, &c. ecce mirabilem. A ſolis ortu vſque ad occaſum laudabile nomen Domini. Pſal.49. Ecce laudabilem. Pſal.144. Iuſtus Dominus in omnibus vijs ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis. Ecce amabilem. De hoc genere contemplationis loquitur propheta. Pſal. 142. Meditatus ſum in omnibus operibus tuis, &c. Secundo generi contemplationis penè tota mundana philoſophia materiam miniſtrat, latentes rerum viſibilium cauſas, ſuæ ſagacitatis inueſtigatione inueniens. Tertium genus contemplationis diuiditur in quinq; gradus. Vnus gradus eſt quando ſimilitudo ſumitur ex eo vnde ipſum eſt, vel quod ipſum eſt. Secundus & tertius gradus ſimilitudinem trahunt ex eo quod in ipſo eſt. Quartus, & quintus ex eo quod per ipſum eſt. Primus gradus trahit ex materiæ proprietate. vt ibi crura illius columnæ marmoreę quæ fundatæ ſunt ſuper baſes aureas, Can.5. Secundus, & tertius gradus ex rei qualitate, ſcilicet ſecundus ex qualitate extrinſeca, quam dicimus formam. Tertius ex qualitate intrinſeca quam dicimus naturam. Extrinſeca conſtat in colore, & figura, & pertinet ad ſolum viſum, quemadmodum intrinſeca qualitas pertinet ad cęteros ſenſus, ad auditum pertinet illud, & vocem quam audiui, tanquam vo

cem citharedorum,&c.Apocaly.14.Ad odoratum illud, Sicut cynamomum,& balſamum. Eccleſiaſt.24. ad delitias guſtus illud.Spiritus meus ſuper mel dulcis. Eccl.eodem.Ad delitias tactus,illud, Sicut vnguentum in capite. Quartus gradus ex eo quod fit in ipſa re, vel ab ipſa re ſecundum motum naturalem: vt ibi:Quomodo deſcendit imber,& nix de cœlo.Eſa.55. Quintus gradus ex eo, quòd agitur ſecundum motum artificialem: vt ibi, Epheſ. 2. ſuperędificati ſuper fundamentum Apoſtolorum.In quarto genere contemplationis, Primum eſt ꝙ redeas ad teipſum. diſcute quid ſis. quid fueris. quid eſſe debueris. & quid eſſe poteris. quid fueris per naturam, quid ſis per culpam, quid eſſe debueris per induſtriam, quid adhuc eſſe poſſis per gratiam. vnde Pſal.76. Meditatus ſum nocte cum corde meo. Nihil rectè ęſtimat,qui ſeipſum ignorat. Neſcit quid de ſpiritu diuino ſentire debeat, qui ſpiritum ſuum prius non guſtat. Si nōdum idoneus es intrare ad teipſum,quomodo ad illa rimanda idoneus eris,quæ ſunt ſupra teipſum. In duobus vltimis generibus contemplationis puto, dicit Richardus de ſancto Vict. quòd opus eſt intima potius compunctione, quàm profunda inueſtigatione, ſuſpirijs potius, quàm argumentis. crebris gemitibus potius, quàm copioſis argumentationibus anhelare. Studeat ergo cordis munditiæ,qui cupit Deum videre.Matt.5. Beati mundo corde: quoniam ipſi Deum videbunt. Ricardus enim prædictis aſſignat differentiam inter contemplationem, meditationem,& cogitationem ijs verbis. Sciendum eſt,quòd eandem materiam aliter per cogitationem intuemur, aliter per meditationem rimamur, aliter per contemplationem miramur. Cogitatio eſt improuidus animi reſpectus ad euagationem pronus. Meditatio eſt ſtudioſa mentis intentio circa aliquid inueſtigandum diligenter inſiſtens.vel aliter ſic. Meditatio eſt prouidus animi intuitus in veritatis inquiſitione vehementer occupatus. Contemplatio eſt libera animi perſpicacitas in ſapientiæ ſpeculo cum admiratione ſuſpenſa. Nota ea quæ præparant hominem ad diuinorum contemplationem. Vnum eſt exercitatio in operibus actiuę vitæ, quia nunquam cito peccator Deo reconciliatur.Dignus eſt videre eius faciem. Exemplum habemus ſecundo Regum 14.de Abſalon, filio Dauid,qui poſtquàm reconciliatus fuit patri ſuo, manſit in Hieruſalem duobus annis,antequàm vidiſſet faciem regis. Secūdum eſt puritas. Exemplum Leui.16. Aaron non intrabat in ſancta

ſancto-

ſanctorum:niſi prius lotus, quia ſoli mundo corde Deum videbunt. Matth. quinto. Tertium eſt ſolitudo. Oſeę ſecundo. Adducam eam in ſolitudinem, & loquar ad cor eius. & Gene. 32. Legitur de Iacob quòd remanſit ſolus, & ecce vir luctabatur cum eo vſque mane. Item Exod. tertio. Apparuit Dominus Moyſi in interioribus deſerti. Aliud eſt deſolatio. Deuteron. 8. Afflixit te pecunia, & dedit tibi cibum manna. Exemplum de Iacobo, qui timebat multum Eſau, quando vidit viſionem illam pro qua dixit. Vidi Dominum facie ad faciem. Gen. 32. Et Stephanus in tribulatione poſitus vidit gloriam Dei. Ac. 7. &c. Aliud eſt ſilentium. Lucæ 7. Maria Magdalena ſupple tacet, Phariſeo eam contemnente. Ad contemplationem pertinet audire verbum internum, quod in taciturnitate magna vult audiri. Dauid Pſal. 84. Audiam quid loquatur in me Dominus Deus. Aliud eſt gratiarum actio, & vox laudis in Pſal. 49. Sacrificium laudis honorificabit me. & illic iter quo oſtendam illi ſalutare Dei. Aliud eſt humilitas. Gen. 18. Apparuit Dominus Abrahæ in valle mambræ. quod interpretatur duplex humilitas cordis, & corporis. Aliud eſt quies, quod intelligitur per hoc quòd dicitur ſedenti. Ioan. 11. Maria autem domi ſedebat: illa quies dicitur ab impedimento ſecularium actionum, quæ homines impediunt contemplari. & vbi ſit illa ſeſſio, patet. cum dicitur in Hoſtio tabernaculi. In Hoſtio tabernaculi ſedent, qui mortem habent in deſiderio, & vitam in patientia. Gen. 32. Amor præſentis ſeculi deficere debet in viris contemplatiuis. Aliud eſt feruor charitatis, quod tangitur cum dicitur: in feruore diei Aaron cum igne, & thimiamate intrat in ſancta ſanctorum. Aliud eſt cordis eleuatio, quæ eſt meditando de ſupernis: quod tangitur ibi. Cumque eleuaſſet oculos Chriſtus in monte transfiguratus eſt. Matth. 17. Aliud eſt oratio. Lucæ tertio. Ieſu orante apertum eſt cœlum. Nota differentiam inter actiuam vitam, & contemplatiuam. Vita actiua quæ ſignatur per Martham, prior eſt tempore, quàm cōtemplatiua. Oportet enim quòd homo primo exerceat ſe in actiua quàm aſcendat ad contemplatiuam. Exemplum habemus Gene. 28. de Lya, & Rachel, quarum antiquior, ſcilicet Lya fuit primo data nuptui Iacob. ſecunda, ſcilicet Rachel poſt Vita enim contemplatiua, quæ ſignatur per Magdalenam meliori intendit, ſcilicet Deo. Lucæ 10. Maria optimam partem elegit. Actiua

vero

vero intendit proximo. Nam vita actiua eſt, quæ in operibus iuſtitiæ,& próximi vtilitate verſatur. Contemplatiua autem, quæ eſt vacans Deo ab omni negotio in ſola Dei dilectione defigitur. Vnde Iſido. in libro de ſummo bono. Actiua vita mundanis rebus bene vtitur. Contemplatiua vero mundo renuncians ſoli Deo viuere delectatur. Contemplatiua enim clarius videtur. Vnde Gen. 29. dicitur de Lya ꝙ lippis erat oculis,&c. Vita contemplatiua finis videtur eſſe actiuæ. Finis vero melior eſt ijs quæ ſunt ad finem. Per actiuam tranſitur ad contemplatiuam. Iſido. in libro de ſummo bono. Qui in hac vita prius proficit bene ad contemplationem conſcendit. Gregor. Qui ad artem contemplationis aſcendere deſiderat prius neceſſe eſt: vt in campo actionis ſe exerceat. De hoc exemplum de Lya, quæ prius introducta fuit ad Iacob, quàm Rachel. Gen. 29.

Sequitur textus de Verecundia.

ESTO verecundus, ſi vis fore crimine mundus,
Erubeas fari res turpes, ac operari.
Cuſtos virtutum pudor eſt contra mala ſcutum.
Virtutum florem perdis perdendo ruborem.
Non tamen erubeas, tantum quòd commoda linquas.
Quæ debent fieri, ſeu crimina cuncta fateri.
Nam rubor hic ſtultus eſt crimen non bona virtus.
Sæpe rubor generat ſcabiem, quaſi neſcius extat.

Oſtendens differentiam inter verecundiam, & erubeſcentiam, vtilitates verecundiæ, & quòd duplex eſt verecundia.

VErecundia, & erubeſcentia differunt, quia verecundia eſt timor in turpi facto: erubeſcẽtia in expectatione conuitij. Tamen in litera auctoris non videtur habere diſtinctionem. De erubeſcentia, ſeu verecundia dicit Ioan. Damaſce. quòd eſt optima paſſio. Seneca in Epiſtolis. Verecundia in adoleſcente bonum ſignum eſt. & Tullius in libro de officijs: Sine verecundia nihil rectum eſſe poteſt, nihilq; honeſtum. & Ber. ſuper Can. Neſcio ſi quid quàm gratius verecundia in moribus hominum deprehendi queat. Verecundia eſt omnium ornatus ætatum: ſed in tenera ætate amplius pulchriuſque eniteſcit. quàm pulchra hæc, ſcilicet verecundia. & quàm ſplendida gemma morum in vultu adoleſcentis, quàm vera, & minime dubia bonæ ſpei nuncia, bonę indolis index. quid ita turpiloquij, & omnis deinceps turpitudinis fugitiuum. ſoror eſt continentiæ. Nullum eſt ęque manifeſtum ſignum columbinę ſimplicitatis. & ideo teſtis eſt innocentiæ. Lampas ignorantiæ. teſtis pudicę mentis. Verecundia ſpecialis gloria eſt conſcientiæ. famę cuſtos. vitę decus, virtutis ſedes, virtutum primitiæ, naturę laus, inſignum totius honeſti. Verecundia enim eſt duplex. bona & mala, iuxta illud Eccle. 4. Eſt confuſio adducens peccatum, & confuſio adducens gloriam. Erubeſcentia bona eſt quoddam frenum, quo aliquis regitur in via paradiſi. Vnde ſapiens: Erubeſcit, eſt ſalua res. Verecundia enim multum laudatur in mulieribus. Eccl. 7. Gratia verecundię mulieris ſenſatæ ſuper aurũ. Multum enim placet Deo verecundia in pœnitentibus. Vnde Bernar. Quantum diſplicet Deo impudicitia peccatorum. Tantum placet ei erubeſcentia pęnitentis. Breuiter enim verecundia multum laudatur in ijs, qui male agunt. Erubeſcentia autem mala eſt quando homo erubeſcit confiteri, reſtituere, & facere alios actus ſalubres. & propter talem erubeſcentiam omittit ea facere.

Sequitur

Sequitur textus de Veritate.

SIS verax opere, ſis cordeque verus,& ore.
Verax laudatur, ſed mendax vituperatur.
Verus Doctrina ſis, iuſtitia quoque vita.
Hæc ſemper teneas, nec propter ſcandala linquas.
Nunquàm mentiri debes, nec falſa tueri.
Vt mala vitentur aliquando vera tacentur
Sed cum iurabis, quod quicquid ſcis reſerabis.
Verum non celes nunquàm, nec falſa reueles.

Oſtendens quòd duplex eſt veritas, increata nempe, & creata. & quid ſit veritas.

Veritas eſt duplex. increata & creata. Veritas increata eſt verbum diuinum, in quo Deus ab æterno ſpeculatur. & illa veritas eſt adęquatio ſapientiæ diuinæ ad intellectum diuinum, & ſic dicitur, quòd *filius* qui eſt ſapientia patris eſt æqualis patri. Veritas creata eſt triplex: quædam eſt veritas rei, & illa eſt rei entitas. Alia eſt veritas ſigni, & talis eſt adęquatio ſigni ad ſignatum. Alia eſt veritas vtentis ſigno. & hęc veritas videtur eſſe pars iuſtitiæ. Et deſcribitur ſic à Tullio in primo Rhetoricorũ. Veritas eſt qua immutata ea quæ ſunt, aut ante fuerunt, aut futura ſunt dicuntur. A veritate enim nullo modo recedendum

dendum eſt quicunque inde debeat ſcandalizari. Glo. ſuper illud Matthæi decimo octauo. Qui ſcandalizauerit vnum de puſillis, &c. dicit inquantum poteſt ſine peccato debes vitare ſcandalum proximi tui. Vnde Cato. Pro ductus teſtis ſaluo tamen ante pudore. Quantumcunque potes celato crimen amici quòd ſi de veritate eſt, pro ſcandalo veritas relinqui non debet. & intelligas hoc de triplici veritate, vitæ, iudicij, & doctrinæ. Ad amorem veritatis mouemur Eccleſiaſt. trigeſimoſeptimo. Ante omnia opera verbum verax præcedat te. Ad perhibendum enim teſtimonium veritati venit filius Dei in mundum Ioan. decimo octauo. Ego ad hoc veni in mundum: vt teſtimonium perhibeam veritati. Sed pro dolor, hodie veritas odium parit. ad Gala. quarto. Ego inimicus vobis factus ſum verum dicens vobis. Vnde Dauid, Pſal. vndecimo. Hodie diminutę ſunt veritates à filijs hominem. Veritas hodie à pluribus vili precio venditur. Prouerb. vigeſimo octauo. Qui cognoſcit in iudicio faciem non bene facit, vt deſerat veritati. Plures enim ſunt qui falſitatem præponunt veritati, iuxta illud Eſa. quinquageſimonono. Corruit in platea veritas. Vix enim inuenitur, qui velit veritatem dicere. ad Roma. primo. Veritatem in iniuſtitia detinent. Vanitatem præponunt veritati amatores temporalium, quæ temporalia vana ſunt. Pſal. quarto. Vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium. Quocunque enim quis mentitur occidit animam ſuam. in cap. Nec artificioſo. vigeſimaſecunda, quæſtione ſecunda, & Sapientiæ primo. Os quod mentitur occidit animam. & Auguſtinus in libro de Doctrina Chriſtiana, Omnis qui mentitur, iniquè agit. Nemo enim mentiens in eo, quòd mentitur, ſeruat fidem. Omnis autem fidei violator iniquus eſt: ergo miſericordia, & veritas non te deſerant. Deſcribe eas in tabulis cordis tui, & inuenies gratiam, & diſciplinam coram Deo, & hominibus. Prouerbio. tertio capitulo.

Sequitur textus de Modeſtia.

CV M ſis infeſtus, in cunctis eſto modeſtus.
Optima res modus eſt, nam ſemper ad omnia prodeſt.
Noli laxare linguam, quoniam reuocare
Non poteris verbum, quod dícis forſan acerbum.
Coram quo dicas, quid, quomodo, quando requiras.
Dicas dicenda doctè, ſileas reticenda:
Sero reſponde, pulchrè taceas verecunde
Vt ſic placetur, quandò te maior habetur.
Cum de maiore loqueris ſis cautus in ore.
Vtere ſermone moderato cum ratione.
Qui ſpuit in cœlum, ſputum fœdat ſibi velum:

Oſtendens quid ſit modeſtia, & in quo conſiſtat.

MOdeſtia à Tullio ī prima Rhetoricor. deſcribitur ſic. Modeſtia eſt per quā pudor honeſtatis puram, & ſtabilem comparat auctoritatem. In hac deſcriptione innuitur cauſa, & effectus modeſtiæ. Pudor enim qui eſt timor turpitudinis, vel fuga rei indecentis declinando indecentiam in exterioribus efficit ordinationem exteriorem, quæ modeſtia eſt. & ſic comparatur aucto ritas, ſeu gratuitas pura non habēs admixtionem

ſui

ſui contrarij, ſcilicet vilitatis. Dicitur ſtabilis: quia non eſt momentanea, ſed permanens: & eſt notandum ꝙ ordinatio interior, quæ eſt cum ratio præeſt, & appetitus obtemperat eſt cauſa exterioris ordinationis. Inordinatio vero interior, quæ eſt cum appetitus non ſubeſt rationi, cauſa eſt exterioris inordinationis. Inordinatio vero exterior ſignum eſt interioris, Eccl. 19. Amictus corporis, riſus dentium, & greſſus hominis enumerat de eo. Gregor. in paſtorali. Intus eſt cuſtodia, quæ compoſita ſeruat exterius membra, quę ergo ſtatum mentis perdidit foris, in inconſtantiam motionis fluit, atque exterior mobilitate indicat, ꝙ nulla interius radice ſubſiſtat. Item notandum eſt ꝙ modus à quo modeſtia dicitur eſt, tenere decorem, & eſt decor ille reſpectu aſpectus hominum. Vnde decorum eſt in homine quod eſt conſentaneum naturæ excellenti. Aliquid enim eſt indecens in homine, quod non eſſet indecens in bruto. Item aliquid dicitur indecens, quod non eſt de congruentia temporis ſecundum illud Eccl. 20. Ex ore fatui reprobatur parabola, quia non dicit eam in tempore ſuo. Ratione loci etiam aliquid dicitur indecens. vt in ſacro loco aliquid fit indecenter, quod alibi fieret decenter. Modeſtia indecentiam cauet in verbo, in riſu, in motu corporis, in membrorum ſitu, in habitu, in cultu, in actu. De indecentia in verbo, riſu, & motu tangit Seneca in libro de quatuor virtutibus, dicēs: A verbis turpibus abſtineto: quia licentia eorum imprudentiam nutrit. ſermones vtiles facetos, & affabiles ama, & rectos. interdum miſcebis ſerijs iocos, ſcilicet temperatos, & ſine detrimento dignationis, & verecundiæ. Riſus reprehenſibilis eſt ſi immoderatus, ſi pueriliter effuſus, ſi muliebriter factus. Si enim tempus iocos exigit, hoc cum dignitate ſapientiæ gere, & erit grata vrbanitas. Ioci tui fiant ſine vilitate, riſus ſine cachino, vox ſine clamore, inceſſus ſine tumultu. non ſis aliorum curioſus, ſcrutator neque acerbus reprehenſor, ſed ſine reprobatione corrector. ita vt admonitionem præueniens hylaritate, & errori facile veniam dato. nec extollas quemquam, nec deijcias, requirenti facilè reſponde, contendenti facilè cede, nec in iurgia execrationeſque vadas. rari ſermoni ſis. ſed loquentium ſis patiens. circa motum corporis cauenda eſt nimia tarditas, & nimia ſterilitas. De indecentia in motu corporis, vel ſitu membrorum tangitur Eſa. 3. Pro eo inquit ꝙ eleuatæ ſunt filiæ Syon, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant, & ambulabant

pedibus ſuis compoſito gradu incedebant. decaluabit Dominus verticem filiarum Syon. Et Prouerbiorum ſexto. Sex ſunt quæ odit Dominus.& ſeptimum deteſtatur anima eius, oculos ſublimes. Iob decimo quinto. Cucurrit aduerſus Dominum erecto collo. De habitu loquitur Seneca dicens. non ſplendeat toga, nec ſordeat. prima Thimoth. ſecundo. Volo mulieres orare in habitu ornato cum verecundia, & ſobrietate ornantes ſe. debent enim iuuenes ſe ſubijcere auctoritati ſenum. & ſenes vereri, conſilio eorum regi, & exemplo bono informari. per Magiſt. ſen. 24. diſt. quarti.

Sequitur textus de Fidelitate.

SI vis in cęlis fore gaudens, eſto fidelis.
Cunctis præfertur vir cum legalis habetur:
Legalis Domino ſis ipſum ſemper amando,
Ac ſibi parendo, necnon ipſum reuerendo.
Et diſpenſando bona Domini multiplicando
Legali probior non eſt, nec nomine maior.
Tanquàm perfectus legalis ſtat bene rectus
Non vult fraudare quemquem, nec damnificare.

Oſten-

Oſtendens quid ſit fidelitas, in quibus conſiſtit fidelitas, & quòd triplex eſt fidelitas.

SEquitur de fide prout fides idem eſt, quòd fidelitas. Et eſt fides virtus, qua promiſſa complentur. Eſt notandum ꝙ ſicut veritas ſeruat hominem, ne aliquem fallat in verbis: Sic fides ſeruat hominem, ne aliquem fallat in factis. Vnde Greciſmus. Nam dolus eſt linguaque, fides facti ſolet eſſe. Fides tamen aliquando ſumitur large, & tunc ad eam pertinet ſeruare hominem, ne fallat alium verbo, aut facto. & ſic ſumit Auguſt. fidem in libro de doctrina Chriſtiana, dicens, Nemo mentiens in eo, quòd mentitur ſeruat fidem. Homo fidelis confidentem de ſe non fallit. Fides prout eſt virtus Theologica diffinita fuit ſuperius, ſed fides prout de ea hic loquimur, eſt virtus, cui bona noſtra in præſenti credimus. ad hanc virtutem monemur. Apocal. ſecundo. Eſto fidelis vſque ad mortem, & tibi dabo coronam vitæ. Hæc virtus commendabilis eſt multum. Prouerb. 28. Vir fidelis multum laudabitur. Exemplum de Abraham Eccle. 44. Abraham in tentatione inuentus eſt fidelis. Nume. 12. Moyſes, inquit Dominus, in omni domo mea fideliſſimus eſt. Fidei virtus eſt valde cara, & valde rara. Prouer. 22. Virum fidelem quis inueniet? & prima Corinth. 4 Iam quæritur inter diſpenſatores: vt fidelis quis inueniatur. quæritur inquàm, & vix inuenitur modernis temporibus. Huic virtuti dat Dominus augmentum gratię. Lucæ 19. Euge ſerue bone, quia in modico fuiſti fidelis. Eris poteſtatem habens ſuper decem ciuitates. Item huic virtuti dat Dominus gloriam ſuam. Matth. 25. Quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam, intra in gaudium Domini tui. Eccleſiaſt. 6. Amico fideli nulla eſt comparatio. medicamentum vitæ eſt. Commendabilis fidelitas eſt in ſeruo. Eccl. 33. Si eſt ſeruus fidelis, ſit tibi quaſi anima tua, quaſi fratrem tracta eum. & Prouer. 13. Legatus fidelis ſanitas eſt ei, qui miſit eum. Nota quòd aliquis debet fidem alteri in quatuor. primo in hoc: vt eum verbo non fallat. Auguſt. in libro de doctrina Chriſtiana. Omnis qui mentitur iniquè facit. ſecundo vt arcanum eius non denudet. Prouerb. 11. Qui ambulat fraudu-

lenter

lenter reuelat arcana. Qui autem fidelis eſt celat amici commiſſum. Eccleſiaſt. 27. Qui denudat arcana amici perdit fidem. Tertio, vt in aduerſis eum non deſerat. Eccleſiaſt. 22. Fidem poſſide cum amico in paupertate illius, vt & in bonis illius læteris. In tempore tribulationis illius permane illi fidelis. Quarto: vt in adminiſtratione bonorum ſibi commiſſorum fideliter ſe habeat. Fidelitas quantum ad bona commiſſa in quinque attenditur. Primum eſt vt ipſa bona ſibi commiſſa non diſſipet. Secundum: vt ea ſtudioſè multiplicet. Tertium: vt eum qui tradidit partem lucri, quæ ad eum pertinet, non defraudet. Quartum vt bona ſibi commiſſa proditioſè ſua non faciat. Quintum: vt inimico eius, qui ſibi ea commiſit, illa non tradat. De primo legitur Lucæ 16. Hic diffamatus eſt apud Dominum ſuum, eo quòd diſſipaſſet bona illius. Tripliciter autem fit diſſipatio hæc. Vno modo quando aliquis vitam ſuam, quam debuit expendere ad honorem Dei, & vtilitatem animæ ſuæ, expendit in Dei contumeliam, & damnationem animæ, conſumendo eam in ſeruitio diaboli. Prouerb. 5. Non des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli. Idem intelligendum eſt de ijs qui res ſuas in ſeruitio diaboli expendunt. Secundo, quando aliquis deſiſtit à bono opere incepto ante conſummationem eius. Prouerb. 18. Qui mollis eſt, & diſſolutus, frater eſt ſua opera diſſipantis. Tertio: quando aliquis quod ædificat verbo, deſtruit exemplo. Eccleſiaſti. 33. *Vnus ædificans, & alius deſtruens, quid prodeſt illis niſi labor.* Quantum ad ſecundum quod eſt circa multiplicationem, eſt notandum ꝙ triplex poteſt eſſe infidelitas. Vna cum pecunia Domini abſconditur. vnde Matth. 25. Reprehendetur ſeruus malus, & piger, qui pecuniam Domini ſui abſconderit. Secunda infidelitas eſt cum Domini pecunia in mercibus, quæ minoris lucri ſunt ponitur. Hæc infidelitas eſt illis, qui legem Dei per quam animas lucrari poſſet contemnunt, & phyſicam, vel leges per quas temporalia lucrantur addiſcunt: ſeruus, ſeu nuncius eſſet bene proditor, qui poteſt habere ſcarlatum precio burelli groſſi, ſi dimitteret ſcarlatum, & implicaret pecuniam Domini ſui in panno burello. Tertio, infidelitas poteſt eſſe in eis, qui merces Domini vendunt vbi minus vendibiles ſunt, ſicut accidit ijs qui Pariſius docent, vbi doctrina eorum vix auditur, & alibi nolunt docere vbi doctrina eorum cara habetur. Circa tertium eſt notandum quòd lucrum bonorum operum in tres partes diuiditur. Prima

ma pars eſt gloria, quę ad Deum pertinet, iuxta illud Apoſtoli ad Rom.16. Soli Deo honor, & gloria. Secunda pars eſt exemplum bonum, quod pertinet ad proximum. vnde Matth.5. Sic luceant opera veſtra coram hominibus: vt videant opera veſtra bona. Tertia pars eſt vtilitas mercedis, quæ pertinet ad eum qui operatur bona Domini. ergo defraudat parte ſua lucri, qui gloriam quærit de bonis operibus, quæ agit. Bernard. Circa quartum notandum eſt, quòd illi qui bona ſibi commiſſa proditiosè ſua faciunt, cum infideliter ſe habuerint in paucis, ipſi non conſtituentur ſuper multa. vnde Lucę 16. Si in alieno fidelis non fuiſtis, quod veſtrum eſt quis dabit vobis. glo. alienum vocat bonum tranſitorium, veſtrum vocat æternum. & ibidem. qui fidelis eſt in minimo, fidelis eſt in maiori, & qui in modico iniquus eſt, in maiori iniquus eſt. Circa quintum eſt notandum, quòd velut caſtrum noſtræ bonæ fidei commiſſum eſt corpus noſtrum, & anima noſtra. Vulgariter dicitur ꝙ bonum caſtrum cuſtodit qui corpus ſuum cuſtodit: ſed melius caſtrum cuſtodit qui animam ſuam cuſtodit. Hoc caſtrum corporis diabolus quærit ſibi reddi cum peccatum carnis ſuggerit. Caſtrum vero animæ ſibi reddi quęrit: quando peccata ſpiritualia ſuggerit: quando enim nos ſuggeſtioni eius conſentimus, caſtrum nobis à Deo commiſſum hoſti eius tanquam proditores tradimus, & valde infideles ſumus. Si non permittamus nuncium ad Dominum noſtrum pro ſuccurſu: cum ipſe poſſit nobis ſubuenire. & etiam velit. Non enim vult exhæreditari. prima ad Corinth.10. Fidelis Deus, qui non patitur vos tentari ſuper illud quod poteſtis. Nuncius vero, qui ad Dominum mittendus eſt, eſt oratio. Vnde ſuper illud. Pſal.87. Intret in conſpectu tuo oratio mea. dicit glo. magna virtus orationis oſtenditur. Quæ quaſi quædam perſona ad Deum intrat. & illic mandatum peragt. Quo caro peruenire nequit. ergo inexcuſabilis eſt qui prius caſtrum ſuum reddit, quàm pro ſuccurſu miſerit, vel qui non expectat ſuccurſum pro quo miſit.

Sequitur

Sequitur de Ingratitudine.

NON ſis ingratus, ſi vis Domino fore gratus.
Redde vices danti plus quę dat cuncta creanti.
Sumens donatum, debes te reddere gratum,
Grates reddendo verbis: factis recolendo.
Dicitur ingratus benefactori, malè gratus.
Obliuiſcendo, non reddendo, vel nocendo.
Debita ſolue cito: ne damnum detur amato.
Si cito non ſoluis, te cito crimine voluis.
Soluere ſi tardas, fieri tibi grata retardas.

Et oſtenditur quid ſit ingratitudo, quęue eius utilitas, & quot mala proueniant ex ingratitudine.

INgratitudo ſecundum Bernard. Eſt ventus vrens ſiccans ſibi fontem pietatis, rorem miſericordiæ, fluenta gratiæ: ingratitudo irrecognitio eſt beneficiorum, &c. & econtra. Gratitudo eſt recognitio beneficiorum acceptorum. Omnes enim tenemur ad gratiarum actiones. principaliter, & præcipue Deo, Deinde cæteris benefactoribus. Et ad hoc octo ſunt quæ mouent nos. Primum ammonitio ſacræ ſcripturæ. Bern. Diſce in referendo gratiás non eſſe tardus, aut ſenis. Diſce ad ſingula dona gratias agere. Diligenter conſidera, quæ tibi apponun-

ponuntur: vt nulla dona Dei debita gratiarum actione fruſtrentur. Thob. 4. Omni tempore benedic Dominum. ad Colo. 3. Omne quodcunque facitis in verbo, aut in opere, omnia in noie Domini noſtri Ieſu Chriſti facite, gratias agẽtes Deo, &c. Secundum eſt admonitio creaturarum, quæ inceſſanter nos inuitant ad gratiarum actiones. Beneficium enim alicui datum inuitant eum, vt danti gratias agat. ergo cum omnia quæ videmus homini data fuerint, ſecundum illud Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram, & præſit piſcibus maris, & volatilibus cœli, & beſtijs terræ vniuerſęque creaturæ, omnia quæ videmus ad gratiarum actiones nos inuitant. Tertium eſt ipſum tempus in quo ſumus, ſcilicet tempus gratiæ, cui nulla operatio magis congruere videtur, quàm gratiarum actio, ideo valde bonum videtur gratiarum actioni inſtare. Prouerb. 15. Auguſt. ad ſanctum Aurelium. Quid melius animo geramus, & ore promamus, & calamo exprimamus, quàm Deo gratias. Quartum eſt quia gratiarum actio operatio eſt, quæ exercetur in paradiſo in Pſal. 88. Miſericordias Domini in ęternum cantabo. hoc canticum ſecundum gl. erit gratiarum actio. Vnde bonum eſt aſſueſcere huic operationi, quã in futuro exercebimus. Quintum eſt vtilitas multiplex, quæ ex hoc opere ſequitur. Ipſa enim hominem in tribulatione cuſtodit. Deum ſibi adeſſe faciens. quod figuratum eſt Dan. 3. in pueris qui in fornace poſiti gratias agentes Deo, ab igne læſi non fuerunt. & quartus apparuit eis ſimilis filio Dei. Gratia quæ diuinam largitatem prouocat ad dandum. Prouerb. 11. Anima quæ benedicitur impinguabitur. & Eccleſiaſt. 44. Benedicentes Dominum exaltate illum quantum poteſtis. Exaltantes autem replebimini virtute. Tertium ꝙ hęc operatio, ſcilicet gratiarum actio multum placet Deo. Adeps enim dicitur ſpiritualis. Leuitici 3. Omnis adeps Domini erit iure perpetuo. Quartum eſt quia ingratitudo, quę gratiarum actioni contraria eſt ruſticitas eſt magna.

Ruſticitas eſt ſi quis non regratietur illi, qui potum vini ſibi dedit. ergo maior ruſticitas eſt non agere gratias illi, qui inceſſanter nobis tribuit bona ſua, ſcilicet Deo. Vnde Gregorius. Dignum eſt ſemper gratias agere, quia Deus nunquam ceſſat benefacere. Vltimum eſt multiplex malum quod prouenit ex ingratitudine. Primum malum, vel vnum ꝙ bona iam à Deo accepta auferri facit. Aug. ſuper illud Rom. j. Qui cum Deum

cognouiſſent dicit, ꝙ Deus dederat gratis, tulit ingratis. Secundum malum eſt: quia ingratitudo impedit ne deinceps aliquid detur. Greg. Non eſt dignus dandis, qui non agit grates de datis. Tertium malum eſt: quia ingratitudo non ſolum priuat hominem bonis, immo etiam pœnam addit. Vnde Ezechias. Punitus eſt de ingratitudine. Cum enim dediſſet ei Dominus triumphum, & percuſſiſſet 185. milia in caſtris Senacherib. non tamen digne gratias egit, & canticum non cantauit, ſicut in huiuſinodi patres conſueuerant facere. Et ideo ęgrotauit ad mortem, Eſa. 38. Deo enim debemus gratiarum actiones referre. vnde Ber. Agamus fratres gratias factori noſtro, benefactori noſtro, redemptori noſtro, remuneratori noſtro. Secundo quia Deus patienter peccatores expectat ad penitentiam. Item propter iuſtificationem, quando diu expectatos conuertit infundendo ſuam gratiam. Item quia conuerſos in bono ſtatu conſeruat. Sic bene debet homo mirari diuinam miſericordiam, quæ tot, & tanta bona ſibi fecit. Item debet homo cogitare ad quanta bona Deus elegit hominem: videlicet ad regnum ęternum: vbi eſt plenitudo omniū bonorum. Item quomodo Deus conſeruat hominem a diabolo, cui homo, debilis eſt reſiſtere de ſe. vnde Iob de diabolo, Non eſt poteſtas ſuper terram quæ ei comparetur, Iob. 11. & Gen. 3. Serpens erat calidior cunctis animantibus terrę. Item dēt Deo regratiari de euaſione periculorum, quæ ſunt infinita in hoc mundo, &c. Ingratitudinem quę eſt gratiæ contraria enumerat Apoſt. 2. Thimo. 3. Inter magna mala, quæ erunt nouiſſimis temporibus dicens. Hoc ſcio, ꝙ in nouiſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa, & erunt homines ſeipſos amantes. cupidi, elati, ſuperbi, blaſphemi, parentibus non obedientes, ingrati. Si volueris gratus eſſe, primo cauę ne obliuiſcaris beneficij. vnde Sen. Ingratus eſt qui beneficij accepti eſt immemor. & Cato. Beneficij accepti memor eſto. Propter enim ingratitudinem homo traditur tortoribus puniendus. Matth. 18. De illo ſeruo cui Dominus dimiſerat vniuerſum debitum. & quia noluit conſeruis ſuis miſereri, ſicut Dominus eius ſui miſertus fuerat, propter ingratitudinem ſuam fuit traditus tortoribus puniendus, quouſque redderet vniuerſum debitum.

Sequitur textus de Diſcretione.

Virtutum nutrix diſcretio dicitur eſſe,
Inſuper eſt tutrix: quare non debet abeſſe,
Eſto diſcretus, rerum libamine fretus:
Non bene diſcernes: niſi te ratione gubernes.
Omnia diſcerne, quæ ſunt bona, vel mala cerne:
Elige quæ bona ſunt: ſed reſpue quæ bona non ſunt.
Sis circunſpectus, vt nunquàm ſis malè rectus:
Et ſint directa per te, quæ ſunt malè recta.

Oſtendens vnde ſumitur diſcretio, & quid diſcretus conſiderare debet.

IN iſto capitulo auctor noſter tractat de diſcretione. pro quo eſt notandum, quòd diſcretio dicitur à diſcerno, nis: quia diſcretus debet diſcernere inter bonum & malum, verum & falſum. & eligere bonum, & verum. cętera abijciendo, quæ ſunt nociua. Diſcretus enim debet, primo conſiderare à quo ſit, ex quo ſit, quid ſit, quid fuerit. quid erit, & ad quid diſcernat ſingula, & renouetur circa ea. contempletur cœleſtia, reflectat ſe ad inferiora cœleſtibus, & circunſpiciat quæ fecit,

quæ facit,& quæ facturus ſit: vt conſona ſunt rationi.Et regulata matura deliberatione voluntatis benè inſtitutæ,& diuinæ voluntati quantùm poſſibile eſt conformis: quæ bona ſunt bene continuando,quæ vero mala, atque damnabilia ſi perpetrata fuerint emendando. Si vero perpetrata minime fuerint euitando,C. primò.ergo conſideret diſcretus à quo ſit,& inueniet quòd a Deo. Gen. primo. Creauit Deus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam. Super quo eſt notandum ꝙ duplex eſt homo ſecundum Iſidorum de ſummo bono,ſ.interior,& exterior. Interior homo dicitur anima,exterior dicitur corpus: exterior homo & interior ſimul dicitur animal rationale,ſ.corpus & anima. vtrumque tangitur Gene. 2. capitulo,vbi dicitur.Formauit Deus hominem de limo terræ,& inſufflauit: ſeu inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitę. Ex ijs apparet ex quo ſit homo: quia de terra quo ad corpus. De ſubſtantia ſpirituali quo ad animam, Item ex hoc apparet quid ſit. quia corpus & anima. patet per diffinitionem eius. Homo eſt animal rationale. Homo enim quantum ad animam eſt nobilis ſubſtantia, cum ipſa anima dicatur in tertia diſtinctione primi ſen.imago trinitatis.

Quantu m ad corpus eſt ſubſtantia fragilis multis dedita miſerijs. vt patet per experientiam: &c.Quid fuerit primo ſecundum generationem ſperma vile, *& fœtidum, in vili hoſpicio* locatum, ibidem fœtulenter nutritum, &c.Quid erit cibus vermium,&c. Ad quid ad poſſidendum Paradiſum. Matth.vigeſimo quinto. Venite benedicti patris mei, percipite regnum, &c. Idcirco diſcretus homo debet facere opera ſalubria per quæ mereatur habere præmium æternum Iac.primo. Cum probatus fuerit accipiet coronam, &c.

Sequitur

Sequitur de Prouidentia textus.

Prouideas cura vigilanti ſæpe futura
Ne noceant, cura, quòd præcaueas nocitura:
Ac bona procura, non ſpectans tempora dura.
Ne tibi quid deſit, prouiſio prouida præſit.
Qui de venturis non prouidet, erit inermis.
Non confundetur, qui præmunitus habetur.
Neſcit prodeſſe, qui neſcit prouidus eſſe.
Prouidus eſt plenus: improuidus extat egenus.

Oſtendens vnde deriuetur, circa quæ verſetur, & quòd eſt pars prudentię.

IN iſto capitulo auctor noſter determinat de prouidentia. Pro quo eſt notandum, quòd prouidentia dicitur à procul, & video, es, quaſi procul videns. & licèt omnia ſubijciantur diuinæ prouidentiæ, tamen circa contingentia operabilia, quæ per hominem poſſunt conſiderari propter finem poteſt verſari prouidentia. Prçterita enim in neceſſitatem quãdam tranſeunt. quia impoſſibile eſt non eſſe quod factum eſt. per Ariſto. primo periermen. præſentia enim inquantum huius neceſſitatem quandam habent, neceſſe eſt enim ſortem ſedere dum ſedet. per Ariſto. loco præallegato. omne quod eſt dum eſt neceſſe eſt eſſe, &c. Hoc tamen large capiendo. ergo apparet ꝙ

futura

futura ſunt contingentia. ſecũdum ꝙ ſunt per hominem in finem humanæ vitæ ordinabilia. & circa iſta propriè verſatur prouidentia. Et dicitur pars prouidentiæ principalior ſecũdum B.Thom.ſecunda ſecundę,in recta ordinatione ad finem, quæ includitur in ratione prouidentiæ importatur rectitudo concilij,iudicij,& percepti, ſine quibus recta ordinatio in finem eſſe non poteſt. vnde Bernar. Qui nihil de futuro præmeditatur in omnia incautus decidit. Prouidentia autem vel mala futura vitat,vel temperat ſecundum Sen.vnde minus feriunt iacula,quę præuidentur.De hoc habemus exemplum Gen.41. Quomodo Ioſeph expoſito ſomnio regis Pharaonis prouidit toti patriæ Aegypti ſeptem annis futuris, ne maceraretur fame populus Aegypti &c. Ad prouidentiam nos mouent bruta animalia:vt hericius,glis,formica. &c.quæ in æſtate prouidẽt ſibi de victualibus pro hyeme.Prouer.6. Vade ad formicã o piger,& conſidera vias eius, & diſce ſapientiam, quæ cum non habeat ducem, neque pręceptorem parat ęſtate cibum ſibi, & congregat in meſſe quòd concedat hyeme ſupple,&c. Deus enim dimiſit hominem in manu concilij ſui inquãtum conſtituit eum actuum prouiſorem.Eccl.15. Appoſuit tibi Deus aquam & ignem,ad quod volueris porrige manum tuam. nam Deus ab initio conſtituit hominem, & reliquit eum in manu conſilij ſui. tamen prouidentia hominis de ſuis actibus nõ excludit diuinam prouidentiam de eiſdem, quæ eſt ipſa diuina ratio in ſummo omnium principe conſtituta, quę cuncta diſponit ſecundum Boe. in quarto libro de conſola. ſicut nec virtutes actiuæ creaturarum excludunt virtutem actiuam diuinam. ſecundum B.Tho. in ſecunda ſecundæ:Non enim ſolum prouidentia eſt in prouiſione temporalium bonorum,ſed ſpiritualium:vt præcipuè homo prouideat animæ ſuæ,taliter quòd Dominus inueniat eam paratam dum venerit.Matt.24. Eſtote parati:quia qua hora non putatis,filius hominis venturus eſt &c.prouideat ergo homo animæ. deinde corpori debito modo ſine exceſſu,ſeu ſuperabundantia.1. ad Thim.6. Eſt enim quęſtus magnus pietas cum ſufficientia: quoniam ſufficientia non abundantia ditat hominem.

Greg. Sequitur

Sequitur textus de Largitate.

SIS largus, parcus, non vaſtator, nec auarus.
Stat medio virtus: extrema tenet vitioſus.
Prodigus eſt dando nimium: cupidus retinendo.
Largus dans danda: parcus tenens retinenda
Prodigus inanis conſumit, cur ſit inanis
Qui ſua conſumit eget, & poſt vndique ſumit,
Prodigus eſt prauus: ſed peior fertur auarus;
Nam quaſi ſemper abeſt alijs: nunquâm ſibi prodeſt.
Quilibet exceſſus malus eſt, cur ſit bene preſſus.
Tu medium retine modus eſt ſeruandus vbique:
Serua menſuram ſemper multum valituram.
Da cito gaudenter gratus iuſtè ſapienter.
Nam donum decorant hæc: & meritum meliorant.

In quo oſtenditur quomodo largitas, parcitas, prodigalitas, & auaritia differant, & oſtendit quomodo virtus conſiſtit in medio.

IN iſto capitulo auctor noſter determinat de largitate. Pro quo eſt notandum quòd largitas, parcitas, prodigalitas, & auaritia differunt. nam largitas eſt virtus, quæ eſt inter prodigalitatem, & auaritiam, &c. Largitas enim attenditur dando danda. & parcitas retinendo retinenda. prodigalitas exponendo

vltra

vltra modum,auaritia retinendo vltra modū ſeu citra modum. De prodigalitate loquitur Cato,dicens. Qui ſua conſumunt cum deeſt aliena ſequuntur. & Facetus. Qui plus expendit quàm lucri ſumma rependit.Non admiretur ſi paupertate grauetur.De largitate.Lucæ 16. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis,&c.& Deut 15. Præcipio tibi:vt aperias manum tuam egeno,& pauperi.De parcitate patet ꝙ homo debet retinere pro ſua neceſſitate,& non erogare.quia in iſto caſu nemo ſibi ſecundus.De auaritia videatur in ca.ſuo.in prin.libri. Auarus enim cęteris eſt deterior, quia agit contra omnem legem, vt in ca.de auaritia. Omnia enim debent fieri mediante modo, ſine quocunque exceſſu. quare prodigalitas, & auaritia vitia ſunt.cum non teneant medium. vnde Horatius. Eſt modus in rebus,ſunt certi denique fines. Vltra quos citraque nequit conſiſtere rectum. Cætera videantur in cap.de auaritia, & eleemoſyna.Sed quia fit mentio de medio virtutis,quæritur vtrum virtus ſit in medio.Et reſpondetur cum diſtinctione tali. virtutes ſunt triplices. Morales,Intellectuales,& Theologicæ. Morales conſiſtunt in medio. Pro quo eſt notādum quòd in virtutibus moralibus poteſt reperiri duplex medium. Nam in ijs virtutibus mortalibus, quæ ſunt circa paſſiones medium accipitur ſecundum dictamen rectæ rationis. & ſic habent medium rationis,& non rei.patet per exemplum.quia prouidemus ad proſequendum ſuperabundantias delectationum,quæ ſunt circa tactum,& guſtum.ideo recta ratio iudicat quòd virtus obſeruans medium circa delectationes prædictas magis deberet elongari à ſuperabundantia proſequutionis taliū delectationum,quàm a defectu talium. Similiter quia difficile eſt aggredi terribile, & proni ſumus ad reſiliendum.ideo recta ratio iudicat, quòd medium,quod ſeruat fortitudo circa terribilia, debet magis elongari a timore, quàm ab audacia.propter quod phyloſophus diffiniens virtutem moralem in ſecundo Ethi. immediate conſiſtens quó ad nos determinata ratione. & dicit Linconienſis, ibi,quòd illa clauſula immediate conſiſtens quo ad nos, ponitur ad differentiam medij ſecundum rem.& ibidem dicit philoſophus, quòd omnis ſciens, id eſt prudens ſuperabūdantiam,& defectum fugit.medium autem quærit.& hoc deſiderat, ſeu eligit, ſcilicet medium. non rei quo ad nos ponitur pro iudicio rectę rationis. tamen non tota bonitas virtutis moralis eſt à ratione. ſed magis à voluntate.in hoc ꝙ voluntatis poteſtate eſt,

ſecon-

ſe conformare menſuræ rectæ quæ eſt Deus. & generare in ſe virtutes ſecundum dictamen rectæ rationis.etiam in eius poteſtate eſt ſe auertere, & generare in ſe vitium, & peccatum, &c. Circa virtutes intellectuales eſt notandum, quędam ſunt practicæ,quædam ſpeculatiuæ.Practicæ.ars, & prudentia. ſpeculatiuæ vt ſcientia,ſapientia & intellectus : & ratio ſe habet aliter in ijs ſpeculatiuis,& in practicis.quia materia practicarum ſunt paſſiones,& operationes humanæ,vel ipſa artificiata. Materia autem virtutum ſpeculatiuarum ſunt ipſę res in mente. modo ita eſt circa ea quæ ratio operatur ſicut in practicis, ratio eſt regula, & menſura. Ad ea autem quę ſpeculantur ſe habet ratio vt menſuratum,& regulatum ad menſuram,& ad regulam: quia res ſcibiles ſunt menſura ſcientiæ. Bonum enim intellectus noſtri eſt verum quod bonum conſequitur, quando conformatur rei,& adęquatur ei.Sicut ergo virtutes morales in appetitu conſiſtunt in medio determinato ratione: ita prudentia quę eſt virtus intellectualis, practica circa moralia,habet illud pro medio determinato quod habet virtus moralis. ſed differunt:quia illud medium eſt prudentię,vt pręſtituentis,& determinantis,& ponentis medium rectè conſiliando appetitui. Et eſt medium virtutis moralis,ſicut illius quod præſtituitur,& determinatur à recta ratione agibilium. Similiter reſpectu artis medium eſt idem artis,& artificis. ſed huius, vt præſtituentis,& imprimentis medium artificiato: & illius, ideſt artificiati, ſicut illius cui impreſſum eſt.De ſpeculatiuis dico, medium in ipſis erit ipſum verum. quod quidem verum conſideratur in eis ſecundum quòd attingunt ſuam menſuram & conformatur ei, ſcilicet ipſi rei ineſſe. quod quidem medium non eſt medium inter aliquam quantitatem quæ ſit ex parte menſuræ. Contraria enim inter quæ accipitur medium virtutis, non ſunt ex parte menſuræ, ſed ex parte menſurati, ſecundum quòd excedit, vel deficit a menſura. Quamuis enim res contrariæ non habeant veram contrarietatem in anima quia vnum eſt ratio cognoſcendi alterum. ſecundum quòd dicit commentator in 6. Metaph. Tamen in intellectu eſt conrrarietas affirmationis,& negationis: quæ ſunt contraria, vt dicitur in fine primi periermenias. Quamuis enim eſſe,& non eſſe, non ſint contraria,ſed contradictoriè oppoſita.ſi conſiderentur ipſa ſignificata prout ſunt in rebus. quia alterum eſt ens, alterum purè non ens. tamen ſi referantur ad actum animę,vtrumq; ponit aliquid.unde

eſſe, & non eſſe, ſunt contradictoria. ſed opinio q̄ua opinamur, quòd bonum eſt bonum, eſt contraria illi, qua opinamur, quòd bonum non eſt bonum, & inter huiuſmodi contraria ſunt virtutes intellectuales ſpeculatiuę. & ſic inter affirmationes, & negationes oppoſitas accipitur medium in intellectualibus virtutibus ſpeculatiuis.

De virtutibus Theologicis eſt notandum ꝙ medium accipitur in ipſis per conformitatem ad ſuam regulam, & menſuram ſecundum ꝙ conuenit ipſam tranſcendere, vel ab ea deficere. virtutis enim Theologicæ poteſt accipi duplex menſura. Vna quidem ſecundum ipſam rationem virtutis, & ſic menſura, & regula virtutis Theologicæ eſt ipſe Deus. Fides enim noſtra regulatur ſecundum veritatem diuinam. Charitas autem ſecundum bonitatem diuinam. Spes autem ſecundum magnitudinem omnipotentiæ eius, & illa eſt menſura excellens, & excedens omnem facultatem humanam. vnde nunquam poteſt homo diligere Deum, quantum diligi debet, nec tantum credere, aut ſperare in ipſum quantum debet. & ſic multo minus poteſt ibi eſſe exceſſus. & ſic bonum talis virtutis non conſiſtit in medio, ſed melius eſt quanto magis accedit ad ſummum. Alia regula, & menſura virtutis Theologicæ eſt ex parte noſtra, quia etſi non poſſumus in Deum ferri quantum debemus, debemus tamen ferri in ipſum credendo, ſperando, & amando ſecundum menſuram noſtræ conditiones. vnde poteſt actus in virtute Theologica conſiderare medium, & extrema ex parte noſtra, ſicut ſpes eſt medium inter præſumptiooem, & deſperationem ex parte noſtra, ſcilicet inquantum aliquis prǽſumere dicitur ex eo quòd ſperat à Deo bonum quod excedit ſuam conditionem, vel non ſperat, quod ſecundum ſuam conditionem ſperare poſſet, quod non poteſt eſſe ſuperabundantia ex parte Dei, cuius bonitas eſt infinita. & ſic dicitur deſperare. Similiter fides dicitur eſſe inter duas hęreſes contrarias, inquantum ipſa opinio humana eſt media inter contrarias opiniones &c. Compend. Theol. ſub paucis verbis dicit ad iſtam quęſtionem ꝙ medium virtutis conſiſtit in tribus: in agendis, ſcilicet inter, citra, & ſupra modum: in habendis, ſcilicet inter ſuperfluum, & indigentiam: in ſuſtinendis, ſcilicet inter eleuari in proſperis, & deijci in aduerſis. &c.

Sequitur de Prædicatione, & Doctrina.

VT valeas eſſe doctor bonus iſta neceſſe
Sunt tibi, præcipuè quę debes corde tenere.
Sitque decens vita bona, lingua, ſcientia prudens,
Conuenienſque modus, intentio ſit tibi Chriſtus.
Commoda dic verbaque ſcientia lege probata:
Sic vt ab er rore doctor, caueaſque pudore
Sancta fides culpa, virtus, & gloria, pęna,
Hæc ſunt præcipnè per te ſermone docenda.
Sermo tuus gratus ſit, verax præmeditatus,
Clarè probatus, bona cernens, & moderatus,
Vtilis ornatus ſit congruus, atque probatus.
Non tamen elatus ſit, nec nimium phaleratus.
Semper ſermones fac iuxta conditiones
Illorum qui ſunt pręſentes, nam mage proſunt.
Verba Dei recita, documentis facta marita.
Prodeſt doctor, ita ſi conſtet ei bona vita

Docens conditiones prædicatoris ſiue doctoris.

DVodecimo reperiuntur quæ videntur facere ad hoc ꝙ aliquis debito modo doceat maxime doctrinam ſalubrem. Primum eſt vt ipſe laudabiliter viuat. Aug. in lib. de doctrina Chriſtiana. Non obedienter auditur, qui ſeipſum non audit. Greg. in mora. Cum imperio docetur quod prius agitur, quàm dicitur. nam doctrinæ ſubtrahit quis fidu-

ciam, quando conſcientia prepedit linguam. Vita enim debet iuuare Doctrinam non impedire. Et primo debet qui docet ſe informare in doctrina, poſtea alios. Prouerb. 5. Bibe aquam de ciſterna tua, & fluenta putei tui. Et ſubditur: Poſt deriuentur fontes tui foras. Secundum eſt: vt auctoritatem magiſterij Deo non ſibi attribuat. Auguſti. in libro de Doctrina Chriſtiana. Quoniam Chriſtus ſeminat, ego qui ſum vix cophinus ſeminantis, in meipſo ponere dignatur, quod velit ſpargere. Nolite ergo attendere ad vilitatem cophini, ſed ad charitatem ſeminis, & poteſtatem ſeminatoris. idem Aug. in eodem. Chriſtus eſt qui docet, cathedra in cœlo habens: ſchola eius in terra eſt. Schola ipſius corpus eſt eius. Caput docet membra ſua. Lingua loquitur pedibus ſuis. Super capitulum ſequens de prædicatione, & doctrina notandum, ꝙ appetitus magiſterij eſt culpabilis pluribus de cauſis. Vna propter ignorantiam. Iacob. 3. Nolite plures magiſtri fieri fratres mei. glo. niſi tantum diſcreti, & in ſcripturis docti. Secundò, culpabilis eſt propter inhoneſtam vitam. Gregor. Indignum eſt cœleſtem doctrinam eſſe in vaſe immundo. & alibi idem. qui verbum Dei loquitur prius ſtudeat qualiter viuat, & poſt ex actu colligat, quæ & qualiter dicat: quia decens eſt magnum id cõplere, quod dicit ore: quia ille qui aliud dicit, quàm facit, multum *Deo diſplicet* vt legitur Matth. 21. De ficulnea cui maledixit Dominus. glo. ficulnea habens ſola folia ſine fructu, Prędicator eſt habens verba ſine bonis operib. vnde Greg. Cuius vita deſpicitur, eſt neceſſe, vt eius prædicatio contemnatur. Ipſa etiam veritas ſuſpecta redditur hominibus cum contrarium videant in operibus. Item culpabilis eſt, quia ſoli Deo competit, vt legitur Matth. 23. Nolite vocari rabbi. Vnus eſt magiſter veſter Chriſtus. Alia cauſa: quia homo appetit eſſe ſuperior illo, quem natura ſibi genuit æqualem. vnde Auguſt. Hominem homini ſubdi non natura eſt hominis inſtituti, ſed pœna damnati. Alia cauſa eſt, ſi propter vanam gloriam appetatur, ſicut faciebant Scribæ, & Phariſęi. de quibus Matth. 23. Amant primos recubitus in cęnis, & primas cathedras in ſynagogis, & ſalutationes in foro, & volunt ab hominibus vocari rabbi. Tertium eſt, vt orationem doctrinæ præmittat. Aug. Oratione melius ſoluuntur dubia, quàm alia inquiſitione. idem Auguſt. in lib. præallegato. Si regina Heſter vt pro ſuę gentis temporali ſalute loqueret apud regem, orauit vt in os eius congruum ſermonem Dominus daret: quanto ma-

gis

gis orare debet, vt tale munus accipiat, qui pro æterna hominum ſalute in verbo,& doctrina laborat. Quartum eſt: vt ſententiam plus amet quàm verba. Aug. Bonorum ingeniorum inſignis eſt indoles, in verbis verum amare non verba. quid prodeſt clauis aurea, ſi aperire quod volumus non poteſt. quid obeſt lignea ſi poteſt, quando nihil quærimus, niſi patere quod clauſum eſt. Quintum eſt: vt in ſcripturis actorum ſenſus requiratur. Auguſt. in libro de doctrina Chriſtiana, loquens de illo, qui aliud in ſcripturis ſentit, quàm ille qui ſcripſit. ea tamen ſententia deceptus eſt, quæ ædificat charitatem, & ſequitur per eundem Augu. Titubabit fides ſi diuinarum ſcripturarum vacillet auctoritas. Sextum eſt: vt in ſcriptura ſacra non vbique myſterium requirat. Augu. 16. libro de ciui. Dei. non ſanè omnia quæ geſta narrantur, etiam ſignificare aliquid putanda: ſed propter illa quæ aliquid ſignificãt, & ea quę nihil ſignificãt attexuntur. Solo vomere terra præſcinditur, ſed vt etiam fieri poſſit cætera aratri membra ſunt neceſſaria. Et ſoli numeri in citharis, & in ſimilibus aptantur ad cantum: ſed vt aptari poſſint, inſunt & cętera quæ non percutiuntur à canentibus: ſed ea quæ percuſſa reſonant ijs connectuntur. ita in prophetica hiſtoria dicuntur aliqua, quæ nihil ſignificãt, ſed quibus adhæreant ea quæ ſignificãt, & quodam modo religentur. Septimum eſt vt diuidendo mediocritas ſeruetur. vnde Sene. comprehendere quemadmodum maxima illa minima difficilè eſt. Octauum eſt, vt docendo veritatem non deſerat. Auguſt. in libro de doctrina Chriſtiana: Vera dicãtur, & multa exemplo ſaluatoris noſtri, qui veritatem ſemper prædicauit, & docuit. Nonum: vt doctrina facilis ſit, & aperta. Aug. in eodem lib. Quid prodeſt locutionis integritas, quam non ſequitur audientis intellectus: loquendi enim nulla eſt cauſa, ſi id quod loquitur, non intelligant ij propter quos loquimur: quòd debeat eſſe facilis, patet Prouerb. 19. Doctrina prudẽtium facilis. Eccl. 4. Quòd debeat eſſe aperta, patet. prima ad Corinth. 14. Non abſcondas ſapientiam. Ambr. Melius eſt, vt vos intelligant populi, quàm vt commendent grammatici. ideo eſt vt doctrina ſit breuis. Eccl. 21. Verba ſapientum ſtatera ponderabuntur. Ethnicus. quicquid præcipies eſto breuis, vt cito dicta: percipiant animi dociles, teneantque fideles. Omne ſit peruacuum pleno de pectore manat. Decimum, ut doctrina ſit utilis. Sen. in epiſt. etiam ſi multum eſſet ętatis parce diſpenſandum erat, ut ſufficeret neceſſarijs, nunc quędam dementia eſt

ſuper-

ſuperuacua dicere in temporis egeſtate. Doctor enim in doctrina ſua debet attendere ad tria: debet attendere, vt inſtruat, vt placeat, & ut ad agendum moueat. vnde Aug. in lib. de doctrina Chriſtiana: Docendi neceſſitas in rebus eſt conſtituta, quas diſcimus, ideo dicitur ꝙ docere eſt neceſſitatis. Alia duo, ſ. docere, vt placeat, & delectet, & vt moueat taliter ꝙ addiſcens flectatur, ſunt in modo quo dicimus. Item doctor ſacræ ſcripturæ non debet timidus, vel remiſſus eſſe. Auguſt. in lib. de diſci. Chriſti. Qui timuerit ne ſemen cadat in terram malam non perueniet ad bonam. iactamus ſemina, ſpargimus ſemina, ſunt qui contemnunt, ſunt qui apprehendũt, ſunt qui irrident, iſtos ſi nos timuerimus nihil habemus ſeminare. & ſic in meſſe habemus eſurire. 2. ad Thimo. 3. Prædica verbum, inſta opportunè, importunè argue, obſecra, increpa, in omni patientia, & doctrina. Erit enim tempus cum veram doctrinam non ſuſtinebunt; ſed ad ſua deſideria coaceruabunt magiſtros prurientes auribus. Tu autem vigila, in omnibus labora, opus fac euangeliſtæ, miniſterium tuum imple. Mat. 9. Circuibat Ieſus omnes ciuitates & caſtella docens in ſynagogis eorum. & Lucæ 11. Et erat quotidie docens in templo.

Sequitur textus de Correctione.

FRatrem corripere peccantem quiſque tenetur.
Vt careat ſcelere: niſi quando per illa timetur.
Deterior fieri, vel non correptus haberi.
Vel ſi ſperetur, quòd proximus inde grauetur.
Aut ſi tardetur, quòd nondum tempus habetur.
In ſimili peccans publicè ſuper ijs prohibetur.
Vt bene corrigere valeas, te corrige verè.
Vt ſic correctus poſſis reprehendere rectus
Qui non corrigitur aliorum facta videndo

Corriget: vt legitur alios malefacta ſequendo.
Prauos corrigere, virtus eſt maxima verè.
Iuſti vexantur, niſi praui corripiantur.

Oſtendens quid ſit correctio, quomodo ſit facienda, & quæ ſit correctio Dei.

Correctio eſt pro meliorationis ſpe caſtigatio. Ad quam correctionem inuitamur faciendam. Matt. 18. Si peccauerit in te frater tuus corripe eum inter te & ipſum ſolum. ad Gal. 6. Si preoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui ſpirituales eſtis inſtruite hunc. Eccleſi. 7. Filij tibi ſunt, erudi illos, & curua illos à pueritia illorum. ad Epheſ. 6. Educate filios veſtros in diſciplina, & correctione Domini. Item mouet nos ad correctionem ſaluatoris noſtri exemplum, &c. Item mouet nos ad correctionem faciendam vtilitas proueniẽs ex correctione. Prouer. 27. Melior eſt manifeſta correctio, quàm amor abſconditus. Et in eodem. Meliora ſunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta odientis oſcula. Et eodem 28. Qui corripit hominem, gratiam poſtea inueniet apud eum, magis quàm qui per linguę blandimenta decipit. Eccl. 30. Qui diligit filium, aſſiduat illi flagella, vt lętetur in nouiſſimo ſuo. Vexatio dat intellectum. Eſa. 28. Item mouet nos ad hoc malum proueniens ex defectu correctionis, 1. Reg. 3. Suſcitabo aduerſus Heli omnia quæ locutus ſum ſuper domum eius, eo quòd nouerat indignè agere filios ſuos, & non corripuit eos. Eccl. 32. Confuſio patris eſt de filio indiſciplinato. & eodem 41. de patre impio conqueruntur filij: quoniam propter eum ſunt in tormentum. Eſa. 23. Sperate filios eius occiſioni in iniquitate patrum eorum. De modo faciendi correctionem, nota ꝙ fieri debet ex amore. Apocaly. 4. Ego quos amo, arguo, & caſtigo. Item correctio debet fieri ex compaſſione. Gregor. Ne quemquem iacentem erigit, niſi qui ſtatus ſui rectitudinem per compaſſionem flectit. Item debet fieri correctio cum manſuetudine. Pſal. 89. Superuenit manſuetudo, & corripiemur. Item correctio debet fieri ſecreto, ſi culpa

ſit occulta. Matt. 18. Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te, & ipſum ſolum. Si vero ſit manifeſta culpa, correctio poteſt fieri manifeſtè. j ad Thim. 5. Peccantem coram omnibus arguè, vt cęteri timorem habeant. Et Iſidō. Manifeſta peccata non ſunt occulta purgatione purganda, ſed manifeſta: vt per hoc ſanentur ij, qui eos imitando deliquerūt. Dum enim vnus corripitur, plurimi emendantur. Item attendendus eſt ſtatus perſonarum, quę corriguntur, cum veterano parcius agendum eſt. vt Seneca ait. 1. Thim 4. Seniorem ne increpaueris. ſed obſecra, vt patrem. &c. Item nota ꝙ delinquentes debent libenter recipere correctionem. vnde Pſal. 2. Apprehendite diſciplinam, ne quando iraſcatur Dominus, &c. Eccl. 19. Qui odit correctionem, minuetur vita triplici, naturæ, gratiæ, & gloriæ, &c. Nota ꝙ eſt vna diſciplina proprij corporis: vt ieiunium, aſperitas veſtium, durities lectorum, peregrinatio, vigiliæ, diſciplina verberum, &c. Eſt alia diſciplina, quæ pertinet ad eos qui præſunt, & illa eſt duplex. quædam eſt ſpiritualis cum delinquentes feriuntur gladio ſpirituali, quæ ſpecialiter pertinet ad prælatos eccleſiæ. Alia eſt temporalis, ſeu materialis cum delinquentes feriuntur gladio materiali.

Sequitur de correctione Dei. Pro quo eſt notandum, ꝙ Dei correctio eſt ægritudo corporis, quæ cum gaudio recipienda eſt, quia multum debilitat hoſtem familiarem, ſcilicet corpus. Et ſubdit ſpiritui. 2. Corint. 12. In infirmitate experitur homo virtutem animi ſui. Legitur enim in vitis patrum, ꝙ cum quidam peteret a Ioanne Heremita: vt ſanaret eum à tertiana, Reſpondit: rem tibi neceſſariam cupis abijcere: vt enim corporalem deinde ſanitatem, cum ita anima languoribus, & caſtigationibus purificetur. Aegritudo corporis citatio eſt de pace facienda cum Deo, ſi fuerit ad mortem peremptoria. Si vero fuerit ad mortem dilatoria. Gaudere enim debet, qui infirmatur, de hoc quòd vilis domuncula eius incipit deſtrui, cum ſpiritus habeat domum regiam in cœlis. ſecunda ad Corinth. quinto. Scimus quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quòd ædificatione ex Deo habemus domum non manu factam, ſed æternam in cœlis. Infirmitates enim veniunt aliquando, vt numerus meritorum per patientiam iuſtis augeatur. vt Iob ſecundo. Secundo ad cuſtodiam virtutum. vt in Paulo. ſecunda ad Corinth. duodecimo. Tertio ad corrigenda peccata. Numeri 12. Quarto ad gloriam Dei. vt in cæco nato. Ioan. 9.

Ioan.9. Quinto ad initium pœnæ, vt in Herode. Act.12. &c. Vide reſiduum in c. de eleemoſyna.

Sequitur textus de Perſeuerantia.

SI vis regnare ſtudeas bona continuare.
Fac bona continuè, poteris ſic viuere rectè.
Omnes virtutes currunt quærendo ſalutes.
Continuans curſum, ſcandit conſtantia ſurſum.
Incipiunt multi, non perficiunt bona ſtulti.
Stultus mutatur, vt luna cito variatur,
Quolibet à vento giratur ſicut arundo
Sed prudens conſtat; vt ſol ſua lumina præſtat.
Quod bene cępiſti comple. nam præmia donat
Chriſtus vincenti, finis non pugna coronat.

Oſtendens quid ſit perſeuerantia, & vtilitates perſeuerantiæ, & quid ſit conſtantia.

PErſeuerantia eſt permanentia ſicut & conſtantia. tamen differunt: quia conſtantia eſt permanentia in propoſito, perſeuerantia vero permanentia in bono, ſiue continuatio boni. Conſtantia cauet leuem tranſitum a propoſito vno in aliud. Perſeuerantia vero cauet diſcontinuationem, ſeu defectum debiti finis. Et deſcribitur ſic perſeuerantia. Perſeuerantia eſt ſecundum Tullium in prima rhetorica in re bene conſideratá ratione ſtabilis, & perpetua manſio. Et reperitur duplex perſeue-

rantia,ſcilicet generalis,& ſpecialis. generalis attenditur in continuatione boni,& circuit omnem virtutem. Specialis vero attenditur circa terribilia, & difficilia ad ſuſtinēdum quæ lędunt naturam.Et hęc pertinet ad fortitudinem ad quam monemur. ad Hebr.12. In diſciplina perſeuerate. Item perſeuerantia eſt duplex,ſcilicet finalis,& non finalis. Non finalis eſt quando aliquis longo tempore perſeuerat in bono: tamen poſtea cadit per mortale.Finalis vero perſeuerantia dupliciter dicitur.Nam quędam eſt finalis in propoſito. Alia finalis in actu: Finalis in propoſito fit finalis actu, in ijs qui permanent in bono. De perſeuerantia finali actu dicit Aug. Quòd multi eam habere poſſunt, nullus autem amittere.Incipit enim eſſe finalis actu in termino vitæ. Perſeuerantia enim datur homini, per bona merita.Vnde glo.ſuper illud Pſal.17.Retribuet mihi ſecundum iuſtitiam meam:Pro fide,& ſpe, & alijs bonis operibus reddet Deus perſeuerantiam.ideo dicitur regulariter, ꝙ virtutes communiter primo dantur in aliqua qualitate, ſecundo per bona opera merentur augeri, tandem perfici. Chriſto tamen datæ ſunt omnes virtutes in ſtatu perfectionis,quę neque augentur, neque intenduntur. Ad commendationem perſeuerantiæ valet admonitio ſacræ ſcripturæ Iudic.18. Nolite negligere,nolite ceſſare,& Apocal.2. Id quod habetis tenete,donec ueniam. Secundo valet promiſſio *quæ fit* perſeuerantibus Apocaly. 2. Eſto fidelis vſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. & Matth.10.*Denique* non qui cęperit,ſed qui perſeuerauerit vſq; in finem hic ſaluus erit. Et idem Matth. 24. Bernar.in epiſtolis ſcias diabolum ſemper ſoli inſidiari perſeuerantiæ,quam ſolam virtutum nouit coronari. Tertio valet comminatio,quæ fit in perſeuerantibus,ſcilicet ablatio coronæ. Apocal.2. Tene quod habes: vt nemo accipiat coronam tuam. Quarto facit ad hoc exemplum Dei.Gen.2.Qui compleuit die ſeptimo opus ſuum. Quinto exemplum Chriſti hominis Io.17. Opus conſummaui, quod dediſti mihi.Septimo exempla ſanctorum.Iob 27. Iuſtificationem meam,quam accepi tenete.Secunda Thimoth.3.Bonum certamen certaui,curſum conſummaui.Item perſeuerantia commendatur à ſuis effectibus. Primo quia à Deo impetrat quicquid vult, Lucæ 11.Si perſeuerauerit pulſans,&c. Dabit ei quotquot habent neceſſarios.Thob.3. Sarra in oratione perſiſtens,& cum lachrymis Deum deprecans exaudita eſt. Et Apoſtoli perſeuerantes in oratione ſpiritum ſanctum acceperunt.

Act.2.

Act. 2. Perſeuerantia bona acquiſita cuſtodit, ſicut inperſeue-uerantia deſtruit. Prouer. 19. Qui mollis eſt, & diſſolutus, frater eſt ſua opera diſſipantis. Aug. Perſeuerantia magnum donum Dei eſt, quo cętera dona conſeruantur. Perſeuerantia difficilia & aſpera, facilia & ſuauia facit. Bern. in epiſtolis: Subito procedenti de vmbra ad ſolem, de ocio ad laborem, graue cernitur omne quod incipit, ſed poſtquàm ab ijs diſſueſcere, & ad illa pauliſper aſſueſcere ceperit, vſus tollit difficultatem, quam inuenit: quia facilè eſt, ꝙ impoſſibile eſſe putauit. Perſeuerantia meretur apprehendere præmium. 1. ad Corinth. 9. Vnus accipit brauium, ſcilicet perſeuerans. Perſeuerantia eſt filia ſummi regis, finis virtutum, & conſumatio. Bernar. vnde Chryſoſt. Tolle perſeuerantiam, nec obſequium mercedem habet, nec beneficium gratias, nec laudem fortitudo. Qui vero perſeuerauerit, ſaluus erit. Incipere multorum eſt, finire ſaltē benè paucorum. Delectatio eſt in principio, in fine probatio. Bern. Aſſueuerunt multi initio feruentes eſſe, in fine remiſſi, & diſſoluti: quare dicit Grego. in caſſum bonum agitur, ſi ante vitę terminum deſeratur. Fruſtra enim velociter currit, qui prius quam ad metas veniat deficit. Tunc eſt enim vſque ad talos, ideſt perfecta. Si perſeuerantia affuerit, ſine qua perſeuerantia veſtis eſt inhoneſtè deturpata. glo. ſuper illud Matth. 10. Qui perſeuerauerit. & ſuper capitulum leuiti. vbi cauda beſtiæ iubebatur offerri, &c. Sed quia de conſtantia fit mentio, eſt notandum ꝙ conſtantia eſt animi ſtabilitas firma in propoſito perſeuerans. Ad conſtantiam enim requiritur ſtabilitas intellectus in ijs quæ ſunt fidei. prima ad Corinth. vlti. Vigilate, & ſtate in fide. vnde Thob. 2. Vitam illam expectamus quam Deus daturus eſt ijs, qui fidem ſuam nunquam immutant ab illo. Aliud eſt ſtabilitas circa ea quæ deſiderantur. Seneca in Epiſtolis. Ante omnia hoc cura: vt conſtet tibi quotiens experiri voles, an aliquid ſit actum, obſerua, an ea velis quæ haberi mutatio voluntatis indicat animum vacare, ſeu vacari. atque alibi apparere prout tulit vētus. Aliud eſt ſtabilitas loci. Bernardus ad fratres de monte. Impoſſibile eſt hominem fideliter figere in vno animum ſuum, qui non prius alicui loco perſeueranter affixerit corpus ſuum. Inſtabilitas quantum ad locum Deo diſplicet, & homini eſt damnoſa, & periculoſa. Hierem. decimoquarto. Dilexit mouere pedes ſuos, & non quieuit, & Domino non placuit. & intelligatur niſi ſit cauſa legitima. Aliud eſt, quòd homo ſit conſtans contra ten-

tationes. ita ꝙ non agitetur vento tentationum. Matth. 11. & Luc. 7. Quid exiſtis in deſertum videre, arundinem vento agitatam, &c.

Sequitur de cuſtodia quinque ſenſuum in generali. Et primo de viſu. Ibi noli reſpicere.

Et oſtenditur quid ſit temperantia, quid ſobrietas, & agitur de effectibus ſobrietatis.

Guſtus, olofactus, auditus, viſio, tactus
Per te claudantur, ne ſordes ingrediantur.

De Viſu.

Noli reſpicere quæ poſſint viſa nocere.
Auertas viſum, tibi ne tollat paradiſum.
Intrat mors animas per viſus ſæpe feneſtras.
Tu clauſis portis euita vulnera mortis.

De Auditu.

A verbis vanis, mendacibus, atque prophanis
Aures auertas, ipſas ad commoda vertas.
Audi ſermones, horas, miſſas, rationes.
Sic te diſpones ad rectas conditiones.

Sequitur de Odoratu.

Non ſit odoratus vnquàm tuus immoderatus.
Chriſtus odor tibi ſit, cum pluſquàm cætera proſit.

Sequitur de Guſtu.

Aſtringe tuum guſtum: qui vult conſummere multum:
Plurima guſtare vult, ventrem ſępe grauare.

Si guſtum ſequeris, nunquàm bene proficieris
Si ſibi credideris non ſobrius efficieris.

Sequitur de Tactu.

Sic compeſce manus, ne tactus ſit tibi vanus.
Tangens immunda manus ex hinc malè munda.
Vt vites pœnas res non tangas alienas:
Non aliquid tangas male, pro quo poſtea plangas.
Sicque pedes cohibe, ne vadant ad mala prompte.
Non ad rixandum vadas, nec damnificandum.
Non ad cernendum varias res, nec rapiendum.
Ad Dominum greſſus diſpone, tuoſque regreſſus.
Et quia de facili nequeunt aſueta relinqui
Non ſummas viſum, qui gignere poſſit abuſum.

Oſtendens quòd guſtus, & tactus pertinent ad eſſe, alij tres ad bene eſſe, & ſimul oſtendit quid ſit temperantia, & quid ſobrietas.

HIc auctor noſter determinat de temperantia, quæ regit hominem circa delectationes ſenſuum particularium. Pro quo eſt notandum quòd duo, ſcilicet guſtus, & tactus pertinent ad eſſe. Alij tres pertinent ad bene eſſe. Illud probatur: quia mediante guſtu aſſumitur quod per vim nutritiuam corpori vnitur: & ſic conſeruatur eſſe indiuidui. Mediante vero tactu per vim generatiuam transfunditur, quod erat in vno corpore in aliud

aliud corpus. & ſic ſit multiplicatio indiuiduorum, & ſaluatur eſſe ſpeciei in multis indiuiduis, quod non poſſet ſaluari in vnico indiuiduo, cum indiuiduum ſit corruptibile. Item tactus, & guſtus ſunt principales ſenſus. alij tres vero ordinati ad illos. viſu, auditu, & odoratu nutrimentum à lõge cognoſcitur, quod guſtu de prope cognoſcitur. Vnde dicitur in lib. de natura animalium, ꝙ auis rapax eſt acuti viſus: quoniam indiget, vt cibũ ſuum videat à remotis. Viſu etiam, auditu, & odoratu cognoſcitur de longe deſtructiuum corporis, vel delectabile quod ſecundum tactũ de prope cernitur. prius vidit mulier, ꝙ bonum eſſet lignum ad veſcendum, quàm de illo guſtaret. Gene. 3. Et prius vidit Dauid mulierem lauantem, ſ. Berſabeę vxorem Vrię quàm adulterium cum ea committeret. 2. Regum 11. Item ſicut dicitur in libro de natura animalium. Senſus tactus in homine ſubtilis pluſquàm alij ſenſus. & poſt ipſum guſtus. cæteri ſenſus in homine ſunt hebetiores, quàm in alijs animalibus. Item dicitur in eodem lib. ꝙ ſenſus viſus, in omnibus animalibus eſt ſupra auditum, & ſub ijs odoratus, tactus, & guſtus operantur ſecundum propinquitatem obiecti. Alij vero ſm diſtantiam. vnde delectationes quæ ſunt circa tactum, & guſtũ maiores ſunt, quàm quæ ſunt circa alios tres ſenſus, & pronitas ad operationes, & delectationes. ſm illos duos ſenſus maior eſt, quàm ſm alios tres: & vitia quę ſunt circa operationes, & delectationes illorum duorum ſenſuum magis ſunt periculoſa. ideò virtutes quæ ſunt contra illa vitia magis ſunt neceſſariæ, & magis notę, & habent ſpecialia nomina, quæ ſunt ſobrietas, quo ad guſtũ, & continentia quo ad tactum.

Quantum ad primum quod eſt ſobrietas eſt notandum ꝙ ſobrietas ſumitur quadrupliciter. Vno modo largè pro temperantia, quæ eſt vna quatuor virtutum Cardinalium. Sapien. 7. Sobrietatem, & prudentiam docet, & iuſtitiam, & virtutem quibus vtilius eſt in vita hominibus nihil. & ad Tit. 2. Sobriè, & iuſtè, & caſtè, & piè viuamus in hoc ſeculo, &c. Secundo modo ſumitur temperantia pro temperantia, quæ eſt generalis. Vnde Salomon. Iuuenes hortare vt ſobrij ſint in omnibus. Tertio modo ſumitur pro temperantia, quæ eſt circa potum, & cibum. vt ad Tit. 2. Adoleſcentulas: vt viros ſuos diligant prudentes. caſtas. ſobrias. gl. in potu & cibo. Quarto modo ſumitur pro temperantia, quæ eſt circa potum tantum, & ſic ebrietas ei opponitur Eccle. 31. Aequa vita hominibus. vinũ in ſobrietate. ſi bibas

illud moderate eris ſobrius, quæ eſt vita quæ minuitur vino. ſed in præſenti capitulo ſumitur temperantia circa cibum, & potum. & ſic ſumitur hic tertio modo. vel circa delectationes, quę ſunt circa guſtum. Ad commẽdationem ſobrietatis facit quod ſuadet natura in modicitate oris humani. quia homo in comparatione ſui corporis parui oris eſt, per quod nobis deſignatur ſobrietas in ſumptione cibi, & potus. Ariſtoteles in libro de natura animalium. & Seneca idem dicunt de puritate humani oris, &c. Vnde Bernar. Huius tam modicè partis, ſ. gutturis tam exigua delectatio, quanta paratur ſolicitudine, quãtam deinde moleſtiam parit. Hinc & morbi varij generantur. Item nimiam ſumptionẽ cibi, & potus diſſuadet nobis corruptio cibi, & potus, quæ fit poſtq̃ in ſtomachum deſcendũt. Iohel. j. Expergiſcimini ebrij, & flete, & vlulate oẽs qui bibitis vinũ in dulcedine, perijt vero ex ore veſtro. Non ſic eſt in alijs ſenſibus. Non enim corrumpitur res pulchra quę videtur cum ſemel viſa fuerit, nec res odorifera cum ſemel odorem eius aliquis perceperit. Naturales appetitus animæ non ſunt delitiarum. Eccl. 29. Initium vitæ hominis panis, & aqua, & veſtimentum, & domus tegens turpitudinem. eandem eſcam aſſignauit Dominus hominibus, & brutis Gene. j. Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem ſemen ſuper terram, & vniuerſa ligna, quæ habẽt in ſemetipſis ſementem ſui generis: vt ſint vobis in eſcam, & cunctis animantibus terrę. Ad hoc Seneca. Conſidera tecum quantum natura poſcat, & quantum cupiditas expetat. Natura enim modico contentatur: cupiditas nec ſuo, nec alieno contentatur. Sacra ſcriptura ſuadet nobis ſobrietatem in pluribus paſſibus. prima Pet. 5. Sobrij eſtote, & uigilate. & prima Theſſal. 5. Vigilemus, & ſobrij ſimus. Item ſobrietatem ſuadent nobis exempla ſanctorum. Dan. primo. De Daniele, Miſac, Sidrac, & Abdenago, qui dixerunt præpoſito Eunuchorum regis Babiloniæ: Dentur nobis legumina ad ueſcendum, & aqua ad bibendum, cibo regio contempto. & Dan. 10. Ego Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus. Panem deſiderabilem non comedi: carnes, & vinum non intrauerunt os meum. & Matth. 3. de Beato Ioanne Baptiſta cuius eſca erat mel locuſtarum, & muſcarum ſylueſtrium, poma ſylueſtria, & aqua pro potu. Vnde Lucæ 1. Vinum, & ſiceram non bibet. & Berna. ſuper Cant. Abſtinebo a carnibus, ne dum carnẽ nutriãt, ſimul & uitia carne generẽt. Ad idem Salomon: Eccl. 2. Vt me transferam ad ſapientiam co

gitaui à vino abſtinere carnem meam. Panem autem cum menſura ſtudebo ſumere, ne onerato vẽtre ſtare ad ſtudendum, atq; orãdum tędeat. Item legitur de ſobrietate exẽpl um B. Nicolai, qui ieiunabat quarta atq; ſexta feria. Omnis enim creatura ſobrietatem ſuadet: quia in omni creatura eſt modus, vel menſura, ſecundum illud Sap. 11. Omnia in menſura, & numero, & pondere diſpoſuiſti. Sobrietas enim valet ad ſanitatem corporis, & animæ. Eccl. 31. Sanitas eſt animæ & corporis ſobrius potus. Sobrietas valet ad vitæ diuturnitatem. Eccl. 37. Qui abſtinẽs eſt adijciet vitam. Item valet ad iucunditatem ſpiritualem, & corporalem. eodem 31. Exultatio animæ, & corporis vinũ moderatè potatũ. Homo ſobrius delectabiliter viuit, & dormiendo, & vigilãdo. eodem. Somnus ſanitatis in homine parco, dormiet vſq; mane, & anima ipſius cum ipſo delectabitur. Homo ſobrius differt comedere, donec eſuriat, & tunc panis, & aqua delectabiliter ei ſapiunt. Aug. Bernardus ad fratres de monte Dei. Panis furfureus, & ſimplex aqua, olera, vel legumina ſimplicia nequaquam res delectabiles ſunt: ſed in amore Chriſti, & deſiderio æternæ beatitudinis ventri bene morigerato gratanter, ex ijs ſatisfacere poſſe valde delectabile eſt. Ij vero qui in deſiderijs, & luxurijs vitam ducunt, reſoluta quidem corpora, & omni cera molliora circunferunt, atque infirmitatibus reple ta quibus ad cumulum malorum podagræ tremor, & immatura ſenectus accedit, & eſt eis vita ſemper in medicis, & medicamentis. Senſus autem tardi graues, & obtuſi. & quodammodo iam ſepulti. Chryſ. idem. Conſidera ęgros, quo faſtidio purgentur, quomodo quãuis ſuaues, & lauti cibi apponantur eis, horrori magis eis ſunt, quàm voluptati. Sic eſt cum per abundantiam cupiditas fuerit extincta, pariter & voluptas & iucunditas perimitur. quia non tam ciborum gratia, quàm deſiderij gignit ſatisfactio voluptatẽ. Vnde: Anima ſaturata calcabit fauũ. Anima verò eſuriens amarum etiam pro dulci ſumet. Prouerb. 27. Diuitum enim menſæ execrabiles, & horridæ ſunt, & morborum contaminatione plenæ, in quibus moleſta ſunt hęc quę delectabilia videntur. Sobrietas primum congreſſum habet in bello ſpirituali. ſine ipſa cęteræ virtutes fruſtra pugnant. glo. ſuper quartum c. Matth. Niſi gula prius refrenetur, fruſtra contra alia vitia laboratur. Sobrietas diabolum in arido ponit, & extra caſtrum, puta corporis ſobrij hominis. Matth. 12. Cum exierit immundus ſpiritus ab homine, ambulat per loca arida, quærẽs requiem,

requiem, & non inuenit. Homo inconueniens, & ſine ſobrietate opprimetur egeſtate. Prouerb. 21. Qui diligit epulas, in egeſtate erit, & qui amat vinum, & pinguia non ditabitur. Ex pręmiſsis apparet, ꝙ officium ſobrietatis conſiſtit in duobus, ſ. in cauendo exceſſum in cibo, & exceſſum in potu. Vnde Luc. 21. Attendite vobis ne forte grauent corda veſtra crapula, & ebrietate. cætera videantur in c. de gula. Sequitur de delectationibus circa tactum. Pro quo eſt notandum ꝙ delectationum circa tactum, Quædam eſt in ſuauitate veſtium, quædam in ſuauitatē lectorum, quędam in ſuauitate lectorum, quædam in ſuauitatē vnguentorum, quædam in ſuauitate balneorum, quędam in carnali contactu, quæ eſt duplex. Nam quædam eſt pertinens ad membra generationi deputata, quædam pertinens ad cętera membra. Sequitur de temperantia delectationum, quæ fit ſecundum viſum, auditum, & odoratum. Pro quo eſt notandum, ꝙ cum viſus ſit ſupra auditum, & ſub viſu odoratus, vt legitur in lib. de natura animalium, periculoſior videtur eſſe viſus, niſi refrenetur, quàm auditus, & auditus quàm odoratus. Ideo ſcriptura multum nobis ſuadet refrenationem viſus. Eccl. 9. Ne reſpicias mulierē multiuolam. & in eodem. Virginem ne circunſpicias, ne ſcandalizeris in decore illius. & in eodem c. Noli circunſpicere in vitijs ciuitatis, nec oberraueris in plateis illius. & eodem 25. Ne reſpicias mulieris ſpeciem, & ne concupiſcas mulierem in ſpecie. Propter ſpeciem mulieris multi perierūt. Eccl. 9. eodem in 41. Ne reſpicias mulierem alienī viri, & ne ſcruteris ancillā eius. De refrenatione viſus, & auditus habetur Eſa. 33. Qui ambulat in iuſtitijs, & loquitur veritatem, qui proijcit auaritiam ex calumnia, & excutit manus ſuas ad omni munere. Qui obturat aures ſuas, ne audiat ſanguinem, & claudit oculos ſuos, ne videat malum iſte in excelſis habitabit. Viſus, & auditus videntur habere curioſitatem quaſi inſatiabilem. Eccleſ. 1. Non ſatiatur oculus viſu, nec auris auditu impletur. Auditus à multis eſt temperandus: à muſicis inſtrumentis. Iob 21. Tenent timpanum, & citharam, & gaudent ad ſonitum organi. ducūt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt. & Eſa. 5. Cithara, & lira, & timpanum, & tibia, & vinum in conuiuijs veſtris, & opus Domini non reſpicitis, nec opera manuum eius conſideratis. Propterea ductus eſt populus meus captiuus: quia non habuit ſcientiam, & nobiles eius interierunt fame, & multitudo eius ſiti exaurit. Propterea dilatauit infernus animam

ſuam. Et aperuit os ſuum abſque vllo termino. Antigonus Alexandri pedagogus citharam eius fregit, adiecitque dicens. Aetati tuę iam regnare conuenit. Pudeat ergo in corpore regis voluptatem luxuriæ dominari. Item cauendum eſt à laſciuo cantu, & colloquio mulierum. vnde Eccleſ.9. de ſaltatrice dicitur, Ne audias illam, nec aſſiduus ſis cum ea, ne forte pereas in efficacia illius. Et eodem capitulo dicitur. Colloquium enim eius quaſi ignis exardeſcit. Vnde Bernar. de contemptu mundi. Colloquium quarum nihil eſt niſi virus amarum. Præbens ſub mellis dulcedine pocula fellis. Item refrenandus eſt auditus à malis proximi. Eccl.28. Sepi aures tuas ſpinis, & noli audire linguam nequam, & ori tuo facito hoſtia, & ſeras auribus tuis: Aurum, & argentum tuum confla, & verbis tuis facito ſtaterã, & frenos tuo ori rectos, & attende ne forte labaris in lingua, & cadas in conſpectu inimicorum inſidiantium tibi, & ſit caſus tuus inſanabilis in morte. Item cauendum eſt ne aliquis audiat adulationes diffamationes, &c. Olfactus, ſeu odoratus eſt temperandus à ſuauitate odorum, cum ſcriptum ſit Eſa.3. Erit pro ſuaui odore fętor, vna pœna infernalis. Reſiduum declarabitur in conſtructione literæ auctoris.

Sequitur textus de Vigilia.

Oſtendens vtilitates vigiliæ.

Prudenter vigila, ne fallat mors, neque culpa.
Sunt promiſſa bona vigilantibus, atq; corona.
Se bene ditabit meritis, bene qui vigilabit.
Sunt dormitantes reprobati non vigilantes.

Matth.15. Serue male, & piger, ſciebas quia meto vbi non ſeminaui, &c. Tolle talentum ab eo, & inutilem ſeruum eijcite in tenebras exteriores, &c. Et eodem 26. Dixit Dominus Petro. Non potuiſti vna hora vigilare mecum.

Chriſtus ad orandum nos monuit, & vigilandum.

Matth.

Matth.24. Vigilate quia neſcitis,qua hora Dominus venturus ſit. & eodem 25. Vigilate itaque & orate, quia neſcitis diem, neque horam.& eodem 26. Vigilate,& orate ne intretis in tentationem.

Vt cum tentamur, in nullo decipiamur.
Nam venit abſque mora mors, qua non credimus hora.

Debes vitare nimium ſero vigilare.
Nam vigilare nimis ſero, plus quando fit ignis,
Quippe ſitim generat in verbis,tempora vaſtat,
Corpus ſæpe grauat, animum quandoque moleſtat,
Surgere mane vetat, & craſtina facta retardat.
Noli dormire nimis: aut pauſando pigrere.
Somnus enim nimius eſt valde ſępe nociuus.
Corpus enim reddit pigreſcens, reumata nutrit:
Vulnerat & mentem, ſic otia vana ſequentem.
Tempus perdendo vitijs alimenta gerendo.
Dat laſciuire carnem, faciendo perire.
Cum vis dormire, debet crux ſancta pręire:
Te ſic commendes Domino reuerenter, & ores:
Me tibi commendo ſemper Deus alme, petendo
Vt me pauſantem conſerues, & vigilantem.
Me tibi virgo pia ſemper commendo Maria,
Vt mihi ſaluatrix ſis ſemper, & auxiliatrix.
Angele, qui meus es cuſtos, pietate ſuperna
Me tibi commiſſum, ſalua defende guberna.
Sic eadem facies, de ſomno quando reſurges

Sequitur textus de honeſtatæ vitæ, & conſeruatione.

SIT tua mens munda ſemper meditatio ſancta.
Actio ſit iuſta, necnon intentio recta.
Commoda ſint verba, ſit conuerſatio grata.
Sit placidus, geſtus, greſſus, maturus, honeſtus
Congrua ſit veſtis, ſocijs ſocieris honeſtis.
Compoſitos mores habeas laudabiliores
Inſpice maiores, mediocres, atque minores.
Collige ſic flores virtutum commodiores,
Cum quibus orneris, ſalueris, & auxilieris.
Sis ſic moroſus, & ad impia facta moroſus.
Nobilitas morum plus prodeſt, quàm genitorum:
Sis bene diſcretus, inter conuiuia lætus:
Tunc parce comede, mage parce pocula ſume:
Et parce loquere, ſocios largè reuerere.
Non ſis ad riſum pronus, niſi ſit tibi riſus,
Qui bene conueniat, & honeſtè tunc tibi fiat.
Tunc homo deridet, qui multum, vel cito ridet.
Non diſcurrendo procedas, vel ſaliendo.
Non vadas nocte, vel eas ſaltem bene docte;
Si poſſis tende ſociatus ſemper honeſtè.
Signa mali fugias, ne ſuſpectus malè fias.

A praua ſpecie debet ſe quiſque cauere.
Non habeas ſocios ſtultos, ſed dogmate fultos.
Cum ſanctis dicta quæ ſunt puerilia vita:
Elige conſortem, qui ſanctam det tibi ſortem:
Elige ductorem, qui te faciat meliorem.
Qui bene vult agere, qui vilia facta cauere,
Prauorum fugere debet conſortia verè.
Si ſanctos ſequeris, ſanctus ſic efficieris.
Sed peruerteris, ſi peruerſos comiteris
Pomum corruptum cito corrumpit ſibi nexum.
Omnia contracta denigrat pix calefacta.
Sic maculat cunctos prauus ſocios ſibi iunctos
Non ad taxillos ludas, nam ius vetat illos.
Ludi vitentur, aut plurima damna ſequentur.
Ludens diſperdit res, famam, tempora perdit,
Fraudem committit, mendacia, ſcandala mittit.
Se male ditare cupit, ac alios ſpoliare:
Clamat, blaſphemat, iurat, & ſe male damnat.
Infert litigia, periuria, verbera, furta.
Eccleſiam ſpernit, nocet huic, qui ludere cernit.
Languet, macreſcit, dolet, amittendo caleſcit.
Perdens inſanit, moleſtando corpus inanit:
Quamuis lętetur modicum, ſi forte lucretur.

Sequitur textus de fama.

VIR bone ſemper ama, quòd ſit tibi ſplendida fama.
Nomen habere bonum, ferturque Dei fore donum

Quiſquis habet vitam, non debet ſpernere famam.
Sancta tibi vita prodeſt, alijs tua fama.
Si propriam famam fieri vis ſemper honeſtam,
Crimina deuita: nam famam dat bona vita.
Nam ſic per crimen poſſes amittere nomen:
Sed male per ſigna fiet tua fama maligna.

Sequitur textus de diſpoſitione domus.

NE perdas ſubito domum diſponere ſcito.
Sic tua diſpone, fac omnia cum ratione:
Sic vt portare valeas, ſumptus moderare:
Qui nimis expendit, alienum poſtea prendit.
Vt bene ſufficias ſeruare ſtatutum ſapienter,
Sumptus non facias, niſi iuxta poſſe libenter.
Nec plures teneas famulos inconuenienter.
In vitijs caueas, vaſtare quàm inſipienter,
Ac tibi prouideas de rebus ſufficienter.
In cunctis habeas menſuram conuenienter.
Diſcrete videas, quæ ſunt facienda frequenter.
Et cito expedias, prout expedit ipſa decenter.
Quotidie multa nobis naſcuntur agenda.
Curſum iam nata velocius expedienda.
Aut aliter plura remanebunt perficienda.
Cum tibi ſit cura patrare negotia plura,
Id primo cura, cuius mora plus nocitura.

Sequitur

Sequitur textus de propria ratione hominis ad moriendum, &c.

Mordet mors cuncta quæ naſcuntur, ſiue cuncta.
Quæ prius in uita ſoluit feriendo ſagitta:
Nemo vitare mortem valet: aut ſuperare:
Nam clauſis portis intrans loca ſingula fortis,
Nocte, die, cuiq; mors inſidiatur vbique:
Sæpe necans, ſubito multos gladio feriendo.
Quamuis incipias bonus in medio ſic fineque fias,
Si bene non finis, malus hic fert ad mala finis.

Statutum eſt omni homini ſemel mori. ad Heb. 9. Mors reſecat, mors omne necat, quod carne creatur. Ber. Nemo vitare, per nullam ſortem poteris depellere mortem. Bernar. Nullus tam fortis cui parcant vincula mortis. Eſt Floretus in c. de modo vitandi peccata. Cerne diem mortis, quæ pulſat ad Hoſtia fortis. Et Cato. Quocunque ingrederis ſequitur mors corporis vmbram. & Floretus. Conſidera quot quanti ſubito moriuntur, ſæpe memento. Idcirco dicebat Saluator noſter Matth. 24. Vigilate quia neſcitis qua hora Dominus veſter venturus ſit &c. Cauſa finalis eſt præcipua cauſarum, ideo ab ipſa denominatur res. vt habetur in quinto Metaphiſicę, ſecundo Phiſicorum, & pluribus alijs paſſibus, ideo dicebat Saluator noſter Mat. 10. Deniq; non qui cęperit, ſed qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. Et Greg. In caſſum bonum agitur, ſi ante vitæ terminum deſeratur. ergo finis coronat.

Cur bene credendo perages bona faciendo.
Pſal. 30. Declina a malo, & fac bonum.

Ne ſis damnatus, ſis ſemper obire paratus

Auguſtinus. Stultum eſt homini viuere in ſtatu in quo non audet mori.

Viuere coneris bene: nam bene ſic morieris.

Vnde Bern. Iuſtum eſt, vt hinc hic exeat, qualiter vixit.

Vir bene viuentem vidi praue morientem

Qui me audierit abſque terrore requieſcet, & abundantia perfruetur malorum timore ſublato. Prouerb. primo. Iuſti in perpetuum viuent, & apud Dominum eſt merces eorum, ideo accipient regnum decoris, & diadema ſpeciei de manu Domini. Sapien. 5.

Non eſt mors ſubita, quem conſociat bona vita

Iuſtus ſi morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit. Sap. 4. & Apoca. 14. Opera enim illorum ſequuntur illos. Et Pſal. 48. Relinquent alienis diuitias ſuas.

Sis animo forti inſtanti turbine mortis.

Seneca. Facilius eſt vnam gentem vincere, quàm vnum hominem, in quo eſt animi fortitudo.

Sis bene contritus confeſſus menteq́; punctus.

Vt dictum fuit in c. de pęnitentia.

Corpore coniunctus Chriſti membriſque perunctus.

Eccl. 29. Eleemoſyna viri gratiam eius quaſi pupillam conſeruabit.

Cunctis ignoſce, veniam tribui tibi poſce.

Matth. 6. Si non dimiſeritis, nec pater veſter cœleſtis dimittet vobis. Si vero dimiſeritis, dimittetur vobis, &c.

Mundum poſtponas, nec amicos corde reponas.

Bernardus. Nec tibi ſint curæ res ad nihilum rediture, &c. & Lucæ 9. Nemo mittens manum ſuam ad aratrum & aſpiciens retro, aptus eſt regno Dei. Vnde in capitulo. Nemo deſperandus. de pęnitent. diſtinct 7. Circa medium eius habetur, quem moribus vrget, & pœna terret, ad veram vix veniet ſatisfactionem: maxime cum filij quos illicitè dilexit, ſint præſentes, vxor contriſtans, & mundus illecebrans. vnde Bern. Noli confundi miſera dulcedine mundi, &c.

Summa

Summà tibi cura, quòd mens tibi ſit bene pura.

Matth. quinto. Beati mundo corde: quoniam ipſi Deum videbunt, &c.

Chriſtum laudare ſatagas, & ſæpe rogare.

Vt tibi condonet tua crimina, teque coronet.

Iacobi vlti. Oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus. Et ſi in peccatis ſit dimittetur ei. Multum enim valet oratio iuſti aſſidua. & Eccl. 7. Humilia valde ſpiritum tuum: quoniam vindicta carnis impij ignis, & vermis, &c. Si iuſtus quidem vix ſaluabitur, impius: & peccator vbi parebunt.

Subde voluntati Domini te corde libenti.

Voluntas enim creata debet eſſe conformis voluntati diuinæ quantum poteſt.

Eſt virtus facere gratis facienda neceſſe.

Vt benedicaris, & deuotè moriaris.

Tanquâm catholicus, & Chriſti verus amicus.

Sic Domino ſpera, fidens in virgine vera.

Nullus ſperauit eo, & confuſus eſt. Eccleſ. 2. & Prouer. 29. Qui ſperauit in Domino ſubleuabitur.

Orans deuotè velit intercedere pro te.

Bernardus. Securum habes acceſſum o peccator ad Deum. ibi enim habes filium ante patrem, & matrem ante filium. Filius oſtendit patri latus, & vulnera. Mater oſtendit filio pectus, & vbera. & ideo nulla poterit eſſe repulſa, vbi tot charitatis occurrunt inſignia. vnde cantat mater eccleſia, Ora pro nobis ſancta Dei genitrix. ſentiant omnes tuum iuuamen, quicunque celebrant tuam commemorationem, &c.

Mortem commemorans Chriſti, tunc iugiter orans,

Tè cruce ſignando veramq; fidem recitando.

Ad Philip. 2. Hoc ſentite in vobis quod & in Chriſto Ieſu, qui humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem, mortem autem Crucis. & Tren. j. Audite obſecro vniuerſi populi, & videte dolorem meum. Et alibi legitur. Non licèt enim hominem mori, niſi in cinere, ideſt grandi contritione de peccatis

commiſſis,& cilicio,id eſt memoria dominicæ paſſionis,&c. Et recitando fidem prout continetur in ſymbolo,&c.

Commendans animam Domino, qui condidit illam.

Sed ne ſis victus caueas tunc dæmonis ictus.

Nam tunc conatur plus dæmon,& inſidiatur.

Sciens diabolus quòd poſt mortem non ſit tempus tentandi. Bernardus.

Vt deſperare faciat,quem vult cruciare:

Sed ſibi ne credas,nec ijs quæ dico recedas.

Nunquam deſperes de diuina pietate.

Sicut fecit Caym dicens. Maior eſt iniquitas mea: quàm vt veniam merear.Gen.4. Miſerationes enim eius ſuper omnia opera eius.Pſal.144.

Nec propria ſperes fieri ſaluus probitate.

Vnde Apoſtolus.Non ſunt condignę paſſiones huius ſeculi ad futuram gloriam.igitur non ſolum proprijs meritis, ſed Dei miſericordia ſaluamur.

Te potius firmes ſaluatoris bonitate

Qui bene contritos ſperantes in deitate

Saluat clementer miſerendi fertilitate

Viuo ego dicit Dominus.Nolo mortē peccatoris vel impij, ſed vt conuertatur impius à via ſua, & viuat. Ezech.33.& Prou.16. Qui ſperat in Domino beatus.

Quantumcunque malus fueris,poteris fore ſaluus,

Si bene contereris in fine, libenſq; fateris,

Si nequeas ore tunc ſaltem corde fatere;

Pectus tundendo, ſignumq; crucis faciendo.

De pœnitentia diſtinct. 7. capitulo, Nemo deſperandus. Per magiſt.31. diſtinct. quarti ſententiarum. & 26.queſt.6.capitu.ſi aliquis. Vnde Auguſt.in libro confeſſionum alloquens Deum patrem,Merito mihi eſt ſpes valida in Deo, qui curauit omnes languores meos per eum qui ſedet ad dexteram ſuam,& interpellat pro nobis,alioquin deſperarem. Multi enim, & magni

ſunt

ſunt languores mei, licèt maior eſt medicina tua.
In cruce pendentem latronem mox morientem
Chriſtus ſaluauit: quia patiendo rogauit.
Luc.23. Domine memento mei dum veneris in regnum tuum, cui Dominus Ieſus. Amen dico tibi hodie mecum eris in paradiſo, &c. Tamen ſcribitur Exo.33. Miſerebor cui voluero, & clemens ero in quem mihi placuerit.
Ergo fide firma te Chriſti nomine firma,
Qui nunquàm ſpernit, quos contritos bene cernit.
Pſalmus 51. Cor contritum, & humiliatum Deus non deſpicies.

Sequitur textus de Pœnis inferni.

POST mortem pœna ſequitur, vel gloria plena.
Pœna tamen purgans eſt vna: ſed altera damnans.
Mortali vitio moriens, mors mergitur orcho,
Semper paſſurus pœnas, nunquàm rediturus.
Nam ſunt indigni reſidentes morte maligni:
Non ſunt ſaluati: quia ſunt multum maculati.
Quamuis ſpectati ſpreuerunt eſſe leuati.
Cur ſunt damnati iuſtè ſemper cruciati,
Et velut ingrati, nunquàm ſunt inde leuati:
Vermes cum tenebris, & verbera, frigus, & ignis,
Dæmonis aſpectus, ſcelerum confuſio, luctus,
Fętor, ſerpentes, languor, ſine fineq; perpes,
Prauos torquebunt, ſemperq; quiete carebunt.

Eſurient, ſitient, diformes corpore fient,
In terræ centro percuſſi turbine tetro.
Non eſt orandum pro damnatis, neque dandum.
Nam ſupportari non poſſunt: ſiue iuuari.

Oſtendens quid ſit pœna damnans quot ſint eius ſpecies.

POſtquàm auctor noſter determinauit de modo moriendi. hic determinat de ſequela mortis, dicens ꝙ poſt mortem ſequitur vel gloria, vel pœna. De gloria tractabit ibi. Qui mundus moritur. De pœna facit hic, ſcilicet ibi. Pœna tamen purgans, &c. diſtinctionem dicendo, ꝙ quædam eſt pœna purgans alià damnans. De pœna purgànte determinabit inferius, ibi. Qui ſine mortali. De pœna damnante determinat auctor hic, Mortali vitio. vbi videtur tria facere. Primo oſtendit quid ſit pœna damnans, quomodo, & vbi. Secundo oſtendit ſpecies pœnę damnantis. Tertio remouet dubium, quod poſſet oriri circa damnatos. Prima, ibi, mortali vitio. Secunda, ibi, vermes cum tenebris. Tertia, ibi, non eſt orandum. Declaratio duorum primorum verſuum patet per prędicta, & etiam litera eſt de ſe clara. Sed declaratio illius partis, Mortali vitio, reſtat ad præſens tractanda. Vbi auctor noſter dicit, ꝙ pœna damnans ſequitur illum, qui in peccato mortali decedit. Et ſubdit locum cum dicit orcho, ideſt inferno.

QVAESTIO.

Concluſio. Secundum diuinam iuſtitiam, & per ſententiam diffinitiuam, non eſt poſſibile aliquem ſaluari decedentem in peccato mortali.

QVæritur vtrum poſſibile ſit ſaluari aliquem decedentem in peccato mortali.

Solutio, ſecundum Bonauenturam. Diuina potentia talem poſſet

poſſet ſaluare,ſed diuina iuſtitia iuſtè, & rationabiliter oppoſitum decreuit. Et ſi alicui in peccato mortali decedēti vnquàm dedit Deus ſaluari, iſte non erat damnatus per ſententiam diffinitiuam. Pro maiori declaratione literę auctoris eſt præmittendum, ꝙ ſicut patet diuina potentia in creando: ſapientia in gubernando: & clementia in reparando, ſic patebit eius iuſtitia in puniendo. Dignum eſt enim, vt non remaneat dedecus peccati ſine decore iuſtitiæ. Licèt enim peccatum ſit tranſitorium. tamen pœna erit ęterna, ſeu perpetua pluribus rationibus. Vna, quia homo peccauit in ſuo æterno, ideo punietur æternaliter. Alia ratio eſt, quia materia ignis infernalis ęterna eſt, ſ. peccati macula: ideo, & pœna debet eſſe perpetua. Alia ratio eſt, quia peccatum eſt contra illum qui eſt infinitus, ideo pęna debet eſſe infinita, non quidem acerbitate, ſed duratione. vnde Chryſoſto. Omnis iniuria talis eſt qualis fuit perſona patiens iniuriam. tamen nulla actio Dei ad extra eſt infinita propriè, quare non punit ex extremo ſuæ potentiæ: etiam patiens cum ſit finitum non ſufficeret accipere illam actionē Dei, ſi in infinitum puniret &c. quare citra condignum punit, & vltra condignum præmiat. Alia ratio quare pœna erit perpetua attenditur ex ipſo ſtatu peccantis mortaliter, qui per peccatum gratia priuatur. vnde cum ſine gratia non poſſit fieri remiſſio culpæ, ſi in peccato mortali decedat, ſemper culpa in eo remanebit, cū vlterius non ſit gratiæ ſuſceptibilis, manente autem culpa ſemper eſt obnoxius pœnæ, alias remaneret aliquid inordinatum in vniuerſo, & ideo talis in perpetuum punietur. Alia ratio eſt, quia homo per peccatum perimit in ſe bonum, quod poſſet eſſe ęternum. Alia ratio eſt: quia mala voluntas reproborū ęterna eſt. Vellent. n. in peccato ſi poſſent perpetuo delectari, ideo perpetuo debent puniri. De iſtis rōnibus, & alijs quas omitto cauſa breuitatis tractatur per doc. ſuper 46. diſt. quarti ſenten. & in compen. Theo. li. 7. vnde Greg. in dialogo: Ad magnā iuſtitiā iudicantis pertinet: vt nunꝙ careāt ſupplicio, qui nunꝙ carere voluerunt peccato. De hoc. n. poſſunt dari plura exēpla. Videmus enim ꝙ vulneratio momentanea inducit mortē perpetuā. Item caſus in foueam temporalis eſt, & tamē detentio perpetua eſt. Item crimen lęſæ maieſtatis temporale eſt, & tamen detentio eſt perpetua, ſ. ſeruitus. Item emptio momentanea eſt, & tamen dat ius poſſidēdi in perpetuum. Item plaga illata alicui eſt temporalis, & tamen cicatrix eſt perpetua.

QVAE-

QVÆSTIO.

Concluſio. Iuſtitia, & miſericordia in Deo ſunt vnus, & idem actus formaliter.

Quaeritur vtrum in Deo miſericordia, & iuſtitia ſint idem.

Solutio, dicendum eſt, ꝙ iuſtitia, & miſericordia in Deo eſt vnus & idem actus formaliter, & realiter, reſpiciens primo Dei bonitatem, ſed inducũt duas rationes formales in ordine ad extra, quia per eundem actum inquantum eſt iuſtus, Deus vult recte vnicuique quod ſuum eſt, & inquantum eſt miſericors Deus, vult miſerũ liberari a ſua miſeria, nec eſt inconueniens eodem actu voluntatis formaliter Deum ferre ſupradicta obiecta ſecundaria, & penes vnum ferri Dei iuſtitiam, & penes alium ferri miſericordiam. patet ſimili, quia eodem actu volendi Deus vult bonis præmium, & malis ſupplicium, ſecundum Landulph. in libro ſententiarum ſuper 46. diſtinctione quarti.

QVÆSTIO.

Concluſio. In punitione malorum ſemper concurrit & miſericordia.

Quaeritur vtrum in punitione malorum ex parte Dei concurrat miſericordia. Et videtur quòd non. Iacobi ſecundo. Iudicium ſine miſericordia fiet illi, qui nõ fecit miſericordiam. Oppoſitum eſt in Pſal. 24. vbi dicitur, Vniuerſæ viæ Domini miſericordia, & veritas. vbi dicit Caſſiod. ꝙ in omnibus operibus Dei relucet pietas miſerationis, & veritas iuſtitiæ.

Solutio, dicendum eſt, ꝙ in punitione concurrit duplex iuſtitia, ſcilicet diſtributiua, & commutatiua: diſtributiua, quia decet Deum ſic diſtribuere, aliàs non eſſet iuſtus. Commutatiua, quia proportionabiliter datur tormentum pro culpa, deterius eſt enim malos eſſe impunitos, quàm eſſe punitos, quia ſuper bonum naturæ additur bonum iuſtitiæ in punitione. Tunc quando quæritur vtrum in punitione malorum concurrat miſericordia,

ſericordia, tenetur communiter ꝙ ſic. Ponitur tamen talis ratio. Quantum agens agit tãtum patiens patitur: quia ſunt proportionata, per Ariſtotelem quinto Metaphiſicæ. Deus eſt agẽs infinitum. ergo agit quantum eſt de ſe actionem infinitam, & per conſequens videtur ꝙ paſſio corporis deberet eſſe infinita: ſi non eſſet aſcribendum miſericordiæ, & pietati, ſed in damnatis non eſt paſſio infinita: ergo. Iſta ratio quadrupliciter deficit. Primo quia nulla actio Dei ad extra eſt infinita: quia vltra ſuam volitionem non eſt, niſi vel reſpectus rationis, vel ſi ſit aliquid reale, erit creatum, non infinitum. Secundo, quia poſito quòd eſſet actio infinita, & paſſio finita, non eſſet ex miſericordia, ſed ſolum quia paſſum non poteſt plus recipere cum ſit finitum. Tertio, quia finita paſſio poteſt reſpondere finitæ culpę, ſecundum ſtrictam iuſtitiam ſine miſericordia, ergo non procedit ex miſericordia quòd infligatur paſſio finita. Quarto, quia cum omnes paſſiones ſint finitæ, omnes pœnæ ſunt ęquales, ſi ex eo, quòd finitæ procedunt ex miſericordia ab infinito agente. Infinitum enim vt infinitum infligit paſſo tantum quantum poteſt recipere. ideo dicendum eſt, ꝙ in punitione malorum ſemper concurrit miſericordia, quia ſemper Deus remittit aliquid de pœna & punit citra condignum, & tunc impletur illud Iaco. 2. Miſericordia ſuperexaltat iudicium, ſecundum Landul. ſuper 46. diſtinct. quarti ſenten. Aliter eſt breuis in punitione malorum reperitur miſericordia relaxans: quia Deus punit citra condignum, non autem liberans, quia ſine miſericordia liberante fiet iudicium. Malach. 2. Iudicium ſine miſericordia fiet ijs, qui miſericordiam non fecerunt, & idem Iac. ſecundo.

Quantum ad ſecũdam partem de ſpeciebus pœnarum damnatorum in inferno, ibi. vermes cum tenebris, &c. eſt notãdum ꝙ plures ſunt tenebræ infernales. & cauſa eſt, quia ſecundum diuerſitatem peccatorum debet eſſe diuerſitas pœnarum. Vnde cum in peccato ſit auerſio a creatore, & concurſio ad bonum commutabile, & deordinatio voluptatis contra dictamen rationis, merito pœna variabitur propter iſta. Hinc eſt ꝙ per auerſionem erit carentia viſionis diuinæ, propter cõuerſionem erit pœna materialis incendij, propter inordinationem rationis, & voluntatis erit pœna vermis, quæ conſiſtit in afflictione varia, acerba, & interna. Ignis infernalis non omnes æqualiter cruciabit: quia alij plus, alij minus torquebuntur, ſecundum ꝙ plus,

vel

vel minus peccauerunt,ſicut ab eodem igne aliter vritur palea, & aliter lignum.

Et ſi quæratur vtrum ille ignis ſit corporeus: & ſi corporeus, quomodo poteſt agere in animam.

Solutio,dicendum eſt, quòd ille ignis agit in creaturam ſpiritualem, vt inſtrumentum Dei,& iuſtitiæ: quãuis adhuc ſit corporeus. vnde Magiſter ſententiarum 44.diſtin. quarti recitans Iulianum Tolletanæ Eccleſiæ Epiſcopum Gregorij dicta ſequentem ſic ait. Si viuentis hominis incorporeus ſpiritus tenetur in corpore,cur non poteſt poſt mortem etiã corporeo igne teneri. Teneri autem per ignem ſpiritum dicimus:vt in tormento ignis,ſic videndo,atque ſentiendo.quòd anima tormentum ignis patiatur:, non ſolum videndo,ſed etiam experiendo,colligitur ex dicto euangelico Luc.16. cap. de malo diuite: ꝙ ignis infernalis corporeus ſit, probatur per Gregorium dicentem, ignem infernalem corporalem eſſe non ambigo. Et idem dicit Baſilius ſub tali verborum forma. Ignis materialis cedet ad punitionem damnatorum quantum ad illud quod ardoris habet.

QVAESTIO.

Concluſio. Ignis infernalis affliget corpora, ſed non conſumet.

QVæritur vtrum ignis infernalis ſit corporum conſumſumptiuus.

Solutio,ſecundum Bonauenturam ſupra quartum librum ſentẽtiarum iuxta finem: ſicut videmus Salamandram in igne viuere, & non deficere: ſic affliguntur mali, nec conſumuntur:& ſicut aurum ab igne inflammatur, nec conſumitur:& ſicut montes Siciliæ æſtuant ignem, & tamen integri perſeuerant.Sic ignis infernalis affliget corpora,ſed non conſumet. vnde Bern. Et fit flamma furens illos ſine fine perurens.& Eſa.33. Quis ex vobis poterit habitare cum ardoribus ſempiternis.Alia pœna eſt vermis non materialis,ſeu corporalis, ſed ſpiritualis. qui dicitur remorſus conſcientiæ inquantum mali ſimul omnia peccata memorabuntur, vt continuè torqueantur. Vermis enim dicitur comparatiuè loquendo, inquantum oritur ex putredine peccati,& animam affligit,ſicut corporalis vermis affligit corpus. quòd vermis ille non ſit corporalis patet:quia poſt diem iudicij mundo innouato non remanebit ali

quod animal præter hominē. Prǣmiſſa probantur fore vera per B. Tho. & alios doct. ſupra quartum ſenten. in fine vbi habetur. vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur. & erūt vſque ad ſatietatem viſionis omni carni. i. electis. & idem habetur Eſa. vlt. cap. & in compen. Theol lib. 7. Alia pœna infernalis erit tenebræ. Infernus enim eſt locus tenebroſus, cum ſit locus triſtitiæ. Lumen enim eſt delectabile. tamen lumen ingerit triſtitiam per accidens. ſ. inquantum oſtendit aliquid triſte. vnde in inferno erit aliquid obſcuri luminis, quo damnati videre poſſunt & poterunt vnde doleant non vnde lętentur. ſecundum Beatum Aug. & compen. Theol. lib. 7. Mali enim in inferno patientur, & patiuntur tenebras exteriores, & interiores. quia tormentorum exteriorum, & interiorum doloribus adeo afficiuntur, vt pęnitus ſint extra lucem corporalem, & ſpiritualem. ſecundum Mag. ſent. 49. diſt. 4. & Matth. 22. Ligatis manibus, & pedibus proijcite eum in tenebras exteriores. & Pſal. 58. Ibunt in progenies patrum ſuorum, & vſq; in æternum non videbūt lumen. vnde Bernar. Quid tunc theſauri quid aceruus proderit? Cum peccatores mittētur in inferiores Inferni latebras, ignem pariterque tenebras. Circa hoc ſecundum Bonauen. lucis corporalis triplex eſt actus. ſ. manifeſtare, dirigere, & declarare, & iſta poſſunt reperiri in luce ſpirituali. Si loquamur quātum ad primum actum, qui eſt manifeſtare. Verum eſt, ꝙ damnatis manifeſtabuntur illa ſolum, quæ ſunt ad cumulum pœnæ. ſ m ꝙ dicit Iſid. Si loquamur quantum ad ſecundū actum, qui eſt dirigere, ſunt dānati omnino extra lucem, nec poſſunt dirigi: quia ſicut dicitur Eccl. 9. quodcunq; poteſt facere manus tua inſtanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec ſcientia, nec ſapientia erunt apud inferos, quò tu properas. Si vero loquamur quantū ad tertium actum, qui eſt delectare, damnati ſunt omnino extra lucem: quia ibi abſorbentur à pœnis taliter, ꝙ non licèt eis aliquid delectabile cogitare.

QVAESTIO.

Concluſio. Beati ante iudicium, & poſt vident damnatorum pœnas.

QVæritur hic vtrum beati, & damnati ſe mutuo cognoſcant.

Solu. dicendum eſt, ꝙ beati ante iudiciū, & poſt vident pęnas

damnatorum, vt dicit Bonauentu. in ſpeculo, & in Deo. vnde Pſal. 57. Lętabitur iuſtus cum viderit vindictam: damnati vero ante iudicium nō agnoſcunt beatos intuitu præſentiæ, ſed per cōſiderationem. vnde Greg. Infideles in imo poſiti fideles ſupra ſe attendūt. Exemplum habemus Luc. 16. de malo diuite. Poſt iudicium vero reproborum pœna incēditur, vt etiam nō liceat eis gloriā beatorum attēdere, in mēte tamen habebunt ſemper eius amiſſionem, & carētiam: vt inde triſtentur. B. Thom. ſuper vlti. diſt. quarti ſenten. dicit ſub tali verborum forma, damnati ante diem iudicij videbunt bonos in gloria, non hoc modo, ꝙ gloriam eorum qualis ſit cognoſcant: ſed ſolummodo cognoſcent eos eſſe in gloria, & ex hoc turbabūtur, tum propter inuidiam alienæ fęlicitatis, tum propter carentiam talis beatitudinis quam amiſerunt. vnde dicitur Sapiē. 5. de impijs. videntes turbabuntur timore horribili. ſed poſt diem iudicij omniū beatorum viſione priuabuntur: nec tamen eorum pœna propter hoc minuetur, ſed augebitur: quia in memoria habebunt gloriam beatorum, quam viderunt.

QVAESTIO.

Concluſio. Gloria ſanctorum non minuitur viſa pęna reproborum.

QVæritur vtrum gloria ſanctorum minuatur, viſa pęna reproborum.

Solutio. ſ'm Mag. ſen. in vlt. diſt. 4. ibi allegantē Greg. apud animam iuſtorum non fuſcat beatitudinem aſpecta pęna reproborum: quia vbi iam comparatio non erit miſeriæ, minuere lętitiam beatorum non valebit: & licèt iuſtis ſua gaudia ſufficiant, ad maiorem tamen gloriam vident pœnas malorum, quas per gratiam euaſerunt.

QVAESTIO.

Concluſio. Relatione eorum qui deſcendunt ad inferos damnati ſciunt quid agatur inter viuos.

QVæritur vtrum damnati ſciant, quid agatur inter viuos, ſeu viatores.

Sol. B. Aug. Quęſtionem iſtam propriè nō ſoluit. tū veriſimile eſt,

le eſt, ꝙ ſi aliqua ſciant hoc eſt relatione eorum, qui deſcēdunt ad inferos,&c. Alia pęna eſt verberum. vnde Bern. in quodam ſermone, malei percutientes &c. & in lib. de contemptu mūdi. Diformes nigri, nec ſunt ad verbera pigri. Tamen ſuper hoc videat peritus lector. Alia pœna eſt frigus. vnde Greg. in inferno erit aqua congelans frigus inſupportabile,&c.& Iob 24. Tranſiet ad calorem nimium ab aquis niuium,& vſq; ad inferos peccatum illius. Alia pœna eſt dęmonum aſpectus, iuxta illud 47. diſt.3. ſen. Illos habebunt tortores in pęna quos habuerunt incentores in culpa. vnde Bern. ſunt ibi tortores, ſerpentibus horribiliores,&c. diformes, nigri,&c. vnde Iob. vbi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitans. Poſt diem vero iudicij ceſſabit omnis pręlatio, per Mag. ſent. 47. diſt. 4. ibi recitantem Paulum. 1. ad Corin. 15. Chriſtus euacuabit omne principatum, poteſtatem,& virtutem.

QVAESTIO.

Concluſio. Dęmones quandoque ex permiſſione diuina bonos affligunt.

Quæritur quorum miniſterio iſta pœna infligatur. Et videtur per iam dicta ꝙ miniſterio dęmonum, cum dicitur, illos habebunt tortores,&c. De illa quæſtione ſunt opiniones. Quidam enim dixerunt, ꝙ miniſterio dęmonum iuxta prædicta. Grego. in ſuo dialogo dicit. Quòd animæ ordinatione diuina per ſe deſcendunt ad infernum, vel ad purgatorium. Alij autem tenent quòd dęmones deportant animas damnatorum ad infernum, & eas torquent. non autem deportant animas ad purgatorium, quod probant pluribus rationibus. Prima ratione ſic. Dęmones abhorrent purgationem,& liberationem animarum. ergo eam non adminiſtrant. Item Auguſt. Si diabolus cognouiſſet patientiam Iob, & ꝙ per eius tentationem debuiſſet Iob proficere, nequaquàm ipſum tentaſſet. ergo cum animæ meliorentur ex purgatione, diabolus eas nō purgat. Non enim videtur probabile quòd illud fiat miniſterio dęmonum: cum ibi purgetur peccati ſcoria, quam diabolus non vult purgari. Non etiam videtur probabile, quòd hoc fiat miniſterio angelorum, quamuis Iacob læſus fuerit ab angelo cum emarcuit neruus femoris eius: quia illud magis fuit ad repreſſionem cōcupiſcentiæ, quàm ad grauem afflictionem.

nem. Vix enim: aut nunquam legitur bonos Angelos bonos homines vexaſſe. & ideo videtur, quòd nec boni, nec mali angeli puniant animas in purgatorio, ſed quòd boni angeli deducant animas bonas ad purgatorium, & purgatione facta eas ducunt ad paradiſum. & quòd in purgatorió purgantur, diuina ordinatione. tunc ad illam auctoritatem quando arguitur, illos habebunt tortores in pœna, &c. Dicendum eſt, quod intelligitur de damnatis æternaliter, & non de illis, qui ſunt in purgatorio. Ex permiſſione enim diuina dęmones in hac vita quandoque bonos affligunt: vt patet de Iob. Beato Antonio, & pluribus alijs: & ideo eſt, quia in præſenti durat pugna inter homines, & dæmones. vnde aer iſte caliginoſus eſt aſſignatus dęmonibus magis propter officium tentandi, quàm propter ſupplicium. & hoc ad noſtrum maius meritum, ſi vincamus, &c. Alia pœna eſt peccatorum confuſio. Naum 3. Reuelabo pudenda tua in facie tua, & oſtendam gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam. Ad hoc concordat Bonauen. dicens: Mala malorum patebũt malis, nec erit ſolatium habere ſocios pœnarum, ſed magis confuſio. Item patebunt bonis mala malorum. vnde Gregorius. Vnius mens ab alterius oculis non abſcondetur. Et Aug. in futuro vno aſpectu videbimus omnium cogitationes. Alia pęna erit fletus. Matth. 22. *ibi, ſcilicet in inferno* erit fletus, & ſtridor dentium. & Bernardus. Tunc flens, & triſtis, qui pęnis *traditur iſtis*, Malet præteritæ, quàm in omni tempore vitæ, Pauper vixiſſe, quàm diuitias habuiſſe.

Circa hoc quæritur vtrum iſte fletus ſit corporalis, vel ſpiritualis.

Solutio. ſecundum B. Thomam ſupra quartum ſenten. circa finem. In fletu corporali duo inueniuntur: quorum unum eſt lachrymarum reſolutio, & quãtum ad hoc fletus corporalis in damnatis eſſe non poteſt: quia poſt diem iudicij quieſcente motu primi mobilis, non erit aliqua generatio, nec corruptio. In lachrymarum autem reſolutione oportet eſſe illius humoris generatio, qui per lachrymas diſtillat, quare aliud quod inuenitur in fletu corporali eſt quædam commotio, & perturbatio capitis, & oculorum. Et quantum ad hoc fletus corporalis in damnatis eſſe poterit poſt reſurrectionem: quia corpora damnatorum non ſolum ab exteriori affliguntur, ſed etiam ab interiori ſecũdum ꝙ corpus immutatur ad paſſionem animæ. Et idem dicit Bonauentura, & compendium Theologiæ.

Alia

Alia pęna infernalis eſt foetor. Vnde Baſilius ſupra finem quarti ſententiarum ait ſic: in vltima mundi purgatione fiet quædã ſeparatio in elementis,vt quicquid eſt purum, & nobile remaneat ſuperius ad gloriam beatorum. Quicquid vero ignobile, & fœtulentum inferius proijciatur ad pœnam damnatorum, ergo in inferno erit fętor intolerabilis,ad hoc Pſal. 10. Pluet ſuper peccatores laqueos:ignis,ſulphur, & ſpiritus procellarum pars calicis eorum. Alia pęna erit damnum irreparabile, quia damnati amiſerunt Deum, & omnia bona tam gratiæ quàm gloriæ,non ſolum in re, ſed etiam in ſpe. Vnde Iſa.30. Non inuenietur in fragmentis eius teſta,in qua portetur igniculus charitatis ſupple de incendio; aut hauriatur parum aquæ de fouea diuinæ miſericordiæ ſupple: vbi eſt notandum quòd pœna eſt duplex, ſcilicet pęna ſenſus,& pœna damni. pęna ſenſus, & pęna damni puniuntur damnati in inferno ſine ſpe liberationis: pęna damni illi puniuntur qui ſunt in limbo,& iſta pęna dicitur carẽtia viſionis diuinæ, in iſto limbo in parte inferiori ſunt paruuli non baptizati ſine ſpe ſaluationis,in parte ſuperiori fuerunt antiqui patres cũ expectatione gloriæ, qui & ſinus Abrahæ dicebatur ſecundum Bonauen. dolebunt enim damnati, quia amiſerunt bona temporalia. vnde Pſal.48. Cum interierit homo,non ſumet omnia, neque deſcendet cum eo gloria domus eius. Dolebunt damnati: quia perdiderunt tempus. vnde Ier.8. Tranſijt ęſtas finita eſt meſſis, & nos ſaluati non ſumus. Dolebunt damnati:quia viſionem,& gloriam Dei amiſerunt. Vnde Criſoſtomus omnes gehennæ ſuperat cruciatus carere bonis, quibus in ſua poteſtate homo habebat ꝙ poterat frui. Alia pęna infernalis erit vincula. vnde Matth. 22. Ligatis manibus,& pedibus mittite eum in tenebras exteriores.

QVAESTIO.

Concluſio. Ad iudicium generale bonæ,& malæ animæ venient.

QVæritur hic vtrũ animæ a ſuis receptaculis aliqñ exeant. Sol. ſ'm Bona. ad iudiciũ generale, & bonę & malæ animæ venient,& ſic exibunt à ſuis receptaculis ad recipiendũ retributionẽ ſ'm merita, vel demerita ſecunda ad Cor. 5. Omnes enim nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti,vt referat vnuſquiſq; propria corporis prout geſſit ſiue bonum,ſiue malum: beati enim qui poſſunt nos iuuare reuo-

cando, confortando, docendo, liberando: aliquando exeunt: vt patet in legendis ſanctorum. Et ſi obijciatur illud Pſal. 77. Spiritus vadens, & non rediens. Reſpondetur ꝙ intelligitur ad illũ ſenſum, quòd homo propria volũtate poteſt cadere a ſtatu gratiæ in ſtatum peccati, ſed non poteſt per ſe ſe releuare niſi mediante Dei adiutorio. Alio modo poteſt intelligi, ꝙ ſpiritus nõ exit a ſuo receptaculo, niſi gratia ſpeciali ſibi collata. Damnati vero ſunt ligati, & exire non ſinuntur: quia pęna ipſa dependet a loco. Gloria vero non dependet à loco, ſed à Deo, qui vbique eſt: nec eſt de dæmonibus ſimile: quia illi non ſunt ligati, immo ſunt, & erunt vſque in diem iudicij hominum viatorum tentatores ad hominum maius meritum ſi vincant. Et ſi reperiatur ꝙ damnati aliquando apparuerint viuis, hoc procedit ex permiſſione diuina cauſa ſpecialis inſtructionis aliquorum viatorum. Alia pęna erit ignominia. Vnde tam ignominioſum erit corpus damnati, quòd anima reſumens ipſum ſtupebit quando illud videbit ſecundum Compen. Theo. libro vij. Alia pœna erit exilium: patet quia damnati exulabunt à patria ſine ſpe reditus, iuxta illud: Exulabit ſine ſpe reditus patrięq; reiq;. Alia pęna eſt mors æterna, & Apoc. 24. pars illorum erit in ſtagno ardenti, igne, & ſulphure, quod eſt mors ſecunda. i. ęterna ſecundum docto. Vnde Bern. nec venit ad metas mortis miſerabilis ætas. Semper ad ima cadit illi mors obuia vadit. Neſcia finiri, ſemperque videtur oriri, ergo ęterna. Tantum enim erit ſupplicium damnatorum, ꝙ mortem quę eſt finis terribilium, & quę a cunctis mortalibus ſummè timetur deſiderabunt: ſed eam nõ inuenient, quia æterna Apoc. 9. Quærent homines mortem, & non inuenient eam, deſiderabunt mori, & mors fugiet ab eis. Vnde Grego. ibi mors ſemper viuit & Matth. 25. Ibunt ij, ſcilicet damnati, in ſupplicium æternum: iuſti autem in vitam ęternam: ergo mors æterna damnatis ſicut vita æterna beatis. Alia pęna erit ſeruitus. Tren. 1. Princeps prouinciarum facta eſt ſub tributo. Vnde apoſtolus. Qui facit peccatum ſeruus eſt peccati. damnati enim ſm Gregor. ſub tributo pęnarum ſemper ſeruient, & nunquam perſoluent, ergo ſeruitus æterna: Alia pęna erit ſtridor dentium. Matth. 22. Ibi erit fletus, & ſtridor dentium, ex nimio calore procedendo ad nimium frigus. Alia pęna erit fumus, vnde Iſa. 65. Iſti, ſcilicet damnati, fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die. Alia pęna erit clamor, ideo dicitur quædam furia infernalis erinnis ab eri, quod eſt lis latinè,

&

& naſcor naſceris: quia ibi ſemper naſcũtur lites. vnde Eccl.41. de patre impio conqueruntur filij impij:quoniã propter ipſum ſunt in opprobrium:ergo in inferno eſt clamor varijs anguſtijs agitatus. Alia pęna eſt & erit vituperium,quoniam damnati magnam habebunt confuſionem ex denudatione ſuorum malorum operum.Naum.3.Oſtendam gẽtibus nuditatem tuã &c. Et glo.ſuper illud.Iob 8.Qui oderunt te induentur confuſione, & tabernaculum impiorum non ſubſiſtet, dicit ſic:viſo iudice omnia mala ante oculos omnium verſantur. & alibi: liber ſcriptus proferetur.i.conſcientia publicabitur: vbi totum continetur &c. Alia pœna eſt fames & ſitis, iuxta litteram Actorum eſurient ſitient. vnde Iſa.65. Ecce ſerui mei comedent, & vos eſurietis,ſerui mei bibent,& vos ſitietis,dicit dominus. Alia pęna erit carcer, patet de vi nominis; quaſi carens cernere, quia infernus ſecundum Grego. & Auguſtinum locus eſt ſubterraneus, ideo obſcurus. vnde Ebrardus:dicitur infernus, quia ſit niger, atque profundus. Notandum tamen eſt hic, ꝙ infernus poteſt dici dupliciter,vno modo pro pęna, alio modo pro loco pœnæ:ſecundum primam acceptionem dicuntur dęmones ſecum ſemper portare infernum. ſecundum ſeçundam acceptionem vero ſumitur hic infernus.ſ.pro loco totius vilitatis & miſeriæ. Alia pœna eſt timor. vnde Sapien.5. Videntes turbabuntur timore horribili &c. Alia pœna erit dolor inęſtimabilis, & triſtitia: vt poteſt ſatis apparere teſtimonio ſcripturarum. vnde Ber. Iſti,ſcilicet beati,gaudebunt, & illi,ſcilicet damnati,ſine fine dolebunt,ſecundum Grego.in loco ſummo eſt lætitia,in loco infimo ſola triſtitia,in loco medio.ſ.in mundo illa ſunt permixta. Animarum receptacula, aut ſunt ſecundum merita bona,& ſic eſt locus cęleſtis: aut ſecundum peccata, & hoc tripliciter,quia aut peccata ſunt venialia:& ijs debetur locus purgatorius:aut originale,.& huic debetur limbus: aut talia peccata ſunt mortalia, & ijs debetur infernus: & ſatis probabile eſt, ꝙ iſta loca ſe habeant per ordinem. Alia pœna erit inuidia. vnde beatus Tho.ſupra finem quarti ſen.dicit ꝙ ſicut in beatis in patria erit perfectiſſima charitas,ita in damnatis erit perfectiſſima inuidia, & odium ita ꝙ magis eligunt torqueri cum multis, quàm cum vno ſolo,quamuis ex damnatorum multitudine pęna ſingularis vniuſcuiuſque augeatur damnatorum.

QVAESTIO.

Concluſio. Damnati minus inuident propinquis, quam alijs.

Quæritur vtrum damnati in inferno vellent omnes eſſe damnatos.

Solutio. dicendum eſt ſecundum Bonauen. quòd nullos ita diligunt quin vellent eos eſſe damnatos hoc pacto, quòd nullus eſſet beatus, tamen minus inuident propinquis, quàm alijs: vt habetur de diuite Luc. 16. Alia pœna erit diformitas iuxta illud Ber. diformes nigri &c. & in littera auct. diformes corpore flent. Vnde Bonauen. a corporibus damnatorum non tolletur tarditas, nec paſſibilitas, nec difformitas, & in hoc manifeſtabitur Dei ſapientia: quia reformat ſecundum formam, quam natura dedit in generatione primaria, & Dei iuſtitia, quia qui in turpi corpore peccauit, in eius turpitudine debet cruciari. De hoc loquitur Auguſt. dicens, Nulla debet eſſe quæſtio de pulchritudine, vbi eſt certitudo de damnatione. In inferno enim erit carentia diuinæ viſionis, ablatio ſpei omnis ſalutis, Et ſecundum beatum Dyoniſium proterua phantaſia dæmonum, concupiſcentia demens, & furor iraſcibilis. vnde *Bernar.* in quodam ſermone. O gehennalis regio fugienda: vbi ignis ardens, frigus viget, vermis immortalis, fœtor intolerabilis, malei percutientes, tenebræ palpabiles, confuſio peccatorum, innodatio vinculorum, horribilis aſpectus dæmonum, totus tremo ad huius regionis memoriam.

QVAESTIO.

Concluſio. Sine intermiſſione eſt punitio gehennalis.

Quæritur vtrum punitio gehennalis ſit ſine intermiſſione.

Solutio. dicendum eſt breuiter quòd ſic, quia cum non ſit interpaulatio in culpa, non erit in pœna, ſecundum quòd dicitur Apocal. 14. Aſcendet fumus tormentorum eorum in ſecula ſeculorum, & nõ habebunt requiem die,

ac

ac nocte. Et ſi arguatur de illo quod dicitur Iob 24. Tranſibunt ad calorem nimium ab aquis niuium, &c. reſpōdetur quòd ibi non loquitur de tranſitu ſucceſſione: ita ꝙ in medio inter terminum a quo, & terminum ad quem ſit relaxatio pœnæ, ſed in tali tranſitu notatur varietas pœnarum cum confuſione. Quantum ad tertiam partem, quæ eſt ibi. Non eſt orandum &c. auctor noſter remouet vnum dubium: quia aliquis poſſet dubitare vtrum ſit orandum pro damnatis, dicit quòd pro damnatis nullo modo eſt orandum, nec eccleſia intendit orare pro ipſis, & de hoc viſum fuit ſuperius in capitulo de ieiunio. Et ſi obijciatur de illo quod dicit Aug. in Encheridion, & quod Magiſter recitat. 45. diſt. 4. ſent. dicens: Quibus proſunt ſuffragia, proſunt ad hoc vt ſit plena remiſſio, vel certe, vt tolerabilior ſit ipſa damnatio. Ad hoc reſpondetur ſecundum Bonauē. ꝙ illud nō intelligitur de damnatis in inferno, quia ibi nulla eſt redēptio, ſed vult dicere, quòd illis qui ſunt in purgatorio dupliciter proſunt ſuffragia, vel liberando illos qui parum habent de cremabili, vel mitigando pęnam purgatorij illis, qui multum habent de cremabili.

QVAESTIO.

Concluſio. Damnati inquantum carent bono vellent non eſſe.

QVęritur vtrum damnati vellent non eſſe.

Solutio. dicendum eſt, quòd non eſſe poteſt dupliciter conſiderari: vno modo ſecundum ſe, & ſic nullo modo poteſt eſſe acceptabile, cū nō habeat aliquā rationē boni, ſed ſit boni pura priuatio. Alio modo poteſt conſiderari non eſſe inquantum eſt ablatiuum miſerię, & ſic non eſſe accipit rationem boni. Nam carere malo eſt quoddam bonum: vt dicit phi. in mora. & per hunc vltimum modum melius eſt damnatis nō eſſe, quàm miſeros eſſe, & ſic damnati poſſunt eligere non eſſe ſ͠m rationē deliberatiuam. De illa materia legitur Ier. 20. Vbi dicitur: Maledicta dies in qua natus ſum, dies in qua peperit me mater mea, nō ſit benedicta. Maledictus vir qui annūciauit patri meo dicēs. Natus eſt tibi puer maſculus, & quaſi gladio lętificauit eū, ſit homo ille, vt ſunt ciuitates, quas ſubuertit dn̄s, & nō pœnituit eum, audiat clamorem mane, & vlula-

tum in tempore meridiano: qui non me interfecit a vulua: vt fieret mihi mater mea ſepulchrum, & vulua eius conceptus æternus. Quare de vulua egreſſus ſum, vt viderem laborem, & dolorem, & conſumerentur in confuſione dies mei. Et Mat. 26. Bonum erat illi, ſi natus non fuiſſet homo ille.

QVAESTIO.

Concluſio. Voluntas naturalis in damnatis poteſt eſſe bona.

QVæritur vtrum omnis voluntas damnatorum ſit mala. Solutio. dicendum eſt ſecundum beatum Tho. ſupra finem quarti ſen. q̄ duplex eſt voluntas, ſcilicet naturalis, & deliberatiua: naturalis enim non eſt eis ex ſeipſis, ſed ex auctore naturæ, qui in natura hanc inclinationem poſuit, quæ naturalis voluntas dicitur. Vnde cum natura in eis remaneat ſecundum hoc, bona poterit in eis eſſe voluntas naturalis. Voluntas autem deliberatiua eſt eis ex ſeipſis, ſic quòd in poteſtate eorum eſt inclinari per affectū ad hoc, vel ad aliud. Et talis voluntas in eis eſt ſolum mala. vnde & ſi aliquod bonum velint: non tamen bene volunt.

QVAESTIO.

Concluſio. Damnatis diſplicet peccaſſe; quia diſplicet eis eſſe in pœna.

QVæritur vtrum damnati vellent ſe peccaſſe. Solutio. ſecundum Bonauen. voluntatem peccandi habent in habitu, quia vt dicit Auguſt. bonam voluntatem habere nullatenus poſſunt, ſed dolor pęnarum impedit ne mala voluntas exeat in actum volendi. Et ſecundum hoc dicitur Sapien. 5. Intra ſe gementes, & pœnitentiam agentes, non quòd diſpliceat eis peccatum, niſi quòd diſplicet eis pęna iuſta.

QVAESTIO.

Concluſio. Damnati pœnitent in quantum affliguntur de pœna, quam ſuſtinent pro peccatis.

QVæritur vtrum damnati pœniteant.

Solutio. dicendum eſt ſecundum beatum Tho. ſupra quartum ſenten. quòd pęnitere de peccato poteſt dupliciter intelligi. Vno modo per ſe, Alio modo per accidens. Per ſe quidem de peccato pœnitet, qui peccatum in eo quod eſt peccatum abominatur. Per accidens vero pęnitet, qui peccatum nõ abominatur, niſi ratione alicuius adiuncti, vtpote pęnæ: ideo damnati non pęnitent per ſe loquendo de peccatis, quia voluntas malitiæ peccati in eis remanet, ſed pęnitent per accidens inquantum affliguntur de pęna, quam pro peccatis ſuſtinent. Vnde Magiſter ſent. in fine quarti: Apparet reprobos in inferno ſic pœnitentiam geſturos, vt per eam prauam voluntatem non deſerant, & illa maligna voluntas erit eis ad cumulum pęnæ, per quam tamen non merebuntur, quia nullus meretur niſi in hac vita.

Sequitur de Pœnis purgatorij.

QVi ſine mortali moritur: tamen in veniali,
Vel nondum facta plena de crimine pœna.
Carcere ſeruatur, ibidem grauiter cruciatur,
Donec purgatus aſcendat ad aſtra beatus:
Hos ſupportare nos poſſumus, atque iuuare,
Vt cito purgentur, ac inde cito releuentur,

Proſunt defunctis purganti carcere punctis.
Miſſa, preces, donà proſunt, ieiunia prona.
Ac per eos facta propere legata ſoluta &c.

Et oſtenditur. qui datur purgatorium in quo eſt duplex pęna, & ignis purgans animas.

ISta litera diuiditur in tres partes principales. In prima parte auctor noſter oſtendit qui ſunt illi, qui patiuntur in purgatorio. In ſecunda parte oſtendit quanto tempore patiuntur. In tertia parte oſtēdit quomodo per alios poteſt eis ſubueniri, & per quæ: prima in principio, ſecunda ibi donec purgatus, tertia ibi. hos ſupportare nos poſſumus cum ſequentibus. In prima parte dicit auctor noſter, quòd qui moriuntur ſine mortali peccato: tamen habent aliqua venialia quibus pœna debetur: & illi, qui in hac vita non compleuerunt pęnitentiam, neque fecerunt ſatisfactionem condignam: ſunt illi qui in purgatorio cruciantur.

Circa hoc quæritur vtrum ſit purgatorium. Solutio. dicendum eſt ꝙ ſic, quod probatur, quia eccleſia, quæ nōn errat, nec aliquid facit fruſtra, orat pro fidelibus defunctis: non pro illis, qui ſunt in paradiſo, quia non egent: nec pro illis, qui ſunt in inferno, quia ipſis ſuffragia non proſunt, vt viſum extitit ſuperius, ergo ſuffragia fiunt pro illis qui ſunt in purgatorio. Et ſi obijciatur de illo quod habetur Apoca. 14. Vt requieſcant a laboribus ſuis. Dicendum eſt quòd illud intelligitur de labore, qui eſt in operando, non de labore qui eſt in patiendo, quod patet, quia ſequitur, opera illorum ſequuntur illos. Ad hoc Greg. Dogma veritatis ſequentes, credimus purgatorium poſt hanc vitā eſſe purgandis, hoc etiam vniuerſalis eccleſia tenet exorās, vt à peccatis ſoluantur, quod non poteſt niſi de illis, qui ſunt in purgatorio intelligi, vt dictum extitit: eccleſiæ autem auctoritati quicunq; reſiſtit, hæreſim incurrit, & idem Auguſt. & beatus Thomas ſupra quartum ſententia. Quòd purgatorium ſit probatur pluribus rationibus. Prima: quia ſicut ſumma bonitas nō

patitur,

patitur, quòd bonum remaneat irremuneratum: ita ſumma iuſtitia non patitur, quòd malum remaneat impunitum. Secunda ratione ſic: diuinæ lucis tanta eſt dignitas, ꝙ eam ſoli mundi corde cernere debent, & non alij. vnde oportet quòd quiſque veniat ad munditiam baptiſmalem antequàm conſpectui Dei præſentetur. Tertia ratione ſic: culpa eſt offenſiua diuinæ maieſtatis, & damnoſa eccleſiæ & in nobis defformatiua imaginis diuinæ, ſed offenſa requirit punitionem, damnum requirit ſatiſfactionem, & deformatio requirit expurgationem. Propter hoc neceſſariũ eſt, ꝙ peccato pęna vel hic, vel alibi correſpondeat. Quarta ratione, ſic contraria contrarijs curantur, ſed peccatum oritur ex delectatione, & libidine, ideo deleri habet per pœnam. Quinta ratione ſic: nulli debet negligentia ſuffragari: ſed ſi non fieret punitio in futurum, videretur commodum reportare de negligentia pœnitentiæ dilatæ, ergo, &c. Sexta ratione ſic: iuſtum eſt, vt ſpiritus qui contempto ſummo bono ſe ſubiecit infimo, ideſt peccato, ſubijciatur poſtea inferioribus, ideſt pœnis. Et quia hic fit mentio de pœnis purgatorij, eſt notandum, ꝙ in purgatorio duplex eſt pęna, ſcilicet pœna damni, & pœna ſenſus. Pœna damni eſt carentia viſionis diuinæ. Pœna ſenſus eſt afflictio pęnalis varia. & ſecundum compendium Theologiæ quantum ad vtranq; pœnam, minima pœna purgatorij maior eſt maxima pœna mundi. vnde Aug. Ignis ille durior erit, quàm quicquid in hoc ſeculo pœnarum aut videre, aut ſentire, aut cogitare quis poſſit. Iſtud de pœna damni patet: quia affectus quo deſideratur ſummum bonum poſt hanc vitã ab animabus ſanctis eſt intenſior, quàm aliquis affectus rei temporalis in vita illa: maxime cum iam tempus habendi aduenerit. Ideo carentia eius moleſtius toleratur.

De pœna ſenſus patet: quia cum dolor non ſit eſſentialiter ipſa lęſio, ſed lęſionis ſenſus, tanto magis dolet anima, quanto magis ſentit ſenſitiuum aliquod. ideo ab igne in ipſam agente maxime affligitur. Et intellige nomine ignis omnem afflictionem. Ignis enim inter cæteras pœnas ſępius exprimitur, eo ꝙ eſt maxime afflictiuus, propter hoc quòd abundat virtute actiua. Ratio acerbitatis pœnæ purgatorij eſt: qa cũ Deus plus velit emendam, quàm pœnam, plus ponderat in pęnitẽtia virtutem bonæ voluntatis quàm pœnam afflictionis. vnde plus ponderat Deus modicam pœnam voluntariam in præſenti, quàm magnam pœnam non ita voluntariam in futuro, ideo oportet, ꝙ

illud

illud quod deficit in voluntate ſuppleatur in acerbitate.

Sed quia de igne facta fuit mentio modicum ante quomodo purgat animas, eſt notandum q̄ dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo quantum ad illud, quod primo affligit, & ſic eſt corporeus. Alio modo quantum ad id quod proxime affligit, & immediatè, & ſic eſt incorporeus. Primo modo dicitur ignis verè. Secundo modo dicitur ignis ſimilitudinariè. vtrunq; tangit Greg. quando dicit: in eo ardent, cum ardorem vident. Item ignis iſte corporeus dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo, vt eſt inſtrumentum naturæ, ſic agere poteſt in corpus, & non in animam. Alio modo: vt eſt inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ, & ſic agit in animam imprimendo illi ſpeciem ſuam per quam affligitur: quia violenter illa ſpecie informatur. Sicut enim anima ſecundum ordinem naturæ vnitur corpori, vt inſtituat vitam: ſic merito ſecundum ordinem iuſtitiæ vnitur igni à quo ſuſcipit pœnam. Ignis enim ille, vel minus cruciat ſecundum quòd quiſque plus, vel minus de cremabili ſecum tulit. Prædicta vero diuerſitas pœnæ non eſt ex diuerſitate ignis agentis, ſed ſubiecti patientis: ſicut ſub eodem ſole plus vnus æſtuat, & alter minus: vt dicit Gregor. & compen. Theologiæ lib. 7. neceſſe eſt autem: vt ait Aug. q̄ tantum vrat dolor, quantum hæſerat amor. tanto enim quiſque torquetur diutius, quanto affectus eius venialibus adhærebat fortius.

QVAESTIO.

Concluſio. Pęna purgatorij eſt voluntaria.

Quæritur vtrum pœna purgatorij ſit voluntaria.

Solutio, ſecundum Bonau. pœna dicitur tripliciter. voluntaria vno modo: quia ſumitur à voluntate imperante, ſicut eſt pœna pœnitentialis. Alio modo dicitur voluntaria: quia ſuſtinetur à voluntate acceptante, ſicut pœna martyrum, quæ adeo placet eis, q̄ ab ea liberari non vellent. Alio modo dicitur pęna voluntaria: quia ſuſtinetur à voluntate tolerante, ſicut aliquis infirmans ſuſtinet patienter infirmitatem, tanq̄ pœnam diuinitus inflictam, attamen ab ea liberari procurat, & hoc minime habet rationem volũtarij. hoc modo pena purgatoria eſt voluntaria. Vehementer autem deſiderant alios ſibi auxilium præbere, & ad patriam venire.

QVAE-

QVAESTIO.

Concluſio. Purgatorium eſt ſuper limbum, in quo eſt pœna ſenſus, & damni.

QVæritur vbi ſit purgatorium.

Solutio, dicendum eſt, ꝙ vnus eſt infernus damnatorum, in quo eſt pœna ſenſus, & pœna damni. Supra illum eſt limbus puerorum, qui deceſſerunt ſine baptiſmo: & ibi eſt pœna damni, & non ſenſus. Super hunc limbum eſt purgatorium, in quo eſt pœna ſenſus, & damni ad tempus, & ſunt ibi tenebræ exteriores, & non interiores: quia gratiam habent. Supremus locus eſt limbus ſanctorum Patrũ. vbi fuit pęna damni, & non ſenſus, & ibi fuerunt tenebræ exteriores: ſed non interiores: quia non priuabantur gratia: & ad hũc locum deſcendit Chriſtus. Tamen ſecundum diſpenſationem ſpecialem purgantur animæ in diuerſis locis in quibus peccauerunt, & hoc fit propter aliquam ſuam releuationem per ſuffragia eorum, quibus apparent in illis locis. vel etiam propter aliquam viuentium ędificationem, vt poteſt videri in legenda aurea.

Et ſi quæratur vtrum ſit idem ignis infernalis, & purgatorius. Reſpondet idem Gregor. quod idem eſt ignis quo electus purgatur, & reprobus damnatur: ſed in purgatorio eſt certitudo ſaluationis: in inferno autem non eſt aliqua ſpes ſaluationis.

QVAESTIO.

Concluſio. In purgatorio eſt certitudo expectationis, & euacuatio timoris.

QVæritur vtrum in purgatorio ſit minor certitudo de gloria, quàm in via.

Solutio. omiſſis alijs opinionibus dicendum eſt, ꝙ in purgatorio eſt certitudo expectationis. & euacuatio timoris: quia ſic ſe ſciunt peccare non poſſe. In via vero eſt certitudo mixta timori: quia quilibet labi poteſt, dum eſt viator. In patria eſt certitudo tentionis euacuans timorem, & expectationem

tionem ſecundum Bonauenturam.

Sequitur ſecunda pars, ibi, donec purgatus, &c. vbi auctor oſtendit quòd animæ in purgatorio detinebuntur, quouſque fuerint reductæ ad illam innocentiã, & puritatem in qua erant immediate poſt baptiſmum. Oportet enim priuſquam Dei facies videatur, quòd lignum, fœnum, & ſtipula, ideſt maiora, mediocria, & minima venialia, &c. per cremationem conſumantur totaliter.

Deinde poſtquàm animæ ſufficienter in igne fuerint purgatæ, ſtatim euolant ad gloriam, & hoc poteſt probari multiplici ratione. Prima, quia poſt purgationem nulla remanet in anima diſſimilitudo ad gloriam, ideo illi merito debet iungi. Secunda ratione, quia ianua cęli ſemper illis eſt aperta, qui obſtaculum nullum habent. Tertia ratione, quia neceſſe eſt illos ſpiritus, in quibus eſt charitas ſurſum eleuans, & nihil retardans, ad gloriam eleuari. Quarta ratione, quia cum Deus ſit pronior ad miſerendum, quàm ad puniendum, merito debet purgatos coniungere gloriæ, quos purgandos ſubiecit pœnæ. Quinta ratione, quia Deus non punit bis in idipſum, ideo cum aliquis ſufficienter ſatisfecerit in pœnis iuncta diuina miſericordia, non debet amplius puniri in dilatione præmiorum. Sexta ratione, quia poſt purgationem talis purgatus non debet eſſe in purgatorio: hoc eſt ſatis notum: nec in limbo, quia non eſt de numero illorum puerorum: nec in inferno, quia non habet mortale: ergo oportet ipſum eſſe in cœlo: quia poſt mortem, non ſunt alia receptacula animarum. Septima ratione, quia efficatior eſt charitas, quàm iniquitas: ſed iniquitas ſtatim ducit ad ſupplicium: ergo charitas ſtatim debet ducere ad præmium, cum iam obſtaculum ſit remotum per purgationem purgatorij. Octaua ratione, quia ſicut ceſſante impedimento grauia corpora feruntur deorſum, & leuia ſurſum: ſic ſpiritus: malorum remoto carnis onere feruntur ſtatim ad locum ſuppliciorum propter peccati grauitatem, ſpiritus vero bonorum ſi non ſit impedimentum alicuius culpæ venialis vel pœnæ debitæ pro peccatis confeſſis, ſtatim feruntur ad locum præmiorum.

QVÆSTIO.

Concluſio. In igne purgatorij citius purgatur vnus quàm alius.

QVæritur vtrum vnus ante alium liberetur.

Solutio, beatus Auguſtinus dicit ad iſtam quæſtionem, ſicut ſequitur. Poſt hanc vitam incredibile non eſt nonnullos fideles quanto magis minusve bona pereuntia dilexerunt: tanto citius, tardiuſq; ſaluari. In illo enim igne purgatorij citius purgatur vnus, quàm alius: qui enim plura debet, maiorem ſuſtinebit pœnam.

Sequitur tertia pars, ibi, hos ſupportare nos poſſumus, &c. vbi auctor noſter oſtendit quomodo per alios poteſt exiſtentibus in purgatorio ſubueniri dicens, quòd nos viatores poſſumus iuuare exiſtentes in purgatorio, & releuare a pœnis purgatorij, vel in parte vel in toto. Sicut enim ſpectat ad ſeueritatem diuinæ iuſtitiæ propter venialia bonos in purgatorio puniri: Ita pertinet ad bonitatem diuinæ miſericordiæ eoſdem per ſuffragia poſſe releuari. Proſunt enim ſuffragia defunctis fidelibus non ad meritum vitæ æternæ, ſed ad ſolutionem pœnæ, & hoc vel ad pœnarum mitigationem, vel ad celeriorem liberationem.

Sequitur per quæ poteſt eis ſubueniri. in litera auctoris, ibi, proſunt defunctis, vbi dicitur, quòd per miſſas, per orationes, eleemoſynas, ieiunia &c. poſſunt releuari animę quæ detinentur in purgatorio, vt viſum fuit, in capitulo de pœnitentia, in fine.

QVÆSTIO.

Concluſio. Indulgentiæ datæ à Pontifice proſunt defunctis in purgatorio exiſtentibus.

QVæritur vtrum indulgentiæ papales proſint defunctis in purgatorio.

Solutio, dicendum eſt, quòd ſic ſecundum Bonauenturam, & compendium Theologiæ, patet quia crux datur aliquando pro duabus, vel tribus, vel quatuor animabus,

ideſt qui habet claues theſauri eccleſiæ:vt ſummus Pōtifex eſt, pro neceſſitatibus eccleſiæ poteſt diſpenſare ſicut vult.

QVÆSTIO.

Concluſio. De communi theſauro Eccleſiæ Papa poteſt abſoluere defunctos à pęna purgatorij.

QVæritur vtrum Papa poſſit abſoluere defunctos à pęna purgatorij.

Solutio, dicendum eſt, quòd non propriè per modum iuriſdictionis,ſed quaſi pro eis de communi theſauro eccleſiæ ſoluit. Sicut aliter liberat creditor debitorem dum a debito eum abſoluit. & aliter amicus debitoris dum pro eo debitum ſoluit: ſed uiuentes utroque modo ſoluit Papa.

QVÆSTIO.

Concluſio. Quibus datur indulgentia eam alijs dare non poſſunt.

QVæritur vtrum illis quibus datur indulgentia, poſſint eam alijs dare ſiue viuis, ſiue defunctis.

Solutio, dicendum eſt, ſecundum compendium Theologiæ quòd non. Primo, quia indulgentia non eſt donum collatiuum gratiæ, ſed priuatiuum pœnæ. Priuatio autem cum nihil ſit, alijs communicari non poteſt: Secundo, quia dare indulgentiam, auctoritatis & iuriſdictionis eſt, quam non habent laici: Vnde non poſſunt impendere alijs indulgentiam per auctoritatem: Sed ſolummodo boni operis ſui ſuffragium per charitatem. Papa vero vtroque modo poteſt.

De illa materia indulgentiarum viſum fuit ſuperius in fine capituli de ieiunio.

Sequitur

Sequitur textus de Gaudijs Paradiſi.

QVI mundus moritur penitus mox pace potitur:
Gaudens in Domino cum ſanctis in Paradiſo.
Non decet orare pro ſanctis, immo rogare
Debemus chare, necnon ipſos celebrare.
Deni ſunt cœli reſerandi ſin e fideli.
Luna ſtàt in primo, ſtat mercuriuſque ſecundo
Ac venus in tetno, ſol vult lucere quaterno,
Mars nitet in quinto, ſed iupiter in ordine ſexto
Saturnus in cœlo ſepteno ſiſtitur alto.
Octauo cœlo tibi ſtellas eſſe reuelo.
Stat cryſtalinum ſuper ipſos luce ſerenum,
Fulget & empireo ſummo paradiſus olimpo,
In quo ſunt iuncta ſine defectu bona cuncta
Hic deitas terna, regnat ſuper omnia digna.
Aſtat regina ſibi mater virgo benigna.
Inde ierarchia triplici ſunt agmina nona
Dat Cherubim, Seraphim, Thronus diſtinctio ſumma.
In medio dominans, princeps ſimul atque poteſtas:
Virtutes ſubſtant, archangelus, angelus atque.
Iis homines grati Domino ſunt aſſociati:
Iuxta pro merita præſente ſibi data vita.

Secum laudantes Dominum ſemper ſpeculantes:
Cernit, amatque, Deum ſanctus, fruitur, tenet ipſum.
Sic gaudet, pſallit, laudat, ſine fine quieſcit.
Diues, honoratus, tutus, liber, ſatiatus,
Clarus, ſubtilis, agilis, non paſſibilis fit.
O quàm ditati ſunt cœli ſede beati
Semper honorati ſummè ſunt glorificati:
Ergo mundanis rebus ſp retis quaſi vanis,
Cęlica poſcamus, & ſurſum cor teneamus,
Vt Deus à pœnis protectos, atque cathenis
Poſt mundi curſum faciat nos ſcandere ſurſum.
Et velut optamus, ibi ſemper eum videamus:
Qui dat cuncta bona, det nobis hæc pia dona.

In quo oſtenditur non eſſe adorandum pro illis qui ſunt in paradiſo, & quod decem ſunt cœli: multa etiam docens de natura angelica, de dotibus animæ, & corporis, de aureolis, de ſignis præcedentibus iudicium generale.

IN iſto capitulo auctor noſter determinat de gaudijs paradiſi, diuidens ſuum capitulum in quinque partes. In prima parte oſtendit auctor qui ſunt illi qui ſcandunt ſurſum, ſcilicet ad paradiſum, ſubdendo, ꝙ pro talibus non eſt orandum. In ſecunda parte enumerat cœlos. In tertia parte oſtendit ordinem beatorum in cœlo empireo. In quarta parte oſtendit officia, actus, & dotes beatorum. In quinta parte facit quandam exhortationem. Prima in principio. Secunda, ibi, deni ſunt cœli. Tertia, ibi, hic deitas trina. Quarta, ibi, cernit,

hit, amatque Deum. Quinta, ibi, ergo mundanis rebus ſpretis, &c.

In prima parte dicit auctor noſter, ꝙ illi aſcendunt ad paradiſum: qui moriuntur mundi, in quo paradiſo gaudent inenarrabiliter. Pro quibus nullo modo eſtorandum, cum ſint in ſumma lętitia: ſed à nobis viatoribus ſunt honorandi, & ſæpiſſime rogandi: vt pro nobis, qui varijs concutimur periculis, dignentur intercedere.

De illa materia viſum fuit in fine capituli de pœnitentia.

Sequitur ſecunda pars, ibi, deni ſunt cęli. vbi auctor noſter enumerat cœlos, dicens quòd decem ſunt cœli. vnde cœlum in ſecũdo de cœlo eſt corpus primũ, naturam ſimpliciſsimũ, incorporeitate ſolidiſſimũ, ſubtiliſsimũ eſſentia, quãtitate maximũ, qualitate lucidũ, Diaphanitate perſpicuũ, materia puriſsimũ, figura ſphericum, locati ſitu ſupremũ, creaturarũ in ſe contentiuum. Et diuiditur cęlum in decem cęlos, iuxta literam auctoris. Sed pro habendo aliquam declarationem præmiſſorum eſt notandum, ꝙ corporalis machina mundi conſiſtit in natura elementari, & cœleſti. Natura elementaris conſiſtit in quatuor ſpheris, ſcilicet in ſphera terræ, aquæ, aeris, & ignis, & recitatur per Ariſtotelem in lib. Methe. Natura cœleſtis diuiditur in tres cœlos principales, ſ. empireũ, cryſtallinum, & firmamentũ: Intra firmamentũ quidem eſt cœlũ ſtellarũ, in quo continentur ſeptem orbes ſeptem planetarum: quæ ſunt, incipiendo ab inferiori parte, Luna, Mercurius, Venus, Sol, Mars, Iupiter, Saturnus. Nomine autem cœli cryſtallini intelligitur illa pars materiæ primæ, quæ formata eſt in duos orbes: quorum ſuperior eſt primum mobile. Cœlum vero empireum eſt decimum, & ſupremum. vbi ſunt multæ manſiones: quia habitaculum beatorum. vnde Saluator noſter: In domo patris mei manſiones ſunt multæ, vt declarabitur inferius. Omnes enim cœli ſeu orbes mouentur præter cœlum empireum, quod quietum eſt, & immobile. Cœlum enim eſt nobilius corporibus inferioribus. Propter hoc debetur ei motus nobilior, ſcilicet circularis ſecundum Philo. in libro de cœlo. Omnes planetæ in aſtrologia dicuntur tropici: quia retro gradiuntur à motu primi mobilis: qui quidem motus tanto deſiderio eſt, ꝙ omnes alias ſpheras ſecum reuoluit. Motus enim qui dicitur reuolutio primi mobilis, eſt motus proprius planetarum. Et ſi quęratur quare ſpheræ planetarum mouentur contra inceſſum primi mobilis. reſpondetur

detur quòd hoc ſit ad retardandum motũ primi mobilis: quia niſi reta: daretur, non poſſent illa inferiora fructificare præ nimia velocitate ſui motus, per commentatorem ſupra ſecundũ de cœlo. Corpora enim cœleſtia nobiliora ſunt corporibus inferioribus, ideo altior locus eis debetur. Item eis debetur nobilior forma, ſcilicet ſpherica, ſiue rotunda. Item propter nobilitatem eorum agunt in illa inferiora influendo virtutem motiuam, vegetatiuam, productiuam generabilium. Item corpora cœleſtia diuiduntur: quia quoddam eſt corpus lucens, vt ſol, qui ſolus inter ſydera lucet. Alia corpora cœleſtia ſunt non lucentia: vt ſtellæ, & planetæ, quæ lumen ſuum à Sole mendicãt: quædam ſunt corpora diaphana, vt omnes ſpheræ cœleſtes.

QVAESTIO.

Concluſio. Corpora celeſtia non habent virtutem mutandi hominis voluntatem: ſed diſponunt complexionem hominis.

QVæritur vtrum corpora ſuperiora poſſint influere ſuper liberum arbitrium.

Solutio dicendum eſt, quòd non. nec habent virtutem mutandi hominis volũtatem, ſed bene immutant, & diſponunt hominis complexionem: hoc eſt inclinare ad hoc, vel ad illud, ſed cogere non poſſunt. ideo dicitur ratio dominatur aſtris. Luna enim infima eſt ĩter planetas eclipſum patitur, & efficit maculas habet propter coniunctoria cum inferioribus. Corniculata ĩterdum apparet ex eo, quòd pars eius illuminata à nobis abſconditur: quia de ſe eſt corpus tenebroſum, ſed lumen recipit à Sole. Mercurius ſemper cum Sole graditur, & ab eo amplius triginta gradibus diſtans. Venus eſt lucifer quando præcedit Solem, & veſperus quãdo ſequitur. ideo ſemper concomitatur Solem. Sol enim in medio planetarum conſiſtit ſolus per ſe lucens octies maior tota terra. calidus virtualiter, eo quòd influentia, & lumine ſit productiuus caliditatis. Notanter dicitur virtualiter, quia caliditas formaliter nõ fundatur niſi in compoſito habente materiam ſubiectam correſponſioni, ſeu contrarietati. Sol vero, & alia corpora cœleſtia ſunt incorruptibilia: vt patet per commentatorem in primo de cœlo. Eclipſum patitur propter interpoſitionem orbis Lunæ.

QVAE-

QVAESTIO.

Concluſio. Calidum formaliter eſt calefactiuum per contactum, calidum uero uirtualiter non, quare differunt.

QVæritur hic quæ differentia eſt inter calidum formaliter, & virtualiter.

Solutio, ſecundum philoſophum in primo de cœlo differunt, quia calidum formaliter eſt calefactiuum per contactum. Calidum vero virtualiter non: ſed ſolum lumine, vel influentia. Secundò differunt: quia calidum formaliter in agendo repatitur, vel poteſt repati, & alterari à ſuo contrario. Calidum autem virtualiter non. Tertiò differunt, quia calidum formaliter impeditur per interpoſitionem, calidum virtualiter non impeditur in calefaciendo, niſi quantum ad actionem quā habet per lumen, & non quam facit per influentiam, &c. Mars igneus apparet: quia calidus, & ſiccus homines ex proprietatibus ſuis prouocans ad bellum, ſed interpoſitione Veneris, & Iouis eius nociuitas reprimitur. Iupiter clarus eſt in qualitatibus influxiuis bene temperatus, &c. Saturnus eſt ſuperior planetarum frigidus, & ſiccus non formaliter: vt debet teneri in omnibus: ſed effectiuè. Firmamentum eſt illud cœlum in quo ſtellæ ſupremæ figuntur, & cum illo ſemper mouentur, illuminationis à ſole receptatiuę. Planetæ enim non ſunt in firmamento, immo ſunt ſydera inter cœlum, ſcilicet firmamentum, & ſpheram elementorum exiſtentia. Cœlum enim cryſtallinum eſt ſuper firmamentum, de quo viſum fuit: & ſupra cœlum cryſtallinum cœlum empireum, vbi ſunt habitacula beatorum.

Sequitur tertia pars, ibi, Hic deitas trina. vbi auctor noſter docet ordinem beatorum in cœlo empireo. dicens, quòd in ſublimiori loco eſt glorioſa trinitas, &c. Ad dexteram filij beata virgo Maria mater Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, exaltata ſuper omnes choros angelorum: vt credit ſancta mater Eccleſia, cui non eſt derogandum. Deinde cœleſtis Hierarchia, quæ diuiditur in ſuperiorem, mediam, & inferiorem. Superior continet tres ordines: Seraphin, Cherubin, & Thronos. Primi conſiderant bonitatem, Secundi Dei veritatem, Tertij Dei æquitatem. In primis Deus amat: vt charitas. In ſecundis noſcit: vt veritas.

In tertijs ſedet,vt ęquitas.Proprium enim eſt Seraphim in amore Dei ardere, & alios ad incendium diuini amoris promouere. Cherubim vero proprium eſt relucere diuini luminis radio, pro eo quòd vicinius primæ veritati iunguntur reſpectu inferioris, & homines promouere, & excitare ad diuinam cognitionē. Throni dicuntur,eo quòd in eis Dominus ſedeat,& iuditia ſua decernat.In ijs præcipuè relucet rectitudo diuini iudicii.Media Hierarchia continet dominationes,principatus,& poteſtates, quorum primi officia regunt Angelorum. Ij enim virtutem Dei, quam ſuper ſe recipiunt inferioribus transfundunt. Secundum Gregor. dominationum officium eſt in bello ſpirituali inſtruere,qualiter oporteat prælationis officium exercere:& qualiter ſubditis debent dominari:ſecundi ſcilicet principatus,ſecundum compendium Theologiæ capitibus pręſunt populorum, & ſecūdum Gregorium ſubditis angelis preſunt. & eos pro diuino miniſterio explendo diſponunt. Ad hos ſecundum Dionyſium pertinet vniuerſale regimen vnius regni, vel gentis in conducendo ad Dei voluntatem, quantū poſſunt. Secūdum autem alios doctores officium eorum eſt docere homines exhibere reuerentiam vnicuique ſm gaudium ſuum. Horum etiam officium eſt promouere homines: vt non propter vtilitatem propriam, ſed propter ſolius Dei amorem, & honorem faciant iuſtitiam. Vltimi ſcilicet poteſtates poteſtatem cohercent dęmonum: poteſtatibus enim aduerſæ virtutes ſubiectæ ſunt ne mundo tantum noceant, quantum cupiunt nocere.ſecundum compendium Theologię.Secūdum beatum Gregorium,Horum officium eſt illos,qui in ſpirituali certamine deſudant confortare, & ne regimen ſpirituale amittant defendere.Secundum beatum Dionyſium,ad ipſos ſpectat angelos inferiores informare. In primis Deus dominatur: vt maieſtas. In ſecundis regit:vt principatus. In vltimis tuetur:vt ſalus. Inferior Hierarchia continet tres ordines: virtutes, Archangelos,& Angelos. Ad primos ſpectat miraculorum operatio: virtutes enim ſunt infatigabiles ad executionem faciendorum: & robuſti ad perceptionem munerum.Horum officium ſecundū Dionyſium,eſt docere prælatos:vt facilè,& perſeueranter, quæ ad officium prælationis pertinent exequantur, & ipſius onera ſuſtineant patienter: ad Archangelos ſpectat magnorum negotiorum denunciatio. Iſti enim ſummi nuntij nūcupantur,quia ſumma nunciant. Horum officium ſecundū Gregorium eſt,de

illis

illis,quę pertinent ad promotionē fi dei:vt de Natiuitate Chriſti,& factis eius,expedire homines, & dęmones ab hominibus remouere.Secundum Dionyſium vero officium eorum eſt prophetias reuelare. Iſti enim reuelationes quas à ſuperioribus ſuſcipiunt inferioribus annunciant,& per eoſdem nobis.Ad tertios, ſcilicet angelos pertinet humanę cuſtodiæ ſolicitudo.Angeli ſunt vltimi,& hominibus magis propinqui.Iſti minora annunciant, & homines ad diuinam cognitionem ducunt, & vt iuſtè viuant inſtruunt.Hi ſurſum extenduntur per dilectionem Dei, in ſemetipſis firmantur per cuſtodiam ſui, ſub ſe progrediuntur ad auxilium proximi. In primis Deus operatur,vt virtus.In ſecundis reuelat,vt lux. In tertijs nutrit,vt inſpirans. Tamen ſecundum beatum Dionyſium virtutes ſunt medius ordo ſecundæ Hierarchiæ,& principatus primus ordo tertiæ Hierarchiæ. Nos enim debemus ſimilari Seraphim per charitatē, Cherubim per cognitionem,Thronis per æquitatē: Dominationibus per carnis ſubiugationē,principatibus reuerentiā noſtris maioribus exhibendo:Poteſtatibus tentationibus diabolicis reſiſtendo:virtutib.per cōpaſſionem,Archangelis per inſtructionē,Angelis per obſequij exhibitionē. Hierarchia.n.cōtinet nouem ordines,ſeu choros Angelorū.Itē quilibet ordo,ſeu chorus cōtinet. *6666*. Legiones. q̄libet legio cōtinet.*6666* angelos.

QVAESTIO.

Concluſio. Quidam Angeli præſunt regionibus,quidam Eccleſiis,quidam hominibus.

QVæritur quid dicendum de prælationibus angelorum. Solutio.dicendum eſt,quòd quidam Angeli præſunt regionibus: vt dicitur Dan. 10. Cum enim egrederer apparuit princeps gręcorum.Ecce nunc reuertar,vt prælier aduerſum principem Perſarū. Quidam angeli præſunt Eccleſijs.Apocaly.2. & angelo Epheſi Eccleſię ſcribe:hæc dicit Dominus, &c. quidam præſunt hominibus. Act.12.de beato Petro, Angelus eius eſt, dixerunt illi qui orabant pro beato Petro, dum teneretur in carceribus Herodis, quando eis annuntiauit quędam ancilla, quòd beatus Petrus pulſaret ad hoſtiū, poſtquam Dei adiutorio, & angeli miniſterio exiuit carceres Herodis.Similiter ſpirituum malignorū aliqui dicūtur pręeſſe,

aliquibus vitijs. Alij autem alijs:quia quidam dicuntur ſpiritus luxuriæ,quidam ſuperbiæ,&c.Quę autē prælationes maneant, vel quæ ceſſent poſt hanc vitam ſciendum eſt,quòd Hierarchię ſemper ſtabunt, quantum ad diſtantiam beatitudinis, quantū ad gradum dignitatis,& nobilitatem doni gratuiti, & naturæ. Ceſſabunt autem pręlationis Angelicæ ſuper homines, & angelos quo ad actum regiminis ſecundū gubernationem mundi, & elementorum ſecundum viam ad patriam. Prælatio autem in dęmonibus quo ad officium inſultandi, & irritandi, ſecundum quòd vnus prouocat alterum, in malitia nō deſtruetur.vnde Pſal.73.Superbia eorum, qui te oderunt Domine, aſcendit ſemper. Ceſſabit autem eorum pręlatio quoad officium tentandi eos qui ſunt in via. In hominibus etiam prælationes euacuabuntur, quia non erunt decani, Centuriones, & huiuſmodi.In alijs creaturis ceſſabit ſimiliter prælatio: quia ſuperiora non mouebunt tunc inferiora ſicut modo. Hoc tenet Bonauen.compen.Theol.&c.

QVAESTIO.

Concluſio. Angeli triplicem habent cognitionem matutinam in verbo, veſpertinam in ſe, meridianam in Dei viſione.

QVæritur quid dicendum de cognitione Angelorum. Solutio. Angeli cognitionem habent matutinam, Hoc eſt cognitionem rerum in verbo. Item habent cognitionem veſpertinam, ideſt cognitionem rerum in ſe.Item habent cognitionem meridianam, ideſt apertā Dei viſionem. Etiam eſt alia cognitio:quia maiores Angeli indicāt minoribus illa quæ per diuinas theophanias receperunt. vnde theophania eſt oſtenſio alicuius cognoſcibilis per illuminationem à Deo venientem,& hoc poteſt eſſe vel in ſimbolis, vel facie ad faciem.Angelus enim cognitione rerum in propria natura cognoſcit ſimul plura habitu,non autem in actu.Circa enim incarnationem,& paſſionem Chriſti ſciuerunt angeli ſubſtantiam facti,ſed non omnes circunſtantias. Angeli enim cognoſcunt remota ſicut propinqua: quia cognitio eorum non eſt per ſenſum, ſed per intellectum.

QVAE-

QVAESTIO.

Concluſio. Angelorum motus eſt triplex, circularis, rectus, & obliquus.

QVæritur quid dicendum de motu angelorum. Pro quo eſt notandum ſecundum Dionyſium, quòd motus angelorum diſtinguitur tripliciter, ſcilicet circularis, rectus,& obliquus. Circularis ab eodem in idem,& circa idem centrum immobile. Hunc motum habent angeli: quia immediatè recipiunt illuminationes à Deo, & per illa reuertuntur ad Deum. Iſtud autem conuenit ſuperiori Hierarchiæ tantum. Motu recto mouentur quando procedunt ad prouidentiam ſubiectorum rectè omnia tranſeuntis, & ibi non reuertuntur ab eodem in idem:ſed de vno ad aliud.Item mouentur motu obliquo Angeli quando cognitionem inferiorum, quibus prouident, reflectunt in Deum principium & finem pulchri, & boni.

QVAESTIO.

Concluſio. Plures Angeli non ſunt ſub vna ſpecie.

QVæritur vtrum ſint plures angeli ſub vna ſpecie:ſicut plura indiuidua ſub vna ſpecie.

Sol.dicendū eſt ſm cōmentatorem ſupra. 12.Metaph.ꝙ nō: quia nō differūt per materiā ſicut ſortes, & plato: quia in angelis nō eſt talis materia,nec differūt per quātitatem:qa illā nō habēt,quę ſit principiū multitudinis,ſeu multiplicationis,ergo relinquit ꝙ differūt per formā,& per cōſequēs patet manifeſtę ꝙ ſub vna ſpecie nō ſunt plura ſuppoſita, ſed vnū ſo ū ſuppoſitū.

QVAESTIO.

Concluſio. Angeli nunquam nos deſerunt, ſed ſemper ſunt parati auxiliari ſi velimus.

QVæritur quid dicendum de cuſtodia angelorum.

Solutio.dicendum eſt, ꝙ angeli ad noſtram cuſtodiam deputati tenent nos ſtantes ne cadamus,& cadentes nos adiu-

uant vt ſurgamus,nec vnquam nos deſerunt etiam peccantes: quin ſemper ſint parati auxiliari ſi velimus. Hoc tamen fallit in obſtinatis,à quorum cuſtodia deſiſtit angelus actualiter. Paratus tamen eſt cuſtodire ſi redire velint. quoniam nunquam deſeritur homo ex toto ab angelis, vt recitatur in compend. Theologiæ.lib.2.Tamen Bonauentura dicit quòd bonus angelus non derelinquit hominem vſque ad mortem, quin defendat ab aduerſario ne occidatur: niſi quando ſententia diuini iudicij aliter exigit,& quin retrahat illum quem cuſtodit à malo. Et ſi obijciatur illud Ierem. 51. capituli in glo. curauimus Babilonem,& non eſt curata: dicendum eſt,quòd medici ſunt angeli, quos à nobis repellimus, cum eorum conſilio non acquieſcimus.Item dicit alia glo.Caue nequando derelinquat te medicus.Item Dan.11.in glo.dicitur Antichriſtus carebit angelorum præſidio.

Solutio. ad hæc omnia ſecundum Bonauen. illa intelliguntur ad illum ſenſum, quòd angelus non deſerit omnino obſtinatos,ſed non conſeruat eos,nec producit ad bonum, ſicut facit illos,qui non ſunt obſtinati.

QVAESTIO.

Concluſio. Antichriſtus habebit angelum deputatum ad ſui cuſtodiam.

QVæritur vtrum Antichriſtus habebit bonum angelum deputatum ad ſui cuſtodiam.

Solutio.compend. Theologiæ dicit quòd ſic, & ſubdit quem quidem angelum licèt propter nimiam obſtinationem ſuam non ſit habiturus ad promotionem, tamen habebit ad accuſationem.

QVAESTIO.

Concluſio. Effectus cuſtodiæ angelicæ eſt impedimenta boni, & occaſiones peccandi remouere.

QVæritur quis ſit effectus cuſtodiæ angelicæ.

Solutio ſecundum Bonauent.& compēdium Theologiæ cuſtodiæ angelicæ multiplex eſt effectus.vnus effectus eſt impedimenta boni, & occaſiones peccandi remouere

mouere. in Exo. Mittam angelum meum præcurſorem, qui eijciat Iebuſeum. & Gen. 32. tetigit angelus neruum femoris Iacob, & emarcuit. vbi notatur repreſſio concupiſcentiæ. Secundus effectus eſt tentationes mitigare. Dan. 3. Angelus Domini deſcendit cum Azaria, & ſocijs eius in fornacem, & excuſſit flammã ignis. Tertius effectus eſt contra hoſtes viſibiles. 4. Regum 6. cap. Porrò orauit Eliſeus ad dominum dicens: percute gentem hãc, & percuſſit hoſtes regis Iſrael dominus, & Iſa. 37. Egreſſus eſt autem Angelus Domini, & percuſſit in caſtris Aſſiriorum 185. milia, &c. Quartus effectus eſt, orationes noſtras & eleemoſinas Deo præſentare, & pro nobis orare. Thob. 12. quando orabas cum lachrymis, & ſepeliebas mortuos, ego obtuli orationẽ tuam dño: & quia acceptus eras Deo, neceſſe fuit, vt tentatio probaret te. Quintus effectus angelicæ cuſtodiæ eſt ducere, cõducere, & reducere, &c. Tho. 5. dicit Angelus Thob. ſeniori. ego ducam, & reducam eum, ſcilicet filium tuum ſanũ ad te. Sextus effectus eſt in agendis docere. Dan. 9. dixit Angelus Danieli ſic. Daniel nunc egreſſus ſum, vt docerem te, & intelligeres. & Zach. 6. de Angelo qui inſtruxit eum de quatuor quadrigis. Septimus effectus eſt ſeipſum, & alia ſecreta reuelare. Thob. 12. Ego enim ſum Raphael Angelus vnus ex ſeptem, qui aſtamus coram domino. & Gen. 18. tres Angeli miniſteriũ trinitatis, & vnitatis expreſſerunt. Octauus effectus eſt à peccatis excitare. Act. 12. Surge velociter. Nonus effectus eſt ad feruorẽ charitatis excitare. 3. Reg. 19. dictum fuit Helyæ per Angelũ: ſurge, comede, grandis enim tibi reſtat via. Decimus effectus eſt conſolari in viã Dei, ac confortare. Thob. 5. Forti animo eſto in ꝓximo eſt vt à Deo cureris, dixit Angelus ſeniori Thobiæ &c. Vndecimus effectus eſt de peccato increpare. Iudicum 2. dixit Angelus populo Iſrael. cur hoc feciſtis? Duodecimus effectus eſt poteſtates contrarias coercere, ne tantum nocere poſſint, quantum vellent. Thob. 8. qualiter Angelus Aſmodeum ligauit, ne noceret, &c.

QVAESTIO.

Concluſio. Chriſtus non habuit angelum deputatum ad ſui cuſtodiam.

QVæritur vtrum Chriſtus habuerit Angelum deputatũ ad ſui cuſtodiam.

Solutio. dicendum eſt quòd non. quia Chriſtus ſuperior erat omni angelo. Item diabolus non poterat opprimere

primere corpus vnitum diuinitati, nec ſeducere intellectum à verbo plenariè illuſtratum. nec per blanditias allicere affectum plenitudine gratiæ confirmatum. Et ſi obijciatur illud Pſ. 90. & euangelij. Angelis ſuis mandauit de te, &c. dicendum quòd hoc intelligitur de capite ratione membrorū. Item ſi obijciatur illud Luc. 22. Ecce apparuit ei angelus de cœlo confortans eum. Reſpondetur ſecundum gloſam Bedæ ſit in teſtimonium vtriuſque naturæ, & angelus eum cōfortaſſe, & angelus ei miniſtraſſe deſcribitur. non quòd confortaret eum confortatione poteſtatiua, ſed ſolum miniſteriali, ſicut armiger ſtrenuum militem confortat.

QVAESTIO.

Concluſio. Chriſtus habuit angelum ad tentandum exterius, non interius.

QVæritur vtrum Chriſtus habuerit angelum ad tentandum, ſicut cæteri hominum habent.

Solutio. glo. ſupra illud Thob. 6. piſcis volebat deuorare Thobiam dum lauaret pedes. videtur ꝙ diabolus ſecutus eſt Chriſtum vſque ad crucem: tamen tentatio diaboli fuit ſolum exterius, non interius, ad dignitatis Chriſti manifeſtationem, ad aduerſarij confuſionem, & noſtram inſtructionem.

QVAESTIO.

Concluſio. Non eſt mirandum vnum angelum pluribus hominibus ad cuſtodiam deputari.

QVæritur vtrū ſinguli angeli ſingulis hominibus, an vnus pluribus ad cuſtodiam, vel exercitium deputatus ſit.

Solutio, textus vndecima diſtinctione ſecūdi ſententiarum dicit ſic. Cum electi tot ſint quot & boni angeli ſunt. plures conſtat eſſe ſimul bonos, & malos homines, quàm boni angeli ſint, cum tot ſint electi, quot ſunt angeli boni, & angeli boni plures ſint, quàm mali. pluresq; ſint homines mali, quàm boni. Non eſt ambiguum plures bonos homines eſſe, quàm ſint mali angeli, & plures eſſe malos homines, quàm

ſint

ſint mali angeli, vel boni.ideo dici oportet vnum eundemque angelum bonum, vel malum pluribus hominibus deputari ad cuſtodiam,vel exercitium,ſiue eodẽ tempore,ſiue diuerſis temporibus:ideo autem dicimus eodem tempore, vel diuerſis temporibus,quia videtur quibuſdam, quòd omnes homines, qui ſunt ſimul in aliquo tempore ſinguli ſingulos angelos habere poſſunt bonos vel malos, quia licèt maior ſit numerus hominum,in vnum computatis omnibus,qui fuerunt, ſunt,& futuri ſunt,quàm numerus angelorum. tamen quia homines decedentibus hominibus ſuccedunt, ideo nunquam ſimul ſunt in hac vita: Angeli quoque nunquam decedunt: ſed ſimul ſunt omnes, eſſe poteſt vt ſinguli hominum dũ in hac vita ſunt ſingulos habeant angelos bonos,vel malos ad cuſtodiã, vel exercitium deſtinatos.Cæterum ſiue ita ſit,ſiue non, non eſt dubitandum vnumquemq; habere angelum ſibi deputatum, ſiue pluribus ſimul deſtinatus ſit,ſiue vni ſingulariter:nec eſt mirandum vnum angelum pluribus hominibus ad cuſtodiam deputari,cùm vni homini plurium cuſtodia deputetur: ita vt eorum quiſque ſuum dicatur habere dominum, vel epiſcopũ, vel abbatem.Super hoc ſequitur ſecundum beatum Thom. in prima parte ſuæ ſummæ.inferiora reducuntur in Deum per media,vt dicit Dionyſius,ergo vnus ſolus angelus eſt qui immediate cuſtodit homines.Secundo ſic, angelus virtuoſior eſt quàm homo,ſed vnus homo ſufficit ad cuſtodiam multorum hominũ. ergo multo magis vnus angelus poteſt multos homines cuſtodire,quia angelus ſubito hic eſt,ſubito alibi. Sed cõtra eſt quod Hieronymus exponit ſuper illud Matth.18.Angeli eorũ vident faciem patris mei, &c. magna eſt dignitas animarum, vt vnaquæque habeat ab ortu natiuitatis in cuſtodiam ſui angelum delegatum. Concluſio tamen beati Thomæ eſt quòd ſingulis hominibus ſinguli angeli ad cuſtodiam deputantur: cuius ratio eſt, quia angelorum cuſtodia eſt quædam executio diuinæ prouidentiæ circa homines. Decet enim dulcedinem diuinæ miſericordiæ.vt homini, qui habet aduerſarium impugnantẽ, daret angelum auxiliantem: vt quia homo fragilis eſt, & indigens ſuſtentetur ab angelo,qui eſt fortis,& potens: quia pauci eſſent,qui poſſent vincere diabolum, niſi per angelicum præſidium.Magna dilectio creatoris ad hominem,&c. Angeli enim ſeruiunt nobis propter tria, ſ. propter ruinæ ſuæ reparationẽ. Hoīes enim ſaluandi intrabũt locum angelorũ, q ceciderunt.

Item

Item propter meriti accidentalis ęmulationem, quod augetur in eis vſque in diem iudicij. Item propter amoris erga nos demonſtrationem, vt recitatur in ſecundo libro compendij Theologiæ.

QVAESTIO.

Concluſio. Gaudium accidentale amplificatur, Angelo cuſtodienti ex beatificatione cuſtoditi.

Circa hæc quęritur, vtrum ex beatificatione cuſtoditi angelo cuſtodienti amplificetur gaudium.

Solutio, ſecundum Bonauen. Gaudium in quo conſiſtit pręmium ſubſtantiale, quod eſt de bono increato, nullo modo accreſcit angelis, quia quantum ad illud perfectè beati ſunt: ſed gaudium quo conſiſtit pręmium accidentale poteſt creſcere, non ſolum extenſiuè, quod eſt quando quis de pluribus gaudet: ſed etiam intenſiuè, quod eſt quando affectus de aliquo copioſius gaudet, & quia angeli miniſtrando alijs, bona opera faciunt, præmium accidentale merentur, & etiam conciues ſuos ad beatitudinem perducunt ſuper quibus gaudent. Creſcit ergo eis gaudium de beatificatione hominum, multo fortius quàm de conuerſione peccatorum. *Lucæ 15.* Gaudium eſt angelis ſuper vno peccatore pęnitentiam agente, &c.

QVAESTIO.

Concluſio. Angelus ex damnatione cuſtoditi non incurrit aliquod detrimentum.

Quæritur vtrum ex damnatione cuſtoditi incurrat angelus aliquod detrimentum.

Solutio. ſecundum Bonauen. dicendum eſt, quòd non: quia deſiderium angeli non fruſtratur: quia ſub conditione appetit cuſtoditum ſaluari, ſi fideliter velit adhærere Chriſto. Et licet ex noſtra ſaluatione creſcat angelorum pręmium, vt dictum extitit, tamen ex damnatione cuſtoditi non incurret detrimentum, nec reſpectu rei habitæ, nec reſpectu rei habendæ, & quantum ad gaudiũ quod habet in Deo, & quod habet in ſeipſo. Gaudebit enim de bonis operibus, quæ circa ipſum

ſum fecit, quem cuſtodiuit. Nullum etiam incurrit damnum quod habet in alio: quia vnus cadit, alius coronam accipit. Item ex damnatione cuſtoditi angeli gemitũ non concipiunt, nec habent compaſſionem erga reprobos. Vnde Grego. Iuſtorum animæ, & ſi naturæ ſuæ bonitate miſericordiam habent, iam nunc actoris ſui iuſtitiæ coniuncti tanta rectitudine conſtringuntur: vt nulla ad reprobos compaſſione moueantur.

QVÆSTIO.

Concluſio. In miſſione exteriori non mittuntur, niſi inferiores: in miſsione vero interiori ſuperiores mittuntur ad medios.

QVæritur vtrum omnes angeli mittãtur ad homines, &c. Solutio. ſecundum Bonauen. dicendum eſt, quòd duplex eſt miſſio, ſcilicet exterior & interior. Exterior. n. eſt ad nos, & ſic nõ mittuntur niſi inferiores: quia dicit Diony. Superna illa agmina ab intimis nunq̃ recedunt. Qui. n. præeminent, vſum exterioris officij nunquàm habent. Miſſio enim interior eſt, qua ſuperiores mittuntur ad medios, & medij ad infimos: & ſic omnes mittuntur. Vnde Apoſt. ad Heb. 1. Omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus, miſſi propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis: non dicit ad eos, ſed propter eos. Et ſi obijciatur illud Eſa. 6. Volauit ad me vnus de Seraphim, & in manu eius calculus, quem forcipe tulerat de altari, & tetigit os meum, & dixit. Ecce tetigi labia tua, &c. dicendum eſt ſecundum Dionyſium, q̃ ille angelus non erat de ordine Seraphim, ſed dicebatur de illo ordine: quia mittebatur incendere labia eius, ideo &c.

QVÆSTIO.

Concluſio. Affectus noſter poteſt inflammari ab Angelo ſicut ab excitante, & iuuante.

QVæritur vtrum angeli accendant affectum noſtrum. Solutio. dicendum eſt, quòd affectus noſter non poteſt inflammari, tanquàm a principali agente vel efficiente, niſi à ſolo Deo. Poteſt tamen affectus noſter inflammari

ab angelo ſicut in excitante,& iuuante. Angelus enim non illu minat intellectum efficiendo cognitionem in anima: quia non poteſt in intellectu nouam ſpeciem imprimere, nec habitum noui luminis dare,nec eius intentionem, quo vult conuertere. Tria enim requiruntur ad hoc quòd intellectus noſter aliquid intelligat, ſcilicet ſpecies qua cognoſcat,lumen in quo cognoſcatur, & intentio qua conuertat ſe intellectus ſuper ſpeciem. Vnde differentia eſt inter immittere cognitionem, & incendere,& mentem illuminare;quia cognitionem immittere eſt creare,& facere cognitionem,incendere vero eſt cognitionem iam factam inflammare, illuminare vero eſt dare reuelationem de aliquo occulto intelligibili.

QVÆSTIO.

Concluſio. Angelus non eodem modo loquitur Deo, Angelo, & homini.

QVæritur quid dicendum de locutione angelorum. Solutio. dicendum eſt, ꝙ verbum eſt triplex,mentis,oris,& operis.Verbo mentis loquitur Deus Angelo, & Angelus Deo. Item loquitur Deus animæ,& econuerſo.Verbo autem oris loquitur Deus diabolo,& Angelus diabolo,&c.De locutione enim angelorum notandum eſt, ꝙ angelus loquitur Deo, cum in motu admirationis ex viſis aſſurgit,vel cum affectus ſuos repræſentat, quos tamen ei latere non minime dubitant Angeli. Angelus vero loquitur Angelo mentis ſuæ ſpecies oſtendendo, mediate quadam illuminatione ſpirituali irradiante ab ipſo. Item Angelus facit aliquid corã alio Angelo,quo facto intelligit quod ante non intelligebat, & ſic loquuntur omnes omnibus, ſiue maiores inferioribus,ſiue econuerſo:Item loquitur angelus angelo per coniunctionem diuini luminis inſtruẽdo,ſic non loquũtur omnes omnibus,nec omnia,ſed tantum ſuperiores inferioribus de ijs quę per theopanias perceperunt. Loquitur autem angelus homini dupliciter. vno modo verbo vocali in aſſumpto corpore, ſed tunc ſicut non profert ſolum in organis materialibus,ſed natu ram ita nunc circulariter immutat medium,quemadmodũ eſt in voce rationali. vnde non auditur niſi ab illo ad quem ordinatur,& ſimili eſt in apparitione angelorum, quos quidam vident,

dent, & alij æquè propinqui non vident, vt apparet in Heliſęo, & filio eius. Tamen ſuper hoc quidam dicunt, ꝙ angelus nunquàm apparet, vel loquitur homini in ſubſtantia corporea, ſed intentionem, ſiue ſimilitudinem vocis ponit, in oculo, ſiue aure illius, & ibi recipit ſenſus communis ſpecies illas: & deinde proueniunt ad imaginationem, poſt hoc ad intellectum: & hoc eſt quòd dicitur angelos, vel apparere, vel loqui hominibus. Secundo modo dicitur angelus loqui homini per impreſſionem rerum ſenſualium imaginationis inſtrumento: & ſic loquitur angelus vigilantibus, vt dormientibus. De diabolo enim dicendum eſt, quòd loquitur homini dupliciter. vno modo ſenſum immutando: & hoc vel imaginationem alicuius rei imprimendo inſtrumento viſus, vel obijciendo viſui ſimilitudinem alicuius rei, & ſic de alijs ſenſibus. Secundo modo loquitur diabolus homini per impreſſionem rerum ſenſualium inſtrumento imaginationis: & hoc facit quandoque vigilantibus, quandoque dormiētibus, & ſic immittit cognitionem mali. Cognitionem enim malum non poteſt immittere, quæ tantum per conſenſum fit mala. Anima enim loquitur Deo per deſiderium cuius affectiones nudæ ſunt Dei oculis, & apertæ. Anima loquitur Angelo per voces corporis, quas bene percipit Angelus, ſicut & alia ſenſibilia. Vnde anima exiſtens in corpore alia ſpeciali poteſtate loquendi ad Angelos non indiget, ſed habebit exuta à corpore. Item anima loquitur diabolo: quia ſimilitudines affectionum imprimuntur ſenſibus: vbi diabolus legit eas.

QVÆSTIO.

Concluſio. Angeli poſſunt aſſumere corpora.

QVæritur vtrum Angeli poſſint aſſumere corpora. Solutio, dicendum eſt, quòd ſic. non quòd indigeant ipſis corporibus ad ſui perfectionem maiorem habendam, ſed voluntariè aſſumunt quandoque corpora, ſecundum vim adminiſtratiuam, qua manifeſtant ſe nobis, nos lętificant, & confortant. Secūdum vim autem contemplatiuam conuertuntur ad Deum, & ſic non indigent ſolatio corporis aſſumpti. Sciendum tamen eſt, ꝙ nec boni, nec mali angeli ſumunt vera corpora humana.

QVAESTIO.

Concluſio. Angeli in corporibus aſſumptis non exercent operationes potentiæ vegetatiuæ.

QVæritur vtrum corpus quod aſſumit angelus fiat de natura cœleſti: aut elementari.

Sol. dicendum eſt, ꝙ aſſumunt corpora ex natura elementari non ſimpliciter, nec plene cōmixta, ſed medio modo: vtpote ex aere vaporali. Et ſicut angelus ſua virtute effigiat corpus illud quod aſſumit, ſic protegit, & conſeruat: quia quāuis formatio corporis fiat ex adiutorio naturę, tamen principaliter eſt à virtute ſpiritualis ſubſtantiæ, propter hoc ꝙ effigies illius corporis plus eſt artificialis, ꝙ naturalis: & angelo deſerente corpus illud reddit in præiacentem materiam.

QVAESTIO.

Concluſio. Corpus quod aſſumit Angelus fit de materia elementari: vtpote ex aere vaporali.

QVæritur, vtrum Angeli in corporibus aſſumptis exerceant operationes potentiæ vegetatiuæ.

Sol. ſm Bonau. dicendū eſt, ꝙ non: quia non habent vim nutritiuam, nec generatiuam: habent tñ operationes iis conformes, licèt non plenè. Angelus. n. bonus cibum ſumit verè, & cōſumit Gen. 18. Quòd autem dr̄ Thob. 12. Ego videbar vobis cōmedere exponitur ſic. ſ. ex neceſſitate videbar vobiſcum comedere, & bibere: ſed ego cibo, & potu inuiſibili vtor. Vnde Aun. Poteſtate comedebant Angeli non ex neceſſitate, ideo talis cibatio eſt ex potentia, & non ex indigentia. vnde Beatus Auguſt. Sicut aliter abſorbet aquam terra ſitiens, & aliter radius calefaciens, ſic aliter conuenit cibatio homini viatori: aliter Angelo, & beato. Similiter dicendum eſt in actu generationis, ꝙ ſpiritus aſſumens corpus conformatur vero corpori in aliquo, & in aliquo non. Exemplum patet in incubis dęmonibus, qui licèt ſemen poſſint ſuſcipere, & transfundere, non tamen poſſunt alimentum in verum ſemen propria virtute conuertere ſecundum Bonauen.

QVAE-

QVAESTIO.

Concluſio. Videre, & audire in angelo eſt intelligere.

QVæritur, in quo differt viſus angeli ab eius auditu.

Solutio. videre, & audire in Angelo eſt intelligere, ſed tunc videt cum ex motu proprio aliquid intelligit, quando vero ab alio intelligit, tunc dicitur audire ſecundum Bonauen.

QVAESTIO.

Concluſio. Intelligentia matutinali Angelus intelligit præſentia, & futura.

QVæritur vtrum Angelus qui operatur hic, poſſit ſimul operari in britannia.

Solutio. ſecundum Doctor. ſuper ſecundum librum ſententiarū. Angelus qui operatur hic viuaciter circa me, non poteſt ſimul operari in britannia, nec manens hic poteſt aliquid facere, vel intelligere in britannia. Loquendo de intelligentia matutina, qua videt res in verbo, poteſt intelligere oīa præſentia, & futura pro voluntate ſpeculi ſiue verbi, in quo ſpeculo non vr̄, niſi quantum voluerit manifeſtare, Apoca. 3. & Eſa. 22. Et ſi obijciatur de d. Ariſto. in lib. de aīa. d. ꝙ intellectus intelligit ſine hic, & nūc. dicendū ꝙ eſt verū de intellectu aīę exiſtentis in corpore, qa per ſpecies rerū intelligit res nō per præſentiam: ſed aīa exuta à corpore, & angelus non intelligunt per ſpecies rerum, ſed per rerū pręſentiam. Vnde intellectus eorum dr̄ viſus: ſed in quanta diſtantia videant, nō audiui determinari.

QVÆSTIO.

Concluſio. Angeli ſunt in loco ſecundum eſſentiam, & operationem.

QVæritur vtrum angelus ſit in loco.

Sol. dicendum, ꝙ ſic ſ̄m eſſentiam, & hoc modo fortè plures Angeli poſſunt eſſe ſimul in minimo corporali loco. Itē Angeli ſunt in loco ſ̄m operationē, q̄ debitā diſtantiā exigit, & hoc modo ſi duo poſſint eſſe in eodem loco, non tn̄ mille: quia

non

non poſſent exercere ſuas operationes. Et ſi quæratur quare, ergo cœlum factum eſt tanti ambitus.

Solutio. ad gaudendum, ad laudandum, ad mirandum.

Q V Æ S T I O.

Concluſio. Angeli boni non omnia ſciunt, quia multa addiſcunt.

Quæritur vtrum boni angeli omnia ſciant.

Solutio ſecundum Bonauent. dicendum eſt quòd non, quia angeli multa addiſcunt, ſiue per ipſum verbum, ſiue per alios angelos, ſiue per experientiam. Et ad illud Gregor. quid eſt quod non vident, qui videntem omnia vident, dicendum eſt quòd intelligitur ad illũ ſenſum, quòd ille qui videt Deum dicitur videre omnia, nõ quòd ipſe videns Deum ſit omnium poſſeſſor, ſed quia videt illud vnum, cui non poſſunt omnia æquiparari.

Q V AE S T I O.

Concluſio. Ratione boni operi vnus angelus magis diligit ſuperiorem.

Quæritur vtrum angelus naturali dilectione magis diligat ſuperiorem angelum, vel parem, vel inferiorem.

Solutio. ſecundum Bonauentu. magis diligere aliquid poteſt tripliciter conſiderari. vno modo ratione boni optati. alio modo ratione affectus intenſi. alio modo ratione effectus impenſi. Ratione boni optati, vnus angelus magis diligit ſuperiorem, quia ex iudicio rectę rationis nollet eum excellere, & plus boni habere, quàm Deus voluit ordinare. Sed angelus inferioris ordinis recipit illuminationes à ſuperiori, ſicut dicit Dionyſ. quare inferior angelus diligit ſuperiorem ad maius bonum. ſicut enim angelus per naturam inſtitutam Deum ſuper omnia diligebat, ſic etiam plus diligebat angelum ſuperioris ordinis pro eo, quòd Deo ſimilior erat. Ratione vero affectus intenſi magis diligit angelum eiuſdem ordinis, ſicut dicitur aliquis alium plus diligere, quando plus de eius ſocietate conſolatur. ſicut videtur inter compatriotas, & homines eiuſdem profeſſionis: vbi conformatur in moribus,

bus,& inuidia non interuenit. vnde Eccleſ.14. Omne animal diligit ſibi ſimile. Ratione vero effectus, ſiue beneficij impenſi angelus diligit magis angelum inferiorem: quia plura bona ei impendit quàm ſuperiori, vel pari. Et ratio eſt conſideratio indigentiæ: ſicut mater magis fouet filium tenellum, quàm adultum, & infirmum pluſquam ſanum. Et ſic probatio dilectionis exhibitio eſt operis.

QVAESTIO.

Concluſio. Angeli creati fuerunt in beatitudine, quæ eſt ſtatus perfectus priuatione omnis mali.

QVæritur vtrum angeli fuerint creati in beatitudine.

Solutio. ſecundum Bonauent. dicendum eſt, quòd beatitudo dicitur dupliciter. vno modo dicitur ſtatus perfectus plenitudine omnis boni, & hæc beatitudo ponit viſionem Dei claram. Et hoc modo angeli non ſunt creati in beatitudine. alio modo dicitur beatitudo ſtatus perfectus priuatione omnis mali, & in tali beatitudine ſunt creati angeli: quia innocentes, & impaſſibiles, &c. & huic opinioni concordat beatus Auguſtinus.

QVAESTIO.

Concluſio. Angeli creati fuerunt in gratia.

QVæritur vtrum angeli fuerint creati in gratia.

Solutio. dicendum eſt, quòd gratia dicitur tripliciter pro præſenti quæſtione. vno modo dicitur gratia quicquid naturalibus eſt adiectum, naturalibus inquã quæ ſunt de generali conſtitutione rei. ſicut dicitur gratia bonum ingenium, bene cantare, &c. Alio modo dicĩ gratia illud quod ſuperadditum eſt libero arbitrio ad rectitudinem faciens, & diſponens, ſicut innocentia, pietas, mititas, &c. Alio modo dicitur gratia illud quod ſuperadditum eſt tanquã rectificans, complens, & eleuans. Et hæc gratia dicitur gratia gratum faciens: quia facit hominem Deo acceptabilem. Tunc ad quæſitum dicitur quòd angeli fuerunt creati in gratia. primo & ſecũdo modo accepta iuxta illud Aug. Creauit Deus angelos ſimul in eis

con

condens naturam,& largiens gratiam.non autem fuerunt creati in gratia,tertio modo accepta. Communis enim opinio eſt Doctorum, quòd omnes angeli creati fuerunt tantum in naturalibus, &c.

QVÆSTIO.

Concluſio. Angelus per cognitionem naturalem diuinam eſſentiam non cognouit in ſeipſa.

QVæritur vtrum angelus per cognitionem naturalem, diuinam eſſentiam cognouerit in ſeipſa.

Solutio. dicendum eſt quòd non, quia hæc cognitio eſt primum præmium,quo habito mens creata quieſcit perfecte.hanc autem nemo obtinet niſi gratuita Dei influentia, quia diuina lux eſt inacceſſibilis viribus omnis naturæ creatæ. Et ideo per quandam benignitatis condeſcenſionem facit ſe cognoſci, ita quòd in illa cognitione cognoſcẽs multo plus agitur, quàm agat, illa autem condeſcenſio bonitatis non dicit diuinæ eſſentiæ humiliationem: quia minorari non poteſt, ſed dicit alicuius radij miſſionem ſecundum Bonauent. ſupra ſecundum ſentent.

QVAESTIO.

Concluſio. Angelis non fuit data futuræ glorificationis præſcientia.

QVæritur vtrum data ſit angelis futuræ glorificationis præſcientia.

Solutio. dicendum quòd non, quia talis cognitio magis ſpectat ad ſtatum pręmij, quàm meriti.& ideo debet dari quando creatura in tali ſtatu ponitur à quo non poteſt cadere, ſed angeli erant in ſtatu meriti, ideo non eſt eis data præſcientia futuræ glorificationis, & huius ſignum eſt, quòd Deus pauciſſimis, quantuncunque dilectis, reuelat certitudinaliter beatificari.

QVAE-

QVAESTIO.

Concluſio. Voluntas libera inchoauit conuerſionem angelorum, ſed confirmauit gratia.

QVæritur quid dicendum de confirmatione angelorum. Solutio. dicendum eſt quòd conuerſionem bonorũ angelorum inchoauit voluntas libera, ſed confirmauit gratia ſecundum Bonauent. Compen. vero Theologiæ in ſecundo libro dicit quòd confirmationem habet angelus bonus ex tribus, ſcilicet ex natura, ex gratia, & ex gloria. Ex natura quia natura ſpiritualis tantum ſemel vertibilis eſt in bonum, vel in malum, niſi ex vnione eius cum alio impedimentum cauſetur. ſicut patet de anima, quæ dum eſt in corpore, poteſt mutari ſæpius de bono in malum, & econuerſo: ſoluta vero non. Huius ratio eſt quia natura puræ ſpiritualis propter ſimplicitatem ſuam totam ſe conuertit ad illud quod elegit, quod non facit natura vnita: quia corpus habet retrahens. Ex gratia habet confirmationem: quia quando aliquid connectitur ſtabili æterno vinculo perpetuo illa connexio ſemper manet: modo angeli colligati ſunt ſtabili æterno, ſcilicet Deo, & hoc vinculo indiſſolubili charitatis: vnde Apoſtolus. Charitas nunquam excidit. Et gloria habet angelus confirmationem, quia cum Deũ habent angeli per gloriam, quæ eſt forma completa angelici deſiderij, non vagantur extra ipſum, vt quærant quidquam illo Deo melius, vel deſiderabilius. Nihil enim in creaturis inueniunt, quod poſſit eos à fonte dulcedinis auertere. igitur tenendum eſt, quòd angeli boni ex libertate arbitrij ad Deum conuerſi ſtatim fuerunt per gratiam, & gloriam in nouitate confirmati fideles, ac felices effecti, taliter illuminati, vt non ſolum cognoſcerent res in proprio genere, ſed etiam in verbo. Acceperunt inſuper perfectionem in virtute operatiua, ſiue exequantur illam ex aſſumpto corpore ſiue aliàs. Acceperunt itaq; perfectionem in virtute contemplatiua, qua quocunque mittantur fruuntur, &c. Sequitur illa particula textus, ijs homines grati. vbi auctor noſter dicit, quòd homines Deo grati poſt mortẽ aſſociantur ijs ordinibus angelorum: iuxta eorum merita, vbi cum Hierarchijs facie ad faciem Deum contemplãtes inceſſanter eum laudant. Ex qua litera apparet, quòd angelorum ruina

reparabitur per beatos homines vtriuſque ſexus. Super hoc tamen ſunt aliquę opiniones. nam dicit beatus Auguſt. quòd tot homines ſaluabuntur, quot angeli ceciderunt. Greg. dicit quòd tot homines ſaluabuntur, quot angeli perſtiterunt, ſeu remanſerunt in cœlo. Alij dicunt, quòd ruina angelorum reparabitur per virgines. Et ſic ſicut ex quolibet ordine aliqui ceciderũt, ita ad quemlibet ordinem exaltabuntur virgines ſecundũ gradus ſuorum meritorum, & ex alio latere erunt homines vtriuſq; ſexus tot quot erunt angeli, & virgines, ex alia parte ſimiliter ſecundum gradus ſuorum meritorũ: quicquid ſit, huiuſmodi determinationẽ remitto diuinæ diſpoſitioni dicit Anſ. & Landul. Sequitur quarta pars ibi, cernit amat, &c. vbi auctor noſter docet actus beatificos, & dotes beatorum, dicens, cernit amatque Deum, &c. Pro declaratione iſtius literæ eſt notandũ ꝙ vnumquodq; tanto perfectius eſt quanto magis coniungitur eſſendi principio. Homo autem qui perfectũ eſſe expectat, duplicẽ habet finem in intentione: quia expectat glorificationem aïæ, & corporis. quæ quidem glorificatio dicitur beatitudo, quæ eſt ſtatus perfectus cōgregatione oĩum bonorũ, ſecundũ Aug. Vnde Eccl. j. Altitudinẽ cœli, & latitudinẽ terræ quis dimenſus eſt. Talis enim glorificatio animæ, & corporis in patria, eſt Dei quædã dotatio large capiendo. Dos enim proprie in patria eſt illud qđ immediate, & primo Deo animam iungit, vt eſt viſio, dilectio, comprehenſio. Sunt enim quædam dona patriæ, ſicut eſt ſapiẽtia, & intellectus, quæ licèt animã Deo coniungant, non tamẽ ſine habitu medio. Et propter hoc non dicũtur proprie dotes, ſed animæ præmiationes. Dotes enim ſunt duplices, ſ. corporis, & animæ. Dotes enim à parte animæ ſunt quibus Deo tanquã principio vitæ ſuæ ſine habitu medio coniungitur, & per quas tranſducitur in amplexus ſponſi in diſſolutiones, & fruitiones. Fruitio enim eſt, ſecundum Aug. in lib. de ciui. Dei, amore alicui rei inhærere propter ſe, & ſic ſolo Deo fruimur. Dotes enim ex parte corporis ſunt quibus ipſum corpus animæ ſubijcitur tanquam principio vitæ ſuæ, ne per ipſum anima ab actu gloriæ retardetur. Dotes enim animæ ſunt de præmio ſubſtantiali. Dotes enim corporis ſunt de præmio accidentali. Chriſtus enim dotes non habet, quia ſponſus eſt. Dos autem poſſeſſio ſponſæ eſt, quæ vſum eiuſdem habebit poſt mortem viri. Similiter angeli non dicuntur habere dotes: quia cum in nuptijs ſit conſenſus animorum, & vnio naturarum, non dicuntur habere dotes:

quia non poſſunt dici ſponſæ. Dos enim proprie eſt donatio ſponſæ ex parte patris, & hoc ad vſum ſponſi propter onera matrimonij, ſed ad poſſeſſionem ſponſæ in diuinis Deus pater dat ſponſæ dotem ad poſſidendum, ſed ſponſo Chriſto ad gloriã, & honòrem, & non ad vſum, quia bonorum noſtrorum non eget. Donatio vero propter nuptias, quod à ſponſo datur ſponſæ. Et hoc eſt in futuro gaudium, quod habebit anima in viſione Chriſti hominis. paterna vero eſt quod habet ſponſa præter dotem, ſicut ſunt munera, quæ dantur ſibi ab amicis. Iſtud erit in patria per gaudium, quod habebitur de ſocietate bonorum, & de congratulatione fęlicitatis eorũ. Dotes animæ ſunt tres, ſcilicet cognitio, dilectio, & inhæſio, ſiue tentio vel fruitio. Ille numerus accipitur ex parte virtutum Theologicarum: quia cognitio ſuccedit fidei, dilectio charitati, comprehẽſio ſpei, vel poteſt capi iſte numerus ex parte potentiarum animæ. cognitio enim poteſt appropriari intellectiuæ. dilectio voluntati, comprehenſio memoriæ, poteſt etiam iſte numerus accipi ſecundũ tria, quæ appropriantur tribus perſonis: comprehẽſio enim reſpicit potentiam patris, cognitio ſapientiam filij, dilectio bonitatem Spiritusſancti. Cognitio enim ponit rei viſæ preſentiam. Comprehenſio ponit rei contingentiam. Dilectio ponit amantis ad rem amatam colligantiam.

Prima dos animæ eſt cognitio, qua diuina eſſentia videbitur ab omnibus tota, ſed non totaliter, ideſt prout eſt infinita. Videbitur tamen diuina eſſentia limpidius ab vno, quâm ab alio, & ille defectus erit ex parte videntis, & non ex parte viſi, quidem erit viſum. Beatitudo enim conſiſtit in perfecta operatione potẽtiæ altiſſimæ, ſcilicet intellectiuæ, & circa obiectum altiſſimum, ſcilicet Deum. Ex parte obiecti cum ſit vnum ſimpliciſſimum nulla poteſt eſſe diuerſitas, ſed ex parte potentiæ. Tribus modis enim cognoſcitur aliquid, ſcilicet quòd eſt, ſicut eſt, & quid eſt. Primo modo cognoſcitur Deus in via etiam à malis. Secundo modo videbitur i patria à bonis. Vnde prima Io. 3. Similes ei erimus: quando videbimus eum ſicuti eſt in ſuã maieſtatem, claritatem, bonitatem, &c. Tertio modo nec à bonis videbitur, nec à malis, nec in via, nec in patria, quia finitũ nunquam capiet infinitum. Cognoſcere autem Ieſum in ſua eſſentia eſt viſio meridiana: cognoſcere vero creaturas in verbo eſt viſio matutina: cognoſcere creaturas in ſe hoc eſt in proprio genere, appellatur viſio veſpertina. Videbit enim vnuſquiſque co-

gnitiones alterius prout voluerit. Vnde Gregor. vniuſcuiuſque mentem alterius oculis corpulentia non abſcondet. Videbunt itaque iuſti Deum, vt gaudeant: videbunt gloriam ſanctorum, vt gaudeant. videbunt pœnas reproborum, vt de periculorum euaſione gratias agant. Ad ſciendum quomodo videat Deus, & qualiter ſine medio, eſt notandum, quòd triplex eſt medium, ſcilicet deferens, obnubilans, & diſponens. Sine medio deferente videbitur Deus, quia Dei viſio non eſt per diſtantiam, ſed per præſentiam, cum ipſe Deus eſſentialiter ſit vbique. Videbitur etiam ſine medio obnubilante, quia tollit ſpeculum, & ænigma quæ ambo ſunt in via. Cum enim viſus noſter in præſenti non poſſit propter debilitatem in tam excellēti luce figi. neceſſe eſt habere medium, ſcilicet ſpeculum creaturæ, quia vero infinita eſt diſtantia inter ſpeculum, & rem viſam, propter hoc obſcurè relucet ibi ſimilitudo. vnde videmus ī ænigmate, id eſt obſcurè. videbitur ſine medio ſimulacri, quia Deus cognoſcetur ſeipſo, & non per aliquam abſtractam ſimilitudinem. aliàs creatura eſſet terminus, & Deus non eſſet verè finis omnium. Non autem videbitur Deus ſine medio diſponente, quod eſt gratia, & gloria, oportet enim proportionem eſſe inter viſibile & viſum. Hæc autem diſpoſitio erit ex parte videntis, & non rei viſæ. Medium enim eſt multiplex. nam quoddam eſt *medium peccati*. vnde Iſa. *66.* peccata noſtra diuiſerunt inter nos & Deum noſtrum, & abſconderunt faciem eius à nobis ne exaudiret nos. Iſtud eſt medium impiorum, ſecundum medium eſt creaturæ. Apoſtolus ad Roman. 1. Inuiſibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur. hoc eſt medium Philoſophorum. Aliud eſt medium figuræ. Apoſt. 1. ad Corinth. 10. Omnia in figura contingebant eis. Iſtud fuit medium Patriarcharum, & Prophetarum. Aliud fuit medium ſcripturæ. Pſ. 118. Declaratio ſermonum tuorum illuminat, & intellectū dat paruulis. Et illud medium eſt Theologorū. Quintum medium eſt medium fidei. Apoc. 2. Eſto fidelis vſque ad mortem, &c. hoc eſt medium fidelium, quo tanquam in ænigmate vident Deū. Secunda dos eſt dilectio. vnde differentia eſt inter dilectionē virtutem, & dilectionem dotem. vna differentia eſt ſecūdum habitum: quia virtus eſt id proprie quod trāſit de ſtatu gratiæ in ſtatum gloriæ. Dos vero eſt illud quod ſupra meritum datˀ ſponſę. Alia differentia eſt penes obiectum: quia licet obiectū vtrobiq; ſit Deus, non tamen ſecundum quòd Deus, ſed eſt obiectū virtutis

tutis inquantum eſt ſumma bonitas. Et obiectum dotis inquã-
tum eſt vnibilis in vnum ſpiritum. Nota ſuper præmiſſis quòd
fides, & ſpes ſecundum rem euacuabuntur in patria. Charitas
vero nec ſecundum rem, nec ſecundum actum eius euacuabiť,
ſed ſolummodo ſecundum modum, quia imperfectio eius tol-
letur. Fidei enim ſecundum beatum Aug. ſuccedet ſpes, quã vi-
debimus: Spei ſuccedet beatitudo ad quam peruenturi ſumus:
Charitati nihil ſuccedet, quia potius augebitur. Tertia dos ani-
mæ erit comprehenſio quæ eſt tentio viſi, & amati boni, & ve-
ri, & primi. Et ſumitur hic comprehendere pro attingere, & nõ
circumplecti diuinam eſſentiam, &c. Dotes corporis, ſcilicet cla
ritas, impaſſibilitas, ſubtilitas, & agilitas, vnde vnaquæq; pars ꝑ-
fectius habet eſſe in ſuo toto, quàm per ſe. Vnde ſicut aïa nunc
à corpore corruptibili ſeparata perfectius habet eſſe, quàm ei
coniuncta. ſic in futuro reconiuncta corpori incorruptibili per-
fectius habebit eſſe, quàm modo ſeparata, quia tunc non impe-
dietur à corpore ſicut modo. Quòd ſint quatuor dotes corporis
patet. nam ad hoc quòd corpus perfecte ſit ſubiectum animæ,
nec eã impediat in operibus gloriæ quatuor requiruntur: quo-
rum duo pertinent ad ſenſum, alia duo pertinent ad motum:
quo ad ſenſum duo requiruntur. vnum vt ſit facile receptibile
ſpecierum ſenſibilium, ad quod diſponit claritas. Alterum eſt,
vt non ſit receptibile paſſionum ignobilium, ad quod diſponit
impaſſibilitas. Quo ad motum duo requiruntur. vnum eſt quòd
per contrariam inclinationem nõ reſiſtat ſuo motori, ad quod
diſponit agilitas. Aliud eſt vt corpora per quẽ moritur, non reſi
ſtant ei, ad quod diſponit ſubtilitas. Alio modo poteſt ſumi nu-
merus prædictarum dotium ſecundum proprietates quę ſunt
in elementis, ſcilicet penes aquæ tranſparentiam ſumitur clari-
tas. penes terræ ſoliditatem ſumitur impaſſibilitas, penes ſimili-
tudinem ignis ſumitur ſubtilitas, penes mobilitatẽ aeris ſumiť
agilitas. Alio modo poſſunt ſumi illæ dotes ſecundum quatuor
defectus quos habet corpus humanũ à quatuor elemẽtis qui-
bus componiť. Habet enim corpus humanum ab igne calidita-
tem, à terra groſſitiem, ab aere paſſibilitatem, ab aqua frigidita-
tem, & inde tarditatem. Sed illa tolluntˀ per quatuor dotes cor-
poris. Chriſtus enim, vt recitat Hugo de ſancto Vict. aſſumpſit
quatuor dotes corporis ante paſſionem ſuam. Claritatẽ in trã-
figuratione, Agilitatem quando ambulauit ſupra mare, Subti-
litatem in natiuitate, quia ſalua virginali integritate matris na-
tus

tus fuit. Impaſſibilitatē aſſumpſit in cœna, quando corpus ſuū ſuis diſcipulis dedit manducandū. Prima dos corporis eſt claritas. Duo enim ſunt quæ cauſant nūc obſcuritatē in corpore humano. vnum eſt materiæ impuritas, alterū eſt luminis paucitas. tunc vero tolletur vtrunq;. Iuſti enim fulgebunt ſicut Sol. Matth. 13. Tamen corpora ſanctorum non æqualiter erunt clara: qa melior anima corpus habebit lucidius. Vnde Apoſtolus j. Corinth. 15. Stella differt à ſtella in claritate, hoc eſt quòd ſancti plus, vel minus lucent ſecundum differentiam meritorum. Claritas vero puerorum, qui poſt baptiſmum moriuntur antequàm perueniant ad annos diſcretionis, comparari poteſt lumini lunæ: quia ſicut luna non habet lumen à ſe, ſed à ſole, ita iſti non habent gloriam ex merito proprio, ſed ex merito Chriſti. Baptiſmus enim ex paſſione Chriſti habet efficaciam. Secunda dos corporis eſt, ſeu erit impaſſibilitas, quæ reſultat ex virtute animæ ſuum corpus potenter continentis, ita vt à nullo exteriori agente valeat immutari, quamuis enim corpora ſint compoſita ex contrarijs, illa tamen contrarietas erit ad omnimodam ęqualitatem redacta. Differentia enim eſt inter impaſſibilitatem ſanctorum, & Adę in ſtatu innocentiæ, & Puerorum in limbo: quia impaſſibilitas ſanctorum erit *non poſſe pati*, Impaſſibilitas Adę *fuit poſſe non pati*, *Impaſſibilitas vero* puerorum in limbo erit *nihil pati*, & hoc non eſt ex *potentia* reſiſtendi læſioni intrinſecę quam non habebunt, ſed ex ordinatione diuinæ miſericordiæ, quæ non permittit eis aliquid adhiberi per quod poſſent lędi. Ex quo ſequitur, quòd ſi tales pueri poſt reſurrectionem ponerentur in igne, lęderentur ab eo. Secus eſt de corporibus glorificatis, quæ ſi etiam ponerentur in inferno, non ſentirent ex hoc aliquam læſionem. Tertia dos corporis eſt ſubtilitas, quæ auffert groſſitatem corporis. Tanta enim erit ſubtilitas, quòd poterit ſubintrare omne corpus ſolidum &c. Sicut enim in corporibus non glorioſis ipſa groſſities impedit ne duo corpora in eodem loco poſſint eſſe, eo quòd vnum alteri reſiſtit, ita groſſities illa per gloriæ ſubtilitatem tollitur, adeo quòd corpus non glorioſum non poſſit reſiſtere glorioſo. Sic ergo apparet, quòd corpora glorioſa penetrabunt alia corpora, non illa diuidendo, ſed ſubintrando, manente diſtinctione dimenſionum vtriuſque corporis. Quarta dos eſt, ſeu erit agilitas: quæ tanta erit, ſicut ait Beatus Auguſtinus, quòd protinus vbi voluerit ſpiritus, erit & corpus. Ve-

runtamen

runtamen ſicut melior anima corpus habebit lucidius, ſic & agilius: ita tamen quòd voluntas ſanctorum erit omnino coniuncta rationi. Vnde voluntas nunquàm vult, quòd non debet.

QVAESTIO.

Concluſio. Corpora modo ſunt tarda, modo agilia quia nunc in corpore eſt motus ab elemento prædominante, & à voluntate.

QVæritur quare corpora modo ſunt tarda, & nunc agilia.

Solutio. quia nunc in corpore duplex eſt motus, ſcilicet natura elementi prędominans, quæ mouet ad determinatum locum, & voluntas animæ quæ mouet indifferenter ad quemlibet locum: nunc igitur corpora tarda ſunt in contraria inclinatione naturæ ad voluntatem: quia terra prędominans naturaliter deorſum trahit. in futuro autem natura erit totaliter ſubdita voluntati. Vnde corpus mouebitur ad imperium ſpiritus.

Sequitur de Aureolis.

AVreola eſt mentis ſpeciale gaudium veniens ex opere præexcellenti, & priuilegiato. Pro quo eſt ſciendum, quòd ſicut ex gaudio eſſentialis pręmij quod eſt aureum, redundat in corpore quidam decor, qui eſt gloria corporis, ita ex gaudio Aureolæ reſultat aliquis decor in corpore, vt ſic Aureola principaliter ſit in mente, ſed per quandam redundantiam fulgens etiam in carne: quare ſciendum eſt ꝙ decor cicatricum, quæ in martyrum corporibus apparebit, non poteſt dici Aureola, quia aliqui martyres cicatrices non habebunt: vtputa illi qui ſunt ſubmerſi, vel famis inedia, vel ſcalore carcerũ interempti: tamen iſti aureolam habent. Tribus enim generibus hominum debetur aureola, quod patet in multiplici ratione. prima ex operibus excellentiſſimis trium animæ potentiarum. Excellentiſſimum enim opus rationalis potentiæ eſt prędicatio veritatis. Excellentiſſimum opus concupiſcibilis eſt obſeruatio caſtitatis virginalis. Excellentiſſimum opus iraſcibilis eſt perpeſſio

peſsio mortis. Vnde patet quòd prędicatoribus, martyribus, & virginibus debetur aureola. Hoc enim ſatis patet ex hoſtibus quos vincimus, qui ſunt, mūdus, caro, dęmonia: martyres enim vincunt mundum, virgines carnem, prędicatores diabolum, non ſolum de ſe, ſed expellunt de corporibus aliorum. Alio modo patet per victoriam triplicium paſſionum. Sunt enim paſſiones innatę, illatæ, & in cordibus alienis: paſſiones innatas vincunt virgines, illatas martyres, illas vero quę ſunt in alienis cordibus, vincunt prędicatores. Item iſtæ aureolæ poſſint probari exemplo Chriſti, qui fuit doctor, quia veritatem mundo manifeſtauit. Fuit martyr, quia paſſionem ſuſtinuit. Fuit virgo, quia puritatem ſeruauit. Item poſſunt ſumi aureolę ſecundum prefigurationem in veteri teſtamento. Legitur enim in Exo. Quòd tria habebant aureolas, ſcilicet altare incenſi, archa fęderis, & menſa propoſitionis. Prima ſignificat aureolam martyrum, qui corpora ſua ſuper altare paſſionis immolauerunt. Secunda ſignificat aureolam virginum, quæ ſicut arca fœderis auro fuit intus, & extra decorata. Iſta virginitas mentē, & corpus ornat. Tertia ſignificat aureolam prędicatorum. qui ſicut menſa propoſitionis miniſtrant panes doctrinę. Aureola diminutiuè dicitur, & hoc in comparatione ad auream. Pro quo eſt notandum, ꝙ differentia eſt inter auream, aureolam, & palmam. Nam aurea eſt pręmium ſubſtantiale, quod Metaphoricè dicitur corona: Tum ex parte meriti, quia non reſpondet generi operis, ſed radici charitatis: Tum ex parte pręmij, quia per hoc efficitur homo particeps diuinitatis, & per conſequens regiæ poteſtatis: Tum etiam ratione perfectionis quod ſignificat figura circularis. Aureola vero eſt præmium accidentale, non tamen quodlibet accidentale, ſed illud quod reſpondet operi excellenti, & priuilegiato, ſcilicet martyrio, virginitati, & prædicationi. Palma eſt præmium accidentale quoddam, nec radici, nec operi debetur, ſed voluntati. Tale præmium habuit beatus Martinus ex eo ꝙ martyrium deſiderauit, licèt opus non fuerit ſubſecutum. vnde cantatur de ipſo, quod & ſi gladius perſecutoris non abſtulit, tamen palmam martyrij non amiſit. Hic enim palma, nec aurea, nec aureola dici debet.

Sequitur de aureolis in ſpeciali. Aureola prima debetur martyribus, in quibus perfectiſſima victoria eſt de impugnatione exteriori. Et hæc perfectio victoriæ conſideratur ex duobus. Primo ex magnitudine paſſionis: quia inter omnes paſſiones

illatas

illatas exterius præcipuè mors tenet locum. Et prætereà dolor tractus omnibus doloribus alijs primum, & ideo hæc victoria eſt glorioſior. Secundo conſideratur ex cauſa pugnæ quæ Chriſtus eſt. Martyrem enim non facit pœna, ſed cauſa, ideſt mors ſuſcepta propter Chriſtum. Sciendum tamen eſt, ꝙ martyrio non debetur præmium, ſm hoc ꝙ exterius infligitur, ſed ſm hoc, quòd voluntariè ſuſtinetur: quia non meremur niſi per ea quæ ſunt in nobis, & non per ea quæ ſunt extra nos, ſicut nec demeremur niſi per ea, quæ ſunt intra nos: quanto autem id quod quis ſuſtinet voluntariè, difficilius eſt voluntati ſuſtinere, tanto volũtas quæ propter Chriſtum id ſuſtinet, oſtenditur firmius in Chriſto fixa, & ideo excellentius ei præmium debetur.

Aureola ſecunda debetur virginibus propter ſingularem victoriam, quam de carne obtinuerunt, cõtra quam bellum continue geritur. Quamuis enim viduæ pugnent contra carnem, perfectius tamen virgines triũphant: quia nobiliſſimum genus eſt victoriæ nunquàm hoſti ceſſiſſe. Illis virginibus debetur tantummodo aureola, quæ propoſitum habuerunt virginitatem perpetuo cõſeruandi, licèt hoc propoſitum fuerit interruptum cogitatione: dum tamen remaneat carnis integritas, quia virginitas mentis reparari poteſt, ſed nõ virginitas carnis, ſi corrumpatur, ſeu amittatur. Si autem aliqua ſit virgo etiam ſi propoſitum nõ habuit ſeruandi perpetuo virginitatem, non eſt dubium quin habitura ſit ſpeciale gaudium de incorruptione corporis ſupra eſſentiale gaudium. Sic etiam innocentes de hoc gaudebunt, ꝙ immunes à peccato fuerunt, quamuis peccandi opportunitatem non habuerint.

QVAESTIO.

Concluſio. Aureolam virginitatis non amittit illa, quę violenter corrumpitur.

QVæritur quid dicendum de illa, quæ corrumpitur violenter.

Solutio. dicendum eſt, quòd non amittit aureolam virginitatis. Vnde dicebat beata Lucia: ſi inuitam me corruperis, merces mihi duplicabitur ad coronam. quod non eſt intelligendum de aureola duplicata, ſed quia duplex præmium reportabit vnum pro virginitate cuſtodita, & aliud

pro iniuria quam paſſa eſt. Fructus enim centeſimus debetur virginibus: quia vitam cœleſtem ducūt: Viduis debetur fructus ſexageſimus: quia tales exercere ſe debent in operibus miſericordię. Coniugatis debetur fructus triceſimus, quia talibus ſufficit implere decalogum in fide Trinitatis. Aureola tertia debetur prædicatoribus, quia perfectisſima victoria contra diabolum obtinetur, quando aliquis non ſolum diabolo impugnanti cedit, ſed etiam de regno eius expellit, & non ſolum à ſe, ſed etiam ab alijs. Iſta enim aureola debetur ſolum illis, qui licite exercent actum prędicandi, ideo prælatis quibus competit ex officio prædicare, & docere, non debetur hęc aureola, niſi actu prædicent: quia aureola non debetur habitui, ſed actui pugnæ, iuxta illud Apoſt. ſecunda ad Thim. 2. ca. Non coronabitur, niſi qui legitime certauerit. Prædicare enim, & docere cū ſint actus miſericordiæ, inter ſpirituales eleemoſynas computantur. Beatorum gaudia ſub epilogo numerantur in fine compen. Theologię. Non quidem ſingula generum, ſed ſingulorum genera: Tot enim gaudia particularia quilibet beatus habet in ſe, vel in alijs ꝙ ea ſolius Dei notitia comprehendit, & illi quos ſumma ſapientia voluit ea [illegible] nanque gaudebit quiſque de bono alterius, [illegible] de bono proprio, quod tamen non eſt intelligēdum de [illegible] de numero gaudiorum. Tot enim, & tanta [illegible], quod omnes arithmetici huius mundi non poſſent ea numerare, Omnes geometricæ menſurare, Grammatici, Logici, Rhetorici, non poſſunt illa ſermonibus explicare, quia quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit quę præparauit Deus diligentibus ſe prima ad Corinth. 2. Gaudebunt enim ſancti ſupra ſe de Dei viſione: infra ſe de cœli, angelorum, hominum, & aliarum creaturarum pulchritudine, & aſſociatione: intra ſe de corporis, & animę glorificatione: [illegible] enim omnes ſenſus ſpirituales ineffabili delectatione [illegible], cum ipſe obiectū omnium ſenſuum ſpiritualium ſit futurus. Erit Deus nanque ſpeculum viſui, cithara auditui, mel guſtui, balſamum olfactui, flos tactui. Ibi erit candor lucis ęſtiualis, amœnitas vernalis, abundantia autumnalis, requies hyemalis. Vnde b. Auguſt. Fulget quod non capit locus, ſonat quod non capit tempus, olet quod non ſpargit flatus, ſapit quod non minuit edacitas, hęret quod non diuellit ſatietas. Ibi Deus videbitur ſine fine, ſine faſtidio amabitur, ſine fatigatione laudabitur: nihil enim eſt extra quod appetatur,

tur, nihil infra quod faſtidiat. Vnde idem Auguſtinus in lib. de corporis, & animæ miſera vita. O caro illam vitam amplecti debuiſti, vbi vita ſine morte, vbi iuuentus ſine ſenectute, vbi lux ſine tenebris, vbi gaudium ſine triſtitia, vbi pax ſine diſcordia, vbi voluntas ſine iniuria, vbi regnum ſine commutatione. Et idem Auguſtinus: Id quod ꝑmittit Deus fide non capitur, ſpe non attingitur, charitate non comprehenditur, deſideria & vota tranſcendit, acquiri poteſt, æſtimari non poteſt, ibi erit præſentia omnis boni, & abſentia omnis mali. Et beatus Bernardus ad idem dicit: Merces ſanctorum tam magna, quod non poteſt numerari, tam copioſa, quòd non poteſt finiri, tam pretioſa, quòd non poteſt æſtimari, &c. Summariè gloriæ enumerantur communiter duodecim fructus. Primus ſanitas ſine infirmitate. vnde Pſal. 102. Qui ſanat omnes infirmitates tuas. Secundus fructus, iuuentus ſine ſenectute. vnde Pſal. 102. Renouabitur vt aquila iuuentus tua. quia in ætate Chriſti, ſcilicet 32. annorum ſemper manebunt ſancti: vt dicit Apoſt. ad Epheſios quarto. Donec occurramus omnes in veritatem fidei, & agnitionis filij Dei in virum perfectum, & menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Tertius fructus eſt ſacietas ſine faſtidio. Vnde Pſal. 16. Satiabor cum apparuerit gloria tua. Quartus fructus eſt libertas ſine ſeruitute. vnde ad Corinth. 8. Creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis in libertate gloriæ filiorum Dei. Quintus fructus eſt pulchritudo abſque difformitate. vnde ad Phil. 3. Reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ. Sextus fructus eſt impaſſibilitas, ſeu immortalitas. Eſa. 25. Præcipitabit Dominus mortem in ſempiternum. Septimus fructus eſt abundantia. vnde Deuterono. 8. Rerum omnium abundantia perfrueris. Octauus eſt pax abſque perturbatione. Nonus fructus eſt ſecuritas ſine timore. De ijs duobus Eſa. 32. Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, & requie opulenta. Decimus fructus eſt cognitio abſque ignorantia. vnde Apoſtolus prima ad Corinth. 13. Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem: nunc cognoſco ex parte, tunc cognoſcam ſicut & cognitus ſum. Vndecimus fructus eſt gloria ſine ignominia. vnde Apoſtolus ad Coloſſen. tertio. Cum enim Chriſtus apparuerit vita noſtra, tunc & vos apparebitis cum ipſo in gloria. Duodecimus fructus eſt gaudium ſine triſtitia. Eſa. quinquageſimoprimo. Tunc qui redempti ſunt a Domino,

reuertentur, & venient in Syon laudantes Deum, & lętitia ſempiterna ſupra capita eorum, gaudium, & lætitiam obtinebunt, & fugiet dolor, & gemitus. & Matthæi viceſimoquinto: Intra in gaudium Domini tui. & Iohannis decimoſexto. Gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrum nemo tollet à vobis. Iſti enim fructus figurantur per duodecim fructus ligni vitæ, qui erant in medio paradiſi. Vnde Apocaly. vltimo dicitur: Beati qui lauant ſtolas ſuas in ſanguine agni, vt ſit poteſtas eorum in ligno vitæ, & per portam intrent in ciuitatem, &c.

QVÆSTIO.

Concluſio. Electi memorabuntur malorum quæ perpetrauerunt, & à quibus liberati ſunt.

QVæritur vtrum electi memorabuntur malorum, quæ perpetrauerunt, & a quibus liberati ſunt.

Solutio. ſecundum Bonauentu. Propter oſtenſionem diuinę iuſtitiæ in retribuendo rememorabuntur omnia bona & mala in quibus homines permanſerunt finaliter, quia iſta ſola ſunt digna retributione. Propter vero oſtenſionem diuinæ miſericordiæ de præterito rememorabuntur mala a quibus ſunt miſericorditer liberati, & hoc generabit in eis lætitiam. Vnde beatus Auguſt. Vis diuina aderit, qua fiet, vt omnia ad memoriam reuocentur. Huic concordat Magiſt. ſententiarum 43. diſtinct. quarti dicens. Sępe lęti triſtium meminimus ſine dolore, & inde amplius lęti, & grati ſumus. Ex quibus apparet quòd ſi priorum malorum memoriam ſancti habeant in futuro, non erit eis ad pœnam, vel gloriæ derogationem, ſed ad gratiarum actionem, ſecundum eundem Magiſtrum diſtinctione prælegata.

QVAE-

QVÆSTIO.

Concluſio. Peccata quæ fecerunt electi in iudicio non prodibunt in notitiam omnium.

QVęritur vtrum peccata quę fecerunt electi, in iudicio prodeant in notitiam omnium, ſicut mala damnatorum.

Solutio. Magi 43. diſt. quarti, talis eſt: Rationabiliter putari poteſt, Peccata hic per pœnitentiam deleta, & tecta illic etiam tegi alijs. Alia vero peccata, quę non ſunt deleta, ſicut peccata damnatorum, cunctis propalari.

Sequitur quinta pars, ibi ergo mundanis &c. vbi auctor noſter exhortatur vnumquemq; rebus mundanis ſpretis tendere ad illam ciuitatem cęleſtem, in qua ſunt tot, & tanta inæſtimabilia gaudia, textus eſt de ſe clarus. Sed quia glorificatio corporis præſpponit reſurrectionem eorundem. Idcirco intendo hic aliquid dicere de reſurrectione, & extremo iudicio generali. Antequàm veniat Dominus ad iudicium, regni Romani fiet defectio. Nā ſicut dicit gl. ſupra Apocalypſim, prius erit diſceſſio a Romano Imperio, qua impleta aderit Antichriſtus. Hic ex parentum ſemine concipietur, ſed poſt conceptum deſcendet ſpiritus malignus in matris vterum cum virtute, & operatione. Deinde puer naſcetur aletur, adoleſcet, propter quod & filius perditionis dicetur. Naſcetur enim in Babilone de tribu Dan, ſicut dicit gloſa ſupra Apocaly. Poſt hęc veniet in Hieruſalem, & circuncidet ſe, dicens Iudęis ſe eſſe Chriſtum, ſeu Meſſiam illis promiſſum. Vnde plebs iudaica ſpecialiter adhęrebit ei, ſicut dicit gloſa ſupra Apocal. & idem tenet compendium Theologiæ in fine, donec Enoc, & Helya prędicantibus reuertantur ad Chriſtum q ex illis ſaluandi fuerint. Angelus bonus deputabitur ad cuſtodiam antichriſti, ſed quando ita obſtinabitur in peccato, ꝙ dicet ſe eſſe Deum, & extollet ſe ſupra omne illud quod dicitur Deus, aut colitur: ſicut legitur in ſecunda ad Theſſa. ſecundo. capitulo, vbi dicitur de Antichriſto: Qui aduerſatur, & extollitur ſupra omne illud quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei ſedeat, oſtendens ſe tanq̃ ipſe ſit Deus. tunc angelus bonus deſeret eum ex toto, nec habebit eum poſtmodum ad promotionem, ſed ad accuſationem.

Antichri-

Antichriſtus erit luxurioſus,& in concupiſcentijs fœminarum. Dan. 11. cap. In aperto tamen per hipocriſim ſimulabit ſe ſanctum,& iuſtum vt facilius decipere poſſit. Cor ſuum per ſuperbiam magnificabit,& ſicut habetur Dan.11. Eleuabitur aduerſus omnem Deum,& magnificabitur,& aduerſus Deum Deorum loquetur magnifica. Contra Principẽ Principum conſurget,id eſt contra Deum. Dan.8. Et ſicut dicit glo. ſupra Dan.7. cap. In tantam eleuabitur ſuperbiã, vt leges & cerimonias mutare conetur, & temporis curſum. Tantæ enim præſumptionis erit,quòd non putabit ſe à Deo puniendum propter hoc quòd iudicium differtur. Vnde Pſal.9. Auferentur iudicia tua a facie eius. Antichriſtus enim erit blaſphemus, vt dicitur Apocal.13. Vnde Dan.8. Sermonem contra excelſum loquetur. Ad maiorem enim contumeliam faciet imaginem ſuam adorari,& omnes ſuo caractere ſignari in manu dextera, & in frontibus ſuis, ſicut habetur Apocal.13. vt ne quis poſſit emere,vel vendere niſi qui habeat caracterem nominis beſtiæ,ſcilicet Antichriſti. Cõfitebitur enim ſe verum Dei filium, & filium hominis. ita vt in templo faciat ſe adorare,vt Deus. Iudæi quoq; templum quod Romani deſtruxerunt reædificabunt. Item Antichriſtus affirmabit ante ſe nullum fuiſſe Chriſtianum, ſed omnes Antichriſtos fuiſſe. Dicitur enim in glo. ad Theſſal.2. quod *ſicut in Chriſto* omnis plenitud[illegible] habitauit, ita in Antichriſto omnis plenitudo [illegible]: quia in ipſo erit caput omnium malorum,ſcilicet [illegible]is. Merito comparatur Antichriſtus in Apocaly. ceraſti qui eſt ſerpens cornutus, quia Antichriſtus quatuor cornibus armabitur, ſcilicet calida perſuaſione, miraculorum operatione,donorum largitione,tormẽtorum exhibitione. Primus modus ſubuertendi homines erit calida perſuaſio. Prædicabit enim legem nouam prauam eſſe, & legem Chriſti pro poſſe deſtruet. Prædicatores quoque ſui diſcurrent per diuerſas partes mundi. & impedient ne ſcriptura ſacra à fidelibus audiatur. ipſi enim bonos ſe ſimulabunt eſſe,& tamen mala ſuadebunt. Secundus modus ſubuertendi erit per falſa miracula,quia per magicam artem faciet illa. Vnde glo. ſupra Apoc. 13. magica arte faciet ſtatuam loqui, & futura prædicare, ſeu prædicere. Faciet etiam ſicut dicitur Apocal. eod. cap. ignem de cœlo in terram deſcendere. glo id eſt malignum ſpiritum faciet ſupra ſuos diſcipulos deſcendere, vt loquantur varijs linguis. Spiritus enim deſcendet in eos in conſpectu hominum, ſicut Spiritusſanctus deſcen-

deſcendit in Apoſtolos Chriſti. Vnde iactabunt ſe eſſe meliores Apoſtolis, qui Spiritum ſanctum acceperunt. Item per artem magicam ſimulabit ſe eſſe mortuum, & putabitur ab omnibus reſurrexiſſe, qui prius mortuus per triduum putabatur, & tunc mirabuntur populi, & adorabunt eum, atq; laudabũt. Eccleſia vero tunc non faciet miracula. De hoc decipiendi modo dicit Pſalm. 9. Inſidiatur in abſcondito quaſi leo in ſpelunca ſua. glo. recte Antichriſtus comparatur leoni exiſtenti in ſpelunca, quia in eo vis, & dolus operabitur. Vis enim per leonem, Dolus per ſpeluncam intelligitur. propter hoc dicit Gregorius. Pẽſemus quæ erit humanæ mentis illa tentatio, quãdo pius martyr corpus tormentis ſubijcit, & tamen tortor ante oculos eius miracula facit. Sicut enim Antichriſtus finget ſe à mortuis reſurgere, ita ſe finget ad cœlum aſcendere. Apocaly. 13. & plaga mortis eius cauda eſt. gloſa arte magica aſcendet Antichriſtus in aera, ferentibus eum dæmonibus. Faciet quoque ſubito arbores florere, & areſcere. etiam mortuos in conſpectu omnium ſuſcitabit. Tertius modus decipiendi erit per munera. Ipſe enim Antichriſtus inueniet theſauros abſconditos, per quos diuites huius ſeculi ad ſe attrahet, & tunc eorum falſam fœlicitatem ad decipiendum aliquos oſtentabit. Quartus modus decipiendi erit per minas, & tormenta, quos aliter vincere non poterit. Tanta enim, ſicut ait dominus in euangelio Matth. 24. tunc erit tribulatio, vt in errorem ducantur, ſi fieri poſſet etiam electi: & hoc tangitur in Apocal. in 2. cap. pedes eius ſimiles auricalco, ſicut in camino ardenti. Per pedes vltima Chriſti membra, per caminum ardentem tribulatio vehemens deſignatur. Exhibebit enim Antichriſtus cuncta genera tormentorũ, quæ in præcedentibus martyribus impleta ſunt, & in illis regionibus fideles vehementius ſunt vexandi, vbi fuit dominus crucifixus. Et ſicut dicit gloſa ſupra Apocal. illa tribulatio, non partes, ſed ſimul totum mundum examinabit. Soluentur enim dæmones qui modo legati ſunt, nec poſſunt nocere quantum vellent. Fideles illo tempore non prædicabunt, quia tanquam excommunicati habebuntur. tunc boni nec vendetur eis, nec emetur ab eis quicquam, niſi habeant caracterem, id eſt ſignum quoddam ad literam, vt adhærentes ſibi cognoſcantur, & alij interficientur. Sicut enim Antichriſtus crudelior erit omnibus perſecutoribus. Ita ſancti tunc temporis erunt fortiores omnibus ante martyribus. Cauda eius trahebat tertiam partem ſtellarũ

cœli,

cœli, & miſit in terram. Apoc. 12. trahet malos per munera, bonos per tormenta, ſimplices per prædicationem, & miracula: qui enim ſancti, & iuſti videbantur, & credebantur, adhærebūt ei pro ſuæ voluntatis arbitrio. Habebit ſecum magos, & maleficos, Reges, & Principes. Vnde Apoc. 13. Vidi de mari beſtiam aſcendentem, glo. id eſt Antichriſtum, habentem capita ſeptem, id eſt Principes vniuerſos, & cornua decem, id eſt eos qui impugnant decalogum. Antichriſtus enim primo veniet in ſimplicitate, benignitate, & miraculorum operatione, & tūc à Iudeis ſuſcipietur, qui ſpecialiter, vt dixi ſuperius, adhærebunt ei. Ad quorum conuerſionem venient Enoc, & Helyas. Et tunc Antichriſtus in apertam perſecutionem conſurget.

De Gog & Magog dicunt quidam, quòd ſunt decem tribus vltra montes Caſpios clauſæ: tamen non ita clauſæ quin bene poſſent exire ſi permitterentur, ſed non permittuntur a regina Amazonum ſub cuius iuriſdictione ſunt, & viuunt. Has tribus habent Iudæi in fine ſeculi exituras, & vêturas in Hieruſalem, & cum ſuo Meſſia, ſcilicet Antichriſto, Dei Eccleſiam deſtructuras. Alij dicunt quod per Gog, & Magog intelligitur exercitus Antichriſti, qui in fine ſeculi veniet expugnare eccleſiam. Per Gog ſecundum gloſam intelliguntur illi per quos latenter diabolus perſequitur fideles: per Magog autem intelliguntur illi per quos aperte diabolus perſequitur eccleſiam. vel per Gog deſignatur occulta perſecutio Chriſti, & per Magog deſignatur manifeſta Antichriſti perſecutio. Secundum autem beatum Auguſtinum Gog refertur ad gentes, Magog ad diabolum, quia Gog interpretatur domus, & Magog detectio. Inter occultum aduentum Antichriſti, qui erit per natiuitatem, & manifeſtum eius aduentum, qui erit per prædicationem, & apertam perſecutionem venient Helyas & Enoch, & conuertent, ſicut dicitur Malachiæ vlti. corda patrum ad filios. Glo. i. inſtructionem poſteriorum de fide Saluatoris in quem ipſi crediderunt, & corda filiorum ad patres eorum. Glo. quia ſuſcipient fidem quam illi habuerunt. De eorum prædicatione, & ſimili conuerſatione legitur Apocalyp. 11. Dabo duobus teſtibus meis, ſcilicet Helyæ & Enoc, & prophetabunt diebus mille ac 66. glo. id eſt tribus annis cum dimidio, ſicut ipſe Chriſtus prædicauit, amicti ſaccis, glo. prædicantes pœnitentiam, & exemplum oſtendentes. Ij ſcilicet Enoc & Helyas ſunt duæ oliuæ, id eſt Spiritu ſancto vncti, & duo candelabra. glo. id eſt dantes

tes lumen alijs. Tandem Antichriſtus faciet interfici Enoch, & Helyam in Hieruſalem, & iacebunt corpora eorum in plateis tribus diebus, & tribus noctibus cum dimidio, quia nullus audebit corpora eorum ſepelire propter metum Antichriſti. Apocalyp. 11. Corpora eorum non ſinentur poni in monumento. Occiſores eorum erũt valde læti propter mortem illorum. poſt dies tres, & dimidium ſpiritus vitæ à Deo intrauit in eos, & ſuper pedes ſuos ſteterũt, & timor magnus cecidit ſuper eos, qui viderunt eos, & audierunt vocem magnam dicentem illis, Helya, & Enoch aſcendite huc, & aſcenderunt in cœlum in nube, & viderunt illos inimici eorum, & in illa hora factus eſt terræmotus magnus, & decima pars ciuitatis cecidit, & occiſi sũt in terræ motu ſeptem milia hominum, & reliqui in timore miſſi ſunt, & dederunt gloriam Deo cœli. Apocal. 11. Antichriſtus vero regnabit poſt mortem illorum quindecim diebus. Regnabit enim Antichriſtus ſicut dicit gloſa ſupra Apocal. tribus annis cum dimidio. vnde Dan. 12. Iurauit Angelus per viuentem in æternum quia in tempore vnius anni, & per tempora, ſcilicet duorum annorum ſpacio, & dimidij temporis, id eſt dimidij anni hoc eſt ſecundum gloſam ſpatio trium annorum cum dimidio durabit deſolatio ſub Antichriſto. niſi autem abreuiati fuiſſent dies illi, non fieret ſalua omnis caro. Matth. 24. ſed propter electos breuiabuntur dies illi. Vnde Gregor. quia & ſuperbos, nos, & ifirmos reſpicit Deus, dies quos ſingulariter malos intulit. miſericorditer breuiatos dicit. Ex illa glo. ſupra Matthæ. dicitur quòd hæc tribulatio quanto cæteris grauior, tanto breuitate moderatior. Poteſtate ſua interficiet dominus Antichriſtum, ſicut dicit gloſa ſupra Apoca. ſiue per ſe, ſiue per Michaelem. Occidetur autem in monte Oliueti in papilione, & in ſolio ſuo, & in loco illo circa quem dominus aſcendit. Interfecto Antichriſto nõ ſtatim veniet dominus ad iudicium, ſed ſecundum gloſam ſuper Dan. concedẽtur quadraginta quinque dies ad refrigerium ſanctorum, & ad pœnitentiam ſubuerſorum. Quantum autem ſit ſpatium inter illos quadragintaquinque dies, & finem mundi nemo ſit. Miniſtri autem Antichriſti poſt mortem illius gaudebunt ducentes vxores, & dicentes. Licet Princeps noſter mortuus ſit, tamen habemus pacem & ſecuritatem. Et cum hoc vel talia dixerint, repentinus eis ſuperueniet interitus. Iudæi vero tunc conuertentur ad fidem, & ſancta eccleſia vſque ad finem mundi pacificata conquieſcet, quia

ex tunc fraudulentia, & ſæuitia diaboli penitus deficiet. Antequam dominus noſter Ieſus Chriſtus veniat ad iudicium generale, præcedent quindecim ſigna: vt recitat beatus Bernardus. Beatus Hieronymus in hiſtorijs Hebræorum dicit ſe repe riſſe illa ſigna. Et plures alij famoſi Docto. dicunt ſic. In prima die 15. dierum ante aduentum Domini ad iudicium mare eleuabitur quadraginta cubitis ſuper mõtes excelſos, extra ſuum proprium locum non effluens. Secunda die mare proſternetur baſſe, quòd vix poterit videri. Tertia die mare veniet ad ſuum antiquum ſtatum, ſicut fuerat naturaliter ab exordio. Quarta die omnes beluæ maris leuabunt ſe ſupra pelagus, & mugient more contentionis, & neſcient homines quid cogitent, ſed Deus. Quinta die volatilia congregabuntur in campis, vnumquodque genus in ordine ſuo, & erunt quaſi plorantia, & non guſtantia, ſed aduentum iudicis timentia. Sexta die flumina ignea conſurgent ab occaſu Solis contra faciem firmamenti vſque ad ortum concurrentia. Septima die ſydera errantia, & ſtantionaria ſpargent ex ſe comas igneas. Octaua die terræmotus erit magnus: ita vt nullus poſſit ſtare, ſed ad terram omnia animalia ſternentur. Nona die omnes lapides tam parui, quàm magni ſcindentur in quatuor partes, & vnaquæque pars collidet alteram. Decima die omnia ligna ſiluarum, & olera herbarum ſanguineum fluent rorem. Vndecima die omnes montes, & colles, & omnia ædificia humana arte conſtructa cadent. Duodecima die omnia animalia terræ venient ad campos de ſiluis, & montibus mugientia, nec tamen guſtabunt aliquod viaticum. Decimatertia die omnia ſepulchra ab ortu Solis vſq; ad occaſum patebunt cadaueribus ſurgentibus vſque ad orificium ſepulchri: Decimaquarta die omne humanum genus, quod inuentum fuerit de habitaculis exibit non loquendo, nec aliquid intelligendo, ſed nutantia. Decimaquinta die omnes qui tunc erunt viui morientur, vt reſurgant cum mortuis longe ante defunctis.

QVAESTIO.

Concluſio. In aduentu Chriſti Ambroſius ait eorum, qui viui reperientur mors erit, & reſurrectio.

QVæritur hic quid de illis qui in aduentu Chriſti reperientur viui.

Solutio.

Solutio.ſecundum Magiſtrum ſententiarum . 43.diſt.4. recitantem Apoſtolum,prima ad Corinth. 15. Omnes quidem reſurgemus,ſcilicet tam boni, quàm mali, ſed non omnes immutabimur, ſcilicet in ſolennitatem reſurrectionis. Huic concordat Ambroſius ibidem per Magiſtrum allegatum,dicens in ipſo raptu eorum,qui viui reperientur mors erit,& reſurrectio,vt anima quaſi per ſoporem egreſſa de corpore,eidem in momento reddatur. Tamen idem Magiſter ſententiarum diſtinctione præallegata ſubdit. Vellem de ijs potius audire doctiores, quia hoc diffinire non eſt humani iudicij. Item Apoſtolus. prima ad Theſſal.4.dicit: Mortui,qui in Chriſto ſunt reſurgēt primi: deinde nos qui viuimus, qui relinquimur,ſimul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Chriſto in aera.Ignis enim præcedet faciem iudicis permaximus, quia virtute diuina non ſolū ignis, qui eſt in ſphera ſua,ſed etiam omnes ignes, qui in terra, & ſuper terram ſunt,concurrent ad mundi conflagrationem. Iſte enim ignis habebit officium quatuor ignium, ſcilicet ignis infernalis reprobos puniendo, ignis purgatorij bonos à venialibus purgando, ignis terreſtris vegetabilia, & ſenſibilia conſumendo,& omnium corpora incinerando, & ignis elementaris elementa ſubtiliando,& ad innouationem diſponendo. Per illum enim ignem ita terræ facies exuretur, quòd figura huius mundi peribit,ſicut olim factum fuit per diluuium. Vnde Magiſter ſententiarum 47.diſtinct.4. peribit cœlum, & terra non ſolum ſecundum ſubſtantiam, ſed ſecundum ſpeciem quæ immutabitur. glo. cœlum aereum non æthereum. Merito enim primum iudicium Dei fuit per aquam contra ardorem luxuriæ,qui tunc enormiter viguit. Vltimum vero iudicium erit per ignem contra teporem charitatis, quæ tunc quaſi ſeneſcente mundo refrigeſcet. Actio enim illius ignis erit ſucceſſiua,habebit enim initium,medium, & finem, præcedet nanque iudicis aduentum, & quaſi ſimul fiet per illum ignem purgatio iuſtorum,& punitio malorum, & incineratio corporum cum conſumptione,terra naſcentium, quo facto ſtatim erit reſurrectio corporum cum aduentu iudicis ad iudicium, & tunc inflammabitur totus mundus per circuitum. Deus ſicut eſt potentiſſimus in conſtitutione naturarum, ita eſt clementiſſimus in collatione gratiarum.Et iuſtiſſimus in retributione ſtipendiorum, quoniam ergo homo meruit, vel demeruit in anima ſimul & corpore, punietur,vel præmiabitur in vtroque.Vnde in eiſdem

oportet ipſum reſurgere. Ad vocem enim tubæ reſurgent mòrtui, ſicut dicit Apoſtolus prima ad Theſſalon. 4. Quoniam ipſe dominus in iuſſu, & in voce Archãgeli, & in tuba Dei deſcendet de cœlo, & mortui qui in Chriſto ſunt reſurgent primi. & per Magiſtrum 47. diſtinct. 4. ſententiarum. ad iudicium venien te domino emittetur vox illa magna, qua reſurgẽt omnes mortui. Dupliciter autem poteſt intelligi illa vox. Vno modo dicitur eſſe imperium Chriſti reſurgere imperantis. Alio modo poteſt dici illa vox manifeſta Chriſti apparitio. Vnde Grego. Tubam ſonare, nihil aliud quàm mundo iudicem filium demonſtrare. Reſurgent ergo omnes nulla in eis exiſtente differentia quantum ad ordinẽ temporis. Sed magna erit differentia quantum ad ordinem dignitatis. Nam mali reſurgent difformes, & paſſibiles. In bonis vero natura ſeruabitur, & vitia detrahẽtur. Omnes enim tam boni, quàm mali reſurgent integro corpore, debita ſtatura, ſecundum ætatem plenitudinis Chriſti.

QVAESTIO.

Concluſio. Omnes in eadem ætate ſurgent in qua Chriſtus mortuus fuit.

QVæritur qualis ætas, vel ſtatura aſſignetur *reſurgentibus*.

Solutio. ſecundum Bonauent. in diſpoſitione iuuenilis ætatis reſurgent, ad quantitatem autem ſtaturæ, nec fiet additio, nec ſubſtractio. ita tamen ſi fuerit ſalua integritas, & perfectio naturæ quæ habet determinatos terminos ſiue in paruitate, ſiue in magnitudine, inter quos ſtatura Chriſti medium tenere creditur tanquam perfectiſſima: ſed ſi fuerit in corpore vitij diformatio: tunc oportet addi, vel minui vſque ad debitam quantitatem. Vnde Magiſter ſententia. 44 diſtinctione quarti. Omnes enim in eadem ætate reſurgent, in qua Chriſtus mortuus fuit, & reſurrexit, cuiuſcunque ætatis mortui fuerint, ſed non omnes eandem ſtaturam corporis obtinebunt. Immo vnuſquiſque ſuam recipiet menſuram corporis, quam habuit, vel erat habiturus ſi perueniſſet ad ætatem, qua Chriſtus fuit mortuus. Hoc dicit Auguſtinus in libro de ciuitate Dei. Aetas vero Chriſti ſecundum Mag. ſententiarum diſtinct. præallegata, erat circa 32. annos cum tribus menſibus.

QVAESTIO.

Concluſio. Reſurrectio tria corriget in natura, ſcilicet defectum, ſuperfluum, & errorem.

QVæritur vtrum gigantes,& alia monſtra reſurgant. Solutio. ſecundum Bonauenturam, non reſurgent in ſtatura giganteę magnitudinis,eo ꝙ non eſt ibi veritas naturæ,ſed error: tamen aliqui tenent contrarium. Bimembres vero ſi habuerint diſtinctionem in membris principalibus,ibi tunc ſunt duę animæ,& ſic reſurgent duo corpora. Si vero habeant diſtinctionem in membris non principalibus,reſurget vnum corpus. Item hermafroditus reſurget in ſexu,qui dominatur per naturam. Monſtrum.n.quod partim eſt hō,partim beſtia, ſi principales partes ſunt hoīs,reſurget hō.Et huic ſententiæ ſatis concordant Doctores ſupra quadrageſimaquarta diſtinctione quarti ſententiarum. Secundum compendium Theologiæ reſurrectio tria corriget in natura, ſcilicet defectum, ſicut in pueris, & in mutilatis, ſiue in diminuta natura membrorum. Corriget ſuperfluum, ſcilicet vnguium, crinium, & huiuſmodi. Corriget errorem ſicut in monſtruoſitate membrorum.Bonauentura dicit:Si aliqua membra plus habent de materia quàm conueniens ſit formæ membri, illa pars diſpergetur per totum corpus: vt vnum membrum non abundet ab altero niſi quantum debet: aliàs vnumquodque membrum ex ſua propria materia reformabitur: ita tamen quòd illę vitioſitates.quę non ſunt de veritate naturę humanæ, ſed per errorem contigerunt,nequaquam reſurgent.Vnde Auguſt. Aberit ab electorum corporibus omnis diformitas, vitia detrahentur,natura ſeruabitur.

QVAE-

QVÆSTIO.

Concluſio. Omnia quæ habent coniunctionem cum vita reſurgent.

QVæritur vtrum capilli,vngues,humores,inteſtina, & ſpiritus,&c. reſurgant.

Solutio.ſecundum Bonauentu. Omnia quę habent coniunctionem cum vita reſurgent, dicitur autem aliquid viuere tripliciter:aut quia recipit influentiam vitæ, & hoc modo viuit ſubſtantia corporalis,ſeu caro:aut quia diſponit ad vitam,& ſic ſpiritus, & humores: aut quia ortum, & conſeruationem habet ex actu vitæ,& ſic capilli,& vngues, & ſic omnia reſurgent,quæ faciunt ad complementum, & decorem hominis. Matt.10. Veſtri capilli capitis omnes numerati ſunt. Huic ſententiæ concordat Magiſter ſententiarum 44. diſtinct. quarti. vbi dicit quærendo vtrum capilli ad capillos, & vngues ad vngues redeant, quid quam eorum perierat mutabitur in carnē, & in partes alias corporis reuocabitur curante artificis prouidentia. Indecorum quippe aliquid non erit ibi. vnde Beatus Thomas ſupra eandem diſtinctionem, inteſtina nou erunt plena ſuperfluitatibus turpibus, ſed nobilibus humoribus.

QVÆSTIO.

Concluſio. Reſurrectio omnium erit ſimul.

QVæritur vtrum reſurrectio erit omnium ſimul an ſucceſſiue.

Solutio. ſecundum Bonauenturam dicendum eſt, quòd ſimul:& huius ſunt ſex rationes. Vna ſeueritas diuini iudicij, qui inflixit pœnam damni corporibus vſque ad ſecundum aduentum filij Dei, ſicut pœnam viſionis Dei vſque ad primum. Secunda ratio meritum fidei in credendo nos remunerari. Tertia eſt vnitas corporis miſtici:quia omnes ſumus vnum corpus in Chriſto,ideo neceſſe, ꝙ quantum ad gloriam corporis ſimul reſurgamus. Quarta ratio eſt:quantum ad gloriam animæ,quia ſi differretur,hoc eſſet importabile damnum: quia ſancti dum ſua deſiderant corpora vehementius ſalutem

noſtram

noſtram deſiderant.ad Hebr.11.in gloſa. Quinta ratio eſt manifeſtatio diuinæ iuſtitiæ, vt ſimul cum parentibus manifeſtetur quanta iuſtitia damnet malos,& ſaluet bonos. Sexta ratio eſt conſummatio gloriæ, quia Angeli ſunt viatores quantum ad miniſterium, quandiu homines viuunt, & gaudium eorum accidentale ſemper creſcit ſecũdum multitudinem electorum, ideo non debuit perfectè gloria conſummari niſi in omnibus ſimul. Chriſtus autem reſurrexit ante in adiutorium fidei noſtræ quòd omnes ſimul reſurgent,patet Ioan.5. Omnes qui in monumento ſunt audient vocem filij Dei, & procedent qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt in reſurrectionem iudicij.& prima ad Corinth.15. Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur. Item Beatus Thom.ſupra 44.diſtin. quarta ponit talem rationem: Reſurrectio ad hoc eſt dicta: vt reſurgentes recipiant pro meritis pœnam,vel præmium: ſed omnibus debetur pœna, vel prẹmium pro merito proprio ſicut adultis,vel alieno ſicut paruulis, ergo omnes ſimul reſurgemus, & hoc tenet Magiſter ſententiarum in littera.

QVAESTIO.

Concluſio. Angeli omnes operabuntur in illa generali reſurrectione.

QVæritur vtrum Angeli operentur in illa generali reſurrectione.

Solutio.prout ſcribitur prima ad Theſſalon. quarto. Dominus in voce Archangeli deſcendet de cœlo,& mortui reſurgent. Vnde dicit beatus Auguſtinus in tertio de Trinitate: quòd ſicut corpora craſſiora, & inferiora per ſubtiliora, & potentiora quodam ordine reguntur: ita omnia corpora regũtur à Deo per ſpiritum vitę rationalem, & hoc etiam Grego.tangit in quarto dialogi. Vnde in omnibus quæ corporaliter fiunt à Deo vtitur Deus miniſterio angelorum. In reſurrectione autem eſt aliquid quod ad tranſmutationem corporum pertinet, ſcilicet collectio cinerum, & eorum præparatio ad reparationem corporis humani. Vnde quantum ad hoc in reſurrectione vtetur Deus miniſterio Angelorum, ſed anima ſicut à Deo immediatè creata eſt,ita immediatè a Deo corpori

itera

iterum vnietur ſine aliqua operatione angelorum. *Similiter* gloriam corporis ipſe Deus faciet abſque miniſterio angelo*rum*, ſicut & animam immediate glorificat. Et hoc dicit Beatus Thomas ſupra 47. diſtin. quarti. vbi dicitur: Mittet angelos cum tuba, & congregabunt electos à quatuor ventis, ideſt à quatuor partibus mundi. etiam de hoc legitur Matthæi 13. Mittet filius hominis angelos ſuos, qui colligent de regno ſuo ſcandala, &c. Reſurgent ergo corpora eadem numero, quę prius erant, ex eodem puluere in quem redacta fuerant, & ad eandem animam, quæ prius fuerat. Vnde B. Thomas ſupra 34. diſtin. quarti. Non enim reſurrectio dici poteſt, niſi eadem anima, quæ prius, ad idem corpus redeat, quia reſurrectio eſt iterata ſurrectio, ideo ſi non eſſet idem corpus, quod anima reſumit, non diceretur reſurrectio, ſed magis noui corporis aſſumptio.

QVAESTIO.

Concluſio. Idem homo numero reſurget.

QVæritur vtrum reſurget idem homo numero. Solutio. ſecundum Beatum Thomam ſupra *diſtinctionem* præallegatam, idem homo *numero* reſurget: cum eadē *anima* numero idem corpus numero reſumit, de neceſſitate erit eadem humanitas numero. Huic concordat Iob 19. Quem viſurus ſum ego ipſe, & non alius, & loquitur ibi, de viſione poſt reſurrectionem. Ad idem Beatus Auguſtinus in octauo libro de Trinitate dicit. Reſurgere nihil aliud eſt, quàm reuiuiſcere. Niſi autem idem homo rediret ad vitam, qui mortuus eſt, non diceretur reuiuiſcere, ergo nec reſurgere, quod eſt contra fidem.

QVAESTIO.

Concluſio. Sicut homines reſurgent in diuerſis ſtaturis, ita in diuerſis ſexibus.

QVæritur vtrum fœminæ reſurgent cum Apoſtolus dicat ad Epheſios 4. Donec occurramus omnes in virum perfectum.

Solutio. dicendum eſt, ſecundum Bonauenturam, quòd ibi

vir

vir non dicitur à ſexu,ſed à virtute,nō corporis ſed mentis, per quem modum mulier ſancta vir eſt. Beatus Thomas diſtinctio. præallegata quarti ſenten. dicit, Quòd ſicut homines reſurgēt in diuerſis ſexibus, tamen ſexuum deerit confuſio, quia aberit libido incitans ad turpes actus,quibus confuſio cauſatur. vnde dominus Matth 22.In reſurrectione enim neq; nubent,neque nubentur,ſed erūt ſicut angeli Dei in cęlo.Tunc ad apoſtolum dicitur, ꝙ per virum perfectum intellexit virtutem animi, & ſexum viri'em,&c.

QVÆSTIO.

Concluſio. Reſurrectio erit partim naturalis, partim ſupra naturam,partim contra naturam.

QVæritur vtrum reſurrectio ſit naturalis,an miraculoſa. Solutio.ſecundum Bonauen. in reſurrectione tria ſunt,ſcilicet corporis ex pluribus reſuſcitatio: & hoc eſt contra ſolitum curſum naturæ, cuius eſt perfecta deſtruere non deſtructa reparare. Secundum erit ipſi corpori reformati animæ vnio: & hoc erit aliqualiter ſecundum naturam: quia anima deſiderat vniri ſuo corpori ſaltim ſancta aĩa. Tertium erit corporis & animæ vnitorum inſeparabilis colligatio: & hoc erit ſupra naturam, ſcilicet ꝙ ex corruptibili fiat incorruptibile non ſeparabile, & ſic reſurrectio erit partim naturalis,partim contra naturam,& partim ſupra naturam. Reſurgent enim homines,vt patet per predicta,quantū ad eſſe,quantum ad integrum eſſe,& quantum ad decorem eſſe. Super hoc eſt notandum ꝙ duplex eſt mors,ſ.animæ per culpam, & corporis per pœnam. Et ijs reſpondet duplex reſurrectio,ſ.animæ per gratiam,& corporis per gloriam. Et ſicut in primis parentibus mors culpæ intulit mortem pœnæ,ita reſurrectio animæ per gratiam cauſabit reſurrectionem corporis per gloriam. In reſurrectione concurrent quatuor cauſæ: Efficiens,ſcilicet ipſe Deus, materialis,ſ.ipſi pulueres, formalis, ſcilicet coniunctio corporis & animæ, & finalis, ſcilicet vt recipiat vnuſquiſque prout geſſit in corpore,ſiue bonum,ſiue malum 2.ad Corin.5. Iſta enim reſurrectio erit iuſta, quantum ad Dominum: perfecta quantum ad reſurgentes: miraculoſa quantum ad ipſam reſurrectionem.

QVÆSTIO.

Concluſio. Tempus reſurrectionis eſt hominibus occultum.

QVæritur utrum tempus reſurrectionis ſit occultum.

Solutio. ſecundum Bonauenturam dicendum eſt, quòd toti trinitati, & homini Chriſto, ſeu homini aſſumpto tempus reſurrectionis & hora notæ ſunt, omnibus autem alijs ignotæ. Et ſi obijciatur illud Iohannis decimoquinto. Omnia quęcunque audiui à patre meo, nota feci vobis, reſpondetur quòd hoc intelligitur de neceſſarijs ad ſalutem. Item ſi obijciatur illud: quid eſt quòd non vident, qui videntem omnia vident.

Solutio. dicendum eſt, quòd illud intelligitur de ijs quæ *ſunt* de ſubſtantia beatitudinis, & intelligatur quòd tempus reſurrectionis eſt occultum niſi reuelatione detegeretur. Vnde beatus Thomas in 46. diſtinct. quarti recitans Auguſt. Aetas vltima humani generis, quæ incipit à Domini aduentu vſque ad finem ſeculi, quibus generationibus computetur incertum eſt. Huius ratio eſt: quia determinatus numerus futuri temporis ſciri nõ poteſt, niſi per reuelationem. *Tempus enim quod erit* vſque ad reſurrectionem [illegible] non poteſt naturali ratione: quia ſimul erit reſurrectio, & finis motus cœli, ex motu autem accipitur numerus omnium, quæ determinato tempore per naturalem rationem futura prævidentur, ex motu autem cœli non poteſt cognoſci finis eius: quia cũ ſit circularis ex hoc ipſo habet, ꝙ ſecundum naturam ſuam poſſit in perpetuum durare, de reuelatione autem non eſt allegandum nimis profundè: quia Saluator noſter noluit reuelare Apoſtolis: iuxta illud Actuum primo. Non eſt veſtrum noſſe momenta, & tempora, quæ Deus poſuit in ſua poteſtate. Vnde Beatus Auguſtinus 18. de ciuitate Dei dicit: Quod enim Deus Apoſtolis noluit indicare, nec alijs reuelabit: Ideo omnium de hac materia calculantium digitos reſoluit & quieſcere iubet.

QVAE-

QVAESTIO.

Concluſio. Determinata hora temporis, qua fiet reſurrectio, pro certo ſciri non poteſt.

QVæritur vtrum, media nocte ſit Dominus venturus ad iudicium: quia dicitur Matthæi viceſimoquinto. Media nocte factus eſt clamor. Ecce ſponſus venit, &c.

Solutio. dicit Magiſt. ſententiarum quadrageſimatertia diſtinct. quarti. Media nocte dicitur venturus non pro hora temporis, ſed quia tunc venit cum non ſperatur. & ibidem Auguſti. idem dicit, ideo dicit Apoſtolus prima ad Theſſal. 5. Dies Domini ſicut fur in nocte, ita veniet, & idem Luc. 12. Item reſurrectio Domini exemplar eſt noſtræ reſurrectionis, ſed reſurrectio Domini fuit in nocte, vt dicit Greg. in Homilia Paſchali, ergo. Beatus Thomas ſuper hoc dicit, quod determinata hora temporis qua fiet reſurrectio pro certo ſciri non põt, tamen ab aliquibus dic itur ꝙ reſurrectio erit in crepuſculo ſole exiſtente in Oriente, & Luna in Occidente, quia in tali diſpoſitione Sol & Luna dicuntur creati: vt ſic eorum circulatio compleatur penitus per reditum ad idem punctum: tamẽ reſurrectio propriè non erit in tempore, immo erit temporis terminus, quia in eodem inſtanti in quo ceſſabit motus cęli erit mortuorum reſurrectio. Poſt reſurrectionem ſtatim veniet Dominus ad iudiciũ. Lucæ 21. Tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum poteſtate magna, & maieſtate.

QVÆSTIO.

Concluſio. Locus extremi iudicij erit in valle Ioſaphat.

QVæritur hic vbi erit iudicium.

Sol. locus extremi iudicij erit in valle Ioſaphat. Iohel. 3. Conſurgent, & aſcendent gentes in vallem Ioſaphat: quia ibi ſedebo, vt iudicem omnes gentes in circuitu. Et idem recitatur per Mag. ſent. 48. diſt. quarti. Non in terra, ſed in ſpatio huius aeris ſedebit contra locũ montis Oliueti, ex quo aſcendit. In valle Ioſaphat, id eſt iudicij Domini, congregabuntur omnes impij. Iuſti autem non deſcendent in vallem iudicij,

ideſt damnationis, ſed eleuabuntur in nubibus obuiã Chriſto.
Quod locus iudicij generalis ſit in valle Ioſaphat, patet triplici
perſuaſione. Prima quia locus iudicij generalis debet eſſe com-
munis, modo Hieruſalem & terra adiacens vr̃ eſſe cõis, cum
ſit locus quaſi medius noſtræ habitationis. Secunda rõne, quia
locus ille eſt famoſiſſimus propter opera noſtrę redemptionis,
quæ ibidem geſta ſunt. Tertia ratione, ratione negotij, quia ibi
eſt tractandum de operibus miſericordiæ, & iuſtitiæ. Mons au-
tem Oliueti, qui eſt apud vallem illam, deſignat miſericordiam.
Ioſaphat autem qui interpretatur iudicium deſignat iuſtitiam.
Ipſum enim iudicium præcedet trina monitio. Prima fuit per
prophetas. Vnde Prouer. 1 Vocaui, & renuiſtis. Secunda moni-
tio, ſeu citatio fuit per Chriſtum, & Apoſtolos, & prædicato-
res. Luc. 14 Miſit ſeruum ſuum hora cęnæ dicere inuitatis vt ve
nirent. Tertia citatio erit per vltimam vocem tubæ. Et hęc ci-
tatio erit peremptoria. 1. ad Theſſ. 4. Quoniam ipſe Dominus
in iuſſu deſcendet de cœlo: &c. Secundum enim doctores mul-
tiplex eſt iudicium. Primum eſt vniforme. Hoc eſt iudiciũ præ-
ſentis eccleſię, quę non iudicat niſi de ſola qualitate retributio-
num in genere tantum, [illegible] bona bonis, & mala malis reddan-
tur, ſed numerum retributionum [illegible] qualitatem in par
ticulari. Secundum [illegible] ſ. quilibet
expectur in mo[illegible] de omnibus bonis,
& malis quæ geſſit, [illegible] bona, vel mala ſtatim reci-
pit in anima tantum, [illegible] non in corpore, nec recipit ea cum
manifeſtatione, & ſolennitate quæ erunt in vltimo iudicio. Ter
tium iudicium [illegible] vltimum erit omniforme quando ſecundum
numerum, & qualitatem recipiet quiſque bona, vel mala in cor
pore & anima. Illud vltimum iudicium erit ex omni parte hor-
ribile ſecundum b. Aug. & alios Doctores. Supra erit iudex ſtre
nuus, ſubtus infernus patens, intus conſcientia remordens, ex-
tra mundus ardens, a dextris peccata accuſantia, à ſiniſtris dę-
monia terrentia, circa illos malos [illegible] boni angeli in [illegible]
propellantes, [illegible] omnes [illegible] ſententiam a[illegible],&
omnes. ſ. boni, & mali peccata damnandorum c[illegible]entes.
Quod tale iudicium ſit horribile patet Luc. 21. Vbi [illegible], virtutes
cęlorum mouebũtur &c. non quidem metu damnationis, ſed
quadam admiratione [illegible] quę videbunt. & Iob. 26. [illegible]ur.
Columnę cœli contremiſcunt & pauent [illegible]
vltimum iudicium erit ineuitabile, vt patet 2. ad Cor. 5. Omnes
nos

nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti. Vltimum iudicium erit inexorabile. Prouerb. viceſimoprimo. Qui obturat aurem ſuam ad clamorem pauperis clamabit, & non exaudietur: tunc inuocabunt me, & non exaudiam. Prouerbiorum 1. capitulo. Tanta enim erit ſeueritas: tunc iudicis, & inflexibilitas, quòd ſi beata Virgo, & omnes angeli, & ſancti genua flecterent, & cum lachrymis per caſum poſitum rogarent pro aliquo damnando, ſeu qui in mortali deceſſit iudex eos non exaudiret, ideo ſcribitur Prouerbiorum ſexto. Zelus, & furor viri nõ parcet in die vindictæ, ſcilicet ĩ die iudicij, nec acquieſcet cuiuſquam precibus, nec ſuſcipiet pro redemptione dona plurima. Vnde ad hoc Pſal. 89. Quis nouit poteſtatem iræ ſuæ. & Eſaiæ 47. Vltionem capiam, & non reſiſtit mihi homo, ideo dicebat Iob triceſimoprimo capitulo. Quid faciam cum ſurrexerit ad iudicandum Deus, & cum quæſierit quid reſpondebo ei. Vltimum iudicium erit erubeſcibile, primo modo in veniendo ad iudicium: quia mali habebunt corpora ponderoſa, ita ꝙ ſecundum aliquos oportebit illos portari per angelos ad iudicium ſicut Abacuch portatus fuit ad locum leonum in Babilone. Danielis 14. Alio modo erit erubeſcibile pro damnatis in ſtando coram iudice: quia peccata eorum erunt omnibus manifeſta. Vnde Naum tertio. Reuelabo pudenda tua, ideſt peccata tua in facie tua, & oſtendam cunctis gẽtibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuã. Non ſolum ſecundum poteſtatem diuinã, ſed etiam in forma humana iudicabit Chriſtus iuriſdictione ordinaria iudicabit, vt Deus cum tota Trinitate. Iuriſdictione delegata iudicabit, vt homo. Io. 5. Omne iudicium dedit filio. & Matt. vlt. Data eſt mihi omnis poteſtas in cęlo & in terra. Circa hoc eſt notandum ꝙ quinq; ſunt, ſeu reperiuntur modi iudicandi. Primus erit primæ auctoritatis quo iudicabit tota Trinitas. Secundus erit ſub auctoritatis, quo iudicabit Chriſtus homo. Tertius erit aſſeſſoriè, ſeu acceſſoriè dignitatis, quo iudicabunt Apoſtoli, & viri perfecti, qui cum iudice eminentius reſidebunt tanquàm melius ſcientes leges, & conſuetudines regni Dei, quibus totaliter implendis, & ſciendis operam dederunt. Quartus modus erit approbationis: quo iudicabunt omnes ſancti, & angeli &c. Quintus modus erit iudicandorum, ſeu dãnandorum culpas manifaſtre, ſic etiã mali iudicabunt, quia ſe conſcios, & culpabiles reddent. In primo aduentu Chriſtus venit ad iudicandum paſſiuè. In ſecundo aduentu veniet ad

iudicandum actiuè. Propter hoc ſecundum Bonauent. & compen. Theolog. In primo aduẽtu venit in forma ſerui. In ſecũdo aduentu apparebit ĩ glorioſa forma ſaltẽ ſanctis. Iuſti enĩ videbũt Chrm̃ in natura deitatis, & in natura humanitatis. à malis aũt nullo modo forma diuina videri poterit. Et hoc duplici rõne. prima ꝓpter defectũ diſpõnis in ipſo vidente, quia natura ſine gratia non ſufficit ad Dei viſionem. Secunda ratione propter meritum delectationis, quæ eſt in viſione diuinitatis, quia videre Deum ſecundum beatum Ioannem in ſuis can. eſt vita æterna quæ non poteſt communicari reprobis. Videbunt mali humanitatem Chriſti, vt timeant, & non diuinitatem, ne gaudeant ſecundum Mag. 48. diſt. 4. boni autem vtranque Chriſti naturam videbunt. Quia dictum extitit paulo ante quòd in ſecundo aduentu apparebit in forma glorioſa ſaltem iuſtis.

QVAESTIO.

Concluſio. In iudicio apparebit in forma ſerui glorificata, & bonis, & malis.

QVæritur vtrum in iudicio illa forma humana apparebit glorioſa, ſicut nunc eſt, an apparebit infirma, ſicut in paſſione extitit.

Solutio. Mag. ſent. 48. diſt. 4. dicit quòd quidam putauerunt, & adhuc putant à malis talem videri, qualem crucifixerunt, ſcilicet infirmam, vt videant in quem pupugerunt. Aug. autem dicit quòd apparebit in forma ſerui glorificata, & bonis, & malis. Et ad illud Iſa. 26. tollatur impius ne videat gloriam Dei. Reſpondetur gloriam Dei, id eſt claritatẽ qua Deus eſt, quam ſoli mundi corde videbunt. Matth. 5. Et ſicut dicitur quòd Chriſtus in forma humana iudicabit. ita in illa forma dicitur ſuſcitaturus mortuos, quamuis cum virtute diuinitatis ſit ſuſcitaturus. Et ratio quare in forma humana, quia in humanitate ſuſcepit quod eſt cauſa noſtræ reſurrectionis, ſcilicet paſſionem reſurrectionem, &c. huic ſententiæ concordat beatus Auguſt. Chriſtus enim apparebit blandus iuſtis, ſicut dicit Gregor. & terribilis iniuſtis. Vnde Malachiæ 3. quis poterit cogitare diem aduentus eius, aut quis ſtabit ad videndum eum. Iſtud figuratum eſt in columna nubis in die, & ignis in nocte. Chriſtus enim ſtigmata monſtrabit in iudicio, & inſignia paſſionis, ſcilicet crucem, clauos, lanceam, coronam ſpineam. Vnde Chri

ſoſtomus.

ſoſtomus. Angeli deferent ante eum ſignũ crucis. Vnde Matthæi 24. tunc apparebit ſignum filij hominis in cœlo. Sedebit Chriſtus ſupra in loco eminentiori cum ſanctis. Iſaiæ 3. dominus ad iudicium veniet cum ſenatoribus populi ſui. Et in libro Sapientiæ nobilis in portis vir eius, quando ſederit cum ſenatoribus terræ. Hoc etiam tenet Magiſter ſententiarum. 47. diſtinctione 4. Mali vero erunt ſubtus in terra, quam dilexerunt. vt ſuperius expoſui. Chriſtus enim noſcit omnia merita, & demerita. In ipſo enim ſunt omnes theſauri Sapientiæ, & ſcientiæ Dei: quia ipſe eſt Deus. Item ipſe Chriſtus non eſt reus de aliquo eorum ſuper quibus iudicabit. Non enim fecit peccatum, nec eſt inuentus dolus in ore eius, & hæc præcipue decent iudicare genus: In iſto iudicio erunt quatuor ordines. quidam enim iudicabuntur, & damnabuntur. vt illi quorum merita damnabilia permixta ſunt aliquibus bonis. ſicut ſunt illi qui habuerunt fidem ſine operibus. quidam iudicabuntur, & ſaluabuntur, vt quorum merita bona permixta ſunt aliquibus malis venialibus, quidam non iudicabuntur, & damnabuntur, vt quorum mala merita omnino impermixta ſunt bonis, vt ſunt illi, qui caruerunt fundamento fidei, quidam non iudicabuntur, ſed iudicabunt, & ſaluabuntur, vt quorum merita bona impermixta ſunt malis ſicut perfectorum pauperum Chriſti. De quibus. Matth. 19. Vos qui ſecuti eſtis me in regeneratione cum ſederit filius hominis in ſede Maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos iudicantes duodecim tribus Iſrael. Circa præmiſſa notandum eſt, quòd omnes homines iudicabuntur iudicio retributionis, ſed non iudicio diſceptationis. Infideles enim, quia non fuerunt ciues ciuitatis Dei, tanquam hoſtes ſine vlla meritorum diſcuſſione, vt audientia punientur. Fideles vero mali tanquam ciues cum meritorum diſcuſſione, & audientia punientur.

Iuſti autem non iudicabuntur, ideo vt merita eorum de nouo diſcutiantur, an bona vel mala ſint, ſcilicet vt eorum bonorum præeminentia omnibus manifeſtetur, & circa malos appareat iuſta ſententia damnatis, ſcilicet ipſis malis damnatis. In hoc enim iudicio duæ ferentur ſententiæ. vna erit pro bonis, alia contra malos. Sententia pro bonis continet ſeptem clauſulas. In prima clauſula tangitur amabilis vocatio, cum dicitur venite. In ſecunda benigna nominatio, cum dicitur benedicti. In tertia tangitur, paterna dilectio, cum dicitur patris mei. In quarta tangitur remunerationis retributio, cum dicitur percipite.

cipite. In quinta loci precioſi aſſignatio cum dicitur regnum. In ſexta gloriæ præparatio, cum dicitur quod vobis paratum eſt. In ſeptima tangitur æterna prædeſtinatio cum dicitur ab origine mundi.

QVAESTIO.

Concluſio. Viſus, & tactus in patria habebant ſuos actus.

QVæritur vtrum ſenſus in patria habebunt ſuos actus. Solutio ſecundum Bonauent. viſus & tactus habebunt ſuos actus, quia eorum obiecta erunt in patria. Corpus enim glorioſum reſurget cum luminoſitate, & cum leuitate. ita vt vnum corpus poſſit aliud videre, & amplexari. guſtus, & odoratus non erunt in patria, quia obiecta ipſorum non ſunt proprietates corporis abſolutè, ſed emanationis, ſcilicet odor, & ſapor. De auditu vero relinquitur in dubio. ſicut de laude vocali in patria.

QVÆSTIO.

Concluſio. Corpus glorificatum eſt palpabile.

QVæritur vtrum corpus glorificatum ſit palpabile. Solutio. ſecundum Bonauent. cum corpus glorificatum ſit verum corpus, non fantaſticum poteſt tangi, quia poteſt impellenti reſiſtere. Et hoc eſt per virtutem naturæ. Item latere poteſt, & hoc per virtutem ſpiritualis potentiæ. Vnde Gregor. de corpore Chriſti in Homilia palpabile fuit per veritatem naturæ, & ſubtile per effectum ſpiritualis potentiæ. Sententia contra malos continet ſex clauſulas. In prima tangitur ſeparationis iuſſio cum dicitur ite. In ſecunda tangitur terribilis nominatio cum dicitur maledicti. In tertia tangitur incarnationis incluſio cum dicitur in. In quarta tangitur pœna actiua acerbitas, cum dicitur ignem. In quinta tangitur liberationis deſperatio, cum dicitur æternum. In ſexta tãgitur dæmonũ aſſociatio cũ dr̃, qui paratus eſt diabolo, & angelis eius, &c. Terminato iudicio tota caliditas illius ignis de quo ſupra exequetur ſententiã iudicis inuoluet peccatores dãnatos miſerabiles, & trahet in infernũ. Et ita apparet ꝙ ignis de quo

ſupra

ſupra aduentum iudicis pręcedet, concomitabitur, & ſequetur. Poſt prædicta fiet innouatio, quæ non cōplebitur quandiu peccator erit in mundo, niſi quouſque detrudantur in infernū, &c. Sicut enim ille ignis maximus elementa purgabit cum habeat virtutem expulſiuam formæ extrinſecæ, ſic mundum innouabit, cum habeat virtutem ſubtiliatiuam. Tamē inter purgationem, & mundi innouationē multiplex eſt differentia. vna quia purgatio erit pœnalium qualitatum detractio: Innouatio autem erit pulchrioris formæ induitio: Alia differentia erit, quia purgatio erit elementorum ab impuritate, quam habent ex cōmixtione, ad puritatem mutatio: Innouatio vero erit cœlorum à ſtatu veteri in ſtatum nouum commutatio, & hoc per ceſſationem à motu. In cœlis enim propter impermixtionem nulla impuritas eſt, ſed tantum imperfectio motus. vnde non erit in eis purgatio per ignem, ſed ceſſatio à motu. Innouatio enim in illis duo requirit, ſcilicet motus ceſſationem, & ſplendoris claritatem ampliorem, quando ſtabit Sol in oriente, & Luna in occidente, vt creati ſunt. vnde Iſa. 30. erit lux Lunæ ſicut lux Solis, & lux Solis ſeptempliciter ſicut lux ſeptem dierum. nec tendent ad occaſum, ſed ſtabunt ordine quo creati fuerunt ſecundum Iſid. & ſecundum Magiſt. ſenten. 48. diſtinct. 4. Huius ratio poteſt eſſe, quia corpora ſuperiora ſunt ad vſum hominis dupliciter, vno modo propter neceſſitatem corporis, ſcilicet ad ſtatum generationis, & corruptionis, & ideo ceſſante illo ceſſabit motus. Alio modo propter delectationē in pulchritudine creaturarum, & propter cognitionem Dei in illis, ideo lux eorum non ceſſabit, ſed augebitur. Sic igitur purgabuntur elementa, quòd præſcindetur ab igne eius combuſtibilitas, ab aere obſcuritas, ab aqua glacialis frigiditas, à terra grauitas, & opacitas. Mundum enim innouari ſeu pulchriorem formam induere debere oſtenditur multiplici ratione. Prima, quia ſicut dignum fuit, quòd elementa purgarentur, eo quòd infecta fuerant propter peccatum hominis, ita dignum erit, vt mundus innouetur propter glorificationem hominis. Secunda ratione, vt creaturę remunerent pro labore quo homini ſeruierunt. Tertia ratione, vt totus mundus prout poſſibile eſt conformetur homini glorificato. Quarta ratione quia mundus factus eſt, vt homo nunc ꝑ ſpeculū creaturæ Deū cognoſcat, quem in ſua natura videre nō poteſt. Vnde in futuro oportet ſpeculum purgari in pulchritudine creaturarum, vt amplius reluceat ſpecies Creatoris.

Hoc

Hoc autem non erit ad neceſſitatem, quaſi Deus aliter videri non poſſit, ſicut modo, ſed hoc erit ad iucunditatem, vt delectationi viſionis intellectualis addatur delectatio viſionis ſenſualis.

Circa elementa notandum eſt, quòd terra erit ſicut cryſtallus, & planabitur. Aer erit clarior, nec habebit impreſſiones, quas habet modo, quia nec erunt nubes, nec venti, nec pluuiæ, nec ros, nec grando, nec nix, nec tonitrua, nec fulgura, &c. Ignis, & aqua fient puriores, & manebunt non ſolum ſecundũ ſubſtantiam, ſed etiam ſecundum ſuas qualitates: quas habebant quantum ad habitum, ſed non quantum ad vſum, quia cum in ijs elementis magis vigeant qualitates actiuæ, ſcilicet frigiditas in aqua, & caliditas in igne, magis ſunt generationis, & corruptionis principium. Et talis effectus ipſorum non erit amplius, & propter hoc dicuntur interire: vel dicuntur *ideo interire* hæc duo elementa, quia dominus tunc intercidet in illis teſte Baſilio. Vox domini intercidentis, ita quòd calidum æſtiuum, & frigidum glaciale tendent inferius. Perſpicuum autem in aqua, & lux in igne manebunt: quia de omnibus elementis ignobile tendet deorſum, ſicut groſſum, terreſtre, opacum, tenebroſum & huiuſmodi. Ex præmiſſis patet elementorum tranſmutationes terminari, ſcilicet generationum animalium, plantarum & ſimilium, quia cauſæ ultimæ ceſſabunt. Hoc de cauſa dicuntur elementa interire non quantum ad ſubſtantiam eorum, ſed quantum ad actionem, & paſſionem. Corpora vero cœleſtia habita quiete, & lumine clariori dicuntur remunerari.

FINIS.

Regiſtrum

ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh·Ii Kk Ll Mm Nn
Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii KKK
Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sſſ Ttt
Vuu Xxx Yyy Zzz.

Aaaa Bbbb Cccc Dddd Eeee Ffff Gggg Hhhh
Iiii KKKK Llll Mmmm Nnnn Oooo Pppp
Qqqq Rrrr Sſſſ Tttt Vuuu Xxxx Yyyy Zzzz.

Aaaaa Bbbbb Ccccc Ddddd Eeeee Fffff Ggggg
Hhhhh Iiiii KKKKK Lllll Mmmmm Nnnnn
Ooooo Ppppp Qqqqq.

Omnes ſunt Duerniones, præter Qqqqq
qui eſt Ternio.

Tabula per ſe patet.

VENETIIS,

Apud Dominicum Nicolinum.

M D LXXXVII.

Digitized by Google